LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur - Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆԻՍ 1928

1er JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 662 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՓԱՍՏԵՐԸ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Կ'ԸՍԵՆ

Կ'արժէ քիչ մըն ալ թղթատել «Քէմալի Թուրքիան» գրքի ...ղինակին տեսութիւնները՝ հայ ժողովուրդի եւ անոր ողբեր...ական կացութեան մասին։

Երէկ շեշտեցինք թէ իտալացի հեղինակը չափազանց թերի ...նօթութիւններ ունի մեր կեանքի մասին, եւ յաճախ կը ...տնէ աններելի տգիտութիւն։

Այդ կարգէն է իր այն յայտարարութիւնը թէ՝ «Հայերը Ամե...րիկայի մէջ դաւանափոխ կ'ըլլան, դէպի բողոքականութիւն եւ ... Y. M. C. A.ը գիտէ հրապուրել զանոնք, քիչ մը նուէրով։»

Բողոքական — եւ կաթոլիկ — եղած Հայեր կան։ Մինչեւ ...նգամ նուէրի կամ պաշտօնի համար։

Բայց ի՞նչ կ'ապացուցանէ այդ պարագան։ Եթէ ուզենք ...օրէն եւ պարկեշտօրէն քննել այս խնդիրը, նորէն աւելի ...երես կ'ելլեն օտարները, քան սա միամիտ ժողովուրդը։ Պատ...ութիւնը մեզի կը սորվեցնէ որ, Հայերը խմբովին բողոքական ...մ հռոմէական եղած են միայն ներքին սուր տագնապներու, ...առաւելապէս հալածանքի, բռնութեան, ջարդերու ատեն, ...ն միամտութեամբ թէ կ'ազատին...։ Յուսահատութիւնը եր...ն զանոնք մղած է օրթոտոքսութեան (ռուս) ծոցը, բուն ...ական, սահմանակից նահանգներու մէջ։

Եւ իրականութիւն է որ, բողոքական կամ հռոմէական փա...ցիներ միշտ անպակաս եղած են, այդպիսի տագնապներու ...ւն։ Անոնք պատառ մը հաց բաշխած ատեն, չեն քաշուած ...տաքննութիւններ կատարել։ Աւելի հեռուները չերթալու ...մար, կը թելադրենք իտալացի հեղինակին՝ քրքրել 1895 - 96ի ...պքերը։

Այս նողկալի առաքելութիւնը կը շարունակուի մինչեւ ...օր։ Իտալացի հեղինակը չէ՞ իմացած Սուրիոյ անցուդարձը։ ...ինք միայն լազարեան (Լազարիստ) քարոզիչի մը, Հ. Փաս...ի քաջագործութիւնը։ Պետութիւնը ժամանակին հող կը ...մադրէ հայ փախստականներուն, Քըրըք խանի մէջ։ Այս ...թէրա՜ն ճարպիկ փրթելով, կ'իւրացնէ զայն։ Իսկ երբ Ազ...րու Դաշնակցութիւնը կ'որոշէ այդ գետինը տրամադրել հայ ...թականներուն տեղաւորման, լազարեան վարդապետը պայ...ն կը դնէ որ եկողները..., կաթոլիկ ըլլան։ Պայմանն ալ ըն...ւած է։

Այս տողերը գրած ատեն, պատահաբար կ'իմանանք թէ ...քովոյի մէջ բողոքական պատուելի մը կը շահագործէ շար...ն հետեւանքները, մարդիկ որսալու համար։

Այնպէս որ, լաւ է կարճ կապել այս խնդիրը։

Իր եզրակացութեան մէջ, ողբագին ճիչեր կ'արձակէ իտա...ցի հեղինակը, իբրեւ թէ մեղքնալով մեզի։ Եւ կը շարէ ...րք մը անկապ խօսքեր.

—«Անիծուա՜ծ երկիր, Հայաստանը։ Ըմբոստ ժողովուրդ առանց ...ի։ Ցեղ անկազմակերպ եւ առանց արժանապատուութեան, որ ...պրի ստուերի մէջ, սորված է համնիլ եւ ըմբոստանալ, ապստամ... եւ ինքզինքը կոտորել տալ։ Որ կը հնազանդի առանց համո...ւմի, կը մաքառի առանց յոյսի, կը կռուի առանց կորովի։ Հրէայի ... քրիստոնեայի մէջ, ունի երկուքին ալ ախտերը, առանց արժա...քներուն»։

Այս անարդար եւ հակասական բացագանչութիւնները կր...ն ծառայել իբրեւ հում նիւթ ճամարտակութեան եւ ճարտա...ութեան, բայց ոչ իբրեւ ատաղձ պատմութիւն գրելու։

Ատոր համար ալ, մենք աւելորդ կը համարենք մէկ-մէկ ...րլուծել իւրաքանչիւր նախադասութիւն։

Հեղինակը այնքան կապ չունի բուն իրականութեան հետ ...տեղ մը կը յայտարարէ թէ «Հայերը թերեւս արժանի չեն ...ր եւ է հայրենիք ունենալու»։

Մինչդեռ այսօր կայ հայկական հայրենիք մը, հոգ չէ թէ ...արոտի վարչաձեւի տակ։ Իսկ այդ հայրենիքը շահուած է — ...դեռ աւելին կրնայ շահուիլ — ոչ թէ հնազանդելով «առանց ...մոզումի», մաքառելով «առանց յոյսի», կռուելով «առանց կո...վի», այլ հնազանդելով խոր գիտակցութեան, մաքառելով ...յսն ու հաւատքը աչքերուն մէջ բոցարձակ, եւ կռուելով ...ւզ առ թիզ, կոկորդ կոկորդի։

Ուրիշ ամէն փաստ մէկդի դնելով, կը մաղթէինք որ իտա...ցի հեղինակը ներկայ եղած ըլլար Մայիս 28ի տօնակատա...ութեան, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահին մէջ։ Ապահովաբար պիտի ...ուէր նոր գիրք մը գրելու, բոլորովին տարբեր եզրակացու...եամբ։

Գիտենք որ խրձաւորները (ֆաշիստ) իրենց յատուկ ըմ...ումներ ունին։ Տոգորուն հին հռոմէական աւանդութիւն...րով, անոնք արժէք չեն տար փոքրին, տկարին, խեղճին։ ...նց միակ պաշտամունքն է՝ Ուժը։

Այդ հոգեբանութեամբ առաջնորդուած կը թուի «Քէմալի ...ւրքիան» գրողն ալ։

Բայց, ուրի՜շ բան է ճառ խօսիլ, քարոզել, ոգի մը արծար...լ, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ պաղարիւնով վերլուծել, քննել ...պատմութիւն գրել։

Ըն...լիք չունինք, եթէ «Turchia di Kemal»ը սահմանուած ...քաղաքական մասնաւոր նպատակի մը, օրինակ՝ փարատելու ...ւսթաֆա Քէմալի կասկածները սեւ շապիկաւորներու «հա...սիրութեան» մասին...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ

«Հայրենիք» իրաւամբ դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ. (13 Մայիս)

— «Մեր քննադատութիւնները Բարեգործականի վարիչներու հասցէին՝ Ռամկավարները չարամտօրէն ներկայացուցին իրենց հետեւորդներուն այնպէս, որ իբր թէ մենք նպատակ ունինք եղեր քանդելու Բարեգործականը։

Նոյն խուժանավարական չարամտութեամբ չէ՞ որ անոնք կը ներկայացնեն իրենց մամուլով՝ մեր քննադատութիւնները Խորհրդային կառավարութեան հասցէին՝ շարունակ կրկնելով, որ իբր թէ մենք ուրիշ նպատակ չունինք, բայց եթէ քանդել Հայաստանը։

Մեր հակառակորդներու մամուլը չկրցաւ մինչեւ այժմ մեզի գոհացուցիչ պատասխան մը տալ այն մասին, ա) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականի բոլոր վարիչներն ու գործիչներն ալ Ռամկավարներ են կամ անոնց համակիրներ, թէեւ Բարեգործականը կը յամառի ինքզինքը անկուսակցական եւ համազգային կազմակերպութիւն ներկայացնել. բ) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականի ռամկավար վարիչները բարեգործական հիմնարկութեան մը համար անթոյլատրելիօրէն բարձր ռոճիկներ կ'առնեն. գ) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականը կը խուսափի հայ որբերու խնամքը իր վրայ վերցնելէ եւ թոյլ կուտայ, որ անոնք հարիւրներով փողոց նետուին եւ փճանան. դ) թէ ինչո՞ւ մեր պատմութեան այս ծանրագոյն շրջանին, երբ աղաղակող պէտքեր ունի մեր ժողովուրդը Հայաստանէն սկսեալ մինչեւ գաղութները, Բարեգործականը, փոխանակ այդ պէտքերը առաւելագոյն չափով հոգալ ձգտելու, ամէն գնով կ'աշխատի իր ունենցած խոշոր գումարները անշարժ ու անձեռնմխելի պահել, կուտակել եւ շահարկել օտար դրամատուներու մէջ, կարծես թէ շահագիտական եւ ոչ բարեգործական հաստատութիւն մը ըլլար. վերջապէս ե) թէ ինչո՞ւ Բարեգործականը բացառապէս միջոց դարձած է ռամկավար կուսակցութեան մտաւորականները պահելու, այդ կուսակցութեան թերթերը միայն բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերելու եւ այդ կուսակցութեան քաղաքական պրոպագանդին ու պայքարներուն ծառայելու։»

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Ֆիլիպէէն կը գրեն «Առաջ»ի.

— «Ֆիլիպէի Ազգ. իշխանութեանց կողմէ եղած կարգադրութեան մը համաձայն, «Յառաջ» թերթին գումարները կը յատկացուին «Ջրի Սեղանատան», որպէսզի երկսեռ փոքրիկները հնարաւորութիւն ունենան կանոնաւոր սնունդ ստանալու։

Որքա՜ն ոգեւորիչ է տեսնել թուով 70—80 մանուկներ, 7—13 տարեկան, գրեթէ բոլորն ալ որբեր, որոնք կը սնանին ֆրանսահայ իրենց ազգակից աշխատաւորներուն համեստ բայց սրտաբուխ նուէրներով։

Անոնք կ'ողբան որ թէեւ ճակատագրին մէկ անգութ հարուածովը իրենց ծնողքները կորսնցուցած են, սակայն, երբեք լքուած չեն։ Հայ ժողովուրդը կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ զիրենք։

Խնամակալ մարմինը կը մտածէ այս մանուկները ճաշասեղանին շուրջ հաւաքուած լուսանկարել եւ առ ի երախտագիտութիւն «Յառաջ»ի եւ ֆրանսաբնակ նուիրատուներու, ղրկել «Յառաջ»ին տպելու խնդրանքով։

ԽՄԲ.— Ստացած ենք լուսանկար մը, որ կը ներկայացնէ այդ մանուկներուն մէկ մասը։ Պիտի հրատարակենք մէկ-երկու օրէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հռոմի իտալօ-թրքական դաշնագիրը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Չորեքշաբթի իրիկուն Հռոմի Քիճիի պալատին մէջ վարչապետ Մուսոլինիի եւ Թուրք դեսպան Մուխթար Սուատ պէյի միջեւ կնքուեցաւ չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ համաձայնութեան դաշնագիր մը։ Բնագիրը պիտի հրատարակուի այսօր։

Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ խիստ նպաստաւոր մեկնութիւններ կուտան։ Կը կարծեն թէ այս ձեւով վերջ կը գտնեն այն բոլոր թիւրիմացութիւնները, որոնք ցարդ արգելք եղած էին Հռոմի եւ Էնկիւրիի միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց զարգացման, եւ թէ ասիկա կը կազմէ որոշ փաստ մը թէ Իտալիա բարեկամական անկեղծ նպատակներ կը սնուցանէ Թուրքիոյ հանդէպ։

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐԲ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՊԱՏԿԵՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿ ՄԸ ԱՅՐՈՒԱԾ

Հակառակ Սերպիոյ ներքին նախարարութեան կողմէ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, հակիտալական նոր ցոյցեր տեղի ունեցան Պելկրատի մէջ։ Ազգային թատրոնին մէջ Փարիզի Օփերա - Քոմիքին կողմէ տրուած ներկայացումի մը պահուն վերնայարկի հանդիսականները, բաղկացած մանաւանդ ուսանողներէ, թշնամական բացագանչութիւններ ըրին Իտալիոյ հասցէին։ Արտաքին նախարար Մարինքովիչ, որ ներկայ էր, անմիջապէս մեկնեցաւ թատրոնէն։

Ներկայացումը վերջանալէն յետոյ, բազմաթիւ ուսանողներ ձերբակալուեցան։ Ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ պատահած միջադէպերուն հետեւանքով, Համալսարանի վերատեսուչը հրամայեց երեք օր դադրեցնել դասընթացքները։

Պելկրատի մէկ ճաշարանին առջեւ, ուր կը յաճախեն նախարարներ եւ դիւանագէտներ, ուսանողները այրեցին իտալական դրօշակ մը եւ Մուսոլինիի պատկերը։

Խորհրդարանին մէջ ընդդիմադիր երեսփոխանները խստիւ քննադատեցին կառավարութիւնը, որ կը զսպէ հակիտալական ցոյցերը Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Ո՛չ մէկ նախարար ներկայ էր նիստին՝ պատասխանելու համար քննադատութեանց։

Հակառակ Նէթթունոյի դաշնագրին դէմ ամբողջ երկրին մէջ կատարուած ցոյցերուն, կառավարութիւնը կը պնդէ Խորհրդարանէն վաւերացնել տալ զայն, ու այս իմաստով՝ նոր հաւաստիք տուաւ առջի օր Իտալիոյ։ Նէթթունոյի դաշնագիրով Եուկոսլաւիոյ Իտալացիները իրաւունք կ'ունենան իրենց դպրոցներուն մէջ իտալերէնը ուսուցանելու եւ Տալմացիոյ եզերքին վրայ կալուածներ ունենալու։

Սէրայէվոյի երիտասարդութիւնն ալ բողոքի ցոյց մը կազմակերպեց Զարայի միջադէպերուն դէմ։ 25 ցուցարարներ ձերբակալուեցան։ Ոստիկան - զօրաց հրամանատարը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ գլուխէն։

Սուպոթիցա քաղաքին մէջ եւս հակաֆաշիստական բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան։ Համալսարանական երիտասարդութիւնը բողոքի միթինկ մը կազմակերպեց՝ «իրենց ձայնը միացնելու համար Պելկրատի, Զաղրէպի եւ Լուպլիանայի իրենց ընկերներուն»։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները։

«Նարոտնա Օպրանա» ազգայնական ընկերակցութիւնը այս կիրակի՝ Օրթոտոքս Հոգեգալուստի օրուան համար կազմակերպած է բողոքի մեծ միթինկ մը՝ «Զարայի ֆաշիստ գրգռութեանց դէմ»։ Այս առթիւ մեծադիր կոչեր փակցուած են պատերուն վրայ։ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը պիտի արգիլէ այդ հաւաքոյթը։

Չորեքշաբթի գիշեր Պելկրատի մէջ ուսանողները նախորդներէն աւելի բուռն ցոյցեր կատարեցին փողոցներուն եւ մասնաւորապէս «Ռուսիոյ Ցարը» սրճարանին առջեւ, ուր ոստիկան - զինուորներու կողմէ հետապնդուող ուսանողները վայրկենապէս պատնէշներ կանգնեցին սրճարանի կարասիներով։ Ոստիկանութիւնը քանիցս փորձելէ վերջ մաքրել հրապարակը, ստիպուեցաւ երկու անգամ կրակ բանալ։ Քանի մը հոգի սպաննուեցան եւ 30 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Երեսփոխան մը ի զուր խնդրեց ցուցարարներէն, որ հեռանան պատնէշներէն. ասոր վրայ հրշէջները գալով յաջողեցան ցրուել ցուցարարները։

Ներգաղթը դէպի Հայաստան

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ՝ Տրապիզոն հաւաքուած 250 գաղթականներ Պաթում պիտի փոխադրուին, անկէ Հայաստան անցնելու համար։

Իննսուն գաղթական Արաբկիրցիներ արտօնուած են Հայաստան մեկնիլ հաստատուելու համար Նոր - Արաբկիրի մէջ։

Երեսփ. ժողովը կը բացուի այսօր

Այսօր, Յունիս 1, նոր երեսփոխանական ժողովին բացումը կը կատարուի։ Ահա՛ թէ ինչ պատկեր կը ներկայացնէ նոր խորհրդարանը։ Ձախակողմին վրայ կան 102 ընկերվարական, 14 համայնավար եւ 2 ընկերվարական-համայնավար երեսփոխաններ։ Հանրապետական ընկերվարականներու խմբակը այս անգամ շատ աւելի տկար է. 14 երեսփոխաններ միայն համախմբուած են Շաբրէօնի շուրջ։ Նոյն խմբակցութեան անդամ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻՍԻ ՍՈՎ

Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք թէ՝ ամբողջ համայնավար արքայութեան մէջ միսի տագնապ կայ։

Եւ իսկապէս, այնտեղ, միսի հարցը գերագրգռուած երեւոյթ մը ստացեր է կարմիր յեղափոխութենէն ի վեր։ Նախապէս բաւական ազնիւ արիւն խմեցին ու բաւական ալ ազնուական միս կերան։

Յետոյ, սակայն, բոլոր իւղոտ ու ճարպոտ եւ մանաւանդ գեղակազմ միսերը կծիկը դրին ու փախան արտասահման։ Այդ ողբերգական շրջանին սատկած կենդանիները իրենց միսերը զոհաբերեցին կարմիր սեղանին։

Գիւտ մը ընողի խանդավառութեամբ, կերան նաեւ մանուկ Հայաստանի փափկիկ միսը ու իր գառան արիւնով կարմիր ներկեցին զայն, չմոռնալով գայլի գլուխ պատուաստել։ Հայ ժողովուրդին միսը շատ կերան արդարութիւն ու հաւասարութիւն եւ տակաւին «աշխատաւորութի՛ւն» աղաղակող կարմիր աղբարները։ Հայ ժողովուրդին միսին մէջ, սակայն, ամէնէն համովը գտան Դաշնակցականներուն միսը, արիւնը, ոսկրածուծը եւ... կուռ կուճիկները։

Ատեն անցաւ։ Ցաքի մըն ալ սքանչելի գաղափարը յղացան մէկզմէկու վրայ յարձակելու եւ իրարու արջամիսերը ուտելու։ Հրապարակը ամայացաւ։ Մսասով յայտարարուեցաւ։ Աշխարհի բոլոր կովերն ու խոզերը թակարդի մէջ առնուեցան, սակայն դժբախտաբար կարելի չեղաւ զանոնք փոխադրել դրախտ։ Այդ մսառատ կենդանիները դեռ դրախտի խոտ կ'որոճան առանց մօտենալու... մանգաղին։

Այդ արքայութեան մէջ հիմա սկսած են խոյանալ խեղճ Հրեաներուն վրայ, պատառելու եւ լափելու համար անոնց միսով լեցուն... քսակները։

Կարմիր շարքերը, միշտ հետամուտ նորութեան, «հացի խնդիր»ը կ'անուանեն «միսի խնդիր» ու միշտ աջ ու ձախ կ'ուռնան միակլափ.

— Արիւնդ քամեմ, միսդ ծամեմ... պատառ պատառ կ'անեմ, հում հում կ'ուտեմ...

Բարեսէրներէ կը խնդրուի ոսկորները աղբաման չթափել։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

29րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փոն տը Շէրիւիի հայրենակիցներէն (տես նամակը)	1,294.25
28րդ ցանկին գումարը	37,229.20
ընդհ. գումար	38,523.45

×

... *Խմբագիր,*

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 28 Մայիս. — Ֆիլիպէի երկրաշարժէն աղէտեալ հայրենակիցներու մասին ձեր ուղղած օգնութեան կոչ երէն խորապէս յուզուելով, Փոն տը Շէրիւիի եւ շրջականներու հայրենակիցներն ալ ուզեցին մասնակցիլ «Յառաջ»ի հանգանակութեան։ Ձեզի կը ղրկենք 1294 ֆր. 25 սնդ., որ հանգանակուած է նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ սիրայօժար մասնակցութեամբ Լճէի, Սթանոզի եւ Մարաշի Հայրենակց. Միութեանց կողմէ կազմուած հանգանակիչ յանձնախումբէ մը։ Կը խնդրենք առաջին առթիւ իր նպատակին հասցնել այս գումարը։ (Մասնակցողներու ցանկը յաջորդով)։ Ի դիմաց հանգանակիչ յանձնախումբի՝ Ատենապետ՝ *Խաչիկ Գարիպեան,* գանձապահ՝ *Եղիա Շահպազ։*

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՍԻԴՈՆՆԱ

Գրեց՝ Նշան Պէշիկ-Թաշլեան, Փարիզ, 1928

Ընկեր Շահազար երգիծավէպին հեղինակը այս անգամ մեզի կը բերէ իր առաջին ու աշխատուած վիպակը, Սիդոննան, որուն համար միջավայր ընտրեր է խորախորհուրդ ու վաղեմի Արեւելքը, եւ ժամանակաշրջան՝ Քրիստոնէութեան առաջին տարիներն ու ընկերային պայմանները։

Ան մեր օրերու այն գրագէտներէն չէ, որոնք քանի մը ամիս դէպի Արեւելք կը ճամբորդեն, հոն կ՚ապրին իրենց համար բոլորովին նոր ու հետաքրքիր միջավայրի մը ու մարդոց մէջ, ու անկէ կը վերադառնան հեւ ի հեւ, ձեռագիրներու հատոր մը բռնած։

Նշան Պէշիկթաշլեանի ճամբորդութիւնը երեւակայական է, որուն թեւերովը կը շրջի ատուերներու աշխարհին ու պատմական վայրերու մէջ։ Կը թափառի Եգիպտոսի ու Պաղեստինի մէջ, գիւղեր ու քաղաքներ, կը թերթատէ Աւետարանն ու Աստուածաշունչը, կը սերտէ շատ մը նուիրական անուններ, ու մանաւանդ իր խիղճին ու հոգիին ապաւինելով ու նոր օրերու հոգերով ու երազներով զինուած, կը փորձէ կերտել գրական խորան մը։

Սիդոննա է այդ կերտուածքին անունը։

Զրոյց մը, որ արդիական արուեստով, բանաստեղծական աւիւնով ու վիպական տարրերով կազմուած է այնքան ինքնատիպ։

Այս զրոյցին մէջ երկու դիմագծութիւն կայ։ Մէկը փախստական, չքաւոր ու ապազայ Մեծ Մարգարէն Իմմանուէլն է, որ Եգիպտոսի մէջ բանտարկութեան դժնդակ կեանքը ապրելէն, մշակ ու ծառայ, բեռնակիր ու ատաղձագործ դառնալէն յետոյ, կը հանդիպի գեղեցիկ Փիւնիկուհի, այրի Սիդոննայի, երկրորդ դերակատարը, որուն սիրտը «կայծակնահար» կ՚ըլլայ, դէմ առ դէմ գալով առնական գեղեցկութեամբ եւ ուժով օժտուած բանւոր Իմմանէլին։

Երկուքին նայուածքները իրարու կը հանդիպին այնքան խորունկէն, որոնց իմաստին թափանցել մարդերուն տրուած չէ երբեք։ Ու այդ հանդիպումը կը դառնայ երկուքին համար ալ ճակատագրական։

Երկու հակոտնեայ տիպարներ են Իմմանէլն ու Սիդոննան։ Մէկը գերի ու բանւոր, անիրաւութեան ու անարդարութեան բաժակը ցմրուր քամած. իսկ միւսը՝ տիրուհի եւ հարուստ, հպարտ ու գեղեցիկ, որ արհամարհեր է մարդկային բոլոր թշուառութիւններն ու արժանապատուութիւնները։ Իմմանէլ վրէժխնդրութեամբ լեցուած է Սիդոննայի եւ իր ժառայնութիւնն ունեցող դասակարգին դէմ։ Եւ սակայն արդար ու ճշմարիտ, գեղեցիկ ու աստուածային սիրոյ մը կայծը իրարու կը միացնէ այս երկու ընդդիմադիր բեւեռները։

Սիդոննան մաքուր ու անխարդախ սիրով սիրել կը սկսի Իմմանէլը, թերեւս առաջին անգամ ըլլալով տարիներ անցնելէ յետոյ, երբ Իմմանէլի հրեշտակային գլուխը իր կուրծքին վրայ սեղմեր է, տակաւին պատանի ու որբ՝ մօր մը, հալածական մօր մը խնամքին ապաւինած պահուն...։

Երբ Իմմանէլ կեանքի դժոխքէն քայլ մը կ՚առնէ դէպի հեթանոս դրախտը, ուելի՝ գիտակցօրէն ճանչնալ կը սկսի մարդկային անարդարութիւնը։ Երէկուան տիրապետողն ու թագուհին կըդառնայ իր ստրուկը, ինք ալ փառքի եւ վայելքներու մէջ կը լողայ, եւ սակայն «կը տեսնէր մեծատուններ, որոնք երկիր մը հող ունէին, ու գիտէր որ ժողովուրդներ կային, որոնք այդ հողէն փշրանք մը չունէին իրենց սիրելիներուն մարմինները ամփոփելու համար»։ Ու կը ճանչնայ այսպէս կեանքին ծայրայեղ անհաւասարութիւնը ու մարդկային թշուառութեան համայնապատկերը, իր հոգիին պայծառատես ու ամենատես աչքերովը։ Հոգեկան այդ յստակատեսութիւնն ու գիտակցութիւնը թեւաւորուած Սիդոննայի անկեղծ ու քաջալերող սէրէն, իր կեանքին համար, ու մարդկութեան կեանքին համար, գերագոյն նպատակ կ՚ընտրէ տառապող բազմութիւններուն փրկութիւնը, փշրել գերիներուն շղթաները, մխիթարել յուսահատները, բժշկել հիւանդներն ու անդամալոյծները, հող բաժնել անհողին, հաց ու ջուր տալ անօթիին ու ծարաւին, եւ օգնութեան հասնիլ անկարին, ծերին ու մանուկին, զոհողութեան գերագոյն օրինակով ու կենդանի գործով։

Այս փորձառութիւնով էր, որ Իմմանէլ կը գտնէր իր ճամբան ու կը դառնար մարդկութեան Փրկիչը։

Եթէ Իմմանէլ ապազայ Մեսիան իսկ չըլլար, մենք զինքը աւելի պիտի սիրէինք, իբրեւ մարդու որդի, որովհետեւ շատ քիչերուն տրուած է, խոնարհ ծագում մը ունենալով մէկտեղ, երբ դիրքի ու իշխանութեան կը տիրանան, իրենց երբեմնի դժբախտ անցեալը կը յիշեն, մեղմացնել փորձելով բիւրաւոր անբախտներուն ճակատագիրը։ Իմմանէլ իր խիղճով ու աստուածատիպ բարութեամբ, պէ՛տք էր որ կատարելութեան մօտենար։

Սիդոննան աւանդական պատմութիւնն է Քրիստոնէութեան հիմնադրին, որուն պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիներուն անցքերը, մինչեւ երեսուն տարեկան, կը կազմեն այս սիրուն զրոյցին առաղձը։ Գրքին մնացեալ մասերը, մանաւանդ Սիդոննայի արկածալից կեանքին դրուագները, վիպային պահանջները կ՚ամբողջացնեն ու կը զարդարեն, ա՛յնքան վարպետօրէն իրարու շաղկապուած։

Վիպակը նախապէս «Յառաջ»ի մէջ իբրեւ թերթօն լոյս տեսաւ. Բանւորը վերնագրով։ Հիմա գրքի մէջ ամփոփուած՝ Սիդոննա անունը կը կրէ։ Ինծի կը թուի թէ հեղինակը գրքին տիտղոսը որոշելու առեն վարանում մը ունեցեր է, իր աչքերուն առջեւ միս ու արիւն առնող ու շարժող երկու հերոսներու մէկուն առաւելութիւն մը տալու համար։ Որովհետեւ, երկուքն ալ հաւասար պայծառութեամբ կը կենդանանան մեր աչքերուն առջեւ։ Իմմանէլ համակ ուժ է, ու մարդկային խղճահարութիւնն ու կարեկցութիւնը, Սիդոննա գեղեցկութեան ու սիրոյ խորհրդանշանն է, որուն դրական ներգործութիւնը փրկարար եղաւ Իմմանէլին համար, դէթ այն ձեւով, ինչ ձեւով որ մեզի կը ներկայանայ ան այս վիպակին մէջ։ Այս երկուքին ջերմ, կաթողին ու անսապական սէրն է, որ կը ծնի համայնական ու մարդկային սէրը։

Ճիշդ է, որ չափազանց համեստ շրջանակի մը մէջ տեղի կ՚ունենան զրոյցին դէպքերը, և սակայն տիեզերական խորունկ ու անլուծելի խնդիրներ կը ներկայացնեն մեր խորհրդածութեան։ Ու ամէնէն աւելի ընկերային հարցերը կուգան մեր մտքին մէջ, որոնց անունով քսան դարեր առաջ Մարդու-Որդին հալածուեցաւ, չարչարուեցաւ ու խաչուեցաւ...։

Այս տեսակէտով Նշան Պէշիկթաշլեանի այս նոր գիրքը խորապէս մտածել կուտայ մեզի, ընկերային կարգ մը աղաղակող անարդարութիւններու մասին, որոնց գիտակցութիւնը ունեցանք մենք, երբ աշխարհի չարն ու բարին զանազանել սկսանք։ Այս է պատճառը դարձեալ, որ երբ գիրքը կը գոցենք, խորհրդածութիւններու շարանը կը սկսի, վէպին տեսիլքներն ու երեւակայութիւնները մարմին կ՚առնեն մեր մտքին մէջ, ու մենք կը փոխադրուինք քսաներորդ դարու երկաթապատ գործարաններու թունաւոր մթնոլորտին մէջ շնչող միլիոնաւոր բախտազուրկներուն եւ հանքերու մէջ տքնող ու անարեւ բազմութիւններուն քով...։ Մտիկ կ՚ընենք բազմաթիւ անհայրենիք ու ծնողազուրկ որբերու ու սեւերով ծածկուած այրիներուն ողբը, ու կը մտածենք, որ քսան դարեր առաջ ապրող մեծ Յեղափոխականին քարոզներն ու իմաստութիւնները «ձայն բարբառոյ յանապատի»էն եղեր...։

Զրոյցը, որ մեզի կը հասնի հին օրերէն ու կը դառնայ ա՛յնքան այժմէական, յաւիտենական ճշմարտութիւններ կը պարունակէ, որոնք օր մը երանութիւններու ձեւով խօսուեցան Լերան քարոզին մէջ։ Իմմանէլ մեծ մարգարէին ու թագուհի Սիդոննայի մեզի սորվեցուցած իմաստութիւններուն ոգին յաւիտենական է.— սէր՝ մարդկութեան համար, սիրով փրկել դժբախտները...։

* *

Այս բոլորը ըսուած ու գրուած են այս զրոյց-վիպակին մէջ արդիական արուեստով, քնարական շունչով ու մարդաբէական ներշնչումով։ Նշան Պէշիկթաշլեան հոն կը յայտնուի արուեստագէտի կատարեալ խառնուածքով ու խղճմտութեամբ, ազատ թռիչք տալով բանաստեղծի իր երեւակայութեան։ Գեղեցիկ ու հարուստ լեզու մը ճոխ ու ընտրուած, պատկերաւոր բառերով, ինչպէս Սիդոննայի պերճ ապարանքին թանկագին քարերը։ Պարզ, ինքնատիպ ու միեւնոյն ատեն փիլիսոփայական, ինչպէս Իմմանէլի հոգին, սիրտն ու արտաքին կերպարանքը։

Գեղեցիկ այլաբանութիւններ ու նկարչական արուեստ մը կը մատնեն խնամքն ու մտահոգութիւնը, որով կերտած է անիկա իր գրական թանկագին զարդը, երիտասարդացնելով յաճախ նիւթերն ու գաղափարները, որովհետեւ հոն անկեղծութիւն դրած է։

Ամէն անգամ որ ձեռքս առնեմ այս գիրքը, պիտի յիշեմ Անրի Պարպիւսի Յիսուսը, Ա. Կուպրինի Սուլամիթը, Օսքար Ուայլտի Սալոմէն եւ Ա. Իսահակեանի Լիլիթը, պահելով ամէն մէկուն առանձնայատկութիւնները։

Վերջացնելէ առաջ, պէտք է յիշել, որ գրքին կէսը գրուեր է Արտաշէս Յովհաննէսեանի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը Նշան Պէշիկթաշլեանի մասին. ողբացեալ Թէքէեան մեկնաբաներ է բոլոր այն բառերը, որոնց գործածութեանը շատ քիչ անգամ կը հանդիպինք արդի գրական լեզուին մէջ, իսկ Մ. Բէկպապճեան, այնքան ինքնատիպ, տաղանդով ու արդիական արուեստով գեղանկարած է ամբողջ գիրքը։

Կը մնայ որ ընթերցող հասարակութիւնը իր դրական քաջալերութիւնը բերէ այս համակրելի ու տաղանդաւոր երիտասարդ հեղինակին, որ քանի մը օր առաջ անկեղծօրէն կը խոստովանէր, թէ վերջապէս պիտի նուիրուի հայ գրականութեան, հետզհետէ հրատարակութեան տալով նորանոր հատորներ, եթէ . . .

Եթէ անշուշտ գիտնանք փառ պահել իր պլպլուն կանթեղը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԱՐԱԽԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Մարաշէն կը հեռագրեն որ Մարախի ստուարաթիւ խումբ մը փազարճըքէն դէպի Քէսկին կը յառաջանայ։ Մարախներու այդ խումբը 8 ժամուան երկարութիւն եւ 2 ժամուան լայնութիւն ունէր եւ մինչեւ Քիլիս կը յառաջանայ, բայց տեղացիք արգելք ըլլալու համար նախազգուշական միջոցներ ձեռք առած են։ Ըտանայի երկրագործական տնօրէնը Քիլիս մեկնած է։

Ցէմիրճի գաւառակին մէջ ալ մարախ երեւան ելած է։ Մարախի այդ ամպին դէմ մաքառելու համար 1700 գործաւորներ կ՚աշխատցուին՝ երկրագործական տնօրէնութեան կողմէ կարգուած գիտական պաշտօնեաներու հսկողութեան տակ։

ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

«Լ՚Ամի տիւ փէօփլը» շարունակելով իր պայքարը ֆրանսական օրաթերթերու դէմ, հանրութեան կը ներկայացնէ թիւեր, որոնցմով կը ջանայ փաստել թէ՝ հսկայական գումարներ է որ անոնք իբր շահ կ՚արձանագրեն, մինչդեռ որ եւ է ֆրանսական թերթ 10 սանթիմի ծախուելով պիտի կրնար լայնօրէն հանել իր ծախքերը եւ կոկիկ շահ մըն ալ ապահովել. 25 սանթիմը որ նշանակուած է սէնդիկային կողմէ, անարդար է եւ կը ծառայէ, ապրուստի սղութեան պատրուակին տակ, շահագործելու ժողովուրդը։

Եւ իր մեղադրանքը փաստելու համար, «Լ՚Ամի տիւ փէօփլը» կը քրքրէ փարիզեան մեծ օրաթերթի մը «Լը Փըթի Փարիզիէն»ի ելմտական կացութիւնը։

«Լը Փըթի Փարիզիէն»ի տպաքրութիւնը կը հասնի օրական մէկ ու կէս միլիոն օրինակի։

Ընկերութիւնը, որ այս թերթին հետ կը հրատարակէ նաեւ «Նօ Լուազիր» եւ «Ցիմանշ Իլլիւսթրէ» պարբերականները, 3 միլիոն դրամագլուխ ունի։ Վերջին եօթը տարիներու ընթացքին միայն՝ իր բաժնեթուղթերը հրապարակէն քաշելով մէկտեղ, «Փըթի Փարիզիէն» թերթին ընկերութիւնը զուտ շահ ունեցած է 53,925,639 ֆրանք։ Եւ այս գումարին վրայէն 28,721,810 ֆրանք բաշխած է բաժնետէրերուն։ Մնացեալը՝ մօտաւորապէս 25 միլիոն, բարդուած է ընկերութեան պահեստին վրայ։ Այս պահեստը կը կազմեն զանազան մեծարժէք շէնքեր ու կալուածներ որոնք փարիզի մէջ, ընկերութեան կ՚ապահովեն խոշոր հասոյթներ։ Ի՞նչ է այդ կալուածներուն իսկական արժէքը։ Դժուար է ճիշդ գումար մը կտրել։ Շատեր 150—200 միլիոն կը գնահատեն։ Ամէն պարագայի մէջ, յստակօրէն կը տեսնուի թէ «Փըթի փարիզիէն»ի բաժնեթուղթերը այնքան ապահով ու երաշխաւորուած են, որքան առեւտրական որ եւ է ընկերութեան մը թուղթերը։

Բայց չի բաւեր միայն գործի մը անցեալը պրպտել, պէտք է նաեւ, կարելի չափով գիտնալ թէ ապագան ի՛նչ կը վերապահէ։ Արդ, «Փըթի փարիզիէն»ի ապագան, շատ փայլուն կ՚երեւի։ Իրօք, չկայ ձեռնարկ մը որ ֆրանքի անկայունութենէն այնքան օգտուի, որքան թերթ մը։ Մինչդեռ առեւտրական եւ այլ ձեռնարկներ կրնան մէկ օրէն միւսը իրենց գիները բարձրացնել, համաձայն նախանիւթի եւ այլ գիներու փոփոխութեան, նոյնը չէ օրաթերթին համար, որուն յայտարարութեանց պայմանները եւ բաժնեգինը տարի մը առաջ կ՚որոշուին, երբ թուղթին գինը օրը օրին կրնայ փոխուիլ։

Հասկնալու համար թէ գիներու այս փոփոխութիւնը ի՛նչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ «Փըթի Փարիզիէն»ի պէս թերթի մը համար, ըսենք որ 1925 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1926 Օգոստոս՝ թուղթին գինը 175էն բարձրացաւ 295 Փր.ի, երբ նոյն շրջանին, թերթին գինը եւ յայտարարութեանց սակը կը մնար անփոփոխ։ Արդ, հիմա որ ֆրանքը եւ գիներն ալ կայունացած են 18 ամիսներէ ի վեր, դիւրին է ենթադրել թէ թերթը որքա՛ն կրնայ նպաստ որոնել գիներու այս կայունացման հետեւանքով, «Փըթի Փարիզիէն» թուղթի վրայէն միայն տարեկան կը շահի մօտաւորապէս 12 միլիոն ֆրանք։

Բայց, այս չէ բոլորը։ 1926ին «Փըթի փարիզիէն»ը թերթին գինը բարձրացուց 20էն 25 սանթիմի, միեւնոյն ատեն յայտարարութեանց սակները 6էն 7ի վերածեց, անոնց լայնքը կարճելով եւ գիներուն վրայ ալ հարիւրին 25 յաւելում մը բրաւ։ Այս կերպով յայտարարութիւններու սակին վրայ բարդած եղաւ հարիւրին 60։ Այնպէս որ, մինչդեռ 1926ին, հին սակով, «Փըթի փարիզիէն»ը կը շահէր աւելի քան 20 միլիոն փր. միայն յայտարարութիւններէն, սակերու բարձրացումը անոր կ՚ապահովէ 14 միլիոնի յաւելուածական շահ մըն ալ։

Իսկ 5 սանթիմի յաւելումը թերթին գինին վրայ, նկատի ունենալով օրական 1,5 միլիոն սպառում, կ՚ընէ տարեկան 27 միլիոն 375.000 ֆրանք հասոյթի նոր աղբիւր մը։ Այս թիւը անշուշտ չափազանցուած է, երբ նկատի առնենք թէ՝ թերթը 1.5 միլիոն ամբողջովին չի սպառիր, ու նաեւ պէտք է զեղչել լրագրավաճառներու տրուած ծախողչէքը։ Այս գումարը իջեցնենք ուրեմն 13 միլիոն փր.ի, ահա թէ ինչպէս կարելի է ուրեմն ճիշդ գնահատել անոր յաւելուածական շահերը, 1927ի ընթացքին

Թուղթի վրայ խնայողութիւն	12 միլիոն
Յայտարարութիւններու վրայէն յաւելուածական շահ	12 միլիոն
Թերթի գինին բարձրացումէն գոյացած շահ	13
Գումար	37 միլիոն

Միւս կողմէ սակայն, «Փըթի փարիզիէնն» ալ, ուրիշ թերթերու պէս նոր ծախքերու ենթարկուեցաւ, օրավարձերու յաւելումի պատճառով։ Այս ծախքերը 5 միլիոնը չեն կրնար անցնիլ, բայց ենթադրութեան որեւէ դուռ բաց չձգելու համար, այդ գումարը կրկնապատկենք եւ գնենք 10 միլիոն։ Ըսել է դեռ անոր կը մնայ 27 միլիոնի շահ մը։

Բացայայտ է թէ՝ այս շահը ամբողջովին չպիտի բաժնուի թերթին տէրերուն միջեւ, եւ վարիչներու ընդունած քաղաքականութեան համաձայն, անոր խոշոր մէկ մասը պիտի երթայ բարդուիլ պահեստի գումարներուն վրայ։

Արդ՝ միայն 1927ի ընթացքին, «Փըթի Փարիզիէն» հետեւեալ նոր շահերը կ՚ապահովէ.

— 13 միլիոն՝ միա՛յն թերթին գինին վրայ 5 սանթիմի յաւելում մը ընելով.

— 12 միլիոն՝ յայտարարութեանց սակին բարձրացումով։

— 12 միլիոն՝ թուղթի գինին վրայ խնայողութեամբ։

Ահա ուրեմն, շահերը թերթի մը որ կը ծախուի 25 սանթիմի, եւ որուն տէրերը կը պնդեն թէ չեն կրնար իջեցնել գիները, «առանց վտանգելու ֆրանսական մտածումին եւ հայրենիքին անկախութիւնը»։

«Լ՚Ամի տիւ Փէօփլը» շարունակելով թուական այս փաստերը կը խոստանայ դեռ շարունակել, եւ յաջորդաբար քննութեան ենթարկել փարիզեան մեծ օրաթերթերու յայտնի ու գաղտնի հասոյթի աղբիւրները։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՆԻՍ

ՆԻՍ, 28 Մայիս.— Հազիւ երկու ամիսէ ի վեր Դաշնակցական խումբ մը կազմուեցաւ Նիսի մէջ, ինքնաբերաբար։

Այս իրողութիւնը յատկանշական էր։ Հօկը իր ծնունդի օրէն իսկ, տեղաւորուած է ազնուապետական Նիսի մէջ։ Ժամանակի ընթացքին ամէն տեղ Հօկը սնանկացաւ եւ որքան աղմկալից ծնած, նոյնքան անաղմուկ մնաց կամ քաշուեցաւ հրապարակէն։

Հօկը աւելի շատ հաշուեխարդարի ենթարկուեցաւ կարմիր գծէն ներս՝ հոն ուր ծնած էր։

Ֆրանսահայ դաղութի մէջ Հօկի վերջնական, անդարձ սնանկացումէն յետոյ, անսասան մնացած էր Նիսի Հօկը։ Այս բանը, սակայն, արդիւնք էր բոլորովին պատահական երեւոյթի, որովհետեւ, Նիսը՝ Դաշնակցութեան գործի շրջագծէն դուրս մնացած էր, նոյնպէս բոլորովին պատահականօրէն։

Կարճ խօսքով, Նիսը տեսակ մը որջ դարձած էր, ուր բոյն դրած էին կարգ մը մութ տիպարներ։ Նիսն էր որ 1926ի Մայիս 2ին Լենինի ժողովը խանգարող եւ բեմին վրայ յարձակող հերոսները տուած էր, եւ Նիսն է որ այդ հերոսները ցարդ կը պահէ իր ծոցին մէջ։ Չափազանց յաջող ընտրութիւն մը եղած էՀօկի մարդոց համար Նիսը, հիմնուած՝ գործնական հաշիւի վրայ։ Կեդրոնացնելով այնտեղ աւազակաբարոյ տարրերը՝ իբրեւ սպառնալիք ծառայեցնել Նիսի հարուստներուն, եւ անոնց սեղաններու փշրանքով պահել «հերոսներ», ամէն վայրկեանին տրամադրելի զաւառէ գաւառ մեր հանրային կեանքը թունաւորելու։

Դաշնակցութեան խումբ մը հազիւ կազմուած Նիսի մէջ, կը ջանայ արտայայտիչը դառնալ մեր ազգային ձգտումներուն, եւ մեր ազգային նշանաւոր տօներու շուրջ համախմբել Նիսի գաղութը։ Մեր տօնախմբութիւններն, անկախ իրենց քաղաքական ներքին բովանդակութենէն, մեր ներկայ կեանքին վրայ անմիջականօրէն ազդող երեւոյթներ են, որոնք յատուկ գունաւորում կուտան մեր ընթացիկ հոգեմաշ կեանքին։ Իբրեւ այսպիսի ազգակ այդ տօները անբաղդատելի միջոցներ են բազմութիւնները հաւաքաբար առողջ պահելու, անոնց քաղաքական տրամադրութիւնները կազդուրելու։ Առանց անոնց աւելի արագ պիտի ըլլար մեր ազգային կեանքի քայքայման ընթացքը։ Ու Նիսի մէջ ամիս մը առաջ կը տօնուի Ապրիլ 11/24 ազգային սգահանդէսը։ Առաջին այս տօնակատարութեամբ Նիսի գաղութը կը սկսի խլրտիլ, փորձ մը կ՚ընէ անտարբերութիւնը թօթափելու։

Գաղութին ջերմ փափաքին վրայ, անմիջապէս յանձնախումբ մը կազմուեցաւ՝ տօնելու Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը,— Մայիս 28ը։ Վարձուեցաւ քաղաքի կեդրոնի սինէմաներէն մէկը։ Եւ Մայիս 27ին տեղի ունեցաւ տօնակատարութիւնը։ Նախագահին բացման խօսքէն, «Մեր Հայրենիք»էն, երգերէն, մեներգներէն, նուագէն եւ հայերէն ու ֆրանսերէն քանի մը յաջող արտասանութիւններէն յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Փուժէն, Քանը եւ կրասէն միացած էին Նիսի ձեռնարկին եկած Նիս։

Ընկ. Մ. Գույումճեան մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութիւն մը բրաւ, բացատրելով հայրենիքի անկախութեան «Օսմանեան» գաղափարը... սեփական տան գաղափարը... մինչէն բարձր կը խօսի Նիսի մէջ ... դուն մէջ։ Բոլորդ ալ սեփական տուն շինելու էք։ Ես տեսայ ձեր շինած ... ները, դեռ կիսաւարտ, պատշաճ հանը փեղկէ, կամ կա... զուրկ։ Ներսը առանց ... բաժին։ Ան որ 2-3000 ֆրանք

ր է դառն քրտինքով, անգամ աւելի պարտքի ինով շինուր է տուն մը, մը: Ի՞նչ է այս չքնաղ ին պատճառը. այնպիսի մը ինչպէս Նիսը, ուր հրա ներ, տուներ կան ամէն ութիւններով, լոյս, ջեր, կան կարասի, դուք կը նախանձական տուներ: է մեր ժողովուրդի դարա նութիւնն է խրճիթի նակիլ, միայն թէ սեփա, ու դուք ամէն ամիս անտէրի երեսը չտես որ ձեզի ըսէ «վճարէ »:

թէ պարզ անհատը կարող ունեցածէն 3-4 անգամ ա ւելի վճարել, պարտքի մտնել փոքր խրճիթ մը ունենալու համար, ազգերը դա րու ընթացքին անհուն զոհա ութիւններ ըրած, սոսկալի տանջուած գին վճարած են սեփական հայրենիք ունենալու, որպէսզի մէկին նակիլը չդառնան այն հո ղին վրայ, այն ձորերուն մէջ, ին լեռներուն ստորոտը, այն գե տին եզերքը, այն լճերու ա փին, ուր դարեր, դարեր շա անհամար սերունդներ ապրեր են ու մեռեր, կռուեր ու արիւն թափեր, շիներ են կառուցեր արժէքներ, հա ստատութիւններ:

եւ մանրամասնօրէն նկարա գրելով մինչեւ 1918 Մայիս 28 պատահած դէպքերը, հերոսա կան կռիւներն ու հայկական ա զատ եւ անկախ պետութեան կա զմուած գործերը, յորդորեց մօրէն կապուած մնալ հայ րենիքին, ինչ վարչաձեւ ալ ու նենայ այն, եւ եռագոյն դրօշա կը, «որ անհուն գինն է մեր ազատութեան անկապտելի իրա ւունքին»:

Այս տպաւորութիւնը, հանդէ սի թիւնը եւ խաղաղու թիւնը երբեք չխախտեցին տպա կախուած լակոտներուն վրայ: նչմէ մէկը՝ Լիոնի մէջ բնակին յարձակողը, դուրս կ'ելլէ: մեծնումը ազդանշան կ'ըլ լայ: Քանի մը երիտասարդներ կ'ուզեն, կը սկսին պոռալ «Մայիս 28ը փորեց թեան գերեզմանը, կեցցէ՛ իշխանութիւնը»: Այս ցոյցանցութիւններով չեն բա ւականանար, դրան մօտ կեցող մը երեսին կը զարնեն: Կը ին բեմ վազել: Կիները, ները ճիչերով կը ցնցեն Տասը տասնը հինգ վայրկեան իրարանցում, կռիւ: Մարդիկ ածելիով ալ են: Մարդ կ'ամչնայ ըլլալուն: Անմիջապէս ոստի կանները կը հասնին, հազիւ կը ին զատել կռուող կողմերը: ներ պատռուած են: Մեծ ներուն հաշիւը չկայ: Կի գունաթափ: Բոլորը մէկ անատուն: Ինչ զզուելի սարան:

Հարցաքննութիւն, հանդէսին կազմակերպիչները անմիջապէս ազատ կը թողուին: Կռիւը սարքողներէն երկու հոգի վար կը դրուին:

Փա՛ռք Հօկին: Ան կրցաւ ցոյց տալ թէ միշտ պատրաստ է առիթէ առիթ խառնակելու, թունաւորելու մեր հանրային կեանքը:

Թղթակից

ՎԱԼԱՆՍ

ՎԱԼԱՆՍ, 28 Մայիս.— Անկախութեան տասնամեակը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէին, սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Հանդէսը բացուեցաւ Մեր Հայրենիք խմբերգով: Ընկ. Վ. Շէհբէրեան բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, բեմ հրաւիրեց ընկեր Հ. Սարգսեանը, որ նախ դիտել տուաւ թէ այսօրուան այս հանդէսին պէտք էր նախագահէր բանուորական Հայաստանի հիւպատոսը. «Սակայն չունինք այդ իրաւունքը, քանի որ մեր երկիրը անկախ չէ»: Յետոյ մանրամասն ներկայացուց 1918ի դառն օրերն ու Հայաստանի անկախութեան հռչակումը:

Միջանկեալ եղան խմբերգներ, մեներգներ, պար եւ արտասանութիւն, որոնց մասնակցեցան նաեւ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի անդամուհիները, հայկական տարազով:

Յետոյ հրաւիրուեցաւ ընկեր Կարօ Սասունի: «Մարդիկ կան որ իրենց ուսերը թօթուելով կ'ըսեն. ի՞նչ Մայիս 28ը. ամէն օր ալ մէկ տօն է: Պէտք է նկատի ունենանք թէ այդ օրը ձեռք բերելու համար որքան զոհեր ունեցանք, որոնք իրենց արիւնով շաղախեցին այդ հողը ու կառուցին շէնք մը որ անքակտելի է, այդ է որ կը կոչենք Հայաստան: Կան մարդիկ որ կ'ուրանան մեր դրօշակը: Ո՞վ կը համարձակի մերժել զայն, երբ գիտենք որ եռագոյնը արդիւնքն է բազմաթիւ զոհերու կուտակած արեան: Շնորհիւ անհամար հերոսներու, հայ ժողովուրդը այսօր ունի գլուխը դնելիք տեղ մը: Մեր հայրենիքը թէեւ այսօր շատ փոքր է, բայց ուշ-կանուխ կըլլէ ձեռնհաս: 1,000,000 զոհ տուինք պատերազմի ընթացքին, իսկ այսօր անոր տեղը լեցուած է: Դաշնակցութիւնը 40 տարուան ընթացքին յոյս կը փնտռէր, իսկ այսօր յոյս ունենալով ջահ կ'ուզենք գտնել: Ինչպէ՞ս եղաւ որ դրօշակ ունեցանք: Երբ Սարդարապատի մէջ կը կռուէինք, յառաջապահներ տեսան որ Թուրքերը կը նահանջեն: Չգտան բան մը որ իրենց հասկցնեն թէ Թուրքերը կը նահանջեն: Վերջապէս ստիպուեցան իրենց քով ինկած ընկերոջ ճերմակ շապիկը հանել, ներկել արիւնով ու սուինի ծայրը անցընելով, հաղորդել Թուրքերուն պարտութիւնը...:»

Բանախօսութիւնը տեւեց մէկ ժամ եւ հանդէսը փակուեցաւ Մայր Արաքսիով ժամը 12ին: Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ փափաք, յայտնելով որ Դաշնակցութիւնը միշտ կազմակերպէ հրապարակային բանախօսութիւններ:

Վեհունի

ՏԷՍԻՆ

ՏԷՍԻՆ, 29 Մայիս.— Մայիս 28ին տօնուեցաւ Հ. Հ. Անկախութեան 10րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին: Այսպիսի բազմութիւն չէր տեսնուած մինչեւ հիմա: Ընկ. Հայրունիի բացման խօսքէն յետոյ, յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը: Օրուան բանախօսն էր Ազգին Մարտիրոսեան, որ շեշտեց թէ քանի կ'անցնին տարիները, այնքան կ'ամրապնդուի ու արմատ կը նետէ ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը:

Յետոյ ներկայացուց պատմական դէպքերը, մինչեւ 1918 Մայիս 28, եւ եզրակացուց թէ հայ ժողովուրդը պիտի ապրի, քանի դեռ կը պահէ մեծ օրերու յիշատակը, քանի ունի մարտական ուժ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պայքարող, զոհաբերող:

Ընկերուհի Մ. Ճիհանեան արտասանեց «Գեղօն հայ դրօշին», իսկ Մ. Ահարոնեան «Մայիս 28»ը:

Երկրորդ մասը սկսաւ «Ցանցուածներ»ու բեմադրութեամբ: Դերակատարները, թէեւ անծանօթ յաջող էին:

Հակառակ օդին տաքութեան, ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ: Գոհունակութիւնն ու ժպիտը կը տեսնուէին ամէնուն դէմքին վրայ:

Հռոնսցի

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊ

(Արուարձան Փարիզի)

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբին նախաձեռնութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով, հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Մայիս 28ի 10րդ տարեդարձը: Պուա Քոլոնպի եւ Անիէռի հայ հասարակութիւնը առաջին անգամ ըլլալով ապրեցաւ իր սրտին հարազատ միջավայրին մէջ:

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներով եւ «Կեցցէ՛ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան, 1918 Մայիս 28» վերտառութեամբ:

Նախագահը՝ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, եւ հրաւիրեց հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրել «Մեր Հայրենիք»ը (խմբերգ):

Ընկեր Հ. Գնդունի խօսք առնելով, իբրեւ ականատես պարզեց հայ բոլշեւիկ վարիչներու խլրդային եւ վատ աշխատանքը հանդէպ հայ պատանի Հանրապետութեան, եւ եզրակացուց.

«Մեր դարերէ ի վեր կորսնցուցած պետական կեանքը խլեցինք Մայիս 28ին մեր տուած թանկագին զոհերով եւ մեր արեան գնով, մեր ոխերիմ թշնամիին անգամ ճանչցնել տուինք մեր իրաւունքները եւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Այսօր, թէեւ հեռու մեր սեփական հայրենիքէն, բայց անոր սէրը այժմ աւելի քան երբեք զօրաւոր է մեր հոգիներուն մէջ:»

Փոքրիկն Գ. Ճիզմէճեան արտասանեց, եռագոյնը ձեռքին, «Վաղուան Հայը»: Ընկ. Զ. Գաբիկեան երգեց «Պարզիր Աղբիւրը», Օր. Մ. Վէզիրեան արտասանեց Ա. Փանոսեանի «Հայոց Արեւին» տտանաւորը: Պ. Հայկազուն Աբէլեան երգեց «Հայաստան»ը եւ Կոմիտասի «Սիրուհիս»: «Բամ Փորոտան»էն վերջ, խօսք առաւ ընկեր Աբօեան, որ ընդարձակ ճառով մը նկարագրեց Հայաստանի Հանրապետութեան տօնը 1919ին, հանդիսաւոր զօրանցքով, եւ յիշեց սրտառուչ դրուագներ: «Ինչպէս Արարատը Հայոց աշխարհի մէջ, նոյնպէս Մայիս 28ը Հայոց տօներուն մէջ, եւ մեր աշխարհի բոլոր լեռները կը խորհրդանշեն մէկ մէկ հերոսամարտ»:

Եղան նոր արտասանութիւններ ընկերներ՝ Ա. Սէֆէրեան «Աշուղը» եւ Զ. Գարիպեան «Յարգանք քեզ»ը (Ահարոնեան): Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով, խմբերգ: Ժողովուրդը բաժնուեցաւ խոր տպաւորութեան տակ: Պուա-Քոլոնպ Անիէռի հասարակութեան հայրենասէր ոգին միշտ բարձր է եղած, բայց մինչեւ հիմա դատապարտուած էր նեղ շրջանակի մը մէջ, զուրկ հանդէսներէ եւ բանախօսութիւններէ: Կը յուսանք որ Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի վարչութիւնը չպիտի զլանայ իր օժանդակութիւնը այս ժողովուրդին, որ միշտ փութացած է մասնակցիլ հանրօգուտ ձեռնարկներու, ինչպէս Շիրակի եւ Ֆիլիպէի աղէտեալ եղբայրներու հանգանակութեան:

Յ. Հիսաեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԺՈՒԱՆՎԻԼ ԵՒ ԻԹԱԼԻ

Անցեալ Կիրակի ֆութպոլի մեծ մրցում մը տեղի ունեցաւ այս երկու քոյր մասնաճիւղերու միջեւ եւ խաղը վերջացաւ հաւասար՝ 0-0ով:

Փարիզի մասնաճիւղէն ետք՝ երեք մասնաճիւղեր կան, Ժուանվիլ, Իթալի եւ Պուա-Քոլոնպ, որոնք գրեթէ հաւասար ուժեր կը ներկայացնեն: Յայտնի չէ թէ ասոնցմէ ո՛ր մասնաճիւղը առաջնութիւնը պիտի խլէ: Շատերու կարծիքով Ժուանվիլն է, քանի որ իր ֆութպոլի խումբը հակառակ նոր կազմուած ըլլալուն, առաջնակարգ դիրքի մը տիրացած է:

Իր խաղացողները թէեւ նորահասներ են, բայց ապագայ կը խոստանան:

Ժուանվիլի մասնաճիւղը Յունիս 10ին ֆութպոլի մեծ մրցումներ կազմակերպած է (թուրնուա տը սիքսթ) բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն միջեւ, Սթատ Փէրշինկի մէջ: Մուտքը ազատ է:

Քամի

«ԱՐՄԷՆԻԱ»

«Արմէնիա» Ֆութպոլ Քլիւպի խառն խումբը Կիրակի 27 Մայիս հրաւիրուած էր A. S. Assuranceի առաջին խումբին դէմ մրցելու: «Արմէնիա»յի խաղացողները իրենցմէ շատ աւելի զօրաւոր խումբի մը դէմ է որ ճակատեցան, բայց յաջողեցան յաղթել 4-1ով:

Այս մրցումով «Արմէնիա» փակեց իր ֆութպոլի եղանակը եւ հիմա պիտի ձեռնարկէ «թուրնուա տը սիքսթ» մրցումներու:

Յառաջիկայ Կիրակի հրաւիրուած է C. A. Dionisienneի կազմակերպած բաժակի մրցումներուն: Վարչութիւնը իր խումբը մաքրած է օտարականներէ:

Թ. Ե.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔ.— Մարսէյլի մէջ, Կիրակի գիշեր, հայկական հարսնիք մը տեղի կ'ունենար: Հարսնեւորները, 50 հոգիի չափ, փլաս տ'Էքսի վրայ սրճարան մը հաւաքուեցան՝ արժանի շուքով թրջելու համար հարսն ու փեսան, բայց կէս գիշերին, երբ բաժանումի տխուր ժամը հնչեց, յանկարծ կռիւ մը ծայր տուաւ հարսնեւորներուն միջեւ ու եռանդով շարունակուեցաւ, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ իր միջոցներով կարգի բերելու զանոնք:

Կռիւին պատճառները անծանօթ կը մնան: Կարծողներ կան թէ փեսան է որ ժամ առաջ իր առնական ուժը փաստելու փութկոտութեամբ, հարսին հանդէպ ցոյց տուած է կոպիտ վարմունք մը, որ յուզումի մատնած է հրաւիրեալները:

Ոստիկանութիւնը քաջարի մարտիկներէն ո՛չ ոք ձերբակալեց, բայց քսան հոգիի դէմ տուգանքի պահանջ դրած է:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Գաղտնի ոստիկան մը երեւան հանեց գողերու խմբակ մը եւ զանոնք ձերբակալելով առաջնորդեց բանտ: Անոնց տուները խուզարկուելով երեւան հանուեցան զանազան առարկաներ, մուշտակներ, ասուեղէն, ինչպէս նաեւ 40,000 ֆր. արժէքով ճերմակեղէն, զոր գողցեր էին վաճառատունէ մը:

— Երէկ գիշեր, Պուլոնյի մէկ ապարանքին մէջ, որուն տէրերը օդափոխութեան գացեր էին, մեծ գողութիւն մը տեղի ունեցաւ: Գողերը տարին ինչ որ գտան, ապարանջաններ, մատանիներ, օղեր եւ արժէքաւոր զանազան առարկաներ բոլորը 600,000 ֆր. արժէքով:

ՄՕՐԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ.— Մէցի մէջ, հանրակառքի պաշտօնեայ մը, իրիկուան դէմ գերեզման մտաւ, դռները դեռ չգոցուած եւ երկու ծունկ աղօթք ընելէ յետոյ մօրը գերեզմանին վրայ, ատրճանակի երկու հարուած պարպեց իր քունքերուն եւ անշունչ ինկաւ: Անձնասպանութեան պատճառները անծանօթ կը մնան:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ ԶՈՀԵՐԸ.— Պենտեկոստէի տօնին առթիւ երեք օրուան արձակուրդի ընթացքին Ֆրանսայի մէջ պատահեցան 101 ճամբու արկածներ, մեռան 35 եւ վիրաւորուեցան 151 հոգի: Անգլիոյ մէջ եւս նոյն վիճակը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ, ամսագիր Յունաստանի Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութեան, Բ տարի թիւ 11—12 (30 Ապրիլ, 1928), ամբողջովին նուիրուած ողբացեալ Շաւարշ Քրիսեանի:

ԽՄԲ.— Ջերմապէս գնահատելով այս ձեռնարկը, մեզի ղրկուած կոչէ մը կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

— «Նոր Սերունդ ամսաթերթի երկրորդ տարին փակելով երրորդ տարին կը թեւակոխենք:

«Նոր Սերունդ»ի միջոցաւ հարիւրաւոր մարզասէրներ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներու եւ շարք մը մտաւորականներու խորհուրդներուն հաղորդակից եղան, անոնց որդեգրած գաղափարականով խանդավառուեցան, Հ. Մ. Ը. Մ.եան ոգիի համաձայն դաստիարակուեցան:

«Երկու տարի սահմանափակ միջոցներով թերթը հրատարակելէ վերջ, այժմ պէտք կը զգանք Հ.Մ.Ը.Մ.եան շարժումին ջատագով անձերու օժանդակութեամբ «Նոր Սերունդ»ի շարունակութիւնը ապահովելու:

«Կենսական օգուտի մը արձագանգը երկրէ երկիր, գաղութէ գաղութ տանող «Նոր Սերունդ»ը այսօր դիմում կ'ընէ հանրութեան՝ ի խնդիր 600 պաշտպաններու, որոնց նիւթական չնչին զոհողութիւնով կարելի պիտի ըլլայ թերթը կենդանի պահել:

«Այսօր, բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականները եւ մեր գաղափարականին համակիրները ձեռք ձեռքի տալով կրնան «Նոր Սերունդ»ի նման օգտակար ձեռնարկի մը գտնել 600 պաշտպաններ:» Հասցէ Revue mensuelle «Nor Sérount», Poste restante, le Pirée, Grèce.

. Հազարերորդ անգամ ըլլալով կը հարկադրուինք կրկնելու որ ձեռագիրները պէտք է գրուին ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԻՆ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ ԵՒ ԴԻՒՐԸՆԹԵՌՆԵԼԻ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ահմէտ այնքան կրակոտ էր. բոլոր գգուանքներուն մէջ այնքա՜ն բոց կար՝ որ խեղճ կինը կը սոսկար: Ինչ որ որոշապէս կը զգար՝ այն էր որ պէտք չէր Ահմէտի բազուկներուն մէջ ըլլար այնպէս՝ ինչպէս որ էր: Այս խեղճ կնոջ վիճակը՝ այդ անհաւատներուն կողմէ ի գործ դրուած բռնաբարութեան մը կը վերագրէր, գիտէ, թերեւս իր Աստուծոյն պատիժն էր: Կը մաքրէր՝ եղունգներովը կը ճանկռտէր զայն: Ահմէտ այս կատաղութիւնը կը վերագրէր, ու չէր թէ այն ճիչը որ կ'արձակէր, պարտութեան ճիչ մըն էր. ու թերեւս ալ սիրոյ:

Երբ Ֆրոզին հասկցաւ, անձկութիւնը ահաւոր եղաւ: Դժբախտութիւնը անչափ էր: Օ՜հ, այդ մարդիկը. ուրեմն միշտ ոճիր պիտի սփռեն իրենց շուրջը: Գիւղին քահանան՝ փափա Էֆթիմիոսէն բարոյական օգնութիւն փնտռեց, իր հիւղը առաջնորդեց զայն: Այսուհետեւ անիծուած այդ բնակարանը պէտք էր սրբագործէր իր զաւկին եւ իրեն համար:

Օր մը բարի քահանան օրհնուած ջուր բերաւ. ու համեստ բնակարանին պատին ու գետնին սրսկեց: Յետոյ, խաչակնքելէ ու աղօթելէ վերջ նստաւ խեղճ կնոջ քով: Դէմքին վրայ անսահման յոգնածութիւն, ու իր մելամաղձոտ մեծ աչքերուն մէջ երկնային քաղցրութիւն կար:

Փափա Էֆթիմիոս տակաւին երիտասարդ էր. պատերազմէն առաջ իր ծննդեան երեսուներորդ տարեդարձը տօնած էր: Երկար խարտեաշ մօրուք մը ունէր, իր առատ մազերը սեղմող կապին հակառակ՝ փակեղին տակէն խոյս կուտային: Իր շարժուձեւերը հանդարտ ու ազնիւ էին: Ձայնին մէջ անհուն քաղցրութիւն կար, շարժումներուն մէջ հեզութիւն: Ժպտուն համակերպութիւն մը որ յուզիչ էր, երբ ան իրեն յատուկ շարժումով մը իր մեծ կապոյտ աչքերը քաղցրութեամբ կը բարձրացնէր: Հասարակ ուսում իսկ չունէր, եւ եղանակին, ուրիշներուն պէս սայլ կը քշէր, հողը կը հերկէր ու կ'աշխատէր: Ինչքան ալ երկար վերարկուն սոթտէր, քրտնէր ու յոգնէր իր կերպարանքին մէջ եզական անուշութիւն եւ ձեւերուն մէջ գերագոյն պարզութիւն մը կար: Ֆրոզինի ձեռքը բռնեց. կապոյտ աչքերը բարձրացուցած քանի մը վայրկեան անխօս մնաց:

Այս լռութիւնը կը խռովէր Ֆրոզինը: Յետոյ քահանան անսահման տխրութեամբ ծանրօրէն խօսեցաւ անոր.

— Զաւակս, երկրի վրայ մեծ անիրաւութիւններ ի գործ դրուած են: Թերեւս քաւելու մեղքեր ունինք: Աստուած մեզի սոսկալի փորձութիւններու կ'ենթարկէ: Քաջութիւն ունեցիր աղջիկս: Մեր թշնամիները մեզմէ ուժեղ են. աւա՜ղ, ու Եւրոպայի մեծերը լքած են մեզ: Անոնց թոյլտուութեամբ է որ այս բոլոր չարիքները տեղի կ'ունենան, մեր սիրելի հայրենիքը կը ճզմուի ու մեր հոգիները, խեղճ Ֆրոզին, այսպէս կը խորտակուին:

Քահանային կուրծքէն հառաչ մը թռաւ, իր կապոյտ աչքերէն կաթիլ մը արցունք հոսեցաւ: Ինք որ ամէն ինչ գիտէր, ո՛չ պախարակելու, ոչ ալ ներելու քաջութիւնը ունեցաւ. իր աննենգ հոգին, թոյլ չէր տար իրեն, Ֆրոզինի մարտիրոսութեան մէջ Ամենակարողէն եկած փորձութիւն մը տեսնելու: Միւս կողմէ, իր աւետարանական բարութիւնովը չէր ուզեր Ֆրոզինը պարսաւել իր դժբախտութեան մէջ: Աւելի ի՞նչ կրնար ընել: Անկարելի էր որ անոր անձնասպանութեան խորհուրդ տար: Ազնիւ Յոյնը, ներողամիտ եւ վշտահար, յանցանքը կը վերագրէր Յունաստանի մեծ պաշտպաններուն, որոնք թոյլ կուտային այս բարբարոսութիւնները.

Յոյն քահանային համար, հայրենիք եւ կրօնք միեւնոյնն է: Քրիստոնէութիւնը իրեն համար ազգային դրօշ մըն է: Փափա Էֆթիմիոս իր պզտիկ ճառովը ամբողջ հելլէն ժողովուրդին զգացումը կ'արտայայտէր: Աւա՜ղ: Լազարինայի գեղջուկները այլեւս չէին կրնար, հակառակ յունական իրենց սիրելի սովորութեան, կէս օրէ վերջերը հրապարակին սրճարանը հաւաքուիլ՝ քաղաքականութենէ ճառելու, իրենց կարծիքները փոխանակելու համար: Իրենք զիրենք կը մխիթարէին՝ գոնէ ծերուկ Գրիգորին քովը երթալով խօսակցելու, որ լերան ստորոտը, վերջին հիւղը կը բնակէր: Դուռը փակ, բոլորակի նստած. գլուխնին կը ծօճէին, եւ երբեմն կարծիքներ կը փոխանակէին: Իրօք այս մարդիկը շատ կը խորհրդածէին: Գրեթէ բնաւ չէին տրտնջար: Ծերուկ Գրիգորը, ալեւոր պարտիզպանը, մտածկոտ երեւոյթով միշտ նոյն խօսքերը կը կրկնէր.

— Ահաւասիկ: Ես այս բաները յաճախ որոճացեր եմ: Թուրքերուն հետ այս պատերազմը շատ ձախող գնաց, մինչդեռ պէտք էր որ լաւ ընթանար: Արդարեւ մե՛նք իրաւունք ունէինք: Քանի որ բախտը մեզի հակառակ է, քանի որ անցեալին մէջ ծանր մեղքեր գործած ենք, կ'երեւի հիմա այս դժբախտութիւններով կը քաւենք:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

ներէն շուրջ 20 հոգի մտադիր են կազմել «Ընկերային հանրապետական»ներու նոր խմբակ մը, որուն մէջ պիտի մտնեն Պրիան եւ Փէնլըվէ։

Արմատական-ընկերվարականները թիւով 125 են։ Անոնց աջ կողմը կայ Արմատական ձախը (Լուշէօր, Տանիէլու եւլն.) բաղկացած 48 անդամէ։ Այս խմբակին մէջ մտած են անդամները Անկախ ձախին, որ լուծուած է։ Անկէ վեր կայ Միութենական ձախը (Ֆրանքլէն-Պույեօն, Օկանեէօր եւլն.), որ 24 անդամ ունի եւ կ'աշխատի նորեր արձանագրել։ Յետոյ կուգան Ձախ անկախները՝ 12 հոգի։

Արմատական ձախի աջ կողմը կը նստին 53 Ձախ հանրապետականներ (Լէյկ, Թարտիէօ եւլն.)։ Յետոյ կուգան Աքսիոն տեմոքրաթիքը՝ 23 եւ տեմոքրաթները՝ 18 անդամ։ Վերջապէս կայ ժողովրդավար հանրապետական միութիւնը (Լուի Մարէն, Ֆրանսուա Սոլիէ եւլն.), որ ունի 116 անդամ։ Կը մնան միայն 61 երեսփոխաններ, որ արձանագրուած չեն ոեւէ խմբակի մէջ։

Մահափորձի թուրք վարիչներուն դէմ

Թուրք ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Կիւմիւլճինացի Օսմանի որդի Տավուտ, Քիրմասթիցի Սալիմի որդի Ահմէտ եւ Գըրճա-Ալիցի Մէհմէտի որդի Մուսթաֆա անուն երեք անձերը, որոնց ընթացքը կասկածելի նկատուած էր զանազան քաղաքներու մէջ։ Կիւմիւլճինացի Տավուտ Ագհիսարէն Քիրմասթի մեկնած եւ հոն Ահմէտի ու Մուսթաֆայի հետ միանալով Քըրքլարէլի անցած են, բայց հոն ձերբակալուելով Պոլիս ղրկուած են։ Նախնական հարցաքննութիւններէն հասկցուած ըլլալով որ Ահմէտ եւ Տավուտ յանցանք չունին, երաշխաւորութեամբ ազատ արձակուած են։ Իսկ գալով Մուսթաֆայի, հասկցուած է թէ անիկա կառավարութեան ղեկավարներուն դէմ մահափորձ կատարելու նպատակով կը պտտէր եւ այս ուղղութեամբ գործունէութիւն ունեցած է։

Տասը միլիոնի անտէր ապրանք

Զինադադարի տարիներէն ի վեր Պոլսոյ մաքսային մթերանոցներուն մէջ կը մնան միլիոնաւոր ոսկիի արժէքով առեւտրական զանազան ապրանքներ ու կարասի, կէս միլիոն ոսկիի քոնեաք, շամփանիա եւ ուրիշ ոգելից ըմպելիներ, որոնց վաճառման համար արտօնութիւն խնդրուած է Գործավարներու Խորհուրդէն։ Ծախուելիք ապրանքները մօտաւորապէս տասը միլիոն ոսկիի արժէք կը ներկայացնեն։

Ո՛չ մէկ ձայն «Իտալիա»յէն

Փարատեցաւ այն յոյսն ալ թէ «Իտալիա» ցամաք իջած է Ամսթէրտամի կղզին։ «Չիթթա տի Միլանօ» շոգենաւը Մայիս 27էն մինչեւ 30 յիշեալ կղզին կը գտնուէր եւ ոեւէ հետք չէր գտած օդապարիկէն ու բեւեռախոյզներէն։ Կը կարծուի թէ «Իտալիա» խորտակուած է Շփիցպէրկի գագաթներուն վրայ, ուր Ուրբաթ օր սաստիկ ուրական մը կը տիրէր։

Նորվեկեան կառավարութիւնը կարելի աջակցութիւնը չի խնայեր՝ կորսուած օդանաւորդները գտնելու համար։ Մուսոլինի հեռագիր մը ղրկեց Նորվեկեան կառավարութեան եւ մերժեց ընդունիլ ոեւէ աջակցութիւն, քանի որ իտալական կառավարութիւնը ինք անհրաժեշտը պիտի ընէ։

Հակառակ այս մերժումին, Նորվեկիա կը շարունակէ իր օգնութիւնը։ Նոյնը նաեւ Շուէտ։ Միացեալ Նահանգները, Ռուսիա եւ Ճափոն եւս պատրաստակամութիւն կը յայտնեն մասնակցելու ազատարար աշխատանքներուն։ «Սէտօֆ» եւ սառնաբեկ «Լէնին» շոգենաւերը՝ իրենց մէջ ունենալով օդանաւեր եւ բալխիրներ, Ռուսիոյ հիւսիսային նաւահանգիստներուն մէջ հրահանգի կը սպասեն՝ ճամբայ ելլելու համար։

Տոքթ. Նանսէն, որ Ամերիկայէն Օսլօ վերադարձաւ առջի օր, կ'ըսէ թէ օդապարիկին եղած տեղը թռչուններ պէտք է գտնուին, ու եթէ օդանաւորդները յաջողած են ազատել իրենց ուտելիքն ու գոյքը, կրնան մինչեւ Սեպտեմբեր դիւրութեամբ ապրիլ։

Տոքթ. Նանսէնի նոր ծրագիրը

Տոքթ. Ֆրիտեօֆ Նանսէն ծրագրած է յառաջիկայ տարի նոր արշաւանք մը կատարել դէպի բեւեռ։ Իր ղեկաւոր օդապարիկը վեց անգամ աւելի մեծ պիտի ըլլայ քան «Իտալիա»ն։ Իրեն պիտի ընկերանան 20 գիտնականներ եւ 30 ճամբորդներ։ Արշաւախումբի խարիսխը հաւանաբար պիտի ըլլայ Լէնինկրատը. իսկ խոշոր կայմ մը պիտի տնկուի Ալասքայի մէջ։

150,000 հոգի Փեքինի վրայ կը քալեն

Չինաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը հետեւեալն է։— Ազգայնական բոլոր զինուորական պետերը կը համախմբեն իրենց զինուորները՝ նոր յարձակում մը գործելու համար Փեքինի վրայ։ Շարժման ղեկավարութիւնը պիտի ստանձնէ զօրավար Չանկ-Քայ-Շէք։ Ներկայիս մօտ 150,000 ազգայնականներ Թիէնցին-Ֆուքով երկաթուղագծի երկայնքէն կը յառաջանան՝ գրաւելու համար Մաշանկ քաղաքը, զոր պաշարելէ վերջ պիտի սպառնան Թիէնցինի։

Միւս կողմէ քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկի հրամանատարութեան տակ 70,000 զինուորներ կը յառաջանան դէպի Հօ-Քիէն-Ֆու։ Ազգայնականները գրաւեցին Փաօ-Թինկ ֆուն, Փեքինէն 300 քիլոմեդր հեռու։

Անտէր մզկիթները

Մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ քննութիւններ կը կատարուին Պոլսոյ մզկիթներուն մասին, որոշելու համար այն մզկիթները որոնք լքուած վիճակի մէջ կը գտնուին, յաճախող ժողովուրդ չգտնուելուն համար։ Այս կարգի երկու հարիւր մզկիթներ երեւան հանուած են, որոնցմէ պատմական եւ գեղարուեստական արժէք ներկայացնողները թողլով, մնացեալները պիտի փլցուին, եւ պաշտօնեաներն ալ որոշ մզկիթներ պիտի փոխադրուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՆԴԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ Րապինտրանաթ Թակոր Սէյլանէն ֆրանսական «Շանթիյեի» նաւով պիտի գայ Մարսէյլ, ուր պիտի հասնի Յունիս 19ին, Եւրոպայի շրջանը կատարելու համար։ Ծերունի փիլիսոփային առողջութիւնը վտանգուած է եւ բժիշկները յանձնարարած են հանգիստ եւ դրօսանք։

ԹՈՒԼՈՒԶԻ ընկերվարական համաժողովը փակուեցաւ։

ԺԸՆԵՒԻ մէջ բացուեցաւ Աշխատանքի միջազգային համաժողովի 11րդ նստաշրջանը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Առնուվիլ-լէ-կոնէս.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Կայարանին դէմը, Սալ Կալմանի մէջ։ Անշարժ սինէմայի ներկայացում Պ. Յ. Պապէսեանի կողմէ։

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ եւ ԱՆԴՐԷ ՏԷՐ Օ-ՀԱՆԵԱՆ։

Ալֆորվիլ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահը։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՃԱՄԱԼԵԱՆ։

Լիոն.— Վաղը Շբ. օր։ Կը խօսին՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ և ԱԶԳԻՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Պ. Նշան Յ. Նագգաշեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Ճընկըտըեան (Պոլիս), Օր. Վարդլոյս Ճընկըտըեան (Պոլիս), Պ. Պետրոս Ճընկըտըեան (Պերլին), Պ. Հայկ Ճընկըտըեան (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկ. Միսաք Սերովբեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Սերովբէ Պէյլէրեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Արամ Գասապեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Նագգաշեան (Պոլիս), Պ. Բարունակ Նագգաշեան և զաւակունք (Պոլիս), Օր. Պերճուհի Նագգաշեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Նագգաշեան եւ զաւակը, Պ. Պարոյր Նագգաշեան, Լօգմակէօզեան, Շավլեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ, հարսին՝

ՏԻԿ. ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Մայիս 30ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Ուրբաթ ժամը 12.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30-ին ծանօթ հաւաքատեղին. ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Տեսինի Վիշապ խումբի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ նոր անդամատետրով։

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդը համայնավարութենէն առաջ ու յետոյ»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Դժոխք խումբի դասախօսական ժողովը՝ յառաջիկայ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։ Դասախօս Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն ծրագրի տնտեսական բաժինը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ պատանիները։

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՄԵԾ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Վիէնի հայ Մարզական Միութիւնը կազմակերպած է ողիմպիական մրցումներ Յուլիս 10ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Վիէնի Հայկական մարզադաշտին վրայ։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մարզական կազմակերպութիւնները բերելու իրենց մասնակցութիւնը։

Ծանօթ.— Մասնակցողները մինչեւ Յուլիս 3 պարտին ներկայացնել իրենց անուններն ու մասնագիտութիւնը։ Գրել՝ N. Tavitian, Etablissements H. Pellet, Vienne (Isère).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ բարերարին ու եզեանցի մահուան տարեդարձին առթիւ Սանասարեան Սանուց Միութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Մուտք նշանակուած է 5 ֆրանք. Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Հոգեհանգստեան պաշտօնը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի առաւօտ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան գ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլորիայի սրահը (61 Rue Mr. le Prince)։ Կարեւոր օրակարգ։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Մարսէյլի կեդր. վարչութեան հանգանակութիւնը.—

Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, Գ. Շահլամեան, Լ. Մեսրոպ 200ական, Տիկ. Եւգինէ Սարգիս 150, Ոմն 150, Սահաթճեան եղբարք, Թէքէեան եղբարք, Տիկ. Ա. Մուրատ, Ա. Արզումանեան, Ղ. Զպուքեան, Վ. Ղազարեան, Կիւլպէնկեան, Արման Թիւրապեան, Սելեան, Պալթաեան 100ական, Կարապետեան, Սէրէնկիւլեան, Ոմն, Մ. Էքիզեան, Ն. Կակոսեան, Ղ. Քէնտիրեան, Կ. Նալպանտեան, Լ. Պարոնեան, Ա. Անտոնեան, Մ. Սողիկեան, Խ. Մարտիրոսեան, Tranchier, Գ. Պարծանքեան, Թաշճեան եղբարք, Mm. Andrée Palopaul, Յ. Պապիկեան, Խ. Յովսէփեան, Կ. Տէր Պօղոսեան, Պ. Տէր Պօղոսեան, Պ. Կօշկարեան 50ական, Մ. Զպուքեան, 30, Բ. Միլտոնեան, Ա. Բիգիլեան, Գ. Ծերիկեան 30ական, Դարբինեան, Մ. Ոսկոյեան, Յ. Պօղիկեան, Հ. Պասմաճեան, Ն. Պօղոսեան, Տօքթ. Բէչեան 25ական, Գայաճեան Սագոեան 40, Արապեան, Օր. Քզըրեան, Մ. Թորիկեան, Ա. Զարուկեան, Ս. Տավուլեան, Ա. Յարութիւնեան, Խ. Ոսկերիչեան, Յ. Սայապալեան, Մ. Քարակէօզեան, Մ. Ամիրխանեան, Պ. Հաճինեան, Ս. Իսպիրեան, Հ. Պալեօզեան, Ս. Վարդերեսեան, Մ. Պօզօեան, Մ. Ճելալեան, Պ. Մկրեան, Նկարիչ Մանուկ, Ս. Տէրտէրեան, Մ. Տէր Մաթօեան, Ա. Տիրանեան, Օր. Նէմէնեան, Գ. Պէրպէրեան, Տիկ. Է. Պժեան 20ական, Յ. Մուրատեան, Ա. Փանիկեան, Յ. Քիւրաճեան, Ա. Պօլօշեան, Յ. Մեսրոպեան, Ս. Փափազեան, Կիւլէսէրեան, Պ. Հիւսեան, Կ. Մակարեան, Կ. Անթառամեան, Լ. Արզումանեան, Հարոյեան, 15ական, Ոմն, Ի. Գանճեան, Մ. Դաւիթեան, Պ. Արզումանեան, Յ. Գասապեան, Mr. Baldi, Mr. Baguette Etoile, Շ. Կատարեան, Ա. Ֆուռունճեան, Պ. Վանօյեան, Պ. Մուրատեան, Ե. Պօղոսեան, Ա. Շիրվանեան, Ե. Մուրադեան, Գ. Անդիկեան, Վ. Քիզիլեան, Յ. Դանիէլեան, Ա. Մասոյեան, Տ. Շահինեան, Ա. Մարտուպեան, Կ. Տիրատուրեան, Մ. Ասատուրեան, Հ. Անթառամեան 10ական ֆրանք։ Գումար 4100 ֆրանք։

(Շարունակելի)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պրուսայի Օրթագիւղէն Տօնիկ Ունճիկեանի որդին Արթին, 11 տարեան որ աքսորի միջոցին Հալէպի եւ Տէր Զօրի կողմերը մնացած է։ Իմացնել՝ Artinian Donig, Etablissement Hutchinson, Atelier Tennis 1er, étage, Chalette par Montargis, (Loiret), France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Հերոս Արթին աղա Տէմիրճեան, 38 տարեկան, Եոզղատի Ջաթ գիւղէն, որ 1914ին փախստական անցած է Սամսոնի շրջանը տասնեակ հերոսներով։ Տարիներու կռիւներէ վերջ 1922 Նոյ. 9ին խաբեբայութեամբ երկրորդ Հաթէմ փաշայի ձեռքն ինկած է իր ընկերոջ՝ Եոզղատցի Հաճի պէյ Քէշիշեանի հետ եւ չորս օր Չարշամպայի բանտը պահուելէ վերջ տարուած է Իւնիէ, յետոյ կիրասոն։ Հոս Ազգ. Միութեան դիմելով, հերոսները նպաստ կը ստանան։ Անկէ ի վեր լուր չէ առնուած։ Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր զաւկին բնակավայրին կամ կնոջ Մարիամ Տէմիրճեանի, Grand Café d'Europe, Barjols (Var) France;

— «Վարպետ» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ Իզմիրի «Հայ Որսորդաց Ակումբ»ի որսորդապետ Լօտէմիշցի Գարլօ (բուն անունը Կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր «Րէթիմնօ» (Կրէտէ)։ Իմացնել՝ յառաջի։

Կը խնդրուի նաեւ Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել՝ իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1928

2 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 663 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Օրուան մեծագոյն դէպքն է՝ Թուրքեւիտալական դաշնագրին ստորագրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 30ին, Հռոմի մէջ։

Մանրամասնութիւնները կ'իմանաք օրուան լուրերէն։

Ոչ միայն հայկական, այլ և օտար շրջանակներու համար անակնկալ մը եղաւ այս իրողութիւնը։ Թէեւ քաղաքական կեանքի մէջ անսովոր չեն այսպիսի պարագաներ։

Քի՞չ էին զարմացողները, երբ երախտաւորեալ Պուլկարիան Գերմանիոյ և Թուրքիոյ կողմը անցաւ ընդդէմ իր «բարերար»ին, Ռուսաստանի, Իտալիան խզեց իր դաշնագիրը Գերմանիոյ եւ Աւստրիա-Հունգարիոյ հետ, Ռուսաստան՝ Թուրքիոյ դարաւոր թշնամին՝ զինակցութիւն կնքեց Էնկիւրիի հետ, Մեծն Բրիտանիա յառաջ քաշեց եւ յետոյ լքեց Յունաստանը, Ֆրանսա կատաղօրէն կռուեցաւ Թուրքիոյ դէմ եւ յաղթեց, բայց յետոյ պարպեց Կիլիկիան...

Ներկայ պարագային, ուշագրաւը այն է որ, դեռ մինչեւ երէկ սպառնագին շեշտ մը ունէր սեւ շապիկաւոր Իտալիան, Թուրքիոյ դէմ։ Յուսահատ՝ ուրիշ ո՛ր եւ է տեղ շահաստան եւ հող գտնելէ, Մուսոլինի իր ճառերով աչքերը եւ միտքերը կ'ուղղէր դէպի ամայի եւ աւերակ Թուրքիան, անշուշտ առանց բառը արտասանելու։ Իր թերթերն ալ, տակաւին անցեալ ձմրան, ակնարկներ կ'ընէին այդ ուղղութեամբ։ Խօսքեր՝ հոգատարութիւնները փոփոխելու, «տակաւին անկախ» երկիրներէ օգտուելու եւյլն.։

Ճիշդ է որ, շատ չանցած, նոյն թերթերը սկսան տարբեր կերպով գործածել, եւ հաւաստիքներ տալ թէ Իտալիա աչք չունի Թուրքիոյ վրայ։ Մինչեւ անգամ հրատարակեցին շատ նպաստաւոր գրութիւններ Նոր Թուրքիոյ հանդէպ, շեշտելով երկու վարչաձեւերուն նմանութիւնը։

Միլանի տեսակցութենէն յետոյ (3 Ապրիլ 1928), այլեւս տարակոյս չկար թէ, Մուսոլինի զսպած է իր ռազմական ախորժակները, և կ'ուզէ Թուրքերէն օգտուիլ բարեկամական-դիւանագիտական միջոցներով։

Այս առթիւ երեւան եկաւ, նաեւ, որ բոլորովին ճարտասանական մարզանք չէր Իտալիոյ Նաւային Դաշնակցութեան պատուիրակին սիրալիր յայտարարութիւնը Էնկիւրիի մէջ, 1927 Յունիսին։

Այժմ կը հաստատուի որ գետինը ամէն կերպով պատրաստ էր Միլանի տեսակցութենէն յետոյ։ Եւ եթէ քիչ մը ձգձգուեցաւ դաշնագիրը, պատճառը այն է որ այս նոր կապակցութեան մաս պիտի կազմէ նաեւ Յունաստանը, իսկ այս վերջինը դեռ խնդիրներ ունի Թուրքիոյ հետ։ Լուրերու համաձայն, Յունաստանի մասնակցութեան դժուարութիւնները այնքան հարթուած են որ, Իտալիա յանձն կ'առնէ լուծել Աթէնքի եւ Էնկիւրիի միջեւ առկախ մնացած վէճերը։

Եւ ահաւասիկ դաշնագիրը ստորագրուած։ Դաշնագիր մը՝ որ կ'ապահովէ փոխադարձ չէզոքութիւն՝ Իտալիոյ կամ Թուրքիոյ դէմ պատերազմ հրատարակուած ատեն, եւ կը պարտադրէ իրաւարարութեամբ, փոխադարձ համաձայնութեամբ, մէկ խօսքով՝ խաղաղութեամբ կարգադրել երկու երկիրներուն միջեւ ծագելիք վէճերը։

Դաշնագիրը ունի հինգ տարի պայմանաժամ, բայց իր ուժը պիտի պահէ հինգ տարի եւս, եթէ կողմերէն մէկը զայն չխզէ պայմանաժամէն վեց ամիս առաջ։

Եւրոպական թերթերը, խօսելով այս համաձայնութեան վրայ, կ'ենթադրեն թէ Թուրքիա լրջօրէն կը խորհի հակիլ դէպի արեւմուտք։ Այդ կարծիքն է որ կը խտացնէ ծերունի «Թան»ը.

— «Մինչեւ հիմա, նոր Թուրքիան ուզելով ապահովուիլ ամէն արտաքին վտանգէ, ինքզինքը սպառնալիքի-վտանգի մէջ կը տեսնէր Եւրոպայի կողմէն եւ կապուած էր միայն Մոսկուայի հետ։ Արդ, այժմ չէզոքութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր կը կնքէ եւրոպական պետութեան մը հետ, որ իր մտահոգութեան գլխաւոր պատճառն էր։ Հաւանական է որ այսպիսի դէպք մը կրնայ ուղղակի ազդել Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութեանց վրայ։ Անոր շնորհիւ, օրինակ, Թուրքիա կրնայ ուզած ատենը օծիքը ազատել ո՛ր եւ է ռուսական ազդեցութենէ եւ ամբողջովին մտնել եւրոպական քաղաքականութեան շրջանակին մէջ»։

Դաշնագիր կնքելով, անշուշտ Իտալիան հրաժարած չըլլար իր ախորժակներէն, որոնք միշտ գոհացում կը պահանջեն։

Կը թուի թէ Մուսոլինի անհնարին խոչընդոտներ եւ զոհողութիւններ տեսնելով, նախընտրած է խաղաղօրէն, տնտեսական մենաշնորհներով եւ ապսպրանքներով գոհացնել իր անմիջական պահանջները Թուրքիոյ մէջ։ Նախ ամուր կռուան և գերակշիռ ազդեցութիւն ձեռք բերել, ինչպէս ժամանակին ըրած է Հնդկաստանի եւ ուրիշ գաղթավայրերու մէջ։

Ինչպէս ալ ուզենք մեկնել, իրողութիւն է որ թրքական դիւանագիտութիւնը անգամ մըն ալ յաջողեցաւ հեռացնել ահաւոր մղձաւանջ մը, գոնէ երկար ատենի համար։

Հեռացնելով իտալական մղձաւանջը, ան պիտի փորձէ աւելի զօրանալ եւ Թրքանալ։

Ահա թէ ինչպէս, կարմիր թէ դեղին կամ սեւ աշխարհակալներ ձեռք ձեռքի ողջնցուցին մեռնելու դատապարտուած հիւանդ մը...

Շ.

ՃՄՌՈՒՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

30րդ Ցանկ

	Ֆր.
Մարսէյլէն, Զարսանճաքի Հայր. Միութիւն (բ. անգամ)	761.—
Յովհաննէս Փօյաճեան	20.—
Յ. Ա. (Անվէրս)	10.—
Գ. Հ. »	10.—
Մարսէյլէն.—	
Յովհաննէս Անթանոսեան	5.—
Միհրան Մըսըրլեան	5.—
Օր. Ալթուն Պետրոսեան	10.—
Նշան Եաղճեան	10.—
Յարութիւն Եաղճեան	30.—
գումար	861.—
29րդ ցանկին գումարը	38,523.45
ընդհ. գումար	39,384.45

×

ԽՄԲ.— Այս գումարէն մինչեւ Մայիս 24 Ֆիլիպէ, Երուանդ եպիսկ.ի փոխադրած էինք 29,000 ֆրանք։

Երէկ փոխադրեցինք 10,000 (տասը հազար) եւս, համագումար՝ 39,000 ֆրանք։

×

... Խմբագիր,

Զարսանճաքի Հայր. Միութիւնս իմանալով Պուլկարիոյ երկրաշարժի աղէտեալներուն ցաւալի վիճակը, առաջին անգամ 200 ֆր.ի համեստ գումար մը ղրկեց իր գանձէն։ Ֆիլիպէէն հասած նորագոյն թղթակցութիւններէն խորապէս ազդուելով, այս անգամ եւս կը փութայ ղրկել 761 ֆր.ի գումար մը, իր նպատակին գործածուելու համար։

Ի դիմաց Զ. Հ. Մ. Հանգանակիչ Յանձնախումբի՝ *Մ. Թաշճեան, Յ. Սահակեան, Ծ. Կոփոյեան, Պ. Սարաճեան։*

ԽՄԲ.— Ցանկը իր կարգին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

1928 ՄԱՅԻՍ 27, ԿԻՐԱԿԻ, «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Պատկերը կը ներկայացնէ սրահին ճակատի մէկ մասը միայն։ Ներկաներուն մէջ կ'երեւան օտարներէն (ձախէն աջ).— Պ.Պ. Քրաֆթ-Պոնար, Թիպօ (Ֆրանսայի նախկին նախարարներէն), Մանտէլշթամ (նախկին աւագ-թարգման Պոլսոյ ռուս դեսպանատան), Տը Կիրս (նախկին ռուսական դեսպան), ասոնց ետեւ աւելի խորը՝ Բէսուլզատէ Մէհմէտ Էմին պէյ եւ Շէյխիւլիսլամօֆ (Ադրբէջանի ներկայացուցիչներ), Մարկուլիէֆ (նախկին անդամ պետական դումայի) եւ որդին՝ ուսուցիչ Սորպոնի մէջ, անոնց առջեւ ընկ. Օլիվըր Պոլտուին (Անգլիոյ վարչապետին որդին), զօր. Շափավալ (Ուկրայինա), Զմիռնօֆ (նախկին նախարար Կերենսկիի կառավարութեան), Ռամիշվիլի (ներքին նախարար Վրաստանի), երաժշտապետին ձախ կողմը՝ Ժորտանիա (Վրաստանի նախկին վարչապետ), Խանքէտոքօֆ (Տաղստան), Հարոլտ (Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքի պաշտպան Լիկայէն)։

Հայերէն՝ Հ. Վարդան վրդ. Մելքիսեդեկեան, զօր. Ղորղանեան, Հ. Մելիքեան, Վ. Խորասանճեան, Տիկ. Բէգլարեան, Հայ արիները եւյն.։

Ֆօթօ՝ ԱՐԱՔՍ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Ահա՛ բնագիրը Մայիս 30ին Հռոմի մէջ կնքուած իտալեւթուրք դաշնագրին.

Յօդ. 1.— Պայմանադիր բարձր կողմերը յանձնառու կ'ըլլան չմտնել ո՛ եւ է քաղաքական կամ տնտեսական համաձայնութեան, ոչ ալ ոեւէ կապակցութեան մէջ՝ ուղղուած կողմերէն մէկուն դէմ։

Յօդ. 2.— Եթէ պայմանադիր կողմերէն մէկը, հակառակ իր խաղաղասէր դիրքին, յարձակումի ենթարկուի մէկ կամ աւելի ուրիշ պետութեանց կողմէ, միւս կողմը կռիւի ամբողջ ընթացքին չէզոքութիւն պիտի պահէ։

Յօդ. 3.— Պայմանադիր կողմերը յանձնառու կ'ըլլան հաշտարար եղանակով լուծել իրարու միջեւ ծագելիք ամէն կարգի վէճեր, զորս կարելի չըլլար կարգադրել դիւանագիտական ճամբով. հաշտարար կարգադրութիւնը չյաջողելու պարագային, կողմերը դատական կարգադրութեան պիտի դիմեն։ Յաւելուած-փրոթոքոլ մը կ'որոշէ հաշտութեան եւ դատական կարգադրութեան եղանակը։

Յօդ. 4.— Ներկայ դաշնագրին մեկնութեան կամ գործադրութեան առթիւ ծագելիք վէճերը ուղղակի, պարզ խնդրագրով մը, պիտի ենթարկուին Լահէյի Արդարութեան Միջազգային Մնայուն Ատեանին։

Յօդ. 5.— Դաշնագիրը կարելի եղածին չափ կարճ պայմանաժամի մէջ պիտի վաւերացուի եւ գործադրութեան պիտի դրուի՝ անմիջապէս որ Հռոմի մէջ փոխանակուին վաւերացուած օրինակները։ Դաշնագիրը փոխանակութեան թուականէն սկսեալ հինգ տարի տեւողութիւն պիտի ունենայ։ Եթէ պայմանաժամի վերջանալէն վեց ամիս առաջ լուր չտրուի, դաշնագիրը ի զօրու պիտի ըլլայ նոր հինգ տարուան շրջանի մը համար եւս։

Թանի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Քիճիի պալատին մէջ ստորագրուած իտալեւթուրք դաշնագիրը չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ համաձայնութեան դաշինք մըն է եւ կնքուած է հինգ տարուան համար։ Երկու պետութիւնները փոխադարձաբար յանձնառու կ'ըլլան չմտնել քաղաքական այնպիսի խմբակցութեանց մէջ, որոնք կը սպառնան Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ։ Պատերազմի պարագային՝ փոխադարձ չէզոքութիւն կը խոստանան։ Վերջապէս հաւանական վէճերու պարագային համաձայնութիւն կը նախատեսեն։

Դաշնագիրը ձեւական կերպով կը նմանի վերջին տարիներու ընթացքին զանազան երկիրներու միջեւ կնքուած այս կարգի դաշինքներու։ Սակայն շատ կարեւոր է անոր իմաստը՝ հետեւեալ պատճառներով.—

Նախ՝ անիկա այս կարգի առաջին դաշինքն է, զոր ֆաշիստ կառավարութիւնը կը կնքէ Արեւելեան երկրի մը հետ. անիկա բացորոշապէս ցոյց կուտայ «Տուչէ»ին կամքը՝ կարելի եղածին չափ ընդարձակելու Իտալիոյ դերը Արեւելեան Միջերկրականի մէջ եւ հետզհետէ զօրաւոր դիրք մը ապահովելու իրեն աշխարհի այդ մասին մէջ։ Յետոյ՝ այս դաշնագիրը նոյնպէս առաջինն է, զոր Քէմալի կառավարութիւնը կը կնքէ Արեւմտեան երկրի մը հետ։ Մինչեւ այսօր Նոր Թուրքիան փափաքելով զերծ մնալ արտաքին վտանգէ՝ կը կարծէր թէ սպառնալիքի ենթակայ է Եւրոպայի կողմէ եւ կապուած էր միայն Մոսկուայի հետ։ Հիմա զինքը մտահոգող եւրոպական պետութեան հետ կը կնքէ չէզոքութեան եւ իրաւարարութեան դաշինք մը։ Բնականաբար այս դէպքը կոչուած է ուղղակի ազդել Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութեանց վրայ եւ թոյլ տալ Թուրքիոյ, որ ուզած ատեն ձերբազատուի ռուսական ամէն ազդեցութենէ եւ մտնէ եւրոպական քաղաքականութեան շրջագիծին մէջ, ինչպէս կը փափաքի։

Հարկ չկայ ըսել թէ՝ Իտալիա իր կողմէ տնտեսական առաւելութիւններ կը սպասէ Թուրքիայէն, իր ծաւալման պահանջքը գոհացնելու համար։ Այս իմաստով, Հռոմի մէջ տասը տարուան նոր դաշնագիրը ծնունդ պիտի տայ երկու երկիրներու գործակցութեան լայն կարելիութեանց։ Ինչ որ ալ ըլլայ, այս նոր դաշնագիրը զգալի հակազդեցութիւններ պիտի ունենայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ զանազան պետութեանց ներկայ դիրքին վրայ եւ նոր կացութիւն մը պիտի ստեղծէ այնտեղ։ Իտալիա կը ջանայ սերտ կապեր հաստատել Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրներուն հետ եւ այդ շրջանի տնտեսական ու քաղաքական ամբողջ բարդ քաղաքականութիւնը կրնայ տակնուվրայ ըլլալ։ Այն պահուն, ուր Հռոմի եւ Փարիզի միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին արծարծուած բոլոր խնդիրներու մասին, այսպիսի կարեւոր դէպք մը կրնայ ազդել Միջերկրականի հաւասարակշռութեան վրայ։ Այս հաւանականութիւնը չի կրնար վրիպիլ Ֆրանսայի ուշադրութենէն։

∴ Հռոմէն կը հեռագրեն թէ իտալական մամուլը մեծ գոհունակութեամբ կ'ողջունէ իտալեւթուրք դաշնագիրը։ «Մէսաճէրօ»ի համաձայն, ասիկա պատերազմէն ի վեր Իտալիոյ կնքած ամէնէն կարեւոր դաշնագիրն է, որովհետեւ ո՛չ միայն վերջ կը դնէ Միջերկրականի Արեւելեան աւազանին մէջ տիրող շփոթ կացութեան, այլ Հռոմի եւ Էնկիւրիի քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն համար շահաւոր գետնի մը վրայ կը դնէ։ Բոլոր թերթերն ալ կ'ըսեն թէ այս դաշնագիրը կասկածամտութեամբ չպիտի ընդունուի ոեւէ երկրի կողմէ, ու կը շեշտեն մասնաւորապէս թէ ո եւ է կերպով թշնամական չի կրնար նկատուիլ Յունաստանի դէմ։ «Մէսաճէրօ» կ'ըսէ թէ Իտալիա ջերմապէս կը մաղթէ հելլէնեւթուրք մերձեցումը եւ թէ կարելի է վստահ ըլլալ որ, պիտի գայ օր մը, երբ Հռոմի մէկ խօսքը պիտի փութացնէ կարգադրութիւնը Աթէնքի և Էնկիւրիի բոլոր վէճերուն, պարզաբանելով այսպէս Արեւելեան Միջերկրականի խիստ կարեւոր մէկ մասը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԻՍԼԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՑԵՂԵՐԸ

L'ISLAM ET LES RACES, par P. J. ANDRÉ, Capitaine d'Infanterie coloniale, (Pierre Redan), 2 vol., in—8° p.p. 270+325. Editeur: Paul Geuthner, Librairie Orientaliste, 13, Rue Jacob, Paris.

Գիրքին հեղինակը՝ Pierre André անծանօթ մը չէ Հայերուն: Զինադադարի շրջանին, երբ Կիլիկիան ֆրանսական գրաւման տակ կը գտնուէր, հարիւրապետ Անտրէ ճէպէլը Պէրէքէթէ սանճաքին կառավարիչն էր (1919 — 1920): Կիլիկիոյ պարպումէն յետոյ Pierre Redan ծածկանունին տակ գրեց գիրք մը՝ La Cilicie et le Problème Ottoman: Անկէ զատ Asie Française ամսաթերթին մէջ հրատարակեց քանի մը ուսումնասիրութիւններ Կիլիկիոյ մասին:

Պ. Փիէր Անտրէ երկար ատենէ ի վեր կը զբաղի իսլամական խնդիրներով. այդ պատճառով ալ կանուխէն յանձնած է Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանը, Լուվրի վարժարանը եւ Քոլէժ տը Ֆրանս, ուր հետեւած է Փրոֆ. Մէյնէի լեզուաբանական դասընթացքներուն: Իսկ 1909էն ի վեր պաշտօնավարած է իսլամական երկիրներու մէջ — Մարոք, Հնդկաց ծովի արաբական եւ ափրիկեան եզերքները, յետոյ դարձեալ Մարոք: Զինադադարին սկիզբը Զուիցերիոյ Նէօշաթէլ քաղաքին մէջ դասախօսութիւններ տուած է իսլամութեան մասին: Ճէպէլը Պէրէքէթի կառավարիչ եղած ատեն հիմնած է չէրքէզ եւ անսարիէ գիւղացներ, ինչպէս նաեւ ֆէթ-վաճանէ մը Օսմանիէի մէջ:

Հեղինակը կատարելապէս ձեռնհաս է՝ մօտենալու համար իր նիւթին, զոր ո՛չ միայն ուսումնասիրած է արաբ հեղինակներու երկերուն, այլ նաեւ կեանքի մէջ, ապրած ըլլալով իսլամ զանազան ցեղերու մօտ: Բաց աստի, օգտագործած է երկերը բազմաթիւ հեղինակներու, որոնք ուսումնասիրած են իսլամական կրօնքն ու Արեւելքը: Այդ գիրքերու ցանկը խիստ օգտակար առաջնորդ մը կրնայ ըլլալ բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին այդ նիւթով (էջ XXI—XXV):

Գիրքը կը բաղկանայ երկու հատորէ: Առաջին հատորին մէջ, Պ. Փիէր Անտրէ կը խօսի իսլամութեան ծագումին, կրօնին եւ պատուասաւթին վրայ: Հակիրճ բայց կուռ էջերու մէջ կը պատկերացնէ առաջաւոր Ասիոյ, մասնաւորաբար Արաբիոյ ընկերային եւ կրօնական վիճակը՝ նախ քան Մուհամմէտի երեւումը: Յետոյ պարզկայական կերպով կը նկարագրէ Մուհամմէտի կեանքը՝ իր պատանութենէն մինչեւ Մէտինէ փախուստը: Առանձին գլուխի մը մէջ երկարօրէն կը բացատրէ Ղուրանի ծագումը, էութիւնն ու իսլամական կրօնքի հիմնական օրէնքներն ու վարդապետութիւնները:

Առաջին հատորի երկրորդ մասին մէջ կը պարզէ Մուհամմէտի յաջորդներուն՝ խալիֆաներու կեանքն ու գործը, արաբական յաղթանակներն ու իսլամութեան տարածումը: Կը խօսի արաբ աստուածաբաններու եւ անոնց հիմնած ուղղափառ չորս դպրոցներուն (Մալէքի, Հանէֆի, Հանպալի եւ Շաֆիի), արաբական գիտութեանց, գրականութեան, գեղարուեստի, պատմութեան ու աշխարհագրութեան, Միջին դարու իսլամ փիլիսոփայութեան մասին: Ու այդ բաժինը կը փակէ արաբական խալիֆայութեան անկումով, երբ արդէն պատմութեան թատերաբեմին վրայ կ'երեւան Մոնկոլներն ու Թուրքերը:

Գ. մասին մէջ կը խօսի մոնկոլեան արշաւանքին, Ճէնկիզ Խանի եւ Լէնկթիմուրի մասին: Կը պատմէ օսմանցի Թուրքերու ծագումն ու ծաւալումը, Պոլսոյ գրաւումն ու անոր հետեւանքները, ի վերջոյ խալիֆաթեան օսմանցի սուլթաններուն փոխանցումը:

Սուլթան Սիւլէյման Քանունիի օրով է որ օսմանեան տիրապետութիւնը իր բարձրագոյն աստիճանին հասաւ. Թուրքերը մազ մնաց պիտի գրաւէին Վիէննան (1529). ամբողջ Հունգարիան օսմանցիներուն կը պատկանէր արդէն. իսկ արեւելեան կողմէն օսմանեան կայսրութեան սահմանները կը տարածուէին մինչեւ Թաւրիզ ու Պաղտատ: Միջերկրականի մէջ կը տիրապետէր Պարպարոս Խայրէտտին, որ մէկ կողմէն կը գրաւէր Քորֆուն, միւս կողմէ Թունուզ ցամաք ելլելով կը կործանէր Պէնի Հաֆըզներու հարստութիւնը, մինչ օսմանեան նաւատորմը քանի մը կղզիներ կը գրաւէր Վենետիկցիներէն: Սուլթան Սիւլէյման մէկ կողմէ Աւստրիոյ, միւս կողմէ Պարսկաստանի դէմ կռիւները շարունակելով հանդերձ, կը զինակցէր Ֆրանսայի թագաւոր Ֆրանսուա Ա.ի հետ:

Սուլթան Սիւլէյմանէն յետոյ է, որ Թուրքիոյ աստղը կը սկսի խաւարիլ եւ օսմանեան կայսրութիւնը աստիճանաբար կը դիմէ դէպի քայքայում:

Ինչո՞ւ այդ քայքայումը: Հեղինակին համաձայն, սուլթանը, որ բանակներու գերագոյն հրամանատարի պաշտօնէն պետութեանվարիչի պաշտօնին անցաւ, սկսաւ փակուիլ իր պալատին մէջ, մոռնալ արտաքին աշխարհը, վստահիլ նախարարներու, որոնց մեքենայութիւնները միացած հարէմի դաւերուն, հետզհետէ իշխանութիւնը խաղալիք դարձուցին իւլէմաներուն և Ենիչէրիներուն ձեռքը: Սուլթան-խալիֆան, բազմակնութեան պատճառաւ, կ'ունենար շատ զաւակներ, որոնք իրար կը սպաննէին՝ գահին տիրանալու համար (էջ 228): Բացի այս պատճառներէն, կար նաեւ քայքայումի ուրիշ էական պատճառ մը. Թուրք ժողովուրդը վաչկատուն էր, դրացի երկիրները կողոպտելու անդուսպ փափաք մը ունէր. ընդունակ չէր տնտեսական զարգացման. կարելի չէր կեդրոնացեալ եւ միացեալ կազմակերպութիւն մը ստեղծել: «Պոլսոյ տիրանալէն ի վեր, Թուրքերը չէին հիմնած ո՛չ պետութիւն մը, ո՛չ ալ քաղաք մը, այլ բանակատեղի մը, կամ բանակատեղիներ: Անմիջապէս որ նոր երկիր մը նուաճէին, հոն կը փնտռէին միայն միջոցներ՝ ուրիշ երկիրներ նուաճելու համար»: Ֆրանսացի պատմագէտի մը՝ Է. Մ. Պուրժուայի այս կարծիքը կ'իւրացնէ հեղինակը, որ քիչ յետոյ կ'աւելցնէ թէ օսմանեան կայսրութիւնը սկսաւ քայքայուիլ այն օրէն, երբ դադրեցաւ ըլլալէ պետութիւն մը, որուն միակ նպատակն է պատերազմ ու աշխարհակալութիւն (Ա. հատոր, էջ 230):

Հեղինակը արագ ակնարկ մը կը նետէ Արեւելեան խնդրին վրայ, կը պարզէ Եւրոպայի մեծ պետութեանց, մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ մրցակցութիւնները, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ ձգտումները՝ Թուրքիոյ վրայ, հասնելով մինչեւ 1908ի Սահմանադրութիւնն ու մեր օրերը: Ու կ'եզրակացնէ թէ Արեւելեան խնդիրը ո՛չ միայն չէ լուծուած 1918էն ի վեր կնքուած դաշնագիրներով եւ համաձայնութիւններով, այլ ընդհակառակն աւելի բարդ եւ աւելի վրդովիչ դարձած է: «Ահա՛ թէ ինչո՛ւ, բոլոր Ֆրանսացիները որ կոչուած են դեր մը խաղալ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, պէտք է ջանան ճանչնալ իսլամ աշխարհը շարժող զաղտնի մեքենաները, որպէսզի անակնկալի չգան դէպքերէն եւ ի հարկին ազդեն անոնց վրայ» (էջ 260):

Գիրքը գրուած ըլլալով քէմալական վերջին խոր եւ հիմնական յեղաշրջումներէն առաջ, հեղինակը ճակատագրականօրէն կարգ մը սխալ եզրակացութիւններու կը յանգի: Տեսական հարցերու մէջ Փիէր Անտրէ շատ աւելի ձեռնհաս է:

Իր գիրքին երկրորդ հատորին մէջ կը խօսի իսլամութեան ճիւղերուն, զանազան շարժումներուն եւ աղանդներուն մասին: Կը պարզէ Խարաճիներու, Ալէվիներու, Շիիներու, Սուֆիներու եւ Վէհապիներու վարդապետութիւնները: Կրօնականէն յետոյ հոս ալ կ'արծարծէ քաղաքական հարցեր: Կը խօսի արաբական հարցին մասին, յետոյ կը պարզէ իսլամութեան վիճակը Եգիպտոսի, Տրիպոլիսի, Հիւսիսային Ափրիկէի, Հապէշստանի, Զանզիբարի, Մատակասքարի, Չինաստանի, Ճափոնի, Հնդկաստանի, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի եւ Բելուճիստանի մէջ:

Հեղինակը 246,920,000 ցոյց կուտայ աշխարհի վրայ իսլամներու ընդհանուր թիւը, (էջ XXVI): Անգլիոյ տիրապետութեան տակ կը գտնուին 91,940,000 իսլամներ, Ֆրանսայի՝ 22,825,000, Հոլանտայի՝ 36,000,000, Չինաստանի մէջ կ'ապրին 30 միլիոն իսլամներ, Ռուսիոյ մէջ՝ 19,100,000, Պարսկաստանի մէջ 9,300,000, Թուրքիա, Սուրիա եւ Արաբիա՝ 21,223,000 եւայլն: Փափաքելի էր որ ցոյց տար այս վիճակագրութեան աղբիւրը:

Բոլոր անոնք, որոնք կը հետաքրքրուին Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրներով, կ'արժէ որ կարդան այս երկու հատորները: Պէտք չէ երբեք մոռնանք անցեալի պատմութիւնը, որուն լոյսը մեր առաջնորդը պիտի ըլլայ ներկային եւ ապագային մէջ: Օգտակար է միշտ ճանչնալ հարեւանը, իր կրօնքով, իր մշակոյթով, իր բոլոր առաւելութիւններով ու թերութիւններով:

Պ. Փիէր Անտրէ իր ժուժկալ եւ ուշադիր ուսումնասիրութեամբ կրցած է տալ խղճամիտ պատմութիւնը իսլամ ցեղերուն: Հեղինակը զինուորական ասպարէզի նեղ սահմաններէն դուրս՝ կը շարունակէ զբաղիլ գիտական աշխատանքներով: Գրած է նաեւ ուսումնասիրութիւն մը Չէրքէզներու եւ Քիւրտերու մասին: Շուտով կը հրատարակէ ուրիշ հատորներ ալ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕԶ-ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՔՇԵԼԷ ՅԵՏՈՅ

«Իգտամի» շրջուն թղթակիցը կը գրէ Պրուսայէն.—

Կէմլէյիկի մէջ կ'ապրին 6000 հոգի, որոնցմէ 200 տունը տեղացիներ են, իսկ մնացեալները գաղթական: Անոնք այլեւս տիրացած են իրենց սահմանուած կալուածներուն, եւ արտադրող դարձած: Մինչեւ հիմա 1000 տուն տրուած է գաղթականներուն, 200ը՝ կեդրոնին, մնացեալն ալ շրջականերուն մէջ:

Կէմլէյիկ ունի շատ մը ցաւեր: Ամէնէն առաջ, ձիթաստաններու տէրերը չեն կրնար պէտք եղածին չափ վարկ գտնել, եւ իրենց կալուածները մշակել: Չորս միլիոնի հասնող ձիթենիներէն 11 միլիոն ձիթապտուղ եւ 1ուկէս միլիոն քիլօ ձէթ կ'առնուի, եթէ պէտք եղած մշակութիւնը ըլլայ եւ հիւանդութեան տեղի չտրուի: Մինչդեռ, մշակութեան պակասի եւ հիւանդութեան հետեւանքով, այս արժէքաւոր բերքը մէկ տասներորդի իջած է:

Կէմլէյիկի ձիթենիներուն մեծ մասը լքեալ գոյք է: Պատեցայ ձիթաստանները, եւ աչքովս տեսայ ծառերը: Աւերակ անտառէ մը տարբերութիւն չունին:

Ձիթենիներու անմշակ մնալուն երկու պատճառ ցոյց կուտան.—

Ա. Տեղաւորման գործերու ազդեցութիւնը: Երբ առաջին անգամ հոս եկան, գաղթականները սկսան վերաշինել, յետոյ ուրիշներ եկան եւ մշակուած ձիթաստաններուն տիրացան: Հին գաղթականներուն ալ նոր ձիթաստաններ տրուեցան: Բայց անոնք այլեւս չմշակեցին, վախնալով որ վաղը կրկին իրենց ձեռքէն կ'առնեն:

Բ. Դրամի պակաս: Գաղթականներուն տրուած հազարաւոր ծառերը կը մնան անխնամ, դրամի չգոյութեան պատճառաւ: Որովհետեւ, իւրաքանչիւր ծառի համար նուազագոյն կէս ոսկի պէտք է. իսկ գաղթականը չի կրնար այսքան դրամ ճարել:

ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

ՈՒՐԻՇ ՎԱՅՐԵՐ, ՈՒՐԻՇ ՑԱՒԵՐ...

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

Հակառակ փափաքիս, չկրցայ օրը օրին գրել «Յառաջ»ին: Թէեւ, հանգանակութեան ցանկը, այնքան արագ ու բոլորանուէր տրամադրութեան մը տակ բարձրացաւ որ, ֆրանսահայ գաղութը լիուլի ըմբռնած ըլլալ կը թուի մեր գաղութի իրական ու անյետաձգելի պահանջները:

Մինչեւ այսօր «Յառաջ»ի միջոցաւ ղրկուած գումարը «Զրի Սեղանատուն»ի պահանջը գոհացնելէ զատ, պիտի յատկացուի նաեւ այլ պէտքերու:

Հոս գոհունակութեամբ տեղեկացանք որ փարիզահայ գաղութին մէջ կարգ մը հայրենակիցներ միանուագ գումարներ տուած են, որոնք պիտի ուղարկուին Պուլկար Կարմիր Խաչին:

Նախորդ թղթակցութեամբ մը, չոր թիւերով ու ամփոփ կերպով ես տուեր էի այժմու պահանջն ու կացութիւնը:

Վիճակը կը շարունակէ նոյնը մնալ, ու, շատ պարզ է, որ երբ մաս մը հայրենակիցներ կրցած են վերջերս 30—40 լէվայով որ եւ է գործ ճարել, այդքէն կը դադրին նպաստ ստանալէ:

Հակառակ տիրող մտահոգութեան, ուրախալի է որ որ եւ է հիւանդութիւն երբեւան չէ եկած իբրեւ համաճարակ:

Ինչպէս յիշեր էի նախորդով, դպրոցը վերարացուած է: Վերջին 3—4 կարգերը, մէկ մասը ցերեկէ առաջ, միւսը՝ ցերեկէ վերջ, կուգան ու կը հետեւին դասերու: Իբրեւ «դասարան» կը ծառայեն պահարանը, մատուռը եւ Ազքատախնամի սենեակը:

*
* *

Պարզ է, որ ինչքան ալ գտոն պայմաններու մէջ գտնուէր, Ֆիլիպէն չէր կրնար անտարբեր մնալ մօտակայ աղէտահար վայրերու հանդէպ: «Աղէտեալներու Յանձնախումբ»ի կարգադրութեամբ Վաղինակ Քահանան երկու օր առաջ մեկնեցաւ Խասքօյօ: Լայնօրէն հաղորդեց ինծի իր տպաւորութիւնները: Ցապաւելով կարգ մը մանկի ու սրտաճմլիկ պատմութիւններ, նոյնութեամբ կուտամ, ստորեւ, քաղուածներ երկու պաշտօնական տեղեկագիրներէ: Առաջինը նամակ մըն է Թաղ. Խորհուրդէն, Մայիս 23 թուակիր, ուղղուած Ա. Օ. Յանձնաժողովին.

— «Տէր Վաղինակ Հօր քաղաքս այցելութիւնը ունեցաւ իր բարերար ազդեցութիւնը, եւ ժողովուրդը այժմ այնքան յուսալքուած չէ, քանի որ Ֆիլիպէն իր այնքան կարիքներուն մէջ եղբայրական աջակցութիւն կուտայ տեղւոյս աղէտեալներուն ալ: ... Տեղւոյս հայութիւնը որ մօտաւորապէս 500 ընտանիք կը սեպուի, երկրաշարժի ուղղակի աղէտ չտեսաւ, այսինքն, փառք Աստուծոյ, մեռեալ եւ վիրաւոր չունինք: Բայց անուղղակի հետեւանքները շատ ծանր կը ճնշեն տեղւոյս հայութեան վրայ: Արդէն հոս բնակողներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն բանուորներ եւ կառապաններ, բաւին բովանդակ առումով աղքատ դասակարգ, որ երկու օր գործի պակասութեան պարագային երրորդ օրը կը կարօտի չոր հացի: Տեղւոյս մէջ ծխախոտի աշխատանոցները կը գործեն 3—4 ամիս, անկէ յետոյ կը գոցուին, եւ ինչ որ կրնան խնայել իրենց 30—40 լէվա անբաւարար օրականէն, անով պիտի կրնան ապրիլ ամբողջ վեց ամիս:

Ֆիլիպէ, 25 Մայիս

... «Երբ հազիւ աշխատանոցները բացուեր էին, վրայ հասաւ բնութեան աղէտը եւ ժողովուրդը ինկաւ վրաններու մէջ. շատերու վրանները խղճալի տեսարան մը կը պարզեն, որովհետեւ չունին բաւարար ծածկոցներ. ասոր վրայ վրայ երբ որ աւելցնենք տիրող կծու օդը կամ անձրեւը, խեղճութիւնը պատկերացուցած կ'ըլլանք: ... Պահանջը այնքան զգալի էր որ, նոյն իսկ, առաջին օրերուն, մենք մեզի հանգանակութիւն մը ըրինք, շուրջ 2400 լէվա (500 ֆրանք «Յառաջ») եւ բաշխեցինք մեզմէ աւելի կարօտներուն: Տեղւոյս «Կանանց Միութիւն»ն ալ տուաւ իր 1000 լէվան: ... Երկրաշարժէն վնասուած են նաեւ եկեղեցին եւ վարժարանը: Այնպէս որ վարժարանը այս վիճակով կարելի չէ վերաբանալ, առանց նորոգութեան: Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի նորոգութեան համար վեր ի վերոյ 25-30000 լէվայի պահանջ կայ:

... «Ունինք, նաեւ, ուրիշ ցաւո՛տ հարց մը: Ազգային երկսեռ վարժարանի տնօրէն Յօքթ. Յ. Մանուկեան Թաղ. Խորհուրդին տուած տեղեկագրով կը յայտնէր թէ տեղւոյս մէջ մանկապարտէզի չգոյութեան երեսէն 5-6 տարեկան հարիւրէ աւելի մանուկներ փողոցները կը թափառին, եւ, ա՛լ աւելին, ան կը յիշէ 25 - 30 մայրեր, որոնք իրենց 4-6 տարեկան զաւակները օրական 5-10 լէվա վարձքով կը ձգեն Թուրք կամ պուլկար դրացիներու քով եւ այս մանուկները կը մեծնան իբրեւ Թուրք կամ իբրեւ օտար: Այսպիսիներուն թիւը մօտաւորապէս 60ի կը հասնի: Որքան դժուար պիտի ըլլայ զանոնք փրկել ապազգայնացման մեծ վտանգէն: Ուրեմն, մանկապարտէզի հոգ մըն ալ...: ... Մեր վիճակը թոյլատու չէ, ու ցանկալի էր որ մօտաւոր կամ հեռաւոր գաղութներ օժանդակէին»:

Յիշեալ տեղեկագրին կցուած է, նաեւ, երկրորդ մը՝ ստորագրուած Խասքօյօյի Աղէտեալներու Յանձնաժողովէն:

Կը քաղեմ կարեւոր մասերը.

— «... Զխանգարելու համար Ֆիլիպէի Յանձնախումբին գործերը մենք չդիմեցինք արտասահման ու այլուր՝ նպաստ խնդրելու: Այլ հարկ զատեցինք առ այժմ գոհանալ տեղական միջոցներով եւ սպասել Ֆիլիպէի կարգադրութեանց: Ուրախ ենք որ մեր այս ակնկալութեանց մէջ յուսախաբ չեղանք: Տէր Վաղինակ հօր միջոցաւ ստանալով 10,000 լէվա, միասին շրջեցանք վրանէ վրան եւ բաշխեցինք ամէնէն կարօտներուն»:

Վաղինակ քահանայ, իր կարգին, տուաւ կարգ մը ծանօթութիւններ: Համաձայն իր վկայութիւններուն, «Մեծ մասին վրանները շատ գէշ եւ անգոհացուցիչ են. սփռական գիւղեր եւ փսիաթներ, կամ կապերտի կտոր մը: Գործերու վերաբացման յոյսն ալ չկայ: Կը պատմէ, կ'երթաս վրանէ վրան, միշտ միեւնոյն պատկերը: Ու զարմանալի է որ դեռ կը տոկայ այս ժողովուրդը: Կան որ իրենց գանութեանը մէջ կը ժպտին նոյնիսկ...: Արտասահմանէն եկած օգնութիւն մը զգալապէս կը փոխէ իրենց տրամադրութիւնը: Կը խօսին, կը յուսադրուին, ինչպէս հոս՝ Ֆիլիպէի մէջ: Արտասահմանի մեր հայրենակիցներն ու մամուլը, ուրեմն, կրկնապէս օգտակար կ'ըլլան իրենց աւանդներով, քանի որ, նախ, նիւթապէս կ'օժանդակեն եւ երկրորդ, հոգեպէս կը մխիթարեն ու կը սփոփեն: Նիւթական անձկութիւնը կրնայ աննպաստ հետեւանքներ ունենալ ազգային տեսակէտէն ալ, դիւրացնելով այլասերման ճամբան, մանաւանդ որ թաւ կարգներ չեն պակսիր»:

ՎԱՀՐԻՃ

Յ. Գ. — Մինչեւ ցարդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութենէն ստացուած է 35.500 լէվա: Տեղական մասնաճիւղի արիները սկսած են ձրի տաք կերակուր տալ Պուլկարներու եւ Հայերու, խօսքական առաքելութիւնը վրան մը, իսկ Թաղապետութիւնը ճաշարանի կազմած մը տրամադրած են:

Նոյն

ՅԱՐԴԳՈՂ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ ԵՒՍ

(24 Մայիս)

Ա. Կոթիկեան ներկայացուց թէ հին եւ թէ նոր, տպուած թէ անտիպ բանաստեղծութիւններէն (արձակ և ոտանաւոր) մասեր:

Ֆրէնկեան.— Կոթիկեան կ'ատեւէ կեանքի արդի երեւոյթներն ու արուեստի նորագոյն ազդակները ու կ'իյնայ հին, փտած ճամբաներու մէջ իր նիւթով ու մանաւանդ ձեւով: Իր աշուղական գրուածքները կարծես աւելի յաջող պիտի ըլլային եթէ շարունակէր:

Տիկին Լաս.— Տասնըչորս տարուան աշխատանքէ վերջ, ներկայ գրական արդիւնքը պէտք է անգոհացուցիչ համարել: Իր զգացումները շատ սատարատ ըլլալով, կը մնան շատ անզգամ կիսաւարտ: Ան աւելի բնութիւնը, գիւղական պարզ տպաւորութիւններ երգելու մէջ յաջող է:

Շազարապետեան.— Կոթիկեան ունի պարզ միտք, ճկուն ու մաքուր լեզու: Ո՛չ մէկ հետեւողականութիւն մանաւանդ իր առաջին շրջանին մէջ: Մերթ բանաստեղծական անուշ, հով մը կ'անցնի անոնց մէջէն:

Շահնազար.— Իմ տպաւորութիւններս այս գրուածքներուն մասին ըմբռնապէս շատ նպաստաւոր չեն: Ճիշդ է թէ նիւթի ընտրութեան մէջ ազատ է ան. բայց կարեւորը ձեւն է որ կը պակսի իրեն:

Թորոսեան.— Համաձայն եմ այն կարծիքներուն՝ թէ ասոնք ժամանակավրէպ գործեր են, մանաւանդ իրենց ձեւով: Նիւթեր որոնք 20—30 տարիներ առաջ ըսուած են աւելի յաջող ձեւով:

Տարօնեան.— Որ եւ է գործի բանաստեղծական որակումին մասնաւոր սահման չկայ: Իմ առաջին դիտողութիւնս այս բանաստեղծութիւններուն մասին հարազատութեան եւ ինքնատպութեան պակասն է:

Քոչարեան.— Որ եւ է գործ ներկայացնելէ առաջ պէտք է ուսումնասիրութեան ենթարկել Սկզբունքի տեսակէտով ալ որ եւ է գրուածքի մասին կարծիք յայտնելու ատեն, նախ առաւելութիւններու մասին խօսիլ աւելի լաւ է, քան թերութիւններուն վրայ ծանրանալ: Կոթիկեան՝ տպաւորապաշտական շատ հակումներ ունի: Եթէ ինք այդ ուղղութեամբ կատարելագործուի, կրնայ մեծ ակնկալելով յաջող գործեր արտադրել:

Կարծիքներու արտայայտութիւններէն վերջ, Կոթիկեան տուաւ եղած քննադատութեանց պատասխանները:

*** «Յարդգող»ի նոյն շաբաթին թէեւ մնացած ըլլալով, ներկաները յանձնելէ իրենց յարգանքը յայտնեցին բազմաւաստակ մտաւորականին:

ՄԻՐԿԱԹԻՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

…Ր. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

…Մասկուայի մէջ պաշտօնա… հրատարակուեցաւ Խորհր… Միութեան 1927-1928ի … վերջնական ելմտացոյ… …հինգ տարուան մէջ, 1922-… 1927-1928 Խորհրդ… …թեան ելմտացոյցը 1460 … ռուբլիէն բարձրացած է …88 միլիոնի (մէջն ըլլալով … ելմտացոյցէն աւելցած … միլիոն ռուբլին)։

…ներկայ ելմտական տարուան … վեց ամիսներուն, հա… …ները եղած են հետեւեալ… — Տուրքերէ՝ 1 միլիառ …5,500,000, փոխառութեան …՝ 858,400,000, փո… …թենէ՝ 452,400,000, …ական կալուածներէ եւ ձեռ… …ներէ՝ 297,100,000։ Հա… …ներու բաժնին մէջ կարե… …յաւելումներ ցոյց կուտան … …թիւնները, մաքսա… …քերը եւ երկաթուղիները։ … ժամանակաշրջանին … եղած է 2,968 միլիոն …ախտեսուածին 48.7 առ հա… …միայն), որուն 1031 մի… …փոխառութեանց, 534 … 300,000ը ազգային …թեան, 279400,000ը …ական ելմտացոյցերու, 179 …ը՝ փոխառութեանց գլխա…րներուն։

ԱՂԻՏԱԲԵՐ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Լոնտոնի մէջ մեռած է Նիու…եյի դուքսը, որ սեփականատէրն … համբաւաւոր եւ խիստ մեծար… ադամանդի մը՝ «Հոփի ա…մանդ»ին։ Դարաւոր պատմու…թիւն մը ունի այս ադամանդը եւ … աղիտաբեր՝ անոր համբաւը … որքան մեծ է որքան արժէքը։

Այս ադամանդը նախապէս … պատկանէր Ֆրանսայի Մարի-Անթուանէթ թագուհիին, որ յե…ափոխութեան օրերուն կախաղանի … քաւեց իր օգոստափառ տիտ…ը։ Ընկից յետոյ, որո՛ւ ձեռք որ … գայն ենթարկեց անակն…ալ դժբախտութիւններու, անոր …որդական տէրերը զոհ գացին …ներու, արկածներու, խենթու…թեան, նաեւ անձնասպանութեան։

1901էն աստին, անոր սեփա…տէրերուն մէջ, կը յիշուին …ան Քանիթովսքին, որ ոչնչա…ներու կողմէ սպաննուեցաւ, … գոհարավաճառ մը, որ իր … եւ զաւակներուն հետ մէկ…տեղ կորսուեցաւ արկածի մը հե…տեւանքով, Ապտիւլ Համիտ որ … եղաւ եւ վերջապէս …րսիկ վաճառական մը որ ծովա… եղաւ։

ԹՈՒՐՔԵՒԻՐԱՔ սահմանագծու… միայուն-ցանձնախումբը վեր…ացուց իր աշխատանքները։ Ի…աքի պատուիրակութիւնը Էն…րիէն Մուսուլ մեկնեցաւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՊՈԼԷՆ, 29 Մայիս.— Հայաստանի Հանրապետութեան տասնամեակը տօնուեցաւ շքեղ հանդիսաւորութեամբ, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Մայիս 27ի Կիրակի օր, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բեմին վրայ կ'երեւէր եռագոյնը, իսկ ամբողջ սրահը զարդարուած էր հայ հերոսներուն նկարներով։

Փոն-Սէն-Թ'Լոփրիէն փութացած էին բաւական թիւով ընկերներ եւ համակիրներ։

«Մեր Հայրենիք»ով բացուեցաւ հանդէսը։

Նախագահ ընկ. Ա. Շիրոյեան ներկայացուց տասը տարի առաջուան այն փառաւոր խոյանքը, որուն շնորհիւ այսօր ունինք փոքրիկ կորիզը վաղուան Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանին։

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգ եւ խմբերգ։ Պ. Ս. Յովհաննէսեան բերաւ իր մասնակցութիւնը ջութակով։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Հ. Սարգսեան թելադրեց վառ պահել ազգային ոգին, եւ սէր ու գուրգուրանք ունենալ մեզմէ շատ հեռուն տարագիր Հայաստանին, հոգ չէ թէ անոր դռները այժմ փակ են մեր առջեւ։ «Մշակ Բանուոր»ով փակուեցաւ հանդէսը։ Չորս նոր ընկերներ արձանագրուեցան մեր շարքերը (մէկը Փոն-Սէն-Թ'Լոփրիէն) եւ երդուընցան հաւատարիմ մնալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին։

Աստ-Անդ

***

ՓՐԻՎԱ, 29 Մայիս.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն Հայաստանի անկախութեան 10րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպած էր հանդէս մը, Էքոլ Մաթէրնէլի ընդարձակ սրահին մէջ, Կիրակի 27 Մայիս ժամը 2ին։ Անօրինակ խանդավառութիւն կը տիրէր։ Որոշեալ ժամէն առաջ սրահը լեցուած էր 200է աւելի երկսեռ հանդիսականներով։

Բեմին աջ կողմը կը ծածանէր հայկ. եռագոյնը ֆրանսականին հետ։ Անդրանիկի եւ ուրիշ հերոսներու նկարներուն մէջտեղ ուշագրաւ տեղ գրաւած էր ընկերուհի Օր. Արաքսի Աւետեանի գործած մետաքսեայ մեծ գինանշանը։ Ընկ. Գրիգոր Դանիէլեանի բացման խօսքէն վերջ, հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով, ուրկէ ետք բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Աշոտ, որ փաստացի պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը, եւ հրաւիրեց ժողովուրդը որ իր բողոքի ձայնը բարձրացնէ ներկայ կառավարութեան գործած վայրագութեանց դէմ։ «Ո՛չ միայն Դաշնակցականները կ'աքսորեն կամ կը բանտարկեն, այլ եւ խեղճ գիւղացին օրն ի բուն իր սրտին մէջ իր ցաւը կ'ողբայ։ Ի՞նչ է անոր յանցանքը որ խարազանի հարուածներով բանտ կ'առաջնորդուին»։ Բանախօսը՝ պատասխանից նաեւ իրեն եղած հարցումներուն։ Յետոյ տեղի ունեցան երգիչ խումբին կողմէ խմբերգներ։ Մեներգեցին Շոմերաքի ընկեր եւ ընկերուհիներէն ոմանք, եղան արտասանութիւններ եւ հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։

Հանդէսէն ետք՝ Վալանսէն եկած ընկ. Խաչերեանի նախագահութեամբ կազմուեցաւ Ձ. Ռ. Միութեան մասնաճիւղ մը եւ ութ անդամներ արձանագրուեցան։ Միեւնոյն գիշերը ընկեր Աշոտ կատարեց դասախօսական ժողով մը։

*** Փրիվայի հայ տիկիններու եւ օրիորդներու փափաքին համաձայն, Մայիս 18ին կազմուեցաւ Եւրոպահայ Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը։ Մայիս 20ին տեղի ունեցաւ Ա. ընդհ. ժողովը եւ ընտրուեցաւ դիւանը.— Տիկին Մառի Աստուրեան ատենապետուհի, Օր. Արաքսի Աւետեան ատենադպրուհի, Օր. Աննիկ Բապուչճեան գանձապետուհի, իսկ խորհրդականներ Տիկին Մառի Սեթեան, Օր. Տիրուհի Ժամակոչեան եւ Օր. Ովսաննա Դանիէլեան։

Վարչութիւնը խոստացած է եռանդով գործել ի նպաստ որբերու, անտէր հիւանդներու եւ աղետեալներու։

Գ. ՍԵԹԵԱՆ

***

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 30 Մայիս. — Մայիս 28ը հոս ալ տօնուեցաւ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով եւ ֆրանսական դրօշներով, ինչպէս նաեւ հայ հերոսներու նկարներով։

Օրուան նախագահը ընկեր Գառնիկ Բիլէրճեանի բացման խօսքերէն յետոյ, Ջութակի եւ դաշնակի վրայ նուագուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, զոր ժողովուրդը ունկնդրեց ոտքի կեցած, եւ երկիւղած լռութեամբ։ Յաջորդ արտասանութիւններ ըրին Մելքոնեան, Պօյաճեան, Սարգիս Սիմոնեան եւ Շահէն Զաքրեան։ Օր. Տէր Պօղոսեան՝ ջութակի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Մայր Արաքսի»ն, որմէ յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Եր. Ճանկէօզեան, որ պատմականն ընելով ազատագրական պայքարին, յիշեց ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած մեր հերոսներն ու նահատակները, յարգանքի եւ երախտագիտութեան պարտքը որ կը ծանրանայ մեր վրայ անոնց հանդէպ ու փաստեց թէ Մայիս 28ը ամբողջ ազգինն է։

Հանդէսը վերջացաւ «Բա՛մ Փորոտան»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ ու խանդավառ տպաւորութեան տակ։

Եղիա Շահպազ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

9ՐԴ ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ
ՖՈՒԹՊՈԼ

Նախորդ շաբթու Ամսթէրտամի մէջ բացուեցան համաշխարհային 9րդ ոլիմպիական խաղերը, որուն կը մասնակցին աշխարհի գրեթէ բոլոր ազգերը, բացի Հայերէն։ Ֆութպօլը որ աթլէթիզմին հետ ամենաբարձր տեղը կը գրաւէ, շատ հետաքրքրական արդիւնքներ տուած է։ Մասնակցող 17 ազգային խումբերէն մեծ մասը արդէն կատարած են նախնական մրցումները, եւ յաջորդ շաբթու սկիզբը, կը վերջանան «քառ տը ֆինալ» մրցումները, որոնցմէ վերջն էօրկըսկսի իսկական մրցակցութիւնը (Compétition). Ահա մինչեւ այսօր ձեռք ձգուած արդիւնքները.—

Փորթուկալ յաղթեց Շիլիի 4—2, Պելճիքա՝ Լիւքսէնպուրկի 5—3, Գերմանիա՝ Զուիցերիոյ 4—0, Եգիպտոս՝ Թուրքիոյ 7—1, Իտալիա՝ Ֆրանսայի 4—3, Արժանթին՝ Միաց. Նահանգներու 11—2, Փորթուկալ՝ Եուկոսլաւիոյ 2—1, Սպանիա՝ Մեքսիկայի 7—1, Ուրուկուէյ՝ Հոլանտայի 2—0։

Մինչեւ հիմա տեղի ունեցած մրցումներէն կը հետեւի թէ Ուրուկուայցիները, որոնք 1924ի ընդհանուր ոլիմպիականներուն աշխարհի ախոյեան տիտղոսը ստացան,—Անգլիացիները միշտ հեռու մնացած ըլլալով ոլիմպիականի ֆութպոլի բաժնէն,— կրկին ձեռք պիտի ձգեն նմանօրինակ յաղթանակ մը։ Գերմանները, Սպանիացիները, Իտալացիները եւ Եգիպտոս իրենց դժուարին հակառակորդները պիտի ըլլան, թէեւ աշխարհի ախոյեանները առջի օր յաղթեցին Հոլանտացիներուն, որոնք մասնակցող խումբերուն ամէնէն առաջնակարգներէն էին։ Պիտի ունենա՞նք օր մը հայ խումբ մըն ալ աշխարհի բոլոր ազգութեանց խումբերու կողքին։

*** Նախորդ Կիրակի, Հայ Մարզական Միութեան ֆութպոլի Ա. խումբը, որուն կը մասնակցէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբին մէջ մնացած երեք խաղացողները, երկրորդական խումբէ մըC. A. Mantesէն պարտուած է 1ի դէմ 9 նշանակէտով։

Հ. Թ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 30 Մայիս.—Ֆրանսայի զանազան գաւառներուն մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր գոյութիւն ունին, բայց ամէն մէկը իր հասկցած ձեւով ու եղանակով կը վարէ գործերը։ Երբեմն խոչընդոտներու առջեւ կը գտնուին եւ իրենց գործունէութիւնը ամլութեան կը դատապարտուի։

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ին կը թելադրենք հետեւեալ միջոցները.— Ա.— Միջոցներ ձեռք առնել, Ֆրանսայի մէջ գտնուած բոլոր մասնաճիւղերը մէկ կեդրոնէ մը վաւերացնելու համար։ Բ.— Հրաւիրել բոլոր այն մասնաճիւղերը որոնք կը ձգտին կեդրոն մը ստեղծել։ Գ.— Կեդրոնի կողքին գոնէ փոքր ծաւալով ամսաթերթ մը հիմնել։

Մեր շրջանը համամիտ է այս առաջարկներուն։

*** Թուականէս տասը օր առաջ հիմը դրուեցաւ արիներու խումբի մը։ Պատանիները ինքնաբուխ կը դիմեն արձանագրուելու եւ հետեւելու շարժման։

Պարոյր Պայեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԸ ԾԱԿԵԼՈՎ.—Թիւ 11, Շաթօտօ փողոց, կաշիի մեծ վաճառատան մը պաշտօնեան, երէկ առտու, երբ սովորական ժամուն գնաց դուները բանալու, նշմարեց որ կղպանքը կը գործէր կանոնաւոր կերպով, բայց դուները կը յամառէին փակ մնալ ու դէմ դնել իր մղումին։ Այն ատեն, պաշտօնեան քովնտի դռնակէ մը ներս մտաւ ու տեսաւ որ մուտքի գլխաւոր դրան ետեւէն նիգը դրուած էր։ Արագ քննութիւն մը վաճառատան մէջ, գինքը համոզեց թէ՝ ինքնակոչ հիւրեր, գիշերանց գործեր էին հոն։ Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան որ հաստատեց թէ՝ գողերը, ցերեկ ատեն մտեր էին քովնտի տան մը նկուղներուն մէջ, հոն պահուեր էին մինչեւ իրիկուն, եւ երբ վաճառատան պաշտօնեաները մեկներ էին, պատը ծակելով մտեր էին ներս. ու կողոպտելէ յետոյ 140.000 ֆրանքի պատրաստ գումար մը, մեկներ էին այն ճամբէն, որ գիրենք առաջնորդած էր դէպի վաճառատան արկղը։

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀ.— Սէրը տարիք ալ չի ճանչնար, եթէ ոչ, պիտի խնայէր սա խեղճ Լուիզ Պիշօին, որ հազիւ 15 գարուններ բոլորած, սիրտը յանձնեց երիտասարդի մը, որմէ ոչինչ կրնար սպասել։ Եւ յուսահատ՝ գնաց իր սիրելիին մօրը գամբանին վրայ, Սէնթ Ուէնի գերեզմանատան մէջ, երկու կաթիլ արցունք թափելէ յետոյ, անձնասպան եղաւ։

ԱՅՐ ՈՒ ԿԻՆ.— Տակէր փողոցին մէջ, կին մը՝ Անթուանէթ 29 տարու, ատրճանակի երկու հարուած պարպեց իր ամուսնին վրայ, այն միջոցին, երբ օրուան յոգնութիւններէն յետոյ, իր կնոջմէն գուրգուրանքի քանի մը խօսքեր ու մխիթարանքի քաղցր համբոյրներ կը սպասէր։ Այրը վիրաւորելէ յետոյ կուրծքէն, կինը փորձեց անձնասպան ըլլալ։ Երկուքն ալ վիրաւոր՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԱՅԻՆ ԾՐԱՐ ՄԸ.— Նախորդ կէս գիշերին, փիէր Լաթրիյ, տուն կը դառնար երբ Անիէրի քարափին վրայ նշմարեց մեծկակ ծրար մը. հետաքրքրութենէ մղուած, մօտեցաւ, բացաւ ուսարսափէն զգացթէ մազերը կը ցցուէին գլխուն վրայ՝ծրարին բացուածքէն դուրս կը թափէին միսի կտորներ, որոնցմէ թարմ արիւն մը դեռ կը կարմրցնէր գետինը։ Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան, որուն առաջին քննութիւնը որեւէ արդիւնքի չհասաւ, մանաւանդ որ, քիչ անդին խոտերուն վրայ գտնուած մսագործի դանակ մը, բոլորովին շփոթեցուց ոստիկանները։ Ոճիրի մը առջեւ կը գտնուէի՞ն թէ, պարզապէս մոռացկոտ մսավաճառի մը տոպրակին առջեւ։

Ոճիրի մը հետքերը փնտռելէ առաջ ուրեմն, ոստիկանութիւնը պէտք տեսաւ գիտնալու թէ՝ տոպրակին միսը մարդկայի՞ն է թէ անասնական։ Եւ ասոր համար ալ, տոպրակը իր պարունակութեամբ ղրկուած է քիմիագէտի մը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի մատենադարանին մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսի մը մէջ, ֆրանսական հին գծագրութիւններու եւ գրքերու շարքին, ցոյց տրուած են նաեւ հայերէն ժամագիրք մը եւ աղօթագիրք մը։ Ժամագիրքը կը կրէ 1673 թուականը եւ «Ոճիբ ըստ Հայոց»։

Այս գիրքերը տպագրուած են Ոսկան վարդապետի կողմէ որ 1670ին Մարսէյլի մէջ հաստատած էր տպարան մը։ Սիրուն եւ ստուար հատորներ են պատկերազարդ եւ մաքուր տպագրութեամբ։

ՃՈՒՆԻԷԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Սուրիոյ մէջ, Ճունիէի հայկական որբանոցի 64 որբուհիները, ինչպէս նաեւ մէկ որբ, փոխադրուած են Քէլէկեան-Միսուեան որբանոցը։ Այժմ հոն կը խնամուին 420ի չափ որբեր եւ որբուհիներ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Բրէտի Ֆոնսիէի Մայիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 371,633 (1886ի պարտաթուղթերէն), 567,290 (1903էն), 378,380 (1911էն)։ 5000 ֆր. շահած է 274,179 թիւը (1911էն)։

228 ՄԻԼԻԱՌԱՏԷՐ.— Վերջին վիճակագրութիւն մը Ամերիկայի մէջ ցոյց կուտայ 228 անձեր, որոնք տարեկան մէկ միլիոն տոլարի հասոյթ ունին, (ո՛չ թէ դրամագլուխ ունին։

Վիճակագրութիւնը պատրաստուած է կառավարութեան կողմէ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

— Ես ալ համակարծիք եմ, … պատասխանէր Սթամաթիս, ծա…յութենէ դադրած կառապանը։ …անի մը տարի առաջ Թուրքերը … էին տակաւին՝ մեզ կեղեքելու …մար։ Մերտէրերնէինանոնք։ Եւրո…պան փորձեց գիրենք. հիմա, ահա՛ …րէն կը դառնան։

— Եւ, կ'ըսէր ջրեպան Աթա…սը, բան մը կայ որ չեմ հասկնար։ …մէնքս ալ գիտենք, որ Մեծն …ոստանդին— Աստուած լուսաւորէ …գին— մեր ազգին փրկիչը եղաւ։ …դ, երբ Օլկա թագուհին որդի … ծնաւ, առանց վարանելու … Կոստանդին անունով մկրտեցինք …ն, որպէս զի անիկա Կոստանդ…ուպոլիսը գրաւէ։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ … ուրեմն, որ Կոստանդին բան մըն … չառաւ։

— Խառնակութիւնը միայն խառնակութեան ծնունդ կուտայ, կ'եզրակացնէր Ստեփան, ծերուկ «քէհեա»ն, որ Լազարինայի բնակիչներուն ամէնէն խելացին ըլլալու համբաւը կը վայելէր։ Խառնակութեան վրայ ունեցած այս կարծիքը իր ճառերուն սովորական յանկերգն էր. հոգ չէ թէ տեղի ունեցած խօսակցութեան այս յանկերգը յարմարէր կամ ոչ։ Խառնակութիւնը այնքան մեծ է որ, շարունակեց, մեր սանամայր Մարիկոն կրնայ իրաւունք ունենալ, իր յիմար գուշակութիւնը հաւանական է որ իրականանայ։ Այս խառնաշփոթութիւնը, կը պնդէ անիկա, այն ատեն միայն պիտի վերջանայ, երբ մայր մը «իր զաւակը սպաննէ»։

Եւ այս զգայացունց խօսքերով վերջացուց Ստեփան խօսքը։

ԽՈՒՆԿԸ

Ծերուկ Ստեփանը, ո՛րքան ալ ազնիւ մարդ էր, իր իմացականութիւնը որքան ալ բարձր էր, որ եւէ հաւաքոյթի մէջ երբեք չէր հրաժարեր վերջին խօսքը արձակելու հաճոյքէն։ Խօսք մը, որուն քով միւս բոլոր բառերը գրաբանութիւններ էին։ Իր ունկնդիրները ծերուկ Մարիկոն լաւ կը ճանչնային, թերեւս իր գուշակութեան տեղեակ ալ էին. բայց անոնք նորութիւն մը լսած ըլլալու իրենց փափաքին գոհացում տալու կը ջանային։ Ստեփան այս գուշակութեան իմաստին մասին կը սպասէր որ իրեն հարցումներ ուղղէին։ Այս պատմութիւնը, կերպով մը իրեն կը պատկանէր. իր ստացուածքը կը նկատէր զայն։ Ինքն էր որ, առաջին անգամ այդ լուրը գիւղին մէջ տունէ տուն պտտցուցած էր, գուշակութիւնը իր ներկայութեան տեղի ունեցած էր։

Մարիկօ, շատ տարօրինակ, իր շարժումներուն եւ խօսուածքին մէջ անլուր աշխուժութեամբ պառաւ մըն էր։ Դղեակին տէրերը երբ հոն էին տակաւին, ան խոհանոցը կը ծառայէր։ Քիթը չափազանց կարկառուն, ձայնը շատ բարձր ու սուր, կարծես իր սրածայր քիթին համապատասխան, նուագաւոր արտայայտութիւնն էր։ Կրկնոցին տակէն, որ մինչեւ ճակատն ու մազերը կը ծածկէր, կ'երեւային իր սեւ աչքերը որոնք կարծես ճարճատուն կրակով մը կը փայլէին։ Ծակող նայուածք մը ունէր։ Իր յանկարծական ակնարկութիւններովը սարսափ ազդած էր։ Խօսակցութեան մէջ յանկարծ այնպիսի անակնկալ խօսք մը մէջտեղ կը նետէր որ մէկ անգամէն մտածումները այլուր կը փոխադրէր եւ պատասխանելու ամէն փափաքի վերջ կուտար։

Այս պատճառաւ Ստեփան չէր սիրեր զայն։ Երբ հաւաքոյթի մը մէջ իր պատկառազդու ձեւերը կ'առնէր, եւ խօսած պահուն ինքզինքը կը նկատէր իբր մարդ մը՝ որուն խելացի խօսքի համբաւը անվիճելի է, Մարիկօ, զայն խափանելու մտօք, յանկարծ կ'ընդմիջէր, ու քանի մը վանկով մտքերն ու ականջները կը մենագրաւէր։ Անոր ճոռոմաբանութիւնը կը ջղագրգռէր զայն։

Ստեփան, զայն ատելով հանդերձ, լաւագոյն կողմը ընտրած էր։ Մարիկոյին տունը կ'երթար կը խօսէր, կը գրգռէր, առանց վկայի, սպասած եռանդը ձեռք կը բերէր եւ լսածը իր ընկերներուն հրամցնելով կ'ուզէր ցոյց տալ թէ ինք խոհական մարդ է։

Մարիկոյին հեղինակութեան արդիւնքը կը սեփականացնէր։

Օր մը, Մարիկոյին այցելութեան էր գացեր։ Պառաւ սանամայրը, երբեմն քուրջով մը, երբեմն աւելով կամ զգեստին մէկ ծայրովը իր տնակին փոշին կ'առնէր, կը մաքրէր մէկ կարասիէն միւսին կը վազէր, կը ծռէր, կը կանգնէր անհաւատալի արագութեամբ։ Ծերուկ Ստեփանը խօսակցութիւնը պատերազմին վրայ բերած էր։ Ճիշտ Թուրքերուն Լազարինան գրաւելուն յաջորդ օրն էր։ Երկարօրէն կը ճառաբանէր, ամէն ինչ կը բացատրէր, իր խօսքերով կ'ուզէր Մարիկոն շլացնել, կառավարութեան անգործութիւնը կ'ամբաստանէր, դաւաճանութիւն բառը կը հնչեցնէր ընդհանուր քաղաքայումին գաղտնիքը կը բացատրէր, կը հաւաստէր թէ Յունաստանը ատող իշխանութիւններու հետ նախապէս համաձայնած ըլլալով, փախուստի հրաման եկած էր բարձրէն, կը հասկցնէր անոր թէ ամէն տեղ Թուրքերը Յոյներուն առջեւէն ետ մղուեր էին. ու անմիջապէս յետոյ, առանց այլեւ այլի, հրամանատարներ ետ քաշուելու հրաման էին արձակեր։ Օ՜հ, ասիկա իրողութիւն մըն էր զոր Մարիկոն չէր կրնար ժխտել։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Իտալիոյ ծանուցագիրները Սերպիոյ

Իտալիա մինչեւ հիմա բողոքի երեք ծանուցագիր տուաւ Եուկոսլաւիոյ։ Վերջինը երկար է ու խիստ՝ վերջնագրի մը պէս, եւ կը պահանջէ նիւթական ու բարոյական անմիջական հատուցումներ։

Սքուփշինան առջի օր խիստ աղմկալի նիստ մը գումարեց։ Ընդդիմադիր երեսփոխանները «մարդասպա՛ն, ի՛ժ, աւազա՛կ, անզգա՛մ» կը պոռային նախարարներու երեսին, ձեռքերը գրասեղանին զարնելով։ Ներքին Նախարար Քորոզէք, որ պատասխանատու կը նկատուի թափուած արիւնին համար, քիչ մնաց պիտի ապտակուէր՝ ընդդիմադիր երեսփոխաններու խմբակի մը կողմէ։

Ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ ջղագրգիռ վիճակ կը տիրէ։ Կառավարութիւնը ի վիճակի չէ զսպելու ժողովրդական պոռթկումները։ Պելկրատի քաղաքապետութիւնը առջի իրիկուն գրաւեց «Նովոսթի» եւ «Ռէչ» թերթերը, որոնք բուռն յօդուածներ կը պարունակէին Իտալիոյ եւ կառավարութեան դէմ։

Ալեքսանդր թագաւոր ունկնդրութեան ընդունեց վարչապետը, արտաքին նախարարը ու ոստիկանական տեսուչը։ Յետոյ ընդունեց նաեւ իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօն, որ շուտով պիտի մեկնի։

Նոր խորհրդարանը եւ նոր նախարար մը

Երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին բացուեցաւ Նոր Երեսփ. Ժողովը, Նախագահութեամբ ամէնէն տարէց երեսփոխան Սիպիլի։ Իր կողքին կը գտնուէին ամէնէն կրտսեր վեց երեսփոխանները՝ Ռօզի, Տիւմա, Ռէյմօն - Փաթընօթրը, Թրիքար - Կրավըրօ, Հիմանս եւ Մոնէ, իբրեւ առժամեայ դիւանի անդամ։ Սիպիլ բացուած յայտարարելէ յետոյ Նոր Երեսփ. Ժողովը, արտասանեց աւանդական ճառը։

Յետոյ վիճակով կազմուեցան 11 յանձնաժողովներ՝ որոնք պիտի քննեն նորընտիր երեսփոխաններու ընտրական թուղթերը, վաւերացնելու համար զանոնք։

Այս ձեւակերպութիւնները լրանալէ յետոյ է, որ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը Երեսփ. Ժողովը պիտի ձեռնարկէ իր բուն աշխատանքներուն, ընտրելով Նախագահն ու դիւանի միւս անդամները։

Բացի Նախորդ Նախագահ ընկերվարական Ֆէրնան Պուիսոնէ, Նախագահութեան թեկնածու է նաեւ Ֆրանքլէն - Պույեօն, Մաժինօ եւ Օկանեէօր։

⁂ Նախարարական Խորհուրդը առջի օր երկար նիստ մը գումարեց՝ խորհրդարանի բացման առթիւ եւ վաւերացուց կառավարական ծրագիրը, որ պիտի Ներկայացուի Երեսփ. Ժողովին։ Յետոյ հրաժարեալ Անտրէ Ֆալիէրի տեղ Աշխատանքի Նախարար Նշանակեց Լուի Լուշէօրը, Արմատական ձախ։ Յետոյ նկատելով որ Աշխատանքի Նախարարութեան գործերը կ՛ընդարձակուին՝ ընկերային ապահովութեանց օրէնքներուն եւ աժան տուն՛րու շինութեանց ծրագրին գործադրութեան հետեւանքով, որոշուեցաւ Լուշէօրի իբրեւ օգնական տալ Ալզասցի երեսփոխան Օպէրքիրշը։ Այս վերջին ընտրութիւնը անոր համար՝ որ Նախարարական խորհուրդին մէջ յարմար կը նկատուի ունենալ Ալզասցի մը, որուն խորհուրդները կրնան օգտակար ըլլալ, ամէն անգամ որ Ալզաս-Լորէնի մասին որոշումներ պիտի տրուին։

Անգլօ-ռուս յարաբերութիւնները

«Սէնթրըլ Նիուզ» գործակալութեան խորհրդարանական աշխատակիցը կը գրէ թէ Սակարանի շրջանակին մէջ հետզհետէ ծաւալ կը գտնէ այն կարծիքը թէ Անգլիա եւ Ռուսիա մօտ ատենէն առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի վերսկսին։ Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը վերջնապէս որոշած է հատուցում ընել բոլոր այն անգլիահպատակներուն, որոնց գոյքերը ազգայնացուած, այսինքն գրաւուած են յեղափոխութենէն յետոյ։

Միւս կողմէ իրազեկ անձնաւորութիւն մը բսած է «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թէ շատ չանցած Ռուսիա պիտի ջանայ առեւտրական յարաբերութիւններ վերահաստատել Անգլիոյ հետ. «Ռուսիա խիստ ստիպողաբար դրամի պէտք ունի, ու չեմ տեսներ թէ Անգլիայէն զատ ո՛ւսկից կրնայ գտնել զայն»։

Միւս կողմէ սակայն, «Տէյլի Մէյլ» բոլորովին տարբեր բան կ՛ըսէ։ Կը գրէ թէ Ներքին Նախարար Սըր Ճոյնսըն Հիքս շուտով կառավարութենէն պիտի պահանջէ արտաքսել խորհրդային առեւտրական կազմակերպութեանց այն անդամները, որոնք Անգլիա մնացած են։

Հայ մը զոհ համայնավար ցոյցի

Քավալայի մէջ ծխախոտի համայնավար բանուորները անցած շաբաթ ցոյց մը կազմակերպած էին՝ բողոքելու համար Կիւմիւլճինայի մէջ համայնավարներու դատավարութեան դէմ։ Ոստիկանութիւնը ուզեց արգիլել։ Երկուստեք սկսաւ ընդհարում մը և ձերբակալուեցան ցուցարարներու վարիչները։

Երբ ձերբակալուածները պահականոց կ՛առաջնորդուէին, անոնց ընկերացող ոստիկանները յարձակման կ՛ենթարկուին փողոցներու մէջէն դուրս եկող համայնավարներու կողմէ, որոնք կը սկսին քարեր արձակել, կոտրելով բազմաթիւ խանութներու ապակիները եւ վիրաւորելով շատեր։ Մասնաւորապէս ծանր կերպով գլխէն կը վիրաւորուի Անդրանիկ Սարաֆեան անունով հայ անուշավաճառ մը, որու խանութին բոլոր ապակիները փշուր փշուր կ՛ըլլան։ Ոստիկանական նոր ուժերու շնորհիւ կարելի կ՛ըլլայ ցրուել ցուցարարները։

Գերմանիոյ նոր խորհրդարանը

Գերմանիոյ վերջին ընտրութեանց մէջ Ռայխսթակի կազմը դէպի ձախ ուշագրաւ փոփոխութիւն կրած ըլլալով, Ներկայ կառավարութիւնը չպիտի կրնայ երկար մնալ պաշտօնի վրայ։ Նոր խորհրդարանի բացումէն առաջ, Հանրապետութեան Նախագահ Հինտէնպուրկ կը փափաքի որոշել նոր կառավարութեան կազմը։

Առջի օր մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունեց Ռայխսթակի նախագահ ընկերվարական Լէօպէն, որ զեկոյց տուաւ իրեն նոր ընտրութեանց հետեւանքով ստեղծուած խորհրդարանային կացութեան մասին։ Այս ունկնդրութիւնով պաշտօնապէս բացումը կը կատարուի նոր դահլիճի կազմութեան առթիւ կատարուելիք բանակցութեանց։

Ընկերվարական կուսակցութեան պետ Հէրման Միւլլեր կը նկատուի ապագայ վարչապետը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Առնուվիլ-լէ-կոնէս.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Կայարանին դէմը, Սալ Կալմանի մէջ։ Անշարժ սինէմայի ներկայացում Պ. Յ. Պապէսեանի կողմէ։

Կը խօսին՝ Ընկերներ ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ եւ ԱՆԴՐԷ ՏԷՐ Օ-ՀԱՆԵԱՆ։

Ալֆօրվիլ.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաղաքապետարանի սրահը։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ։

Լիոն.— Այսօր Շբ. օր։ Կը խօսին՝ Ա.ԽԱՍԻՍԵԱՆ, Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ և ԱԶԳԻՆ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՇԱՐԺԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ)

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. «ՏՈՐՔ»ի կողմէ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

9 Յունիս Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, (30 rue du Casino)

ԿԱՎՌՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ կը խաղայ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զաւեշտ 3 արար Պլումի եւ Թօշէի, Թարգմ. Մաքսուտեան

կը մասնակցին Փարիզի մէջ Ա. ներկայացման բոլոր դերակատարները

ԳԻՆԵՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր 8.30ին, 29 Rue Beauséjour, Բոլորին ներկայութիւնը պարտադիր է։ Ներկայ կ՛ըլլան Շրջ. Կոմիտէի լիազօրները։

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբը Ստիպողական ժողովի կը հրաւիրուի այս Երկուշաբթի 4 Յունիս ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդը համայնավարութենէն առաջ ու յետոյ»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Դժոխք խումբի դասախօսական ժողովը՝ յառաջիկայ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։ Դասախօս Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն ծրագրի տնտեսական բաժինը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ պատանիները։

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՄԵԾ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Վիէնի հայ Մարզական Միութիւնը կազմակերպած է ողիմպիական մրցումներ Յուլիս 10ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Վիէնի Հայկական մարզադաշտին վրայ։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մարզական կազմակերպութիւնները բերելու իրենց մասնակցութիւնը։

Ծանօթ.— Մասնակցողները մինչեւ Յուլիս 2 պարտին ներկայացնել իրենց անունները ու մասնագիտութիւնը։ Գրել՝ N. Tavitian, Etablissements H. Pellet, Vienne (Isère).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ բարերարին ու եզեանցի մահուան տարեդարձին առթիւ Սանասարեան Սանուց միութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը այսօր Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince. Մուտք նշանակուած է 5 ֆրանք. կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։ Հոգեհանգստեան պաշտօնը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտ։

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ հայրենակցական միութեան դ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Ֆլորիայի սրահը (61 Rue Mr. le Prince)։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄՕՆԹՐԷՕ, Դ. Գ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Dr. Kh. Tutundjian, c)o Rédaction Syrie, «Bab Idris, Immeuble Dank, Beyrouth, Syrie.

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի Մարսէյլի կեդր. վարչութեան հանգանակութիւնը.—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պ. Քիզիլեան, Ս. Ազարեան, Կ. Սարգիսեան, Թ. Ռէյսեան, Զ. Եազմաեան, Կ. Աւետիսեան, Յ. Գէորգեան, Յ. Փափազեան, Ե. Կիրակոսեան, Գ. Շամարճեան, Ս. Նահապետեան, Ա. Տէրտէրեան, Մ. Աղէկեան, Ս. Փափազեան, Օ. Աստուրեան, Բ. Մօմճեան, Յ. Նէվշէհիրլիեան, Ե. Թորոսեան, Ա. Քօչոյեան, Տ. Վարդիկեան, Ա. Միրզօեան, Սալոմօն ժօրժ, Յ. Ճաֆէրեան, Ե. Թաշճեան, Կ. Կիւլխասեան, Կ. Զաքարեան, Մ. Ժողովարեան, Պ. Պաղտասարեան, Մ. Եղոյեան, Տ. Թաթոյեան, Խ. Թուրիկեան, Պ. Պօղոսեան, Մ. Սօքրաթեան, Յ. Քալայճեան, Խ. Սէֆէրեան, Ս. Աստուրեան, Մասիս շաքարագործ, Ս. Քէհեան, Թ. Պօղոսեան, Մ. Նահապետեան, Պաղտասար Սարաճեան, Մ. Լամէլեան, Գ. Մակարեան, Կ. Պետիկեան, Ա. Նավարեան, Ա. Էլօեան, Մ. Տէմիրճեան, Մ. Մուրատեան, Mr. Georges Paul, Ոմն, Միքայէլ Պէքիլեան, Ոմն, Մ. Էլօեան, Կ. Շարաեան, Ն. Ֆրէնկեան, Ոմն, Ս. Ծործորեան, Կ. Վարդանեան, Հարոյեան, Գ. Ազարիկեան, Կ. Տէր Վահանեան, Վ. Պետրոսեան, Խ. Էսօեան, Կ. Պաֆաեան, Պ. Մանուկեան, Ա. Գասապեան, Ա. Պէքմէզեան, Ն. Մազմանեան, Մ. Թագուզճեան, Մ. Գասպարեան, Ա. Իւմօեան, Ն. Ֆրէնկեան, Պ. Կակոսեան, M. Israelien, Ա. Գաֆալեան, 10ական, Յարութիւն, Գ. Չըթըրեան, Ոմն, Գ. Ոսկոյեան, Կ. Ստեփանեան, Յ. Խնճոյեան, Յ. Աբգարեան, Ա. Պարոնեան, Ա. Սարոյեան, Ա. Շէքէրեան, Ռ. Ժամկոչեան, Մ. Էլեան, Հ. Ներսէսեան, Է. Պէհատուրեան, Ս. Շիրօեան, Ն. Հաճիպէյեան, Վ. Գոլոյեան, Ա. Ջաքոյեան, Ա. Հայրապետեան, Ա. Կիւլէսեան, Ե. Սաթաեան, Յ. Սարգիսեան, Մ. Առաքէլեան, Պ. Աստուրեան 5ական ֆրանք։ Գումար 900 ֆրանք։ Ա. ցանկ 4100 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 5000 ֆրանք։

(Տես «Յառաջ» 29 Մայիս)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հէրոս Արթին աղա Տէմիրճեան, 38 տարեկան, Եոզղատի Ջաթ գիւղէն, որ 1914ին փախստական անցած է Սամսոնի շրջանը տասնեակ հերոսներով։ Տօրիններու կռիւներէ վերջ 1922 Նոյ. 9ին խաբեբայութեամբ երլտըրըմ Հաթէմ փաշայի ձեռքն ինկած է իր ընկերոջ՝ Եոզղատցի Հաճի պէյ Քէշիշեանի հետ եւ չորս օր Զարշանպայի բանտը պահուելէ վերջ տարուած է ինքն է, յետոյ կիրասոն։ Հոս Ազգ. Միութեան դիմելով, հերոսները նպաստ կը ստանան։ Ընկէ ի վեր լուր չէ առնուած։ Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել իր զաւկին Քնեայմին կամ կնոջ Մարիամ Տէմիրճեանի, Grand Café d'Europe, Barjols (Var) France;

— «Վարպետ» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ Իգմիրի «Հայ Որսորդաց Ակումբ»ի որսորդապետ Լուսէմիշցի Գարլօ (բուն անունը Կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր «Րէթիմօ» (Կրէտէ)։ Իմացնել՝ Յառաջի։

Կը խնդրուի նաեւ Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Չէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել՝ իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Հէրէկցի (Էրպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թահսիլտար) մօր անունը Ագնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— Կը փնտռուի Ակնցի Երուանդ Փափազեան որ 1925ին կ՛ուսանէր Փարիզի Դեղագործական վարժարանը։ Երեք տարիէ ի վեր է որ լուր չկայ, զինք ճանչցողներէն եւ կամ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ» գրատուն, 13 Բիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ։

— Սարգիս Գէորգեան նախկին Interpréte Armenien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drome). Այժմ Վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու լուրը առնուած է. իմացնել՝ պ. Սահաթճեանի, Chez Mr. André 13 Place Jean Mace, Lyon.

— Կը փնտռուի Գարաթաշցի (Իզմիր) Վարդան Գասպարեան, հօր անուն Եղիա, մօր անուն Մառի, քոյրերը Թագուհի եւ Սաթենիկ։ Իզմիրի դէպքէն 15 օր վերջ տեսնողներ եղած են։ Իմացնել՝ իր մօր՝ Mari Kasparian, Moulinage de la Javoune à Jonquerette, St. Saturnin, les-Avignons, Vaucluse, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ 1928

3 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 664

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՔՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի ռուս թերթերը, մանրամասնօրէն նկարագրելով կիրակի օրուան փառաշուք ցոյցը հայկական անկախութեան տասնամեակին առթիւ, կը մատնանշեն կարգ մը հայ ծանօթ անձերու բացակայութիւնը։

Միեւնոյն դիտողութիւնը եղած է նաեւ բերանացի, օտար դէպքանի մը կողմէ, անունով եւ մականունով։

Մենք չենք ուզեր յիշել ակնարկուած անունները, մանաւանդ որ մատի վրայ կը համրուին անոնք, եւ գոց եղած են։

Հանդէսին օրը. շատ-շատերը մեղադրեցին այդ նշանաւոր բացականերուն բռնած դիրքը, որ գոնէ դիւանագիտական ըլլալու չքմեղանքն ալ չունէր։

Որովհետեւ, տասնամեակի տօնին ներկայ էին նաեւ այս երկրին պետական կամ հանրային խոշոր դէմքեր։

Հակասութիւններ շա՜տ կան այս դժբախտ ժողովուրդի պատմութեան մէջ։ Այդ կարգէն է նաեւ ափ մը հայ երեւելիներու բացակայութեան պարագան։

Այո՛, ռուս միապետականը, Նախկին նախարարը կամ դեսպանը, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի ներկայացուցիչները, այս հիւրընկալ երկրին ներկայ կամ նախկին պաշտօնատարները, Խս-էրը եւ մենշեւիկը, Անգլիոյ վարչապետին զաւակը եւ Ջուլիօ-Բրաֆթ-Պօնարը կուգան կը նստին հայկական դրօշին դիմաց, եռագոյն զարդանիշներ՝ իրենց լամբակին վրայ. հիացումով կը դիտեն ամբողջ ժողովուրդի մը սրտագին խանդավառութիւնը, անոր անսահման կարօտը հայրենիքի եւ ազատութեան, եւ հանդիպողին կը պատմեն իրենց խորունկ տպաւորութիւնը,— բայց դաս մը Հայեր որ դիրք ունին, որոնց անունը այսպէս կամ այնպէս խառնուած է այս ժողովուրդի կեանքին հետ, կը խուսափի՜ն, կը նստին տունը, որպէսզի . . .

Թո՛ղ իրենք բացատրեն պատճառը։

Եւ նկատել որ, անոնք ալ մասնաւոր հրաւէրներ ստացած էին, ինչպէս ուրիշները։

Անոնք ներկայ են ամէն տեղ, ազնուապետական երեկոյթներէն մինչեւ ամիրայական գինարբուքները, պարահանդէսներէն մինչեւ ձիարշաւները, մինչեւ «հարէմ-սէլամլըք»ի հանդիպումները, բայց միշտ բացակայ՝ եւ՛ Ապրիլ 11/24ի եւ՛ Մայիս 28ի տօներէն։

Անոնց հոգին կը բռնկի, կ'երիտասարդանա՜յ չորս պատի մէջ, սրդանաբաղեան շքասեղաններու առջեւ, բայց կը կծկուի, կը ցամքի՛, ամէն անգամ որ այս ժողովուրդը թեւ կ'առնէ, իր հարազատ ճիչը արձակելու, իր վիշտը լալով կամ իր փառքը պոռթկալով։

Այսպէ՛ս եւ անկախութեան տասնամեակին առթիւ, 1928 Մայիս 27ին, Փարիզի մէջ, (անշո՛ւշտ եւ ուրիշ տեղեր)։

Դժբախտութի՞ւն է որ այսպէս է։

Ընդհակառակն, պիտի ըսէինք, եթէ օտարներուն, գոնէ՝ օտարներուն ուշադրութիւնը գրաւած չըլլար։

Դժբախտութիւն կարելի համարել ա՛յն իմաստով որ, անոնք, օտարները, կը մղուին ենթադրել թէ այս ժողովուրդին մէջ կան «երեւելի» դէմքեր, նոյն այդ ժողովուրդին անունով յառաջ քշուած հանրածանօթ մարդիկ, որոնք չեն խանդավառուիր ո՛չ հայրենիքով, ոչ ալ անոր ազատութեամբ։ Ո՛չ մէկ միլիոն զոհերով, ոչ ալ սա ցիրուցան բազմութիւններուն տառապանքներով։

Այլապէս, ինչո՞ւ զբաղիլ փոքրոգութիւններով, որոնք ամէնէն առաջ նոյն այդ երեւելիներուն երեսը կը սեւցնեն։

Թող հանգի՛ստ վայելեն իրենց անփառունակ մեկուսացման եւ ամսեղուկ վերապահութեան բարիքները։ Թո՛ղ, ինչքան կրնան, կտրեն իրենց կապերը այս ժողովուրդին հետ, որ թէեւ շատ կը հմայուի տիտղոսներէ եւ դիրքերէ, բայց միեւնոյն ատեն գիտէ զանազանել իր բարեկամն ու թշնամին, իր չարն ու բարին։

Ինչո՞ւ ցաւիլ, երբ նշանաւոր բացակաները իրենք ամէն բան կ'ընեն, իրենց գոյութիւնը մոռցնելու համար...

Անկախութեան տասնամեակը, ճղակտոր ժողովուրդի մը օրհասական պայքարն ու յաղթանակը ոչ կանայի հարսնիք է, ոչ ալ դպիրի մը յոբելեանը։ Հասկցողը եւ զգացողը կուգայ։

Իսկ հասկցողներու եւ զգացողներու համրանքը չկար կիրակի գիշեր, այն ալեծուփ բազմութեան մէջ, որ հեղեղի պէս կը հոսէր հանդիսասրահը։ Նոյն երեւոյթը եւ ուրիշ տեղ, Մարսէյլէն մինչեւ Սոֆիա, դառնալով մինչեւ այսօր հասած լուրերէն։

Երբ ժողովուրդ մը այսքան գիտակցութեան հասած է, երբ խոնարհ խաւերուն մէջ միս-ոսկոր է դարձեր հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարը, ի՛նչ փոյթ գոյնզգոյն երեւելիներու ներկայութիւնը կամ բացակայութիւնը։

Որքա՛ն հեռու զանազան շինծու տիտղոսներու խնամակալութենէն, այնքան լաւ։

Ո՛րքան ինքնավստահ եւ յստակատես ու յարատեւ, այնքան շիտակ ճամբու վրայ։

Կուգա՛յ օրը, եւ ինչպէս երէկուան չկամ օտարը, իր փղոսկրէ աշտարակին մէջ կծկուած հայ երեւելին ալ կը խոնարհի ընդհանուր գրոհին առջեւ։

Շ.

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, վարէն վեր, 10րդ տող, «ինչպէս ժամանակին բրած է Հնդկաստանի մէջ» նախադասութիւնը պէտք է կարդալ. «ինչպէս Անգլիա բրած է» եւլն.։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւթուրք դաշնագիրը

«Թան» խմբագրականի մը մէջ խօսելով Հռոմի իտալեւթուրք դաշնագրին մասին, կը գրէ.

— Դիտելի է որ Իտալիոյ համար ոեւէ վերապահում չկայ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտէն բխող պարտաւորութեանց մասին։ Սակայն քանի որ չէզոքութիւնը նախատեսուած է այն պարագային համար միայն, երբ միւս կողմը առանց իր գրգռութեան յարձակումի կ'ենթարկուի, այդ ընդհանուր պարտաւորութիւնները յարգուած կ'ըլլան։ Իտալիա և Թուրքիա յանձնառու կ'ըլլան հաշտարար կերպով կարգադրել իրենց վէճերը ու ձախողութեան պարագային՝ դատական եղանակով։ Սակայն հաշտարար կամ դատական կարգադրութենէն դուրս կը մնան այն խնդիրները, որոնք ի զօրու եղած դաշնագիրներու համաձայն, կախուած են միայն կողմերէն մէկուն իրաւասութենէն եւ անոնք, որոնք կը վերաբերին գերիշխանական իրաւունքին։ ... Ինչ ալ ըլլայ, իրապէս հետաքրքիր նոր դէպք մըն է ասիկա՝ Հռոմի եւ Էնկիւրիի յարաբերութեանց զարգացումին համար։

⁂ Հռոմի Թուրք դեսպան Սուատ պէյ կը յայտարարէ թէ իտալեւթուրք դաշնագիրը ոեւէ նորութիւն չի պարունակեր եւ ամէն տեսակէտով կը նմանի Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի հետ Թուրքիոյ կնքած դաշնագիրներուն։ Ո՛չ մէկ յարձակողական բան կը պարունակէ, ո՛չ մէկ երկրի շահերուն դէմ է եւ ոեւէ պետութեան արժանապատուութիւնը կը վիրաւորէ։ Դաշնագիր մըն է, որ կոչուած է պարզապէս խաղաղութիւնը ամրապնդելու Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններու մէջ։ Դեսպանը կ'աւելցնէ թէ ո՛չ մէկ սակարկութիւն եղած է Իտալիոյ հետ. Թուրքիան օսմ. կայսրութիւն չէ եւ կը մերժէ ոեւէ մէկուն ազդեցութիւնը։

ԻՏԱԼԻԱ «ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ»

«Թան»ի Հռոմի Թղթակիցը կը գրէ.—

Ֆաշիստ կառավարութիւնը ուզեց որ այս տարի Իտալիոյ Մեծ Պատերազմի մասնակցութեան տարեդարձին առթիւ, ամբողջ Իտալիոյ մէջ տօնուի «Գաղթային օր» մը։ Այնպէս որ երկու տօնակատարութիւնները մէկ եղան՝ իտէալ, ազգային արժէքով, անգամ մը եւս արտայայտելով նոր Իտալիոյ ուժի կամքը։ Այս առթիւ խօսուած ճառերն ու հրատարակուած յօդուածները վեր հանեցին ցարդ ձեռք բերուած արդիւնքները, մասնաւորապէս երկրագործական մարզին մէջ՝ Էրիթրիոյ, Սոմալիի, Պէնկազիի եւ Տրիպոլիսի մէջ, պանծացնելով Իտալիոյ գաղթային եւ աշխարհակալական առաքելութիւնը։

«Քորիէրէ տէլլա Սէրա» այս առթիւ յիշելով իտալական հին տիրապետութիւնը 15րդ եւ 16րդ դարերուն՝ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ, կը գրէ.— Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ կնքուած դաշնագիրները, Հռոմի եւ Սոֆիայի միջեւ բարւոք յարաբերութիւնները եւ Նէթթունոյի դաշնագիրը վաւերացնելու համար Պելկրատի հետ վերսկսուած բանակցութիւնները պայծառօրէն ցոյց կուտան թէ ի՛նչպէս Արեւելքի ճամբան այնքան գրաւիչ կերպով կը ներկայանայ իտալացի գործարանատէրերուն ու առեւտրականներուն։

Արդէն իտալական ներածումները առաջին կարգը կը գրաւեն Ալպանիոյ եւ չեն դադրիր աւելնալէ Պուլկարիոյ մէջ։ Կարգ մը առարկաներու համար Եգիպտոսի մէջ Իտալիա գլած անցած է անգլիական եւ ֆրանսական մրցակցութիւնը, այսպէս ձեռք բերելով առեւտրական խիստ կարեւոր շուկայ մը եւ լաւ դրամ։

Եւ սակայն մասնաւորապէս Անատոլուի մէջ է որ իտալական ապրանքները պէտք է տիրապետեն միւս ազգերու մրցումին։ «Որովհետեւ, կ'եզրակացնէ թերթը, Իտալիոյ գաղթային քաղաքականութիւնը պէտք է ըլլայ Արեւելեան քաղաքականութիւն մը. անիկա այսօր ալ՝ ինչպէս չորս դար առաջ, հարստութիւններ պէտք է գտնէ ա՛յն ծովերուն մէջ, որոնք տեսան Խաչին յաղթանակը Մահիկին վրայ։ Իտալիա պէտք է վերադառնայ հո՛ն՝ ուր Հռոմ պանծացուց իր յաղթական զէնքերը, ուր յայտնաբերուեցաւ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան առաջին շունչը, ուր ամէն ինչ նոր գործունէութեան մը կը սպասէ, ուր Հռոմն ու իտալական Սպորադները ոչնչութիւն պիտի ըլլային, եթէ իսկապէս ցոյց չտային ճամբայ մը, որ փառայեղ եղաւ հայրերուն համար, ու նոյնը պիտի ըլլայ նաև զաւակներուն համար»։

Հելլէն դահլիճին ծրագիրը

Զայիմիսի վերակազմեալ դահլիճը ներկայացաւ Խորհրդարանին առջեւ։ Վարչապետը կարդաց կառավարութեան քաղաքական ծրագիրը, որ նոյնն է առաջին միացեալ կառավարութեան ծրագրին հետ։ Սօֆուլիս խորհրդարանային վարիչ ընտրուեցաւ ազատական կուսակցութեան։ Սակայն եւ այնպէս կը մնայ Խորհրդարանի նախագահ։

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ բանակցութիւնները վերսկսան։ Կը թուի թէ տեսակէտները բաւական մօտեցած են և Թուրքիա տրամադի՛ր կ'երեւի ընդունելու յունական տեսակէտը՝ վիճելի խնդիրները իրաւարարութեամբ կարգադրելու մասին։

Իտալեւթուրք դաշնագրին կնքումը աննպաստ ազդեցութիւն չպիտի գործէ թուրքեւհելլէն բանակցութեանց վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Խումբ մը այն հարիւր մանուկներէն, որ կ'օգտուին Ֆիլիպէի «Զրի Սեղանատուն»էն, ամէն օր տաք կերակուր ուտելով, շնորհիւ «Յառաջ»ի հանգանակութեան։

Ինչպէս կ'երեւայ պատկերէն, տղոց մազերը կը կտրուին։ Ամբողջական խմբանկարը չենք ստացած տակաւին։

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

31րդ Ցանկ

	Ֆր.
Եւրոպահայ կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը (Բ. եւ վերջին մաս)	750.—
Մեծ Նոր Գիւղի Հայրենակց. Միութիւն, Փարիզ	550.—
Խ. Մ.	20.—
Տ. Կ. Բաբգէն, Ֆինիսթէր	25.—
Գումար	1,345.—
30րդ ցանկին գումարը	39,384.45
Ընդհ. գումար	40,729.45

×

. . . Խմբագիր,

Փարիզի Մեծ Նոր Գիւղի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնս, ընդառաջ երթալով Ֆիլիպէի մեր աղէտեալ եղբայրներուն օգնելու համար Յառաջի հրատարակած կոչին, ձեռնարկեց հանգանակութեան մը իր հայրենակիցներուն միջեւ եւ այսօր ձեզի կը ղրկէ առաջին արդիւնքը՝ 550 ֆրանք։ Այս գումարին 113 ֆրանքը Միութիւնս յատկացուց իր սնտուկէն։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի եւ յոյս ունինք որ պիտի կրնանք կարեւոր գումար մը հաւաքել։

Մ. Ն. Գիւղի Հայրեն. Միութեան վարչութեան Ատենապետ՝ Գր. Արապեան, Գանձապահ՝ Նասլեան Յակոբ։ (ԽՄԲ.— Ցանկը իր կարգին)։

ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՄԲՈՂՋ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ կէսօրէն յետոյ, բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Փարիզի վրայ։Յորդ անձրեւը որ սկսեր էր տեղալ ժամը 4ին, հազիւ դադրեցաւ 7ի ատենները, ողողելէ յետոյ, ամբողջ Փարիզը, մանաւանդ կեդրոնական վայրերը։

Կայծակի հետեւանքով, հրդեհ ծագեցաւ երեք փողոցներու մէջ, առանց մեծ վնասներ պատճառելու ։ Ջուրը կոխեց նաեւ ստորերկրեայ ուղիներ եւ կարգ մը շէնքերու մառանները։ Փոթորիկին հետեւանքով շատ տուներ զրկուեցան ելեկտրական լոյսէն եւ հեռաձայնը պահ մը խանգարման ենթարկուեցաւ Թրիւտէնի եւ Փրովանսի կեդրոններուն մէջ։

Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ ալ փոթորիկը պայթեցաւ ուժգնութեամբ, եւ կարկուտն ու կայծակը մեծ վնասներ պատճառեցին։

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՅԻ օդանաւորդ Սմիթ առջի օր Օքլէնտէն (Սան-Ֆրանչիսկօ) մեկնեցաւ դէպի Հօնօլուլու, երեք հոգիի ընկերակցութեամբ, 4000 քիլոմեդր ճամբան կտրելով 29 ժամէն։

ՏՈՄՍԵՐ

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՀԱՆԴԷՍ

Ամերիկայի ռամկավար թերթերուն մէջ, վերջերս սկսանք հանդիպիլ, սոյնօրինակ հանդէսի նկարագրութեանց.

— «Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան տեղւոյս «Խումբ» ակումբին հանդիսաւոր հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, 20 Մայիս, ժամը 2ին, Տօլարբէյշըն կանանց սրահին մէջ, ստուար ու հասարակ բազմութեան մը բացակայութեան, սակայն կլորիկ ու կոկիկ ազգայիններու ներկայութեան։

Ընկեր Յովակիմ Յովասափեան ցաւ ի սիրտ յայտնեց թէ օրուան բանախօսը Տքթ. Զ. Մ. Կակոսեան հեռաձայնած է թէ պիտի չկարենայ ներկայ գտնուիլ հանդէսին։ Ընկեր Յովակիմ փաստելով ապացուցուց թէ հէք օրուան հէ՛ք բանախօսը անպայման առեւանգուած է դաշնակցականներէ։

Ներկաները բուռն կերպով ծափահարեցին ընկեր Յովակիմը եւ իր յայտարարութիւնը։

Ընկերուհի Օր. Մըրրի դաշնակի վրայ նուագեց «Դաշնակցութեան քայլերգ»ը։ Օրիորդը դաշնակցականի մը նշանուած ըլլալով, թոյլտուութիւն է խնդրեր իր նշանածէն ռամկավար հանդէսի մէջ նուագելու համար։ Անիծեալ նշանածն ալ պայման է դրեր որ նուագէ միայն «Դաշնակցութեան քայլերգ»ը։ Օր. Մըրրիի շուրջ մրրիկ մը բարձրացաւ։ Օրիորդը սակայն մրրկահաւի նման մրրիկէն դուրս ելաւ։

Օր. Իզապէլ պարեց դրօշապար մը։ Ներկաները իրենց արդար զայրոյթը յայտնեցին երբ տեսան որ օրիորդին ձեռքի դրօշակը դաշնակցականներուն եռագոյնն է։ Քաջ ընկեր մը, Պ. Մեսրոպեան բեմ ցատկելով օրիորդին ընծայեց կարմիր դրօշակ մը։ Օրիորդը սկսաւ պարել, բուռն ծափերու մէջ։ Քիչ վերջ սակայն դրօշը նետեց գետին ու վրան կոխեց։ Խորհրդային Հայաստանէն վերադարձած ընկ. Մարկոս բողոքեց։ Օրիորդը պատասխանեց թէ պարին պահանջն է այդ։ Խնդիրը անուշի կապուեցաւ։ Ընկ. Յովասափեան ջախջախիչ փաստերով ապացուցուց թէ դաշնակցականի մատ կայ գործին մէջ։

Յետոյ քէյք պիտի բաժնուէր ներկաներուն։ Քէյքերը, սակայն, թթուեր էին։ Ընկ. Յովասափեան համեղ ապացոյցներով հաստատեց թէ դաշնակցական մը թթուեցուցեր է զանոնք։»

Ներկաները տուն վերադարձան... ռամկավար տպաւորութեամբ։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Սեղանիս վրայ է քրտական առաջին կարմիր գիրքը (1): Մի փոքրիկ բրօշիւր, հազիւ 40 երեսով, եւ սակայն ի՛նչ ահաւոր եղեռն եւ ի՛նչ ծով արիւն է հոսում:

Թուրք եաթաղանը գործում է քիւրտ ժողովուրդի դէմ:

Աւանդական ջարդերը վերսկսուած են: Այս անգամ կոտորուողը քիւրտն է:

Քրտական ջա՞րդ...

Սա աներեւակայելի, անհնարին մի երեւոյթ է: Քիւրտ եւ Թուրք երէկ դաշնակիցներ էին հայութեան դէմ: Ի՞նչ պատահեցաւ: Պատահեցաւ այն, որ քիւրտը դառնօրէն ճաշակեց Թրքական բարեկամութիւնը: Նա գրեթէ միակ ոչ Թուրք ցեղն է, հին եւ ռազմիկ, որ կարող էր մի օր իր ինքնուրոյն քաղաքական կեանքի երազն ունենալ: Թուրքը ճիւաղօրէն կանխատես է: Նա ձգնում է այսօր ժամ առաջ լուծել քիւրտ ազգութեան հեռաւոր կարելիութիւնները զուտ Թուրքական եղանակով: Քրտական տագնապը, ինչպէս ասացի, ապշեցուցիչ է: Ո՞վ կը սպասէր սրանից, նոյնիսկ տասը տասնըհինգ տարի առաջ երեւակայել թէ քիւրտը մի օր, եւ այն էլ այսքան մօտիկ ժամանակում, իր ազգային ազատագրութեան խնդիրը կը հանէ աշխարհի առաջ, ինչպէս իր վրանի առջեւ ցցուած՝ հպարտ նիզակը:

Քէն ու ոխ չունիմ քրտերի դէմ: «Չի ոչ գիտէին զի՛նչ գործէին»: Նրանք երբեք չհասկացան, որ աւերելով հայ ժողովուրդը իրենց միակ խարիսխն ու յենարանն են փճացնում: Քէն ու ոխ չունիմ, վասնզի մեր այդ դաժան զգացմունքը՝ պէտք է կեդրոնանայ մեր միակ ոսոխի՝ Թուրքի գլխուն:

Անհնարին է, սակայն, քրտո-Թրքական այս բախումների մէջ չտեսնել պատմութեան ահաւոր Նեմեզիդան: Ի վերջոյ, արդարութիւն ասածն ի՞նչ է, պատմութեան դատաստանն ի՞նչ է, եթէ ոչ իրերի երկաթէ տրամաբանութիւնը:

Վերյիշում եմ կսկիծով, բայց առանց ցասումի, որ քիւրտը, միմիայն քիւրտը, մեր ազգային դատը փշրեց եւ յիմարական անգիտակցութեամբ Թուրքին հզօրապէս թեւ ու թիկունք դարձաւ մեր ժողովուրդը բնաջնջելու գործում:

Բնորոշ է, որ տակաւին Բերլինի կոնգրէսում, 1877 թուին, չարաբաստիկ 61րդ յօդուածը՝ խմբագրուած էր մեր ժողովուրդը պաշտպանելու ո՛չ Թրքական խժդժութիւններից այլ Քիւրտերի եւ Չէրքէզների հարստահարութիւններից: Այդ թուականից մեր հարցը զարթեց, կերպարանաւորուեց, ազգի արիւնն ու մարմինը առաւ, մեր ընտիրները նրա շուրջը բոլորուեցին, մեր իմաստունները փորձեցին քիւրտերի հետ համաձայնութեան գալ: Եւ մի վհատեցուցիչ զուգադիպութեամբ, այդ օրուանից քիւրտը զա՛րկե՛ց, զարկե՛ց մեր ազգային դատի արմատին՝ մինչեւ որ չքեղ ծառն ինկաւ ճիւղատոր...:

Եղբայր էինք, երկուսով էլ արիացի: Այն սքանչելի ցեղի ծնունդ, որին աշխարհը պարտական է իր բոլոր հին ու նոր քաղաքակրթութիւնները: Դարերով ապրած նոյն հողի վրայ, խօսելով քոյր լեզուներ, պատմութեան եւ բնութեան ձեռքով ստեղծուած նոյն հայրենիքը ազատելու եւ բարգաւաճեցնելու. եւ քիւրտը չհասկացաւ...:

Չհասկացաւ, եւ այսօր մնաց միս մինակ՝ մեր եւ իր ընդհանուր ոսոխին դէմ, անագորոյն, կատաղի ջարդարարի դէմ:

Արցունքն է մարդու կոկորդը խեղդում, երբ խորհում եմ թէ բաւական էր որ քիւրտ ժողովուրդը սրանից ընդամէնը 10—14 տարի առաջ այսօրուայ մտայնութիւնը ունենար եւ մեր ըմբոստացած ու անօգնական մնացած ժողովուրդի հետ միանին ծառանար Թրքական բռնապետութեան դէմ:

Քիւրտը մեզ հետ 1915—18 թուականներին, հայ-քրտ. բոլոր նահանգներում տասնեակներով պիտի բռնկէին հերոսամարտի յաղթական օջախները, ինչպէս եղան, Վան, Մուշ, Սասուն, Շապին Գարահիսար եւ Ուրֆա:

Ա՛հ, ի՛նչ կորցրեց քիւրտը եւ ի՛նչ կորցնել տուեց մեզ...

Այս յուշերը տրտմութեան անձրեւներն են, որ թշուառօրէն թրջում են մեր գլուխները: Ոչինչ եւ ոչ ոք կարող է մեզ վերադարձնել մեր մէկ միլիոն նահատակները, որոնց արեան մէջ այնքա՛ն բաժին ունի քիւրտ ժողովուրդի անգիտակցութիւնը: Լռենք այնու ամենայնիւ, այս անհնարին եղեռնի, վասնզի, այսպէս է շինուած կեանքը: Աշխարհը երէկի արցունքի եւ վաղուայ յոյսերի շարանն է:

* *

Այս բրօշիւրի մէջ Թրքահպատակ բոլոր ժողովուրդների մարտիրոսութեան մասին յիշատակութիւն կայ:

Ահա ի՛նչ է ասուած Հայերի մասին.

«Այս ազնիւ՝ բայց դժբախտ ազգը, ասում է Քրտական կոմիտէն, (Թուրքի վճռով) ոչնչացումի դատապարտուած ժողովուրդներից առաջինն էր: Աշխարհը գիտէ՝ թէ ինչ վայրագ կատաղութեամբ այս վճիռը իրագործուեց: Եւ սակայն մենք վստահացնում ենք, որ նոյն իսկ հայկական հրատարակութիւններ երբեք չկրցան այս ողբերգութեան լիակատար պատկերը տալ:

Մենք գալիս ենք արտայայտելու այստեղ, ամբողջ մեր համակրանքը այս ազնիւ ազգին, որ քոյրն է մեր ազգին, եւ ըղձում ենք, որ մի սերտ գործակցութիւն նրանց միացնի գէթ ապագայում, միասին պայքարելու մեզ շահագործող մարդասպանի դէմ, որ մեր երկու ժողովուրդների համար նոյնն է»:

Անշուշտ այս տողերը շատ անկեղծ են, շատ ինքնաբուխ եւ մենք հաճոյքով ենք լսում մեզ ցեղակից ու բախտակից ազգի եղբայրական զգացմունքի այս խելացի արտայայտութիւնը: Եւ մենք ամենաբարեացակամ մտածումներ ունինք եւ իղձեր քիւրտ ազգի ազատագրական պայքարի եւ յաղթանակի համար:

Բայց, թող ներեն ինձ, մեր քիւրտ եղբայրակիցները, որ մենք կը սպասէինք վերոյիշեալ տողերի մէջ աւելի կուռ, աւելի արտայայտիչ եւ աւելի արի մի յայտարարութիւն: Եթէ ես լինէի խօսեցիս, այսպէս կ'արտայայտուէի.

— «Մենք խորին ցաւ ու ցասում ունինք մեր իսկ —Քրտերի — անիրաւ ու դժնդակ արարքների մասին հայ ժողովուրդի հանդէպ: Թուրքը, այս նենգ ու հինաւուրց ոսոխերիմը, դարեր շարունակ մեզ պահեց տգիտութեան, աղքատութեան ու բարբարոսութեան մէջ, շահագործեց մեր ժողովուրդի մութ բնազդները, հրահրեց ու բորբոքեց նրա մէջ ամենավատ կրքերը, կողոպուտի, թալանի, սպանութեան, ոճիրների մղեց մեզ. «բաժանեա զի տիրեսցես»ի օրէնքով մեզ հայութեան դէմ ծառացրեց, մեր երիտասարդութիւնից դահիճներ պատրաստեց մեր եղբայր ու բախտակից հայ ժողովուրդի դէմ, մեր ձեռքով աւեր ու անապատ դարձրեց այն երկիրը՝ ուր մենք ապրում էինք Հայերի հետ կամ նրանց կողքին. եւ երբ շնորհիւ մեր յանցաւոր անգիտութեան, մեր ձեռքով սպանեց հայ ժողովուրդը իր դատը, Թուրքը այս յաւիտենապէս նենգաւոր արիւնարբուն այսօր իր սուրը դարձրել է մեր դէմ: Այժմ մենք գիտակցում ենք մեր կատարած ոճիրի բոլոր ծանրութիւնը եւ եղբայրական ձեռք ենք մեկնում ազնիւ հայ ժողովուրդի եւ հաշիւ ունինք պահանջելու Թուրքից ո՛չ միայն մեր կրած բռնութեան համար, այլ եւ հայ ժողովուրդի քաշած տառապանքին համար:»

Այսպէս կը խօսէի ես: Եւ այս լեզուն կը լինէր հզօր, ազդու արդար եւ, թող հաւատան ինձ, մեր քիւրտ եղբայրները, որ այսպիսի անկեղծութիւնը, դիւանագիտութիւնից ազատ այս արի խոստովանութիւնը աւելի մեծ յարգանք կը ստեղծէր բոլոր ազատասէր եւ անկաշառ հոգիներում՝ դէպի իրենց դատը:

* *

Եւ, այնուամենայնիւ գոհանանք նրանով, ինչ որ կայ այսօր:

Քրտական ազգային Լիգան «Հօյբուն»ը իր ժողովուրդի հետ վերջապէս հասել է ազգային գիտակցութեան եւ ծառացել Թրքական բարբարոսութեան դէմ: Այս փաստը ինքնին ահագին քաղաքական երեւոյթ է, որ մենք ողջունում ենք սրտանց:

Միայն այս փոքրիկ բրօշիւրը բաւական է, որ ընթերցողը անմիջապէս նկատէ հայ Թրքական ամբողջ յարաբերութիւնների եւ ամբողջ պատմութեան կրկնութիւնը:

Ահա՛ մի նկար:

Վեց Քիւրտ առաջնորդներ են, որ շղթայակապ տարւում են դէպի կառափնարան, շրջապատուած՝ զինուած Թուրք պահակներով:

Ահա նկարագիրը խաղաղ ժողովուրդի ջարդի, հրկիզումների, թալանի, առեւանգումների, բռնաբարութիւնների, ողբ, լաց, կոծ, ամէն կողմ: Որպէսզի պատկերը կատարեալ լինի, ահա տեղահանութիւնների անվերջ շարանը եւ ճամբաների խոշտանգումները, յետոյ, գալիս են՝ կռուի տեսարանները:

Արի է քիւրտ ժողովուրդը, նա ընթանում է «ակն ընդ ական»ի սկզբունքով, աւերածին պատասխանում է աւերածով եւ արիւնին արիւնով:

Նայեցէք այս կտորը.

— «Հարիւրաւոր Հանհիլ աղջիկներ, դաղտնօրէն անարգուելուց յետոյ սպաննուեր են լինում: Ուրիշները խումբերով քշւում են դէպի Անկորա եւ նետւում, որպէս ճարակ պաշտօնեաներին, պատգամաւորներին եւ Թուրք սպաներին»: Եւ սարսռալի տեսարանների նկարագրութիւնները յաջորդում են իրար:

Ահա՛, այս կարգի գազանութիւններին վերջ տալու համար է, որ կազմուել է «Հօյբուն»ը, «Իսկական եւ միակ ներկայացուցիչը Քիւրտ ցեղի, որ հաստատապէս վճռել է կռուիլ ամէն դժուարութեանց դէմ: «Հօյբուն»ը արտայայտիչն է Քրտական ուժի եւ կամքի... Քիւրտ Ազգ. Ուխտը, երդումն ունի կռուիլ մինչեւ վերջին փամփուշտը՝ ազատագրելու համար ազգային հողը»:

Այսպէս է յայտարարում քրտական կոմիտէն:

Ի՛նչ ասել կ'ուզէ, որ ազատագրական այս պայքարին մէջ, ընդդէմ Թուրք բռնապետութեան, ազատասէր ու քաղաքակրթուած ազգերի հետ՝ մեր ամբողջական համակրութիւնը, մեր լաւագոյն իղձերը միշտ քիւրտերի կողմն են եւ նրանց համար: Եւ նրանց յաղթանակը կը լինի ոչ միայն իրաւունքի եւ արդարութեան հաստատումն, այլ եւ պատմութեան մի սքանչելի դատաստան բարբարոս եւ արիւնապարտ Թուրք ցեղի գլխին:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(Հայրենիք)

---

(1)Les Massacres Kurdes en Turquie:

ՊԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ԵՐԳ

Երբ ան նորէն եկաւ, ես իմ դէմքս ծածկեցի երկու ձեռքերուս մէջ: Ան ըսաւ ինծի. «Մի՛ վախնար: Ո՞վ տեսաւ մեր համբոյրը: — Ո՞վ տեսաւ մեզ. Յայգը եւ Լուսնկան:

«Հապա աստղե՞րը, հապա առաջին ագամալո՞յսը: Լուսինը հայած լճին մէջ, զայն պատմեց ուռիներու տակ հանգչող ջուրերուն: Լճին ջուրը զայն ըսաւ թիաւակին:

«Թիաւակը պատմեց մակոյկին եւ մակոյկը խօսեցաւ զայն ձկնորսին: Աւա՛ղ, աւա՛ղ, եթէ բոլորը այս ըլլայ: Իսկ ձկնորսը խօսեցաւ զայն կնոջ մը:

«Ձկնորսը ըսաւ զայն կնոջ մը, իմ հայրս, մայրս, իմ քոյրերս ու բոլոր Ելլադան զայն պիտի իմանայ»:

«Ո՛վ անտառին շուքը, ո՞ւր գացած է իմ տիրուհիս, ան, որ քեզի պիտի գար: — Ան իջաւ բացավայրը: — Բացավա՛յր, ո՞ւր գնաց իմ տիրուհիս: — Ան ընկերացաւ գետի ափերուն:

— Ազուո՛ր գետ, որ անոր անցնիլը տեսար, ըսէ՛ ինծի, ան մօ՞տ է հոս: — Ան զիս ձգեց արահետին համար: — Արահե՛տ, տակաւին կը տեսնե՞ս զայն: — Ան զիս թողուց ճամբուն համար:

— Օ՛ ճերմակ ճամբայ, ճամբա՛յ քաղաքին, ըսէ ինծի, ո՞ւր առաջնորդեցիր դուն զայն: — Դէպի ոսկեղէն փողոց, որ Սարդոս կը տանի: — Օ՛, լուսեղէն փողոց, դուն հպա՞ր անոր մերկ ոտքերուն: Ան մտաւ թագաւորին ապարանքը:

— Ո՛վ ապարանք, շքեղութի՛ւն երկրի, ե՛տ տուր զայն ինծի: — Տե՛ս, ան կուրծքերուն վրայ մանեակներ ունի եւ ծամերը մազերուն մէջ, հարիւր մարգարիտներ՝ սրունքներն ի վար, երկու թեւեր հասակին շուրջ:

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Ողջո՛յն: — Բե՛զի ալ ողջոյն: — Շատ կը շտապես: — Թերեւս աւելի քիչ, քան դուն կը մտածես: — Գեղեցիկ աղջիկ մըն ես դուն: — Թերեւս ա՛ւելի շատ քան դուն կը կարծես:

— Ի՞նչ է քու զարմանազեղ անունդ: — Ես զայն այնքան շուտ չեմ ըսեր: — Մէկը ունի՞ս այս գիշեր: — Միշտ այն, որ զիս կը սիրէ: — Եւ ի՞նչպէս կը սիրես դուն զայն: — Ինչպէս որ ինք ուզէ:

— Միասին ընթրենք:— Եթէ կը փափաքիս: Բայց ի՞նչ կուտաս դուն: — Ասիկա: — Հի՞նգ տրախմի: Ասիկա իմ ստրուկիս համար է: Ինծի համար: — Դուն ինքդ ըսէ: — Հարիւր:

— Ո՞ւր կը բնակիս: — Սա կապոյտ տունին մէջ: — Ո՞ր ժամուն կ'ուզես որ փնտռել տամ քեզ: — Անմիջապէս եթէ կ'ուզես: — Անմիջապէս: — Գնա՛ առջեւէն»:

ՕԹԵՒԱՆԸ

Պանդոկապե՛տ, մենք չորս հոգի ենք: Տո՛ւր մեզի սենեակ մը եւ երկու անկողին: Քաղաք վերադառնալու համար շատ ուշ է այժմ եւ անձրեւը հերձուած է փողոցը:

Բեր զամբիղ մը թուզ, պանիր եւ սեւ գինի, բայց նախ հանէ՛ սանդալներս եւ լուա ոտքերս, վասնզի ցեխը կը խաղտէ զիս:

Սենեակին մէջ դուն պիտի պատրաստես երկու լականներ՝ ջուրով միասին, լեցուն լամբար մը, դաշնուրան մը ու ըմպանակներ: Պիտի դուն թօթուես վերմակը եւ պիտի բարձերը տոփես:

Թող անկողինները ըլլան լաւ դղեկ եւ տախտակները ըլլան համր: Դուն վաղը մեզ չես արթնցներ:

ՍՐԻՆԳԸ

Յակնթանոյշներու օրուան տօնին համար ան ինծի սրինգ մը տուաւ, պատրաստուած՝ լաւ տաշուած եղէգէ, կցուած՝ ճերմակ մեղրամոմով, որ անուշ է շրթունքներուս վրայ՝ ինչպէս մեղր:

Նստած իր ծունկերուն վրայ, ան կը սորվեցնէ ինծի փչել, բայց ես քիչ մը դողդղջուն եմ: Ան զայն կը փչէ ինծմէ ետքը. այնքան մեղմ, որ ես հազիւ թէ կը լսեմ:

Այնքան ատեն, մենք քով քովի ենք, մենք ոչինչ ունինք իրարու ըսելիք: Բայց մեր երգերը կ'ուզեն իրար ձայն տալ ու փոխն ի փոխ մեր բերանները կը միանան սրինգին վրայ:

Ուշ է, ահաւասիկ երգը՝ կանաչ գորտերուն, որ կը սկսի գիշերին հետ: Իմ մայրս երբե՛ք պիտի չկրնայ հաւատալ, որ ես այնքա՛ն երկար մնացի, փնտռելու համար իմ կորսուած գօտիս:

Pierre LOUYS

Թարգմ. Ոսխտաւոր

ԴՐՕՇԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ֆրէզնոյի «Մշակ»ը, անկախ հայաթերթ, խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ հայկական դրօշակի մասին: Ստորագծումները բնագրէն են. (4 Մայիս).

— «Հայ Հանրապետութենէն առաջ, հայ անկախութեան նախօրեակին, բարձրաստիճան հայ զինուորականներ, որոնց կարգին եւ ազգ. անզուգական ողբացեալ հերոս զօր. Անդրանիկ, գործածած են եռագոյնը իբր ազգային դրօշակ:

Քաղաքական կուսակցութեան մը դէմ, ըլլայ ան Դաշնակցութիւնը եւ կամ ուրիշ ոեւէ կուսակցութիւն, պայքարելու համար, եռագոյնը իբր կռուի միջոց գործածելը ամէնէն տգեղ մեթոտն է, որ եթէ ոչ ուրիշ բան, գէթ կ'ապացուցանէ թէ պայքարը մղողները կամ այնքան ապիկար են որ իրենց դատին գիտակցութիւնը չունին, եւ կամ այնքան տարուած են նեղմիտ եւ ստոր հաշիւներով, որ իրենց կիրքերուն գոհացում տալու համար, չեն քաշուիր նոյն իսկ ամէնուս պաշտամունքին առարկայ եղող եռագոյնը նսեմացնելու փորձն ընել:

Տափակ մտայնութիւնը սակայն, հոս չի վերջանար: Նօսրացած ուղեղի տէր այդ խմբակը, իր կիրքերուն մէջ մոլեգին, կ'ուզէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սեփականութիւնը դարձնել եռագոյնը: Ասիկա մեծ պատիւ մըն է որ Հ.Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդները անգիտակցաբար կը շնորհեն իրենց հակառակորդներուն:

Վեց հարիւր տարիներու գերութենէն ետք, հայ անկախութեան սկզբնական օրերուն դրօշակ մը պէտք էր, մեր անկախութիւնը խորհրդանշող, եւ այդ պատճառաւ, բարձրացուած դրօշակը որ եռագոյնն էր, համազգային բնոյթ ստացաւ:

Պարզապէս այնպէս բերաւ որ Դաշնակցութիւնը գտնուի պետութեան գլուխը, որը երբեք չենթադրեր թէ ազգային դրօշը կը կազմէ նոյն այդ կուսակցութեան սեփականութիւնը: Պարագաներու բերմամբ եթէ Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամկ. Ազատ., Էսէրներ եւայլն, եւայլն, կուսակցութիւնները ըլլային օրուան կառավարութեան գլուխը, նոյն այդ եռագոյնն էր որ պիտի բարձրացնէին:

Մենք ոչ մէկ հոսանքի փաստաբանն ենք, սակայն իբր անկախ հայ ազգային, մեզ պէս մտածողներու հոծ զանգուածներ ունենալով մեզի ընկեր, երբեք չենք զիջանիր ազգային սեփականութիւնը եղող եռագոյնը ոեւէ անձի կամ խմբակցութեան սեփականութիւնը դարձնել:

Լաւագոյնն է որ քաղաքական կամ կուսակցական տգեղ պայքարներու ընթացքին, մեր միլիոնաւոր նահատակներու կարմիր արիւնով սրբացած դրօշակը պայքարի նիւթ չդարձուի: Ազգային ու կուսակցական խնդիրներով տարուող մարդոց մէ կ'ակնկալուի գէթ այսքան տղամարդութիւն, որ ճակատաբաց մտնեն կռուի ասպարէզը, եւ հարուածները իջեցնեն ուղղակի, եւ ոչ թէ գինովի մը նման աջ ու ահեակ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ԽԱՅՏԱՌԱԿ ԽՄԲԱԿԻ ՄԸ ԽԱՂԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ԴԷՄ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ԽԱԲԷՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 19 Մայիս

Նախորդ թղթակցութեամբս գրած էի, թէ ինչպէ՞ս առաջն. փոխանորդ Վահան քհնյ. Թահիրեանի եւ առժամեայ Քաղաքական Ժողովի ազգադաւ անդամները, եւ կաթող. պատրիարք Զաւէն արքեպիսկ.ի ապիկար ընթացքը պատճառ դարձան որ ժողովուրդը ճարահատ մղուի եկեղեցւոյ եւ առաջնորդարանի դռները գոցելու:

Այս ձեռնարկին վրայ, Քաղաք. ժողովը իսկոյն ոստիկանատան դուռը ափ առաւ, ամբաստանեց ժողովուրդի իրաւունքներու պաշտպան ներկայացուցիչները: Բայց կատարուած նախնական քննութեան ընթացքին, արդարութիւնը աւելի քան շուտ երեւան ելաւ, որ, ո՛չ միայն ամբաստանեալները չբանտարկուեցան, այլ եւ պատճառական ատեանի դատաւորը քննելով պատահած դէպքերը մանրամասնօրէն, եզրակացուց թէ գործը զուտ ներքին կրօնական հանգամանք ունի, իսկ եկեղեցիի եւ առաջնորդարանի փակումը համաժողովրդական բողոք մըն էր, ոչ թէ քանի մը մարդու գործ: Ուստի, ո՛չ մէկ օրինական հիմք չգտնելով զանոնք դատապարտելու, մերժած էր տեսնել այդ դատը:

Դատաւորին այս եզրակացութիւնը շառաչուն ապտակ մըն էր դաւադիր խմբակին երեսին. սակայն ան չզգաստացաւ, այլ միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնելով, յաջողեցաւ անգլիացի դատաւորը համոզել որ անպատճառ դատավարութիւն ըլլայ: Դատավարութեան օր որոշուած էր Մայիս 10, սակայն մեզի անծանօթ պատճառներով յետաձգուեցաւ 21ին: Արդիւնքին մասին յաջորդով կը գրեմ: Այս առթիւ չմոռնամ յայտնել որ Քաղաք. ժողովը այս դատին համար այժմէն իսկ վարձած է ազգեցիկ եւ մեծածախս փաստաբան մը, ի հաշիւ ազգ. նիւթական սնտուկին:

Վահան քհնյ. կաթողիկոսարանէն իրեն եկած խիստ հրամաններուն երեւութապէս հնազանդիլ ձեւացնելով, եւ մանաւանդ իր մօտալուտ եւ անխուսափելի կարգալուծութիւնը կանխելու մտահոգութեամբ, 5 Մարտ 1928 թիւ գրութեամբ մը առաջն.-փոխանորդութենէ իր հրաժարականը տուած է Զաւէն արքեպիսկ.ի: Սակայն իրականին մէջ նենգ խաղ մըն է այս ալ խաբելու համար Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, որովհետեւ բոլոր պաշտօնական գրութիւնները կը ստորագրէ կառավարութեան մօտ եւ այլուր իբրեւ առաջն.-փոխանորդ: Բացի մեր հոգեւոր իշխանութիւններէն, կը ներկայանայ ամէն տեղ նոյն հանգամանքով, կը նախագահէ Քաղաք. Ժողովի բոլոր ժողովներուն, եւ կը մասնակցի անոր բոլոր ազգադաւ ստորագրութեանց:

Քաղաք. ժողովը վերջերս բան գործ ըրած ըլլալով քանդել ամէն միութիւն կամ հաստատութիւն, որքան ալ անմեղ կամ չէզոք հողի վրայ դրուած ըլլայ, «ժուռնալ» մը ներկայացուցած է կառավարութեան եւ մատնանշած Պաղտատի Երիտասարդաց Միութիւնը: Այս մարմինը շուրջ երեք տարիէ ի վեր հիմնուած ըլլալով, վաւերացուած էր թէ՛ նախորդ ազգ. իշխանութիւններէն եւ թէ՛ կառավարութենէն: Վերջերս բացուած ակումբով սկսած է սատարել տեղացի եւ գաղթական երիտասարդութեան զարգացման: Ըմտիկանութիւնը երկու անգամ խուզարկութեան եկաւ ակումբը: Հարցաքննութեան ընթացքին հարց կը տրուի միութեան քար-

...պարին թէ կը ճանչնա՞ն Պ. ...կզար Յովհաննէսօֆըեւ Մի-...Մինասեանը, որոնք Բա-...ժողովի դիւանը կը կազ-...Հասարակական պատաս-...ին վրայ, ոստիկանապետը ...հարցնէ թէ ինչո՞ւ Միութիւ-...իր տարեկան հաշիւները չի ...ֆալացներ յիշեալներուն։ ...ռթիւ բաւարար պատաս-...մը տրուելէն յետոյ, ոս-...ոստիկանապետը խնդրին աւելի ...Թափանցել ուզելով, կը ...էջ թէ ի՞նչ կ'ընէք հոս, ...համար կը հաւաք-...եւալէն։ Բոլոր հար-...երէն բացորոշ կ'երեւայ որ ...թիւնը քաղաքական գոյ-...կասկածելի ցոյց տրուած է ...վարութեան աչքին։

...ման «Ժուռնալ» մըն ալ ...ածէկիլանի գաղթակայանի ...» գրադարանին մասին։ Այս ...ամ բողոքողը յիշեալ կա-...ի թաղ. Խորհուրդի մէկ ա-...նդամը, Զէյթունցի ...նիկ աղան է, որ Վահան ...թելադրութեամբ եւ քաղաք. ...վի մէկ ուրիշ տխրահռչակ ...մին' փաստաբան Վահան ...րուգեանի կողմէն խմբա-...ած գրութեան մը տակ կը ...արզէ անգիտակցաբար։ Ոս-...իկանատան մէջ բովանդակու-...ն եւ կարգ մը պատասխա-...ու կէտերու մասին երբ կը ...ցուի Անանիկ աղայէն, կ'ան-...անայ բոլորովին։ Ոստիկա-...պետը սաստիկ զայրանալով, ...ասէ այս տգէտ մարդը, ...նգ խաղերու գործիք դար-...է։ Այսուհանդերձ ոստիկա-...թիւնը իր պարտականու-...ը կատարելու համար, քանի ...անգամ կը խուզարկէ եւ ...քննութիւն կը կատարէ ...գրադարանի նպատակին եւ ...ունէութեան մասին։ Այս ...գրադարանը 4—5 տար-...բեղուն կեանք մը ունե-...է գաղթակայանին մէջ, եւ ...որդ ազգ. իշխանութեանց ...էն փաւերացուած եւ շարու-...քաջալերուած։

...երջերս սոյգ աղբիւրէ կ'ի-...նք որ Բաղաք. Ժողովը ...էք իր հոգեզաւակը' Պաղ-...ի Թատերասիրաց Միու-...ն ալ քանդել, անոր ձեռ-...առնելով եկեղեցւոյ շրջա-...ին մէջ տրուած ընդարձակ ...ը։ Կ'երեւի հոն ալ երեւա-...յական Թշնամիներ կամ իր ...զաւակներ ? սկսած է ...ներ։

...Ապրիլ 29ին սգահանդէս ...կարգադրուած էր առաջնոր-...րանին կողմէն, Ապրիլ 11/24ի ...նահատակներու յիշատակին։ ...ց բացակայութեամբ կը ...լէին Բաղաք. Ժողովի ան-...մներն ու թաղացի ջոջերը։ ...դէսին կը նախագահէր խառ-...ին Վահան քահանան, որ ...բանախօսն էր նոյն ատեն։ ...ելի անկապ խօսքերով եւ ...կան անճշտութիւններով ...կերացուց օրուան սգատօ-...նշանակութիւնը, որ յար-...տեղ անարգեց մեր մէկ ...զոհերու անմահ յիշա-...։

...ն օրը Կիլանի գաղթակա-...«Լոյս» գրադարանի վար-չութիւնն ալ որոշած էր Ապրիլ 24ի առթիւ սգահանդէս մը կազմակերպել, սակայն կառավարութիւնը նոյն օրը որոշած ըլլալով Երեւի. Ժողովի Բ. ատիճանի (Մինթէլիպ սանի) ընտրողներու ընտրութիւնը կատարել տալ կայանին մէջ, սգահանդէսը յետաձգուեցաւ յաջորդ կիրակի օրուան։

«Ժուռնալճի» Բաղաք. Ժողովը սգահանդէսին յետաձգման մասին տեղեկութիւն չունենալով, ոստիկանութեան լուր կուտայ թէ կայանը քաղաքական հաւաքոյթ սարքած է։ Երբ ժողովուրդը հաւաքուած «Լոյս» գրադարանի սրահին շուրջ, իր քուէները կոստար խորհրդարանին համար, քաղաքէն հեւիհեւ կուգայ ոստիկանապետը, տեղին վրայ ստուգելու եղելութիւնը, և ի հարկին արգիլելու։ Սակայն ապշահար կը մնայ, երբ կը տեսնէ կառավարութեան ղրկած ընտրական յանձնախումբը եւ կարգը պահպանող ոստիկանները։ Ոստիկանապետը խիստ զայրացած այս «Ժուռնալճի»ներուն դէմ, ներողութիւն խնդրելով ներկաներէն կը մեկնի։ Կայանի գաղթականութիւնը իր քուէները' կեդրոնացնելով կ'ընտրէ երկու հայ Բ. աստիճանի ընտրողներ' Պ. Պ. Տոքթ. Յ. Զօպանեան եւ Ալեքսանդր Ալեքսանդրեան, վերջինը ընիկ Պաղտատցի, մեծահարուստ եւ յարգուած Իսկէնտէրեան գերդաստանէն։ Պ. Ալեքսանդրեանը առաջին օրէն իսկ կանգնած ըլլալով տարագրութեան կողքին, չէ զլացած իր աջակցութիւնը այս պայքարին համար։

Մայիս 6ին դիմում եղաւ ոստիկանատուն, յետաձգուած սգահանդէսին արտօնութիւնը առնելու համար, սակայն ոստիկանապետը պատասխանատուութենէ վախնալով, Թելադրեց որ կառավարիչին դիմեն, որովհետեւ «ձեր Հայերը էտէպսիզ են, կրնան այս անգամ ալ իմ մասին «Ժուռնալ» մը տալ։» Եւ որովհետեւ կառավարիչէն մինչեւ արտօնութիւն առնելը բաւական երկար ժամանակի կը կարօտի, մանաւանդ երեսփոխանական ընտրութեան առթիւ բազմազբաղ են բոլոր պետական պաշտօնեաները, յարմար սեպուեցաւ, այս տարի չկատարել Ապրիլ 24ի սգահանդէսը...։

ՊԵՐՃ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

Salon Société des Artistes Françaisի. եւ Salon National des Beaux-Artsի (Grand Palais) ցուցահանդէսին կը մասնակցին հետեւեալ հայ արուեստագէտները.—Տիկ. Արմինիա Բարայեան. Օր. Վարդուհի Թամիրեանց. Պ. Պ. Արսէն Շապանեան, Ա. Պագալեան, Շահնազար. Շ. Ագամեան, Ալխազեան եւ արձանագործ Մուրատեան։

Ցուցահանդէսը բացուեցաւ Մայիս 1ին եւ կը փակուի Յունիս 10ին։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 Մայիս.—Ինչպէս ամէնուրեք, Մարսէյլի մէջ եւս անկախութեան տասնամեակը տօնուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Ներկայ էին 2500 հայրենակիցներ։

Շաբաթ մը առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի շրջ. կոմիտէն, մասնաւոր Թռուցիկներով կը հրաւիրէր հոծ շարքերով, պապիկէն մինչեւ Թոռնիկ մասնակից ըլլալ Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի հանդէսին։ Փաստը եկաւ ապացուցանել թէ այդ յորդորը աւելորդ էր, որովհետեւ մեր գաղութն ալ, հակառակ կարմիր գայլի աւետարաններուն եւ անդէմ մարդերու դեղին քարոզներուն, հասունցած է եւ կատարելապէս կ'ըմբռնէ «Մայիս 28»ի իմաստը։ Շաբթուան ընթացքին լոյս տեսաւ նաեւ հանդէսի մանրամասնութիւնները յիշատակող յայտագիրը։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 27 Մայիս, Կարտըն-Փարքի ընդարձակ սրահին մէջ։ Ժամանակէն առաջ 2000ի մօտ աթոռները ամբողջովին գրաւուած էին եւ մեծ բազմութիւն մը ոտքի մնալու ստիպուեցաւ։ Կապոյտ երկինքն ու պայծառ տրեւը, որուն մենաշնորհն ունին Միջերկրականի ափերը, մասնակից էին մեր խանդավառութեան։

Բեմ ու պարտէզ պատշաճ կերպով զարդարեր էին մեր երիտասարդ ընկերները եւ այդ զարդարանքին մէջ իրենց արժանի տեղն ունէին մեծ ու փոքր եռագոյններ։

Նախագահը' ընկեր Կ. Ճանիկեան, կոկիկ խօսքերով պարզեց Մայիս 28ի իմաստը եւ հրաւիրեց ներկաները վայրկեան մը յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որոնք ինկան, որպէսզի Մայիս 28ը կանգնի։

Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Պ. Հիւսեան որ պատմականն ըրաւ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ անոր ծագման։

Իսկ օրուան բանախօսը, ընկ. Կարօ Սասունի իր պատկերալից ու պարզ լեզուով ոգեւորեց հանդիսականները։

Գեղարուեստական բաժինը եւս խնամով պատրաստուած էր։ Գովեստի արժանի են բոլոր մասնակցողները։ Մասնաւոր գնահատական խօսք մը ունինք Զ. Ե. Ո. Միութեան որ ամէն առթիւ իր լայն աջակցութիւնը կը բերէ Մարսիլահայ կեանքին եւ այս անգամ եւս հանդէսի փայլին մեծապէս նպաստեց իր նուագախումբով։

Անկախութեան տասնամեակի հանդէսը ոսկի տառերով արձանագրուած պիտի մնայ Մարսիլահայ տարեգրութեանց մէջ։

Ա.

ԿԱՐՏԱՆ, 30 Մայիս.—Հայաստանի անկախութեան տասներորդ տարեդարձը մեծ շուքով ու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ տօնուեցաւ Կարտանի մէջ, 28 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին. Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։

Յայտագիրը շատ խնամուած էր։ Ընկեր Սարգիս Սիրականեան Աբովեանի «Ա՜խ, վաթան»ը այնքան յաջող արտասանեց որ, ստիպուեցաւ ընկեր Մ. Վարանդեանի «Հայ Հերոսներուն»ն ալ արտասանել։ Նոյնպէս յաջողութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան մէկ անդամին կողմէ արտասանուեցաւ Ա. Իսահակեանի «Հայաստանին», յետոյ «Կախաղանի կատարէն», «Հայ դրօշակին», հատուած մը «Մեծ առաւօտէն» եւլն.։ Մարսիլիոյ պատանեկան նուագախումբը մեծ փայլ մը տուաւ իր երգերով։ Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ փորոտան»ով ու «Յառաջ Նահատակ»ով փակուեցաւ։ Հանդէսէն վերջ ներկաները խմբանկար մը քաշուեցան ու երեկոյեան տեղի ունեցաւ շատ լաւ խնջոյք մը։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Կարօ Սասունի, որ ժողովրդական լեզուով մօ՛ մէկու կէս ժամ անընդհատ խօսեցաւ։ Պարզեց օրուան նշանակութիւնը, նիւթը խորապէս վերլուծելով ու բազմաթիւ դրուագներ յիշելով։

Ժողովուրդը համախմբուած էր այն աստիճան, որ շարժելու տեղ չկար։ Դրան ու պատուհաններուն առջեւ խռնուած էր հոծ բազմութիւն մը, ու լուռ եւ ուշադիր մտիկ կ'ընէր արտասանուած խօսքերը։

«Ո՞վ է աշխարհի մէջ որ ազատութիւն չտենչայ։ Ո՞ր էակն է այս աշխարհի ու բնութեան լայն ու ազատ գրկին մէջ որ չուզէ ազատ ըլլալ. գուրկ այդ կենսական պահանջէն, եւ թոյլ տայ ուրիշին որ իր տունը քանդէ ու աշխարհէ աշխարհ նետէ զինք' անպէտ նիւթի մը նման. արգիլէ իր ազատ օդի շնչառութիւնը. խլէ բնութեան կողմէ ամէնուն ալ հաւասարապէս շնորհուած այդ արդար իրաւունքը։

«Խօսրու վրայ կուտակուած անհամար, անվերջ տառապանքներն ու հարստահարութիւնները ալ հասած էին գագաթնակէտին, ա'լ ապարդիւն էր ամէն միջոց որ մինչեւ այդ օր գործադրուած էր։ Ու հայ ժողովուրդը կանգնեցաւ ոտքի. համախմբօրէն' մէկ մարդու պէս, արդար արիւնի վրէժը իր սիրտին մէջ. ծեր ու երիտասարդ, մայր ու աղջիկ, եւ երդուընցաւ ու անխորտակելի գրոհով մը նետուեցաւ իր դէմ ցցուած սեւ ձեռքին վրայ. փշրեց զայն եւ տնկեց իր ազատութեան խորհրդանիշը. եռագոյն դրօշակը. իր տան ճակատէն, հայրենի լերան կատարէն։ Այսօր նորէն ամպերը բարձրացած են հորիզոնին վրայ, վաղը անոնք ալ պիտի երթան նոյն ճամբով։

«Ու ահա այսօր, իմ հայրենիք, զաւակներդ ցիրուցան, պանդուխտ' աշխարհի անիմանալի ու աներեւակայելի անկիւններու մէջ. մշտավառ ու յարաճուն յոյսով մը' աչքերը սեւեռած դէպի քեզ, կը սպասեն առտուան կենսատու արեւին, որ այս գիշերէն վերջ պիտի ծագի Մասիսի ու Արագածի կատարներէն։ Իսկ դո՛ւ, քու դաբուար կսկիծդ գրկած, տակաւին կը խոկաս գլխահակ։ Արաքսդ ու Զանգուդ մոլեգնօրէն կը վազեն ծով. ու բարկութեան պոռթկումով իրենց անկողնէն կ'ուզեն դուրս նետուիլ։ Ի՜նչ սեւ օրեր չես ապրած դու, ի՜նչ հարստահարութիւններ չեն անցած քու գլխէդ, ի՜մ հայրենիք։

Ա՜խ, ինչպէ՜ս, ինչպէս քու գաւը ողբալ, իմ խե՜ղճ հայրենիք տառապած երկիր։»

Վիրապ

***

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 30 Մայիս.—Այս տարի սովորականէն աւելի փայլուն կերպով տօնուեցաւ Մայիս 28ը։ Ժամանակէն շատ առաջ երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր «Էմիլ Լիզրէ»ի ընդարձակ Թատերասրահը։

Բեմին ճակատը կ'երեւէին հետեւեալ վերտառութիւնները.—«Կեցցէ՛ Հայաստանի Հանրապետութիւնը», «Կեցցէ՛ Մայիսի 28ը», «Կեցցէ՛ Միացեալ և Անկախ Հայաստանը»։ Մէջտեղը դրուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, շրջապատուած անմահ Քրիստափորի եւ ուրիշ յեղափոխականներու եւ մտաւորականներու նկարներով։ Աջէն կը ծածանէր հայկական Եռագոյնը, իսկ ձախէն' ֆրանսական դրօշակը։

Նախագահ ընկ. Վ. Նորիկեան հանդէսը բանալով, շեշտեց թէ «Մայիս 28ը մեր քառասուն տարուան զոհողութեանց արդիւնքն է»։ Յետոյ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Եռագոյնին նուիրուած ոտանաւոր մը արտասանեց օրիորդ Արաքսի Հայրապետեան բուռն ծափերու արժանանալով։ Մէջ ընդ մէջ երգուեցան զանազան երգեր։ Խիստ ուշագրաւ էր ընկ. Ա. Տէմիրճեանի այն արտասանութիւնը, որուն մէջ կը պատկերանար հայկական կեանքն եւ Մայիս 28ի օրը։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Մկրտիչ Երիցանց, ակնարկ մը նետելէ յետոյ հայկական վերածնունդի ճիգերուն եւ ազատագրական պայքարին վրայ, մատնանշեց գաղութներու ներկայ տխուր կացութիւնը, կանգ առաւ Հայաստանի քաղաքական դրութեան վրայ ու ցոյց տալով անոր բացասական կողմերը, ձաղկեց բոլոր անոնք, որոնք մղուած անհատական ու կուսակցական պղտոր նկատումներէ, կը ջանան հայ դատը լուծուած նկատել ներկայ Հայաստանի գոյութեամբ, եւ իր խօսքը աւարտեց հաստատելով թէ' «Մայիս 28ը անցեալին չի պատկանիր, այլ մանաւանդ գալիքին կը նայի։ Ան միայն տարեդարձը չէ անցեալ փառաշուք դէպքի մը, այլ մանաւանդ նախօրեակը ազատ ու անկախ ապրելու մեր կամքերուն, յաղթելու մեր հաւատքին»։

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, վեց առոյգ երիտասարդներ երդումի արարողութիւնը կատարեցին հրապարակաւ եւ մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով։ Հանդիսականները մեկնեցան շատ գոհ։

Թղթակից

ՄԱՀ
ՏԻԳՐԱՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

Պոլիսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը' Պ. Տիգրան Տէր-Ներսէսեանի, հայր Մասիս տպարանի տէր Պ. Պ. Հրաչեայ եւ Տիրան Տէր - Ներսէսեանի։

Հանգուցեալը ծնած էր Կարին։ Որդին է Խաչատուր Խանի, անդամ Օսմ. առաջին Երեսփ. Ժողովին։ Պոլիս կուգայ 1875ին, Կարինի մէջ 21 տարեկան հասակին վարելէ ետքը Էրզրումի «սանտըգ էմին»ութեան պաշտօնը։ Պոլսոյ մէջ կը զբաղի սեղանաւորական եւ առեւտրական գործերով։ Նախ Տրապիզոնի եւ յետոյ Կարնոյ ազգային երեսփոխան կ'ըլլայ 1881 - 1890 Թուականներուն։

Երկար ատեն կը վարէ Սկիւտարի Միացեալ Թաղերու Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետութիւնը։ 1895ին Բաղաք. Ժողովի անդամ կ'ըլլայ։ Օրմանեան արք.ի օրով' Պատրիարքարանի առաջին գործակատար, զոր կը վարէ մինչեւ 1906։

Ազգային պաշտօններէ հրաժարելէ վերջ, Պոլսոյ Բաղաքապետական Ժողովին անդամ կ'ընտրուի եւ յետոյ. ելմտական քննիչի պաշտօնով զաւառները կը ղրկուի։

Շուրջ տասը տարիէ ի վեր բոլոր պաշտօնները ձգած, Պոլսոյ Նոր Լուրի վարչութիւնը ստանձնած էր։

Վերջերս Փարիզ եկած էր' իր զաւակները տեսնելու եւ նոր վերադարձած էր Պոլիս։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԽՈՒՆԿԸ

...տեփանի ինքնավստահ շեշ-...ազդկայած, կամ մ'ի գուցէ ...ինիքին դժբախտութենէն ...աած' պառաւ Մարիկօն, յան-...սենեակին մէջ իր մանր ...երու շրջանը դադրեցուց։ ...ի առջեւ կանգ առաւ ու ...ճչաց գայրագին.

— Անոնց պիտի յաղթենք ...տեն միայն, երբ մայրը ...դին սպաննէ։

...գգեցութիւնը անմիջական ...Ստեփան իր աթոռին վրայ ...ած մնաց։ Վերջապէս ոտքի ...եւ առանց բառ մը արտա-...դուռնէն դուրս սպրդեցաւ։ ...Ազգային խռովքի պահերուն, ...քերու քայքայումին մէջ, ...ած ճակատագրին եւ յար-...ապրութեան առջեւ, ներ-կայ եւ ճնշող իրականութենէն խուսափելու համար, մտքերը երազանքի մէջ կ'ապաստանին։ Գուշակութիւնը այդ ձեւերէն մէկն է։ Ապաստան մը եւ միեւնոյն ատեն փախուստ մըն է։ Լոկ գուշակելով լաւագոյն ապագայ մը կը պատրաստեն։ Յոյսին թեւեր կուտան։

1897ի դէպքերու պահուն, գուշակութեան բազմաթիւ օրինակներ ի յայտ եկան որքան Կրետէի նոյնքան եւ յունական զամաքամասին մէջ. Մարիկոյի գուշակութիւնը ամէնէն նշանաւորներէն եղաւ։ Գիւղը շատ յուզեց, ամբողջ Յունաստանի մէջ շրջեցաւ։ Ստեփան ի վերջոյ այնքան հպարտացաւ որ կարծես իր գործը եղած ըլլայ ան. ու բարի գիւղացիները որոնց հաճութեամբ կը կրնէր, չէին դադրեր մեկնաբանելէ։

— Ի՞նչ ըսել ուզած է։ Որովհետեւ այդ կինը գիտէ. կը հարցնէր պարտիզպան Գրիգորը' իր ճերմակ մազերուն տակ խորամանկ եւ թերահաւատ երեւոյթ մը ունէր. շատ չէր համարձակեր մեկնութիւններ. տալ։

Տիմիգրիոս, դպրոցին վարժապետը, ծանրօրէն իր կարծիքը կը յայտնէր.

— Ես այս տեսակ բաներուն շատ չեմ հաւատար. (ճամբուելէ վախնալուն' երկչոտութեամբ կը խօսէր, որովհետեւ միւսները կը հաւատային)։ Բայց պատմութիւնը ուսումնասիրած եմ, եւ կը կարծեմ թէ գուշակութիւնը կրնայ իրականանալ։ Եւրոպայի մէջ կայսր մը կայ որ ամբարտաւան է։ Կ'ատէ մեզ, որովհետեւ անկախ ժողովուրդ ենք. այս պատճառաւ բանակալ Համիտին սուր մը նուիրեց մեզի դէմ գործածելու համար։ Արդ, քանի որ մեզի դէմ այսպէս կը գալէ, բնական է որ իր երկրին մէջ խարանի տուրքը հաստատել ուզէ, եւ օր մըն ալ ինքզինքը Գերմանիոյ սուլթան հռչակէ։ Գերմանիան անշուշտ այս ոճրագործ որդւոյն դէմ պիտի ելլէ, եւ ահա թէ ինչպէս մայր մը իր զաւակը պիտի սպաննէ իրաւացիօրէն։

Սթամաթիս, գիւղին կառապանը, այսօր պաշտօնէ զագրած' պարզ ու համակրելի մարդուկ, որ միշտ կը հաւանէր. նոյն իսկ չհասկցած բաներուն, վարժապետին հմտալից մեկնութիւնը հաստատեց։

Ժորժ, գիւղին նախկին պահապանը, քառասունոց մարդ մը, վճռական բարբառով. խիստ խօսքերով, միշտ հաստատական եւ յաճախ պոռոտախօս, այս խօսակցութիւնը զայրոյթով ընդմիջեց.

— Կը պնդեմ թէ բոլորդ ալ անմիտներ էք ու պառաւ Մարիկօն չէք հասկնար։ Մարդ երբ իր իրաւունքին մէջն է, քաջութիւն պէտք է ունենայ։ Ըսել կ'ուզէ թէ աշխարհի վրայ ուր որ Յոյն մը կայ մայրը պիտի ըսէ իրեն որ իրմէ մեռնի։ Կոտորած ընդդէմ կոտորածի, անիրաւութիւն ընդդէմ անիրաւութեան։

Կ'երդնում որ Եւրոպան աւելի երկարշպիտ խնդայ, քանի որ հանդարտ կը թողու որ Թեսալիան փտի եւ մեր բերքը մգլոտի։ Ա՜հ, շուն Թուրքերը իրենց գերմանացի կայսեր հետ գեղեցիկ պար մը պիտի պարեն։ Հողին մէջ ծակեր պիտի փորեն մէջը պահուըտելու համար եւ կը վստահեցնեմ ձեզ 'ե իրենց ծակին խորութիւնը չափելու կարող խորաչափ չպիտի գտնուի։

Մարդիկը, յուզուած' լսեցին կը զգային թէ այս պոռոտախօսը կրնար իրաւունք ունենալ։ Բայց յոգնութիւնով գլուխնին կը շարժէին, եւ Ստեփան, իբր «քէհեա» որ կ'ուզէր վերջին խօսքը միշտ ինք ունենալ, սա բառերով եզրակացուց.

— Մարիկօն ըսել կ'ուզէր թէ երբեք այս չարիքներէն չպիտի փրկուինք, վասն զի մեր մէջ բնաւ չպիտի գտնուի մայր մը որ իր զաւակը սպաննէ. Ճշմարտութիւնը այն է որ խառնակութիւնը միմիայն խառնակութեան ծնունդ կուտայ։

Այս միամիտ մարդը չէր իսկ կասկածէրոր իր անվերջ յանկերգը յունական հին երգչախումբերու դերը կը կատարէր, ինչ որ Յունաստանի բանաստեղծները կը բացատրէին Նէմէսիս անունով, ան կ'արտայայտէր նուազ ցայտուն բառերով բայց աւելի խոր զգացումով։ Ճակատագիրը, ինչպէս երբեմն, Լազարինայի վրայ իր հէնքը պիտի գործէր։

Մարիկոյի մարգարէութիւնը զինքը բնաւ չէր հանդարտեցուցած։ Նորը կը պատրաստէր։ Այն է որ Մարիկօ մոռցած չէր Թուրք զինուորներուն դէպի գիւղ աճելի գրոհը, տառջին հիւղերուն առջեւ յանկարծ կանգ առնելը, երիտասարդ սպային Ֆրոզինի տունը յանկարծական մուտքը։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Սերպ եւ Իտալական վէճը

Սերպ կառավարութիւնը պատասխանեց վերջին դէպքերու առթիւ, Իտալիոյ տուած ծանուցագիրներուն։

Պելկրատի կառավարութիւնը իր ցաւը կը յայտնէ եւ կը հաւաստէ թէ կառավարութիւնը ինքն իսկ անակնկալի եկաւ վերջին խռովութիւններէն, որոնց կարեւորութիւնն ալ բացայայտօրէն չափազանցուեցաւ։ Ասոր հետ մէկտեղ, եուկոսլաւ իշխանութիւնները իրենց կարելին ըրին ցոյցերուն առաջքն առնելու համար եւ մինչեւ իսկ ոստիկանութիւնը զէնքի դիմեց։

Ներքին Նախարարութիւնը անմիջապէս կտրուկ հրամաններ տուաւ, որպէսզի ցոյցի եւ գրգռութեան ամէն նոր փորձ խստօրէն պատժուի։ Իսկ արտաքին Նախարարը իր կողմէն քննութիւն բացաւ գնահատելու համար նիւթական վնասները։ Իտալիոյ հպատակները վնասուց հատուցում պիտի ստանան։

Վերջացնելով, սերպ կառավարութիւնը յոյս կը յայտնէ թէ այս ցաւալի դէպքերը չպիտի վրդովեն երկու պետութիւններու բարեկամական յարաբերութիւնները։

Իտալական «Սթէֆանի» գործակալութիւնը կը հաղորդէ մամուլին.—

Օտար մէկ քանի թերթեր եւ գործակալութիւններ կը շարունակեն լուրեր տարածել Զարայի, Վենետիկի Միլանի վերջին միջադէպերուն մասին, եւ մինչեւ իսկ կը յայտնեն թէ ցոյցերու ընթացքին եուկոսլաւ դրօշը եւ Աղեքսանդր թագաւորը անարգուած են ցուցարարներուն կողմէ։

Այս լուրերը, որոնց դիտումնաւոր նպատակը բացայայտ է, բոլորովին սուտ են։

Չինաստանի կացութիւնը

Փեքինէն հասած ստոյգ լուրերու համաձայն, մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին վերջնապէս վճռած է հրաժարիլ իշխանութենէ։ Այս որոշումին յայտարարութիւնը պաշտօնապէս պիտի ծանուցուի շուտով։ Միւս կողմէ, ազգայնական պետերը կը ջանան կառավարական մարմին մը կազմել, իրենց գլուխն ունենալով Թուան-Քի-Ճուին, որ ժամանակաւոր կառավարութեան գործադիր մարմինին պետն է եղած։

Իսկ Չանկ-Ցօ Լին օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները հրաւիրելով յայտարարեց թէ՝ իր միակ նպատակը եղած է միշտ պայքարիլ համայնավարութեան դէմ, զոր կը նկատէ Չինաստանի համար վտանգ մը, թէ ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէ պաշտպանելու համար օտարականները՝ Թիէնցինի եւ Փեքինի մէջ, այն պարագային որ զինուորական գործողութիւններ տեղի ունենան այդ քաղաքներուն մէջ։ Նոյնը պիտի ընէ նաեւ Մանչուրիոյ համար։

Իր մեկնումէն յետոյ գործերը վարելու համար, Չանկ-Ցօ Լին նշանակած է յանձնախումբ մը, որ հակառակ ժողովուրդին փափաքին, կազմուած չէ հակառակորդներու վստահութիւնը վայելող անձերէ։

Ով պիտի կազմէ գերմանական նոր դահլիճը

Գերմանիոյ Նախագահը իր մօտ հրաւիրեց Երեսփ. Ժողովի Նախագահը, որուն հետ խորհրդակցեցաւ քաղաքական կացութեան մասին, ինչպէս գրած էինք երէկ։

Այս տեսակցութեան մասին որ եւ է տեղեկագիր չհրատարակուեցաւ, բայց կէս-պաշտօնական ծանուցագիր մը կը յայտնէ թէ Հանրապետութեան Նախագահը նոր դահլիճի կազմութեան մասին որ եւ է ձեռնարկ չպիտի ընէ, ներկայ կառավարութեան հրաժարումէն առաջ։ Հաւանական է որ Մարքսի դահլիճը հրաժարի Երեսփ. Ժողովին բացման օրը, 13 Յունիս։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, Երեսփ. Ժողովի Նախագահը՝ մարաջախտ Հինտէնպուրկի ուշադրութիւնը հրաւիրած է խառն դահլիճ մը կազմելու կարելիութեան մասին, ռամկավարներու, կեդրոնականներու եւ ընկերվարականներու, ինչպէս նաեւ պավարիացի ժողովրդական կամ գիւղական կուսակցութիւններէն մէկուն կամ միւսին մասնակցութեամբ։

Անգլիա եւ բոլշեւիկ գործակալները

Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան նիւթական աղբիւրներու մասին կառավարութիւնը քննութիւն մը բացած էր։ Արդիւնքը յառաջիկայ Երեքշաբթի օր, Երեսփ. Ժողովին պիտի հաղորդուի Ներքին Նախարարին կողմէ։

Փաստերը որ կառավարութիւնը հաւաքած է սովետական առեւտրական կազմակերպութիւններուն դէմ, անհերքելի են։ Կառավարութիւնը կրցած է քայլ առ քայլ հետեւիլ վճարումի բոլոր գործողութիւններուն, եւ գլխաւորաբար Ռուսերը իրենք են որ բրիտանական կառավարութեան յանձնած են ամէնէն ցայտուն ապացոյցները։

Երբ ոստիկանութիւնը քանի մը ամիս առաջ Իրլանտացիներ ձերբակալեց զէնք եւ պայթուցիկներ կրելու մեղադրանքով, անոնց վրայ գտաւ դրամաթուղթեր, որոնք Լոնտոնի ռուսական մէկ դրամատունէն գանձուած էին։ Դրամատունը ուրացաւ սակայն եւ հաստատելու համար թէ ամբաստանեալներուն հետ որ եւ է կապ չունէր, թոյլ տուաւ որ իր տետրակները քննուին ոստիկանութեան կողմէ։ Դրամատունը չէր գիտեր սակայն թէ ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած է մասնաւոր բանալի մը, որով կրնար կարդալ իր հաշուետետրերուն գաղտնի արձանագրութիւնները։ Այս կերպով էր որ Մոսկուայի գործակալները ինկան թակարդի մէջ։

Ոստիկանութիւնը կրցաւ այս կերպով ծանօթանալ բոլոր այն անուններուն, որոնց միջոցով, Անգլիոյ համայնավարները կը ստանային Մոսկուայի դրամական օժանդակութիւնները, եւ երեւան ելաւ որ, հասարակ գործաւորներ որոնք հազիւ օրապահիկ մը կը ճարեն, դրամատան մէջ ունէին 15,000 ոսկիի (1,860,000 ֆր.) հաշիւ մը։ Այս դրամները յատկացուած էին Անգլիոյ մէջ համայնավարութիւնը զարգացնելու եւ գրգռութիւններ խմորելու։

Երեքշաբթիի զեկոյցէն յետոյ, կը կարծուի թէ բրիտանական կառավարութիւնը չպիտի վարանի երկրէն արտաքսել բոլշեւիկեան բոլոր գործակալները՝ ինչ անուն եւ տիտղոս ալ կրեն անոնք։

ԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ Պանք տը Ֆրանսի ունեցած իր պարտքի հաշուոյն 900 միլիոն ֆրանք վճարեց այս շաբթու։ Դեռ պարտք կը մնայ 21 միլիառ 700 միլիոն ֆրանք։

ՍՊԱՆԻԱՅԻ օդանաւորդներ Եիմէնէզ եւ Իկլէզիա Սէվիլլայէն Նասիրիյէ գացին՝ 5800 քիլոմեթրը կտրելով մէկ անգամէն։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագաւորը Պոլսէն Պաթում մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ ռուս նաւատորմին։

Հ. Յ. Դ.

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբը Ստիպողական ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Երկուշաբթի 4 Յունիս ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։

Լիոնի Դժոխք խումբի զաւառական ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ.Յ.Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։ Դասախօս Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն ծրագրի տնտեսական բաժինը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ, համակիրներ եւ պատանիները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ 1928

5 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 665 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԹԱՓԵ՞Ր ԵՆ, ԹԷ ՁԻՒԹ ԿԸ ԾԱՄԵՆ

«Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը յառաջիկայ տարիներու ընթացքին պիտի լուծէ այդ հարցը, Խորհրդային Միութեան օժանդակութեամբ»։

Այս աւետիսը կ'իմանանք Երեւանի փարիզեան կոչնակէն (1 Յունիս)։ Ակնարկը՝ ներգաղթի մասին է։

Այս առթիւ, պաշտպան փաստաբանները չեն մոռնար սովորական բանաձեւերով կրկնել գործին ձախողման պատճառները։

«Բացէք դռները» աղաղակին «բացէք դրամարկղները» պատասխանեցին Երեւանէն, բայց անօգուտ։ Յետոյ, Չիչերինի առաջարկն ու Նանսէնի ծրագիրը «ձախողութեան մատնուեցան եւրոպական իմպերիալիստ տէրութիւններու կողմէ։ Դաշնակները իրենք եւս իրենց ձեռքէն եկածը չի խնայեցին, միջազգային օժանդակութիւնով հայ գաղթականական հարցը «լուծելու» ճիգերին մէջ։»

Հակառակ այս բոլորին, Երեւան «այս վերջին եօթը տարուան ընթացքին ընդունեց 25,000 գաղթականներ, Թուրքիայէն, Միջագետքէն եւ Յունաստանէն, իր նիհար պիւտճէէն առատ բաժին հանելով անոնց համար»։

Հասկնալի է։ Եթէ Դաշնակցականները դժուարութիւններ չհանէին Չիչերինի կամ Նանսէնի ծրագրին դէմ, եւ եթէ «չարաբաստ բարեկամները» (Բարեգործական - ռամկավար եւլն.) բանային դրամարկղները, աւելի շատ մարդ պիտի ընդունուէր։

Տաղտկալի դառնալու աստիճան գրեցինք, բայց հարկ է յիշեցնել,— Չիչերինի հռչակաւոր ծրագիրը կատարեալ սրախաղացութիւն մըն էր, որ փրփուրի պէս սմքեցաւ, երբ մարդիկ ուզեցին լրջօրէն մօտենալ հարցին։

Չիչերին յանձն կ'առնէր հայ գաղթականները տեղաւորել ոչ-հայկական հողերու վրայ, Կուբանէն մինչեւ Կրըգըզներու երկիրը, մինչեւ Վոլկա, եթէ պետութիւնները և հայկական հաստատութիւնները դրամ ճարէին։

Դիտել տրուեցաւ թէ՝ այս ժողովուրդը կ'ուզէ տեղաւորուիլ եթէ ոչ Հայաստանի, գոնէ շրջակայ, սահմանակից երկիրներու մէջ, եւ չի կրնար նոր փորձանքներ բանալ իր գլխուն, տունտեղ ըլլալ իրեն չպատկանող երկիրներու մէջ։

Այսպէ՛ս կը պահանջէր թէ տարրական ողջմտութիւնը եւ թէ հայ ժողովուրդին հաւաքական շահը։

Յետոյ, բացատրուեցաւ որ եթէ Չիչերին իսկապէս բարիք մը ընել կ'ուզէ, ներելի չէ որ սակարկութեան մտնէ։ Խորհրդային իշխանութիւնը շոգենաւ ալ ունի, երկաթուղի ալ։ Իսկ տարագիր բազմութիւնները ապահով հողի մը վրայ նետելէ յետոյ, դիւրին է ճարել մնացածը։ Նոյն իսկ ժողովրդային հանգանակութեամբ։

Ուրեմն, երկու ծրագիրները ձախողած ըլլալով, Խորհրդային Հայաստան պիտի լուծէ հարցը «յառաջիկայ տարիներու ընթացքին»։

Առաջին հաւատիքը չէ այս, բայց հաւատանք և սպասենք։

Աւելի ճիշդ, յուսա՛նք թէ վերջապէս, տարիներու թարթափումներէն յետոյ, խելքի եկած են Երեւանի վարիչները, եւ կը ձգտին գտնել բնական եւ ուղիղ ճամբան, «գաղթականական հարցը» լուծելու։

Այդ բառը կը գործածենք չակերտներու մէջ, որովհետեւ, մեզի համար դէպի Հայաստան ներգաղթը «գաղթականական հարց» չէ, այնպէս ինչպէս կը հասկնան Ազգ՛րու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Գրասենեակը կամ Երեւանցիները, ոչ ալ ողորմատարութեան ենթակայ գործ մը, այլ պետական պարտականութիւն։ Հայրենիք եւ պետութիւն կազմելու աշխատանք։ Քաղաքական խնդիր։

Որքան ատեն որ իբրեւ այդ չեն նայիր այս գործին վրայ, ոչինչ կրնան լուծել։ Եւ ինչքան աւետիսներ տան, գիտակցաբար սուտ կը խօսին։

Հարկ է միանգամ ընդ միշտ մէկդի դնել՝ ճահիճներ չորցնելով տեղ բանալու բանգիտութիւնը։

Ոչ թէ 25,000, այլ 250,000 տարագիրներու համար իսկ հող կարելի է գտնել ներկայ Հայաստանի մէջ եւ բոլորտիքը, եթէ ուշադրութեամբ քննեն քարտէսը։ Այլ մանաւանդ եթէ միտք դնեն զայն սրբագրելու, համաձայն նոյն ինքն խորհրդային իշխանութեան սկզբունքներուն, — «հողը աշխատաւորին», եւ անկեղծօրէն գործադրելով ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը։

Մեր քննադատութիւններու կարգին, միշտ շեշտած ենք Երեւանցիներուն հիմնական թերութիւնը։

Անոնք չունին քաղաքական գիծ։ Ինչ որ կը կատարեն եւ փողփողել կուտան չորս հովերուն, պետականէ աւելի քաղաքապետական գործ է, հանրօգուտ շինութիւն։ Առանձնապէս՝ սա շինարարական աշխատանքը, որուն հազարապատիկը եւ աւելի արդիւնաւորը կը տեսնենք ամէն օր, արտասահմանի գաղութներուն մէջ, առանց փողի եւ թմբուկի, առանց պետական հարկերու։

Սթափա՞ծ են, թէ հին հէքեաթները կը նորոգեն։

Լրջօրէն պիտի ձեռնարկե՞ն հայահաւաքման, հայաստանեան քաղաքականութեան, թէ պարզապէս ձիւթ ծամելու փորձեր կը կատարեն, գաղթականները ոտքի վրայ քնացնելու համար, ինչպէս ըրին մինչեւ այսօր։

Քարերն անգամ լեզու ելած են սնամէջ «ռէքլամ»ներէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (20 Մայիս).

— «Արտասահմանի հայ գրականութիւնը, ինչպէս եւ մամուլը, արգիլուած պտուղ մըն է Խորհրդային լուծին տակ ապրող հայութեան համար։ Երբեմն միայն թռուցիկ ակնարկներ կ'ըլլան անոր մասին Խորհրդային մամուլին մէջ, այն ալ բոլշեւիկեան պրոպագանդի համար։

Եթէ Խորհրդային «դրախտի» մէջ աճէր քիչ շատ արժէք ունեցող հայ նոր գրականութիւն մը, այն ատեն տակաւին կարելի էր չափով մը թերեւս հաշտուիլ այն տխուր փաստին հետ, որ Խորհրդային հայութիւնը մշակութային տեսակէտով եւս կտրուած է գաղութներէն եւ զրկուած արտասահմանի հայ գրական արժէքներու սնունդէն եւ վայելքէն։

Սակայն, ամէնուն ծանօթ իրողութիւն մըն է, որ Խորհրդային բռնակալութիւնը սպաննած է հայ գրականութիւնը եւս, եւ Խորհրդային պայմաններու մէջ կարող է զարգանալ միայն բոլշեւիկեան անճոռնի պրոպագանդը՝ ամէն ձեւի տակ։ Նոյնքան ծանօթ իրողութիւն մըն է նաեւ, որ Խորհրդային լուծին տակ ապրող հին հայ գրական տաղանդներն ալ դատապարտուած են կատարեալ լռութեան ու ամլութեան, եւ եթէ երբեմն ձայն կը հանեն, այն ալ հարկադրուած են ընել՝ բոլշեւիկներուն հաճելի այլանդակ բաներ ըսելու համար։

Բայց չէ՞ որ արտասահմանի հայ գրականութիւնը ոչ-բոլշեւիկներու եւ մեծ մասամբ Դաշնակցականներու գործ է եւ ազգային շունչ ունի։ Հետեւաբար, այդքանը ինքնին բաւական է, որ անիկա եւս արգիլուած պտուղ ըլլայ Խորհրդային բանտին մէջ ապրողներուն համար։

Մեր հակառակորդները՝ իրենք անընդունակ ըլլալով նման բան մը ստեղծելու՝ ամէն ճիգ կը թափեն «Հայրենիք» ամսագրէն հեռու պահելու իրենց հետեւորդները, անոր գոյութեան անտեղեակ պահելու իրենց ընթերցողները, անոր մասին ըստ կարելւոյն քիչ խօսելու կամ բնաւ չխօսելու, թէեւ անուղղակի կերպով կը խոստովանին, թէ ան այսօր միակ կենդանի եւ արժէքաւոր հայ գրական հանդէսն է։

Անհիս չանցնիր, որ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ չերեւնայ գրական գեղեցիկ կտոր մը, երբեմն նոյն իսկ գոհար մը, որ չի կրնար ո եւ է հայ գրասէրի ուշադրութենէն վրիպիլ եւ չի կրնար ամէնէն խստապահանջ գրասէրի ալ գնահատութեան չարժանանալ։ Սակայն, թէ՛ բոլշեւիկ եւ թէ՛ Ռամկավար առաջնորդները լռութեամբ կը կարդան ու կը վայելեն գրական այդ կտորները եւ լռութեամբ կ'անցնին անոնց վրայէն, վախնալով, որ եթէ գնահատանքի խօսք ըսեն՝ «Հայրենիք» ամսագրին հանդէպ հետաքրքրութիւն արթնցուցած պիտի ըլլան իրենց հետեւորդներուն մէջ։»

ՀԱՅ ՏՂԵԿ ՄԸ ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Տիկին Ռեբեկա Բաբէլեան, որ կը բնակի Փարիզ, Մուֆթար փողոց թիւ 24, իր թաղի ոստիկանութեան հաղորդեց թէ կորսուած է իր 6 տարու զաւակը՝ Պերճ։ Վերջին անգամ տղեկը հագած էր կապոյտ հագուստ եւ սեւ կօշիկ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւթուրք բարեկամութիւնը

Իտալեւթուրք դաշնագրին ստորագրուելուն առթիւ, Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թեվֆիք Րիւշտի պէյ հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Մուսոլինիի.

«Այս դաշնագիրը սահմանուած է աւելի եւս սեղմելու եւ ամրացնելու մեր երկու ազգերուն միջեւ բարեկամական կապերը եւ պիտի օգնէ համաշխարհային խաղաղութեան ամրապնդման, մանաւանդ Միջերկրականի մէջ։ Թուրք ազգը, փափաքելով ըլլալ խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան տարր մը, երջանիկ է որ ձեռք կ'երկարէ իտալական ազգին»։

Մուսոլինի պատասխանեց հետեւեալ հեռագրով.

«Այս դաշինքը բացարձակ եւ հանդիսաւոր կերպով կը նուիրագործէ անկեղծ բարեկամութեան այն յարաբերութիւնները, որոնք կան Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, յարաբերութիւններ, զորս մտադիր եմ զարգացնել եւ զօրացնել ի շահ մեր երկու երկիրներուն եւ միջերկրականեան խաղաղութեան։ Իտալական կառավարութիւնն ու ժողովուրդը կը ճանչնան եւ կը գնահատեն այն մեծ ջանքերը, զորս կատարեց Թուրք ժողովուրդը՝ Ղազիի ղեկավարութեան տակ՝ բարեփոխելու եւ վերանորոգելու համար Թուրքիան եւ զայն բարձրացնելու իր ճիգի բարձրութեան։»

«Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի մէջ կայտառ խմբագրական մը կը գրէ իտալեւթուրք դաշնագրին առթիւ։ Կ'ըսէ թէ նոր դաշնագիրը ամէնէն առաջ կը ձգտի վերջնապէս լուսաբանել Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ քաղաքական յարաբերութիւնները։ Անիկա երբեք կապ չունի Յունաստանի շահերուն հետ։ Աթէնքի մէջ համոզուած են այս ճշմարտութեան։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻՆ ՎԷՃԵՐԸ

«Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հաղորդէ որ համաձայն դաշնագրին կցուած փրոթոքոլին, պիտի կազմուի հինգ հոգիէ բաղկացած մնայուն յանձնախումբ մը, որ գործի պիտի ձեռնարկէ դաշնագրին վաւերացեալ օրինակներու փոխանակութենէն վեց ամիս վերջ։ Կողմերէն իւրաքանչիւրը մէկ մէկ անդամ պիտի նշանակէ, մնացեալ երեք անդամները պիտի նշանակուին փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Այս երեք անդամները պէտք չէ որ դաշնագիր կողմերէն մէկուն հպատակ ըլլան, պէտք չէ բնակին ո՛չ Թուրքիոյ կամ Իտալիոյ մէջ եւ կամ երկու պետութեանց մէկուն ծառայութեան մէջ գտնուին։ Կողմերը այդ երեք անդամներուն մէջէն պիտի ընտրեն նախագահ մը։

Եթէ նախատեսուած ժամանակամիջոցին մէջ կարելի չըլլայ ընտրել այդ երեք անդամները, կամ եթէ անդամի մը աթոռը թափուր մնալէն մինչեւ երեք ամիս տեղը կարելի չըլլայ նշանակել փոխանորդ մը, այն ատեն 1907 Հոկտեմբերի Լահէյի համաձայնութեան 45րդ յօդուածին տրամադրութիւնը պիտի գործադրուի։ Այս համաձայնութեան հիման վրայ պիտի կատարուին հաշտարար գործողութիւնները, եթէ երբեք մասնաւոր կարգադրութիւն մը չըլլայ։ Կողմերը նոյնպէս կրնան համաձայնիլ ո եւ է պարագայի իրենց վէճերը ենթարկել Իրաւարար Ատեանի մը, կազմուած համաձայն 1907 Հոկտեմբերի Լահէյի համաձայնութեան 55րդ յօդուածին։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ.— Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ ընդհանուր կարծիքն այն է թէ դաշնագիրը անվնաս է եւ աւելի թիւրիմացութիւն չպիտի պատճառէ ուրիշ պետութեանց։ Հռոմի մէջ զրոյցներ շրջեցան թէ խորհրդային Ռուսիա փորձած է արգիլել Թուրքիան որ ստորագրէ այս դաշինքը, եւ կամ ջանացած է մղել Իտալիան, որ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքէ իրեն հետ։ Չի գիտցուիր թէ ո՛ր աստիճան ստոյգ են այս զրոյցները։ Իտալեւթուրք դաշնագիրը տնհաճութիւն պատճառած է միայն այն անպատասխանատու պալքանեան քաղաքագէտներուն, որոնք պիտի ուզէին պալքանեան խմբակցութիւն մը կազմել Իտալիոյ դէմ։

Այս տեսակ անկյայտնի հակիտալական խմբակի մը կազմութեան դէմ է որ գործեցին Պալքանի պատասխանատու արտաքին նախարարները՝ Միխալաքոփուլոս, Տոքթ. Մարինքովիչ եւ Պուրոֆ՝ ուստի կարգ մը շրջանակներու մէջ ուրախ են անոր համար որ այս դաշինքը վերջ մը կը դնէ խռովարարներու մեքենայութեանց։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Գուրպան Պայրամի առթիւ Թուրք թերթերը հրատարակուած չըլլալով, դեռ նոր կ'արտայայտուին իտալեւթուրք դաշնագրին մասին։ Մամուլը միաձայնութեամբ դիտել կուտայ թէ այս դաշնագիրը քաղաքական եւ տնտեսական նոր յաջողութիւն մը եւ խաղաղութեան նոր գործիք մըն է։

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը շեշտէ թէ այս դաշնագիրը ստորագրելով, Թուրքիա ցոյց կուտայ որ միմիայն արեւելեան եւ ասիական քաղաքականութիւն մը չպիտի հետապնդէ։ «Ի բոլոր սրտէ կը մաղթենք որ, կ'ըսէ, դաշնագիրը առիթ ըլլայ զարգացնելու քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները երկու ազգերուն միջեւ եւ թէ այս մերձեցումը ապագային Թուրքերուն եւ Իտալացիներուն միջեւ լուրջ բարեկամութեան մը համար գետին պատրաստէ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ձմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

32րդ Ցանկ

	Ֆր.
Գառնիկ Խարբուլեան Նիւ Եորքէն (20 տոլար) Յունիս 4ի սակով)	504.75
Դատեմի Լուս. Ուսումն. Ընկ. Լիոնի մասնաճիւղէն	300.—
E. Stéfiki, Paris (Յոյն փաստաբան)	150.—
Մարսէյլի ազգ. վարժարանի է. դասարանի աշակերտներէն	140.—
Ոմն (Պօն, Ալժերիա)	10.—
Յ. Պօյաճեան, Տէսին	15.—
Գումար	1,119.75
31րդ ցանկին գումարը	40,729.45
Ընդհ. գումար	41,849.20

. . . Խմբագիր,

Լիոն, 30 Մայիս.— Միութիւնս երբ իմացաւ Պուլկարիոյ մէջ պատահած երկրաշարժի ծանր արկածը, աղէտեալ եղբայրներու ցաւը քիչ մը սփոփելու համար, անմիջապէս ձեռնարկեց համադատեմցիական հանգանակութեան մը, որմէ գոյացաւ 300 ֆրանքի համեստ գումար մը։ Թէեւ ոչինչ է մեր մասնակցութիւնը, սակայն նկատի ունենալով Միութեանս վիճակը, կը կարծենք թէ կը նկատուի իբրեւ եղբայրական սրտաբուխ օգնութիւն։ — Ի դիմաց Դատեմի Լուս. Ուսումն. Ընկ. Լիոնի մասնաճիւղին՝ Ատենապետ՝ Ա. Մարկոսեան, Ատենադպիր՝ Թ. Հերոյեան։

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 28 Մայիս

Մայիս 28.— Երէկ, ազգ. վարժարանի սրահին մէջ, դպրոցի ուսուցչութեան նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէս մը, Մայիս 28ի տօնի առթիւ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն։ Տեղի ունեցան խմբերգներ, մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Մասնաւոր հրաւէրով Պ. Տավիտէսքու երգեց Հայաստանը։ Բանախօսեցին Թեմական առաջնորդ Յուսիկ եպսկ. եւ դպրոցի տեսուչ Տոքթ. Ա. Տիրացեան, վեր հանելով օրուան տօնին նշանակութիւնը։

Եղերական մահ ընկ. Պօղոս Տէր Պօղոսեանի.— Քանի մը օր առաջ, հեծանիւի արկածի զոհ եղաւ ընկ. Պօղոս Տէր Պօղոսեան։

Ողբացեալ Պօղոսը մէկն էր Օսմ. Սահմանադրութեան հետ գաւառէն Պոլիս խուժող սխտանիններէն։ Ան աւարտեց Պոլսոյ իրաւաբանական վարժարանը, եւ պատերազմի ընթացքին իբր սպայ մնաց Թուրք բանակին մէջ։ Պատերազմէն յետոյ պահ մը իբր որբախնամ ծառայեց, ազգ. խնամատարութեան մօտ, յետոյ Հայաստան անցաւ, ուր մնաց մինչեւ յեղաշրջումը, պաշտօն վարելով ոստիկանութեան մէջ։ Խորհրդային վարչաձեւին հաստատումէն յետոյ, անցաւ Պոլիս եւ յետոյ Ռումանիա։ Կը թողու կին մը եւ երկու երախաներ։

Եղբայրական օգնութիւն Պուլկարիոյ աղէտեալներուն.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութիւնը ցարդ իր հանգանակած գումարներէն Ֆիլիպէ փոխադրած է 64,000 լէյ։ Այս գումարով արդէն սննդակայան մը բացուած է Ֆիլիպէ, ուր տաք կերակուր կը բաշխուի 550 կարօտեալներու եւ երախաներու ու հիւանդներու ալ օրական կէս կէս քիլօ կաթ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՍՐՏԱԳԻՆ ՈՂՋՈՅՆ՝ ՉԵԽ, ՌՈՒՍ, ՈՒԿՐԱՅՆԱՑԻ ՎՐԱՑԻ, ԵՒ ԽԱԶԱԽ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՓՐԱԿԱ, 30 մայիս

Երկու օր առաջ, Փրակայի Օպէցնի դում շէնքին շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ, հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Հայաստանի Անկախութեան տասնամեակ տարեդարձը։

Նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անկուսակցական ուսանողական միութիւնները եւ Փրակայի փոքրաթիւ հայ գաղութը։

Հայ գաղութին կողմէ Պ. Եր. Բօղեան երկու խօսքով հանդէսը բացուած յայտարարեց, որմէ ետք հայ ուսանողութիւնը թընդացուց «Մեր Հայրենիք»ը։

Հանդէսի նախագահութիւնը սիրով յանձն առաւ ռուս սօց. յեղափոխական կուսակցութեան մեծանուն պարագլուխ եւ Ռուսիոյ Սահմանադիր Ժողովի նախագահ Վ. Չերնով, որ իր բացման երկու խօսքին մէջ առաջարկեց «յոտնկայս յարգել նուիրական յիշատակը այն բազմաթիւ հայ հերոսներուն եւ յեղափոխականներուն, որոնք ինկան յեղափոխական ամէնէն ծանր կռուի դիրքերուն վրայ եւ կերտեցին Հայաստանի Անկախութիւնը»։

Ուսանողներ Ն. Բաղալեան՝ Փրակայի հայ Ուսանողական Միութեան, իսկ Դ. Մելիք Դադաեան Դաշնակցութեան կողմէ չեխերէն ճառերով ամփոփեցին Հայաստանի և Դաշնակցութեան պատմութիւնը՝ շեշտելով միաժամանակ հայութեան եւ Դաշնակցութեան սրբազան ուխտը՝ վերանուաճելու ազատ, անկախ ու ժողովրդավար Հայաստանը։

Չեխ ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ խօսք առաւ ծերակուտական Վագնէր եւ յանուն իր կուսակցութեան ողջունեց Հայաստանի անկախութիւնը։ Համեմատութեան դնելով չեխ եւ հայ ժողովուրդի պատմական ու բազմադարեան տառապանքները բռնութեան լուծին տակ, հռետորը յայտնեց իր լիայոյս հաւատքը թէ հայ ժողովուրդն ալ, այսօրուան Չեխերուն նման, անպատճառ պիտի հասնի իր դարաւոր իտէալին եւ կրկին ձեռք պիտի բերէ իր կորսնցուցած անկախութիւնը։

Ուկրայնական Սոցիալիստ Յեղափոխական կուսակցութեան կողմէ նշանաւոր պարագլուխ և քաղաքական գործիչ Շապուալը, մասնաւորապէս ընդգծելով ազգերու անկախութեան համամարդկային արժէքը եւ անոր գերագանցօրէն ընկերվարական էութիւնը, մասնաւորապէս ըսաւ.

—Հայկական պատմական հողերը այսօր բռնօրէն բաժնուած են, իսկ այդ կը նշանակէ թէ բռնօրէն բաժնուած է հայութեան սիրտը։ Կռուիլ Հայաստանի անկախութեան համար, կը նշանակէ կռուիլ համայն մարդկութեան լաւագոյն մէկ արժէքին համար, ճիշտ ատոր համար ալ, հայ ընկերներ, մենք ձեզ հետ ենք։ Մեզ ձեզի միացնողը անկախութեան էութիւնն է, այսինքն վսեմ գաղափարականը մարդկային ազատութեան, գաղափարականը բոլոր ազգերու եղբայրութեան եւ հաւասարութեան։ Ձեր անկախութեան տօնը մե՛րն ալ է, ոչ միայն որովհետեւ այսօր Ուկրայնան ալ բախտակից է ձեզ եւ կը պայքարի իր անկախութեան համար, այլ եւ անոր համար, որ ձեր անկախութեան նուաճումով կը շահին համայն մարդկութիւնը եւ ընկերվարութիւնը։ Խնդրեմ ողջունեցէք իմ եւ իմ կուսակցութեան կողմէ ձեր հերոսական ժողովուրդը, մարտական փառքերով պսակուած ձեր հզօր, յեղափոխական կուսակցութիւնը, Դաշնակցութիւնը, որու հերոսական պայքարը մեզ, ուկրայնացի ընկերվարականներուս եւ յեղափոխականներուս համար օրինակելի պիտի մնայ, այն Դաշնակցութեան՝ որմէ մենք պայքարի դասեր պիտի առնենք։ Յայտնեցէք իմ սրտագին ողջոյնները ձեր բազմաթիւ զէնքի հերոսներուն, մտքի եւ գրչի ձեր գործիչներուն, որոնց գործն ու պայքարը մե՛րն ալ է...»։

Ռուս Սոցիալիստ Յեղափոխական կուսակցութեան կողմէ խօսք առաւ ականաւոր գործիչ Գուրեւիչ, շեշտելով արդարութիւնը Հայ Դատին, որու համար մղուած պայքարէն ու եւրոպական պրոպագանդէն ինք թանկագին յուշեր կը պահէ դեռ 1902էն։ Գուրեւիչ յայտնեց իր հիացումը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, «այդ գերագանցօրէն յեղափոխական կուսակցութեան, որու վարած ճշմարիտ յեղափոխական կռիւները եւ գաղափարի համար տուած զոհերը արձանագրուած են բոլոր ազգերու, յեղափոխական-ընկերվարական կուսակցութիւններու պատմութեան մէջ։ Ողջո՜յն իմ եւ իմ կուսակցութեան կողմէ Հայաստանի անկախութեան, հերոսական հայութեան եւ Դաշնակցութեան, որոնց տուած զոհերը անկարելի է որ ապարդիւն մնան»։

ՀԱՅՆ ՈՒ ՎՐԱՑԻՆ ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ

Վրաց Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ ուսանողութեան կողմէ Ջիօչիա սրտագին ողջունեց Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը։

— «Ձեր պատմութեանը մենք ծանօթ ենք, ըսաւ ան։ Հայ-վրացական բարեկամութիւնը դարերու պատմութիւն ունի։ Բազմաթիւ են այն ցեղերն ու բռնութիւնները որոնք առանց մեր եւ ձեր կամքին եկան ու անցան, անվերադարձ, Հայաստանի եւ Վրաստանի վրայով։ Անոնցմէ շատերու հետքը նոյնիսկ չկայ այսօր, բայց կան ու կը մնան Հայաստանն ու Վրաստանը։ Այսօր ալ մեր հայրենիքներու վրայ օտարները նստած են, բայց ուշ-կանուխ անոնք ալ պիտի անցնին երթան։ Հայ վրացական բարեկամութիւնը անհնար է մէջտեղէն վերցնել մանր ու անարժան դաւ ու գրգռութիւններով։ Այդ բարեկամութիւնը դարեր տեւած է ու դարերով ալ պիտի շարունակուի։ Հայկական Արարատը որ ատեն մը պաշտպանած է մարդկութիւնը տիեզերական ջրհեղեղէն, կրկին պիտի դիմագրաւէ այն բոլոր հեղեղներուն, որոնք կը սպառնան հայ եւ վրացի ժողովուրդներուն։ Կուգայ օրը, սիրելի հայ ընկերներ, երբ Հայը Արարատէն եւ Վրացին Ս. Դաւիթի սարէն կը նուաճեն իրենց անկախութիւնը եւ ձեռք ձեռքի տուած կը պարեն իրենց ապագան։ Կեցցէ՝ ազատ եւ անկախ Հայաստան»։

Վրաց Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ տեղական գաղութի կողմէ ուրիշ վրացի ճառախօս մը նոյնպէս ողջոյնի ջերմ խօսքեր ըսաւ։

Կարգով ողջոյնի ճառեր խօսեցան Բելոռուս ընկերվարական կուսակցութեան, Կովկասի լեռնականներու, Բաղաքներու եւ Դօնի կալմուկներու ներկայացուցիչները, որոնցմէ առաջին երկուքը ուժգնօրէն շեշտեցին հրատապ պահանջը համագործակցութեան ընդդէմ հասարակաց թշնամիի։ «Կովկասը այն ատեն միայն իրապէս անկախ կ'ըլլայ, ըսաւ լեռնականներու ներկայացուցիչ Մակամայեւ, երբ անկախ կ'ըլլան կովկասեան բոլոր ազգերը։ Իսկ Կովկասի լրիւ անկախութիւնը հնարաւոր է այն ատեն միայն, երբ մենք, լեռնականներս մեր հայրենիքի պաշտպանութիւնը ըսելով կը հասկնանք պաշտպանութիւնը հայկական պատմական լեռներուն, եւ փոխադարձաբար։»

Ողջոյնի խօսքեր ըսաւ նաեւ Չեխ ուսանողութեան ներկայացուցիչը, որու համակրական քնքուշ խօսքերը ուղղուած «հայ հայրենասէր, ազնիւ ուսանողութեան» ջերմապէս ծափահարուեցան բոլոր ներկաներուն կողմէ։

Հանդէսին ներկայ էր եւ գեղեցիկ ճառով մը իր մասնակցութիւնը բերաւ հայազգի Պօղոսեան, ռուսական գիմնազիոնի տեսուչը, որ իր ճառին մէջ յիշատակեց Հայերու մասնակցութիւնը համաշխարհային պատերազմին, հայ կամաւորական խիզախ կռիւները եւ հայ ու դաշնակցական քաջերու դիւցազնական հերոսամարտերը, թրքական անլուր ոճիրները Մուշի ու Սասունի մէջ, որոնց ինք ականատես եղած է, Ռուբէնի եւ Գարմէնի անհաւասար մաքառումները ու նաեւ Դաշնակցութեան գաղափարական ու մարտական անօրինակ կենսունակութիւնը։

Կարդացուեցան ողջոյնի եւ շնորհաւորութեան կարգ մը հեռագիրներ, որոնցմէ յատկանշական էին ծերակուտականներ Տօքթ. Սօուկուպի եւ Կլօֆաչի ողջոյնները։ Երկուքն ալ չեխ պետական-քաղաքական ականաւոր դէմքեր, առաջինը չեխ սոցիալ դեմոկրատ հզօր կուսակցութեան ղեկավարներէն, իսկ երկրորդը չեխ ընկերվարական կուսակցութեան պատկառելի նախագահը։ Երկու ընկերվարական պետական մեծ դէմքերն ալ ցաւ յայտնելով որ իրենց կամքէն բոլորովին անկախ (մէկը հիւանդ էր, իսկ միւսը քաղաքէն բացակայ) պատճառներով չեն կրցած իրենց մասնակցութիւնը անձամբ բերել հանդէսին, կը շնորհաւորեն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայ ուսանողութիւնը եւ հայ գաղութը եւ կը յայտնէին իրենց խոր հաւատքը թէ հայ ժողովուրդը ձեռք կը բերէ իր թանկագին անկախութիւնը։

Վերջին անգամ, իբրեւ հանդէսի նախագահ եզրափակելու համար, կարճ այլ հուժկու եւ գեղեցիկ յեղափոխական ճառով մը հանդէս եկաւ անուանի եւ աննման ընկերվարական-յեղափոխական վեթերանը, մեր բոլորիս սիրելի եւ անդաւաճան բարեկամ Վիքթոր Չերնովը.

ՉԵՐՆՈՎԻ ՃԱՌԸ

— Այնպէս հոգեւին, այնքան խորապէս այսօր ես կապուած, միացած եմ հայութեան, ըսաւ ան, յուզուած։ Ձե՛զ հայ ընկերներ եւ ձեր միջոցաւ ձեր հզօր Դաշնակցութեան եւ ձեր մարտիրոս այլ հերոսական ժողովուրդին կ'ուղղեմ իմ սրտագին ողջոյններս։ Ոչ միայն իմ, այլեւ ռուս սոցիալիստ յեղափոխական կուսակցութեան ողջոյնները։ Հնաւոր այլ բաբախուն ողջոյնները ռուս աշխատաւորութեան, երկրի մեր ընկերներուն, որոնց հետ ամուր կապերով կապուելու բախտն ու պատիւն ունիմ ես։ Իմ կուսակցութիւնը նոր օրերու բարեկամ չէ Դաշնակցութեան։ Մեր ոչ միայն բարեկամութիւնը, այլեւ սերտ, յեղափոխական պայքարի գործակցութիւնը Դաշնակցութեան հետ հին է, անխախտ ու յարատեւ։ Այն Դաշնակցութեան, որ յեղափոխական պայքարներէն ամէնէն դժուարինը մղած է։ Աքանչելի, հերոսական կռիւները Դաշնակցութեան, որմէ մենք ռուս սոցիալիստ յեղափոխականներս շա՜տ բան սորված ենք ռուսական ինքնակալութեան դէմ մղած մեր կռիւներու ընթացքին։ Հայ երիտասարդ ընկերներ, յեղափոխական պայքարներու պատմութիւնը միշտ ալ լեցուն եղած են պարտութիւններով եւ յաղթանակներով։ Մակընթացութեան եւ տեղատուութեան պահերը յեղափոխական երկարատեւ պայքարներու ընթացքին անխուսափելի են։ Բայց ճշմարիտ յեղափոխականները անո՛նք են, որոնք լքուիլ չեն գիտեր, կը յաղթանակեն անո՛նք միայն, որոնք հասարակական տեղատուութեան պահերուն չեն լքեր կռուի դիրքերը, աւելի ամուր կը կապուին իրենց գաղափարականին եւ յաղթանակի միակ ապահով ուղին կը համարեն յեղափոխական հինաւուրց նշանախօսքը՝ կռուո՛վ ձեռք կը բերես քու իրաւունքները։

«Թո՛յլ տուէք հաւատալ, որ դուք, հայ երիտասարդ ընկերներ, յեղափոխական այդ նշանախօսքի ետեւէն պիտի քալէք, անվհատ ու աննահանջ, ինչպէս քալեցին ձեր նախորդները, ձեր մեծ ընկերներն ու մարտիկները։ Ինչպէս անոնց, ձեզ համար ալ, երիտասարդ ընկերներ, վիճակուած է պայքարներու ամէնէն դժնդակը, ամէնէն ճակատագրականը եւ ճիշտ ատոր համար ալ ամէնէն յեղափոխականն ու ամէնէն պատուաբերը։ Թոյլ տուէք, ուրեմն, մաղթել եւ հաւատալ, թէ դուք ձեր ժողովուրդի եւ ձեր յեղափոխական պայքարի այս ճակատագրական ժամերուն, պիտի կռուիք առաջաւոր դիրքերու վրայ՝ յանուն ձեր իտէալներու վճռական յաղթանակի։ Յաջողութի՛ւն ձեզ...»։

Խլացուցիչ ծափերու մէջ Վ. Չէրնով աւարտեց իր ճառը եւ յոտնկայս ու խմբական «Մեր Հայրենիք»էն ետք հանդէսը յայտարարեց փակուած։

Կարգադիր յանձնախումբի ներկայացուցիչը հրապարակային շնորհակալութիւն յայտնեց անձամբ կամ յատուկ ներկայացուցիչներով հանդէսին մասնակցող բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ կուսակցութիւններուն, որոնք բացառապէս ընկերվարականներ էին, Հայաստանի անկախութեան պաշտպաններ։

Բացի յիշուած հռետորներէն եւ կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներէն, հանդէսին ներկայ էին ուրիշներ ալ, ինչպէս «Չէսքի Սլօվօ» ամէնէն տարածուած ընկերվարական թերթին (Բէնէշի կուսակցութեան օրկան) թղթակիցը, բազմաթիւ չեխ ուսանող-ուսանողուհիներ՝ հայ ուսանողներու մտերիմ ընկերներ, Փրակայի հայ ուսանողութիւնը առանց կուսակցական խտրութեան եւ գաղութին անդամները։

Ամբողջ հանդէսը անցաւ մտերմական մթնոլորտի մը մէջ եւ փակուեցաւ ուսանողներու եւ հիւրերու խանդավառ տրամադրութեամբ։ Բոլոր ճառախօսներն ալ ողջունուեցան բուռն ծափերով։ Մէջ ընդ մէջ, դաշնամուրի եւ քէմէնչէի վրայ հայկական ազգային եւ ժողովրդական երգեր կը նուագէին ուսանողներ, Մ'արուշեան եւ Վ. Յակոբեան։ Բոլոր ներկաները իրենց կուրծքերուն փակցուցած էին հայկական եռագոյնի ժապաւէններ։ Հարիւրէ աւելի հանդիսականները հիւրասիրուեցան ուսանողական համեստ բաժակ մը թէյով։ Ծախսերու կարեւոր մասը սիրայօժար հոգացեր էր, հազիւ երեք չորս անդամէ բաղկացած հայ գաղութը, մնացեալ մասը լրացուց ուսանողութիւնը։

Չեխ երկու կարեւոր թերթեր, Պրաւօ Լիդու (կեդր. օրկան չեխ սօց. դեմոկրատ կուսակցութեան) եւ Նարօտնի Պօլիտիկա (ազգային ժողովրդավար կուսակցութեան օրկան) առանձին յօդուածներով արտայայտուեցան Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի մասին։ Պրաւօ Լիդու տպեց նաեւ Մայիս 28ին Ազգ. Խորհուրդի նախագահ՝ Աւ. Ահարոնեանի նկարը։

Յ. ՎԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Հազիւ վերջացած 1927 Հոկտեմբեր 28ի մարդահամարը, որ իբր թէ 14 միլիոն բնակիչ ցոյց կուտար Թուրքիոյ մէջ, Էնկիւրիի վարիչները սկսան նոր մարդահամարի համար պատրաստութիւններ տեսնել։ Պելճիքացի մասնագէտ Քամիյլ Ժաքար, որ միայն 1927ի մարդահամարին համար հրաւիրուած էր, այժմ Թուրքիա պիտի մնայ մինչեւ 1930, երբ տեղի պիտի ունենայ նոր մարդահամար մը։

Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Թուրքերը իրենք ալ չեն հաւատար մարդահամարի արդիւնքին եւ թէ ինքնին ջուրը կ'իյնայ 14 միլիոնի առասպելը։

"ԻՄ ԲԱԿԻՍ ՆԵՐՍԸ"

Այս է անունը այն նկարին՝ որ ոչ միայն ընդունուեցաւ մաքրակրօն ու խստապահանջ «Ֆրանսական Արուեստագէտներու Միութեան» վերջին ցուցահանդէսին մէջ ու գրաւեց ամէնէն պատուաւոր անկիւններէն մէկը, այլ եւ արժանացաւ շքանշանի։

Կարեւորն այն չէ, որ այս պատահեցաւ, այլ թէ ինչո՞ւ պատահեցաւ։ Իմ ուշադրութիւնս ուղղուած է այս վերջինին։

Խօսիլ այս գործի վարպետին, երիտասարդ նկարիչ Շահնազարի անձնաւորութեան մասին, միշտ երկրորդական է ու խուսափելի։ Մեր վայելած եղանակներուն երաժիշտներու անձնաւորութեամբ յետոյ կը հետաքրքրուինք կամ չենք հետաքրքրուիր յաճախ, շատ անգամ ան մը չենք գիտեր մեր սիրած բանաստեղծութիւններու հեղինակի մասին, եւ անծանօթ են Սփինքսի կամ «Անկախ պարտէզներ» ու ճարտարապետներուն անունները։

Մեծ կամ մագնիսող գործերն իրենց ստուերին տակ կը ծածկեն հեղինակը, կը ճլեն անոր տալիք ուշադրութեան մէկ մասը, եւ պտուղին միջոցով է որ կը վերակազմենք ու կը լրացնենք ծառին կենսագրութիւնը։

Երկրորդական ու ծանրաբեռնող է նոյնպէս խօսիլ այն գոյներու մասին որոնցմով հանդերձաւորուած է այդ նկարը։ Ընտիր բանաստեղծութիւն մը, միշտ ընտիր բանաստեղծութիւն է, հոգ չէ թէ գրուած ըլլայ բենկալերէնով, նորվեկերէնով կամ հայերէնով։ Գեղեցիկ շէնքը միշտ գեղեցիկ է, հոգ չէ թէ շինուած ըլլայ աղիւսով, հասարակ քարով կամ մարմարով։ Այսպէս նաեւ նկարը, հոգ չէ թէ ան գծուած ըլլայ կարմիրով, կապոյտով կամ դեղինով։ Կարեւորը արտայայտել, իրականացնել կարենալն է։

Թերականութիւններէն, գոյներէն ու բարերէն դուրս է արուեստը։ Խղճալիներն են որ կը սիրեն հագուիլ հոչակաւորներու պէս, կիրառել անոնց կերպերը եւ արտայայտուիլ անոնց բարբառով։

Այսպէս, կարեւորը արտայայտե՛լ, իրականացնել կարենալն է. եւ եթէ «Իմ բակիս ներսը»ի հեղինակը յաջողեցաւ, այդ անոր համար է որ յաջողած է արտայայտել, իրականացնել։

Նկարիչը բարձրագոյն յարկերու իր սենեակին լուսամուտէն նկարած է իր ապրած տան բակը, որու մէկ անկիւնէն, կարծես պատերուն ու լուսամուտներուն կառչելով, հանդրուան առ հանդրուան, մերթ կծկելով իր թեւերը, մերթ տարածելով, կը բարձրանայ ծառ մը։ Կիսադարտ յատակին վրայ ծեր ու մնացորդ տրուբադուր մը, պլլուած իր ջութակին ու կծկուած, խորամխուած անոր մէջ, կը նուագէ։ Տուն մնացած կամ տրամադիր մէկ երկու հոգիներ, իրենց լայնօրէն կամ կիսաբաց լուսամուտներէն դուրս երկարած՝ կ'ուզեն լսե՛լ, տեսնել...

Այս սովորական ու հասարակ իրականութիւնը երիտասարդ վարպետի վրձինին տակ դարձած է վէպ, խորհուրդ, այլաբանութիւն, փոքր ու հասնուտ բակն ընդարձակելով ու վերածելով աշխարհի, պատմութեան, ըմբռնումի ու հաւատքի...

Այո՛, հնամի ու կիսադարտ յատակով բակին մէջ ծեր ու մնացորդ տրուբադուրը դեռ պլլուած իր ջութակին ու խորամխուած անոր մէջ կը նուագէ, եւ տուն մնացած մէկ երկու հոգիներն են միայն որ իրենց լուսամուտներէն աւելի կամ պակաս չափով դուրս երկարած՝ կ'ուզեն լսե՛լ, տեսնել, եւ այսպիսով չթողուլ որ երգը դառնայ աննպատակ...

Մնացեալ բնակիչներէն մաս մը իրենց տեղը չեն. առօրեայ հացը տարած է զանոնք ու այդ պատճառով լուսամուտներէն մաս մը փակ ու կրկնափակ են... բնակիչներու մնացեալ մա[…] յոգնաբեկ կամ հիւանդ, անտա[…] բեր կամ ձանձրախտաւոր, պա[…] տաճանաչ կամ անտեղեակ […] զեր, չի կրնար յառաջանալ […] պի բաց ու ամայի լուսամու[…] ները... մէկ խօսքով օրը կիրա[…] չէ եւ տրամադրութիւնները […] նական չեն...

Այսպէս կը խօսի մեզ տխրո[…] նոյն նկարը մաս առ մաս ու ամ[…] բողջապէս։

Բակը յատակող իւրաքա[…] չիւր առողջ կամ մաշուած […] մը, տանիքը ծածկող թարմ կամ […] բեկուած կղմինտրը, քով քով[…] բնակող իւրաքանչիւր խարխ[…] կամ աշտանակուած ծխնելոյ[…] ներդաշնակուած է երգողին, ու[…] կնդիրներուն, տանը և երկնքին։ Ջութակահարին կեցուածքը կը բացատրէ երգը. եւ եթէ երկինքը քիչ մը աւելի ամպամած կամ վճիտ ըլլար՝ ընդունուած յատա[…] կը պիտի փլէր... Ամէն հարուա[…] զսպուած ու ներդաշնակուած է ընդհանուրին, եւ ճարտարապետական այս հաւասարակշռութիւնը եղած է կուռ ու կատար[…] եալ։

Ահա «Իմ բակիս ներսը»ի գեղեցկութեան ու յաջողութեան առաջին ստորոգելին, որ պայմանն է ո՛չ միայն արուեստի գործերու, այլ եւ ընկերային ամէն աշխատանքի։ Զհակառակ ինքզինքին, մնալ հաւասարակշիռ, ամէն տարբերութիւնները դաշնաւորել եւ ուղղել ծանրութեան այն կեդրոնին, որ կը կոչուի հիմք, դրդապատճառ կամ նպատակ։

Եւ սակայն ասով չի վերջանար ամէն բան։

Ոչ միայն արտաքնապէս, այլ եւ խորապէս կը տեսնուի ու կը բելի է հաստատել որ արուեստագէտը բարձրութեան մը վրայ կենալով է դիտած ու ստեղծագործած։ Այդ բարձրութիւնը միայն մարմնական չէ, այլ և հոգեւոր, միայն աշխարհային չէ, այլ և կրօնական...

Այս կէտին վրայ չկանգնած ու այս բարձունքին չհասած արուեստագէտը, տկար է և տկարութիւններուկը միտի։ Ան կը գրգռէ վարնոց բնազդները, կը մարմ[…] հետաքրքրութիւններու թեր[…] մացքը և սէրերու չնչին[…]...

«Իմ բակիս ներսը»ին մէջ տնային գրգռիչ տարազներով անձեր չէ որ կը ցուցադրուին բացուած լուսամուտներու ետին մեղկութեան կանչող երեւոյթներ չկան։ Զկան ուշադրութիւն գրգռող ձեւեր եւ արտասովոր զարմանալի երեւալու մարմաջով բռնուած իրեր։ Այնտեղ ամէն ինչ ճշմարտապէս «նե՛րսն է» խո՛րք, եւ արտաքուստ ոչինչ կայ արտասովոր։

Այս բարձրութիւնը սակայն չէ դարձած «փղոսկրէ աշտ[…] րակ» արուեստագէտի համար։ Իր նայուածքը նետուած է դէպի յատակը... Այնտեղ է իր սր[…] նուիրի ու ծանրութեան կեդրոն[…] Մարդը... Բայց ան չի յագեն[…] միայն ատով։ Իր շրջան[…] միայն այդքանով չէ որ կը լե[…] ուի. կայ նաեւ երկինքը... Զօր[…] մանալի ու լայնարձակ մէկ նա[…] ուածքով երկրին միացած երկի[…] քը, որ կուգայ լեցնել, լրաց[…] ու բաւարարել շրջանակը...

Այս տեսակ նայուածքի տակ է որ կիրքը կը լուծուի […] մէջ, թանձր իրականութիւ[…] բուրումնաւորուի գաղափար[…] երազը կը դառնայ շօշափելի […] հաստատուն... Այս տեսակ նա[…] ուածքի տակ է որ ոչ միայն […] վորական բակ մը, այլ եւ […] ինչ կը դառնայ հանդուրժելի […] ղունելի, գեղեցիկ...

Ահա՛ այն երկրորդ ստորոգ[…] լին, որ անհրաժեշտ է […] գործի համար, որպէս զի […] դառնայ կշիռ, պտղաբեր[…] ու պատկառելի... Եւ որովհե[…] «Իմ բակիս ներսը» այդպէս […] անոր համար ալ այդպէս […]

Ահա կը նայիմ անոր, […] կը թուի արուեստագէտի[…] նը երկիւղածութեամբ […] րած է իւրաքանչիւր […] զգուած իւրաքանչիւր […] եւ ողջագուրուած է […] չիւր աղիւսի հետ...

Ինձ կը թուի թէ […]

ձայնելիօրէն կը բարձրանայ ա-
ղօթ եւ քիչ մը վերջ իր սէրը պիտի տարածէ տանիքին վրայ... Ունկնդիրները կը պատրաստուին վարձատրել երգը: Ահա հիմակ ամէն պատշգամը (պիտի լեցուի նոր ունկնդիրներով, կեդրոնին մէջ պիտի տարածուի, պիտի յայտնէ՛ տխրանոյշ «բակին յուսացնէ՛», «նորափեսուր զարդա-րանքը», նախկինը...
Այս բոլորն անոր համար, որ ամբաստանեալը, Արարչին պէս, նոյնչափ իրերուն կրցած է փո-խանցել «շունչ իր»... եւ այս կատարել է որ իր այս գործը «բառ պատկերի իւրում», եւ ո՛չ թէ բառ պատկերի այ-լոց...
Ահա մի երրորդ ստորոգելի որով օժտուած է այս գործը եւ որով անհրաժեշտ է որ օժտուած ըլլան բոլոր անոնք որ կը ձգտին կոչուիլ «Արարիչ» եւ ոչնչէն ու ստեղծել երկիր մը, երկ մը, գեղեցկութիւն մը...

ՕՀԱՆ_ԿԱՐՕ

ԹՈՒՐՔ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը Մայիս 23ին վաւերացուց Թրքահպատակութեան նոր օրէնքը, որ հետեւեալն է.—

Յօդ. 1.—Թուրք հօրմէ մը կամ Թուրք մօրմէ մը Թուրքիոյ կամ արտասահմանի մէջ ծնած ամէն տղայ Թրքահպատակ է:

Յօդ. 2.—Նոյնպէս Թուրք քաղաքացիներ են հետեւեալները.—

ա) Անոնք որ ծնած են Թուրքիոյ մէջ անծանօթ հօրմէ կամ մօրմէ:

բ) Անոնք որ ծնած են Թուրքիոյ մէջ եւ որոնց հայրն ու մայրը կամ ասոնցմէ մէկը հայրենիք չունին:

գ) Անոնք որ ծնած են Թուրքիոյ կամ արտասահմանի մէջ, Թուրք հօրմէ կամ Թուրք մօրմէ ու թէեւ այս վերջինները ամուսնացած չըլլան:

Յօդ. 3. — Ծնած Թուրքիոյ մէջ օտար ծնողքներէ, Թուրքիա բնակող տղաքը կրնան ընդունիլ իրենց չափահասութենէն սկըսեալ, մինչեւ երեք տարի (Թըրքական օրէնքին համաձայն) Թուրք հպատակութիւնը իրենց պահանջումով եւ կառավարական արտօնութեամբ:

Յօդ. 4.— 1929 Յունուար 1էն սկսեալ Թուրքիոյ մէջ ծնած օտարներու տղաքը Թուրք են: Չափահասութեան հասնելով, 6 ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ կրնան ընդունիլ իրենց հօրը կամ մօրը հպատակութիւնը: Այս պարագային, նախապէս քուէարկուած օրէնքին 9րդ յօդուածին տրամադրութիւնները կը գործադրուին:

Այս յօդուածին տրամադրութիւններէն զերծ են դեսպաններու, դիւանագիտական գործակալներու եւ պաշտօնեաներու ասպարէզով հիւպատոսներու եւ հիւպատոսական պաշտօնատարներու տղաքը:

Յօդ. 5.— Իր երկրին օրէնքին համաձայն, չափահասութեան հասած օտարական մը կրնայ յաջորդաբար 5 տարի Թուրքիա բնակելէ վերջ ընդունիլ Թրքահպատակութիւնը իր խնդրանքով եւ գործավարներու խորհուրդին որոշումով:

Յօդ. 6.— Բնակութեան վերոյիշեալ պայմանը չլրացուցած, օտարները կրնան բացառաբար ընդունուիլ Թրքահպատակ, եթէ արժանի են անոր, գործավարներու խորհուրդին որոշմամբ:

Յօդ. 7.— Թրքահպատակութենէ դադրիլը կախում ունի մասնաւոր արտօնութենէ: Ատիկա կրնայ ձեռք բերուիլ ներքին գործավարութեան ուղղեալ խնդրագրով մը եւ գործավարներու խորհուրդին որոշումով: Այս արտօնութիւնը չի տրուիր անոր որ չէ կատարած իր գործօն զինուորական ծառայութիւնը:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ.— Մայիս 12ին Հօկի մասնաճիւղը կազմակերպած էր թէյասեղան մը: Ներկաներու ընդհանուր թիւը հազիւ 30ի կը հասնէր, որոնց 4—5ը մեր ընկերներէն: Բանախօսները Պ. Պ. Վ. Կաքաւեան եւ Զ. Ալիքեան սովորական վայրահաչութիւններով ծանրացան 1914—1920ի դէպքերուն վրայ, ի հարկէ բոլորովին խեղաթիւրելով զանոնք: Յետոյ կատաղօրէն յարձակեցան մեր ազգային բոլոր գաղափարներու եւ սրբութիւններուն վրայ: Ի վերջոյ կոչ ըրին սիրել խորհրդ. Վրաստանն ու խորհրդ. Ադրբէջանը այնպէս՝ ինչպէս Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը եւ յորդորեցին ըլլալ ֆրանսական «պրոլետարիատ»ի հետ բոլոր ճակատներու վրայ:

Մեր ընկերները անհանդուրժելի գտնելով եղածը, ուզեցին կարգ մը հարցումներ ուղղել, սակայն բանախօսները զանազան առարկութիւններով խոյս տուին եւ մեկնեցան: Յետոյ մեր ընկերները յաջողեցան Հօկի վարչութենէն խոստում առնել թէ ուրիշ առթիւ նորէն պիտի կանչեն նոյն բանախօսները. վիճաբանական հրապարակային ժողով մը սարքելու համար: Սարսէլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հրայր» ենթակոմիտէն կը ստանայ Հօկէն Մայիս 21 թուակիր գրութիւն մը որով կը յայտնէին թէ պատրաստ էին իրենց խոստումը կատարելու: Նոյն գրութեամբ իբրեւ պայման կ'առաջարկէին որ սրահի ծախքին կէսը վճարէր «Հրայր» ենթակոմիտէն: Հարցումները գրաւոր պիտի ներկայացուէին, ժողովը բացուելէն առաջ: Կարգապահութիւնը պիտի պահուէր երկուստեք: Բացի իրենց եւ «Հրայր»ի բանախօսներէն ուրիշ ոեւէ մէկը իրաւունք չպիտի ունենար խօսելու եւայլն:

Մեր ենթակոմիտէն նոյն օրն իսկ պատասխանեց, գոհունակութիւն յայտնելով: Կը համաձայնէր վճարել սրահի ծախքին կէսը: Կարգապահութիւնը պահպանելու համար կ'առաջարկէր որ ժողովին նախագահէին երկու չէզոք հայրենակիցներ, ընտրուած մէկը «Հրայր»ի եւ միւսը Հօկի կողմէն: Անոնք իրաւունք պիտի ունենային անկարգները անմիջապէս հեռացնելու սրահէն: Յետոյ կ'առաջարկէր որ ներկաներէն որոշ թուով անհատներ ազատ ըլլային արտայայտուելու, ու վերջապէս կը շեշտէր թէ Մայիս 12ի բանախօսները անպայման ներկայ պէտք է ըլլան, համաձայն տրուած խոստումին, քանի որ վիճաբանութիւնը պիտի դառնար միայն անոնց բանախօսութեան շուրջ: Միեւնոյն ժամանակ կը խնդրէր ժողովի օրը նշանակելու համար խորհրդակցիլ իրենց հետ, որպէսզի չզուգադիպէր Մայիս 28ի տօնակատարութեանց: Հարկ կը համարէր աւելցնել որ որեւէ առթիւ իր կազմակերպելիք հրապարակային դասախօսութիւններու ժամանակ՝ Հօկը կրնայ միշտ հարցումներ ուղղել իր բանախօսներուն:

Ի պատասխան սոյն գրութեան, Հօկը կ'ուղղէ Մայիս 25 թուակիր նամակ մը, որմէ մէջ կը բերեմ կարեւոր մասերը միայն.— «Նախ մեր Մայիս 12ի կազմակերպած թէյասեղան-երեկոյթը լոկ ընկերահամակրական էր, եւ թէ նոյն օրուայ բանախօսները անպայման ներկայ գտնուիլ խնդիր չէ, Մայիս 21ի մեր պայմանները անփոփոխ է, կը ցաւինք որ ձեր առաջարկները չի պիտի կրնանք ընդունիլ, ձեր Մայիս 28ը նկատի պիտի առնուի, եթէ կ'ուզէք կանխաւ իմացուցէք որ որոշենք ժողովին օրը»:

Այսպէս ուրեմն, Հօկը կը դրժէր իր խոստումը եւ ինքզինք արդարացնելու համար շուարած կը փորձէ փաստել որ Մայիս 12ի թէյասեղան-երեկոյթը «լոկ ընկերահամակրական» էր, մինչդեռ իր ցրուած յայտարարութիւնները կը կրէին «Ժողովրդական երեկոյթ-թէյասեղան» վերտառութիւնը եւ վարը «Մուտքը ազատ է» գրուած էր: Եթէ ընկերա-համակրական էր, ի՞նչպէս թոյլ տրուած էր յայտնի հակառակորդներու մուտքը: Ինչո՞ւ ծածկել,— Հօկը միայն վերջը զգացած ըլլալով յիշեալ բանախօսներու նորէն հրապարակ ելլելէն յառաջ գալիք անպատեհութիւնները՝ կը բողոքէ կեդր. վարչութեան նման բանախօսներ ուղարկած ըլլալուն համար եւ կը պահանջէ որ անոնք հրապարակ չելլեն վիճաբանական ժողովի համար, քաջ գիտնալով որ պիտի խայտառակուէին ու պիտի խայտառակէին անգամ մը եւս իրենց Հօկը: Այս անգամ ուրիշներ էին որ պիտի գային խօսելու ուրիշ նիւթերու շուրջ...

«Հրայր» ենթակոմիտէն ի հարկէ աւելորդ համարեց պատասխանել Հօկին: Մայիս 12ի եւ բանախօսներու խուսափումը բացաւ շատերու աչքերը, եւ այս առթիւ շատեր համոզուեցան որ Հօկը իր վաճառուած առաջնորդներով բռնած է հակազգային ուղի մը:

Գ. Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ԴՊՐՈՑ-ՄԱՏՈՒՌԸ

Մարսիլիայէն թղթակից մը կը գրէ.— Մարսիլիոյ մօտակայ Սէն-Լուի հայաշատ արուարձանի հայրենակիցները ձեռնարկած են մատուռ-դպրոցի մը շինութեան: Այս առթիւ կազմուած յանձնաժողովը դիմումներ կը կատարէ ամէն կողմ՝ դրամ հանգանակելու համար: Արդէն իսկ քանի մը հայրենակիցներ կարեւոր գումարներ նուիրած են: Շինութեանց աշխատանքները կը շարունակուին եւ առաստաղը գոցուելու վրայ է արդէն: Սակայն կարօտութիւնները դեռ շատ են եւ շէնքը ամբողջանալու համար նիւթական կարեւոր զոհողութեանց պէտք կայ:

Յուսով ենք որ մեր բոլոր սրտցաւ հայրենակիցները պիտի փութան առատաձեռնութեամբ բերել իրենց օժանդակութիւնը՝ այս նուիրական նպատակին, նորահաս սերունդը փրկելու համար օտարացումէ:

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 1 Յունիս.—Գործազրկութիւնը այս գաղութին ողնայարը կոտրեց: Այսօր չի տեսնուիր նախկին եռ ու զեռը: Միայն Հ. Յ. Դ. կոմիտէն է որ որոշ կենդանութիւն կը ցուցնէ: Ան այս տարի սարքեց Փետրուար 18ին ըմբոստութեան տարեդարձը յետոյ Ապրիլ 11)24ը մեր ընդհանուր նահատակներու տօնը. իսկ այսօր ալ Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը, որ շատ փայլուն անցաւ:

Երբ անցեալ տարիները Ալեքսանդրապոլի (Հայաստան) աղէտը տեղի ունեցաւ, բոլոր մարմինները, թէ քաղաքական եւ թէ ազգային, իրար գերազանցելու բարի նախանձով մօտաւորապէս 7000 ֆրանքի գումար մը հաւաքեցին, իսկ այսօր երբ Պուլկարիոյ աղէտը կայ, որ նոյնքան կարեւոր է մեզի համար, քանի որ մանաւանդ փոքրիկներ անօթի եւ անպատսպար կը մնան եւ կարօտ են մեր անմիջական օգնութեան, ոչ մէկ շարժում կը տեսնենք: Այո՛, կարդացի «Յառաջ»ի մէջ որ նախկին Հայ Կարմիր Խաչը իր գանձէն 2000 ֆրանք ղրկած է: Բայց ասով Վիէնը իր պարտքը կատարա՞ծ եղաւ: Հապա՛ սա զոյգ Ազգային Միութիւնները եւ մասնաւորապէս այօրէն մարմինը որ միջոցի մէջ խոտիր չգրաւ, ամէն օր ոստիկանութեան դուռը բախելով, ապացուցանելու համար թէ ինքն է այս գաղութին տէր-տիրականը....

Սթափեցէք, պարոններ: Ի՞նչ արժէք ունի Ազգային Միութիւն, վերին իշխանութիւն եւայլն., երբ փոքրիկներ իրենց մայրենի լեզուն կորսնցնելով կ'այլասերին: Այս առթիւ, կ'ուզէինք հարցնել թէ ի՞նչ եղան մէկ երկու տարի առաջ պատրաստուած գրասեղանները որ լուսահոգի Հօկին տրուած էր: Հայ փոքրիկնե՞րը թէ ճանճերը կը գրեն ու կը կարդան անոնց վրայ:

Իսկ դուք, Վիէնի հայրենակիցներ, արթնցէք ձեր խոր քունէն եւ արժեցուցէք պարտաճանաչ գաղութի ձեր համբաւը:

Վիշապ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ.— Հ. Հ. Անկախութեան տասնամեակը՝ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Կիրակի, 27 Մայիս կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Մուլէն Պլէօյի ընդարձակ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարմին:

Թէեւ Պորտոյի հայութեան թիւը կը հասնի 140-150ի, սակայն նոյն օրը հարսնիք մը եւ միջազգային երաժշտութեան մրցումներ զուգադիպած ըլլալով, շատեր չէին կրցած ներկայ ըլլալ: Սրահին ճակատը զարդարուած էր հայ մտաւորականներու, Անդրանիկի նկարներով եւ ուրիշ պատկերներով, որոնց վերեւ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը ֆրանսականին հետ, սեղանին վրայ եւս կը փայլէր մետաքսեայ խոշոր դրօշակ մը:

Նախագահ ընկեր Հ. Թէքթէքեան բանալով հանդէսը, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել հայկական ազատագրման արիւնոտ ճամբուն վրայ ինկած նահատակներուն յիշատակը: Եղան երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ: Յետոյ խօսեցան ընկեր Ա. Քէնտիրեան եւ ընկեր Մ. Խապրիկ, որոնք մեղադրելով Հայաստանի ներկայ վարիչները, փառաբանեցին հայ ժողովուրդի ազատասիրութիւնն ու յարատեւութիւնը: Երկուքն ալ յորդորեցին չմոռնալ Մայիսի 28ը:

Թղթակից

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

200Ի ԴԷՄ ՄԻԱՑՆ 6 ՀՈԳԻ. Դէպքը տեղի կ'ունենայ անօրինակ պատահարներու երկրին՝ Ամերիկայի մէջ: Ինտիանապոլսոյ շրջակայքը, ակումբի մը պատկանող 200 անդամներ խնջոյք մը սարքած էին: Ոմանք կը խմէին, ուրիշներ կը զուարճանային իրենց ուզած ու գիտցած կերպով, շատերն ալ կը պարէին, երբ 4 անձեր ներկայացան ակումբի վարիչին եւ ըսին թէ՝ գործի մը մասին կ'ուզէին հետը տեսակցիլ: Իսկ անոնցմէ մէկը, ձեռքը գրպանը դրած՝ սպառնաց.

— Եթէ շարժում մը ընես, գլուխդ կ'այրեմ. ո՞ւր է դրամարկղը:

Վարիչը զանոնք առաջնորդեց իր խուցը, ուր աւազակները զէնքը բանտարկեցին, յետոյ, չորսը մէկ վար իջան, պարասրահ, ուր միանալով իրենց երկու ընկերներուն, հրազէններու սպառնալիքին տակ, դադրեցուցին պարերը: Ո՛չ ոք համարձակեցաւ օգնութեան կանչել. Միայն հագիստականներէն մէկը փորձեց բողոքել, բայց ատրճանակին կոթը երբ իջաւ գլխուն, հասկցաւ որ նախընտրելի էր լռել: Աւազակներէն երկուքը բացին իրենց պայուսակները եւ ներկաներուն առջեւէն անցնելով հրամայեցին.

— Կը խնդրուի մէջը նետել...

Ու հաւաքեցին ինչ որ գտան, դրամ գոհար, արժէքաւոր առարկաներ:

Երբ իրենց արդիւնաւէտ աշխատանքը աւարտեցին, վերջին սպառնալիք մըն ալ ուղղելէ յետոյ ներկաներուն, հանդարտօրէն մեկնեցան իրենց ինքնաշարժով:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈԺԻՐԸ

ԽՈՒՆԿԸ

Ֆրոզին Մարիկոյի քեռորդին էր: Մարիկօ զայն իր գիտցած ձեւով կը սիրէր. անոր տունը կուգար պրելու, մաքրելու, մէկ կարասէն միւսը վազելու: Դէպքէն վեր շատ չէր երթար Ֆրոզինի, եւ դժբախտ Ֆրոզին կը խուսափէր երեւալէ, ու պառաւը բնազդաբար ինքը հանգիստ կը թողուր: Ֆրոզին սակայն, որոշեց երթալ իր մօրաքրոջը տեսնելու, սոսկալի ապշութիւնը մինչեւ իր ախտն էր հասեր: Ֆրոզին, որ մինչեւ այն ատեն իր հանդարտութենով տանտիկինի մը տպաւորութիւնը կը թողուր, յանկարծ, արհէտի գալէն վերջ, իր իսկ զգացումներէն սարսափելէն ի վեր, մշտնջենական զառանցանքի մը մէջ կ'ապրէր. հարուածը անգամ մը ստանալէ վերջ, աննշան պատահար մը, անկարեւոր բառ մը, իր աչքին անսպասելի եւ այլանդակ նշանակութիւններ կը ստանային:

Պատգամը իրեն սարսափ էր ազդեր: Իրեն թուեցաւ թէ ան զինքը կը դատապարտէր: Անմիջապէս ինքզինքին պատշաճեցուց: Այո՛, տարակոյս չի կար: Չէ՞ որ անդարմանելիօրէն ինքզինքը արատաւորեց: Չէ՞ որ առաջին օրէն իսկ պղծած եղաւ այն յարկը՝ ուր իր օրօրոցին մէջ ննջող՝ փոքրիկ անմեղին հոգին կը հանգչէր: Այդ անլուր մեղքը քաւելու համար, մայր ու զաւակ մահուան գիծելով միմիայն կրնային ինքզինքնին սրբագործել: Պէտք էր նախ ժանը սպաննէր՝ յետոյ ալ ինքզինքը: Կը զառանցէր ու իր երեւակայութենէն կը դողար:

Ֆրոզին՝ որ բոլոր գեղջուկ անձերուն պէս երբեք չէր դիտած ինչ որ մենք «բնութիւն» կ'անուանենք, բնազդական շարժումով մը, առաջին անգամ ըլլալով դրան սեմին կանգնած, սկսաւ՝ դիտել անսահման դաշտը՝ ուր հոս ու հոն քանի մը հիւղեր կ'երեւային, եւ քանի մը անասուններ կը թափառէին:

Այս դաշտին խոպան ու ամայացած երեւոյթը՝ իր սիրտը խոցեց: Ցարդ անոր հերկուիլը միայն տեսած էր: Յետոյ իր ակնարկը սահեցաւ աւելի հեռուն, անցաւ անվերջ հովիտներէն անդին, փնտռեց լեռները, ինկաւ անտեսանելի փեւրոնին վրայ: Մարիկոյի գուշակութիւնը ի՞նչ կ'ուզէր իրմէ, կը խորհէր այդ վայրկեանին:

Արդէն լքած, սպաննած չէ՞ր իր որդին, իր Էմմանուէլը, թողելով որ զայն իրմէ այնքա՜ն հեռու, ազգականներու մօտ տանին: Ո՞վ գիտէ: Գուցէ մեռած էր ան. կամ գուցէ պատերազմի պահուն օտարին ծառայութեան էր մտած, եւ թերեւս Ֆրոզին պիտի տեսնէր զայն: Եւ այդ տղան էր որ ըստ Մարիկոյի ըսածին, պէտք էր սպաննէր, եթէ իրօք վերստին տեսնէր զայն:

Ի՛նչ սոսկում:

Ֆրոզին Մարիկօն տեսնելու գնաց: Մարիկօ գոգնոցը ոլորած, քղանցքը վեր ժողված՝ իր խեղճուկ հիւղին շրջանը կ'ընէր, իբր թէ իր վտիտ ու նիհարցած մարմինը կանգ առնելու ընդունակութիւնը կորսնցուցած ըլլար:

Մարիկօ բնաւ չէր խորհեր հանգիստ առնել, եւ մարդ չէր խորհեր զինքը հանգստացնել: Արգիլած էր որ իր շարժումները խափանեն: Կիրակի օրը. եկեղեցիին մէջ սակայն չէր կրնար իր սովորական եռուզեռին անձնատուր ըլլալ, պէտք էր հոն հանդարտ մնալ: Եւ Մարիկօ այդ վնասին տեղը գոցելու համար, ցնորեցուցիչ արագութեամբ կը խաչակնքէր: Աստուծոյ սիրոյն համար, իր վազվզուքները զսպելու կը յաջողէր, անդադար ծնրադրելով:

Մարիկօ Ֆրոզինը աթոռակի մը վրայ նստեցուց, անոր քով փութաց անծեղի մը պէս որ՝ յանկարծ կը ցատկէ ու թաթիկներուն վրայ կը հանգչի: Այս անգամ, Մարիկօն, զայն տեսած ըլլալու իր մեծ ուրախութիւնը չէր ծածկէր, զայն տեսնալուն սուր ճիչով մը ընդունեց զայն.

— Դո՛ւն, աՀաւասիկ, իմ Աֆրո՛տիդէս:

Այս դիցուհիին անունը, որ Յունաստանի մէջ ժողովրդական է եւ գեղջուկ երգերու մէջ շատ գործածական, Ֆրոզինի սիրտը ծակեց, ոչ թէ անոր համար որ այդ անունը շուայտութեան կամ սիրոյ խորհրդանշանն է, այլ անոր համար որ գեղեցկութեան հոմանիշ է, եւ Ֆրոզինի գեղեցկութիւնը հիմա կ'ամչցնէր զինքը:

Մարիկոյի ձեռքը բռնեց, եւ առանց նախաբանի, յանկարծ պաղատեցաւ անոր.

— Ո՛հ, այնպէս մը ըրէ որ մեկնի ան, ըրէ որ այլեւս չի տեսնեմ զայն:

Մարիկօ գիտէր թէ որո՞ւ մասին կը խօսէր ան. գիւղին մէջ այդ մասին բաւական շատախօսեր էին: Բայց, նոյն տխուր օրէն ի վեր որ Ահմէտ Ֆրոզինի հիւղն էր ոտք կոխէր Մարիկօ իր ազգականուհին չէր տեսեր: Ֆրոզին չէր համարձակեր Լազարինայի մէջ երեւնալու. գիտէր թէ՝ տհաճութեամբ պիտի ընդունուէր: Ցակաւին թարմ օրինակը կը յիշատակէին Թէսալիացի Տիմոն Սիմանթիռասի կնոջ՝ որ Թուրք հարիւրապետին պահանջին վրայ, անոր առաջարկին հաւանիլ ձեւացուց, բայց այն վայրկեանին որ ան իրեն կը մօտենար իր անարգ զգուանքներով զինքը աղարտելու համար, նախապէս հետը առած լայն դաշոյնը,—կը պատմէին հպարտութեամբ,—եւ անոր կոկորդը մխրճեց:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

«Վագըթ» վեր կը հանէ այն կէտը թէ դաշնագիրը կը փարատէ ամէն կասկած ու վարանում՝ երկու երկիրներու միջեւ տիրող խաղաղ եւ բարեկամական քաղաքականութեան մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Երէկ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 50րդ. նստաշրջանը։ Չէմպըլէյն Ժընեւ երթալու առթիւ Փարիզի մէջ տեսակցեցաւ Պրիանի հետ օրակարգի հարցերուն մասին։ Երկու դիւանագէտները համաձայն գտնուեցան բոլոր կէտերու մասին։ Օրակարգի կարեւոր հարցերն են՝ Հունգարիոյ գնդացիրներու խնդիրը եւ լեհեւլիթուանական վէճը։ Նիստերը պիտի տեւեն մինչեւ Շաբաթ։

Փեքինի պարպումը

Փեքինէն կը հեռագրեն թէ հիւսիսային բանակի զինուորները, մօտ 60,000 հոգի, կը շարունակեն պարպել Չինաստանի մայրաքաղաքը։ Քաղաքը կղզիացած է, սակայն հանդարտութիւն կը տիրէ։ Կը կարծուի թէ Ազգայնականները իբրեւ մայրաքաղաք պիտի պահեն Նանքինը, ու Փեքին պիտի վերածուի պարզ գաւառային քաղաքի մը։ Փողոցները խիստ հսկողութեան տակ էին՝ երբ մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին եւ իր սպայակոյտը զրահապատ ինքնաշարժով մը Ձմեռնային Պալատէն ուղղուեցան դէպի կայարան, ուր զինուորական պահակախումբն ու նուագախումբը պատիւներ ըրին։ Այժմ բոլոր զինուորները մեկնած են Փեքինէն եւ կարգի պահպանութիւնը ստանձնած են ոստիկան-զինուորները։

Մուքտէնէն կը հաղորդեն որ կամուրջ մը օդը ելաւ երբ մարաջախտին կառախումբը վրայէն կ'անցնէր։ Մարաջախտը և ուրիշներ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան։

Ցոյցերը արգիլուած Սոֆիայի մէջ

Կիրակի առաւօտ Սոֆիայի մէջ ազգայնական եւ համայնավար ուսանողներ առանձին ցոյցեր փորձեցին՝ Վերածնունդի շրջանի պուլկար յեղափոխական բանաստեղծ Խրիսթօ Պոթէֆի մահուան տարեդարձին առթիւ։

Ամէն տարի այս տարեդարձին կռիւներ կը ծագին ազգայնական եւ համայնավար ուսանողներուն միջեւ։ Այդ պատճառով ալ ոստիկանութիւնը արգիլեց ցոյցերը, մանաւանդ որ համայնավարները կ'ուզէին խռովարարական թռուցիկներ ցրուել։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները եւ ձերբակալեց քանի մը հոգի։

Օդանաւային նոր յաղթանակներ

Իտալացի օդանաւորդներ՝ հազարապետ Տէլփրէթէ եւ Ֆէրրարին — որ նշանաւոր հանդիսացած էր Հռոմ-Թոքիօ արշաւով — մեծ յաջողութիւն մը ձեռք բերին։ S—64 օդանաւով Մայիս 31ի առտուն ժամը 5.15ին ճամբայ ելան եւ կոտրեցին համաշխարհային բոլոր մրցանիշները՝ տեւողութեան եւ փակ հեռաւորութեան։ Յունիս 1ի ժամը 11.50ին Ֆէրրարին եւ Տէլփրէթէ արդէն կոտրած էին տեւողութեան մրցանիշը, որ 1928 Մարտ 30էն ի վեր կը պատկանէր ամերիկացիներ Ճորճ Հէյլտմէնի եւ Սթինսընի՝ 53 ժամ 35'ով։

Նոյն օրը ժամը 15.30ին կոտրեցին նաեւ հեռաւորութեան մրցանիշը, որ 1927 Օգոստոս 5էն ի վեր կը պատկանէր գերմանացիներ Էտցարտի եւ Ռիսթիցի՝ 4660 քիլ. 628 մեդրով։ Յունիս 2ին ժամը 4.40ին կտրած էին 6294 քիլ. ճամբայ — ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը, որ կը պատկանի Չէմպըլինի եւ Լէվինի։ Ժամը 12.52ին ցամաք իջան՝ աշխարհի տեւողութեան մրցանիշը հասցնելով 58 ժամ 37'ի, կտրելով աւելի քան 7000 քիլոմեդր ճամբայ։ Միայն ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշն է որ չէ կոտրուած։

Այդ փորձը կը կատարեն ֆրանսացի օդանաւորդներ Արաշար եւ Ռինեօ, որոնք կիրակի առաւօտ ժամը 5.20ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան դէպի Հնդկաստան։ Իտալացի օդանաւորդներու յաղթանակէն առաջ, Արաշարի ծրագիրն էր հեռաւորութեան եւ փակ շրջանի մրցանիշը միայն կոտրել։ Իր ուղեգիծն է՝ Պուտափէշթ - Պոլիս - Պարսկաստան - Հնդկաստան։

⁂ Ամերիկացի օդանաւորդ Ուիլմըր Սթուլց Պոսթընէն ճամբայ ելաւ անծանօթ ուղղութեամբ։ Կ'ըսուի թէ մտադիր է Ատլանտեանը կտրել։ Իրեն կ'ընկերանան օդանաւորդուհի Ամելիա Ֆըրհարտ եւ մեքենավար Թոմ Քորտըն։

Մէսթորինոյի դատավարութիւնը սկսաւ

Երէկ Սէնի եղեռնադատ ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը գոհարավաճառ Շառլ Մէսթորինոյի, որ անցեալ փետր. 27ին Փարիզի իր գրասենեակին մէջ սպաննած էր գոհարավաճառի միջնորդ Ալեքսանդր Թրիւֆէմը եւ անտառի մը մէջ այրած զայն։

Հարցաքննութեանց ընթացքին, ոճրագործին քենին Օր. Սիւզան Շառնօ յայտնած էր թէ ինը ամիսէ ի վեր ինք հոմանուհին էր իր քեռայրին, միւս կողմէ Թրիւֆէմ ալ սիրային հետապնդումներ ունէր իրեն դէմ, ուստի եւ Մէսթորինօ նախանձի հետեւանքով սպաննած էր միջնորդը։ Մինչդեռ Օր. Սիւզան «փուռնալ»ի թղթակցին ըրած յայտարարութիւնով մը կ'ըսէ թէ ուրիշի թելադրութիւնով եւ իր քեռայրը փրկելու նպատակով ըրած էր այդ յայտարարութիւնը, որ բնաւ չի համապատասխաներ իրականութեան. ինք երբեք Մէսթորինոյի հոմանուհին չէ եղած եւ թէ ամբողջ ճշմարտութիւնը պիտի բսէ երդուեալ դատաւորներուն առջեւ։

Կը հաստատուի թէ Մէսթորինօ սպաննած է Թրիւֆէմը՝ ազատելու համար անոր ունեցած իր 35,000 ֆրանքի պարտքէն եւ կողոպտելու համար անոր վրայի 135,000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէնները։ Դատավարութիւնը պիտի տեւէ չորս օր։ Մէսթորինոյի դժուարին դատին պաշտպանութիւնը ստանձնած է փաստաբան Ռէմոն Իւպէր։

ՏԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԹԵԼԻ մը ցիմաձայն, որ չէ ցիաստատուած դեռ, Իտալիա դեկաւոր օդապարիկը Ֆրանց- Նոզէֆի երկիրը ցամաք իջած է եւ օգնութիւն կը խնդրէ։

ԳԵՐՄԱՆ ծերունի կառապան մը՝ կիւնթավ Հարթման, որ իր կառքով ճամբայ ելած էր Պերլինէն, երէկ իրիկուն Փարիզ ցիասաւ։

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂ.ՈՎԻ 612 անդամներէն 568ին ընտրութիւնը վաւերացուեցաւ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. Հրապարակային վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Նիւթ՝ Հայ քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Պ. Հիւսեան։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Ո. Միութեան վարչութիւնը կը յայտնէ թէ բոլոր իրեն ուղղած թղթակցութիւնները պէտք է ղրկուին 3 Rue Soufflot, Paris (5e). Յառաջիկայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Café Restaurant de Pantheonի սրահին մէջ, շաբաթերեկոյեան ժամը 8.30ին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Լը Քրէզօյի ցիանգանակութիւնը, նախաձեռնութեամբ Պ. Պ. Ս. Թորոսեանի, Ս. Պէրպէրեանի.

Զ. Պէրպէրեան 20, Ս. Թորոսեան, Հ. Ֆըչըճեան, Ս. Պէրպէրեան, Օ. Օհանեան, Կ. Էքպէրեան, Օննիկ եւ Հայկ, Յ. Սարըկիւզէլեան, Տիկ. Պապէրեան, Թ. Պոտոեան, Ն. Մաշիկեան, Յ. Ֆարիքեան, Յովասափեան եղբարք, Պ. Փափազեան, Յ. Դպիրեան 10ական, Ս. Սահակեան, Ե. Թահմիզեան, Յ. Չէթինեան, Ս. Պահաղրեան, Կ. Հալթափեան, Ռ. Պահատրեան, Դ. Քիւրքճեան, Ռմն, Յ. Պէնլիեան, Տ. Կարապետեան, Բ. Չէվիքեան, Կոտէլէքեան, Ս. Սէթեան, Տիկ. Էքպէրեան, Յ. Մեծատուրեան, Globoff, Մարգարեան, Օ. Տէր Ազարեան, Ճըտըլեան, Լ. Թովմասեան, Յ. Գալայճեան, Գ. Աւագեան- Յ. Աւագեան, Ա. Գալէժճեան, Ա. Տէր Մկրտիչեան, Յ. Ճարճալեան, Ա. Պահատրեան, Յ. Տէրտէրեան 5ական, Թ. Փափազեան, Ռմն, Parphanoffe, Տիկ. Կոտէլէքեան, Frédérik, Toumén, Ա. Սուլեան 2ական, Avkéski 2.05 ֆրանք։ Գումար 316.05։

(Տես Յառաջ 30 Մայիս)։

Սեբաստացիներու նահանգային միութեան կդր. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Պօղոսեան եղբարք 100, Ե. Նազարեան 50, Թէրզեան եղբարք 50, Օր. Լ. Գըրճեան 25, Հ. Մեծատուրեան 25, Հ. Փամպուքեան, Պ. Կէժճեան, Օ. Մարտիրոսեան, Ա. Հեքիմեան, Խաչատուրեան եղբարք, Հաճընեան եղբարք 20ական, Ա. Նազարեան 15, Գ. Գարակէօզեան, Պ. Անդրէասեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սասամպոլեան, Ի. Շահինեան, Մ. Օտապաշեան, Մ. Ղազարեան, Օ. Դարբինեան, Օ. Հալաճեան, Գ. Հատըրմեան, Յ. Կիւլպէնկեան, Յ. Առաքելեան, Դ. Ղարիպեան, Օր. Հ. Յ. Ռմն Թ. 10ական, Տիկ. Մ. Դարբինեան, Ա. Հօտիկեան, Մ. Զատրճեան, Հ. Տաղաւարեան, Ս. Եազըճեան, Տէր Թումանեան, Կ. Էքիզեան, Գ. Մանասեան, Գ. Ա., Գ. Ասլանեան, Գ. Սինանեան, Հաճի Թօմա Տէր Գրիգորեան, Օ. Տալեան, Ռ. Տէր Թումանեան, Ա. Գափափեան, Ռմն 5ական ֆր.։ Գումար 615 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 31 Մայիս)։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 659.30։
Պրանկօն, Մ. Ղ.— 45։
Վարշաւիա, Ա. Ա.— Հաճեցէք 100 ֆրանք եւս ղրկել։ Վճարած կ'ըլլաք մինչեւ 1 Փետր. 1929։
Ալեքսանդրիա, Ս. Կ.— 1 եգիպտ.
Մարսէյլ, Յ. Ե.— 140 ֆր.։
Մարսէյլ, Շ. Թ.— 35։
Փօն տը Շէրիւի, Գործ.— 150։
Տեսին, Կ. Գ.— 50։
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 10։
Շիրազ, Ա. Ա.— 3 անգլ.։
Սէն Փիէռ, Ս. Ճ.— 35 ֆր.։

Այրի Տիկին Մարինոս եւ զաւակը Պ. Գրիգոր Կարապետեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի աղջկան եւ քրոջ՝ Օր. ԵՂԻՍԱԲԵԹԻ (16 տարեկան) դառնաղէտ մահուան առթիւ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 30 Մայիս առաւօտեան ժամը 8ին Քօնսէփսիօն հիւանդանոցին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պիթլիսցի Վարդան Յակոբեան կը փնտռէ Պիթլիսի Շէն գիւղացի Ճաճինի որդին Խաչօ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Յունաստան։ Այժմ հոս եկած է Ֆրանսայ։ Իմացնել՝ Mr. Haïg Markarianի, Maison Luase, Rue Recoulutte. Bollene (Vaucluse).

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Չէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին Թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել՝ իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Հէրէկցի (Էրպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թահսիլտար) մօր անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— Կը փնտռուի Ակնցի Երուանդ Փափազեան որ 1925ին կ'ուսանէր Փարիզի դեղագործական վարժարանը։ Երեք տարիէ ի վեր է որ լուր չկայ, զինք ճանչցողներէն եւ կամ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ» Գրատուն, 13 րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսէյլ։

— Սարգիս Գէորգեան նախկին Interpréte Armenien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drome). Այժմ Վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու լուրը առնուած է. իմացնել՝ Պ. Սահաթճեանի, Chez Mr. André 13 Place Jean Mace, Lyon.

— Կը փնտռուի Գարաթաշցի (Իզմիր) Վարդան Գասպարեան, հօր անուն Եղիա, մօր անուն Մառի, քոյրերը Թագուհի եւ Սաթենիկ։ Իզմիրի դէպքէն 15 օր վերջ տեսնողներ եղած են։ Իմացնել՝ իր մօր՝ Mari Kasparianի, Moulinage de la Javoune à Jonquerette, St. Saturnin, les-Avignons, Vaucluse, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ 1928 — 6 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 666 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մարսէյլէն հայրենակից մը կը գրէ.

— «…խոր յուզումով եւ միանգամայն ցասումով կարդացի «Յա…»ի Մայիս 31ի խմբագրականը, «Անճարակ եւ Անճոռնի»:

…դուք Թերթ ունիք, հետեւաբար միջոց՝ ստեղծելու համար այս …թիւ շարժում մը, որուն նպատակը պէտք է ըլլայ նախ՝ այդ …ալացի ոգէտ հեղինակին շառաչուն ապտակ մը իջեցնել, իտա…կէն գրքոյկ մը հրատարակելով, եւ յետոյ աչալուրջ հսկել բոլոր …ափեղցփեղ օտար հրատարակութիւններուն որոնք կը յանդգ…հայ անունը արատաւորել, անոնց պատշաճ պատասխանները …ով իրենց իսկ լեզուով, չէզոքացնելու համար անոնց ազդեցու…ը օտար շրջանակներու մէջ:»

Ընթերցողները ծանօթ են հարցին:

…տալացի հեղինակ մը, «Turchia di Kemal» (Քէմալի Թուր…) *անուն գրքին մէջ, կարգ մը այլանդակ ակնարկներ ըրած էր …ժողովուրդի մասին:*

Մայիս 29ին թարգմանաբար հրատարակեցինք իր խօսքերը, … Մայիս 31ին եւ Յունիս 1ին, երկու խմբագրականներով …պատասխանեցինք ամէնէն անճոռնի վերագրումներուն:

Ուրիշ ընթերցողներ ալ փութացին իրենց վրդովումը յայտ…, իտալացի հեղինակին աններելի ոգիտութեան առթիւ: Իսկ …արսէյլի հայրենակիցը որոշ առաջարկ մը կը դնէ, որու մասին …ուզէինք մեր տեսակէտը յայտնել:

Նախ ըսենք որ, աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ կը գըտ…ուին չարակամներ եւ ոգէտներ: Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, տա…ներով շփում ունեցած են հայ ժողովուրդին հետ, անսպառ …եան, խօսք եւ եռանդ վատնուած է, բայց նորէն պակաս չեն …թիններ, Պլոտ Ֆառէրներ եւ աւելի անճարակներ, որոնք ու…ած են մուր քսել հայ ժողովուրդի ճակտին: Պլոտ Ֆառէր …քան առաջ գնաց որ, 1921ին, գաւառական հանդէսի մը մէջ, …ձնէր ապացուցանել՝ թէ Հայերը Թուրք ջարդած են, եւ ոչ …է Թուրքերը Հայ:

Ամերիկայի մէջ, ուր շատ աւելի ծանօթ են մեր կեանքին, …որհիւ զպրոցական, մարդասիրական եւ միսիոնարական առա…ութեանց, Տոքդ. Կէյթսեր, Միս Փաթրիքներ, Տոքթ. Պար…ններ չեն քաշուիր մեզ յանցաւոր հանել, վտանգելով իրենց …պարկեշտութիւնը:

Իտալիան բացառութիւն չէր կրնար կազմել, մանաւանդ …մա որ կառավարութիւնը ինք թրքանպաստ քաղաքականու…իւն մը կը հետապնդէ:

Եւ յետոյ, կարելի չէ աշխարհի բերանը փակել:

Ինչ կը վերաբերի իտալական գրքոյկ մը հրատարակելու …առաջարկին, փութանք ըսել թէ՝ պակաս չեն հայանպաստ ի…տալական հրատարակութիւններ, ինչպէս եւ ֆրանսերէն, անգլե…րէն, գերմաներէն եւ ռուսերէն գիրքեր:

Մանաւանդ 1922էն յետոյ, ունեցած ենք տեղատարափ մը …կարգի հրատարակութեանց: Հ. Հ. պատուիրակութիւնը եւ …անգուցեալ Ազգ. Պատուիրակութիւնը որքան ցրուած են, …քան ալ դարակներու մէջ կը պահեն բազմաթիւ գրքոյկներ …գիրքեր, հայ եւ օտար հեղինակներու ստորագրութեամբ:

Առանձնապէս Իտալիոյ մէջ, պատերազմի ընթացքին և ա…ի վերջը հրատարակուած են Armenia *հանդէսը եւ զանազան …գիրքեր: Այնուհետեւ, միշտ ալ Հայերու մասին գրութիւններ …ած են եւ կ'երեւան թերթերու մէջ: Թորինոյի որբանոցը …նչեւ այսօր կը հրատարակէ ամսագիր մը,* «Le Orfane Armene» (… Որբեր):

Այնպէս որ, կարելի է ըսել թէ ինչպէս Անգլիոյ, Ֆրանսայի, …մերիկայի կամ Գերմանիոյ, Իտալիոյ մէջ ալ ընտրեալ դասը …ճանչնայ մեզ, մեր նկարագիրը, մեր տառապանքներն ու …տենչումները: Այդ մասին առատ խօսքեր լսած ենք նաեւ …պաշտօնական բեմերէ:

Բայց ճիշդ է որ, մարդիկ մոռացկոտ են այսօր, եւ պար…տաւոր ենք միշտ յիշեցնել, քրքրել եւ արծարծել:

Այս տեսակէտէն, պարտք մը կ'իյնայ բոլորին վրայ, Հ. Հ. …պատուիրակութենէն մինչեւ մամուլը եւ մտաւորականութիւնը:

Ամփոփուելով Իտալիոյ վրայ, Միլանի Ուսանող. Միութեան …աշխատութեան կը յանձնենք այս խնդիրը: Անոնք ամէն դիւ…րութիւն ունին բուն իսկ իտալական մամուլին միջոցաւ սթա…ցնելու «Քէմալի Թուրքիան» գրողը, անոր առջեւ փռելով …բազմաթիւ փաստեր, վկայութիւններ եւ գիրքեր, բոլորովին …կաշառ հեղինակներէ: Մինչեւ անգամ կրնան շարժման մէջ …նել պարկեշտ եւ ազդեցիկ Իտալացիներ:

Միայն թէ, չմոռնանք մէկ բան: — Քառասուն տարուան …նակուտակ հրատարակութիւնները չկրցան այնքան ծանօ…ցնել մեզ, փարատել թիւրիմացութիւններն ու կանխակալ …րծիքները, որքան մէկ իրական, կենդանի գործ: Ինչպէս, …նակ, Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի, Անդրանիկի եւ …ններու կռիւները, Վասպուրականի եւ Բագուի հերոսա…րտը, կամ Սարդարապատի գրոհը: Ճշմարտասանութեան հա…ր չէ որ կ'ըսենք թէ վերջին 10—15 տարուան ընթացքին Եւ…պան եւ Ամերիկան մեզ աւելի շուտ ճանչցան, քան առաջ, …նի մը տասնեակ տարիներու դիւանագիտական մարզանք…րու ընթացքին:

Ուրիշ խօսքով, մէկը շարունակած ատեն, միւսը պէտք …մոռնանք:

Պէտք չէ ըլլանք միակողմանի, միայն մէկ ոտքի վրայ …նգնած:

Միշտ արթուն, հարկ է պատրաստ գտնուիլ և՛ մէկ և՛ …իւս ճակատին վրայ:

Թուղթին հետ փամփուշտն ալ, համաձայն պարագաներուն:

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՌ

Ոչ մէկ բառ փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին եւ երեւանեան կոչնակին մէջ, անկախութեան տասնամեակի փառաւոր տօնակատարութեան առթիւ:

Առաջինը՝ ռամկավար շաբաթաթերթը, բերնին ջուրերը վազցնելով կը նկարագրէ ո՛ր եւ է գինարբուք, ջոջի մը հարսնիքը կամ «ազգային» ծիւրշաւի մը յաղթանակը, Տէր եւ Տիկին Մալէզեանի թէյասեղանը եւ ռամկավար պապուկի մը կնունքը:

Երկրորդը՝ սուտ-իրաւ իրար խառնած՝ կը թխէ ու կը թխէ, պատմելու համար գործկոմներու, ժողկոմներու, կոմբջիջներու կտրած-թափած հրաշալիքները:

Բայց ոչ մէկ տող՝ ամբողջ ժողովուրդի մը ազատագրութեան առաջին հանգրուանին, պատմական մեծ դէպքի մը տօնակատարութեան մասին: Լաւ կամ գէշ:

Դէպք մը, որուն փառաբանութեան համար ածական չէին գտներ, դեռ քանի մը տարի առաջ, ռամկավար ժամկոչները:

Դէպք մը, որու մասին Երեւանեան յիշատակութիւնը կ'ընէ «Հ. Ս. Խ. Հ. *պետական հրատարակչութեան* «Պատի օրացոյցը» (1928).

— «*ՄԱՅԻՍ 28, ՅԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. 1918. Հայաստանը հայտարարվում է անկախ հանրապետություն*»:

Անշուշտ… ապրանքը քշելու համար (Հօկի Երեւանի կեդրոնը այս օրացոյցէն Ամերիկա ղրկած է 100 օրինակ):

Ճղճի՛մ, ճղճի՛մ արարածներ…

Աւելի մերկապարանոց կերպարանքով մը չպիտի կրնայիք ապացուցանել ձեր անյատակ անբարոյականութիւնը:

ՎԱՀԷ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպէս կը գրէ մեր թղթակիցը, Աթէնքի մէջ ալ մեծ խանդավառութեամբ տօնուած է անկախութեան տասնամեակը: Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, *Նոր Օր* կը շեշտէ (31 Մայիս).

— «*Գոնէ տարին անգամ մը, ժողովուրդը պէտք է հրապարակաւ ըսէ իր խօսքը մեր գործի մասին: Կրնայ ըլլալ որ սխալած ըլլանք մենք կամ շեղած նպատակէն. կրնայ ըլլալ որ մեր ուղղութիւնը հայկական շահերու հակառակ ճամբու մէջ դրած ըլլանք: Մարդ ենք, կը սխալինք:*

Ժողովուրդը, գերագոյն կամքը եւ իշխանութիւնը, իրաւունք ունի ուղիղ ճամբան ցոյց տալու մեզի, եթէ սխալած ենք, իրաւունք ունի թելադրութիւններ ընելու, եթէ մենք մեր գործունէութիւնը դրած ենք սխալ հիմերու վրայ:

Կիրակիի փառաւոր ցոյցէն յետոյ, երբ ժողովուրդը եկաւ իր վստահութիւնը եւ հաւանութիւնը յայտնելու մեր քաղաքականութեան, աւելի ինքնավստահ ու գիտակից, պիտի քալենք նոյն ճամբայէն, նոյն եռանդով ու նուիրումով:

Ամէնէն նուիրական նպատակները ոչինչ կ'արժեն, հիւլէի չափ չեն ազդեր կեանքի վրայ, եթէ ժողովուրդը չծառայէ անոր, զայն իրականացնելու համար զոհողութիւններ չընէ: Ժողովուրդ ու նպատակ պէտք է համերաշխաբար քալեն, ձեռք ձեռքի տուած, գիրար լրացուցած, որպէսզի չուշանայ այն գեղեցիկ օրը, որուն կը սպասեն անհամբեր հարիւր հազարաւոր հոգիներ:

Պատասխանատուութենէ խուսափող չենք, ոչ ալ աշխատանքէ փախուստ տուող: Կեցած ենք ժայռի պէս մեր դիրքերուն վրայ, անդրդուելի ու հպարտ: Ու այդ կեցուածքը այսօր աւելի նշանակալից կը դառնայ, կը խոստանայ աւելի արդիւնաւոր ըլլալ, երբ ժողովուրդը նոր յենարան մը եւս կ'աւելցնէ, ճակատը աւելի ամրապնդելով, կամքերը աւելի պողպատելով:

Այո՛, աւելի վստահ ու աւելի վճռական, դէպի նպատակը, ձեռք ձեռքի բոլոր տարրերուն հետ, որոնք կեցած են անկախութեան տեսակէտին վրայ:»

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.— վերջերս շատ տխուր պարագաներու մէջ կորսնցուցինք ընկեր Պետրոս (Պետեա) Պալեանը, որ իր տղեկնոց եւ մէկ հատիկ զաւկին հետ 1923էն ի վեր Պաղտատ հաստատուած, հիւրանոցի մը մէջ նուազածութեամբ պարապելով կ'ապրէր:

Քանի մը շաբաթ առաջ, մասնաւոր գործով մը Դամասկոս կը մեկնի Պալեանը: Ճամբան իր նստած ինքնաշարժը, որուն մէջ 20ի չափ Մեքքէի ուխտաւորներ կային, կը մոլորի անապատին մէջ: Այսպէս վեց օր արաբական անապատին մէջ անօթի ծարաւ մնալէ յետոյ, Պալեանը, շնորհիւ իր խելքին ու անձնուէր նկարագրին, կ'որոշէ ինքնաշարժին հայ օգնական վարիչին ու Արաբի մը հետ ճամբայ ելլել հետիոտն, եւ աստղերու օգնութեամբ մօտակայ ովասիս մը գտնելով, օգնութիւն հասցնել մնացեալ դատապարտուած իր միւս ուղեկիցներուն: Ճամբան յոգնութենէ, անօթութենէ ու ծարաւէ ուժասպառ, կը հասնի մինակը Ամմանի սոտ (Անդրյորդանանի մայրաքաղաք) գիւղ մը, ուրկէ կը փոխադրուի Ամման, ու հոն կը մեռնի: Իր երկու ընկերներու մասին լուր չկայ, ինչպէս նաեւ իր եղերական մահուան մանրամասնութիւնները կը պակսին:

Անգլիացի օդանաւորդները իրմէ իմանալով կորսուած ինքնաշարժի մասին, քանի մը ժամուան փնտռտուքէ յետոյ կը գտնեն ինքնաշարժը իր ճամբորդներով: Գրեթէ բոլորն ալ հիւանդ ու կիսամեռ վիճակի մէջ կը փոխադրուին Ամման:

Ողբացեալ ընկերը եղած է ռուսական բանակին մէջ գնդացիրի սպայ: Գտնուած է զօր. Սեպուհի բանակին մէջ, ու հազարումէկ մահեր խիզախօրէն դիմագրաւելէ յետոյ, այսօր ծով անապատին մէջ կը մահանայ, ի խնդիր պուտ մը ջուրի, կտոր մը հացի:

Մայիս 15ին հոգեհանգստեան պատարագէն յետոյ, սգահանդէս մը կազմակերպուած էր Ռուսերու եւ իրեն զինակից ու գաղափարակից ընկերներու կողմէ: Ներկայ էին, բացի Հայերէն, բազմաթիւ օտարներ, որոնցմէ սիրուած ու յարգուած էր ողբացեալ ընկերը: Բանախօսները վեր հանելով Պետեա Պալեանի նկարագրին ու բնաւորութեան յատկանշական կողմերը, ողբացին այն մեծ կորուստին վրայ զոր ունեցաւ հայ տարագիր զինուորականութիւնը:

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

33րդ Ցանկ

	Ֆր.
Այրի Տիկին Յարութիւն Կրէտ, *Լոնտոն* (1 անգլ. ոսկի, Յունիս 5ի սակով)	123.80
Վիգէն Գարմէն	25.—
Գումար	148.80
32րդ ցանկին գումարը	41,849.45
Ընդհ. գումար	41,998.25

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւթուրք նոր բանակցութիւններ

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ԳԼՈՒԽ

Աթէնքէն «Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի կը հեռագրեն թէ Էնկիւրիի մէջ նոր բանակցութիւններ սկսած են իտալական դեսպան Օրսինիի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ: Այս վերջինին կ'ընկերանայ նաեւ առեւտրական եւ ելմտական գործավարը: Բանակցութեան նիւթն է Հռոմի իտալեւթուրք վերջին դաշնագրի յաւելուածին մէջ նախատեսուած տնտեսական խնդիրներու կարգադրութիւնը եւ մասնաւորապէս Իտալացիներուն Անատոլուի մէջ հաստատուելու իրաւունքը:

Թուրք կառավարութիւնը նախապատուութեան իրաւունք պիտի տայ Իտալիոյ՝ այն բոլոր հանրօգուտ շինութեանց համար, որոնք պիտի կատարուին Պոլսոյ, Իզմիրի, Ատալիոյ, Իսքէնտէրունի(?), Սինոպի և Տրապիզոնի մէջ: Ասկէ զատ, իտալական դրամագլուխը պիտի ընդունուի երկաթուղիներու շինութեան համար, անգլեւամերիկեան դրամագլուխին հետ:

Նախատեսուած են չորս նոր երկաթուղագծեր, իբրեւ մեկնակէտ ունենալով Էնկիւրին: Առաջինը պիտի երկարի Սեւ Ծով, երկրորդը Գաւթէմունիէն պարսկական սահմանագլուխը, երրորդը Մուսուլ, չորրորդը Ատալիոյ ճամբով դէպի Իսքէնտէրուն, քերելով Միջերկրականի եզերքը:

Ասկէ զատ, իտալական դրամագլուխը Թրքականին հետ միասին պիտի մասնակցի հանքերու շահագործումին եւ Քէօթահիոյ մէջ կատարուելիք շինութեանց:

Այս աշխատանքներուն մասնակցող իտալացի բանւորները Անատոլուի մէջ հաստատուելու իրաւունք պիտի ունենան, պայմանաւ որ անոնց թիւը 5000ը չանցնի իւրաքանչիւր նահանգի մէջ:

Ոսկիի բարձրացումը եւ զանազան զրոյցներ

Առջի օր Սակարանին մէջ անգլիական ոսկին 18 սանթիմի բարձրացում մը ունեցաւ, այսինքն 124.02էն բարձրացաւ 124 ֆր. 20ի: Երկար ամիսներէ ի վեր 124.02ի վրայ կայունացած ըլլալով, այս փոքրիկ յաւելումը զանազան մեկնութիւններու տեղի տուաւ թէ՝ Սակարանի եւ թէ խորհրդարանի շրջանակներուն մէջ:

Ժամանակէ մը ի վեր շատ կը խօսուի ֆրանքի պաշտօնական կայունացման մասին, ոսկի ֆրանքի 1/5րդ արժէքով, այսինքն ներկայ ֆրանքը 20 սանթիմ ոսկիի արժէք պիտի ունենայ, որով եւ անգլիականը պիտի արժէ 125 ֆրանք:

Այս առթիւ զրոյց շրջեցաւ նաեւ թէ Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչ Մորօ մտադիր է հրաժարիլ: Կ'ըսուի թէ Մորօ լուրջ տարակարծութիւններ ունի թէ՝ Դրամատան իր ընկերներուն եւ թէ ելմտական նախարարութեան հետ՝ ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին: Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչը քանիցս ազդարարած է թէ այլ եւս չի կրնար պատասխանատուութիւնը ստանձնել այն դժուարին կացութեան, ըստ որում դրամատունը — ֆրանքի բարձրացումը արգիլելու համար — ստիպուած է շարունակ օտար դրամ գնել ու ատոր համար ալ նոր թղթադրամ հանել: Հրաժարման զրոյցը կը հերքուի:

Իտալեւսերպ վէճը

Վերջին օրերս Սերպիոյ մէջ տեղի ունեցած հակիտալական ցոյցերը այլեւս վերջ գտան: Իտալիոյ խիստ ծանուցագիրներուն Սերպիոյ կողմէ տրուած պատասխանը գոհացուցիչ կը նկատուի Հռոմի մէջ: Պելկրատի իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ այս մասին պաշտօնապէս հաղորդեց արտաքին նախարար Մարինքովիչի: Այս ձեւով կարգադրուած կը նկատուին Սփալթոյի միջադէպերը: Պատշաճ հատուցումներ պիտի տրուին այն Իտալացիներուն, որոնց վաճառատուները թալլուեցան: Նախազգուշութիւններ ձեռք առնուած են՝ արգիլելու համար անկարգութեանց կրկնութիւնը: Ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ խստիւ արգիլուած են ցոյցերը:

Մահափորձ Չանկ-Ցօ-Լինի դէմ

Երէկ գրեցինք թէ Չինաստանի հիւսիսային բանակի վերին հրամանատար մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին Փեքինէն երկաթուղիով Մուքտէն գացած ատեն կամուրջ մը օդը ելած է եւ մարաջախտը վիրաւորուած է: Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, կառախումբին վրայ ռումբերով յարձակում գործուած է Մուքտէնի մօտ: Ահաբեկիչները շատ լաւ տեղեակ էին թէ ո՛ր վակոնին մէջ նստած է մարաջախտը. այնպէս որ, երբ կառախումբը կ'անցնէր Լոթաօ-Քաոյի կամուրջին վրայէն, ռումբերը նետեցին այդ վակոնին վրայ: Երեք վակոններ քանդուեցան. մարաջախտը դէմքէն վիրաւորուեցաւ, Հայլունքիանկի կառավարիչ զօր. Վո-Ցանկ-Չանկ մեռաւ իր ստացած վէրքերէն: Չանկ-Ցօ Լինի պահակախումբէն եւս քանի մը հոգի սպաննուեցան, վիրաւորներուն մէջ են երկու զօրավարներ: Մարաջախտին անձնական պահակները եղեռնափորձէն վերջ գնդացիրի կրակ բացին ամէն ուղղութեամբ. ձերբակալուեցան երկու կասկածելիներ, որոնք չպայթած ռումբեր ունէին իրենց վրայ: Ասոնք անմիջապէս տեղւոյն վրայ գնդակահարուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՈՍԹԸՆ, 20 Մայիս

Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան ու Թուրքիոյ միջեւ ստորագրուած առժամեայ համաձայնագրի պայմանաժամը քանի մը օր առաջ լրացած ըլլալով, դեսպան Կրուին հրահանգուեցաւ յանուն Ամերիկեան կառավարութեան երկարաձգել զայն։

Այդպէս ալ եղաւ, ու որքան ատեն որ ներկայ վարչութիւնը իշխանութեան գլուխ կը մնայ եւ Լօզանի դաշնագիրը չէ վաւերացուած, առժամեայ համաձայնագիրը պիտի վերանորոգուի, հնարաւորութիւն տալու երկու կառավարութիւններուն՝ բնականոն յարաբերութիւնները շարունակելու։

Այս փութկոտութիւնը եւ օրէնքի տրամադրած իրաւունքը չարաչար գործածելու այս արարքը, ըստ լաւատեղեակ մարդոց, կը բխի կառավարութեան թրքանպաստ տրամադրութենէն, որուն ետին ծածկուած կը մնան միլիոնատէր Մօրկընի, քարիւղի եւ միսիօնարական խմբակները։

Այս վերջինները լծուած են թրքանպաստ մեծ պրոպականդի մը Միացեալ Նահանգներու մէջ, վայելելով նաեւ վարչութեան անդամներու անհատական համակրութիւնն ու քաջալերութիւնը։

Շահակից բոլոր խմբակներու եւ անհատներու շարժառիթը կը բխի զուտ նիւթական պատճառներէ, եւ բարոյական բոլոր հասկացողութիւնները կը գոլորշիանան քարիւղի շողին մէջ,

Այս պայմաններուն տակ, Հայաստանի ոտնակոխուած իրաւունքներու մասին կոչ ուղղել բարոյական հասկացողութեանց՝ պիտի նշանակէ պարապ տեղը ջուր ծեծել, որովհետեւ, այդ իրաւունքները անտեսող եւ Լօզանի Դաշնագրին կամ անոր նման նոր դաշնագրի մը կողմնակից հանդիսացող բոլոր պաշտօնական ու անպաշտօն երեւելիները շատ լաւ կ'ըմբռնեն թէ ի՛նչ ոճիր կը գործուի Հայաստանի արդար իրաւունքներուն հանդէպ, սակայն իրենց համար շահը աւելի զօրաւոր է քան խիղճը։

Ի հարկէ այս արարքին պատասխանատու չէ այս մեծ հանրապետութեան ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, որ սակայն չունի միջոց հակազդելու առաջիններուն, որոնց ձեռքն է եւ նիւթական ուժը եւ երկրին իշխանութիւնը։

Կը թուի թէ այս է բուն պատճառը, որ Հայաստանի Պատուիրակութեան Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչ Պ. Վ. Գարտաշեան իր պայքարի զէնքը շեշտակի ուղղած է անոնց դէմ, որոնք գիտակցօրէն կը գործեն Հայաստանի իրաւունքներուն դէմ։

Քանի մը շաբաթ առաջ, Պ. Գարտաշեան պաշտօնագրով մը՝ Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովի նախագահ Պ. Պորահին յայտնեց թէ կառավարութեան երկու անդամներ, Հայաստանի իրաւունքները կը ծախեն քարիւղի փոխարէն։ Պ. Պորահ պահանջեց այդ պարոններուն անունները։ Կարծեմ իրեն ղրկուած է այն գրքոյկը, որուն մէջ յականէ յանուանէ տրուած են խնդրոյ առարկայ մարդոց անունները։

Իր արդար պահանջին աւելի ուժգին թափ մը տալու համար, Պ. Գարտաշեան պաշտօնական նամակով մը դիմեց նախագահ Քուլիճին եւ յայտնելով իր կառավարութեան անդամներէն ոմանց կողմէ Հայաստանի իրաւունքներուն դէմ կատարուող ոտնձգութիւնները, առաջարկեց հետեւեալ երեք միջոցները, յստակօրէն պարզելու համար մատնանշուած վնասակար քայլերը.-

1.— Նախագահը յանձնարարէ Ծերակոյտին՝ քննութիւն մը բանալ Լօզանի դաշնագրին մասին, ուր պիտի գտնուին բոլոր փաստերը այն յարաբերութեանց մասին, զորս Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւն ու անոր պաշտօնեաները ունեցած են Հայաստանի եւ Թրքական կառավարութեան հետ, հայկական հարցի առթիւ։

2.— Յանձնարարել Արտաքին նախարարին, որպէս զի ընդունի Լա Հէյի Իրաւարար Ատեանին վճռին ենթարկել, Միացեալ Նահանգներու եւ Հայաստանի միջեւ եղած վէճը։

3.— Եթէ այս առաջարկը Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան պատուին ու արդարութեան տեսակէտէն անթոյլատրելի կը համարուի, գոնէ նշանակել երեք կամ հինգ Ամերիկացիներէ բաղկացած յանձնաժողով մը՝ լսելու փաստերը եւ տալու վճիռ մը։

Այս առաջարկները ոմանց համար շատ տարօրինակ թուեցան։ Եւ ահա մեղադրանքներ Պ. Գարտաշեանի դէմ, իր առած քայլերուն համար։ Նոյն իսկ Նիւ Եորք Հէրըլտ (հանրապետական) նման լուրջ թերթ մը հեգնանքով չակերտներու մէջ կը դնէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը։

Տարակոյս չկայ թէ այս նամակը ուղղելէ առաջ, Պ. Գարտաշեան խորհրդակցութիւն ունեցած է Հայաստանի բարեկամ ծերակուտականներու հետ եւ անոնց նկատառման յանձնած է բոլոր կէտերը, որոնք անշուշտ նպատակայարմար գտնուած են։

Այս կացութիւնը ստեղծող պատճառները բացատրուած են նամակին մէջ, որմէ կ'երեւի թէ Միացեալ Նահանգները ունին որոշ գրաւոր ու բանաւոր յանձնառութիւններ Հայաստանի հանդէպ, ճանչցած են Հայաստանի Ե՛ւ փաստական Ե՛ւ իրաւական անկախութիւնը, իսկ մինչեւ այժմ այդ քայլը չեղեալ համարող ո եւ է պաշտօնական զեկոյց չկայ։

Միւս կողմէ, համաձայն ամբաստանագրին, դահլիճի երկու անդամներ ուղղակի շահագրգռուած իրենց նիւթական հեռանկարներով՝ «դաւակից կ'ըլլան մէկ միլիոն Հայերու իրենց պապենական տուներէն քշուելուն, Մուսուլի նաւթէն բաժին ստանալու համար եւ կը ծրագրեն, իրենց զոհերու լքած վայրին քարիւղի պահեստներուն տիրանալ։»

Այսպիսով, արտաքին պաշտօնատունը գործիք դարձուցած են մասնաւոր շահերու հետապնդումին, ի վնաս Հայաստանի ժողովուրդին։

Ուրիշ խօսքով, հակառակ Միացեալ Նահանգներու գրաւոր եւ բանաւոր խոստումներուն եւ Հայաստանի անկախութեան իրաւական ճանաչումին, ներկայ վարչութեան մէջ կան մարդիկ, որ կը դաւեն Հայաստանի դէմ, նոյնիսկ կառավարական պաշտօնատուները գործածելով այդ նպատակին։

Այդ պարագային Հայաստանի հանրապետական պատուիրակութիւնը հիմքեր ունի իր ներկայացուցիչին միջոցով դնելու վերոյիշեալ առաջարկները, ու այս արարքին մէջ ոչինչ կայ տարօրինակ։

Ի հարկէ շահագրգռուող Ամերիկացիներ եւ Հայեր կը վրդովուին այս արարքէն։ Բայց կը թուի թէ Հայաստանի Պատուիրակութիւնը չզգուիր այդ երեւոյթէն, որովհետեւ գիտէ թէ նոյն կառավարութեան դահլիճին, Ծերակոյտին, Երեսփ. Ժողովին ու հասարակութեան մէջ կան բազմաթիւ մարդիկ, որոնք նոյնպէս կը վրդովուին կատարուած դաւերէն ու պիտի աշխատին խափանել Միացեալ Նահանգներու պատուին արատ բերող այս քայլերը։

Ինծի կը թուի թէ Հայաստանի Պատուիրակութիւնը աւելի ուժեղ քայլեր պիտի առնէ ներկայ պարագաներու տակ, քանի որ շուտով տեղի կ'ունենան նախագահական ընտրութիւնները, որու հետեւանքով պիտի վերջ գտնէ ներկայ վարչութեան պաշտօնավարութիւնը։ Նոյնիսկ Հանրապետականներու յաջողութեան պարագային, կրնայ ըլլալ որ ուրիշ տրամադրութիւն ունենայ նոր վարչութիւնը։

Յ. ԱՄԱՍՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

Անհամար բազմութիւն մը երկիւղածութեամբ կը հետեւի հանդիսութեանց — կոմիտասեան երգչախումբ — բանախօսութիւններ եւ արտասանութիւններ — գաղութին ներքին կեանքը:

27 Մայիս

Մայիս 28ի տասնամեակը այս տարի տօնուեցաւ աննախընթաց շքեղութեամբ, Աթէնքի շքեղագոյն սրահներէն «Դիոնիսիա»ի սրահին մէջ, Մայիս 27ի կիրակին։

Որոշուած ժամէն շատ առաջ անհամար բազմութիւն մը գրաւած էր սրահին բոլոր աթոռներն ու անկիւնները։ Հարիւրաւորներ ոտքի վրայ էին եւ երկիւղածութեամբ հետեւեցան չորս ժամ տեւող հանդիսութեանց։

Հանդէսը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին կողմէ եւ մասնաւոր կարգադիր յանձնախումբ մը կը հսկէր կարգապահութեան։

Ցայտագիրը, ճոխ եւ գեղարուեստական, անցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին բոլոր յարանուանութիւններն ու կուսակցութիւնները։ Ներկայ էին նոյնիսկ հայ հոկտեմբերիկներ, Նախագահն էր ընկ. Տօքթ. Եօտէմիշեան, որ կոմիտասեան երգչախումբին կողմէ յունական եւ հայկական քայլերգներուն երգուելէն յետոյ, բացաւ հանդէսը, պարզելով օրուան տօնին նշանակութիւնը։

Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկ. Արամ Աբրահամեանի, յաջորդաբար երգեց «Մայր Արաքսի»ն եւ «Լուսին չկար»ը քառաձայն։ Ցարգանքի անկեղծ եւ ինքնաբուխ արտայայտութիւններ ըրին զօր. Թորգոմ եւ ուրիշներ։ Ուխտաւորին «Ուխտի գիշեր»ը արտասանեց ընկ. Պ. Նաճարեան։

Բեմադրուեցաւ պատկեր մը «Հին Աստուածներ»էն՝ «Աբեղային խուցը»՝ Աթէնահայ Տրամաթիքի բեմավար Կարօ Խաչիկեանի եւ նոյնքան խոստմնալից աշխատաւորի մը, Պ. Յ. Վէքիլեանի կողմէ։ Տեղի ունեցաւ նաեւ «Թիթեռնիկներու պարը» անունով տեսիլք մը, որ կը խորհրդանշէր տարուան չորս եղանակները։ Ու կրկին՝ կոմիտասեան 60 հոգինոց երգչախումբը երգեց «Սարերի հովին մեռնեմ» եւլն.։ Ու արտասանութիւն մը՝ ընկ. Նաթալիի «Աղօթքը»՝ ընկ. Հ. Նալպանտեանի կողմէ։

Ցետոյ, ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ Տիկ. Եանիոսի բանախօսութիւնը՝ ժողովուրդներու եւ կիներու ազատագրութեան շուրջ եւ Հ. Յ. Դ. Յունաստանի Կեդր. Կոմիտէին անունով բանախօսութիւն մը, ընկ. Մ. Փափազեանի կողմէ, որ այս առթիւ յիշեց Պօղոս Նուպարի եւ Զօպանեանի խանդավառ ճառերը, խօսուած 1919ին, Մայիսի 28ին առթիւ։

Առաւօտեան ժամը 11ին սկսած հանդէսը վերջացաւ կէս օրուան 2.30ին, երգչախումբին «Ցառաջ Նահատակ»ովը ու ընկ. Նախագահին շնորհակալութեան խօսքերովը։ Հանդէսի առաջին դադարին Ներկաներուն բաժնուեցան եռագոյն զարդանիշեր։ Տիկ. Եանիոսի բանախօսութիւնը թարգմանեց՝ «Նոր Օր»ի աշխատակիցը, Պ. Հ. Քամպակեան։

Ներկաները մեկնեցան՝ Մայիս 28ը յառաջիկայ տարի հայրենիքին մէջ տօնելու բուռն փափաքով։

*** Կեդր. Վարչութիւնը որոշապէս պահանջած է գումարել Պատգամ. Ժողովը, թէեւ խառնակիչները ամէն գնով կ'ուզեն արգիլել զայն։

«Ցոլթանակ» եւ «Շիրակ» հանգուցեալ օրկաններուն տեղը սկսաւ հրատարակուիլ «Արձագանգ» անուն թերթ մը, որ առաջին իսկ օրէն նախկիններուն ուղղութիւնը բռնեց, թէեւ կը յայտարարէ թէ կապ չունի անոնց հետ։

Կը տեղեկանամ, որ եթէ Պատգամ.ի դիւանը ձգձգէ գումարումը, Կեդր. Վարչութիւնը իր գործունէութեան տեղեկագիրը պիտի տայ մամուլին, պարզելով իրեն արգելք եղող ազդակներն ու պահանջելով անոնց չէզոքացումը։ Կեդր. Վարչութեան գործունէութիւնը ջլատող միակ ազդակը՝ Մազլմեանն է, եւ Կեդր. Վարչութիւնը իր տեղեկագրով պիտի պահանջէ անոր չէզոքացումը։

Ինչքան շուտ, այնքան լաւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄՈՐԹԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Մորթը շօշափելիքի զգայարանն է, որուն միջոցաւ կը զգանք մարմիններու գոյութիւնը, ջերմութիւնը, ծանրութիւնը, կարծրութեան կամ փափկութեան աստիճանը եւլն.:

Մորթը ո՛րքան թանձր ըլլայ, ա՛յնքան բթացած կ'ըլլայ շօշափելիքի զգայնութիւնը։ Մորթին յարատեւ գործունէութիւնն ու շփումները բրտութիւն առաջ կը բերեն, որով մորթին զգայնութիւնը կը նուազի։ Գործաւորներու ձեռքին մորթը աւելի բիրտ ու անզգայ է, քան փափկակազմ օրիորդներուն ձեռքին մորթը։ Հետեւաբար փափուկ մորթ ունենալու համար պէտք է կարելի եղածին չափ զայն զերծ պահել յարատեւ գործունէութենէ ու շփումներէ։

Մեր մարմինը ամբողջութեամբ ծածկուած է մորթով, որ ծակոտկէն թաղանթ մըն է. այդ անտեսանելի ծակոտիկներուն միջոցով է որ տեղի կ'ունենայ մորթային արտաշնչութիւնը, դուրս կ'ելլեն քրտինքը, արեան վնասակար ու թունաւոր տարրերը, թթուները եւ ճարպը։

Քրտնային եւ ճարպային գեղձերը, որոնք մորթին տակը կը գտնուին, քրտինքով ու ճարպով կ'օծեն մորթին մակերեսը։ Քաջառողջ չափահասի մը մորթը բնականոն ջերմութեան եւ հանգիստի մէջ 700—900 կրամ քրտինք կ'արտադրէ, սակայն ջերմութեան յաւելման, զօրաւոր մարզանքի, ըմպելիներու չափազանց գործածութեան եւ հիւանդութեան ազդեցութեան տակ, մորթը դուրս կը վանէ աւելի մեծ քանակութեամբ քրտինք, որ անգոյն, թթու ու անախորժ հոտ ունեցող հեղուկ մըն է։ Քրտինքին ջրային մասը մարմնին ներքին ջերմութեան ազդեցութեան տակ, ճերմակեղէններու եւ հագուստներու թափանցկոտութեան շնորհիւ կը շոգիանայ, եւ մորթին վրայ կը մնան շատ մը պինդ մասեր, որոնք կազմուած են բջջական մնացորդներէ, ճարպէ եւ զանազան տեսակ աղերէ։ Ասկէ զատ, մորթը կը ծածկուի ճարպային գեղձերուն արտադրած նիւթով, որ բնապանիր (caséine) եւ բնասպիտ (albumine) կը պարունակէ։

Բոլոր այս նիւթերը խառնուելով արտաքին փոշիներուն հետ, կը կուտակուին եւ կ'արգիլեն մորթին արտաշնչութիւնը։ Մորթին արտաշնչութեան կը պարտինք մեր մարմնին ջերմութեան կարեւոր մասը։ Երբ մորթային շնչառութիւնը որեւէ պատճառով արգիլուի, մեր մարմնին ջերմութիւնը կը նուազի եւ ի վերջոյ կը սառինք, իսկ երբ մորթին արտաշնչութիւնը բոլորովին դադրի, անմիջապէս կը մեռնինք։ Մորթային արտաշնչութեան դադարման պատճառով է որ յաճախ ծաղիկ, հարսանիթ (rougeole) եւ կարմրախտ (scarlatine) կոչուած հիւանդութիւնները մահառիթ հանգամանք մը կ'ունենան։

Մորթային շնչառութեան եւ ջերմութեան արտադրութեան կը նպաստեն մարմնին շարժումները, մորթի շփումներն ու մարձումը, մեծաքանակ արիւն բերելով մորթին մէջ։ Մորթային շփումները շատ օգտակար են ջղային մարդոց եւ տկարակազմներու համար։

Մորթին անհարթութիւններուն եւ գեղձային արտադրութեանց ստեղծած միջավայրի բերումով, մորթին մէջ կը վխտան նաեւ բիւրաւոր մանրէներ։ Տօքթ. Ռէմլէնժէ հաստատած է թէ մէկ հարիւրամեդր քառակուսի մորթի տարածութեան վրայ միջին հաշուով 40.215 մանրէ կը գտնուի. հիւանդ մորթը աւելի մեծ քանակութեամբ մանրէ կը պարունակէ՝ այդ մանրէներէն ոմանք անվնաս են, իսկ ուրիշներ՝ վնասակար, ախտածին հանգամանք ունին եւ պատճառ կը հանդիսանան մորթային տկարութիւններու եւ ուրիշ բազմատեսակ հիւանդութեանց։ Մորթային մանրէներուն համախմբութիւնն ալ յաճախ կ'արգիլէ մորթին արտաշնչութիւնն ու կանոնաւոր գործունէութիւնը։

Մորթը ենթակայ է ամէն տեսակ վէրքերու (խայթուածք, կտրուածք, այրուածք)։ Ան յաճախ օթեւան է տարականոն արտադրութեանց, ըլլա՛յ յատկանշական էլուկներու, ըլլա՛յ մորթի հիւանդութեանց, որոնցմէ ոմանք մակաբոյծ են, ինչպէս քոսը, ուրիշներ՝ արտաքին կամ ներքին ծագում ունին՝ eczéma, եւ վերջապէս շատեր, որոնք ներքին հիւանդութիւններէ եւ մարսողական խանգարումներէ առաջ կու գան։

Ինչպէս ըսինք, օդին մէջ գտնուած զանազան տեսակ փոշիները մորթին արտաքին երեսին վրայ գտնուած ճարպին միանալով, կը գոցեն մորթին ամէնէն նուրբ ծակերը եւ ասով արգելք կը հանդիսանան անոր ազատ արտաշնչութեան։ Արդ, մարդուն առողջութիւնը անվտանգ պահելու եւ կեանքը երկարելու համար, պէտք է հոգ տանիլ մորթին մաքրութեան եւ յաճախակի լուացումներու ենթարկել զայն։

Բժիշկ մը թռչուններու փետուրները հանելով, անոնց մորթին ծակոտիկները թանձր հեղուկով մը ծածկած է։ Ասով մորթին արտաշնչութիւնը արգիլուելով, տեսած է որ անոնք քիչ ժամանակէն մահուան վտանգին մէջ ինկած են։ Այս օրինակը կը բաւէ ապացուցանելու համար թէ որչափ կարեւոր է մորթին մաքրութիւնը, առողջապահական տեսակէտով։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ ժան[...]ախտը, քոլէրան, թիֆոն եւ [...] դին, կարմիր ու սեւ [...] մորթին անմաքրութեան [...] մարմնին աղտոտութեան հե[...]ւանք են։

Մեծանուն առողջաբան Տօքթ. Հիւֆլանտ մորթի առողջապահութեան մասին հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ.

— «Մորթը կը ծառայէ [...] հելու մարդուս մարմնին ներ[...] նակութիւնը։ Որքան գործունեայ ու թափանցիկ ըլլայ, այնքան աւելի ազատ կ'ըլլայ բորբոքումներէ, թոքի, աղիքի եւ [...] հիւանդութիւններէ, մաղձային ջերմերէ, յօդացաւերէ եւլն.։»

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԵՐՈՍԵԱՆ

ՄԵԾ ՓՈԹՈՐԻԿ

ՇԱՐԺԷՆ ՅԵՏՈՅ

(Թղթակցութիւն)

ՖԻԼԻՊԷ, 30 Մայիս

Երէկ, 29 Մայիս, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, յանկարծ երկինքը ծածկուեցաւ գարշ[...]րելի ամպով մը, որուն իսկ[...] բնազդօրէն խուճապի մատնուեցաւ ժողովուրդը։ Մարդիկ սկսան փախչիլ, խանութները գոցել եւ պատսպարաններ փնտռել։

Մրրիկը պաշարեց բովանդակ քաղաքը ծածկելով զայն փոշիով եւ խաւարով։ Փոշիի անթափանց ամպը տեղի տուաւ կարկուտի մը նախ սիսեռի, յետոյ կաղինի մեծութեամբ, [...] խիտ եւ ուժեղ, որ կէս վայրկեանի մէջ ճերմկցուց գետինը։ [...]դին մէջ կը պարէին տաղաւարի տախտակներ եւ իբրեւ տանիքի ծածկոց գործածուած թիթեղի մեծ թերթեր։ Կարկուտին յաջորդեց տեղատարափ մը, ողողելով բոլոր հրապարակներն ու փողոցները։ Ամբողջ ժամ մը տեւեց անձրեւը։

Արքայական պարտէզին մէջ, ասոսի հսկայ ծառ մը, հողէն վեր երկու մեդր բարձրութեան վրայ կտրուեցաւ, ուրիշ ծառի մը վերի մասը կտրուելով մխուեցաւ հողին մէջ։ Խորտակուեցան բազմաթիւ ծառեր զանազան պարտէզներու մէջ։ Մարիցայի բրինձի գործարանը ժամէ [...]րէն նորոգող քանի մը որմնադիրներ հրաշքով ազատուեցան մահէն, որովհետեւ փոթորիկը փրցնելով՝ հեռուն նետած էր նոյն գործարանին երկու հարիւր քառակուսի մեդր տարածութեամբ տանիքը։ Փրթած հեռագրական թելերը եւ խոր[...]տակուեցան սիւները։

Գարշը-Եաքայի Վօյնիկ[...] փողոցի 4 թիւ տան մէջ, կայ[...] ծակ իյնալով սպաննեց Գաբ[...] Վլան, որ մրրիկին փրթած [...] հուն փութացած էր տան [...] տէզը, ներս առնելու համար [...] խաղցող թոռը, բայց հազիւ [...] մտած, ածխացաւ [...]

Քաղաքին ծայրերը գտնուող տաղաւարներէն շատերը [...] ցան փոթորիկէն։ Իսկ այս [...] դերը գրողը՝ տեղեկութիւններ հաւաքելէ յետոյ, փութալով Ժամպազ-Թէփէ, դէպի իր [...] ւարը, հոն գտաւ ցեխին մէջ [...] ղախուած եւ խառնուած [...] անկողնի եւ գոյքի մասեր [...] Հովը քշած էր տաղաւար[...] տախտակներն ու ուրիշ [...] կաները։

Նոյն աւերները եղած են [...] Թաթար-Փազարճըքի մէջ, [...] շրջակայ գիւղերէն հեռագ[...] կը հասնին նման լուրեր։

Ուժեղ քամին կը շարուն[...] ուի մինչեւ այս վայրկեանս [...] ցուրտ է օդը։ Ամէն մարդ ձմ[...] զգեստներով կը շրջի։

Յ. ՓԱՓ[...]

ԿԷՍ ՔԻԼՕ ԿՇՌՈՂ ԿԱՐԿՈՒՏ

Վերջին փոթորիկներուն [...] հուն, Մօնթէլիմէի մօտերը, Վ. [...] րի հովտին մէջ ինկած են [...] կուտներ, որոնք 450 կրամ կը կշռէին։

Տեղացող կարկուտներուն [...] տեւանքով, Մարսիյեարկի եւ Օ[...] պէի կողմերը շատ մը այգի[...] փճացան։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳ. ԲԱՆԱԿՈՒՄԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒԷՆ ԿԸ ՔԱԼԵՆ ՀԱՅԵՐԸ

...ի նախխոտ Սկաուտներու հիմնադրութեան 17րդ. տարեդարձը ... մէջ տօնուեցաւ մեծ ... Շաբաթ եւ Կիրակի ... օր: Կը բանակէին երեք հազար ֆրանսացի սկաուտներ, իսկ օտար խումբեր՝ Հայեր, Անգլիացիներ, Յոյներ, Ռուսներ, Լեհեր եւլն.: Պատուոյ տեղը յատկացուած էր հայ խումբին, որուն բանակավայրը լաւագոյնն էր եւ գնահատուեցաւ բոլորէն: Շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցան բանակումի կրակներ: Անհագին կրակներու շուրջ հաւաքուեցան սկաուտները: Տեղի ունեցան երգեր, պարեր եւ զանազան զուարճութիւններ:

Կիրակի առաւօտ տեղի ունեցաւ ընդհանուր քննութիւնը ընդհ. խմբապետներ Պ. Պ. Կէ..., Տէժարտէնի, Պոնամոյի եւ ... Ռոլանի կողմէ: Երբ ընդհանուր խմբապետը քննեց շարուած հայ սկաուտները, խօսքը խմբապետին ուղղելով ըսաւ. «Իսկապէս կատարեալ էք այսօր, և այնքան շատ, միւս օտար խումբերուն քով. դուք պարզ խումբ մը չէ որ ունիք, այլ ամբողջ ...ջան մը:»

Իսկ Պ. Պոնամօ ցոյց տալով ... հայկական եռագոյնը, ըսաւ.

— «Փուրգուրացէք այս դրօշին վրայ, հայ տղա՛ք, միայն հայրենիքէն հեռու մնացողներն են որ գիտեն անոր յարգը. մեր տղաքը շատ բաներ ունին սորվելիք ձեզմէ:»

Ամբողջ օրը հարիւրաւոր ... ներ հաւաքուած էին հայկական բանակավայրին շուրջ եւ հետաքրքրութեամբ կը դիտէին մեր տղաքը:

Իրիկուան, տեղի ունեցաւ տողանցք մը 4000ի՝ հասնող բազմութեան առջեւ: Ամէն տարի առջեւէն կը քալէին Անգլիացիները, բայց այս տարի ընդհ. խմբապետը վարձատրելու համար հայ խումբը, զայն նորոգեց օրուան տողանցքի առաջնորդը: Հայ տղաքը հետեւեցան եռագոյնին՝ համաչափ քայլերով եւ հուռաներու արժանացան: Տողանցքէն վերջ, ընդհ. խմբապետը իր շնորհաւորութիւնները յայտնեց հայ խումբի ցոյց տուած յառաջդիմութեան համար:

Հայ սկաուտները այս անգամ եւս յայտ բերին իրենց արժանիքը. միւս բոլոր օտար խումբերը զարմացած էին Հայերու հանդէպ ցոյց տրուած այսքան մեծարանքին համար:

Այս կարգի միջազգային հանդիպումներ մեծ պրոպագանդ կ'ըլլան հայութեան համար: Աստիկա միեւնոյն ժամանակ առիթ մըն է խումբին մէջ բերելու համար բոլոր այն հայ սկաուտները, որ օտար խումբերու մէջ կը գտնուին և անոնց թիւը շատ է....

Գ.

∴ Յառաջիկայ Կիրակի Մէօտոնի անտառին մէջ տեղի կ'ունենայ խումբին տարեկան ընտանեկան արշաւը: Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուող հայրենակիցները: Շոգեկառք առնել Invalidesէն կամ Pont Mirabeauէն, եւ իջնել Meudon-Val-Fleury, ուր ժամը 10ին, 1ին եւ 2ին առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

Հանքերու շահագործում. — Լէնինականէն երկու քիլոմեդր հեռու, «Խաչքար» կոչուած վայրը հարուստ է տուֆ քարի շերտերով: Լէնինականի երկրաշարժէն յետոյ, քարի պահանջը ստիպեց տեղական մարմինները որ հանքերը դնեն շահագործման ձեռնտու պայմաններու մէջ: Գերմանիա եւ Պելճիքա յանձնարարուած մեքենաները արդէն հասած եւ անոնցմէ մէկ մասը, պելճիքացի մասնագէտներու հսկողութեան տակ, արդէն հաստատուած են հանքերուն մէջ: Երկաթ լարելու միջոցով քարերը կը կտրուին 10 արշին խորութեամբ եւ երկարութեամբ: Այս խոշոր կտորները կը տարուին գործարան, ուր յատուկ գործիքներով, կը կտրուին, կը ողորկուին եւ կը տաշուին: Եւ կը յուսացուի որ քարի տարեկան արտադրութիւնը հասնի մինչեւ երկու միլիոն կտորի:

Մեծ ապագայ ունի նաեւ Արթիկի վարդագոյն տուֆը, որ գիտական մարմիններու կողմէ ճանչցուած է իբրեւ լաւ, յարմար եւ աժան: Քարը թեթեւ է եւ հաճելի գոյն մը ունի:

Արդէն միջոցներ ձեռք առնուած են՝ կարճ ժամանակի մէջ կառուցանելու համար Լէնինական - Արթիկ երկաթուղագիծը, մինչեւ քարահանքերը:

Անչափահասներու ամուսնութեան դէմ. — Զրաշէն գաւառակի մեծ Պարնի գիւղին մէջ, վերջերս տեղի ունեցած է շրջանային դատարանի նիստը ուր քննուած են անչափահասներու ամուսնական երկու գործեր: Ծնողներու փոխադարձ համաձայնութեամբ 14 տարու զոյգ մը ամուսնութիւն կնքած էր: Ուրիշ ծնողք մը իր 14 տարու զաւակը կարգեր էր 22 տարու աղջկան մը հետ:

Դատարանը պատիժի ենթարկած է ծնողքները. իսկ դատէն յետոյ, դատաւորը հետաքրքիր գիւղացիներու բազմութեան մը առջեւ, պարզած է անչափահաս ամուսնութիւններու վատ հետեւանքները եւ անոնց դէմ պայքարելու անհրաժեշտութիւնը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԵՐԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ. — Հոս ալ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հ.Հ.10րդ տարեդարձը, Սէօյէօզի Հայրենակցական Միութեան սրահին մէջ: Ժամանակէն շատ առաջ բազմութիւնը սկսած էր լեցնել սրահը, եւ ուշ մնացողները ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ:

Նախագահ ընկեր Մարգար Բարխեան, կարճ ճառով մը հանդէսը բացուած յայտարարեց, եւ առաջարկեց «Մեր Հայրենիք»ը միաբերան երգել ոտքի վրայ:

Եղան արտասանութիւններ և մեներգներ:

Յետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօս՝ ընկեր Աշոտը, որ պատմականը ըրաւ Մայիսեան դէպքերուն, եւ իբրեւ նոր վերադարձած Հայաստանէն, մանրամասն խօսեցաւ մերհայրենակիցներուն հոգեկան վիճակին մասին, եւ վերջացնելով թելադրեց չյուսահատիլ. «Ուշկանուխ պիտի ունենանք մեր անկախ հայրենիքը»:

Եղան հարցումներ չէզոք անձերու կողմէ, եւ ընկերը լիովին գոհացուց տուաւ անոնց:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Կ. Պօտուրեան

ԲՈՆԻ (Ավէյրոն), 30 Մայիս. — Անկախութեան տասնամեակը տօնուեցաւ գաղութիս մէջ մեծ ոգեւորութեամբ:

Ներկայ էր ամբողջ գաղութը, թէեւ շատերը նոր կը դառնային իրենց առօրեայ տաժանակիր աշխատանքէն: Սրահին դրան վրայ կախուած էին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշակները: Իսկ հանդիսականներու կուրծքերը զարդարուած էին փոքրիկ եռագոյն ժապաւէններով, որ պատրաստուած էր Հ. Յ. Դ. Բոնպի Ենթակոմիտէին կողմէ: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս:

Ատենախօս ընկեր Խաչրիկ մանրամասնօրէն ու հասկնալի ոճով մը պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, անկախութեան հաստատման պարագաները:

Հանդէսը վերջանալուն մօտ, երգեցիկ խումբը երգեց «Հերոս մննչեց»: Յետոյ հարցումներ ուղղուեցան, որոնց պատասխանեց ընկեր բանախօսը:

Այս առթիւ երեք նոր ընկերներ աւելցան մեր շարքերուն վրայ: Ներկաները չէին ուզեր հեռանալ:

Ախլաթցի

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՓԱՌԷ ԼԸ ՄՈՆԻԱԼ, 1 Յունիս. — Հոս կը գտնուինք տասը տուն Հայ եւ 12 երիտասարդ: Բոլորս ալ կ'աշխատինք հողի գործարանը: Ինն ու կէս ժամ աշխատանքի համար կ'առնենք օրական 21 ֆրանք, հազիւ թէ մենք մեզ կ'ապրեցնենք: «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք աղէտեալ եղբայրներու, քոյրերու ու մայրերու անտանելի կեանքը: Մենք ալ մեր լուման չպիտի խնայենք Ֆիլիպէի շարժի զոհերուն համար: Յառաջիկայ շաբաթ հանգանակիչ յանձնախումբը իր հանգանակած գումարը պիտի ուղարկէ «Յառաջ»ին: Զօրս դաշնակցական ընկերներ ենք, կ'աշխատինք «Եփրատ» անունով խումբ մը կազմել:

Պ. Համբ.

«ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Կիրակի օր Փարիզի մէջ տօնուեցաւ Մայրերու Օրը»: Քաղաքապետարանին մէջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը: Ոսկի շքադրամներ տրուեցան 11 զաւակ ունեցող մօր մը եւ 10 զաւակի տէր վեց մայրերու, 17 արծաթ շքադրամներ՝ ինը զաւակի տէր 8 եւ 8 զաւակի տէր 9 մայրերու, իսկ 5, 6 եւ 7 զաւակ ունեցող 57 մայրեր ստացան բրոնզէ շքադրամներ: Ընդամէնը 84 շքադրամ՝ 362 զաւակներու համար, որոնց 160ը 15էն վերեւ 202ը 15 տարեկանէն վար են:

Հանդէս մըն ալ տեղի ունեցաւ Թրոքատէրոյի մէջ:

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՄԸ

Քանի մը օրէ ի վեր Կոստանցայի մէջ տեղի կ'ունենայ ծովաբուծութեան միջազգային համաժողովը, որուն կը մասնակցի նաեւ Տօքթ. Պարտիզեան, տնօրէն Լիտօի (Իտալիա) Սոլարիոմ ճառագայթաբուժական հաստատութեան: Տօքթ Պարտիզեան համաժողովին վերջին նիստին գեկուցում մը կարդաց նիւթ՝ ունենալով «La posologie solaire dans les complications du mort Pott».

ՁԱՒԷՆ ԱՐՔ. ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Շաբաթէ մը ի վեր Կոստանցա կը գտնուի Նախկին պատրիարք Զաւէն արք., որ Պաղտատէն հասած է եւ ատեն մը պիտի մնայ Ռումանիա:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԷՇԻՐԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Շաբաթ երեկոյ Սփորթինկ Սանթրալ քլիւպի մէջ տեղի ունեցաւ Պէշիրի (Աւետիս Ալպաղաթեան) եւ Ցէլպոր Լնէի մրցումը, որ օրուան ամէնէն հետաքրքրականն էր:

Առաջին շրջանէն իսկ Պէշիրի հարուածներու առաւելութիւնը բոլոր ներկաներու ծափահարութեան արժանի կ'ըլլար: Իր հակառակորդը որ յաղթած էր Պէշիրէն աւելի հուժկու հակառակորդներու, չէր կրնար տիրապետել մեր հայրենակցին, որ մինչեւ վերջին շրջանը շատ յաջող մրցում մը ունեցաւ: Իր ձախ ու աջ հարուածները իրենց նպատակին կը հասնէին: Օրուան դատաւորը յաղթական հռչակեց Պէշիրը՝ կէտերու առաւելութեամբ:

Մ. Ա.

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿՄԱԽՔՆԵՐ

Ամերիկայէն կը հեռագրեն թէ գիտականները 99 կմախքներ գտած են Իլլինոյս գետի հովիտին մէջ, Սէյնթ Լուիսէն (Միսուրի) 120 մղոն դէպի հիւսիս և Իլլինոյսի մայրաքաղաք Սփրինկֆիլտէն 50 մղոն հեռու:

Հնագէտները կը կարծեն թէ այս կմախքները կը պատկանին զարգ. ճանչցուածներէն բոլորովին տարբեր ցեղի մը: Ոմանք նոյն իսկ աւելի առաջ երթալով կ'ըսեն թէ նախապատմական ցեղի մը կը պատկանին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՂԱԳՈՐԾՆ ԱՒ ԻՐ ԴԵՂԸ. — Լիոնի մէջ դեղագործ մը ճաշի հրաւիրած էր իր մէկ պաշտօնակիցը, որ լաւ մը ուտել եւ խմելէ յետոյ, գլխու սաստիկ ցաւեր զգաց: Հիւրընկալ դեղագործը իր պատրաստած մէկ պլոր հրամցուց անոր. հիւրը կլլեց զայն, բայց ոչ միայն գլխու ցաւը չանցաւ, այլ նաեւ անոր վրայ բարդուեցան փորի բուռն ցաւեր:

Դեղագործը զարմացած ուզեց անձամբ փորձել իր դեղին ազդեցութիւնը. ինքն ալ ենթարկուեցաւ նոյն վիճակին եւ ստիպուեցաւ դիմել մօտակայ բժիշկի մը, որուն տանը մէջ՝ իր հիւրը արդէն հոգին կ'աւանդէր, թունաւորուեր էր: Հիւրընկալ դեղագործը փոխադրուած է հիւանդանոց, ուր կը դարմանուի ուրիշներու պատրաստած դեղերով:

125,000Ի ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ. — 125,000 ֆրանք ունենալէ յետոյ, զայն մոռնալու համար ինքնաշարժ հանրակառքին մէջ, մարդ նախ ինքզինքը մոռնալու է: Ընծանօթը որ Վ.իշիի մէջ, հանրակառքի նստարանին վրայ ձգեր էր իր պայուսակը ու մեկներ, թէեւ յիշողութիւն չունի, բայց լաւ բախտ ունի եղեր որ, պարկեշտ կառավարի մը հանդիպեր է: Հանրակառքի պաշտօնեան որ այդ կլորիկ գումարը գտեր էր առանց ականատեսներու, կրնար հանդարտօրէն գրպանել, բայց նախընտրած է զայն յանձնել ոստիկանութեան: Բայց խնդիր է. Մարդը որ 125,000ը մոռցաւ, պիտի յիշէ՞ իր կորուստը, եւ կորուստը յիշելէ յետոյ, խելք պիտի ընէ՞ երթալ փնտռելու:

ԲՌՆՈՒԱԾ. — Երկու շաբաթ առաջ, պատմեր էինք թէ՝ Լուիզ Ռիվիէռ, 25 տարու, որ կը ծառայէր Պարոն Փաթէի տան մէջ, գողնալէ յետոյ իր տիրոջ ադամանդները՝ 800.000 ֆրանք արժէքով, փախեր էր: Լուիզ առջի օր ձերբակալուեցաւ փորթ տը Վէրսայլի մէկ սրճարանին մէջ: Բայց վրան, գողօնին հետքը անգամ չէր մնացեր, գրպանէն միայն 90 սանթիմ ելաւ: Ոստիկանատան մէջ պատմեց թէ՝ Մայիսի սկիզբները ծանօթացեր էր Սպանիացիի մը, որուն միայն փոքր անունը գիտէր՝ Անթօնիօ: Շուտով մտերմացան եւ գլուխ գլխի տեսակցութեան մը ընթացքին՝ Անթօնիօ թելադրեց իր բարեկամուհիին գողնալ իր տիրուհիին՝ Տիկին Փաթէի գոհարները, յետոյ, իրեն հետ փախիլ Սպանիա: Լուիզ համակերպեցաւ եւ գողութիւնը կատարելէ յետոյ, գնաց իր բարեկամին քով, որ 15 օր մը զայն բանտարկած պահեց սենեակի մը մէջ, եւ այդ միջոցին, Սպանիոյ համար անցագիր ստանալու ձեռնարկներ ըրաւ: Միայն երէկ, իր սիրուհիին յայտնեց թէ չէր յաջողած եւ թէ երկուքը մէկ Պելճիքա փախչելու էին, եւ զայն տարաւ մինչեւ կայարան: Գոհարները Սպանիացիին վրայ էին: Կայարանին մէջ, տոմսակները առնելու պատրուակով, հեռացաւ եւ անգամ մըն ալ մէջտեղ չելաւ:

Աղջիկը ձերբակալելէ յետոյ, ոստիկանները կը փնտռեն գոհարները եւ Սպանիացին, որ վայելուչ, միշտ ածիլուած դէմքով, խարտեաշ, 1.70 մեդր հասակով եւ երկու ոսկի ակռաներով երիտասարդ մըն է եղեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Հանրապետութեան տասնամեակի հանդէսին կարգադիր մասնախումբը իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ՝ Պ. Պ. Justin Godardի, Krafft-Bonnardի եւ Oliver Baldwinի, որոնք հրապարակաւ յայտնեցին իրենց շնորհաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ բոլոր օտար եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններուն, հայ գաղութի եւ հայ կազմակերպութիւններուն, որոնք անձամբ եւ կամ գրաւոր շնորհաւորեցին Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան 10րդ տարեդարձը:

Խորին շնորհակալութիւն Փարիզի Զինուորական կառավարիչ զօրավար Կուրօի, որ հաճեցաւ տրամադրել զինուորական նուագախումբը:

Նաեւ շնորհակալութիւն Օրիորդներ՝ Հ. Ախտամեանի, Ա. Տէր-Կարապետեանի, եւ դաշնակահարուհի Փէրէզի, Պ. Պ. Ա. Ղուկասեանի, Ս. Նաւասարդեանի, որոնք իրենց շնորհալի մասնակցութիւնը բերին հանդէսին գեղարուեստական բաժնին: Ինչպէս նաեւ հանդէսին կարգապահութեան հսկող հայ աբրիներուն, օրիորդներուն եւ պարոններուն:

Ի դիմաց կարգադիր մասնախումբի՝ Ա. Խատիսեան, Լ. Գեւոնեան, Վ. Եարճանեան, Յ. Պուրնազեան,

Փարիզ, 1 Յունիս 1928

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԽՈՒՆԿԸ

Ասիկա կէտ մըն է որուն վրայ ... ժողովուրդը մեղմացուցիչ ... չընդունիր: Ֆրոզին իր ... կը փրկելու ստիպուած էր ... այն: Բայց իր հայրենակիցներ ... մինչեւ իսկ կը մոռնային թէ ... իրեն՝ ամբողջ գիւղը ... ուած էր: Չէին խորհեր նոյն ... որ եթէ Ֆրոզին խոստութեան ... էր՝ իրենց բոլորին համար ... րածը կը սպասէր:

Մարիկօ, բոլորին պէս, միջոց ... կը խորհէր էր թէ Ֆրոզին համա... էր Թուրքին պղծութեան: Իր ... յրենասիրութիւնն ու կրօնա... րութիւնը վիրաւորուեր էր այդ ... տճառով:Եւ աւհաւասիկ իր քնո... րդիին առաջին բառերէն իսկ ... հասկցաւ թէ սխալեր էր, թէ իր Աֆրոդիտէն միշտ նոյն Աֆրոդիտէն էր մնացեր: Շունչ առաւ: Իր սաստիկ ուրախութեան մէջ իր պատասխան Ֆրոզինի խնդրանքին որ այդ մղձաւանջէն փրկուիլը կը պահանջէր, սա անպատեհի բառերը իր կոկորդէն դուրս ելան.

— Տանդ մէջ պէտք է խունկ ծխես:

Ֆրոզին ապշահար մնաց: Այո, ճիշդ էր սակայն, եւ ինք բնաւ այդ մասին չէր խորհած: Օծուած խունկը, պիտի վտարէր այդ անիծուածը դեւի մը պէս: Օ՜հ, եթէ կարելի ըլլա՜ր, եւ հեւասպառ, տակաւին իր սիրտը կսկծացնող մտածումով գրաւուած, Ֆրոզին ըսաւ պառաւին.

— Հապա՞ գուշակութի՞ւնը, զաւակնե՞րս: Ուրեմն զաւակներս սպաննելու պէտք չպիտի՞ ունենամ:

Պառաւը, անհաւատալի արագութեամբ ինքն իր վրայ շրջան մը ըրաւ, վայրկեան մը Ֆրոզինի առջեւը կանգնեցաւ եւ պատասխանեց կրկին.

— Տանդ մէջ պէտք է խունկ ծխես, կ'ըսեմ քեզի, միշտ խունկ ծխես:

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՅՐԸ

Յաջորդ առաւօտ իսկ, Ֆրոզինի տանը մէջ խունկ ծխեցին: Այդ գործողութիւնը Մարիկօ անձամբ ուզեց կատարել: Այս առթիւ փափա Էֆթիմիոսի բուրվառը փոխ առած էր, բայց ինքը միայն պէտք է գործածէ զայն, քահանային ներկայութիւնը չէր ուզեր: Կ'երեւի բուրվառը շարժելով հանդերձ հանդիսաւոր բառեր ունէր արտասանելիք, զորս անհրաժեշտ էր, որ Ֆրոզինէ զատ ոչ ոք լսէր: Թերեւս ալ Մարիկօ այդ քրիստոնէական ծէսին մէջ խառներ բաներ, որոնք կը զգար թէ նուազ ուղղափառ էին: Անօգուտ էր, որ քահանայ մը ներկայ ըլլար: Ֆրոզին անձկութեամբ կը սպասէր:

Մարիկօ սկսաւ: Այս արարողութեան մէջ, ամէն ատենէ աւելի իր շրջելու, անընդհատ շարժելու յատկութիւնը ի գործ դրաւ: Բան չմնաց որ չտեղափոխէր, աթոռ, սեղան, պանիր, հաց, եւ կամ զգեստ: Երբ ամէն ինչ իր ուզածին պէս կարգադրեց, նոր պտոյտներու սկսաւ: Սենեակին մէջտեղը կը կանգնէր, բուրվառը կը շարժէր, յետոյ արագ, անկիւն մը կը վազէր,կը վերադառնար, ուրիշ անկիւն կ'ուղղուէր, եւ այսպէս սենեակին չորս անկիւնները նոյն արարողութիւնը կատարելէ վերջ, սեղանին տակ կը մտնէր, կը վերականգնէր, դէպի դարան կը ցատկէր, սնդուկին վրայ կը մագլցէր, վար կը նետուէր, իր ծիւրած մատները կը շարժէր, րոպէ մը, անշարժ՝ աղօթք մը կը մրմռար, յետոյ արագ քայլերով դէպի դուռը կ'ուղղուէր, կը բանար զայն, խիզախօրէն կը կանգնէր,իբր թէ այս անգամ այլեւս բնաւ չշարժէր, շատ հեռու դէպի հորիզոն՝ խնկամանը ուժով մը կը փարտէր, սենեակին մէջտեղը կը վերադառնար, գետին կը փռուէր. սրունքները կը խաչաձեւէր, եւ ափովը ծունկերուն կը զարնէր. յետոյ սուր ու յաղթական ձայնով կը գոչէր.

— Վերջացա՜ւ, խունկը ծխուեցաւ: Հիմա ամէն տեղ պէտք է գոց պահել:

Ֆրոզին, այս խօսքերէն, այս արարողութենէն վերջ կը կարծէր թէ վերջնական բան մը տեղի պիտի ունենար: Ուզեց որ Մարիկօն փստահեցնէ զինքը: Բայց ան կը խուսափէր միշտ,որովհետեւ, յանկարծական մտքերը անկարող են լայն բացատրութիւններ տալու: Դողդոջուն եւ յաղթական, կը կրկնէր Ֆրոզինի թէ պէտք էր խունկ ծխել եւ ամէն կողմ փակ պահել: Յետոյ, յանկարծ մեկնեցաւ:

Ֆրոզին առանձին մնաց: Բոլոր ծակերը խնամքով խցեց: Մարիկօ, ձեղնայարկէն ստորնայարկը խունկ ծխած էր: Ֆրոզին իր մանկիկն իսկ հոն էր տարած Մարիկոյին երթեւեկները չխանգարելու համար: Բայց պզտիկ ձան ձեղնայարկը մեկուսանալու տրամադրութիւն չունէր, խաղալ կ'ուզէր: Ֆրոզին վար իջեցուց զայն: Ճառանգական վարժութիւնը անհանդուրժելի չէր դարձներ իրեն խունկին հոտը: Լաւախորժակով ճաշեց եւ հանդարտօրէն ննջեց: Ֆրոզին, անոր քովիկը նստած՝ յանկարծ սկսաւ դողալ վախէն: Եթէ այլեւս չարթննա՞ր ան: Եթէ խունկին ծուխը խեղդամա՞հ ընէր զայն: Եթէ սպասուած քաւութիւնը այդ էր: Ոչ, տղեկը կը հանգչէր, վայրկեան մը՝ ան իր մանրիկ թաթիկները շարժեց, աչուկները կէս մը բացաւ եւ քնասէրի սիրուն ձեւով մը միւս կողմը դարձաւ:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Միւսները փախան։ Քննութիւնը հաստատեց թէ այդ ռումբերը կուգային Ռուսիայէն։ Այս պարագան ցոյց կուտայ թէ անարեկիչները կը շարժէին բոլշեւիկեան դրդումով։

Զանկ-Ցօ-Լինի մահափորձին լուրը նոր խուճապ առաջ բերաւ Փեքինի մէջ։ Հիւսիսայիններու պետական պաշտօնեաները իրենց ընտանիքներով սկսան փախչիլ դէպի Մանչուրիա։ Փեքինի հարուստները դիւանագիտական թաղը կ'ապաստանին եւ իրենց գոհարեղէնները օտար դրամատուններ կը յանձնեն։

Զանկ-Ցօ-Լինի ներկայացուցիչները մայրաքաղաքին մէջ կը մնան եւ կը բանակցին Զանկ-Քայ-Շէքի եւ ազգայնական միւս զօրավարներու պատուիրակներուն հետ։

Ընդհարումներ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ժողովրդական կուսակցութիւնը Թիմիշվարի մէջ ունեցաւ մեծ հաւաքոյթ մը, նախագահութեամբ զօր. Ավէրէսքուի։ Բոլոր հռետորները յարձակեցան կառավարութեան քաղաքականութեան եւ գիւղացի - ազգայնական կուսակցութեան գրգռիչ ընթացքին դէմ։

Ներկայ գիւղացի - ազգայնականները փորձեցին խանգարել կարգը, սակայն պզտիկ ընդհարումէ մը վերջ ցրուեցան։ Գիւղացի - ազգայնականները փորձեցին փողոցներուն մէջ եւս զօրավար Ավէրէսքուի դէմ ցոյցեր կատարել։ Այս ցոյցը վերջացաւ ընդհարումով մը, որուն ընթացքին երկուստեք չորս հոգի վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնը միջամտելով վերահաստատեց կարգը։

Աշխարհի շրջանը՝ ցեփլինով

Գերմանիոյ մէջ աւարտելու վրայ է շինութիւնը հսկայ ցեփլինի մը, որ պիտի մկրտուի Յունիս 9ին՝ կոմս Ցեփլինի ծննդեան 90րդ տարեդարձին օրը։ Ծրագիրներ կը կազմուին աշխարհի շրջանը կատարելու համար։ Այս ճամբորդութիւնը պիտի բաժնուի չորս հանգրուանի։

Առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Ֆրիտրիխսհաֆէնէն Թոքիօ, 6250 մղոն։ Երկրորդ հանգրուանը՝ Ճափոնի մայրաքաղաքէն Սան - Տիէկօ (Քալիֆորնիա), կտրելով Խաղաղականը։ Երրորդ հանգրուանը՝ Լէյքհըրսթ (Նիւ - Ճըրզի), 2800 մղոն եւ վերջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Նիւ - Եորքէն Ֆրիտրիխսհաֆէն (Գերմանիա)։

ՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇԸ ԿՈՏՐՈՒԱԾ

Երկու պելճիքացի օդանաւորդներ՝ տեղակալ Էրրուա եւ յիսնապետ Պրէօնէն կոտրեցին տեւողութեան մրցանիշը, որ քանի մը օրէ ի վեր կը պատկանէր իտալացի օդանաւորդներ Ֆէրրարինի եւ հազարապետ Տէլփրէթ 58 ժամ 37'ով։ Պելճիքացիները Շաբաթ առաւօտ ժամը 6.40ին ճամբայ ելան գաղտնաբար կոսէնքուրի օդանաւային կայանէն եւ օդին մէջ մնացին 60 ժամ 7' 32"։

Ատլանտեանը կտրելու նոր ձեռնարկ

Երէկ գրեցինք թէ ամերիկացի օդանաւորդ Ուիլմըր Սթուլց Պոսթընէն ճամբայ ելած է՝ ընկերակցութեամբ Օր. Ամելիա Էրհարթի եւ մեքենավար Թոմ Կորտընի եւ թէ մտադիր է Ատլանտեանը կտրել մէկ թռիչքով՝ Լոնտոն երթալու համար։ Օդանաւորդները գէշ օդին պատճառաւ ստիպուեցան ջուր իջնել Հալիֆաքսի առջեւ։ Քանի մը ժամ վերջ շարունակեցին իրենց ճամբան եւ ժամը 2.30ին հասան Թրէփասէի ծոցը, Նիւ - Ֆաունտլէնտ։ Երէկ մտադիր էին անկէ ալ ճամբայ ելլել դէպի Լոնտոն։

Երբ Օր. Ամելիայի մեկնումը իմացաւ, Օր. Մապէլ Պոլ, այլ անունով «Անդամանդներու թագուհի»ն արտասուալից աչքերով փութաց դէպի կոթամ՝ գինքը անմիջապէս Փարիզ տանելու պատրաստակամ օդանաւորդ մը գտնելու համար։ Միս Պոլ կ'ուզէ Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ. անցած տարի Լէվինի, յետոյ ալ Հինչքլիֆի հետ բանակցած էր՝ Եւրոպայէն Ամերիկա Ատլանտեանը միասին կտրելու համար։ Վերջին անգամ Սթուլց ևս խոստացած է եղեր իրեն միասին առնել զինքը։

∴ Ուրիշ ամերիկեան օդանաւ մը՝ «Հարաւային Խաչը» որ կիրակի առաւօտ Սան Ֆրանչիսքոյէն Հոնոլուլու գացած էր 27 ժամէն, կը շարունակէ իր ճամբան դէպի Սուվա (Ֆիճի կղզիները), անընդհատ կռուելով ահռելի փոթորիկին ու ամպերուն դէմ։ Արդէն Հոնոլուլուէն 2000 մղոն հեռուն է եւ մտադիր է իջնել Սամոյեան կղզիները։

Արաշար եւ Ռինեօ ձախողած

Երէկ գրեցինք թէ ֆրանսացի օդանաւորդներ Արաշար եւ Ռինեօ կիրակի առաւօտ ճամբայ ելան Պուռժէի կայանէն՝ ուղղուելով դէպի Հնդկաստան, կոտրելու համար ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը։ Մինչեւ Պոլիս ամէն ինչ լաւ ընթացաւ, սակայն թրքական հողը մտնելուն, օդը փոխուեցաւ եւ երկու օդանաւորդները ստիպուեցան վար իջնել Եէշիլ քէօյի մէջ, նախապէս պէնզինը պարպելէ վերջ։ Քանի մը օրէն Փարիզ պիտի դառնան։

Արաշար եւ Ռինեօ Փարիզէն Պոլիս կտրեցին միայն 2250 քիլոմեդր ճամբայ, մինչ Զէմպըլէնի եւ Լէվինի հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար մտադրած էին 8000 քիլոմեդր ընել եւ հասնիլ մինչեւ Կալկաթա։

Մէսթորինոյի ցնցող դատավարութիւնը

Մէսթորինոյի դատավարութեան առաջին վկաները ցնցող յայտնութիւններ ըրին։ Մէսթորինոյի աշխատաւորներէն երեք հոգի՝ Փիէր Լըֆէվրը, Մարսէլ Լորինեռ եւ Մոնսէ յայտնեցին թէ իրենք ներկայ էին Թրիւֆէմի սպանութեան, բայց չեն միջամտած։ Ներկայ եղած է նաեւ Մէսթորինոյի քենին Օր. Սիւզան Շառնօ։ Զոհը իզուր աղաչած է այս վերջինին, որ փրկէ զինքը, ըսելով թէ ինք ալ իրեն պէս քոյր մը ունի։ Մէսթորինօ 13,000 ֆրանք տուած է կառատան տիրոջ՝ Պազէնի, որպէս զի ստէ։ Բոլոր վկաները հարցաքննութեան ատեն ստած էին՝ Տիկ. Մէսթորինոյի, մանաւանդ Օր. Սիւզանի խնդրանքով։

Փաստերը ջախջախիչ են ոճրագործին դէմ, որուն համար ազատում չկայ։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Մուսթաֆա Քէմալ Երկուշաբթի գիշեր ժամը 22,30ին մեկնեցաւ Պոլիս, ուր պիտի անցընէ ամառը։ Ներքին նախարարը կ'ընկերանայ Ղազիին,

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ։

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ։

Մարսէյլի Պ. Մ. Հրապարակային վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրադարան ընթերցասրահին մէջ։ Նիւթ՝ Հայ քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Պ. Հիւսեան։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Ցեսինի Կայծակ եւ Վիշապ խումբերու դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café de la Paixի մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Զուլլերեան։ Ներկայանալ նոր անդամատետրերով։

Ցեսինի խումբերու դիւանները (3 հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Էլմաեան՝ «Ճարտարապետութեան արուեստը» նիւթին շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Կը խնդրուի Օրսէն Աճէմեանէ իր հասցէն իմացնել՝ Ղ. Հայրունիի, c/o Mr. E. Comte, Ave. Jean-Jaurès, Décines, Isère.

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Փօն տը Շէրիւիիհանգանակութիւնը.—

Ս. Թիւրքմէնեան 50, Ե. Շահպազ 30, Ն. Շատարեւեան 10, Հ. Եղիշէեան 10, Գասպարեան եւ Սարաֆեան 20, Հ. Մելքոնեան 10, Koutchikos 15, Զ. Յարութիւնեան 10, Փ. Կիւճէեան 20, Պ. Անանեան 10, Հ. Մանուէլեան 15, Յ. Էվրանեան 10, Գ. Անսորեան 10, Դ. Դաւիթեան 30, Գ. Սիմոնեան, Գ. Պաղտասեան, Յ. Իշխանեան, Հ. Գ. Ալէքսանեան, Յ. Գարակէօզեան, Կ. Ալիքսանեան, Ար. Եաղսեան, Պ. Խորոզեան, Գ. Զօփեան, Յ. Սարաֆեան, Գ. Չիկտիմեան, Գ. Դաւիթեան, Յ. Մուրատեան, Կ. Մանուկեան, Գ. Քիլէճեան, Կ. Մինասեան, Ն. Փոլատեան 10ական, Պ. Արմաղանեան 15, Ճ. Սէմէրճեան 20, Հ. Շահպազեան, Գ. Գալուստեան, Մ. Չիչէքեան, Դ. Երամեան, Ա. Եղիշէեան, Ա. Խաչիկեան 10ական, Գ. Տօնպաեան 4, Զ. Միրզօեան, Մ. Արջուազն, Պ. Հէքիմեան, Մ. Մինասեան, Շ. Գասպարեան, Յ. Վարիչեան, Գ. Փափազեան, Կ. Քէչէպաշեան, Ա. Ոսկանեան, Պ. Զատուրեան, Վ. Խաչատուրեան, Յ. Դաւիթեան, Գ. Զաքրեան, Կ. Զաքրեան, Կ. Զաքրեան, Կ. Աւետիսեան, Ս. Զալեան, Մ. Վարդապետեան, Թ. Սույթանեան, Գ. Պէնէեան, Շ. Տանտրեան, Մ. Պաղտասարեան, Յ. Հալաճեան, Ա. Ներկիզեան, Ո. Զարիֆեան, Գ. Մելքոնեան, Յ. Զաքրեան, Հ. Մանուկեան, Ա. Զարմաքճեան, Շիւքրի Գասպարեան, Գ. Մելքոնեան, Յ. Հաճի Դանիէլեան, Ս. Զափութճեան, Ա. Պետրոսեան, Ա. Թօփալեան, Ժ. Թաճարեան, Ն. Դարբինեան, Յ. Փափազեան, Սարգիս Փափազեան, Ա. Փափազեան, Վ. Զաւուշեան, Ա. Պօյաճեան, Հ. Գալայճեան, Պ. Պապեան, Ե. Նալչաեան 5ական, Յ. Մօկանեան 2, Յ. Նախուրեան 1, Մ. Շիրաւանեան 3, Պարոյր 1, Գ. Գասպարեան 3, Մ. պօյեան 2.50, Ա. Պօյրազեան 1, Մ. Շանուրեան 1, Մ. Վարդանեան 1, Հ. Վարդանեան 2, Ո. Պասմաճեան 2, Լ. Շիրուեան 1, Յ. Ասատուրեան 2.25, Ա. Իրլաքեան 4, Տ. Ներկիզեան 4, Լ. Սէրայտարեան, Յ. Բարսեղեան, Ե. Պետրոսեան, Հ. Աւագեան, Eprem (յոյն մը), Խ. Սմսարեան, Մ. Գաբրիէլեան, Գ. Համամճեան, Յ. Չէթունեան 2ական ֆրանք։ (Շարունակելի)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին մերսինցի Գառնիկ եւ Կայծակ Երկանեան եղբայրները։ Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան վերոնիքա երկանեանի, 3178 Park Ave. N. Y. C., U. S. A.

— Պիթլիսցի Վարդան Յակոբեան կը փնտռէ Պիթլիսի Շէն գիւղացի Ճաճոյի որդին Խաչօ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Յունաստան։ Այժմ հոս եկած է Ֆրանսայ։ Իմացնել՝ Mr. Haïg Markarianի, Maison Luase, Rue Recoulutte. Bollene (Vaucluse).

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Չէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին թրքական բանակէն փախած են։ Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել՝ իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— կը փնտռուի Հէրէկցի (Էրպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թահսիլտար) մօր անունը Ագնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— կը փնտռուի Ակնցի Երուանդ Փափազեան որ 1925ին կ'ուսանէր Փարիզի դեղագործական վարժարանը։ Երեք տարիէ ի վեր է որ լուր չկայ, զինք ճանչցողներէն եւ կամ հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ» դրատունն, 13 Rue Sommier, Մարսէյլ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1928
7 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 667 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՌԱՒՆԵՐԸ

Զմայլելի շարժումի մը գլուխն անցած են հայ արիները, ինչպէս կը տեղեկանաք օրը օրին։

Անցեալ ապրիլին, դէպի Լոնտոն կատարուած արշաւը խոր տպաւորութիւն ձգեց ոչ միայն հայկական գաղութներուն մէջ, այլ եւ օտարներու վրայ։

Ապացոյց՝ այն որ, տակաւին երէկ անծանօթ այս տղաքը այսօր եւս անհրաժեշտ տարր մը կը կազմեն միջազգային արշաւներուն մէջ։

Եւ օտարները իրենք են որ կը հետաքրքրուին, կը հրաւիրեն զանոնք, պատուոյ տեղը կուտան անոնց։

Երէկ հրատարակեցինք «Ինիօնիստ Սկաուտներու» հիմնարկութեան 17րդ տարեդարձին հանդիսութիւնները, Ժուանվիլի մէջ (Փարիզ)։ Դաշտին վրայ բանակած էին երեք հազար ֆրանսացի արիներ, իսկ օտարներէն՝ Հայեր, Անգլիացիներ, Յոյներ, Ռուսեր, Լեհեր եւլն.։

—«Պատուոյ տեղը յատկացուած էր հայ խումբին։ Կիրակի տեղի ունեցաւ անցք մը։ Ամէն տարի առջեւէն կը քալէին Անգլիացիները։ Բայց այս տարի ընդհ. խմբապետը Թափորին առաջնորդ նշանակեց հայկական խումբը։ Հայ տղաքը հետեւեցան եռագոյնին, համաչափ քայլերով եւ հուռաներու արժանացան։ Միւս բոլոր օտար խումբերը զարմացած էին Հայերու հանդէպ ցոյց տրուած այսքան մեծարանքին համար»։

Մենք շատոնց թօթափած ենք պզտիկ բաներով խանդավառուելու տրամադրութիւնը։ Ո՛ւշ բացուեցան մեր սերունդին աչքերը, սակայն բա՛ց են այլ եւս։

Իսկ, արդա՛ր է որ հպարտանանք հայ արիներու այս յա…ճան հմայքով, առանց ոտքը գետնէն կտրելու։

Այս տղաքը ո՛չ համալսարան աւարտած են, ոչ ալ ունին քաղաքական կամ ընկերային ո՛ր եւ է ծրագիր։ Իրենց ամբողջ …ութիւնը՝ իրենց տարիքն է։ Իրենց աչքերուն կայծը եւ բազուկներուն ուժը։ Եւ լաւ բան մը կատարած ըլլալու բնազդական գիտակցութիւնը։

Պարապ տեղը չէ որ անոնց կարգապահ եւ ժիր շարժումներէն հմայուեցան Լոնտոնի մէջ, ինչպէս քանի մը անգամ կրկնեցին փրոֆ. Մուր եւ ուրիշներ, իրենց ստորագրութեան տակ։

Եւ անշուշտ միայն տարիքի հետաքրքրութիւնը չէր որ …նակման դաշտէն մինչեւ կայարան ողջերթի առաջնորդեց …ող Ալպիոնի զաւակները, մղեց զանոնք Լոնտոնի պողոտաները թնդացնել «Հէրէչ Նէհէտէկ»ով (Յառա՛ջ, Նահատակ)։

Երկու տարուան մէջ, հայ արիներուն համբաւը տարածուեցաւ Ֆրանսայէն Անգլիա, եւ անշուշտ կը հասնի ուրիշ երկիրներ, բաւական է որ գիտնանք ըմբռնել շարժումին արժէքը։

Յետոյ, այս իրողութիւնը նոր ոգեւորութիւն կաթեցուց հայկական գաղութներուն մէջ։ Ուրախ լուրեր կը հասնին արդէն զանազան գաւառներէ, Մարսէյլ, Վալանս եւն.։

Չենք մոռնար նաեւ միւս գաղութները, մասնաւորապէս Ռումանիան, Պուլկարիան եւ Յունաստանը, ուր կորովի ճիգեր կը թափուին, շարժումը վառ պահելու համար։

Ահաւասիկ սերունդ մը, որ թարմութիւն կը հոսեցնէ մեր կեանքին մէջ, ոչ միայն իր տարիքին բերումով, այլ եւ իր կատարած գործով։ Անուղղակի պրոպագանդ մը, որ մեր անունը կը պատուէ ամէնէն անմատչելի տարածութիւններու վրայ, ուրիշ երկիր, ազգային դրօշակն ալ առջեւէն։

Ճիշդ այստեղ կ'ուզէինք մատնանշել երեւոյթ մը։

Յիմար-իմաստուն մարդիկ, պառաւ բանգէտներ եւ դիւանագէտներ, ազգային երեւելի, վարժապետ կամ բանաստեղծ, ջուրը …տէն վեր կը հանեն, մոռացութեան տալու համար հայկական եռագոյնը։ Իբրեւ թէ պատմութիւն կը քրքրեն, բայց ամէնէն …ոյ իմաստակութեան, տգիտութեան եւ անպարկեշտութեան գոհարներ կը թափեն, օրուան բոլոր ժամերուն, եւ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ։

Ամէնէն վերջինը պատմած ըլլալու համար, յիշենք Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին, «Արեւ»ի Մայիս 23 թիւի խմբագրականը, «Դրօշակի առթիւ»,— գարշելի վիժուածք մը թէ իբրեւ միտք եւ թէ իբրեւ շարադրութիւն։

Մէկ բառ միայն,— «Դրօշակը ծնաւ դիպուածին մէջ ու …տացաւ արկածին խորը»։

Իսկ ասոր դիմաց դրէք ֆրանսացի սկաուտներու ընդհ. խմբապետներէն Պոնամոյի հետեւեալ խօսքերը, արտասանուած Ժուանվիլի հանդէսին առթիւ, երբ հայ արիները պարծանքով կը պարզէին իրենց ազգային դրօշը.

— «Փուրգուրացէք այս դրօշին վրայ, հա՛յ տղաք. միայն հայրենիքէն հեռու մնացողներն են որ գիտեն անոր յարգը. մեր տղաքը … բան ունին սորվելիք ձեզմէ»։

Հապա մեր պառաւ տղա՞քը...

Դեռ ինչե՛ր սորվելու պէտք ունին այդ բորբոսած բանգէտները՝ մեր արի՛ պատանիներէն...

Ի՛նչ տարրական գիտելիքներ, որոնց մասին գաղափար մը կազմելու համար, շատ բան չի պահանջուիր, — քիչ մը զգացում եւ մանաւանդ պարկեշտութիւն։

Անոնք որ դրօշակի խնդիր կը յարուցանեն, դժբախտաբար զուրկ են ե՛ւ մէկէն ե՛ւ միւսէն։

Այսպէս, օտարէն առաջ, իրե՛նք էին որ հայ պատանիներուն պիտի ուղղէին հետեւեալ ազդարարութիւնը.

— «Փուրգուրացէ՛ք այս դրօշակին վրայ, հա՛յ տղաք։ Հայրենիքէն հեռու մնացողներն են որ գիտեն անոր յարգը»։

Շ.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵՆԷՆ Կ'ՕԳՏՈՒԻՆ ԲՈԼՈՐԸ

... Խմբագիր,

Ֆիլիպէ, 1 Յունիս.— Ընդունած ենք ձեր Մայիս 24 թ. նամակը ներփակ 8500 ֆրանս. ֆր-ի չէքով, որուն ընկալագիրը ներփակ կը գտնէք։

Մինչեւ ցարդ Յառաջէն ընդունած ենք 29,000 ֆրանս. ֆրանք, որոնց ընկալագրերը օրը օրին ուղարկած ենք ձեզի. մեր վերջին նամակին թիւն էր Մայիս 23։

Քանի մը օրէն կ'ընդունիք Զրի Սեղանատան մէկ խմբանկարը. աւելի յաջող պատկեր մը հանելու հնարաւորութիւնը չունեցանք։

Ձեր ստեղծած շարժումէն շա՛տ շնորհակալ ենք, բոլոր աղէտեալները եւս պիտի օգտուին անկէ։

Սիրոյ ողջոյններով՝ աղօթարար
Ա. Օ. Ց.-ի Նախագահ՝
Երուանդ եպիսկ.

ԽՄԲ.— Այս գումարէն յետոյ, Յունիս 1ին ղրկած ենք նաեւ 10,000 (տասը հազար) ֆրանք։ Համագումար՝ 39,000 ֆրանք։

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՍԱՐԱՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ «Ազդարար»ը կը գրէ (30 Մայիս).

—«Բացէք բոլշեւիկեան ո՛ր եւ է թերթ, եւ մէկ ծայրէն միւսը պիտի հանդիպիք անվերջ ժողովներու նկարագրութեանց։ Այն աստիճան, որ կարծես սենակները պիտի պայթին, այնքան խճողուած են երկար ու ձիգ եւ փրփրալից ճառերով։ Երբեմն ալ, մէկ թիւը նեղ կուգայ, եւ պէտք կ'ըլլայ օրերով շարունակել։

Առո՞ւ մը պիտի բացուի։ Նախ օրերով կը ծեծեն հարցը «ըստ էութեան», այսինքն բանալո՞ւ է թէ ոչ։ Յետոյ, ընդունուելու պարագային, կը սկսի ճառերու շարքը։ Մէկը վեր կը հանէ առուին հսկայական նշանակութիւնը, երկրի շինարարութեան տեսակէտով։ Երկրորդ մը անոր մէջ կը տեսնէ համաշխարհային յեղափոխութեան յաղթանակը, երրորդ մը՝ դրամատիրութեան գերեզմանը, եւ այսպէս անվերջ։

Շաբաթներ կամ ամիսներ յետոյ, կուգայ բացման հանդէսը։ Պահը յուզիչ է, և առուն չբացուած, կը բացուին լեզուները, նոյն բառերը հոլովելու համար աւելի բարձրաձայն, եւ այս անգամ նուագախումբի ընկերակցութեամբ։

Նոյն արարողութիւնը աւելի յորդուն չափերով, երբ ջուր կը սկսի վազել առուն։

Առնենք մը ի վեր ալ, խօսելավարժութեան նոր դաշտ մը գտան.— հակակրօնական քարոզչութիւն։ Եւ ահա դպրոցի գրասեղաններէն ակումբ կը քաշեն խեղճ պատանիները, որպէսզի անոնք իրենց գլուխները լեցնեն հրահանգներով, եւ թափելու երթան գիւղերը, իբրեւ լուսաւորիչները «Անաստուածներ»ու կարմիր աղանդին։

Կրնաք երեւակայել Բաբելոնը, որ առաջ կուգայ այսքան թոհուբոհէն։ Ժողովուրդը, խնայելու համար ինքնիրեն, գտած է ամէնէն իմաստուն միջոցը.— ականջները կը խցէ, կամ կը քնանայ ժողովի ամբողջ տեւողութեանը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կ'ընդունին վերջապէս

Ինչպէս գրած էինք, Օսմ. Հանրային Պարտքի օտար պահանջատէրերու ներկայացուցիչները վերջերս Փարիզի մէջ քանի մը հաւաքոյթներ ունեցան եւ տասը օր առաջ վերջնագրի ձեւով գրութիւն մը ղրկեցին Թուրք կառավարութեան։

Այս վերջինը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ կ'ընդունի պահանջատէրերու բոլոր առաջարկները՝ վերջնական կարգադրութեան մը գալու համար։

Այդ առաջարկներն են հետեւեալները. 1.—1928 Յունիս 15էն առաջ ստորագրել Հանրային Պարտքի կարգադրութեան վերաբերեալ պայմանագրութիւնը. 2.— 1928 Դեկտ. 1էն առաջ վաւերացնել այդ պայմանագրութիւնը. 3.— առաջին կտրօնը վճարել՝ այդ վաւերացումէն անմիջապէս վերջ, իսկ երկրորդ կտրօնը 1929 Մայիս 25ին։

Կը տեղեկանանք թէ Հանրային Պարտքի վերաբերեալ պայմանագրութիւնը պիտի ստորագրուի Երեքշաբթի օր։

Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Մուսոլինի երկար ճառ մը խօսեցաւ Ծերակոյտին մէջ եւ պարզեց Իտալիոյ դիրքը արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտէ։ Ըսաւ թէ Իտալիոյ քաղաքականութեան հիմնական գիծերէն մէկն է Անգլիոյ հետ բարեկամութիւնը։ Դաշնագրի պէտք չկայ այդ բարեկամութիւնը զօրացնելու եւ բարելաւելու համար։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ կ'աշխատի։

Խորհրդային Միութեան հետ Իտալիոյ յարաբերութիւնները բնականոն են։ Իտալիա 1924ին ճանչցաւ Խորհրդային Միութիւնը եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեց անոր հետ։ Խորհրդային Միութեան հետ առեւտրական փոխանակութիւնները համեստ են, որովհետեւ Ռուսիա պէտք ունի վարկով գնելու։ 1925-1926ին բանակցութիւններ եղան քաղաքական դաշինք մը կնքելու համար Ռուսիոյ հետ, սակայն արդիւնք չունեցան։

Լեհաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ քաղաքական դաշնագիր չկայ։ Երկու ազգերը մերձեցումի եւ արդիւնաւէտ գործակցութեան բազմաթիւ շարժառիթներ ունին։ Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնները անհունօրէն լաւ պիտի ըլլային, եթէ կարգ մը պատասխանատու շրջանակներ չյաւակնէին միջամտել Իտալիոյ քաղաքական խնդիրներուն։

Գալով Ֆրանսայի, Վէրսայլի դաշնագրին ատեն եւ անկէ վերջ Ֆրանսայի վարիչները բարեացակամութեամբ նկատի չէին առներ դաշնակից Իտալիոյ պահանջները։ Ներկայիս կացութիւնը շատ բարւոքած է։ Կը բաւէ յիշել այն վայրկեանը, ուր Ֆրանսայի, Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ դաշինք մը եւ Իտալիոյ ու Ալպանիոյ միջեւ պաշտպանողական զինակցութիւն մը կնքուեցաւ։ Անկէ ի վեր շատ ճամբայ կտրուեցաւ՝ երկու ազգերու յարաբերութիւնները լուսաբանելու եւ քաղաքական կայունութիւն ստեղծելու համար։ Նոր դեսպան Պ. տը Պօմարշէի հասնելէն ի վեր պաշտօնական բանակցութիւններ սկսան՝ խիստ լայն բարեկամութեան քաղաքական դաշինք մը կնքելու եւ լուծելու համար ֆրանքօ-իտալական կարգ մը վէճեր՝ ինչպէս Իտալիոյ դիրքը Թանճէրի մէջ, Իտալացիներու իրաւական դրութիւնը Թունուզի մէջ և Տրիպոլիսի սահմանագլուխին սրբագրութիւնը։ Ուրիշ գօտիներու վերաբերեալ խնդիրները սեղանի վրայ չդրուեցան՝ կացութիւնը աւելի չկնճռոտելու համար։ Բանակցութիւնները ցոյց կուտան թէ լաւ արդիւնքի կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ. Թանճէրի համաձայնութիւնը երջանիկ նախաբան մը կարելի է նկատել։

Ըսելէ յետոյ թէ Իտալիա լաւ յարաբերութիւններ ունի Սպանիոյ, Հունգարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ, Մուսոլինի յայտնեց թէ մօտ օրէն բարեկամական գործակցութեան դաշինք մը պիտի կնքուի Իտալիոյ եւ Յունաստանի միջեւ.

— Իտալիա կը մաղթէ որ ստորագրուին հելլէնեւթուրք եւ հելլէնեւիտալական դաշինքները, որոնք պիտի ամրապնդեն խաղաղութիւնը ամբողջ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ։ Այդ շրջանին մէջ հորիզոնը արդէն մաքրուած է բոլոր ամպերէն, որովհետեւ Իտալիա անկեղծօրէն բարեկամական ոգիով մը ընդառաջ կ'երթայ Թուրքիոյ։ Պէտք է վարժուիլ նոր Թուրքիան տեսնելու իբրեւ զօրաւոր երկիր մը, իբրեւ ժողովուրդ մը՝ առաջնորդուած վարիչի մը կողմէ՝ որուն անհուն հմայքը կապուած է բացառիկ կարեւորութիւն ունեցող պատմական դէպքերու, ինչպէս Սէվրի եւ Լօզանի դաշնագիրները։

Վերջացնելով, Իտալիոյ դիկտատորը յայտարարեց թէ 1935-1940 Եւրոպա իր պատմութեան խիստ հետաքրքիր եւ նուրբ մէկ կէտին վրայ պիտի գտնուի։ Այն ատեն հաշտութեան դաշնագիրները պիտի վերաքննուին ու բարեփոխուին՝ զանազան կնճռոտութիւններէ խուսափելու համար։ Ֆաշիստ կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը ներշնչուի այդ հաւանականութենէն, եւ Իտալիա ուրիշ պետութեանց պէս կ'ուզէ ունենալ անհրաժեշտ զինեալ ուժերը՝ պաշտպանելու համար իր գոյութիւնն ու ապագան։

Փեքին գրաւուած, Չանկ-Ցօ-Լին մեռած.

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ճափոնական աղբիւրէ առնուած լուրերու համաձայն, Շանզիի բանակին յառաջապահ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Հէք Թէոդիկին ողբերգական մահէն վերջ՝ նոր կատակերգութիւն մը սկսուած է բեմադրուիլ, բազում դերակատարներով։

Դերակատարներէն մէկը, ֆրանսական նկարիչ մըն է, որ կ'ըսէ.

— Գիտէ՞ք, գիտէ՞ք, ողբացեալ Թէոդիկ այս տարի իր տարեցոյցին մէջ իմ կենսագրութիւնս պիտի հրատարակէր, լուսանկարս ու նկարներս պիտի տպէր։ Իմ վրաս գովեստով պիտի խօսէր։ Իրմով հիացողներէս մէկը կորսնցուցի։

Երկրորդ դերակատարը մերձաւոր երկրի մը մէջ գտնուող պատուելի մըն է, որ կը գրէ.

— «Ողբացեալ Թէոդիկ տարին տասներկու ամիս ինձմէ յօդուած կը խնդրէր, մինչ ես խիստ բազմազբաղ ըլլալով կը մերժէի։ Հիւա, սակայն, իր յիշատակը յարգելու համար, պատրաստ եմ երկու յօդուած եւ մէկ լուսանկար ղրկել, որպէս հանգստութիւն իր բազմատանջ ոսկորներուն։

Հռչակաւոր անտաղանդ գրող մըն ալ գիտական ու գրական յօդուածներ կը ղրկէ, չմոռնալով իր լուսանկարն ալ ներփակել ու կ'աւելցնէ.

— Զօրս տարեցոյց կը ծախեմ...

Ու ահա անխուսափելի բանաստեղծ մըն ալ՝ որ ոտանաւորներ կերտած է, նուիրուած Թէոդիկի յիշատակին եւ «հրատարակութեան խնդրանքով։»

Ու տակաւին նամակնե՛ր, դիմումնե՛ր, յօդուածներու, քերթուածներու եւ լուսանկարներու զոհողութեամբ։ Միւս կողմէ սակայն, պարտականներու ճակատէն՝ քար լռութիւն։

Օգտագործել կ'ուզեն մեր անժառանգ գրողները, մահը տքնաջան տարեցուցագրին, յանուն իրենց հիւանդ փառամոլութեան։

Թէոդիկի մահուամբ դուռը բաց կը կարծեն։ «Զգո՛յշ, ջահել կան հոն»։ Եւ պահ՛կ։ Իսկ դուռը աւելի կը գոցուի այս անգամ, յարգելու համար դագաղ մը եւ զայն շրջապատողները։

Այս նոր կատակերգութեան դերակատարներուն ցոյց կուտանք ուրիշ դուռ մը որ կը կոչուի. — Ս. Փրկչեան Ազգ. հիւանդանոցի... տարեցոյց։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

34րդ Ցանկ

	Ֆր.
Զարսանճաքի Հայր. Միութեան Լը Միլի (Մարսէյլ) մասնաճիւղէն (100ը Միութեան գանձէն, — մնացեալը՝ հանգանակուած հայրենակիցներէ) (ցանկը իր կարգին)	345.—
Սարգիս Ղրտըեան, Ֆրնտըճաքցի	20.—
Խորէն Յովհաննէսեան, Ուրֆացի	20.—
Ֆոն տ'Օպնայի գործաւորներէն.—	
Մարիամ Սրապօեան	20.—
Լեւոն Մինասեան	15.—
Սիրական Պօյաճեան	10.—
Եղիսաբէթ Մոստիչեան	10.—
Վ.Էնսան Պասմաճեան	10.—
Գասպար Մահսէրէճեան	5.—
Գումար	455.—
33րդ ցանկին գումարը	41,998.25
Ընդհ. գումար	42,453.25

ԾԱՆՕԹ.— Ուրֆացի եւ Ֆրնտըճաքցի հայրենակիցները երկու որբեր են, որ կը գտնուին St. Just en Chevalet (Loire) եւ կ'աշխատին հողագործներու քով։ Հայրենակցէ մը իմանալով Ֆիլիպէի աղէտը, սիրով յանձնած են իրենց բաժինը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Քէմալական բարենորոգումները լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ են։ Գրեցի թէ ծափահարողներ չեն պակսիր, լաւատեսներ երբեք՝ հակառակ դառն հիասթափումներու։

Լոնտոնի համալսարանին իսլամական պատմութեան ուսուցիչը «Թուրք բարենորոգումը» անուն գիրքով մը, կը փառաբանէ բազմակնութեան վերացումը, զուիցերական քաղաքային օրինագրքին որդեգրումը, խալիֆայութեան ջնջումը, իսլամութեան դադարեցումը իբրև պետական կրօն։

Յարգելի ուսուցիչը կը ջատագովէ ժխտական բարենորոգումները, որոնք ինչպէս թրքական ամէն նորութիւն, չունին ինքնատպութիւն եւ ընկերաբանական հիմք։ Քէմալ նուիրագործեց իրողութիւն մը, որ արդիւնք էր տնտեսական եւ ընկերային անդիմադրելի պայմաններու։ Բազմակնութիւնը հետեւանք է աշխատանքի, արտադրութեան, ինչպէս կ'ընդունին կաթոլիկ հեղինակ մը՝ Լը Փլէյ «Երկու աշխարհներու գործաւորները» երկով եւ ազատական մատենագիր մը՝ Լը Պոն «Արաբներու քաղաքակրթութիւնը» գործով։ Արդ, Թուրքիոյ տնտեսական կեանքը, աշխատանքի պայմանները շատոնց փոխուած են։ Մեծահարուստները միայն կրնան հարէմներու մէջ փակել երկուքէ աւելի կիներ։ Թուրք կինն ալ պահանջկոտ է այլ եւս եւ ազատագրուելու հակամէտ։ Ո՞ր այրը պիտի կարենար գոհացնել արդի կինը եւ կառավարել զայն։ Յարգելի ուսուցիչը հետաքրքրուելու էր Թուրք ամուսիններու վիճակագրութեամբ։

Խալիֆայութիւնը հիմնուած էր զինուորական ուժի վրայ։ Թուրքիան տկարացաւ հաղթուելէ, կորսնցուց վարկը իսլամ աշխարհին առջեւ։ Մ. Քէմալ գտնուեցաւ իրողութեան մը առջեւ, մանաւանդ երբ հարկ չտեսաւ խալիֆայութեան դիւանագիտական շահագործման։

Ուսուցիչը հետաքրքրուած չէ սա կենսաբանական եւ ընկերային հարցով. «Ինչո՞ւ բազմակին Թուրքը միակին Հայէն, Պուլկարէն, Ռումանացիէն, Յոյնէն նուազ բազմածին է»։

Արեւելաբնակ Ֆրանսացի մը նոյն բարենորոգումներուն կ'անդրադառնայ ֆրանսական հանդէսի մը մէջ (Revue de France, 1 Ապրիլ)։

«Քէմալ լքեց Պոլիսը, որովհետեւ ցեղագրական հիման վրայ հաստատել կ'ուզէր Նոր Թուրքիան։ Նոր կառավարութիւնը վռնտեց Սուլթանը, վտարեց Գուրանը, ջնջեց կրօնական վարժարանները, որովհետեւ կ'ուզէ հիմնել պետութիւնը լեզուի, ցեղի եւ ազգային գաղափարին վրայ։

«Մէկ կողմէ մեծ պետութիւններ կը բաժնեն զինաթափ Թուրքիան, միւս կողմէ երիտասարդ զօրավար մը առանց զինուորի, դրամի, կ'անցնի խումբի մը գլուխ եւ հայրենասիրութեամբն ու կորովով կը կազմակերպէ դիմադրութիւնը։ Յոյն բանակը կ'ոչնչանայ, Ֆրանսացիները կը թողուն Կիլիկիան և վերջապէս Լօզանի մէջ առաջին կարգի բանակցողի մը շնորհիւ Թուրքիա կը ստանայ բացարձակ անկախութիւն։

«Պիտաճէն հաւասարակշռուած է։ Քէմալի վարչութիւնը կը թուի թէ հիմնուած է Թուրք ժողովուրդի շահուն վրայ... Քէմալ Ֆրանսայի պիտի դիմէ օժանդակելու համար վերածնութեան...»։

Անանուն Ֆրանսացին լաւատես է Թուրքիոյ վերածնութեան եւ իր հայրենիքին Վոսփորի ափերուն վրայ լաւագոյն դեր մը կատարելուն մասին։ Կրնայ երկար տարիներ ապրած ըլլալ Արեւելքի մէջ, առանց թափանցած ըլլալու Թուրքի ոգիին։ Գերման-Հրեայ Մաքս Նորտաուի համեմատ ազգութիւնը հիմնուած է լեզուի վրայ։ Քէմալ կը ջանայ լեզուական միութեամբ ազգային միութիւն իրականացնել։

Քէմալ կրցաւ օգտագործել Թուրք զինուորին կռուելու բնազդը, պահ մը ջլատուած, իսկ դրամը երկինքէն չթափեցաւ անշուշտ։ Հայուն ու Յոյնին հարստութիւնները, բոլշեւիկ ոսկին, մեծ պետութիւններու ոսոխութիւններու օժանդակութիւնը ստեղծեցին Քէմալի բանակը՝ կազմակերպուած գերման սպաներէ։

Ըմէքթի առաջնակարգ դիւանագէտ մը ըլլալը չէր որ Լօզանի մէջ յաղթական դաշինք մը ստորագրել տուաւ, այլ պետութիւններու մրցակցութիւնն ու դարպասումը։ Յոյն բանակը ոչնչացաւ անշուշտ, բայց Լօզանի մէջ հսկայ պետութիւններու ներկայացուցիչներ խայտառակաբար ստորագրեցին դաշինք մը, որ կ'անգիտանար դարաւոր իրաւունքներ եւ պատերազմի պահուն եղած հանդիսաւոր խոստումներ։ Արդարացնելու համար բարոյական հարուածը, կը փառաբանեն Թուրքիան իբրեւ յառաջդիմական երկիր եւ արեւմտացած պետութիւն։

Տարբեր ակնոցով կը դիտէ սակայն անգլիական հանդէս մը (The Near East and India, Լոնտոն 12 Ապրիլ)։

— «Եթէ շարունակական փոփոխութիւնները յառաջդիմութեան նշաններ են, Թուրքիա հիմա քաղաքակրթութեան գագաթնակէտին հասած պիտի ըլլար։ Ան հանգստանալ չի գիտեր։ Ամէն ուղղութեամբ տենդագին շարժում մը կայ, շատ շուտ է ախտաճանաչել յարաճուն ցաւ մը, որ կրնայ հիւանդութեան փոխուիլ»։

Հանդէսը խօսելով պատահած ղեգծումներուն վրայ, կ'աւելցնէ. «Մինչեւ հաւատարմութիւն կ'արտայայտուի Ղազիին, ձգտում մը կայ մերժելու անխախտականութեան պսակը անոր աշխատակիցներուն եւ տիրապետող դասակարգին։ Շահերու բախում պարզապէս»։

Թրքական բարենորոգումները թելադրուած են եւ ոչ թէ լուրջ ուսումնասիրութեան արդիւնք, որովհետեւ յաճախ կ'ենթարկուին վերաքննութեան։ Ահա եզրակացութիւնը անգլիական հանդէսին։ Աւելցնենք որ բարենորոգումները քանի մը անհատներու գործն են եւ յաճախ հակառակ ժողովուրդին զգացումներուն։

Հանդէսը դիտել կուտայ իրաւունքով, որ մէկ կողմէն իսլամութիւնը կը դադրի պետական կրօնք մը ըլլալէ, հաստատելու համար խղճի կատարեալ ազատութիւն. միւս կողմէ կը քաջալերուին ոչ-իսլամներուն թրքացման համար կազմուած ընկերութիւնները, բայց չի թոյլատրուիր Թուրքերուն քրիստոնէացումը։

Հակասութիւնը ակներեւ է։ Դաւանանքները ազատ են, բայց ազատօրէն դաւանիլ այս կամ այն կրօնքը՝ ազատ չէ։ Ազատութիւն կը քարոզուի, բայց ոչ-Թուրք տարրերը ազատ չեն իրենց մայրենի լեզուն խօսելու։ Ո՞ւր է եւրոպականացումը Թուրքիոյ։ Եթէ քաղաքակրթութիւնը հիմնուած է քանի մը բառերու վրայ, շատ ազգեր կրնան քաղաքակիրթ նկատուիլ։ Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը հիմնուած է ազատութեան վրայ, աշխատանքի, մտածումի ազատութիւն, փոխադարձ հանդուրժողութիւն։ Հոն ուր կը պակսին մարդուն այս իրաւունքները, հոն չկայ իրական բարենորոգում։

Իտալացի ծերակուտական մը, Գաէտանօ Մոսքա, ուսուցիչ Թուրինոյի համալսարանին, վեր կը հանէր Թուրք ցեղին աւանդական առաքինութիւնները, որոնցմով ապրած է, հակառակ վարիչներու ղեգծումներուն եւ անպատասխանատու ոգիին։ Անուրանալի են Թուրքին զինուորական յատկութիւնը, կարգապահութեան ոգին, ժուժկալութիւնը, բայց միւս կողմէ այդ հնազանդութիւնը ղեգծարար վարիչներու, ականաւոր ծերակուտականին համեմատ, անգիտակցութիւն մըն է, որովհետեւ ժողովուրդ մը արժանի է վարիչ դասակարգին եւ ապահովաբար բարոյական բարձր յատկանիշերով օժտուած ժողովուրդ մը չի կրնար հանդուրժել ախտաւոր վարիչներու լուծին։

Թուրքին յատկութիւնները վեր հանող ծերակուտականը, կը մատնանշէ հակադարձաբար թերութիւն մը։

ՀԵԹՈՒՄ

"ՀԱՅ ԵՐԳ,,Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

(թղթակցութիւն Նիւ Եորքէն)

Նիւ Եորքի մէջ, խումբ մը երգասէրներ՝ քանի մը տարի առաջ կազմեցին «Հայ Երգ» անուն երաժշտական միութիւն մը ղեկավարութեամբ Կոմիտասեան սան Պ. Միհրան Թումաճանի եւ անդամակցութեամբ հայ օրիորդներու եւ պարոններու, յանձն առնելով նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններ։

Այսպէս «Հայ Երգ» երաժշտական միութիւնը մօտաւորապէս երեք տարուան կեանք մը ունի։ Անոր նպատակն էր ամերիկահայ նոր սերունդին սիրցնել հայ երգը եւ վառ պահել զայն գաղութին մէջ, ծանօթացնել հայ ազգային, գեղջկական ու եկեղեցական երգերը օտար երաժշտասէր հանրութեան։

Այս գնահատելի նպատակները իրականացնելու համար, «Հայ Երգ» միութիւնը այս տարի եւս սարքած էր համերգ մը International Houseի կոկիկ սրահին մէջ։

Որոշուած ժամանակէն շատ առաջ եկած էին 500է աւելի հայ և օտար հանդիսականներ, որ անհամբեր կը սպասէին խումբին։ Բեմին ճիշտ մէջտեղը աչքի կը զարնէր հայկական զինանշանը, որուն կողքերուն կախուած էր վեց հարիւր տարիներու գերութենէ ետք, շատ ծանր գնով ձեռքբերուած հայկական եռագոյնը։

Երգչախումբը խնամքով հագուած եւ վերջին ծայր կարգապահ կը սպասէր ազդանշանին։

Յայտագիրը կը բաղկանար ազգային, գեղջկական ու եկեղեցական երգերէ, ընտրուած՝ Կոմիտաս վարդապետի, Ռ. Մելիքեանի, Գ. Սիւնիի, Մ. Եկմալեանի, ու նորերէն Վ. Սրուանձտեանցի, Բ. Կանաչեանի եւ Մ. Թումաճանի գործերէն։

Երգչախումբի կողմէ երգուած բոլոր երգերն առանց բացառութեան գնահատութեան արժանի պէտք է համարել։ Հակառակ մաս մը ձայներու պակասին, դարձեալ խումբը կրցաւ այդ պակասը աննշմարելի դարձնել։ Մեներգի բաժինը վիճակուած էր Տիկ. Արաքեանի եւ Պ. Իսկէնտէրեանի։

Տիկին Արաքեան իր մեներգներով աւելի պիտի ապրեցնէր երգասէր հասարակութիւնը, եթէ քիչ մը իր ձայնին մէջ զգացում եւ եռանդ դնէր։ Իսկ Պ. Իսկէնտէրեան, երիտասարդ նոր ուժ մը, շատ յաջող էր մաս մը մեներգներու, մանաւանդ Կոմիտաս վարդապետի «Հով արէք»ի եւ Վ. Սարգսեանի «Հօ՛ Նար»ի երգերուն մէջ։ Միայն լաւ կ'ընէ եթէ բեմական շարժումները քիչ մը չափաւորէ։

Յայտագրի երկրորդ մասի բովանդակութիւնը գրեթէ կը բաղկանար եկեղեցական երգերէ։ Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բեմը եկեղեցիի խորանի տպաւորութիւնը թողուց։ Փոքր խորանի մը երկու կողմերը կը վառէին աղօտ լոյսեր, որոնց շնորհիւ հազիւ նշմարելի կ'ըլլար գրակալն ու անոր վրայ դրուած աւետարան մը։ Կ. Վարդապետի «Հայր մեր»ը, Մ. Եկմալեանի «Սուրբ սուրբ»ը, «Գոհանամք» եւ «Եղիցի»ները ա՛յնքան անուշ երգուեցան երգչախումբի եւ Տիկ. Արաքեանի կողմէ։

Նիւ Եորքի «Սիմֆընի օրքէսթրա»յէն Ս. Քլաչքօ իր թաւջութակով եւ իր տիկինը դաշնակի ընկերակցութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին «Հայ երգ»ի այս համերգին աւելի փայլ մը տուած ըլլալու համար։ Քաջալերանքի արժանի էր Օր. Պ. Շահանկիրեանը՝ որ յաջող կերպով կրցաւ դաշնակով ընկերանալ երգչախումբին եւ մեներգներուն։

«Հայ երգ» երաժշտական միութիւնը այսքան կարճ ժամանակամիջոցի մէջ սպասուածէն աւելի յառաջդիմութիւն ունեցած է՝ շնորհիւ Պ. Մ. Թումաճանի, որ այնքան սերտ կապով փարած է գործին։

ՍԱՐԻ ՏՂԱՅ

ՁԱԽԱԻԵՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Յունիս— «Հայ Սիրտ»ի խմբագիր Պ. Եղ. Թորոսեան իր թերթին 31 Մայիսի թիւին մէջ հրատարակած է Ջամարեան կոչուած սեսեղուկի մը մէկ յօդուածիկը, իմ «Յառաջ»ի Մայիսի 11ի համարին մէջ «Աւելի քան երբեք ամուր» խորագրին տակ երեւցած թղթակցութեանս դէմ։ «Հայ Սիրտ»ի խմբագիրը հետեւեալ չնաշխարհիկ ծանօթութեամբ տեղ տուած է այդ յօդուածիկին. «Իբր անկախ թերթ, մենք տեղ կուտանք այս կարգի անաչառ գրութեանց, երբ մանաւանդ հանրային կարեւոր խնդիր է որ կը շօշափուի, հեռու անձնականութենէ։ Մեր այս «Ազատ բեմ» սիւնակէն օգտուիլ ուզողները պէտք է արտայայտուին շատ ամփոփ, վայելուչ եւ միշտ ոչ-ծածկագիր ստորագրութեամբ...։»

Խմբագրական այս ծանօթութեան արժէքի մասին գաղափար մը տալու համար, անհրաժեշտ է նոյն յօդուածը ամբողջապէս մէջ բերել։ Այդ մեզ հեռուները կը տանի սակայն։ Միայն ըսենք որ «Հայ Սիրտ»ի ընդունած եւ անաչառ, անձնականութենէ հեռու եւ վայելուչ յօդուածը «Յառաջ»ի թղթակցին կը վերագրէ «քաջութիւն չունեցող», «տխուր», «ստախօս», «խաբեբայ», «ղեգծարար», «զրպարտիչ» եւլն. մակդիրները։

Պատասխանս չխնայելու համար, անմիջապէս կ'անցնիմ բուն նիւթին.

«Հայ Սիրտ»ի յօդուածագիրը կարգ մը բարեմիտ հայրենակիցներու անունը շարելով ետեւէ ետեւ՝ եւ վերագրելով ինծի այնպիսի բաներ թէ այդ հայրենակիցները կ'ամբաստանեմ իբրեւ ղեգծարարներ՝ փորձ կ'ընէ այդ հայրենակիցներու եւ ներկայ ազգ. իշխանութեան միջեւ խրամատներ բանալու։

Ժողովրդական առած մը կ'ըսէ. «Ընփորձ աղուէսը երկու ոտքով, փորձառուն չորս ոտքով կ'իյնայ թակարդին մէջ»։ Եւ ահա ան իր օձիքը ամբողջապէս կուտայ մեր ձեռքը։ Խոստանալով իր անհատական թէ հանրային կեանքը օր մը տալ հանրութեան, կ'անցնիմ իր յարուցած հարցին։

«Յառաջ»ի 11 Մայիսի թիւին մէջ՝ հասոյթներու զգալի յաւելումը նկատի առնելով, դիտել կուտայի. «Այս զգալի յաւելումը չի նշանակեր սակայն թէ ներկայ վարչութեան օրով մուտքերը բազմապատկուած են։ Ո՛չ։ Մէկ պարագայ միայն.— Ներկայ վարչութեան օրով առաջնորդարանէն ներս ուղղամտութիւնը, պարկեշտութիւնը եւ կանոնաւորութիւնը տիրած են եւ գրասենեակը ոչ ոքին յանձնուած է իբրեւ ագարակ։ Առաջնորդարանը ոչ ոքին տրուած է կալուածք։ Հոն խստիւ ճակատագրուած է ամէն բան եւ առանց ընկալագրի ոչ մէկ գործառնութիւն եղած է։»

Այսպէս գրեր եւ ըսեր էի։ Եւ աւելցուցեր էի որ այդ ընդգծեալ կարգադրութեանց շնորհիւ ունեցած ենք մօտ 40,000ի զգալի յաւելումը։ Միեւնոյն թղթակցութեանս մէջ խոստացեր էի ներկայ վարչութեան հաշուեկշիռը հաշուեքննիչ յանձնաժողովի բովէն անցնելէ յետոյ, նախորդ հաշուեկշռին հետ բաղդատել։ Այդ խոստումս կը պահեմ, եւ կը սպասեմ որ հաշուեքննիչ մարմինը իր եզրակացութիւնը բերէ ժողովին։ Մինչ այդ, կը շտապեմ փաստ մը տալ։ Ձեռքիս տակ ունիմ Առաջնորդարանի պարզ մէկ նամականիշին վրայ, նախորդ քարտուղար Միքայէլ Խաչիկեանի գրով եւ նախորդ հոգեւոր հովիւ Մամբրէ Վրդ. Գալֆաեանի ստորագրութեամբ բացէն ընկալագիր մը։ Կ'ըսուած։ Ահա պատճէնը. «Ստացանք տիկին Գաղտաղլեանէ իր ողբացեալ ամուսնոյն թաղման արարողութեանց առթիւ (400) չորս հարիւր ֆրանք։

(Կնիք) Հոգեւոր Հովիւ, Մարսիլիոյ եւ շրջակայի Հայոց՝
Մ. վրդ. Գալֆաեան»

2 Մարտ, 1927, Մարսէյլ

Նոյն տիկինէն այս անգամ բոլորովին առանց ստացագրի գանձուած է 150 ֆրանք Յունիսի մէջ հոգեհանգիստի համար։ Գումար՝ (550) հինգ հարիւր յիսուն ֆր.։

Արդ, ես իմ տրամադրութեանս տակ գտնուած բազմաթիւ փաստերէն մէկով կը գոհանամ այսօր, մնացածները վերապահելով վերեւ խոստացած բաղդատական թղթակցութեանս։ Որպէսզի հանրային կեանքի եւ բարքի մէջ պարկեշտութիւնը չվտանգուի, նաեւ առաջարկ մը.— Եթէ Պ. Ջամարեան կարենայ Գալֆաեան վարդապետի եւ նախորդ քարտուղար Պ. Մ. Խաչիկեանի գանձած հինգ հարիւր յիսուն ֆրանքը նախորդ վարչութեան հաշուեմատեանի մուտքի սիւնակին մէջ անցած ցոյց տալ, ես յանձն կ'առնեմ անմիջապէս հազար ֆրանք վճարել «Հայ Սիրտ»ի խմբագրին։ Իսկ եթէ Պ. Ջամարեան չկարենայ նախորդ հաշիւներէն մէջտեղ բերել տիկին Գաղտաղլեանի 550 ֆրանքը, կը հրաւիրեմ զինքը «Յառաջ»ի միջոցաւ երկու հարիւր ֆրանք վճարել Պուլկարիոյ շարժի զոհերուն։

Դեռ կը տեսնուինք։

Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ուաշինկթընի Ամերիկեան Ազգային Մամուլի Ակումբին վարչութիւնը շաբաթ մը առաջ իր նախնական հաւանութիւնը տուած էր երբեք ոչ-ամերիկացի անդամ ընդունելու համար Իտալիոյ վարչապետը եւ այս առթիւ շնորհաւորական հեռագիր մըն ալ ղրկած էր Մուսոլինիին։ Սակայն երբ Ակումբին միւս անդամները խնդրին տեղեկացան, 25 հոգիի կողմէ ստորագրուած բողոքագիր մը ներկայացուցին այդ որոշման դէմ։

Բողոքողները կ'ըսեն թէ Մուսոլինի մեծագոյն թշնամին է մամուլի ազատութեան եւ կոպիտ կերպով կը ջնջէ ու կը խափանէ թերթերը։ Այդ կարգին է «Քորրիէրէ տէլլա Սէրա», որ սերունդներէ ի վեր կը հրատարակուի Ալպէրթինի ընտանիքին կողմէ եւ որ պայքար կը մղէր՝ սահմանադրական կառավարութիւն մը ստեղծելու համար։

Ակումբին վարչութիւնն ալ ստիպուեցաւ ցանկէն դուրս հանել Իտալիոյ դիկտատորին անունը։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 3 Յունիս.— Անկախութեան տասնամեակը այստեղ տօնուեցաւ Յունիս 2ին, Շաբաթ գիշեր։ Նո՛յն ոգեւորութիւնը, նո՛յն խոյանքը պանծալի տարեդարձին առթիւ։

Գաղութին բոլոր դասակարգերը, առանց հասակի եւ տարիքի, նոյնիսկ կուսակցական խտրութեան, կը մասնակցէին հանդիսութեանց։

Երրորդ թաղապետութեան ընդարձակ սրահը, որ հետզհետէ ժամադրավայրը կը դառնայ հայկական հանդէսներու, լեցուն էր մինչեւ ամէնէն նեղ անկիւնները։ Կ'արժէ ըսել թէ ասեղ ձգելու տեղ չկար։

Հարիւրաւոր ժողովուրդ ետ կը դառնայ։ Ծերունի մը կ'աղերսէ ներս մտնել սրահէն, անձամբ մասնակցելու համար Մայիս 28ի տօնակատարութեան, սակայն անցքը անկարելի ըլլալով ճեղքել, արցունքը աչքերուն մէջ գլխիկոր ետ կը դառնայ։

Տաղանդաւոր ջութակահար Պ. Տիգրան Նիկոլեանի ղեկավարութեան տակ նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը։ Ժողովուրդը յոտնկայս եւ երկիւղածութեամբ ունկնդրեց։ Նախագահ Պ. Վ. Զուլէբեան ձեռներու յիշատակին ոտքի վրայ մէկ վայրկեանի լռութեան հրաւիրելով ժողովուրդը, բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը, ցոյց տալով Մայիս 28ը իբրեւ արդիւնք Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսայի արիւնոտ ճակատամարտներուն։ Օր. Ֆէրմանեան արտասանեց Աւետիս Իսահակեանի «Հայաստանին», հայկական եռագոյնը ձեռքը։ Պ. Շիշմանեան՝ Ակնունիի «Քայլ», հայ ժողովուրդ։ Պ. Նիկոլեան ջութակի վրայ նուագեց Շոփէնէն կտոր մը։

Օրուան բանախօսներէն Թագէոս Մեծատուրեան մէկ ժամէ աւելի տեւող բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ՝ Մայիս 28ը հայ ժողովուրդին յեղափոխական յիսուն տարուան ոգորումներուն արդիւնքը կարելի է նկատել։ «Այսօր աւելի քան երբեք անկախութեան գաղափարը խոր արմատ ձգած է հայ ժողովուրդին մէջ։ Մեր ցեղը պատահական թուլացումներ ունեցաւ ջարդերու եւ աւերումներու օրերուն, սակայն ատոնք երկար չտեւեցին եւ շատ չանցած դարձեալ փարեցաւ իր անկախութեան գաղափարին»։ Օր. Շահպազեան դաշնակի վրայ նուագեց գեղեցիկ կտոր մը՝ ընկերակցութեամբ ջութակի։ Պ. Մարութեան յաջողաբար արտասանեց ինքնագիր քանի մը կտորներ։

Նուագէ մը վերջ Պ. Խա[illegible]եան բեմ հրաւիրուեցաւ։

Բանախօսը շեշտեց թէ Մայիս 28ով ձեռք բերած ենք երեք թանկագին գանձեր։ Ա.— Պետականութեան ըմբռնում[illegible], Բ.— Հայրենիքի սեփական հող[illegible], եւ Գ.— Միատարր պետական[illegible] ժողովուրդ։ «Առանց այս գանձերուն չէինք կրնար կոչուիլ պետական ազգ։»

Նախկին վարչապետին [illegible] նախօսութենէն յետոյ, [illegible] լռութեան մէջ, հայ երիտասարդութիւնը ներկայացուց [illegible] եւ գրաւոր ուխտը, զոր [illegible] դահը բարձրաձայն կարդաց.

— «Մենք՝ Մայիս 28ի տօ[illegible] նամեակի [illegible] ներկայ Լիոնի հայ երիտասարդ[illegible] ներս յուզումով եւ սրտի խոր[illegible] գոհունակութեամբ ողջունելով [illegible] տոյ գաղութահայութեան անմ[illegible] խընթաց համակրական [illegible] Հայաստանի անկախութեան 10րդ [illegible] տարեդարձին առթիւ, գ[illegible] մեր վզին ինկած պարտականու[illegible] թեան, կ'երդնունք Մայիս 28[illegible] համար ինկած անմահ մեր [illegible] բու յիշատակով, [illegible]

…միացեալ Անկախ Հայաս-
տանի սրբազան գաղափարին,
անոր ճամբուն վրայ ին-
կող պատանիներուն փառայեղ ուղիէն:»
Նախագահը փակեց հանդէսը,
… բարեմաղթութիւններ ուղ-
… անկախութեան վերահաս-
տատման համար:
Ժողովուրդը ցրուեցաւ իր հետ
տանելով պատմական մեծ օր-
ուան մը անջնջելի յիշատակը՝
… հողի վրայ:

Վարդ

…ԻԷՆ

…ԻԷՆ, 3 Յունիս.— Հայաս-
տանի անկախութեան տասնամ-
եակը տօնուեցաւ մեծ հանդի-
սութեամբ — նախաձեռնու-
թեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի
… գործօն մասնակցութեամբ Զ.
Ռ. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի,
Հ. Կ. Խաչի եւ Կէձէրէկի Հայր.
Միութեան: Խուռն բազմու-
թիւն մը լեցուածէր Քաղաքապե-
տարանի շքեղ եւ ընդարձակ
սրահին մէջ:

Հօկի սմեղուկները ներկա-
յացուցած մը սարքեր էին, մեր
հանդէսը խաչաձեւելու համար,
… առեն գոհհիկ թռու-
ցիկներ ցրուելով, բայց գաղու-
թին ստուար մեծամասնութիւնը
… կ՚անցնէր հայ
եւ ֆրանսական եռագոյններով
զարդարուած դռնէն, եռագոյն
զարդանիշերն ալ հպարտօրէն
… իրենց լաժբակներուն
վրայ:

Բեմին ճակատը զարդարուած
էր հայկական դրօշներով եւ հե-
տեւեալ եռագոյն վերտառու-
թիւններով.— «Փա՜ռք Մայիս
28ը կերտող նահատակներուն:
Կեցցէ՛ Միացեալ եւ Ազատ Ան-
կախ Հայաստան: Փա՜ռք Մայիս
28ին»:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր
Հայրենիք»ով յոտնկայս: Նախա-
գահ ընկեր Գեղեցիկի բացման
խօսքէն վերջ, եղան հայերէն և
ֆրանսերէն յաջող արտասա-
նութիւններ, մեներգներ եւ ճա-
ռախօսութիւն: Յետոյ բեմ հրա-
ւիրուեցաւ ընկեր Թ. Մեծատուր-
եան, որ հասկնալի ոճով մը բա-
ցատրեց Մայիս 28ի մեծ նշա-
նակութիւնը եւ ամփոփ պատ-
մականը ըրաւ բոլոր անցքե-
րուն:

Փակումէն առաջ ներկայաց-
ուեցաւ կենդանի պատկեր մը —
«Մայր Հայաստան», որ մեծ
տպաւորութիւն գործեց բոլոր
հանդիսականներուն վրայ:

Ժողովուրդը ցրուեցաւ խան-
դավառ տպաւորութեամբ:

Արսէն

ՀԷՐԻՔՈՒՐ

ՀԷՐԻՔՈՒՐ.— Հոս եւս տօն-
ուեցաւ Մայիս 28ի տասներորդ
տարեդարձը, նախաձեռնու-
թեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի:
Ընկ. Յ. Պուրնազեան խօսեցաւ
օրուան նշանակութեան մասին:
Հէրիքուրի հայութիւնը երկու ա-
միս առաջ կը բաղկանար 120
հոգիէ: Դժբախտաբար այժմ
միայն 9 ընտանիք մնացած է,
բայց միշտ վառ կը մնայ ազգա-
յին ոգին:

Թղթակից

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ

Պելճիքայէն Թղթակից մը կը
գրէ.— Անցեալ շաբաթ Պրիւժի
մէջ Ս. Արեան մասունքի տարե-
կան թափօրին մասնակցելու հրա-
ւիրուած էին նաեւ պելճիքայի
հայ կաթոլիկները, գլխաւորու-
թեամբ իրենց հոգեւոր հովիւ
Նալպանտեան Յովհ. վարդապետի:
Հայ կաթոլիկ երիտասարդութիւնը
այս առթիւ պատրաստեց հայկա-
կան կրօնական դրօշակներ, որոնք
կը ներկայացնէին Գրիգոր Լուսա-
ւորիչն ու Սանդուխտ կոյսը (օրի-
որդաց պաշտպան). մէկը մետաք-
սի վրայ բանուած, միւսը իւղա-
ներկ: Իսկ հայ կաթոլիկ հասա-
րակութեան կողմէ պատրաստուած
էր դրօշակ մը, որ կը ներկայա-
ցնէր Վարդանանց պատերազմը,
միւս կողմն ալ՝ Արարատը, Նոյեան
տապանը, ծիածանն ու աղաւնին.
իսկ Արարատի ստորոտը՝ Մայր
Հայաստանը: Հանդիսաւոր պատա-
րագէն առաջ Պրիւժի եպիսկոպոսը
Վաֆէլար օրհնեց հայ դրօշակ-
ները, զորս կը կրէին հայկական
տարազ հագած հայ օրիորդներ:
Թափօրին մէջ Հայուհիները կու-
գային պելճիքայի ներկայացու-
ցիչներէն անմիջապէս վերջ:

Մայիս 28ին ալ հայ-կաթո-
լիկները գացին Տէօնքէրք, ուր
մասնակցեցան Աստուածածնայ յո-
բելեանական տարեդարձի հանդի-
սաւոր թափօրին:

Պելճիքայի մէջ կազմակեր-
պուեցաւ Հայկական Շաբաթ մը:
Պելժ թերթերը այս առթիւ
յօդուածներ հրատարակեցին Հա-
յերու մասին՝ բացատրելով Հայե-
րու եւ պելճիքացիներու պատմական
յարաբերութիւնները: Հայերը ա-
ռաջին անգամ Պրիւժ եկած են
1340ին եւ Արեւելքի հետ վա-
ճառականութիւն հաստատած են:
Այդ յօդուածներուն մէջ նոյնպէս
կը շեշտուէր Հայերու քաջու-
թիւնը, առաքինութիւններն ու
տոկունութիւնը՝ զանոնք բաղդատե-
լով պելճիքացիներուն հետ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Լուիի ազգային ուխտա-
գնացութեան կազմակերպիչ մարմ-
նի քարտուղար Փօթար եպիսկ. կը
խնդրէ մեզմէ հրատարակել թէ
44րդ ուխտագնացութեան մեկ-
նումը պիտի կատարուի Օգոստոս
22ին Մարսէյլէն, վերադարձ՝
Սեպտ. 27ին:

Ուղեգիծն է Նափոլի, Աթէնք,
Պոլիս, Իզմիր, Հռոդոս, Կիպրոս,
Պէյրութ, Դամասկոս, Տիբերիս,
Նազարէթ, Երուսաղէմ, Բեթղե-
հէմ եւլն.: Այցելութիւն պիտի
կատարուի Եգիպտոսի բուրգերուն
եւ Մաթարիայի սրբավայրին: Այս
ճամբորդութիւնը որ դէպի Արեւել-
քի ամէնէն հաճելի քաղաքները,
ամէնէն գեղեցիկ ժամանցն ու ար-
ձակուրդը կը կազմէ պիտի կատարուի
հանգստաւէտ պայմաններու մէջ՝
Ս. Տեղեաց պահապան Ֆրանչիսկ-
եան հայրերու օժանդակութեամբ:

Ծրագրի եւ տեղեկատուու-
թեանց համար դիմել Փօթար
եպիսկին, 25 rue Jean Dolent,
Paris (14e.):

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Շաբաթ գիշեր, 2 Յունիս, բա-
րերար Մկրտիչ Սանասարեանի անուն
կտակակատար Կ. Եզեանցի մահ-
ուան տարեդարձին առթիւ, տեղի
ունեցաւ աւանդական թէյասե-
ղանը, Ֆլորիայի մէջ:

Ներկայ էին Սանասարեան
Սաներու Միութեան անդամներն
ու համակիրներն իրենց ընտանիք-
ներով: Այս տարի մասնաւոր հրա-
ւէրով ներկայ էին նաեւ Սանա-
սարեան Ճեմ. Համալսարանի դա-
սախօսներէն պ. պ. փրոֆ. Աղա-
ջանեան, Ադոնց, Նաթանեան եւ
Դաւիթ Բէկ:

Հիւանդութեան պատճառով
ընդհ. ժողովի ատենապետ փրոֆ.
Գ. Արուլեան կը բացակայէր: Ե-
րեկոյթը բացաւ վարչութեան
ատենապետ պ. Մ. Տէրպէտէրեան,
տալով քանի մը տեղեկութիւններ
մասնաւորաբար ժողովը. Համալ-
սարանի առաջին տարուան քանի
մը ամիսներու գործունէութեան
մասին: Յաջորդաբար խօսք առին
պ. պ. Ադոնց, Աղաջանեան, Նա-
թանեան, Դաւիթ Բէկ, Սիմոն
Աղապալեան, Ա. Մուրատեան եւ
Վաչեանց: Հաճելի էր մասնաւո-
րաբար եւրոպական եւ հայկա-
կան եղանակներու ունկնդրու-
թիւնը: Դաշնակի վրայ նուագե-
ցին պ. պ. գ. Գօյինեան եւ իր որ-
դին, Հայկ-Արամ Քիպարեան եւ
Ա. Մուրատեան:

Ընտանեկան ու մտերմական
մթնոլորտի մը մէջ, բոլոր խօսող-
ներն ալ գնահատեցին եղած ջան-
քերը, փափաք յայտնելով որ յա-
ռաջիկայ տարեշրջանին աւելի
յարմար վայր մը ընտրուի դա-
սախօսութեան համար, անհրա-
[illegible]
եւ արհեստաւոր երիտասարդներու
եւ երկրորդն ալ՝ անչափահաս ժա-
նուկներու համար, որոնք ֆրան-
սական վարժարաններըկըյաճախեն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վերջապէս ա՛յն-
քան խօսուած, քանիցս հաս-
տատուած ու հերքուած որոշու-
մը կատարուեցաւ: Դպրոցասէր
Տիկնանց վարժարանը Հինգ-
շաբթի երեկոյ ժամը 8ին, տե-
ղափոխուեցաւ Փարիզ:

Ժամը 6ին, որբուհիները մաս-
նաւոր հանրակառքերով ուղ-
ղուեցան Սէն-Շարլ կայարանը,
ուր ողջերթի եկած էր ծանօթ-
ներու, ազգականներու, բարե-
կամներու եւ հետաքրքիրներու
բազմութիւն մը, աւելի քան
հայ իր հոգի:

Կառախումբին մէջ որբուհի-
ներուն յատկացուած էր վեց վա-
կոն, ուր տեղաւորուեցան անոնք:
Մեկնողներու թիւը՝ որբուհիներ,
ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, տես-
չութիւն եւլն. 350 կը հաշուուին:
Կը տեղեկանանք թէ այս առ-
թիւ P. L. M. ընկերութիւնը 75
առ հարիւր զեղչ մը ըրած է
տոմսակներու գինին վրայ: Ու-
րախառիթ պարագայ մը, որով-
հետեւ ա՛յնքան մեծածախս տե-
ղափոխութիւն մը կարելի եղած
է համեմատաբար նուազ ծախ-
քով կատարել:

Որբուհիները ամէնքն ալ ու-
րախ տրամադրութեան մէջ էին:
Եւ կարելի՞ է ա՛յդպէս չըլլալ,
երբ «լոյս քաղաք»ը պիտի տես-
նէին: Ողջերթի եկողներէն մաս
մը, հոս ամուսնացած ու տուն-
տեղ եղած կամ վերջին օրերս
իրենց ազգականներուն յանձ-
նուած որբուհիներ, յուզուած
դէմքով ականատես եղան իրենց
ընկերուհիներու մեկնումին ու
լացողներ ալ գտնուեցան:

Մաղթենք որ Տիկնանց վար-
ժարանի թափառական կեանքի
վերջին հանգրուանն ըլլայ Փա-
րիզը ու մեր որբուհիները քիչ
մը աւելի գուրգուրանքի առար-
կայ ըլլան Տիկնանց Միութեան
հսկողութեան տակ, եւ զոհ
չզառնան կամայականութեանց,
ինչպէս եղան Մարսէյլի մէջ,
մինչեւ որ կարելի ըլլայ զանոնք
փոխադրել Հայաստան: Ա.

ԽՄԲ.— Տեղափոխութիւնը ար-
դէն վերջացած է եւ դպրոցը
հաստատուած՝ Ռէնսիի մէջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՄՍԹԷՐՏԱՄԻ ՄԷՋ

Առջի օր վերջացան 9րդ Հա-
մաշխարհային Ողիմպիականի
ֆութպոլի խաղերուն քառ-ֆի-
նալ մրցումները:

Ուրուկուէյ յաղթեց Գերմա-
նիոյ 4-1ով, թէեւ գերման-
ները խիստ կռուիւ, նոյն իսկ
վայրենի խաղով դիմադրեցին
աշխարհի ախոյեաններուն:

Արժանթինցիները, որ այս
«Թուրնուա»յին մեծ դեր կը խա-
ղան, յաղթեցին դիւրութեամբ
պելճիքացիներուն՝ 2ի դէմ 6ով:

Եգիպտոս իր կարգին յաղթեց
փորթուկալի՝ 2ի դէմ 1ով, խիստ
դժուարին մրցումէ մը վերջ: Ի-
րենց յաղթանակը կը պարտին
արագութեան եւ ճկունութեան:
Իտալիա, որ նախորդ մրցումի
մը մէջ հաւասար մնացած էր
Սպանիոյ, ջախջախիչ յաղթա-
նակ մը տարաւ այս վերջի-
նին վրայ, 1ի դէմ 7 նշանակէ-
տով, օգտուելով Սպանիացինե-
րու չափազանց անկարգապա-
հութենէն, եւ անձնական խաղէն:

Այսօր Հինգշաբթի տեղի կ՚ու-
նենան «տըմի-ֆինալ»ի մրցում-
ները:

Ուրուկուէյցիները հակառակորդ
պիտի ունենան իտալացիները,
որոնք հակառակ իրենց արժէքին,
աշխարհի ախոյեաններուն համար
դիւրամարս որս են, մինչդեռ
Արժանթինի եւ Եգիպտոսի մըր-
ցումը, համեմատաբար աւելի
հաւասարակշիռ է. բայց կը կար-
ծենք թէ Արժանթինցիները յաղ-
թելով, Ուրուկուէյի դէմ պիտի
խաղան վերջնական «ֆինալ»
մրցումը:

* * *

Տօրքի կազմակերպած մրցու-
մը ի նպաստ Յառաջի բացած
հանգանակութեան (Պուլկարիոյ
աղէտեալներուն) յետաձգուած է
Կիրակի, 17 Յունիսին, տրա-
մադրելի դաշտ մը գտնուած
չըլլալով Յունիս 10ի համար:

Տօրքի հակառակորդը պիտի
ըլլայ Փարիզի Հայ Մարզականը:

Հ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆ ԵՒ ՇՈՒՆ.— Երիտասարդ
է Օր. Մէյրի Մաք Քօրտ ու գեղե-
ցիկ: Մէկ ակնարկով կրնայ հսկայ
խարոյկ մը վառել առնական
կուրծքերու տակ ու ժպիտով մը՝
գերիներու հոծ փաղանգ մը
շղթայել իր ոտքերուն: Հարուստ
ալ է, ինչ որ մանաւանդ, աւելի
գերակշիռ արժէք մը կուտայ իր
բնական շնորհներուն: Կա՞յ վայելք
մը, զուարճութիւն մը որուն
փափաքի ու չկարենայ գոհացնել:
Բայց ի՞նչ տեսեր էր մարդկու-
թենէն, որ իր սիրտը միմիայն եւ
ամբողջովին յանձներ էր իր շնիկին,
որմէ կը փնտռէր սիրոյ եւ գորովի
իր կարօտներուն յագեցումը:

Բայց դէպի Ֆրանսա ճամ-
բորդութեան մը ընթացքին, վէճի
մը հետեւանքով, երբ իր բարե-
կամուհին հարուած մը իջեցուց
շնիկին եւ անոր արիւնթաթախ
[illegible]
թիւնը պարզեց Ամերիկեան հիւ-
պատոսին, որ նախ ջանաց զայն
մխիթարել, յետոյ մեղմօրէն
ճամբու դնել: Օր.ը այս անգամ
դիմեց Ֆրանսացի ոստիկանապետին՝
որ սակայն չկրցաւ արդարութեան
գործիքը շարժել շնասպան տի-
կնին դէմ, քանի որ ոճիրը գործուած
էր անգլիական նաւու վրայ:
Օրիորդը յուսահատ մարդկային
արդարութենէն, վճռեց փառաւոր
թաղում մը պատրաստել իր
շնիկին:

Անոր դիակը քնքշօրէն զետե-
ղեց տուփի մը մէջ, բերաւ Փա-
րիզ ուր զմռսել տուաւ եւ հիմա
կը պատրաստուի անոր դագաղը
Ամերիկա փոխադրել, ուր արժա-
նավայել յուղարկաւորութիւն մը
պիտի կատարուի, ի ներկայու-
թեան սգակիր ազգականներու եւ
բարեկամներու:

Երջանի՜կ շուն:

ԲԱՐԵԿԱՄԱԲԱՐ.— Երկու գոր-
ծաւորներ երեկոյթը միասին
անցուցին սրճարանի մը մէջ,
գինիի բաժակներու առջեւ, ո-
րոնք հազիւ լեցուած՝ կը պար-
պուէին անընդհատ: Կէս գիշեր-
ուան մօտ բաժնուեցան իրարմէ,
տուն երթալու համար, բայց
կ՚երեւի մոռցած էին տան ճամ-
բան որ, փողոցէ փողոց բաւա-
կան մը թափառելէ յետոյ, նո-
րէն իրարու հանդիպեցան ուրիշ
սրճարանի մը առջեւ:

Սակայն անոնցմէ մէկը տխուր
էր. կարմիր գինիին շոգիներուն
մէջէն, սեւ կը տեսնէր աշխարհը,
որմէ փրկուելու համար, կը
մտադրէր դիմել դարերէ ի
վեր ծանօթ միջոցին՝ անձնաս-
պանութեան: Բայց բարեկամը
զայն տարհամոզելու համար
ի զուր փորձեց իր հռետորական
տաղանդը, գովեց կեանքի ուրա-
խութիւնները, կինն ու գինին,
կերն ու խումը: Բայց իզուր:

Եւ ի վերջոյ դիմեց ամէնէն
ազդու միջոցին, եւ փաստելու
համար իր ընկերոջ թէ՝ քանի
մարդս կ՚ապրի պէտք է յոյսով
ու հաճոյքով կապուած մնայ
կեանքին, ուժգին հարուած մը
իջեցուց անոր ու ծանրօրէն վի-
րաւոր՝ զայն գետին փռեց:

Յետոյ, գնաց բանտ:

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Միլանէն կը գրեն մեզի.—

Մայիսի սկիզբի օրերուն Մի-
լան հասաւ Տոքթ. Լեւոն Ճինկէօզ-
եան, որ 1922էն ի վեր Փաէզէ
գիւղաքաղաքին բժիշկն էր (Թրէ-
վիզօ):

Փաէզէի բնակչութիւնը ոսկի
շքանշան մը նուիրեց հայ բժիշ-
կին, իբրեւ երախտագիտութիւն:

Բժիշկ Լեւոն Ճինկէօզեան
բնիկ Տրապիզոնցի է եւ աւարտած
[illegible]
եւ հրաշքով ազատեցաւ ծանօթ
սարսափներէն: Զինադադարին
կ՚անցնի Պաթում, յետոյ Պոլիս եւ
Իտալիա:

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՅՐԸ

Ֆրոզին հանդարտեցաւ: Հրաշքը
արդէն սկսեր էր կատարուիլ: Աստու-
ծոյ բոյրը՝ կ՚օրօրէր արդէն ան-
ձինը: Բայց անպայման յանգա-
մը պիտի խորտակէր ան: Ֆրոզին
կը պարուրուէր հիմա այն երջան-
կաբեր բուրումին մէջ, որ իր ա-
ռաջին ուժգնութիւնը կորսնցնելով,
մեղքուշ եւ անուշ, խեղճ հիւղին
մէջ կը ծաւալէր:

Ֆրոզին ինքն ալ խորհրդաւոր
հանդարտութիւն մը կը զգար,
կարծես գինքը փոթորկող ցաւերը
կը գոցրէին: Հիմա այս վշտահար
հոգիին անգիտակից թռիչքն էր
դէպի գերագոյն, անպատում եւ
անդարբան մը, դէպի կապոյտ
երկինքը: Կը սլանար դէպի վեր,
հոն, ուր ողորմած եւ բարի
Աստուածը, շրջապատուած, իր
հրեշտակներէն, կը գահակալէր:

Ահ, այդ գեղեցիկ հրեշտակ-
ները այնքան բարի, մանկիկներու
աղու դէմքերով, պահապան հրեշ-
տակները որոնք Ֆրոզին իր երա-
զանքին մէջ դիտելով կը խանդա-
ղատէր: Այդ նուիրական բոյրը
իր տխուր մանկութիւնը կը յիշե-
ցնէր իրեն, կը վերապրէր եկեղե-
ցիին իր առաջին այցելութիւնը,
երբ քահանան խորանին դուռը
բանալով խունկին բուրումին մէջ
օրհնելու համար իր ձեռքերը կը
տարածէր: Աւա՜ղ: Միւսներուն պէս
գինքն ալ կ՚օրհնէր ան: Ֆրոզին
սկսաւ հեծկլտալ: Արցունքը սա-
կայն, սփոփանք կը պատճառէր
իրեն: Իրեն անծանօթ վստահու-
թեամբ մը համարձակեցաւ կոյ-
սին պատկերին ուղղուիլ: Աղօթեց,
երկա՜ր աղօթեց. խեղճ կնոջ մար-
տիրոսութիւնը հոգեւոյզ էր. որով-
հետեւ, իր աղօթքին մէջ իսկ,
ամօթխածութեան ուժգին զգա-
ցումի մը տակ, կը թուէր իրեն
թէ պիտի նուաղէր:

Փոքրիկ Ժանը ժամը չորսի
ատեն արթնցաւ: Օ՜հ, Ֆրոզին
ինչքա՜ն հպարտութեամբ հանեց
զայն օրօրոցէն, փորձելով ոտքի
վրայ կանգնեցնել պզտիկ մար-
դուկը, վստահեցնելու համար թէ,
ա՛ն, իրենց բոլորին վրէժը պիտի
լուծէր: Երկու ժամ, տղին հետ խա-
ղաց: Գիշերը որքա՜ն ուշ կը հաս-
նէր: Փոքրիկ Ժանը անգիտա-
կից խանդաղատանքով, իր ման-
րիկ ձեռքով մօրը վիզը կը շոյէր:
Այս գգուանքին տակ կը մաշէր
ան: Քիչ վերջ, պզտիկը հանդարտե-
ցաւ ու յետոյ քնացաւ: Մայրը
պառկեցուց զայն: Յանկարծ Ֆրո-
զին ինքզինքը սարսափելիօրէն
առանձին զգաց: Իրեն թուեցաւ
թէ քնացող փոքրիկը բաժնուեցաւ
իրմէ, թէ հեռո՜ւ պիտի երթար,
օ՜հ, շա՜տ հեռու իրմէ: Ֆրոզին
յուսալով կը խրախուսուէր: Աս-
տուած արարողութեան ամէնա-
գոյն պարագաները կը վերյիշէր:
Այս պահու մօրաքոյրը չէր կը-
նար սխալիլ: Եւ իր արիւնոտ սրտի-
կը կը վերստանար իր քաջութիւնը
ու վրէժխնդրութեան ժամը հա-
սածի պէս, կուրծքինտակ կ՚ոստոս-
տէր: Քիչ յետոյ պիտի գար ան-
հաւատը, մարգարէին անիծուած
շունը: Եւ անտարակոյս, ներս մտած
ժամանակ իսկ, զանգուածի մը պէս
գետին պիտի փռուէր յաղթուած՝
քրիստոնեայ Աստուածէն, միա՛կ
Աստուածէն:

Վերջալոյսին, Ֆրոզին անկողին
մտաւ, ոչ մէկ զեփիւռ, ոչ մէկ
շունչ դուրսը: Ճիւղերը, սօճինե-
րը, դափնեվարդերը եւ ժանտա-
թզենիները կը լռէին: Գիշերը մեղմ
եւ լուռ էր, մութ եւ աստղա-
զարդ: Ֆրոզին, լռին խաւարէն
ընդարմացած, շարժելու իսկ չէր
համարձակեր: Կը սպասէր: Կը
կարծէր թէ, քիչ յետոյ շունչը
պիտի հատնէր ու ամէնէն առաջ
ինքը պիտի մեռնէր: Իր սրտին
վրդովումը կը յիմարացնէր զայն:
Միջոց մը, թուեր էր որ իր ձեռքը
սաւանին վրայ սահի, ու այդ թե-
թեւ շշուկէն կարծեր էր թէ դու-
ռը կը բացուի: Նուաղում կը զգար:
Հեռուէն քայլերու աղմուկը կը
լսէր: Քայլերը մօտեցան, ճռնչիւն
մը, դուռը բացուեցաւ յանկարծ,
Նորէն գոցուեցաւ կամացուկ, շա՜տ
կամացուկ: Իրեն մօտեցաւ: Այն
ձեռքը որ սաւանէն վար կախուեր
էր, կամացուկ, շատ կամացուկ
բռնեց: Շոյեց: Յետոյ, կամաց,
միշտ շատ կամաց մրմնջեց անոր.

— Ո՛վ կին, որքա՜ն կը սիրես
զիս:

Ֆրոզին, քստմնած դէպի պատը
ընկրկեցաւ:

— Օհ, որքա՜ն կը սիրես զիս,
կը կրկնէր ան: Եւ ամէն ատեն
աւելի մեղմ ու գուրգուրոտ, ան
որ ամէն անգամ անհամբեր եւ
անյագուրդ, երբ իր զոհը կը
յարձակէր Ֆրոզինի վրայ, աւելի
գգուող, անյուսալիօրէն անձնա-
տուր, մազերն ու վիզը կը շոյէր.
յետոյ, զայն չարաչարելու հա-
մար կը համբուրէր իր իսկ մատ-
ները որոնցմով զայն շօշափեր էր:
Ի վերջոյ անոր քով կ՚ընկողմանէր
ու կը մրմնջէր.

— Օ՜հ, եթէ կ՚ուզես որ միշտ
այսպէս մեղմ ու բարի ըլլամ,
այս հոտով միշտ այս հոտով տունդ
լեցուր:

Բուռն թափով մը, Ֆրոզին
անոր երկու բազուկները բռնեց եւ
կանգնեցաւ անոր դէմ.

— Կը տեսնես, պատասխանեց:
Այս հոտը քեզի համար աղտա-
ւոր հոտ մըն է: Ասիկա մեր եկե-
ղեցիներուն հոտն է. ինչպէս կ՚ըլ-
լայ որ հաճելի է քեզի:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

ները Յունիս 5ին իրիկուան ժամը 6ին մտած են Փեքին: Քանի մը օրէ ի վեր մեծ խառնաշփոթութիւն կը տիրէ Զինաստանի մայրաքաղաքին մէջ եւ ծանր խռովութիւններէ կը վախցուի: Փեքինի եւ Թիէնցինի միջեւ հաղորդակցութիւնները խզուած են, իսկ Թիէնցինի եւ Շանկայի միջեւ ալ կտրուած են հեռաձայնական բոլոր գիծերը: Զօրավար Չանկ-Քայ-Շէքի ներկայացուցիչը Փեքին մտաւ եւ այցելեց օտար դեսպանատուները, հաւաստելով բոլորին թէ՝ Չանկ-Քայ-Շէք պատասխանատու պիտի ըլլայ օտարականներու պաշտպանութեան:

Թոքիոյէն կը հեռագրեն Յունիս 5 թուականով.

Այսօր փողոցներուն մէջ ծախու հանուած թերթի «Յաւելուած»ներ կը հաղորդեն հիւսիսային բանակի վերին հրամանատար մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լինի մահը: Ինչպէս կը յիշուի, մարաջախտը Փեքինէն Մուքտէն գացած ատեն, անծանօթներ ռումբ նետած էին զինքը փոխադրող կառախումբին վրայ: Չանկ-Ցօ-Լինի տղան Փեքինէն Մուքտէն հասաւ մասնաւոր կառախումբով, երբ իմացաւ իր հօր անցուցած արկածը: Մարաջախտի մահը չէ ստուգուած ուրիշ աղբիւրէ:

Չանկ-Ցօ-Լինի մահուան պարագային, տարակոյս չկայ թէ մեծ անկարգութիւններ պիտի ծագին Մանչուրիոյ մէջ: Հակաճափոն ցոյցերու առաջքն առնելու համար, Ճափոնցիները կը պատրաստուին օգնական ուժեր ղրկել Մուքտէնի շրջանը, ուր ներկայիս կը գտնուին 6000 ճափոնցի զինուորներ:

Փեքինէն կը հեռագրեն.— Ազգայնական բանակները իրարու հետ մրցումի ելած են՝ դէպի Փեքին յառաջանալու համար: Մրցումին կը մասնակցին զօր. Ֆէնկ Եուհսիանկ եւ զօր. Եէն Հոիշան: Այս վերջինի յառաջապահները Փեքին մտնելով, պահանջեցին մանչուրիական զօրագունդէն, որ կարգը կը պահպանէ, քաշուիլ դէպի Մուքտէն: Հանրային բարօրութեան եւ պաշտպանութեան կոմիտէն, զոր մարաջախտը նշանակած էր մեկնած ատենը, մերժեց քաշել այդ զինուորները, առարկելով որ անոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ է՝ կարգը պահպանելու համար:

Ընկերվարական նախագահը վերընտրուած

Վերջին օրերս հանրածանօթ Ֆրանքլէն-Պույեօն, որ շատ կը սիրէ իր վրայ խօսեցնել տալ, մեծ գործի վրայ էր՝ ձախողեցնելու համար Երեսփ. Ժողովի նախորդ ընկերվարական նախագահ Ֆէրնան Պուիսոնի վերընտրութիւնը եւ տեղը ինքզինքը ընտրել տալու համար: Էնկիւրիի խայտառակ դաշնագրին հեղինակը, որ անցած տարի աղմկալի կերպով հրաժարած էր արմատական-ընկերվարական կուսակցութենէն՝ Փուանքարէի փառաբանութիւնն ընելու համար, ժամանակէ մը ի վեր ազգային միութեան վրայ կը ճառէ եւ իր անձը խորհրդանշան դարձուցած է այդ միութեան: Ընկերվարական կուսակցութիւնը շաբաթ մը առաջ Թուլուզի իր համաժողովին մէջ որոշեց կառավարութեան հանդէպ ընդդիմադիր դիրք բռնել: Ֆրանքլէն-Պույեօն այս պարագան ուզելով շահագործել, հրապարակով հարցում ուղղեց Ֆէրնան Պուիսոնի թէ՝ կ'ուրացնէ՞ կուսակցութեան այս որոշումը: Նպատակն էր երեսփոխաններուն միտքերը պղտորելով իր վրայ կեդրոնացնել անոնց քուէները: Սակայն չյաջողեցաւ: Հակառակ անոր որ վերջին ընտրութեանց մէջ ազգային միութեան կուսակիցները յաղթանակ տարած էին եւ կը կարծուէր թէ նոր խորհրդարանը թեքած է դէպի աջ, նախագահը եւ դիւանի միւս անդամները ձախակողմին կը պատկանին:

Ֆէրնան Պուիսոն 591 քուէարկուներու 327ին ձայնով նախագահ ընտրուեցաւ. Ֆրանքլէն-Պույեօն առաւ միայն 244 քուէ:

Արդիւնքը յայտարարուելէ վերջ, Ֆրանքլէն-Պույեօն ըսաւ.

— Ես պարտքս կատարեցի: Ազգային միութեան մեծամասնութիւնը որ ընտրեց հակառակորդս, պիտի կենայ ապրիլ միայն ընկերվարա-համայնավար 100 ձայներու օժանդակութեամբ: Վաղն իսկ պայքարը պիտի վերսկսի, ամէն օր, ամէն ժամ: Կը ժամադրուիմ յունուարի համար: Ճամբա՛յ դէպի պայծառութիւն՝ ընդդէմ շփոթութեան եւ վատութեան(?):»

Օդանաւային նոր արշաւներ

Փարիզ հասան երեք ամերիկացի օդանաւորդներ՝ տեղակալ Քանկըն, տեղակալ Ճոնսըն եւ Պ. Երնկ, որոնք երեք շարժանիւնոց օդանաւով մը Յուլիսի սկիզբը Պուռժէի կայարանէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Ամերիկա: Օդանաւորդները ծրագրած են հարաւի ճամբով՝ Ազորեաններու վրայէն երթալ դէպի Միչէլֆիլտ (Լոնկ Այլէնտ) կամ թերեւս մինչեւ Ֆիլատէլֆիա, շահելու համար այդ քաղաքին յատկացուցած 25000 տոլարի մրցանակը: Օդանաւորդները կը յուսան օդին մէջ մնալ 55 ժամ:

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Լը Պրի եւս կը պատրաստուին Փարիզ-Նիւ Եորք ճամբորդութեան եւ չի գիտցուիր թէ ո՞վ ճամբայ պիտի ելլէ աւելի առաջ:

⁂ Ամերիկացի Սթուլցի եւ Օր. Ամելիա Ըրհարթի օդանաւը Նիւֆաունտլէնտի առջեւ պզտիկ խանգարում մը ունեցած ըլլալով, կը նորոգուի, որմէ վերջ ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Անգլիա:

⁂ Հետզհետէ կը հաստատուի թէ «Իտալիա» ղեկաւոր օդապարիկը ներկայիս կը գտնուի «Ֆրանց-Եոզէֆի երկիրը»: Օգնութեան ձեռնարկները կը շարունակուին:

⁂ Ամերիկեան «Հարաւային Խաչ» օդանաւը Հոնոլուլուէն Սուվա (Ֆիճի կղզիները) հասաւ յաջողութեամբ, 5200 քիլոմեդր ճամբան կտրելով 38 ժամ 33 վայրկեանէն:

ԴԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ Գրասենեակէն հաղորդուած երկար զեկոյցէ մը կը տեղեկանանք թէ, Պ. Պօղոս Նուպար իր հիւանդութեան պատճառաւ վերջնապէս հրաժարած է Միութեան նախագահի պաշտօնէն: Վարչական ժողովը տեղի տալով, «ցկեանս պատուոյ նախագահ» հռչակած է Բարեգործականի հիմնադիրը, եւ վճռած է «իր կենդանութեան միջոցին երբեք չնշանակել իր յաջորդը»:

ՖՐԱՆՔԻՆ պաշտօնական կայունացումը մօտալուտ կը նկատուի: Անցի օր Ծերակոյտին մէջ վարչապետ Փուանքարէի խօսքերէն կ'եզրակացուի թէ Խորհրդարանի Յուլիս 14ի արձակուրդէն առաջ կայունացումը կատարուած իրողութիւն պիտի դառնայ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ վիճաբանական ժողովը այս շաբաթ երեկոյ՝ ժամը ճիշտ 9ին, 130 Պուլվար Սէն-Ժէրմէն, Métro Odéon. «Քաֆէ լա Փըթի Սուրս»ի մէջ: Նիւթ՝ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ (ընկ. Կարօ Սասունիի համանուն գրքին առթիւ) կը խօսի՝ ընկ. Բենօ

Պատրաստուեցէ՛ք...

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ
16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԷՄԱ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ-ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պուա-Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ, Պ. Գ. Պապէեան պիտի ցուցադրէ 360 տեսարաններ որոնց մէջ են Հայաստանի բոլոր հետաքրքիր վայրերն ու տեսարանները:

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ:

ՄՈՒՏՔ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

9 Յունիս Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Սալ տէ ֆէթի մէջ, (30 rue du Casino)

ԿԱՎՌՈՇ-ԹՕԼԱՅԵԱՆ կը խաղայ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զաւեշտ 3 արար Պլումի եւ Թօշէի, Թարգմ. Մաքսուտեան

Կը մասնակցին Փարիզի մէջ Ա. ներկայացման բոլոր դերակատարները

ԳԻՆԵՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ	ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
10 Յունիս, Կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Թէաթր Մինիսիփալի մէջ:	16 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ:

Մասնակցութեամբ վալանսի կարող ուժերու կը ներկայացնէ

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պէլվիլ:

Ցեսինի Կայծակ եւ Վիշապ խումբերու դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Café de la Paixի մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Զուլլերեան: Ներկայանալ նոր անդամատետրերով:

Ցեսինի խումբերու դիւանները (3 հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Փօն տը Շէրիւիիհանգանակութիւնը.—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հաճի Իշխանեան, Լ. Տօլմաճեան, Յ. Ղազարեան, Կ. Օհաննէսեան, Յ. Տօլմաճեան, Հայկ Գէորգեան, Կ. Թէրզիեան, Մ. Կիրակոսեան, Կ. Ուզունեան 5ական, Յ. Խաչատուրեան 3, Գ. Դաւթեան 2, Յ. Ալազեան 3, Խ. Գարիպեան 10, Յ. Պուչաղճեան 10, Գ. Մաթէոսեան 20, Խ. Օրագլեան 25, Յ. Քիլարճեան 15, Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Սիմոնեան, Մ. Քէօրօղլուեան, Գ. Գարիպեան, Լ. Տօնապետեան, Պ. Վահանեան, Յ. Չիտէմեան, Ռ. Չիտէմեան, Կ. Դողլիկեան, Յ. Տումանեան, Ա. Սողոմոնեան, Գ. Օհանեան, Մ. Զուբարեան, Ն. Լազարեան, Մ. Եղիաեան, Մ. Փառատեան, Գ. Քիլարճեան, Ս. Կարապետեան, Պ. Պօյաճեան 10ական, Վ. Փանտարեան 15, Գ. Գարապօղեան 5, Մ. Մոմճեան 4, Ս. Կիրակոսեան 5, Զ. Նահապետեան 7, Յ. Մահլանեան 3, Տաճատ 3, Օ. Մալճեան 2, Յ. Աքսայիրեան 5, Մ. Մոմճեան 3, Ն. Աճէմեան 2, Ս. Փաշիճեան, Դ. Տանտիկեան, Յ. Այասօֆեան, Հ. Մանուկեան, Գ. Աղաճեան, Յ. Գարիպեան, Կ. Քանէրեան, Դ. Թարչինեան 5ական, Պ. Թարչինեան 2, Ղ. Կէլապարեան 2, Լ. Յովհաննէսեան, Մ. Գուզարճեան, Հաճի Մարտիրոսեան 5ական, Ա. Մոմճեան 3, Հ. Սանտէրեան 3, Հ. Բարսեղեան 5, Ս. Տէր Բարսեղեան 3, Կ. Պարպարեան 5, Ա. Գօսեան 5, Գ. Պողոսեան 6, Բ. Բանոկիեան 5, Ս. Ֆիլէկեան 7, Աղաճեան Պօյաճեան 5, Լ. Պօյաճեան 4, Տիկ. Լուսիա Քիլարճեան 5, Տիկ. Ե. Մկրտիչեան 2, Գ. Այվազեան 2, Հաճի Ֆոթօսեան 5, Վ. Ղազարեան 5, Խ. Պաղտոեան 5, Ֆ. Նահապետեան 3 փրանք: Ընդհ. գումար 1294.25 փրանք:

(Տես Յառաջ 1 Յունիս):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը: Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Ժողովրդական համալսարանի դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ գիշեր, Ֆլորիայի մէջ, ժամը 9-10 Հայոց պատմութիւն, (փրոֆ. Ադոնց):

Ժամը 10-11 Հոգեբանութիւն, (փրոֆ. Աղաճանեան):

Կիրակի վերջին դասախօսութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԻ Զմշկածագի Հայր. միութեան վիճակահանութիւնէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 331, 205, 374, 14, 165, 355, 315, 298, 73: Շահած առարկաները ստանալու համար դիմել՝ S. Boyadjianի, 6 Rue de Turenne, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ֆիլիպէ, Թղթակից.— Ղրկեցինք Ամերիկա:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Հայկուհի Կարապետեան, (Անգարայի Սօնկուլ գաւառէն), որ ասկէ 5 տարի առաջ յանձնուած է որբանոց: Իմացնել՝ իր մօրեղբօր Իփակ Յարութիւնեանի, Pouzin sur Argent, France.

— Կը փնտռուին Մերսինցի Գառնիկ եւ Կայծակ Երկանեան եղբայրները: Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան Վերոնիքա Երկանեանի, 3178 Park Ave. N. Y. C., U. S. A.

— Պիթլիսցի Վարդան Յակոբեան կը փնտռէ Պիթլիսի Շէն գիւղացի Ճաճինի որդին Խաչօ որ մէկ տարի առաջ կը գտնուէր Յունաստան: Այժմ հոս եկած է Ֆրանսայ: Իմացնել՝ Mr. Haïg Markarianի, Maison Luase, Rue Recoulutte. Bollene (Vaucluse).

— Կը փնտռուին Սեբաստիոյ Զէփնի գիւղացի Կարապետ եւ Յակոբ Մարգարեան, որոնք 1910ին թրքական բանակէն փախած են: Կը կարծուի թէ Ամերիկա գացած են: Իմացնել՝ իրենց քեռորդւոյն Ներսէս Անանեանի, 14 Rue de Travailleur, Issy-les-Moulineaux, Seine.

— Կը փնտռուի Հէրէկցի (Էրպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թահսիլտար) մօր անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ: Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— Սարգիս Գէորգեան նախկին Interpréte Armenien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drome). Այժմ Վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու յուրը առնուած է. իմացնել՝ Գ. Սահաթճեանի, Chez Mr. André 13 Place Jean Mace, Lyon.

— Կը փնտռուի Գալաթացի (Իզմիր) Վարդան Գասպարեան, հօր անունը Եղիա, մօր անունը Մառի, քոյրերը Թագուհի եւ Սաթենիկ: Իզմիրի դէպքէն 15 օր վերջ տեսնողներ եղած են: Իմացնել՝ իր մօր՝ Mari Kasparianի, Moulinage de la Javoune à Jonquerette, St. Saturnin, les-Avignons, Vaucluse, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆԻՍ 1928 — 8 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 668 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՎ

Եւրոպական թերթերէն առնելով, առջի օր գրեցինք թէ նոր բանակցութիւններ կը կատարուին Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, տնտեսական - առեւտրական մենաշնորհներու համար։

Այդ լուրերուն համաձայն, Իտալիա Նախապատուութեան իրաւունք պիտի ունենայ, կարգ մը երկաթուղիներ շինելու եւ հանքեր շահագործելու Թուրքիոյ մէջ։ Յետոյ, իտալացի բանուորներ պիտի հաստատուին Անատօլու, իւրաքանչիւր նահանգի մէջ հինգ հազար հոգի։

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն ալ նոյն տեղեկութիւնը տալով, կը յիշէ թէ այս արտօնութիւնը պիտի տեւէ 1928էն 1932, ուրիշ խօսքով՝ հինգ տարի, որ դաշնագրին պայմանաժամն է։

Ինչպէս կ'երեւայ, Մուսոլինի նախընտրած է հետեւիլ խաղաղ թափանցումի քաղաքականութեան, փոխանակ թնդանօթները շարժման մէջ դնելու։ Ան, գիտակից Իտալիոյ ներքին կացութեան եւ արտաքին աշխարհի տրամադրութեանց, խոհեմութիւն սեպած է սակարկել եւ շահաստաններ գտնել, ինչ որ աւելի գործնական արդիւնքներ կրնայ տալ, քան պատերազմի մը արկածալի խաղը։

Ներքին կացութեան տեսակէտէն, Մուսոլինի ունի մտահոգութեան խոր պատճառներ։

Ընդդիմադիրները, թէեւ ջլատուած, ոչ վախկոտ են, ոչ ալ անգործ։ Ամուր բռունցք մը կը պատի անոնց գլխուն վերեւ, բայց չի կրնար խափանել անոնց գիտակցութիւնը։

Ամէնէն խոհեմը եւ քաղաքագէտը, Նախկին վարչապետ Նիթթի, որ հպատակութենէ զրկուեցաւ եւ Փարիզ կը գտնուի այժմ, վերջերս բուռն կոչ մը կ'ուղղէր ներկայ իշխանութեան դէմ։ Կը քաղենք ամէնէն յատկանշական մասերը.

— «Ներկայ կառավարութիւնը, որ ինքզինքը պարտադրեց զինեալ փոքրամասնութեամբ, ոտքի տակ առնելէ յետոյ «ազատութեան նեխած դիակը», ուրացած է 1789ին յայտարարուած սկզբունքները, որոնց վրայ հիմնուած է նորագոյն քաղաքակրթութիւնը։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը ջնջած է այն սահմանափակ ազատութիւններն ալ որոնք յարգուած էին նոյն իսկ ցարական Ռուսիոյ մէջ։

...«Իտալիա դարձած է ընդարձակ բանտ մը, ուր ոչ ոք կը խնդայ, ուր թշուառութիւնը օրէ օր անտանելի կը դառնայ։ Բազմաթիւ փորավարներ, երեսփոխաններ, գիտուններ նետուած են բանտերու խորը կամ աքսորուած ամայի կղզիներ։»

Կոչը յատկապէս կը յիշեցնէ թէ «այս բոլորը տեղի կ'ունենան երկրի մը մէջ, որ իր ետին ունի երեսուն դարերու պատմութիւն, որ ծնունդ տուած է երեք քաղաքակրթութիւններու»։

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, կ'ազդարարէ թէ «ո՛ր եւ է կառավարութիւն որ պիտի յաջորդէ ներկայ իշխանութեան, չպիտի ճանչնայ անոր կողմէ եղած ո՛ր եւ է յանձնառութիւն կամ գիջում»։

— «Սահմանադրութիւնը ջնջող կառավարութեան բրածները պէտք է նկատուին ապօրէն կուսակցութեան մը ալ արքները»։

Աւելի բուռն տրամադրութիւններ ունին ձախակողմեան տարրերը, ազատական, արմատական, ընկերվարական եւ համայնավար։

Միւս կողմէ, ամուր չէ երկրին տնտեսական վիճակը։ Ծիգեր կ'ըլլան, բայց ժամանակը եւ մանաւանդ խաղաղ կեանքն է որ պիտի ապահովէ անոնց արդիւնաւորութիւնը։ Զինուորն ու փառօղը եւ կուռ կազմակերպութիւնը ամէն բան չեն, պատերազմ վարելու համար։

Նոյնքան պատկառելի բանակ, ռազմագիտական պատրաստութիւն եւ դաժան կարգապահութիւն ապահոված է խորհրդային իշխանութիւնը. սակայն կը զգուշանայ ո՛ր եւ է յախուռն շարժումէ։ Կը սոսկայ պատերազմէն։ Եւ, ընդհակառակն, արտաքին պատերազմի մը միջամտութեամբ կը վարակէ բազմութիւնները, որպէսզի ցրուէ անոնց ուշադրութիւնը եւ թոյլ չտայ բուռն չարիքին, ներքին կարգասարքին դէմ ըմբոստանալ։

Միւս կողմէ, Իտալիոյ համար բոլորովին աննպաստ են արտաքին - քաղաքական պայմանները։

Մեծերէն իւրաքանչիւրը ապահոված ըլլալով իր աւարը, խաղաղութիւն կ'ուզէ, որպէսզի կարենայ վայելել ու մարսել։ Իտալիա այն ուժը չէ որ խիզախէ պատերազմ հռչակել ինքն իր գլխուն։ Ան պէտք ունի սեղանակիցներու։ Արդ, աշխարհի երկու խոշոր լումայափոխները, Անգլիա եւ Ամերիկա, տրամադիր չեն փէննի մը անգամ փոխ տալու։ Ֆրանսան ինք, արդէն պարտական է։ Թէեւ բարեացակամ կ'երեւայ, որպէսզի կարենայ Իտալիոյ ուշադրութիւնը հեռացնել իր գաղթավայրերէն, բայց վճռական ազդակ մը չէ։

Անշուշտ Մուսոլինի աչքի առջեւ ունեցած է այս բոլոր պարագաները եւ դեռ աւելին, սպառնալիքի փոխարէն, սակարկութեան ճամբան բռնելու համար Թուրքիոյ հետ։

Անցեալ տարի, ճառի մը մէջ, թուական մը կ'որոշէր, — 1935, երբ Իտալիա հասած պիտի ըլլայ իր ուժին լրմանը։ Իր Յունիսի ճառին մէջ ալ, որուն ամփոփումը տուինք երէկ, շեշտեց այդ պարագան.

— «1935-1940 Եւրոպա պիտի գտնուի իր պատմութեան ամէնէն հետաքրքրական եւ փափուկ շրջանին մէջ, երբ հաշտութեան դաշնագիրները պիտի փոխուին եւ երբ զանազան խնդիրներ պիտի ծագին, եւ կը մաղթեմ որ կարելի ըլլայ խաղաղօրէն լուծել զանոնք։ Այն ատեն, կարելի պիտի ըլլայ խուսափիլ կնճիռներէ, եթէ վերաքննուելով վերաքննելի դաշնագիրները, նոր ուժ մը տրուի խաղաղութեան»։

Անշուշտ ճառերը չեն որ կը վճռեն աշխարհի քաղաքական պատկերը։ Բայց անոնք անուղղակի կը բացատրեն շատ մը կէտեր, որ գաղտնիք են սովորական մահկանացուին համար։

Մուսոլինիի նոր ճամբան ալ այդ կարգէն է, — անզօրութեան խոստովանութիւն մը ներկայ պարագաներուն մէջ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հայրենիք վերլուծելով Բարեգործականի վերջին մէկ շրջաբերականը, դիտել կուտայ (22 Մայիս).

—«Հայ Բարեգործականի վարիչներու կուսակցական հանգամանքին եւ քաղաքականութեան դէմ Դաշնակցական մամուլի կողմէ վերջերս մղուած բուռն պայքարը, կ'երեւի թէ, բաւականին ազդած է այդ վարիչներու վրայ։

Ասոր իբր ապացոյց կրնայ ծառայել այն շրջաբերականը, զոր Բարեգործականի կեդրոնական վարչութիւնը, իր ընդհանուր տնօրէն Պ. Վ. Մալէզեանի ստորագրութեամբ, քանի մը օր առաջ ուղղեր է իր բոլոր մասնաճիւղերուն։

Շրջաբերականը, նախ, բացատրութիւններ կուտայ այն մասին, թէ Բարեգործականը ո եւ է կուսակցութեան հակառակ կազմակերպութիւն մը չէ եւ թէ անոր դռները բաց են բոլոր կուսակցութեանց անդամներուն առջեւ։ Ապա՝ շրջաբերականը կը հրահանգէ իր մասնաճիւղերուն շարժիլ «անխտրական ու անկուսակցական ոգիով» եւ «ըստ առաջնոյն, ոչ մէկ առթիւ նախադասել այս կամ այն դաւանանքին, այս կամ այն կուսակցութեան վերաբերող անդամ մը կամ վարիչ մը»։ Վերջապէս, շրջաբերականը կը փորձէ արդարացնել այն ռամկավար կուսակցականները, որոնք կը վարեն Բարեգործականը, ըսելով՝ թէ «մենք իրաւունք չունինք պահանջելու Միութեան (Բարեգործական) անդամներէն կամ գործիչներէն, որ դադրին կուսակցական ըլլալէ, բայց միշտ պիտի պահանջենք անոնցմէ, որ Միութեան դուռնէն ներս անկուսակցական ըլլան»։

Մենք հաճոյքով պիտի ողջունէինք Բարեգործականի կեդրոնական վարչութեան այս խօսքերը, եթէ զանոնք հաստատող գործեր ալ հետեւէին։ Բայց որովհետեւ Բարեգործականի մէջ գործնականապէս ոչինչ կը փոխուի, եւ շրջաբերականն ալ քանի մը անգամ կը շեշտէ, թէ Բարեգործականի մինչայժմեան ընթացքն եւս եղած է «անխտրական եւ անկուսակցական», ուստի ցաւով պիտի ըսենք, թէ մենք չենք կրնար հաւատալ Բարեգործականի վարիչ մարմնի ներկայ գեղեցիկ խօսքերուն։

Արդարեւ, ինչպէ՞ս Բարեգործականը կրնայ «անխտրական և անկուսակցական ոգիով» շարժիլ, նոյն իսկ ասկէ ետքը, եթէ իր բոլոր ղեկավարները բացառապէս կամ Ռամկավարները կամ Ռամկավարներուն համակիր ազաները պիտի մնան։ Եթէ անոնք կամենան իսկ, չպիտի կրնան. որովհետեւ մարդիկ խտրական եւ կուսակցական ոգիով կը շարժին՝ յաճախ իրենց կամքէն եւ գիտակցութենէն ալ անկախ։

Մինչեւ որ հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ, Բարեգործականի կեդրոնական ներկայ վարչութեան շրջաբերականը մեր աչքին ուրիշ իմաստ եւ նպատակ պիտի չունենայ, բայց եթէ, այսուհետեւ եւս դրամ հաւաքել կարենալու համար, գեղեցիկ խօսքերով նորէն քնացնել եւ մոլորեցնել հայ հասարակութիւնը, որ սկսած է ըմբռնել Բարեգործականի իսկական դոյնը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ընդհանուր գործադուլի կոչը ձախողած

Փարիզի հանրային փոխադրութեանց ընկերութիւնը միութենական (համայնավար) սէնդիկայի երեք քարտուղարները պաշտօնէ դադրեցուցած էր, այն ամբաստանութեամբ թէ անոնք հանրակառքերու եւ օթօպիւսներու պաշտօնէութեան մէջ համայնավար քարոզութիւններ կ'ընեն եւ դանդաղ գործելու հրահանգներ կուտան։ Այս պաշտօնանկութեան դէմ բողոքելու համար առջի առաւօտ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Սէնի ոստիկանական տեսուչին, որ չխոստացաւ կարգադրութիւն մը ընել։ Ասոր վրայ, Չորեքշաբթի գիշեր Սիրք տ'Իվէրի մէջ գումարուած մեծ միթինկի մը մէջ որոշուեցաւ ընդհանուր գործադուլ յայտարարել Հինգշաբթի առտուընէ սկսեալ։

Այս որոշումը գրեթէ անլսելի մնաց եւ երէկ հանրակառքերն ու օթօպիւսները կանոնաւորաբար բանեցան. փոքր թիւով համայնավարներու բացակայութիւնը զգալի չեղաւ բնաւ։

Գերման ընկերվարականներու ժողովը

Գերման ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն Քէօլնի մէջ խորհրդակցական կարեւոր ժողով մը ունեցաւ։ Ներկայ էին բոլոր յայտնի վարիչները՝ Հէրման Միւլլէր, Հիլֆէրտինկ, Վէլս, Լէօպէ, Սէվէրինկ եւլն.։ Նիստը բացուեցաւ Հէրման Միւլլէրի մէկ զեկոյցով՝ նոր կառավարութեան մասին։ Ժամերով վիճաբանելէ վերջ, կեղր. կոմիտէն ընդունեց բանաձեւ մը, որ կ'ըսէ թէ գերման ժողովուրդը իր վերջին քուէարկութեամբ կ'ուզէ որ ընկերվարական կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գայ։

Մեծամասնութիւնը նպաստաւոր արտայայտուեցաւ միացեալ կառավարութիւն մը կազմելու։

Հէրման Միւլլէր եւ Ռայխսթակի Նախագահ Լէօպէ այսօր պիտի ներկայանան Հանրապետութեան Նախագահ Հինտէնպուրկի, յետոյ յարաբերութեան մէջ պիտի մտնեն խնդրոյ առարկայ կուսակցութեանց վարիչներուն հետ։

Կը հաւաստուի թէ՝ ընկերվարականները պիտի պահանջեն բացի վարչապետութենէն, զոր պիտի ստանձնէ Հէրման Միւլլէր, Ներքին Նախարարութիւնը՝ Սէվէրէնկի, ելմտական Նախարարութիւնը՝ Հիլֆէրտինկի համար եւ քանի մը ուրիշ աթոռներ։ Հաւանաբար միւս կուսակցութիւնները չպիտի ուզեն այսքան աթոռ տալ ընկերվարականներուն, ուստի եւ սակարկութիւնը պիտի երկարի։ Մարաջախտ Հինտէնպուրկ Շաբաթ օր Հէրման Միւլլէրի պիտի յանձնէ կազմութիւնը միացեալ նոր դահլիճին, որուն մաս պիտի կազմեն բացի ընկերվարականներէ, դեմոկրատները, կեդրոնի կուսակցութիւնը եւ ժողովրդայինները։

Փեքինի անկումէն վերջ

Շանկայէն կը հեռագրեն.— Փեքինի անկումը եւ ազգայնականներու նպատակին իրագործումը շատ քիչ յուզում յառաջ բերաւ Հարաւային Չինաստանի մէջ, ուր այս դէպքին կը սպասուէր։ Ընդհանուր գոհունակութիւն կը տիրէ որ շուտով վերջնական խաղաղութիւն պիտի հաստատուի։

Ազգայնականներու միակ մտահոգութիւնն այն է որ յաղթանակէն վերջ յաղթական զօրավարները չվիճին իրարու հետ։ Ասոր համար մտադիր են նշանակել հանրապետութեան Նախագահ մը, որ իրաւարարի դեր պիտի կատարէ։ Այս պաշտօնին յարմար թեկնածու կը նկատուի Թանկ Եէն Քայ, Քուոմինթանկի կեդրոնական կոմիտէին նախագահը եւ այժմու վարչապետը։ Փարիզի հաշտութեան ժողովին Նախկին չինական պատուիրակ Վանկ Շէն՝ Լինկ ազգայնական կառավարութեան արտաքին նախարար նշանակուեցաւ։

⁂ Մարաջախտ Չանկ Ցօ Լինի մահը չի հաստատուիր։ Բոլոր աղբիւրներէ ստացուած լուրերը կ'ըսեն թէ վիրաւորուած է միայն, սակայն վէրքերը մահացու չեն։ Լուրի մը համաձայն, մարաջախտը հեռեւեալը հեռագրած է իր մէկ տղուն, որ Ճափոնի մէջ զինուորական ուսանող է. «Վէրքերս ծանր չեն։ Ճափոնի մէջ կեցիր եւ լաւ աշխատէ»։

Հայ կեղծ բժիշկ մը ձերբակալուած Լիոնի մէջ

Լիոնի «Փրոկրէ» թերթը իր Յունիս 3ի թիւով կը պատմէ թէ տեղւոյն ոստիկանութիւնը ձերբակալած եւ բանտարկած է Գէորգ Պօյաճեան անուն Հայ մը, 36 տարեկան, որ ապօրէն կերպով բժշկութիւն կ'ընէր Լիոնի մէջ։ Գէորգ Պօյաճեան պատերազմէն առաջ Փարիզ եկած էր բժշկութիւն ուսանելու. 1914ին Թուրքիա վերադարձաւ։ Պատերազմէն վերջ կրկին Փարիզ եկաւ, բայց միջոցներ չունենալով չկրցաւ շարունակել դպրոցը ու իբրեւ դեղագործի օգնական եւ ծառայ աշխատեցաւ փարիզեան դեղարանի մը մէջ։ Պօյաճեան միեւնոյն ժամանակ սկսաւ բժշկութիւն ալ ընել Հայերուն մէջ, սակայն վկայական չունենալուն համար փախցաւ ու գնաց Լիոն, ուր կիյեոթիէր փողոցի 107 թիւ պանդոկին մէջ սենեակ մը վարձեց։ Շատ չանցած անուն հանեց Լիոնի մէջ եւ սենեակը բժշկական դարմանատան վերածուեցաւ։ Պօյաճեան հիւանդ կը խնամէր, դեղագիր կը գրէր եւ նոյնիսկ ծանր հիւանդներու բնակարանը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Անցեալ փետրուար 19ին, «Մեղքը մերը չէ, էֆէնտիներ» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Յառաջ» կը գրէր, Բարեգործականի ծանօթ գայթակղութեանց առթիւ.

— «Բուն հիմնադրին, Պ. Պօղոս Նուպարի խօսքը չենք ըներ, որովհետեւ ան, այս աշխարհէն հրաժեշտ առնելու մտմտուքին մէջ, ամէն հոգ եւ հաշիւ ձգեր է հատընտիր շքախումբի մը, «աչքերը գոց» մեռնելու վստահութեամբ»։

«Յառաջ»ի սմսեղուկ հակառակորդները այս անմեղ բացատրութիւնն ալ չարափոխելով, աւրեցին իրենց բերանը եւ անծոռնի վայնասուն մը փրցուցին.

— կարդացի՞ք, «Յառաջ»ը ինչե՛ր գրեր է փաշային դէմ... Ալ չափը անցաւ...

Առջի օր, Բարեգործականի գրասենեակը «Յառաջ»ին կը ղրկէր ընդարձակ զեկոյց մը, Պ. Պօղոս Նուպարի վերջնական հրաժարման եւ այս առթիւ փոխանակուած նամակներու մասին (4 Յունիս)։

Այս զեկոյցին մէջ, ապշութեամբ կը կարդամ հետեւեալ վսեմ եւ փափկանկա՛տ նախադասութիւնը.

— «Երկիցս Կեդր. Վարչ. ժողովի բոլոր անդամներուն կողմէ խմբովին կատարուած հանդիսաւոր դիմումները տարհամոզած չըլլալով Վսեմ. Պօղոս Նուպար փաշան եւ միւս կողմէ իր հրաժարման իսկական շարժառիթն ըլլալով ամենօրեայ ծանրաբեռն աշխատութեանց պատասխանատուութիւնը թեթեւցնել իր խիղճին վրայէն, ԵՐԲ ՄՕՏԱԼՈՒՏ ՎԱԽՃԱՆԻ ՄԸ ՄՂՁԱՒԱՆՋՆ ԱԼ ԴԺԲԱԽՏԱԲԱՐ ԻՐ ՀՈԳԻՆ ԳՐԱՒԱԾ Է» եւն.։

Եւ այս չքնաղ զեկոյցը ղրկուած է աշխարհի բոլոր հայերէն թերթերուն, «հրատարակութեան խնդրանքով»։

Խոնարհաբար կը յանձնենք զայն բոլոր կենցաղագէտներու, հայկաբաններու եւ փաշայականներու գնահատութեան։

ՎԱՀԷ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

35րդ Ցանկ

	Ֆր.
Պերլինի հայ գաղութէն, Պ. Մովսէսեանի միջոցաւ 200 մառք։ Յունիս 7ի սակով	1,199.25
Վ. եւ Յ. Արսէնեան եղբ.	50.—
գումար	1,249.25
34րդ ցանկին գումարը	42,453.25
ընդհ. գումար	43,702.50

ՉՈՐՍ ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ ԾԽԱԽՈՏ

Ծերակոյտի ելմտական յանձնաժողովի նախագահ Միլանի համաձայն, 1928ի ընթացքին ծխախոտի սպառումէն պիտի գոյանայ չորս միլիառ ֆրանք։ Անցած տարուան վրայ մեծ յաւելում մըն է ասիկա։ Անցեալ տարի, երբ ծխախոտի գինը բարձրացան, ժամանակ մը ծխողներէն շատեր իբրեւ բողոք ուզեցին բոյկոտ հռչակել, սակայն ի վերջոյ չկարենալով դիմանալ նիկոտինի հմայքին, սկսան շարունակել ծխել իրենց մորճն ու գլանիկները։ Ծխախոտի մենաշնորհի ընկերութիւնը այս տարի կը յուսայ կէս միլիոնէն աւելի յատկացնել պետական ելմտացոյցին։

Հ. Հ. ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՍԻՐԱԼԻՐ ԽՕՍՔԵՐ՝ ԳԵՐՄԱՆ, ՎՐԱՑԻ ԵՒ ԱԴՐԲԷՋԱՆՑԻ ՀԻՒՐԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՊԵՐԼԻՆ, 4 Յունիս

Հայաստանի Հանրապետութեան տասնամեակը արժանի վայելչութեամբ տօնուեցաւ նաեւ Պերլինի մէջ, նախաձեռնութեամբ Գաղթային Միութեան վարչութեան, Շաբաթ երեկոյ, Յունիս 2ին:

Օրուան հանդիսութեանց հրաւիրուած էին ինչպէս Պերլինի հայ գաղութին բոլոր անդամները, նոյնպէս նաեւ գերման ու կովկասցի հիւրեր — Վրացիներ եւ Ազրբէջանցիներ:

Շարլոթէնպուրկի «Հոհէնցոլլէրն» սրահներու ընդարձակ դահլիճներէն մէկը նշանակուած ժամուն լեցուիլ սկսաւ գաղութին երկսեռ անդամներով եւ հրաւիրուած հիւրերով: Կը գտնուէին նաեւ Լայփցիկէն եկած հայրենակիցներ: Պերլինահայ գաղութը գրեթէ ամբողջութեամբ ներկայ էր: Վրացիներէն ներկայ էին՝ Պերլինի նախկին դեսպանը՝ Ախմէթէլի, Լոնտոնի նախկին դեսպանը՝ Դ. Կամպաշիձէ, վրացի յայտնի հրապարակագիր եւ գործիչ Դիասամիձէ, որ ծանօթ է իբրեւ ջերմ կուսակից եւ ջատագով հայ-վրացական մերձեցման ու համերաշխութեան, եւ ուրիշներ: Ազրբէջանցիներէն եկած էին՝ իրենց գաղութին եւ «Ինքնօրինութեան Կոմիտէ»ին նախագահը՝ Հիլալ Մինչիէ, վարչութեան մէկ անդամը՝ Սալիտ Էֆէնտի: Գերմաններէն ներկայ էին՝ Տոքթ. Շրայպէր, Ռ. Շէֆէր, Օր. Հէցէլ, «Ֆորվէրց» թերթի աշխատակցուհի Օրիորդ Շուլց, մեր բարեկամ հայագէտ Փրոֆ. Մարքվարտ եւ ուրիշներ: Մեր հայրենակիցներէն յիշենք Տոքթ. Գրինֆիլդ, Փրոֆ. Տատումեանց եւլն.:

Նախագահ Տոքթ. Ա. Աբեղեան բանալով հանդէսը, նախ հայերէն եւ ապա գերմաններէն համառօտ ճառով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը հայ ժողովուրդին եւ հայ երկրին համար: Ապա ողջունեց օտար հիւրերը՝ Գերմանները ու կովկասցիները, պարզելով միանգամայն Անդրկովկասի այդ երեք գլխաւոր ժողովուրդներու քաղաքական համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը, թէ իւրաքանչիւրին համար առանձին եւ թէ ընդհանուրին համար:

Յետոյ խօսք տուաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պերլինի նախորդ դեսպան Տոքթ. Ճ. Գրինֆիլդի, որ գերմաններէն բանախօսութիւնով մը ներկաներուն պարզեց Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումը եւ պատմական այն բոլոր փուլերը, որոնք Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը բերին հասցուցին Մայիս 28ի գաղափարին, դարերէ ի վեր սեփական անկախութիւնը կորսնցնելէ յետոյ իսկ: Ապա շեշտեց Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու համերաշխ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը:

Տոքթ. Շրայպէր, իբրեւ հին հայասէր եւ գործակից հանգուցեալ Տոքթ. Լէփսիուսի՝ համառօտ ակնարկ մը նետեց 30 տարուան անցեալ ունեցող այն գործունէութեան վրայ, զոր գերման որոշ շրջանակներ թափած են Հայաստանի եւ Արեւելքի մէջ՝ հայ ժողովուրդի տառապանքները թեթեւցնելու առաջադրութեամբ: Նոյնիմաստ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Ռ. Շէֆէր, յանուն հանգուցեալ Տոքթ. Լէփսիուսի հիմնած Արեւելքի առաքելութեան եւ Հայեւգերման ընկերութեան:

Վրաստանի նախկին դեսպան Ախմէթէլի յանուն իր եւ վրաց կառավարութեան շնորհաւորեց հայ ազգը եւ հայ գաղութը, անկախութեան տօնին առթիւ: Ան եւս շեշտեց քաղաքական անկախ գոյութեան անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս առհասարակ ամբողջ Կովկասի, նոյնպէս նաեւ անոր բոլոր ժողովուրդներուն համար առանձին-առանձին, վեր հանելով մանաւորապէս հայութեան նշանակութիւնը Կովկասի ապագային տեսակէտէն: Դ. Կամպաշիձէ պատմեց իր կրած տպաւորութիւնները Հայաստանէն, ուր այցելած էր 1920ին և այն սոսկալի պայմանները, որոնց մէջ ծնունդ առաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, կարճ ժամանակի մը մէջ արտայայտելով աննախընթաց կենսունակութիւն մը: Բանախօսը պարզեց այն յուսախաբութիւնը, զոր Հայաստան կրած է նենգ դիւանագիտութեան ձեռքէն եւ Կովկասի ժողովուրդներու փոխադարձ համերաշխութիւնը համարեց լաւագոյն ապագայի միակ երաշխիքը: Ազրբէջանցիներու ներկայացուցիչ Հիլալ Մինչի ցաւ յայտնեց որ, Հայերու եւ Ազրբէջանցիներու միջեւ սառնութիւն եղած է միշտ, թէեւ ութ տարիներէ ի վեր առաջին անգամն է՝ որ Պերլինի մէջ Ազրբէջանցիներ ներկայ կ'ըլլան Հայերու ազգային տօնին, եւ Հայերն ալ՝ փոխադարձաբար: Փափաք յայտնեց որ ապագային աւելի սերտ գործակցութիւն մը հաստատուի: Շեշտեց ռուս աշխարհակալութեան կատարած չարաճճի դերը հայ-թաթարական յարաբերութեանց լարման մէջ: Ու անհրաժեշտ գտաւ Կովկասի ժողովուրդներուն համերաշխ գործակցութիւնը, որ սակայն կատարեալ չի կրնար ըլլալ առանց Հայերու, որոնք ամէնէն խելօքն են Կովկասի ժողովուրդներուն մէջ, ինչպէս շեշտեց ինք:

Այս բանախօսութիւններէն վերջ նախագահը ըսաւ թէ հանդիսութեանց հրաւիրուած և ներկայ ըլլալու պատրաստակամութիւն յայտնած էր նաեւ աշխարհահռչակ ընկերվարական տեսաբան Էդուարդ Պերնշթայն: Վերջին րոպէին, սակայն, բժիշկը արգիլեր է խիստ յառաջացեալ տարիքի մէջ (78 տարեկան) գիշերով դուրս ելլել: Տոքթ. Աբեղեանի միջոցով ան իր ջերմ համակրութիւնները ղրկած էր հայ ժողովուրդին՝ իր անկախութեան տօնին առթիւ: Պատրաստակամութիւն յայտնած էր ուրիշ առիթով դասախօսութիւն մը կարդալ: Յետոյ նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց ամէնուն եւ մանաւանդ ներկայ օտար հիւրերուն, իրենց մասնակցութեանը համար, նորէն շեշտելով համերաշխութեան անհրաժեշտութիւնը Կովկասի ժողովուրդներուն միջեւ, միայն թէ՝ հաւասարէ հաւասար գետնի վրայ եւ արդարութեան ոգիով, ինչպէս կը պահանջէ ճշմարիտ եղբայրակցութիւնը: Իսկ այդ համերաշխութիւնը ուղղուած պիտի ըլլայ ամէն աշխարհակալութեան դէմ առհասարակ, ըլլայ հիւսիսէն, թէ հարաւէն կամ ուրիշ կողմերէ:

Այսպէսով փակուեցաւ հանդիսութեանց պաշտօնական բաժինը:

Կարճ դադարէ մը ետքը, որու ընթացքին կը նուագէր հայ երիտասարդներէ բաղկացած նուագախումբ մը, սկսաւ անպաշտօն մասը: Պ. Կիւլխասեանեան արտասանեց Սիամանթօյէն կտոր մը, իսկ Օր. Ռ. Աբեղեան՝ Աւ. Իսահակեանէ:

Ապա ներկայացուեցաւ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկան»ներէն խմբագրի տեսարանը, մասնակցութեամբ Պ. Պ. Կիւլխասեանեանի, Տիրատուրեանի եւ Մարանեանի: Խաղը անցաւ յաջող եւ լաւ տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ:

Վերջէն տեղի ունեցան հայկական, կովկասեան ու եւրոպական պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ ժամը 3.30: Գրեթէ լոյս էր արդէն, երբ հայ եւ օտար հիւրերը հեռացան հանդէսէն՝ շատ գոհ տրամադրութեան մը տակ: Հիւրերուն մատուցուեցաւ սուրճ եւ հայկական թխուածք (խմորեղէն), զոր պատրաստած էր— ինչպէս ուրիշ անգամներ ալ — Տիկին Պէնլեան: Հանդիսութեան կազմակերպութեանը եւ ներքին կարգ-կանոնին կը հսկէր Գաղութահայ միութեան վարչութեան փոխնախագահ Պ. Ն. Մովսէսեան: Երիտասարդական միութիւնը եւ երիտասարդներէն բաղկացած յանձնախումբ մը մեծապէս նպաստեցին յաջողութեան:

*** Հայաստանի անկախութեան տասնամեակին առթիւ Պերլինի ընկերվարական «Ֆորվէրց» եւ դեմոկրատ «Ֆոլքս Ցայթունկ» թերթերը, ինչպէս նաեւ գաւառի շարք մը լրագիրներ տպագրած են իրենց աշխատակից Տոքթ. Ա. Աբեղեանի յօդուածները, Հայաստանի անկախութեան եւ Մայիս 28ի նշանակութեան մասին: «Ֆորվէրց» պիտի հրատարակէ նաեւ իր թղթակցուհի Օր. Շուլցի տեղեկատուութիւնը՝ հանդիսութեանց մասին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՀԱՅ ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ ՄԸ

Մայիսի գրեթէ ամբողջ տեւողութեանը, Միւզէ Ռաթի երկու սրահները տրամադրուեցան Ժընեւի հայ արուեստագիտուհիին:

Եօթանասունըհինգ համրեցի ցուցադրուած իւղանկարները, ջրանկարները, «պաթիք»ներն ու կաւանօթները:

Սիրած եմ սա նորերուն անկախ եւ յանդուգն կեցուածքը. անծանօթ արահետներու թափառումներու մէջէն չըսուած, չգրուած, չվրձնուած եւ չքանդակուած արտայայտութիւններու տենդագին որոնումը. բարեբանելու եւ գլուխ խոնարհելու դէմ արհամարհանքն անոնց:

Հիները «ամբարտաւան», «ինքնահաւան» որակումները պիտի ունենան անոնց ճակտին շպրտելու: Ի՞նչ փոյթ:

Թագուհի Պէռ-Ջօրեան ամենէն արուեստագիտուհին է:

Յեղափոխական Ռոստոմին աղջիկը յեղափոխական է իր արուեստովը:

Սկիզբները պիտի ընդվզինք իր արուեստին առջեւ: Ցեխոտ պաստառներուն վրայ մեղանչում պիտի տեսնենք արուեստին դէմ: Բայց, ընտանութիւնը պիտի չյամենայ եւ պիտի հասկնանք Պէռ-Ջօրեանի արուեստը, որուն ինքնութիւնը կը մերկանայ, որեւէ տեղ, որեւէ ցուցադրութեան մէջ, առանց անուն-մականունի:

Յանդգնութիւն, անկարգապահութիւն և տառապանք— առհասարակ բոլոր դիմանկարներուն մէջ— գլխաւոր յատկանշականներն են Պէռ-Ջօրեանի:

Դժուար էր աչքի առջեւ ունենալ տեղական բոլոր թերթերը: Բայց երկու կարեւորներուն յայտնի քննադատները արդէն բաւական բան ըսին.

— «Տիկին Պէռ-Ջօրեան ունի բազմապատիկ ձիրքեր եւ առատաձեռն տաղանդ մը: Իր յատկութիւնները շատ մը ուրիշ արուեստագէտներ ունենալ պիտի փափաքէին: Կը հնազանդի կշռոյթներու, որոնք աստուածներէն կուգան իրեն: Ողողուած է իր սեփական հարստութիւններովը: Մըլիչ, առատ, գեղեցիկ խառնուածքովը արուեստագէտի Սէնկրիան կը յիշեցնէ:

(Ալեքսանդր Սէնկրիան Զուիցերացի մեծ եւ հանրածանօթ նկարիչ մըն է, որ նոյնպէս իր գնահատական կարծիքը յայտնեց հայ արուեստագիտուհիին այս վերջին ցուցադրութեան առթիւ):

Ունի զարդարելու նոյն երեւակայութիւնը, արտայայտելու նոյն դիւրութիւնը, գոյնի նոյն գերակայութիւնը ձեւին եւ արժէքներուն վրայ: Ու անոր մէջ կը գտնենք տակաւին արձագանգը արեւելեան արուեստի մը, աւելի որոշ, աւելի ուղիղ:»

Ամփոփած եղանք ժընեւի թերթերուն լեզուն:

«Պաթիք»ներէն՝ «Յայտնութիւնը» տիրապետեց ամէնուն: Չորս մեթր երկայնքով երկու լայնքի վրայ, աստուածաշունչեան խորունկ եւ մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը, արեւելեան երեւակայութեան ընկերացած: Սիրած է գոյներուն մանիշակագոյնը, ճերմակը եւ գորշը իրար բերել:

«Որսորդը» կը ներկայացնէ, հայկական գիւղերու շրջապատին մէջ, արջերու որսորդ հայ գիւղացիի յաջող տիպար մը:

Իւղանկարներէն՝ «Փիէթա»ն Փարիզի ալ ծանօթ է: Աշնան Սալոնը ունեցաւ զայն քանի մը տարի առաջ:

«Աւետում»ները ուշագրաւ են: Համակրելի կոյսեր տղաբերքի աւետիսը կ'ընդունին ամպերը պատող հրեշտակներէն:

«Աղջնակ»ները կուտան արբունքին չարչրկուած դէմքը, բայց, անուշ անդորրը նայուածքին մէջ: Ու կարծես թէ յոյս պլպլար անոնց բիբերէն ներս:

Իսկ սա ձեռքը երեսին մտածկոտ «Որբուկը» ցեղին հոգերովը ծանրաբեռնուած մեծ մարդու արտայայտութեամբը, գալիք պայծառ օրերուն երազը կը թելադրէ:

Կաւանօթները սիրուն են: Ուրիշներէ չփորձուած ձեւեր կան: Արեւելքը դարձեալ կ'երեւի:

Պէռ-Ջօրեան քուէարկութեամբ Ժընեւի նահանգին «Ժիւրի»ն ընտրուեցաւ, մօտ ատենէն Պէռնի մէջ տեղի ունենալիք զուիցերական ցուցահանդէսին համար:

Այո՛: Ցուցադրենք մեր մտաւորական եւ բարոյական արժէքները: Անոնք անհունօրէն աւելի մեծ դեր ունին քան տասը հազար աղաչանք և մէկ միլիոն արցունքի կաթիլ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՃԵԱՆ

"ՎԱՆ,,Ը ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Աղեքսանդրիա, 27 Մայիս

«Անի»էն ետքը «Վան»ը:

Այսօր Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձի նախօրեակին «Վան» շոգենաւը հեռաւոր Չիլիէն հասաւ Աղեքսանդրիա՝ բերելով գրեթէ 10.000 թօն քիմիական պարարտ՝ իբրեւ սեր, ամերիկեան լեզուով եւ իբրեւ «պէքէքէթ»՝ արեւելեան լեզուով. Նեղոսի հովիտին արգասաբեր հողերուն համար:

Իր լանջի սեւ իրանով Միջերկրականի կապտագեղ ջուրերուն վրայ վեհափառօրէն բազմած, «Վան» կ'անձնաւորէր Մայր Հայաստանի սուգը:

Իր հսկայ ծխնելոյզով՝ նմանապէս սեւերու մէջ պարուրուած՝ իբր բողոքի կոթող՝ «Վան» կ'այպանէր քաղաքակիրթ աշխարհ կոչուած Մողոքը՝ անզուգական իր յափշտակութիւններով ու անիրաւութիւններով:

Իր հնչեղ սուլոցներով «Վան» կ'ողջունէր «Եգիպտոսի Զարթօնք»ը, տառապած քոյր ազգի մը բարեւները տալով Անկախութեան Հարսնութեան հասած այս գեղեցիկ երկրին:

Իր օդային կարմրաբերան սպիտակ ընդունարաններով, նման Արտամէտի չքնաղ խնձորներուն, զորս արաբ քերթողը հայ օրիորդի մը խածած արշալոյսին կը նմանցնէր, «Վան» կը մարմնացնէր Վան քաղաքին անցեալ փառքը եւ Վանայ ծովին գեղածիծաղ ափունքը:

Արդէն սալոնին մէջ ենք:

Հայրենակից մը, աւելի ճիշդը փանորդի մը՝ ականջս ի վեր կը փսփսայ.

— Լաւագոյն պիտի ըլլար Խրիմեան Հայրիկին կենդանագիրը կախել այս սալոնին մէջ:

Այն ատեն, հին պղնձեայ Վանը իր հայրենասէր չքնաղ յիշատակներով պիտի վերակենդանանար իր աճիւններէն, Վանի ամենամեծ զաւկին՝ արծուային խորաթափանց հայեացքներուն տակ:

Բայց բան մը կը ճնշէ իմ սիրտս վրայ: Եւ այդ ճնշումը կը ճգնի զիս խեղդել, մանաւանդ Հայաստանի Հանրապետութեան սա տարեդարձի նախօրեակին:

«Անի» եւ «Վան» շոգենաւները իրենց հայկական անուններով կը պատկանին եւրոպական ընկերութեան մը, որուն հիմնադիրներն են երկու Հայեր: Հակառակ ասոր, այս հայանուն շոգենաւները, կը ճամբորդեն օտար դրօշակով:

Ո՞ր Հայը պիտի չփափաքէր տեսնել հայկական եռագոյնին ծածանումը, «Անի»ին եւ «Վան»ին վրայ, եթէ սակայն մեր պետական նորաստեղծ շէնքը չենթարկուէր կարմիր Մարախներու ամենակուլ հարուածներուն:

Այն ժամանակ սա տարեդարձի օրը, մենք հայ մանուկներու հետ «Վան»ին ընդարձակ կամրջակին վրայ երջանիկ առիթը պիտի ունենայինք երգելու մարտագոռ.

«Ա՛լ ազատ երկրի զաւակ ենք,
«Մեր դրօշակը գրկեր ենք:

Խեղդեցին մեզ մեր խանձարուրին մէջ: Չթողուցին որ Հայաստան մանուկը աճէր եւ զօրանար: Մայր Հայաստանն ալ այսպէս մնաց որբեւայրի:

ՍԵԴՐՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոֆիայի Արաքսէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Մայիս 27ին Սոֆիայի Թաղականութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Մայիս 28— Անկախութեան տասնամեակը: Ուրախալի եւ գնահատութեան արժանի է Սոֆիայի կուսակցութիւններուն եւ բոլոր մշակութային եւ հայրենակցական միութիւններուն մասնակցութիւնը ազգային Մեծ Տօնին:

Եկեղեցւոյ բակը շինուած էին կամարներ ու զարդարած՝ շատ մը հայկական եւ պուլկարական դրօշներով:

Ճեմարանի աշակերտութիւնը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը: Հ. Մ. Ը. Մ.ը եկած էր ֆանֆառով: Իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ Ազգ. վարժարանի աշակերտութիւնը: Ֆանֆարի կողմէն նուագուած մահերգէն յետոյ, երկու վայրկեան լռութիւն պահուեցաւ:

«Բագարատ» Միութիւնը Սարդարապատի առջեւ ինկած «անծանօթ զինուոր մը» խորհրդանշող զինուորի մը նկարը պատրաստել տուած էր, որ հպարտ և սուինը մերկ վիճակով կանգնած էր այդտեղ իր մեծ հասակով:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Գրիգոր Գուտուլեան:

Ընկերը նախ յայտնեց թէ իր պատկանած կուսակցութիւնը իր լաւագոյն ուժերը զոհած է եւ ամէն զոհողութիւն ըրած է այդ մեծ օրուան համար: Յետոյ աւելցուց թէ եկած ենք ոգեկոչելու մեր պատմութեան ամէնէն լուսաւոր մէկ էջը՝ ազատ եւ անկախ հայրենիքի երկունքին տասնամեակը:

Յիշեց դրուագներ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսական կռիւներէն, հայ ցեղի ռազմական ոգին ի յայտ բերող:

Հնչակեան ներկայացուցիչն ալ ծանրացաւ անկախութեան և ազատ ու անկախ հայրենիքի գաղափարին վրայ, փառաբանելով Մայիս 28ը:

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Շաւարշ Աստուրեան, որ չափազանց յուզուած՝ համբուրեց եռագոյնը ու ըսաւ որ կ'արժէր այս դրօշին համար մեռնիլ:

Բանախօսութիւններու աւարտումէն վերջ, եկեղեցիին առջեւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները «Պատուի առ»ի արարողութիւն մը կատարեցին, որմէ վերջ, Ֆանֆարի ընկերակցութեամբ, թաղանցք մը կատարեցին քաղքին մէջ:

Ազգային Արամեան վարժարանի բակին մէջ, խօսեցաւ սկաուտներու շրջանային խմբապետ ընկ. Լ. Գազանճեան:

Նոյն օրը ցերեկէն վերջ ժամը 3ին, Տոքթ. Լոնկի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ցերեկոյթ մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին մշակութային միութիւնները: Նուագ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, Պ. Յ. Մաթեան երկար դասախօսութեամբ մը բացատրեց ներկաներուն այն կարեւոր ազդակները, ինչպիսին են հայկական ինքնուրոյն լեզուն, ցեղը, մշակոյթը, որոնք ծնունդ տուին Հայաստանի անկախութեան: Ինքնաբերաբար Հ. Սահակ Կոգեան պանծացուց անկախութեան գաղափարը:

*** Անկախութեան տօնը միեւնոյն խանդավառութեամբ տօնուած է նաեւ Պուլկարիոյ միւս քաղաքներուն մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը զիս կ'առաջնորդէր Ռէնսիի ստուերոտ ծառուղիներէն դէպի Դպրոցասէրի վերջնական —գոնէ այդպէս կը մաղթեմ— կայանը:

Ընդարձակ եւ հովանոտ պարտէզի մը մէջտեղը բարձրացող չորսյարկանի շէնք մը, որուն բոլոր յարկերէն դեռատի ու կենդանի ձայներ զիրար կը խաչաձեւեն, կ'արձագանգեն տակաւին պարապ նրբանցքներուն մէջ, մինչդեռ պարտէզին մէջ փոքրիկ պարտիզպանուհիներ արդէն կը զբաղին ածուները թարմացնելու կամ աւելորդ խոտերը մաքրելու:

Կեանք ու ժպիտ. ահա առաջին տպաւորութիւնս պարտէզին երկաթէ դռնէն մտած ժամանակ: Եւ այդ տպաւորութիւնը աւելի կը խորանայ, կը հիմնաւորուի, երբ Տիկին Փօլաճեան՝ որ օրալիր ընդունելութիւն մը կ'ընէ, կը փութայ քանի մը արագ տեղեկութիւններ եւ բացատրութիւններ տալ ինծի:

Այդ բացատրութիւններէն կը հետեւի, որ դպրոցին շուրջը յարուցուած մտահոգութիւններուն խորը կան մեծ մասամբ թիւրիմացութիւն, եւ որոշ չափով անձնական դժգոհութիւններ:

Առ այժմ զանց կ'ընեմ մանրամասնութիւնները, արձանագրելով միայն Տիկին Փօլաճեանի հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— Մեր տունը բաց է բոլոր սրտցաւ եւ լուրջ հայրենակիցներու առջեւ, որոնք կրնան մեր բոլոր շարժումները, գործերը, հաշիւները քննել: Մենք չափազանց ուրախ պիտի ըլլանք, եթէ մեր հաստատութեամբ հետաքրքրուող հայրենակիցները այցելեն մեզի, գա՛ն, տեսնեն եւ շահագրգռուին: Մենք ծածուկ բան չունինք, եւ պատրաստ ենք պահանջուած լուսաբանութիւնները տալու:

Դպրոցասէրին մայրաքաղաքին մօտաւորութիւնը անշուշտ նպաստաւոր պիտի ըլլայ այդ տեսակէտներէ, մանաւանդ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն միջոց տալով մօտէն եւ անմիջապէս ծանօթանալ անոր իրական կեանքին:

Փարիզի մտաւորականութիւնը միջոց ունի այսօր —յարգելով հաստատութեան քաղաքական չէզոքութիւնը՝ որու մասին մասնաւոր հաւաստիքներ տուաւ Տիկ. Փօլաճեան, իր բարոյական հսկողութիւնը գործադրել այդ արդիւնաւոր հաստատութեան վրայ:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆ

ԵՐԲ ՓԱՍՏԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Յունիս.— «Հայ ...ի (31 Մայիս) յօդուածա... կը ձգտէր. (ինչպէս ըսեր եմ ...թղթակցութեանս մէջ) ...րդ նախկին վարչութեան ...ել, բարեմիտ անդամները ...խանութեան դէմ: Ջուրը ...ն ի վեր հանելու ծիծաղելի ...մը:

...մէկ երկու հոգի կը վրդովուին ...ջ»ի թղթակցութենէն. քա՛ց, ...անկեղծ մարդիկ. շուտով ...կը ըսպանուին, երբ մեր ձեռ... տակ եղած փաստերէն եւ ...թուղթերէն մէկ քանին ...կ կուտանք: Նախորդ վարչու... ամէնէն յարգելի անդամ... մէկը կ'ըսէր.

«...անցած է ձախաւեր փոր... մեզ պառակտելու, գա... անխչխանութեան մատնելու ...ւ այսօր այնպիսի գեղեցիկ ...մը կայ մէջտեղ, որուն ...կանակ չենք կրնար դար... Այնտեղ ուր փաստերը եւ ...ները կը խօսին, ենթադրու...ները, դիտումնաւոր բամբա...ները զուրկ են արժէքէ. շա... ձեր գործը, մենք ...բովանդակ համակրանքով ...նք ձեր գործին շուրջ:»

Ուրեմն, ոչ միայն ստայօդ եւ ...աւոր վերագրումները օ... պղպջակներու պէս ցնդած ...յլ եւ անոնք ծառայեցին ...ներու եւ նորերու կապերը ամ...լու:

...նց որ մենք մեր թղթակ...մբ («Յառաջ», 11 Մա...) քննադատած էինք Նախորդ ...ի եւ առաջնորդարանի ...ութիւնները, եւ հոն ...էն օր նստող պաշտօնէութիւնը ...րդ հոգեւոր հովիւ ելն) ...չարաչար գործած էին ...ան վարչութեան վստահու...ը:

Եւ որովհետեւ, մեր առաջ ...ն գործը եւ շահը կանգ... է, ոչ թէ անձնական գրա...ի մը խնդիրը, ապա ուրեմն ...փաստերը գտնելէ յե... նուիրական պարտականու...ն է ցոյց տալը թէ Նախորդ ...ր հովիւը արժանի չէր Նա... վարչութեան վստահու...: Թէ այդ մարդը միայն ...ին կարող էր դառնալ փա... ամկավար շարաթաթեր...ն, որ այնքան եռանդով կը ...պանէր գայն «Յառաջ»ի ...ցումներուն դէմ:

Նոյն ձեռքի պատրաստած ...ին մէջ անցեալ տար... ընթացքին՝ վառելանիւթի ...ցոյց կը տրուի 2000 ֆրանք քիչ մը աւելի, իսկ այս տարուան ընթացքին նոյնքան ժամանակի մէջ վառելանիւթի տրուած է 600 ֆրանք: Տարբերութիւնը ակներեւ է, բայց, ես սկսայ իմ խոստացած բաղդատական թղթակցութենէս մէջբերումներ ընել:

Ամէն չարիքի տակ բարիք մը կայ: «Հայ Սիրտ»ի յօդուածագիրը իր հետապնդած եւ ոմանց կողմէ քաջալերուած նպատակին արջու ծառայութիւն մատոյց: Այն կեղծ վստահութիւնը որ ցոյց կուտայ նախորդ վարչութեան անդամներու, անոնք իբրեւ մարդեր մեր ալ վստահութիւնը կը վայլեն: Ատոր համոզուելու համար անհրաժեշտ է թղթատել 1926ի Յունուար 10էն ի վեր «Յառաջ»ի Մարսէյլի թղթակցութիւնները: Դեռ «Յառաջ»ի Մայիս 11ի թղթակցութեան մէջ մեր տուրքը վճարած ենք ուղղամտութեան եւ արժանիքին, ճշմարիտ ցաւ զգալով Յակոբ Սէլեանի նման պատուական Հայերու հարկադրական հրաժարականին համար:

Մ. Գույումճեան

ՄԷՍԹՈՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

Մեր նախորդ թիւերով տեղեկութիւններ տուեր էինք Մէսթորինոյի ոճրին եւ դատավարութեան մասին:

Հարցաքննութիւնը քանի կ'երկարի Սէնի դատարանին առջեւ, Մէսթորինոյի դէմքը այնքա՛ն յստակօրէն կը ցցուի, զզուելի եւ չնական, իբրեւ զռեհիկ ոճրագործ մը, առոյգ եւ ուժեղ, որ մինչդեռ կրնար պարկեշտ աշխատանքի մը մէջ, գոհացումը գտնել իր ճոխ ապրուստի կարօտներուն, կը նախընտրէ վայրի գազանի մը պէս նետուիլ իր զոհին վրայ, ու զայն ձգելէ յետոյ թակարդի մէջ, կը հարուածէ անխնայ, կը կողոպտէ մինչեւ անոր մատանին իսկ եւ առանց չփոթութեան, առանց որ եւ է մանրամասնութիւն մոռնալու, վարժ բեմադիրի մը ճարտարութեամբ կը կարգադրէ ամէն ինչ, որ կրնար կասկածները իրմէն հեռացնել եւ շեղել ոստիկանական քննութիւնները: Կերպը կը գտնէ, ամբողջ ոստիկանական հետապնդումներու եւ դատական հարցաքննութեան ընթացքին, ու մինչեւ վերջին պահը, լռեցնել վկաները, զանոնք մեղսակից դարձնել իր ոճրին: Իբր սգաւոր կ'երթայ իր զոհին յուղարկաւորութեան, կուլայ անոր դագաղին առջեւ, ցաւ կը յայտնէ ու մխիթարութիւն կը մաղթէ անոր պարագաներուն ու դարձին, կը ջանայ զայն իբր զոհ ցոյց տալ իր յոռի բարքերուն:

Եւ երբ դատարանի նախագահը կը դիմադրէ զայն, շնականօրէն եւ անմեղ մարդու ըմբոստացումով, կ'երդուըննայ իր պարկեշտ մարդու պատուին վրայ... ու կուլայ տղու մը պէս: Ինչպէ՛ս հաւատալ արցունքի անկեղծութեան, երբ Մէսթորինոներն ալ կրնան լալ...

* *

Առջի օրուան դատավարութիւնը ամէնէն ջախջախիչն էր Մեսթորինոյի համար: Հարցաքննութեան կարգը եկած էր Օր. Սիւզան Շարնոյի՝ ոճրագործին քենին: 23 տարու է. ականատես իր քեռայրին եւ անոր զոհին՝ Թրիւֆէմի մահացու պայքարին, որ եթէ չէր կրնար ոճիրը արգիլել, ինչո՞ւ սակայն իր քեռայրին հետ ջանաց անհետացնել ոճիրին հետքերը, անոր հետ ձեռք ձեռքի՝ չփոթութեան մատնեց արդարութիւնը, լռեց օրերով եւ երբ գաղտնիքը երեւան ելաւ, ոճրագործը փրկելու յոյսով, ջանաց ինքզինքը ցոյց տալ իբր անոր հոմանուհին, դատարանը զինելու համար սիրոյ եղերական պարագայի մը առջեւ. ինչպէ՞ս կրցաւ ընդունիլ բարոյական ոճրագործի այս տխուր դերը:

Դատաւորին առաջին իսկ հարցումին, Սիւզան Շարնօ, կը պատասխանէ հեծկլտուքով մը: Բուռն յուզում մը թոյլ չի տար անոր խօսիլ: Եւ երբ երդուեալ դատաւորներէն մէկուն պահանջին վրայ, բարապան մը մեղմօրէն կը հանէ անոր գլխարկը, հծծիւնէ հծծիւն, քանի մը բառեր կը լսուին.

— Շա՛տ աղաչեց, խենթի պէս էր, շատ բարի էր մեզի հետ...:

Բայց դատաւորը անողոք է: Ուշացած արդարութեան մը վրէժն է որ կը ջանայ ժամ առաջ լուծել.

— Թրիւֆէմի սպանութեան ներկայ եղաք. ինչո՞ւ սոսեցիք առաջին իսկ վայրկեանէն մինչեւ վերջը: Ինչո՞ւ սիրային կապեր յերիւրեցիք ձեր եւ ձեր քեռայրին միջեւ, սիրային դրամի մը վերածելու համար ոճիրը:

— Այդպէս խրատեցին:

— Որո՞նք:

— Բարեկամներ. անունները չեմ գիտեր:

Բայց դատաւորը յամառ է, մէկու մը պէս որ, առանց անոր լացէն ազդուելու, տղայ մը կը յանդիմանէ խստօրէն, կը պնդէ միշտ.

— Դուք օգնեցիք որ ոճրագործը դիակը ծրարէ:

Հեծկլտուքի ուժգին պոռթկումի մը մէջ, հազիւ թէ լսելի կ'ըլլան խոստովանութեան վանկերը.

— Այո՛... պարոն:

Մէկու մը պէս, որ սառնասիրտ մեղսակցութենէն ու հաշուուած սուտերէն յետոյ, այս ողբ ու կոծէն կը ջղայնոտի, դատաւորը չոր ու կտրուկ կը ձայնէ.

— Լալու շատ ատեն ունիք, օրիորդ, դեռ չէ վերջացած: Որովհետեւ դուք էիք որ գացիք դիակին համար ծածկոց գնելու, ինչպէս նաեւ ծրարին համար յատուկ լաթը: Մէսթորինօն չէր գիտեր թէ քանի՞ մեթրօ պէտք էր... այնպէս չէ՞, օրիորդ.

— Ո՛չ, ո՛չ, պարոն, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ...

— Բայց, այո՛, այո՛, երբ կին՝ չափի հաշիւները աւելի լաւ կը հասկնայիք եւ դուք յայտնեցիք անոր որ 6-7 մեթրօն կը բաւէր...

— Ո՛չ, պարոն, ո՛չ, կը պաղատի Սիւզան, ո՛չ այդ մէկը...:

— Բայց, այո՛. օ՛ն, տեսնենք շիտակը ըսէ՛ք, ա՛լ կորսնցնելիք մեծ բան մը չունիք: Հա՞պա դիակիր ծրարին փոխադրութիւնը. առջեւէն քալողը դուք չէի՞ք. ղոնապանուհին զբաղեցնողը ո՞վ էր:

Բայց Օր. Շարնոյի վրայ այլեւս ուժ չէ մնացած. հեւասպառ, պաղ քրտինքներու մէջ, տժգոյն՝ դիակի պէս, պիտի նուաղի, դատաւորը կը հրամայէ սթափեցնող դեղեր հոտոտել տալ անոր, բայց պահ մը յետոյ, նորէն կը շարունակէ իր անողոք հարցաքննութիւնը որ կը վերջանայ Սիւզանի նուաղումով. մեղմ ճիչ մը կ'արձակէ և կ'իյնայ դատաւորներուն ոտքերուն տակ, մինչ բարապան մը, զայն թեւերուն վրայ առած կը տանի դուրս:

Օր. Շարնոյէ յետոյ իրենց վկայութիւնները տուին նաեւ Տօքթ. Փօլ եւ կառատէր Փագէն, յաջորդաբար հերքելով Մէսթորինոյի սուտերը եւ փաստելով անոր կանխամտած ոճիրը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԻՊԱՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ

ՓՐԻՎԱ 2 Յունիս.— Շալամօն փրիվայի մօտ հսկայ մետաքսի գործարան մըն է: Հոն կ'աշխատին 50 Հայեր, այր եւ կին, որոնք օրական 9 ժամ 45 վայրկեան աշխատանքէ վերադառնալէ ետք՝ կը հասնին իրենց յատկացուած մաքուր եւ օդաւէտ սենեակները: Միշտ ուրախ ու զուարթ, իրիկունները ժամանց կ'ունենան իրարու հետ: Իրենց առաջին խօսակցութիւնը կ'ըլլայ «Ա՜խ սա՛ ֆրանսան, թէեւ գործերնիս լաւ է, հանգիստ ենք, բայց մեր սիրած ուտելիքներէն մաս մը կը պակսին. ինչպէս պուլղուրը, թարմ պամիան, պուխար...:»

Խելահասներէն մէկը անդիէն կը գոչէ.— «Հայրենակի՛ց, ատոնք մէկդի. միթէ չէ՞ս փափաքիր ազատ եւ անկախ Հայրենիք մը ունենալ»:

Ամէնքը միաբերան ա՜խ մը կը քաշեն. բայց ի՜նչ օգուտ:

Տուներուն մէջ, ճամբան, ինչպէս նաեւ գործարանին մէջ միշտ այս խօսակցութիւնները:

Մարդ որքա՜ն անգգայ պէտք է ըլլայ, որ չյուզուի այս խօսքերէն: Հէ՛ք ժողովուրդ, մինչեւ ե՞րբ պիտի համբերէ. ա՛լ չի՞ բաւեր քաշած տառապանքը: Մեր երազները ե՞րբ պիտի իրականանան:

Ուրիշ գործարաններու հետ բաղդատելով, հոս սենեակները օդաւէտ են ու մաքուր. Լիոնէն ապսպրուած մահճակալ, անկողին, կապերտ, սաւան, եւայլն տրամադրուած են: 15 օրը անգամ մը օճառ կը տրուի, նաեւ ածուխ:

Բացի ելեքտրական լոյսէն, 15 օրը անգամ մը քարիւղ կուտան: Գործարանատէրը՝ Պ. Հանրի Սավիյ եղբայրաբար կը վարուի ամէն գործաւորի հետ եւ անմիջապէս գոհացում կուտայ գործաւորներու խնդրանքին: Ուրախ է նաեւ, որ գործարանին հայ աշխատաւորները ըսի-ըսաւներ չունին, իրար չեն բամբասեր, չեն աներգեր կամ նախատեր:

Կարեւոր կէտ մը. անոնք որ կը փափաքին Փրիվա հաստատուիլ, նախապէս թող դիմեն իրենց գտնուած տեղին ոստիկանութեան եւ թուղ՝ երբ վիզէ ընել տալէ յետոյ ճամբայ ելլեն: Այլապէս տուգանքի կ'ենթարկուին: Երկու ամիսէ ի վեր հոս հաստատուած Հայեր, որոնք եկած էին Օպնաշէն, Սէնթ Էթիէնէն եւ Ցէօնէն, բոլորն ալ 43ական ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան: «Յառաջ»ը Մարտ ամսուն մէջ յայտարարած էր այս կէտը, սակայն շատեր ականջ չէին կախած, իսկ այսօր գլխիկոր կը վճարեն օրինական տուգանքները:

Գ. Սեթեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ A. C. Dionisienneի կազմակերպած բաժակի մրցումները, որուն կը մասնակցէին՝ «Արմէնիա»ի երեք խումբերէն զատ ֆրանսական եւ օտար ուրիշ խումբեր ալ: Մրցումը սկսաւ առտուան ժամը 9ուկէսին եւ տեւեց մինչեւ ժամը 7:

«Արմէնիա»ի երկու խումբերը մրցեցան U. S. S.ի համապատասխան խումբերուն դէմ. առաջինը 1ով 0 յաղթեց, իսկ միւսը 1ով 0 պարտուեցաւ. երրորդ խումբն ալ B. A. C.ի դէմ մրցելով 1ով 0 պարտուեցաւ, որով մեր երկու խումբերը դուրս ելան առաջին մրցումէն: Մեր յաղթող խումբը քառ-ֆինալին Ջուիցերացիներուն դէմ խաղալով՝ դարձեալ յաղթեց 1ով 0: Այս մրցումէն վերջ «Արմէնիա»ն տըմի-ֆինալի մնաց A. C. D.ի, այսինքն կազմակերպիչ խումբին հետ: Այս մրցումը շատ հետաքրքրական եղաւ եւ փոխանակ 15—20 վայրկեանի, ինչպէս սովորութիւն է, տեւեց առանց դադարի 1 ժամ եւ 20 վայրկեան: Երկու կողմն ալ անկարելին կը փորձէր յաղթանակը տանելու համար:

Բախտը վիճակեցաւ «Արմէնիա»ի: Յառաջապահ Գրիգոր (կակալոշ) յաղթանակի գնդակը հակառակորդ բերդէն ներս նետեց, հանդիսականներու ջերմ ծափերուն մէջ: Բազմութիւնը մեծապէս կը գնահատէր Հայերուն խաղարկութիւնը եւ յոյս կար որ, բաժակը շահէին Հայերը:

«Արմէնիա»ի յաղթական խումբը ֆինալիստ մնաց A. C. D.ի ուրիշ մէկ խումբին հետ: Բայց դժբախտաբար Հայերը շատ յոգնած էին եւ լաւ խաղացողներ չունէին, որով խումբը առանց փոխելու եւ առանց յոգնութիւն առնելու ֆինալի մտաւ A. C. D.ի դէմ, որ իր չորս խումբերէն լաւագոյն խաղացողները զատելով լաւ խումբ մը հանած էր դաշտ: Հետեւանքը այն եղաւ որ «Արմէնիա»ն պարտուեցաւ 1—0 A. C. D.էն: Հայ խումբը թէեւ բաժակը չառաւ, բայց հայ խաղացողները շքադրամներ առին: 22 խումբերու մէջէն ֆինալիստ մնալը ինքնին պատուաբեր է մեզի համար:

Թ. Երանեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ.— Տիկ. Տընիզ Վաննիէ որ վեց ամիսէ ի վեր ամուսնաբար կը կենակցէր գործաւորի մը հետ, անցեալ գիշեր ուշ վերադարձաւ տուն, ժամը 1.30ին: Գործաւորը դիտողութիւն ըրաւ իր անպաշտօն կնոջ, որ ազատութեան եւ հաւասարութեան իր իրաւունքներէն ճառեց: Բայց մարդը՝ որ այդքան բարակ բաներ հասկնալու տրամադրութիւն չունէր, առաւ դանակ մը եւ զայն մխեց կնոջ սրտին մէջ:

Ձերբակալուեցաւ:

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ՋՈՀԵՐԷՆ.— Փիւի շրջանին մէջ, ջուրը կոխած էր Շանբէլ գիւղը, եւ կ'ողողէր տուները: Պ. Օկիւսթէն խոհեմութիւն նկատեց փախիլ իր բնակարանէն, եւ 8 եւ 4 տարու իր աղջիկներուն թեւէն բռնած, սկսաւ արագօրէն հեռանալ: Բայց մրրիկը այնքան ուժգին էր որ թռցուց իր փոքր աղջիկը ու նետեց հեղեղին մէջ: Անոր դիակը գտնուեցաւ մէկ քիլոմեդր անդին: Օգնութեան հասնողները հազիւ կրցան հայրը եւ միւս աղջնակը փրկել ստոյգ մահուընէ:

ՄՈՌԱՑՈՒՄԸ՝ ԱՐՀԵՍՏ.— Ձերբակալուած է Ժան Փէրրօ, դրամատէր, 30 տարու, 400,000 ֆրանք կողոպտելու ամբաստանութեամբ: Փէրրօ հասարակներու բաժնեթուղթերը կը գնէր, անոնց համար շատ նպաստաւոր գիներով, բայց միշտ ալ կը մոռնար անոնց փոխարժէքը վճարել: Այս կերպով քիչ ատենուան մէջ, իւրացուցած դրամներուն հաշիւը գնաց տալու բանտին մէջ:

"ՅԱՌԱՋ",,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՅՐԸ

—Եթէ երբեք... եթէ երբեք, ...րեց, յանկարծ ուրախութեամբ ...կարելին յուսալու ցնորքով մը, ...թէ երբեք դուն ալ մեզի պէս ...քրիստոնեայ մը չե՛ս:

— Օ՜հ, ոչ, Փրօզի՛ն,—ու այս ...ունը արտասանած պահուն ...ին մէջ անպատում երաժշտու...թիւն մըկար—անշուշտ քրիստոնեայ ...մ ու երբեք ալ եղած չեմ: ...րգարէին կրօնքին պատկանիլս ...նծի փառք կը համարեմ, ու ...յսօր ինծի համար այս բարու...թիւնը ունենալուդ պատճառաւ, ...յդ կասկածդ գէս չի զայրացներ: ...այրս ինծի պէս Թուրք մըն է եւ ...երբեք ձեր ցեղին չեմ պատկանիր: ...այրս իր կեանքին մէջ երբեք ...անհաւատ մը չունեցաւ, այնպէս որ մայրս ալ քրիստոնեայ մը չի կրնար ըլլալ: Իրաւ է թէ քու լեզուդ քեզի չափ լաւ կը խօսիմ, բայց արդէն բացատրեր եմ, քեզի թէ Լէմնոս մեծցած եմ ուր հայրս կուսակալ էր: Քրիստոնեայ պզտիկ տղայոց հետ յաճախ փողոցները խաղացած եմ: Գիտեմ միայն թէ, այդ տարիքէս՝ տակաւին, այս հոտը շատ հաճելի էր ինծի, բայց թէ ինչո՞ւ, այդ քեզի բացատրելու համար, ես իսկ չեմ կրցած ըմբռնել:

Ան իր յիշատակները կը պրպտէր: Այդ նուրբ բոյրին մոգական ազդեցութեան տակ հեռաւոր տարիները կը վերակոչէր: Յետոյ կը յիշէր. կը կարծէր ստուգօրէն յիշել: Կը տեսնէր իր հօրը «քօնաք»ը, որուն գորշագոյն տախտակները տանիքի կղմինտրի պէս իրարու վրայ շարուած էին եւ պատին արտաքին մասը կը կազմէին:

Բնակարանը բլուրի մը վրայ կառուցուած էր: Ահմէտի յիշողութիւնը, հետզհետէ աւելի տարտամ ու խանդաղատալի, կը վերագծէր իրեն, ներքին մասը, մեծ, շատ մեծ սրահ մը, կիրով ճերմկած որմերով: Խորը, պատուհանին երկայնքը, բրդոտ, կարմիր ծածկոցով սոփաէն զատ ոչ մէկ կարասի, սրահին մէջտեղը, կարմիր պղինձէ մեծ կրակարան մը կար. բրգաձեւ բարձրացած մոխիրին մէջէն՝ ճարճատուն կրակը կը տեսնուէր: Բոլորակաձեւ եղերքին վրայ սեւ ունելի մը կար: Ուրշապէս կը տեսնէր նաեւ, պատուհանին երկայնքը մեծ բազմոցին վրայ նստած իր հայրը, սրունքները խաչաձեւած, իր մուշտակապատ վերարկուն՝ տարածուած քղանցքով: Իր ծխամորճը կը քաշէր, որուն երբեմն թեթեւ հարուած մը կուտար, մոխիրը թօթուելու համար, քովը դրուած դեղին պղինձէ մոխրամանի մը մէջ: Պատուհանէն դուրս կը դիտէր եւ մնացեալ ժամանակը երազելով կ'անցընէր: Շատ բարի կերպարանք մը ունէր: Ֆէսը, շատ ետեւ, դէպի ծոծրակ նետուած ըլլալով՝ երեւան կուգար իր ճակատը, յայն դէմքը ու մետաքսանման մօրուքը, որ սկսեր էր արդէն ճերմկիլ: Մէկ հաճոյք միայն կը ճանչնար, այն էր՝ տղան իր քովը բերել տալ: Անոր ձայնին հնչումը տակաւին Ահմէտի ականջին մէջը կը մնար, երբ ան կը հրամայէր իր ծառաներուն՝ «չօճո՜ւք», ինչ որ կըճատելով կը նշանակէր, որ տղան բերեն իրեն: Կը բերէին զայն, եւ հօրը միակ ուրախութիւնը զայն այդ սրահին մէջ տեսնելն էր, պայմանաւ որ ան անշարժ մնար: Հազիւ կըխորհէր անոր խաղալիքներ տալ: Առանց անոր որ եւէ խօսք ուղղելու, իր ժպտուն ակնարկով կը դիտէր զայն: Նոյն իսկ չէր գգուեր զայն: Միայն կ'ուզէր զայն իր քովը տեսնել:

Արեւելքի մէջ, մանաւանդ Թուրքերուն քով՝ հայր ու զաւակի մէջ որեւէ մտերմութիւն գոյութիւն չունի: Փաշային կողմէ կանչուած ըլլալու մասնաւոր պատիւէն պարծենալով հանդերձ, տեսակ մը երկիւղ կը զգար տղան: Ահմէտ յիշեց նոյն իսկ թէ օր մը, երբ հայրը պատուհանին յենած՝ փողոցը դիտելու զբաղած կ'երեւէր, ինքը կրակարանին քով, առանձին, յանկարծ վախ մը զգացեր էր ու սկսեր էր պոռալ եւ կանչել: Յաջորդ օրը, երբ Փաշային հրամանով, դարձեալ կանչուեցաւ, սկսաւ կրկին աղաղակել: Հիմա, իրեն այնպէս կը թուէր թէ այդ սենեակին մէջ շատ աղաղակած ու շատ լացած էր, բայց, յետոյ, յանկարծ, սկսեր էր խիստ զուարճանալ: Սպասաւոր մը ափսէի մը մէջ դրուած տարօրինակ շաքարեղէններ բերած էր, սեւ բոլորովին ու սրածայր: Ահմէտ կարծեր էր թէ իր բերանը պիտի գնէին զանոնք: Բայց սպասաւորը, ծանրօրէն կրակարանին մօտեցաւ, մոխիրը շարժեց քիչ մը, ճարճատուն կրակը մէջտեղ հանեց, շաքարը վրան դրաւ: Շաքարը գագաթէն սկսեր էր մխալ, արձակելով հոտ մը՝ որ նախ թմրեցուցեր էր զինքը, բայց յետոյ շատ քաղցրաբոյր էր թուեր: Օ՜հ, ճիշտ, քիչ առաջուան շնչածին նման: Ըլլայ իր արձակած այնքան աղաղակներէն կամ ազդուած այդ հրաշալի բոյրէն, Ահմէտ գետին ինկեր ու աչքերը գոցեր էր: Վերջէն, հասկցած էր թէ անուշահոտ հատիկներ էր որ այդ վայրկեանին ծխեր էին: Այդ դէպքէն վերջ նոյն սրահը եկած ատեն որեւէ խորշում չէր զգար: Նոյն իսկ անգամ մը յատկապէս քացեր էր՝ տեսնելու համար թէ նոյն հատիկներէն պիտի բերէի՞ն դարձեալ:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

կ'այցելէր: Յաճախորդները ա'յնքան շատցան, որ Պօյաճեան պանդոկապետէն երկու սենեակ եւս ուզեց:

Կեղծ բժիշկին մասին կարգ մը մարդիկ տեղեկութիւն տուին ոստիկանութեան եւ թաղին ոստիկանապետը Պ. Ֆլէօթէր իր քարտուղարին եւ գաղտնի ոստիկանի մը ընկերակցութեամբ գնաց Պօյաճեանի բնակարանը եւ դուռը բանալ տալէ յետոյ հարցուց անոր.

— Տօքթօր Պօյաճեա՞նն էք:

— Ես Պ. Պօյաճեանն եմ, բայց բժիշկ չեմ, ճշդեց կեղծ բժիշկը՝ կռահելով որ թակարդն ինկած է:

— Սակայն ձեր մօտ կան կարգ մը գործիքներ, որոնք մասնաւոր հիւանդութիւններ դարմանելու կը ծառայեն:

— Կրնաք քննել: Սենեակիս մէջինները բոլորն ալ ինծի կը պատկանին եւ անձնական գործածութեան համար են:

Ոստիկանապետը վառարանին վրայ գտաւ բազմաթիւ սրուակներ, դեղի ծրարներ ու տուփեր, իսկ սեղանի մը վրայ բժշկական գործիքներ, ներարկումի ասեղներ, անփուլներ եւլն., եւ կարգ մը այնպիսի գործիքներ, զորս դեղագործները միայն բժիշկներուն կուտան: Պօյաճեան բսաւ թէ երբեք դեղագիր չէ գրած. մինչ 5—6 դեղագործներ վկայեցին եւքէն թէ կեղծ բժիշկին դեղագիրով՝ զանազան դեղեր պատրաստած են:

Քննութիւնները հաստատեցին թէ Պօյաճեան կը դարմանէր ո'չ միայն արանց եւ կանանց յատուկ կարգ մը հիւանդութիւններ, սրտի ցաւեր, այլ նաեւ կը կատարէր վիրաբուժական մասնաւոր գործողութիւններ. ահա' թէ ինչու յաճախակի եւ մեծ թիւով Հայուհիներ կուգային իր բնակարանը:

Պօյաճեան բանտարկուեցաւ հետեւեալ ամբաստանութիւններով, որոնք բոլորն ալ հաստատուած են. 1. ապօրէն բժշկութիւն, 2. դրամաշորթութիւն (որովհետեւ հիւանդներէն գանձած այցեգինը ոճիր մըն է), 3. տիտղոսի գեղծում (քանի որ դեղագիրները կը ստորագրէր «Տօքթօր» մակդիրով), 4. ինքնութեան թուղթի անկանոնութիւն:

Հակիտալական նոր ցոյցեր

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ օրթոտոքս Հոգեգալուստի տօներուն առթիւ Սկիւպի եւ Սթրումիցայի բնակչութիւնը հակիտալական ցոյցեր կազմակերպեց: Սկիւպի մէջ 7000 հոգինոց թափոր մը փողոցները շրջեցաւ՝ ազգային երգեր երգելով եւ Իտալիոյ դէմ թշնամական բացագանչութիւններ ընելով: Ոստիկաններու եւ ոստիկան-զինուորներու կարեւոր ուժեր ցրուեցին ցուցարարները, որոնք կը փորձէին մօտենալ իտալական հիւպատոսարանին: Խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ շուտով:

Սթրումիցայի մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան:

Յարձակում իտալական դեսպանատան վրայ

Պերլինէն կը հեռագրեն Յունիս 6, Թուականով.—

Այս իրիկուն ժամը 22ին մօտ, քանի մը ինքնաշարժներ կանգ առին Պերլինի իտալական դեսպանատան առջեւ: Մէջինները սկսան քա'րկոծել շէնքը, կոտրելով բազմաթիւ ապակիներ եւ հայհոյելով Մուսոլինիին: Դէպքը անցաւ ա'յնքան արագ որ ոստիկանութիւնը նոյնիսկ ժամանակ չունեցաւ միջամտելու: Կը կարծուի թէ եւկոսլաւ ուսանողներ էին այս դէպքին հերոսները:

Հարկատուներու ուշադրութեան

Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հրամանագիր մը, որուն համաձայն Յուլիս 1էն սկսեալ 100ին 10 յաւելում պիտի կատարուի 1927ի բոլոր այն տուրքերուն վրայ, որոնք դեռ չեն վճարուած եւ որոնց թուղթերը հարկատուներուն ղրկուած էին 1928 Փետրուարէն առաջ:

18 միլիառ գոյացած նոր փոխառութենէ

Ելմտական Նախարարութեան շրջանակներէն քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, աւելի քան 18 միլիառ ֆրանք գոյացած է ներքին նոր փոխառութենէն, որ շրջաբերութեան հանուեցաւ Մայիս 7ին: Կանխիկ դրամով գնուած է 10 միլիառ 530 միլիոն ֆրանքի թուղթ. Ազգային պաշտպանութեան գանձատոմսերով փոխանակուածներու գումարն է չորսուկէս միլիառ ֆրանք: Փոխառութիւնը պիտի փակուի այս իրիկուն եւ կը կարծուի թէ ընդհանուր գումարը պիտի հասնի 20 միլիառի:

ՆՈՐ ՈՍԿԻ ԿՈՒԳԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

«Թայմզ» կը գրէ թէ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին մեծաքանակ ոսկի պիտի փոխադրուի Նիւ Եորքէն Փարիզ: Ընդհանուր գումարը կը հասնի 100 միլիոն տոլարի եւ առաքումները պիտի կատարուին 15 միլիոն տոլարի բեռներով:

Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձեր

Զարլս Լէվինի յայտարարութեան համաձայն, Օր. Մապէլ Պոլ երէկ Նիւ Եորքի մօտ Քըրթիսֆիլտէն «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով ճամբայ պիտի ելլէր՝ Ատլանտեանը կտրելու համար: Օդանաւը պիտի վարեն Օլիվըր Լըպոնթիլլիըր, նախկին սպայ անգլիական բանակին եւ հարիւրապետ Արկօյս: Օրիորդ Մապէլ Պոլի միակ փափաքն է Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ եւ մրցումի ելած է Օր. Ամելիա Ըրհարթի հետ, որուն օդանաւը տակաւին կը սպասէ Նիւ-Ֆաունտլէնտի առջեւ:

Ինչպէս կը յիշուի, անցած տարի այս օրերուն էր, որ «Միս Քոլոմպիա» յաջողած էր կտրել Ատլանտեանը Քլարէնս Չէմպըրլինի ղեկավարութեամբ եւ հասած էր մինչեւ Այսլէպէն (Գերմանիա):

Անատօլուի նոր երկաթուղիները

Թուրք կառավարութիւնը Սամսոնի ծովեզերեայ երկաթուղիներու ընկերութենէն 300,000 ոսկիի բաժնեթուղթ գնած եւ ասոր վրայ ընկերութիւնը նոր շինութիւններու սկսած է: Ներկայիս Չարշամպայի եւ Թէրմէի միջեւ կը կատարուին գիծերու շինութիւնները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԱՇԱՐ եւ Ռինեօ, որոնք փարիզէն մէկ թռիչքով Հնդկաստան պիտի երթային եւ ստիպուեցան Պոլիս վար իջնել, այժմ ճամբայ ելած են Պոլիսէն՝ Պուրժէ վերադառնալու համար:

ԳԵՐՄԱՆ ծերունի կառապան Հարթման որ անցեալ օր իր կառքով Պերլինէն փարիզ հասած էր, Պուրժէի մէջ հանդիսաւորապէս ընդունուեցաւ եւ փարիզի վրայ պտոյտ մը կատարեց օդանաւով:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ՝ ժամը ճիշդ 9ին, 130 Պուլվար Սէն-Ժէրմէն, Métro Odéon. «Քաֆէ լա փըթիթ Սուրս»ի մէջ: Նիւթ՝ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ (ընկ. կարօ Սասունիի համանուն գրքին առթիւ). կը խօսի՝ ընկ. Բենօ

Պատրաստուեցէ՜ք...

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ (Place des Ecoles) Rue de Paris.

Ձօն յայտագիր:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՎԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՒ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒ 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ մասնակցութեամբ՝ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ

Այս Կիր. ժամը 1.30ին, 10 Պուլվառ Ռապաթօ, (10 Bld Rabatau), Հանրածանօթ եւ գեղատեսիլ պարտէզին մէջ

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Հիւսեան եւ ուրիշներ: Նուագ, երգ, զուեշտ, վանեցիական եւ կովկասեան պարեր, արտասանութիւններ, փանթէզիներ եւ անակնկալներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ մասնաճիւղի արիներու Ախմբակի կողմէ եռագոյնի պարզում եւ մարզանք:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԷՄԱ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ-ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

վաղըՇաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ, Պ. Յ. Պապէսեան պիտի ցուցադրէ 360 տեսարաններ որոնց մէջ են Հայաստանի բոլոր հետաքրքիր վայրերն ու տեսարանները:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՄՈՒՏՔ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

վաղը Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Սալ տէ ֆէթի մէջ, (30 rue du Casino)

ԿԱՎՌՈՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ կը խաղայ

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զաւեշտ 3 արար Պլումի եւ Թօշէի, Թարգմ. Մաքսուտեան

կը մասնակցին փարիզի մէջ Ա. ներկայացման բոլոր դերակատարները

ԳԻՆԵՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

10 Յունիս, Կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Թէաթր Մունիսիփալի մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

16 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ:

Մասնակցութեամբ վալանսի կարող ուժերու կը ներկայացնէ

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Հ. Յ. Դ.

փարիզի Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Պելվիլի կոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Մէթրօ՝ Պելվիլ:

Ցեսինի խումբերու դիւանները (3 հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի այս Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկո'յ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Չեկուցումներ ամսեայ գործունէութեան:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը: Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ժողովրդական համալսարանի դասախօսութիւնը այսօր Ուրբաթ գիշեր, Ֆլորիայի մէջ, ժամը 9-10 Հայոց պատմութիւն (փրոֆ. Ադոնց):

ժամը 10-11 Հոգեբանութիւն, (փրոֆ. Աղաջանեան):

կիրակի վերջին դասախօսութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Մոմճեան.— Մանրամասնութիւններու համար դիմեցէք իր հասցէին:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Զարսանճագցիներու Հայրենակց. Միութեան հանգանակութիւնը.—

Ս. Քիւրէճեան 50, Մ. Մարտիրոսեան 50, Մ. Թաշճեան 30, Ս. Պօյաճեան 26, Ս. Թիւթիւնճեան 25, Ա. Դարբինեան 25, Ս. Աւետիսեան 20, Լ. Պօյաճեան 20, Մ. Սողիկեան 25, Ա. Նորոյեան 20, Խ. Ղազարեան 15, Ա. Գրիգորեան 15, Տ. Զաքեան 15, Խ. Ծառուկեան 20, Տ. Շահինեան, Ա. Կիրակոսեան, Ա. Ղազարեան, Օր. Ա. Ոսկերիչեան, Ճ. Կոփոեան, Պ. Սարաճեան 15ական, Կ. Ղազարեան 20, Օ. Օհանեան, Պ. Պօղոսեան, Ճ. Մարտիրոսեան, Հ. Ոսկերիչեան, Խ. Թաղէօսեան 10, Լ. Մելիտոսեան, Փ. Ասատուրեան, Ի. Գրիգորեան, Ոսն, Բ. Անթոեան, Մ. Իշխանեան, Գ. Անթառամեան, Խ. Ունանեան, Ղ. Օհանեան, Տ. Քէյեան, Խ. Զագմագճեան, Մ. Նորոյեան, Պ. Պօղոսեան, Կ. Մինասեան, Օր. Խ. Թաշճեան, Կ. Պանտաղեան, Տ. Ո. Հոլոփիկեան, Յ. Գէորգեան, Ղ. Կարապետեան, Յ. Սահակեան 10ական, Ոսն, Յ. Դարբինեան, Ա. Լուսիկեան, Պ. Նաճարեան, Ե. Թաթոեան, Խ. Նալպանտեան, Ս. Աւետիսեան, Տ. Օ. Գաբրիէլեան, Ե. Մինասեան 5ական ֆրանք: Գումար 761 ֆրանք:

(Տես Յառաջ 2 Յունիս):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Մերսինցի Գառնիկ եւ Կայծակ Երկանեան եղբայրները: Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան վերոնիքա Երկանեանի, 3178 Park Ave. N. Y. C., U. S. A.

— կը փնտռուի Հէբէկցի (Էրպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սռւրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թահսիլտար) մօր անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ: Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délavze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— Սարգիս Գէորգեան, նախկին Interprète Arménien, 14 rue de la Gare, Valence, (Drôme). Այժմ վալանսի մօտ, մետաքսի գործարանի մը մէջ աշխատելու յուրը առնուած է. Իմացնել՝ Պ. Սահաթճեանի, Chez Mr. André, 13 Place Jean Mace, Lyon.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ_Նոր-Գիւղէն Պետրոս Ալավանթաեանի որդին Յակոբ, 18 տարեկան որ այս վերջերը Յունաստանի որբանոցները ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ Տիկին Ովսաննա Պետիկեանի, 29 Rue des Dominicaines, Marseille.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Սապանճացի (Իզմիթ) Արգար, Սերովբէ եւ Միսաք Մարգարեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Անդրանիկ Ոսոփրիոս Մարգարեանը: Իմացնել՝ Mme. Asia Gurdjieff, Fontainebleau, A. von Priore.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1928
9 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 669 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ "ՊԷՆՏԷԿԵԱՆ„ՆԵՐԸ

Կոնստանցայի (Ռումանիա) ռամկավար հատուածին վարչութիւնը, Մայիս 20 թուակիր հետեւեալ շրջաբերականը կ'ուղղէ իր ընկերներուն (14-16 հոգի), Մայիս 18ի տասնամեակին առթիւ։

— «Սիրելի ընկեր, — վարչութիւնս կեդրոնէն ստացած հրահանգին համաձայն, ի պաշտօնէ կը յայտարարէ թէ՝ Ռ. Ա. կուսակցութիւնը ո՛չ հաւաքաբար եւ ոչ ալ անձնապէս կը մասնակցի յառաջիկայ կիրակի 27ի մայիսի հանդէսին, զայն նկատելով մէկ կողմէ բրոբականտի միջոց, ի հաշիւ ծանօթ կուսակցութեան, եւ միւս կողմէ իբրեւ ցոյց արդի Հայաստանի կառավարութեան, նոյն կուսակցութեան կողմէ»։

Հակառակ այս արգելքին, անկախութեան տասնամեակը կ'ունենայ համազգային հանգամանք, եւ կը տօնուի Նախաձեռնութեամբ Թաղ. Խորհուրդին, որ ռամկավարներէ կը բաղկանայ։

Արդարեւ, մեր Թղթակիցը կը շեշտէ.

— «Պարտաւոր ենք յիշել նաեւ գովելի ընթացքը Թաղականութեան, որ հակառակ իր պատկանած կուսակցութեան խիստ արգելքին, կազմակերպեց Մայիս 28ի հանդէսը եւ ջանք չխնայեց, շքեղ կերպով տօնելու համար անկախութեան տասնամեակը»։

Որքան կը յիշենք, Կոնստանցայի ռամկավարներուն կողմէ նոր ալ խօսուած է Նախընթաց երկու տարիներու ընթացքին, Մայիս 28ի առթիւ։ Դիւրին է պրպտել թերթերը եւ գտնել։

Կ'ուզէինք որ, ընթերցողները այս պատմութեան հետ մէկտեղ, կարդային «Արեւ»ի Մայիս 29 թուակիր խմբագրականը։ Ամէնէն ուշագրաւ հատուածները արտատպեր ենք այսօր, խմբագիրն ալ նոյնութեամբ։

Ի՞նչ կ'ըսէ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, այդ նեղ եւ մանուածապատ բառակոյտին մէջ.

— *Կը ճանչնայ Մայիս 28ը։ Եւ այս առթիւ, քար մըն ալ կը նետէ համայնավարներուն, որոնք «չեն ընդունիր որ միանալու համար* նախ ազատ *ըլլալու էր եւ այդ ազատութիւնն ալ՝ Հայաստան ձեռք բերաւ 1918 Մայիս 28ին»։*

Կը ճանչնայ ոչ միայն իբրեւ «Արեւ», շրջանի մը օրկանը, այլ եւ իբրեւ ռամկավար կուսակցութիւն.

— «Գալով մեզի, տօնած ենք եւ կը տօնենք *Մայիս 28ը, իբրեւ...» (Ամբողջութիւնը տպուած է քիչ անդին)։*

— *«Մենք զայն կը տօնենք համեստօրէն, իբրեւ պատմական իրողութիւն մը» եւլն.։*

Ուրեմն, տարբերութիւնը այն է որ, Դաշնակցականները և այլ ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը այդ պատմական իրողութիւնը կը տօնեն մեծ խանդավառութեամբ եւ հրապարակային հանդէսներով, իսկ ռամկավարները եւ իրենց ափ մը հետեւորդները, աւելի ճիշտ հովանաւորները՝ «համեստօրէն», տուն պատի մէջ, կամ գրասենեակի մը անմատչելի մէկ անկիւնը, որպէս զի... ծուռ չնային Երեւանցիները։

Հապա կեդր. վարչութեան հռչակաւոր շրջաբերակա՞նը, որուն հիման վրայ Կոնստանցայի ռամկավար ակումբը արգիլած է թէ հաւաքական եւ թէ անհատական մասնակցութիւնը։

Հապա Փարիզի եւ ուրիշ տեղերու իրենց օրկաններուն բռնած դի՞րքը, որ ծաղրանք, ուրացում եւ արգելք է, եւ ուրիշ ոչինչ։ Եւ այս՝ ամէն ամէն տարի։

Իսկ Կոնստանցայի ընկերներուն ըմբոստութի՞ւնը, կեդրոնի հրամաններուն դէմ...

«Արեւ»ը ի՞նչպէս կը բացատրէ այս երեւոյթները։

Մեզի համար գաղտնիք չէ որ, ռամկավարներուն մէջ ալ կան ողջամիտ մարդիկ, ազգասէրներ՝ բառին տարրական իմաստով, որոնք մեզի պէս կը մտածեն ինչպէս Մայիս 28ի, նոյնպէս եւ Ապրիլ 11/24ի ներկայ Հայաստանի կարգուսարքին կամ գաղութներու կազմակերպութեան մասին։

Բայց, իբրեւ «ամաթէօռ» կապուած ըլլալով գործին, չեն համարձակիր արժեցնել իրենց տեսակէտները։ Եւ իբրեւ հետեւանք, տասը-հինգ վարիչներ կը հետապնդեն քաղաքականութիւն մը, որ ամբողջովին կիրք է եւ կեղծիք, որ ինքն իր մէջ անգամ տրամաբանական կապ չունի։ Որ ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ խորացնել պառակտումը, խաչաձեւել իրար եւ մեր պատէն վեր հանել։

Ո՞վ չի գիտեր թէ ռամկավարներն ալ կ'ուզեն միացեալ եւ անկախ Հայաստան,— ատեն ատեն կը սաւառնին մինչեւ «Ազգ Տեսիլք»ը։

Բայց, կամաց՛ուկ.— «Ի սէր Աստծու, հայրս չիմանա՛յ...»։

Մինչեւ այսօր ալ, մեզի համար պարզ չէ թէ, ինչո՞վ թշնամական ցոյց կատարուած կ'ըլլայ այսօրուան Հայաստանի դէմ, եթէ, Մայիս 28ի առթիւ, հայկական բոլոր հոսանքներն ու հատուածները հանդիսաւորապէս, եւ տարին գոնէ մէկ անգամ, աղաղակեն թէ՝ կ'ուզեն որ Հայաստանը անկախ ըլլայ, ազատ ըլլայ, իր թափառական զաւակները տեղաւորելու չափ հող ունենայ։

Եւ յետոյ, երբէ՞ն ի վեր է որ, պատահաբար եկած իշխանութիւն մը ամէն բան է, ազատ է իր ուզածին պէս շարժելու, արհամարհելու ամբողջ ժողովուրդի մը կամքը, աչքերը եւ ականջները փակելու անոր անհնարին տառապանքներուն առջեւ, իսկ այդ ժողովուրդը ոչ իսկ իր մարդկային բողոքը արտայայտելու իրաւունք ունի...

Նախի՞ր ենք թէ մարդ եւ ժողովուրդ։

Իսկ դուք, պարոնա՛յք ռամկավարներ, կուսակցութի՞ւն էք, թէ ժողովուրդին ցաւերն ու ցնծութիւնները, տանջանքներն ու տենչանքները բաժնող հոսա՞նք մըն էք, թէ «պէնտէկեան»ներու կարաւան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՅԻՍ 28
ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Այս խորագիրը եւ հետեւեալ հատուածները կ'արտատպենք Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին, Արեւի մայիս 29ի խմբագրականէն, իբրեւ նմոյշ տրամաբանութեան, պարկեշտութեան, լեզուի եւ ոճի։ Ընտաքրքիրները կրնան ամբողջութիւնը կարդալ, աւելի լուսաբանուելու համար.

— *«Հաւասարապէս անտրամաբանական են դաշնակցականներն ու համայնավարները՝ առաջինները մեծ պատիւներ ընծայելով Մայիս 28ին եւ երկրորդները մեծ նախատինքներու տակ ծածկելով այդ թուականը։*

Դաշնակցականները անտրամաբանական են՝ երբ Հայաստանը ներկայիս ոչ-անկախ, վերստին գերի եւ ստրուկ հռչակելով հանդերձ՝ կ'ուզեն որ աշխարհի ամէն կողմը, բացի Հայաստանէն, մեծ աղմուկով անոր անկախութիւնը տօնուի։ Նոյնպէս են համայնավարները, որոնք Հայաստանը մաս կը համարեն Սոցիալ Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան, ինչ որ միացեալներու գոյութիւնը կ'ենթադրէ, եւ չեն ընդունիր որ միանալու համար նախ ազատ *ըլլալու էր եւ այդ ազատութիւնն ալ՝ Հայաստան ձեռք բերաւ 1918 Մայիս 28ին, այսպէս թէ այնպէս յայտարարուած իր անկախութեամբը։*

Իրականին մէջ՝ միմիայն հայ համայնավարները պէտք էին տօնել Մայիս 28ը, եթէ կը պնդեն թէ այսօր ալ Հայաստան անկախ է։ Դաշնակցականները՝ ո՛չ, չեն կրնար զայն տօնել՝ նախ երկրին անկախութիւնը կորսուած պոռալնուն համար, յետոյ՝ իրենք զայն կորսնցուցած ըլլալնուն համար։

Գալով մեզի, տօնած ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը, իբրեւ դարեր վերջ առաջին անգամ հայ երկրամասի մը վրայ ծագող ազատութեան նշոյլը՝ որ բաւական ուժով չէր տեւելու համար, եւ մեր ժողովուրդն, իր վարիչ կուսակցութիւնով, բաւական խելացի չէր զայն պահպանելու համար։

Մենք զայն կը տօնենք համեստօրէն, իբրեւ պատմական իրողութիւն մը, այո՛, ուրախութեամբ մը որուն մէջ շատ ալ տխրութիւն կը մտնէ, և տխրութիւնը աւելի կենդանի է՝ դժբախտաբար՝ քան ուրախութիւնը, որովհետեւ այդ օրուան յաջորդ տխուր իրողութիւնները չեն պատկանիր հեռու անցեալին, այլ դեռ երէկուան իրողութիւններն են։

Արդէն, երբ Թրքական Հայաստանը, որուն հողին վրայ 1895ին 300,000 եւ 1915—18ին 1,000,000 Հայեր զոհուեցան յանուն ազատութեան, գերի մնաց 1918էն վերջն ալ, ըստ մեզ ամբարշտութիւն է հանդիսութեամբ տօնել չսպասուած անկախութիւնը Երեւանի Հանրապետութեան, չսպասուած ըլլալուն համար ալ շուտ մեկնած անկախութի՛ւնը այդ Հանրապետութեան։»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ *Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Փեթերսպուրկի նախկին դեսպան Մօրիս Փալէօլոկ իբրեւ յաջորդ Ժոնարի։ Այս աթոռին համար թեկնածու էր նաեւ Թրքասէր գրագէտ Քլօտ Ֆարէր, որ ութ քուէ միայն ստացաւ։ Փիէր-Լոթիի մեռնելէն ի վեր Քլօտ Ֆարէր կ'աշխատի անմահներու կարգն անցնիլ իր թեկնածութիւնը ներկայացնելով մենոյն իրաքանչիւր ակադեմական աթոռին։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կ'ուզեն Սուրիոյ ազգայնականները

Պոլսոյ Թուրք թերթերուն համաձայն, ծայր աստիճան շփոթ վիճակ կը տիրէ Սուրիոյ մէջ։ Դամասկոսի կառավարութիւնը որոշած է Յունիս 15ին յետաձգել Խորհրդարանին բացումը, յուսալով որ մինչեւ այդ ժամանակ կարելի կ'ըլլայ մեծամասնութիւն մը ապահովել։ Ազգայնական երեսփոխանները միացեալ ճակատ մը կազմած եւ որոշած են ամէն գնով պայքարիլ արդի դահլիճին դէմ։ Ազգայնական երեսփոխանները յայտարարութիւն մը հրատարակած են, պահանջելով որ՝

1. Սուրիա կատարելապէս անկախ ըլլայ իր ներքին գործերուն մէջ եւ հոգատար պետութիւնը բաւականանայ պարզ առաջնորդի դերով։ 2. Սուրիա ազգային բանակ մը պէտք է ունենայ։ 3. Սուրիոյ Սահմանադրութիւնը պէտք է պատրաստուի եւ վաւերացուի Խորհրդարանին կողմէ։ 4. Սուրիա իրաւունք պէտք է ունենայ օտար պետութիւններուն մօտ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ կարգելու։

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, երեսփոխաններու մեծ մասը կ'ուզէ թագաւորութիւն հաստատել Սուրիոյ մէջ եւ թէ այդ պարագային Սուրիոյ գահը պիտի առաջարկուի Եգիպտոսի նախկին Խտիվ Ապպաս Հիլմի փաշայի։ Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ կառավարութեան դէմ ցոյցեր կատարուած են, որովհետեւ կառավարութիւնը վերջ տուած է բոլոր Լիբանանցիներու պաշտօններուն։ Դժգոհութիւնը մեծ է նաեւ հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, ուր անակնկալ դէպքեր կը նախատեսուին Յունիսի ընթացքին.»։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալացի երեսփոխան Ֆէսա, Իտալիոյ Երեսփ. Ժողովին բեմէն պահանջած է վերաքննել հոգատարութիւնները, եւ իրենց յանձնել Սուրիան, ըսելով.

— *«Հոգատարութեան դաշնագիրներուն վերաքննութիւնը ո՛չ միայն կարելի է, այլ եւ անհրաժեշտ։ Ժամանակ է, ի մէջ այլոց, վերաքննելու այն դաշնագիրները, որ կը վերաբերին օսմանեան նախկին հողերուն։ Իտալիա կը կարծէ թէ, խնդրոյ առարկայ ազգերը այսուհետեւ ի վիճակի են իրենք զիրենք կառավարելու։ Կարելի է կազմել երկու անկախ պետութիւն.— մէկը իսլամական՝ Սուրիոյ մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Դամասկոսը, միւսը՝ քրիստոնէական, Լիբանանի մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Տրիպոլիսը։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութիւնը կրնայ երկուքի բաժնուիլ։ Սուրիականը կը տրուի Իտալիոյ, իսկ Ֆրանսա կը պահէ Լիբանանը, որուն հետ կապուած է մշակութային եւ պատմական կապերով»։*

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Քրոնիքլ» (6 Յունիս) *կը գրէ թէ Լոնտոն հասած տեղեկութեանց համաձայն, առեւտրական սուր տագնապ մը կը տիրէ Հալէպի մէջ։ Դրամատուները 100ին 50 զեղչած են առեւտրական վարկերը եւ թէ նոյնիսկ լաւ համբաւ ունեցող տուներ ստիպուած են 100ին 10—15 տոկոս վճարել՝ կարճ պայմանաժամով փոխառութիւններու համար։ Քանի մը սնանկութիւններ պատահած են։*

Այս տագնապին գլխաւոր պատճառը կը վերագրուի ձմրան եւ գարնան եղանակին տիրող գէշ օդին։ Ոչխարաբոյծներու հօտերը ծանր կորուստներու ենթարկուեցան, ցորենի ցանքերը փճացան եւ ամառուան հունձքերը մարախներու սպառնալիքին ենթակայ են։

«Տէյլի Քրոնիքլ» կ'աւելցնէ թէ Հալէպի հետ Անգլիացիները բամպակի մեծ առեւտուր ունին։

Դահլիճը նոր խորհրդարանին առջեւ

Առջի օր Փուանքարէի դահլիճը Երեսփ. Ժողովին առջեւ կարդաց կառավարական ծրագիրը՝ իր յառաջիկայ գործունէութեան մասին։ Վարչապետը ընդհանուր ակնարկ մը նետեց դահլիճի եւ խորհրդարանի յարաբերութեանց վրայ եւ ըսաւ թէ անհրաժեշտ է ապահովել հանրապետական օրէնքները։ Յետոյ անցնելով ներքին խնդիրներուն, նախ ծանրացաւ Ալզասի վրայ ու երկին անգամ յայտնեց թէ Ալզաս-Լորէնցիները որքան ատեն որ ուզեն անխախտ պիտի պահեն իրենց դպրոցական և կրօնական այն վարչաձեւը, զոր ցարդ ունեցած են։

Դրամական հարցին մասին, վարչապետը չուզեց որոշ բան ըսել, սակայն իր ճառէն վերջ խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ կը խօսուէր թէ պաշտօնական կայունացումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 30ին Շաբաթ օր։ Գալով տուրքերուն, կառավարութիւնը կը խոստանայ պարզաբանել, բարեփոխել եւ թեթեւցնել կարգ մը տուրքեր, որոնք խիստ բարդ են, այլազան եւ կան որ ծանր կը ճնշեն աշխատաւորներուն վրայ։ Կառավարութիւնը մղում պիտի տայ արտադրութեան եւ ասոր համար պիտի գործադրէ Ազգային տնտեսական խորհուրդին կողմէ պատրաստուած ծրագիրը։ Պիտի քաջալերէ արտածումը, պիտի օգնէ երկրագործութեան, պիտի իրագործէ ընկերային բարենորոգումները, պիտի լուծէ աժան բնակարաններու հարցը եւն.։ Զինուորական ծառայութիւնը մէկ տարուան զեղչելու օրէնքը ճիշտ ժամանակին գործադրելու համար միջոցներ ձեռք կ'առնուին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓՐԿԻՉ ԱՂՕԹՔԸ

Շատեր կը զարմանան թէ ինչո՛ւ բողոքականութեան այս կամ այն դաւանանքին՝ շաբաթապահ, *բուհճի* եւլն. յարողներէն շատեր հետզհետէ կը տխմարանան։ Ինչո՞ւ նոյն իսկ Տիրան Չրաքեանի ու Բիւզանդ Կէօզիւպէօյիւքեանի նման սրտով ազնիւ ու մտքով պայծառ մարդիկ հետզհետէ կը տափականան ու կը հային։

Ինչո՞ւ մեր որբուկներէն շատեր կը խենդենան։

Ըստ իս, զարմանալու ոչ մէկ պատճառ։ Ամէնէն առողջ մտքի տէր մարդն ալ եթէ քանի մը ամիս, իրարու վրայ, լսէ ու կարդայ կարգ մը պատուելիներու անման գոհարները, պիտի կորսնցնէ իր հաւասարակշռութիւնը։

Ընթերցողը եթէ կրնայ, թող կարդայ, առանց յիմարական նոպայ մը ունենալու, հետեւեալ յօդուածը, որ Անդրանիկ Պետիկեան ստորագրութիւնը կը կրէ ու տպուած է «Կոչնակ»ի մէջ.

— «Աղօթքը խօսքը չէ։ Խօսքը աղօթքը չէ։ Աղօթքը խօսելով կ'ըլլայ, բայց խօսելով աղօթք չըլլար։ Աղօթքը ինքն իր ապացոյցն է։ Ապացոյցը ինքն իր աղօթքն է։ Աղօթելու համար նախ պէտք է զԱստուած ճանչնալ եւ զԱստուած ճանչնալու համար պէտք է աղօթել։ Եթէ զԱստուած չես ճանչնար, չես կրնար աղօթել։ Աստուած եւ յարաբերութիւն Աստուծոյ հետ կրօնք է։ Նոյնն է աղօթքը։ Բարոյականութիւնը կրօնք չէ։ Կրօնքը Աստուծոյ հետ յարաբերութեան խնդիր է։ Կրօնքի ծուծն է աղօթքը։ Մենք զԱստուած կը խաբազանենք մեր զգացումներով։ Ասոր աղօթք չեն ըսեր։ Յիսուս աղօթք ընել սորվեցուց մարդոց։ Ինչո՞ւ մարդիկ չեն աղօթեր։ Յիսուսի Աստուածն է ճշմարիտ Աստուածը։ Յայտնութիւնը Յիսուսի Աստծոյն հարազատ նկարագիրն է։ Եթէ Յիսուս այդ Աստուածը չյայտնէր, քրիստոնէական աղօթքը անկարելի կ'ըլլար։ Աղօթել գիտնալ յարաբերութեան վստահիլ գիտնալ ըսել է։ Անկէ պակասը աղօթք չէ։ Աւելին ալ աղօթք չէ։ Ոչ պակաս, ո՛չ աւելին ալ աղօթք չէ։ Աղօթքը աղօթքն է։ Երբեմն ան ալ չէ։ Ուրեմն ի՞նչ ընենք։

«Յիսուսի գնա՛։ Յիսուսը ճանչցիր Յիսուսի հետ։ Յիսուսով քալէ։ Յիսուսէն առ։ Անկէ անդին *թէքնիք* չկայ։ Ինքնիրենը չըլլար։ Աղօթքով չպիտի ճանչնաս։ Ճանչնալով չպիտի աղօթես։ Յիսուս է մեր կրօնքին առանցքը։ Քրիստոս ճաճանչաւէտ է։ Անկէ լսէ։ Անով տխրիր։ Միշտ Յիսուս։ Միայն Յիսուս։ Յիսուս եւ աղօթք։ Աղօթք ու ժողովարան։ Քարոզ։ Տէր։ Փրկի՛չ...։»

— Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ չխենդենան...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կը տեղեկանանք թէ տաղանդաւոր նկարիչ Լեւոն Մուրատօֆ երկու արձաններ ցուցադրած ըլլալով կրան-փալէի սալոններուն մէջ, արժանացած է պատուոյ յիշատակութեան։ Մուրատօֆ իր արձաններուն մէջ երեւան կը բերէ արուեստագէտի ուժեղ խառնուածք ու խանդավառութիւն։ Դեռ շատ երիտասարդ է ու կը խոստանայ փայլուն ապագայ։

ՄԵԾ ԱՂԷՏԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

«Թրքացնել՝ կը նշանակէ կոտորել, ոչնչացնել այն ամէնը, ինչ որ Թրքական չէ, եւ բռնութեամբ իւրացնել ուրիշներու ստացուածքը։ Ասոր եւ քանի մը փրանսական ազատամիտ բառեր թութակելուն մէջ կը կայանայ թուրքիոյ հռչակաւոր վերածնունդը»։

Այսպէս կը յատկանշէր «Երիտասարդ թուրքերու» քաղաքականութիւնը Պոլսոյ գերմանական դեսպան կոմս Վոլֆ-Մետտերնիխ, 1916 Յունիս 30ին, գերմանիոյ վարչապետին ուղղած իր մէկ գրութեան մէջ։

Յուլիս 10ին նոյն դեսպանը կը գրէր վարչապետին.

— «Թուրք կառավարութեան ծրագիրն է՝ լուծել հայկական հարցը հայ ցեղին բնաջնջումով։ Այդ ծրագրին իրագործման պահուն ան բնաւ կարեւորութիւն չտուաւ ոչ գերման ու ամերիկեան դեսպաններու եւ պապական նուիրակին բողոքներուն, ոչ համաձայնական պետութեանց սպառնալիքներուն եւ ոչ ալ, մանաւանդ, Եւրոպայի հանրային կարծիքին»։

Իսկ 1916 Դեկտեմբեր 4ին, կարինի նախկին հիւպատոս Շօյբներ-Ռիխտեր կը զեկուցանէր վարչապետին.

«Նախորդ զեկոյցներէս մէկուն մէջ երկիւղ յայտնած էի, թէ Հայերու տեղահանութիւնը իրենց ոչնչացումը պիտի նշանակէ։ Այդ երկիւղը, դժբախտաբար, արդարացաւ, ու այժմ չափազանցութիւն չէ, եթէ ասուի որ՝ բացառութեամբ Պոլսի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ մնացած քանի մը հարիւր հազար Հայերու, ամբողջ Թրքահայութիւնը ջնջուած է»։

Աղէտին ծաւալը, բնոյթը եւ արդիւնքը ճշդելու մէջ գերմանացիներու կարծիքն է միայն, որ կրնայ հեղինակաւոր նկատուիլ։ Արդարեւ, անոնք թուրքիոյ դաշնակիցներն էին, ուրեմն չէին կրնար կողմնակալ լինել անոր նկատմամբ։ Ու յետոյ, ունենալով բազմաթիւ վայրերու մէջ հիւպատոսներ, գործակալներ եւ զինուորական ներկայացուցիչներ, ի վիճակի էին օրը օրին տեղին վրայ հետեւելու անցուդարձին։ Այսպէսով, երբ կ'ուզենք որոշել աղէտի զոհերուն քանակը, բնական է դիմել այդ միակ աւելի կամ նուազ ճշգրիտ աղբիւրին։

Այդ աշխատանքը արդէն մասամբ կատարած է դոկտոր Լեփսիուս(*), որու եզրակացութիւնները կը հաստատուին նաեւ գերմանական դեսպանատան եւ հիւպատոսարաններու տեղեկութիւններով։

Մէկ միլիոն զոհ... Չափազանցուած ու մանաւանդ օդէն առնուած թիւ մը չէ այդ։

Մէկ միլիոն կը հաշուեն Հայերու մարդկային կորուստը նաեւ գերմանական աղբիւրները։

1915 Օգոստոսին, զանգուածային տեղահանութենէն 6—7 շաբաթ ետքը,— կը գրէ Լեփսիուս,— այսինքն այն ատեն, երբ կարաւաններու մեծագոյն մասը տակաւին ճամբան էր, ու սովամահութեան հունձքը անապատներու մէջ տակաւին սկսած չէր, ուրեմն խօսքը միայն տեղին վրայ կամ ճամբան սպաննուածներու մասին կրնար ըլլալ, Պոլսի գերմանական դեսպան իշխան Հօհէնլոհէի զեկուցման համաձայն՝ սպաննուած Հայերու թիւը առնուազն 200 հազար, գուցէ առկէ ալ շատ աւելի պէտք էր ընդունիլ։ Քանի մը շաբաթ յետոյ Էնվէր փաշան ըսած էր դոկտոր Լէփսիուսին, թէ Հայերու կորուստը հաւասար է 300 հազարի։

Մինչեւ 1916 Հոկտեմբերը այդ թիւը արդէն մէկ միլիոնի կը բարձրանայ. իսկ Պոլսի դեսպանի փոխանորդ Ռադովից, հիւպատոսներէ եւ որբանոցներու վարիչներէ ստացած տեղեկութեանց հիման վրայ, շուրջ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազարի կը հասցնէ զայն։

Այս աճելի թիւերը հասկնալի կը դառնան, եթէ նկատի առնենք, որ Հայերը, ինչպէս կը հաղորդեն գերման հիւպատոսները, քաղաքներու եւ կայաններու մէջ կը կոտորուէին հազարներով ու մինչեւ իսկ տասնեակ հազարներով։ Բուն հայկական նահանգներու կարաւաններէն հազիւ մէկ երրորդ մասը միայն տեղ հասաւ ու ան ալ անօթութենէ մեռաւ։ Այսպէս, թուրք զինուորական դիզագործի մը եւ սպայական փոխանորդի մը ցուցմունքներուն համաձայն՝ միայն Մէսքէնէի կայանին մէջ (Հալէպի եւ Ռաքքայի միջեւ, Եփրատի ափին) 55 հազար Հայ թաղուած է...

Թուրքիոյ Հայերու թիւը պատերազմէն առաջ եղած է, ըստ Պատրիարքարանի վիճակագրութեան, 1,845,450։ Կովկաս, Պարսկաստան եւ այլուր փախչելով ազատուածներու թիւը Լեփսիուս կը հաշուէ 244,400, իսկ տեղահանութեան չենթարկուածներունը՝ 204,700։ Այսպէսով, տեղահանուածներու թիւը կը հասնի 1 միլ. 396,350ի։ Անապատներու մէջ ողջ մնացած էին շուրջ 200 հազար հոգի։ Առկէ զատ, կարելի է ենթադրել թէ՝ իսլամանալով իրենց կեանքը փրկած էին գրեթէ նոյնքան անձեր։ Ուրեմն, մօտաւոր հաշուով բնաջնջուած է շուրջ մէկ միլիոն հայ։

«Թուրքիոյ, Կովկասի, Պարսկաստանի եւ արտասահմանի Հայերու ընդհանուր թիւը, —կը գրէ Լեփսիուս,— պատերազմէն առաջ 3,600,000 կը համարուէր։ Եթէ մինչեւ իսկ, ինչպէս կը պնդեն ոմանք, կոտորուածներուն թիւը 800 հազար լինի, այդ նորէն ամբողջ հայ ազգին մէկ քառորդը կը կազմէ։ Պատերազմող ժողովուրդներէն ո՞ր մէկը տուաւ այնքան զոհ, որքան հայ ժողովուրդը որ առնչութիւն իսկ չունէր պատերազմին հետ»...

Անհրաժեշտ կը նկատենք դիտողութիւն մը ընել Լեփսիուսի թիւերուն մասին։ Լեփսիուս իր հաշիւը կատարած է զինադադարի սկզբնական շրջանին, այսինքն այն ատեն, երբ տակաւին յոյս կար, թէ չտեղահանուած, կայաններու մէջ մնացած, իսլամացած եւ ուրիշ երկիրներ փախած Հայերը, եթէ ոչ ամբողջովին՝ գոնէ մեծ մասով պիտի փրկուին։

Իրողութիւնն այն է սակայն, որ, երբ հնարաւոր եղաւ «ժողվել» մեր ջախջախուած ազգին բեկորները, Լեփսիուսի ենթադրած քանակին կէսն ալ ողջ չէր մնացած։ Յետոյ, նկատի ունենալու է նաեւ Կովկասի եւ Պարսկաստանի մէջ թուրքերու ձեռքով կոտորուածները, որոնց քանակը մինչեւ օրս ճշդուած չէ։ Ուրեմն, մեր ունեցած զոհերու թուին վրայ աւելցնելու է դարձեալ երեք-չորս հարիւր հազար, որով Ռադովիցի յիշած թիւը հայութեան ընդհանուր կորուստի մասին (1,200,000) աւելի քան հաւանական կը դառնայ։

×

Երբ յաղթութեան գինովութիւնը այնքա՜ն մեծահոգի ու առատաձեռն դարձուցած էր մեր հզօր «բարեկամները» անոնք կը խոստանային նկատի առնել ոչ միայն ողջ մնացած Հայերու, այլ եւ մեռածներու իրաւունքները։ Ու այսօր, երբ ողջերն իսկ կը խեղդուին իրենց վանդակի երկաթեայ շրջապատին մէջ, պիտի չհնչէ՞ արդեօք ձայն մը, մեռելներու անարգուած շիրիմներէն.

— «Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor»... («Վրիժառու մը պիտի ելնէ մեր աճիւններէն») (Վիրգիլիոս, Ենէական)։

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

(*) «Bericht über die Lage des armenischen Volkes in der Türkei», Potsdam 1916, ինչպէս նաեւ «Deutschland und Armenien», 1919.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

MOSCOU SANS VOILES

Հեղինակ՝ JOSEPH DOUILLET

Ֆրանսացի եւ ուրիշ օրագրողներու համար, այսօր, նորոյթի կարգ անցած է խորհրդային Ռուսիոյ մէջ կարճատեւ պտոյտ մը յետոյ, իրենց տպաւորութիւնները յանձնել թուղթին, մէջ ընդ մէջ քանի մը քաղաքական նշմարնեբով։ Բայց ընդհանրապէս, կը խուսափին որեւէ դատումէ։ Ցանկարծ փոխադրուած միջավայրի մը մէջ ուր ամէն ինչ նորութիւն է իրենց համար, կ'անձրկին կացութեան գնահատութեան մէջ, մանաւանդ որ իրականութեան առարկայական քննութիւնը կը վրիպի անոնց աչքերէն։ Խորհրդային իշխանութեան կողմէ տրամադրուած առաջնորդներ՝ օտար հիւրերուն ցոյց կուտան ամէն ինչ որ կրնայ անոնց թելադրել համակրանքի տպաւորութիւններ,— թատրոններ, մաքուր ու կոկիկ ճաշարաններ, ճոխ ու զարդարուն պարասրահներ ու «տիպար» գործարաններ, բոլորը կազմակերպուած ու պատրաստուած օտար շրջիկներուն համար։ Իսկ ինչ որ պիտի ծառայէր մանրակրկիտ ու անաչառ քննութենէ մը յետոյ, օտար շրջիկներուն մէջ արթնցնելու կասկած ու չկամութիւն՝ հանդէպ խորհրդային իշխանութիւններուն, կը ծածկուի խնամքով։ Երբ պէտք ըլլայ բանտ մը, դպրոց մը, գործատուն մը ցոյց տալ օտար ճամբորդներուն, անոնց այցելութիւնը առաջուց լուր կը տրուի, եւ այցելուն դատապարտուած է միայն տեսնելու ինչ որ իրեն ցոյց կուտան։ Ան նոյնիսկ չի կրնար որեւէ մէկուն հետ ազատօրէն խօսիլ։ Ցուցահանդէսի առարկաներ կան խնամքով դասաւորուած, «ի պէտս» օտարներուն, փակուած գործարաններ, որոնք մէկ օրէն միւսը յարութիւն կ'առնեն, արտադրելու համար այցելուներուն աչքերուն առջեւ...։ Հնոցները կը վառին, գործաւորներ կը տեղաւորուին գործիքներուն առջեւ, եւ երբ շրջիկները ժամանեն, կը տեսնեն չէն, աղմկոտ, բանող ու արտադրող գործարան մը, որ իրենց մեկնումէն յետոյ, դատապարտուած է լռութեան ու ծուլութեան...։ Այս վերջին կէտը, ի հարկէ, անոնք չեն կրնար գիտնալ։ Եւ այսպէս, արդի Ռուսիան կը դառնայ կատարեալ բեմադրութիւն մը։

«Ցասը տարի յետոյ եկէք, տեսնելու համար թէ՝ ինչե՞ր բրած պիտի ըլլանք», կ'ըսէր Լէնին՝ անգլիացի մեծ վիպագրին Ուէլսի, որ բոլշեւիկ Ռուսիոյ ապագային մասին կասկածներ կը յայտնէր, անոր մէջ կը տեսնէր հին քաղաքակրթութեան մը քայքայումը ու սովետական կառավարութիւնը կը նկատէր անիմաստ եւ անկարող։

Արդ, գրեթէ տասը տարի կայ որ Լէնին կ'ըսէր նաեւ. «Սպասեցէք դատելու համար»։ Ու մարդկութիւնը սպասեց։ Բայց գիտնալու համար թէ սպասման այդ շրջանը ի՞նչ արժեց Ռուսիոյ, պէտք է կարդալ ժօզէֆ Տույէէի գիրքը՝ Մոսկուա առանց քօղի։ Տույէէ լաւ կը ճանչնայ արդի Ռուսիան։ Ռոստովի մէջ պելճիքայի հիւպատոս էր. յետոյ անգամ նշանակուեցաւ Կանսէնի յանձնախումբին. իբր պատուիրակ «Եւրոպական Ուսանողներու Նպաստամատոյց»ի, ապրած է 25 տարի ցարական Ռուսիոյ մէջ եւ 9 տարի բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ։ Լսած է շատ բան ու մանաւանդ տեսած։ Իր դատումներն ու եզրակացութիւններն ուրեմն, կը կշռուին փաստերու եւ կրկնուած տպաւորութիւններու ծանրութեամբ։

Վերը ըսինք թէ Ռուսիա ամբողջէն փակած է դռները՝ անաչառ ամէն քննութեան առջեւ։ 1927ին Սկանդինաւեան պատուիրակութիւն մը Ռուսիա այցելեց։ Փաստեր հաւաքելու համար, ան կը փափաքէր ազատօրէն պրպտել, քննել ինչ որ ուզէր, առանց կառավարական միջամտութեան։ Պատուիրակութեան այս յաւակնութիւնը սակայն, չէր համապատասխաներ բոլշեւիկներու մտադրութեան։ Պատուիրակութիւնը ուրեմն, հրաման ստացաւ Ռուսիայէն մեկնելու 48 ժամուան մէջ։ Մարդ չի կրնար Ռուսիան տեսնել իր աչքերով։ Բայց ժօզէֆ Տույէէ տեսած ու դատած եւ իր գրքին մէջ արձանագրած է. «Քաղաքակիրթ ժողովուրդները չեն կրնար լռութեամբ դիտել համայնավար հրէշին զարգացումը Եւրոպայի մէջ։ Ան վտանգ մըն է քաղաքակրթութեան համար»։ Ի հարկէ, Ռուսիոյ արդի կացութիւնը հիմ բռնելով, կարելի չէ ժօզէֆ Տույէէի հետ համայնավարութիւնը դատել ու դատապարտել կարճ ու կտրուկ խօսքի մը մէջ։ Բայց ինչ որ անոր խիղախ դատաստանին տուն կուտայ, կը բաւէ կասկածով ու զզուանքով լեցուելու բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ։ Ըստ Պ. ժօզէֆ Տույէէի, ի՞նչ է ուրեմն Ռուսիոյ արդի վիճակը։

Ճարտարարուեստը.— Քայքայուն։ Քանի մը օրինակներ։ 1914ին, Տոնէցի աւազանը կ'արտադրէր 49,000 թոնօ կուպր։ Այսօր կը հայթայթէ միայն 7800 թոնօ։ 1914ին, Մոսկուայի աւուրի մեծ գործարանը՝ Շէլքօպուքօն 2000 գործաւոր ունէր։ Այսօր միայն 400 հոգի կ'աշխատցնէ։ Եւ ամէն տեղ գործերը նոյն աստիճանին վրայ են։

Գործաւորը.— Աւելի թշուառ է քան ուրիշ որ եւ է տեղ։ Անոր վարձքին վրայէն՝ նախ վար կը դնեն արհեստակցական միութեան իր անդամավճարը, բաժնեգինը այն թերթերուն որոնց բռնադատուած է գրուիլ, բաժնեվճարներ՝ ի նպաստ Միջազգային կարմիր օգնութեան, անգլիացի անգործներուն, չինացիներուն եւ այլն։ Միջակ գործաւոր մը որ պէտք էր ստանար 70 րուբլի, կը ստանայ միայն 40։ Եթէ բողոքէ, կը վտարուի։ Անոր բնակարա՞նը։ Խախուտ տաղաւար մըն է, ուր խառնիխուռն կ'ապրի ուրիշ ընտանիքներու հետ։ Իսկ սովետ կառավարութիւնը կը շարունակէ խօսիլ բանուոր դասակարգին մեծ ու խանդավառ ցոյցերուն վրայ, որոնք իբր թէ կը կատարուին բողոքելու համար Եւրոպայի եւ այլ պետութեանց քաղաքականութեան դէմ։ Արդ, այս ցոյցերը կազմակերպուած ու պարտադրուած են անոնց։ Ով որ խուսափիլ ուզէ, ցոյցերու մասնակցութենէն պէտք է բժշկական վկայագիր մը ներկայացնէ եթէ չուզեր գործէն զրկուիլ եւ իյնալ թշուառութեան մէջ։

« Աւելի վատ վիճակի մէջ ենք քան գերիները...։ Բանւորական դիկտատորութիւն չէ այս։ Այլ բանւորներու վրայ կիրարկուած գարշելի դիկտատորութիւն մը»։ Բանւորի մը խօսքերն են ասոնք, արձանագրուած Տույէէի կողմէ։ Եւ 1927ին, ռուսական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1,271,000 անգործներ կային։

Գիւղացիները.— Անոնք ալ կը տառապին եւ տուրքերու ծանրութեան տակ կը ճնշուին։ Ահա թէ ի՞նչ կը վճարեն։ 1923—24ին՝ 557 միլիոն րուբլի չերվոնէց, 1925—26ին՝ 925 միլիոն, 1927—28ին՝ միլիարէն աւելի։

Իսկ տուրքը չվճարողը բանտ կ'երթայ։ Գիւղացին կը քուէարկէ։ Բայց կրնա՞յ իր իրաւունքը պաշտպանել ընտրութիւններու մէջ։ Պ. Տույէէ որ ներկայ գտնուած է ընտրութեան մը, ահա թէ ի՞նչպէս կը նկարագրէ.— Գիւղի մը մէջ։ Եկեղեցիին բակը լեփ լեցուն է քուէարկու գիւղացիներով։ «Ընկեր Ուպիյքօն՝ նախկին թիապարտ գող մը, տուփ կ'ելլէ ու ձայնը կը բարձրացնէ. «Ընտրելիներու երեք ցանկ կայ։ Մէկը՝ համայնավար կուսակցութեանն է։ Ո՛վ որ այս ցանկին դէմ է, թող ձեռքը վեր առնէ»։ Եւ միեւնոյն ատեն, ինքը եւ իր չորս ընկեր-երը՝ կը սպառնան ատրճանակներով։ Ո՞վ կը համարձակի բողոքել։ «Ընկեր» Ուպիյքօնը ուրեմն, միաձայնութեամբ ընտրուած կը յայտարարէ համայնավար ցանկը։

Բուէ՜ զէնքի սպառնալիքով։ Ահա ուրեմն բոլշեւիկեան ընտրութեան եղանակը։

Կրթութիւնը.— Նախորդ կառավարութեան օրով, դպրոցները աւելի բազմաթիւ էին եւ ձրի։ Իսկ այսօր՝ անոնցմէ շատերը փակուած են եւ կրթութիւնը վճարովի է։ Բայց ինչ որ հոն կը դասաւանդեն, աւելի հետաքրքրական է։ Ահա քանի մը շարադրութեան հրահանգներ, տրուած աշակերտներուն։ «Ի՞նչ որոշումներ տուին սովետական 14րդ եւ 15րդ համագումարները»։

Ուսանող մը կը ներկայանայ բժշկական քննութեան, ուր նաեւ կը ստիպուի պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն. «Կարլ Մարքս ի՞նչ տեսակ մօրուք կը կրէր. ի՞նչ գոյն էր Լէնինի մազը»։ Ծիծաղելի՛, որքան նաեւ անհաւատալի, անոնց համար որ հեռուէն հեռու կը դժուարանան յստակ գաղափար մը կազմելու բոլշեւիզմի ախտաւոր հետեւանքներուն վրայ։ Եւ երբ ուսանող մը յաջողի բժշկական վկայագիր ստանալ, քննիչը անոր կ'ըսէ. «Սովետական հանրապետութիւնը ձեզի շնորհէ բժիշկի վկայականը. բայց գիտցէք թէ՝ ձեր պարտականութիւնը միայն հիւանդները դարմանել չէ, այլ նաեւ ծանօթանալ անոնց քաղաքական կարծիքներուն։ Բժիշկ մը պարտաւոր է միշտ յեղափոխութիւնը պաշտպանել»։ Բժշկակա՞ն թէ սովետական լրտեսի վկայագիր է որ կուտան։

Մանուկները. — Ընտանիքի հիմերը խախտած են եւ Ռուսիա որ ատենին, իր ընդարձակ տափաստաններուն մէջ, գայլի վոհմակներու դէմ կը կռուէր, այսօր, իր քաղաքներուն մէջ, երեսի վրայ թողած է 5 միլիոնի մօտ անտէր ու անպաշտպան մանուկներ, (տե՛ս նաեւ Յառաջ թիւ 643), որոնք ապրուստի ուրիշ միջոց չունին եթէ ոչ մուրացկանութիւն, գողութիւն։ Անմեղ ոճրագործներու զարհուրելի բանակ մը, որուն 70 առ հարիւրը վարակուած է վեներական ախտերով։

Ո՞վ է ուրեմն որ կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ։ Ժողովո՞ւրդը։ Կարելի՞ բան է։ Ի՞նչպէս պիտի կրնար, հոն ուր մամուլի ազատութիւն իսկ չկայ։ Համայնավարներու ամբողջական թիւն է 733,174 հոգի միայն, 150 միլիոննոց երկրի մը մէջ. բաել է հարիւրին 0,5ը։ Այս աննշան փոքրամասնութիւնն է որ ձեռք առեր է կառավարութեան ղեկը ու զայն կը պահէ սարսափով։ Պէտք կա՞յ աւելորդ անգամ մը եւս յիշելու ոճիրներն ու վայրագութիւնները, որոնց կը կրթնի բոլշեւիկեան իշխանութիւնը։ Պ. Տույէէ կը յիշէ դէպքեր, տեղով, թուականով եւ անուններով, որոնք ո՛չ մէկ կասկածի տեղ չեն ձգեր։ Ռուսիոյ մէջ իր երկարամեայ բնակութեան ընթացքին ապրած է տեղացիի պէս եւ Ռուսիան կը ներկայացնէ ո՛չ թէ օրագրողի մը նման, որ Մոսկուա կ'երթայ քանի մը գաւաթ վոտկա պարպելէ յետոյ, տաք գլխով տպաւորութիւններ նօթագրելու, այլ իբր մէկը որ տեսած, լսած ու դատած է։

ՆԱՄԱԿ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

7000 ՖՐԱՆՔ ՖԻԼԻՊԷԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

Մայիս 14ին, Թաւրիզի մէջ մեռաւ եղբարք Սմբատ եւ Սամսոն Բուղդաղեաններու ծերունազարդ մայրը՝ Տիկին Մարիամը, 84 տարեկան։

Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուեցաւ Մայիս 15ին։ Առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս դամբանական մը խօսեցաւ այս առթիւ։

Հանգուցեալի զաւակները՝ Պ. Պ. Սմբատ եւ Սամսոն Բուղդաղեանները իրենց մօր յիշատակին Թաւրիզի ազգային հիմնարկութիւններուն նուիրեցին հետեւեալ գումարները.—

Ազգ. Առաջնորդարանի՝ 100 թուման, Կեդրոնական դպրոցին՝ 250 թուման, Արամեան դպրոցին՝ 250 թուման, Հայկազեան-Թամարեան դպրոցին՝ 250 թուման, Աղքատախնամ Ընկերութեան՝ 250 թուման. Ազգային Հանգստարանին՝ 200 թուման։ Գումար՝ 1300 թուման (տոլար)։

Թաւրիզի հայ գաղութին մէջ, երբ ունեւոր ընտանիքներէ նըն. ջեցեալներ եղած են, հարազատներն ու ժառանգները, միշտ բաժին հանած են ազգային հիմնարկութիւններուն։ Այսպէս Մայիսի սկիզբներուն մեռաւ «Զրուփ Փրուշան» ընկերութեան անդամ Արիստակէս Տէր Կարապետեանը, որուն ժառանգները հանգուցեալի յիշատակին հարիւր թուման նուիրեցին ազգային հիմնարկութիւններուն (50 թուման Հայկազեան-Թամարեան դպրոցին, 25 թուման Առաջնորդարանին եւ 25 թուման ալ Ազգ. Հանգստարանին)։

*** «Յառաջ»ի հրատարակութեանց վրայ, Առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոսը, կոչ ըրաւ Թաւրիզի հայութեան, որ եղբայրական օգնութիւն ցոյց տան Ֆիլիպպէի երկրաշարժի հայ աղէտեալներուն։ Առաջնորդին նախագահութեամբ կազմուեցաւ յանձնախումբ — Տիկիններ՝ Հեղինէ Աստուածեան, Փօղոսեան եւ Կ. Պիօնեան, որոնց հանգանակած մօտ 7000 ֆրանքը (եօթը հազար), այսօր Առաջնորդարանի միջոցաւ փոխադրուեցաւ Ֆիլիպպէ, Երուանդ եպսկ. Փէրտահճեանին։

Զգիտենք արդեօք խորհրդ. Հայաստանի մէջ հանգանակութիւններ կը կատարուի՞ն Ֆիլիպպէի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգտին։ Չէ՞ որ «արտասահմանի հայութիւնը Շիրակի երկրաշարժի աղէտեալներուն եղբայրական եւ սրտաբաց վերաբերմունք ցոյց տուաւ, հասցնելով մեծաքանակ դրամական օգնութիւն։ Քանի որ Չինաստանի, Գերմանիոյ եւ համաշխարհային բանւորական բոլոր տեսակի «յեղափոխութիւններուն» եւ Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլին համար պարանի եւ Նոր-Բայազէտի գիւղացիութիւնը ճանբրու եւ մարակներու ճնշման տակ ձեռ բայրական օգնութիւն ցոյց տուած էր», այդ նոյն գիտակցութիւնը այժմ շատ սիրով օգնութեան կը հասնի Ֆիլիպպէի աղէտեալներուն, եթէ Հայաստանի իշխանութիւնն իր «ընդհանուր բաշխ» արտօնութիւնն ըրնայ...

ՄԱՍԻՍ

ՄԷԹՈՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

Երրորդ դատավարութիւնը ...ւ անօրինակ խռովութեան ...գայթակղութեան մէջ, որուն ...ւմար զոհը եղաւ դատարանի ...խտաքաշ «հանդերձ ընտան-...աւագահը»: Դատաւորներուն յատուկ ...ր. Դրան առջեւ, ամբոխը ...ւքի այնքա՛ն խռնուած էր, որ անոր ...յնքա՛ն ճնշումին ու հրմշտուքին ...ւ նախագահին կինը գետին ...ուած, Ջայն փոխա-...ւ իր ամուսնին գրասեն-...ր, ուր հաստատեց թէ իր ...նակը թռցուցեր էին: Իր ...ակին գրպանէն գողցեր էին ...հազար ֆրանքի չափ գումար ... իսկ իր ամուսինը, նախա-... Մանժէն, որ ջանացեր էր ...տուքին դէմ պաշտպանել իր ...ը՝ ստացեր էր քանի մը ...ուածներ:

Երէկուան դատավարութեան ...թացքին, լսուեցան կարգ մը ...ներ, բոլորն ալ Մէթորի-...ին դէմ, որոնցմէ յետոյ, իր ...ւթիւնը տալու հրաւիրուե-...ւ ոճրագործին զոքանչը: Այս ...ը որ իր անակնկալներով ...ցնցող յայտնութիւններով ...հետաքրքրութիւն արթն-...ց, նորութիւն մը եւս վերա-...ւած էր ունկնդիրներուն.— ...ջին անգամ ըլլալով՝ գո-...ւնչ մը կուգար հրապարակաւ ...ի վարուց վկայական տա-...փեսի մը, որուն ոճիրը զզ-...ւթեամբ ու սարսափով լեցու-...ծ էր բոլորը... ու չէր քաշուեր ...ւքի մրմունջներու մէջ յայ-...արարելու թէ՝

— Իր փեսան աշխարհի լա-...գոյն մարդն էր, մեղմ բնաւո-...ւթեամբ, ճանճի մը անգամ ...էր կրնար վնասել...

Ընդհանուր դատախազին դի-...ւթիւնը սակայն, այս վեր-...ն չափազանցութեան դէմ, ...ն չարգիլեց բսելէ...

— Խե՛ղճ պզտիկս...

Անոր յաջորդեց Մէթորի-...ի եղբայրը, որուն մուտքը ...դատարանէն ներս, պահ մը ...ութեան մատնեց ունկնդիր-...ը:

— Կը կարծէ՞ք թէ կը հարցնէ ...նախագահը, ձեր եղբայրը կան-...ամտածած ըլլայ իր ոճրին ...ը:

— Ա՛հ, ո՛չ, կը պոռթկայ զա-...ւով բուռն յուզում մը որ կը ...է իր շունչը, ո՛չ, չի կրնար ...ւ 28 տարի ապրեր եմ ա-...իր հետ:

Իսկ երբ ներս կը մտնէ ոճ-...ագործին կինը, իրարանցումը ...ւր կուտայ նորէն ունկնդիր-...րուն մէջ: Վիզերը կ'երկարին, ...երը ոտքի վրայ են. կը ջա-...ն տեսնել կինը որ օրուան ...րշուք հերոսին կողակիցն է ...ւած:

Նուրբ եւ բարձրահասակ է ...կին Մէթորինօ, վայելուչ, ...երու մէջ պլլուած, լուռ ու ...խծուռ, բայց հազիւ հասած ...աններու բազրիքին առջեւ, կը ...թկայ յանկարծ. ալ ուժ չու-...ni կարծես զսպելու ցաւը որ շարաթներէ ի վեր կը կրծէ զինք...

— Չէի գիտեր, պարոններ, չէի գիտեր... Չէք կրնար երեւակայել թէ որքա՛ն բարի էր ան...

Յետոյ, հատիկ հատիկ, բայց յոգնաբեկ ու վշտասպառ, կը սկսի խոստովանութիւնը ոճրին յաջորդ օրերուն: Այս կինն ա՞լ արդեօք կը կեղծէ: Ան ալ իր կարգին չի գա՞ր իր քրոջմէն յետոյ, նոր խաղ մը խաղալու: Կեղծիքի ու սուտի բաժինը այնքա՛ն մեծ ու բացայայտ է այս դատին անակնկալ միջադէպերուն մէջ, որ դատաւորներ եւ ունկնդիրներ, կը դժուարանան հաւատք ընծայելու տիկին Մէթորինոյի հաւաստումներուն.

— Ոճրին իրիկունն է, կը պատմէ ան, վրան արիւնի կաթիլներ կային: Շա՛րլ, պոռացի, ի՞նչ ես ըրեր: Պատասխանեց թէ՝ ինքզինքը վիրաւորեր էր թեթեւ մը, ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ ինծի խոստովանէր զարհուրելի ճշմարտութիւնը:

Եւ երկու հեծկլտուքի միջեւ, կը կակազէ.

— Մոմեր վառեցի որ մարդասպանը ժամ առաջ գտնուի:

Կը սիրէր իր ամուսինը. բարի կարծած էր զայն, անկարող յղանալու նոյն իսկ ոճրի գաղափարը. կրնա՞ր ենթադրել թէ՝ իր աղօթքը ուղղուած էր անոր դէմ, որուն տուեր էր իր սիրտը, որուն հանդէպ սիրոյ եւ բարեկամութեան զգացումներ միայն կրնար շռայլել:

— Կարելի չէ սէրը խլել սրտէն: Կը սիրեմ զայն: Որքա՛ն տառապած է իմ երեսէս: Եթէ գիտնայի՛...

Ըսելիք ոչինչ ունի սակայն որ կարենայ արատը սրբել իր ամուսնին ճակտէն: Եւ երբ նախագահը նշան կ'ընէ բարապանին որ զայն հեռացնէ, մէկ բան միայն կը գտնէ խիղճերը դղրդելու համար, բազուկները երկարած իր ամուսնին, յոյսի եւ վհատութեան սուր կանչ մը.

— Շա՛րլ...

Ու թշուառականը որ դեռ ինքզինքը արժանի կը նկատէ կնոջ մը գորովին, քունին մէջ խայթուածի պէս կը ցնցուի, կը կանգնի, կը դառնայ իր կնոջ, շրթները կը դողդղան, զգջումի եւ մխիթարութեան խօսքե՞ր է որ պիտի ուզէր պոռալ, վերջին սո՞ւտ մըն ալ, գերագոյն փրկութեան յոյսով՝ նոր պատմութի՞ւն մը յերիւրել. բերնէն սակայն բառ դուրս չի գար ու վիրաւոր գազանի մը պէս, որ փախող կեանքին կը փորձէ կառչիլ, կ'արձակէ իր միակ ու անկեղծ շեշտը, ինքնաբուխ ու հառաչագաթ թերեւս, խուլ հեծկլտուք մը, որ ոռնոցի պէս կը թնդայ սրահին լռութեան մէջ:

Յաջո՛ղ տեսարան: Վայել տաղանդաւոր գերասանի մը: Ունկնդիրներ կան որ կը ջանան զսպել իրենց յուզումը: Ուրիշներ որ գաղտագողի կը սրբեն իրենց աչքերը, բայց ոճիրը դեռ շատ թարմ է: Յիշելու համար ամբողջ վայրագութիւնը: Կը բաւէ պահ մը ակնարկները կեցնել զոհին ծերունի հօրն ու մօրը վրայ, որոնք քով քովի նստած՝ իրենց զաւակը կուլան: Ու դատաւորը անողոք՝ կը շարունակէ հարցաքննութիւնը:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը Իզվեստիա, որ այնքան ժլատ է գովասանքի մէջ, հետեւեալ տողերը կը գրէ հայ բեմի աստղերէն Վահրամ Փափազեանի մասին, հրատարակելով արուեստագէտին լուսանկարը՝ իր «Թատրոն - երաժշտութիւն - սինեմա» բաժնին մէջ (7 Ապրիլ 1928).

— «Օժտուած մեծ տաղանդով՝ ողբերգու Վահրամ Փափազեանը երեւան բերաւ արտակարգ խաղ Շէյքսփիրի գործերուն մէջ: Ազգով արեւմտահայ Վահրամ Փափազեան ծնած է Պոլիս: Պատանեկութեանը խանդավառութեամբ կը տարուի բեմական արուեստով եւ յաճախ կը մասնակցի Պոլսոյ զանազան դերասանական խումբերու ներկայացումներուն: Քոլէճը աւարտելէ յետոյ կ'անցնի Միլան, Իտալիա, ուր յաջողութեամբ կ'աւարտէ Գեղարուեստական Ակադեմիան: Անմիջապէս յետոյ կը միանայ տեղին «Միլանօ Տրամա» դերասանական խումբին, եւ յետոյ անցնելով Փարիզ՝ կը խաղայ Սառա Պէռնարի թատրոնին մէջ:

Կատարելագործելով իր ուսումը Փարիզի Քոնսէրվաթուարին մէջ՝ կը շրջի Եւրոպա՝ յաջողութեամբ կազմակերպելով իր ներկայացումները Փարիզ, Լոնտոն, Մատրիտ, Հռոմ:

Համաշխարհային պատերազմին՝ եւ յետոյ քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին, կուգայ Ռուսաստան: Շատ անգամներ Վրանկէլեան ճակատին վրայ արուեստագէտը խաղացած է Կարմիր բանակին համար, իսկ աւելի ուշ՝ արժանացած է Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան վաստակաւոր արուեստագէտի տիտղոսին:

Մոսկուայի մէջ առաջին անգամ Վահրամ Փափազեանը երեւաց մեծ թատրոնի բեմին վրայ, Մարտ 26ին, «Օթէլլօ»ի դերով, հայերէն: Մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ Մոսկուայի առաջին արտիստական թատրոնի գեղարուեստական խորհուրդի կողմէն անդամներէն մէկը հրաւիրեց զինքը մնալ Մոսկուա, սորվիլ ռուսերէն լեզուն եւ միանալ Մոսկուայի առաջին արտիստական թատրոնի խումբին:

Հասարակութեան այն մասին համար, որ տեղ չգտնելուն համար զրկուած էր Փափազեանի առաջին ներկայացումէն, Օթէլլօն պիտի կրկնուի եւ Օթէլլօի դերը Վ. Փափազեանը պիտի խաղայ ֆրանսերէն լեզուով:

Փափազեանի յետագայ ներկայացումները պիտի ըլլան՝ ճիաքօմէտտիի «Քորրատօ»ն իտալերէն լեզուով, եւ «Համլէթ»ը ֆրանսերէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԲՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 5 Յունիս.— Ներկայիս Լիոնի գործաւորական շուկան բանուկ է. բեղուն շրջանի մը մէջ ենք: Սակայն Լիոնի բազմատեսակ գաւերուն վրայ վերջերս աւելցած է նաեւ նոր մը՝ բուհճիներու— քսաներորդ դարու այս ճգնաւորներուն խելակորոյս վազքը, որ կը սպառնայ մեր մատղաշ սերունդին: Ո՞ւր կանգ պիտի առնէ այս ախտավարակ շարժումը: Երբեմն կը պատահի, որ պաղատանքի աղիողորմ ձայներով իրենց հաւաքավայրէն փողոց կը թափին եւ գինովներու պէս կը սկսին պոռչտալ: Անոնց մէջ կան մամիկներ, սգաւորի տխրատեսիլ դէմքով, երիտասարդներ՝ մոմիկացած կերպարանքով:

Անցած օր հայկական ճաշարանէ մը ներս մտաւ պատանի մը եւ պատուելիի մը լրջութեամբ բացագանչեց.

— Ես Տիրոջ կողմէ կուգամ ձեզ խօսելու.. քահանայի մը ներկայութեան:

Քաղաքիս երիտասարդութիւնը տոգորուած է հայրենասիրական ջերմ զգացումներով: Մտաւորականութեան պակասը շատ զգալի է՝ զարգացնելու համար այս սերունդը: Այսօր փոխարէն ունինք ինքնակոչ մտաւորականներու բանակ մը:

Քիչ չէ թիւը այն հօկճիներուն, որոնք ամէն օր «Յառաջ» կարդալով կ'որթնան իրենց խո՛ր քունէն...

Օ. Պէօրէքճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՏՐԱԿԻՆԵԱՆԻ ՄԷՋ

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ— Տեղւոյս նորակազմ «Յառաջդիմասէր Միութեան» բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ 28 Մայիս, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, «Էօվրը» թատրոնի սրահին մէջ: Նախագահ պ. Լեւոն Կազէլեան հանդէսը բանալով, պարզեց միութեան անհրաժեշտութիւնը Տրակինեանի եւ շրջակայքի Հայերուս համար, որ օտար երկնքի տակ այսպէս ցիր ու ցան կ'ապրինք: Ու հրաւիրեց ներկաները որ անդամակցին միութեան, եւ ուժ տան անոր ծրագրին կարճ ժամանակուան մէջ իրագործման, բանալով չափահասներու երեկոյեան դասընթացքներ եւ պզտիկներու մանկապարտէզ մը, որուն պէտքը զգալի է՝ մեր մանուկները այլասերումէ փրկելու համար:

Յետոյ մէջընդմէջ եղան մեներգներ, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ, նուագ. եւ ներկայացուեցան երկու զաւեշտներ: Դերակատարները հակառակ իրենց անփորձութեան, յաջող կերպով կատարեցին իրենց դերերը եւ գոհ ձգեցին հանդիսականները:

Յետոյ անզուգական հերոս Անդրանիկի մեծադիր նկարը աճուրդի դրուելով՝ գոյացաւ մօտ հազար ֆրանքի գումար մը: Միայն թէ վերջի պահուն կարգապահութիւնը բոլորովին խանգարուեցաւ եւ արդարութեամբ յայտնի չեղաւ շահողը:

Կը մաղթենք որ Միութեան վարչութիւնը շուտով բանայ երեկոյեան դասընթացքներն ու մանկապարտէզը, իրականացնելով իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը:

Արամ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆՔԸ

Անգլիոյ մէջ մարզանքը սկսած է ժ. դարուն ըմբշամարտութեամբ, եւ ժողովուրդին համակրանքը վայելելով կարճ ժամանակի մէջ տարածուած է, իբրեւ ժամանց: Հաւաքոյթներ կը կազմակերպուէին հրապարակներու վրայ. հոն զանազան գիւղերու ախոյեանները դէմ-դէմի կ'ելլէին, ու դատաւորները պարգեւներ եւ տիտղոսներ կը ցրուէին: Յետոյ հաստատուեցան ակումբներ ուր միայն ուժեղ կազմով մարդիկ կրնային մուտք գործել, առանց դասակարգի խտրութեան: Բոլոր թեկնածուները պարտադիր կերպով կ'ենթարկուէին ուժի փորձի որ կը կայանար, 4 մեդր երկայնութեամբ եղեւնիի կոճղ մը, մէկ ծայրէն բռնած վեր հանելէ յետոյ, ուղղաձիգ կերպով որոշ հեռաւորութեան մը նետելու մէջ:

Սըր Թոմա Փարքինս, հարուստ լաւագոյն ըմբիշտ, խանդավառուած, իր դղեակին պարտէզը ժողովուրդին առջեւ բանալով, իբր մարզիչ կը սկսի պատրաստել նորահասներ: Իրեն ներկայացող ու գործ փնտռող մարդիկը կը հրաւիրէր գօտեմարտի, ու հակառակորդին ուժը գնահատելէ յետոյ կ'ընդունէր կամ կը մերժէր:

Մուրճ նետելը առաջին անգամ սկսաւ 17րդ դարուն Անգլիոյ մէջ. մուրճը այն ատեն մէկ մեդր երկայնութեամբ փայտէ կոթ ունէր: Նետելու ձեւը փոխուած չէ, մարզիկը որոշ սահմանի մը մէջ քանի մը անգամ դառնալէ յետոյ եւ ուզած պահուն կը նետէր: Այժմ մուրճը ամբողջովին պողպատէ է, եւ լաւագոյն մուրճ նետողները Անգլիոյ մէջ կարելի է գտնել:

Վ. Հ.

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ„Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ:

վարչութիւն «Յառաջ»ի

ՕՐ. ՇԱՔԷ Մ. ԽԱՆՃԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԳԱՄԷՐ ԲԵՆԻԱՄԻՆ

(փաստաբան, Պոլսոյ իրաւագիտական կաճառէն)

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

փարիզ 27 մայիս 1928

Վկաներն էին փեսին կողմէ՝ պ. Արմենակ Համբարձումեան, իսկ հարսին կողմէ՝ պ. Երուանդ Պէկեան: Փարիզի հոգ. հովիւին կողմէ ներկայ գտնուած ու պսակադրութիւնը կատարած է Տ. Բարթող Ա. Քհյ. Թագրմճեան:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութիւնը իր Ռէնսի (Փարիզ) փոխադրուելուն առթիւ, կը ծանուցանէ թէ վերջնապէս վերակազմուած է եւ իր կեդրոնական վարչութիւնը ընտրած հետեւեալ անդամուհիներէն.— Պատուակալ նախագահ՝ տիկին Նոյեմի Գափամաճեան, պատուոյ անդամք՝ տիկիններ Ա. Էգնաեան եւ Ա. Ֆրէնկեան. Ա. ատենապետ՝ տիկին Ե. Աւետիսեան (Անայիս), Բ. ատենապետ՝ Օր. Թ. Պալթազարեան. Ա. ատենադպիր՝ Տիկ. Անայիս Ճէօհէրեան, Բ. ատենադպիր՝ Տիկ. Մ. Ուզունեան, գանձապետ՝ Տիկ. Սաթենիկ Խանճեան, ընդհ. տնօրէնուհի՝ Տիկ. Մուրատ Պօյաճեան, խորհրդականք՝ Տիկիններ Սօֆի Սահաթճեան, Վարդենի Պարտիզպանեան, Զապէլ Սարգիսեան եւ Օր. Նուրիկ Սիմոնեան:

Ընկերութիւնը իր կանոնագիրը ներկայացուցած է ֆրանսական կառավարութեան, որ ընդունած է զայն:

Դպրոցասէրը մտադիր է մօտերս, ըստ իր հին ծրագրին, բարձրագոյն ուսումնարանի մաս մը աւելցնել իր արդի որբանոցվարժարանին, պահելով միշտ արուեստանոցը իբրեւ ապագային ինքնաբաւ ըլլալու միջոց իր աղքատիկ սանուհիներուն:

Դպրոցասէրի որբանոց - վարժարանը, մէկ ամիսէն միայն ի վիճակի պիտի ըլլայ այցելու հիւրեր ընդունելու: (Կնիք)

5 Յունիս 1928

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՆՑԵԱԼԻ ԲՈՅՐԸ

Եւ երբ, տարիներ յետոյ, ...ուորական վարժարանը ուսանած ...հուն ինքզինքը շատ յոգնած ...ր, իր գերագոյն հաճոյքն էր ...դ շաքարներէն առնել ու ռուն-...ը լեցնել այդ սիրելի հոտով:

Ուրեմն, շարունակեց ան, Ֆրո-...ն այդ անակնկալը իրեն բրած ...լուն համար, իր այդ նախ-...րած հոտը գիտցած կամ գու-...կած պէտք էր ըլլար. եւ գործ-...լիօրէն յիշած: Եւ սկսաւ անոր ...էնէն քաղցր ու գգուող բառ-...ն ըսել, ծնօտը շոյել. ինչպէս ...ւնէն տղու մը մէկ լաւ արարքը ...հատելու ժամանակ: Յետոյ, ...քն ալ, ճիշտ տղու մը պէս, Ֆրո-...ին քովը քնացաւ:

Հազիւ արշալոյսը ծագեր էր, Ֆրոզին անկողինէն վար նետուեցաւ: Ահմէտ արդէն քնաք վերադարձեր էր— այսպէս կը կոչէին հիմա դղեակը— Թուրքիկներուն ծառերուն մէջ ճռուողել սկսելէն առաջ: Ֆրոզին ուղեղին մէջ պարապութիւն կը զգար: Կը դողար ու բան չէր հասկնար: Այդ գիշերը վճռական եղած պէտք էր ըլլար: Բոլորովին, իր յուսացածին հակառակն էր պատահեր: Սակայն, փրկութեան աղաղակ մը կուրծքէն թռաւ:

Մարիկօն բոլորովին սուտ չէր ըսած: սրբարար խունկը գործեր էր արդէն: Ա՛հ, գոնէ մէկ գիշերուան համար այդ անիծուածին ամօթալի փգուանքներէն ազատուեր էր: Անոր համար կ'երեւի Մարիկօն յանձնարարեր էր իրեն որ բոլոր ծակերը գոցէ: Խունկը, այդ նուիրական բոյրը, որ քրիստոնեայ հոգիները կը սփոփէ, մինչեւ երկինք կը բարձրացնէ զանոնք եւ անհաւատը կը զգեստէ: Եւ անհաւատը կուրացած, բարեգործութիւն մը կը նկատէ, երբ դեւը իր մէջէն խոյս կուտայ, ինչպէս որ այդ վայրենի կիրքը վառող ու այրող դեւը՝ փրկարար բոյրին ազդեցութեան տակ, Թուրքին կուրծքէն խոյս էր տուեր, անմիջապէս որ իր ոտքը տնակն էր կոխեր:

Ֆրոզին չէր կրնար տարբեր կերպով մեկնել Ահմէտի այդ անսպասելի հանդարտութիւնը, անոր մեղմ ժպիտը, որ մութին մէջ կը զգացուէր իր բառերուն մէջէն:

Ֆրոզին վայրկեան մը աչքը չէր փակեր: Կը վախնար անասունին արթննալէն: Բայց ան քնացեր էր: Կը սոսկար սակայն մեկնումի պահէն, ինչ որ պատահեցաւ ալ: Հրաժեշտի պահուն դողաց անոր կրակոտ համբոյրէն երբ մոլեգին շնչտով խռնաւ շրթներով, յանձնարարեց իրեն որ գիշերը հիւղին դուռը գոցելու զգուշանայ:

Ֆրոզին Մարիկօյին քով վազեց: Այս վերջին խօսքերը յիշելով անոր սոսկալի ոճիրները իր սրտին մէջ կ'արթննային: Երկար պիտի տեւէ՞ր տակաւին: Եթէ սիրելի փոքրիկ ծանը հոն չըլլար, անտարակոյս. ոչ Մարիկօյին, ոչ ալ խունկին պէտք պիտի ունենար վերջացնելու համար:

Հեւ ի հեւ կախարդուհիին պատմեց ամէն ինչ: Արշալոյսէն ի վեր արդէն Մարիկօ անհամբեր յիմարօրէն սենեակին մէջ դառնալով իրեն կը սպասէր:

Ֆրոզինի առաջին խօսքերէն իսկ, Մարիկօ զայն մէկ կողմ հրեց, իր տունէն դուրս ցատկեց. իր քեռորդւոյն հիւղը փութաց, բոլոր անկիւնները դարձաւ, ծռեցաւ, իր որսը հոտոտող շան մը նման շնչեց, խուլ ձայներ արձակեց, դուրս նետուեցաւ եւ ամբողջ գիւղին մէջ պտտեցաւ:

— Գոմէշ մըն է ան: Ես կ'ըսեմ ձեզի թէ գոմէշ մըն է:

Ադկէ քանի մը օր վերջ տարօրինակ զուգադիպութիւն մը նոյն իսկ խելացի Ստեփանն անգամ ոտքէն գլուխը սարսռացուց, երբ պառաւին խօսքերը յիշեց: Ան որ՝ Մարիկոյի արտառոց բացագանչութիւններուն ներգործած ազդեցութենէն նախանձելով յիմար կը կոչէր զայն: Գիւղին մէջ մեծ իրարանցում մը տեղի պիտի ունենար:

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԵՐԸ

Ահմէտի փոքր ջոկատը կազմող զինուորները— մեծ ջոկատները մեծ վայրերու վերապահուած էին,— օրինակ, Քարտիցա կամ Ֆարգալ —իրենց պետին հրամանը յարգեր ու գիւղին խնայեր էին: Ոչ այրեր, ոչ ջարդեր, ոչ կողոպտեր, ոչ ալ գողցեր էին: Պատուէրը՝ վճռական շեշտով եւ խիստ ակնարկով տրուած ըլլալուն, կասկածելի մեկնութիւններու տեղի չէր տար: Գիտէին որ Ահմէտ չէր կատակեր: Գիտէին նաեւ որ իր հայրը, Սելիմ փաշա, Էտհէմի զօրապետներէն մէկը, մեծ վարկ կը վայելէր եւ Տոմոքոս կը գտնուէր,

Ահմէտի մարդիկը այդ մասին չէին խաբուեր: Եւ սակայն բաներ կար որ իրենց խելքը չէր հասնէր: Թուրքը մէկ փիլիսոփայութիւն կը ճանչնար: Մարգարէին հնազանդիլ եւ ապստամբը ջնջել: Այս մարդոց տրամաբանութիւնը պարզ էր: Թեսալիան իրենց սեպհականութիւնն էր: Օր մը, անհաւատները եկեր էին, իրենց իրաւունքը բռնաբարելով զայն իրենց ձեռքէն առնելու եւ Թեսալիացի րայաներուն տալու: Յետոյ, անհաւատները— Եւրոպայի քրիստոնեաները— ի վերջոյ ստիպուած էին Մարգարէին ուժին առջեւ խոնարհիլ՝ եւ ալ յետս չէին հակառակեր որ իսլամ զինուորները կեավուրներուն ձեռքէն իրենց ինչքը ետ առնեն:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Ըսելէ յետոյ թէ Ֆրանսա ջերմապէս խաղաղութիւն կը փափաքի երկրէն ներս թէ դուրս, վարչապետը աւելցուց.

— Այսօր ինչպէս ամէն երկրի, նոյնպէս եւ Ֆրանսայի մէջ կայ կուսակցութիւն մը, որ կը պարծենայ թէ իր կարգախօսները արտասահմանէն կը ստանայ եւ կ'աշխատի քանդել ա՛յն, զոր Լէնինի հետ կը կոչէ բուրժուազիայի կառավարական մեքենան, մէջն ըլլալով խորհրդարանները, ըլլան անոնք միապետական ու սահմանադրական, կամ հանրապետական ու ժողովրդավար։ Մեր գաղթավայրերուն, ինչպէս մայր հայրենիքին մէջ, այս կուսակցութիւնը աներեւութեան սիստեմաթիկ պայքար մը կը մղէ կառավարութեանց, խորհրդարաններու եւ ամէնէն յարգելի զինուորական վարիչներուն դէմ, կը փորձէ զօրանոցներու եւ նաւարաններու մէջ անկարգապահութիւն եւ ըմբոստութիւն պատրաստել։ Արդարութիւնը խստիւ գործադրուեցաւ յանցաւորներուն դէմ ու մենք վճռած ենք՝ անպատիժ չձգել ոեւէ ոճիր։ Անշուշտ չենք կարծեր որ պատմըրաւականէ պաշտպանելու երկիր մը՝ համայնավարութեան աւերներուն դէմ. քանիցս ըսինք արդէն թէ կ'ուզենք բարենորոգչական եւ ընկերային հաստատակամ քաղաքականութեան հետեւիլ, սակայն, յանուն յառաջդիմութեան, կարգն ու օրէնքը պէտք է պաշտպանուին անոնց դէմ, որ կ'աշխատին քանդել զանոնք ուժով, կամ ցնցել՝ ստորերկրեայ աշխատանքներով, եւ որոնք իբրեւ իտէալ ընկերութիւն մեզի կը թելադրեն վարչաձեւ մը, ուր կը տիրապետեն քմահաճոյքը, բանտն ու աքսորը, պարբերական խռովութիւններն ու քրոնիկ անապահովութիւնը։ Հեռո՛ւ մեզմէ այս ցնորքները։ Մենք կ'ուզենք աշխատիլ հայրենիքի, Եւրոպայի եւ մարդկութեան բարօրութեան համար։

Ժողովը սկսելուն, Նախագահ Ֆէրնան Պուիսոն արտասանեց սովորական բացման ճառը՝ շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն եղած պատիւին համար եւ խոստանալով անկողմնակալութեամբ վարել իր պաշտօնը։

Վիրանշէհիրի Թիւրքերը կը յանձնուի՞ն

Վիրանշէհիրէն «Միլլիյէթ»ի կը հաղորդեն որ քիւրտ ապստամբներուն շնորհուած ընդհանուր ներումին հետեւանքով, բազմաթիւ քիւրտ ցեղապետներ Վիրանշէհիր երթալով անձնատուր եղած են Թուրք իշխանութեանց։ Այս առթիւ ժողովուրդը խանդավառ ցոյցեր կատարած է եւ «կեցցէ՛ Թուրք Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ղազին» աղաղակներով փողոցները շրջած է քիւրտ ցեղապետներուն հետ միասին։ Դատաւոր Ըսմէթ եւ ընդհանուր դատախազ Ասըմ պէյերը ճառ խօսելով բացատրած են թէ Թուրքիոյ մէջ ամէն հայրենակից հաւասար իրաւունքներ կը վայելէ, թէ խիստ վնասակար է սահմանէն դուրս խեղճ ու թշուառ թափառիլը, թէ Թուրքիա այժմ ամէնէն շէն ու զարգացեալ երկիրներու աստիճանին հասած է եւն.։ Յետոյ քիւրտ ցեղապետներուն կողմէ բազմաթիւ հեռագիրներ ղրկուած են Ղազիին, Ըսմէթ փաշային եւ Ազգ. Ժողովի Նախագահին։

Նոր երկրաշարժ Կորնթոսի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն Յունիս 7 թուականով.

Այսօր ժամը 15ին երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ զգացուեցան ամբողջ Կորնթոսի շրջանին մէջ։ Բազմաթիւ տուներ փլան նոյնինքն Կորնթոս քաղաքին մէջ եւ ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ։ Ցնցումներէն ամէնէն շատ ազդուեցաւ Լութրաքին, ուր շատ մը տուներ փլան. քաղաքապետարանն ու Նաւահանգիստը գրեթէ ամբողջութեամբ քանդուած են։ Մարդկային զոհ չկայ. միայն մէկ երախայ վիրաւորուած է։ Խիստ կարեւոր կորուստներ կրեց նաեւ Իլէա քաղաքը, Կորնթոսի ծոցին վրայ, եւ հոն ալ քաղաքապետարանի շէնքերը ամբողջովին քանդուեցան։

Երկրաշարժը զգացուեցաւ նաեւ Աթէնքի մէջ։

Նոր հեռագրի մը համաձայն, Հինգշաբթի ժամը 18,35ին եւ 21,30ին երկու նոր ցնցումներ զգացուած են Կորնթոսի մէջ, ուր երկու հոգի մեռած է, եւ Լութրաքիի մէջ, ուր ծովուն ջուրերը յուզուած են։

Զանկ Ցօ Լինի մահուանը

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Զանկ Ցօ Լինի մահուան լուրը կանխահաս է։ Մարաջախտին վէրքերը այնքան ծանր են, որ հարկ եղած է կտրել անոր մէկ սրունքը։ Այդ գործողութենէն ի վեր գիտակցութիւնը կորսնցուցած է։ Ասկէ զատ, այն կառախումբը, որ իր զաւակը կը փոխադրէր, ընդհարած է ուրիշ կառախումբի մը հետ եւ չի գիտցուիր թէ ի՛նչ եղած է։ Ճափոնի մէջ կացութիւնը շատ շփոթ կը տեսնեն եւ կ'ըսեն թէ Զանկ Ցօ Լինի յաջորդ մը գտնել անկարելի պիտի ըլլայ. ուստի օգնական նոր ուժեր պիտի ղրկեն Մանչուրիա։

Զանկ Ցօ Լինի դէմ կատարուած եղեռնափորձին մասին առնուած նոր տեղեկութեանց համաձայն, ահաբեկիչները ոչ թէ ռումբերով յարձակած են, այլ կամուրջին տակ դրած էին 100 քիլօ պայթուցիկ եւ ճիշդ կառախումբը անցած ատեն ելեկտրական հոսանքով բռնկցուցած զայն։

Ազգայնական զօրավարներուն միջեւ խորունկ վէճ ծագած է՝ աւարը բաժնելու համար։

Կիներու մրցումը Ատլանտեանի վերեւ

Օր. Մապէլ Պոլ եւ Օր. Ամելիա Ըրհարթ կը մրցին տակաւին՝ Ատլանտեանը մէկ թռիչքով կտրող առաջին կինն ըլլալու պատիւին համար։ Օր. Մապէլ Պոլ, որ «Ադամանդներու թագուհին» կը կոչուէր այժմ ունի ուրիշ անուն մըն ալ՝ «Լէյտի Լինտի» (Տիկ. Լինտպէրկ)։ Լէվինի «Միս Քոլոմպիա» օդանաւը, որով պիտի ճամբորդէ մեծահռչակ օրիորդը Քըրթիս Ֆիլտէն ճամբայ ելաւ առջի առաւօտ ժամը 6ին ու վեց ժամ ճամբայ կտրելէ վերջ, ստիպուեցաւ կայան վերադառնալ, որովհետեւ օդը մշուշոտ էր եւ բոլորովին անկարելի էր տեսնել ու ղղութիւնը։ «Միս Քոլոմպիա» ո՛չ ազատարար նաւակ առած է հետը, ո՛չ իսկ անթելի կազմած։

Գալով Օր. Ամելիայի, իր օդանաւը՝ «Ֆրէնտշիփ» տակաւին կը մնայ Նիւֆաունտլէնտի առջեւ։ Առջի օր երեք անգամ փորձեց օդ ելլել, սակայն չյաջողեցաւ՝ բեռին ծանրութեան եւ հովին տկարութեան պատճառաւ։ Աւելի զօրաւոր հովի մը կը սպասէ՝ փորձը կրկնելու համար։ «Միս Քոլոմպիա» 6200 փաունտ բեռ ունի այս անգամ (անցած տարուանէն 330 աւելի) եւ կը կարծուի թէ ծրագրած է մինչեւ Հռոմ երթալ։ Միս Մապէլ Պոլ հետը կը տանի իր նշանաւոր ադամանդները. «Եթէ ես ծով իյնամ, անոնք ալ հետս պիտի գան», կ'ըսէ։

Վերջին պահուն ստացուած հեռագրի մը համաձայն, երրորդ կին մըն ալ՝ Օր. Թէա Րաշէ կը մասնակցի այս խելայեղ մրցումին։ Գերման օդանաւորդուհին ստացած ըլլալով իր նոր շինուած Պէլլանքա օդանաւը («Միս Քոլոմպիա»յի ղրուժեամբ), սկսած է փորձեր կատարել Քըրթիս Ֆիլտի վերեւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ՝ ժամը ճիշդ 9ին, 130 Պուլվար Սէն-Ժէրմէն, Métro Odéon. «Քաֆէ լա Փըթի.թ Սուրս»ի մէջ։

Նիւթ՝ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

(Ընկ. Կարօ Սասունիի հատորին գրքին առթիւ). կը խօսի՝ Ընկ. Բենօ

Պատրաստուեցէ՛ք...

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ
16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

*Վաղը Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ (*Place des Ecoles*)* Rue de Paris.

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ճոխ յայտագիր։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1928

"ՏՈՐՔ„ (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)

ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

"ՏՈՐՔ„Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԸ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

(ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՔԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ (ԳՈՅ)

Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը կառ տեւ Նոռէն (10 վարկ.), Թրամուէյ 54 թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն։

ԳԻՆԵՐ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՇԷՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՎԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՒ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐՈՒ 13ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ՝ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ մասնակցութեամբ՝ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ

Վաղը Կիր. ժամը 1.30ին, 10 Պուլվառ Ռապաթօ, (10 Bld Rabateau), *Հանրածանօթ եւ գեղատեսիլ պարտէզին մէջ*

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Հիւսեան *եւ ուրիշներ։ Նուագ, երգ, զաւեշտ, վանեցիական եւ կովկասեան պարեր, արտասանութիւններ, փանթէզիներ եւ անակնկալներ։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ *մասնաճիւղի Արիներու Ախմբակին կողմէ եռագոյնի պարզում եւ մարզանք։*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՇԱՐԺ ՍԻՆԷՄԱ
ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ-ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պուա-Քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ։ *ՄՈՒՏՔ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի *Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։*

Տէսինի Քրիստափոր *խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ցերեկէն վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։*

Տէսինի *խումբերու դիւանները (Յական հոգի) կը հրաւիրուին ժողովի վաղը Կիրակի երեկոյեան ժամը 7ին,* Café de la Paix*ի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Ջեկուցումներ ամսական գործունէութեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Ալֆորվիլի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ Զորմիսեանի սրճարանը։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պառ Մօնփէման-թալի մէջ 50 Պուլ. Տիւ Կոմիէ։ Օրակարգ.— Վարչութեան վեցամսեայ գործունէութեան համառօտութիւն, ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընդհ. ժողովի դիւան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Եաղուպեան (Ակնթապցի) խորին կսկիծով կը ծանուցանէ իր բարեկամներուն եւ ազգականներուն իր մօր ՏԻԿԻՆ ԵՒԱ ԵԱՂՈՒՊԵԱՆԻ յանկարծակի մահը որ տեղի ունեցաւ Յունիսին։

Վաղը կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Սէն Ժիլիէնի Հայոց մատրան մէջ։ Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Մասնաւոր շնորհակալութիւնը ամէն անոնց, որոնք իր բացակայութեան պէտք եղած բոլոր կարելի միջոցներն ու խնամքները զլացած չեն իր տարաբախտ մօր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիրունի եւ Գ. Ճօլօլեան կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ կիրակի 17 Յունիս, ի յիշատակ իրենց ողբացեալ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարսէյլ, Գէորգ Խազինէճեան. — 300 *ֆր. ստացած ենք «մանտա-քարդ»ով, առանց նամակի կամ բացատրութեան։ Ո՞ր Միութեան կը պատկանի։*

Յովհ. Մահտեսեան.— *Վերջնապէս ճշդուած է եւ պէտք է գրուի «Բամ Փորոտան»։*

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Շբ. գիշեր ժամը 9ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, (30 rue du Casino)

ԿԱՎՈՒՕՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ *կը խաղայ*

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զաւեշտ 3 արար Պլումի եւ Թօշէի, Թարգմ. *Մաքսուտեան*. կը մասնակցին Փարիզի մէջ Ա. Ներկայացման բոլոր դերակատարները

ԳԻՆԵՐԸ 20 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մեծ Նոր գիւղի Հայրենակցական միութեան (Փարիզ) հանգանակութիւնը.—

Մլօ Յարութիւնեան 20, Տիկ. Մակամեան, Կ. Աշգեան, Մ. Յուդիթեան, Ա. Սէթէնճեան, Մ. Ֆէյրաեան, Ա. Զատիկեան, Զաքարեան 10ական, Ս. Աշգեան, Հ. Կիւրճեան, Սարգիսեան, Խանճեան, Ա. Այտընեան, Խանձեան, Հ. Սահակեան, Մ. Շարապխանեան, Լ. Լօնկօյեան, Յ. Աթանեան, Յ. Ստեփանեան, Յ. Փալայեան, Մէթալեան, Կարմրուկեան, Յ. Տօնիկեան, Կարապետեան, Փ. Արթին, Պ. Թ. Ն. Ս. Երէցպագանեան, Յ. Փալայեան, Հ. Կիւրճեան, Կ. Յուդիթեան, Սայապալեան 5ական, Ա. Տօնիկեան 10, Աթէշեան 15, Մ. Թէնէքէճեան 15, Ե. Մկրտիչ, Զ. Լօնկոյեան, Տիկ. Թունճեան, Հաբեան, Տէմիրճեան, Պարոնեան, Պ. Ժօզէֆ 5ական, Տ. Տ. Մարիամ 2, Ոմն 10, Յ. Իբրասանեան 5, Վ. Լօշեան 10, Կ. Ոսկեան 10, Հ. Կամկամեան 20, Գ. Շահինեան, Ն. Արթինեան, Խ. Եաղճեան 5ական, Յ. Եսայեան 10, Ս. Տէր Ստեփանեան 10, Ա. Լօշեան 10, Մնտուկէն 113, Մ. Արապեան 50, գումար 550 ֆրանք։

(*Տես Յառաջ 3 Յունիս*)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Հէրէկցի (Էրպաա) Յակոբ Գալայճեան, կորսուած 1915ի աքսորին Սուրուճի եւ Եդեսիոյ կողմերը, հօր անունը Հայրապետ, (Թահսիլտար) մօր անունը Ազնիւ, պզտիկ եղբօր անունը Աւետիս Գալայճեան, որ զինք կը փնտռէ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։ Իմացնել՝ Avediss Kalaïdjian, No. 5 Délayze Chemin Boustance, Mérignac, (Gironde).

— *Սապանճացի (Իզմիթ) Աբգար, Սերովբէ եւ Միսաք Մարգարեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Անդրանիկ Ոնոփրիոս Մարգարեանը։ Իմացնել՝* Mme. Asia Gurdjieff, Fontainebleau, A. von Priore.

Կ'ուզուին կար գիտցող գործաւորներ կամ գործաւորուհիներ արանց ամէն կարգի հագուստներ կարելու համար։ Դիմել՝ Պ. Յովհ. Գազեանի, 17 Rue de Picardie, Paris (3e). Մէթրօ՝ Temple.

Ծախու կամ վարձու

Մարսէյլէն մեկնումի պատճառաւ կը ծախուի կամ վարձու կը տրուի Ռիւ Լոնկ տէ Քափիւսէնի, 96 թիւ Նպարավաճառանոցը։ Մանրամասնութեանց համար դիմել վերի հասցէին։

Պէտք ունիմ այրերու հագուստի վարպետ դերձակի մը, որ կարենայ ղեկավարել, իմ կանանց *աթըլիէ* մէջ նոր հաստատուելիք այրերու *աթըլիէ*։ Շահաւոր պայմաններ։ Դիմել՝ Պ. Ալմագեանի, 13 Rue St. Gilles. Paris (13e).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ *երիտասարդ գործաւոր մը աբեւելեան շաքարագործատան համար, որ գիտնայ նաեւ վարել եռանիւ կառք* (tri-porteur) *ապրանքի յանձնումներու համար։ Գոհացուցիչ ամսավճար։ Դիմել՝ Յովհաննէսեանի,* 25 Rue Vilin, Paris (20e). Métro: Couronne.

Հայ կարուհիներու

Ժէոսէ ոսպերու, փլուվէրի, քոնպինէզոնի եւայլնի վրայ առատ եւ տեւական գործ կայ, լաւ վճարում, արուարձաններու համար յանձնումի երկար պայմանաժամ։

Փութացէք օգտուիլ առիթէն։ Դիմել՝ Մ. Խապրիկ, 5 Rue de Tourtille, Paris (20e). *Մէթրօ՝ Պէլվիլ կամ Գուրօն, սենեակ թիւ 7, առտուները ժամը 9-11 եւ կէսօրէն վերջ ժամը 2.30-4։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շԼ.	40շԼ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1928

10 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 670 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

«Յառաջ»ի ընթերցողները այլ եւս ծանօթ են այս տօնին, որ հիմնադրուեցաւ 1927ին։

Նախապէս ալ կար տօնը, իբրեւ Սահակ-Մեսրոպի (Տառագիւտ) կամ Թարգմանչաց տարեդարձ, բայց կը կատարուէր սահմանափակ ըմբռնումով, եւ պատահական հանդէսներով, համայն տեղին եւ յարմարութեան։ Մասնաւորապէս հեռաւոր գաղթավայրերը սկիզբէն ի վեր մեծ շուքով տօնած է զայն։

Մենք այդ Թուականներէն մէկը կամ միւսը իբրեւ «Մշակոյթի Օր» հռչակելու եւ ամէն տեղ միեւնոյն ատեն տօնելու գաղափարը մէջտեղ դրինք 1926ին։ Իսկ առաջին հանդիսաւոր իրագործումը եղաւ 1927ին, Փարիզի, Պերլինի, Լոնտոնի, Պրիւքսէլի, Միլանի, Նիւ-Եորքի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Յունաստանի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, եւ եթէ չենք սխալիր՝ Սուրիոյ եւ ուրիշ գաղութներու մէջ։

Ծրագիրը ընդունուեցաւ մեծ ուրախութեամբ, եւ այս տարի պիտի գործադրուի աւելի լայն պատրաստութեամբ եւ հանդիսաւորութեամբ։

Միայն թէ, նորէն թարթափումներ կը տիրեն Թուականի մասին։

Որքան գիտենք, Փարիզի մէջ կը խորհին այս տարի «Մշակոյթի Օրը» տօնել Յունիս 28ին (Սահակ-Մեսրոպ), իսկ Թաւրիզի մէջ ընդունուած է Հոկտեմբեր 13ը (տօն Թարգմանչաց), ու օրացոյցի մը մէջ ալ արձանագրուած։

Թաւրիզը անյարմարութիւններ կը տեսնէ Յունիս-Յուլիսի տօնելուն մէջ, քանի որ արձակուրդի օրեր են։ «Աշակերտութիւնն ու ուսուցչութիւնը ցրուած են ամառանոցներ և այլուր։ Հասարակութիւնը նոյնպէս ամառանոցները գացած կ'ըլլայ։ Մնացողները դաղրած, մտաւոր սաւառնումները սահմանափակ կ'ըլլան ամրան եւ մարդիկ կ'աշխատին միայն ֆիզիքապէս կազդուրուիլ»։

Իսկ Թարգմանչաց օրուան առաւելութիւնը այն է որ, կ'ըսեն, աշնան կը հանդիպի։ Յետոյ,—

«Այս տօնով կը յիշատակուին Հայ Ոսկեդարի եւ Արծաթի դարի մատենագրութեան տաղանդաւոր դէմքերը, այսպէս. տառերու գիւտի հեղինակ պաշտելի Մեսրոպ-Մաշտոց, վարդանանց պատերազմի պատմագիր Եղիշէն, պատմահայր Մովսէս Խորենացին, իմաստասէր Եզնիկ Կողբացին, պատմագիրներ՝ Կորիւն եւ Ղազար Փարպեցին, դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփան, հանճարեղ քերթող, սքանչելի ճարտար եւ հոգեշունչ բանաստեղծ Գրիգոր Նարեկացին, կրօնական միստիկ բանաստեղծ Ներսէս Կլայեցի—Շնորհալին, մատենագիր Ներսէս Լամբրոնացին։»

Ինչպէս կ'երեւայ, այս տարի ալ երկու տարբեր Թուականներով պիտի տօնուի Մշակոյթի Օրը։

Ուրեմն, աւելորդ է վիճիլ. մանաւանդ որ, շատ մը գաղութներէ լուր չունինք տակաւին, իսկ արդէն Յունիսի առաջին շաբաթը լրացած է։

Մեզի համար էականը այն է որ տօնը արմատանայ, ժողովրդականանայ եւ դառնայ մեր կեանքին անբաժան մասը։

Թուականի մասին կարելի է վերջնական եզրակացութեան գալ յառաջիկային, եւ խորհրդակցաբար։

Առանձնապէս մեր խօսքը ուղղելով Փարիզի եւ հարեւան գաղութներու, կ'ուզէինք որ այս տարի Մշակոյթի Օրը տօնուէր ոչ թէ հարեւանցի, ձեւի համար, այլ մասնաւոր եռանդով և լուրջ պատրաստութեամբ։

Օրինակ, Փարիզը կրնայ վարձել 4—5000նոց սրահ մը, իբրեւ առաջին քայլ։ Անցեալ տարի քանըչորս ժամուան մէջ կազմակերպուեցաւ տօնակատարութիւնը։ Ամիսներ առաջ հրատարակուած ազդէ մը գիտենք թէ այս տարի նախաձեռնութիւնը ստանձնած է Ուս. Միութիւնը։

Ո՛վ որ ալ ըլլայ կազմակերպիչը, պարտաւոր է օր առաջ ցանել բոլոր պատրաստութիւնները, հրաւիրելով բոլոր կազմակերպութիւններն ու միութիւնները։

Ապրիլ 11/24ի եւ Մայիս 28ի տօներուն խանդավառութենէն եւ բազմութենէն կարելի է նախատեսել թէ ի՛նչպիսի ժողովրդականութիւն կրնայ ստանալ Մշակոյթի Օրը. մանաւանդ որ, ոչ քաղաքական, ոչ ալ կուսակցական վէճ կրնայ ծագիլ այս մասին։ Անոնք որ պիտի փորձուին այդպիսի խնդիրներ յարուցանել, աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցած պիտի ըլլան թէ ո՛ր եւ է կապ չունին այս ժողովուրդին հետ, ոչ ալ արժէք անոր աչքին։

Խուռն բազմութեամբ եւ երկիւղածութեամբ տօնելով Մշակոյթի Օրը, այնպէս ինչպէս Ռուսերը կը տօնեն իրենցը եւ Պուլկարները՝ իրենց Սահակ-Մեսրոպին, Կիրիլ և Մեթոտի տօնը, ոչ միայն յարգած պիտի ըլլանք մեր մտքի եւ արուեստի հարստութիւնները, այլ եւ սփոփանքի միւռոն մը կաթեցուցած մեր խռովայոյզ կեանքին մէջ։

Յետոյ, փառաբանելով մեր գրական, գեղարուեստական և մտաւորական վաստակները, արծարծելով անոնց մեռած հեղինակներուն յիշատակը եւ ողջունելով ապրողներուն ճիգերը, ծանօթացնելով զանոնք ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, մենք լայն տարածում տուած կ'ըլլանք մեր սեփական մշակոյթին, որ ամէնէն թանկագին արժէքն է եւ յաւիտենական։

Այս առթիւ կարելի է մէջտեղ դնել նաեւ ծրագիրներ, մէկ օրէն միւսը իրականացնելու առաջադրութեամբ, կամ աւելի տեւական ձեռնարկներ։

Մշակոյթի Օրը պէտք է դառնայ ընդհանրական փարոս մը, թէ՛ ցիրուցան բազմութիւններուն եւ թէ՛ մտքի վաստակաւորներուն համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐԸ

Յուսաբեր ի զուր զգաստութեան կը հրաւիրէ մեր անարժան հակառակորդները, նոր եւ գունիկ արշաւանքի մը առթիւ (29 Մայիս)։

—«Թանդեցին, կործանեցին կարգապահութեան ու քաջոյականի ամէն հետք, բանակ կոչուած խաժամուժին մէջ, որ այնուհետեւ կ'երթար հոն, ուր աւարի եւ յափշտակութեան հոտ կ'առնէր, իսկ կը փախչէր այն տեղերէն, ուր որ պէտք էր հայրենասիրական պարտք կատարել»։

Այս տողերը կը գրէր հայկական բանակի մասին ռամկավար-ազատական «կուսակցութեան» Ամերիկայի պաշտօնական օրկանը՝ «Պայքար»՝ իր Մայիս 1ի խմբագրականին մէջ։

Արարատի ստորոտը այսօր հայկական հողամաս մը կայ, շուրջ մէկ միլիոն հայ ազգաբնակութեամբ, *որ ամենայն իրաւամբ Հայաստան անունը կը կրէ։*

Ե՞րբ, մեր պատմութեան ո՞ր Թուականին, յատկապէս վերջին դարաշրջաններուն, նման երկիր ունեցած ենք մենք։

Չէ՞ որ միշտ օտա՛րը նստած էր մեր հողերուն վրայ, յաճախ մեզմէ գերազանց Թիւով, պահելով միայն անունը մեր երկրին, սակայն անկէ քշելով Հայն ու հայ ոգին։

Եթէ «խաժամուժ» էր հայ զօրքը, եթէ ան զուրկ էր հայրենասիրական ոգիէ, եթէ հայ բանակը վարժ էր միայն «աւարի» ու «յափշտակութեան», ապա ո՞վ ստեղծեց եւ ո՞վ պահեց այս երկիրը։

Շուրջ կէս միլիոն Թաթար ժողովուրդ կար այսօրուան Հայաստանի մէջ, մինչեւ ատամները զինուած, ատելութեամբ լեցուն դէպի իր հարեւանը, պատրաստ ամէն վայրկեան Էնվէրի ու Խալիլի զրդումով անոր մարմինը յօշոտելու եւ Թրքական վիլայէթներու ամայութիւնը տարածելու նաեւ ռուսապատկան Հայաստանի վրայ։

Ո՞ւր գնաց այս զանգուածը եւ ի՞նչպէս փրկուեցաւ Հայաստանը այս մղձաւանջէն։

Բոլշեւի՞կը կանխեց այս անդարմանելի ոճիրը։

Խորհուրդնե՞րը ստեղծեցին այսօրուան Հայաստանը։

Մոսկուա՞ն է արդեօք, որ եկաւ, վերջապէս, ու մեր երկրէն քշեց նենգամիտ օտարը։

Անշուշտ ոչ. Խորհուրդները նման յաջողութիւն ո՛չ ըրած են եւ ոչ ալ պիտի ընեն։

Արդ, քանի որ «յափշտակիչներէ» բաղկացած «խաժամուժ» մըն էր հայկական բանակը, ուրեմն ո՞վ կատարեց այս պատմական, այս մեծ ու հայրենասիրական գործը։

«Պայքար» չուզեր ըսել Հայ Զօրքը, վախնալով, թէ այդ Զօրքի տակէն մէկէն կրնայ ցցել իր դէմքը... Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։»

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սահմանադիր ժողովը բացուած է երէկ շաբաթ, եւ Սուրիոյ համար նոր Սահմանադրութիւն մը պիտի պատրաստէ։ Առաջին Սահմանադիր ժողովը գումարուած էր 1920ին եւ Թագաւոր հռչակած էմիր Ֆէյսալը։ *Թայմզի* Թղթակիցը կ'ըսէ թէ Սուրիոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը միապետութեան կուսակից է, սակայն Սահմանադիր ժողովը պիտի նախընտրէ հանրապետութիւնը։ Ֆրանս. մարզպանն ալ գոնէ առ այժմ հանրապետութեան կուսակից է, քանի որ արքայական գահին համար չկայ յարմար Թեկնածու մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւթուրք դաշինքը

Թանի Հռոմի Թղթակիցը կը գրէ.— «Ճոռնալէ տ'Իթալիա»յի մէկ Թղթակիցը Էնկիւրի կը գտնուէր, երբ Հռոմի մէջ ստորագրուեցաւ իտալեւթուրք դաշինքը։ Իր թերթին ղրկած յօդուածով, Թղթակիցը նախ կը շեշտէ թէ Թուրք երեսփոխանները գոհ են դաշնագրէն եւ թէ կանխակալ կարծիքներ չունին թէ Իտալիա կը ծրագրէ յառաջիկային լայնօրէն ծաւալիլ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Թղթակիցը սակայն կը փութայ աւելցնել թէ՝ Թուրքերը խնդիրը նկատի չեն առներ միայն վերացական, ընդհանուր տեսակէտէ, այլ կ'ուզեն որ սկզբունքի հարցերը մարմին առնեն իրողութիւններով։ Եւ ահա՛ մտածումները զորս կը յայտնէ.— Թուրքիա անհաշուելի առաւելութիւններ կը քաղէ Հռոմի համաձայնութենէն։ Այժմ անիկա պիտի կրնայ նուիրուիլ իր ներքին շատ մը խնդիրներու լուծման, որոնք կը վրդովէին զինք նախապէս՝ իտալական քաղաքականութեան անորոշութեան պատճառաւ եւ դրամական անհելի զոհողութեանց կը մղէին զինքը՝ զինուորական նպատակներու համար։ Ներքին այդ խնդիրներու լուծումով է որ Թուրքիա ցոյց պիտի տայ թէ ինչպէ՞ս կ'ուզէ օգտագործել իտալական բարեկամութիւնը։ Երիտասարդ Հանրապետութեան ներքին վերաշինութեան գործին մէջ իտալական ճարտարարուեստին, բանուորութեան եւ դրամագլուխներուն տրուելիք նախապատուութիւնը պիտի ըլլայ արդար վարձքը զոր Էնկիւրի պիտի տայ Հռոմի, բարեկամական դաշնագրին ստորագրուելէն վերջ։ Եթէ նոր Թուրքիա կը կարծէ խիստ մեծ յաջողութիւն մը գտած ըլլալ այս դաշինքը ստորագրելով, եթէ կը հաշուէ թէ ատոր հաստուցումը ստացած է՝ ձեռք բերելով ապահովութիւն իր սահմանագլուխներուն վրայ եւ ստեղծելով խաղաղ մթնոլորտ մը, որուն մէջ կրնայ հանգիստ ապրիլ այսուհետեւ, այն ատեն ուրեմն չէ հասկցած արժէքը նոր դաշնագրին, որ կը տրամադրէ —հոգ չէ թէ ատիկա չըսուի բացէ ի բաց— ուղղամիտ գործակցութիւն մը երկու երկիրներու միջեւ, մանաւանդ տնտեսական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ։

Սերպիոյ նաւթահանքը Հայու մը

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի թէ՝ համաձայն անգլիական թերթերու հեռագրական տեղեկութեանց, Սերպիոյ մէջ գտնուած է հարուստ հաւթահանք մը, որուն շահագործման մենաշնորհը ստացած է մեր հայրենակիցներէն Պ. Յ. Սավօեան։ Յիշեալը արդէն կը գտնուի Լոնտոն, ուր եկած է ճարելու նախնական աշխատութեանց համար անհրաժեշտ նկատուած դրամագլուխը։ Անգլիական կարգ մը դրամատիրական հաստատութիւններ շահագրգռուած են այս ձեռնարկով. բանակցութիւնները կը շարունակուին այժմ վերջնական պայմաններու մասին։ Մենաշնորհ վաւերացուած է Սերպիոյ բրիտանական դեսպանատան կողմէ։ Սերպիական «Նովոսթի» թերթը երկար յօդուած մը նուիրած է այս նիւթին։

Մահափորձ Ճափոնի վարչապետին դէմ

Թոքիոյէն կը հաղորդեն որ Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.15ին, երբ Ճափոնի վարչապետ պարոն Թանաքա կառախումբ կը նստէր երթալու համար Ուցոնոմիցա, ուր կը գումարուէր իր կուսակցութեան տարեկան համաժողովը, դաշոյնով զինուած մարդ մը խոյացաւ իր վրայ։ Վարչապետին ընկերացող պատգամաւոր մը քաջաբար առաջ նետուեցաւ եւ փրկեց վարչապետը, սակայն դաշոյնը մխուեցաւ իր սրունքին։

Ոստիկաններ զինաթափ ըրին ահաբեկիչը, հնութեանց վաճառական մը, 24 տարեկան, ծայրայեղ աջ, որ կանխամտածութեամբ կը գործէր։ Վրայէն գտնուեցան երկու նամակներ, մէկը ուղղուած իր կնոջ, որուն մէջ կ'ըսէր թէ պիտի սպաննէ վարչապետը։

Կոփամարտ Փրուսիոյ խորհրդարանին մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Փրուսիոյ նոր Լանտթակին բացման նիստին՝ կոփամարտ մը տեղի ունեցաւ համայնավար եւ ազգայնական երեսփոխաններուն միջեւ։ Համայնավարները առաջարկ մը ներկայացուցած էին՝ պահանջելով ազատ արձակել իրենց երկու ընկերները, որոնք բանտարկուած էին ամբոցի մը մէջ։ Ծայրագոյն աջ երեսփոխան մը՝ Փոնսիք հակառակած ըլլալով, համայնավարները յարձակեցան անոր վրայ եւ լաւ մը ծեծեցին։ Բազմաթիւ աջ երեսփոխաններ ուզեցին օգնութեան հասնիլ իրենց ընկերոջ եւ ընդհանուր իրարանցում առաջ եկաւ։ Փոնսիք գլխէն ծանր վէրքեր ստացած ըլլալով, տուն փոխադրուեցաւ։

Ցնցման թիապարտութիւն Մէսթորինոյի

Պաշտպան փաստաբան Ռէյմոն-Իւպէր խօսեցաւ յուզիչ պաշտպանողական մը։ Ըստ թէ Թրիւֆէմ զինքը անարգած ըլլալուն համար, Մէսթորինօ քիչ մը ուժով զարկեր էր. սպաննած էր՝ առանց ուզելու։ Ի՞նչ գողցած է Մէսթորինօ, բացի Փաշոլքիի եւ կանիէի ծախուած քարերէն, բացի կառատան տէրը կաշառելու յատկացուածներէն, ուրիշ բան չէ առած։ Իր անցեալը մաքուր է եւ պէտք է շնորհ ընել իրեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻ

Խորին ցաւով կ'իմանանք մահը երիտասարդ մտաւորականի մը՝ Վահրամ Սեւունիի (Վահրամ Գարագաշեան), շրջանաւարտ Բերայի Ս. Լուսաւորչեան վարժարանէն ու Վարուժանի աշակերտներէն։ Ողբացեալ երիտասարդը ծանօթ էր իբրեւ գրչի աշխատաւոր։ Վերջերս կը զբաղէր նաեւ գրավաճառութեամբ։ Հիմնած էր «Լուսաքաղ» եւ «Ժողովրդական» մատենաշարերը։ Աշխատակցած է իր Թարգմանութիւններով, քերթուածներով ու պատմուածքներով, Պոլսոյ նախկին Թերթերուն, յետոյ «Յառաջ»ի, «Ազդարար»ի, «Հայ կին»ի եւլն.։ Ունի հատորներով լոյս ընծայած Թարգմանածոյ վէպեր ու Թատերախաղեր։ Վառվռուն ու աշխատող երիտասարդ էր եւ ունէր գրական ծրագիրներ։ Երկար ամիսներէ ի վեր կը տառապէր հիւծախտէ։ Կը Թողու կինը, անչափահաս աղջիկ զաւակով մը։ Երեսուն տարեկան էր։

Պոլսոյ պարպումէն յետոյ, Փարիզ եկաւ, ուր պատասխանատու պաշտօն մը կը վարէր ֆրանսական հաստատութեան մը մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի հաւանաբար երեքշաբթի։

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

36րդ Ցանկ

	Ֆր.
Մէշէտէն (Պարսկաստան) հեռագրով, Westminster Bankի միջոցաւ	5,200.—
Սիվրիհիսարի Հայր. Միութիւն, *Մարսէյլ*	300.—
Լը Փիւի հայ գաղութէն, հաւաքուած Մայիս 28ի տօնին առթիւ	220.—
Օր. Վարդուհի Թամիրեանց	100.—
Ա. Փէրղիկեան, *Վալանս*	10.—
գումար	5,830.—
35րդ ցանկին գումարը	43,702.50
ընդհ. գումար	49,532.50

×

ԽՄԲ.— Երէկ Թաւրիզի մեր Թղթակիցը կը գրէր թէ առաջնորդ Մելիք-Թանգեան արք. հանգանակութիւն մը կազմակերպած է, որմէ գոյացած է 7000 ֆր.։

Վերի գումարը (Մէշէտ) ստացանք հեռագրով, առանց նամակի։ Որով կ'արձանագրենք իբր այդ, սպասելով լուսաբանութեան։

×

... Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 6 Յունիս.— Սիվրիհիսարի Հայրենակցական Միութիւնը, խորապէս ազդուած երկրաշարժի հետեւանքով Ֆիլիպէի մեր գաղթականներու անմխիթար կացութենէն, նուիրական պարտականութիւն կը զգայ եղբայրական օգնութեան փութալու եւ կը յատկացնէ այդ առթիւ (300) երեք հարիւր ֆրանք, ձեր Թերթի միջոցաւ զայն իր նպատակին յատկացնելու։

Ի դիմաց Վարչութեան՝ Ատենապետ *Կ. Գլումեան*, Ատենադպիր *Մ. Պալեօզեան*։

ԱՄԷՆԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԿԻՆԸ.— Միացեալ Նահանգներու Քլիվլէնտ քաղաքին մէջ, տեղի ունեցաւ 1928ի աշխարհի գեղեցիկ կիներու մրցումը, որուն կը մասնակցէին 40 գեղուհիներ։ Առաջին հռչակուեցաւ Շիքակոյի գեղուհին, երկրորդ՝ Միս Ֆրանսան՝ (Օր. Ռէյմոնտ Ալէն), իսկ երրորդ Իտալիոյ ներկայացուցչուհին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՏԳԷՏ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՄԸ ՔԱՇՔՇՈՒՔՆԵՐԸ ԵՒ ԼՈՒՐՋ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալացի հեղինակ մը, Պոլսոյ աշտարակէն դիտելով Արեւելքի ժողովուրդները, ուսումնասիրութիւն մը գրած էր 1926ին։ «Յառաջ» հրատարակեց թարգմանութիւն մը Հայերու մասին։ Զուգեցի ժամանակին անդրադառնալ այդ գործին, որովհետեւ անհատական կարծիք մըն էր, լուրջ ուսումնասիրութենէ մը աւելի տենդավառ եւ ամբարտաւան ոգիով գրուած։

Արդէն հեղինակը ծանօթ չըլլալով Հայերու մասին գրուած իտալական գործերուն՝ հակասութիւններու մէջ կ'իյնայ։

Նախ կը գրէ. «Հայը կը գաղթէ ամենուրեք, Սելանիկէն Պէյրութ, մնացողները իրենց գլխարկները կը փոխեն, Թուրքերէն կը խօսին, բայց մոլեգնօրէն կառչած կը մնան քրիստոնէութեան» (էջ 68)։ Յետոյ կ'աւելցնէ. «Ամերիկայի մէջ քիչ մը նուէրով դաւանափոխ կ'ըլլան» (էջ 120)։

Հեղինակը ծանօթութիւն իսկ չունի համբաւաւոր աշխարհագէտ Բրինիալդի գեղեցիկ ուսումնասիրութեան, Սանտինիի գործին, Մեսայի «Հայկական Հարցը» գրքոյկին, որոնցմէ պիտի քաղէր հրահանգիչ նիւթեր։ Հայ-կաթոլիկ Սինոդը, որ վերջերս գումարուեցաւ Հռոմի մէջ, Միլանի մեծագոյն թերթին թղթակիցին հաղորդած էր թէ հայկաթոլիկներու թիւը բովանդակ աշխարհի մէջ 200,000ի կը հասնի։ Իբր ճիշդ ընդունելով այս մարդահամարը եւ նոյնքան նկատելով միւս օտարադաւան Հայերը, կ'ունենանք 400,000 հոգի, Հայաստանեայց Եկեղեցիէն հեռացողներ։ Զանցառելի թիւ մը՝ 3—4 միլիոնի զանգուածին քով։ Հակառակ դարաւոր տառապանքին, հակառակ այնքան հրապոյրներուն, Հայը կը մնայ ուրեմն հաւատարիմ մայրենի դաւանանքին։

Հեղինակը արհամարհանքով կ'անդրադառնայ հայկական ջարդերուն եւ ոչ մէկ կորովի հետք կը գտնէ Հայուն մօտ որ «մարտիրոսանալու չափ քրիստոնեայ, գերի ըլլալու չափ անասնաբար խոնարհ է»։ Ի՜նչ տրամաբանութիւն։— Այս մարտիրոսանալու չափ քրիստոնեան շուտով կրօնք կը փոխէ, այս հլու ժողովուրդը ըմբոստ է։ Հակասութիւնը ակներեւ չէ՞։

Շատ տարբեր է, սակայն, կարծիքը ուրիշ Իտալացիի մը, զինուորական մասնագէտ մը, հարիւրապետ Չեզարի, որ «Մերձաւոր Արեւելքի հարցը» գործին 87—109 էջերը կը յատկացնէ «Հայկական հարց»ին։

— «Ցեղային տոկունութեամբ, ուսանելու ընդունակութեամբ, ի հարկին լաւ զինուոր մը ըլլալու ցոյց տուած կարողութեամբ, անտարակուսելի է որ նիւթական ու բարոյական ուժերու տարրերը չեն պակսիր Հայուն։ Մոլթքէ 1830ին կը յանձնարարէր հայ լեռնականներէն գունդեր կազմել թուրք բանակը զօրացնելու համար։» (էջ 100)։

Իտալացի զինուորականը Հայուն թիւը ընդունելով 4—5 միլիոն, շատ բնական կը գտնէր ազգային ուժեղ պայքար մղելու խլած զանգուածներուն մէջտեղ, բայց Հայը իրաւունք ունէր ինքնավարութեան, որովհետեւ ունէր ազգութեան իսկութիւնը կազմող երեք ազդակները,— պատմութիւն, լեզու եւ կրօնք։

«Քէմալի Թուրքիան»ի հեղինակը արհամարհոտ ժպիտով կը գրէ թէ Հայը չունեցաւ ազգային տուն մը եւ կը հարցէ — ինչո՞ւ։ Հեղինակը չէ՞ կարդացեր քաղաքական լուրջ հանդէս մը, որուն տնօրէնն էր դատական նախարարը, Ալֆրէտ Ռոքքօ.

— «Եւրոպա ցոյց տուաւ բացարձակ անկարողութիւնը, հրաժարեցաւ դարաւոր առանձնաշնորհներէ, տեղի տուաւ ամէն պահանջումներուն...»,

Քիչ մը անդին կ'աւելցնէ.

— «Այդպիսի դաշնագիր մը ստորագրելը անպատուութիւն է. պէտք չէ ստորագրել։ Մեր կառավարութիւնը թող առնէ այս արի քայլը։ Անպայման Անգլիա եւ Ֆրանսա մեզի պիտի հետեւին։» (փոլիթիքա, 30 Ապրիլ 1923)։

Մուսոլինի չհետեւեցաւ այս խորհուրդին եւ Լօզանի մէջ Եւրոպա ծնրադրեց Թուրքին առջեւ։ Ի՞նչ կրնար ընել Հայը, պայքարի՞լ ամբողջ աշխարհի դէմ։

Ի՞նչ ըրաւ Իտալիա իր իրաւունքները պաշտպանելու համար, Լոնտոնի դաշնագրով պայմանաւորուած խոստումները յարգել տալու համար...

Հեղինակը կը գրէ դեռ.

— «Եթէ շատ ճիշդ է որ Հայուն ճակատագիրն է ապերջանկութիւն, գրուած ալ է որ Թուրքին ու Ռուսին ալ թշնամութիւն է»։

«Հայուն փրկութիւնը միայն հրաշքով կրնայ ըլլալ», կ'եզրակացնէ «Քէմալի Թուրքիան» գրողը։

Թերեւս հեղինակը կրնայ կարդալ վերոյիշեալ լուրջ հանդէսին (1928 Ապրիլ) Պոլսոյ աշխատակցին կարեւոր յօդուածը՝ «Կովկասի ժողովուրդները», ուր պիտի համոզուի որ Հայը փառաւոր անցեալ մը ունեցած է, դարերով պաշտպանած անկախութիւնը, խաչակիրներու ատեն կռուած Քրիստոսի համար եւ Եւրոպայի անտարբերութեամբ ընկճուած անհամեմատ ուժեղ բանակներէ։ Հոն պիտի գտնէ որ «Հայն ունի արդէն հայրենիք մը որքան ալ փոքր ըլլայ, ունի փայլուն ապագայ, որովհետեւ հարուստ է եւ կրնայ ազգային տնտեսութիւն մը ունենալ։ Մաղթելի է որ Վրացի, Ազրբէջանցի եւ Հայ կազմեն կովկասեան դաշնակցութիւնը, Կովկասն ըլլայ Ասիոյ Զուիցերիան, չէզոք պետութիւն մը, պատնէշ մը Ռուսին դէպի «տաք ծով» յառաջխաղացման առջեւ եւ ամբարտակ մը Թուրքիան դէպի հիւսիս տարածման»։

Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ.

— «Հայը ազգայնական ժողովուրդ մըն է, Թուրքին սարսափէն ընդունած է բոլշեւիկ վարչաձեւը...։ Հայ իրականութեան մէջ կայ ուժեղ կուսակցութիւն մը՝ Դաշնակ, որ ազգայնական - ընկերվարական կուսակցութիւն մըն է քան զուտ միջազգայնական։»

Ազգերու պետական կազմութիւնը քանի մը տարիներու գործ չէ։ Գերման Միութիւնն անգամ պայքարներու շարք մըն է։ Ֆիխթէի ճառերէն մինչեւ Սետանի յաղթանակը կէս դարու մաքառում կայ։ Իտալիոյ ազատագրումը կ'երկարի ԺԹ. դարու մէջ։

Լուրջ հեղինակի մը համար աններելի է սա նախադասութիւնը.

— «Յուսահատութենէն եւ ջարդերէն ետք, այս անբախտ երկրին պատահեցաւ նաեւ երկրաշարժը, իբրեւ վերջին պատիժ Աստուծոյ...»

Իրեն նման հաւատացեալ մը աղէտներու ժամանակից ըլլալու չէր իր պաշտած Աստուածը։ Եւրոպական զարգացած դէմք մը զերբնական պատճառներու վերագրելու չէր բնական երեւոյթ մը։ Դեռ կը խօսիմ։

ՀԵԴՈՒՄ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆՊԱՍՏԸ

Կորնթոսի շարժի աղէտեալներուն Կեդր. հանգանակիչ յանձնախումբը Յունիս 5ին 23,000 տրախմի յանձնած է Հանրապետութեան նախագահ Քունտուրիոթիսին։ Աւելի առաջ յանձնած էր 30,000 տրախմի։

ՊԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ՏԱՂ ԱՌ ԳԻՇԵՐ

Ծառերուն սեւ զանգուածները այնքա՜ն անխլիրտ են որքան լեռները։ Աստղերը կը լիացնեն անպարագիծ երկինք մը։ Տաք օդ մը, մարդկային շունչի մը նման՝ կը գգուէ աչքերս ու այտերս։

Օ՜ գիշեր, որ Աստուածներ յղացած ես, որքա՜ն քաղցր ես դուն իմ շրթունքներուս վրայ, որքա՜ն տաք ես դուն իմ վարսերուս մէջ. դուն որքա՜ն կը զեղուս իմ մէջս այս գիշեր եւ որքա՜ն ես քու ամբողջ գարունովդ ինքզինքս յղի կը զգամ։

Ծաղիկները որ կը ծաղկին, բոլորը կը բխին ինծմէ։ Հովը որ կը շնչէ՝ իմ շունչս է։ Բոյրը որ կ'անցնի՝ իմ տարփանքս է։ Բոլոր աստղերը իմ փափաքներուս մէջն են։

Քու ձա՜յնդ, աղմո՞ւկն է ծովուն, լռութի՞ւնը՝ դաշտագետինին։ Քու ձայնդ, ես զայն չեմ հասկնար, բայց այն կ'արբեցնէ զիս գլխէս մինչեւ ոտքերս եւ իմ արցունքներս կը լուան երկու ձեռքերս։

ՍԷՐԸ

Աւա՜ղ, երբ մտածեմ իր մասին, կոկորդս կը ցամքի, գլուխս կը ծակի յոգնած, ստինքներս կը կարծրանան եւ ինծի ցաւ կը պատճառեն։ Ես կը սարսռամ եւ կ'արտասուեմ քալելով։

Երբ տեսնեմ զայն, սիրտս կը կենայ, ձեռքերս կը դողան, ոտքերս կը սառին, այտերուս վրայ հրդեհի մը շառագունանքը կը ցատկէ, քունքերս կը բաբախեն ցաւագինօրէն։

Եթէ դպիմ անոր, ես կը խենդենամ, թեւերս կը պրկուին, ծունկերս կը քակուին, ես կ'իյնամ անոր առջեւ եւ կը փռուիմ կնոջ մը պէս, որ կը մեռնի։

Այն բոլորէն, որ ան ինծի կ'ըսէ, ես վիրաւորուած կը զգամ։ Անոր սէրը տանջանք մըն է ու անցորդները կը լսեն իմ հեծեծանքներս...Աւա՜ղ, ինչպէ՞ս կըրնամ զայն Ամենասիրելի կանչել։

ՍՊԱՍՈՒՄ

Ամբողջ գիշեր մը, արեւը մեռելներուն հետ գիշերեց, իրեն սպասելէս ի վեր. նստած անկողնիս վրայ, հսկելէն պարտասած։ Լամբարին պատրոյգը վառելէն սպառեցաւ մինչեւ վախճանը։

Այլեւս ան չպիտի գայ. աճաւասի՜կ վերջին աստղը։ Ես լաւ գիտեմ, որ ան այլեւս չպիտի գայ։ Ես գիտեմ նոյնպէս անունը որ կ'ատեմ։ Այսուհանդերձ, կը սպասեմ նորէն։

Թո՛ղ հիմա գայ... այո՛, թող գայ... վարսերը՝ քակուած եւ առանց վարդերու, պարեգօտը՝ աղտեղուած, բծոտած, ճմռթկուած. լեզուն՝ չոր եւ արտեւանունքները՝ սեւ...

Անմիջապէս որ դուռը բանայ, ես անոր պիտի ըսեմ... բայց, աճաւասի՜կ, իր հագուստին է որ կը հպիմ, իր ձեռքերուն, իր մազերուն, իր մորթի՛ն։ Սիրազեղ բերանով մը կը գրկեմ զայն ու կուլամ...։

ՍՏԻՆՔՆԵՐՈՒՆ

Ո՛վ իմ ստինքներս, միսեր ծլարձակ, որչա՜փ հարուստ էք դուք հեշտութիւնով։ Իմ յուլաթոյլ ստինքներս իմ ձեռքերուս մէջ, որչա՜փ դուք ծուծալիր ջերմութիւն ունիք եւ թա՜րմ բուրումներ։

Երբեմն դուք պաղպաջուն էիք արձանի մը կուրծքին պէս ու կարծր՝ ինչպէս զգայազուրկ մարմար։ Անկէ ի վեր որ դուք հասունցնայո՛վ կը ծռիք, ես ձեզ ա՛լ աւելի կը սիրեմ, դուք որ սիրուեցաք։

Ձեր ձեւը, ողորկ ու լեցուն, պատիւն է իմ թուխ իրանիս։ Թող ես ձեզ բանտարկեմ ոսկեցանց կրծկալի տակ, թող բոլորովին ազատ արձակեմ. միեւնոյնն է, դուք կը գերազանցեք զիս ձեր շքեղութիւնով։

Երջանկացէ՛ք, ուրեմն այս գիշեր։ Եթէ իմ մատներս գգուանքներ երկնեն, դո՛ւք, միայն պիտի իմանաք զայն մինչեւ վաղը առաւօտ, որովհետեւ, այս գիշեր Պիլիթիս կը հատուցանէ Պիլիթիսին։

Pierre LOUYS

Թարգմ.՝ ՈՒԽՏԱՒՈՐ

«ՍԻԴՈՆՆԱ»

Այս հատուածը կը քաղենք Նշան Պէշիկթաշլեանի համանուն գրքին առթիւ գրուած երկար ուսումնասիրութենէ մը։

ԽՄԲ.

Բառերով կարենալ բացատրելու համար այն գեղեցիկ ու վսեմ տեսիլքը զոր Պէշիկթաշլեան ունեցեր էր, ճշգրտօրէն ու ճշմարտապէս ցուցադրել կարենալու համար զարկերը մարդկութեան սրտին, անհրաժեշտ էր յարմար շրջան մը յարմար շրջանակի մը հետ, մեծ՝ համեմատ նիւթին, մեծ՝ համեմատ ներշնչումին։ Շրջանակ մը ուր կարելի պիտի ըլլար ազատ թռիչք տալ իր երփնասարդ ու գունագեղ երեւակայութեան, ու թեւ առնել՝ սաւառնիլ կարենալու համար ոլորտներուն մէջ աստուածային, միջավայր մը ուր կարելի ըլլար կերպ մը ամփոփել մարդկութեան սիրտը, ուր զգալ՝ իր վեհոգի սրտին եռեւեփումն երազներն ու յուզումները, եւ պոռթկումն ճիչերը ցաւի ու խինդի։

Իմաստուն արթնութեամբ մը ան հաղուեցուցեր էր ու ազոդեր իր նիւթը գրաւչութիւնը պատմական ձեւին, ու յախուռն յանդգնութիւնն ունեցեր էր ոգեկոչելու պատմական այնպիսի շրջան մը որ ամէնէն աւելի շատ աղերս ունէր եւ նմանութիւն, այսօրուան փոթորկուն շրջանին հետ։ Այդ էր քրիստոնէական շրջանը, որ այնքան վճռական դեր խաղաց մարդկային ճակատագրին վրայ։

Պէշիկթաշլեան կրկնակ պատճառներ ունէր ընտրելու քրիստոնէական շրջանը։ Կտակարաններու էջերուն ընտանեցած էր իր մանկութենէն ի վեր, հոգին լեցուած այդ հին ու աւանդական օրերու յուզումներով ու պատկերներով, միտքը կերտուած էր այդ խանդավառութեամբ։ Իր սկսնակի շրջանէն սկսեալ, բազմաթիւ գրութիւններու մէջ կը մատնէ իր այդ նախասիրութիւնը, ամէն տեղ Աստուածաշունչ կը տեսնէ, ամէն ինչ Աստուածաշունչ կը բուրէ, ամէն բան Աստուածաշունչի կը նմանցնէ։ Սիրային կտորի մը մէջ, յանկարծ կը մոռնայ սերելուհիին աղուոր աչուըները, ու կը մոլորի ճամբ մը մէջ, ուր յաճախ կը կրկնուին «դրախտ, հրեշտակ, Յիսուս Քրիստոս» բառերը։ Անձնական նամակի մը մէջ կը գտնենք հետեւեալ տողերը, որոնք խիստ յատկանշական են.

Նախասիրած գիրքերս եղած են ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉՆ ու ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ։

Բազմաթիւ առիթներով վերադարձած է Աւետարանին, հոնկէ քաղելու իրեն յարմար տարբեր, նոյն ատեն չմոռնալով դիմել նաեւ աւանդական աղբիւրին։

Կայ նաեւ հարուստ աղբիւրը մինչեւ հիմա մեզ հասած տեղեկութիւններուն, հին ժողովուրդներու, երկիրներու, քաղաքներու, նիստուկացի, մտայնութեան, կրօնքներու վրայ։ Պէշիկթաշլեան չէ անտեսած զայն, լիուլի քաղած է ու առած ինչ որ կրնայ ընդլայնել, հասկնալի դարձնել, լուսաւորել ու գեղեցկացնել իր նիւթը։

Պէշիկթաշլեան բանաստեղծ մը լրջութեամբ ու խղճմտանքով մօտեցած է անոնց։ Իր ճիգերը վարձատրուած են կարելի հարազատութիւնով մը։ Տեսարաններ կան, քաղաքներու նկարագրութիւններ, որոնք ուղղակի մեզ վերապրել կուտան քրիստոնէական շրջանը։

Իրաւ է որ այդ շրջանի դէպքերը, աւետարանական անունները, աստուածաշնչական վայրերը յոյժ ծանօթ են մեզ, անոնք մեր մանկութենէն սկսեալ փոխնիփոխ յղկնեցուցած են մեր ուղեղը, չարչրկած զայն, երազներով օրօրած, հակասականութիւններու մղած, շուարեցուցած, առաջնորդած, յուզած, խոնարհիլ տուած, ընդվզումներ ներշնչած, վերացուցած, ապշեցուցած, մեր կեանքն ամբողջովին զրաւած մերթ, սակայն միշտ զանոնք ապրած ենք, առանց հաւատք ընծայելու, հէքեաթներու անիրական գոյներուն ու շնորհներուն ընդմէջէն, զոհացած արեւելքցիի երեւակայութիւնը փայփայող շքեղ տեսարաններով միայն, ու խաչն ելած՝ խաւարակուռն ճակատներու միստիքականութեամբ, ու խաբուած ենք մեծագոռ շէշտերէն ու շարժումներէն, որոնք անհրաժեշտ են հրահրելու մանուկներու երեւակայութիւնը, ու քունի դնելու զանոնք այդպէս երազներու գիրկին մէջ։

Եթէ իր վառ ու հարուստ երեւակայութեան յագուրդ տուած են Սուրբ Գիրքի էջերը, սակայն իր հետաքրքիր միտքը, արթուն՝ անհանգիստ ու խուզարկու, չէ բաւականացած անոնց բացատրութիւններովը։ Եռանդագին ու հաւատքով փնտռած է անոնց իւրաքանչիւր էջին մէջ բառական իմաստներէն դուրս ուրիշ իմաստներ, որոնց մէջ է բուն իմաստը։ Իր աչքերէն չէ հեռացուցած երբեք զանոնք, անոր միտքը փորձած է փնտռել իր ներշնչումներուն մէջ։

Այդ ուղղութիւնով է որ հրաշալին երբ կ'օգտագործէ իր վէպին մէջ, կ'առնէ զայն, միայն եւ միայն, որպէս պարզ շրջանակ, որ կուգայ գրեթէ փակելու նիւթը, առանց ո՛ եւ է էական դեր խաղալու։ Բայց երբ կը միացնէ իր նիւթին, Աւետարանի բոլոր այն մասերը, որոնք հրաշքով կը բացատրուին, նախ զանոնք կը մերկացնէ իրենց հրաշքի անբնականութիւններէն, կը դնէ զանոնք այնպիսի կացութիւններու մէջ, որ բանական միտքին առջեւ կը դառնան բացատրելի, տրամաբանական։ Այդպէս միայն կ'օգտագործէ զանոնք։

... Իմմանէլի դէմքը եթէ կը հեռանայ աւետարանական Յիսուսի դէմքէն, սակայն աւելի կը մօտենայ մեր մարդկային միտքին, աւելի սիրելի ու նուիրական կը դառնայ մեր սրտերուն, մարդն է որ կ'աստուածանայ իր գործերով, մարդն է որ կը բարձրանայ ամենախոնարհ վիճակէն գերագոյն աստիճանին, լուսաւոր ու բարեբար արեւի մը նման, պարգեւելով արիւնէն արիւն, արեւէն արեւ։

Անհուն բարութեամբ մը, դարձեալ, Պէշիկթաշլեան մեզ կը ներկայացնէ Իմմանէլի կողքին ուրիշ դէմք մը, այս անգամ կանացի, Սիդոննան։

Հազիւ կը ճանչնանք Սիդոննայի դէմքը, ու զայն իսկոյն կը տեսնենք Սափոյի, Կլէոպատրայի, Սալոմէի, Մարիամ Մագդաղենացիի, Տայիսի դէմքերուն ընդմէջէն։ Սիդոննան էնոնք ամէնը մէկ անգամէն է, էնոնց իմացականութեամբ, բորբ սէրերով, տփանքներով, թերութիւններով, երազներով, անգթութեամբ ու զգայականութեամբ, գեղեցկութեամբ ու քմայականութեամբ։ Բայց էնոնք ամէնքը մէկէն՝ մէկ Սիդոննա չեն ներկայացներ, չեն կրնար ներկայացնել։ Հեղինակը Սիդոննայի կուրծքին տակ այնպիսի սիրտ մը տեղաւորած է, որուն մէջ դարաւոր իմացականութեան գերագոյն փորձառութիւնը կայ, բայց դէմքը հարազատ է պատմական տեսակէտով։ Յաւիտենական կինն է որուն նուիրումը սահման չունի, կշիռ չի ճանչնար։ Արեւելքի խանդոտ տարփուհին օր մը կրնայ դառնալ Արեւմուտքի անապական սրբուհին, նոյն եռանդով՝ որ չարչարէր էր մարդերու սիրտը՝ կ'երթայ դարմանելու մարդերու խոցերը, նոյն մտահոգութիւնով ու անձնասիրութեամբ՝ որ խունկեր վառել տուեր էր իր ոտներուն առաջ՝ կ'երթայ արցունքներով լուալու ոտներն ուրիշներուն։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄ

Այր մարդուն գերին չդառնալու՝ այլ անոր հաւասարելու համար կինը միայն իր խորամանկութիւնն ու գեղեցկութիւնն ունի։ Արդար չէ՞ ուրեմն որ ան մշակէ թէ մէկը եւ թէ միւսը։

ԻՆՉԷ՞Ր Կ'ԸՍԷ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ

Գրեցինք թէ Մուսոլինի խաղաղութեան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ, Ծերակոյտին առջեւ խօսեցաւ մէկ ժամ եւ երեք քառորդ տեւող ճառ մը, որուն գլխաւոր մասերը հրատարակեցինք արդէն։ Կուտանք քանի մը յատկանշական կէտեր եւս.

— «Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, օտար, ոչ թուրք եւ Իտալիոյ թշնամի տարրերէ բխած մեքենայութիւնները վերջ գտնելով, թուրք-իտալական յարաբերութիւնները լաւացած էին։ Եւ երբ Թուրքիոյ կողմէ առաջարկուեցաւ այդ յարաբերութիւնները ամրապնդել գիտնական դաշինքով մը, սիրով ընդունեցի առաջարկը։ Ռ... [illegible] տեղի ունեցաւ Ռիւշտի պէյի հետ Միլանի հանդիպումը։ Միեւնոյն ատեն որոշուեցան գլխաւոր կէտերը դաշինքին, որ Մայիս 30ին ստորագրուեցաւ Քիճիի պալատին մէջ։ Դաշինքին կարեւորութիւնը շատ յայտնի է։ Արեւելեան Միջերկրականի հորիզոնը պայծառ է եւ կը մշուշէ։ Իտալիա Թուրքիոյ ընդառաջ կ'երթայ անկեղծ բարեկամական ոգիով։

«... Երբեմն առիթը ունեցայ, յարգելի ծերակուտականներ, յայտարարելու որ խաղաղութեան դաշինքները յաւիտենական չեն։ Տարօրինակ կը գտնեմ զանազան շրջանակներու տպաւորութիւնը այս յայտարարութեան հանդէպ, որ այնքան բնական է։ Պատմական ճշմարտութիւն մըն է որ ոչ մէկ դաշինք յաւիտենական եղած է։ Քանի որ աշխարհը կը քալէ, ժողովուրդներ կը վերակազմուին, կը մեծնան, կը նուազին, երբեմն կը մեռնին, դաշինքի մը յաւիտենականութիւնը պիտի նշանակէր որ մարդկութիւնը ... բոշ պահու մը մոմիացած պիտի մնար, ուրիշ բառով պիտի մեռնէր։ Պէտք չկայ պատմութեան ամենահին դէպքերուն երթալ՝ ապացուցանելու համար թէ խաղաղութեան դաշինքները յաւիտենական չեն. կը բաւէ ակնարկ մը նետել ԺԹ. դարուն վրայ։ Կարելի է նոյնիսկ մեզի ամենամօտ ժամանակներու վրայ նայիլ, տեսնելու համար որ դաշնագիր մը ոչ միայն յաւիտենական չէ եղած, այլ ամենէն կարճը տեւած է, Սեվրի մասին կը խօսիմ։

«... Խաղաղութեան դաշինքները սուրբ են՝ ինչու որ կը պարունակեն հսկայ զոհողութիւններ, մեծ ցաւեր. սակայն անոնք երբեք աստուածային արդարութեան արդիւնքը չեն, այլ մարդկային խելքի, որ ընդհանրապէս մեծ պատերազմի մը վերջ, բացառիկ ազդեցութեան տակ կը գտնուի։ Կա՞յ մէկը որ յանդգնի ապացուցանել թէ խաղաղութեան դաշինքները, սկսելով Վերսայլէն, կատարելութիւններ են։ Ես կ'ըսեմ մարդկային են եւ հետեւաբար անկատար, սակայն միշտ աւելի կատարելագործելի։ Խաղաղութեան դաշինքներուն մէջ կան այնպիսի ... դելութիւններ, համապատասխանող արդարութեան բարձրագոյն պատճառներու, զորս ոչ ոք ... քէն կ'անցընէ նոյն իսկ վիճաբանութեան դնել։ Սոյն դաշինքները սակայն կը պարունակեն ... դային, գաղութային, դրամական հանրային հարցեր, որոնց ... կարելի է վիճաբանիլ, բարեփոխել, աւելի երկարատեւ ... համար զանոնք...

«Ծանր բարդութեանց առաջքը պիտի առնուի վերաքննելով դաշինքները այն կէտերուն վրայ ուր անհրաժեշտ է խաղաղութեան աւելի ազատ շունչ ... համար։ Այս է իմ կարծիքս, որ ... բխի եւ Իտալիոյ ժողովուրդ... ճշմարիտ խաղաղ քաղաքա... նութիւնը։ Քանի որ սակայն ... տերը հակառակ կարծիք ... ոչ ոք պէտք է զարմանայ ... Իտալիան հետեւելով ուրիշ ... տութեանց, ուզէ իր բա... ունենալ, իր ապագան ու ... թիւնը պաշտպանելու համար...

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

87.— ՊԱՐԵՐԳ

ԱՐԱԲԿԻՐԻ ԾԱԳ-ԳԻՒՂԷՆ

Կ'էլլայ հարաւուն հովիկ,
Կուգայ դռնակն ու ծեսքէ,
Լորուկ պլպլուկ հարսնուկ
Կ'էջնայ դռնակն ու բանայ,
Կ'սուաւ որ իր եարը չէ
Մելիլեցաւ (1) ետ դարձաւ
Կեսուրը հարցմունք էրաւ,
«Հարսնուկ, ո՞ւր տեղդ ու ցաւի»
— «Մայրիկ քու որդուդ խէ.
Թերն համար
Մէկն տեղս ալ ու ցաւի»:
— «Հարսնո՛ւկ, դուն մի՛ մե.
լիլեր
Կ'երթամ որդիկս ու բերիմ»
— «Գրիս որդուդ որ բերիս
Կ'ուտեմ լուսուն տիրանաս,
Որ գրիս որդուդ, չի բերիս,
Կ'անիծիմ քա՛ր կը դառնաս»:
Հաւաքեց՝ *Մ. Տէր-Պետրոսեան*
(1) Մելիլեցաւ, *Թուլացաւ։*

ՄԷՍԹՈՐԻՆՈՅԻ ԴԱՏԸ

Դատավարութիւնը կը սկսի խաղաղ մթնոլորտի մէջ։ Նախորդ օրուան գայթակղութենէն յետոյ, որուն զոհ գնաց դատարանի նախագահը իր ընտանիքով, ընդհանուր դատախազը ինքն է որ կը հսկէ կարգապահութեան եւ ոստիկանները դիւրաւ կը յաջողին կարգը պարտադրել հետաքրքիրներու բազմութեան, որոնցմէ շատերը յուսահատ հերթապահներու շղթան կտրել, կը յամառին սակայն սպասել նրբանցքներուն մէջ, կամ բակին պատերուն տակ։

Նիստը բացուելուն, Ներս կը մտնէ «Լաֆայէթ» վաճառատան մէկ պաշտօնեան որ եկած է հաստատելու թէ՝ ոճրագործին քենին՝ Օր. Սիւզան Շարնօ չէ ստած, թէ՝ իրօք, պատանքը որ ծառայեց գոհին դիակը ծածկելու, գնած է մէկին օրն իսկ։ Այս կերպով, եղբանական կանխամտածման շօշափելի փաստերէն մէկը եւ գլխաւորը ինթէ հերքուի, Օր. Շարնօյի մեղսակցութիւնը չի կրնար ենթրոյ առարկայ դառնալ, Մէսթորինոյի պարագան չափով մը կը մեղմանայ եւ անոր փաստաբանը՝ կրթնած իր հռետորական տաղանդին, կրնայ ոճրին մութ կէտերը բարդել միջադէպերու եւ անցքերու հակասականութեան վրայ, օրէնքի թուլութիւններուն հետ պահ մը խաղալ եւ թերեւս ալ գտէ, ոճրագործին շնորհել գոհի լուսապսակը. չէ՞ որ լեզուն ճարպիկ է ու մարդուն խիղճը,— նոյնիսկ դատաւորինը ըլլայ — յարափոփոխ։ Մէսթորինօ նկուն ու վհատ՝ կը շտկէ կռնակը. յոյսի շող մը կը շողայ աչքերուն մէջ. բայց երկար չի տեւեր։ Կրթնած իր պաշտպան փաստաբանին, համր ու սեւազգեստ, վրիժառու ոգիի մը պէս դանդաղօրէն կը յառաջանայ գոհին մայրը ու Մէսթորինօ նորէն կը կծկուի ինքն իր մէջ։ Պառաւը չէ եկած նոր յայտնութիւններ բերելու. պահանջ մը միայն ունի,— անողոք պատիժ անոր դէմ, որ խողխողից իր զաւակը եւ շնական քաջութիւնը ունեցաւ հեգնելու իր վիշտը, իրեն հետ իր կողքին լալու գոհին վրայ եւ հայհոյելու ոճրագործին։

Երդուեալ դատաւոր մը այն ատեն, փափաք կը յայտէ անգամ մը եւս հրաւիրելու այն վկաները, որոնք լսած են գոհին պաղատանքը. «Դրամի համար մարդ չեն սպաններ»։ Դատաւորը կ'ուզէր գիտնալ թէ ոճրագործը լսա՞ծ է իր գոհին այս խօսքերը։

Վկաները աղջիկ մը եւ պատանի մը, գործաւոր Մէսթորինոյի քով, հաստատական են։ Աղջիկն է որ նախ կը վկայէ.

— Այո՛, լսեցի որ Թրիւֆէմ կ'ըսէր լալով. «100 000 ֆրանքի համար մարդ չեն սպաններ։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Որքա՞ն հեռու կը գտնուէիք։

ՎԿԱՆ.— Երկու մեթր։

Բայց Մէսթորինօ կը պնդէ թէ նման խօսք մը չէ լսած։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Կը կարծէ՞ք օրիորդ, որ Մէսթորինօ իր գոհին հետ բերան բերնի, չկարենար լսել անոր խօսքը...։

Վկային պատասխանը որ կրնար աննպաստ ըլլալ, կը ցնցէ ոճրագործին փաստաբանը. կը փորձէ հարցաքննութիւնը շեղել իր ընթացքէն եւ իր կարգին կը հարցնէ վկային.

— Այդ միջոցին, Մէսթորինօ խենթի մը տպաւորութիւնը չձգե՞ց ձեր վրայ։

ՎԿԱՆ.— Ա՛հ, հարկա՛ւ։

ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ.— Այնքա՛ն խենթ որ թերեւս չէր կրնար լսել, ինչ որ դուք կը լսէիք...

Աղջկան կը յաջորդէ պատանին, որուն նոյն հարցումը կ'ուղղէ Մէսթորինոյի փաստաբանը.

— Խենթի երեւոյթը չունէ՞ր այդ միջոցին...

Բայց հակառակորդ փաստաբանը արդէն յաջողած է իր պաշտօնակցին փորձը ի դերեւ հանելու, եւ հեգնօրէն կը պոռայ.

— Աւելի մարդասպանի մը երեւոյթը ունենալու էր...

Ու պատանին իր կարգին կուգայ հաստատել թէ՝ Մէսթորինօ չէր կրնար չլսել գոհին պաղատանքը։

Ոճրագործին փաստաբանը կը կատղի սակայն։ Կրնա՞յ ըլլալ որ գործաւորներն ալ լքեն իրենց եղբայրական տէրը եւ անոր դէմ բերեն վայրագութեան ամէնէն ջախջախիչ փաստերը, ու ոճրագործին դարձած կը պոռայ.

— Եթէ այդպէս է, ալ չկռուինք։ Անմիջապէս գլուխդ յանձնէ Մէսթորինօ՛։

Եւ իր քենիին ու կնոջմէն յետոյ, նուաղելու կարգը այս անգամ կուգայ Մէսթորինոյի, որ անձայն, անշշուկ կը փռուի գետին։

— Ո՛չ, կը գոռայ իր պաշտպանը, ո՛չ այդպէս, կնկան նման. ոտքի՛, ոտքի՛, Մէսթորինօ։

Բայց ոճրագործը իսկապէս նուաղած է։ Գոնէ չէ կեղծած։ Ու բարապանները կէս դիակ մըն է որ իրենց թեւերուն վրայ կը տանին կենդանացնելու։ Հարցաքննութիւնները վերջացած են ու փաստաբանները կը սկսին իրենց յարձակումը ոճրագործին դէմ։ Ու բոլորն ալ յաջորդաբար կը պահանջեն ամէնախիստ պատիժը։

Վերջին խօսողը՝ երիտասարդ փաստաբան Կարսօն, իր ճառին մէջ կ'ըսէ.

— Մէսթորինոյի պարագային մէջ, ի զուր փնտռեցի բան մը որ զայն դարձնէր նուազ գարշելի. բան չգայ։ Ան երկարօրէն մտածած է իր ոճիրին վրայ եւ վայրագ վճռականութեամբ մը գործադրած է զայն։

Նման ոճրի մը համար, փաստաբանը չի գտներ համապատասխան պատիժ։ Մէսթորինօ ինքն իսկ չէ՞ր որ, մինչդեռ ոստիկանութիւնը իր որոնումները առաջ կը տանէր սխալ ճամբաներու վրայ, կը յայտնէր թէ՝ Թրիւֆէմի սպանիչը արժանի էր ամէն տեսակ պատիժի։

Կարգը կուգայ ընդհ. դատախազին, որ նախ պէտք կը զգայ յայտնելու թէ՝ օրէնքը թոյլ կուտայ միայն հետապնդելու այն վկաները որ կը ստեն դատավարութեան ընթացքին։ Հետեւաբար, այն վկաները որ սուտ ու դիտումնաւոր տեղեկութիւններով խաբեցին ոստիկանութիւնը եւ հարցաքննիչ դատաւորը, բայց ճշմարտութիւնը խոստովանեցան դատավարութեան ատեն, զերծ են օրինական հետապնդումէ։ Ցետոյ կ'անցնի իր մեղադրանքին։ Ընդհ. դատախազին համար, ոճրին ծանրութիւնը որ եւ է կասկածի տակ չի յնար,— Սպանութիւն՝ գողութեան համար, սուտեր ու կեղծիք։ «Ցիշեցէք, կ'ըսէ դիակին պղծումը, եւ ստորին գրպարտութիւնները՝ վարկաբեկելու համաշ գոհը» ու կը մտնէ ոճրին մանրամասնութիւններուն մէջ։

Վճիռը տրուելէ առաջ խօսք տրուեցաւ Մէսթորինոյի պաշտպան փաստաբան Խուպէրի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱւԱՌԷՆ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Մեր քաղաքը, որ կը յիշեցնէ հայրենի ձիւնապատ լեռներն ու պաղորակ ջուրերը, ֆրանսական Ալպեաններու ստորոտը, Յունիս 3ին տօնեց անկախութեան տասնամեակը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի եւ Լանսէյի Ենթակոմիտէներու։ Բեմին ճակատը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով ու հերոսներու նկարներով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ ետք նախագահ ընկեր Մ. Տէր Սարգիսեան, պատմականը ըրաւ յիսուն տարիներու յեղափոխական պայքարներով շահուած անկախութեան, խստօրէն ձաղկեց Հայաստանի ներկայ վարիչները, որոնք եօթը տարիէ ի վեր ոչինչ կ'ընեն տարագիր ժողովուրդը տեղաւորելու համար։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Թ. Մեծատուրեանը, որ երկար ճառով մը պարզեց Մայիս 28ի համահայկական արժէքն ու դերը ներկայի ու ապագայի տեսակէտէն։

Եղան խմբերգներ։ Ցաջող արտասանութիւններ ըրին Օր. Սարգիսեան, Պ. Պ. Վաղինակ Միսքճեան, Գ. Ասլանեան եւ ընկեր Ն. Խաչիկեան։ Պ. Տէր Կումսեան Երուանդ ջութակով, եւ Համալսարանի ուսանողուհի Օր. Ցուլիանէ Սարաճեան դաշնակով նուագեցին եւ ծափեր խլեցին ներկաներէն։

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Մանաճիւղիս անդամուհիներէն մէկը Կարմիր Խաչին ի նպաստ աճուրդի դրուելու փափաքով յախճապակեայ վեց թէյի գաւաթներ եւ պնակներ նուիրած էր։ Գոյացած 139 ֆրանքը յանձնուեցաւ Կարմիր Խաչի Վարչութեան։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով, եւ հայրենաբաղձ հանդիսականները ցրուեցան, մեր անկախութեան 11րդ տարեդարձը Հայաստանի մէջ տօնելու մաղթանքներով։

Միտէսա

ԱՓ ՄԸ ՏՂՈՑ ՃԻԳԸ

ԼԸ ՓԻՒԻ. 5 Յունիս.— Ինչպէս ամէն գիւղ ու քաղաք, Լը Փիւիի գաղութն ալ, տօնեց անկախութեան տասնամեակը, իր ափ մը երիտասարդներով, որոնց մեծամասնութիւնը պէյրութէն եկած են իբրեւ երկրագործ, մասնաւոր պայմանագրութեամբ։

Ճիշդ Մայիս 28ին, Երկուշաբթի բոլոր երիտասարդութիւնը, այր եւ կին, խռնուած էր Ընտանեաններու խոշոր սենեակը, որ զարդարուած էր՝ մեծ ու փոքր եռագոյններով, որոնց ներքեւ կը հանգչէին Անդրանիկի եւ ուրիշ անմահ հերոսներու նկարները, իսկ վերեւը՝ Արամի նկարը։ Հանդէսը սկսաւ կէսօրէն վերջ ժամը 3ին. բոլոր ներկաները ոտքի ելլելով երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ յետոյ խօսք առաւ մեր ընկերներէն մէկը՝ Շ. Թ., բացատրելով Հայաստանի ազատագրման պարագաները, ղեկավարութեամբ Արամի։

Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Հ. Էքիզեան, որ պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը։ Վերջին խօսքը առաւ ընկեր Փ. Անտոնեան, շեշտելով անկախութեան տարեդարձը տօնելու պարտականութիւնը։

Ցետոյ, երկու ընկերներու նախաձեռնութեամբ, կոչ ուղղուեցաւ բոլոր ներկաներուն, որպէս զի իրենց փոքր օժանդակութիւնը բերեն, պուլկարահայ թշուառ փոքրիկներուն։ Այս առթիւ հաւաքուեցաւ 220 ֆրանք, զոր կը ղրկենք «Ցառաջ»ի, որպէսզի զայն յատկացնէ իր նպատակին։

Շ. Թագւորեան

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿՈՍՏԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

ԿՈՍՏԱՆՑԱ, 30 Մայիս.— Թաղական Խորհուրդի նախաձեռնութեամբ։ այս տարի եւս տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, «Համազգային» հանգամանքով, Մայիսի 27ին, դպրոցին սրահին մէջ։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն։

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ փորոտան»ով, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ։ Ապա պատշաճ երգեր արտասանութիւններ եւ այլն եղան աշակերտուհիներու կողմէ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բանախօսն էր ընկ. Մ. Թամրազեան, որ ծանրացաւ միացեալ ճակատի անհրաժեշտութեան վրայ։

Փակման խօսքը արտասանեց Համազասպ քահանայ Պետիկեան, ջերմ հայրենասիրութեամբ։

Պարտաւոր ենք շեշտել նաեւ գովելի ընթացքը Թաղականութեան, որ հակառակ իրենց պատկանած կազմակերպութեան խիստ արգելքին, կազմակերպեց Մայիս 28ի հանդէսը եւ ջանք չխնայեց շքեղ կերպով տօնելու համար անկախութեան տասնամեակը։

Մենօ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Լը Ջօլիէթէն մեզի կը տեղեկացնեն.— *Այս փոքր ու սիրուն գիւղը որ ապաստան տուած է հայ քանի մը բանուոր ընտանիքներու եւ ապահոված անոնց աշխատանքը, չէ կրցած սակայն խաղաղութիւն հաստատել անոնց միջեւ։* Օր չանցնիր որ այս փոքրաթիւ գաղութը չյուզուի անտեղի ըսի-ըսաւներու եւ կռիւներու հետեւանքով։ Դեռ վերջերս, Շապին Գարահիսարցի մը կը յարձակի նոյն տան մէջ բնակող Կ. Նիկողոսեանի վրայ եւ իր հօրը հետ, մուրճով ու աւելի կոթով կը ծեծէ զայն, մինչեւ որ վրայ կը հասնին ֆրանսացիներ ու վերջ կուտան կռիւին։

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱ՞Ն ԹԷ ՍԻՐԱՅԻՆ ՆԱԽԱՆՁ.— Առջի իրիկուն, ժամը 9ի ատեն, Նիսի մէջ սպաննուեցաւ լրագրավաճառ մը, Մորիս Պիւլլան։ Պիւլլան յարաբերութիւններ կը մշակէր հանրակնոջ մը հետ, որուն քովը նստած կը զուարճանար, երբ նոյն պահուն, ուրիշ հանրակնոջ մը ընկերակցութեամբ, նոյն փողոցէն անցաւ Թիւրպէն, արհեստակից մը։ Առանց բառ մը արտասանելու, այս վերջինը քաշեց ատրճանակը եւ չորս հարուածով տեղն ու տեղը սպաննեց Պիւլլանը։ Դեռ չէ ձերբակալուած։

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐ

(Նամակ խմբագրութեան)

*Ցառաջիկայ դպրոցական շրջանին Մարկոսեան ընկերակցութիւնը պիտի ընդունի 4 սաներ որոնք գործնական արհեստ մը պիտի սորվին Ֆրանսայի եւ կամ եւրոպական ուրիշ լատին երկիրներու Արհեստից դպրոցներուն մէջ (*Ecoles des Arts et Métiers, Ecoles Professionnelles etc.)

Թեկնածուները մինչեւ Սեպտեմբեր 1 իրենց խնդրագրերը, հանդերձ մանրամասն տեղեկութիւններով, պէտք է ուղղեն հետեւեալ հասցէին.

Association R. Margossian,
10 Rue Chauchat, Paris (9e).

Ընկերակցութիւնը իր ընտրութիւնը կատարելէ յետոյ, թոշակներու վճարումը կը սկսի այն օրէն երբ ուսանողը պաշտօնապէս ընդունուած է իր ընտրած դպրոցը։

(Կնիք)

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ"Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ։

Վարչութիւն «Յառաջ»ի

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՒԴԵՐԸ

Այդ պատճառաւ էր որ այսօր Թեսալիա կը գտնուէին։

Եւրոպա, հիմա, փատիշահին երկիրներ կ'ընծայէր իր հնազանդութիւնը յայտնելու եւ անոր իրաւցի բարկութիւնը մեղմելու համար։ Ուրեմն նմանը չտեսնուած նուէր մը պէտք էր այդ Եւրոպային, ցոյց տալու համար այն կռանզը՝ որ կայ Մահիկին յաղթանակին հակառակելու մէջ։ Արդարութիւնը այդ կը պահանջէ։ Եւ արդարութիւնը շատ ալ խրթին բան մը չէ, խնդիրը սանձելու մէջ կը կայանար։ Ըսեր էին թէ, Եւրոպայի ամէնէն զօրաւոր կայսրը ներջապէս իսլամին անբռնաբարելի եան համօղում գոյացուցեր էր։ Եւ մզկիթներուն մէջ աղօթքներ կատարել կուտար։ Միւսիւլման ըլլալու արժանի էր ան, եւ շշուկ տարածուած էր թէ շատ չանցած դաւանափոխ պիտի ըլլար։

Այս պայմաններուն մէջ, քանի որ Թեսալիան իրենց կը պատկանէր, իրաւունքնին էր որ ուզածնուն պէս գործածեն զայն։ Այս քրիստոնեայ շուները լաւ էին իրենց մեսնները դարմանելու համար։ Կեավուրները պատժելու եւ մարգարէին որդիները զուարճացնելու համար, պէտք էր ամէն ինչ կողոպտել։

Ահմէտի մարդոցը այնպէս կը թուէր թէ՝ քրիստոնեայի մը մազին չդպելու իրենց տրուած պատուէրը՝ իրենց յաղթութիւնը կը ժխտէր։ Միւսիւլման աշխարհի ամէն ծայրերէն, Եգիպտոս, Թունուզ, Հնդկաստան, Ալճէրիա, Հավայի կղզին, Բուխարա, Աֆղանիստան, բոլոր ժողովուրդները, մեծ հանդիսաւորութեամբ նոր յաղթանակը կ'ողջունէին։ «Ալը օսման» փատիշահին թերթը, կը յայտարարէր նոյն իսկ թէ, հիմա միւս բոլոր երկիրները Մարգարէին լոյսով կը լուսաւորուէին, թէ տակաւին ապստամբ մնացած միակ ու մը շատ չանցած պիտի խոնարհէր, թէ Վիլհելմ կայսրը, որ Եւրոպայի մէջ սուլթանին փոխանորդութիւնը կը վարէր, Ռուսիոյ Ցարին կ'արգիլէր ամէն միջամտութիւն իսլամական գործերուն մէջ։ Թէ իրենց քաջագործութեան ազմուկները մինչեւ աստղերը կը բարձրանային, բայց ահա Թուրք մը որ կը բռնադատէր Թուրքերը որ յարգեն Լազարինայի պէս աննշան գիւղ մը։

Ահմէտի զինուորները, երկար ատենէ ի վեր, իրենց յանկարծական անգործութեան համար կը գայրանային։ Իրենցմէ մէկը մանաւանդ, խումբին ճառախօսը, Ալի՛ իր ընկերները գրգռելէ չէր դադրեր։ Ձեռքի շարժումներ չունէր, ձայնը չէր բարձրացներ։ Շեշտը ծանր ու հանդարտ, հոգին գրգռուած, այլ խօսքը խաղաղ, կ'ըսէր.

— Սուլթանին թշնամիները յաղթուեցան։ Մարգարէին դրօշը պարծանքով կը ծածանի դարձեալ եւ անհաւատները սարսափով կը խոնարհին անոր առջեւ։ Մահմետականները իրենց երկար թմրութենէն սթափեցան, մէկ ձեռքով թուրը բռնած, միւսով Քուրանը, դարձեալ կը կռուին։

— Իսկ մենք, ի՞նչ կ'ընենք հօս, ընդմիջեց Մուսթաֆա։ Այս կեավուրները մեզի խարազը անգամ չեն վճարեր։ Մուսթաֆա, շատ թուխ, գրեթէ սեւ մորթով կոր քիթով, ոլորուած շրթունքներուն տակէն ճեփ-ճերմակ ակռաներով, ծեր սատանայ մըն էր։ Խարազը, քրիստոնեային վրայ դրուած տուրքն է։ Թուրքը անով կ'ապրի։ Խարազը, խաղաղութեան երեւոյթին տակ շարունակուող պատերազմ է։ Գաւառներու եւ գիւղերու մէջ, հրացանը կողին կրթնցուցած, չքաւորը կը հետապնդեն, մինչեւ որ ան իր տուրքը վճարէ։ Պատերազմ եւ խաղաղութիւն, Թուրքին համար, նշանակութենէ զուրկ գաղափարներ են։ Թուրքին դիրքը՝ հանդէպ քրիստոնեային, կը նմանի պատեանէն քաշուած սուրին։

Այսպէս էին Մուսթաֆային ծածուկ խորհուրդները։ Ապտուլլահ, իրեն պատասխանելու համար խորհեցաւ պահ մը։ Աւելի հանդարտ էր եւ աւելի փարպեցողի։ Ընդհանուր խառնակութիւնը աւելի գրգռեց.

— Չենք կրնար իրենցմէ խարազը պահանջել, ըսաւ, բայց կրնանք կամովին տալու ստիպել զանոնք։

Աւելին բացատրելու պէտք չունեցաւ։ Ամէնքն ալ հնարքը հասկցան։ Ցաջորդ օրը, երեք ընկերները գիւղ գացին, հիւղերուն երկայնքը շրջան մը ընելու։ Ի՞նչ, գիւղացիներուն հետ քիչ մը խօսիլ կ'ուզէին։ Տէր պարտիզպան Գրիգորին ներկայացուցին ինքզինքնին։ Ալի, Մուսթաֆա եւ Ապտուլլահ, իւրաքանչիւրը իր պաշտօնը ստանձնելու համաձայնած էին։ Ալի, անհաւատը հնազանդութեան պատրաստելու համար Մարգարէին փառքը պիտի գովաբանէր, Ապտուլլահ, անյաջողութեան պարագային ննեղութիւն մը պիտի որոճար, Մուսթաֆա, ակռաները ցոյց պիտի տար։ Կրօնամոլութիւնը, ուժը եւ նենգութիւնը միացած՝ Թուրք իսլամը իր լրութեանը մէջ կը ներկայացնէին։

Ալի, ծերուկ Գրիգորին տունը, աթոռակի մը վրայ բազմեցաւ։ Մահիկի յաղթանակներուն սիրելի նկարագրութիւնը սկսաւ։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

— Մէսթորինօ չպիտի գլխատուի: Խոշոր աչքերով իր Լիլին այլ եւս չպիտի տեսնէ զինքը: Թիարանի կիզիչ արեւին տակ անոր վրայ պիտի մտածէք...: Այլ եւս չպիտի տեսնէք ձեր պաշտելի կինը: Աջա՛ քաւութիւնը:Պարոնայք երդուեալնե՛ր,մի՛ սպաննէք ձերկարգին: կառափնատ մի՛ ղրկէք անցեալը մաքուր այս մարդը. աչքովս չտեսնեմ այդ բանը: Լսեցէ՛ք սրտիս կոչը: Հանրային կարծիքէն վեր, տուէ՛ք արդար վճիռ մը՝ արժանի քաղաքակիրթ մարդոց:

Նախագահը Մէսթորինոյի հարցուց թէ ուրիշ ըսելիք ունի՞:

— «Գթութի՛ւն», մրմռաց ոճրագործը, մինչ ներկաներէն մէկը պոռաց. «Թրիւֆէմի պէս»:

Մինչ երդուեալ դատաւորները խորհրդակցութեան համար քաշուած էին, վկաներու սրահին մէջ անձնասպանութիւն փորձեց Տիկին Մէսթորինօ՝ կարտընալ կլլելով: Տիկինը պատգարակով փոխադրուեցաւ Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը, ուր բժշկական քննութիւնը հաստատեց թէ կեանքի վտանգ չկայ եւ քանի մը օրէն կ՚աղէկնայ:

Երդուեալները հաստատական պատասխան տուին աւանդական չորս հարցումներուն, աւելցնելով որ «մեղմացուցիչ պարագաներ» կան: Դատարանը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց Մէսթորինոն:Ասկէ զատ Թրիւֆէմի այրին պիտի ստանայ 100,000 ֆրանք, հայրն ու մայրը իւրաքանչիւրը 20,000ական ֆրանք, իսկ գոհարավաճառներ Տիկին վան Սէվէրէն եւ Սէօսթէր պիտի ստանան իրենց գողցուած գոհարներն ու մուրհակը:

Նկատելով որ Մէսթորինոն սնանկացած է, Տիկին Թրիւֆէմի փաստաբանը յայտարարեց.

— կո՛չ կ՚ուղղեմ այն քսան վկաներուն, որոնք երաշխաւոր եղան Մէսթորինոյի պարկեշտութեան: Ձեր բարեկամը նուիրական պարտամուրհակ մըստորագրած է այսկնոջ ծանդէպ:Մի՛ թողուք որ բողոք ըլլայ այդ մուրհակին համար: վ.ճարեցէ՛ք: Ջեռքերնիդ ձեր սրտին վրայ դնելէ յետոյ, դրէ՛ք նաեւ ձեր քսակին վրայ:

Դատարանի վճիռը ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերած է քաղքենի մամուլին մէջ, որ մահապատիժ կը սպասէր: Միայն ընկերվարական մամուլն է որ գոհ է:

ՍԻՒԶԱՆ ՇԱՐՆՕ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Դատարանը փակուելէ վերջ, Մէսթորինոյի քենին Օր. Սիւզան Շարնօ «Թաքսի»ով մը մեկնեցաւ: Երկու գաղտնի ոստիկաններ ինքնաշարժով հետեւեցան իրեն եւ Քոմէտի Ֆրանսէզի առջեւ կեցուցին կառքը. Սիւզան արցունքներու մէջ փոխադրուեցաւ ոստիկանական կառքը. տասը վայրկեան վերջ արգելափակուած էր արդէն: Ձերբակալման հրամանագիրը տրուեցաւ Ուրբաթ օր խորհրդակցական մեծ ժողովի մը մէջ, ուր որոշուեցաւ հանգիստ ձգել Մէսթորինոյի աշխատաւորները, որոնք սուտ խօսած էին: Պիտի հետապնդուին միայն Սիւզան, իբրեւ դիակ եւ գողօն պահող, ինչպէս նաեւ գոհարավաճառներ Փաշոլսքի եւ կառնիէ, որոնք աժան գինով գնած էին գողցուած գոհարեղէնները: Չպիտի հետապնդուի նաեւ Վարէնի կառատան տէրը Փազէն:

.˙. Կ՚ըսուի թէ երդուեալ դատաւորներէն չորսը համամիտ էին մահապատիժ տալու Մէսթորինոյի: «Փարի-Միտի»ի համաձայն, հազար հոգիի ստորագրութեամբ խնդրագիր մը կը պատրաստուի՝ մահապատիժ պահանջելու համար ոճրագործ գոհարավաճառին:

Կացութիւնը Փեքինի մէջ

Ազգայնականներու կողմէ Փեքինի գրաւումը կատարուած իրողութիւն է այլեւս: Հիւսիսայիններու վերջին զինուորներն ալ, որ կարգապահութեան կը հսկէին, մեկնեցան Փեքինէն եւ անոնց տեղ եկան Շանզիի զինուորներէն զօրաբաժին մը: Ներկայիս Փեքինի մէջ ամէն կողմ ազգայնական դրօշակներ կը ծածանին— կապոյտի վրայ ճերմակ արեւ: Փեքինի բնակչութիւնը 1911էն ի վեր ա՛յնքան փոփոխութիւններ տեսած է, որ այլեւս փիլիսոփայ դարձած է ու անտարբերութեամբ կ՚ընդունի յաղթականը. միայն ուսանողներ են որ խանդավառ ցոյցեր կ՚ընեն:

Օդանաւային լուրեր

«Իտալիա» ղեկաւոր օդապարիկին մասին զանազան անթելներ կը հասնին տարբեր աղբիւրներէ, սակայն մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած հաստատել թէ ո՞ւր կը գտնուի եւ ի՞նչ վիճակի մէջ են բեւեռախոյզները:

Վերջին անգամ «Ջիթթա-տի-Միլանօ» շոգենաւը կարգ մը նշաններ ստացած է «Իտալիա»յէն, որ կ՚ըսէ թէ մէջինները ողջ առողջ են: Նորվեկիացի օդանաւորդ Ռիզըր Լարզէն խուզարկութիւններ կը կատարէ:

Փէնսիլվանիոյ մէջ անթելի սիրող մը ստացած է տեղեկութիւն մը «Իտալիա»յէն, որուն համաձայն բեւեռախոյզ օդապարիկը լեռան մը զարնուելով ջախջախուած է: Մէջինները օդապարիկին բեկորներէն զատ ապաստանելիք գոյք չունին: Իրենց դիրքն է Հիւսիսի 84 o 15' 6" եւ Արեւելքի 15o 20': Բոլորը ողջ են, բայց քանի մը հոգի վիրաւորուած է: Ուտելիք կ՚ուզեն:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, այժմ անթելով կանոնաւոր հաղորդակցութիւն սկսած է «Իտալիա»յի եւ «Ջիթթա տի Միլանօ»ի միջեւ:

.˙. Ամերիկեան «Հարաւային Խաչ» օդանաւը, որ Սան-Ֆրանչիսքոյէն Հօնոլուլու եւ յետոյ Ֆիճի կղզիները գացած էր, յաջողութեամբ աւարտեց նաեւ երրորդ հանգրուանը՝ հասնելով Աւստրալիա:

.˙. Ամերիկացի օդանաւորդներ Ուիլքինս եւ Այէլսըն, որոնք Ալասքա—Շփիցպէրկ թռիչքի ընթացքին Հիւսիսային Բեւեռին վրայէն անցած էին, Եւրոպայի կարգ մը մայրաքաղաքները այցելելէ յետոյ հասան Փարիզ, ուր խանդավառ ընդունելութեան կ՚արժանանան:

.˙. Երկու յոյն օդանաւորդներ՝ Փափատաքոս եւ Ատամիտէս Աթէնքէն ճամբայ ելան՝ Միջերկրականի շուրջ թռիչք մը կատարելու համար: Օդանաւորդները պիտի հանդիպին Հալէպ, Աղեքսանդրիա, Տրիպոլիս, Ալժէր, Քազապլանքա, Փարիզ եւ Հռոմ:

.˙. Գերման կառավարութիւնը օդանաւ մը նուիրեց Աֆղանիստանի Թագաւորին: Այս օդանաւը, ինչպէս նաեւ ուրիշ երկու Եունքէրս օդանաւեր, զորս Աֆղանները գնած են Գերմանիայէն, մօտ օրէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Քապուլ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1928

12 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 671

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱԶԱՐՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Հայրենակից մըն է որ կը գրէ, գաւառէն (ստորագրութիւնը եւ հասցէն կը վերապահենք, անփոփոխ պահելով նաեւ իր լեզուն.

— «Տնողքիս փափաքին համեմատ Հայաստան երթալու համար, տուպուեցայ դիմում մը ընել ուղղակի ռուսական հիւպատոսարանին, 1926ի մարտ ամսոյն, որով քանի մը ամիս վերջը մուրճ մանգաղը գլխուն ճերմակ թուղթի մը վրայ կաս-կարմիր գրերով անցագիրս ուզեր էին: Ես ալ ղրկեցի: Այսպէս 15 օրը անգամ մը նամակները կուգային կ'երթային: Օր մըն ալ մեծ պահարանի մը մէջ երեք տեսակ միեւնոյն հարցումնըրն ինծի ղրկեցին, որով ես ալ այդ հարցումներուն պատասխանելով փարիզ ղրկեցի: Ասոր վրայ 79 ֆրանք ուզեր էին ղրկեցի, 15 օր վերջը երկայն բարակ գրութիւնով 119 ֆրանք եւս ուզեցին իբր հիւպատոսարանի տուրք, 103 ֆրանք կարմիր խաչի 10.30 եւ փոսթի 5.70, ըսելով որ ձեր *տոմս*ները Մոսկուա ղրկեցինք, եթէ հրաման ունենանք ձեր վիզէն տալու, այն ատեն տեղեկութիւնը ձեզի կը գրենք: Բաւական ժամանակ սպասելէ վերջ, օր մը նամակ մը եկաւ *փափոր*ս ալ մէջը, ըսելով թէ Մոսկուան մերժած է, ու չեմ կրնար վիզէ ունենալ:

«Լաւ, քանի որ մերժեցին, ինչո՞ւ զրկած դրամս ալ չմերժեցին, կամ մերժուած մէկը ի՞նչ տեղը կայ հիւպատոսարանի տուրք, կարմիր խաչի ու փոսթի դրամ տայ: Չկրցայ հասկնալ թէ ի՞նչ պէտք է ըլլալ խորհրդային դրախտ երթալու համար, քանի որ ես իմ դրամովս, երիտասարդութիւնովս ու արհեստովս երթալ ուզեցի, այն ալ մերժեցին: Կը դիմեմ ձեր արդար գրիչին»:

Ամբողջ պատմութիւն մը: Մէկը՝ հազարներու մէջէն:

Երբ մեր բոլոր ուժով կը պահանջենք որ շատնան հայրենիքի դուռները, Երեւանի թերթեր թութակները կա՛մ փրփուր կը տեղան, առանց բուն հարցին պատասխանը տալու: Եւ կամ, եթէ փորձեն քիչ մը լուրջ երեւալ, խանութպանի հաշիւներ կը հնարեն: «Չէ՞ որ գաղթականներու Հայաստան ընդունուիլը կապուած է երկրին տնտեսական բարգաւաճումէն, ճահիճներու չորացումէն եւ նոր ջրանցքներու բացումէն: Այս բոլորը դրամով, շինարար աշխատանքով կ'ըլլայ»:

Ցաւալի՛ բան է դէմ դիմաց առնել այս թթուած գլուխները եւ խօսիլ տրամաբանութեան, հայրենիք շինելու տարրական կանոններու մասին:

Ո՛րքան կ'ուզէք բացատրեցէք, համոզեցէք, յիշեցուցէք, թէ աշխարհի վրայ չկայ պետութիւն մը, ինքզինքը յարգող իշխանութիւն մը, որ այս կամ այն պատրուակով մերժէ ընդունիլ երկրին զաւակները, անոնց մէկ դիմումին վրայ:

Անօգուտ է: Արջը եօթը երգ գիտէ, եօթն ալ տանձի մասին է:

Այսպէս ալ Երեւանը: Իւրաքանչիւր դիմումի, պահանջի, կանչի առջեւ, մէկ պատասխան միայն— փո՛ղ տուէք: Տուէք ձեր գանձերը...

Կարելի էր համաձայնիլ նոյն իսկ այդ պայմանին, եթէ, մէկ անգամէն 25—50,000 տարագիր հայրենակիցներ Հայաստան կամ գոնէ Կովկաս փոխադրելու «իրաւէ» հանէին, եւ դրամ պահանջէին անոնց տեղաւորման համար: (Փոխադրութիւնները կրնան կատարել իրենց նաւերով եւ երկաթուղիներով):

Ժողովուրդ մը, որ միայն «Յառաջ»ի միջոցաւ աւելի քան 80,000 ֆրանք հաւաքեց Շիրակի շարժի զոհերուն համար, եւ անհաւասիկ 50,000 եւս յանձնած է Ֆիլիպէի արկածեալներուն համար, կրնայ պատկառելի գումար մը արտադրել նա՛եւ այդ ծախքերը թեթեւցնելու:

Մանաւանդ որ, այդպիսի ձեռնարկի մը համար, կարելի է կազմակերպել ընդհանուր, համազգային շարժում, առանց ո՛ր եւ է խտրութեան, սկսելով Բարեգործականէն եւ հասնելով մինչեւ յետին գիւղի հայրենակցական միութիւնը, գործին կապելով ազգային բոլոր օրկանները և բովանդակ հայ մամուլը:

Ա՞յս է իրենց ուզածը: Այսպէ՞ս է որ հայրենիք եւ պետութիւն պիտի կազմեն...

Թողո՛ւնք խմբական վերադարձը դէպի հայրենիք, եւ առնենք անհատական պարագաները:

Կը յիշենք որ, երկու տարի առաջ, 10—15 տարի Ամերիկա ապրած եւ հարստացած Շիրակցիներ եկան Փարիզ, քանի մը տասնեակ հազար տոլարով, եւ ուզեցին հայրենիք դառնալ: Ցարական անցագիրներ ունէին անոնք, իբրեւ բնիկներ: Մարդիկը չկրցան հասկցնել թէ կարելի չէր խորհրդային անցագիր ունենալ, եւ յուսահատ վերադարձան Ամերիկա: Հայրենիքը զրկուեցաւ թէ աշխատող տարրերէ եւ թէ անոնց դրամագլուխէն:

Դարձեալ, երկու տարի առաջ, Լիոնէն Զարշամպացիներ դիմեցին խորհրդային դեսպանատուն, իբրեւ ծխատոտի մասնագէտներ: Մէկ տարի զանազան քաշքշուքներու ենթարկուելէ յետոյ, իրենց աչքերը ուղղեցին... դէպի Պուլկարիա:

Եւ դեռ որքա՛ն այսպիսի պատմութիւններ:

Մեր հարցումներուն պատասխանելով, իրաւասու անձեր կ'աւետէին թէ շուտով աւելի պարզ ձեւի մը պիտի վերածուին անցագրային խնդիրները, որ ամբողջովին կեդրոնացած են Մոսկուայի ձեռքը:

Կը սպասե՛նք անկէ ի վեր,— մօտ երկու տարի...

Թշուա՛ռ, թշուա՛ռ հայրենիք, «անկախ և ազատ»՝ իր միլիոնաւոր զաւակներուն մէկ անցագրի հրամանը քիթէ բերնէ բերելու ատենին:

Թշուառ՝ մանաւանդ անոր համար որ, այս անտեղի տառապանքներուն, այս տաղտկալի եւ ըմբոստացուցիչ ձեւակերպութեանց եւ խաբէութեանց առթիւ ալ, «ազգին երեւելիները», «ղեկավարներն ու ազգասէրները», Խորհրդային Հայաստանի «բարեկամներ»ն ու հակադաշնակցական խաչակրութեան կամկար ասպետները չեն համարձակիր խնդրագիր մը, խնդրա՛նք մը ուղղել գոնէ ա՛յս առթիւ, առ որ անկ է...

Շ.

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

37րդ Ցանկ

	Ֆր.
Զափահաս Որբերու Մարսէյլի մասնաճիւղի անդամներուն կողմէ	400.—
Մարսէյլի Հայ Արիներու 310 հատ «բաժակ մը թէյ»էն գոյացած	310.—
փառէ լը Մոնիալի հայրենակիցներէն	210.—
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Հանէսեան, հանգուցեալ Պ. Տիգրան Տէր Ներսէսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի	50.—
գումար	970.—
36րդ ցանկին գումարը	49,532.50
ընդհ. գումար	50,502.50

×

... Խմբագիր,

ՍԿԱՈՒՏԸ ՄԻ՛ՇՏ Կ'ՕԳՆԷ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Մեր տնտեսած դրամները նախապէս սկաուտական գոյքերու յատկացուած ըլլալով, ձեռնարկեցինք «բաժակ մը թէյ» վերտառութեամբ տոմսակներու վաճառման:

Այդ ձեռնարկին զուտ հասոյթը՝ 310 ֆրանք, կը ղրկենք «Յառաջ»ի, փոխադրելու համար պուլկարահայ աղէտեալ մանուկներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի Հայ Արիներ:

×

... Խմբագիր,

ՓԱՌԷ ԼԸ ՄՈՆԻԱԼ, 9 Յունիս.— Մեր գիւղին ափ մը Հայերը մեծ խանդավառութեամբ բերին իրենց մասնակցութիւնը Ֆիլիպէի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգնութեան, հաւաքելով 210 ֆր.: Լաւ է մեզ համար մէկ երկու օր նեղ ապրիլ, քան մեր եղբայրները, քոյրերը եւ մայրերը նեղութեան մէջ ձգել ամէն օր: Մենք բոլորս տեսած ենք թրքական դժոխքը, եւ գիտենք թէ ինչ է թշուառութիւնը... Արդէն մենք բոլորս ալ դժբախտ հայրերու զաւակներ ենք: (Ցանկը յաջորդով):

Պօղոս Համբ.

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի վարժարանին փարիզ փոխադրութեամբ, Մարսէյլի հայ տնտեսական կեանքը առ հասարակ ու մէկ-երկու արհեստ մասնաւորաբար, գործազրկութեան տագնապի մը պիտի մատնուին:

Վերջերս Մարսէյլի քահանաներէն արժանապատիւ մը կը տրտնջար թէ այսուհետեւ պսակ ու նշանտուք շատ պիտի նուազին, որովհետեւ Ասերիկայէն եկող *տոլարճի*ները այլ եւս Մարսէյլ պիտի չգան, իրենց տոլարի քսակին համաձայն աղջիկ առնելու եւ փարիզն է որ պիտի արժանանայ այդ բախտին:

Եւ արդար վրդովումով մը կը խոստովանէր թէ Տիկնանց Միութեան որոշումը մեծ հարուած մը տուաւ իրենց...

Գործազրկութեան տագնապը բնականօրէն կը տարածուի նաեւ Մարսէյլի հայ պանդոկապետներուն եւ «*սամսար*»ներու շրջանակին մէջ:

Միւս կողմէ, գործի շրջան մը կը բացուի փարիզի համար:

Չէ՞ որ ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի:

Մաղթենք որ նոյն պատմութիւնները չկրկնուին փարիզի մէջ ալ:

ԲԱԲԳԷՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլօ-թրքական դաշինք մը

Թուրքիա կ'ուզէ ամէն ճակատի վրայ ապահովել իր խաղաղութիւնը: Իտալիոյ հետ դաշնագիր կնքելէ եւ Յունաստանի հետ վէճերը կարգադրելէ վերջ, այժմ ալ կ'ուզէ դաշինք մը ստորագրել Անգլիոյ հետ:

Լոնտոնէն Յունիս 10 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Լոնտոնի թուրք դեսպան Ֆէրիտ պէյ հրահանգ ստացած է Էնկիւրիէն՝ Անգլիոյ հետ բարեկամական դաշնագիր մը ստորագրելու համար բանակցութեանց սկսելու:

Թուրքեւյոյն բանակցութիւնները

Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ հելլէն դեսպան Փափայի միջեւ Էնկիւրիի մէջ սկսուած թուրքեւհելլէն համաձայնութեան բանակցութիւնները վերջնական փուլի մը մէջ մտած են: Երկու կողմերուն միջեւ արդէն համաձայնութիւն մը գոյացած է՝ յոյն էթապլիներու իրաւական կացութեան, ինչպէս նաեւ ոչ փոխանակելի թուրքերու տուներուն սեփականութեան եւ այլ իրաւունքներու պահպանման մասին: Թուրք կառավարութիւնը առաջարկած է ոչ փոխանակելիներու սեփականութեան եւ այլ խնդիրներու շուրջ եղած վէճերը հարթել իրաւարար մարմինի՝ մը միջոցաւ, որուն որոշումը առանց առարկութեան երկու կողմերէն ալ պիտի ընդունուի: Միւս կողմէ որոշուած է երեք հոգինոց նոր յանձնաժողով մը կազմել լայն իրաւասութիւններով՝ քննելու համար թղթածրարները 12000 ոչ փոխանակելի թուրքերու եւ յոյներու, որոնց իրաւական ...ութիւնը ցարդ ճշդուած չէ:

Աթէնքի մէջ կը կարծեն թէ՝ թուրքեւհելլէն համաձայնութեան ստորագրումը կատարուած իրողութիւն մը պիտի ըլլայ մինչեւ ներկայ ամսոյ վերջը:

Թուրք զին. մարմին մը դէպի Աֆղանիստան

«Ագշամ» կը գրէ.— Ընդհանուր Սպայակոյտի դեր-նախագահ Քեազիմ փաշայի նախագահութեան տակ կազմուած զինուորական մարմին մը մօտ օրէն Աֆղանիստան պիտի մեկնի: Ինչպէս յայտնի է, թուրքեւաֆղան դաշնագրի տրամադրութեանց համաձայն, Թուրքիա յանձնառութիւն ստանձնած էր մասնագէտներ ղրկելու Աֆղանիստան: Այս առթիւ որոշուած է նախ զինուորական մարմին մը ղրկել, բաղկացած հինգ անդամներէ, որոնց չորսը գնդապետներ են:

Քեազիմ փաշա պիտի ստանձնէ Աֆղանիստանի Ընդհ. Սպայակոյտի նախագահի պաշտօնը եւ միեւնոյն ատեն զինուորական խորհրդականը պիտի ըլլայ Ամանուլլահ թագաւորին:

Պատուիրակութիւնը Աֆղանիստանի մէջ զինուորական կազմակերպութիւններ պիտի ստեղծէ: Թուրք գնդապետները Աֆղանիստանի պատերազմական նախարարութեան զանազան ճիւղերու վարչութիւնը պիտի ստանձնեն: Այս կազմակերպութիւններէն յետոյ, պէտք տեսնուած քանակութեամբ թուրք սպաներ պիտի ղրկուին, որոնք աֆղան բանակին մէջ իբրեւ սպայ պիտի ծառայեն:

Աֆղանիստան պիտի ղրկուի նաեւ կրթական պատուիրակութիւն մը, որուն նախագահը Աֆղանիստանի կրթական խորհրդականի պաշտօնը պիտի վարէ: Կրթական մարմինը պիտի բաղկանայ տասը մասնագէտներէ, որոնք բարձրագոյն եւ միջնակարգ վարժարաններու տնօրէնութիւնը ստանձնելով արդիական կրթական կազմակերպութիւն մը պիտի ստեղծեն Աֆղանիստանի մէջ: Յետոյ, աղջկանց եւ մանչերու վարժարաններ պիտի բացուին, որոնց համար հարկ եղած թիւով ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ պիտի ղրկուին Թուրքիայէն:

Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովը

Գրեցինք թէ Շաբաթ օր Դամասկոսի մէջ բացուեցաւ Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովը: Այս առթիւ ֆրանսական մարզպան Փոնսօ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Ժամանակը նպաստաւոր է՝ կտրելու համար ա՛յն հանգոյցը, որուն կը սպասէին Սուրիա, ինչպէս նաեւ Ֆրանսա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Սակայն գործը, զոր գլուխ հանելու լծուած ենք բոլորս, կը պահանջէ վճռական կամք մը՝ յանգելու համար այնպիսի լուծումներու, որոնք հաշտարար լայն ոգիով մը երաշխաւորեն բոլոր իրաւունքները եւ յարգեն բոլոր շահերը: Երբ ձեր գործը վերջանայ, ժամանակը պիտի գայ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջև յարաբերութիւններ հաստատել աւելի ապահով հիմերու վրայ եւ համաձայն երկու կողմի բաղձանքին: Կը յուսամ թէ ժողովին մէջ թոյլ չպիտի տաք որ ծնի կամ զարգանայ կացութիւն մը, որ կրնայ վտանգի ենթարկել մեր ընդհանուր ճիգերուն արդիւնքները:

Սահմանադիր ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ Հաշիմ Հաթասի, փոխ-նախագահ Ֆովզի Շազզի: Հաթասի պէյ ժողովէն վերջ այցելեց մարզպան Փոնսոյի, որուն ընդհ. քարտուղարը Մօկրա փոխ այցելութիւն տուաւ իրեն:

Ամանուլլահ Պարսկաստանի մէջ

Աֆղանիստանի թագաւորն ու թագուհին իրենց շքախումբով Պաթումէն մեկնեցան դէպի Պարսկաստան, ուր հասան Շաբաթ օր: Պարսկաստանի գահաժառանգ իշխանն ու պետա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՎԱԿԻՄ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք մահը ընկ. Յովակիմ Բուդաղեանի:

Դժբախտ ընկերը, որ թաւրիզէն յետոյ Սուրիա ապաստանած էր Հայաստանի Հանրապետութեան տապալումէն վերջ, կը տառապէր ջղային հիւանդութենէ մը: 1926ին փարիզ եկաւ, բայց հազիւ քանի մը օր անցած, հարկ եղաւ բժշկական հսկողութեան տակ առնել: Կը դարմանուէր Սէնթ Աննի հիւանդանոցը, եւ անբուժելի համարուելով, փոխադրուեցաւ գաւառական հիւանդանոց մը, ուրկէ կը հանէր մահուան գոյժը: Արդէն Յունիս 3 թուակիր բժշկական տեղեկագիր մը կը հաղորդէր թէ իր հիւանդութեան վրայ աւելցած է նաեւ հիւծախտը, եւ արագօրէն կը յառաջանայ:

Մահը տեղի ունեցած է Շաբաթ օր, 9 Յունիս, իսկ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երէկ, երկուշաբթի:

Հանգուցեալ ընկերը իրաւաբան էր, եւ վարած է կուսակցական եւ համրային պաշտօններ: Եղած է նախագահ Ալեքսանդրապոլի քաղաքապետութեան, անդամ նոյն քաղաքի Հ.Յ.Դ. կեդր. կոմիտէի, Հ. Հ. խորհրդարանին եւն.: Մասնակցած է 1920ի մայիսի կռիւներուն, երբ համայնավարները առաջին դաւադրութիւնը կազմակերպեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնը տապալելու համար:

Ամուրի էր եւ 50ը անց: Ծանօթ էր իբրեւ անկաշառ եւ բծախնդիր գործիչ:

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

Պոլսոյ թերթերէն ցաւով կ'իմանանք Հրանտ Ասատուրի մահը, որ տեղի ունեցած է Յունիս 5ին, Գնալը կղզին մէջ:

Հայ գրականութեան այս մշակը, որ կը պատկանի 1880-90ական թուականներուն, ծաղկած ըլլալով Զօհրապի սերունդին հետ (*Մասիս, Արեւելք, Հայրենիք* եւլն.), 1915ի սարսափներէն ի վեր մեկուսացած կեանք մը կը վարէր: Նոյն իսկ լուրջ մտահոգութիւն կը տիրէր իր մտքի հաւասարակշռութեան մասին: Շատ քիչ մարդ կ'ընդունէր, եւ օրերը կ'անցընէր ճգնաւորի պէս, միշտ մծաւանջի տակ: Վերջին տարիները, քիչ մը գտնելով ինքզինքը, կը շարունակէր իր գրական աշխատանքները:

⁂ Հրանտ Ասատուր ծնած է 10 Օգոստ. 1862ին:

1892ին Կամսարականի եւ Զօհրապի հետ հրատարակած է *Մասիս*ը, ուր երեւցան իր «*Հայ Վանքերը*», «*Մեր Հորիզոնին Վրայ*»ները, Մոլորակ ծածկանունով եւլն.: 1898ին, ինք, Կ. Իւթիւճեան, Զ. Եսայեան եւ Զօհրապ օրաթերթի վերածեցին այս հանդէսը, որ փայլուն շրջան մը բոլորեց:

Այդ թուականէն, միօրինակ աշխարհաբար մը տարածած է, ջանալով գործադրել այն օրէնքները, զորս աւանդած էր Ջապել Յոնէլեանի (Սիպիլ) աշխատակցութեամբ յօրինած աշխարհաբար քերականութեան մէջ:

Իր վերջին երկասիրութիւններն են «*Դիմաստուերներ*», «*Հայ Թատրոնի պատմութիւնը*» (ընդարձակ տարեցոյցներուն մէջ) եւ *Իմաստասիրական բառարանը*, որ անտիպ է:

Յաջորդով աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ կուտանք իր գրական-հանրային գործունէութեան մասին:

Վ. ՍԵՒՈՒՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԸ

Ինչպէս կ'երեւայ Դ. էջի մահազդէն, ողբացեալ Վահրամ Սեւունիի յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, առաւօտեան ժամը 9ին, Հայոց եկեղեցին:

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

I.

Վրաց հրապարակագիրներից ոմանք խիստ վրդովուած են իմ դէմ։ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» էջերից նրանք ամբաստանում են ինձ եւ առաջարկում հայ հասարակութեան «պատասխանատու շրջաններին», որ շտապեն իրենց դիրքը ճշտելու իմ հանդէպ։

Ի՞նչ է պատահել։—

Ռուսական «Դնի» թերթում, 3—4 ամիս առաջ, մի յօդուած էի զետեղել «Սկզբունքներ եւ Փաստեր» վերնագրով, Ն. Ժորդանիայի «Մեր Տարաձայնութիւնները» գրքի առթիւ, որի մասին ժամանակին բաւական աղմուկ բարձրացաւ ռուսահայ մամուլի մէջ։ Այդ գրքով Ժորդանիան յայտարարում է, որ ազգերի բնական եւ արդար փոխյարաբերութիւնների հիմնական պայմանն է ազգային ինքնորոշման իրաւունքի գործադրութիւնը, եւ դրա հետ միասին պահանջում՝ որ ռուս ընկերվարականները ճանաչեն Վրաց ժողովրդի ինքնորոշման իրաւունքը՝ հաւատարիմ մնալով Կ. Մարքսի աւանդին, թէ անհատների համար պարտադիր արդարութեան եւ բարոյականութեան օրէնքը պէտք է բարձրագոյն կանոն համարւի միջազգային փոխյարաբերութիւնների մէջ։

Իմ յօդուածում, զուգադրելով Ժորդանիայի պաշտպանած ազգային ինքնորոշման սկզբունքները այն գործնական քաղաքականութեան հետ, որ վարում էր նա Վրաստանի անկախութեան ժամանակ, Ախալքալակն ու հայկական Բորչալուն իր երկրին միացնելու համար՝ ես հարց էի տուել՝ «Համապատասխանո՞ւմ են իրար այդ սկզբունքներն ու փաստերը։ Եթէ այո՛ արդեօք կը համաձայնէ՞ր Ժորդանիան, որ ռուս ընկերվարականները նոյն ձեւով իրականացնէին ազգերի ինքնորոշման իրաւունքը վրաստանի վերաբերմամբ, ինչպէս որ նա իրականացրեց այդ իրաւունքը հայկական Բորչալուի եւ Ախալքալաքի վերաբերմամբ։ Իսկ եթէ ոչ՝ պատրա՞ստ է նա ընդունելու յիշեալ գաւառները վրաստանին կցելու անարդարութիւնը եւ ամէն ջանք գործ դնել կատարուած սխալը ուղղելու համար»։

Իմ այս յօդուածի դէմ դուրս եկաւ Ժորդանիան նոյն «Դնի» թերթում մի տարօրինակ պատասխանով։ Ասում ենք տարօրինակ, որովհետեւ իմ ընդդիմախօսը, պատրաստակամութիւն յայտնելով «հաճութեամբ պատասխանելու» դրած հարցերին գրեթէ բնաւ չի անդրադառնում նրանց։ Դրա փոխարէն՝ նա հանգամանօրէն խօսում է այն մասին, թէ ի՛նչ խաղաղասիրական քաղաքականութիւն է ունեցել իր կառավարութիւնը հարեւանների հանդէպ, թէ ինչպէ՛ս նա լաւ է վերաբերւել դէպի Վրաստանում գտնուած հայ գաղթականները, թէ ի՛նչ հանդուրժող վերաբերմունք է ունեցել դէպի ազգային փոքրամասնութիւնները, թէ ինչքա՛ն անմեղ է եղել հայ-վրացական պատերազմի խնդրում եւլն., եւլն. — Ի հարկէ այս ամէնն էլ ծուռ հայելու արտացոլումով ներկայացնելով ռուս ընթերցողներին։

Բուն նիւթի տեսակէտից ուշագրաւ երկու կէտ կար միայն Ժորդանիայի պատասխանի մէջ։ Առաջինը՝ որ նա ձեւացնում է, է մենք պահանջում ենք այժմ վրաստանի սահմանների մէջ գտնուող ամբողջ Բորչալուի գաւառը, որտեղ Հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում, հետեւաբար եւ մեր պահանջը չէ համապատասխանում ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքին։ Երկրորդն էլ այն է, որ Ժորդանիան, հակառակ իր եւ իր կուսակցութեան մինչ օրս հետապնդած տեսակէտի, թէ ազգային սահմանները պէտք է որոշւին համաձայն ժողովուրդների իրական կամ ազգագրական դասաւորման՝ Ախալքալակի խնդրում «պատմական իրաւունքի» կողմնակից է դուրս գալիս։ Վրաստանը չի կարող հրաժարւել Ախալքալակից, ասում է նա, որովհետեւ Ախալքալակը Վրաստանի հնագոյն գաւառներից մէկը լինելով հանդերձ՝ վրացական մշակոյթի օրորանն է հանդիսանում։

Երկու կէտից էլ պարզ երեւում է, որ Ժորդանիան հակամիտ չէ հայ-վրացական հողային վէճերին մօտենալու այն սկզբունքներով, որ նա քարոզում է «Մեր Տարաձայնութիւնները» գրքի մէջ, ինչպէս որ հակամիտ չէ եղել անցեալում։ Ըստ երեւոյթին՝ ազգերի հաւասարութեան սկզբունքը, ազգային ինքնորոշման իրաւունքը, միջազգային յարաբերութիւնների համար պարտադիր բարոյականութիւնն ու արդարութիւնը եւն., նրա համար արժէք ունին այնքան միայն, ինչքան դրանցից գործնական շահ կարող է ստացւել Վրաստանի համար։ Սրանից դուրս՝ վերոյիշեալ սկզբունքները՝ կորցնում են իրենց արժէքը Ժորդանիայի աչքում։

Հարկադրուած լինելով այսցաւալի եզրակացութեամբ պատասխանել նրա յօդուածին՝ ես սահմանափակւեցի միայն ճշտելով, որ Ժորդանիան խոյս է տալիս որոշակի ձեւով իր առջեւ դրած հարցերից եւ ինձ վերապահեցի այլ առթիւ անդրադառնալ այն մեղադրանքներին, որ նա առաջ է բերում Դաշնակցութեան եւ Հայաստանի հանրապետական կառավարութեան դէմ՝ իր խուսափումը քօղարկելու համար։

Իմ պատասխան-յօդուածի մէջ երկու դիտողութիւն կամ պարզաբանութիւն կայ, որոնք առանձնապէս կարեւոր են վրաց ազգայնականների կողմից հետապնդւող վէճի մէջ։ Սրանցից առաջինը վերաբերւում է Հայկական Բորչալուին եւ հետեւեալ տողերն է ներկայացնում.

— «Ընկ. Ժորդանիան ասում է, թէ ես իբր թէ պահանջում եմ այժմեայ Բորչալու գաւառը, որտեղ, համաձայն խորհրդային վիճակագրութեան, այսինքն համաձայն վրաց բոլշեւիկների վիճակագրութեան, ազգաբնակութեան ընդհ. թիւն է 70,704, որից Հայերը միայն 12,059 հոգի են։ Չգիտեմ, թէ ինչի՛ վրայ է հիմնում ընկ. Ժորդանիան իր խօսքը, որովհետեւ ես այդպիսի անմիտ պահանջներ երբեք չեմ ներկայացրել։ Ինձ յայտնի է, որ նախկին Բորչալու գաւառի հարաւային մասը բոլշեւիկների կողմից Հայաստանին կցելուց յետոյ՝ Վրաստանի սահմաններում մնացած Բորչալուում Հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում, հէնց այս փոքրամասնութեան մասին է մեր խօսքը և ուրիշ ոչինչ։ Մենք պահանջում ենք— նորից մեկնելով Ն. Ժորդանիայի սկզբունքներից — որ Հայաստանի եւ Վրաստանի սահմանները այդ շրջանում շտկւեն այնպէս, որ յիշեալ հայկական փոքրամասնութիւնը, որի թիւը շա՛տ աւելի մեծ է, քան վրաց բոլշեւիկների հնարած թիւը, ընկնի Հայաստանի սահմանների մէջ»։

Մեր երկրորդ դիտողութիւնը վերաբերում էր Ախալքալակին։ Զարմանք յայտնելով, որ Ժորդանիան, չնաշխարհիկ salto mortale կատարելով դէպի «պատմական իրաւունքը», վրացական հին մշակոյթի օրորաններից է խօսում Ախալքալակի պահանջը հիմնաւորելու համար՝ ես գրել էի.

— «Բայց եթէ մշակոյթի օրորանի մասին խօսելու լինինք, հապա ո՞ր Հայը կարող է մոռանալ, որ Վրաստանի ներկայ մայրաքաղաքը, Թիֆլիսը, որի մէջ Հայերը անյիշելի ժամանակներից ի վեր գերակշռող թիւ են կազմում, անդրկովկասեան ամբողջ հայութեան նորագոյն մշակոյթի օրորանն է եղել։ Մեր գրականութիւնը, մեր արւեստը, մեր գիտութիւնը, մեր մամուլը, մեր օրինակելի դպրոցները որտե՞ղ են ծնունդ առել եւ բարձր ծաղկել, եթէ ոչ Թիֆլիսում։ Այնուհետեւ՝ այն իսկական մշակութային աշխատանքը, որի շնորհիւ Թիֆլիսը դարձել է եւրոպական քաղաք, այն բոլոր գործարանները, բանկերը, հիւանդանոցները, թատրոնը, երաժշտանոցը, հսկայական շէնքերը, որոնց մէջ ընկ. Ժորդանիան այնքա՛ն հաճոյակատարութեամբ տեղաւորում էր իր եւրոպացի հիւրերին, որոնք ամբողջ աշխարհում Վրաստանի յառաջդիմութեան գովքն էին անում — ո՞վ է ստեղծել այս ամէնը, եթէ ոչ Հայերը գերազանցօրէն։ Եւ որպիսի՛ դառնութիւն պիտի զգան այս Հայերը, մտածելով որ իրենք կարող են եւ պարտաւոր են թողնել իրենց դարաւոր աշխատանքի արդիւնքը ի վայելումն հարեւան ժողովրդի, մինչդեռ այդ ժողովրդի ընկերվարական պարագլուխը, ընկեր Նոյ Ժորդանիան, չէ կարող հաշտւել այն մտքի հետ, որ Վարձիա քաղաքի աւերակները, կամ ծագումով վրացի մի քանի աւատական իշխանների ամրոցների փլատակները Ախալքալակի հետ միասին յանկարծ Հայաստանի սահմանների մէջ ընկնեն… Այս դառնութիւնը կրկնակի ուժով պէտք է զգան նրանք, մանաւանդ երբ յիշեն, որ նոյն ընկ. Ժորդանիան առանձին քնքշութիւն չէր տածում դէպի մշակոյթի օրորանները, երբ գրաւում էր հայկական Բորչալուն, որը դարեր շարունակ լուսատու ջահի դեր է կատարել Հայաստանի կեանքում, եւ ուր այսօր էլ փռուած են հին հայկական մշակոյթի աննման կոթողները…»

Պատմական իրաւունքի մասին իմ դիտողութիւնները վերջանում են հետեւեալ նախազգուշացումով.

—Խորհուրդ չէի տայ այսօրինակ նկատումներով տարւել։ Նրանք ոչ միայն անմիտ են, այլ եւ վտանգաւոր։ Չէ՞ որ հարիւր տարւայ ռուսական տիրապետութիւնը Անդրկովկասում նոյնպէս պատմութիւն է։ Եւ այն էլ ի՛նչ պատմութիւն…»

Ահա այս վէճի առթիւ են աղմուկ բարձրացրել «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները։

Տեսնենք, ի՛նչ են ասում նրանք։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ 12 ՄԵԾ ՄԱՐԴԵՐԸ

Որո՞նք են ներկայիս աշխարհի մեծագոյն մարդերն ու կիները։

Այս հարցումին պատասխանը գտնելու համար տասը հոգինոց յանձնախումբ մը կազմած է Նիւ Եորքի «Էմերիքըն» թերթը։ Տասը հոգիին բոլորն ալ Ամերիկացի են.—Հինգ քոլէժի ուսուցիչներ, մէկ եպիսկոպոս, մէկ ծերակուտական, մէկ հրապարակագիր, մէկ հեղինակ, մէկ գրական քննադատ։ Ասոնցմէ չորսը կ'ուզեն ծածկել իրենց ինքնութիւնը։

Յանձնաժողովը արդէն ընտրած է այդ 12 անմահները, որոնք ստացած են հետեւեալ քուէները, Թոմաս Էտիսըն՝ 9 քուէ, Մուսոլինի՝ 7, Փրոֆ. Այնշթայն՝ 6, Ճորճ Պէրնըրտ-Շօ՝ 5, Հէնրի Ֆորտ՝ 5, Փատէրէվսքի՝ 5, Ռըտեարտ Քիփլինկ՝ 5, Տիկին Քիւրի՝ 4, Քլէմանսօ՝ 4, Օր. Ճէյն Ատամս՝ 4, Օրվիլ Րայթ՝ 4, ծերակուտական Մարքոնի՝ 3։

Յանձնախումբին նախագահն էր Նորթ Քարոլինայի համալսարանին ուսողութեան ուսուցիչ Տոքթ. Արչիպալտ Հէնտերսըն։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՏԳԷՏ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՄԸ ՔԱՑՔՑՈՒՔՆԵՐԸ ԵՒ ԼՈՒՐՋ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յիշելով բոլշեւիկ կառավարութեան խոստումը հայ գաղթականներ Սեւ ծովու եզերքները փոխադրելու մասին, հեղինակը կը գրէ.

— «Հայերը պիտի տարածուին ծովուն եզերքները, աւելի բազմածին եւ աւելի գործօն պիտի ըլլան։ Աւելի՛ լաւ, գոնէ քիչ կը կռուին իրարու հետ եւ հայրենաբաղձութեան իրիկուններուն՝ պիտի դիտեն Սինոպէն Իսկէնտէրուն երկարող երկիրը։»

Այո՛, Հայը կը տառապի հայրենաբաղձութեամբ, կը ձգտի իրականացնել նախահայրերուն հայրենիքը։ Կորովի հաւատք ունի իր ապագային վրայ։ Հեղինակը Հռոմի գրասենեակին մէջ նստած առջեւը թող առնէ «Կայսրութեան Ուղիները» հանդէսը, որուն վրայ սլաքներ ցոյց կուտան հռոմէական կայսրութեան ճամբաները դէպի Կիլիկիա, Ռումանիա, Ֆրանսա, Սպանիա, Եգիպտոս, Թունուզ, Սուրիա եւ ինքզինք նկատելով Հռոմի ժառանգորդ՝ երկարօրէն խոկայ։ Հայրենիքի համար նուիրում քարոզող անհատ մը հարկ է որ երթայ ափրիկեան ափերէն անդին, եռագոյնը տնկելու Սահարայի բացերը, աւազակոյտերուն վրայ։ Հայուն ծրագիրը կրնայ իրականանալ շուտով, որովհետեւ չափաւոր է, բայց Միջերկրական տիրապետութիւնը հեռաւոր ապագայի գործ է։ Բայց անկարելի է նախատեսել վաղն իսկ։ Անակնկալը մարդկային կեանքի տարրն է։ 1917ին Փիավէ գետին ձախ ափին վրայ կը ծածանէր Թրքական դրօշը։ Կը կարծուէր թէ իտալական դրօշը պիտի ծածանէր Իզմիրի վրայ եւ ռուսականը՝ Այա Սոֆիայի…

Հեղինակը կը գրէ դեռ.

— «Եւրոպա, բազմաթիւ սխալներ գործելէ ետք, Լօզանի մէջ բիւր ներողութիւն խնդրեց Թուրքէն, ներեց նախատինքներուն, տեղի տուաւ պահանջներուն, լքեց առանձնաշնորհները եւ պարտուած՝ դադար միայն կ'երազէ»։

Հայուն ալ կը մնայ արգահատիլ այդ Եւրոպայի վրայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Հայը չունեցաւ իր ազգային օջախը։

Հեղինակը չի հաւատար Թուրքեւիտալեան դաշնակցութեան մը, որ եթէ ըլլայ իսկ, քանի մը ժամ կը տեւէ և հրէշներ կ'արտադրէ։ Իտալիան չի կրնար համաձայնիլ Թուրքին հետ. «Եթէ Իտալացի մը Անատոլիայի անունը տայ՝ կորսուած է։ Ոչ մէկ Իտալացի կրնայ Անատոլուի հարաւը բնակիլ։ Եթէ կարենան՝ Թուրքերը անշուշտ հոն գտնուող Իտալացիները պիտի փոխանակեն Բոնկոյի խափշիկներուն հետ»։ (էջ 177)։

Ի՞նչ նշանակութիւն ունի ուրեմն իտալեւթուրք համաձայնութիւնը։ Հեղինակը խորհրդակցութեան չկանչուեցա՞ւ։ Իր գիրքէն օրինակ մը նուէր տալու էր Մուսոլինիի։

«Թուրքիան անապատ կ'ուզէ իր շուրջը, եթէ մարդու պէտք ունենայ պիտի դիմէ նախկին բարեկամներուն, տկարներուն, անմիաբաններուն, երբեք իտալիոյ՝ ոչ դրամագլուխի ոչ աշխատաւորներու համար։» (էջ 179)։

Հեղինակը հաւատք չունի Թուրք բարենորոգումներու վրայ։ «Թուրքը իսլամ է, ասիական, բազմակին եւ հակաքրիստոնեայ։» «Երբեք Թուրք մը քրիստոնեայ եղած չէ, հակառակ այնքան դպրոցներու բազմութեան։ Հակառակը ճշմարիտ է, որքա՛ն կաթոլիկներ թրքացած են, օրինակ Տօքթ. Կոլնիէ որ իսլամացաւ եւ Ֆրանսայի մէջ երեսփոխան ալ եղաւ»։ (էջ 251)։

Ինչո՞ւ մեղադրել Հայուն հաւատափոխութիւնը սպանդէ ազատելու համար, երբ ուրիշներ ոչ թէ համոզումով, այլ շահու եւ կնոջ համար կ'իսլամանան։

Հեղինակը կը հաստատէ որ Թուրքը ոչ ճարտարարուեստ, ոչ վաճառականութիւն ունի։ «Մուրացիկներ կը վխտան ամէն կողմ, յիմարներ կիսամերկ կը պտտին առանց շուն մը յուզելու, գինովներ կը նեղեն տիկինները. ոչ մէկը կը զարմանայ»։

Թող բաղդատէր պետութենէ զուրկ Հայութեան կազմակերպութեան հետ, որ ունէր աղքատախնամներ, հիւանդանոցներ։ Իր մէկ հայրենակիցը կը գրէր ժամանակին. «Հայերը 700է աւելի դպրոցներ ունին, իրենց միջոցներով մատակարարուած, առանց կառավարական օգնութեան… ունին հիւանդանոցներ… բազմաթիւ դրամատուններ, 130 ճարտարարուեստական հաստատութիւններ, ունին Բարեգործական Միութիւն մը հիմնուած Նուպար փաշայէ, կեդրոնն է Գահիրէ…» Tonelli, Riv. Mil. Ita. 1914 Մայիսի թիւ)։

Հեղինակը կը հաստատէ որ Թուրքը ապերախտ է. «Թուրքերը Անատոլուի պատերազմէն ետք, որուն յաջողութեան համար մեր երկիրը միշտ եւ ամէն կերպով օգնեց իրենց, մեզմով երբեք զբաղած չեն։ Գործածած են Իտալիան իբրեւ մէկ զինուորը ճատրակի մը…»։

«Նոր Թուրքիան կասկածոտ է, սուլթանական դիւանագիտութիւնն ունի, կը ժպտի աջին, երբ ձախը ամպամած է… խոհեմ ըլլալու է, Էնկիւրի շատ զգայուն ջերմաչափ մըն է։ Ժամանակին կ'ըսէին թէ Թուրքիա «հիւանդ մարդ» է, հիմա կարելի է ըսել որ Էնկիւրիի հանրապետութիւնը մանկամարդ կին մըն է, առանց զարդի առանց երազի, բայց սարսափելիօրէն դիւրախոտիղ։»

Հեղինակը կը թուէ հայ թերթեր, որոնք գոյութիւն չունին այժմ, «Վերջին Լուր», «Ճակատամարտ»։ «Հայ թերթերը կը գրեն իրենց համոզումին հակառակ, կը պաշտպանեն իրենք զիրենք Թուրք ամբաստանութիւններու դէմ, հաւատարմութեան ապացոյցներ կուտան եւ կը խնդրեն միայն որ կարենան խաղաղօրէն աշխատիլ։ Հակաթրքութենէ անցած են դաշնակիցները քննադատելու որ զիրենք լքեցին այնքան խոստումներէ ետք։ Կ'ապրին Քրիստոսի տակուն հաւատքով եւ ժողովուրդին լեզուական աւանդութիւնով։»

Գովե՞ստ թէ պարսաւ նկատելու է այս տողերը։ Ի՞նչ ընելու էր հայ մամուլը, ի՞նչ կ'ընէ իտալական մամուլը։ Բոլոր իտալացի լրագրողներ իրենց համոզումին հակառա՞կ կը գրեն։ Ո՛րքան կարմիրներ սեւցան եւ սեւ շապիկ հագնելով իրենց համոզումները եւ սիրտերը փոխեցին։

60 տարի առաջ, Ռընան կը յանդիմանէր իր հայրենակիցները, Խրիմի պատերազմով Թուրքին օժանդակած ըլլալուն համար եւ կը հարցնէր. «Ի՞նչ ըրինք Հայերուն համար»։ Տարիներ ետք, Սորպոնի մէջ բանախօսութիւն մը արտասանելով յայտնի քննադատը, Ժիւլ լը Մէթր կ'ըսէր.

— «Մեր դիրքը հետզհետէ կը խախտի միջազգային քաղաքականութեան մէջ, մենք Արեւելքի քրիստոնեաներուն պաշտպաններն էինք, բայց բան մը չկրցանք ընել Հայերուն համար։»

Ընդհակառակն, ամէն բան ըրին։ Բազմաթիւ խոստումներէ ետք եւրոպական պետութիւններ սկսան մրցիլ Ջարդարարները զինելու եւ այսօր կը մրցին անոնց հետ դարպասելու համար։

Խաբուողը յանցաւոր է միշտ, խաբեբան երբեք՝ հզօրներու պատմութեան մէջ։

Դեռ կարելի էր գրել, բայց այսքանն ալ չէր արժեր։

ՀԵԹՈՒՄ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

(Յապաղած)

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Յունիս.— Մայիս 26ին իրիկուան ժամը 9.30ին Պրիւսէլի շքեղ սրահներէն Salle Marchalի մէջ աննախընթաց շուքով տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 10րդ. տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պելճիքայի մարմնին։

Սրահը լիքն էր բազմութեամբ մը։ Բեմը զարդարուած էր հայկական խոշոր դրօշակով մը որուն կողքին կար նաեւ պելժիական դրօշակը։

Նախագահը՝ ընկ. Դաւիթ Դաւիթխանեան բանալով հանդէսը, բացատրեց անոր նշանակութիւնը։ «Այս անկախութիւնը մեզ շատ թանկ է արժած եւ ոչ ոք չի կարող մեզնից խլել։ Մենք ճանապարհ ենք ընկել, այլեւս չենք նահանջի»։ Յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Հ. Հանրապետութեան նախկին վարչապետ ընկ. Ալեքս. Խատիսեան, որ երկար ճառ մը խօսեցաւ։ «Կ'ուզէի ժողովուրդին ուշադրութիւնը անգամ մը եւս հրաւիրել այն իրականութեան վրայ թէ այսօր Հայաստան մը կայ եւ պիտի ըլլայ. եւ այդ Հայաստանի գոյութիւնը, նոյնիսկ հայ ժողովուրդի բաղձանքներուն հակառակ վարչաձեւի մը տակ, մեզ սեփականատէր դարձուցած է այնպիսի գանձերու, որոնց մասին ասկէ տասը տարի առաջ ամէնէն լաւատես պոլիտիկոս հայն անգամ չէր համարձակեր երազել։

Այդ գանձերուն ամէնէն թանկագինը այն է որ՝ մեր անկախութենէն առաջ եւրոպական պետութիւնները հայկական հարցի վրայ կը նայէին, իբր հարստահարուած «րայա» ժողովուրդի մը կեանքի, ինչքի եւ պատուոյ պաշտպանութեան հարցի, ինչպէս նաեւ մենք կը բախէինք անոնց դռները այդ իմաստով, խնդրագիր մը մեր ձեռքը։ Իսկ այսօր արդէն պետական ժողովուրդ մը դարձած ենք եւ բոլոր պետութիւնները մեզ բարեկամ թէ թշնամի, մեր հարցը նկատի կ'առնեն իբր պետականութեան տէր ազգի մը դատ։ Յետոյ համոզիչ փաստերով շեշտեց թէ ուշ կանուխ կ'ունենանք ոտնահարուած իրաւունքներու գոհացումը, երբ մանաւանդ ունինք Պ. Տը Պրուքէրի, Լաֆոնթէնի, Ժիւսթէն կոտարի, Քրաֆթ Պօնարի եւ շատ մը անոնց նման անկաշառ բարեկամներ.

Ընկեր Խատիսեան ժողովուրդը յոտնկայս Հայկ. Անկախութիւնը ծափահարելու հրաւիրելէ վերջ, ֆրանսերէն ճառ մըն ալ խօսեցաւ եւ այս առթիւ կարդաց վերջերս ընկ. Ահարոնեանի Ամերիկայի «Հայրենիք»ին մէջ հրատարակուած «Պելճիքա եւ ծերակուտական Տը Պրուքէր» յօդուածին թարգմանութիւնը։

Բանախօսը յետոյ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս շնորհակալութիւն յայտնել Պ. Տը Պրուքէրի։ Ճիշտ տասը վայրկեան տեւող ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ յարգելի ծերակուտականը։

Պարթեւահասակ, պատուական ծերունին կէս ժամ խօսեցաւ, ամէն մէկ բառը կշռելով.

— «Ձեզի օրուան տիրող պայմաններուն մէջ չեմ ուզեր մեծ յոյսեր տալ։ Չեմ կրնար ըսել նաեւ որ պէտք է յուսահատիլ. հիմնական տուեալներու վրայ կառուցուած յոյսը վաղուան իրականութիւնն է։ Իսկ իրականութիւնը կրնայ գալ վաղը. կրնայ տարիներ տեւել։ Ես պիտի աշխատիմ ըն-

...դաշնակցութեան մէջ որ ...որ ձեր Հայրենիքէն դուրս, ...րոպայի գաղթական երկիրներուն ...էջ ցրուած էք, եւ նոյնիսկ ձեր ...ներկին դաշնակիցներուն կողմէ ...անդակօրէն պետականազուրկ ...նկատուիք, գէթ ձեր իրաւա...ն հանգամանքը ճշդող ծրագի...ստանաք։ Այդ պիտի ըլլայ ...ամենամեծ երջանկութիւնը»։

Գ. Տը Պրուքէր վերջացուց իր ...ոսքը հետեւեալ բառերով.

— «Հայկական դատին հա...մար աշխատիլը այդ ազգին հա...մար շնորհ մը չէ, այլ անխուսա...փելի պարտք մը։ Դուք իրաւունք ...նիք ապրելու եւ պիտի ապրիք։

Այնուհետեւ կարդացուեցաւ ...նրապետական Լաֆոնթէնի հա...յեկրական նամակը։ Դաշնակի ...վրայ ընտիր կտորներ նուագեց նո...րածիլ տաղանդ մը՝ օր. Վալանթին ...տագեան։

Ամէնէն վերջը սկսան եւրո...պական եւ հայկական պարեր։ ...խանդավառութիւնը մեծ էր եւ ...ացեց մինչեւ առտուան ժամը 4։ Այս առթիւ տեղի ունեցաւ նաեւ ...մերիկեան աճուրդ մը, որուն ա...ջնորդութեան ձգուած տուաւ Պ. Վարդան Մուրատեան, համեմ...ւած սրամտութիւններով։

Վ. Մ.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

Նոր ցնցում.— Մայիս 23ի գիշերը, ժամը 1ին երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան Լենինականի մէջ։

Տեղատարափ անձրեւ.— Մայիս 24ի իրիկունը, բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Լենինականի վրայ, որմէ յետոյ սկսաւ տեղատարափ անձրեւ մը։ Փողոցները վերածուած էին լիճերու։ Քանի մը տուներ ողողուեցան։ Կայարանին մէջ ալ, ողողման հետեւանքով, Թիֆլիսի շոգեկառքը 2,30 ժամուան յապաղում ունեցաւ։ Վնասները չնչին են։ Երկաթուղիին վնասուած մասերը դարմանուած են ...ւրճ ատենուան մէջ։

Հայաստանի սկաուտները.— Որոշուած է այս տարի տօնել Հայաստանի սկաուտական միութեան 7րդ տարեդարձը։ Կազմակերպութեան առաջին շրջաններուն մէջ, կառավարութիւնը մասնաւոր ջանքեր թափած է սկաուտ պատանիները դաստիարակելու համայնավար ոգիով, բայց դժուարացած է դաստիարակման ձեւերը որոշելու մէջ։ Այսօր սակայն, այդ կազմակերպութեան նպատակը յստակօրէն գծուած է,— համախմբել իր շուրջ պատանիները, կազմակերպել անոնց արտադպրոցական աշխատանքը, ժամանցի եւ խորհրդային դպրոցի ...նարարութեանը։

Սկաուտներու ամբողջ թիւը ցոյց կը տրուի 38,000։

Երեւանի պետական թատրոնը.— Մայիս 15ին փակուեցաւ Երեւանի պետ. թատրոնի 6րդ շրջանը։ Այս առթիւ ներկայացուեցաւ Լավրենեւի «Բեկում» թատերախաղը։

Թատերական վերջին եղանակին բեմադրուած են 11 թատերախաղեր, (125 ներկայացումով) որոնցմէ 7ը նոր,— Արինոտ Անապատ, Բուք, Խաթաբալա, Մռնչէ Չինաստան, Սէրը Ծփիներու տակ, Բեկում եւ Խռովութիւն։

ՊԱՅՔԱՐ ՌՈՒՍ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը որ դեռ վերջերս Լէնինկրատէն մինչեւ Օտեսա յաջողած է պրպտումներ կատարել, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ռուս գիւղացիներու եւ սովետ իշխանութեանց միջեւ պայքարին մասին, որ կը շարունակուի ձմեռէն ի վեր։

— Երբ քիչ հասայ, սովետները արդէն արգիլեր էին ձերմակ հացի վաճառումը։ Միայն «շատ սեւ հաց» եւ «սեւ հաց» կարելի էր գտնել։ Սովետները կը ջանան ջախջախել կուլակները, այն հարուստ գիւղացիները, որոնք հարիւրին 62 տուրք կը վճարեն։ Իսկ կուլակները կը մերժեն սերմանել։ Անոնց հերկելի հողերուն մէկ մասը բռնագրաւուած է, 15000ի չափ գիւղացիներ ձերբակալուած են։ Այս միջոցներով, սովետները պիտի կարենա՞ն խորտակել գիւղացիներու ընդդիմութիւնը։ Եթէ ոչ, Ռուսիա նոր աղէտի մը սպառնալիքին տակ կը գտնուի։

Որպէսզի գիւղացիները մղուին վարելու եւ հերկելու, սովետները անոնց կը յիշեցնեն ամուսնական նոր օրէնքի թոյլտուութիւնները.— Գիւղացի երիտասարդ կիներն ու այրերը կրնան ամուսնանալ վարուցանքի եւ հունձքի ժամանակ, յետոյ, ամուսնալուծուիլ։ Այսպէս, յաջորդ հունձքի ատեն, կրնան ուրիշ կին մը կամ ամուսին մը առնել»։

Բայց հակառակ այս ճնշումներուն կամ քաջալերանքի նման միջոցներուն, այս աշնան հունձքերը հարիւրին 50 նուազ եղած են քան անցեալ տարուան հունձքերը։ Իսկ կառավարութիւնը որ դրամական նեղութեան մէջ է, չի կրնար նպաստներ յատկացնել գիւղացիներուն, այնպէս որ անլուծելի խնդրի մը առջեւ կը գտնուի. կամ՝ հողագործներու ծախած ապրանքներուն գիները պիտի իջեցնէ, եւ կամ ցորենի գինը բարձրացնէ։ Խնկապէս կորդեան հանգոյց մը, որովհետեւ, կարելի չէ աւելի աժան ապրանք ծախել, առանց եւրոպական ներածութիւնները արտօնելու ու նաեւ, աւելի դժուար է ցորենին գինը բարձրացնել, երբ գնելու դրամ չկայ։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Վարչական Դիւանէն կը հաղորդեն հետեւեալը՝ ուղղուած Ալֆորվիլի հայ գաղթականներուն.—

«Ալֆորվիլի քաղաքապետութիւնը 9 Մայիս 1928 թուակիր եւ 655 համար պաշտօնագիր-նամակով մը կը յայտնէ Միութեանս թէ՝ այն հայ գաղթականները, որոնք Միութեանս Գաղթականաց Օգնութեան մասնաճիւղի ջանքերովը, ասկէ առաջ տեղաւորուած էին Ալֆորվիլի մէջ, սկիզբները, երկու երեք ընտանիք միայն. իրենց ընթացքով գոհունակութիւն միայն պատճառած էին քաղաքապետութեան։ Բայց, յորմէ հետէ այս հայ գաղթականներուն թիւն աւելցաւ, սկսան ծայր տալ կարգ մը դժուարութիւններ, որոնք երթալով կը բազմապատկուին։

Քաղաքապետը իր նամակին մէջ կ'ըսէ թէ՝ «քաղաքապետական իշխանութիւնները գրեթէ ամէն ատեն խոչընդոտներու կը հանդիպին իրենց գործունէութեան մէջ՝ այս գաղթական Հայերու անհոգութեան եւ անհնազանդութեան երեսէն, մասնաւորապէս իրենց բնակարաններուն կառուցման վերաբերեալ օրինական պարտադրութեանց կատարման առթիւ։ Ո՛չ մէկ սպառնալիք չի զօրեր զիրենք հրաւիրելու որ հպատակին նոյն այն օրէնքներուն եւ կանոններուն, որոնց ենթարկուած են բնիկ Ֆրանսացիները եւ որոնք մասնաւորուած չեն միայն Հայերուն։ Տուգանքը ազդեցութիւն չունի, հետեւապէս պէտք պիտի ըլլայ աւելի հեռուները երթալ։ Սակայն, աւելի խիստ միջոցներու դիմելէ առաջ, խորհելով որ ձեր ազդեցութիւնը (խօսքը ուղղելով Գաղթակ. Օգն. Մասնաճիւղին), որուն բարերար արդիւնքը զգալի եղաւ անգամ մը ասկէ առաջ, կրնայ օգտակար միջամտութիւն մը ունենալ, ստիպուեցայ խնդրելու ձեզմէ որ հաճիք գալ եւ զիս տեսնել՝ տնօրինելու համար պատշաճը այս մասին»։

Հետեւապէս, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէ՝ Ալֆորվիլցի հայրենակիցներէն այս կարգի թերացումներ ունեցողները, ինչպէս նաեւ Mairieի պաշտօնատան հետ բնակարանի շինութեան առթիւ՝ տեղական օրէնքներու հակառակ գործելով խնդիր ունեցողները, ներկայանալ Միութեանս ներկայացուցչին, Հայոց եկեղեցին, եւ եթէ ունին ո եւ է խնդրանք կամ առաջարկ, հաճին պարզել, որպէս զի կարելի ըլլայ խորհիլ եւ միանգամ ընդմիշտ վերջ տալ այս անկանոնութեանց եւ անհաճոյ գանգատանաց, որոնք նոյնքան անհաճոյ հետեւանքներ միայն կրնան ունենալ մեզի համար։ (Կնիք)

ՄԵՍԹՈՐԻՆՈՅԷՆ ՅԵՏՈՅ ԻՐ ՔԵՆԻՆ՝ ՕՐ. ՍԻՒԶԱՆ ՇԱՐՆՕ

Մեսթորինոյի դատապարտութիւնը յուզում մը առաջ բերաւ փարիզեան հասարակութեան մէջ, որ դեռ չէ հանդարտած։ Անոր գլխատման վճռին կը սպասուէր։ Ցուսախաբ ամբոխը այս անգամ ալ կը հարցնէ.— Ինչո՞ւ Սիւզան Շարնօն չձերբակալեցին դատի պահուն.— Որովհետեւ դատարանի մէջ ձերբակալումը, պիտի ուշացնէր վճիռը։

Եւ հիմա որ, Մեսթորինոյի շնորհալի մեղսակիցը ձերբակալուած է, ի՞նչ կրնայ ըլլալ պատիժը որուն պիտի ենթակուի։ Դատաւոր իրաւագէտի մը կարծիքով, այս մանկամարդուհին որ դատավարութեան ընթացքին միշտ լացաւ, ու քանի մը անգամներ նուաղեցաւ, ոչ միայն օգնեց մարդասպանին որ իր ոճիրը գործէ այլ նաեւ, անոր հետ մէկտեղ պատեց զոհին դիակը, կողոպտեց զայն ու ծածկեց գողօնները, ենթակայ է օրէնքի նոյն տրամադրութիւններուն, եւ հաւանաբար կրէ նոյն պատիժը։

ՄԵՍԹՈՐԻՆՕ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Մեսթորինօ՝ գոհունակութեամբ լսեց վճիռը որ իր գլուխը կը փրկէր եւ վճռէն յետոյ, չքաշուեցաւ խոստովանելու իր փաստաբանին.

— Վախցայ սակայն... գիտէ՞ք...։

Ու գիշերը հանդարտ քունով անցուց։ Ցկեանս թիապարտութիւնը անշուշտ, հաճելի բան մը չէ, բայց, ինչ որ ալ ըլլայ, աւելի լաւ է քան առտու մը կանուխ, կէս-քուն, կէս-արթուն կախաղան բարձրանալ։

Դատարանին վճիռը միայն հանրութիւնը չէ որ յուսախաբ ըրաւ, այլ նաեւ բանտին պաշտօնէութիւնը։

Անոնք համոզուած էին թէ՝ ան չի կրնար գլխատումէ խուսափիլ եւ առաջուց պատրաստած էին մահապարտներու յատուկ խցիկը եւ շղթաները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Լիոնը ունի մօտաւորապէս 4000ի մօտ հայութիւն մը որուն մեծ մասը կ'ապրի պանդոկներու մէջ։ Այնքան նախանձելի վիճակ չունին։ Այն պանդոկները որոնց մէջ մեր հայրենակիցները կ'ապրին, մաքուր չեն։ Մէկ պզտիկ սենեակի մէջ հինգ վեց հոգի կը կենան, մինչդեռ նոյն սենեակը երկու հոգիի համար է։ Այդպիսի պանդոկներուն մէջ սենեակները սուղ չեն, ամէնէն լաւ սենեակը կ'արժէ 120-130ֆր. ամսական։ Միւս կողմէ այս պանդոկները փայտաշէն են, կարելի չէ հանգիստ քնանալ մլուկներէն։ Անմաքրութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ կիներն ալ առաւօտուն կ'երթան գործի եւ իրիկունը յոգնած կը վերադառնան։

Մեր հայրենակիցներէն շատ շատերը բարեկեցիկ վիճակ մը ունին։ Լաւ չըլլա՞ր որ 2-3 հոգի բնակին մէկ սենեակին մէջ, փոխան 5-6 հոգիի որովհետեւ ամէն բանէ առաջ մաքուր օդ պէտք է շնչեն, մանաւանդ երախաները։

Կան մայրեր որ կը գանգատին թէ պզտիկները միշտ հիւանդ կ'ըլլան, բայց եւ այնպէս չեն խորհիր որ իրենց անմաքրութիւնն ալ մեծ չարիք կը պատճառէ։

Կ. Յովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՄՍԹԷՐՏԱՄԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Ֆութպոլի 9րդ ողիմպիականը վերջացաւ, առանց մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնելու աշխարհի մէջ։ Պատճառն այն է որ ժամանակին ամաթէօրի եւ փրոֆէսիոնէլի խնդիր ծագած ըլլալով, լաւագոյն խումբեր չմասնակցեցան։ Անգլիական, չեխ, հունգարական, շուէտական, աւստրիական, դանիական եւլն. խումբերը հեռու մնացին այս համաշխարհային մրցումէն եւ միայն 16 ազգային խումբեր իբր սիրող եղած հրաւէրին պատասխանեցին։ Բուէարկութեամբ առաջին անգամին իսկ իրարու դէմ ելան զօրաւորները, որոնք կ'ուզէին ամէն կերպով յաղթել։ Որքան խաղացողները յառաջդիմած էին իրենց խաղին ու խորամանկութեան մէջ, դատաւորները մնացած էին նոյնը, տկար, կասկածոտ, անվստահ եւ նկատի ունենալով պայքարին պատասխանատուութիւնը, յաճախ կ'ազդուէին խաղացողներէն եւ ժողովուրդին ցոյցերէն։ Ասիկա պատճառ եղաւ որ, տեղի ունեցած բոլոր մրցումներուն մէջ, դաշտին վրայ, տգեղ ցոյցեր ըլլան։ Այս տեսակ մրցումները պէտք էր որ յանձնուէին անգլիացի դատաւորներուն, որոնք թէ պաղարիւնութեամբ եւ թէ պաշտօնի գիտակցութեամբ միւսներէն շատ բարձր են։

Փորթուգալի եւ Եուկոսլաւիոյ մրցման ատեն երկու խաղացողներ պահ մը մոռնալով գնդակը, կոփամարտութեան ելան։ Հոլանտա— Ուրուկուէյի մրցումին, դատաւորը ժողովուրդին բացագանչութիւններէն այնքան ազդուած էր, որ ոչ մէկ սխալ սուլելու քաջութիւնը ունեցաւ։ Իտալիոյ և Ֆրանսայի մրցման ատեն, այս վերջինը պարտուեցաւ դատաւորին գործած մէկ սխալին հետեւանքով։ Սպանիոյ եւ Իտալիոյ մրցման ատեն, Իտալացի խաղացող մը դուրս ելած գնդակը կը լլէ ու կը նշանակէ։ Եգիպտոսի բերդապահը, Փորթուգալցիներուն մէկ հզօր շիւթը բերդի գիծէն ներս կը կեցնէ, բոլորը կը պոռան։ Բայց դատաւորը բան մը տեսած չըլլալով, նշանակէտը չընդունիր և պատճառ կ'ըլլայ Փորթուգալի խումբին պարտութեան։ Բայց ամէնէն եղերականը Ուրուկուէյի եւ Գերմաններու մրցումն էր։ Այս վերջինները իրենց ուժեղ կազմին ապաւինած, ուզեցին ջարդուփշուր ընել բոլորը, եւ երբ Ուրուկուէյ ըրաւ առաջին նշանակէտը, գերման սէնթըր հաֆ, Հոկան Քալպ, կը սկսի մաքրել դաշտը։ Քիչ յետոյ կը հեռացնէ նաեւ ուրիշ գերման մը Ուրուկուէյցի մը, ասիկա պատճառ կ'ըլլայ գերմանական խումբին պարտութեան։ Գերման խաղացողը այնքան զայրացած էր դատաւորին դէմ, որ կ'ուզէր գէշ խաղ մը խաղալ անոր. տասնեակ մը ոստիկաններ հազիւ կարողացան հանդարտեցնել զայն եւ դատաւորը ժամ առաջ հեռացնել մարզադաշտէն։

Վ. Հ.

ՕՐ. ՍՕՖԻ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ՊՕՂՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Առնուվիլ-լէ-կոնէս Անկլէն
10 Յունիս 1928

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅՐԵՐ ՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐ.— Պերլինի մէջ կին մը փորձեց իր հինգ զաւակները գետը նետել ու խեղդել։ Արդէն անոնց ամէնէն փոքրերը 1 եւ 2 տարու նետած էր եւ կը պատրաստուէր միւսներն ալ անոնց չար բախտին արժանացնել, երբ անցորդներ կրցան միջամտել ու արգիլել։ Երկու փոքրերը փրկուեցան։ Մայրը որ կը կարծուի թէ թշուառութեան հետեւանքով, խենթութեան նոպայէ մը բռնուած էր, զրկուեցաւ հիւանդանոց։

ԲԺԻՇԿ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴ.— Թունուզի մէջ, բժիշկ մը որ կէս խենթ մը կը դարմանէր, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ իր հիւանդին կողմէ, հրազէնի հարուածներով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԵՐԸ

Ծերուկ Գրիգորը յամառօրէն ...թիւն պահել որոշած կ'երեւ...։ Կարգը Ապտուլլահի եկաւ։ ...քզինքին արգահատեցաւ եւ ...ցունք թափեց։ Գլուխը ճօճելով, ...յտերը խորշոմեցնելով, թուրքի ...յատուկ ծամածռութիւնով մը ...երբ մուրացկանութեան կը սկսի ...ինքզինքը պզտիկցնելով, զինուորութենէն գանգատե...։

Գրիգոր էֆէնտի կը կոչէր ...ան։

— Էֆէնտի, կը կրնէր ան, ...ք ձեր արդիւնաբեր հողագոր...ութեան մէջ երջանիկ էք. մենք, ...ինչ ունինք։

Բայց, խորամանկ Գրիգորը, միշտ լուռ ու անտարբեր կը մնար։ Մուսթաֆայի միջամտելու վայրկեանը հնչած էր։ Անփոյթ շարժումով մը, ձեռքը գարակին վրայ երկարեց, եւ վար առաւ արծաթ ափսէ մը, զոր ընչասէր ակնարկով մը կը դիտէր։

— Վարպետ Գրիգո՛ր, ըսաւ. պէտք է որ այդ ափսէն մեզի նուիրես՝ երեք հաւով միասին, որպէսզի ուտելու բան մը ունենանք։

Ու շրթունքները կը լզուըռտէր։

Ծերուկ Գրիգորը շատ փութկոտ դէպի իրենց յառաջացաւ։

— Անշուշտ չեմ կրնար քեզի մերժել, ինչ որ այնքան քաղաքավարութեամբ կը խնդրես։ Բայց, քանի որ երեք հոգի էք, լաւագոյն եւ արդար միջոցը այն է որ պէտք է այս ափսէն ձեր պետին տանիմ, որպէսզի ձեր ամէնէն արժանաւորին տայ զայն։ Ես իրեն մօտ կը փութամ։

— Սա կեավուր շունե՛րը, մռլտաց Ապտուլլահ անմիջապէս հեռանալով, միշտ կը յաջողին քեզ խաղի բերել։

Անկեղծ էր այսպէս խօսած ատենը, որովհետեւ իր խորամանկութիւնը հաշուի չէր առներ։

Երեք ընկերները գոհունակութեամբ մեկնեցան, եւ Ապտուլլահ նոյն իսկ հարկ տեսաւ աւելցնել թէ ափսէն եւ հաւերը այդ դաւաճանին կը շնորհէր։

Վարժապետ Ցէմէթրիուսի տունը գացին։ Պէտք է ըսել որ վարժապետը քաջութենէ զուրկ ըլլալով, անոր մօտ աւելի յաջողութիւն ունեցան։ Քանի մը կապերտ հետերնին տարին։ Գալով նախկին կառապան Սթամաթիսի, պատերազմին արհաւիրքներուն համակերպող, իբր փիլիսոփայ, հաւ մը եւ իր հին ժամացոյցը երկարեց անոնց։

— Գիտեմ, որ պատերազմին պայմանն է այդ, մրմնջեց, աշառսիկ առէք ու զիս հանգիստ թողէք այլեւս։

Երեք մարդիկը կը հրճուէին։ Այսպէս, գոնէ ատրճան մը յաղթողի իրաւունք կը ստանային։ Քաջալերուեցան եւ համարձակութիւն ստացան։ Լրբօրէն, կոպտութեամբ նախկին պահապան Եօրկիի դուռը բացին։ Եօրկի երեսունէն վեր տարիքով երիտասարդ մըն էր, իրաւ քիչ մը ճոռոմաբան, բայց վախնալ չէր գիտեր։ Անոնք դեռ բառ մը չարտասանած այցելութեան նպատակը հասկցաւ արդէն։ Գործը իրեն հաճոյք չէր պատճառեր։ Բազուկները խաչաձեւած, անոնց դէմ կանգնեցաւ։ Մուսթաֆան անգամ այդքան յախուռնութենէն զարմանք զգաց։

— Երեքդ ալ՝ հետս պետին պիտի գաք, գոչեց անոնց երեսին։ Որովհետեւ, իր պատուէրին անսաստած ըլլալնուդ համար, կ'ուզեմ որ ձեր վիզը կտրէ։ Բնաւ չէ՞ք ամչնար այսպէս գիւղը կողոպտելու, երբ ձեզի արգիլուած է։

Պետի՞ն տանիլ զանոնք։ Զա՛ր սատանայ։ Կատակելու երեւոյթ չունի։ Ի՞նչ։ Այս անհաւատ շունը այդ սպառնալիքը ընելու քաջութի՞նը ունենայ։ Սաստիկ զայրացան։ Ի՞նչ ընել. բայց եւ այնպէս, պետը լաւ կամ գէշ, իր պատճառներն ունէր, պէտք էր յարգել։ Անշուշտ այդ քրիստոնեայ շուն կինն էր, իր երախայով... Ինչ եւ իցէ, խնդիրը հիմա իրենց գլուխը փրկելուն վրայ էր։ Որովհետեւ խրոխտ, իրենց երիտասարդ պետը այդ անարգ անհլիատներուն քթին տակ կրնար սոսկալի օրինակ մը տալ։ Ի՜նչ անարգանք։

— Է՜հ, տեսնենք, մի՛ բար կանար, միջամտեց Ապտուլլահ, անոր ուսը շոյելով։ Տե՛ս թէ քեզի չարիք պատճառելու ուէէ դիտում ունի՞նք։

Բայց միւսը.

— Ամէնքդ ալ սա տեղէն, կծիկը գնելու հաճոյքը պատճառեցէք ինծ, ապա թէ ոչ, ինչպէս որ ըսի, անմիջապէս պետին կ'երթամ։

Երեք մարդերը ներողութիւն խնդրեցին զայն փաղաքշելով։ Ապտուլլահ ալ խոնարհութիւն ընելով, երեքը մէկ փութացին դէպի իրենց վրանները անյայտանալ։

Խեղճ Եօրկիի ընթացքը սակայն, թէեւ ինքը այդ մասին չէր կասկածեր, իր քանի մը հայրենակիցներուն կորստեան պատճառ կ'ըլլար։ Երեք մարդիկը դարձեալ հաւաքուեցան եւ ժողով գումարեցին։ Այդ ծայրայեղ լրբութիւնը աչագին պատիժի մը արժանի էր։ Քրիստոնեաները իրենց քթին կը խնդային։ Ամէն գնով իրեն ամբարտաւանութիւնը նուաճել պէտք էր։ Ապա թէ ոչ անոնք յաղթող եղած կ'ըլլային, իսկ թուրքերը յաղթուածներ։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

կան ու զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներէ բաղկացած մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ընդառաջ գացին՝ մինչեւ Թէհրանէն 40 քիլոմեդր հեռուն։ Թէհրանի մէջ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ արքայական հիւրերուն։

Սիւրէյեա Թագուհին քօղարկուած էր...։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Ազգայնական բանակի զինուորները Թանկ-Շէուի մէջ ձերբակալեցին եւ զինաթափ ըրին այն հիւսիսային զինուորները, որոնք Փեքինի կարգապահութեան կը հսկէին։ Օտար դեսպանները իրենց զինուորական կցորդներով եւ պաշտօնական հագուստներ հագած գացին զօրավար Փաօ Եու Լինի բանակատեղին։ Իրենց դիմումը արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, դեսպանները գացին Նանեուան՝ Փեքինէն 25 քիլոմեդր հեռու՝ ազգայնական զօրավար Հան Ֆու Շուի, յիշեցնելու համար իր խոստումը։ Զօրավարը նախատական ընդունելութիւն ըրաւ դեսպաններուն եւ յայտնեց թէ Ֆէնկ-Եու-Հսեանկի հրամանները միայն կը գործադրէ։ Վերադարձին, դեսպանները բաւական ժամանակ սպասեցին Փեքինի դուռներուն առջեւ, որոնք փակուած էին։ Նանքինի կառավարութեան ուղղուած խիստ ծանուցագրով մը դեսպանները կը բողոքեն իրենց եղած նախատինքներուն, ինչպէս նաեւ հիւսիսային զինուորներու ձերբակալման դէմ, հակառակ ազգայնական հրամանատարի խոստումին։

Զօր. Չանկ Քայ Շէք հրաժարեցաւ ազգայնական բանակներու վերին հրամանատարի եւ ազգայնական զինուորական խորհուրդի նախագահի պաշտօններէն։ Զօրավարը կ՚ըսէ թէ Փեքինի գրաւումով, այլեւս վերջ կը գտնեն իր աշխատանքները։ Սակայն կը կարծուի թէ իր հրաժարման բուն պատճառն է ազգայնական զօրավարներու պայքարը՝ իշխանութիւնը ձեռք անցընելու համար։ Նանքինի կառավարութիւնը չպիտի ընդունի այս հրաժարականը։

Բեւեռախոյզները ողջ առողջ

Երկու շաբաթուան անձկագին սպասումէ վերջ, կարելի եղաւ ստոյգ տեղեկութիւն ստանալ թէ բեւեռախոյզ զօրավար Ումպէրթօ Նոպիլէ եւ իր 18 ընկերները ողջ առողջ են եւ կը գտնուին Շփիցպէրկի հիւսիս-արեւմտեան կողմը։ «Իտալիա» օդանաւը օդապարիկը խորտակուած է և անգործածելի դարձած։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, բեւեռախոյզները երկու խումբի բաժնուած են եւ իրարու հետ հաղորդակցութիւն չունին։ Կը կարծուի թէ սառոյցը, որուն վրայ կը գտնուէին, ճեղքուելով, երկու խումբերուն միջեւ ջուրի լայն անջրպետ մը բացած է։ Կը վախցուի որ խումբերէն մէկը ուտելիք չունենայ հետը։ Այժմ սառնալեռներու վրայ նստած, բեւեռախոյզները խաղալիք դարձած են բնութեան տարերքին։

«Ջիթթա տի Միլանօ» շոգենաւը անթելով խնդրեց Մուրմանսքի խորհրդային իշխանութիւններէն, որ փութացնեն «Փէրսի» սառնաբեկ զօրաւոր նաւուն ճամբորդութիւնը դէպի բեւեռ, միասին տանելով բալխիր եւ շուներ։ Նորվեկիացի օդանաւորդ Լարզըն եւ մեքենավար մը ջրօդանաւով ճամբայ ելան՝ Նոպիլէն եւ ըն՚երները փնտռելու համար, միասին տանելով քարտէս, ուտելիք, ատրճանակ եւ բալխիր։ Իրենց նպատակն է կարելի եղածին չափ շուտ տեղեկացնել աղէտեալներուն թէ օգնութիւն պիտի հասնի իրենց շուտով։ Հարիւրապետ Լարզըն Նորվեկիոյ պատերազմական նախարարութեան ուղղած մէկ հեռագրով կ՚ըսէ թէ գէշ օդը արգելք կ՚ըլլայ որ շարունակէ իր ճամբան դէպի հիւսիս եւ մանրամասնութիւններ կու տայ իր ծրագրին մասին։

Անթելի մը համաձայն, զօրավար Նոպիլէ տեղեկացուցած է թէ տակաւին 45 օրուան համար ուտելիք ունի։ Բոլոր ընկերները ողջ առողջ են, միայն երկու հոգի ծանր վէրքեր ունին եւ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ կտրել անոնց սրունքները։

Դաւադրութիւն Իպնը Սուուտի դէմ

Մէքքէէն կը հաղորդեն թէ Հիճազի թագաւոր Սուլթան Իպնը Սուուտի դէմ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է։ Գրաւուած փաստաթուղթերուն մէջ կայ նամակ մը գրուած Հնդկաստանի խալիֆայական ընկերակցութեան նախագահ Շէվքէթ Ալիի կողմէ եւ ուղղուած Եմէնի իմամին, որուն մէջ կը թելադրուի Արաբիոյ ժողովուրդը գրգռել եւ ապստամբեցնել «անհաւատ Իպնը Սուուտ»ի դէմ, ու վռնտել զայն Հիճազէն։ Նամակը կ՚աւելցնէ թէ Հնդիկները պատրաստ են նիւթապէս աջակցելու ա և է շարժումի, որ կը ձգտի գահազուրկ ընել վէհապիններու թագաւորը։

Դատարկապորտները Մոսկուայէն հեռանան

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները նշանակած են մասնաւոր յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ մինչեւ երեք ամիս փողոցներէ ու կայարաններէ մաքրագործել դատարկապորտ մանուկներէ, որոնք կրկին սկսած են շատնալ խորհրդային դրախտին մէջ։ Մոսկուայի մէջ սկսած են արդէն հաւաքել անչափահաս դատարկապորտները եւ այս հետապնդումը պիտի շարունակուի տասը օր։ Մայրաքաղաքին մէջ վխտացող այս դժբախտները ներքին գաւառները պիտի ղրկուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԻԼԱ ՔՈՒՆԻ դատավարութիւնը պիտի սկսի գալ շաբաթ Վիեննայի մէջ։ Հունգարիոյ նախկին համայնավար դիկտատորը ամբաստանուած է իբրեւ դաւադիր եւ կեղծարար։

ԳԱՀԻՐԷԻ Երեսփ. ժողովը իր ներքին կանոնագրին մէջ մտցուց բարեփոխում մը, որով լայն իրաւասութիւններ կը տրուին նախագահին՝ օրէնքին չհնազանդող երեսփոխանները պատժելու համար։ Քանի մը երեսփոխաններ սրահէն մեկնեցան, իբրեւ բողոքի նշան։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ կին մը ծնաւ հինգ զաւակ, երեքը մանչ, երկուքը աղջիկ։ Մայրն ու երախաները քաջառողջ են։

ՓԱՐԻԶԻ Գրականութեան Համալսարանին (Սորպոն) տնօրէն ընտրուեցաւ Անրի Տըլաքրուա, իբրեւ յաջորդ Պրինօի, որ չէր ուզած վերընտրուիլ։

ՓԱՐԻԶԻ «Համայնք»ի տարեդարձին առթիւ, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Ֆրանսայի ընկերվարականներու հսկայ թափօր մը, բաղկացած աւելի քան 5000 հոգիէ, յիշատակի այցելութիւն կատարեց Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը, եւ պսակներ զետեղեց 1870ի, Արիւնոտ Շաբթուան զոհերու «պատ»ին վրայ։

Այրի տիկին Արփինէ Վ. Սեւունի եւ փոքրիկն Սեդա, Պ. Գրիգոր Գարագաշ (Պոլիս), Այրի տիկին Գօլօլեան, Տէր եւ տիկին Տքթ. Միսաքեան եւ զաւակը (Գահիրէ), Այրի տիկին Սեպահ եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ տիկին Մարաշլեան եւ զաւակները, Այրի տիկին Ս. Ավրամաքի (Պոլիս), Տէր եւ տիկին Փէշտիմալճեան (Պոլիս), Պ. Պ. Յարութիւն եւ Լեւոն Գօլօլեան (Պոլիս), Այրի տիկին Փափազեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Գարագաշ, Պալթազար, Ալան, Գասապեան, Աղջիկեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, որդւոյն, փեսին, քեռայրին եւ ազգականին

Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունիս 9ին երիտասարդ տարիքի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon; ուսկից հանգուցելոյն մարմինը պիտս փոխադրուի Իսի-լէ-Մուլինոյի գերեզմանատունը։

ԾԱՆՕԹ.— Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Նահանգի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, եւայլն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փրակա, Ուս. Միութիւն.— Թերթը կը ղրկուի Aghababian, Armanski Studensky Svaz, Studentsky Domow,na Slupi, Prahy II. Tchécoslovaquie հասցէով, համաձայն վերջին յանձնարարութեան։

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մոնթրէօյ, Յ. Փ.— 100։
Պօն, Ա. Ի.— 70։
Նիւ Եորք, Վ. Ե.— 1 տոլար։
Վիէն, Յ. Մ.— 75 Ֆր.։
Մարսէյլ, Գործ.— 730։
Փարիզեւ-Վէնիսիէօ, Գ. Մ.—75։
Փարիզ, Գ. Ե.— 37,50։
Պօլէն, Գործ.— 64.50։
Շօմէրակ, Ս. Փ.— 35։
Լիոն, Յ. Ն.— 50։
Հէրիքուռ, Յ. Մ.— 40։
Ժալիէօ, Պ. Պ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սապանճացի (Իզմիթ) Սարգար, Սերովբէ եւ Միսաք Մարգարեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Անդրանիկ Ոնոփրիոս Մարգարեանը։ Իմացնել՝ Mme. Asia Gurdjieff, Fontainebleau, A. von Priore.

— Ակնայ Ապուչեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիպլէրեան եւ իրզաւակները Հռիփսիմէ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի աշխատակիցներէն թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ 1928

13 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 672

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄՈՒԼ ԵՐԹԵՒԵԿ ՄԸ

1923էն ի վեր ամուլ երթեւեկ մը կը կատարուի Փարիզէն Ժընեւ, Թուրքիոյ Հայերուն «լքեալ» գոյքերը փրկելու համար:

Այս աշխատանքին կապուած է մասնաւորապէս «Գաղթականաց Յանձնաժողովը», որ յաջորդեց Ազգ. Պատուիրակութեան, եւ որ լուծուած է իր կարգին, բայց պատուիրակ մը կը պահէ Բարեգործականի կողքին:

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնն ալ երբեմն հետաքրքրուած է այս խնդրով, միեւնոյն ելքին յանգելու համար:

Մինչեւ հիմա, Թուրքիա ոչ իսկ պատասխան կուտար Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ եղած հարցումներուն: Պատուիրակ Պ. Լ. Բաշալեան, որ այս անգամ ալ Ժընեւ գացած էր, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 50րդ նստաշրջանին առթիւ, մեզի կը տեղեկացնէ թէ վերջապէ՛ս պատասխան մը հասեր է Թուրքիայէն: Ի՞նչ: — կարդացէք օրուան լուրերը:

Քէմալական Թուրքիան «լքեալ» գոյքերու աւարը կազմակերպած օրն իսկ, վճռած էր ոչ մէկ տրամաբանութիւն եւ օրէնք նկատի առնել: Ոչ իսկ Լօզանի դաշնագիրը կամ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Ան թրքական օրէնքներն իսկ ոտքի տակ առաւ, որպէս զի կարենայ գլուխ հանել այս աննախընթաց աւազակութիւնը:

Եթէ այդպէս վճռած չըլլար, մէկ անտէր խրճիթ իսկ չէր կրնար իւրացնել: Մինչդեռ հիմա, օրը օրին հաստատած հրահանգներով եւ օրէնքներով, կրնայ յափշտակել ամէնէն ապահով կարծուած հարստութիւնը:

Չէ՞ որ համիտեան շրջանէն Եւրոպա հաստատուած Հայերու անցագիրներն անգամ անվաւեր հռչակած է, եւ հետեւաբար անտէր՝ անոնց գոյքերն ու կալուածները:

Անցեալ տարի թեթեւ բարեփոխում մը աւետեցին,— 1924 Օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած հարստութիւնները պիտի վերադարձուէին: Քանի մը հոգի յաջողեցան դատ բանալ եւ ետ առնել իրենց կալուածը:

Բայց, աւարառուները շուտ արթնցան: Անոնք հասկցան որ բաւական բան ետ պիտի տան, շնորհիւ իրենց իսկ օրէնքներուն: Եւ կէս ճամբէն դարձան, պայման դնելով թէ բուն տէրը պէտք է մէջտեղ ելլէ, թէ խե՛ղճ Թուրք «մուհաճիր»ները պիտի վնասուին եւլն.:

Այս կացութեան մէջ, ի՞նչ արժէք ունին այս կամ այն հայ պատուիրակին դիմումները, աղերսագիրը կամ բողոքագիրը:

Ի՞նչ արժէք ունի, նոյն ինքն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կամ ամբողջ կազմին աւելի կամ պակաս խիստ նամակը:

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ո՛ր եւ է բան ընելու միտք ունենար, մէկ հ՛առագրով կրնար լուծել ամբողջ խնդիրը: Մինչդեռ փաստ է որ ընկերի ոչ իսկ պատասխան կուտայ, իսկ Ժընեւի ժողովը սուտ-խենդ կը ձեւանայ եւ կը հանդուրժէ այդ կոպիտ անարգանքին:

Յետոյ, նոյն իսկ Լօզանի մէջ ստորագրուած դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերող ո՞ր տրամադրութիւնը կրցաւ կամ ուզեց պաշտպանել Ազգերու Դաշնակցութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ կողմէ վերջին պահուն տրուած պատասխանին, ինքնին նոր ապտակ մըն է Ազգերու Դաշնակցութեան երեսին: Եւ՝ հեգնութիւն և՛ արհամարհանք:

Այնպէս որ, ի զուր կը կրկնուին Փարիզէն-Ժընեւ երթեւեկները: Եւ ի զուր կը դիզուին բողոքագիրները:

Թուրքիան մէկ լեզու միայն կը հասկնայ,— բռնի ուժ: Այդ լեզուն գործածելու ո՛չ տրամադրութիւն, ոչ ալ կարողութիւն ունի Ազգերու Դաշնակցութիւնը, թէեւ յիսուն պետութիւն կը համրէ, իբրեւ անդամ: Աս աւելի շատ կը հետաքրքրուի այս կամ այն մեծ պետութեան շահած պատերազմական աւարը պահովելու: Եւ արդէն Մեծերն են որ թոյլ չեն տար ո՛ր եւ է միջոց ձեռք առնել Թուրքիոյ դէմ, իր յանձնառութիւնները յարգել տալու համար:

Ներկայ պայմաններուն մէջ, կայ մէկ միջոց միայն,— Բաշալեանները եւ Նմանները, որոնք շատ մեծ հաւատք ունին Երեւանի վարիչներուն իմաստութեան եւ ուժին վրայ, կրնա՞ն մէկ ճակատ կազմել եւ, հոգ չէ, աղերսագրով մը խնդրել որ՝ Հայաստան միջամտէ իբրեւ պետութիւն, մանաւանդ իբրեւ դրացի Թուրքիոյ եւ կռնակն ունենալով Մոսկուան:

«Լքեալ» գոյքերէն առաջ, ինչե՛ր ունինք մենք, Ազգերու Դաշնակցութեան կամ Մոսկուայի ուշադրութեան յանձնելու համար:

Բայց քանի որ «քանց մեզ աղէկները», Նորատունկեան էֆէնտիէն մինչեւ ռամկավար խմբագիրը աւելի հրատապ խնդիր չեն գտներ եթէ ոչ «լքեալ» գոյքերու հարցը, թող այդ գործին համար շարժման մէջ դնեն «անկախ եւ ազատ» Հայաստանի պետական ուժը:

Պատերազմ չէ որ կը պահանջենք, ոչ ալ հակախորհրդային ճակատ, այլ շատ համեստ բան մը,— փոխադարձ միջոցներ, ինչպէս կ՚ըլլայ երկիրէ երկիր:

Այս տարրական պարտքը յիշեցնելու քաջութիւնը պէտք ունենան բոլոր անոնք որ, կը հաւատան թէ կարելի է շատ բան շահիլ, Երեւանցիներուն կռնակը շոյելով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊՔԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (6 Յունիս).

— «Երեւանէն թոյլ չեն տար որ կաթողիկոսական պատուիրակը Ֆրանսա երթայ, եւ թեմը կազմակերպէ, թեմական խորհուրդն առաջնորդ ընտրել տալով:

Ինչո՞ւ այս արգելքը: Ընթացիկ տրամաբանութեամբ, դժուար է խելք հասցնել: Աւելին ըլլալով, բոլշեւիկեան մտայնութեամբ իսկ անկարելի է թափանցել այն խորհուրդին, որով մեկնումի հրաման չի տրուիր Էջմիածնականի մը:

Արդարեւ, մէկ կողմ թողլով զուտ ազգային օգտակարութեան պարագան, խնդիրը քննենք բոլշեւիկեան շահի տեսակէտով, խորապէս համոզուած թէ միայն այս կէտն է որ արժէք ունի կարմիր աղանդաւորներուն համար:

Դեռ վերջերս է որ, վանապատկան մնացորդ հողերու գրաւման առթիւ, Հողժողկոմ (հողագործական գործավար) Պ. Եր. զնկեան կը գանգատէր թէ Էջմիածնի արտասահմանեան առաջնորդները «բացի չնչին բացառութիւններէ», «մասնակցում են հակախորհրդային դաւադրութիւններին»: Եւ այդ չնչին բացառութիւններէն մէկը, անտարակոյս Պարսկա-Հնդկաստանի նոր թեմակալ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսն է, որ վերջերս Էջմիածնէն գնաց, եւ անդադար գովքը կ՚ընէ խորհրդային վարիչներուն, Անգլիացիներուն կասկածը հրաւիրելու աստիճան:

Արդ, ի՞նչ աւելի տրամաբանական, քան Ֆրանսա ղրկել մէկը, որ Հնդկաստանի առաջնորդին նման անդամ է Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդին, անոր պէս տարիներով մնացած է Հայաստան, եւ սեփական աչքերով տեսած ամէն բան: Եթէ իրապէս սուտ է որ Կաթողիկոսը կաշկանդուած է, եկեղեցիները կը բռնագրաւուին ու հասնող կարգալոյծին կը յանձնուին, կամ խղճի ազատութիւնը կապանքի ենթարկուած է, —թող արտասահման ղրկեն Գարեգին արքեպիսկ.ը, որ պտտի ամէն կողմ, եւ ականատեսի ջախջախիչ վկայութեամբ հերքէ այդ բոլոր զրպարտութիւնները:

Ատկէ կը շահին երկու կողմերն ալ: Եկեղեցին կը վերստանայ իր կալուածները, քանի որ գաղութահայ ժողովուրդը վերահասու պիտի ըլլայ իրականութեան, եւ երես պիտի դարձնէ «դաւող» առաջնորդներէն: Իսկ այսպէսով վերցուած կ՚ըլլայ հողերու գրաւման պատճառը կամ պատրուակը:

Միւս կողմէ, խորհրդային իշխանութիւնը պիտի կրնայ հանգիստ քուն քաշել, «դաւաղիր»ները չէզոքացուած տեսնելով:

Իր կարգին, ֆրանսահայ թեմն ալ առիթ պիտի ունենայ կազմակերպուելու, եւ պարարտ հող դառնալու Հօկերու գործունէութեան համար:

Երբեք թեւով շահ. զէ՞շ բան է:

Եւ սակայն, հակառակ այս բոլորին, Գարեգին արքեպիսկ. ամիսներէ ի վեր գամուած մնացած է Էջմիածին, եւ հրաման չունի մեկնելու: Չպիտի ալ կրնայ մեկնիլ, ինչպէս կը հաւատան իրազեկները:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԱՅՈՑ "ԼՔԵԱԼ„ ԳՈՅՔԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Կը տեղեկանանք թէ՝ Թուրք կառավարութիւնը վերջապէս հաճած է պատասխանել այն բողոքագիրներուն, որոնք Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցով ուղղուած էին իրեն՝ Գաղթականաց Յանձնաժողովի վարիչ Պ. Լ. Բաշալեանի կողմէ: Թուրք կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ կ՚ըսէ թէ արտասահման ապաստանած ա՛յն թրքահպատակները, որոնք քէմալական կառավարութեան հաստատուելէն յետոյ Թուրքիա չվերադարձան, այլ եւս թրքական հպատակ չեն նկատուիր, հետեւաբար եւ կառավարութիւնը ինքզինքը ազատ կը զգայ անոնց ինչքերուն մասին իր ուզած կարգադրութիւնն ընել՝ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութեան:

Միջազգային իրաւաբանութեան տեսակէտէ անհեթեթ այս պատասխանին առթիւ, Պ. Լ. Բաշալեան նոր բողոքագիր մը պիտի ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան:

ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործը կանոնաւորաբար առաջ կը տարուի: Մեր քաղած մասնաւոր տեղեկութեանց համաձայն, այս առթիւ ստացուած են նոր գումարներ՝ մօտաւորապէս մէկ միլիոն ֆրանք: Նուիրատուներն են հետեւեալ օտար մարմինները.— 3000 անգլիական ոսկի՝ Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցը, 2000 անգլիական ոսկի՝ Աստուածաշունչի երկիրներու Միսիոնը (Bible Lands' Mission), 2000 անգլիական ոսկի՝ Անգլիական Միացեալ Հայասիրական Մարմինները (Lord Mayor's Fund— Friends of Armenia, Save the Children եւ Society of Friends - Quakers), 600 սթերլինի չափ ալ ստացուած է նորվեկեան, շուէտական եւ գերմանական հայանպաստ մարմիններէ:

Սուրիոյ մէջ գաղթականական շէնքերու շինութիւնը կը շարունակուի եւ գաղթականները հետզհետէ կը տեղաւորուին:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Յունիս 28ին, պետութեանց ներկայացուցիչները պիտի գումարուին Ժընեւի մէջ՝ զբաղելու համար հայ եւ ռուս գաղթականներու իրաւական դրութիւնը ճշտելու խնդրով: Ինչպէս գրեցինք, վերջերս Հայեւռուս Խառն Յանձնաժողովը այս մասին յիշատակագիր մը ներկայացուցած էր շահագրգռուած պետութիւններուն:

Կը տեղեկանանք թէ Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Եգիպտոս պատասխանած են թէ իրենք կ՚ընդունին արդէն հայ եկեղեցական իշխանութեանց կողմէ տրուած պաշտօնաթուղթերը, հետեւաբար այդ առթիւ նոր մարմին ստեղծելու պէտք չկայ: Այս խնդրին եւ միւս կէտերուն մասին պետութեանց ներկայացուցիչները իրենց կառավարութեան տեսակէտը պիտի պարզեն Յունիս 28ի ժողովին:

Սմկօ անձնատուր Թուրքերուն

Թուրքիոյ Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ, որ այժմ Մ. Քէմալի հետ Պոլիս կը գտնուի, ստացած է հեռագիր մը, որ կ՚ըսէ թէ յայտնի քիւրտ ցեղապետ Սմկօ Յունիս 2ին Հէքքեարի երթալով անձնատուր եղած է Թուրք կառավարութեան:

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ «Սմկօ բազմաթիւ ապստամբութեանց մէջ ապստամբներուն վարիչ եղած եւ քանիցս հետապնդուելով Պարսկաստան փախած է: Հանրապետական կառավարութեան խիստ հետապնդումներուն հետեւանքով այլեւս չկարենալով ապստամբ վիճակի մէջ մնալ, անձնատուր եղած է: Այս պարագան կենդանի ապացոյց մըն է թէ թրքական հողերուն վրայ այլեւս տեղ չկայ ապստամբներուն:»

«Ճիւմհուրիյէթ» այս առթիւ կը հրատարակէ խմբանկար մը:

Հայ՞ մուրացկան մը, որ 7 միլիոն ունի

Լոնտոնի կիրակնօրեայ «Օպզըրվըր» թերթը կը հրատարակէ հետեւեալ լուրը.

Քիշնեւի (Պեսարապիա) ոստիկանութիւնը ձերբակալեց քաղաքին մէջ ծանօթ մուրացկան մը, որ կը կոչուի Լէոնիտաս Ատացքի: Յիշեալը այնպէս կը կեղծէր թէ մէկ սրունք ունի եւ ծանր հիւանդութեամբ մը կը տառապի. սակայն ուրիշ մուրացկաններ նախանձելով մատնեցին զայն իբրեւ կեղծարար: Լէոնիտասը բանտարկելէ վերջ, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց անոր գլխաւոր բնակարաններուն մէջ եւ հաստատեց թէ գողերու խմբակի մը գլուխը կը գտնուէր:

Ատացքի գողութեանց երբեք չէր մասնակցեր, արտակարգ ճարպիկութեամբ մը կը կազմակերպէր ամէն ինչ, ու կասկածի տեղի չտալու համար, կը մուրար: Հաստատուեցաւ թէ Պուքրէշի դրամատուններուն մէջ չորս գանձարկղներ ունէր, որոնք երբ բացուեցան, երեւան ելան նշանաւոր աւազակապետին բոլոր հարստութիւնները՝ 7ուկէս միլիոն ֆրանք արժէքով: Բոլոր առարկաներու ցանկը պատրաստուեցաւ. գտնուեցաւ սիկարէթի ոսկի տուփ մը, որ 1905ին Վիլհէլմ կայսեր կողմէ նուիրուած էր Աւստրիոյ կայսեր. վրան՝ ադամանդներով շրջապատուած՝ Վիլհէլմի պատկերը կայ:

Ատացքի Հայ(?) է, որ Պոլսոյ մէջ ժամանակին գոհարավաճառ եղած է եւ արտասահման մեկնած է պատերազմէն քանի մը տարի առաջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի փարիզեան թութակը վերջապէս, Յունիս 6ին, բարեհաճեր է իր ընթերցողներուն պատմել թէ՝ Մայիս 27ին Փարիզի մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը:

Եւ ի՛նչ, — «այդ անկախութեան տօնը ոչ մէկ արձագանգ գտաւ բարիզահայ աշխատաւորութեան լայն զանգուածներուն մէջ»:

Այս չքնաղ գիւտին վրայ ամէնէն առաջ խնդացած ըլլալու են բուն իսկ «Երեւան»ի գրաշարները, քանի որ գոյնզգոյն ներկայացուցիչներ ունէին, —ամէնքն ալ աշխատաւոր— եւ աչքով տեսան եւ ականջով լսեցին ամէն բան:

Եթէ խմբագիրը պատճառներ ունէր նոյն իսկ դրան առջեւ չերեւալու, գրաշարը հոն էր, ու կրցաւ համրել ե՛ւ անհամար բազմութիւնը ե՛ւ անոր «սոցիալական ծագումը»—հարիւրին իննըսուն՝ աշխատաւոր:

Ուրիշ գիւտ մը — «Տօնակատարութեան ատեն չհնչեց եւ ոչ մէկ բարիզահայ բանւորի եւ աշխատաւորի ձայնը»:

Այս կէտը ճիշտ է:

Արդարեւ, Մայիս 27ի գիշերը չհնչեցին ո՛չ «բանւոր» Միքաջէլ Պապաջանեանի, ոչ «աշխատաւոր» Վահան Մալեզեանի, ոչ «գործաւոր» Արշակ Զօպանեանի, ոչ ալ «պրոլետար» Փօղոս Էսմէրեանի Թո՛նդ աշխատաւորական ձայները, որոնք այնքան փայլ եւ գոյն կուտան Նոյեմբեր 29ի խեղկատակութեան...

Վ.Ա.Հ.

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

38րդ Ցանկ

	Ֆր.
Եւրոպահայ կարմիր խաչի Պոռտոյի մասնաճիւղէն	350.—
Արժանթէօյի հայ գաղութէն	310.—
Գումար	660.—
37րդ ցանկին գումարը	50,502.50
Ընդհ. գումար	51,162.50

×

. . . Խմբագիր,

ՊՈՌՏՕ, 10 Յունիս.— Մեծ յուզումով կարդացինք «Յառաջ»ի թղթակցութիւնները՝ Պուլկարիոյ երկրաշարժի հետեւանքներու եւ մեր հայրենակիցներու թշուառութեան մասին: Պոռտոյի հայ հասարակութիւնն ալ ուզելով իր համեստ բաժինը բերել, մասնակցեցաւ Եւրոպահայ կարմիր խաչի բացած հանգանակութեան եւ ձեզի կը ղրկէ արդիւնքը, 350 ֆրանք:

Վարչութիւն

×

. . . Խմբագիր,

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ.— Պուլկարիոյ տաբերային աղէտի սրտաճմլիկ հետեւանքները, խորապէս յուզեցին նաեւ մեզ: Ձեր ուղղած օգնութեան կոչերուն եւ բացած հանգանակութեան ընդ առաջ երթալու համար, մենք ալ ձեռնարկեցինք հանգանակութեան եւ հաւաքեցինք 310 (երեք հարիւր տասը) ֆրանքի համեստ գումար մը, իբրեւ եղբայրական օգնութիւն, գէթ արցունք մը չորցնելու: Ձեզ կը ղրկենք եւ կը խնդրենք օր առաջ իր նպատակին փութացնել:

Արժանթէօյլի հայ գաղութ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՔՆ ՈՒ ՆՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Ինչպէս Յառաջ հաղորդեց օրը օրին, յամառ զրոյցներ շրջեցան վերջերս թէ լուրջ տարակարծութիւններ կան Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչ Մորոյի եւ ելմտական նախարար Փուանքարէի միջեւ՝ դահլիճի հետեւած ֆրանքի քաղաքականութեան մասին եւ թէ Մորօ տուած է իր հրաժարականը։

Յունիս 5ին ելմտական նախարարութեան կողմէ պաշտօնապէս հերքուեցաւ լուրը։ Եւ սակայն, ինչպէս կ՚ըսէ ժողովրդական առածը, առանց կրակի մուխ չըլլար։

Օրուան կարեւոր ելմտական հարցերն են ֆրանքի մօտալուտ կայունացումն ու կայունացման սակը։ Ինչպէս կ՚երեւի, արդարեւ տարակարծութիւններ կան եղեր ու մինչեւ որ Փուանքարէ չյայտարարեց Ծերակոյտին մէջ թէ «ուշ կամ կանուխ, աւելի կանուխ քան ուշ կառավարութիւնը պիտի հրատարակէ պաշտօնական կայունացումը», Մորօ չէ հաճած ետ առնել իր հրաժարականը։

Միւս կողմէ անգլիական ոսկին որ տարիուկէս ի վեր անշարժացած էր 124.02ի վրայ, բարձրացաւ 124.20ի, ինչ որ յայտարար նշանն է նոյն տարակարծութեանց։

Աւելորդ չեմ համարեր Յառաջի ընթերցողներուն բացատրել խնդրին էութիւնը, որ այնչափ կենսական կարեւորութիւն ունի երկրի ելմտական եւ առեւտրական վիճակին վրայ։

Պատերազմէն առաջ մէկ անգլիական ոսկին կ՚արժէր 25.22 ֆրանք. մինչեւ 1919 թուականը, այսինքն զինադադարէն ալ քանի մը ամիսներ վերջ, այդ սակը հաստատ պահուեցաւ 25.25էն 27.50ի վրայ, ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութեանց համաձայնաբար ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ։ 1919ին, սակայն, այդ համաձայնութիւնը խզուեցաւ եւ որովհետեւ թէ՛ անգլիական եւ թէ ֆրանսական կառավարութիւնները հրապարակ հանած էին սովորականէն շատ աւելի դրամատոմսեր, ասոնց արժէքն սկսաւ հետզհետէ նուազիլ չէզոք պետութեանց դրամատոմսերու համեմատութեամբ, որովհետեւ այդ աւելորդ դրամատոմսերու փոխարէն զանոնք հրապարակ հանող պետութեանց վարկէն զատ ուրիշ ոեւէ երաշխաւորութիւն չկար։

Անգլիական ոսկին տոլարի համեմատութեամբ կորսնցուց իր արժէքին մինչեւ մօտ 1/3ը, իսկ ֆրանքը ինկաւ մինչեւ 10 սանթիմի, այսինքն հաւասարեցաւ իր արժէքի 1/10ին։ Անգլիական ոսկին, շնորհիւ անգլիական պետութեան ձեռք առած միջոցներուն եւ մանաւանդ անգլիական վաճառականութեան բարգաւաճ վիճակին, շուտով վերստացաւ իր բուն արժէքը, բայց ֆրանքը ի վիճակի չէր այլեւս իր նախապատերազմեան գինին հասնելու։ 1926 Յուլիսին Փուանքարէի վարչապետութեան կոչուելով, կասեցաւ ֆրանքի անկումը եւ անգլիականը 250 ֆրանքէն աստիճանաբար իջաւ 125ի, այսինքն ֆրանքի արժէքը 10 սանթիմէն բարձրացաւ 20 սանթիմ ոսկեդրամի։

Ահաւասիկ մէկուկէս տարի է որ այդ սակին վրայ հաստատ կեցած է։ Ամէն անգամ որ հրապարակին վրայ խնդրանքէն աւելի մատուցում կամ մատուցումէն աւելի խնդրանք կ՚ըլլայ ֆրանքի կամ արտասահմանեան դրամի, Պանք տը Ֆրանսը կը միջամտէ եւ հայթայթելով անհրաժեշտ գումարը, կը պահէ որոշուած սակը։ Որպէսզի Պանք տը Ֆրանսն ի վիճակի ըլլայ կատարելու կանոնաւորողի իր այս դերը, 1926ին հրատարակուած օրէնքով մը իրաւունք ստացաւ ուզածին չափ դրամատոմս հանելու, պայմանաւ որ անոնցմով տոլար կամ ոսկի գնէ։

Եւ արդարեւ այս մէկուկէս տարուան մէջ Պանք տը Ֆրանսը գնեց մօտ 45 միլիառի օտար դրամ եւ այսօր անոր հրապարակ հանած դրամատոմսերու քանակը կը հասնի մօտ 60 միլիառի ահռելի գումարին։ Անտարակոյս այս աւելորդ դրամատոմսերը գէշ ազդեցութիւն չըրին հրապարակին վրայ, քանի որ անոնց փոխարէնը ամբարած էին ոսկի եւ արտասահմանեան դրամ, բայց «մինչեւ ո՞ւր եւ մինչեւ ե՞րբ պիտի երթանք այսպէս», հարցուցած է Մորօ ելմտական նախարարին։

Ահաւասիկ տարակարծութեանց գլխաւոր կէտերէն մէկը, որովհետեւ Փուանքարէ կը յամառէր որչափ կարելի է ուշացնել պաշտօնական կայունացումը։ Մորօ հասկցուցած է անոր թէ քանի որ նոր ընտրութիւնները իրաւունք տուին իր քաղաքականութեան, ոեւէ պատճառ չկայ իր յամառութիւնը շարունակելու, մանաւանդ որ շահադէտներն են միայն որ իրենց գիտումնաւոր և խնդամթիւրուած տարաձայնութիւններով կրնան օգտագործել ֆրանքի անկայունութիւնը՝ ի վնաս Ֆրանսայի շահերուն։

Այսպէս, Ծերակոյտի առաջին նիստին մէջ Հէրի յայտարարեց բացորոշ կերպով թէ օտար ելմտագէտներ վտանգի աղաղակ են բարձրացուցած եւ կը նախատեսեն անմիջական գիներու բարձրացում եւ դրամատոմսերու բազմապատկում։ «Երբեմն, ըսաւ ան, Պանք տը Ֆրանսը կեղծած էր իր հաշուեկշիռը երեք միլիառով, իսկ այսօրուան հաշուեկշիռները անհասկնալի են գրեթէ 30 միլիառի քանակութեամբ դրամատոմսերու գործածման եղանակի մասին։»

Եթէ այս ամբաստանութիւնը ճիշդ ըլլար, կ՚ենթադրէք թէ ինչ պիտի ըլլար հետեւանքը։ Բարեբախտաբար ակնարկուած թերին տոմարակալութեան ձեւի մըն է ելմտական խնդիրներու հմուտներուն միայն հասկնալի եւ Փուանքարէ անմիջապէս պատասխանեց՝ զայրացած շեշտով մը թէ արտասանուած թիւը բացարձակապէս երեւակայական է եւ պախարակելի թեթեւամտութիւն՝ Ծերակոյտի նման լուրջ ժողովի մը մէջ կրկնել այդչափ վտանգաւոր խօսքեր, որոնք փոխանակ զինաթափելու շահադէտները, առիթ պիտի տան անոնց՝ աւելի մեծ թափով յարձակելու ֆրանքին դէմ։ Պանք տը Ֆրանսի գործողութիւնները բոլորովին օրինաւոր են, աւելցուց, եւ այդ գործողութեանց շնորհիւ է որ մէկուկէս տարիէ ի վեր կայունացած է ֆրանքը։

Ծագած տարակարծութեանց մէկն ալ մօտալուտ կայունացման սակն է։ Ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու, կան վերարժեւորման կուսակիցներ — մեծ մասամբ ազգայնական կալուածատէրներ— որոնք կ՚ըսեն թէ քանի որ կարելի եղաւ անգլիականը 250էն 124ի իջեցնել, ինչո՞ւ չաշխատիլ աւելի իջեցնելու։ Եւ սակայն, ըստ Պանք տը Ֆրանսի մէկ հաշուեկշիռին, եթէ ան այսօր անգլիականը 124ի հաշուով գնած օտար դրամները ֆրանքի վերածելու ստիպուի, անգլիականի գինին իւրաքանչիւր մէկ ֆրանքի փոփոխութիւնը 450 միլիոն ֆր. տարբերութիւն մը յառաջ կը բերէ. այսինքն եթէ 123էն ծախէ, 450 միլիոն ֆրանք կը կորսնցնէ եւ եթէ 125էն ծախէ նոյնչափ կը շահի. այս հաշուով, եթէ վաղը անգլիական ոսկին 100ի իջնէ, Պանք տը Ֆրանսը 24 անգամ 450 միլիոն, այսինքն մօտ 11 միլիառ կը կորսնցնէ։

Ո՞վ պիտի տայ այս ահագին տարբերութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ, ոչ Պանք տը Ֆրանսը՝ այլ Հանրային Գանձը, այսինքն հարկատուն, ես ու դուն, եւ շահը պիտի երթայ օտար շահադէտներու գրպանը, որոնք իրենց 124ի ծախած ապրանքը այսօր 100 ֆրանքով ետ պիտի առնեն։

Վերարժեւորման կուսակիցները կը պատասխանեն թէ երբ կայունացումն հռչակուի, Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի նախնական մթերքը — մօտ չորս միլիառ ֆրանք — նոր արժէքի վերածուելով, երբ 15 միլիառի տարբերութիւն մը յառաջ պիտի գայ, որմէ կարելի է 10 միլիառ յատկացնել վերարժեւորումէն գալիք վնասին։

Իրաւ է թէ վերարժեւորումէն մեծապէս պիտի օգտուին օտար շահադէտները, բայց անոնցմէ շատ աւելի պիտի օգտուի ազգային ընդհանուր հարստութիւնը։

Միւս կողմէ, վերարժեւորման հակառակ են բոլոր վաճառականները, արտադրողները եւ մանաւանդ գործարանատէրերը, որոնց արտածումը արդէն մեծապէս նուազեցաւ անգլիականի անկումով եւ կը սոսկան ֆրանքի նոր բարձրացումէ մը։ Քայլօ պէս մեծ ելմտագէտ մը կը կարծէ թէ 124էն պակաս գինով ֆրանքը կայունացնել՝ կը նշանակէ անանկութեան առաջնորդել ֆրանսական ճարտարարուեստը։ Լաւագոյնն էր անգլիականը 150 եղած ժամանակ կայունացնել զայն։

Այս բոլոր կարծիքներու մէջէն Փուանքարէ պիտի կրնայ անշուշտ որոշել լաւագոյնը։ Յոյս կայ թէ Յուլիսի մէջ պիտի հրատարակէ պաշտօնական կայունացման հրովարտակը, այժմեան սակին վրայ կամ առ առաւելն մէկ ոսկի ֆրանքը հինգ թղթադրամ ֆրանքի հաշուով։

L'Information ելմտական ծանօթ օրաթերթը երեսփոխաններու կարծիքն հարցուցած էր կայունացման մասին, հարիւրին 70 ի նպաստ կայունացման արտայայտուած են այսօրուան սակով. հարիւրին 20 անպայման վստահութիւն յայտնած են Փուանքարէին եւ հարիւրին 10 միայն ի նպաստ վերարժեւորման։

Այսօրուան սակով Ֆրանսայի պետական պիւտճէն 400 միլիոն անգլիական է (50 միլիառ ֆր.). եթէ անգլիականը 100ի իջնէ, այդ պիւտճէն պիտի հաւասարի 500 միլիոն անգլիականի։ Ո՞վ պիտի վճարէ այդ 100 միլիոն անգլ. ոսկի տարբերութիւնը.

Խեղճ հարկատուն, որու վճարման կարողութիւնը չարաչար գործածուած է արդէն...

Մ. Տ.

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

II.

Նախ քան այն հարցերին անցնելը, որոնք բխում են Ժորդանիայի եւ իմ մէջ ծագած վէճից՝ անհրաժեշտ եմ համարում մատնանշել մի քանի փաստական սխալներ, որ կատարում են իմ նոր ընդդիմախօսները՝ ըստ երեւոյթին ոչ պատահաբար։

Սրանցից առաջինը վերաբերում է Հայկական Բորչալուին։

Երբ Ժորդանիան, ճիշտ չըմբռնելով մեր պահանջները այս գաւառի վերաբերմամբ, յայտարարում է, թէ մենք պահանջում ենք Վրաստանից այսօր նրա սահմանների մէջ ընկած ամբողջ Բորչալուն, ուր Հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում, մենք նրա սխալը կարող ենք հասկանալ. Թէեւ ի հարկէ իրաւունք ունէինք սպասելու, որ նա, այսքան կարեւոր մի հարցում, աւելի լուրջ ուշադրութեամբ վերաբերուէր դէպի հարեւան ժողովրդի ցանկութիւններն ու մտադրութիւնները։

Սակայն երբ նոյն անհեթեթութիւնը մեզ վերագրում են և «Պրոմեթէ»ի կամ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները— սա մենք պատահական սխալի արդիւնք համարել չենք կարող։ Չենք կարող այն պատճառով, որ Ժորդանիայի կատարած սխալի առթիւ, սեւով սպիտակի վրայ գրել ենք, թէ մենք երբեք այժմեան վրացական Բորչալուի ամբողջութեան վրայ աչք չենք ունեցել եւ չունենք, թէ մեր պահանջը Խրամ գետից այն կողմը չէ անցնում, թէ մենք այդ գետի եւ խորհրդային Հայաստանի միջեւ ընկած այն հողամասն ենք պահանջում միայն, ուր Հայերը մեծամասնութիւն են կազմում եւլն.։ Այս բոլորը կարդացել են և գիտեն իմ նոր ընդդիմախօսները։ Եւ եթէ նրանք այնուամենայնիւ կրկնում են Ժորդանիայի սխալը, թող ների ասել, որ դա յիշեցնում է մեզ Աբդուլ Համիդի քաղաքականութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, հայկական վիլայէթների սահմանները լայնացնում էր քրդական եւ թրքական ընդարձակ շրջաններով, համոզելու համար Եւրոպային, որ այդ վիլայէթներում Հայերը փոքրամասնութիւն են կազմում։

Երկրորդ սխալը վերաբերում է Թիֆլիսին։ Մենք գրել ենք «Դրօ» թերթում, որ այս քաղաքը, «որի մէջ Հայերը անյիշելի ժամանակներից ի վեր գերակշռող թիւ են կազմում, անդրկովկասեան ամբողջ հայութեան նորագոյն մշակոյթի օրօրանն է եղել»։ «Պրոմեթէ»ն մեր խօսքերը չակերտների մէջ առնելով հանդերձ՝ աղաւաղում է նրանց իմաստը այնպէս, որ դուրս է գալիս, թէ ըստ մեր ըմբռնողութեան, Թիֆլիսը անյիշելի ժամանակներից ի վեր հայկական մշակոյթի օրօրանն է հանդիսանում։ Որ մեր խօսքն այստեղ բացառապէս հայկական նորագոյն մշակոյթին է վերաբերում, որ մենք Թիֆլիսի դերը ընդգծելիս միայն նորագոյն մշակոյթի տարրերն ենք յիշատակել— գործարան, թատրոն, մամուլ եւլն. — եւ որ այս երեւոյթները չէին կարող անյիշելի ժամանակներում գոյութիւն ունենալ Թիֆլիսում, որպէսզի վերջինս այդ ժամանակներից ի վեր ոեւէ ժողովրդի մշակոյթի օրօրան համարուել կարողանար— այս ամէնը գիտեն իմ ընդդիմախօսները։ Գիտեն, բայց եւ այնպէս աղաւաղում են իմ գրածը, որպէսզի իրենց պատասխանը հարցական եւ զարմացական նշաններով կամ «sic» բացագանչութիւնով համեմեն։

Մի երկու սխալներ էլ կողմնակի հարցերից, որոնք անմիջական առնչութիւն չունին Ժորդանիայի եւ իմ միջեւ արծարծուած վէճի հետ, բայց չգիտենք ինչու — թերեւս դարձեալ համեմի համար — առաջ են քշւում «Անկախ Վրաստան»ի կողմից։

Վերջինս ասում է, թէ երբ Թիւրքերը 1918ին, համաձայն Բրեստ-Լիտովսկի դաշնագրի, առան Կարսը՝ հայ ղեկավարները մեղադրեցին Վրացիներին «դաւաճանութեան» մէջ»։

Սա չէ համապատասխանում իրականութեան։ Ճիշտ է, այդ օրերին խորապէս վրդովւած էին ոչ միայն հայ ղեկավարները, այլ եւ ամբողջ հայ ժողովուրդը։ Բայց այս վրդովմունքը Վրացիների դէմ չէր ուղղուած, այլ Չխենկելիի եւ իր խորհրդականների դէմ, որոնց մեղադրում էին, թէ, առանց նոյն իսկ կառավարութեան բոլոր անդամների գիտութեան, Կարսը պարպելու հրաման էին տուել՝ անհնարին կացութեան մատնելով այնտեղի հայ զօրքին եւ ժողովրդին։ Այս վրդովմունքին, ինչպէս յայտնի է, զոհ գնաց մեր ողբացեալ ընկեր Խ. Կարճիկեանը, որուն ամբաստանում էին, թէ ինչո՞ւ իրազեկ չէ եղել Չխենկելիի մտադրութիւններին՝ նրա կարգադրութիւնը խափանելու համար։ Իրաւացի՞ էին այս մեղադրանքները թէ ոչ՝ դա այլ հարց է։ Կարեւորն այստեղ այն է, որ նրանցով պայմանաւորուած վերոյիշեալ վրդովմունքն ուղղուած էր բացառապէս Չխենկելիի եւ իր խորհրդականների դէմ, բայց ոչ թէ վրացիների դէմ։

Նոյն թերթը նոյն կապակցութեամբ գրում է.

— «Երբ որ անկախութիւն յայտարարելուց յետոյ Վրացիները հարկադրուեցին բանակցութիւններ սկսել Գերմանացիների հետ՝ հայ ղեկավարները ամբողջ աշխարհը թնդացրին Վրացիների «դաւաճանութեան» մեղադրանքով։ Մինչդեռ հէնց այդ բանակցութեան ժամանակ երկու հայ պատուիրակ կանգնած էին Վրացիների կողքին։ Սակայն մի Հայ էլ կար, որ մեզնից բաւական առաջ էր ուղարկուած նոյն Գերմանացիների մօտ։ Եւ գիտէ՞ք ով։ — Այսօր մեզ դատապարտող Պ. Ջամալեանը»։

Այս հատուածի մէջ նախ մի կարեւոր շփոթութիւն կայ։ Ճիշտ է, որ Վրաստանի անկախութեան առաջին օրերին, քաղաքական անցուդարձին իրազեկ հայկական շրջանները խորին վրդովմունքով էին լցուած դէպի վրաց ղեկավարները։ Սակայն այս վրդովմունքի պատճառը այն չէր, որ վերջիններս Վրաստանի անկախութիւնը հռչակելուց յետոյ, բանակցութիւնների մէջ էին մտել Գերմանացիների հետ, այլ այն, որ նրանք Բաթումի բանակցութիւնների ժամանակ, իրենց հայ Դաշնակիցներից եւ Զինակիցներից գաղտնի բանակցութիւններով Վրաստանի անջատ շահերը ապահովելուց յետոյ՝ առանց այդ դաշնակիցների համաձայնութիւնը առնելու, առանց նոյն իսկ նրանց նախազգուշացնելու, մենակ ձգեցին նրանց ընդհանուր թշնամու առաջ եւ մի կողմ քաշուեցին(*)։

Մենք չգիտենք, թէ այս օրինակ վարմունքներին ի՞նչ անուն պէտք է տալ, որ միանգամայն ճիշտ եւ արդար լինի։ Բայց եթէ այն օրերին հայկական շրջաններից «դաւաճանութեան» խօսքն է լսել՝ թո՛ղ այդ ծանր յանցանք չնկատուի։ Չէ՞ որ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները գիտեն, որ հէնց նո՛յն օրը եւ նո՛յն ժամին, երբ Վրաստանը իր անկախութեան ակտը ստորագրելով թողեց մեզ մենակ զօր. Նազարբէկեանը Բզովդալ եւ Հաջի-Կալա գիւղերը գրաւելով յետ էր շպրտում թշնամուն Դիղա Մայմեխի գագաթից, Դրօն Բաշ-Աբարանի շրջանում, Ղօնդաղսազ գիւղի մօտ, տաք կռիւների մէջ էր Թրքական Յրդ զօրաբաժնի հետ, իսկ զօր. Սիլիկեանը Սարդարապատի ճակատամարտի մէջ մարզած իր զօրամասերը դէպի Ալեքսանդրապոլ էր առաջնորդում...

Գալով Գերմանացիների հետ եղած բանակցութիւններին՝ այստեղ եթէ որոշ դժգոհութիւն եղել է մեր կողմից՝ դա բանակցութիւնների փաստին չի վերաբերում, այլ նրանց բովանդակութեանը։ Իմ ընդդիմախօսները չեն կարող ինձ հետ չհամաձայնել, որ այլ բան է, երբ մի Ջամալեան յարաբերութիւնների մէջ է մտնում Գերմանացիների հետ եւ նրանց խնդրում, որ իրենց ազդեցութիւնը գործ դնեն դաշնակից Թուրքերին սանձելու, որ դադարեցնեն իրենց առաջխաղացումը դէպի Անդրկովկաս — մի խնդիրք, որ, եթէ կատարուէր, փրկութիւն կը լինէր թէ՛ Հայերի, թէ՛ Վրացիների եւ թէ՛ Ադրբէջանցիների համար և բոլորովին այլ բան, երբ մի Չխենկելի կամ մի Աւալով արտաքին, օտար ուժերի միջամտութիւնն են առաջ բերում Անդրկովկասի ներքին գործերում՝ խնդրելով Գերմանացիներին, որ նրանք Վրաստանի կողմը բռնեն եւ նրա շահերը պաշտպանեն այն բոլոր հողային եւ այլ վէճերի ժամանակ, որ Վրացիները կ՚ունենան Հայերի և Ադրբէջանցիների հետ... (Նոյն, էջ 68)

Վերադառնալով մեր վէճի գլխաւոր նիւթին՝ մենք, նորից ճշտումի կարգով, պէտք է ասենք, որ «Անկախ Վրաստանը» չարաչար սխալւում է մեր հողային պահանջները համարելով «ողբ՝ կտրած գլխի մազերի վրայ»։ Եթէ այդ պահանջները կարելի լինէր մազերի հետ համեմատել, ապա մենք կ՚ասէինք, որ նրանց արժէքը կտրած գլխով չէ չափւում, այլ ամբողջ կեանքովը այն ջրահեղձի, որին մազերից քաշելով, ուզում են ազատել խեղդուելուց...

Մեր հարեւանները թերեւս իրաւունք ունին երբ ասում են, թէ իրենց համար մեր պահանջած հայաբնակ հողերը, ներկայ պայմաններում, կտրած գլխի մազերի արժէք ունին, որովհետեւ այդ հողերը նրանց համար սոսկ տարածութիւններ են՝ կապուած նիւթական որոշ բարիքների հետ։ Հիմնովին այլ բան է մեր վերաբերմունքը այս խնդրում։ Առանց վիճելի հողերի միացման՝ մեր ժողովուրդը չի էլ կարողանում պատկերացնել, թէ ի՛նչ է ներկայացնելու այն գլուխը, որի ողջացման քարոզներն է նա լսում։ Թո՛ղ հազար անգամ հայ գիւղացին ատամներ կրճտի իր գլխին բազմած օտար բռնակալների դէմ, նա չի կարող գլուխ բարձրացնել թօթափելու ատելի լուծը, քանի քաղաքական հեռանկարում այլ բան չի տեսնում, բայց եթէ ամէն կողմից բզկտուած մի հայրենիք, որի սահմաններից վտարուած պէտք է մնան մեր ոչ միայն թրքահայկական, այլ եւ ռուսահայկական հսկայ զանգուածները։ Այս հոգեբանութիւնը պէտք է հասկանան մեր հարեւանները։ Նրանք պարտաւոր են հասկանալ, որ հայ ժողովուրդը՝ իր աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան ընդունակութիւններով վար չլինելով ոչ մի հարեւան ժողովրդից, իսկ իր թւով երկրորդ տեղը բռնելով Անդրկովկասում՝ երբեք չպէտք է գոհանայ մի հայրենիքով, որ երկու անգամ Վրաստանից եւ երեք անգամ Ադրբէջանից փոքր լինելով՝ չի կարող իր մէջ պարփակել նոյն իսկ Խ. Հ. Միութեան մէջ գտնուած հայութիւնը։ Դրա համար էլ, նա, այդ ժողովուրդը, վիճելի համարուած հողերը, նոյն իսկ այսօրւայ իր վիճակում, ազգային-պետական գոյութեան պայման է նկատում եւ ոչ թէ «ողբ՝ կտրած գլխի մազերի համար»։

Այս ճշտումները կատարելուց յետոյ, մեզ մի դիտողութիւն է մնում միայն անելու մեր ընդդիմախօսներին՝ վիճելի խնդիրների էութեանը անցնելու համար։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Եթէ այս մասին վրաց հրապարակագիրները որ եւ է կասկած ունին՝ խորհուրդ կտամ նրանց կարդալ վրաց արտասահմանեան պատուիրակութեան անդամ Զ. Աւալովի «Վրաստանի անկախութիւնը միջազգային քաղաքականութեան մէջ» գիրքը եւ, յատկապէս, վերջինիս VII, VIII եւ IX գլուխները։

31 ԿԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

Գերմանիոյ նոր խորհրդարանին մէջ կան 31 կին երեսփոխաններ, որոնց 19ը ընկերվարական, 3ը կաթոլիկ կեդրոնական, 3ը համայնավար, իսկ հետեւեալ կուսակցութիւններէն իւրաքանչիւրը ունին երկուական կին անդամ.— ազգայնական, դեմոկրատ եւ ժողովրդային։

Ասոնց մէջ ամէնէն ուշագրաւ դէմքն է համայնավար Քլարա Ցէթքին, որ հակառակ իր 81 տարիներուն, իր ձայնը լսելի ընել կուտայ Ռայխսթակին մէջ։

Նոր խորհրդարանին մէջ 1[illegible] հոգի առաջին անգամ ըլլալով երեսփոխան կ՚ըլլան տեղական կամ դաշնակցային խորհրդարաններուն։ Ասոնց մէջ ամէնէն կարեւոր դէմքն է Գէորգ Բեռնհարտ «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի խմբագրապետը, որ իբրեւ հրապարակագիր մեծ համբաւ ունի ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Կը պատկանի դեմոկրատ կուսակցութեան։

Հ. Հ. ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ՆԻԿՈՍԻԱ. 1 Յունիս

Հայաստանի Հանրապետութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ, Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի մէջ տեղի ունեցան շքեղ հանդէսներ, Մայիս 27ին։

Լառնաքայի մէջ, մասնաւորաբար, տօնակատարութիւնը անմոռանալի եղաւ, շնորհիւ Հայ Գրասիրաց Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն։

Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան արարողութենէն վերջ, Salon Rose փութացած էր Լառնաքայի գրեթէ բովանդակ հայութիւնը, աւելի քան 600 հոգի, ինչպէս նաեւ յոյն քաղաքապետը՝ պ. Dimitriou։ Գրասիրաց Միութեան բանախօս տղաքը պ. Գ. Կ. Պօյաճեան եւ Ս. Գազանճեան գեղեցիկ կերպով պարզեցին օրուան նշանակութիւնը, առաջինը վերլուծելով անկախութեան պայքարին իմաստը՝ եղեռնախօս Ռ. Զարդարեանի յատկանշական մէկ խօսքով, երկրորդը նկարագրելով Սարդարապատի— Ղարա-Քիլիսէի ճակատամարտները, որոնք քստմնեցին վ. Է. Հիպփաշան ստորագրելու պաշտօնի պաշնագիրը։

Այս խօսեցաւ Տոքթ. Ռ. Թագուորեան, որ պատմական վերլուծման մը ընդմէ բոլոր այն դէպքերուն որ կը յատկանշեն մեր ազատագրութեան պայքարը, անկախութեան վերջին ջահի խորտակումէն (1375) մինչեւ Դաւիթ Բէկի ստեղծած կէս անկախ վիճակի կարճ ու փոթորկոտ շրջանը (1725), ու մինչեւ 1918ի Մայիսեան գեղածիծաղ առաւօտը, երբ Արամի հետ ծագեցաւ ամբողջ հայութիւնը։

Փրոֆ. Վ. Ենովքեան եւ քոյրը Օր. Վերժին Ենովքեան իրենց կուտային հանդէսին ջութակով ու դաշնակով։ Պ. Մ. Սիմոնեան մեներգեց «Հայաստան»ն ու «Կռունկ»ը։ Պ. Յ. Գալայճեան բաւական յաջողութեամբ վարեց իր կազմակերպած քառաձայն երգչախումբը։

Հանդէսին Նախագահը՝ պ. Գ. Թոսունեան եւ Գրասիրացի վարչութեան անդամներէն՝ պ. Օ. Պզտիկեան եռանդուն ջանքեր թափած էին հանդէսին համար։

Նոյն օր, կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին յունական մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նաւասարդեան խաղերը, կազմակերպութեամբ մարզիչ պ. Օ. Կազմաճեանի։ Նիկոսիոյ եւ Լառնաքայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի միացած ճիւղերը, իրենց փայլուն խաղերով հաճելի ժամանակ մը վայելել տուին Լառնաքայի հայութեան եւ շատ մը Յոյներու, Մայիս 28ի առթիւ։

Նիկոսիոյ մէջ, հանդէսը տեղի ունեցաւ գիշերը։ Ն. Մագսուտեան եւ Մ. Ճէլալեան ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մէլքոնեան որբանոցի Նախկին տեսուչ Տոքթ. Ամատեան օրուան խօսողներն էին։

Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Սարաճեան արքեպիսկոպոսի խօսքերը. «Ինչ կ'ըսեն թող ըսեն, ես պիտի տօնեմ Մայիս 28ը միշտ։ Հայաստանի կառավարութեան գլուխը կրնան ըլլալ Դաշնակցականներ, բոլշեւիկներ, Հնչակեաններ կամ ռամկավարներ. ազգին ու հայրենիքին անկախութիւնը տարբեր բան է, օրուան կառավարութիւնը տարբեր բան։ Ֆրանսացիները ունին իրենց Յուլիս 14ը, Ամերիկացիները Յուլիս 4ը, մենք ալ մեր Մայիս 28ը»։

* * *

Կիպրոսի անգլիահպատակ Հայոց՝ Տաճկաստանի մէջ, պատերազմի հետեւանքով կրած վնասները սկսած են հատուցանել, բայց գրեթէ աննշան գումարներով. 3-48 ոսկի. եւլն.։ Բոլորն ալ դժգոհ են արդիւնքէն։

Այս մասին աւելի մանրամասն պիտի գրեմ ուրիշ առթիւ։

ՀՐԱԶԴԱՆ

ԿԵՌԼԱ ՀԱՅԱՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՊՏՈՅՏԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 6 Յունիս

Կեռլայի (Թրանսիլվանիա) Հայ երեւելիներէն մէկը, Տոքթ. Փափ Կուսթաւ, գաղափարը ունեցեր էր երաժշտական պտոյտ մը կազմակերպելու Ռումանիոյ զանազան կողմերը՝ Կեռլայի Հայ եկեղեցւոյ (կաթոլիկ) երգչախումբով, եկեղեցական համերգներ տալու համար։ Կրկին էր իր նպատակը։ Նախ կը յուսար ձեռք բերել բաւական հասոյթ մը՝ յատկացնելու համար Կեռլայի եկեղեցւոյ նորոգութեան։ Ցետոյ նպատակ ունէր հայ եկեղեցական երաժշտութիւնը սիրցնել օտարներուն։

Առաջին նպատակը ջուրը ինկաւ, նոյնիսկ 150,000 լէյի մօտ վնաս մը բարդելով նախաձեռնող անձին ուսերուն, որովհետեւ 250 հազար լէյի մօտ ծախքէն հազիւ 100.000 լէյը փակուեցաւ համերգներուն հասոյթով։ Երգչախումբին յաջողութիւնը աւելի բարոյական էր։ Թէեւ գեղարուեստական արտակարգ յաջողութիւն մը չէր անոր ունեցածը, բայց կրցաւ ոգեւորութիւն ստեղծել մասնաւորաբար հայաշատ կեդրոններուն մէջ։

Երգչախումբը կը բաղկանար 35 երգիչներէ, փոքր մասը Կեռլայէն եւ մեծամասնութիւնը Քլուժի եկեղեցական երաժշտութեան դպրոցին երգչախումբի անդամներէն, փրոֆ. Մարցեան Նէկրէայի ղեկավարութեան տակ։ Ցայտագիրը կազմուած էր պատարագի կտորներէ, ինչպէս նաեւ քանի մը աշխարհիկ երգերէ.— «Մեր Հայրենիք», «Բամ փորոտան» եւ «Արիներու երգ»։ «Բամ փորոտան»ն էր ամէնէն աւելի յաջողութիւն գտածը։

Հովանաւոր մարմին մէջ կային Պապական Նուիրակ Մոնս. Տոլչի, դատական եւ կրթական նախարարները, Նախկին Նախարար Թրանքու Եաշ. փրոֆ. Եորկա, եւ թեմական առաջնորդը։

Երգչախումբը Կեռլայէն սկսելով յաջորդաբար համերգներ տուաւ Քլուժ, Թըրկու-Մուրէշ, Կալաց, Կոստանցա, Պուքրէշ եւ Պրաշով։

Պուքրէշի մէջ երկու համերգ կազմակերպուած էր, մէկ, երկուշաբթի առտուն Աթէնէի սրահին մէջ եւ միւսը հայ եկեղեցին։ Պուքրէշի համար անյարմար օր էր ընտրուածը. հետեւաբար հասոյթը 35.000 լէյը չանցաւ։

Թէ՛ Կալացի եւ Կոստանցայի եւ թէ Պուքրէշի մէջ Հայերը շատ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրին, եւ ի պատիւ խումբին տուին հացկերոյթներ։

Պուքրէշի հացկերոյթը, կազմակերպուած հայ միութիւններուն կողմէ, տրուեցաւ Էլիզէի մէջ, 70ի մօտ կոչնականներով. արտասանուեցան խանդավառ բաժակաճառեր, եւ երգուեցան ժողովրդական երգեր։ Առանձին ընդունելութիւններ սարքեցին նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Ազգ. Վարժարանը եւ Երեւան Միութիւնը։ Ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ նաեւ հայազգի նախկին նախարար Պ. Թրանքու Եաշի բնակարանը։

ԿՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կարէն Միքայէլեան, Հօկի պատուիրակութեան նախագահը, վերջերս գրքոյկ մը հրատարակեց արտասահմանի կտակներու մասին, գանգատելով որ անոնք չեն գործածուիր Հայաստանի համար։ Ռամկավարներուն Ամերիկայի պաշտօնաթերթը, Պայքար, շարք մը խմբագրականներ նուիրելով այս հարցին, դիտել կուտայ (26 Մայիս).

— «Գիտենք թէ արտասահմանի ամբողջ ժողովրդական հարստութիւնները — կտակ, նուիրատուութիւն, զանազան կազմակերպութեանց հասոյթներն ու պահեստի գումարները, մեծ արժէք մը չեն ներկայացներ պետական չափանիշով, գիտենք նաեւ թէ արտասահմանեան մարմիններ ու հաստատութիւններ մտքէ անցնելու չեն՝ Հայաստանի շինութեան գործին իրենց ծառայութիւնը պայմանաւորել ու սակարկել կառավարութեան հետ։ Ասիկա պիտի ըլլար իսպառ անտեղի ու անիմաստ պահանջկոտութիւն մը։ Այսու հանդերձ կայ ու կը մնայ խնդիր մը, որ պէտք է միանգամ ընդ միշտ որոշուի ու գիտցուի.

— Հայաստանի արտասահմանի հայութեան օժանդակութեան պէտք ունի՞ թէ ոչ։

Եթէ չունի, ինչպէս պարբերաբար կ'ըսուի՝ նոյնիսկ պատասխանատու համարուած շրջանակներէ ու անձնաւորութիւններէ, ասիկա պէտք է յայտարարուի յստակ ու շիտակ խօսքերով։ Այդ պարագային հարկաւ այլեւս քննադատութեան ու գանգատի ալ տեղի չի մնար, եւ արտասահմանի հաստատութիւնները, պահելով հանդերձ իրենց համակրութիւնն ու բարեացակամութիւնը Հայաստանի հանդէպ, կը զբաղին հայ գաղութներու կրթական ու տնտեսական պէտքերով։

Իսկ եթէ ունի, այն ատեն Հայաստանի վարիչ շրջանակներն ու հաստատութիւնները պէտք է այնպէս վերաբերուին, որ իրենց միջոցներն ու ծառայութիւնը Հայաստանի ի սպաս դնող մարմիններ ու մարդիկ, եթէ չքաջալերուին իսկ, գոնէ չյուսահատին։ Օրինակի համար, ի՞նչ իմաստ ու նպատակ ունի, երբ Հայաստան ղրկուած գումարներու պարզ ստացագիր մը չի ղրկուիր պատկանեալ հաստատութեանց կողմէ, ոչ ալ երկու բառով կը զեկուցուի թերթերու մէջ, երբ յայտնի է թէ այդ գումարները օրին տեղ հասած ու ստացուած են։ Կրնանք խորհիլ թէ ժամուն մէջ հրատարակութիւնը անպատեհ է՝ զանազան նկատումներով, ի՞նչ բանաւոր արգելք կրնայ երեւակայուիլ, որ երկու տող ստացագիր մը կարելի չըլլար ղրկել։

Եթէ Հայաստան պէտք ունի արտասահմանի Հայոց օժանդակութեան ոեւէ ձեւով, վարիչ շրջանակներ ու հաստատութիւններ պէտք չէ ակնկալեն ու պահանջեն որ ամէն մարդ ու կազմակերպութիւն անպատճառ աշխատաւորի շապիկ հագնի, եւ ընկերական, տնտեսական ու այլ խնդիրներու մէջ իրենց պէս խորհի ու արտայայտուի։»

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

Մ. Ռ. ՍԱՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ՄԻԼԱՆ, 5 Յունիս.— Ինչպէս ծանուցուած էր մամուլի միջոցաւ, Յունիս 3ին տեղի ունեցաւ տեղի ունեցաւ Մուրատ—Ռափայէլեան Նախկին սաներու Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը։

Միութեան Նախագահը Տոքթ. Տէր-Ստեփանեան ժողովը բանալով, խօսեցաւ այն մեծ համակրանքին վրայ, որ Միութեան կազմութիւնը գտած է Մխիթարեան Միաբանութեան, ինչպէս նաեւ հայ մամուլին մօտ, եւ յոյս յայտնեց որ շուտով Միութիւնը կը դառնայ աւելի ուժեղ, ու կը կատարէ աւելի օգտակար գործ։ Վերջացուց իր խօսքը, հրաւիրելով ներկաները, որ ամէն ջանք թափեն որպէսզի Միութեան անդամակցին բոլոր անոնք որ մինչեւ հիմա դուրս կը մնան Միութեան շարքերէն։

Յետոյ տեղի ունեցաւ վարչութեան մէկ տարուան գործունէութեան համառօտութիւնը։ Ներկայիս Միութեան կ'անդամակցին պաշտօնապէս 42 հոգի, իսկ 35 հոգի միայն անդամակցելու փափաք յայտնած են։ Եթէ չեմ սխալիր, այս 35 հոգիին մէջ կայ, եգիպտահայ սաներու խոշոր խումբ մը։

Ընդունկին մուտքը եղած է 756 լիրէտ իսկ ելքը 298 60։

Ցետոյ վարչութեան կողմէ եղան նոր առաջարկներ, որոնցմէ կ'արժէ յիշել տեղեկատուի մը հրատարակութիւնը, որ պիտի ծառայէ ուրիշ երկիրներ հաստատուած սաները տեղեակ պահելու եւ մասնակից ընելու կեդրոնական մարմնի գործունէութեան։ Ինչպէս նաեւ մրցանակի մը հաստատումը, որ պիտի տրուի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի այն աշակերտին որ առաջնութիւն կը ստանայ հայերէնի մէջ։ Ահաւասիկ գեղեցիկ պատասխան մը, «թուրքերէն խօսէ, հայրենակից»ին։

Վարչութեան առաջարկին վրայ պատուոյ անդամ հռչակուեցան Գարեգին եպիսկ. Խաչատուրեան, որ վերջերս այցելած էր մեր գաղութը, եւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի բոլոր տնօրէնները։ Այս խնդիրներէն ետքը, Վարչութիւնը ներկայացուց Միութեան վերամշակուած կանոնագիր-Ծրագիրը, որուն երկրորդ յօդուածին շուրջ եղան երկար եւ բաւական բուռն վիճաբանութիւններ։ Այս յօդուածը տեղի տուած է թիւրիմացութիւններու, որոնց պատճառաւ խումբ մը նախկին սաներ Միութեան շարքերէն հեռու կը մնան։ Վիճաբանութիւնները եղան օգտակար, քանի որ պարզեցին յօդուածին իմաստն ու հոգին, եւ ցոյց տուին թէ Միութեան հանդէպ որքան հակակրելի վերաբերմունք ցոյց տուած են անոնք որ այս յօդուածէն կրնային խրտչիլ, ինչպէս ոմանք կը կարծէին։ Կանոնագիր-Ծրագիրը միաձայնութեամբ վաւերացուեցաւ եւ շուտով պիտի տրուի տպագրութեան եւ բաժնուի բոլոր սաներուն։

Չորս ժամ տեւող բաւական հետաքրքիր ժողովը վերջացաւ նոր ընտրութիւններով։ Վարչութեան անդամներ ընտրուեցան.— Պ. Պ. Տէր Ստեփանեան, Զրաքեան, Արզումանեան, Ճինկէօզեան եւ Խանպէկեան։ Բացի առաջինէն, մնացեալները բոլորն ալ բժիշկ են։ Անշուշտ իրենց ջանքերով Միութիւնը պիտի վերստանայ իր նախկին փայլը։

Մեկնումի միջոցին բոլոր սաներուն տրուեցաւ գեղեցիկ գրքոյկ մը, Հ. Ս. վրդ. Տէր. Մովսէսեանի վերջերս Մուրատի ու Ռափայէլի մասին կատարած բանախօսութիւնը։

Ա. Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԺԻՇԿՆԵՐՆ ԱԼ.— Տքթ. ֆրանսուա Քարթիէ, 64 տարու, նախկին բժշկապետ Սէն-Ժաքի հիւանդանոցին, առջի օր վերջ տուաւ իր կեանքին, փրկուելու համար հիւանդութենէ մը, որմէ կը տառապէր տարիներէ ի վեր։

Սովորութիւն ըրած էր ամէն առտու պտոյտ մը կատարել Պուլոնի անտառին մէջ։ Առջի առտու, դարձեալ հոն գնաց, նաւակ մը վարձեց, ու հազիւ հասած լճին մէջտեղը, ատրճանակով անձնասպան եղաւ։

Տքթ. Քարթիէ բժշկական բարձր պաշտօններ վարած էր եւ քանի մը տարի առաջ միայն, Սէն-Ժաքի բժշկապետութենէն ստիպուած էր հրաժարիլ, իր հիւանդութեան պատճառով։ Հրատարակած է կարգ մը աշխատութիւններ եւ մեծ համարում կը վայելէր բժշկական աշխարհին մէջ։

ԱՅՐ ՈՒ ԿԻՆ.— Երկուքն ալ կ'աշխատէին նոյն նաւուն մէջ։ Իրարու հետ կռուոտ էին։ Առջի օր վէճ մը ծագեցաւ մէջերնին։ Այրը իր կնոջ վրայ խուժելու շարժում մը ըրաւ, մինչ կինը ատրճանակը կը պարպէր անոր վրայ։ Այրը վիրաւոր՝ դեռ չտապալած, վերջին ճիգով մը նետուեցաւ կնոջ վրայ, գրկեց զայն, ու նետեց գետը։ Ոստիկանները կրցան ոճրագործ կինը փրկել ու ձերբակալել, իսկ նաւազը որ ծանրօրէն վիրաւորուեր էր, մեռաւ հիւանդանոցի ճամբուն վրայ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԵՐԸ

Ալի ողբաց ու կոծեց, եւ հասկցաւ որ եթէ մէկ ձեռքով քուրանը բռնէին, սուրը միւս ձեռքէն ձգելնին վտանգը կար, արդ, այդ անկումին պիտի հետեւէր ...րական մահեանը, որովհետեւ ...րանը առանց սուրի չըլլար։ Ս...ուֆա, աչքերը երկինք կը ...րձրացնէր, անոնց աջակցութ...րմակը ցոյց տալով, եւ բռունցքը ...սեղմէր։ Ապտուլլահ շատ խել...ցի գաղափար մը ունեցաւ։ ...արկիտ կերպով իր առջեւ ...րածուած դաշտը կը դիտէր։

— Կ'ըսեն ըսաւ, գլուխը երերցնելով եւ աչքերը պզտիկցնելով, ...ը ըսած է որ գիւղին պէտք չէ ...իլ։ Բայց չէ ըսած որ պէտք չէ ...ել նաեւ ինչ որ գիւղէն դուրս է։

Մուսթաֆա եւ Ալի, Ապտուլլահի ակնարկին ուղղութեան հետեւեցան։ Չէր սխալեր Իրօք, Լազարինայէն քանի մը մղոն անդին գիր ու ցան տնակներ կային, իրականին մէջ գիւղ մը անգամ չէր կազմեր։ Իրարմէ հեռու քանի մը հիւղակներ էին։ Անհուն տարածութեան մը մէջ փոքր մաս մը գրաւած։ Պատերազմէն առաջ, երկրին հարուստ կալուածատէրերը, գրեթէ բրինձ եւ ճակնդեղ մեծ շահեր ունէին։ Այդ տնակները իրը բնակավայր կը ծառայէին անոնց պաշտօնեաներուն՝ որոնք սահմանուած էին այդ շահագործումին հսկելու։ Անասունները, մեքենաները եւ մեծ գործիքները հոն կը պահէին, մինչեւ յաջորդ եղանակ։

Հին պահապաններէն քիչերը միայն հոն մնացեր էին։ Կիներ, տղաքներէ եւ քանի մը առողջ մարդիկէ բաղկացած, հանդարտ եւ անվնաս բնակչութիւն մըն էր, որ չէր ուզեր երկրէն հեռանալ։ Այն պահուն որ մեր երեք Թուրքերը, հեռուէն իրենց որսը կը լրտեսէին, այդ բարի մարդերը, աշխատութենէ զուրկ, իրենց հիւղերուն առջեւ կը հաւաքուէին։ Հոն հայրենիքի դժբախտութիւններուն վրայ կը ճառէին։ Ծերուկ Փանտէլին, իր շագանակագոյն մօրուքով, թեթեւօրէն շեղ քիթով եւ կապոյտ աչքերով, ամբողջ դէմքին վրայ խորամանկութեան եւ քաղցրութեան չեմ գիտեր ի՛նչ երեւոյթ մը ունէր։ Իր աչքին անկիւնը բարութեան ժպիտ մը կար։ Տարիքէն աւելի՛ իր դէմքին արտայայտութեան համար էր որ ծերուկ կը յորջորջէին զայն։ Այդ բառը Յունաստանի մէջ բաւական գործածական է — ինչպէս Ֆրանսայի մէջ— ի նշան բարեկամութեան։

— Ի՞նչ կ'ուզէք. զաւակներս, կ'ըսէր ընկերներուն։ Ճակատագիրն է որ կը կատարուի։ Շատ մեծ նախնիքներ ունեցանք եւ Եւրոպայի ժողովուրդները նախանձոտ են։

Փանտէլիի որդին, Թէօտոր, մօտաւորապէս տասնը հինգ տարեկան պատանի մը, հայրը մտիկ ընելով աչքերը խոշոր կը բանար, կարծես մտքին մէջ անողոք ճակատագրին դէմ մարտնչելու միջոց մը փնտռելու համար։

Ներքնապէս կը խորհէր սակայն թէ ինք փոքրիկ գիւղացի մըն էր, եւ իր հայրենիքին օգնելու համար անհրաժեշտ միջոցները չունէր սիրուն եւ գրաւիչ էակ մըն էր այս տղան, խոհուն ճակատով զննող աչքերով, ապագայի գաղտնիքը կը խորհէր։

Ցոյնը, սակայն, յուսահատիլ չի գիտեր, Փանտէլիի վճիռը բողոքներու տեղի տուաւ։ Իր ընկերներէն մէկը, Փավլի, որ իր կնոջ եւ չորս զաւակներուն քով նստած էր, յուսալի, հակառակ ամէն չարիքին, տուաւ այն դասական պատասխանը զոր այդ միջոցին Յունաստանի ամէն սրճարաններուն մէջ կը կրկնէին։

— Ինծի նայէ, Փանտէլի, իմաստութիւնդ կը յարգեմ, եւ գիտեմ որ յաճախ իրաւունք ունիս։ Բայց լաւ է որ լսես, որովհետեւ երբեք չես կրնար մեզի հաւատացնել թէ Ֆրանսան պիտի լքէ մեզ։

Իւրաքանչիւրը, ըստ իր նախապատուութեան, ինչպէս Ռուսիա, Անգլիա, Ֆրանսա, նոյն անփոփոխ բանաձեւը կը կրկնէին։ Բայց, ամէնքն ալ, մեծ վիշտ կը զգային իրենց Եւրոպայի վրայ ունեցած վստահութեան խորտակուիլը տեսնելով։ Ո՛չ։ Եւրոպան չպիտի խաբէր զիրենք։

Կիները, սակայն, երիկ մարդոց խօսքերը մտիկ ընելով հանդերձ, լռութիւն կը պահէին. ինչպէս որ կիներուն վայել է, իրենց գլուխները կ'օրօրէին ջլատուած եւ համակերպող երեւոյթով մը։ Լէնա, Փավլիի կինը. խորապէս հառաչեց.

— Օ՜հ, շա՜տ առանձին ենք հոս սակայն, շա՜տ լքուած, հոս, կալերուն վրայ, մեր պզտիկ ծակերուն մէջ։ Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ բան է Եւրոպան։ Բայց ան՝ շատ աւելի ուշ պիտի գայ, քան այն առաջին հովը, որ մեզ բոլորս գետին պիտի նետէ։

Պառաւ Անէթը, կիսովին անդամալոյծ՝ թեթեւօրէն մէկ ձեռքին վրայ կրթնած վեր կեցաւ, եւ միւսովը Լազարինան ցոյց տալով.

— Ու տակաւին, զաւակներս, ըսաւ պէտք է փառք տալ այն երիտասարդ աղջկան եւ ինքզինքնիս երջանիկ համարել որ ան մեր դէմն է։ Առանց անոր, հովը շատո՜նց ամէն ինչ աւերած պիտի ըլլար։ Տեսէ՛ք, տակաւին, Թուրքերն են միայն որ կը պաշտպանեն մեզ։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Գործավարները Արեւել. Նահանգներու մէջ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն որ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ Յունիս 15ին մեծ ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ, ընկերակցութեամբ քննիչ մարմնի նախագահին։ Նախ Պոլիս պիտի այցելէ եւ քանի մը օր յետոյ շոգենաւով Սամսոն պիտի մեկնի, հոնկէ ալ Արեւելեան Նահանգները պիտի անցնի։ Գործավարը Էնկիւրի պիտի վերադառնայ Մարտին, Ուրֆա, Ատանա, Աֆիոն, Իզմիրի ճամբով։ Իր ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մէկուկէս ամիսէն աւելի։ Կրթական գործավար Նէճաթի պէյ եւս Արեւելեան Նահանգները պիտի մեկնի։ Երկու գործավարներու այս ճամբորդութիւնը քննական բնոյթ ունի։

Թուրք սպառազինումները եւ մամուլը

Պոլիսէն անգլիական թերթերու ուղղուած հեռագրի մը մը համաձայն, թուրք ոստիկանութիւնը հրահանգ ստացած է այսուհետեւ հսկելու, որ Պոլիս լոյս տեսնող թերթերու տնօրէնները ու խմբագիրները բնաւ չհրատարակեն այն լուրերը, որոնք կը վերաբերին կառավարութեան ապսպրանքներուն ծովային, ցամաքային եւ օդային սպառազինումներու մասին։

∴ Հոլանտայի մէջ թուրք նաւատորմի հաշուոյն շինուած երկու ընդծովեանները Պոլիս հասան Յունիս 9ին։ 1914էն ի վեր առաջին գնումն է որ կը կատարէ թուրք նաւատորմը։

Հացկերոյթ մը թուրք դեսպանատան մէջ

Գրեցինք թէ Օսմ. Հանրային Պարտքի մասին վերջնական համաձայնութիւն գոյացաւ՝ պարտատէրերու ներկայացուցիչներուն եւ Փարիզի թուրք պատուիրակութեան միջեւ։ Վերջնական համաձայնագիր կը կնքուի Փարիզի թուրք դեսպանատան մէջ։ Այս համաձայնագիրը Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի վերաքննութեան անոր վաւերացման պիտի ենթարկուի եւ կտրոններու առաջին վճարումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբերին։

Այս ձեւով կտրոններու խնդրին շուրջ տարիներէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները վերջ գտած են եւ կարելի եղած է դրական արդիւնքի մը յանգիլ։

Պոլսոյ թուրք թերթերէն կը տեղեկանանք թէ այս առթիւ հացկերոյթ մը տրուած է Փարիզի թուրք դեսպանատան մէջ՝ ի պատիւ ֆրանսացի պետական մարդոց։ Հացկերոյթին ներկայ եղած են Փուանքարէ, առեւտրական նախարար Պոքանովսքի և ֆրանսացի ուրիշ քաղաքական ու ելմտական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ինչպէս նաեւ «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրապետ Եոնուս Նատի պէյ եւ ուրիշ թուրք հիւրեր։

Փարիզի թուրք դեսպան Ֆէթհի պէյ Էնկիւրիէն հրաւիրուած ըլլալով, շուտով Փարիզէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Թուրքիա։ Քաղաքական խնդիրներու մասին կեդրոնի կառավարութեան զեկոյց տալէ յետոյ, դեսպանը ժամանակ մը Պոլիս պիտի մնայ։

Բեւեռախոյզները երեք խումբի բաժնուած

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, բեւեռախոյզները ո՛չ թէ երկու այլ երեք խումբի բաժնուած են։ Առաջին խումբը կը բաղկանայ զօր. Նոպիլէէն և հինգ ընկերներէն, որոնց երկուքը վիրաւորուած են։ Օդապարիկին նաւակը եւ անթելի կազմածը այս խումբին հետ է, դեռ ունին 50 օրուան ուտելիք։ Երկրորդ խումբը բաղկացած է եօթը հոգիէ եւ առաջինէն 30 քիլոմեդր արեւելք կը գտնուի։ Երրորդ խմբակը երեք հոգիէ կը բաղկանայ եւ կ՚ուղղուի դէպի ցամաք, սակայն յայտնի չէ թէ այժմ ուր կը գտնուի։ Սառոյցի վրայ իջած ատեն, օդապարիկին նաւակը զատուած է վրայի մասէն, որ փոթորիկէն քշուելով տարուած է։ Շատերու ձեռքերն ու ոտքերը սառած են։

Տեղակալ Լուցով Հոլմ հետախուզական թռիչք մը կատարեց Պրէնտի ծոցին վերեւ եւ գտաւ երկու վիրաւորուած բեւեռախոյզներ։ Շուէտական «Թանեա» շոգենաւը կոթէնպուրկէն ճամբայ ելաւ՝ հետը տանելով երեք ազատարար օդանաւեր։

Մոսկուայի կառավարութիւնը Արխանկէլէն դէպի բեւեռ փութացուց «Կրասին» եւ «Մալիգին» սառնաբեկ նաւերը, որոնք պիտի միանան Մուրմանսկէն նախապէս ճամբայ հանուած խորհրդային «Պերսէոս» նաւուն։ «Կրասին» օդանաւ մը կը փոխադրէ. իսկ «Մալիգին» ճամբան որոշ տեղէ մը բալխիր եւ շուներ պիտի առնէ։ Ամունտսէն չի կարծեր որ քանի մը օրէն կարելի ըլլայ ազատել նաւաբեկեալները։

Արիւնալի կռիւ մը Եպիրոսի մէջ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն.— Եպիրոսի ոստիկան-զօրաց հրամանատարը կը հաղորդէ որ Յունիս 9էն 10ի գիշերը սահմանամերձ Մազարաքա գիւղին մօտ ոստիկան զինուորները նշմարեցին ուժեղ աւազակախումբ մը։ Գիւղացիներու աջակցութեամբ, ոստիկան-զինուորները սկսան հետապնդել աւազակախումբը։ Տեղի ունեցած գիրկընդխառն կռիւի ընթացքին, աւազակապետը գլխատուեցաւ եւ քանի մը աւազակներ սպաննուեցան։ Երեք ոստիկան-զինուորներ զոհուեցան եւ սպայ մը ու գիւղացի մը վիրաւորուեցան։ Այս աւազակախումբը բազմաթիւ սպանութիւններ եւ գողութիւններ ըրած ու գիւղեր այրած էր այդ շրջանին մէջ։

517 միլիոն ֆրանքը փրկելու համար

Երկու տարի առաջ, ֆրանքի թաւալագլոր անկումին ատեն, հրատարակուեցաւ օրէնք մը (1926 Մարտ 31 թուակիր), որով կոչ կ՚ըլլար ժողովուրդին՝ կամաւոր նուէրներով աջակցիլ «ֆրանքի փրկութեան»։ Այդ թուականէն մինչեւ 1927 Դեկտեմբեր 31, այս կարգի նուէրներէ գոյացած է 517 միլիոն ֆրանքէ աւելի գումար մը։

Առջի օր այս գումարներէն մօտ 55 միլիոն ֆրանք արժէքով ֆրանսական պետական արժեթուղթեր այրուեցան՝ պաշտօնական մարմնի մը ներկայութեան։

Թրքուհիները եւրոպական տարազին դէմ

Պոլիսէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ այդ քաղաքին մէջ կազմուած է տարօրինակ ընկերութիւն մը, որ ունի երկու նպատակ. առաջին՝ արգիլել որ կիները արտասոց կերպով հագուին, երկրորդ՝ տարածել ազգային տարազներն ու կարի ճարտարարուեստը։ Ընկերութեան անդամները երեկոյթի համար երկու ձեռք հագուստէ աւելի չեն կրնար ունենալ, ու ատոնք ալ Թուրքիոյ մէջ կարուած պէտք է ըլլան։ Ընկերութեան անդամակցող իւրաքանչիւր կին յանձնառու կ՚ըլլայ եւրոպական հագուստներ չգնել։

Պատրաստուեցէ՜ք...

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պ. Յ. Պալէսեան կը ներկայացնէ նիւթին հետ կապ ունեցող հարիւրէ աւելի նկարներ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ — ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1928 ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

"ՏՈՐՔ,, (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)

ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՊԷԼՎԻԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐՄ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

"ՏՈՐՔ,,Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԸ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

(ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՒԲԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ (ԳՈՅ)

Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը կառ տիւ Նոռէն (10 վարկ.)

Թրամուէյ 54 թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն։

ԳԻՆԵՐ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՇԷՆ

ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ ԳԱՐԱՃԵԱՆ
ԵՒ
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Փարիզ 9 յունիս 1928 Մարսէյլ

Հ. Յ. Դ.

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի հերթական ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8։30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Պ. Մ. Հրապարակային վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Նիւթ՝ Հայ քաղաք. կուսակցութեանց գործունէութիւնը։ Կը նախագահէ՝ Ընկ. Պ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Լիոնի Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի Ֆլորիա։ Կը խօսի Պ. Ղ. Մելոյեան, «Զրոյց մը բարոյական ու անբարոյական գրականութեան մասին»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Թ.— Ձեր ուզած հասցէն.— Journal «Nor Or», 18 Rue Voulis, Athènes, (Grèce).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ակնայ Ապուչեխէն Փօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեան եւ իր զաւակները Հռիփսիմէ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԶԵՂՉ ԳԻՐՔԵՐՈՒ
ՄԱՅԻՍ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 30

ՎԷՊԵՐ.— Ամուսնութիւնք փարիզի 15, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 6, Երեւակայական ոճիրը 2, Թուղթի փառք 5, Լուցաւեր 8, Խղճմտանքի ձայներ 8, Կեանքը ինչպէս որ է 8, Կարկեհանէ ապարանջանը 8, Հէտվիճի երդումը 10, Ճեպընթաց նոբաճինը 2, Մակաբոյծը 6, Մահացու սէրը 3, Մանկութեան մեղքեր 15, Մեր խաչը 10, Ցեղափոխ. մակաբոյծները 5, Նորմա 2, Պարոն մը Գամոր (2 հատոր) 25, Սատանային զաւակը 3, Սիրոյ խորանին առջեւ, Սուլամիթ 6, Տիկին Ռօժէ 5, Ֆլավի 10, Ֆօմա Կորտիէֆ 15, Հարուածը 3, Դիակներուն մէջէն 2, Աշըգ Ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Թօփալ Օսման 5, Ալեքրախտ գրագիրը 5։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ.— Արշակ Բ. 4, Բարեկենդանի անկուտիները 2, Բռնի ամուսնութիւն 2, Գոյութեան պայքարը (հայ տարագիրներու կեանքէն) 15, Կառքի արկած մը 2, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Հռոմէօս եւ Ճիւլիէտտա 12, Ճամբուն վրայ 7.50, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Նամուս 12, Շողոքորթը 4, Չարտաշ 4, Պարպուլիէ 2, Սալոմէ 4, Սքաբէնի հնարամտութիւնները 6, Տրիլբի 5, Ֆիօդր Իօաննովիչ արքան 8։

ԶԱՆԱԶԱՆ.— Հաֆըզի սիր. քառեակները 4, Օմար Խայեամ 4, Ջերմամիզութիւնը 1.50, Սիֆիլիզ 1.50, Ֆրանս.-հայ. զրուցատրութիւն 6, Ֆրանս. հայ. գրպանի խօսակցութիւն 8, Հայ ժող. սիրային երգեր 3, Ապազգայնացումը 2։

200 ֆր.ի գիրք ընտրեցէք 100 ֆր.ի փոխարէն, 90 ֆր.ի գիրք 50 ֆր.ի, եւ 40 ֆր.ի գիրք 25 ֆրանքի միայն։ Փօսթի ծախք չկայ։ Բացարձակապէս կանխիկ։ Ցեսակները չսպառած դիմեցէք L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Բառարան գրպանի ֆրանսահայ, Մ. Նուպարեան, նոր բովանդակութեամբ, կիսլթ. 25 ֆր., լթկզմ. 30, նուէրի համար կակուղ լաթ եւ կաշի 40 եւ 60, Իսկական պատմութիւն Հայոց՝ Կ. Բասմաջեան պտկրզրդ. սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Ա. Բ. մաս 40, Բ. մաս 20, Խ. Հայաստանի նոր քարտէսը՝ Կ. Բասմաջեան, թուղթի վրայ 3, լաթի վրայ 7.50, Հայաստանի հին քարտէսը 3 ֆր., Անցած օրեր, Յուշամատեան Գատըքէօյի գրական երեկոյթներու՝ Վ. Մալէզեան, շքեղ տպագրութիւն, սալոնի միակ գիրքն է 15, Մինաս Չերազի 60ամեայ հանր. գործունէութեան յոբելեան 1865-1925, յօդուածներ, ճառեր, ուղերձներ եւ նամակներ 10, Գիւղաշխարհ, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն՝ Վ. Համբարձումեան 25, Մինաս Չերազ, իր կեանքը եւ գործը իր 60ամեայ յոբելեանին առթիւ 30, գրեց Ղ. Ալպօյաճեան, Ազգային խնդիրներ, պատասխան առ Ա. Ալպօյաճեան, Մ. Չերազ 5, Ատամնաբուժութիւն պտկրզ. Տօք. Մ. Կ. Սրապեան 55, Ի՞նչ է սիֆիլիզը, ի՞նչպէս պաշտպանուիլ, ի՞նչպէս դարմանուիլ, Տօք. Լ. Գրիգորեան 6 ֆր.։ l'Amira, Mme Sevadjian, traduit par F. Macler 20, La Participation des Arméniens à la guerre mondiale par Général Korganoff 15, Clairs-Obscurs d'Italie (poème), Mme I. Minasse 10, Le Soleil d'Automne, (poème), A. Navarian 4 ֆր.։ Դիմել՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e)։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1928
14 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 673 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՒՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆՔՆԵՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը երկու յօդուածներ նուիրելով քրտական հարցին, կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ:

Մեր պաշտօնակիցը դէմ չէ Քիւրտերու անկախութեան և հայ-քիւրտ գործակցութեան: Բայց կ'ուզէ որ ամուր դրուին հիմերը, որպէս զի նոր փորձանքներ եւ յուսախաբութիւններ չկրենք ապագային:

Եւ իբրեւ ապահով միջոց, կ'առաջարկէ կնքել դաշնագիր մը, «ստորագրուած քիւրտ ազատագրութեան շարժման ղեկավար մարմինին եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ»:

Առաջադրուած դաշնագրով, պէտք է լուծուին սահմաններու խնդիրը, ճշտուին Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի տնտեսական և քաղաքական յարաբերութիւնները: Դաշնագիրը պէտք է «բովանդակէ ապագային երկու պետութեանց միջեւ առաջ գալիք տարակարծութիւնները իրաւարարութեամբ լուծելու տրամադրութիւններ»:

Ու վերջապէս.

— «Դաշնագիրը պէտք է ունենայ յօդուած մը, որ յանձնառութեան տակ դնէ կազմուելիք քիւրտ պետութիւնը չխախտելու դաշնագրին տրամադրութիւնները 30 տարի, Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի անկախութեան Թուականներէն հաշուելով:

երկու պետութեանց գերագոյն իշխանութիւնները, երեսփոխանական ժողով ու ծերակոյտ երեսուն տարին չլրացած, իրաւունք չպիտի ունենան քննելու, վերաքննելու կամ չեղեալ համարելու դաշինքը:

երկու կողմէն ստորագրուած այս փաստաթուղթին պատճէնները ղրկել բոլոր պետութիւններուն, ինչպէսնաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ու Լահէի Միջազգ. իրաւարարական Ատեանի արխիւներու յանձնախումբերուն, իբրեւ դիւանագիտական փաստաթուղթ պահուելու համար:»

«Նոր Օր»ի խմբագիրը կը կարծէ որ այս կերպով կանխած կ'ըլլանք նոր վտանգ մը, քրտականը:

Ինչո՞ւ ծածկել. այս միամիտ եզրակացութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'ենթադրէ ծանօթութեան պակաս:

Ծանօթութեան պակաս նախ անոր համար որ, քրտական շարժումը չունի, գոնէ առ այժմ, այն խոշոր համեմատութիւնը որ կարենայ ապահովել Քիւրտիստանի մը կազմութիւնը, մէկ օրէն միւսը:

Տակաւին նոր ձեւ ու մարմին կ'առնէ քիւրտ ժողովուրդին ազատագրական շարժումը: Շէյխ Սայիտի տարերային արշաւէն յետոյ, որ խեղդուեցաւ արեան գետերու մէջ, ողջ մնացած քիւրտ յեղափոխականները գլուխ-գլխի տուին եւ կազմեցին նոր կոմիտէ մը, քիչ-շատ նման՝ մեր կազմակերպութեան: Այս գործը վերջնական ձեւ առաւ 1927ին: Բայց չեն հարթուած բոլոր խոչընդոտները, եւ մանաւանդ, պակաս չեն Թուրքիոյ ձեռքը խաղալիք դարձած Քիւրտեր, գլխաւորաբար շէյխեր եւ ցեղապետներ:

Քրտական նոր կոմիտէին կազմութիւնը լուրջ մտահոգութեան մատնեց Էնկիւրին, որ վերջերս նոր՝ հաշտարար քաղաքականութիւն մը կը փորձէ, քիւրտ հայրենասէրները պառակտելու եւ նորէն ծուղակը ձգելու համար:

Այդ կ'ապացուցանեն մարզպանութեան հաստատումը, ընդհ. ներման խաղերը, «արեւելեան նահանգները բարեկարգելու» ծրագիրները, գործավարներու պտոյտները քրտական շրջաններու մէջ եւլն.:

Եւ փաստ է որ բոլորովին անօգուտ չեն անցնիր այս խաղերը: Հպատակութիւն յայտնողներ կան, օտար երկիր ապաստանած փախստականներէն վերադարձողներ, ինչպէս եւ դաւաճանութիւններ եւ դաւաճաններ:

Այս բոլոր փորձութիւններուն կը դիմադրէ միայն «Հոյբուն»ը, նորակազմ քրտական կոմիտէն, որուն կորիզը կը կազմեն ափ մը «ֆէտայի»ներ, կրակի մէջ եփած մարդիկ, ինչպէս եւ մտաւորականներ:

Երբ այս վիճակին մէջ է քիւրտ ազատագրական պայքարը, անոր համակիրները ամէն բանէ առաջ պիտի մտածեն պայքարին լուրջ կազմակերպութեան եւ փոխադարձ յաջողութեան մասին: Քիւրտը պէտք է նախ համոզուի թէ, իր, ինչպէս եւ հայ ժողովուրդին մահացու թշնամին Թուրքիան է, եւ որքան ատեն որ շահուած չէ անոր դէմ մղուած կռիւը, պիտի տուժեն և՛ իրենք և՛ Հայերը:

Այս գիտակցութեան հասած քիւրտ վարիչներ շատ կան, եւ երեւոյթները կը ցուցնեն թէ աւելի պիտի շատնան:

Այնպէս որ, շարժման համակիրներուն առաջին հոգը պիտի ըլլայ ուժ տալ այդ գիտակցութեան եւ կազմակերպութեան:

Կազմակերպել եւ մէկ ուղղութեամբ կեդրոնացնել կռիւը, թոյլ չտալ որ Քիւրտերն ալ հրապուրուին «մեգալօ իտէա»ներով, եւ յաւակնութիւններ սնուցանեն Թրքական սահմանէն անդին, դէպի Իրան կամ Իրաք: Յետոյ, ճանչցնել անոնց սահմանակից ժողովուրդներու իրաւունքները, հայ, ասորի եւլն.:

Այս նպատակին համար, դաշնագիրները այնքան արժէք չունին, որքան պատեհ գործակցութիւնը: Իսկ այժմէն խօսիլ երեսուն տարուան պայմանաժամով դաշնագրի մը մասին, կը նշանակէ անձնատուր ըլլալ «բարձր քաղաքականութեան» մարզանքներու, որոնք շատ հեռուները պիտի տանէին մեզ:

Դաշնագիրներու համար միշտ ժամանակ ունինք: Սկզբունքի համաձայնութիւններ ի հարկէ անհրաժեշտ են: Բայց նախ՝ բուն գործը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Հայրենիք օրաթերթը կը գրէ այս խորագրին տակ (26 Մայիս).

— «*Քէմալական Թուրքիոյ համաթուրանական ձգտումներն ու ծրագիրները քաջ ծանօթ են մեր ընթերցողներուն: Հետեւաբար, զարմանալի ոչինչ կայ այն բանին մէջ, որ Էնկիւրի ոչինչ կը խնայէ Աֆղանիստանի թագաւորին սիրտը շահելու եւ բարեկամական ամուր ու գործօն կապերով կապուելու անոր հետ: Աֆղանիստան ուժ մըն է, որ ոեւէ երկրէ աւելի կրնայ ընդառաջ երթալ ու օգնել համաթուրանական ծրագիրներու իրականացման:*

Իսկ թէ ո՛ր աստիճան Ամանուլլահ այսօր իրապէս տոգորուած է այդ ծրագիրներով եւ որչափով պատրաստ է գործակցիլ Քէմալի համաթուրանական շարժման ճամբուն վրայ, ատոր մասին առ այժմ կարելի է ենթադրութիւններ ընել միայն: Սակայն, Էնկիւրիի մէջ Ամանուլլահ թագաւորին յայտնաբերած «եղբայրական» ջերմ տրամադրութիւնները Թուրքիոյ հանդէպ, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ նշաններ ու փաստեր շատ հաւանական կը դարձնեն, որ Աֆղանիստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ ասկէ ետքը աւելի սերտ քաղաքական ու թերեւս նաեւ զինուորական գործակցութիւն մը ըլլայ, քան եղած է ցարդ:

Ի զուր չէ, որ թրքական սպաները աֆղան բանակի մարզիչներն եղած են: Ի զուր չէ, որ Ամանուլլահի շքախումբին մէջ Թուրք մտաւորականներ կը գտնուին, իբր խորհրդականներ: Ի զուր չէ վերջապէս, որ Ամանուլլահ իր երկիրը արդիացնելու ձգտումին մէջ այնքան եռանդուն կերպով կը հետեւի Քէմալին:

Մոսկուա ամէն ճիգ թափեց Աֆղանիստանը իրեն հետ կապելու քաղաքականապէս, ինչպէս որ տարիներէ ի վեր կապած է Էնկիւրին: Սակայն, Ամանուլլահ իր բռնած դիրքով Մոսկուայի մէջ ակներեւ յուսախաբութիւն առաջ բերաւ, ինչպէս որ Քէմալի վերջին բանակցութիւնները Իտալիոյ հետ Խորհրդային կառավարութեան յուսախաբութիւնն ու դժգոհութիւնն են առաջ բերած:

Ապահովաբար, եթէ Ամանուլլահ եւ Քէմալ իրարու հետ զինակցութիւն մը կնքեն (բան մը, որ շատ հաւանական է), Մոսկուա ատոր մէջ իրեն համար բարի նշան պիտի չտեսնէ. որովհետեւ Աֆղանիստան եւ Թուրքիա ունին ընդհանուր շահեր ու ձգտումներ, որոնք ուղղուած են գլխաւորապէս Ռուսիոյ դէմ եւ կրնան իրագործուիլ միայն ի վնաս Ռուսիոյ:»

ՊՈԼՍՈՅ ԱՆՈՒՆԸ

Էնկիւրիէն հրահանգուած է այսուհետեւ միայն *Սթանպոլ* անունը տալ Պոլսոյ: Մինչեւ հիմա *Տէրսաատէթ, Տէր Ալիէ* եւ այլ անուններ կը տրուէին քաղաքին, մասնաւորապէս ընկերութիւններու կողմէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ յանձնաժողովը 8 ձեռնպահի դէմ 11 քուէով վաւերացուցընտրութիւնը Ալզասի նորընտիր երեսփոխաններ Ռոսսէի եւ Ռիքլինի, որոնք վերջերս Քոլմարի դատարանին կողմէ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էին:

ՄԱՐԱՇԱԼ Չանկ-Ցօ-Լին մեռած է, ինչպէս կը հաւաստէ Ճափոնի պատերազմ. նախարարութիւնը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչը Սուուտի տղան Սուրիոյ թագաւոր?

Թայմզի Պէյրութի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Սուրիոյ Սահմանադիր ժողովին մասին, որուն Յունիս 9ին գամասկոսի մէջ բացուած ըլլալը գրած էինք.

Սահմանադիր ժողովը բացուեցաւ ժողովուրդի անսահման խանդավառութեան մէջ: Ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսօ բացումը կատարեց եւ վարչապետ շէյխ Թաճէտտին ապահովցուց երեսփոխանները թէ ոեւէ ձեռնարկ չէ եղած Սահմանադրութիւն մը պարտադրելու մասին եւ թէ Սահմանադիր ժողովը կատարեալ ազատութիւն ունի մշակելու Սահմանադրութիւն մը, որ պիտի երաշխաւորէ ազգային գերիշխանութիւնը: Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ ընտրուեցաւ Հաշըմ Պէյ Աթասի: Այս վերջինը նախկին թրքական միւթէսարրֆ մըն է և Սուրիոյ վարչապետ եղաւ 1920 Մարտին, երբ Իրաքի այժմու թագաւոր Ֆէյսալ Սուրիոյ թագաւոր էր կարճ ատենի մը համար: Մարզպան Հանրի տը Ժուվընէլ աքսորած էր զայն, որովհետեւ սուրիական ապստամբութեան ատեն բոյկոտի ենթարկած էր ընտրութիւնները: Անկէ վերջ քանի մը անգամ նախագահած է ազգայնական համաժողովներու:

Թէեւ Սահմանադիր ժողովի նախագահն ու քարտուղարները ազգայնականներ են, սակայն իրենց կուսակցութիւնը կ'ուզէ զգուշանալ այն բոլոր խնդիրներէն, որոնք կրնան բախում առաջ բերել հոգատար պետութեան հետ, մանաւանդ պետութեան վարիչի ընտրութեան մէջ: Ազգայնական կուսակցութիւնը կը կարծէ սակայն թէ՝ ազգային շահն ու ապահովութիւնը պիտի երաշխաւորուի՝ Սուրիոյ թագաւոր ընտրելով Էմիր Ֆէյսալ իպն Ապտիւրրահման էս Սուուտը, Վէհապիներու թագաւորին երկրորդ վերապրող զաւակը, որ ներկայիս իր հօր փոխանորդն է Մէքքէի մէջ:

Ֆրանքին կայունացման շուրջ

Նախարարական Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ Ֆրանքը ներկայ սակին վրայ կայունացնելու խնդրով: Թէեւ նախարարները կը զգուշանան ոեւէ յայտարարութիւն ընելէ, սակայն տեղական թերթերուն համաձայն, դահլիճը իրաւասութիւն տուած է վարչապետ Փուանքարէի, իր ուզած պահուն եւ ուզած սակով Խորհրդարանին ներկայացնել այս մասին գրի առնելիք օրինագիծը: Հաւանաբար այս վերջինը Երեքշ. ժողովին պիտի ներկայացուի Երեքշաբթի օր, իսկ Խորհրդարանին վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի Ուրբաթ:

Օրինագիծը պիտի բաղկանայ երկու յօդուածէ, առաջինը պիտի որոշէ արտասահմանեան գործառնութեանց համար թղթադրամին ոսկիով փոխանակութեան սակը, երկրորդը պիտի վաւերացնէ Պանք տը Ֆրանսի հետ կնքուելիք համաձայնութիւն մը՝ այս առթիւ: Ներքին կացութեան մէջ ոեւէ փոփոխութիւն առաջ չպիտի գայ: Ֆրանքը պիտի մնայ ներկայ սակին վրայ: Նոր ֆրանքին հիմ պիտի բռնուի ոսկին:

Կը պատմուի թէ Նախարարական խորհուրդի վերջընթեր նիստին մէջ թոշակներու նախարար Լուի Մարէն, որուն կուսակցութիւնը ամէնէն շատ երեսփոխանը ունի նոր խորհրդարանին մէջ, բուռն կերպով հակառակած է ֆրանքի կայունացման, վերարժեւորման կողմնակից ըլլալով: Մարէն սպառնացած է հրաժարիլ: Այս հրաժարումը կրնար դահլիճին անկումն առաջ բերել: Առջի օրուան նիստին մէջ Լուի Մարէն յարած է Փուանքարէի տեսակէտին:

Գերմանիոյ ընկերվարական վարչապետը

Գերմանիոյ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ ընկերվարականները շահած ըլլալով, վարչապետ Տոքթ. Մարքս առջի առաւօտ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց նախագահ Հինտէնպուրկի:

Այս վերջինը անմիջապէս իր մօտ կանչեց ընկերվարական կուսակցութեան պետ Հէրման Միւլլէրը, որուն պաշտօն յանձնեց կազմելու նոր դահլիճը: Միւլլէր ընդունեց եւ Ռայխսթակ երթալով յաջորդաբար տեսակցեցաւ բոլոր կուսակցութեանց խորհրդարանային վարիչներուն հետ: Պիտի կազմուի միացեալ մեծ կառավարութիւն մը՝ մասնակցութեամբ գլխաւոր կուսակցութեանց: Կեդրոնի կուսակցութիւնը իր մասնակցութեան համար կարգ մը պայմաններ ներկայացուցած է: Նոր դահլիճը պիտի կազմուի մինչեւ Շաբաթ օր:

Զինովիեւ և ընկ. ապաշխարանքը լրացած

Վեց ամսուան ապաշխարանքի շրջանը աւարտած ըլլալով, Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովը որոշեց կրկին բոլշեւիկեան փարախին մէջ առնել Զինովիեւը, Կամենեւը, Պիատակովը եւ քանի մը ուրիշներ, որոնք իբրեւ հերետիկոս կուսակցութենէն վտարուած էին անցեալ Դեկտեմբերին: Վերոյիշեալները վտարուած էին անմիջապէս վերջ զղջման գիր ներկայացուցած էին արդէն:

Մոսկուայի մէջ, հաւաքոյթի մը պահուն, պատասխանելով իրեն եղած հարցումներուն, Կալինին յայտարարեց թէ Զինովիեւ եւ Կամենեւ տակաւին պաշտօնապէս կը բնակին Կալուգա, «բայց իրենց ժամանակին մեծ մասը կ'անցընեն Մոսկուայի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Զմռռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

39րդ Ցանկ

	Ֆր.
Վիէնի Etablissements Pascal-Valluit (Vienne) հայ աշխատաւորներէն	400.—
Ամասիոյ Հայր. Միութիւն, *Մարսէյլ*	255.—
Տիկին Հ. Խ.	100.—
Տիկ. Վարդուհի Աւետիսեան, La Rochette (Savoie)	10.—
Տիկ. Ֆ. Քէրլօշեան, La Rochette	10.—
Տիկ. Զապէլ Պէտէշեան Virieu s/Bourbre	10.—
Գրիգոր Մայասեան, Virieu s/Bourbre	10.—
Գումար	795.—
38րդ ցանկին գումարը	51,162.50
Ընդհ. գումար	51,857.50

×

ԽՄԲ. — Վիէնի հաստատութեան վարչութիւնը խնդրած ըլլալով այս 400 ֆր.ի գումարը յանձնել պուլկարական դեսպանատան, պիտի կարգադրենք համաձայն իր հրահանգին:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՎ

Թուրքերը պաշտօնապէս ընդունեցին միջազգային թուանշանները եւ Պոլսոյ թուրք թերթերը սկսան գործածել զանոնք: Այժմ քննութիւններ կը կատարուին լատինական տառերու մասին: Այս մասին դեռ պաշտօնական ոեւէ որոշում չկայ:

Բայց նախ մասնագէտներու յանձնախումբ մը պիտի կազմուի, աշխատանքը դասաւորելու համար: Այս աշխատութեան ամէնէն գլխաւորը պիտի ըլլայ լատին տառերուն վրայէն այբուբեն մը պատրաստել: Այբուբենի մէջ նոր տառեր պիտի գտնուին ձայնաւոր ու բաղաձայն գիրերը արտայայտելու համար: Այս մասին, հաւանական կը թուի որ ամէնէն աւելի նկատի առնուի չեխօսլովաք լեզուն: Ամէն պարագայի, Թուրքերէն այբուբենը արդիւնք պիտի ըլլայ երկար ուսումնասիրութեանց:

Այբուբենի աշխատութեանց մէջ պէտք եղած արդիւնքը երբ ձեռք բերուի, Թուրքերէնի քերականութիւնը պիտի կազմուի եւ անկէ վերջ ալ՝ նոր տառերով բառարան մը: Այս բոլորն ալ յաջողութեամբ կատարուելէ յետոյ, նոր տառերու գործածութիւնը պիտի սկսի աստիճանաբար: Նախ, թղթատարութեան մէջ, հասցէները, փողոցի անուններէն սկսեալ եւ ամէն օր հետզհետէ աւելի ընդարձակելու պայմանաւ, յետոյ լրագրական յօդուածներն ու կառավարական հաղորդագրութիւնները:

Նոր բառարանին մէջ պիտի ընդունուին այն արաբերէն ու պարսկերէն բառերը միայն, որոնց թուրքերէնը չկայ: Միայն թէ այս բառերու գրութեան ձեւը նոր տառերու հնչումին համաձայն պիտի ըլլայ եւ պէտք պիտի չըլլայ արաբական խոնարհման կամ հոլովման ձեւերը խորհելու:

Կը կարծուի որ այս բոլոր աշխատութեանց համար կազմուելիք ծրագիրը աստիճանաբար պիտի գործադրուի տասնըհինգ տարուան ընթացքին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հանրապետականները Նախագահական թեկնածու նշանակեցին առեւտրական նախարար Հուվըրը:

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

III

Անդրկովկասեան թթու-ազգայնամոլ հրապարակագիրները մի տգեղ սովորութիւն ունէին. բաւական էր, որ այս կամ այն անհաճելի ազգին պատկանող որեւէ անհատ մի վատ արարքի մէջ բռնուէր՝ եւ նրանք արդէն պատրաստ էին տարածելու այդ արարքը համապատասխան ազգային հաւաքականութեան վրայ: Այս հին սովորութիւնն է յիշեցնում ինձ «Անկախ Վրաստան»ի վերջին խմբագրականը, որ կրում է «Մենք եւ Հայերը» վերտառութիւնը:

Իմ վէճը Ժորդանիայի հետ առիթ դարձնելով, Հայերի հանդէպ դիրք ճշտելու համար՝ Վրաց ազգայնականների այս օրգանը, ընդհանրապէս Հայերի հասցէին այնպիսի ակնարկներ է անում, որոնք երբեք բարի վկայութիւններ չեն կարող համարուել նրա քաղաքական տակտի եւ պարկեշտութեան համար...

Այսպէս օրինակ, խօսելով այն մասին, որ 1828ին Ախալքալակի նուաճման օրերին, ցարական սատրապները դուրս են քշել այդ գաւառից մահմետական Վրացիներին՝ «Անկախ Վրաստան»ն անհրաժեշտ է համարում յիշատակել, որ այդ սատրապների թւում եղել է եւ մի անուանի Հայ: Մենք չգիտենք թէ ո՛վ է այդ անուանի Հայը եւ ո՛ւմ հրամանով կամ ինչո՛ւ է նա քշել Ախալքալակից մահմետական Վրացիներին: Չգիտենք իսկ, թէ այսպիսի մի հայ սատրապ իրօք գոյութիւն ունեցե՞լ է, կամ գործել է իրեն վերագրուած յանցանքը թէ ոչ: Սակայն ընդունինք, թէ ամէն ինչ տեղի է ունեցել այնպէս, ինչպէս իմ ընդդիմախօսն է հաւաստել: Ի՞նչ նպատակով է յիշատակւում հայ սատրապի դերը մահմետական Վրացիների տարագրութեան մէջ: Հարկաւ ոչ այն նպատակաւ, որ մի անպիտան հայ, որի անունն իսկ չէ տրւում մեզ, վարկաբեկւի: Այլ որպէսզի այս տարագրութեան գործում ստուեր ձգուի ընդհանրապէս Հայերի վրայ:

Սակայն մեզ եւս յայտնի են դէպքերը, երբ ծագումով վրացի սատրապները —ինչպէս օրինակ Կովկասեան փոխարքայ իշխան Ցիցիանովը— շատ վատ դեր են կատարել հայ ժողովրդի կեանքում՝ կարո՞ղ են ցոյց տալ մեր շարքերից մի գրող, կամ հրապարակագիր կամ հանրային գործիչ, որ նման առիթներով որեւէ ուղղակի կամ անուղղակի ակնարկ արած լինի Վրացիների հասցէին:

Մի ուրիշ օրինակ.— «Անկախ Վրաստանը» անհրաժեշտ է համարում Ժորդանիա-Ջամալեան վէճի կապակցութեամբ յայտարարել, թէ Վրաստանի Չեկայի օրգաններում գերազանցօրէն Հայեր են նստած: Դարձեալ չգիտենք, թէ այս յայտարարութիւնը ի՛նչ չափով է համապատասխանում իրականութեան: Բայց ընդունինք, թէ հէնց ինքը ճշմարտութիւնն է խօսում «Անկախ Վրաստան»ի բերնով: Դրանից ի՞նչ կարելի է եզրակացնել: Անշուշտ այն միայն, որ ինչպէս մի ժամանակ ցարիզմն էր ճգնում այսօրինակ միջոցներով իրար դէմ լարել հարեւան ժողովուրդներին՝ իր տիրապետութիւնն ապահովելու համար, այսօր էլ բոլշեւիզմն է նոյն ոճիրը գործում: Սակայն այս եզրակացութեան համար չէ, որ «Անկախ Վրաստան»ը մտահոգւում է վերոյիշեալ իրական կամ երեւակայական փաստը, այլ այն նպատակով, որ Հայերին մեղսակից դարձնի Վրաց ժողովրդի դէմ Չեկայի կողմից կատարւող ոճիրներին:

Ի հարկէ մենք եւս կարող ենք յիշել ոչ հեռաւոր անցեալին պատկանող ժամանակաշրջաններ, երբ հայ ժողովրդին պատուհասող ցարական դահիճները զգալի տոկոսով վրացական անուններ էին կրում: Իշխան Նակաշիձէն հայ-թաթարական կոտորածը կազմակերպեց Բագւում, Լօլաձէն հայ յեղափոխականներին գնդակահարելով էր վարժւում նշանառութեան մէջ, զօր. Տակայշւիլին Գանձակի հայութեան կոտորածի ներշնչողը եղաւ եւլն. եւլն.: Բայց ո՞ր Հայի մտքից է անցել երբ եւիցէ, թէ այս հրէշների պատճառով կարելի է մեղադրանքի ակնարկներ անել Վրացիների հասցէին:

Աւելի՛ եւս վրդովիչ է այն ակնարկը, որ անում է մեր հրապարակագիրը ասելով, թէ բոլշեւիկները Վրաստան արշաւեցին «Հայաստանի վրայով» (ընդգծումը հեղինակինն է): Նա գիտէ, որ այդ ժամանակ հայ ժողովուրդը հեծում էր բոլշեւիկեան ծանր լծի տակ: Գիտէ, որ մեր բոլոր քաղաքական գործիչները եւ չէզոք մտաւորականութեան մի խոշոր մասը կա՛մ բանտարկուած էին եւ կամ փախստական: Վերջապէս գիտէ, որ գրեթէ ամբողջ հայ սպայութիւնը այդ օրերին աքսորուած էր Հայաստանից: Սակայն, չնայած այս ամէնին, բաւական է, որ ռուսական կարմիր հրամանատարութիւնը յարմար նկատէր յարձակուելու Վրաստանի դէմ ոչ միայն Ազրբէջանի եւ Սուխումի վրայով, այլ եւ Հայաստանի վրայով՝ որպէսզի «մութ գործի» ուրուականը ցցուէր մեր հրապարակագրի առաջ... Մութգործն է ի հարկէ, «հայհայրենասէրների» գործն է. թէ չէ նա հարկ չէր համարի ո՛չ «Հայաստանի վրայով» խօսքերը ընդգծելու եւ ո՛չ էլ այս մասին «Մենք եւ Հայերը» յօդուածում խօսք բանալու...

Եւ մտածել, թէ հէնց այս «մութ գործի» օրերին էր, որ հայ ժողովուրդը լարում էր իր վերջին ուժերը՝ բոլշեւիկեան գարշելի լուծը թօթափելու, որ թերեւս Հայաստանի վրայով Վրաստան արշաւող կարմիր հորդաների մէջքը կոտրէր, եթէ Վրացիք մի քանի շաբաթ եւս դիմանալու հնարաւորութիւն ունենային...

Վերջապէս, իբրեւ այս հակահայկական տրամադրութեան մի վերջին փաստ, պէտք է յիշատակել հայ վաճառականների դէմ յարուցած մեղադրանքը: Սրա էութիւնն այն է, որ հայ վաճառականները միջնորդի դեր են կատարում խորհրդային իշխանութեան եւ օտար դրամատէրերի միջեւ եւ նպաստում, որ վերջիններս կովկասեան հարստութիւններն իրենց ձեռքը ձգեն: Մենք նորից չգիտենք, թէ ո՛վքեր են այս հայ վաճառականները եւ ի՛նչ միջնորդութիւններ են նրանք կատարել: Այնուամենայնիւ նորից ընդունում ենք, որ նրանք կան եւ կատարում են իրենց վերագրուած «յանցանքները»: Բայց այսօր նման միջնորդութիւններով հազարաւոր մարդիկ են պարապում. ինչո՞ւ յատկապէս հայ վաճառականներն են յիշատակւում: Պատճառը նոյնքան հասկանալի է, որքան եւ անարդար: «Անկախ Վրաստան»ն էլ գիտէ, որ իր ակնարկած հայ վաճառականները Հայերի գեղեցիկ աչքերի սիրոյն չեն կատարում իրենց միջնորդութիւնը, այլ անձնական շահերի սիրոյն: Այդ շահերից մղուած նրանք անցեալում իրենց դրամագլուխը տանում էին Վրաստան եւ նրա տնտեսական եւ մշակութային յառաջդիմութեանը զարկ տալիս՝ թողնելով սեփական հայրենիքը անմշակ, յետամնաց վիճակում: Սրա համա՞ր եւս պատասխանատու են Հայերը: Եթէ այո՛ ինչո՞ւ մենք շնորհակալութեան խօսքեր չենք լսում վրաց հրապարակագիրներից...

Մեր ազգային հաւաքականութեան համար վիրաւորական այսօրինակ ակնարկները, որոնք անկասկած արտայայտութիւն են որոշ տրամադրութեան եւ մտայնութեան, չափազանց դժուարացնում են, որ մենք հաւատանք անկեղծութեանը այն համակրական խօսքերի, որ անում են ինձ ընդդիմախօսող հրապարակագիրները՝ 1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան առթիւ: Նրանք ցաւալիօրէն յիշեցնում են մեզ, որ հէնց այդ ապստամբութեան ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը կեանքի եւ մահուան պայքար էր մղում բոլշեւիկների լծից ազատուելու համար՝ Վրաստանի պարլամենտի ամբիոնից պոգրոմային ճառեր էին արտասանւում հայ ժողովրդի դէմ: Եւ արտասանւում էին այդ ճառերը ոչ միայն այն պատճառով, որ կարմիր բանակը «Հայաստանի վրայով» էր կատարում իր արշաւանքը դէպի Վրաստան, այլեւ ուրիշ «ռազմագիտական» հաշիւներով...

Այս բոլորով հանդերձ պէտք է վճռականօրէն յայտարարենք, որ նման ակնարկները կամ տրամադրութիւնները մազաչափ իսկ չեն կարող ազդել մեր վերաբերմունքի վրայ դէպի վրաց ժողովուրդը: Մենք պայքարել ենք որոշ կարգի, որոշ մտածողութեան տէր վրացական քաղաքական գործիչների դէմ եւ չենք կարող հրաժարուել պայքարելուց, մինչեւ որ արդարութեան եւ իրաւունքի ըմբռնումները մեր եւ նրանց մէջ որոշ ներդաշնակութեան չյանգին: Բայց սրանով երբեք չի կարող խախտուել մեր համոզումը, որ հայ եւ վրացի ժողովուրդների բարեկամութիւնը, մերձեցումը թերեւս եւ միութիւնը պատմականօրէն գծուած է:

Սրա համար էլ ես զարմացած մնացի, երբ, մի քանի ամիս առաջ, վրաց հանրային-պետական գործիչներից մէկը— մի շատ յարգելի անձնաւորութիւն — խօսք բանալով իմ եւ Ժորդանիայի վէճի մասին, յիշեցրեց որ ես, իբրեւ Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչ, 1918ի աշնանը ջերմ խօսքերով երախտագիտութիւն եմ յայտնել Վրաստանի Պարլամենտին այն եղբայրական օգնութեան համար, որ Բագւայ դէպքերի ժամանակ, այնտեղի Վրացիները արել են հալածական Հայերին: Այս յիշեցումը ինձ զարմանք և մինչեւ իսկ վիշտ առթեց այն պատճառով, որ ես տեսայ, թէ որքա՛ն քիչ են հասկանում մեզ մեր հարեւանները եւ որքա՛ն շատ սխալւում քաղաքական վաղանցիկ վէճերը ազգային վերաբերմունքի խնդիր դարձնելով: Ես յայտարարեցի իմ զրուցակցիս, որ պատրաստ եմ այսօր էլ ստորագրելու վերոյիշեալ գրութիւնը եւ տասը հատ էլ նորը գրելու՝ երբ խօսքը վերաբերում է վրաց ժողովրդին, բայց այդ չի կարող խանգարել ինձ համոզուած մնալու, որ Ժորդանիան և իր ընկերները հայ-վրացական հողային վէճի մէջ արդար չեն եւ սխալ կամ վատ քաղաքականութիւն ունին մեր հանդէպ:

Այս ճշտումներն ու դիտողութիւններն անելուց յետոյ՝ հիմա կարող ենք անցնել «Անկախ Վրաստան»ի եւ «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրների յարուցած հարցերի քննութեանը՝ առանց կողմնակի եւ միջանկեալ նիւթերով ծանրաբեռնելու այդ քննութիւնը:

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԻՆ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒՆԵՐԸ

Պերլինի քաղաքապետութեան հրատարակած վիճակագրութեան համաձայն, Մայիս 20ի ընտրութեանց մասնակցած են քուէարկելու իրաւունք ունեցող այրերուն 100ին 83ուկէսը, իսկ կիներուն՝ 100ին 75ը: Հակառակ այս տարբերութեան, կիները այրերէն աւելի բազմաթիւ ըլլալով, այրերէն 143,000 քուէ աւելի ունէին:

Կիները քուէ տուին բացի երկու ծայրայեղ կուսակցութիւններէ — համայնավար եւ ցեղապաշտ— միւս բոլոր կուսակցութիւններուն: Պերլինի մէջ կեդրոնի կուսակցութիւնը ստացաւ 51000 կնոջ քուէ՝ մինչ այրերու քուէն եղած էր 30,000. ազգայնականները ստացան 258 հազար կնոջ քուէ եւ 181,000 այրերու քուէ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՂԵԿԱՒՈՐ ՕԴԱՊԱՐԻԿՆԵՐԸ

(«Իտալիա»յի արկածին առթիւ)

Աշխարհի աչքերը դարձած են դէպի հիւսիս, բեւեռային սառնաստանը, ուր բուռ մը արիասիրտ մարդիկ օրհասական ժամեր կ'անցընեն, ծփուն սառնակոյտերու վրայ:

Ափսո՛ս, առաջին օդանաւային աղէտը չպիտի ըլլայ այս արկածը: Սաւառնակներու նման ղեկաւորօդապարիկներնալ իրենց խոցելի կէտերը, իրենց թոյլ կողմերն ունին, որոնք նոր եւ յաճախ սուղ փորձառութիւններու կը կարօտին սրբագրուելու համար: Իրենց տարապայման ծաւալն ու երկայնութիւնը չափազանց կը դժուարացնէ անոնց վերելքի եւ վայրէջքի շարժումները, որոնք բազմաթիւ պաշտօնեաներու կը կարօտին: Հրդեհի եւ կազային պայթումներու վտանգը միշտ առկախ կը մնայ օդային այդ տիտաններու իրանին. մտածել որ 50,000 - 60,000 մեդր խորանարդ պայթուցիկ Ջրածինի զանգուած մը կը լեցնէ այն բազմաթիւ պզտիկ զունդերը, որոնք բանտարկուածենօդապարիկներկարածիր մարմնին մէջ. որքան ալ որ չափազանց խնամքով խցուած ըլլան բոլոր այդ ուռուցիկպարկերը,դարձեալՋրածինի նման թեթեւ կազ մը միշտ կրնայ ամենափոքր ծակտիքներէն դուրս սպրդիլ, օդի հետ խառնուելով շփման գալ մեքենաներու ելեկտրական կայծերուն հետ: թեթեւ անզգուշութիւն մը բաւական է որ քանի մը երկվայրկեանի մէջ օդը ցնդի վիթխարի օդապարիկը: Մթնոլորտական ելեկտրականութեան փոփոխութիւններն ալ կրնան անակնկալ արկածներու տեղի տալ: Ահա այս կարգի պատճառներով կը բացատրուի յաջորդական աղէտներու շարքը «Տիքսմուտ»ներու, «Ցէփըլին»ներու եւ ուրիշ ղեկաւոր մեծադակերտ օդապարիկներու:

Այսուհանդերձ ղեկաւոր օդապարիկները իրենց անուրանալի անպատեհութեանց կարգին ունին խոշոր առաւելութիւններ: Անոնց տարողական, փոխադրական ուժը անհամեմատ կը գերազանցէ սաւառնակներու կարողութիւնը, մթնոլորտի վերին խաւերու մէջէն գիտական հետազօտութիւններ կատարելու տեսակէտով ալ օդապարիկը շատ աւելի նպատակայարմար է քան սաւառնակը: Այս եւ ուրիշ պատճառներով ահաւասիկ կարգ մը երկիրներ ողի ի բուին կ'աշխատին կատարելագործել օդապարիկը եւ զայն օժտել գիտական աւելի նոր յղացումներով:

Միացեալ Նահանգները մանաւանդ շնորհիւ իրենց ճարտարարուեստական ու դրամական լայն միջոցներուն ներկայիս կեցած են շարժումին գլուխը:

Նախ նոր օդանաւերու կմախքը կը շինուի «տիւրալիւմին» մետաղային խառնուրդէն որ ալիւմինիումի թեթեւութեան միացուցած է պղնձի տոկունութիւնն ու կռանելիութիւնը:

Ու կրակի սպառնալիքը չէզոքացնելու համար, Մ. Նահանգները օդապարիկի ներփակ զունդերը կը լեցնեն հէլիոմ կազով: Այս վերջին կազը մէկն է մթնոլորտի հազուագիւտ կազերէն որ թէեւ Ջրածինէն աւելի ծանր է, բայց անոր վրայ անբաղդատելի առաւելութիւն մը ունի, ըլլալով անկիզելի, անբռնկելի: Իսկ Միացեալ Նահանգները իբրեւ բացառիկ մենաշնորհ՝ ունին կարգ մը հանքային ջուրեր՝ հարուստ հէլիոմով: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ երկիր արձանագրած է նմանօրինակ առաւելութիւն մը: Հէլիոմի անջատումը բնական ակունքներէն ռազմածախս գործողութիւն մըն է, որ կը պահանջէ կազերու յաջորդական հեղուկացումներու, խտացումներու մեթոտներ. միակ օդապարիկի մը անհրաժեշտ հէլիոմը ինքնին կը ներկայացնէ արդէն երեք միլիոն ֆրանքի ծախք մը, որուն առջեւ ամերիկեան նախաձեռնութիւնը ընկրկելու ոչ մէկ պատճառ ունի:

Մեծադակերտ օդապարիկներու շինութիւնը որ երբեմն Գերմանիոյ մենաշնորհն էր, այսօր անցած է այլեւս Միացեալ Նահանգներու ձեռքը: Դեռ վերջերս ամերիկեան խորհրդարանը կը վաւերացնէր շինութիւնը երկու նոր վիթխարի օդապարիկներու որոնք 238 մեդր երկայնութիւն, 50 մեդր լայնք եւ 4.110.000 խորանարդ մեդր ծաւալ պիտի ունենան: Մանրակրկիտ հաշիւներու եւ փորձարկութիւններու նիւթ եղած է թէ նման հոյակերտ կառուցուածք մը փոթորիկի մը պարագային անգամ ինչ արտաքին ճնշումներու կ'ենթարկուի և անոր համեմատ նախատեսուած է մետաղեայ կմախքի սարուածքը:

Ամերիկայի ծովային նախարարութիւնը մտադրած է զանոնք գործածել բացծովեայ հետազօտութիւններու եւ սաւառնակներու փոխադրութեան համար. նորագոյն յղացումները պիտի կիրարկուին անոնց վրայ, անոնց անթել հեռագրի հասողութիւնը 4000 քիլոմեդրի շառաւիղ մը պիտի ունենայ. անոնց շարժիչ մեքենաները պիտի զետեղուին բուն խկգունդին մէջ, քանի որ պայթումի երկիւղը գոյութիւն չունի. իւղերուն և էսանսի սառելուն հաւանականութիւնը չէզոքացուած է. միջին արագութիւնը ժամական 100 քիլոմեդրի շուրջպիտի դառնայ: Ո՛ր եւ է անակնկալ պատահարի պարագային հրաժանատարական առկախ խուցը պիտի կրնայ անջատուիլ օդանաւէն եւ իբրեւ ծփուն եւ անթափանց նաւակ մը ծփալ ջուրին վրայ, մինչեւ անհրաժեշտ օգնութիւններուն հասնիլը:

Այդ օդային տիտաններուն ելեւէջի շարժումները դիւրացնելու նպատակով, անոնք պիտի հիւրընկալուին ոչ թէ մեծածախս կայաններու տակ, այլ պիտի հաստատուին մշտական կերպով մետաղակերտ և 50—60 մեդր սլացիկ սիւներու կամ աւելի ճիշտ նրբաշէն աշտարակներու գագաթը. պիտի հաստատուին ըսելը սխալ է անշուշտ, որովհետեւ անոնք մէկ ծայրով մինակ պարաններու միջոցաւ պիտի կառչին սիւնի գագաթին, մինչ ամբողջ օդապարիկը հովերու ազդեցութեան համաձայն պիտի տատանի կամ տարուբերի օդին մէջ:

Ու անդրովկիանեան հնարիչներ չբաւականանալով իրագործուած ձեռնարկներէն, հետամուտ են նորանոր եւ յանդուգն ծրագիրներու:

Աչքիս առջեւն ունիմ պատկերները երկու ժանրանկար օդանաւերու, որոնց մէկը միացումն է օդապարիկի մը եւ վիթխարի սաւառնակի մը, հետեւաբար կ'օգտագործէ թեթեւ կազի մը վերասլաց ուժը ու միանգամայն լայն թեւերով կը կառչի օդի դիմադրութեան, մինչ միւսը միացումն է բուն օդանաւի մը եւ նոյնքան վիթխարի Ջրանաւի մը, ատիկա կը թռի, կը բարձրանայ բայց ի հարկին կրնայ իջնել ջուրին վրայ ծփալ, լողալ կամ նաւարկել...:

Սաւառնորդութեան առաջին օրերուն կ'ըսուէր. «Սաւառնակ մը յղանալը ոչինչ է, իրագործելը գործին կէսը, իսկ զայն փորձելը՝ ամբողջ դժուարութիւնը»:

Այսօր դիրքերը շրջուած են: Նմանը եւ դժուարինը յղանալն է յարմարագոյն սաւառնակը կամ օդանաւը, զայն իրագործելը կէսն է գործին, իսկ փորձե՞լը — պարզ խաղ մը:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՒԿԻԹԻ ՉԱՓ ԿԱՐԿՈՒՏ

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ Ճիհանի հիւսիսային գիւղերուն մէջ հաւկիթի մեծութեամբ կարկուտ տեղացած է: Վիրաւորուած են բազմաթիւ մարդիկ: Նիւթական կորուստ կը հաշուի շուրջ 400,000 թրքական ոսկի:

ԹԱՏՐՈՆ

"ՊԷՊՕ"

Հայ ինքնատիպ Թատերագիր Գաբրիէլ Սունդուկեանցի հրաշակերտը՝ «Պէպօ»ն առաջին անգամ ըլլալով — արտասահմանի մէջ— իսկական բարբառով ներկայացուեցաւ կովկասահայ դերասաններ Տիկին Դուրեան-Արմէնեանի եւ Պ. Լ. Երամեանի կողմէ: Նոյն սրահին մէջ —Սոսիէթէ Սավանթ— քանի մը տարի առաջ տեսած էինք արեւմտահայ «Պէպօ» մը—Սամաթիացի ձկնորսի վերածուած— բեմադրութեամբ փարիզահայ Տրամաթիքին:

Նիւթը՝ երկու խօսքով.—Պէպօ աղքատ ձկնորս մըն է, որ իր աշխատանքով կ'ապրեցնէ մայրն ու քոյրը: Այս վերջինը նշանուած է եւ նշանածը կարեւոր գումար մը կը պահանջէ իբր օժիտ: Պէպօ կը յիշէ, որ հանգուցեալ հայրը դրամ փոխ տուած էր վաշխառու Արութին Զիմզիմովին եւ կ'երթայ պահանջելու զայն: Սակայն մուրհակը կորսուած է եւ Զիմզիմով կ'ուրանայ պարտքը: Նշանը ետ կ'ըլլայ եւ ընտանիքը կը խայտառակուի: Մուրհակը յանձնուած է եղեր տան մէկ բարեկամին՝ ծերունի Գիքոյի, որ վերջին պահուն կը գտնէ զայն եւ այս անգամ կը խայտառակուի Զիմզիմովը:

Լեզուն՝ դժուարըմբռնելի էր Թրքահայերուն, Թիֆլիսի բարբառը անծանօթ ըլլալով մեզի: Այդ լեզուն տեսակ մը խառնուրդ է կովկասահայ բարբառի, գրաբարի, վրացերէնի. կը պարունակէ նաեւ Թուրքերէն բառեր — *պարաթ, պուրուն օթու* եւլն. կարգ մը բացատրութիւններ բոլորովին նման են կիլիկեան գաւառաբարբառին — *կ'ոսէ, չիմ կանի* եւլն.; եւ սակայն հակառակ այդ կնճռոտ լեզուին՝ հանդիսականները շատ լաւ կրցան հետեւիլ խաղին եւ հասկնալ զայն ամբողջութեամբ՝ շնորհիւ դերակատարներու յաջող խաղարկութեան:

Սունդուկեանց շատ գեղեցիկ կերպով կրցած է հակադրել իր տիպարները եւ հանդիսատեսը առաջին վայրկեանէն իսկ համակրանքով կը հետեւի իր հերոսին՝ ապրելով անոր հոգեկան բոլոր փոթորկումները եւ ատելութեամբ լեցուելով անխիղճ վաշխառուին դէմ: Պարկեշտ ու աշխատասէր բանուոր Պէպօն կը ցցուի կեղտոտ ու կեղեքող «բուրժուա»յին դէմ, որ իր հարստութիւնը շինած է՝ խարդախութեամբ կործանելով Պէպօի նման պատուաւոր աշխատաւորներ եւ խնայասէր ընտանիքներ: Իր աղքատութեան մէջ հոգեկան մեծ բարձրութիւն եւ պատուոյ ազնիւ զգացում ունի Պէպօ, որ կ'ըմբոստանայ եւ կը ցցուի շահագործող Զիմզիմովին դէմ, կը մերժէ անոր անարգ սակարկութիւնները եւ իր անպատուուած քրոջ վրէժը լուծելու համար կանգ չառներ զոհողութեանց առջեւ:

Դերակատարները ընդհանուր առումով յաջող էին: Լեւոն Երամեան Պէպօի տիպարը տուաւ համակրելի կերպով: Սահուն լեզուն, տիրապետող շարժումները եւ տպաւորող դիմախաղերը ցոյց կուտային վարպետ դերասան մը: Միայն մենախօսութիւններու ատեն վարդապետական շեշտը զգալի էր: Տիկին Դուրեան-Արմէնեան, որ Փարիզի մէջ իր ներկայացումներու շարքով ալ յայտնուեցաւ իբրեւ մեր լաւագոյն կին արուեստագէտներէն մէկը, Պէպօի մօր՝ Նահապետական հայ կնոջ եւ Զիմզիմովի չտես, սնափառ ու ծանծաղամիտ կնոջ կրկնակ դերերը կատարեց ճշմարիտ արուեստով: Ա. Կոթիկեան յաջող Զիմզիմով մը եղաւ, վաշխառուի աւանդական տիպար մը, մերթ պաղարիւն, մերթ սպառնացող եւ յաճախ վատ ու ցածոգի: Յաջող էին նաեւ Տիկին Աստղիկ եւ Գմբէթեան: Աբգարի երեւումը Գիքոյի դերին մէջ, իրական յայտնութիւն մը եղաւ: Առաջին անգամն է, որ զինքը կը տեսնէինք նման դերի մը մէջ:

Հ. Ս.

ԻՏԱԼԻՈՅ ...ԱՂԱՂԹԱՓԱՆՑՈՒՄԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

...ժիւմհիւրիէթ» կը հրատարա-...ղոյսոյ իր Թղթակցին հետեւ-... նամակը.

...մայիս 31ին ստորագրուած ...ւեթուրք իրաւարարական եւ ...ակամական դաշնագիրը խիստ ...ւոր թուական մը կը բանայ ...րձաւոր Արեւելքի պատմու-...ն մէջ: Իտալական աշխարհա-...թեան արեւելեան միջերկ-...նի մէջ յարաճուն թափան-...մին մէկ նոր հանգրուանն է ...ի:

...Արեւմուտքի մէջ, Թերեւս ...մը շատ մոռցուեցաւ այն ...ն ձգտումը, որ կար առենօք ...մի եւ Էնկիւրիի միջեւ: Այն ...ն Մուսոլինի կը բազմապատ-...ի իր սպառնական յայտարարու-...ները: կը հաստատէր իտա-...յ քաղաքական ծաւալումի ...իմագրելի պէտքը եւ երբեք ...ծածկեր Թուրքիոյ վրայ յար-...ելու եւ Անատոլուի մէջ իտա-...ան գաղութ մը կազմակեր-...լու իր կամքը: Այս նպատա-...վ, կ'ամրացնէր Թրքական ե-...ղքի հարաւակողմը գտնուող ...ասան կղզիները, եւ ամէն ...ցոյց կու տար թէ Իտալիա ...արշաւ մը կը պատրաստուի:

...Թէ հրաժարեցաւ իր ռազ-...ական ծրագիրներէն — գոնէ ...թ տարուան համար, քանի որ ...ւեթուրք դաշնագրին պայ-...ժամը այդչափ որոշուած է — ...ատճառն այն է, որ նախ ...իա համոզուեցաւ թէ Թուրք ...պեստութիւնը կարող էր ...գիւնքը պաշտպանելու, ինչպէս ...կարգ մը աջակցութիւններ ...ելու: Լօզանի դաշնագրէն ...ջ Անատոլուի մէջ կատար-...ծ զինուորական դէպքերը ցոյց ...ն նոր Թուրքիոյ դիմադրա-...ուժը: Ցոյները, իտալացի-...ը եւ ֆրանսացիները անոր ...տեսան: Արդ, յայտնի է թէ ...ի վեր Թուրք նոր պետու-...ան զինուորական ուժն ու կազ-...կերպութիւնը աւելի եւս զար-...ցան:

...Միւս կողմէ, Մուսոլինի վեր-...տարիներու ընթացքին յաջո-... քաղաքական թափանցում ...ունեցաւ Ալպանիոյ մէջ եւ Ճնշա-...ազդեցութեան շրջանակներ ...ցեց Մակեդոնիոյ, Պուլկա-..., Հունգարիոյ եւ Ռումա-...յ մէջ: Ասկէ զատ, Եուկոսլա-...ն աւելի լաւ օղակելու համար, ...մերձեցում մը կը փորձէ Ցու-...աստանի հետ:

...Այս պայմաններուն մէջ, գրեթէ անմտութիւն պիտի ըլլար ամէն ինչ վտանգել՝ Թուրքիոյ հետ պատերազմի մը մէջ, որուն ելքը անորոշ էր եւ որ անհաշուելի հետեւանքներ կրնար ունենալ համաշխարհային խաղաղութեան եւ Իտալիոյ փաշիստական վարչաձեւին համար:

Ուստի, իտալական աշխարհակալութիւնը նոր դաշնագրին շնորհիւ, Թուրքիոյ մէջ եւս պիտի զարգացնէ իր տնտեսական ծաւալումը, որ արդէն խիստ մեծ է Պալքաններու մէջ:

Եւ սակայն պէ՞տք է հաւատալ որ անիկա հրաժարած ըլլայ Անատոլուն գրաւելու եւ գաղութի վերածելու իր նախնական ձգտումներէն: Ասիկա յայտնի չէ երբեք եւ խիստ հաւանական է, որ իր մտածումով, իտալացի վաճառականը, գործարանատէրը եւ մանաւանդ դրամատէրը Իտալիոյ քաղաքական եւ գաղթային ուժին հայթայթիչները պիտի ըլլան Անատոլուի մէջ:

Թուրք կառավարութիւնը խիստ մօտիկ ապագայի մէջ գտնուելու պիտի գգլայ իր հողին վրայ տընտեսական տեղաւորումը դիւրացուցած ըլլալուն համար պետութեան մը, որ դեռ շատ չընէր՝ կը յայտարարէր թէ ծրագրած է բնաջնջել Թուրքիան:

Թրքական նոր վարչաձեւը, որ անողոք կերպով վանեց Յոյները եւ խիստ կարգապահութեան մը տակ խոնարհեցուց Հայ, Հրեայ եւ քիւրտ փոքրամասնութիւնները, իր իսկ սեփական շահերուն դէմ չի՞ գործեր՝ միջոցներ տալով Իտալիոյ, որ տնտեսական ծաւալումին շնորհիւ իր քաղաքական տեղաւորումը պատրաստէ փոքր Ասիոյ մէջ:

ՀՐԱՆՏ ԱՍԱՏՈՒՐ

Բանասէր-իրաւագէտ Հրանտ Ասատուր, որուն մահը ծանուցինք արդէն, թարգմանած է «Պատմութիւն Մալվինայի» (1874), Վ. Հիւկոյի «Դամբանականները (1876 Մանզումէ) եւ «Խնճոյներեկ»ը:

Հ. Ասատուրի հայերէն առաջին երկասիրութիւններն են «Պատանեկան ներշնչումներ» (1878), «Սահմանադրութիւն եւ հայ ժողովուրդ» (որ իր խօսած պատմական ճառն է Եէնիգիւլէ՝ Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձին, 1879), «Ընդարձակ Օրացոյց Ազգ. Հիւանդանոցի» (1901—1902 տարիներու), ուր երեւցան կենսագրութիւններ, նշանաւոր թուականներու ցուցակ հայ կեանքէ եւ «Պատրիարքներու պատմութիւն»ը, որ իր գլուխ գործոցներէն մէկը կրնայ համարուիլ:

Իսկ ձեռագիր երկերն են.— Ֆրանսերէն գրուած 7 հատոր օսմ. օրէնսգիտութեան զանազան ճիւղերը բովանդակող ուսումնասիրութիւններ, «Պատմութիւն աշխարհաբար մատենագրութեան» սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Պ. Յ. Պարոնեանի ընդարձակ կենսագրութիւնը, մանկութենէն մինչեւ «Թատրոն»ի խմբագրութեան օրերը:

Ասոնցմէ զատ, անգլ. դեսպան. Բ. քարտուղար Ճորճ Եընկի աշխատակցած է, անոր լոյս ընծայած 7 հատոր Corps de Droit Ottoman երկասիրութեան մէջ՝ Թուրքերէնէ ֆրանսերէնի վերածելով օսմ. օրէնքները: 1913ին Թուրքերէն լեզուով հրատարակած է գիրք մը՝ Բափիթիւլասիօններու մասին:

1870ական թուականներէն ի վեր մտած է հանրային կեանքի մէջ: 1876ին քանի մը ընկերներու հետ կը կազմէ «Հայ Դրական Ընկերութիւնը» (Պոլսոյ Ա. Հրատարակչականը), որ մէկուկէս տարուան կեանք կ'ունենայ: 1879ին հիմնադիրներէն է «Կիլիկեան ընկերութեան», որ յետոյ Արարատեանին եւ Դպրոցասիրացին հետ կազմեց «Միացեալ ընկերութիւնը»: 1882ին Փարիզի մէջ Տոքթ. Ռափայէլեանի, Յ. Շահնազարի հետ վերակազմած է «Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւն»ը:

Վ. ՍԵՒՈՒՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ ողբացեալ Վահրամ Սեւունիի թաղման արարողութիւնը, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Ներկայ էին բարեկամներ եւ գրչի աշխատաւորներ: Դագաղը ծածկուած էր շատ մը ծաղկեպսակներով: Արարողութենէն կը նախագահէր Վռամշապուհ եպիսկ. որ դամբանական մը խօսեցաւ: Ողբացեալ երիտասարդը ամփոփուեցաւ Իսի Լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

ԿԱՐՍՏՆ, 8 Յունիս.— Օտար երկնքի տակ, դառն կսկիծով ցուրտ հողին յանձնեցինք մարմինը մեր սիրելի ընկեր Բենիամին Խուպեանի, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարստնի Կոմիտէին մէջ ծանօթ էր իր անձնուիրութեամբ: Վերջերս անողոք հիւանդութիւնը դարմանելու համար փոխադրուեցաւ Լէքսի մեծ հիւանդանոցը, բայց կարելի չեղաւ փրկել կեանքը: Քսանըհինգ տարեկան էր: Կը թողու կինը եւ երկու որբուկներ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Լէքսի մէջ: Ներկայ էին Հ. Յ. Դ. Կարստնի Կոմիտէին ընկերները եւ հայրենակիցներ, որոնք թողլով իրենց աշխատանքը, եկած էին իրենց վերջին յարգանքը բերելու վաղամեռիկ ընկերոջ: Ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դ. Կարստնի Կոմիտէն «Ռոստոմ» խումբը, Սիւրսիւրի Դաւէժի Հայրենակցական Միութիւնները եւ եղբայրք Տ. Պետրոսեանները: Ընկեր Մ. Ասլանեան կարդաց յուզիչ դամբանական մը: Մեր խորին ցաւակցութիւնները եղբօր ընտանիքին եւ բոլոր ազգակից պարագաներուն:

Հ. Յ. Դ. կարստնի կոմիտէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ՖԻԼԻՊԷԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Յառաջիկայ կիրակի նորակազմ «Տորք»ը —որուն կը մասնակցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբէն 8 հոգի, Հ. Մ.էն եւ «Արմէնիա»էն երեք խաղացողներ—պիտի կատարէ իր անդրանիկ մրցումը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Պուլկարիոյ շարժի հայ աղէտեալներուն, իբրեւ մաս Յառաջի հանգանակութեան:

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ «Տորք»ի գեղեցիկ մարզարանին մէջ, Անկիէնի կայարանէն հինգ վայրկեան հեռու, Ավընիւ տը Սուազի: կայարանէն մասնաւոր օթօքարներ կան մարզարան գացող: փարիզէն եկողներն ալ ոեւէ դժուարութիւն չունին: Քառորդ ժամը անգամ մը շոգեկառք կայ Անկիէնի համար եւ ճամբորդութիւնն ալ հազիւ 10 վայրկեան կը տեւէ:

«Տորք»ի հակառակորդը պիտի գայ Փարիզի Հայ Մարզականի Ա. խումբը, որ հաւանաբար պիտի զօրացուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ մնացած 2—3 խաղացողներով: Տորք եւ Հ. Մ. գեղեցիկ եւ խիստ բարեկամական մրցման մը պատրաստուած են, եւ հանդիսականները բարեսիրական գործի մը աջակցելով մէկտեղ՝ գեղեցիկ ժամանց մը պիտի ունենան:

Մրցումին պիտի մասնակցին նաեւ Պէլվիլի Արարատ Մարմն. Միութիւնն ու Արմէնիան. ուրեմն չորս հայ խումբեր այդ օրը դէմ դիմաց կ'ելլեն, իրենց աջակցութիւնը բերելով Պուլկարիոյ աղէտեալներուն: Մեզի կը մնայ քաջալերել այս գեղեցիկ ձեռնարկը:

Հ. Թ.

⁂ Արմէնիա-Պէլվիլ մրցումը կը սկսի ժամը 2ին, Հ. Մ. - Տորք մրցումը՝ ժամը 3ուկէսին: ժամը 1էն սկսեալ շոգեկառք՝ ամէն 15 վայրկեանը կառ տիւ Նորէն: Թրամուէյ Թիւ 54' Թրինիթէ-Անկիէն: Տոմսերու գիները՝ 5 եւ 10 ֆրանք: կը ծախուին ամէն տեղ:

Խումբերու կազմը կուտանք յաջորդով:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» Ը

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ„Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ:

վարչութիւն «Յառաջ»ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ.—Կա՞յ բան որ ըսուած չըլլայ սիրոյ մասին: Բան մըն ալ մենք ըսենք: կոյր է ան եւ երբ ուզէ կատաղիլ, հարուածը անպատճառ կ'իջեցնէ ամէնէն զգայուն կէտի մը, ու վա՜յ անոր որուն հետ կ'ուզէ զուարճանալ, անպատճառ կը լացնէ: Այսպէս էր որ ան բռնեց Չարլզ Սէյվրդի քիթէն ու զայն առաջնորդեց 20նոց գեղուհիի մը քով, որուն կողքին, տարեկից երիտասարդ մը՝ սրտի կրակ կը բոնկցնէր: 65 տարու էր Չարլզ Սէյվրդ, ընտանիքի պատուական հայր ու նոյնիսկ մեծ հայր: Իր կինը շատոնց մեռած էր արցունքի այս հովիտէն, ու որդը դեռ կը խլրտար իր մէջ: Եւ երբ օր. Մէյրիի ակնարկը բախեցաւ Չարլզի ակնարկին, կայծ մը արձակուեցաւ ու ինկաւ իր սրտին մէջ...:

—Ամուսնանանք, առաջարկեց օրիորդին:

Բայց օրիորդը դեռ մտածելու ատեն չունեցած, պատասխեցաւ, ինչ որ անխուսափելի էր: Օրիորդին երիտասարդ սիրականը՝ հրացէնի խաղին մէջ, իր ճարտարութիւնը գովեց եւ հեգնանքի երկու շեշտերով սպառնաց:

— Վա՜յ քեզ ծերուկ, եթէ, չհրաժարիս օրիորդին ձեռքէն:

— Ցեսնե՛նք, վրայ բերաւ Չարլզ, ու երկուքը մէկ, յաջորդ առտուն կանուխէն, մէյմէկ հրացան շալկած, իրարու հանդիպեցան մեկուսի ճամբու մը վրայ:

Ու ծերուկը տապալեց երիտասարդը:

Ցետոյ գնաց բանտ: Իսկ օրիորդը իբր կոյր սիրոյ աչքբաց գործիք, կը շարունակէ ազատ համարձակ իր հրապոյրը պտտցնել ծեր ու երիտասարդ ակնարկներու առջեւ:

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ.— Առջի օր, Իվրիի մէջ, 25 տարու գծագրիչ մը, ատրճանակով սպաննեց իր սիրուհին 16 տարու աղջիկ մը: Ոճիրը տեղի ունեցաւ փողոցին մէջ: հրազէնի պայթիւններէն հաւաքուած բազմութիւն մը, շրջապատեց մարդասպանը եւ զայն ենթարկեց Լինչի օրէնքին:

Երբ ոստիկանները հասան, երիտասարդը արիւնլուայ էր, ինքզինքը կորսնցուցած եւ հազիւ կրցաւ խոստովանիլ թէ՝ սպաննած էր, որովհետեւ կը սիրէր: Իր ծնողքը կ'արգիլէին իրեն ամուսնութիւնը, եւ աղջիկն ալ իր կարգին, երբ իրմէ խնդրեց խզել ամէն կապ, յուսահատ, որոշեց վրէժ լուծել:

ԱՅՐ ՈՒ ԿԻՆ.— Մէօտօնի մէջ տիկին Մարսէլ ծանրօրէն վիրաւորեց իր ամուսինը: Ոստիկանատան մէջ, խոստովանեցաւ թէ քանի մը օր առաջ միայն գնած էր ատրճանակ մը, բայց սպաննելու մտադրութիւն չունէր, կ'ուզէր միայն ինքզինքը պաշտպանել իր էրկան յարձակումներուն դէմ: Պատմեց թէ ան ո՛չ միայն գինքը կը ծազրէր յաճախ, այլ նաեւ միշտ կը խաբէր ուրիշներու հետ:

Ոճիրին օրը, երբ նախանձի հետեւանքով, վէճը կրկնուեցաւ իրենց միջեւ ու սաստկացաւ, իր էրկան հեգնանքներուն առջեւ, Մարսէլ չկրցաւ իր զայրոյթը զսպել ու խելակորոյս՝ կրակեց անոր վրայ:

50,000 ՖՐ. ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

Մեզ կը տեղեկացնեն թէ Ռէնսիի քաղաքապետը, ընկերակցութեամբ առողջապահական քննիչ բժիշկին եւ ոստիկանապետին, Յունիս 11ին այցելած է Դպրոցասէր Տիկնանց որբանոց-վարժարանը: Փոքրիկ սանուհիները պարտէզին դռնէն Մարսէյեէզ երգելով ընդունած են պաշտօնական հիւրերը, յետոյ մանկամարդ սանուհի մըն ալ ֆրանսերէն ուղերձ մը արտասանած է: Պ. քաղաքապետը եւ ընկերները նպաստաւոր տպաւորութիւն կրած են Դպրոցասէրի ընդունելութենէն եւ գնահատած են շէնքին մաքրութիւնն ու կարգ կանոնը:

⁂ Դպրոցասէրի Փարիզ փոխադրուելուն առթիւ, ընկերութեան պատուակալ նախագահ Տիկին Նոյեմի Գափամաճեան 50,000 ֆր. նուիրած է, իբրեւ հիմնադրամ Դպրոցասէրի գնելիք շէնքին:

ՄԵԶԻ կը հաղորդեն թէ ծանօթ թառիստ Պ. Ժորժ Շահպաժոնեան, որ մէկ տարի առաջ Ամերիկա գացած էր, մեծ յաջողութեամբ վերջացնելով իր համերգները, եկած է Փարիզ: Շուտով պիտի անցնի Անգլիա, շարք մը համերգներ կազմակերպելու զանազան քաղաքներու մէջ:

Պ. Ժորժ Փարիզի մէջ ալ պիտի տայ համերգ մը, նուիրուած Արեւելքի երաժշտութեան, ինչպէս եւ դասախօսութիւն մը:

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՀՄԷՏԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐԴԵՐԸ

— Բայց եւ այնպէս, ըսաւ ...ջօ, ծերուկ մը որ իր երկիրը կը ճանչնար, բայց եւ այնպէս ...գէշ կառավարուած ենք: Տա-...ն պէտք եղածին պէս խելա-...չենք:

Եւ սիրուն Թէօտորը, որ միշտ ...կ կ'ընէր, իր պզտիկ իմացա-...թիւնը կը լարէր գտնալու ...մար թէ ի՛նչ պէտք էր ընել ...եւս լաճ մը չըլլալու համար, ...գինքը լաւ կառավարելու հա-...ր, կ'ուզէր միս մինակ օր մը ...պան համոզել: Եռանդով կ'ա-...էր Աստուծոյ մտովի իր հայ-...քին գեղեցիկ անունը կը մր-...էր: Այս մտածումը կը թրջէր ...որ ու երազկոտ աչքերը, այն ...քերը, "Ը", աւա՜ղ, շատ չանցած պիտի մարէին: Երեք Թուրքերը կալերուն կը մօտենային:

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

Չեմ գիտեր թէ այս պահուն Ռուսիան, Ֆրանսան եւ Անգլիան, այս դաշտի մարդոց մասին շատ կը խորհէի՞ն, ինչպէս կ'ըսէին այս բարի Թեսալիացիները: Իրողութիւնը այն է որ Ալի, Մուսթաֆա եւ Ապտուլլահ, այս երեք մեծ զօրութիւնները, աւելի կը խորհէին անոնց մասին: կամաց մը, խօսակցողներու ետեւէն յանկարծմէջտեղ ելան: Երիտասարդ Ահմէտը լաւ ընտրած էր իր մարդերը, զատած՝ ամէնէն հեզերուն մէջէն: Անոնց տեղ եթէ ուրիշներ ըլլային, գիւղին եւ գիւղացիներուն գործը վերջացած էր: Միայն գիւղը եւ գիւղացիները չէ որ անձնապէս յանցաւոր պիտի ըլլային: Քանի որ երեք Թուրքերը եւ իրենց հետ Թուրքիան՝ նախատուած էին քրիստոնեաներու կողմէ, պէտք էր ոեւէ քրիստոնեայէ մը վրէժ լուծել: Կը գործէին ըստ իրենց Թուրքի խղճմտանքին: Լազարինայի անհանդուրժելի նախատինքէն վերջ, իրենց կրօնքին վրէժը կը լուծէին, ու իրենց աչքին՝ Թուրքին պատիւն էր որ կը վերահաստատէին:

Մեր երեք մարդուկները սակայն կ'ուզէին իրաւունքը իրենց կողմն ունենալ: Մարդ չի գիտեր թէ ինչ կրնայ պատահիլ երբ Ահմէտ մը ունի իբր հրամանատար:

Մեր գիւղացիները, առանց որ եւէ կասկածի, անոնց մօտենալը կը գիտէին: Չէ՞ որ Լազարինայի գինուորներէն էին անոնք եւ չէի՞ն գիտեր որ Թուրքերը եւ քրիստոնեաները եղբօր պէս կ'ապրէին հոն: Կիները սակայն քաշուեցան, համաձայն տեղական սովորութեան քան թէ վախէ, իսկ այրերը իրենց մէջ տեղ բացին անոնց: Միամտօրէն կը խորհէին թէ իրենց հիւրերը մանաւանդ թիւով այդքան փոքր, եկեր էին քիչ մը իրենց հետ խօսակցելու, առ առաւելն, իբր իրենց այցելութեան յիշատակ՝ անկարեւոր բան մը իրենց հետ տանելու:

Թուրքերը որ այս տեսակ գործերու մէջ հրաշալի հոտառութիւն ունին, զգացին թէ խօսակցութեան պէտք չէր բարեկամական երեւոյթ տալ, որովհետեւ չպիտի կարենային յաջողիլ, ու այս անգամ աճապարել կ'ուզէին:

— Դուք, ձեր գիւղին մէջ խաղաղ կ'ապրիք: Մենք, հազիւ թէ կրնանք շրջագայիլ Լազարինայէն դուրս: Քիչ առաջ, փողոցէն անցած ժամանակնիս, մեծ շունի մը հանդիպեցանք որ կը հաչէր մեզ դէմ: Ստիպուեցանք ոտքի հարուածով մը սպանել զայն: Քաղցրահամբոյր կը ձեւանաք հիմա, բայց ապահովաբար դո՛ւք հոն կեցուցած էիք զայն:

Եւ այս գազանը՝ անմիջապէս տղեկին, խեղճ Թէօտորին ուղղուեցաւ, վստահ՝ թէ փափաքուած հրդեհը անկէ ծագում պիտի առնէր:

— Այդ շունը քո՛ւկդ պէտք է եղած ըլլայ, սրիկա՛յ: Որովհետեւ բոլորովին խռոված երեւոյթ ունիս:

Տղան պատասխանելու կը պատրաստուէր: Ծեր Ալէքօն որ՝ Թեսալիան արդէն ստուկ տեսած էր, միջամտեց.

— Լաւ ըրիր որ այդ անասունը սպաննեցիր, քանի որ քեզ խածնել կ'ուզէր, Եւ սակայն մենէ ոչ մէկուն կը պատկանէր ան:

Երեք ընկերները խորապէս գոհացան այս պատասխանէն. այդ կ'ապացուցանէր թէ կեավուրները կը վախնային, որով գործը դիւրին պիտի ըլլար քալեցնել:

Ապտուլլահ եւ Ալի գիտէին թէ պէտք չէր որ խառնուէին այդ գործին, առ այժմ գլխաւոր դերը Մուսթաֆայի կ'իյնար:

— Այո՛, միշտ չքմեղանք ունիք ձեր բերնին մէջ: Բայց սրունքը ի՛մ սրունքս է եւ կը զգամ խածուածքը, ինչո՞ւ ամէնքդ ալ այդպէս կը դողաք քանի որ այդ շունը մեզ դէմ գրգռած չէիք:

Խիստ եւ ուժեղ ձայնով կը խօսէր: Եւ սակայն յառաջ եկած աղմուկէն՝ բոլոր հիւղերէն դուրս կուգային: Կին մը կը յառաջանար ձեռքերը կռնակին տարած, բան մը ծածկելու համար, Թերեւս քար մըն էր: Թուրքը՝ որ քրիստոնեան արհամարհելով հանդերձ կը վախնայ անկէ՝ ինչպէս մէկէ մը որ միշտ խաղ մը ունի իրեն խաղալիք, գգոյշ կը կենայ կալը կը լենար:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

մէջ»։ Կալինին բսաւ նաեւ թէ Տրոցկի ողջ առողջ կ՚ապրի Ալմաատայի մէջ։

Վերստուգիչ յանձնաժողովը նոյնպէս նկատի առաւ վերընդունելութեան խնդրագիրները ուրիշ գղջացող վտարուածներու, որոնց մէջ են՝ Նաումօֆ, Սաֆարօֆ, Վարդին եւ Վույովիչ, սակայն գոհացուցիչ չգտաւ անոր գղջման գիրին բովանդակութիւնը։ Անոնք փոխանակ ըսելու թէ կը հրաժարին այն գաղափարներէն, որոնց պատճառաւ արտաքսուեցան կուսակցութենէն, կը գրեն թէ կուսակցութեան «ներկայ քաղաքականութիւնը» կը համապատասխանէ իրենց տեսակէտներուն։ Յանձնաժողովի քարտուղար Եւլոսլաւսկի յայտարարեց թէ՝ անոնք կ՚ուզեն իբրեւ յաղթական վերադառնալ, պարծենալով որ իրենց ծրագիրը այժմ կուսակցութեան գործնական քաղաքականութիւնը դարձած է։ Կուսակցութիւնը չի կրնար այս ձեւով անարգուիլ, ո՛չ ալ ո և է իրաւախոհութեան գալ։ Վերընդունելութիւնը կարելի է այն ատեն միայն՝ երբ անոնք կը խոստովանին, կը գղջան ու կ՚ապաշխարեն, ինչպէս նաեւ ապահովութիւն կուտան թէ ապագային կուրօրէն պիտի հնազանդին։

Կտրօններու համաձայնութեան շուրջ

Գրած էինք թէ Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյ քանի մը օրէն ճամբայ կ՚ելլէ դէպի Պոլիս։ Դեսպանը իր հետ պիտի տանի Հանրային Պարտքի խնդրին առթիւ գոյացած համաձայնութեան պատճէնը։ Ֆէթհի պէյէն զատ, Պոլիս պիտի երթան նաեւ ֆրանսացի, անգլիացի եւ իտալացի պահանջատէրերուն փոխանորդները, որոնց ժամանումէն վերջ յանձնախումբ մը պիտի կազմուի Հանրային Պարտքի Վարչութեան հաշուեյարդարին համար։ Հաշուեյարդարը պիտի աւարտի մէկ երկու ամիսէն։ Կառավարութիւնը վերջնապէս որոշած է Հանրային Պարտքի շէնքը Քաղաքապետութեան փոխանցել, փոխարժէքը մաս առ մաս վճարուելու պայմանով։ Ներկայիս Հանրային Պարտքի շէնքին մէջ կը գտնուին վաթսուն պաշտօնեաներ եւ Օսմ. Դրամատան կողմէ կազմուած մարմինը՝ որ թղթադրամներու փոխանակութեամբ կը զբաղի։

300 նախակրթարան Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ կրթական վերատեսչութեան ծրագրին համաձայն, երկուքուկէս միլիոն ոսկիով քառասուն նոր դպրոցներ պիտի շինուին Պոլսոյ մէջ, կէսը քաղաքին կէսն ալ գիւղերուն համար։ Ներկայիս Պոլսոյ մէջ կան 260ի չափ նախակրթարաններ, որոնք ամէնքն ալ բաց պիտի մնան նոր շէնքերու շինութենէն վերջ ալ, եւ այսպէս Պոլսոյ նախակրթարաններու թիւը պիտի հասնի 300ի։ Նոր վարժարաններու շինութենէն վերջ, նախակրթութիւնը պարտադրող օրէնքը պիտի գործադրուի։

Օդանաւային արշաւներ

Օր. Մապէլ Պոլ առջի առաւօտ ժամը 7.19ին Ռուզվէլթ-ֆիլտէն (Նիւ-Եորք) ճամբայ ելաւ Լէվինի «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով, Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալու պատիւը խլելու համար։ Օդանաւը կը վարեն հարիւրապետ Արթըր Արնոլտ եւ Օլիվըր Լըպուռթիլիըր։ Օդանաւը կ՚ուղղուի դէպի Եւրոպա — հաւանաբար Հռոմ — սակայն ճամբան կանգ պիտի առնէ Նիւֆաունտլէնտի Հարպըր Կրէյս նաւահանգիստին մէջ։

Միս Պոլի մրցորդը՝ Օր. Ասելիա Ըրհարթ՝ տակաւին կը մնայ Նիւֆաունտլէնտի առջեւ՝ ծովուն վրայ։ Առջի օր օդանաւորդ Ուիլմըր Սթուլց եւ Լուիս Կորտն եօթն անգամ փորձեցին ճամբայ ելլել դէպի Իրլանտա, սակայն բեռը ծանր ըլլալուն, հազիւ մէկ մղոն կրցան ճամբորդել։ Այժմ բեռան մէկ մասը պիտի թեթեւցնեն եւ հաւանական է որ «Ֆրէնտշիփ» ու «Միս Քոլոմպիա» միաժամանակ մեկնին Նիւֆաունտլէնտէն՝ իրական մրցում մը կատարելով, ովկիանոսին վերեւ։

⁂ Պէտֆըրտի դքսուհին «Իշխանուհի-Քսէնիա» օդանաւով եւ օդանաւորդներ Պարնըրտի ու Ալիըթի ընկերակցութեամբ կը փորձէ Լոնտոն-Հնդկաստան թռիչքը՝ հինգ հանգրուանով և վերադարձը՝ ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ։ Քանի մը օր լուր չառնուեցաւ օդանաւին մասին, սակայն վերջին տեղեկութեանց համաձայն, դքսուհիին առաջին հանգրուանը եղած է Սոֆիա, երկրորդը Հալէպ, ուսկից մեկնած է դէպի Պուշիր (Պարսից ծոց)։

⁂ Իտալական 12 օդանաւերու տորմիղ մը ամսոյս վերջերը Հռոմէն պիտի մեկնի դէպի Լոնտոն։ Տորմիղը պիտի դրուի օդանաւային փոխ-նախարար Պալպոյի հրամանին տակ։

Մեծ գործադուլ՝ Մակեդոնիոյ մէջ

Սելանիկէն՝ կը հեռագրեն թէ Քավալայի, Դրամայի եւ Քսանթիի ծխախոտի 20,000 բանուորները որոշած են գործադուլ յայտարարել։ Սելանիկի գործարաններուն 40,000 բանուորները եւս գործադուլին պիտի մասնակցին։ Դրամայի մէջ կռիւներ տեղի ունեցան բանթողներուն եւ ոստիկան-զինուորներուն միջեւ։ Գործաւոր մը սպաննուեցաւ եւ չորս հոգի ալ վիրաւորուեցան։ Քավալայի մէջ վիրաւորուեցան 10 բանուորներ։

Գործադուլի կազմակերպիչներէն մօտ յիսուն հոգի ձերբակալուեցան։

Միջադէպ մը Երուսաղէմի մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Հոգեգալուստին նոր միջադէպ մը պատահած է Երուսաղէմի մէջ։ Ֆրանչիսկեանները, տեղացի կրօնաւորները և մեծ թիւով կաթոլիկներ թափօր կազմած գացած էին Դաւիթի մզկիթը, հոն աւանդական աղօթքներն ընելու եւ Աւետարան կարդալու համար։ Այդ սրբավայրի պահապանները, որոնք արդէն թշնամական դիրք բռնած էին վերջերս Իտալիոյ գահաժառանգ իշխանին Երուսաղէմ այցելութեան առթիւ, բացարձակապէս մերժեցին ներս ընդունիլ թափօրը եւ նոյնիսկ սպառնալիքներ ըրին։ Ֆրանչիսկեանները բողոքեցին անգլիական մարզպան Լորտ Փլըմըրի եւ Երուսաղէմի կառավարիչին։ Երուսաղէմի կաթոլիկ հիւպատոսները խորհրդակցութիւն պիտի կատարեն՝ միացեալ բողոք մը ներկայացնելու համար հոգատար իշխանութեանց։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱՅԻ բեւեռախոյզներու մասին նոր լուր չկայ։ Օգնութեան ձեռնարկները կը կրկնապատկուին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ներքին նախարարը Սպիտակ Տետրակի ձեւին տակ պիտի հրատարակէ արդիւնքը այն քննութիւններուն, զորս կատարած է ապացուցանելու համար թէ Անգլիոյ համայնավարները դրամ կը ստանան ռուսական աղբիւրէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ
ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ-ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ
16 ՅՈՒՆԻՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պ. Յ. Պապէսեան կը ներկայացնէ նիւթին հետ կապ ունեցող հարիւրէ աւելի նկարներ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ — ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.-Ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie «Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1928 ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

"ՏՈՐՔ" (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)

ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՊԷԼՎԻԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐՄ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

"ՏՈՐՔ"Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԸ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

(ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՔԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ (ԳՈՅ)

Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը կայ Տիւ Նոռէն (10 վարկ.)

Թրամուէյ 54 թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն։

ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՇԷՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ. Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30-ին, Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ. Այս կիրակի երեկոյ ժամը 6ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ։

մասնակցութեամբ վալանսի թատերական ուժերու կը բեմադրէ

ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ կամ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԱԶԴ.— Յուլիս 7ին Մարսիլահայ Տրամադիկ Ստուտեան, ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի, Մարսիլիոյ Պօն Թէաթրի մէջ կը բեմադրէ՝ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏ»ը։

Հ. Յ. Դ.

Նուազոյնի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Նիսի Շրջ. Կոմ. ներկայացուցչական ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Կոմիտէի ընդ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ.ի Գրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ Հայ ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումը անցեալի մէջ եւ այս օր»։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան անդամները։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի Թուլուզի հանգանակութիւնը.— Ա. Բէնտիրեան, Կ. Տօնիրեան, Ռին 20ական, Ա. Նազարէթեան, Վ. Պուլտուքեան, Մէն_թօ., Յ. Ագրապեան 10ական, Օր. Թ. Պուլտուքեան 5, Ա. Պաղտիկեան, Յ. Պաքաեան, Տ. Պաքաեան, Կ. Տապաղեան 10ական, Մ. Շ. 5, Կ. Զ., Բ. Ինճարապեան, Գ. Հալաճեան, Յ. Գարան_եան, Գ. Սարգիսեան 10ական, Յ. Զոլաքեան 15, Տ. Համբարձումեան 10, Ա. Աւագեան 5, Մ. Երախեան 10, Ի. Կոստանդինեան 5, Պ. Կարապետեան 5, Խ. Նարոնեան, Ա. Գալայճեան, Կ. Հալաճեան, Պ. Անանեան, Ղ. Ճոզիկեան, Յ. Ալլաղանեան, Բ. Ճոզիկեան 10ական, Գ. Նաւասարդեան 5, Գ. Ալլաղանեան 20, Օ. Մայրանուշ Ինճարապեան 5։ Գումար 350 ֆրանք։

(տես Յառաջ 13 յունիս)։

Արժանթէօյի հայ գաղութի անուններու ցանկը.— Խաչատուր Պաղտասարեան 70, Արտաշէս Մելիքեան 50, Թաթուլ Երամեան 25, Տիկին Զիթենի Էսքիճեան 15, Մկրտիչ Շահինեան, Պետրոս Վարդանեան, Կ. Գափլանեան, Վահրամ Հավլուճեան, Պետրոս Քէօլլեան, Տիգրան Նշանեան, Յակոբ Մկրտիչեան, Կարապետ Փորթուգալեան, Նշան Քէօսէեան, Մինաս Մելիքեան, Յովհաննէս Սիմոնեան, Պետրոս Բէյիզեան 10ական, Գրիգոր Քըստըրեան, Աշոտ Պետիկեան, Գառլօ Հավլուճեան, Գէորգ Պետրոսեան, Յովհաննէս Բարիկեան, Սիմոն Քերիմեան 5ական ֆրանք։ Գումար 310 ֆրանք։

(տես Յառաջ 13 յունիս)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշցի Նաթան Ճէնանեան որ 1926ին Վիէնէն մեկնեցաւ Մարսէյլ ուր ամուսնացաւ։ Վիէն կամ Մարսէյլ ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Markar Der Garabedian, Maison Valancine, Fontaines sur Saône, Rhône։

— Գրիգոր Բարոնակեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին եօզղատի Թէրզիլի գիւղէն Տրդատ Բարոնակեան, հօր անունը Սողախ, մօր անունը Սինէմ, եղբայրը Մելքոն, քոյրը Եղիսաբէթ։ Յիշեալը 927ին Պէյրութի Ամերիկեան Անթիլիասի որբանոցէն փարիզ եկած է։ Լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ։ Իմացնել՝ K. Sétian, Quartier des Mines, à Chalamon Privas, Ardéche.

— Ակնայ Ապուչեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեան եւ իրզաւակները Հռիփսիմէ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

24, RUE ST. LAZARE
PARIS (9e)

ՅՈՒՆԻՍ 18ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

L. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

40 Rue de Provence, PARIS (9e)

Ուր պիտի գտնէք ընտիր կերպասներու վրայ ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական ձեւերով օժտուած անմրցելի coupe եւ խնամուած կար։

ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ՀԱՅ ԵՒ ՕՏԱՐ ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐԷՆ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԵՒ ՓԱԹԻՍԸՌԻ

Գ. ԱՐԱՊԵԱՆ ԵՒ Յ. ՀԱՃԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

30 Rue Bouret, PARIS (19e) Met. Jaurès կամ Bolivar

Թրամուէյ՝ 51, 21a, 21b, 21c, 21d, 29a, 29b, 29c, 26-5, Autob. M.W.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Փնտռեցէք ամէն տեղ մեր իւղով սիմիթները։ Ապսպրանքի վրայ կը պատրաստուին ամէն տեսակ խմորեղէններ եւ տօլմաներ։

100 ֆրանքէն աւելի ապսպրանքները տուները կը յանձնուին։

ՏՕՔԹ. Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

ԿԸ ԴԱՐՄԱՆԷ ՆԵՐՔԻՆ, ԿԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՎԵՆԵՐ. ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

17, RUE LAMARTINE PARIS (9e) Tél. Trudaine 47-41

Մեթրօ՝ Cadet կամ Նօտր-Տամ N. D. de Lorette

ընդունելութիւն. ամէն օր ժամը 14-19, կիր. եւ տօն օրեր 10-12

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30_7.30—կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ՚ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9—12։

ՏՕՔԹ. Յ. ՏԻՐԱՑ (ՏԻՐԱՑՈՒԵԱՆ)

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ, (Licencié ès Sciences)

նախկին Interne Hôpital des Enfants malades-ի

եւ մասնագէտ մանկանց եւ ներքին հիւանդութեանց

24, Rue des Grands Augustins, Paris (6e) Place St. Michel

Հիւանդ կ՚ընդունի Գշ. Եշ. Ուր. և Շբ. օրերը, ժամը 1էն 4

Ինչպէս նաեւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

Métro St. Michel եւ Odeon — Tél. Littré 60-46

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Կ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

կը նորոգէ ամէն տեսակ կօշիկներ։ Հայերու համար մասնաւոր զեղչ։ դիմել՝ 14 Rue d'Odessa, Montparnasse կայարանին եւ մէթրօյին ճիշտ քովի փողոցը։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքականգիտութեանց վարժարանէն։

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72-56

15 օրէն ֆրանսա մտնելու իրաւունք (AFFIDAVIT) ձեռք կը բերէ, ինքնութեան թուղթեր կը հանէ։

Կ՚ընդունի ամէն օր (ի բացառեալ շաբաթ) կէսօրէ ժամը 4—7.

Ծախու է վիլժիւիֆի (Villejuif)ի մէջ

տուն մը, 6 pièces եւ 200 քառակուսի մեթր պարտէզ։ Կանխիկ 20,000 ֆրանք։ Փոռթ տը Թալիէն 10 վայրկեան հեռու։ Դիմել՝ Sarafoglou, 17 Rue du Petit Pont, Paris (5e).

Ծախու կամ վարձու

Մարսէյլէն մեկնումի պատճառաւ կը ծախուի կամ վարձու կը տրուի Ռիւ Լոնկ տէ Քափիւսէնի, 96 թիւ նպարավաճառանոցը։ Մանրամասնութեանց համար դիմել վերի հասցէին։

Կ՚ուզուին

կար գիտցող գործաւորներ կամ գործաւորուհիներ արական ամէն կարգի հագուստներ կարելու համար։ Դիմել՝ Պ. Յակոբ Գազեանի, 17 Rue de Picardie Paris (3e). Մեթրօ՝ Temple.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՁԵՐ ՇԱՀԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՈՐ ՄԵԶԻ ՎՍՏԱՀԻՔ ՁԵՐ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ . . . . . ԵՒ . . . ՏՈՒՐՔԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ. ԹԱՃԻՐԵԱՆ

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ

19 RUE HENRI MONNIER PARIS (IXme)

Տոմարներու կազմակերպութիւն, Հաշուեկշիռ եւ հաշուեքննութիւն, Դիզուած հաշիւներու արձանագրութիւն.

ԱՄԻՍԸ 75 ՖՐԱՆՔ

Ամէն տեսակ տուրքերը ժամանակին կը յայտարարենք, թուղթերը կը քննենք, ... տօնական դիմումները ժամանակին եւ ... տակար կերպով կը կատարենք։

ԾԱՆՕԹ.— Բոլոր առեւտրականներուն կը յանձնարարենք՝ մեր մասնաւոր սիստէմը, որ կը դիւրացնէ տուրքի բոլոր պահանջները։ Եւ առեւտրական ... ցաւութիւնը կը յայտնէ ուզուած վայրկեանին։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1928

15 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 674

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային իշխանութիւնը հաճութեամբ չլսեց իտալեւթուրք դաշնագրին կնքումը։

Այս իրողութիւնը չեն ծածկեր խորհրդային բազմալեզու թերթերն ալ։ Դեռ երէկ, Փարիզի համայնավար օրկանէն՝ «Իւմանիթէ»էն կը թարգմանէինք թղթակցութիւն մը, որ պարզելով կնքուած դաշնագրին անպատեհութիւնները Թուրքիոյ համար, դիտել կուտար.

— «Թուրք կառավարութիւնը խիստ մօտիկ ապագայի մէջ զառնօրէն պիտի զգջայ իր հողին վրայ տնտեսական տեղաւորումը դիւրացուցած ըլլալուն համար պետութեան մը, որ դեռ շատ չըներ՝ կը յայտարարէր թէ ծրագրած է բնաջնջել Թուրքիան։

Թրքական նոր վարչաձեւը, որ անողոք կերպով վռնտեց յոյները եւ խիստ կարգապահութեան մը տակ խոնարհեցուց հայ, հրեայ եւ քիւրտ փոքրամասնութիւնները, իր իսկ սեփական շահերուն դէմ կը գործէր՝ միջոցներ տալով Իտալիոյ, որ տնտեսական ծաւալումին շնորհիւ իր քաղաքական տեղաւորումը պատրաստէ փոքր Ասիոյ մէջ։»

Այդպիսի ազդարարութիւն մը կ՚ուղղէր նաեւ Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը (հայերէն), իր խմբագրականին մէջ.

—«Իտալեւթուրք եւ յոյն - թրքական նոր համաձայնութիւնները հետեւանքով կրնան որոշ չափով խախտել այն պայմանները որոնց հաստատուն վիճակով չափազանց շահագրգռուած է Խորհրդային Միութիւնը»։

Եւ դեռ աւելին.

— «Թուրքիան անկեղծօրէն ձգտելով խաղաղութեան եւ վերաշինութեան, կապ հաստատելով քանի մը աշխարհակալ պետութիւններու հետ, կրնայ այնպիսի պայմաններ ստեղծել, որոնք կրնան հակասել իր իսկ շահերուն։ Լաւ գիտնալով որ երիտասարդ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը այնքան ալ միամիտ եւ անփորձ չէ, Խ. Միութիւնն այնուամենայնիւ կը յայտնէ իր կասկածները, քանի որ Թուրքիոյ հետ բանակցող պետութիւնները դէպի ԽՍՀՄ տրամադրուած են բացասաբար եւ յարձակողական քաղաքականութիւն կը վարեն անոր դէմ։»

Այս կասկածմտութեան ուժ կուտայ Թուրք մամուլը, որ, խորհրդածութիւններէ զգուշանալով հանդերձ, չի ծածկեր թէ Թուրքիա պիտի հետեւի նոյնքան արեւմտեան, որքան արեւելեան քաղաքականութեան մը։ «Մեր ձգտումն է, ինչպէս ասիական, նոյնպէս արեւմտեան պետութեանց հետ կնքել միեւնոյն յարաբերութիւններն ու համաձայնութիւնները։ Թուրքիտալական մերձեցումը աւոր ամէնէն վերջին ապացոյցն է։ Ոչ մէկ արգելք կայ որ մենք վաղը նմանօրինակ դաշնագիրներ կնքենք ուրիշ արեւմտեան պետութեանց հետ» («Միլլիյէթ»)։

Թերթերը ծանուցին թէ իտալեւթուրք դաշնագրին ձեւով համաձայնութիւն մըն ալ պիտի կնքուի Անգլիոյ հետ։

Այս իրողութիւններէն եւ խոստովանութիւններէն չի հետեւիր թէ Էնկիւրի կ՚ուզէ բաժնուիլ Մոսկուայէն, որուն բարեկամութեան եւ զինակցութեան թանկագին արդիւնքները վայելեց մինչեւ այսօր, ու պիտի վայելէ տակաւին։

Բայց անվիճելի է որ, Թուրքիա այլ եւս բաւական չի նկատեր այդ զինակցութիւնը, եւ կոնակը ապահովելէ յետոյ, կ՚ուզէ կողերն ու ճակատն ալ երաշխաւորութեան տակ առնել, գոնէ ժամանակի մը համար։

Իբրեւ խորամանկ աղուէսներ, Թուրքերը շատ լաւ կը հասկնան թէ խորհրդային իշխանութիւնը կարելին ըրաւ, իրենց երկիրը արեւմտեան աշխարհակալութեան ճանկերէն ազատելու, անկախ եւ միատարր Թուրքիա մը ստեղծելու համար։ Ան հաւատարմօրէն ծառայեց իրենց շահերուն, թեւ թիկունք հանդիսանալով ամէնէն տագնապալի օրերուն, մինչեւ անգամ իր արժանապատուութիւնը զոհելով եւ հողային զիջումներ կատարելով (Կարս, Արտահան եւն.)։ Իսկ այսուհետեւ դժուար թէ կարենայ մեծ բան մը տալ։

Միւս կողմէ, Թուրքերը պէտք ունին ոչ միայն արեւմտեան ճակատի վտանգները հեռացնելու, այլ եւ տնտեսական աջակցութիւն ապահովելու։

Արդ, Մոսկուան չի կրնար տալ այդ աջակցութիւնը, ինքն իսկ մատնուած ըլլալով ահաւոր անելի մը։ Կապուած մնալով միայն Ռուսիոյ եւ կոնակ դարձնելով Եւրոպային, Էնկիւրի կը վախնայ որ առտու մը անոր օրին կը հասնի, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական գետնի վրայ։

Այս միեւնոյն խոսամանկութեան հետեւանքն է Թուրքեւաֆղան համաձայնութիւնն ալ։

Ինչ որ չկրցաւ ընել Մոսկուա, շքեղ ցոյցերով և դղրդագին ընդունելութիւններով, յաջողեցաւ գլուխ հանել Էնկիւրին։ Սովորական դէպք մը չէ թուրք զինուորական պատուիրակութեան մը առաքումը դէպի Աֆղանիստան, առաջնորդութեամբ սպայակոյտի դեր-նախագահ Քեազիմ փաշայի։

Ճիշտ այնպէս ինչպէս Գերմանացիները զինուորական առաքելութիւն մը ղրկեցին Թուրքիա, Մեծ Պատերազմէն առաջ, Լիման Ֆօն Զանտէրսի նախագահութեամբ, կամ Անգլիա և Ֆրանսա նոյնը ըրին, Յունաստանի զինուորական և նաւային ուժերը կազմակերպելու համար, քէմալական Թուրքիան ալ կը ստանձնէ Աֆղանիստանի բանակին վերակազմութիւնը։ Ամանուլլահ թագաւորին ընդհանուր սպայակոյտի պետն ու զինուորական խորհրդականն անգամ Թուրք մը պիտի ըլլայ։ Էնկիւրի միեւնոյն ատեն պիտի ղրկէ կրթական պատուիրակութիւն մը։

Եթէ այս յաջողութիւնը կը փաստէ Անգլիոյ ազդեցութեան, աւելի ծանր հարուած մը կրնայ հասցնել Ռուսիոյ հմայքին։ Որովհետեւ Լոնտոն կրնայ վերջը - վերջը Թուրքիան բաժնել Մոսկուայէն, եւ առնել իր թեւարկութեան տակ, ինչպէս կը փորձէ ընել Մուսուլի համաձայնութենէն ի վեր, նոյն իսկ երես դարձնելով Քիւրտերուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Գահիրէի մէջ կազմուած է «Հայ կրթական եւ Հրատարակչական միութիւն» մը։ Այս առթիւ եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը խմբագրականի մը մէջ կը շեշտէ (4 յունիս).

— «*Թող շատանանք յիշատակելով, որ բովանդակ գաղութահայութիւնը չունի գէթ մէկ հատիկ երկրորդական վարժարան, ուրկէ ելած աշակերտը իրեն առջեւ բաց գտնէր եւրոպական բոլոր համալսարաններուն դուռները։*

Չունինք կեդրոնական մարմին մը, որ իր խնամքին եւ հսկողութեանը տակ առնէր դպրոցական գործը։

Չունինք հրատարակչական մը, որ լաւագոյն գիրքերը — հակայ շտեմարան մը — ընտրէր, հրատարակէր եւ լաւագոյն պայմաններով մտցնէր հայ դպրոցներէն, հայ տուներէն եւ հայ խանութներէն ներս։

*Կը հաւատանք, որ այս փրկարար յեղաշրջումը պիտի կատարէ 1928 Մայիս 28ին Գահիրէի մէջ ծնունդ առած «*Հայ կրթական եւ հրատարակչական համազգային միութիւն*»ը.*

Մենք գիտենք անշուշտ այն ծանր, սրտմաշուք տառապանքները, որոնք կապուած են այս գործին։

Եռանդ պէտք է սպառել, պէտք է տունէ-տուն եւ գաղութէ-գաղութ պտտիլ, ջանալ ամէնքը համոզել եւ ամէնուն աջակցութիւնը ապահովել՝ամուր, առողջ եւ տեւական հիմերու վրայ դնելու համար «Համազգային»ի գործը։

Նորաստեղծ կազմակերպութեան հիմնադիրներուն լաւապէս ծանօթ են այս դժուարութիւնները։

Եւ այդ պատճառով անոնք յառաջիկայ տարին որոշած են յատկացնել բացառաբար այս դժուարին գործի կազմակերպման նախնական աշխատանքներուն։

Քարոզել, արծարծել ու տարածել «Համազգային»ի գաղափարները, ամէն տեղ եւ բոլոր գաղութներու մէջ Խնամակալութեանց եւ Տեսչութեանց համապատասխան մարմինները ստեղծել, զանոնք բոլորը, Ամերիկայէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Ֆրանսայէն մինչեւ Իրաք եւ Հայաստան կապել Կեդրոնին հետ, եւ առ առաւելն տարի մը ետքը՝ այս Կազմակերպութիւնը լծել իր մեծ ու ստեղծագործ աշխատանքին։»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

‘‘ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

40րդ ցանկ

	Ֆր.
Եւրոպահայ կարմիր խաչի Մարսէյլի կեդր. վարչութենէն (Բ. անգամ)	3,235.25
Ա. Տէյիրմէնճեան	20.—
Փոքրիկն Պարգեւ Գ. Ֆէրմանեան, *Ալեքսանտրէթ*	5.—
գումար	3,260.25
39րդ ցանկին գումարը	51,957.50
ընդհ. գումար	55,217.75

×

ԽՄԲ. — Երէկուան ցանկին գումարը վրիպակով տպուած է 51,857.50, փոխանակ 51,957 ֆր. 50 սանթիմի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիոյ Ծերակոյտը վաւերացուց

Հռոմէն կը հաղորդեն թէ Իտալիոյ Ծերակոյտը 13ի դէմ 156 քուէով վաւերացուց իտալեւթուրք դաշնագիրը։ Քուէարկութիւնը եղած է գաղտնի։ Թուրք թերթերը կ՚ըսեն թէ վերջերս Նոր Սահմանադրութեան մասին վիճաբանութիւն կատարուած ատեն՝ շատ մը ծերակուտականներ հակառակ քուէ տուած էին։ Իտալեւթուրք դաշնագրին այսքան կարեւոր մեծամասնութեամբ մը վաւերացուիլը կը նկատեն նշան մը թէ այդ դաշնագրին կողմնակից են բոլոր Իտալացիները։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» թուրքիտալական դաշնագրին մասին խօսելով, կ՚ըսէ թէ ասիկա թուրք դիւանագիտութեան համար մեծ յաջողութիւն մըն է, եթէ նկատի առնուի որ Լօզանի դաշնագրին պայմանաժամը կը լրանայ 1929ին։ Թուրքիա խաղաղասէր Ռուսիոյ հետ իր կնքած դաշնագրով նախապէս իր հիւսիսի սահմանները ապահովութեան տակ առնելէ ետք, արեւմուտքի մէջ ալ կարգ մը յաջողութիւններ ձեռք կը բերէ։

«Իզվեստիա», ըսելէ վերջ թէ թուրք դիւանագիտութիւնը ո՛եւէ ձեւով սովետներու հակառակ ընթացք մը չէ ունեցած, կը պնդէ նախապէս իր ըրած յայտարարութեան վրայ թէ Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած է, եւ կրնայ ըլլալ որ թուրքեւիտալական դաշինքը կարգ մը պարագաներու մէջ գործածուի ընդդէմ Ռուսիոյ։ Պաշտօնաթերթը կ՚աւելցնէ թէ թուրք դիւանագիտութիւնը պէտք է միշտ զգոյշ ըլլայ, որպէսզի Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած ո եւ է կարգադրութեան մասնակից չըլլայ։

Յունաստանի գործադուլին շուրջ

«Թայմզ»ի Աթէնքի Թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ յոյնաստանի գործադուլներուն մասին.—

Քավալայի, Քսանթիի, Փրավիշթայի, Քոմոթինիի եւ Ալեքսանդրապոլիսի ծխախոտի գործաւորները գործադուլ յայտարարեցին Յունիս 11ին, որովհետեւ վաճառականները մերժեցին անոնց պահանջները։ Գործաւորները կը պահանջէին օրավարձերը աւելցնել՝ ապրուստի սղութեան համապատասխան եղանակով, բանուորներուն համար տուներ շինել վաճառականներու ծախքով և օրական եօթը ժամ աշխատանք։ Բանուորները կը պահանջէին նաեւ որ գործազուրկներու սնտուկին մատակարար մարմինին մէջ բանուորներու ներկայացուցիչները տիրապետող ձայն ունենան։

Քավալայի մէջ բախում մը տեղի ունեցաւ բանթողներու եւ ոստիկան-զօրքին միջեւ։ Բանթողները, համայնավարներու գրգռութեամբ, քարկոծեցին ոստիկանները, որոնք օդին մէջ զէնք պարպեցին՝ զանոնք ցրուելու համար։ Փրավիշթայի մէջ եւս ընդհարում մը տեղի ունեցաւ եւ բանուոր մը սպաննուեցաւ։ Գործադուլը ծաւալեցաւ մինչեւ Տրամա, ուր կարգապահ ցոյց մը տեղի ունեցաւ։ Բանուորական միութիւնը որոշեց գործադուլ հռչակել նաեւ Սելանիկի, Սէրէզի եւ Նէկրիթիի մէջ։ Համայնավարները կ՚աշխատին փոխադրական բանուորներն ու բեռնակիրները եւս գործադուլի մղել։ Եթէ վաճառականները յամառին սէնդիկայի անդամ չեղող բանուորներ աշխատցնել Տրամայի մէջ, անկարգութիւններէ կը վախցուի։

.˙. Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ Յունիս 13ին, ժամը 11ին, տեղւոյն ծխախոտի գործաւորները եւ գործադուլ յայտարարեցին, պահանջելով 100ին 20 յաւելում։ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ բանթողներու թիւը կը հասնի 50,000ի։

Հելլէն նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց պաշտպանել սէնդիկայի չանդամակցող բանուորները եւ չբանակցիլ բանթողներուն հետ, մինչեւ որ անոնք գործի վերսկսին։ Հրաման տրուեցաւ զինուորներուն, որ կարգը պահպանելու համար աջակցին ոստիկանութեան։

Հելլէնեան համաձայնագիրը ջնջուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդարանը ստուար մեծամասնութեամբ ջնջեց մաքսային այն համաձայնագիրը, որ զօր. Փանկալոսի օրով կնքուած էր Յունաստանի եւ խորհրդային Միութեան միջեւ։ Խորհրդարանը Յունաստանի առեւտրական շահերուն համար վնասակար կը նկատէ այդ համաձայնագիրը, ու մասնաւորաբար հակառակ է համաձայնագրի այն տրամադրութեան թէ՝ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնէութիւնը դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն պիտի վայելէ։

Խորհրդարանը վաւերացուց հելլէնեւգերման առեւտրական եւ նաւային համաձայնագիրը։

Ներում Քոմարի դատապարտեալներուն

Ալզասցի երեսփոխան Միշէլ Վալթէր Երեսփ. Ժողովի դիւանին ներկայացուց առաջարկ մը՝ պահանջելով ընդհ. ներում շնորհել Քոլմարի դատապարտեալներուն։ Մէկ շաբաթէ ի վեր խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ խորհրդակցութիւններ կ՚ըլլան այս նիւթին մասին։ Առջի օր Ալզասէն Փարիզ եկաւ աբբայ Հէկի եւ Երեսփ. Ժողով երթալով տեսակցեցաւ Ալզաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԶՕՐ. ՆՈՊԻԼԷ ԿԸ ՊԱՏՄԷ «ԻՏԱԼԻԱ»ՅԻ ԱՂԷՏԸ

վերջապէս կարելի եղաւ կանոնաւոր հաղորդակցութեան մէջ մտնել աղէտեալ բեւեռախոյզներուն հետ։ Զօր. Նոպիլէ անթելով հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ *Իտալիայի* աղէտին մասին.

— *Մայիս 25ին, ժամը 10ուկէսին, Իտալիա, որ 500 մեդր բարձրութեան վրայ կանոնաւորաբար կը յառաջանար, յանկարծ ծանրացաւ եւ ունեցաւ արագ անկում մը, զոր կարելի չեղաւ արգիլել։ Երկու վայրկեանի մէջ օդապարիկը ցամաքին բախեցաւ։ Նաւակը, որուն մէջ էին զօրավարն ու արշաւախումբէն քանի մը հոգի, բախումի պահուն զատուեցաւ օդապարիկի վերի մասէն եւ ջախջախուեցաւ։ Բեռը թեթեւցած ըլլալով,* Իտալիա, *որուն մէջ կը գտնուէր պաշարին մեծ մասը, մեկնեցաւ դէպի արեւելք, անցաւ Ֆոյն կղզին, յետոյ Շրուպէրի վրայէն ու ճամբան շարունակեց դէպի Պրինի գլուխը։ Աղէտէն յետոյ, երբ տեսանք որ բոլորս ալ ողջ առողջ ենք, «Կեցցէ՛ Իտալիա» պոռացինք։*

Մայիս 30ին իրիկունը իտալացի հազարապետներ Մարիանօ եւ Ցափփի ու շուէտացի գիտնական Մալմկրէն իրենց հետ պաշար առած, ուղղուեցան դէպի Հիւսիսային գլուխ, յուսալով օրական 10 քիլոմեդր ճամբայ կտրել։ Մեր խումբին մէջ են չեխոսլովաք գիտնական Պէհունէք, ծովային տեղակալ Վիլյէրի, ճարտարագէտ Թրոյեանի, մեքենագէտ Չէչչիոնի եւ անթելի մասնագէտ Պիաճի։ Արշաւախումբի միւս անդամները որ մնացին օդապարիկի վերի մասին մէջ, առնուազն երեք ամսուան ուտելիք եւ կազմած ունին. չենք գիտեր թէ այժմ ո՛ւր կը գտնուին անոնք։»

Նոպիլէի խումբէն շուէտացի Տոքթ. Ֆին Մալմկրէն վիրաւորուած է թեւէն եւ սրունքէն։ Իսկ Նաթալէ Չէչչիոնիի աջ սրունքը կոտրած է ճիշտ ծունկին վերեւ։ Զօր. Նոպիլէ ինք ալ վիրաւորուած է աջ բազուկէն եւ աջ սրունքէն։

Շուէտական երկու հսկայ օդանաւեր ղրկուեցանօգնութեան. առաջինը հազարապետ Մատտալէնայի ջրօդանաւն է, երկրորդը երեք շարժանիւով օդանաւ մը՝ *Ուփլանտ*, ղեկավարութեամբ ջինապետ Վէրմէր Նիլսոնի։ Մատտալէնա բալխիր, անկարգել եւ ուրիշ անմիջական պիտոյքներ կը տանի հետը։ Ռուսական *Կրասին* սառնաբեկը ճամբայ ելաւ դէպի Շփիցպէրկէն։ Կը ծրագրուի Հոփէն կղզին մէջ խարիսխ մը հաստատել օգնութեան փութացող օդանաւերուն համար։ Յիշեալ կղզին Նոպիլէի խումբէն 450 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի։ Յայտնի բեւեռախոյզ Ռոալտ Ամունտսէն կը պատրաստուէր օգնութեան փութալ, սակայն ամերիկացի այն դրամատէրը որ խոստացած էր նիւթապէս օժանդակել իրեն, այժմ պայման կը դնէ որ իրեն դիմում պէտք է ըլլայ կառավարութեան մը կողմէ. որով Ամունտսէն չպիտի կրնայ ճամբայ ելլել։

Զօրավարին վերոյիշեալ պատմութիւնը կը հրատարակեն բոլոր թերթերն ալ։ Հակառակ ատոր, սակայն, տակաւին լուրջ կասկածներ կան անոր վաւերականութեան մասին։ Երէկ ո եւ է նոր լուր չհասաւ *Իտալիա*յէն։

Ֆրանսայի առեւտրական նախարար Պոքանովսքի շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Իտալիոյ օդանաւային փոխ-նախարար Պալպոյի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ
ԵՒ
ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

ՊՈՍԹԸՆ, 1 Յունիս

Կուսակցական համագումարներու մասնակցող պատուիրակութեանց ընտրութիւնները գրեթէ ամբողջապէս վերջացած են։ Ատրճանաբար մթնոլորտը կը պարզուի եւ երկու կարեւոր թեկնածուներ կ'երեւան հրապարակի վրայ— Ալֆրէտ Սմիթ, Նիւ Եորքի նահանգապետը իբրեւ ռամկավարներու թեկնածու եւ Հուվըր՝ այժմու գաղղիճի առեւտրական նախարար, իբրեւ թեկնածու հանրապետականներու։

Երկու թեկնածուներուն դէմ ալ հակառակութիւններ կան իրենց կուսակցութիւններէն ներս, սակայն ռամկավարներու թեկնածուին դէմ եղած հակառակութիւնը այնքան շեշտուած չէ, որքան հանրապետական թեկնածուին։

Ալ. Սմիթ, խոնարհ ծագում ունի։ Ծնած ու մեծցած Նիւ Եորք քաղաքի արեւելեան մասի խոնարհ թաղերէն մէկուն մէջ, աղքատիկ ընտանիքի մը յարկին տակ, ու նոյն միջավայրին մէջ մեծցած, չափահաս դարձած ու աշխատած է։ Որով գինքը ղուրկ կը համարեն կենցաղագիտական դաստիարակութենէ, նախագահական բարձր պաշտօնի մը պարտադրած ըմբռնումներէն եւ այդ պաշտօնին հետ կապուած ընկերային բարձր ծիսակատարութիւններէն։ Ասիկա զօրաւոր պատճառ մը կը համարեն իր հակառակորդներէն ոմանք, զայն հեռու պահելու համար նախագահական բարձր աթոռէն։

Միւս կողմէ, Սմիթ կաթոլիկ ըլլալով, հարուստ շատ մը մաքրակրօն բողոքականները չեն կրնար հանդուրժել, որ աւանդականօրէն բողոքական դաւանանքի պատկանող բարձր անձնաւորութիւններու գրաւած աթոռը բողոքի կաթոլիկ մը, հոգ չէ թէ մեծ կարողութիւններով օժտուած ըլլայ։

Սահմանադրական կանոններու համաձայն, եկեղեցին պետութենէն բաժնուած ըլլալով, արգելիչ օրէնք մը չկայ, սակայն աւանդութիւնը շատ խոր արմատ բռնած է բողոքականներու հոգիին մէջ։ Այս երկիրը միշտ նկատուած է բողոքական հանրապետութիւն եւ անոր գլուխը պէտք է գտնուի նոյն դաւանանքին պատկանող անձ մը։ Միւս կողմէ, կան այնպիսիներ, որոնք կը կարծեն թէ Սմիթի յաջողութիւնը պատճառ պիտի ըլլայ որ արտաքին կաթոլիկ նկատումներ մուտք գործեն Մ. Նահանգներու քաղաքական կեանքին մէջ։

Սակայն եւ այնպէս, երեւոյթներէն դատելով, չկայ մէկը ռամկավար կուսակցութեան ծոցին մէջ, որ կարենայ թեկնածութեան մրցորդ հանդիսանալ անոր դէմ։

Ըսի թէ Հուվըրին դէմ աւելի զօրաւոր հակառակութիւն մը կայ իր կուսակցութեան ներսը։ Դատելով մինչեւ հիմա ընտրուած պատուիրակներու տրուած հրահանգներէն, հազիւ թէ պարզ մեծամասնութիւն մը ունենայ Հ. Հուվըր։ Մինչդեռ որպէսզի յաջողի իր թեկնածութիւնը, համագումարի բացարձակ մեծամասնութեան պէտք ունի։ Իհարկէ պատուիրակները ազատ են իրենց քուէները փոխել այս կամ այն ուղղութեամբ, եթէ պարագաները հարկեցուցիչ դարձնեն։

Հուվըր լուրջ կրթութիւն ստացած, բարձր արժանիքներով ու կարողութիւններով օժտուած եւ վարչական ու կազմակերպական մեծ տաղանդ ունեցող անձնաւորութիւն մըն է։ Ներկայ դահլիճին մէջ կը վարէ առեւտրական նախարարութեան նման պատասխանատու եւ բարդ պաշտօն մը, մեծ ձեռնհասութեամբ։ Նախագահական բարձր պաշտօնի մը բոլոր յարմարութիւններն ունի։

Կը թուի սակայն թէ իր դէմ եղած հակառակութիւնները չեն բխիր իր արժանիքներու եւ կարողութիւններու պակասէն, այլ բոլորովին ուրիշ շարժառիթներէ։ Պարզապէս շահերու բախումէ յառաջ կուգայ հակառակութիւնը։ Մօրկըն եւ քարիւղի թագաւորները չեն սիրեր նախագահ տես. Նել Հուվըրը, որովհետեւ կը վախնան թէ պետական պաշտօնատարները չպիտի կրնան ծառայեցնել իրենց շահախնդրական նպատակներուն այն չափով, ինչ չափով որ պարագաները պիտի թելադրեն կամ իրենց շահերը կը պահանջեն։

Այնպէս կ'ենթադրուի թէ Հ. Հուվըր չպիտի թոյլատրէ, որ պետական պաշտօնատուները առանձին կամ մասնաւոր շահերու գաղտնի հակակշիռին կամ ազդեցութեան ենթարկուին։

Գլխաւորապէս արտաքին պաշտօնատունն է որ նման ազդեցութիւններու կ'ենթարկուի, արտաքին աշխարհի մէջ մասնաւորներու շահերը ապահովելու համար, ի վնաս ուրիշներու եւ պետական պատուին ու վարկին։ Կ'ըսուի թէ Հուվըր խստօրէն հակառակ է այդ վիճակին։ Ու եթէ դատենք այն երեւոյթէն, որ դուրսի աշխարհին մէջ քարիւղ որսացողներու խմբակներուն գլխաւորութեամբ կը տարուի անոր դէմ եղած հակառակութիւնը, կը մղուինք մտածելու թէ ենթադրութիւնը ճշմարտանման է։

Ամէն պարագայի մէջ, կը մօտենան համագումարներու օրերը։ Մօտ օրէն կը գումարուին երկու կուսակցութեանց համագումարները, մէկը՝ Թէքսասի, իսկ միւսը Քանսասի մէջ, ուր վերջնականօրէն կը պարզուի թեկնածուներու կացութիւնը։

Ասկէ առաջ, յայտնի թեկնածուներու շուրջ մղուած ուժեղ պայքարը պատճառ եղած է, որ քուէները չկեդրոնանան մէկուն կամ միւսին վրայ ու հրապարակ դրուած է «Սեւ Ձի»ն (Black Horse), այսինքն մինչ այդ անծանօթ թեկնածու մը, որուն վրայ կեդրոնացած է քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւնը։ Անհաւանական չէ որ յառաջիկայ համագումարներուն եւս նման պարագաներ ներկայանան եւ փոխանակ Հուվըրի կամ Սմիթի, հրապարակ դրուին նոր թեկնածուներ։

Ուրեմն պիտի սպասենք համագումարներու ելքին։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Յունիս 12ին Քանսաս-Սիթիի մէջ բացուեցաւ Հանրապետական կուսակցութեան համագումարը՝ նշանակելու համար նախագահական թեկնածուն։ Բացման խօսքը արտասանեց ծերակուտական Ֆէս, որ Հանրապետական կուսակցութեան գովեստն ըրաւ։

Բսուած էր թէ 50.000 երկրագործներ որոշած են Քանսաս-Սիթիի վրայ քալել՝ բողոքելու համար նախագահ Քուլիճի իրենց հանդէպ բռնած դիրքին դէմ։ Այս ցոյցը տեղի չունեցաւ, միայն քանի մը հարիւր երկրագործներ եկած էին՝ հետաքրքրութեան համար։ Գանձային նախարար Մէլըն, որ գլխաւոր վարիչն է համաժողովին, իբրեւ նախագահական թեկնածու ներկայացուց առեւտրական նախարար Հուվըրը։

Քուլիճ վերջնապէս հրաժարեցաւ թեկնածութենէ։ Փոխնախագահի թեկնածու կը նկատուի զօրավար Տօըս։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

DANS LA 6e PARTIE DU MONDE

Հեղինակ՝ Armen Ohanian. Հրատ. Grasset (Paris) 12 frcs.

Իբր պարուհի որ նուրբ արուեստի մը հմայքը կը պատցնէ միջազգային բեմերու վրայ, Տիկին Արմէն Օհանեանի համբաւը հպարտօրէն արձագանգած է նաեւ մեր մէջ։ Բայց անոր գրական փորձերը,— միշտ օտար մարդի մէջ— կը մնան գրեթէ անծանօթ հայ ընթերցողին։ Ֆրանսերէն լեզուով, ան արդէն հրատարակած է երկու գործեր՝ La Danseuse de Shamakha (1919) եւ Dans les griffes de la civilisation (1921). Իսկ իր վերջին գործը՝ Աշխարհի 6րդ. մասին մէջ, որ նախապէս, մաս առ մաս հրատարակուեցաւ Les Nouvelles Littérairesի մէջ, նոյնպէս գովեստով ողջունուեցաւ ֆրանսական մամուլին կողմէ։

Բոլշեւիկեան Ռուսիոյ մէջ բնակութենէ մը յետոյ, իր տպաւորութիւններն է որ Տիկին Ա. Օհանեան կ'ամփոփէ հատորի մը մէջ։

Կարմիր յեղափոխութիւնը՝ իր հետապնդումներուն եւ խոստումներուն համամարդկային բնոյթովն իսկ, կոչուած էր բուռն ու համակիր հետաքրքրութիւն արթնցնելու՝ մանաւանդ աշխատաւոր զանգուածներուն մէջ։ Բայց շնորհիւ իր սայթաքումներուն եւ անիմաստ վայրագութիւններուն, իր շուրջ հիւսեց անվստահութեան եւ ոխերիմ հակողութեան ոստայն մը։ Ա՛յս է պատճառը որ բոլոր պրպտումներն ու հրատարակութիւնները արդի Ռուսիոյ մասին, յաճախ, արդարութեան իրենց հաւաստիքներէն յետոյ, հետաքրքիր մտքերուն կը հրամցնեն միակողմանի դատաստանի մը վճիռը, ու կը մեղանչեն ճշմարտութեան դէմ, երբ ներկայ վարչաձեւին ախտանիշերը կը կարծեն գտնել անոր միջուկին՝ սկզբունքին ու վերջին ձգտումին մէջ։

Անոնք որ թիւերու եւ իրականութեան փաստերու նկարագրին ցուցադրելու համար Ռուսիա մը, որ ձախողած յեղափոխութեան մը յոռի հետեւանքներուն մէջ՝ արագօրէն կը դիմէ իր քայքայումին, իրենց եզրակացութեան մէջ կը յայտնուին իբրեւ անհաշտ հակառակորդներ դասակարգային պայքարի եւ ջատագովները դրամատիրական կարգերու։ Ու բոլշեւիզմի կոյր թշնամիներէն զատ, քիչերն են միայն, որ կը թելադրեն սպասել յոյսով...։ Անոնք են որ, անծանօթ տեղին, ժողովուրդին, բարքերուն ու լեզուին, կցկտուր տեղեկութիւններ մը հաւաքելէ յետոյ, ճամբայ կ'իյնան դէպի խորհուրդներու երկիրը, ու նորութեան մը հրապոյրներուն մէջ, արագօրէն կ'իւրացնեն ու կը փոխանցեն ինչ որ իրենց տուն կուտայ «բեմադրուած» Ռուսիա մը...։ Իսկ ընթերցողը որ իր յատուկ գաղափարն ու դատաստանը կազմելու յոյսով կը դիմէ մէկուն թէ միւսին, բռնադատուած է անշուշտ մնալու իր վարանումին մէջ, եթէ արդէն չունի որոշ հակումներ եւ իր հաստատ համոզումին փաստը չէ որ կը փնտռէ իր ընթերցումին մէջ։

Բայց Տիկին Ա. Օհանեանի գործը կը ներկայացնէ մասնաւոր շահեկանութիւն մը։ Հեղինակը առաւելութիւններ ունի, որոնք իր աշխատութեան կուտան առանձին տեղ մը, Ռուսիոյ մասին բոլոր հրատարակութիւններուն մէջ։

Տիկինը ծանօթ է ռուս ժողովուրդին, անոր բարքերուն ու լեզուին։ Ապրած է ցարերու մականին տակ եւ երկու շրջաններու բաղդատութեան պատուղն է որ կը բերէ, հաստատելէ յետոյ առողջ խորհրդածութեան մը լոյսին տակ։ Հոն ուր միապետութեան նողկանքը կը պոռթկայ, գովքը չի հիւսեր սակայն բոլշեւիկեան սարսափին։ Ան պարզապէս կողմ չի ճանչնար։ Անոնց հետ է որ, ինչ գոյնի ալ պատկանին, կը տառապին ամէն տեղ։ Անոնց դէմ է որ, կարմիր թէ ճերմակ՝ կը տանջեն ու կը շահագործեն ամէն տեղ. «Իշխանութի՞ւնը։ Կոյր է միշտ, անարգար, ինչ որ ալ ըլլան անոր հակակայ սկզբունքները, որոնցմէ կը բխի»։

Տառապող մարդկութեան հանդէպ՝ կարեկցութիւն ու բարեկամութիւն, բռնութեան դէմ՝ ատելութիւն եւ անզօր ըմբոստացում,— ահա ինչ որ կը հակակշռեն Տիկին Օհանեանի տպաւորութիւնները։ Հոն ուր կը յաջողի զսպել իգական դիւրազգայնութեան մը սանձերը, հեղինակին գրիչը կը պրպտէ, կը փորէ ու հեգնանքի սուր հարուածով մը կը պայթեցնէ պալարը, ուր կը խմորուէր սուտի ու կեղծիքի շարաւը։

Երկրէ երկիր իր թափառումներու ընթացքին՝ շատ բան տեսած, ղատած ու զարգացուցած է դիտելու եւ թափանցելու յատկութիւնը։ Ծիրգի պէտք չունի մեզի փոխանցելու համար իր յուզումներն ու կծու նկատումները, զուսպ զայրոյթներն ու խորհրդածումները։ Պատմողի իր անուրանալի տաղանդովը, գիտէ ընտրել բառերը եւ հարազատ ոճով մը՝ ցցել իրականութեան կենդանի արձանը։ Եւ այսպէս, փոխն ի փոխ զարմանքով ու ցաւով, յաջորդական գլուխներու մէջ, իրեն հետ ապրելէ յետոյ ցարական Մոսկուայի մայլ փողոցներուն սարսափը, կը թափառինք հիմակուան կարմիր մայրաքաղաքին խաժամուժին մէջ։ Հետաքրքրութեամբ ու արգահատանքով կը մօտենանք ընկեցիկ, անտէր ու անոք մանուկներու բազմութեան, որոնք «տասը տարի յետոյ, պիտի կազմեն աւազակներու եւ աճարկու մարդասպաններու բանակ մը, եւ պիտի պատժեն ընկերութիւնը որ իրենց ծնունդ տուաւ»։ Առաջնորդուած Տիկին Օհանեանի ցուցմունքներով, առանց յոգնութեան կը հետեւինք անցքերուն, որոնք պարտադրաբար պիտի նպաստեն Ռուսիոյ մէջ ձգելու «Համայնավարութեան անունը» միայն։ Ռուս կնոջ ճիգերը մեզ կ'ոգեւորեն պահ մը, բայց տիրապետութեան թաքուն փտախտը, որուն վերակալը պատռելու չի քաշուիր Տիկին Օհանեան, չուշանար մեզ հիասթափելու ու նողկանքով կը խորհրդածենք չէկիստին նկարին առջեւ, զոր ճարտարօրէն ու բնական գոյներով կը նկարէ հեղինակը, եւ ա՛լ, պէտքն իսկ չենք զգար իր յորդորներուն, որոնցմով մեզ կը զգուշացնէ Կէրէնսկին եւ բոլշեւիկեան դրութեան դէմ։

Բայց, գնահատելով մէկտեղ Տիկին Օհանեանի աշխատութեան առաւելութիւնները, չենք կրնար մեր կսկիծը զսպել, երբ հեղինակը՝ Հայաստան անցնելէ եւ մասնաւոր պատիւներու արժանանալէ յետոյ, հանդարտ սրտով կը հեգնէ «ծովերէ ծով» Հայաստանը, որ տանջահար ժողովուրդի մը գինովութեան երազն էր միայն եւ ուրիշ ոչինչ, ու անտարբեր օտարի մը անփութութեամբ կը հաստատէ. «Հայ ազգայնականներու անմիտ դիմումները երկու միլիոն կեանք արժեցին ու ամբողջ քանդեցին երկիրը։» (Ընդգծումները իմս են)։

Երկրին ամբողջական քանդումը սակայն, դարերու պատմութիւն ունի։ Երկու միլիոններէն առաջինները սկսան իյնալ այն ատեն իսկ, երբ դեռ Տիկին Օհանեան աշխարհ չէր եկած։ Հայ ազգայնականները (յեղափոխականնե՞րը ըսել կ'ուզէ) չէին որ օտարին թելադրեցին անխնայ ճզմել բռնութեան տակ, թալլել, աքսորել ու ջարդել Հայութիւնը։ Եւ եթէ անոնք եղան ըմբոստութեան սերմնացանները հայ հոգիներուն մէջ, իրաւունք չունէի՞ն արդեօք կարեկցելու տառապանքին, ու կանգնելու վայրագ կամքերու գործունէութեան դէմ, ինչպէս ինքը՝ Տիկինը։

Բայց կրթուած, ապրած ու գործած օտարներու հետ, հեղինակը որ շատ լաւ գիտէ անոնց պատմութիւնները, կ'անգիտանա՞յ թէ Երեւանէն դուրս ալ կայ Հայաստան մը, որ առանց «ծովերէ ծով» երկարելու, կրնար գոնէ ամփոփուելու մխիթարութիւնը շնորհել ճղակոտոր ցեղի մը ցիրուցան մնացորդներուն։ «Հայ ազգայնականները» (?) չէին որ զայն ձգեցին օտարին, այլ Մոսկուան էր, որ անհրաժեշտ դատեց տալ օտարին, կարճ կապելու համար դարաւոր վէճերը»։

Ու Տիկինը կրնար գոնէ իր հեգնանքը խնայել զոհերուն այն ժողովուրդին, որուն խոշոր մասը կը թափառի երկրէ երկիր, իբր հարուստ ու բարգաւաճ մարդկութեան մը խորթ զաւակները։ Չէ՞ որ ան գիտէ յուզուիլ մարդկային տառապանքէն եւ ըմբոստանալ ամէն տեսակ բռնութեան դէմ...։

Բայց կ'երեւի, կ'արժէր վերջին պահուն, փակել քննադատութեան աչքերը որոնց սուր ակնարկներուն փաստերը կուտայ Տիկինը իր գրքին մէջ, եւ հեգնելով տառապակոծ անցեալի մը ճիգերը, երախտագիտութեան պարտք մը հատուցանել հանդէպ Երեւանի գործավարներու նախագահին, որ իր տան մէջ, «ամբողջ ճաշի ընթացքին հայկական պատիւներ կ'ընէ տիկնոջ եւ ինքն իսկ կը սպասարկէ...։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

«ԿԱՊԻՏԻԼԱՍԻՈՆ»ՆԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ԹԱՒՐԻԶ.— Պաշտօնական հեռագիրները հաղորդեցին, թէ Շահ Փահլէվին եւ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ջնջուած յայտարարեցին օտար պետութեանց առանձնաշնորհները (կապիտիլասիոն)։ Այս առթիւ երկրի ամէն կողմերը տեղի ունեցան տօնակատարութիւններ եւ հանդէսներ։

Թաւրիզի մէջ ալ Մայիս 10ին, Հինգշաբթի կէսօրէն յետոյ «Խիաբանէ Փահլէվիի» վրայ տեղի ունեցաւ հանդէս մը, որուն ներկայ էր խուռներամ ժողովուրդ։ Ճառախօսեցին՝ Մոլլա Հիւսէյին Վայիզի եւ Ստեփան խան Եղիազարեան, բացատրելով առանձնաշնորհներու ջնջման օգուտները։ Ամբողջ քաղաքը այդ օրը դրօշազարդուած էր։ Թէեւ ժողովուրդի բացարձակ մեծամասնութիւնը ցարդ գաղափար չունի «կապիտիլասիոն»ներու մասին եւ զանազան ծիծաղելի մեկնութիւններ կուտան։

ՍԱԼՄԱՍՏ.— Երէկ՝ Մայիսի 10ին մեծ ոգեւորութեամբ տօնուեցաւ առանձնաշնորհներու ջնջումը։

Այդ օրը մասնաւորապէս ուրախ էր Պարսկաստանի ու Թուրքիոյ սահմանակից գաւառի, Սալմաստի բնակչութիւնը։ Փոքրիկ գիւղաքաղաք Դիլմանի պարիսպներէն դուրս՝ ընդարձակ դաշտավայրի մը վրայ, խուռն բազմութիւնը կը տօնէր մեծ դէպքը։ Իւրաքանչիւր գիւղ իր դրօշակներով ու պատրաստութիւններով գրաւած էր իրեն յատուկ վայրը։ Տօնավայրը զարդարուած էր գեղեցիկ սիւներով, որոնց վրայ կը ծածանէին պարսկական դրօշակները։ Կամարներու շուրջը շարուած էին թուրք եւ հայ աշակերտները։

Հայերն ալ իւրաքանչիւր գիւղ իր դրօշակներով ու խումբով ներկայ էր։ Առանձնապէս աչքի կը զարնէին Մահլամ գիւղի խումբն ու աշակերտութիւնը, որոնք լեռնային գեղեցիկ ծաղիկներով փունջեր ու երկու պսակներ կազմած ներկայացուցին։ Հայ աշակերտութիւնը զոյգ զոյգ, ծաղկեփունջերով ու պսակներով կը քալէր, պարսկական դրօշակը եւ կը թնդացնէր «Զէյթուն անկախութեան հանդէսի յանձնախումբին անդամները սիրալիր ընդունելութեան, ծափահարելով ու կրկնելով «զինդաբատ» (կեցցէ)։

Հիւրերու տեղն ուր մը լեռնալէ յետոյ, բեմ ելաւ Հաջի Միրզա Նամադ աղան եւ իր ճառը սկսաւ հետեւեալ բառերով.

— Դանըշալս բըզըմ անա դիլիմիզ (Խօսինք մեր մայրենի լեզուով)։

Եւ փառաբանեց Պարսկաստանի վերածնութիւնը։ «Հինէն ի վեր Պարսկաստանն էր արեւելեան մշակոյթի ջահակիրը, լուսատու փարոսը, սակայն յետագային Եւրոպացիները զայն կուրացուցին եւ իր փառքի գագաթնակէտէն վար գլորեցին. իսկ այսօր Պարսկաստանը յանձին Շահն-շահ Ռիզա Փէհլէվիի արթնցած է եւ կ'աշխատի բուժել իր վէրքերը։ Այսօր հեռաւոր Հնդկաստանէն իրենց աչքերը ուղղած են դէպի Պարսկաստանը, դէպի իրենց խլած եղբայրներու յառաջդիմութիւնը, նոյնը նաեւ Ամերիկայէն, Եւրոպայէն։ Այդ քաղաքակիրթ երկիրներն ալ կը հետաքրքրուին մեր յառաջդիմութեամբ։

Պարսկաստանը այսուհետեւ ազատ է իր քաղաքական կեանքը տնօրինելու. այսուհետեւ չպիտի ըլլան օտար ձնշումները եւ բոլոր պարսկահպատակ ժողովուրդներն ալ առանց կրօնի եւ դաւանանքի խտրութեան պիտի դատուին ու կառավարուին պարսկական արդար օրէնքներու թելադրութեամբ»։

Խօսեցան նաեւ ուրիշները, բացատրելով օրուան նշանակութիւնը։ Ցետոյ հրապարակ եկաւ եւ բազմահազար ժողովուրդի մէջ սկսաւ պտտիլ տեղիս հրամանատար՝ Սարհանկը։ Երբ մօտեցաւ Հայերուն եւ դպրոցական աշակերտութեան, սիրալիր ողջոյն տուաւ, որուն ի պատասխան հայ աշակերտները ծաղիկներ ցանեցին իր ոտքերուն տակ։

Անշուշտ հասկնալի է հայ ժողովուրդին ուրախութիւնը Պարսկաստանի վերածնութեան առթիւ։ Մեր տառապանքի օրերուն, մեր միակ բարեկամը Պարսկաստանն էր։ Ան էր որ գրկաբաց կ'ընդունէր դահիճներու ձեռքէն ճողոպրած բեկորները։ Պարսկաստանի թէ՛ ժողովուրդը եւ թէ կառավարութիւնը միշտ սիրով ու բարեկամաբար վարուած են հայ տարրին հետ, որովհետեւ գիտեն որ Հայերը իր հաւատարիմ ու ամենալաւ բարեկամներն են։

Ն. Ս.

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱԿՈՒՄԲ

Օսմ. Հանրային Պարտքի կարգադրութեան խնդիրը կարգադրուելէ վերջ, Հանրային Պարտքի շէնքը քաղաքապետարանի պիտի վերածուի։ Ուստի Պոլսոյ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյ ծրագրած է ներկայ քաղաքապետարանը արդիական ակումբի մը վերածել հարկ եղած փոփոխութիւններն ու կահաւորումը ընելով։ Ակումբը պիտի ունենայ ճաշարան, մատենադարան, հիւրանոցի եւ մասնաւոր սենեակներու ընդարձակ բաժիններ, ինչպէս նաեւ ննջարան։

Ակումբին գլխաւոր յաճախորդները պիտի ըլլան պետական պաշտօնատարները, օտարականներ եւ լրագրողներ, մտաւորականներու կատարեալ ժամադրավայր մը դարձնելով զայն։ Ծրագրուած ակումբը, այսպէս, օտար պատեհութիւն պիտի տայ զբօսաշրջիկներուն, որ դիւրութեամբ կարենան յարաբերութեան մտնել թուրք մտաւորականներու հետ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(...ուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

Մահապատիժ.— Երեւանի մէջ «...ահապաշտութեան» դատա-...պարտուած են Միսաք Մկրտիչ...եանը եւ Խաչատուր Պետ-...րոսեանը, ... Նախշիքարեանը, սպանու-...թեան եւ վիրաւորման մեղա-...դրանքներով։ Երկուքն ալ յառի ...ալի տէր, քանի մը դատա-...պարտութիւններ կրած են նա-...խապէս։

Ոռոգումները.— Ընթացիկ ...տարուան մէջ, Այղր լիճի Ջրհա-...ւան միջոցով, պիտի ոռոգուի ...հողերին եւ լիճին մէջտեղն ...ած տարածութիւնը, որ բամ-...պակի եւ այգիի յատկացուած ... Այս կերպով, կարելի պիտի ...ալ ապահովել 500 դեսիա-...տին բամպակի արտերու ոռո-...գումը։ Ազատ մնացած հողերը ... յատկացուին Վաղարշա-...պատի եւ մերձակայ գիւղերու ...ազուրկ փախստականներուն ...ակութեան։

Հանքային խուզարկումներ.— ...Քէնքրատէն Երեւան հասած ... երկու օտար երկրաբաններ՝ ...անք Դարալագեազ պիտի մեկ-...նին, վերսկսելու համար Կիւ-...րըխանէի եւ Ղազմայի կապա-...րահանքային հանքերու երկրա-...բանական հետախուզումները։ Այս հետախուզումներուն նը-...պատակն է վերջնապէս ճշտել ...պարի եւ զինկի քանակը եւ ...անց արդիւնաբերական ար-...ժէքը։

Երկրաբաններէն մէկը պիտի ...րապի միայն Դարալագեազի ...քերուն ամբողջական քննու-...թեամբ։ Իսկ միւսը՝ Դիլիջանի ... պիտի կատարէ պղնձի եւ ...մեծաթաղ հանքերու հետա-...խուզութիւնը։ Կը յուսացուի թէ ...ութիւնը երեւան պիտի բե-... հանքային երակներ, որոնք ... պիտի բանան յետագայ ...պրակրկիտ քննութիւններու։

Սեւանի սառցարանը.— Ար-... ձեռնարկուած է Սեւանի ...սառցարանին կառուցման։ Այս ...նպատակով Սեւան մեկնած ...յանձնախումբը վերջնապէս ո-...րոշած է սառցարանը հիմնել ...մաքարերի ծոցին (Ջանգու) ..., ուր պիտի շինուի նաեւ ...առողջարանը։

Սեւանի սառցարանը ունի ...տնտեսական խոշոր նշանակու-...թիւն եւ այդ պատճառով, անոր ...կառուցման կը ձեռնարկուի ...թափով։ Անոր հետ կապուած է ... եւ փոխադրութեան միջոց-...ներու խնդիրը, որ կը լուծուի ...Սեւան - Դիլիջան երկաթուղիի ...ութեամբ, այս վերջինը դեռ ...մեայ ծրագրային վիճակի մէջ։

Բիւրոները Հայաստանի մէջ.— ...ային գործավարը կառավա-...րութեան ներկայացուցած է ծրա-...գիր մը, որ կը պատկանի Բիւր-...ոը դաշտային աշխատանք-...ներու կապելու հարցին։ Կառա-...վարութիւնը այդ ծրագիրը յանձ-...նած է ազգային փոքրամասնու-...թեանց կեդր. յանձնախումբին, քննելու եւ երկու շարժ-ման ընթացքին՝ գործնական առաջարկներ բերելու համար։

ԱՌԵՒՏՐ. ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Ապրիլ ամսուան մէջ խորհր-դային իշխանութեանց առեւտրա-կան ներկայացուցիչը, ֆրանսա-կան կարգ մը գործարաններու տուած է հետեւեալ յանձնարա-րութիւնները, որոնք կրնան գա-ղափար մը տալ երկու երկիր-ներու առեւտրական յարաբերու-թիւններուն մասին։

Ռուսական շոգեկառքերու հա-մար, քանի մը հազար թոնօ ծանրութեամբ ծխաններ։ Նման յանձնարարութիւն մը տրուած էր արդէն անցեալ տարի։

Տոկուն աղիւսի արտադրու-թեան համար՝ անհրաժեշտ գոր-ծիքներ ու կաղմեր։

Երկաթ չպարունակող մե-տաղներ՝ մեծ քանակութեամբ։

Արտէզեան հորերու համար 4 ջրհաններ, որոնք կարենան հարիւր հազարաւոր լիտր ջուր քաշել։ Այս գործիքները պիտի յատկացուին Սպիտակ Ռուսիոյ թաղապետական սպասարկու-թեանց, ինչպէս նաեւ ելեկտրա-կան, հեռագրական, անթելի, հիւսուածեղէնի եւ այլ մեքենա-ներ, մեծ քանակութեամբ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Թայմզ» կը գրէ թէ Լոնտո-նի մէջ գումարուած հաւաքոյթէ մը յետոյ կազմուած է կեդրո-նական մարմին մը, որուն նպա-տակն է պայքար մղել Գ. Մի-ջազգայինին դէմ։ Այս մարմինը, որուն ուժ կուտան հակաբոլշեւի-կեան միութեան եւ տնտեսական դաշնակցութեան անդամները, պի-տի գործէ իբրեւ ներկայացուցիչը Գ. Միջազգայինի դէմ կռուող Միջազգային Դաշնակցութեան, որ 1924ին կազմուեցաւ Ժընեւի մէջ՝ փաստաբան Օպէրի կողմէ։

Միջազգային Դաշնակցութեան նպատակը բացատրուած է այն բանաձեւին մէջ, որ ընդունուեցաւ առժամեայ դիւանին կողմէ՝ 1924 Յունիսին Փարիզի մէջ գումար-ուած ժողովին ընթացքին։ Այդ բա-նաձեւը կ'ըսէ թէ բուռն պայքար պիտի մղուի Գ. Միջազգայինին եւ ուրիշ նման միջազգային խռովարարական կազմակերպու-թեանց դէմ եւ պիտի պաշտպան-ուին կարգի, ընտանիքի, սեփակա-նութեան եւ հայրենիքի սկզ-բունքները։

Միջազգային դաշնակցութիւ-նը այժմ ունի 23 կեդրոններ Եւ-րոպայի մէջ, կեդրոն մը Եգիպ-տոսի եւ բազմաթիւ կեդրոններ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամե-րիկայի, Չինկայի եւ Աւստրալա-գիայի մէջ։ Անցեալ Մայիսին Ժընե-ւի մէջ տեղի ունեցաւ այս կազմա-կերպութեան համաժողովը, որուն մասնակցեցան 18 եւրոպական եր-կիրներ, պատգամաւորներուն մէջ կային բարձրաստիճան քաղաքա-կան դէմքեր։

Այս կազմակերպութեան գլ-խաւոր պաշտօններէն մէկն է իբրեւ միացման կապ ծառայել ամբողջ աշխարհի հակաբոլշեւիկ կազմա-կերպութեանց միջեւ եւ կեդրոն մը տեղեկատուութեան եւ պրո-պագանդի։ Նպատակն է միջազ-գային ճակատ մը կազմել բոլշե-ւիսմի դէմ եւ վճռական ու անո-ղոք կռիւ մղել։ Անգլիոյ մէջ այս գործը պիտի վարէ նորակազմ կեդրոնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՆՈՐԷՆ ՐՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէն անգամ որ թերթ մը կ'առնեմ, մեծ ուրա-խութեամբ կը կարդամ գաւառի թղթակցութիւնները, որոնք երբեմն մանրամասնօրէն կը տեղեկացնեն գաղութին արտաքին եւ ներքին կեանքը, լաւ կամ գէշ։

Մարսէյլէն գրուած թղթակ-ցութիւններն ալ շատ մը երե-ւոյթներ կը պարզեն, բայց կ'ան-տեսեն նոր ցաւ մը։ Մարսէյլի գաղութն ալ ընդհանրապէս երեք դասակարգերու կապուած է, լու-սաւորչականներ, հռոմէականներ ո-րոնց շատերը իրենք զիրենք հայ չեն ընդունիր, եւ բողոքականներ։ Այս վերջիններէն կարգ մը մո-լեռանդներ, մանաւանդ «րուհճի»-ները չարաչար կը տքնին, կ'աղօ-թեն եւ կը սաղմոսերգեն, մարելով տարագիր երիտասարդութեան ազ-գային ոգին։ Շատ մը երիտա-սարդներ փարակուած են այդ հի-ւանդութեամբ։

Վերջերս ցաւով իմացայ երի-տասարդի մը պատմութիւնը։ Եր-կու եղբայրներ, մեծ պատերազմի ժամանակ կորսնցուցած ըլլալով իրենց ծնողքը, միասին կ'ապրէին ամէնադաժան պարագաներու մէջ իսկ, Թուրքերու մօտ եւ Ամերիկ-եան որբանոցներուն մէջ։ Եղբայր-ներէն մէկը «րուհճի» դարձած ըլլալով այլեւս մեղք կը սեպէ իր «ոչ-քրիստոնեայ» եղբօր հետ ապրիլ եւ կը բաժնուի...

Այս տեսակ ցաւալի պարա-գաներ յաճախ կը տեսնուին հա-գիւ հանգստացած ժողովուրդին մէջ։ Երիտասարդներ որոնք իյնա-լով նման շրջանակներու մէջ, կա՛մ կը խենթենան, կա՛մ ծնողքէն կը բաժնուին, եւ շատ մը ուրիշ ան-հաճելի երեւոյթներու կ'են-թարկուին։

Ս. Թաշճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Կ'իմանանք թէ պուլ-կարահայ օրիորդ մը (մայրա-պետ), որ կերպասի մեծ գործա-րանին (Փասքալի) եկեղեցին կամ մայրապետանոցին մէջ կը մնայ, խնդրած է գործատէրէն՝ հանգանակութիւն մը կատա-րել, Պուլկարիոյ աղէտեալնե-րուն համար։

Պ. Միշլօ սիրով ընդառաջ գացած է ու յանձնարարած ըն-կեր Գեղեցիկին եւ ռուս բան-ւորի մը, որոնք պտտելով հան-գանակած են 500 ֆրանք, իսկ գործարանատէրը իր կողմէն տրամադրած է 1000 ֆրանք, որ ղրկուած է Պուլկարիոյ հիւպա-տոսին միջոցաւ աղէտեալնե-րուն։

Բայց Վիէնի գաղութը պէտք է գիտնայ որ ոչ Հայ Կարմիր Խաչի 200 ֆրանքով («Յառաջ»ի թղթակցութեան մէջ սխալմամբ 2000 տպուած էր) եւ ոչ ալ ներկայիս հաւաքուած գումար-ներով՝ իր պարտքը կատարած եղաւ, մանաւանդ որ այս վեր-ջինը կը պատկանի ընդհանուր աղէտեալներուն։ Ուրեմն պէտք է շարժիլ, քանի ուշ չէ։

Վիշապ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւ-րոպայի շրջանային պատգամա-ւորական ժողովին ձախողումէն վերջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջա-նի մասնաճիւղերու վարչութիւն-ները խորհրդակցական ժողով մը գումարելով, որոշեցին Փարիզի շրջանը օժտել կարող վարչու-թիւնով մը, կարելի դարձնելու համար բոլոր մասնաճիւղերու գործերուն կանոնաւորութիւնն ու ներդաշնակութիւնը։ Այս նպատակով ամիսէ մը ի վեր տե-ղի կ'ունենային պատգամաւորա-կան ժողովներ, որոնք տեւեցին վեց գիշեր։ Կը մասնակցէին Փա-րիզի, Ժուանվիլի, Իթալիի, Պուա-Քոլոնպի, Ռոնիի եւ Շավիլի մաս-նաճիւղերու լիազօր ներկայա-ցուցիչները։ Ժողովը, անգիտա-նալով անցեալի պատգամաւորա-կան ժողովին գումարումը, իր շրջանին յատուկ 37 յօդուածնե-րէ բաղկացած ծրագիր-կանոնա-գիր մը մշակեց ու վաւերացուց։ Ընտրուեցաւ նաեւ քննիչ յանձ-նախումբ մը, որ կը քննէ բաւա-կան ժամանակէ ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ տեղի ունեցած վէճերը։ Ի վերջոյ ընտրուեցաւ հինգ հո-գինոց վարչութիւն մը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Թ. Մեճա-տուրեան, Տոքթ. Ա. Համչէր, Կարօ Ուշագլեան, Նշան Սերքօեան եւ Տոքթ. Լ. Գրիգորեան։

Սոյն վարչութիւնը պիտի պա-հէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի արտաքին յարա-բերութիւնները եւ իրաւասու-թիւն պիտի ունենայ միայն Փա-րիզի շրջանի բոլոր մասնաճիւ-ղերուն գործերը վարելու։ Իր կողքին «Թէքնիք» գործերուն համար պիտի ունենայ մարզա-կան յանձնախումբեր — սկաու-տական, աթլէթիք եւ ֆութպոլի, որոնք շրջանին բոլոր մարզական գործերը պիտի վարեն, համա-րատու մնալով վարչութեան։ Ասոնցմէ զատ վարչութիւնը պի-տի ընտրէ պատուոյ յանձնա-խումբ մը, որուն պաշտօնը պի-տի ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նիւթական վիճակը բարելաւել՝ այլ եւ այլ հանդէսներ եւլն. կազմակեր-պելով։

Յուսալի է որ Փարիզի նորըն-տիր շրջանային վարչութիւնը իր կարելին պիտի ընէ, մասնա-ճիւղերուն միջեւ խաչաձեւում-ները բառնալու եւ կարգապա-հութիւն ստեղծելու։

Անցեալ պատգամաւորական ժողովին ձախողման հետեւանքով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կրած նիւթական եւ բարոյական վնասները աչքի առ-ջեւ ունենալով, կը մաղթենք որ նորակազմ շրջանային վարչու-թիւնը եռանդուն գործունէու-թեամբ մը աշխատի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջդիմութեան միշտ բարձր բռնելով անոր վեհ նպատակը։

Գ. Գասապեան

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, որ մէկ տա-րիէ ի վեր կազմալուծուած էր քանի մը անդամներու քաղաքէն հեռանալուն պատճառով, ար-դէն վերակազմուած է, շնորհիւ նորեկներու։ Այս առթիւ բոլոր նախկին եւ նոր անդամագրուիլ փափաքողները ժողովի կը հրա-ւիրուին, վաղը Շաբաթ երեկոյ-եան ժամը 8.50ին, 138 Rue Etienne Doletի հայկական սրճա-րանը։

Մ. Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՈՒՍՏ ԱՂՔԱՏԸ.— Գաբ-րիէլ Տըլավի, թաղապետական ա-ւելածու, պարզ կասկածի մը վրայ, հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ առջի օր, երկու ոստիկաններու կողմէ, երբ փողոցը՝ նստարանի մը վրայ կը փորձէր հանգչիլ օրուան յոգնութիւններէն։ Յայտնի եղաւ որ տեւական բնակարան չունէր, ու կը քնանար ուր որ գլուխը դնելիք քար մը գտնէր։ Վրայէն գտնուեցան չորս հատ հազարնոց դրամաթուղթ եւ 12000 ֆրանքի խնայողական սնտուկի տետրակ մը։

Տըլավի կը պնդէ թէ՝ 10 տա-րի Վէրտէօնի մէջ աշխատած է, օրական 7 ֆրանք կը շահէր եւ ծայրայեղ խնայողութեամբ է որ կրցած է այդ գումարը հաւաքել։

ՄԱՅՐԸՆ ՈՒ ՁԱՒԱԿՆԵՐ.— Բէնիփէրի մէկ գիւղին մէջ, կին մը կը պտտէր դաշտերուն մէջ, երբ աչքը ինկաւ միսի արխն-թախս կտորներու վրայ։ Կաս-կածելով՝ լուր տուաւ ոստիկա-նութեան, ու առանց դժուարու-թեան կրցաւ երեւան հանել ի-րողութիւնը։ 16 տարու կին մըն է որ իր նորածինը նետած էր դաշտին մէջ։ Գայլերը բզկտեր էին զայն։ Մայրը բանտ գնաց։

«ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ»

(Նամակ խմբագրութեան)

Աղքատախնամի օժանդակ Նէօյերիի Հայ Օրիորդաց Միու-թիւնը իր հաստատած «Առաքի-նութեան մրցանակ»ի արժանացող հինգ հայուհիները որոշելու հա-մար, մասնախումբ մը ընտրուած էր հետեւեալ տիկիններէն.— Տիկ. Տիկ. Ա. Հ. Խոսրովեան, Մ. Սթամպուլեան, Ե. Լ. Ճէվահիր-ճեան (կարեւոր պատճառով մը բացակայ ժողովէն), Ե. Յ. Եսա-եան, որոնք Փարիզի հոգեւոր հո-վիւ Վռամշապուհ եպիսկ.ի նա-խագահութեամբ նիստ գումա-րեցին։ Ի պաշտօնէ ներկայ էին նաեւ Ն. Հ. Օ. Միութեան Ատե-նապետուհի Օր. Ա. Մարգարեան, Փարիզի Աղքատախնամին Ատե-նադպիր Տօքթ. Ալլահվէրտի որդի եւ խորհրդական Ռ. Որբերեան։

Հայրենակցական միութիւն-ներու եւ հայրենակիցներու կողմէ ղրկուած ընտրելիներու տեղեկա-գիրներու ընթերցումէն վերջ, ժողովը լսելով իւրաքանչիւրի մասին անջատաբար կատար-ուած քննութեանց արդիւնքը, հետեւեալ հինգ հայուհիները միաձայնութեամբ հռչակեց 1928ի «Առաքինութեան մրցանակ»նե-րուն արժանի.—

1. Տիկ. Ա. Ճէլալեան (Կարին), Տիկ. Վ. Զուգասըզեան (Սեբաս-տիա), Օր. Զ. Զինկիրեան (Պո-լիս), Օր. Ի. Թագէսեան (Իզմիր), Օր. Տ. Երամեան։

Մրցանակաբաշխութեան հան-դէսը եւ պատուոյ վկայականնե-րու յանձնումը պիտի կատար-ուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին, պարագային արժանի հանդիսա-ւորութեամբ։

Մասնախումբին տեղեկագիրը ստորագրուած բոլոր ներկանե-րէն, յանձնուեցաւ Աղքատախնա-մի ատենադպրին, դիւանաթուղ-թերուն մէջ պահուելու համար։

Վռամշապուհ եպիսկ. այս առթիւ մաղթեց որ Առաքինու-թեան մրցանակները տարուէ տարի շարունակուին եւ այս գեղեցիկ սովորութիւնը ընդհան-րանայ արտասահմանի բոլոր հայ գաղութներուն մէջ։

(Կնիք)

ՅՈՒՆԻՍԻ ՎԵՐՋԸ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ„Ի 1928Ի ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ։

Վարչութիւն «Յառաջ»ի

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

...Քսանըհինգէն երեսուն հոգի ...ին հոն. տեսարանին երեւոյթը ...փոխէր։

Ծերուկ Ալէքօ, միշտ հաշ-...տարար, կը շարունակէր փոթորիկը ...հանդարտեցնել.

— Ինչպէ՞ս կրնաս ըսել ատի-..., իմ բարի տէրս։ Ընդհակա-...ռակն, մենք ձեր վրայ կատար-...եալ վստահութիւն ունինք։ Վախ-...նալու պատճառ մը չունինք։ Եւ իբր ...ապացոյց, ձեր բարի ընթացքը ...վարձատրելու համար մեր ոչխար-...ներուն մորթերէն քանի մը հատ ...պիտի նուիրեմ ձմեռուան համար ... հիմա ձեզ զովացնելու համար ...այս տաքին, մեր ընտիր խաղող-...ներէն ողկոյզներ պիտի հրամցնեմ ...ձեզի եւ ձեր ընկերներուն։

Այսպէս կը խօսէր, որովհետեւ խոհեմ մարդ էր, եւ գիտէր թէ, առերեւոյթս իր հիւրերը երեք հոգի էին, բայց իրենց ետեւ ամբողջ բանակ մը ունէին, ու այս պատճառաւ, մէկ թուրքը յաճախ կը բաւէր քրիստոնեայ քաղաք մը պահպանելու համար։

Բայց այս ընծաները մեր ընկերները չէին գոհացներ։ Անասունը ամէն գինով իր հատուցումը կ'ուզէր։ Վայրկեանը տակաւին յարմար չէր, որովհետեւ Ալէքոյի խօսքերը քանի մը մրմունջներով ընդունուեցան։

— Պէտք է որ տակաւին սնուցանենք զիրենք, ըսաւ կիներէն մէկը։

— Անոնք առանձին ալ խաղողը գիտեն առնել, ըսաւ ուրիշ մը։

Եւ երիտասարդ Թէոդորը՝ որ արդարութեան վրայ կը խորհրդածէր եւ լաւագոյն աշխարհ մը կ'երազէր, իր զիլ եւ հնչուն ձայնով ըսաւ.

— Եթէ այդ շունը իմս եղած ըլլար, ամէնէն առաջ ես պիտի պատժէի զայն, որովհետեւ պէտք չէ ուրիշին չարիք հասցնել։ Բայց դուք անձամբ զայն սպաննելով իր տիրոջը վնաս պատճառեցիք, եւ ասիկա արդար չէ։

Խորամանկ Ապտուլլահ վայրկեանը հասած նկատեց։

— Շան մը համար պէտք չէ վիճաբանիլ, այս խնդիրը բարեկամաբար պէտք է կարգադրենք։ Կ'ուզենք ձեզի ապացուցանել թէ ոչ ձեր անձին, ոչ ալ ինչքին դէմ ոեւէ չար նպատակ ունինք։ Այդ կիներուն բողոքը արդար է։ Պէտք չէ որ սնուցանէք մեզ, ոչ ալ ձեր բուրդը ունենանք։ Ուրիշ ոեւէ առթիւ, պիտի ընդունէինք։ Այսօր, այն ընծաները որ այս ծերուկը մեզի տալ կ'ուզէ, սպաննելիքով ձեռքզգած ըլլալու երեւոյթը պիտի ունենան։ Ձեզի կը թողունք զանոնք։ Մեր պետը, ինչպէս կ'ըսէք դուք, արդարութիւն սորվեցուցած է մեզ։ Միայն թէ արդարութիւնը կը պահանջէ որ դուք ալ փոխարէն բան մը ընէք։ Բարեացակամութեան եւ վստահութեան ապացոյց մըն է որ պիտի խնդրենք ձենէ։ Իմ բարեկամ, Մուսթաֆա, աւելի ցասկոտ է քան չար։ Իր գաղափարը ունի ան, ու ձեզի համար դիւրին է գոհացում տալ իրեն։ Կը պնդէ թէ այդ շունը այս պատանիին կը պատկանի, եւ այդ պատանին կ'ուրանայ։ Դիւրին է համաձայնեցնել զիրենք։ Մուսթաֆա կ'երեւակայէ թէ խածուած ըլլալու իր բարկութեան մէջ շունը սպաննած է — Ապտուլլահ ունկնդիրներուն հաճոյք պատճառելու համար Մուսթաֆայի սրունքը ցոյց տալով կը խնդար — իրականը այն էր որ ոտքի հարուածով մը գետին փռեց զայն քիչ թէ շատ վնասելով։ Արդ, շունը հեռու չէ ասկէ, Լազարինայի մօտ, ճամբուն վրայ է։ Գիտեմ ու քիչ առաջ տեսայ որ այս տղան քաջ մըն է։ Չպիտի վախնայ մեզի հետ գալու։ Եթէ, շունը զայն տեսնելով պոչը շարժէ կամ լզելու պատրաստուի, տէրը ինքն է։ Իսկ եթէ շունը բարեկամական որեւէ նշան ցոյց չտայ, այն ատեն Մուսթաֆա պիտի համոզուի ու մենք բոլորս ալ իրաւունք պիտի ունենանք զինքը ծաղրելու։

Ապտուլլահ գիտէր թէ որ կը խօսէր։ Նոյն ճարպիկ խօսքերը, — որոնք միշտ կը գործածուին բոլոր անոնց կողմէ որոնք կ'ուզեն քրիստոնեաները ծուղակի մը մէջ քաշել, — հաշտասիրութեան եւ արդարասիրութեան երեւոյթն ունէին, եւ աւելին, հեղլէն արժանապատուութեան կը դիմէին անոնք, ու մասնաւորապէս պատանի Թէոդորին, որով յաջողութիւնը ապահով էր։

— Ալլահը հզօր է միայն, ըսաւ Ալի, երկար շեշտով մը, եւ մենք միշտ իրար լաւ պիտի հասկնայինք եթէ այդ սատանայ Եւրոպան մեզ իրարմէ անջատելու համար մեր գործերուն մէջ չմտնէր։

Մուսթաֆա ինքզինքը աւելի հաշտարար ցոյց տուաւ, իր սոսկալի խնդուքովը խնդաց եւ մեղմ ու անուշ ձեւով դիտելով Թէոդորը.

— Ուրեմն, ըսաւ, եթէ քաջ է, թող մեզի հետ գայ։ Մուսթաֆան չէ որ տղեկի մը պիտի վնասէ, եւ եթէ ես անիրաւ եմ, կը թոյլատրեմ իրեն որ բոլոր սրտովը խնդայ։

Ալէքօ գլուխը կը ճօճէր ու հաւանաբար այդ առաջքումը արգիլելու պատրուակ մը կը փնտռէր, երբ Ապտուլլահ կանխեց.

— Յարմար չէ որ այս գառնուկը — թրքական փաղաքշանքի այդ բառովը Թէոդորին ակնարկելով — առանձին գայ մեզ հետ, քանի որ երեք հոգի ենք։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Լորէնի երեսփոխաններուն հետ։ Կը կարծուի թէ իր նպատակն էր համոզել Միշէլ Վալթէրը, որ ետ առնէ իր առաջարկը, քանի որ Քոլմարի գլխաւոր դատապարտեալները՝ Ռոսէ եւ Ռիքլին երեսփոխան ընտրուած ըլլալով, պիտի կրնան առժամաբար ազատ արձակուիլ՝ իրենց պահանջին վրայ։ Յետոյ կառավարութիւնը պիտի ներէ անոնց պատիժը։

Այս մասին զօրաւոր խոստում ստացած ըլլալով, Վալթէր համաձայնեցաւ ետ առնել իր առաջարկը՝ առանց հրաժարելու այդ առթիւ խօսելու իր իրաւունքէն։

Աբբայ Հէկի յետոյ ընդունուեցաւ վարչապետ Փուանքարէի կողմէ։ Խօսակցութեան ներկայ էր Ալզասցի երեսփոխան Օպէրքիրշ, որ վերջերս Աշխատանքի փոխ-նախարար նշանակուեցաւ։ Խօսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ։

Թուրք Մարզպանին պտոյտները

Տիգրանակերտէն կը հաղորդեն թէ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ կը շարունակէ իր պտոյտները։ Յունիս 8ին իր խորհրդականներով եւ շքախումբով այցելած է Սիլվան գաւառակը, ուր գիշեր մը մնալէ յետոյ Գաֆրէ գիւղը գացած է։ Թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ ամէն կողմ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն կ'ընէ մարզպանին եւ ամէն տեղ Իպրահիմ Թալի պէյ երկար ճառեր խօսելով, կը փառաբանէ հանրապետական վարչաձեւի բարիքները։ Ժողովուրդը հանրապետական կառավարութեան եւ Ղազիին արեւշատութեան համար կ'աղօթէ։

Մարզպանը քննութենէ անցուցած է նաեւ ոստիկան - զօրաց գունդը եւ անոնց բացատրած է թէ ի՛նչ ըսել է հայրենիքի սէր, ի՛նչ են հանրապետական զինուորի մը պարտականութիւնները, ու խօսքերը վերջացուցած է՝ «կեցցէ՛ Ղազին, կեցցէ՛ հանրապետական վարչաձեւը, կեցցէ՛ ազգը» բացագանչութիւններով։

Յետոյ աչքէ անցուցած է կառավարական շէնքը, Թիւրք Օճաղները եւ բանտերը։

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ ամէն կողմէն ապստամբներ մէկիկ - մէկիկ կուգան եւ անձնատուր կ'ըլլան, երդում ընելով որ իրենց ամբողջ էութեամբ պիտի ծառայեն հանրապետական կառավարութեան։ Ժողովուրդը ամէն տեղ խաղաղ ու հանգիստ իր գործերով կը զբաղի եւ Հանրապետութեան համար կ'աղօթէ։

Հանրապետականներու ծրագիրը

Միացեալ Նահանգներու Նախագահական ընտրութեան պայքարը ներկայիս իր բարձրագոյն աստիճանին հասած է։ Հանրապետականները որոշեցին ընտրութեանց ներկայանալ հետեւեալ ծրագրով.— Շարունակել ներկայ կառավարութեան հողային քաղաքականութիւնը եւ ընդունիլ գործակցական շուկաներու մասին նախարար Ճարտինի ծրագիրը։ Հակառակիլ ոգելից ըմպելիները արգիլող օրէնքին ջնջուելուն։ Արտաքին քաղաքականութեան մէջ՝ հանրապետական կուսակցութիւնը կը գովէ Նախագահ Քուլիճի ջանքերը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու մասին, կը շարունակէ դատապարտել Ամերիկայի մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան, կրկին կը հաստատէ թէ ամերիկացի ծովային զինուորները Նիքարակուա կը գտնուին՝ պարզապէս պաշտպանելու համար այնտեղի Ամերիկացիներուն կեանքն ու ինչքը։

21 միլիառ՝ նոր փոխառութեան

Պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, 20 միլիառ 850 միլիոն ֆրանք գոյացած է նոր փոխառութենէն (100ին 5 1928), որ բացուեցաւ անցեալ Մայիս 7ին եւ փակուեցաւ Յունիս 8ին։ Այս գումարին 10 միլիառ 640 միլիոնը (100ին 51) գոյացաւ մէկ շաբթուան մէջ՝ Մայիս 7էն 15, կանխիկ դրամով։ Մնացածը գոյացաւ զանազան գանձատոմսերու փոխանակութիւնով։ Տակաւին 760 միլիոնի գանձատոմսեր ալ կան, որոնք ըստ օրէնի պիտի փոխանակուին նոր փոխառութեան թուղթերով, որով ընդհանուր գումարը պիտի բարձրանայ 21 միլիառ 600 միլիոնի։

Ամերիկացիները Անատոլուի մէջ

Ամերիկեան զօրաւոր խմբակ մը Թուրք կառավարութեան դիմած եւ առաջարկած է աւարտել կարգ մը օտար խմբակներու կէս ձգած գործերը։ Ամերիկեան այս խմբակը Նիւ - Եորքի մէջ հսկայական ձեռնարկներ կատարած է «Ֆօքսիս Պրօւտէրլի» անունին տակ։ Էսատ փաշա, որ ներկայացուցիչն է այս ընկերութեան, դիմումներ կը կատարէ պատկան իշխանութեանց մօտ։ Այն պարագային երբ կառավարութեան հետ համաձայնութիւն մը գոյանայ, ամերիկեան խմբակը պելժ խմբակին կէս ձգած գործերը պիտի աւարտէ։ Ասկէ զատ, Սեւ ծովի եւ Միջերկրականի եզերքը արդիական երկու խոշոր նաւահանգիստներ, ինչպէս նաեւ երկար երկաթուղագիծ մը պիտի շինէ։

Այս աշխատութեանց համար Ամերիկայէն մասնագէտներ և երկրաչափներ պիտի բերուին, անմիջապէս որ բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջանան։

Օդանաւորդուհիներու մրցումը

Օր. Մապէլ Պոլ, որ առջի առաւօտ Ռուզվէլթֆիլտէն մեկնած էր Լէվինի «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով, աւելի քան 11 ժամուան գեղեցիկ ճամբորդութենէ մը յետոյ ցամաք իջաւ Նիւֆաունտլէնտի մէջ։ Դիտելի է, որ Նիւ Եորքէն մինչեւ Հարպըր Կրէյս (Նիւֆաունտլէնտ), Օր. Պոլ 45 վայրկեանի տարբերութեամբ կոտրեց Լինտպէրկի մրցանիշը։ Օրիորդը այժմ լաւ օդի կը սպասէ՝ դէպի Եւրոպա ճամբայ ելլելու համար։

Իր մրցակիցը՝ Օր. Ամելիա Ըրհարտ 15 օրէ ի վեր կը սպասէ Նիւֆաունտլէնտի մէջ. հակառակ նոր փորձերու, օդանաւը չկրցաւ օդ բարձրանալ։

Գերման օդանաւորդուհի Թէա Րաշէ, որ ծրագրած էր մէկ թռիչքով Նիւ Եորքէն Պերլին երթալ, կը յայտարարէ թէ առայժմ հրաժարած է այս ծրագրէն։

Արքայականներու նոր ձեռնարկը

Ժողովրդական - Ռամկավար կուսակցութիւնը հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր առջի իրիկուն։ Ժամը 9ին հաւաքոյթին եկան մօտ յիսուն հոգի։ Սակայն արքայական ուսանողները նախապէս գրաւած էին բոլոր աթոռները։ Ոստիկանութեան միջոցաւ պարպել տուին սրահը։ Ու երեսփոխան մը սկսաւ խօսիլ։ Քիչ վերջ արքայականները կրկին սրահ խուժեցին եւ այս անգամ գաւազաններով յարձակեցան ներկաներուն վրայ, ստիպելով զանոնք որ դուրս ելլեն։ Կռիւը տեւեց տասը վայրկեան։ Վիրաւորուեցան երեք հոգի, որոնց մէկը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Հինգ հոգի ձերբակալուեցան։

Հ. Յ. Դ.

Եռագոյնի խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Նիսի Շրջ. Կոմ. ներկայացուցչական ժողովը այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Կոմիտէի ընդ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ.ի Գրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումը անցեալի մէջ եւ այս օր»։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան անդամները։

Ցեսինի Վիշապ եւ Կայծակ խումբերու դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ ժամը 6ին, Café de la Paixի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Դասախօս՝ Ընկ. Վ. Զուլլերեան։

Պէլֆոռի կոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քազէրն Օֆֆըմօնի սրահը։

Փրիվայի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական դաշտային պտոյտը դէպի Սէն Մարսէլ այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմեան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները իրենց ընտանեկան պարագաներով, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պուլվար Կարիպալտի ուսկից մեկնում 15 թիւ հանրակառքով։ Միասին բերել ուտելիք եւ խմելիք։ Ուշացողները պէտք է իջնեն Սէն Մարսէլի մէջ Պուլվար Պարպարէն, ուր ցոյց կը տրուի իրենց երթալիք վայրը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Լիոնի Խարբերդի երիտասարդաց միութեան առաջին ընտրական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 127 Rue Boileau, Էմիլ-Զոլայի վերնայարկը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաս, Պ. Ա.— 50։
Ալֆորվիլ, Հէքիմ.— 20։
Ցեսին, Տիկ. Մ. Մ.— 35։
Լիվրի-Կառկան, Հ. Բ.— 50։
Փօռ տը Պուկ, Ս. Ս.— 10։
Միլան, Գործ.— 46.30 լիրէթ։
Լիոն, Մ. Մ.— 20 ֆր.։
Սէն Սէռնէն, Հ. Ա.— 42 ֆր.։

Ղրկեցինք։

Վարշաւիա, Ա. Ա.— 100։
Էթուլ, Յ. Ա.— 72.60։
Լանսէյ, Գործ.— 204.60։
Վալանս, Գործ.— 291.20։
Պէլֆոռ, Ս. Պ.— 10։
Փրիվա, Գ. Դ.— 35։
Արապ-Բունար, Ա. Գ.— 35։
Մարսէյլ, Յ. Պ.— 50։

«Բուժանք» լոյս տեսաւ ցուցնիսի թիւը (No. 24), ճոխ բովանդակութեամբ։ Գին 2 ֆրանք։ Փնտռել Սէն Միշէլի լրագրավաճառներէն։ Բաժնեգին՝ տարեկ. 22 ֆր.։ Հասցէ՝ Dr. L. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris (Xe).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Պիլէճիկցի հօրաքոյրս Մարիամ եւ զաւակները Յարութիւն եւ Հայկ Ալեքսանեան։ Կը կարծուի թէ Մարսիլիոյ շրջակաները կը գտնուին։ Իմացնել՝ Ստեփան Պալեանի, Caserne d'Offemont, Belfort, H. R.

— Գրիգոր Բարունակեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Եոզղատի Թէրզիլի գիւղէն Տրդատ Բարունակեան, հօր անունը Սողախ, մօր անունը Սինէմ, եղբայրը Մելքոն, քոյրը Եղիսաբէթ։ Յիշեալը 927ին Պէյրութի Ամերիկեան Անթիլիասի որբանոցէն փարիզ եկած է։ Լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ։ Իմացնել՝ K. Sétian, Quartier des Mines, à Chalamon Privas, Ardèche.

— Ակնայ Ապուչեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեան եւ իրզաւակները Հռիփսիմէ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1928

16 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 675

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԱ՛ ԲԱՊԱ...

Օրուան ցաւերուն վրայ աւելցած է նոր ախտ մը, այն ինչ որ «բուհճի»ներու աղանդ կը կոչուի:

Ըսենք անմիջապէս որ, մենք չենք հետաքրքրուիր մարդոց կրօնական դաւանանքով: Ամէն մարդ ազատ է հաւատալու իր նախասիրած աստծուն, կամ արհամարհելու բոլոր աստուածները: Եւ եթէ այսօր կը զբաղինք «բուհճի»ներու խելագարութեամբ, իբրեւ դաւանանք չէ որ նկատի ունինք զայն, այլ իբրեւ ընկերային չարիք մը, ականբեւ եւ շօշափելի:

Բոլոր կրօններն ալ ընդունակ են մարդոց աչքերը կուրցնելու, եւ անոնց միտքը մթագնելու: Բոլորն ալ տեղի կուտան մոլեռանդութեան, աւելի կամ պակաս չափով: Իսկ «բուհճի»ներու աղանդը ինքնին մոլեռանդութիւն է, վրդովիչ ախտ մը, գոնէ հետեւանքներէն դատելով:

Դեռ անցեալ տարի էր որ, Պէյրութի մէջ հայ երիտասարդ մը, տառապէս հետեւելով կրօնի վարդապետներու պատուէրին, փորեց հանեց աչքը, որովհետեւ... ճամբան աղջիկ մը տեսած եւ գայթակղած էր:

Վերջերս Զահլէի մեր թղթակիցը կը հաղորդէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէկ անդամին խելագարման պատմութիւնը, դարձեալ իբրեւ հետեւանք «բուհճի»ական մարզանքներու: Ու կ'աւելցնէր.

— «Զրկուած աղօթատեղիէ, «բուհճի»ները այժմ կը բարձրանան լեռները եւ հոն կը կատարեն իրենց արարողութիւնները, երգելով.

կէլիյօրում, եա՛ բապա,
գանա եէր եափ...»

Իսկ ամէնէն ողբալին, — «աղանդը երթալով կ'աճի»:

Ինչո՞ւ ծածկել. Լիբանանը եւ Սուրիան վառարաններն են այս ցաւագար շարժումին, շնորհիւ միջավայրին լճացման, այլ մանաւանդ կրօնական մարդորսութեան, որ կը զարգանայ ամէն նակատի վրայ:

Ախտը գլուխ վերցուցած է նաեւ մեր մօտերը: Երկար ատեն է ի վեր այլանդակ պատմութիւններ կը լսուին հարաւային Ֆրանսայէն, մասնաւորապէս Փօն տ'Օպնայի մասին: Անցեալ օր Լիոնէն թղթակից մը կը գրէր.

— «Նոր ցաւ մը, «բուհճի»ներու, քանիերորդ դարու այս եգ-նաւորներուն խելակորոյս վազքը որ կը սպառնայ մեր մատղաշ սերունդին: Երբեմն կը պատահի որ պաղատանքի աղիողորմ ձայներով իրենց հաւաքավայրէն փողոց կը թափին եւ գինովներու պէս կը սկսին պոռչտալ: Անոնց մէջ կան մամիկներ, սգաւորի դէմքով, եւ երիտասարդներ՝ մոլորած:

Իսկ երէկ Մարսէյլէն կուգար ձայնը: «Շատ մը երիտասարդներ վարակուած են այդ հիւանդութեամբ: Սիրակցորդ եղբայրներէն մէկը «բուհճի» դարձած ըլլալով, այլեւս մեղք կը համարէ ապրիլ ոչ-քրիստոնեայ եղբօրը հետ»:

Թերեւս չափազանցութիւններ կան այս բոլոր պատմութիւններուն մէջ: Բայց խնդիրը վարակեալներու բազմութեան վրայ չէ, այլ երեւոյթին: Մենք միայն Սուրիան եւ Ֆրանսան յիշեցինք, մինչդեռ գիտենք որ ուրիշ գաղութներու մէջ ալ արմատ ձգած է մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական ինքնասպանութեան այս որդը:

Մնաց որ, այդ կախարդական շրջանակին մէջ ինկած դժբախտը ինքնին կորուստ մըն է նաեւ հասարակութեան համար: Գիշեր ցորեկ «Եա՛ Բապա, պանա եէր եափ» որոճալով, «բուհճի»ն ամէն կապ կը կտրէ այս աշխարհի հետ. չի ճանչնար ո՛չ հայր, ո՛չ մայր, ո՛չ քոյր կամ եղբայր, ոչ ալ իր ծագումն ու ազգը:

Մէկ խօսքով, կը դառնայ կենդանի դիակ մը, որուն կ'արգահատիս:

Բայց ի՞նչ օգուտ ունի արգահատանքը, երբ ախտը կը շարունակէ իր ճամբան, սպառնալով, մանաւանդ, խեղճեերուն:

Ինչպէս կ'երեւայ, «բուհճի»ները վարպետութեամբ կը լարեն իրենց կախարդական ցանցը, եւ կայծերը կ'երկարեն տարիքով կամ մտքով տկարներուն:

Կարելի՞ է չարիքը խափանել, դիմելով «ձեռնհաս իշխանութեան», այս պարագային՝ բողոքական դաւանանքի պատասխանատու վարիչներուն:

Մենք հաւատք չունինք այդպիսի ձեռնարկէ մը: Անշուշտ կան ողջամիտ բողոքականներ որ մեզի չափ կը ցաւին այս համաճարակին վրայ. բայց անոնք ուժ կամ իրաւունք ունի՞ն միջամտելու աղանդի մը գործերուն:

Մեր կարծիքով, լաւագոյն միջոցն է բացարձակ «բոյկօտ» հռչակել այդ շարժման դէմ, առանց բռնութեան, բայց հետեւողական ձեւով: Տեղի չտալ որ նոյնիսկ հետաքրքիրներ մօտենան անոնց: Անոնց ժողովներուն հակադրել պատանեկան, երիտասարդական լսարանները, գիրն ու գրականութիւնը, մարզանքները եւ ուրիշ առողջ եւ մարդավայել զբաղումներ: Անոնց «Եա՛ Բապա»ին դիմաց, աւելի ուժգին հնչեցնել հայրենիքի, աշխատանքի եւ ազատութեան գաղափարը, մարդուն ստեղծագործութիւնը, որ աւելի հրաշալի է քան դարաւոր առասպելները:

Այս ձեւ գործունէութեամբ մը, վերջը-վերջը «բուհճի»ները իրենց բոլորտիքը պիտի ունենան միայն «դարձածներ», պակասամիտներ եւ այլասերածներ, կամ պառաւներ որոնք հող կը հոտին: Այդ ալ թող իրենց մխ'թարութիւնն ըլլայ:

Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ պայքարին այնպիսի ձեւ տալ որ կարծեն թէ կը հալածուին...: Զափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար այդ, եւ սխալ ռազմավարութիւն: Երբեմն սուր հեգնութիւնը տասը հոգի մէկէն կը փրկէ:

«Եա՛ Բապա...», — ինչե՛ր ունինք այս աշխարհին վրայ, մինչեւ քեզի գալու համար...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԷԿԸ ԱՅՍՊԷՍ, ՄԷԿԸ ԱՅՆՊԷՍ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականով մը (7 յունիս).

— «Ռամկավար կուսակցութիւնը արշակաւանի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Տարրական պատմական գիտելիքներու մասին այնքան կարծիք կայ այդ կուսակցութեան մէջ, որքան մտաւորական ու խմբագիր:

Փարիզի մէջ, Զօպանեաններ կը մերժեն ճանչնալ Հայաստանի անկախութեան տօնը, Մայիս 28:

Եգիպտոսի մէջ, Թէքէեանները «տօնած ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը», կ'ըսեն: Միացեալ Նահանգներու մէջ առագաստները կը բացուին հովին ուղղութեան համաձայն: Իսկ, հոս ու հոն նետուած ռամկավարները, իրենց նախասիրութեան համաձայն, անկախութեան հանդէսներուն կը մասնակցին ազգասիրաբար:

Հիմա, կարդացէք ու դատեցէք հետեւեալ տողերը, որոնք երեւցած են ռամկավար կուսակցութեան Եգիպտոսի պաշտօնաթերթ «Արեւ»ի խմբագրական սիւնակներուն մէջ.

«Այդ ազատութիւնն ալ Հայաստան ձեռք բերաւ 1918ի Մայիս 28ին, այսպէս թէ այնպէս յայտարարուած իր անկախութեամբ»: «Այսպէս թէ այնպէս»ը ռամկավար քաղաքական մտքի խարխափումներուն արդիւնքն է: Շարունակենք.

— «Գալով մեզի, տօնած ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը իբրեւ դարեր վերջ առաջին անգամ հայ երկրամասի մը վրայ ծագող ազատութեան նշոյլը»:

«Արեւ» այս ակամայ կակազումներէն յետոյ կը յարէ.— «Իրականին մէջ՝ միմիայն հայ համայնավարները պէտք էին տօնել Մայիս 28ը, եթէ կը պնդեն թէ այսօր ալ Հայաստան անկախ է: Դաշնակցականները, ո՛չ, չեն կրնար տօնել զայն, նախ երկրին անկախութիւնը կորսուած ըլլալուն համար, յետոյ՝ իրենք զայն կորսնցուցած ըլլալնուն համար»: Կը տեսնէ՞ք մաղձը, մտքի եւ հոգիի սեւութիւնը այս տողերուն մէջ:

Եթէ Դաշնակցականներուն իրաւունք չէք տար տօնելու, տօնեցէք դուք, անգոյն ու աննկարագիր բոշաներ, որ ոչ ազգային դրօշակ կը ճանչնաք, ոչ ալ ազգային անկախութեան տօն:

Դուք տօնեցէք, նախաձեռնարկը եղէք հանդէսներուն, եւ հրաւիրեցէք Դաշնակցականները որ վայելեն ձեր կողմէ կազմակերպուած անկախութեան հանդիսութեանց փառքը:»

ԱՇԱԽՈՐ ՈՃԻՐ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Յուսաբեր» կը տեղեկանայ, որ Մայիս 11ին, Երեւանէն դէպի Նորք արուարձանը տանող ճանապարհին վրայ, երեկոյեան դէմ, դաշունահար եղած են համալսարանի բժշկական ճիւղէն ուսանողուհի մը եւ ուսանող մը: Զոհերէն աղջիկը իր մարմնին վրայ դաշոյնի 12 հարուած առած է, իսկ տղան՝ 24: Մարդասպանը տակաւին գտնուած չէ:

«ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԸ»

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց «Զինուորական Շաբաթ» մը կազմակերպել յուլիս ամսուան մէջ: Այժմ բոլոր մարմինները զբաղած են զինուորական ոգին մտցնելու զանգուածներուն մէջ: Այդ շաբթուն տեղի պիտի ունենան զօրանցքներ, ցոյցեր, նշանառութեան մրցումներ եւայլն.: Մամուլն ու անթելի կայանները հրահանգ ստացան այս ուղղութեամբ պրոպագանդ մղելու:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ «Հայկաշէն» գիւղը

Պէյրութի Ազդակը կը գրէ.— Գըրըքխանի եւ Անտիոքի միջեւ հաստատուած Սօուգ-Սու անուն 50 տնւոր հայ գիւղէն զատ, վերջերս հաստատուելու վրայ է 250 տունէ բաղկացած հայ գիւղ մը եւս, որ կը գտնուի Րէյհանիէի եւ Հարէմի միջեւ, Ասկէր-Զայըրը կոչուած վայրը:

Գիւղը կոչուած է արդէն «Հայկաշէն» անունով:

Այժմ այդ գիւղը գացած են 100 այրեր, որոնք իրենց ընտանիքը Հալէպ թողլով, իրենք կը զբաղին գետին յարդարելու, աղիւս թափելու, տուներ շինելու եւ այլն աշխատութիւններով: Անոնք կը խնամուին մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէ եւ Հալէպ մնացած իրենց ընտանիքներուն ալ կը վճարուի անձ գլուխ օրական 6 ղրուշ ողջ. շատեր կը դիմեն արձանագրուելու Հայկաշէնի մէջ բնակութիւն հաստատելու համար: Գիւղին շուրջը ճահիճներու գոյութիւնը թէպէտ մտահոգիչ է, սակայն ցարդ հոն գացողներուն վիճակը գոհացուցիչ եղած է: Գիւղացիներէ ընտրուած եօթը հոգինոց մասնախումբ մը կը զբաղի գիւղին հսկողութեամբ եւ պէտքերով, եւ ենթարկուած է Նորընտիր երեսփոխան Պ. Մ. Տէր-Գալուստեանի վերահսկողութեան: Հալէպի մէջ զայն կը փոխանակէ փաստաբան Պ. Ա. Տատեան:

«Հայկաշէն» գիւղին նորահաստատ բնակիչներուն պիտի տրուի բացի բնակարաններէ, լծկան, արջառ, սերմնցու եւ այլն ապրուստի միջոցներ, մինչեւ հունձքը: Այս ծախքերը մաս առ մաս պիտի վերադարձուին ապագային եւ այն ատեն է որ գիւղացիները տէր պիտի դառնան թէ հողին եւ թէ բնակարաններուն:

Յունաստանի գործադուլը կը ճաւալի

Թայմզի Թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ Յունիս 13 թուականով.

Այսօր գործադուլ հռչակեցին նաեւ Սարըշապանի եւ Սելանիկի ծխախոտի բանուորները: Այժմ ստոյգ է թէ գործադուլը որուն կը մասնակցին ոչ-համայնավարները, հետեւանք է համայնավարներու գրգռութեանց:

Երէկ իրիկուն Քավալայէն դուրս կեդրոնացան շուրջ 8000 բանթողներ, սեւ դրօշակներով եւ փորձեցին քաղաք մտնել, սակայն զինեալ ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք: Ցուցարարները գաւազաններով ու քարերով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, որոնք ստիպուեցան կրակել, սակայն մահ չպատահեցաւ: Երէկ իրիկուն հրդեհ ծագեցաւ Քավալայի մէջ, այրեցան կարգ մը խանութներ եւ գրասենեակներ. պահ մը մասնակի ընդհատեցաւ ելեկտրականութիւնը՝ խուճապ առաջ բերելով ժողովուրդին մէջ: Գիշերը մեծ թիւով պահակներ պահպանեցին քաղաքը եւ կարգը չխանգարուեցաւ:

Սելանիկի մէջ բանթողները կ'ուզէին համախմբուիլ համայնավարներու կեդրոնատեղիին դուրսը, սակայն հեծեալ զինուորներ ցրուեցին զանոնք: Այս առաւօտ Սէրէզի մէջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ բանթողներուն եւ ոստիկան-զօրքին միջեւ. երեք բանթող և երեք ոստիկան զինուոր վիրաւորուեցան:

Համայնավարները կը շարունակեն համոզել միւս սէնդիկաներն ալ՝ յուսալով ընդհանուր գործադուլ առաջ բերել. կազմած են տեղական մարմիններ, որոնք ի հարկին սպառնալիքով բանուորները կը գրգռեն միանալու գործադուլին: Տեղական իշխանութիւնը հրահանգած է զգուշանալ զէնքի դիմելէ, բացի այն պարագայէն, երբ ժողովուրդը կամ ոստիկանական ուժերը վտանգի կ'ենթարկուին բանթողներուն կողմէ: Կառավարութիւնը հաստատ կը մնայ իր այն որոշման վրայ թէ չպիտի բանակցի բանթողներուն հետ, մինչեւ որ անոնք չվերսկսին աշխատիլ: Ջանքեր կ'ըլլան Հին Յունաստանի բանուորներն եւս մասնակից ընելու ընդհանուր գործադուլին: Պիրէոսի սէնդիկան հեռագրեց Սելանիկի համադաշնակցութեան թէ պատրաստ է գործադուլ յայտարարելու, երբ պէտք տեսնուի:

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երէկ գրեցինք թէ հելլէն Խորհրդարանը որոշեց ջնջել Փանկալոսի օրով կնքուած հելլէնեւռուս առեւտրական համաձայնագիրը, որ դեռ չէր վաւերացուած: «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ այդ որոշումը տրուեցաւ միաձայնութեամբ: Ու կ'աւելցնէ.

— Թէեւ ներկայ կառավարութիւնը հաշտարար դիրք մը բռնեց՝ այդ համաձայնագրին մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու համար սովետներու հետ կատարուած զանազան բանակցութիւններու ընթացքին, սակայն անոնք միշտ անդրդուելի մնացին: Խորհրդային Առեւտրական պատուիրակութիւնը, որ համաձայնագրին կնքումէն ի վեր Յունաստան հաստատուած էր, այժմ պիտի ստիպուի մեկնիլ: Մամուլը, որ շարունակ կը կրկնէր թէ այս պատուիրակութիւնը համայնավար պրոպագանդա կը մղէ Յունաստանի մէջ, միաձայնութեամբ կը շնորհաւորէ խորհրդարանը իր այս որոշումին համար, որով միանգամընդմիշտ կը ձերբազատուին անկէ:

Ռասպուտինի աղջիկը դաս կը բանայ

Ռասպուտինի աղջիկը՝ Տիկին Մարիա Գրիգորիեւնա Ռասպուտին, այժմ այրի տիկին Բորիս Սոլովիեւ, Սէնի քաղաքային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԵՒԵՌԱԽՈՅԶՆԵՐԸ ԳՏՆՈՒԱԾ (?)

ԼՈՆՏՈՆ, 15 Յունիս.— Այս գիշեր Շփիցպէրկէն կը հաղորդեն թէ «Բրագանցա» շոգենաւը Հիւսիս Արեւելեան Երկիրը հասած եւ ձկնորսներէն տեղեկացած է թէ «Հօբբի» կէտորսանաւը ազատած է «Իտալիա»յի մարդոցմէն երեք հոգի, որոնց մէկն է շուէտացի գիտնական Մալինգրէն:

ՕՍԼՕ, 15.— «Ջիթթա տի Միլանօ» նոր զեկոյց մը ստացած է զօր. Նոպիլէէն, որ կ'ըսէ թէ «վեց հոգի ցամաք հասած են»: Կ'ենթադրուի թէ Ֆոյն կղզին հասած ըլլան: Այս լուրը չէ հաստատուած: Իտալացի օդանաւորդ Մատտալէնա այս իրիկուն Վատսոյէէն Քինկզպէյ պիտի մեկնի: Օգնութեան գործը կը շարունակուի:

Զմռռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

41րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սարսէլի հայրենակիցներէն, նախաձեռնութեամբ «Արարատ» միութեան (ցանկը իր կարգին)	500.—
Ֆոնթէն-սիւռ-Սոն, Պ. Valencineի գործարանի քանի մը հայ բանուոր-բանուորուհիներէն	60.—
Պ. Այանեան, Լոռէթ	15.—
Սէն-ԺէրմէնԱն-Լէյի հայութեան կողմէ, նախաձեռնութեամբ Պ. Յակոբ Սրապեանի (430 ֆրանք).—	
Մ. Փօղոսեան	50.—
Գ. Սրապեան	50.—
Խալընըզեան եղբարք	100.—
Հ. Պալեան	50.—
Կ. Պալըքճեան	25.—
Գ. Փօյաճեան	20.—
Ա. Դաւիթեան	20.—
Ա. Գըզըլեան	25.—
Ա. Չըբաշեան	20.—
Ք. Եսայեան	50.—
Ա. Մկրեան	20.—
գումար	1,005.—
40րդ ցանկին գումարը	55,217.75
ընդհ. գումար	56,222.75

×

Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը, Ուաշինկթընի պուլկար դեսպանին միջոցաւ, Պուլկարիոյ աղէտեալներուն նուիրած է 300 տոլար: Նոյնքան ալ Յունաստանի աղէտեալներուն:

— Սելանիկի մէջ կազմուած է հանգանակիչ մարմին մը՝ օգնելու համար պուլկարահայ աղէտեալներուն: Մինչեւ Մայիս 30 հանգանակուած էր 15,000 տրախմի, եւ ղրկուած է Ֆիլիպէ, նպաստամատոյց մարմնի նախագահ Երուանդ Եպիսկոպոս Փէրտահճեանի: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՀԱՅ ՄԸ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀ

Լիոնէն Ս. Կէնճեան կը գրէ մեզի յունիս 14 թուականով.— Յունիս 12ին Մեծ-Նոր գիւղացի (Պոլսեցի) Կարպիս Պալեան, որ չորս տարիէ ի վեր կ'աշխատէր Լիոնի Պերլիէ ինքնաշարժի գործարանը, աճապարանքով հանրակառք ցատկած ատեն, կ'իյնայ անիւներուն տակ: Անմիջապէս կը փոխադրուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը, ուր ութ ժամ յետոյ կ'աւանդէ հոգին: 33 տարեկան էր: Կը թողու կին մը եւ ութ տարեկան աղջիկ մը:

ԿՍԿԾԱԼԻ ՎԻՃԱԿ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՖԻԼԻՊԷ, 8 Յունիս

Ժաժը սկսաւ աւելի յաճախադէպ դառնալ, աւելցնելով իր ուժգնութիւնը:

Երէկ գիշեր ժամ մէկ ու կէսին նորէն լեզապատառ եղաւ Ֆիլիպէի բնակչութիւնը, ուժգին ցնցումէն: Քսանեւչորս ժամուան մէջ չորս ցնցումներ տեղի ունեցան: Ժողովուրդը մտահոգ է վաղուան համար: Երէկ ուրախ էին որ ողջ էին մնացեր հասարակաց աղէտէն, բայց այսօր չի բացուիր հայ գաղթականին բերանը, որովհետեւ կը տեսնէ որ հետզհետէ կը բարձրանան աղիւսները, կը նորոգուին տուները, բախտակիցներէն շատեր կը վերստանան իրենց բոյները, իսկ ինքը կը մնայ իր կարկատան կապերտին տակ, անօթ ու նկուն: Եկեղեցւոյ բակը խումբ մը տղաք հաց կ'ուտեն կէս օրին՝ ձրի սեղանատունէն, շնորհիւ «Յառաջ»ի հանգանակութեան: Երկու ամիս ալ եւ կ'անցնի ամառը, բայց տակաւին ոչ մէկ կարգադրութիւն՝ բնակարաններու համար: Շատեր յոգնած կամ նուաստացած ապարդիւն դիմումներ կատարելէ՝ կ'ապրին անյուսութեան եւ անտիրութեան վիճակ մը:

Մասնաւորապէս քստմնելի է գաղթական տարրին վիճակը, վերահաս եղանակներուն ցուրտին եւ այլազան չարիքներու դէմ միս մինակը եւ անճար մնալուն համար: Իբրեւ տարագիր, ան դրամ չունի գաղթելու այլուր, իրաւունք չունի երթալու իր ուզած երկիրը, հպատակութիւն չունի, այգի եւ արտ չունի: Չունի, վերջապէս նեցուկ մը, ծառ մը, ճիւղ մը որուն փաթթուի իբրեւ փրկութեան լաստ:

Ո՞ւր հոգ, սակայն, այս ամէնը: «Արքայն զբօսնու», ի՞նչ փոյթ թէ կը տառապի անդին Թրիպոլէն, գաղթական Հայը...

Մայրաքաղաքին մէջ, ինքնակոչ Թեմականը հանգիստ է այլեւս, գործավարութիւնը յանձնած ըլլալով պուլկար գրագրի մը որ բացարձակ անտեղեակ է հայ լեզուին եւ իրականութեան: Գաղթական Հայը իր իսկ եկեղեցին կամ ազգային մարմին դիմելու համար ստիպուած է դրամ ձարել, ինքզինքը թարգմանել եւ իր չգիտցած լեզուովը յարաբերիլ առաջնորդին կամ առաջնորդարանին հետ: Գալով ինքնակոչ «Առաջնորդ»ին, Ստեփաննոս արք., որ չոր խօսք մը, օրհնութիւն մը, այցելութիւն մը անգամ զլացաւ իր ճղակոտոր ժողովուրդին, սառնութիւն կը պահէ տակաւին: Կ'ամչնա՞յ արդեօք...

*** Երէկ ժամը 11.30ին, մասնաւոր կառախումբով քաղաքս հասաւ լեհ առողջապահական առաքելութիւն մը՝ ղրկուած Լեհ Օգնութեան Յանձնախումբին կողմէ: Նոյն կառախումբով Ֆիլիպէ եկան նաեւ Սոֆիայի պապական նուիրակ գերապայծառ Ռոնգալի, ռումանական դեսպան Պիլչիուրէսքու, սերպական՝ Նէշիչ, հունգարական՝ Քիչ. լեհական՝ Պարոնովսքի, աւստրիական գործակատար տոքթ. Հէրպէրթ Շմիթ, Ամերիկեան գործակատար Գոտինկ, ալպանական դեսպան Ալի Ասլանի եւ Թուրք զինուորական կցորդ Քէրիմ պէյ եւլն.:

Մինչեւ ժամը մէկ, հիւրերը ինքնաշարժներով շրջեցան ամբողջ քաղաքը, ժաժի աղէտի մասին գաղափար կազմելու համար: Մոլլէի ճաշարահին մէջ տրուած հացկերոյթի պահուն, քաղաքապետ տոքթ. Քոսեթօֆ բարի գալուստ մաղթելով, բաժակ պարպեց հիւրերու կենդանութեան: Լեհական առաքելութենէն դեղագործ Քըրշինսկի պատասխանեց համակրական խօսքերով:

Օտար ներկայացուցիչները կէս օրէ վերջ այցելեցին Փափազլը գիւղը, Պորիսովգրատ եւ Չըրփան քաղաքները: Ժամը 5ին լեհ առողջապահական առաքելութիւնը եւս Չըրփան մեկնելով, արժանացաւ ժողովրդական խանդավառ ցոյցերու:

ՊԱՊԻԿ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Յունիս 3ին Լոնտոնի շքեղ պանդոկներէն մէկուն մէջ թէյասեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ հայ դերասանուհի Օր. Մաննիկ Գօրանեանի (Մաննա Գարինա): Ցանցառ էր բազմութիւնը դժբախտաբար, օդին ձնշող տաքութեան պատճառով, սակայն ներկաները վայելեցին գեղարուեստական մթնոլորտ մը: Ներկայ էին մանաւանդ Լոնտոնի երաժշտական եւ թատերական շրջանակներէն կարեւոր անձեր:

Օր. Մաննիկ Գօրանեան Լոնտոն եկած է երկու տասնեակ տարիներ առաջ եւ նետուած է թատերական ասպարէզը: Մասնակցած է կարեւոր թատերախումբերու եւ իր համբաւը ծանօթ է բոլորին ոչ միայն իբրեւ ընդունակ դերասանուհի, այլ մանաւանդ զաւակը տանջուած ժողովուրդի մը: Երբ ամիսներ առաջ բեմ կը բարձրանար համբաւաւոր դերասանուհի՝ կլէտիս Քուփըրի հետ, բոլորը գիտէին անոր Հայ ըլլալը, հակառակ իր կեղծանունին: Այդ պարագան կը կրկնապատկէր իր արժանիքը, որովհետեւ դիւրին չէ Արեւելքէն գալ ու ծափեր խլել Լոնտոնի լուսացնցուղ եւ ազնուապետական սրահներուն կամ թատրոններուն մէջ:

Իր ուղերձին մէջ, Մաննա Գարինա շեշտեց թէ՝ «միշտապարծանքով յայտնած է իր ազգութիւնը ամէն տեսակ շրջանակներու մէջ»:

Գաղութը իր համակրութիւնը յայտնեց հայ արուեստագիտուհիին, նիւթապէս ալ արդիւնաւորելով թէյասեղանը: Շնորհաւորական հեռագիրներ ուղարկած էին անգլիական բեմին յայտնի ներկայացուցիչներէն շատեր, բացի անձնական ծանօթներէ:

Օր. Գօրան բեմական ընդունակութենէ զատ, ունի նաեւ զգայուն ձայն մը: Կ'երգէ ընդհանրապէս անգլիերէն, սակայն շատ յաջողութեամբ կ'արտայայտէ հայ գեղջուկ երգերու գոյնն ու քնքշութիւնը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

1928 Մայիս 5ի հրովարտակ մը, կարգ մը բարեփոխումներ կը մտցնէ կիներու եւ մանուկներու գիշերային աշխատութեան օրէնքին մէջ:

Նոր օրէնքը որ կը գործադրուի 1928 Յունիս 11էն սկսեալ բացարձակապէս կ'արգիլէ ժամանակաւոր թէ տեւական՝ գիշերային աշխատութիւնը կիներուն, երբ 18էն վար են, եւ այրերուն՝ երբ 16էն վար են: Այս արգելքը միայն ճարտարարուեստական արտադրութիւններու համար է, կարգ մը բացառութիւններով: 18էն վար կիները ժամանակաւոր կերպով, այսինքն, տարին 25, 60 կամ 90, պիտի կրնան գիշերները աշխատիլ անուշեղէնի, նպարեղէնի, պահածոյ ձուկի եւ կաթի գործարաններուն մէջ:

Իսկ 16էն վար տղաքը պիտի կրնան աշխատիլ թուղթի, շաքարի, երկաթի, պողպատի եւ ապակեղէնի արտադրութեանց մէջ:

ԷՋ ՄԸ
ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԿՌԻՒՆԵՐԷՆ

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը ստացած ենք Թաւրիզէն: Մասնաւոր նամակով մը, հեղինակը կը ստանձնէ փաստերու ճշտութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը.—

Կարդալով «Յառաջ» թերթի համար 623ում «Միւնեցի» ստորագրութեամբ յօդուածը, պարտք եմ համարում, որպէս Անդրանիկի արշաւանքին գործօն կերպով մասնակցած մէկը, տալ Անդրանիկի դէպի Պարսկաստան կատարած արշաւանքի համառօտ պատմութիւնը:

1918 թ. Մայիսին, երբ Տաճիկները գրաւեցին Ալեքսանդրապոլն ու Ղարաքիլիսան, Անդրանիկը իր բանակով անցաւ Դիլիջան: Այդ ժամանակ Տաճիկներն ի նպաստ իրենց, Հայոց Ազգային Խորհուրդին արել էին հաշտութեան մի շարք պայմաններ, որոնց շուրջը ծագել էր անհամաձայնութիւն Անդրանիկի եւ Ազգային Խորհուրդի միջեւ: Անդրանիկը առաջարկուած պայմանները համարում էր անընդունելի եւ երեք օր ժամանակ տւաւ Ազգային Խորհուրդին, ընդունելու Դիլիջանը, որպէս զի ինքը հեռանար այդ տեղից ու համաձայն իր յայտարարութեան, շարունակէր կռիւը Տաճիկների դէմ այլ տեղերում: Այդպէս էլ եղաւ: Մի քանի օր յետոյ զինուորներ ուղարկեցին մեզ փոխարինելու եւ մենք բանակով շարժւեցինք դէպի Ելենովկա: Այնտեղ մի քանի օր մնացինք: Երեւանից մի քանի անգամ պատգամաւորներ եկան Անդրանիկին համոզելու, բայց ապարդիւն անցաւ:

Ելենովկայում բանակի շարժւելուց մի օր առաջ, Անդրանիկը ամբողջ զօրքը ոտքի կանգնեցրեց եւ ընդարձակ կերպով իր շարժումների եւ նպատակների մասին խօսեց.

— «Սիրելի՛ զինակիցներ, Թուրքերը մեզ հաշտութեան մի քանի առաջարկութիւններ են արել, բայց այդ առաջարկութիւնները միանգամայն ի վնաս մեզ են: Նրանք այժմ պահանջում են երկաթուղագիծը, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենան արագ կերպով զօրք փոխադրել Բագու: Նրանց ամբողջ նպատակն է Բագուն գրաւելը. այսօր երկաթուղիներն են պահանջում, իսկ վաղը խճուղիներն են պահանջելու եւ երբ նրանք իրենց նպատակին հասնին ու Բագուն գրաւեն, այն ժամանակ հայ ժողովուրդը կորած է:

«Մեր փրկութեան միակ ելքը կռիւն է, այլապէս այստեղ, որտեղ դուք էք կանգնած, կը լինի հայ ժողովուրդի գերեզմանը (մատնանշելով Սեւանի լիճը): Մեր միակ փրկութիւնը, ինչպէս ըսի, դիմադրութիւնն է. պատերազմը շուտով կը վերջանայ, ամենաուշը վեց ամիս չպէտք է տեւէ, եւ դաշնակիցները պիտի յաղթեն. Ռուսների յեղափոխութիւնը թող ձեզ չվհատեցնէ: Այսօր մի նպատակ ունիմ ձեզ յայտնելու, ինչպէս ըսի: Ազգային Խորհուրդը արդէն ընդունել է հաշտութեան պայմանները, բայց ես չկարողանալով հաշտուել այդ ձեւի պայմանների հետ, դրա համար էլ Դիլիջանից հեռացայ: Ես իմ ձեռքով չեմ կարող հայ ժողովուրդի ոտքն ու ձեռքը շղթայել, ես իմ կռիւը պէտք է շարունակեմ, ես մի նպատակ ունեմ՝ անցնել Պարսկաստան, միանալ Սալմաստի եւ Ուրմիայի հայ եւ ասորի ուժերին ու այդ ուժերը միացնելով շարժւել դէպի Վան: Եթէ մեզ յաջողի միանալ այդ ուժերին, հաւատացած եմ, որ այդ միջոցով Տաճիկների թիկունքից հարւածելով պիտի ստիպենք, որ իրենց զօրքը յետ քաշեն Հայաստանի զոներից եւ այդպէսով հնարաւորութիւն պիտի տանք հայ ժողովուրդին ներկայ ծանր կացութիւնից ազատւելու:

«Կարող է պատահել, որ չյաջողի մեր ծրագիրը, բայց ամէն պարագայի տակ այդ փորձը պիտի կատարեմ: Ընկերներ, մեր առաջ երեք ճանապարհ կայ, առաջինը՝ անցնիլ Պարսկաստան եւ, ինչպէս ըսի, միանալ այդ տեղի ուժերին ու անցնել Վան. երկրորդը՝ չյաջողելու պարագային, անցնել Զանգեզուր եւ այնտեղ շարունակել կռիւները. երրորդը՝ մի գուցէ վերադառնալ այստեղ: Նախ ասեմ ձեզ, որ այս ճանապարհի վրայ ձեզանից հարիւրին քանը պիտի պակսի. սովի մեծ դժուարութիւն պէտք է քաշէք: Կարող է պատահել, որ օրերով քաղցած մնաք, բայց օր էլ կարող է պատահի, որ ձեզանից իւրաքանչիւրին մէկ ոչխար հասնի. ամէն պարագայի տակ չկանգնէք եւ ասէք թէ՝ «Փաշա քաղցած ենք». չնայելով որ ես օրւայ մէջ վեց ժամ ունիմ հանգստանալու, այդ ժամերի ելքն էլ կը տրամադրեմ ձեզ պարէն հայթայթելու գործին: Այս բոլորը ձեզ պարզելէ յետոյ, ասեմ նաեւ, որ չցանկացողները կարող են հեռանալ: Այստեղ, որտեղ մենք կանգնած ենք մի քանի ճանապարհի կեդրոնն է: Ահա ձեզ Երեւանի ճանապարհը, ահա ձեզ Բայազէտի ճանապարհը եւ ահա ձեզ Դիլիջանի ճանապարհը, ով ուր կ'ուզէ հեռանալ, ազատ է, ամէն մարդ կարող է իր զինուորական պիտոյքներով հեռանալ, որովհետեւ նրանք ձեզ միշտ եւ ամէն պարագայի տակ հարկաւոր են. գնացողներին բարի ճանապարհ. ովքեր, որ ինձ հետ են և կուզեն կռիւը շարունակել, թող մնան. այս է իմ ամբողջ ասելիքս ձեզ»:

Բանակը միաբերան սկսում է «ուռռա»ները: Բոլորի տրամադրութիւնները բարձր են: Ոգեւորութիւնից գլխարկները կարկուտի պէս օդն են շպրտւում. «Կեցցէ՛ Փաշան» բղաւում են ամէն կողմից. «Ձեզ հետ ենք Փաշա, մեռնենք՝ կամ ապրենք»— լսւում է ամէն կողմերից. ու ոչ մէկ մարդ հեռանալու ցանկութիւն չյայտնեց, ընդհակառակն շրջաններից հարիւրաւորներով գալիս էին ու միանում բանակին: Օգտւելով այս տրամադրութիւնից, չորս ժամ կատարում ենք զօրաշարժ եւ վերադառնում բանակատեղի: Յաջորդ օրը շարժւում ենք դէպի Նոր Բայազէտ: Բայազէտում գտնում ենք ժողովրդական մեծ ընդունելութիւն, զինւորները հիւրասիրւում են քաղաքացիներից: Այստեղ մի քանի օր մնալէ եւ զինւորական որոշ պատրաստութիւններ տեսնելէ յետոյ շարժւում ենք դէպի Նախիջեւան: Բանակի շարժման ժամանակ Բայազէտի հասարակութեան կողմից, կամովին, մի համեստ գումար՝ 120,000 ռուբլի յանձնում են Անդրանիկին, ծախսելու բանակի կարիքներին համար: Չմոռանամ յիշել, որ բանակի ետեւից գալիս էր 8—10 հազար գաղթականութիւն: Հակառակ բանակի կամքին ու նրա ձեռք առած միջոցներին, անհնարին դարձաւ այդ գաղթականութեան առաջն առնելը: Քանի-քանի անգամ պահակներ դրւեցին, որ գաղթականութեան առաջն առնւի, բայց այդ անհնար եղաւ, նրանք գիշերով եւ գարտուղի ճանապարհներով մինչեւ վերջն էլ բանակից չկտրւեցին եւ հետեւեցին նրան: Կարճ ասած մի քանի օրից յետոյ հասանք Նախիջեւան:

Նախիջեւանում եւս մի քանի օր մնում ենք: Մեր այդտեղ մնալու պատճառները շատ էին. նախ՝ զինւորների հանգստութիւնը, երկրորդ՝ պարէն եւայլն հայթայթելու խնդիրը եւ երրորդ՝ զինւորական որոշ նկատումներ...

Նախիջեւանից շարժւում ենք դէպի Ջուլֆա: Անդրանիկը գնում էր բանակի առջեւից. նախ քան զինւորներու Ջուլֆա հասնելը, Անդրանիկ իր հետ ունենալով մի քանի ձիաւորներ, հասնում է Արաքսի կամուրջը եւ կամուրջում տաճկական պահականոցի զինւորներին գերի է վերցնում, թւով 17 հոգի: Տաճիկները Ջուլֆայում ունէին 300 զինւոր, որոնք ոչ մէկ դիմադրութիւն ցոյց չտւին մեզ եւ փախուստի դիմեցին: Ջուլֆայի պարսկական ներկայացուցիչը խնդրեց Անդրանիկէն, որ մի քանի ժամ սպասէ, մինչեւ որ ինքը կեդրոնին իմաց տայ մեր Պարսկաստան մտնելու մասին: Անդրանիկը պատասխանեց, որ ձեր դէմ ոչինչ չունեմ, ես կ'անցնեմ, դուք նորից հեռագրեցէք. այդպէս էլ եղաւ: Երբ հասանք Ջուլֆա, կէսօր էր, այդ օրը շատ հաճելով կազմեց մի գումարտակ եւս գլխաւորութեամբ հարիւրապետ Պօնափարթեանի: Ջուլֆայում մենք ունեցանք թիւով 5000 զինւոր՝ 1700ը ձիաւոր, իսկ մնացածը հետեւակ: Անդրանիկի կողմից խիստ պատւէր եղաւ զինւորներին, որ Պարսիկ ազգաբնակչութեան նեղութիւն չպատճառենք:

Թէ՛ զինւորներին և թէ՛ ձիերին պարէն չկար: Ռուսաց Ջուլֆայում հայ վաճառականների թողած «քիշմիշ-բաստամ»ից վերցրինք եւ բաժանեցինք զինւորներին, իսկ ձիերի համար մի փոքրիկ գարու արտ գնեցինք, որին վճարեցինք 3000 ռուբլի: Անդրանիկի վերաբերմունքի մասին Պարսիկները հիացմունքով էին խօսում: Ջուլֆայից Խոյ տանող ճանապարհը 11ուկէս փարսախ է (ճիշտ ռուսական 80 վերստ): Յաջորդ օրը առաւօտեան ճանապարհ ինկանք դէպի Խոյ: Ջուլֆայում եւս փորձ արինք գաղթականութիւնը կասեցնելու, բայց նորէն անհնարին եղաւ:

ՎԱՇՏԱՊԵՏ

(Մնացածը յաջորդով)

ՊՐԻՒՍԷԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

ՊՐԻՒՍԷԼ, 12 Յունիս.— Պելժիոյ սահմանագլխի քաղաքներէն՝ Էռքըլինի ֆութպոլ քլիւպը Մայիս 27 եւ 28 օրերուն համար բարեսիրական մրցահանդէս մը կազմակերպած էր, ի նպաստ յիշեալ քաղաքի պատերազմի որբերուն:

Պատուոյ բաժակի մրցման հրաւիրուած էին C. S. Arts et Métiers գօլէճականներու խումբը, S. G. Kinkempois (Լիէժ), A. S. Hautmont (Ֆրանսա) եւ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը: Մայիս 27ին տեղի ունեցաւ A. S. Hautmont եւ C. S. Arts et Métiersի խումբերուն մրցումը, որուն մէջ առաջինը յաղթող հանդիսացաւ: Մայիս 28ին, S. G. Kinkempois եւ Հ. Մ. Ը. Մ. դէմ առ դէմ մղեցին պայքարը, ուրկէ մեր հայրենակիցները յաղթական դուրս ելան:

Արդ, անցեալ կիրակի, վերոյիշեալ երկու յաղթական խումբերը՝ A. S. Hautmont եւ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ. կատարեցին իրենց վերջնական մրցումը, հազարէ աւելի հետաքրքիրներու բազմութեան ներկայութեան, եւ որուն մէջ մեր տղաքը անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց կարողութիւնը, նուրբ ու կանոնաւոր խաղարկութեամբ եւ տանելով վերջնական յաղթանակը 1ի դէմ 0 նշանակէտով: Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Պ. Օտապաշեանի եւ Լ. Պագըճեանի յաջող խաղարկութիւնները, որոնք ներկաներուն մասնաւոր գնահատութեան արժանացան:

Էռքըլինի ակումբին նախագահը քանի մը խօսքով վեր հանեց յաղթականներու խաղին նրբութիւնը, եւ շնորհակալութիւն յայտնելով երկու խումբերուն, բաժակը յանձնեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթական խումբին պետ՝ Լեւոն Պագըճեանի, խանդավառ ցոյցերու մէջ:

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին մէջ այս չորրորդ բաժակն է որ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը շահի, հիացում պատճառելով օտարներուն եւ ցոյց տալով իր ցեղին ռազմական յատկութիւնները:

Ներկայ տարեշրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը մասնակցած է 31 մրցումներու, որոնց մէջ կորսնցուցած է 5, եւ շահած 26 մրցում եւ 3 բաժակ, իսկ թէնիսի խումբը, որ նոյնքան լաւ տարրերէ կազմուած է, մըր-ցած է Անվէրսի Հայ երիտասարդաց միութեան հետ եւ շահած Պ. Ա. Մաթոսեանի նուիրած բաժակը:

Այս յաջորդական յաղթանակները լաւագոյն միջոցներ են պրոպագանդի եւ յոյժ պատուաբեր: Ուստի գաղութիս հայրենակիցներուն վրայ նուիրական պարտականութիւն կը ծանրանայ բարոյապէս եւ նիւթապէս օժանդակել մեր քաջարի մարզիկներուն:

Պրիւսէլի գօրգի ծանօթ վաճառականներէն Պ. Կ. Քարաքէհեան լսելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարած վերջին յաղթանակը, 500 ֆր. նուիրած է միութեան:

Այս տարուան ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ին եղած են հետեւեալ նուէրները.— Պ. Ներսէս Զաքէրթէն՝ 2000 ֆրանք, Մանուկ Մսրեան՝ 2000 ֆրանք:

Միւս բարեկեցիկ հայրենակիցներուն կը թելադրենք հետեւիլ այս օրինակին, հակառակ պարագային՝ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ. պիտի ստիպուի ցրուիլ նիւթական անձկութեան պատճառով:

Հ. ՏԷՐՈՍԻ

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— կը հրատարակենք միայն նիւթին հետ կապ ունեցող մասերը, իբրեւ արդարութեան պարտք.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Յունիս.— Հայ Սիրտին մէջ եղած հրատարակութեան մը առթիւ, Պ. Մեսրոպ Գույումճեան թղթակցութիւն մը հրատարակած էր «Յառաջ»ի մէջ (7 Յունիս): Թղթակիցը իմ անունս ալ խառնած ըլլալով իբրեւ նախկին քարտուղար առաջնորդարանի, հարկադրուած եմ պատասխանել:

Պ. Գույումճեան իր բազմաթիւ փաստերէն ամէնէն զօրաւորը համարած կուգայ.—իբր թէ Գազազեանի յուղարկաւորութենէն եւ հոգեհանգիստէն 400+150=550 ֆրանք գանձուած է իմ օրովս եւ գումարները չեն արձանագրուած:

Նախ խօսինք 400 ֆրանքի վճարման մասին, որուն արձանագրութիւնը չկայ: Այո՛, շատ բնական էր որ այդ գումարը չէր կրնար արձանագրուիլ, երբ եկեղեցիին համար տրուած չէր: Հոգեւոր հովիւով, բոլոր քահանայից դասով եւ դպիրներով յուղարկաւորութիւն մը, չորս հարիւր ֆրանքով չէր ըլլար. նոյն իսկ հազար ֆրանքը անբաւական էր:

Հանգուցեալ Գազազեանի հարստութիւնը դրամատան մէջ գտնուելով, ընտանիքը նիւթական շփոթութեան մատնուած էր. ուստի եւ խնդրած էր հոգեւոր հովիւէն, կղերականներու բաժինը վճարել, իսկ եկեղեցիին իրաւունքն ալ ժառանգական խնդիրները լուծուելէն վերջ արժանաւոր կերպով հատուցանել: Արդէն ժառանգական վկայագիրներն ալ Ազգ. Առաջնորդարանի մէջ պատրաստուած էին առանց հատուցումի, ապագայի խոստումով:

Խնդրոյ առարկայ, բայց տրուած ստացականն ալ ժառանգական հաշիւներու մէջ պէտք տեսնուած ըլլալու է որ պահանջուած է: Թէ ե՞րբ գանձուած է այդ գումարը եւ ի՞նչ համեմատութեամբ բաժնուած, մեզ չի հետաքրքրեր, քանի որ ստացականը ստորագրող հոգեւոր հովիւին եւ քահանաներու մէջ կարգադրուելիք հարց մըն էր:

Յարդ. Գազազեան ընտանիքը բան մը չէ վճարած եկեղեցւոյ, ուրեմն պարտական է, ինչպէս որ ատենին եղած է նաեւ Գէորգօֆ եւ Յովակիմեան ընտանիքներուն համար, որոնք օրը օրին վճարած են հոգեւորականներու իրաւունքը, իսկ եկեղեցիի բաժինը ամիսներ յետոյ գոհացուցիչ կերպով գանձուած է:

Գալով նոյն Գազազեանի ընտանիքէն հոգեհանգիստի համար գանձուած 150 ֆրանքին, որ ամբաստանութեան երկրորդ մասը կը կազմէ, ցաւալի է որ պ. թղթակիցը անգիտակցաբար ինքզինքը կ'ամբաստանէ:

Ինչպէս գրութենէն կ'երեւար

...այդ հոգեհանգիստը տեղի ունեցած է 1927 Յունիսին մէջ, երբ իր պաշտօնէ հրաժարելէն մէկ մէկուկէս ամիս յետոյ, երբ տեղս գրաւած էր ուրիշ մը Պ. Միլտոնեան, վարչութեան գլուխը կը գտնուէր Պ. Լ. Մեսրոպ, իսկ Գույումճեան (Թղթակիցը) ատենադպիրն էր:

Զարմանալի է որ Պ. Թղթակիցը շուարումի մատնուած է, միայն գիս շփոթելով ներկայ քարտուղարին հետ, այլ եւ կոյր անգամ ընթարկելով անոր ազգասիրութիւնը, քանի որ այդ գումարը իմ օրովս գանձուած չէ: Ինչպէս տեղեկութիւն չեն ուներ իրենց օրով առնուած այդ 150 ֆրանքէն:

Շատ կը ցաւիմ որ սոյն բաժանորդագրովս ակամայ սրտնեղութիւն պատճառած կ'ըլլամ ոմանց:

միքայէլ խաչիկեան

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ: 13 Յունիս.—Կիրակի օր Հ. Յ. Դ. «Հրայր» Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, քաղաքապետութեան սրահին մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 10րդ տարեդարձը: Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Նախագահ ընկ. Ղազար Ներկարարեանի բազման խօսքէն յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան որ նախ ողջունեց գաղութը, իր չարքաշութեան, եւ ճակտի քրտինքի շնորհիւ այս օտար ափերու վրայ սեփական բոյներ հաստատած ըլլալուն համար: Յետոյ պատմականը ընելով 1547 թուականէն ի վեր կատարուած ազատագրական ճիգերուն, հասաւ մինչեւ 1918 Մայիս 28ը: «Մենք այժմ աւելի շատ ինքնավստահ ենք: Վերջին կռիւը կը շահի ան որ իր թշնամիէն 15 վայրկեան աւելի դիմանալու կարողութիւնը ունի: Փորձը ցոյց տուաւ որ մենք ունեցանք այդ կարողութիւնը»:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին ընկերներ Գէորգ Ղազարեան, Եղնիկ Սօլաքեան եւ Մկրտիչ Կիւրեղեան, որոնք մէջ ընդ մէջ յաջողութեամբ նուագեցին հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր: Ընկեր Ալպէր Սիւնկեարեան արտասանեց «Ուխտաւորը», իսկ ընկ. Օննիկ Կարապետեան «Հայաստանին»: Փոքրիկն Աղաւնի Պօղոսեան եռագոյնը ձեռքին արտասանեց «Դրօշակին»: Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով:

Ներկաները ցրուեցան գոհ տպաւորութեամբ եւ աւելի տոգորուած հայրենիքի անկախութեան գաղափարով:

Ղ. Ն.

ՍԻՒԶԱՆ ՇԱՐՆՈՅԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ՝ Մէսթորինոյի դատը հազիւ վերջացած, ընդհանուր դատախազը մեղսակցութեամբ ամբաստանած էր անոր քենին՝ Օր. Սիւզան Շարնոն, որ անմիջապէս բանտարկուած էր:

Սիւզան Շարնօ ամբողջ չորս ժամ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ, իր պաշտպան փաստաբաններուն ներկայութեան:

Ահա թէ ինչպէս ան կը ներկայացնէ ոճիրը եւ իր միջամտութեան պարագաները:

«Կը բնակիմ Փարիզ, բայց որովհետեւ ոճրին առջի օրը ծնողքիս մօտ գացեր էի, գիշերը Վարէն անցուցի:

«Յաջորդ առտու, ինքնաշարժով գործատեղի գացի. ժամը 7.50 էր: Մէսթորինօ իւրաքանչիւր գործաւորի աշխատանքը բաժնեց: Թրիւֆէն երբ եկաւ ժամը 10ն էր: Դուռը ես բացի: Ան՝ բարեկամական կատակներով դիմաւորեց զիս եւ անմիջապէս գրասենեակ մտաւ: Կէս ժամ յետոյ մեկնեցաւ: Բայց անոր վերադարձը ո՛չ լսեցի, ո՛չ ալ տեսայ: Կէս օրը քիչ անցած, երբ չորս հոգի նստած կը ճաշէինք, գործաւոր մը վազելով մեր քով պոռաց.

— Կը կռուին կոր:

Բոլորս մէկ անոր ետեւէն գացինք: Գրասենեակ չմտած՝ կռուի աղմուկներ լսեցինք: Դուռը բացի: Ո՜հ, սարսափելի տեսարան...: Թրիւֆէն կռնակի վրայ պառկած էր, ձեռքը գործիք մը բռնած. Մէսթորինօ զայն կը զարկէր: Ուզեցի միջամտել: Զկրցայ, հազիւ թէ պոռացի «Շա՛րլ, Շա՛րլ», նուաղած ինկայ: Յաճախորդներու սպասման սենեակը փոխադրեր էին զիս: Երբ ինքզինքս գտայ, ուզեցի Մէսթորինոյի քովն երթալ. յաջողեցայ անոր գրասենեակը վազել. քեռայրս դէմս ելաւ եւ ըսաւ.

— Մեռա՛ւ, կը խնդրեմ որ լռութիւն պահես:

Մեր աշխատանոցը դարձայ. Մէսթորինօ ետեւէս եկաւ եւ մեզի ըսաւ.

— Դուք բան էք չլսած, բան չէք տեսած: Յետոյ միւսներէն իմացայ որ նոյնը կրկներ է նաեւ անոնց ալ. չեմ գիտեր թէ խոստումներո՞վ թէ սպառնալիքով անոնց լռութիւն պարտադրեց: Անոր գրասենեակը վերադարձայ եւ Թրիւֆէնը փնտռեցի:

— Հոն է ըսաւ, դարանը ցոյց տալով:

Ամէն տեղ արիւն կար: Անոր հրաւէրին վրայ, արիւնները լուացի, յետոյ սպունգը այրուեցաւ: Ան օգնեց ինծի եւ ժամը 3ին տունը մեկնեցաւ. յետոյ իմացայ որ գոհարավաճառներու ակումբը գացեր էր: Ժամը 4ին դարձաւ, ինծի 200 ֆր. տուաւ եւ այդ գումարով, գացի ծածկոցը գնեցի:

Դարձիս, ծածկոցը առաւ ձեռքէս, մինակը գրասենեակ մտաւ, զիս դուրսը ձգելով: Քիչ յետոյ, կանչեց զիս...: Ա՜հ, ինչ սարսափ...: Դիակը տարածուած ծածկոցին վրայ էր, նստած մարդու մը դիրքով: Ծածկոցին չորս ծայրերը բռնեց ու կապեց: Ինձմէ խնդրեց որ օգնեմ իրեն, բայց քաջութիւնը չունեցայ: Յետոյ, դիակը դրաւ դարանին մէջ, իսկ ես աշխատանոց գացի. ա՛լ չէի կրնար:

Քիչ յետոյ, Մէսթորինօ դրամ տուաւ գործաւորներէն Մարսէլ Լօրինեօնի, որպէսզի երթայ չուան եւ հաստ կտաւ գնէ: Ան միայն չուան բերաւ: Մէսթորինոյի յանձնարարութեան վրայ, ան նորէն գնաց կտաւ փնտռելու, ժամը վեցն էր երբ եկաւ: Զեմ յիշեր կտաւին չափը տուած ըլլալս:

Երբ գործաւորները մեկնեցան, քեռայրս առաւ դիակը. Դրան սեմէն տեսայ որ, ան առանց ծածկոցը քակելու, դիակը պլորեց կտաւին մէջ, յետոյ չուանով կապեց եւ ծրարը տարաւ սանդուխին գլուխը: Դուռը ես բացի ու գոցեցի, ես անոր առջեւէն վար կ'իջնայի, ան ետեւէս, ծրարը քաշքշելով կը բերէր: Դռնապանին խուցը մտայ, բանալին յանձնելու համար: Ան երբ կը զարմանար որ ուշ մնացեր էինք, ըսի թէ «շատ գործ ունէինք»: Երբ խցիկէն դուրս ելայ, տեսայ որ Մէսթորինօ արդէն ինքնաշարժին մէջն էր:

Դատաւորը.— Մէսթորինօ չէ՞ր յանձնարարեր որ դռնապանը զբաղեցնէք այդ միջոցին...:

— Ան միայն ըսաւ. «Գնա՛, խօսէ դռնապանին հետ»: Համակեցայ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր:

— Ձեզի ըսած է՞ր թէ դիակը ինչ պիտի ընէր:

— Բան չէր ըսած: Յաջորդ առտու միայն, ըսաւ որ դիակը այրեր էր անտառի մը մէջ:

— Ի՞նչ պայմաններու մէջ, Թրիւֆէնի գոհարները ձեր ձեռքն անցան:

— Սպանութեան օրն իսկ: Բայց քեռայրս չէր ըսած թէ՝ գոհարները գողցած է: Թերթերէն միայն իմացայ: Աւելի յետոյ, ըսաւ որ դիակին ինքնութիւնը յայտնի չընելու մտքով միայն, գոհարները վերցուցեր էր: Եւ աւելցուց. «Հոգ մի ըներ»: Երբ ոստիկանութիւնը զինքը կանչեց Մարտ 13ին, գոհարները ինծի յանձնեց եւ ըսաւ. «Անկիւն մը դիր»: Չէի գիտեր թէ գողցած է: Զլսեցի թէ ան ինծի յանձնարարե՞ց պահել զանոնք, առանց մարդու բան ըսելու»:

Խոստովանութեան այս կէտին հասած՝ հարցաքննիչ դատաւորը յանկարծ կ'ընդմիջէ եւ նիւթը փոխելով կը հարցնէ.

— Մէսթորինոյի սիրուհին եղա՞ծ էք:

— Երբե՛ք:

— Թրիւֆէնը կը զարպասէ՞ր ձեզի:

— Այո՛, բայց բնաւ անոր սիրուհին չեմ եղած եւ իր ժամադրութիւններուն չեմ գացած:

Դատաւորը վերջացած կը նկատէ իր հարցաքննութիւնը, բայց դեռ կը մնան կարգ մը մութ կէտեր, որոնց լուսաբանութեան համար, հաւանաբար դէմ առ դէմ բերէ Օր. Շարնօն եւ կարգ մը վկաներ:

Օր. Շարնոյի խոստովանութեան մէջ կէտեր կան, որոնք կը հակասեն վկաներու յայտարարութեանց:

1.— Ան կը հաստատէ թէ՝ Թրիւֆէնը երբ զգետնուած տեսաւ, նուաղեցաւ:

2.— Զէ օգնած դիակը ծրարելու:

3.— Թէ՝ միայն թերթերէն իմացած է դիակին կողոպուտը:

4.— Թէ՝ պատանքին չափը ինք չէ որ տուած է:

5.— Թէ Թրիւֆէնի ձեռքն ալ տեսած է նման գործիք մը, որով ոճրագործը հարուածեց իր զոհը:

Այս բոլոր կէտերուն մէջ Օր. Սիւզան կը հակասէ վկաներուն: Հարցաքննիչին կ'իյնայ ուրեմն անհրաժեշտ ճշդումները ընել:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Յառաջի հանգանակութեան հայ մարզական միութիւններն ալ պիտի բերեն իրենց բաժինը, «Տորք»ի առաջնորդութեամբ:

Վաղը՝ Կիրակի 17 Յունիս, «Տորք»ի մարզարանը (Անկիէնի մէջ) սարքուած մրցումներուն պիտի մասնակցին, կազմակերպիչ միութեան Առաջին խումբէն դուրս, փարիզահայ Մարզական միութիւնը, Հայ Աթլէթիք միութիւնը (Պէլվիլ A. A. A.) և «Արմէնիա» ֆութպոլ քլիւպը:

Ժամը 2ին կը սկսի մրցումը Պէլվիլցիներուն եւ «Արմէնիա»ի միջեւ: Նախորդ առիթով մը — Շիրակի աղէտեալներուն ի նպաստ — այս երկու խումբերը արդէն մրցած էին եւ «Արմէնիա»ցիք դժուարին յաղթանակ մը տարած 2—3ով. Կիրակիի մրցումը ալ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ: Մեծ մրցումը պիտի սկսի ժամը 3.30ին:

Բարեկամական լուրջ խաղ մը՝ խաղացողներէն. լռութիւն և հանդարտ պաղարիւնութիւն հանդիսատեսներէն, գոնէ ամօթով չմնալու ներկայ օտարներէն, որոնց մէջ պիտի ըլլան ծանօթ անձեր: Հ. Թ.

*** «Տորք» խումբը պիտի կազմուի հետեւեալ խաղացողներէն. — Տէվէճեան, Մկրտիչեան (խմբպտ.), Հ. Գանթարճեան, Գամէր, Աշոտ, Գրիգորեան, Հէքիմեան, Շահան, Կ. Կարապետեան, Պարոյր (բոլորն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին Ա. խումբէն), Զարիֆեան (Նախկին Հ. Մ.), Գէօյլեան, Տէրտէրեան եւ նախկին «Արմէնիա»ցի մը:

*** Անկիէնի մարզադաշտը կայարանէն հինգ վայրկեան հեռու է: Շոգեկառքով (Կառ տիւ Նորէն հազիւ 10 վայրկեան ճամբորդութիւն: Շոգեկառքը կը մեկնի Կառ տիւ Նորէն ժամը 12.30, 1.06, 1.24, 1.30, 1.50, 2, 2.25, 2.40, 2.55, 3.05, 3.30, 3.54 եւլն. եւլն.:

Թրամուէյ Թրինիթէէն (54 թիւ), Մոնմորանսիէն (69 թիւ) իջնել Ավընիւ տը Սէնթիւր:

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Մարզական Միութիւնը՝ այս տարի փայլուն շրջան բոլորելէ յետոյ, փակեց իր ֆութպոլի եղանակը: Սեպտեմբերէն մինչեւ Մայիսի վերջը ունեցաւ 35 ֆութպոլի հանդիպումներ, ըլլայ գաւառ կամ Փարիզ: Տարած է 21 յաղթանակ, կրած 9 պարտութիւն եւ 5 հաւասար արդիւնք: Շատ քիչ անգամ իր խումբը ունեցած է հանդիսատ Կիրակի մը: Ո՛չ անձրեւը, ո՛չ ձիւնը արգելք եղած են խաղալու: Յառաջիկայ տարեշրջանին Հ. Մ. Մ.ը պահելով իր այժմու կազմը, պիտի ունենայ քանի մը օտար խաղացողներ, որոնցմէ մէկը Նորվեկիոյ ազգային խումբէն: Վ. Հ.

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի Ա. ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ.— Առջի առտու, դրացիներ նշմարեցին որ Պարպէ ընտանիքը, Մոնթաթէրի մէջ, սովորական ժամէն շատ ուշ, դեռ չէր ելած գործի երթալու համար, եւ անոնց տունէն օդային կազի ծանր հոտ մը կուգար: Կասկածելով՝ երբ դուռը բացին, ամբողջ ընտանիքը՝ այր ու կին եւ անոնց 6 տարու զաւակը գտան անշունչ: Այրը որ ջղային հիւանդութեան ենթակայ էր, յաճախ կը սպառնար իր կնոջ «անոր գործը կարգադրել»: Եւ նոյն իրիկունը, կ'երեւի իր կնոջ պառկելէն առաջ, կտրեր էր օդային կազի խողովակը, ինչ որ պատճառած ըլլալու է ամբողջ ընտանիքին շնչահեղձումը:

ՄԻԱՑՆ 500,000.— Ֆրանսուա Ֆարինա, հաշուակալ՝ ընկերութեան մը մէջ, կոյր վստահութիւնը կը վայելէր իր պետերուն: Երբ անոնց աչքերը բացուեցան, տեսան որ 500,000 ֆրանքի չափ գումար մը կողոպտած էր ընկերութեան գանձէն: Երեւակայական պարտապահանջներու անունով չէքեր կը գրէր, ստորագրել կուտար ընկերութեան տնօրէնին, որ կ'երեւի, օրը անգամ մը միայն ժամանցի համար գրասենեակ կը յաճախէր եւ յետոյ վստահելի հաշուակալը դրամատունէն կը գանձէր իր գրպանին համար:

Այս կերպով իւրացուցած դրամները շահագործեց գաւառի մէջ, ուր պանդոկներ բացած էր: Առջի օր, ընկերութեան հաշուեկշիռ պաշտօնեան, երբ տետրակները կը քննէր, անկանոնութիւններ նշմարեց, հաշուակալը չկրցաւ յստակ պատասխաններ տալ ու շփոթեցաւ: Եւ ձերբակալուելէ յետոյ, խոստովանեցաւ ամէն ինչ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Յունիս.— Ձեր թերթի 28 Ապրիլ 1928 Շաբաթ օրուան թիւին մէջ «Խառնակիչը արտաքսուած» վերնագրին տակ եւ Մարսէյլէն Թղթակցի մը ստորագրութեամբ տուած էք տեղեկութիւն մը, որու համաձայն ես արտաքսուած եմ A. A. A. P. ընկերակցութենէն:

Ստեղծուած միջադէպի մը հետեւանքով (ազգային արժանապատուութիւնը շօշափող), որուն մանրամասնութիւնը երկար պիտի ըլլայ— F.F.F. A.ի պատժական մարմինը լսելէ ետք մեր բացատրութիւնները, երեք ամսուան համար կախակայեց զիս դատաւորի պաշտօնէս եւ M. G. S.ի խմբապետը խաղալու իրաւունքէն: Բնականաբար դատաւորի քարթս ետ առնուեցաւ, ինչպէս նաեւ յիշեալ խմբապետին licenceը, որպէսզի այդ ժամանակամիջոցին ապօրէն կերպով մեր պաշտօնները չկարենանք գործադրել:

Բայց A. A. A. P.ի բոլոր անդամները իրենց տարեկան ընդհ. ժողովին խնդրոյ առարկայ ընելով պարագաս՝ բեկանել տուին նախորդ որոշումը, որու պատճէնը ներփակ կը ղրկեմ:

Հաճեցէք ընդունիլ, Տիար խմբագիր, յարգանացս հաւաստիքը: Մ. Մալումեան

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տալով այս բացատրութիւնը, որ իբրեւ թէ «զրպարտութիւն» մը հերքելու սահմանուած է, բայց կը հաստատէ մեր լուրը (քաղուած՝ պաշտօնական փաստաթուղթերէ), խորհուրդ կուտանք նամակագրին, իր իսկ բարիքին համար, ամփոփուիլ իր պատեանին մէջ, եւ կարելի եղածին չափ քիչ խօսիլ տալ իր վրայ: Որովհետեւ, գաղտնիք չէ որ, բուն մարզանքէն աւելի, ուրի՛շ մարզանքներով տարուած է ան: իսկ ատոր դէմ ամէնէն առաջ իր ընկերներն են որ նամակներ կը տեղացնեն «Յառաջ»ի...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

Ապտուլլահ շարունակեց.

—Այս ծերուկը ոսկեւարսերի կ'երեւայ ու առաջին անգամ ինքն էր ճշմարտութիւնը յայտնողը, մեր փոքրիկ պտոյտին թող ընկերանայ:

Յետոյ, շարքերուն մէջ փնտռեց մէկը որ քիչ առաջ ակռաները ցոյց կուտար:

—Այս կտրիճն ալ հետերնիս կ'առնենք:

Պէտք չէ կարծել որ Թուրքերը ժողովուրդները կը ջարդեն, մահուան պէս անյողդողդ բարքով մը: Այդ պարագաներուն յաճախ բանակցելու արհեստը կը գործածեն եւ ուղղակի կը ջարդեն միայն՝ երբ կարող են: Այս անգամ Ապտուլլահ կը յաղթէր: Պատանի Թէոդորը, որ իր երազուն գլուխով, հիմա սկսեր էր Ալիի խօսքերէն դատելով Թուրքին արդարութեան հաւատալ, ուղեկիցները կը մերժէր: Ի վերջոյ, համաձայնեցան ու վեց մարդիկը ճամբայ ինկան:

Ի հարկէ, ոչ մէկ տեղ, ոչ մեռած, ոչ ալ ողջ, ոչ մօտը, ոչ ալ հեռուն շուն չկար: Միայն մէկ կողմը երեք հուժկու եւ զինուած մարդեր կային, իսկ միւս կողմը երեք անզէն, մէկը ծեր, միւսը տղեկ:

Տղեկը, վստահութեամբ առջեւէն կը քալէր: Գիւղէն բաւական հեռացեր էին արդէն: Մուսթաֆա հետզհետէ աւելի խիստ կը դառնար. Ապտուլլահ երկու քայլ հեռուէն երիտասարդին կը հետեւէր: Մուսթաֆա նախկին վէճը կը վերսկսէր

— Մարգարէին համար ամօթ մըն է որ այդքան կասկածոտ ըլլաք: Պէտք էր սակայն Ալլահը ճանչնալ սորվէիք: Լարիսայի ձեր պարտութեան օ՛ր՝ ձեր թագաւորը եկեղեցիին մէջ ծնրադրած էր, եւ սակայն կը տեսնէք որ դարձեալ յաղթեցինք ձեզի:

Երիտասարդը պատասխանեց.

— Մի՛ նախատեր Յիսուս-Քրիստոսը, որովհետեւ, ձեր Մարգարէն կրնայ օր մը ձեզ լքել:

Այս խօսքը բաւեց: Յոյնը անմիջապէս զգաց որ Ապտուլլահ իր կոկորդը կը սեղմէր: Ապտուլլահ զգետնեց ու խեղդեց զայն: Մուսթաֆա ծերուկին գլուխը կտրեց: Հուրր՛ա, սուրբ պատերազմը կը վերսկսէր. Ալի, կրօնամոլութենէն փրփրած՝ տղեկը իրեն վերապահած էր:

— Կեցցե՛ս, շան զաւակ, Մարգարէն պիտի պաշտե՛ս, գոչեց ան:

Բայց, ճարպիկ շարժումով մը, ինքզինքը ետեւ նետելով, իր սրունքներուն վրայ հաստատ, գեղեցիկ տղան արագօրէն աջ ձեռքը դէպի գետին կը ծռէր, կը վերականգնէր, եւ վստահ հարուածով մը գետնէն առած քարի կտորովը Ալիի դէմքին կը զարնէր, Թուրքին աչքը կ'արիւնէր: Մուսթաֆա փութաց անոնց քով:

Մուսթաֆային իր քով հասնելէն առաջ Թէոդոր յարձակեցաւ ու բռունցքը անոր բաց կլափը մխրճեց: Մուսթաֆա կատաղօրէն ակռաները սեղմեց: Մատի եւ եղունգի կտորներ իր բերնին մէջ մնացին: Փոքրիկ Յոյնը կը մաքառէր միշտ, վերջապէս կը հասկնար թէ արդարութիւնը անձնական միջոցներով կարելի է միայն ի գործ դնել, բայց մէկի դէմ երեք հոգի էին: Ի վերջոյ կաշկանդեցին զայն:

— Այլեւս մի՛ դպիք, վճռեց Ալի, պէտք է որ ապրի տակաւին:

Քանի մը քայլ աւելի հեռու տարին: Մուսթաֆա գետինը տարածեց զայն, ձախ ձեռքին անվնաս մնացած մատները կտրեց, յետոյ ականջները, վարպետութեամբ, նոր սրուած սուրովը, յետոյ կզակը, յետոյ քիթը: Տղեկը արդէն շատոնց շնչելէ դադրած էր: Տանջանքը մօտաւորապէս ժամ մըն էր տեւած: Ան ատեն ստամոքսը բացին, աղիքը պարպեցին: Ապտուլլահ խաղողի քանի մը ողկոյզ քաղելու համար հեռացաւ, ծամելէ վերջ նորէն դուրս հանեց եւ ատով պարապ յանջքը լեցուց: Լազարինայէ հարիւր մեթր անդին տարին, ու դիակը ծառի մը կռթնցուցած նստեցուցին:

Իրենց արշաւը մէկ նպատակ միայն ունէր, չզայնացած այս անգործ կարգապահութենէն, կ'ուզէին իրենց ընկերները գրգռել: Բացատրեցին անոնց թէ այդ փոքրիկ թափառաշրջիկը բռնեցին ճիշդ այն պահուն, երբ ան Լազարինայի խաղողները կը գողնար, թէ այս քրիստոնեաները կը կարծէին թէ իրենց ամէն ինչ թոյլատրուած է, թէ տղան օգնութիւն կանչած էր, թէ յոյն սատանայէն մէկը Ալիին աչքը փորած էր, եւ թէ ամէն գնով յիշատակելի օրինակ մը պէտք էր տալ: Այս բաները պէտք եղածէն աւելի բաւական էին արդէն: Որովայնը պարպուած, ստամոքսը խաղողով լեցուած տղեկին խնդիրը մեծ յաջողութիւն ստացաւ: Վերջապէս ինքզինքնին ցոյց պիտի տային: Յարձակումը որոշուեցաւ, Լազարինայի զինուորները գիշերուան սպասեցին, գիւղին վրայ քալելու եւ կրակելու համար:

— Ա՜հ, սուրբ պատերազմը, կ'արթնցնէր յիրաւի կ'արծարծուէր: Անադմուկ, կէս գիշերին մօտ դուրս ելան: Թող որ, իրենց պետը զբաղած էր, նոյն իսկ եթէ գիտնար, վախնալու պատճառ մը չունէին: Այս անգամ արգիլելու իրաւունք չունէր գրեթէ այդ շնորհքի ֆրօզինի երախտապարտ էին որ այդպէս պետը իր քովը պահած էր:

Յանկարծ գիւղին վրայ յարձակեցան:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Ա. դատարանին առջեւ դատ բացաւ իր հօր սպանիչներ՝ իշխան Ֆէլիքս Եուսուփովի եւ մեծ-դուքս Դիմիտրի Պավլովիչի դէմ ու կը պահանջէ 25 միլիոն ֆրանք իբրեւ հատուցում։

Տիկին Ռասպուտին, որ Ֆրանսա ապաստանած էր ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, ծնած է Պոկրովսկոյայի մէջ (Տոպոլսկի Նահանգ) եւ 30 տարեկան է. Փարիզի մէջ կ՚ապրի համեստ կերպով։ Իր ամբաստանագրին մէջ, տիկինը կ՚ըսէ թէ՝ իր հայրը Գրիգորի Եւտիմովիչ Ռասպուտին, որ Նիքոլա Բ. ցարի վստահութիւնը կը վայելէր եւ անոր գաղտնի խորհրդականն էր, 1916ին իր ընտանիքով Պետրոգրադ կը բնակէր։ Ռասպուտին իր բնակարանէն անհետացաւ 1916 Դեկտ. 17ի գիշերը։ Անիկա ինկաւ ծուղակի մը մէջ, որ երկարօրէն կանխամտածուած էր։ Զայն սպաննելէ վերջ, սպանիչները իր կտրատուած մարմինը Նէվա գետին մէջ նետեցին Պետրովսկի կամուրջէն։ Մարմինը գտնուեցաւ երկու օր վերջ եւ դիազննութիւնը հաստատեց թէ՝ Ռասպուտին մեռած էր իր ստացած զանազան վէրքերէն, թունաւորումի նախնական փորձէ մը վերջ։ Սպանիչները անծանօթ մնացին. կասկածներ կային պալատական կարեւոր անձերու, մանաւանդ իշխան Եուսուփովին մասին, սակայն այս վերջինը ուրացաւ ոճիրին մասնակցութիւնը։ Ռուսական յեղափոխութիւնը արգելք եղաւ որ արդարութիւնը ի գործ դրուի։

Իշխան Եուսուփով եւ մեծ-դուքս Դիմիտրի, յեղափոխութենէն վերջ պարծանքով կը յայտարարէին թէ իրենք էին Ռասպուտինը սպաննողները։ Իշխան Եուսուփով նոյն իսկ գիրք հրատարակած է այս մասին։ Արդ, Ռասպուտինի բարեկամին աղջիկը եղեռնադատ ատեանին չէ որ կը դիմէ՝ պատիժ պահանջելու համար սպանիչներուն, այլ քաղաքային ատեանին՝ վնասուց հատուցումի համար։

«Եթէ ճիշդ է որ, կ՚ըսէ տիկին Ռասպուտին, ֆրանսական դատարանը իրաւասու չէ քննելու օտարի մը կողմէ արտասահմանի մէջ գործուած ոճիր մը, նոյնը չէ այդ ոճիրին քաղաքային դարմանումին մասին, մանաւանդ երբ ոճիրին հեղինակը կը բնակի ֆրանսական հողին վրայ։»

Տիկին Ռասպուտինի փաստաբաններն են՝ Մօրիս Կարսոն եւ Մաթիէօ Միւլլէր։

Նախարարներու թոշակը պիտի աւելցնե՞ն

Պատերազմէն առաջ, Ֆրանսայի Նախարարները 60,000 ֆր. տարեթոշակ ունէին, այսօր կը ստանան տարեկան 80,000 ֆր.։ Պատերազմէն առաջ երեսփոխանները տարեկան 9000 ֆր. կը ստանային։ Այս տարեթոշակը հետզհետէ բարձրացաւ 15,000ի, 27,000ի եւ վերջին անգամ 45,000ի։ Երեսփոխան մը, որ նախարար կը դառնայ, երեսփոխանի թոշակը չի ստանար այլ եւս, որով իր նախկին թոշակէն 35,000 ֆրանք միայն աւելի առած կ՚ըլլայ։ Արդ, այս գումարը բաւարար չէ, քանի որ նախարարի դիրքը կը պահանջէ ա՛յնպիսի ծանր ծախքեր, զորս դժուար է գոցել տրամադրուած գումարով։ Կարգ մը Նախարարներ այդ ծախքերուն հասնելու համար, ստիպուած են եղեր ծախել՝ ոմանք իրենց նկարներու հաւաքածոները, ոմանք իրենց կալուածները կամ անձնական ինքնաշարժը։

Յետոյ գրեթէ բոլոր Նախարարներն ալ այժմ հրաժարած են նախարարական ընդունելութիւններէն, որոնք առենօք ա՛յնքան ի պատուի էին։

Արդ, այս կացութեան դարման տանելու համար, կը մտածուի Նախարարական տարեթոշակը 80,000էն բարձրացնել 100 կամ 120,000ի։ Այս յաւելումը պիտի արձանագրուի 1929ի ելմտացոյցին վրայ։ Կը կարծուի թէ այս առթիւ պիտի աւելցուին նաեւ Հանրապետութեան Նախագահին, ինչպէս նաեւ Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի Նախագահներուն տարեթոշակները։ Սակայն այս բոլորը զրոյցներ են դեռ։

Կեղծարարներու դատը Յունաստանի մէջ

Հանրածանօթ Քէփթըն Պէնէթ, որ քանի մը ամիս առաջ ձերբակալուած էր հելլէն կառավարութեան կողմէ՝ իբրեւ լրտես եւ կեղծարար, Յունիս 7ին խնդրագիրով մը Քավալայի հարցաքննիչ դատաւորին ներկայացուց իր պաշտպանողականը իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց մասին։ Միւս կողմէ ընդհ. դատախազն ու հարցաքննիչը որոշեցին բանտարկութեան դատապարտել Քէփթըն Պէնէթի մեղսակից Քերքասիատիսը, որ կ՚ամբաստանուի՝ կեղծ կալուածաթուղթերով փոխանակելի կալուածներ գնած ըլլալու յանցանքով։

Օդանաւային աղէտ մը

Առջի գիշեր ժամը 9ին Նանսիէն դէպի Պուրժէ ճամբայ ելան գիշերային ոմբակոծումի յատկացուած 21 օդանաւեր։ Ասոնցմէ 9ը սաստիկ փոթորիկի բռնուեցան կէս գիշերին եւ առտուան ժամը 2ին միջեւ, երբ կը հասնէին Փարիզ։ Մրրիկն ու տեղատարափ անձրեւը կը կուրցնէին օդանաւորդները։ Ասոր վրայ կ՚աւելնար նաեւ այն որ ելեկտրականութիւնը աւրուած ըլլալով, Պուրժէի կայանին կարգ մը լուսարձակները չէին գործեր։ Օդանաւ մը ինկաւ Լիւզարշի մօտ։ Օդանաւորդը անկարգելով դուրս նետուեցաւ ու ազատեցաւ, սակայն դիտողը մեռած գտնուեցաւ հրդեհէն փճացած օդանաւէն քիչ անդին։ Ուրիշ օդանաւ մը քանդուեցաւ Պուրժէի մէջ՝ ցամաք իջած ատեն. զոհ չկայ։ Երրորդ մը Մօի մօտ ցամաք իջած ատեն փճացաւ. օդանաւորդները վիրաւորուեցան։ Ուրիշ չորս օդանաւեր՝ թեթեւ վնասներով ցամաք իջան Պօվէի եւ Պուրժէի միջեւ։ Միւս օդանաւերէն լուր չկար եւ մտահոգութիւն կը տիրէր, երբ ուշ ատեն լուր առնուեցաւ, որ Նանսի վերադարձած են փոթորիկին պատճառաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԻԿԻՆ ՓԱՆՔՀԸՐՍԹ, անգլիացի քուէպահանջ կիներու դրօշակիրը, որ պատերազմէն առաջ ա՛յնքան բուռն պայքար մղած էր՝ կիներուն քուէի իրաւունք ձեռք բերելու համար, մեռաւ 67 տարեկան հասակին։

ՌԱՅՄՈՆԴԱԿԻ նախագահ վերընտրուեցաւ ընկերվարական Լէօպէ։

ՊԱՊԻՆ առողջական վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ Հիալթա քաղաքին զինուորական իշխանութիւնները գնդակահարեցին քաղաքապետը եւ ութ պաշտօնատարներ, իբրեւ թէ Հանրապետութեան Նախագահին եւ պատերազմ. Նախարարին կողմէ տրուած հեռագրական հրամանին վրայ։ Քննութիւնը հաստատեց թէ քաղաքապետին թշնամիները կեղծ հեռագիր շինած էին։

Հ. Յ. Դ.

Աւֆոռվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 72 Rue Etienne Dolet.

Նիսի Շրջ. Կոմ. ներկայացուցչական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի կոմիտէի ընդ. ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ.ի Ցրադարանը։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Վ. Զուլէրեան։ Նիւթ՝ «Հայ ժողովուրդի քաղաքական ըմբռնումը անցեալի մէջ եւ այս օր»։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան անդամները։

Պելֆոռի կոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Քաղէրն Օֆֆըմօնի սրահը։

Փրիվայի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական դաշտային պտոյտը դէպի Սէն Մարսէլ վաղը կիրակի։ Կը հրաւիրուին Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմեան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու բոլոր ընկերները իրենց ընտանեկան պարագաներով, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Պուլվար Կարիպալտի ունկից մեկնում 15 թիւ հանրակառքով։ Միասին բերել ուտելիք եւ խմելիք։ Ուշացողները պէտք է իջնեն Սէն Մարսէլի մէջ Պուլվար Պարպարէն, ուր ցոյց կը տրուի իրենց երթալիք վայրը։

ԻՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Փառէ լը Մօնիալի հանգանակութիւնը.—

Մ. Տէրտէրեան, Ս. Թալոեան, Ա. Մովսէսեան, Հ. Մարգարեան, Ա. Էքմալեան, Յ. Գասպարեան, Ե. Սեդրակեան 10ական, Ա. Մասուրեան 20, Պ. Համբարձումեան 25, Գ. Ղամոեան 25, Խ. Երէմեան 15, Տէր եւ Տիկ. Արամեան 30, Ե. Երէմեան 5, Գ. Սեդրակեան 15, Նորածին Սեդրակեան 5 ֆր.։ Գումար 210 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 12 Յունիս)։

Զարսանճագցիներու Հայրենակ. Միութեան Օմիլի մասնաճիւղի հանգանակութիւնը.—

Միութիւնը 100, Ա. Քանտոեան, Խ. Տէրտէրեան, Ն. Աւագեան, Մ. Նաճարեան, Ս. Տ. Պաղտասարեան, Պ. Գալուստեան, Գ. Պօյաճեան, Կ. Սարգիսեան, Բաբար 10ական, Խ. Կարապետեան, Ն. Նորսիկեան, Ա. Օհանեան 5ական, Մ. Գասպարեան 15, Յ. Օհանեան 20, Կ Մանուկեան 30, Խ. Սարգիսեան 15, Յ. Սարգիսեան 25, Գ. Խաչիկեան 20, Գ. Տէրվիշեան 15 ֆրանք։ Գումար 345 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 7 Յունիս)։

Լը Փիւիի հանգանակութիւնը.

Անտոնեան եղբարք 30, Ֆէրմանեաններ 25, Ա. Ալէքսանեան, Թ. Անտոնեան, Պ. Չընկըրեան, Ջ. Նազարեան 5ական, Տ. Տէր Սարգիսեան 15, փոքրիկն Աբինէր եւ իր մայրը, Յ. Վարդանեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Թէրզիեան, Մ. Քէօշկէրեան, Յ. Քէօշկէրեան, Վ. Գլպաշեան, Խ. Հարզըվատեան, Պ. Յովհաննէսեան, Պ. Տօնապետեան, Շ. Թագւորեան, Ա. Ղարիպեան, Հ. Էքիզեան 10ական ֆր.։ Գումար 220 ֆրանք։

(Տես Յառաջ 10 Յունիս)։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի երիտասարդաց Միութեան առաջին ընտրական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 127 Rue Boileau, Էմիլ-Զօլայի վերնայարկը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼՈՒԷԴ, Պ. Ա.— Ձեր ուզածը հասցէն է.— A. Babikian, 13 Rue des Dominicaines, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Պիլէճիկցի հօրաքոյրս Մարիամ եւ զաւակները Յարութիւն եւ Հայկ Ալեքսանեան։ Կը կարծուի թէ Մարսիլիոյ շրջակաները կը գտնուին։ Իմացնել՝ Ստեփան Պալեանի, Caserne d'Offemont, Belfort, H. R.

— Գրիգոր Բարունակեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Եոզղատի Թէրզիլի գիւղէն Տրդատ Բարունակեան, հօր անունն Սոլախ, մօր անունն Սինէմ, եղբայրը Մելքոն, քոյրը Եղիսաբէթ։ Յիշեալը 927ին Պէյրութի Ամերիկեան Անթիլիասի որբանոցէն Փարիզ եկած է։ Լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ։ Իմացնել՝ K. Sétian, Quartier des Mines, à Chalamon Privas, Ardèche.

— Ակնայ Ապուչեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիպէրեան եւ իրզաւակները Հռիփսիմէ, Մինքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները։ Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի հայրենակիցներէն կը խնդրուի Սարգիս Գէորգեան (նախկին interprète Arménien) հասցէն հաղորդել Պետրոս Սահաթճեանի, 13 Place Jean Macé, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ 1928

17 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 676

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁՐՈՅՑ ՈՒՆԵՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Լուրերու համաձայն, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան խոշոր գումար մը պիտի տրամադրէ, կրթական-հրատարակչական ձեռնարկի մը համար:

Հաւաստողներ կան թէ ծրագիր մըն ալ պատրաստել կուտայ:

Անցեալ տարի, միեւնոյն աւետաբեր լուրերը կը տրուէին Պ. Վահան Խորասանճեանի անունով: Այս վերջինը չունի Պ. Կիւլպէնկեանի հարստութիւնը, անոր մէկ հարիւրերորդն անգամ, և ինք չէր որ պիտի ստանձնէր գործին ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Մէկ տարի զանազան ծրագիրներ ուսումնասիրելէ յետոյ, Պ. Խորասանճեան յանգեցաւ ամուլ յիշատակարանի մը, Մարսէյլի եկեղեցիին շինութեան, որ շատ աւելի բազմածախս գործ մըն է, առանց ունենալու Մշակոյթի Միութեան մը թանկագին արժէքը:

Եկեղեցին կը շինուի արդէն, եւ հիմնադիրը ուրիշ բանի վրայ չուզեր մտածել, կքած՝ անոր ծանրութեան տակ:

Միւսը, Պ. Կիւլպէնկեան, մինչեւ հիմա ոչինչ ըրած է որ համապատասխանէր իր դիրքին եւ կարողութեան: Ան ալ եկեղեցի շինելով սկսաւ (Լոնտոն), եւ այնտեղ կանգ առաւ:

Իբրեւ քաղքենի-դրամատէր եւ իշխան ճարտարարուեստի, թունդ պահպանողական եւ բրիտանական քաղաքացի, քարիւղի հայ արքան չի հետաքրքրուիր արդի Հայաստանով: Իսկ արտասահմանի գաղութներու մասին ապահովաբար գիտէ այնքան քան, որքան Հնդկաստանի հին Հայերը, որոնք «Թայմզ» կը կարդան:

Չի հաւատար նաեւ քաղաքական գործունէութեան:

Եօթը տարի առաջ, երբ զինքը կը քննադատէինք Լոնտոնի եկեղեցին շինած ատեն, իբրեւ աւելորդ շռայլութիւն, իր բարեկամները պատասխանեցին թէ ինքն ալ գոհ չէ այդ մասնակի ձեռնարկէն, եւ ունի խոշոր ծրագիրներ: Մասնաւորապէս կը հաւատէին թէ իր ծախքով պիտի կառուցանէ եւ բոլոր առաւելութիւններով պիտի օժտէ հանրապետական Հայաստանի անդրանիկ համալսարանը:

Խնկեցա՛ւ հայկական պետութիւնը, խոստումներն ալ միասին:

Հիմա, ո՛րկէ ուր, կը խօսուի նոր եւ հսկայական ծրագրի մը մասին, որուն համար գումարի սահման չկայ, կ'ըսեն:

Հաւատա՞նք թէ գոնէ այս մէկը լուրջ է:

Աւելի ճիշտ, Պ. Կիւլպէնկեանի մտերիմներն ու խորհրդականները կրցա՞ծ են անոր ներկայացնել իրական, անմիջական պահանջները այս ժողովուրդին, որուն հետ կապուած է իր անունը, այսպէս կամ այնպէս:

Ուրիշ միլիոնատէր մըն ալ ունինք, Պ. Պօղոս Նուպար, որ պատկառելի գումարներ կը բաշխէ աջ ու ձախ, համաձայն իր շրջապատի թելադրութեանց, կամ իր հայեցողութեան: Մանաւանդ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, Ազգ. Պատուիրակութեան նախկին նախագահը կարծես ասպարէզ կը կարդայ իր դասակիցներուն, եթէ ոչ տարեկիցներուն, կենդանութեանը կատարելով ինչ որ պիտի խոստանար իբրեւ կտակ: Տակաւին անցեալ օր կ'արձանագրէինք իր նոր ձեռնարկը, հարիւր հազար տոլար՝ հայկական Տուն մը հաստատելու համար Փարիզի Ուսանողական Ոստանին մէջ եւ նոյնքան գումար մը՝ Հայաստանի մէջ «Նուպարաշէն» աւանը կառուցանելու:

Արդ, ենթադրելով թէ Պ. Կիւլպէնկեան ժամը հասած կը նկատէ իր պարտքին գոնէ մէկ մասը կատարելու, լաւագոյն օրերու յետաձգելով միւս մասը, ամէնէն կենսականը, փորձենք ամփոփուիլ իր նոր ծրագրին շուրջը:

Ըսենք, երկու բառով, որ իր կատարելիքը շատ աւելի դիւրին գործ մըն է, քան Մուսուլի քարիւղի այս կամ այն հորին շահաբաժնի ճշդումը:

Գաղութները պէտք ունին դպրոցի: Շէնքի եւ կրթարանի: Դիքի եւ գրչի:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, անհրաժեշտ է Հայկական Մշակոյթի Տուն մը, որ կեդրոնացնէր եւ շարժման մէջ դնէր մտքի մշակները: Յետոյ, միջնակարգ վարժարան մը:

Միջնակարգ վարժարաններ անհրաժեշտ են Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ, մանաւանդ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Մինակ Հալէպը չորս հազար հայ աշակերտ ունի, չհաշուելով փողոց նետուածները կամ ճարահատ գործի մտածները: Ամբողջ սերունդ մը կը մեծնայ փողոցներու մէջ: Փոքրերը կ'օտարանան մանկապարտէզի եւ ծաղկոցի պակասէն, մեծերը՝ կիսատ կը ձգեն իրենց սորվածը...

Յոյն Ավէրոֆ մը մարզարան եւ մարտանաւ շինեց: Պազիլ Զախարոֆը հրացան կը հայթայթէր իր հայրենիքին: Ինչո՞ւ իր ատրիճանակից եւ աւելի հզօր Հայը պիտի վարանէր սա կրթական-հրատարակչական խեղճուկ ծրագրին առջեւ:

Այս տողերը կը գրենք ոչ թէ «ազգասիրական» զգացումները հրահրելու, այլ մէջտեղ դրուած առաջադրութիւն մը պարզաբանելու համար:

Գիտենք որ հայ հարուստները ոչ հայերէն թերթերով կ'առաջնորդուին, ոչ ալ իրենց գիտցածէն կը շեղին:

Այդ հոգեբանութիւնը երբեմն լաւ բաներ ալ ընել կուտայ: Կը մաղթէինք որ, իբրեւ գործի մարդ, ինքն իր գլխուն լաւ գործ մը կատարած ըլլար «Ռօյըլ Տըչ»ի հիմնադիր-բաժնետէրը, ազգային գետնի վրայ, որ շատ աւելի թանկագին և մարդկային է քան միջազգային հրապարակն ու անոր հետ կապուած հռչակը:

Եւ այս՝ ամէնէն առաջ իր անունը արդարացնելու համար:

Կ'ըսեն թէ Պ. Կիւլպէնկեան բարեպաշտ քրիստոնեայ է:

Ի՞նչ աւելի քրիստոնէական և աստուածահաճոյ գործ, քան հարիւր դպրոց շինել կամ տասը հազար աշակերտ փրկել: Փրկել հայ միտքն ու գիրքը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՐՈՒՀՃԻՆԵՐԸ,,

Երէկ խօսեր էինք այս ցաւագար շարժումի մասին:

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սելանիկի Հորիզոնը կը գրէ (8 Յունիս).—

— «Սուրիահայ թերթեր եւ թղթակիցներ երբեմն արձագանգ կ'ըլլան, Սուրիոյ եւ Միջագետքի հայ գաղթականութեան մէջ քանի մը տարիներէ ի վեր ծայր տուած աղանդական շարժման մը մասին: Րուհճիներ կը կոչուին այդ աղանդաւորները, որոնք, իրենց կրօնական մոլեռանդութիւնը հասցուցած են գերագրական յիմարութեան աստիճանին: Անջատուած՝ բողոքականներէն եւ շաբաթապահներէն, անոնք հիմնած են «հոգիի փրկութիւնը» հետապնդող այդ աղանդը եւ հրապարակ իջած՝ թշուառ գաղթականութեան մէջէն հետեւորդներ որսալու համար:

Րուհճիներու նոր «հաւատալիքը» արժանի է կոչուելու աղանդներու ամէնէն անիմաստը եւ տխմարը: Երեւակայեցէք կոյր աղանդաւորներու բազմութիւն մը, որ օրը յիսուն անգամ, արթուն թէ քնացած ատենը, երազին մէջ «կէլիյօրըմ եա Րա՛պ, պանա եէր եափ» կը ճուայ, բազմութիւն մը՝ որ շաբաթը քանի մը գիշեր կը ժողվուի եւ ժամերով եղերամայրերու պէս, կուլայ բալ ձրաձայն եւ միաձայն, արցունք կը թափէ եւ արցունքներու մէջ կ'աղօթէ, որպէս զի լուացուին մեղքերը, բազմութիւն մը՝ որ լեռներն ու բլուրները կը բարձրանայ, աղօթքի, շաբաթը քանի մը օր, Տիրոջը աւելի մօտ ըլլալու համար, որ քուրձ կը հագնի, ինքզինքը կը ծեծէ... Եւ իրենց այս կոյր նուիրումին մէջ, աղանդաւորները կը մոռնան ամէն ինչ,—գործ եւ ընտանիք, ազգ եւ հայրենիք եւ կը կորսնցնեն իրենց երիտասարդական խանդն ու հոգեկան, ֆիզիքական առողջութիւնը եւ վերջ ի վերջոյ՝ նախ խելքը եւ յետոյ՝ մարմինը:

Ո՛ղջ թող մնայ սակայն «փրկուած» հոգին, րուհը խլահին, որ միակ երանութիւնն է այս երանելի րուհճիներուն:

Եթէ չարիքը ճարակէր եւ սահմանափակուէր քանի մը հարիւր հոգեկան հիւծախտի բռնուած զառամեալներու մէջ,—չէր արժեր իսկ հետաքրքրուիլ: Բայց րուհճի որսկանները, ինչպէս կ'իմանանք, իրենց թոյնն ու մանրէն կը սրսկեն նաեւ մատղաշ հոգիներու մէջ եւ կը յաջողին հոսկէ հոնկէ կայտառ երիտասարդներ որսալ. այս անգամ, իրենց յիմարութիւնը հասցնելով զարհուրելի ոճրագործութեան:»

ԲԵՆԻՏՕ ՆԱՏԻ ՊԷՅ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հռոմ, 13 Յունիս (Սեփ. Թղթ.). — Բաղաքս հասաւ ճիւմհուրիյէթի խմբագրապետ հանրածանօթ Եոնուս Նատի պէյ, որ ժամանակէ մը ի վեր կը պտտի Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքները և ասկէ առաջ այցելած էր Պերլին, Բէօլն ու Փարիզ: Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան մամուլի պետը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ իրեն:

Ներկայ էին ծերակուտականներ, երեսփոխաններ, խմբագիրներ եւ Թուրք դեսպանը, պատուելու համար «մեծ հիւրը»: Առաջին բաժակաճառը խօսեցաւ կոմս Բափասսօ-Թորրէ, որ ըսաւ. «Երկու ազգերը մասնաւորապէս այսօր նոյն նպատակին յարած, պէտք է ձեռք ձեռքի տան, բարձրացնելու համար մեծ շէնքը՝ վերջին դաշինքի հիման վրայ...»: «Պարոննե՛ր, պատասխանեց Եոնուս Նատի, աշխարհ թող գիտնայ, որ վերջին համաշխարհային արժէք ստացող դաշինքը, փոխադարձ անկեղծ եւ սերտ բարեկամութիւն հաստատեց երկու մեծ ազգերու միջեւ: Իտալական մամուլը միշտ բարեացակամ գտնուեցաւ մեզի հանդէպ, մասնաւորապէս երբ մենք կը մղէինք կենաց եւ մահու պայքարը. որ մեզ մինչեւ ազգային յաղթանակը տարաւ: Այն մեծ ազգը որ Պենիթօ Մուսոլինիի շնորհիւ հսկայ յառաջդիմութիւններ իրագործեց, ամէնէն աւելի կրնար գնահատել արժէքը Թուրք մեծ ազգին, որ ուրիշ պետի մը ձեռքին տակ —որուն անունը պատմութեան անցած է արդէն— քաղաքակրթութեան եւ վերականգնումի հրաշքներ գործեց:»

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԱԶԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ ֆրանսացի նախարարը կ'երազէ, հայ բանաստեղծը լիուլի կը վայելէ:

Արդարեւ, ֆրանսայի նախարարները դեռ նոր արթնցեր են թէ տարեկան 80,000 ֆրանքը չի բաւեր իբրեւ թոշակ, եւ կը սպասեն որ վճարուի 100—120 հազար ֆրանք:

Ուրիշ խօսքով, գոնէ այնքան որքան կը ստանայ հայ բանաստեղծ մը, իբրեւ վարիչ-տնօրէն բարեգործականի:

Ի՛նչ համեստ մարդիկ են սա քառասուն միլիոննոց պետութեան վարիչները:

— Սահմանուած թոշակը չի բաւեր... մեր դիրքը բազմաթիւ ծախքեր կը պահանջէ... Շատերս ճարահատ վերջ տուած ենք աւանդական ընդունելութեանց, ուրիշներ իրենց նկարներու հաւաքածոները, կալուածները կամ կառքերը կը ծախեն...

Եթէ անոնք հայերէն գիտնային, անշուշտ նախարարական գործադուլ կը սարքէին, իմանալով որ ճղակտոր, ցիրուցան եւ թշուառ ժողովուրդի մը բարեգործական միութիւնը 120,000 ֆրանք յատկացուցած է բանաստեղծի մը, քանի մը թուղթ ստորագրելու, էֆէնտիներուն առջեւ բարեւ բռնելու եւ միեւնոյն ատեն... հէ՛ք թշուառներուն վիշտը երգելու համար.

«— Անցորդ, ըսէ՛, դուն ինչո՞ւ երջանիկ ես:

«Երբ այնքան թշուառներ կան որ բան մը չունին, ոչ իսկ յոյս մը.

«. . . Ըսէ՛ ի՞նչ կ'արժէ այս օրուան դրամդ ու փառքդ, երբ քու մարմինդ ալ թշուառի մը քով պիտի թաղուի եւ յետոյ չարաչար պիտի մոռցուիս, ինչպէս կը մոռցուին անոնք անխտիր որ անձնապաշտական նպատակներու համար միայն վատնած են իրենց անպէտ կեանքը». (Վ. Մալէզեան, 1927 Դեկտ. 31):

Կարելի՞ չէ ձեւ մը գտնել, եւ բարեգործականէն լրացնել նախարարներուն թոշակին պակասը, կամ փոխանակել պաշտօնները...

Այսպէս, վախ կայ որ երազ մը մնայ ֆրանսացի նախարարներուն սպասած համեստ յաւելումը, մինչ հայ բանաստեղծը լիուլի կը վայելէ:

Վ.ԱՀԷ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

42րդ ցանկ

	Ֆր.
Ա.	30.—
Ա. Զարմանեան	5.—
Գումար	35.—
41րդ ցանկին գումարը	56,222.75
Ընդհ. գումար	56,257.75

"ՏՈՐՔ,,Ի Ա. ԽՈՒՄԲԸ

ՈՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ, Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

(ՅԱՌԱՋԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիկան աղօթագիրքը մերժուած

Անգլիկան եկեղեցին հիմնուած է Հենրիկոս Ը. թագաւորին կողմէ եւ 300 տարիէ ի վեր պետական կրօնք է: Անգլիոյ թագաւորը միաժամանակ պետն է այդ կրօնքին: Արդ, ժամանակէ մը ի վեր անգլիկան եկեղեցիի ծոցին մէջ պզտիկ պառակտում մը առաջ եկած է եւ մեծամասնութիւնը կը հակի դէպի կաթոլիկութիւն: Այս պառակտումին առաջքն առնելու համար, եկեղեցականներու ժողովը կարգ մը սրբագրութիւններ մտցուց աղօթագիրքին մէջ: Ամէնէն կարեւոր սրբագրութիւնն այն է, որ կ'ընդունուի Քրիստոսի «իրական» ներկայութիւնը սուրբ հաղորդութեան խորհուրդին մէջ:

Սրբագրուած աղօթագիրքը նախ ներկայացուեցաւ Լորտերու ժողովին, որ ընդունեց զայն, յետոյ անցեալ Դեկտեմբերին ալ՝ Երեսփ. ժողովին, որ մերժեց զայն: Յետոյ դարձեալ պզտիկ սրբագրութիւններ մտցուելով, այս անգամ նախ ներկայացուեցաւ Երեսփ. ժողովին: Վիճաբանութիւնները տեղի ունեցան այս շաբթու ընթացքին, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան. հոն էր նաեւ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը: Վարչապետ Պոլտուին եւ սըր Հիւկ Սեսիլ խօսեցան ի նպաստ աղօթագիրքին, իսկ Ներքին Նախարարը՝ հակառակ: Ի վերջոյ 220ի դէմ 226 քուէով կրկին մերժուեցաւ աղօթագիրքը:

ՔԷՆԹԸՐՊԸՐԻԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Անգլիոյ քաղաքական եւ կրօնական շրջանակներուն մէջ զրոյց կը շրջի թէ՝ եպիսկոպոսներու մեծամասնութիւնը չպիտի հպատակի Խորհրդարանի որոշումին, որով վերջնապէս մերժուեցաւ նոր աղօթագիրքը: Այսպիսի անհնազանդութեան մը հետեւանքը պիտի ըլլայ Եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանումը: Ամէնէն աւելի ազդուած է Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը, տեսնելով «իր ամէնէն սիրելի երազին խորտակումը»: Կը հաւաստեն թէ արքեպիսկոպոսը մօտ օրէն պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն:

Միւս կողմէ յաղթական աւետարանականները, որոնց գլուխը կը գտնուի Ներքին Նախարար Ճօյնսըն Հիքս, կը պատրաստեն նոր աղօթագիրք մը, որ կարգ մը երկրորդական բարեփոխումներ պիտի մտցնէ ներկայ աղօթագիրքին մէջ, առանց սակայն վիրաւորելու թունդ բողոքականներու արժանապատուութիւնը: Երբ բնագիրը պատրաստ ըլլայ, պիտի հաղորդուի եպիսկոպոսներուն, որոնք եթէ ընդունին զայն, այն ատեն Եկեղեցիի ընդհ. ժողովին, յետոյ ալ Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի:

Նոր ծանուցագիր Եուկոսլաւիոյ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ առջի օր նոր ծանուցագիր մը ներկայացուցած է սերպ կառավարութեան՝ վերջին անգամ Սէպէնիքայի մէջ կատարուած հակիտալական ցոյցերուն առթիւ: Այդ քաղաքին մէջ ամբոխը քարկոծած էր իտալական հիւպատոսարանը՝ ծանր կորուստներ պատճառելով, ու նոյն իսկ վիրաւորած էր հիւպատոսարանի պաշտօնեաները: Պելկրատի կառավարութիւնը դեռ պատասխան չէ տուած դեռ այս նոր ծանուցագրին:

Օգնութիւն քինեռախոյզներուն

Զօր. Նոպիլէ նոր անթելով մը կը հաղորդէ որ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ իրենց գտնուած տեղը եւ կրկին հապճեպով ուտելիք, զէնք եւ ռազմանիւթ կը խնդրէ: Զիրենք շրջապատող սառնակոյտը սկսած է ճեղքուիլ եւ ջուրով ծածկուիլ: Այս պարագան կրնայ դիւրութիւն մը ընծայել, օգնութեան փու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԷՋ ՄԸ
ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԿՌԻՒՆԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դէպի Խոյ տանող ճանապարհը սոսկալի էր։ Ամբողջ ճանապարհի երկայնքը, ուղղակի անապատ էր, ոչ մի տեղ ջուր չկար։ Մէկ կողմից շոգը, իսկ միւս կողմից ծարաւութիւնը տանջում էին զինուորութեան։ Եղան շատ ուշաթափութեան դէպքեր, նոյն իսկ մէկ հոգի մահացաւ ճանապարհի վրայ։ Տեղ-տեղ անձրեւից գոյացած փոքրիկ լճակներ կային. զինուորները տեսնելիս թափւում էին վրան եւ այն էլ ի՜նչ ջուր, այնքան աղի, որ մարդկանց աղիքներն էր կտրատում. հակառակ այս բոլորին, զինուորները քայլում էին շատ արագ եւ կարճ ժամանակ հանգիստ առնելով, ճանապարհի կէսից աւելին կտրել էինք։

Մեր ձիաւորները աւելի առաջ էին անցել։ Հեռախօսով յայտնում էին, որ հետեւակը որքան կարելի արագ շարժւի, ամբողջ տասը վերստ վազում ենք, առանց գիտնալու թէ ինչ կայ։ Կամաց-կամաց մօտենալով, հրացանաձգութեան ձայներ էինք լսում. մեզ արագ տանելու միտքը յայտնի էր։ Մեր ձիաւորները Սէյտանար չհասած հանդիպում են տաճկական մէկ ղումարտակի։ Դրանք թւով 1000 հոգի էին, իրենց հետ ունէին երկու թնդանօթ ու չորս գնդացիր։ Բախումը տեղի էր ունեցել խճուղու վրայ եւ երկու բլուրների միջեւ մեր ձիաւորները արագ շարժումով սեղմում էին թշնամուն եւ կարճ ժամանակւայ ընթացքում օղակում նրանց։ Կէս ժամւայ մէջ թշնամին պաշարւած էր եւ մեր ձիաւորները նրանց սեղմելով իջեցրել էին դաշտը։ Օգտւելով թշնամու այս պաշարւած վիճակից, մերոնք խոյանում են թշնամու վրայ եւ այս գործողութիւնը այնքան արագ էր կատարւում, որ թշնամին ոչ մէկ հնարաւորութիւն չի ունենում ինքզինքը պաշտպանելու եւ կոտորւում է, մերոնց ձեռքը թողնելով իրենց հետ բերած թնդանօթներն ու գնդացիրները, նոյնպէս շտաբի ամբողջ արխիւը։ Այդ ղումարտակից ազատւում են շատ չնչին մասը, որոնք օգտւում են երեկոյեան մթութիւնից։

Այս դէպքը աննախընթաց էր։ Մութը արդէն վրայ էր տւել եւ առաջ շարժւելու հնարաւորութիւն չկար։ Մեր հետեւակը հասաւ շատ ուշ ատեն, գիշերւայ ժամը տասի մօտերը։ Բանակը գիշերեց Սեյդաւարի առջեւ, զինւորները այն քան էին յոգնած, որ եթէ թշնամու կողմից այդ գիշեր մի փոքրիկ յարձակում լինէր, բանակը կորած էր։ Այստեղ մեզ բաժանեցին մէկ-մէկ լաւաշ հաց. դա մեզ համար հրաշք էր, քանի որ օրեր շարունակ հաց չէինք տեսել։ Այդտեղ կար անուշ ջուր։ Մեր բանակատեղում թափւած էին հարիւրաւոր ասկեարների դիակներ։ Մեր ձեռք ընկած տաճկական փաստաթղթերից պարզւեց, որ մեր դէմ կռւողը Ալի-Իհսան փաշան էր 25—30 հազար զօրամասով։ Պ. յօդւածագիրը ասում է, թէ սկզբում տաճիկները 1500 հոգի էին եւ Անդրանիկը պարտւելէն յետոյ էր, որ Երեւանի գծով շտապեցին ու նրանց զօրքի թիւը բարձրացաւ 25 հազարի։ Դա միանգամայն սխալ է, առնուազն երեխայութիւն պիտի լինի կարծել, որ մի զօրավար այդպիսի մի մեծ ճակատ ելլելու համար համար 1500 հոգով դուրս գար. ինչպէս ընթերցողները տեսան, նրանց առաջապահ զօրքը 1000 հոգի էր, որ Սեյդաւարի առաջ մեր դէմ ջարդւեց։ Նոյն գիշերը Սեյդաւարից Սալմաստ են ուղարկւում երեք հոգի սուրհանդակներ Անդրանիկի գալստեան մասին յայտնելու։

Գիշերւայ ժամը 12ին սովորական ձեւով Անդրանիկից գրաւոր հրահանգներ ենք ստանում, որ ժամը երեքին զօրքը կազմ ու պատրաստ լինի եւ ճանապարհ ընկնի։ Ժամը երեքին շարժւում ենք դէպի Սեյդաւար, անցնում ենք առաջ, հանդիպում ենք Անդրանիկին, որ ճանապարհի վրայ, մի ծառի տակ նստած էր։ Անդրանիկը գիշերել էր այդտեղ, մինչեւ հիմա էլ շատերը այդ ծառին ասում են «Անդրանիկի ծառ»։ Այստեղ չմոռանամ յիշել ե՛ւ այն, որ յօդւածագիրը ասում է թէ Անդրանիկը պարտւելէն յետոյ էր, որ Խոյի եւ շրջանի Հայերին կոտորեցին։ Դա եւս սխալ է, որովհետեւ մեզանից մի քանի օր առաջ այդ շրջանի հայ ազգաբնակչութեան կոտորել էին, եւ Սեյդաւարի կանանց ու երեխաներին Խոյ փոխադրել։ Սեյդաւարի ճակատում մեր դէմ ընկնող տաճիկ ասկեարների տոպրակներից դուրս էին գալիս հայ կանացի հագուստներ, զարդեր եւ մինչեւ անգամ պնակներ։

Անդրանիկը բանակին կարգադրում է, որ քիչ հանգստանան։ Մէկ ժամ տեւող հանգստութիւնից յետոյ զօրքը դասաւորւում է Խոյի առջեւ։ Արդէն կամաց-կամաց լոյսը սկսում էր բացւել։ Անդրանիկը հարկ եղած կարգադրութիւններն անում է և իւրաքանչիւր պետ իր պարտականութիւնը գիտնալէն յետոյ զանազան ուղղութիւններով բաժանւում են եւ շարժւում առաջ։ Մեր հեծելազօրքը անցաւ դէպի լեռնային մասերը, իսկ հետեւակը դէպի քաղաք։ Անդրանիկը մինչեւ քաղաքի պարիսպների գրաւումը մեզ հետ էր, եւ հարկ եղած կարգադրութիւններն անելէն յետոյ անցաւ ձիաւորների կողմը։ Քաղաքի մի քանի թաղամասերը անցան մեր ձեռքը։ Այստեղ մոռացայ յիշել, որ նախօրօք ամբողջ Խոյի դաշտը ջուր էին բաց թողել, մեր առաջխաղացումը դժւարացնելու համար.

Երկու ժամ տեւող կռւից յետոյ, քաղաքը հարիւրաւոր ճերմակ դրօշակներ է պարզում։ Ոգեւորութիւնը մեծ էր, քաղաքից աղ եւ հացով մարդիկ եկան բանակատեղ եւ իրենց հպատակութիւնը յայտնեցին Անդրանիկին։ Բայց դժբախտաբար այս կացութիւնը երկար չտեւեց։ Տաճկական երեսուն հազարանոց բանակի վերջին մասն էլ հասաւ եւ քաղաքը կրկին սկսեց իր կռիւները։ Ճակատամարտը աննախընթաց էր։ Տասնեակներով թնդանօթներ էին գոռում եւ կրկնակի գնդացիրներ։ Բնութիւնը եւս իր տեսքը փոխել էր, վառօդի ծուխը, փոշի և ամէն ինչ խառնւել էին իրար։ Կռիւը վճռական էր, տաճիկները մի քանի շղթայ կազմած յառաջանում էին, իսկ մեր տղաները հարւածում էին։ Կռիւը այն աստիճանի հասաւ, որ տեղ-տեղ եղան գրկախառնումի դէպքեր. ամէն պարագայի տակ, մեր տղաները չէին ուզում իրենց դիրքերը գիջել։ Թշնամին տեսնելով, որ ճակատից անհնար է մեզ յաղթել, սկսեց իր թեւերը լայնացնել եւ օղակել մեզ։ Թշնամու ուժը գնալով շատանում էր. բացի եղած այդ զօրամասից, Ղոթուրի եւ Մակուի կողմից քիւրտ հրոսախումբեր էլ ստւար թւով սկսեցին աւելանալ։ Անդրանիկն ամէն ճիգ գործ էր դնում, մերթ՝ աջ, մերթ՝ ձախ եւ մերթ՝ կենտրոնն էր վազում, ու ամէն տեղ հասնելուն պէս դրութիւնը փոխւում էր. այդ օր Անդրանիկի տակ մի ձի պայթեց, հարկ եղաւ երկրորդը փոխելու։ Թշնամին կամաց-կամաց մեզ պաշարում էր եւ նահանջը անխուսափելի դարձաւ։ Հարկաւոր էր բանակը փրկել, բայց բանակի փրկութեան համար շատ բան էր պէտք։ Անդրանիկն որքան ճակատի ռազմագէտ, նոյնքան աւելի թիկունքի համար մտածող ռազմագէտ էր. պէտք էր Ջուլֆայի գիծը ապահովել, քանի որ Շահթախթի գծով տաճիկները կարող էին Ջուլֆայի կամուրջը փակել եւ ամբողջ բանակը գերել։

Անդրանիկ ճակատի բախտը յանձնում է իր «եղբայր, Տարօնի Վագրին»՝ Սմբատին եւ ինքը մի խումբ ձիաւորներով աճապարում է Ջուլֆայի կամուրջը։ Բանակը պաշարւած էր երբ նահանջը տեղի ունեցաւ։ Տաճիկները Սմբատին հալածում էին, Սմբատի ձին խփւում է. մի քանի վայրկեան եւ Սմբատը չէր լինի, բայց ահա՛ վրայ է հասնում մի անձնւէր զինւոր, Բիթլիսցի Տիգրանը (Ճիրօ) թռչում է իր ձիուց ցած, ձին յանձնում է Սմբատին եւ ասում «Պ. Սմբատ, դու հեծիր ու անցիր, ես կը կռւիմ»։ Ու իր ձին Սմբատին տալով դիմադրում է, որպէս զի Սմբատը ազատւի. քիչ յետոյ Տիգրանը ընկնում է, նա չկար այլ եւս։ Ու այսպէս իր արեան գնով ազատում է Սմբատին։ Հասնում ենք պաշարման շղթային եւ ուժեղ յարձակումով շղթան պատռում եւ զօրքը կանոնաւորելով նահանջը կատարում։

Տաճիկները մեզ հետապնդում են մօտ քսան վերստ, բայց մեր կանոնաւոր նահանջի պատճառով չեն կարողանում վնաս տալ մեզ։

Խոյի ճակատում մենք կորցրինք մօտ 300 հոգի։ Իսկ ի՞նչ եղան Անդրանիկի ուղարկած սուրհանդակները, արդեօք նրանք հասա՞ն թէ ոչ։ Շատ յետոյ միայն իմացանք, որ ուղարկւած սուրհանդակները հասել էին եւ ներկայացել Սալմաստի զինւորական մարմնին, բայց զինւորական մարմինը նրանց չէր հաւատացել եւ տաճկական լրտեսներ կարծելով բանտարկել էր։ Խոյի ճակատի թնդանօթների ձայները եւս լսւում են Սալմաստում, բայց Սալմաստի ուժերը նորից հաւատ չեն ընծայում եւ ենթադրում են, որ Տաճիկների կողմից խաղ է։ Յաջորդ օրը Սալմաստի ուժերը հետախոյզներ էլ են ուղարկում, իրենց դիրքերը քննելու եւ թշնամի չեն տեսնում։ Սալմաստից Խոյ մի քանի ժամւայ ճանապարհ է, բայց դժբախտաբար Սալմաստի ուժերը փոխանակ Տաճիկներին հետապնդելու եւ թիկունքից հարւածելու, օգտւում են պատեհ առիթից եւ նահանջում դէպի Համատան։ Այդուհանդերձ Անդրանիկի դէպի Խոյ արշաւանքը օգտակար եղաւ Ուրմիոյ եւ Սալմաստի հայ եւ Ասորիներին։ Այսօր այդ 80 հազար ժողովուրդի բեկորները, որոշ չափով պարտական են Անդրանիկին, քանի որ նա իր յանդուգն յարձակումով ջլատեց թշնամու ուժը եւ հեշտացրեց նրանց նահանջը դէպի Համատան։

Ես միայն դէպքերը արձանագրեցի, իբրեւ ականատես։

Վ. ԱՇՍԱՊԵՏ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

88. — ՊԱՐԵՐԳ
ԱԲԱՐԿԻՐԻ ԾԱԳ ԳԻՒՂԷՆ

Պաղջա ունիմ պար չունիմ,
Հէյվա ունիմ նար չունիմ.
Եարս արարոց երկիր է
Ալ տեսնելու ճար չունիմ:
Պաղջան պաղջախս դիմաց
իմ սիրելիս ո՞ւր մնաց.
Երեք օր է չեմ տեսեր,
Եղած խելքըս ալ գնաց:
Թտայիս դուռն է տաշած
Մայհրմիս(1) ծայրը նաշխած
Մեռնիմ կըլըրին արեւուտ
Բլմուխտ(2) խելիմ են քաշած:
Պաղջան էջնամ ի՞նչ ընիմ,
Վարդ ու ռաշան չորցնիմ.
Դուն պօյովդ ոսկի ես,
Սիրտս չուզեր ի՞նչ ընիմ:
Սուլթան վարդիս տերեւը
Եարուն ղրկիմ բարեւը
Եարն ի՞նչ էնէ բարեւը
Վրան ցաթէ արեւը:
Լուսնկան կապեր կամար,
Ես կուլամ քեզի համար.
Աչկունքդ էսեւդ ըրէ
Աստուծոյ խաթերն համար:
Լուսնկան կալ բոլրեց,
Սեւ ամպը մէջն ոլրեց.
Գացէք ըսէք իմ եարուն
Իր խելքը ե՞վ ոլրեց:
Ես աղջիկ եմ, ալ կ'ուզիմ
Պողջաս ծալիծալ կ'ուզիմ.
Երբ որ եարոս տունն երթամ
Մէջքըս թէքմէ շալ կ'ուզիմ:

Հաւաքեց՝ Մ. Տէր Պետրոսեան

Ծանօթ.—(1) Մայհրմիս (թաշկինակ), (2) Բլմուխտ (յօնք)։

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

Անոր՝ զոր կը սիրեմ

Եկո՛ւր, երիտասարդ սիրտս, ա՛լ հեռանանք քաղաքէն։ Աւարտեցաւ արձակուրդդ, ժամ է մեկնելու։

Գիտե՛մ, շատ երիտասարդ ես, եւ ծարաւ՝ հաճոյքի առաւօտին։ Ողջ կաքաւի մը պէս, կը գալարուիս ձեռքիս տակ։ Կը հեծկլտա՛ս, կ'աղերսե՛ս, կ'ուզես որ ազա՛տ ձգեմ քեզ։ Կը զգամ ցաւդ, ո՛վ սիրտս. խցեցի զգացումներուդ ծորակները, յորդահոս եւ բարկաճայթ, ուզեցի ցամքեցնել սիրոյդ աւազանը, ուր կը լողնար դիցուհի մը, փորձեցի բաժնել քեզ, զգայավարբիկ աշխարհէն, ուր են ընկերներդ, յուսացի որ դուն, վերջապէս, պիտի բարձրանաս իմաստութեան պարունակները, գերմարդերու սկեպտիկ մթնոլորտը, արհամարհելով տառապանքն ու երջանկութիւնը, որոնք կը ծաղկին զգացումներու ծովին մէջ։

Ո՛վ իմ տղայ սիրտս, ծափ զարկի ամէն անգամ, որ անցար, կեանքիդ մատղաշ օրերուն մէջէն, զարդուած ու զրկուած, սեղմելով տառապանքիդ բերանը, յուսալով հեռաւոր խաղաղութեան։

Կորսուի՛ր սիրտս, յաճախ յաղթեցիր փորձութեանց։ Բայց ինչո՞ւ կուլաս հիմա, ինչո՞ւ տկարացար քաղաքին մէջ, ուր եկար արձակուրդով։ Կ'ըմբոստանա՞ս, զգացումներդ կ'ուզի՞ն նորէն, ալ չե՞ս ուզեր հնազանդիլ ինծի։

Դո՛ւրս, դո՛ւրս ելիր քաղաքէն, անզգամ սիրտս, վասնզի քաղաք մտած պահուդ իսկ բանաստեղծ դարձար նորէն։ Աւարտեցաւ արձակուրդդ, հեռանա՛նք, հեռանա՛նք քաղաքէն, հեռանա՛նք, երիտասարդ սիրտս։

*
* *

Տե՛ս, վերջալոյսը հասունցած այգիի մը պէս է։ Ամպեր կան, որթատունկի խոշոր տերեւներու նման, ամպեր՝ ողկոյզի պէս հիւսուած։ Ու երկիրը, հորիզոնին մօտ, գինիի գոյն ունի։ Երկինքին փորին վրայ անուշ աղուամաղ մըն է բուսեր։ Քաղաքին դրան վրայ, արեւը կարմիր ու լեղակագոյն դրասանգներ է կախեր։

Ահա, մեր մօտէն, աղջիկներ կ'անցնին։

Անոնց ստինքները զանգակներու կը նմանին։ Անոնց աչքերը թիթեռնիկներ են, որ կը թռչին ու չեն թռչիր։ Անոնց նայուածքը կրակ կը ցանէ ճամբուն վրայ, երիտասարդ տղոց ոտքին տակ։

Բայց, տե՛ս, ես կը քալեմ անսայթաք։ Հետեւէ ինծի, խոցուած սիրտս։ Գոցէ աչքերդ, ծածկուէ վերարկուիս տակ։ Ահա դուրս կ'ելլենք քաղաքին դուռներէն։

Կը մերժե՞ս քալել, ուժ չունի՞ս քալելու, չե՞ս ուզեր հեռանալ։ Օ՛, տրտմութի՛ւնը, որ ամպի նման կ'արտահոսի աչքերէդ։

Ըսէ՛, ի՞նչ ունիս։

*
* *

Այսպէս խօսեցաւ իմ սիրտս.
— Ո՛վ իմ երեսուն տարիներս, այն քաղաքին մէջ, ուրկէ կը հեռանանք, աղջիկ մը սիրեցի։ Ու իմ սէրս այսպէս էր. բարկ թթուի մը պէս կը կսկծացնէր եւ քաղցրաքաղցր անուշեղէնի մը պէս կ'այրէր զիս, երեսներուս վրայ տաք բամպակ դրուած էր, աչքերուս մէջ կը ղողար մշուշ մը, հոգիս երազներով բեղմնաւորուած էր։ Երջանկութիւն եւ տառապանք խառնուած էին իրարու։ Կեանքը ինծի կը թուէր հազուագիւտ պտուղ մը, թթու եւ անուշ, զոր չէի կրնար քամել եւ հասցնել շրթներուս մէջ։ Զգայնութիւնս սաստկացաւ եւ հասաւ հիւանդագին աստիճանի մը։ Զգայարանական գործիքներուս կարգին, շրթներս չափազանց նրբացան, եւ գերագոյն վայելքներ կ'որսային ինծի։ Խորհեցայ թէ զո՛ւր է այդ զգայութեանց ճանաչումը։ Զո՛ւր է այդ իմաստութիւնը։ Զո՛ւր է հետաքրքրութիւնը։ Ու սիրեցի՛, հիւանդի պէս սիրեցի։ Հիմա հոս է անիկա, զոր կը սիրեմ, հո՛ս, այս քաղաքին մէջ։ Ու չեմ կրնար հեռանալ։ Նիրէ՛ ըմբոստութեանս, որովհետեւ չեմ կրնար հանդուրժել, որ զրկուիմ։ Կը մերժեմ առաքինութիւնը, զոր կ'ուզես սորվեցնել ինծի։ Կ'ուզեմ ապրիլ ես ինծի համար։ Հաճո՛յք կ'ուզեմ, բարձրագակ եւ լալագին, մանուկի մը նման։ Պատմութիւնը այդպէս է աղաղակեր, սկիզբէն ի վեր։ Թո՛յլ տուր, որ ե՛ս ալ հետեւիմ։ Կ'ուզեմ սիրել, — գինովնալ սիրոյ խենդութիւններով, հիւանդանալ սաստիկ զգացումներով եւ կրակել մարմինս աղջկան մը շրթներուն բոցով։ Մի՛ զրկեր զիս, տե՛ս, տրտմութիւնս բարձրացաւ մինչեւ իններորդ աստիճան։ Արիւնս կը պղպջայ եւ աչքերս կ'այրին։ Ո՛վ դուն, որ տարիներս կը հաշուես, Ներէ՛ ինծի՝ եթէ կանգ առի կեանքիս ճամբուն վրայ եւ սիրելով զբաղեցայ։ Ներէ՛ ինծի, որովհետեւ իմ սիրականս քաղցր աղջիկ մըն է եւ սիրուելու արժանի, — անոր մազերը մեղրի գոյն ունին, եւ մարմինը կարագի պէս է, անոր աչքերը ծաղկի կոկոններու կը նմանին, եւ բերանը տաք անուշահոտութիւնով մը լեցուն է։

Ո՛վ անգութ ուղեկից, ժամանակը հզօր է, աւելի քան մարդկային ամէն կամք։ Ու ես գերին եմ ժամանակին։ Վտանգաւոր է սպաննել զգացումները, մշակ դառնալու համար իմաստութեան այգիին։ Ուժովցո՛ւր զիս հաճոյքի գինիով, զի կ'ծոտ է իմաստութեանս ծունկը։ Խմցո՛ւր ինծի սիրոյ դեղը, զօրացո՛ւր հիւանդ հոգիս, լեցո՛ւր սիրտս սարսուռով եւ կենդանութեամբ։ Կանգ առ, ո՛վ անխոնջ ճամբորդ հետախոյզ, այս քաղաքին դուռներուն առջեւ, ուր կը բնակի իմ սիրականս, թո՛յլ տուր, որ արբենա՛մ, արբենա՛մ...։

*
* *

Պատասխանեցի իմ հիւանդ սրտիս.
— Յիմա՛ր սիրտ, կանգ մի՛ առներ երբեք հաճոյքի բուրումնաւէտ տաղաւարներուն տակ։ Զգէ՛ բանաստեղծութեան եւ ցնորքներու գաւիթը, հիւանդագին գալարումներու եւ երազակոչութիւններու դաշխնը, դուն բժիշկ ես, դուն գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան մարդն ես արու եւ կորովի։

*
* *

Գիշերը, ուշ ատեն,՝ ես ու սիրտս հասանք հիւանդանոց։ Մութ ծառուղիին վրայ, ինքնաշարժը իր բոցավառ ակնոցները յառած դէպի առաջ, ճչաց հիւանդանոցին դրան առջեւ։ Դուռը բացուեցաւ։ Մինչեւ իմ երեսուն տարուան սիրտս կուլար, կուլա՛ր մանուկի մը պէս։ Կուլար եւ կ'ուզէր դարձեալ բանաստեղծ դառնալ։ Կուլար եւ իր սիրականին անունը կը կանչէր։

Ցիւրի ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԻՐՏԸ

Ցարփաձև՝ բռնեցի ես իր ձեռքը ու ուժգնօրէն սեղմեցի իմ ձախ ստինքիս մորթին տակ՝ տամուկ: Գլուխս աղին անդին դարձուցի ու շրթունքներս եբերցուցի առանց խօսելու:

Իմ սիրախե՛նդ սիրտս, դաժան եւ կարծր, կը զարնէ ու կը զարնէ կուրծքիս. կը ճարուածէ՝ արգելափակուած այծամարդու մը նման, որ գլխիկոր շրջած է: Ան ըսաւ ինծի՝ «քու սի՛րտդ քեզի չարիք կը պատճառէ...»

«Օ՛, Մնազիտիքա, պատասխանեցի ես, կիներուն սիրտը ճիօ է, աղաւնեակ մը՝ որ իր անզօր թեւերը կը շարժէ: Կիներուն սիրտը շա՛տ աւելի աճիւոր է:

«Ճաւագոյն, պզտիկ մուրաի մը ճանգունակ՝ ան կը վառի կարմիր, բոցի մէջ ու յորդառատ փրփուրի մը ներքեւ: Աճիւասիկ ա՛յն է, որ ես խայթուած կը զգամ գիշախանծ Աստղիկէն:»

Pierre LOUYS

Թարգմ.՝ Ուխտաւոր

ՆՈՐԷՆ "ՍՐԻԿԱՆԵՐԸ"

Խորհրդային Հայաստանի պետական քաղաքական վարչութեան հրամանով (Չեկա) Մայիս 29ի գիշերը գնդակահարուած են քաղաքացիներ՝ Միսաք Ներսէսեանը եւ Խաչատուր Նախշիքարեանը, ինչպէս հաղորդեց «Յառաջ»։

Երկուքն ալ ամբաստանուած են իբրեւ «սրիկայ»ներ։ Առաջինը ծանրապէս վիրաւորած է Տիգրան Ցակոբեանը, իսկ երկրորդը՝ վիրաւորած եւ սպաննած՝ վրացիներ Վասիլ Մչէշադզէն եւ Սէրիոժա Գարանաշուիլին։ Երկուամբաստանեալներն ալ անցեալին մէջ քանի մը անգամ դատի կանչուած են քրէական զանազան յանցանքներու համար։

Մենք նպատակ չունինք արդարացնելու կամ պաշտպանելու այդ կարգի քրէական տիպարները, որոնք չարիք են հասարակութեան համար եւ պէտք է կրեն իրենց արժանի պատիժը։ Բայց այդ յանցագործութիւնը առիթ ծառայեցնել վերահաստատելու մահուան պատիժը եւ արտակարգ լիազօրութիւններ տալ Չեկային՝ առանց դատարանի գործադրելու պատժի գերագոյնը,— ուշադրութեան արժանի պարագայ մըն է։

Հայաստանի «Ժողկոմխորհը» եւ Գործադիր Կոմիտէն այդ առթիւ օրէնք են հրատարակած թէ՝ ժամանակաւորապէս, սրիկայութեան դէմ պայքարելու համար պիտի գործադրուի մահուան պատիժը եւ կը յանձնարարեն «հակապետաքաղվարչութեան» ամենակտրուկ միջոցներու դիմել, այդ ախտը արմատախիլ ընելու համար։ Ներքին գործավարը եւ Չեկայի նախագահն ալ իրենց կարգին կը հրահանգեն ստորադաս մարմիններուն՝ ըլլալ աչալուրջ եւ հսկել, որ հանդարտ անդորրութիւնը չխանգարուի սրիկաներու կողմէ։

Հետաքրքիր է իմանալ, թէ ե՞րբ եւ ո՞ր օրէնքով գնդակահարութիւնը վերցուած էր, որ այժմ նորէն կը վերահաստատուի կամ, ե՞րբ Չեկայէն են առնուած են արտակարգ լիազօրութիւններն ու առանց դատարանի գատապարտելու իրաւունքը, որ հիմա նորէն կը վերադարձնեն։

Թէ այս բոլորն ինչ խաղեր են,— գոյց կուտայ մօտ ապագան. խորհրդային բարքերն այնքան են այլանդակուած, որ անհրաժեշտ կը դառնայ արտակարգ միջոցներու դիմել, արդէն փողոցի գաղտնիք է։

Պատական գործավար Աշրաֆեանը բարքերու անկումը կը բացատրէ իբրեւ «ժառանգութիւն մնացած դաշնակցական մաուզերիզմից»։

Ուրեմն, նորէն յանցաւորը դաշնակցութիւնն է... Կ'ընդունինք, որ Հայաստանի Հանրապետութեան սկզբնական շրջանին, երբ ընդհանուր քաոս ու անիշխանութիւն կը տիրէր, քրէական որոշ տարրեր գլուխ էին բարձրացուցած, գինով զանազան չարագործութիւններու։ Բայց նոյնպէս յայտնի է, որ կառավարութիւնը զանոնք սանձահարեց ու վերջ տուաւ ամէն «սրիկայութեան»։ Եւ եթէ Աշրաֆեանը ներկայիս գործուած սրիկայութիւնները կը համարէ «ժառանգութիւն մաուզերիզմի», հարց կը ծագի.— ինչո՞ւ բարքերու այդ անկումը երեւան կու գայ առանձնապէս խորհրդային իշխանութեան տիրապետութեան վեցերորդ եւ եօթերորդ տարիներուն։

Անոր պատճառը պէտք է փնտռել այն դատափարակչական...

...կան ու վարչական քաղաքա-...թեան մէջ, զոր կը գործա-... բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը: ...գիտէք այդ բոլորը հետեւանք ...ն այն չարագործութեանց, կա-...յականութեանց, որոնք այնքան ...ձախ տեղի կ'ունենան երկրին ...էջ տիրողներուն կողմէ իսկ: ...թէ բանաստեղծ Չարենց մը ...ն իրաւունք կը համարէ օրը ...կելով պղծելու փորձ կատարել «Հերոսաբար» վիրաւորել աղ-...ջիկ մը եւ ապա անպատիժ մնալ, ...ո՞ւ անոր օրինակին չպիտի հե-...ւին Նիրսէսեան մը կամ ...Ափքարեան մը: Ինչո՞ւ պէտք Չարենցը ազատօրէն շարունակէ ... այլանդակ անբարոյականու-թիւնը, իսկ Նիրսէսեանը, յան-...քը գործելէ 24 ժամ յետոյ՝ ...անց դատի ու քննութեան գըն-...կահարուի:

Ասոնք հարցեր են, որոնց քիչ ...ը պէտք է անդրադառնար դա-...կան գործավարը, փոխանակ հին ...ղոկալի երգը երգելու:

...գուցէ, ըստ Աշրաֆեանի, Խոր-...ի կառավարութեան Նախագահ ...Միասնիկեանի Հէքեաթային վայ-...ց արարքներուն մեղքն ալ ...կցութեանն է... կամ թէ ...բանաստեղծներ Արտաշէսի եւ ...կերներու կողմէ Օի. խմայլո-...ի վրայ գործադրուած անլուր ...թիւններու պատասխանա-...ներն ալ մենք ենք... կամ թէ ...ի շրջանի իշխանաւորներու ...քերն ալ դաշնակցական ժա-...ութիւն են... թերեւս դաշ-...կցութեան դրդումով տեղի ու-...ցաւ «Զուբարովշչինան»... (կ'ակ-...րկէ այն գարշուրելի պատմու-...թեան, երբ Լենինկրատի մէջ, երե-...ն եկաւ որ քառասուն բոլշեւիկ ...սանողներ յաջորդաբար պղծեր ...ին ուսանողուհի մը):

«Յառաջ»ի բոլոր սիւնակները ...ն բաւեր, եթէ մենք մէկ-մէկ ...թուենք այն քստմնելի արարքները, ...որ կատարեց եւ դեռ կը կատա-...են իրենք կոմունիստներն ու պե-...ական գործիչները: Իսկ չէ՞ որ ...ողովուրդի այլասերած տարրերը ...ն ընդունակ են անմիջապէս ...ն ու մասակարը ընդօրինա-...լու...

Դէմ չենք, գնդակահարեցէք, ...այց միեւնոյն ատեն խոստովա-...նեցէք որ միայն պատիժով չեն ...ժուիր այս աղաւոր չարիք-...ները:

ԱՇՈՏ

ԱՅՍՕՐ ԲՈԼՈՐԴ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՍՐԻԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՅ

Հայաստանի կառավարութիւնը որ դեռ նոր, իր պատժական օրէնքին վրայ աւելցուց նաեւ գնդակահարութեան պատիժը սրիկայական արարքներու դէմ, հետեւեալ հրամանագիրը յայտարարած է.

«Վերջերս ՀՍԽ Հանրապետութեան հողերուն վրայ, մասնաւորապէս Երեւան եւ Լէնինական քաղաքներուն մէջ, ուր հասարակութիւնը շատ աւելի խռնուած է, կը նկատուին սրիկայական երեւոյթներու ուժեղացման դէպքեր: Զանազան քաղաքացիներ՝ անորոշ զբաղմունքի տէր մարդիկ ու մութ տարրեր, փողոցներու անկիւնները, բազմամարդ վայրերուն՝ զբօսավայրերու, ճաշարաններու, կրկէսներու, շուկաներու մէջ եւլն., կը յարձակին քաղաքացիներու վրայ, փողոցային հայհոյանքներով կը վիրաւորեն կամ ծեծի կ'ենթարկեն զանոնք, կը վիրաւորեն կիները, թոյլ չտալով անոնց որ հանգիստ անցնին կամ զուարճանան:

«Նման սրիկայական երեւոյթները յաճախ կը վերջանան ֆիզիքական ծանր վիրաւորումներով, սպանութիւններով եւայլ մարմնական վնասներով: Այս երեւոյթը բացասաբար կ'անդրադառնայ հասարակական աշխատանքներու կանոնաւոր ընթացքին, ընկերվարական շինարարութեան գործին ու կը խանգարէ հասարակութեան հանգիստն ու անդորրը, վտանգ սպառնալով անոնց անձնական կեանքին:

«Նման սրիկայական երեւոյթները վերցնելու եւ հասարակութեան անդորրն ու անձնական կեանքը ապահովելու նպատակով, Ներքին Գործավարութիւնը և ՀՊԲ Վարչութիւնը կը զգուշացնեն բոլոր այն քաղաքացիները, որոնք նման արարքներու վրայ կը բռնուին, կ'ենթարկուին ամէնախիստ պատասխանատուութեան»:

«Բոլոր քաղաքացիները պարտաւոր են՝ — ամէն անգամ որ սրիկայական դէպք մը կը նկատեն — լուր տալ ոստիկանութեան, յայտնելով սրիկայական արարքի մէջ գտնուող անձերուն անունները:

Կը հրամայուի բոլոր վարչական բաժիններու պետերուն ու ոստիկանական մարմիններուն, խիստ միջոցներ ձեռք առնել սրիկայական երեւոյթներու վերացման դէմ, նման արարքներով մեղադրուողները անմիջապէս ձերբակալել, պատրաստել մեղադրագիրը եւ 24 ժամուան մէջ, ուղարկել համապատասխան մարմիններուն:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ.— Ծխախոտի մշակման համագործակցական ընկերութիւնները, խորհրդակցական ժողովներ ունեցած են Երեւանի մէջ եւ քննելով ծխախոտի մշակման պայմանները կարգ մը եզրակացութիւններու յանգած են:

Որովհետեւ ծխախոտի մշակումը մեծ մասնագիտութիւն եւ յատուկ ուշադրութիւն կը պահանջէ, անհրաժեշտ նկատուած է կազմել ղեկավար կեդրոն մը եւ մշակման ծախքերը ապահովելու համար, բացը գոցել պետական պիւտճէին նպաստովը:

Որոշուած է ծխախոտի վարկերը տալ ժամանակին, այսինքն չորս մասնաճարով՝ Մարտ, Մայիս, Յունիս եւ Նոյեմբեր ամիսներուն, որպէսզի չքաւոր ծխախոտագործները կարենան իրենց աշխատանքները կատարել ժամանակին:

Այս տարուան վարկի չափը որ մէկ դեսիատին հողի համար 180 րուբլի է, շատ քիչ կը նկատուի: Նոյնչափ հողի համար Ադրբէջանի մէջ յատկացուած է 310 րուբլի, Վրաստանի մէջ 250 ր. Խորհրդակցական ժողովը անհրաժեշտ նկատած է այդ վարկը բարձրացնել առնուազն 300 րուբլիի, որ պիտի տրուի թէ՛ դրամով, թէ՛ հացամթերքով եւ թէ՛ նիւթերով:

Ծխախոտի մշակումը մինչեւ 1927 արագօրէն զարգացած է Հայաստանի մէջ, բայց այդ թուականէն ասդին՝ կանգ առած է: Պատճառներէն մէկն է բերքերու վաճառման հետ կապուած դժուարութիւնները: Ծխախոտի փոխադրութիւնը հեռաւոր վայրերէն Երեւան՝ կ'իջեցնէ անոր որակը եւ կը բարձրացնէ ծախքերը: Այդ անյարմարութեան վերջ դնելու համար, անհրաժեշտ նկատուած է ծխախոտը գնել տեղին վրայ, իւրաքանչիւր տեղի վրայ ստեղծել պահեստի յատուկ պայմաններ: Իսկ հոն ուր ծխախոտի զարգացման հեռանկարներ կը նշմարուին, պիտի բնակեցուին Թրքահայ ծխախոտագործներ, որոնք իրենց փորձառութեամբ, կրնան մեծ աջակցութիւն ցոյց տալ բնիկ գիւղացիներուն:

259 ԺԱՄ ՊԱՐ

Նիւ Եորքի եւ Շիքակոյի միջեւ, պայքարը կը շարունակուի, խլելու համար պարի առաջնութիւնը:

Անցեալ Շաբաթ օր վերջացաւ մրցումը որ բացուած էր Շիքակոյի հետ: Կը մասնակցէին 137 զոյգեր: Յաղթողները նոր մրցանիշ մը հաստատեցին, պարելով 259 ժամ 45 վայրկեան:

Մրցման ընթացքին, կին մը եւ երիտասարդ մը իրարու սիրահարեցան եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու նշանուեցան: Ներկաները հանգանակութեամբ մը, անոնց նուիրեցին 3500 տոլար, որպէսզի իրենց բոյնը հաստատեն:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԸ ՔՈԼԷՃ ՄԸ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

Հալէպէն կը գրեն թէ Սուրիոյ հայ բողոքական համայնքի եկեղեցականներուն տարեկան ժողովը վերջացած է:

Այս ժողովին մէջ որոշուած է Այնթապ քոլէճը վերաբանալ Հալէպի մէջ, «Աւետարանական ժողովական քոլէճ» անունով:

Կը հաւաստեն թէ քոլէճին ամբողջ գործը պիտի յանձնուի Հայերուն: Ամերիկացիները լոկ պաշտօնեաներ պիտի ըլլան: Քոլէճի տնօրէնութիւնը պէյրութի ամերիկեան եւ ֆրանսական համալսարաններուն եւ կառավարութեան հետ յարաբերութեան պիտի մտնէ, որպէսզի շրջանաւարտ մը կարող ըլլայ շատ դիւրութեամբ գործ գտնել: Անոր համար մեծ զարկ պիտի տրուի ֆրանսերէն ճիւղին: Նիւթական մատակարարութեան համար, Սուրիոյ Հայ Աւետ. եկեղեցիներն ալ տարեկան որոշ գումար մը պիտի տան:

Այս առթիւ ուրիշ աղբիւրէ մը կը ծանուցանեն թէ քոլէճը սահմանուած է միայն պատուելիներ եւ վարժապետներ պատրաստելու, բողոքական եկեղեցիներու եւ դպրոցներու համար եւ թէ վարչութիւնը պիտի գտնուի միսիոնարներուն ձեռքը, ուսուցիչներուն կէսը ոչ-Հայեր պիտի ըլլան եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՐՈՒՅԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՌՕԱՆ, 13 Յունիս.— Լիոնէն 85 քիլոմեդր հեռու, Վալանսի մեծութեամբ եւ Կրենոպլի չքեղութեամբ քաղաք մըն է Ռոան. 2 տարիներէ ի վեր հոն հաստատուած է Խզմիրցի ընտանիք մը, որ առեւտուրով կը զբաղի՝ ան միշտ մնացեր է առանձին:

Քաղաքէն երկու քիլոմեդր հեռու, ութ ամիսէ ի վեր գործի սկսած է Cuprotextile հսկայ ընկերութիւնը՝ որ օրական 2000 քիլոյէն աւելի մետաքս կ'արտադրէ, (տակաւին մեքենաներուն երկու հինգերորդը շարժման մէջ է): Շինուած են շատ գեղեցիկ տուներ, ջուրը, ելեկտրականութիւնը եւ պարտէզը միասին, մէկը միւսէն անջատ, գիւղաքաղաք մը որ կը կոչուի Սէթէ Ժիլէ: Այս տուներէն կը տրուի ընտանիքի բազմանդամութեան համաձայն, 2—3—4—5 սենեակներով եւ խոհանոց: Մենք Հայերս հոս մեծ թիւ մը չենք ներկայացներ: Հազիւ ինը ընտանիք՝ համագումար 49 հոգի: Սակայն կը յուսանք թէ հետզհետէ պիտի շատնանք, որովհետեւ աշխատաւորի պէտք ունին: Այրերուն ժամադինը նախ 2.80 է եւ վերջը իւրաքանչիւր երեք ամիսը կ'աւելցնեն, եւ հիմա 3.10 առնողներ կան. իսկ կիները 8 ժամուան համար կը ստանան 17.90: Բոլորս տեղաւորուելով ուրիշ տեղերու հետ, ապրուստը քիչ մը սուղ է, մանաւանդ կանաչեղէնը: Բայց մեր պարտէզները եթէ լաւ խնամուին, մեր կանաչեղէնը կրնան առատապէս հայթայթել: Հիւանդ գրեթէ չունինք: Մահ երբեք չէ պատահած: Պիտի ունենանք շատ մօտ օրէն հարսնիք մը: Դաշնակցական փոքրիկ խումբ մըն ալ կազմելու գաղափարը ծագեցաւ քանի մը ընկերներու մէջ:

Վ. Ս. Պաքրըճեան

ԾԱՆՕԹ.— Անոնք որոնք կ'ուզեն գործի համար արձանագրուիլ, պէտք է գոտ մէկ ընտանիք ըլլան եւ կամ քոյր ու եղբայր՝ եւ որքան կարելի է բազմանդամ: Ընտանիքի պետը կրնայ բոլորին թուղթերը առնել եւ տրուած հրահանգին համաձայն շարժիլ: Որովհետեւ արձանագրածին պէս տուն եւ գործ չեն տար: Անոնք կը պատրաստեն տուն եւ գործ եւ յետոյ կը կանչեն (3 5 մինչեւ 15 20 օր) նախընտրելով բազմանդամ ընտանիքները: Վիէնէն շատեր եկան եւ բազմանդամ ըլլալու համար բերած են անունները մէկը միւսին անհամապատասխան անգագիրներով... այսպիսիները թող դրամ չծախսեն հոս գալու համար:

ՉԳՈՅՇ

ՎԻԷՆ.— «Յառաջ»ի անցեալ շաբթուան թիւերուն մէջ կարդացինք Վիէնի Հայ Մարզական Միութեան մէկ ազդը եւ հասցէն (դաւթեան):

Եթէ այս գեղեցիկ շարժումը այդ մարդուն հետ կապուած չըլլար, չպիտի գրէի այս տողերը: Նախկին Հնչակեան, յետոյ «Հօկ»ի, յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ., յետոյ «Արարատ» մարզական, յետոյ ռամկավար ու վերջապէս փորձ մը՝ մտնելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ, որուն վաթսուն ֆրանքը գրպանը կը մնայ... Այս մարդը Վիէնի մէջ քանդումի միջոցներ կը խորհի, մոլորեցնելով երիտասարդութիւնը:

Այս առթիւ պիտի թելադրեմ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ իմ բոլոր ընկերներուս եւ մասնաւորապէս մարզիկ երիտասարդներուն որ չխաբուին, եւ շարունակեն անցեալ տարիներու իրենց փայլուն գործունէութիւնը:

Իրազեկ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՋԻԿԸ ԿԸ ՄԱՏՆԷ ԻՐ ՄԱՅՐԸ.— Անցեալներս վայրագ ոճիր մը գործուած էր Լիլի մէջ: Ոստիկանութիւնը երկար պրպտումներէ յետոյ, սկսած էր կասկածիլ կնոջ մը վրայ: Առջի օր, ոստիկանապետը անակնկալ կերպով հարցաքննութեան ենթարկեց կասկածելի կնոջ աղջիկը՝ 15 տարու, որ կատարեալ խոստովանութիւններ ըրաւ: Պատմեց թէ՛ իր մայրը ինչպէս մուրճով մը զինուած, մտաւ դրացուհիին տունը: Քառորդ ժամ յետոյ, երբ վերադարձաւ, մուրճը արիւնոտ էր: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ոճրագործ կինը, որուն տունէն գտնուեցաւ իր ոճիրը պատմող թերթերուն հաւաքածոն: Այս կինը այնքա՜ն շնաչան նկարագիր մը ունէր որ, բնաւ համակրութիւն չէր շահած գիւղին մէջ: Սպանութենէն յետոյ, իր սրճարանին մէջ հաճոյքով պարեց յաճախորդներուն հետ, երբ ոճիրին լուրը տարածուեցաւ՝ ինքը ամէնէն առաջ վազեց զոհին ընտանիքին օգնելու, եւ ոստիկանութիւնը դրաւ սխալ ճամբաներու վրայ:

ՄԱՀԱՑՈՒ ԱՐԿԱԾ.— Քոլոնպի ջուրի գործարանին մէջ, բանուոր մը տանիքին վրայ կ'աշխատէր նորոգելու համար խողովակներ, երբ տանիքը փլաւ ու բանուորը վար ինկած պահուն, ելեկտրական գործիքներու քսուելով ծանր այրուածքներ ստացաւ:

Պ. ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

Թատրոնի յայտնի բեմադրիչ Պ. Ռուբէն Մամուլեան, որ Անգլիոյ եւ վերջերս ալ Միացեալ Նահանգներու մէջ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ, այժմ կը գտնուի Փարիզ, ամառուան արձակուրդը անցընելու համար իր ծնողքին մօտ: Պ. Մամուլեան պիտի վերադառնայ Ամերիկա, ուր պայմանագրութիւններ ունի նոր եղանակին համար:

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նորաւարտ բժիշկ Հայկ Եազմաճեան վերջերս յաջող քննութենէ մը յետոյ արտօնուած է իբրեւ ներքին բժիշկ աշխատելու Սէն նահանգի յիմարանոցներուն մէջ: Այժմ կը պաշտօնավարէ Սէնթ Անի ապաստանարանին մէջ:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻՍ

ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ԼՐԱՆԱՅ "ՅԱՌԱՋ",,Ի Ա. ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼՈՎ ԱՅՍ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ, ԿԸ ՅՈՒՍԱՆՔ ԹԷ ԱՆՅԱՊԱՂ ԻՐԵՆՑ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿԵՆ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ՀԻՆ ԿԱՄ ՆՈՐ ՊԱՐՏՔԵՐ ՈՒՆԻՆ:

"ՅԱՌԱՋ",,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳՈՄԷՇՆԵՐԸ

Հիմա Ալի աւելի աչարկու էր քան Մուսթաֆա: Մարգարէին ...ժը լսելու համար, անպայման կ'ուզէր առաջին կրակը ինքը ...նել: Աչքերը մեծարած, վստահ ...ջլերով, իբր վայրերուն ծանօթ, կը յառաջանար: Վերջապէս Ալլահին ...րքը այդ արդար հրդեհին մէջ պիտի շողար: Այդ պարտուածները, այդ թշուառականները, իր վրայ ձեռք բարձրացուցեր էին: Օհ, այդ կեավուրները: Ինքը, այդ քրիստոնեայ լաճերուն իսկ հեգնանքի առարկան էր եղեր:

Հրդեհը կանխամտածուած կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ: Թուրքերը, կակուղ գետնին վրայ քալելով, հիւղերը ետեւի կողմէն պաշարեցին, իւրաքանչիւրը դէպի զանազան կէտեր ուղղուեցաւ, մեկուսացած հիւղերուն միաժամանակ կրակը տուին, վերջն ալ հիւղերը եզերող ցորենի արտերուն: Քարիւղոտ քուրջերով գործը շուտ կը վերջանայ:

Թեսալիոյ այդ անկիւնը, հունձքը այդպէս տեղի ունեցաւ այդ գիշեր:

Վառած յարդերուն ճարճատիւնը իրարանցում յառաջ բերաւ հիւղերուն մէջ, սարսափահար արթնցան: Ոեւէ աղմուկ չէին լսած նախապէս: Կին մը, ծուխը զգալէ առաջ, չոր կալը խոյս տուաւ, բայց հոն՝ սուրի հարուած մը գետին փռեց զայն: Անոնք որ բոցերու ճարակ չէին ըլլար, այս կերպով կը կորսուէին:

Անգիտանալով ինչ որ դուրսը կը սպասէր իրենց, բնակիչները հրդեհին մէջ խարխափելով դուռերը կը խորտակէին: Լուսնկան կը շողշողար: Հիւղերուն պատուհաններէն ներս թափանցող լուսին լոյսովը կրնային ներսէն իրենց փախուստի ճամբայ մը գտնել: Երբ դուռը մութին մէջ կը մնար, կը զգային թէ կորսուած են, ձեռքերը կը մոլորէին եւ կը դողդողջէին: Շատ չանցած բոցավառ ցորեններուն լոյսը՝ լուսնկային լոյսը խափանեց: Տանիքները կը փլէին: Ալլեւս, փրկութիւնը դուրս դիպուածէ մը կախում ունէր: Առաջին առթիւ դուրս շտապողները, կալին վրայ, զինուորներուն կողմէ բնաջինջ եղան: Բայց, զինուորները, իրենք իսկ, բոցին անմիջական դրգռութեան չէին կրնար հանդուրժել: Արդէն դէպի իրենց գիւղը կ'ուղղուէին: Մեծ կալը այսպէս ազատ կը մնար:

Կիները, իրենց բոցավառ քղանցքներով, տակաւին չոր մնացած ցորեններուն մէջէն կը վազէին պահուըտելու համար հոն: Ուրիշներ, մարգագետինը կ'ապաստանէին: Ոմանք անկիւններու մէջ կը փիղուէին ու այսպէս շատեր շնչահեղձ եղան. կային որ քանի մը քայլ առնելու ուժ կը գտնէին, բայց յետոյ գետին կ'իյնային: Մարդ մը ինքզինքը կրակին մէջ նետեց, առանց գիտնալու թէ ինչո՞ւ, թերեւս հրդեհին մէջ մեռնելու համար: Իրար կը հրմշտըկէին: Ամուսին մը իր կինը կռնակը առած էր եւ կը զգար թէ իր ետեւը կ'այրէր ան: Մայր մը իր զաւակը այնպէս դուրս նետեց որ, պզտիկը անկումէն ջախջախուեցաւ:

Ամէն կողմ սարսափելի ռռնումներ կը լսուէին:

Յանկարծ զարհուրելի, աղէտաւոր դղրդիւն մը լսուեցաւ նոյն իսկ սարսափեցնելով անոնք որ արդէն բոցերու ճարակ ըլլալ սկսեր էին:

Հրդեհի վայրէն անջատ, տեսակ մը քառակուսի չէնքի մէջէն կոտտաղի հառաչներ փայտէ պատերը կը դղրդացնէին: Կարմիր գիշերուան մէջ, երկար եւ ողբալի մռնչիւններ կը բարձրանային: Կարծես թէ պատերէն մէկը տիտանեան ուժի մը տակ տեղի կուտար. հետզհետէ ռումբի մը պէս պիտի պայթէր: Այն պատը չէր որուն վրայ դուռը կը բացուէր. այլ մեծ կողմնակի պատ մը, որ կը ճարճատէր: Ճեղքուեցաւ, ծռեցաւ, ու ճաթեցաւ զանգուածի մը պէս ու յանկարծ դուրս փախան բոլորը մէկ, սեւ բաներ մը, տձեւ, իրարու վրայ ելած գլուխներն ու եղջիւրները իրար խառնուած; բառաչիւններով, մռնչիւններով: գաշտը կ'ողողէին: Ցետոյ անճարակութեամբ, դանդաղօրէն, դժուարաւ անջատուեցան, տարածուեցան, դեղին հողին վրայ սեւ գունտեր որոշուեցան, նախիր մը կազմուեցաւ: Անձկալի կասումէ մը յետոյ սկսան վազել, վազել դէպի առաջ, որոգայթի մէջ ինկած կենդանիի մը յիմարութիւնով, սոսկումով, խելագարութիւնով:

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

Գոմէշներն էին անոնք, ախոռին մէջ բանտարկուած գոմէշները որ իրենք զիրենք դուրս նետեր էին: Նախիրը առաջին անգամ բոցին վրայ ոստում մը ըրաւ: Երկու երեք գոմէշներ, առաջին խոյանքէն մղուած, հրդեհին մէջ սուզուեցան: Անոնցմէ մէկը, արդէն մրկիլ սկսելով, կատաղօրէն՝ այրող ցորեններուն վրայէն ոստում մը ըրաւ ու կռնակին վրայ ինկաւ. ուրիշ մը տաքէն իրծանրութիւնովը փռուեցաւ, երրորդ մը բոցերուն վրայէն ցատկելով միւս կողմ անցաւ, բայց կը վառէր արդէն, փայտի կամ ճերմակեղէնի կտոր մը քամակին վրայ մնացեր էր: Այս կենդանիները, իրենց մորթին դիւրազգացութեան պատճառաւ գիրենք խայթող մեծ ճանճերուն դէմ պաշտպանուելու համար միշտ ցեխի մէջ կը թաւալին:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

թացող ջրօդանաւերուն, սակայն վտանգաւոր է աղէտեալ բեւեռախոյզներուն համար: Սաւնակոյտը կը շարունակէ յառաջանալ:

Ֆրանսացի օդանաւորդ հազարապետ Կիլպօ հսկայ ջրօդանաւով մը երէկ առաւօտ Սէն գետի վրայէն եւ Հավրի ճամբով մեկնեցաւ դէպի Նորվեկիա եւ Պէրկէն: Հօն օդանաւին մէջ պիտի առնէ յայտնի բեւեռախոյզ Ամունտսէնը, ու միասին պիտի երթան Նոպիլէն եւ ընկերները փնտռելու: Ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ Փարիզի Նորվեկեան դեսպանը ընդունելով, մանրամասնութիւններ տուաւ անոր՝ ֆրանս. օդանաւին ծրագրին մասին: Միւս կողմէ Նախարարը իտալական կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրած էր «Փուրքուա-Փա» նաւը՝ Տոքթ. Շարքոյի հրամանատարութեան տակ: Սակայն իտալական կառավարութիւնը հարկ չտեսաւ անոր աջակցութեան:

Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւնները

Հանրապետական կուսակցութեան համաժողովը վերջացաւ երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ: Մասնաւորաբար սուր պայքար մղուեցաւ ընտրական ծրագրին գլխաւոր կէտերուն շուրջ: Առաջին քուէարկութիւնը տուած էր հետեւեալ արդիւնքը. Հուվըր՝ 837 քուէ, Հիւզ՝ 1, զօր. Տօըս 4, Քուլիճ՝ 17, Կոֆ՝ 18, Նորիս՝ 24, Ուաթսըն՝ 45, Քըրթիս՝ 64, Լօուտըն՝ 74: Հինգ հոգի ձեռնպահ էր: Երկրորդ քուէարկութեան առեն միւս թեկնածուները քաշուեցան եւ համաժողովը միաձայնութեամբ նախագահական թեկնածու ընտրեց առեւտրական նախարար Հէրպըրթ Հուվըրը:

Յետոյ տեղի ունեցաւ փոխ-նախագահի թեկնածուին ընտրութիւնը: Քանսասի ծերակուտական Քըրթիս, հնդկական ծագումով, ընտրուեցաւ 1086 քուէարկողներու 1052ին քուէով:

Հուվըր համաժողովին ուղղուած պատգամով մը կը յայտարարէ թէ պիտի շարունակէ նախագահ Քուլիճի քաղաքականութիւնը՝ հետեւելով միաժամանակ կուսակցութեան նոր գծած ծրագրին: «Հանրապետականներու յաղթանակը երկրի գործերուն պիտի ապահովէ կայունութիւն, եւ մղում պիտի տայ արտաքին առեւտուրին: Մեր տնտեսական կեանքին մէջ նոր դարաշրջան մը բացուած է եւ նոր ուժեր եկած են հրապարակ: Մեր բարօրութիւնն ու խաղաղութիւնը պահպանելու համար այս ուժերը տեւական ջանք կը պահանջեն մեզմէ:» Հուվըր կը խոստանայ գոհացում տալ երկրագործներու պահանջներուն:

Փոխ-նախագահի թեկնածու Քըրթիսի շնորհակալութեան խօսքերէն յետոյ ժողովը փակուեցաւ: Նոյեմբեր 6ին պիտի կատարուի նախագահական ընտրութիւնը:

Կրօնքի դէմ հալածանք

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կազմակերպութիւնները նոր կռիւ յայտարարած են կրօնքի դէմ: «Բէզբօժնիք» (Անաստուածներու) ընկերութիւնը կը հաղորդէ որ Խորհրդային Միութեան հողին վրայ տակաւին 205 կրօնական աղանդներ կան, միայն Լէնինգրադի մէջ անոնք ունին 200 շէնքեր, որոնք ուսումնարանի վերածուած են. ասկէ դուրս են այն մատենադարաններն ու դպրոցները, որոնք «հակահամայնավար դաստիարակութիւն կը տարածեն»:

Միւս կողմէ գործավարներու խորհուրդը պատրաստած է օրէնագիծ մը, որով կրօնական կազմակերպութիւններուն կ'արգիլուի կիներու եւ մանուկներու կրօնական հաւաքոյթներ սարքել՝ կարի, գրականութեան եւ երգի ընկերութեանց դիմակին տակ:

ԿՌԻՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Աոջի օր առտուան ժամը 2ին Սէն-Միշէլի պողոտային եւ Ռասին փողոցի անկիւնը կռիւ մը տեղի ունեցաւ գլուխը տաքցած քանի մը ուսանողներու միջեւ: Երկու ոստիկաններ միջամտեցին, սակայն ծեծ կերան ուսանողներէն: Ոստիկաններէն մէկուն բթամատը այնքան վնասուեցաւ, որ ստիպուեցաւ գործը ձգել: Քանի մը ուսանողներ ձերբակալուեցան:

Գանձի պրպտում ծովուն մէջ

Ընդհանուր պատերազմին վերջաւորութեան մօտ, 1917ին, Էլիզապէթվիլ նաւը ականահար կ'ըլլար գերման ընդծովեայի մը կողմէ: Նաւուն մէջ կար թանկարժէք քարերու մեծաքանակ հաւաքածոյ մը, որ այժմ կը գտնուի ծովուն յատակը, 75 մեդր խորութեան վրայ:

Փորձեր պիտի կատարուին գանձը գտնելու համար: Իտալական Արթիլլիօ շոգենաւը, այս նպատակով ճամբայ ելած է:

«Էլիզապէթվիլ» պելճիական շոգենաւ մըն էր, որ Քոնկայէն կուգար. Փորտօ հանդիպելէ յետոյ, Հավր կը մեկնէր եւ մեծ քանակութեամբ ադամանդ կը փոխադրէր, Լոնտոնի գոհարավաճառներուն յատկացուած, երբ ճամբան, Պէլ Իլի բացերը ընկղմուեցաւ գերման ընդծովեայի մը կողմէ:

Գանձերը գտնելու համար, Արթիլլիօ շոգենաւին մէջ կան փորձուած մասնագէտներ եւ անհրաժեշտ ամէն գործիքներ, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ծովուն յատակը պրպտել մինչեւ 150 մեդր խորութեան վրայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան նախագահ Պիատակով ստիպողաբար Մոսկուա հրաւիրուած ըլլալով, յունիս 14ին օդանաւով մեկնեցաւ:

ԱՅՍՕՐ կը սկսի Ֆրանսայի 22րդ. շրջանը հեծելանիւով: Մրցումը, որուն կը մասնակցին 262 հոգի, պիտի տեւէ մէկ ամիս:

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Տիկին Ռութ Էլտըր, որ անցած տարի ձորճ Հէլտըմէնի հետ փորձած էր Ատլանտեանը կտրել եւ ովկիանոսին մէջտեղը վար իջած էր, Փարիզ հասաւ՝ շարժանկարի մասին ուսումնասիրութիւն կատարելու համար:

ԼՈՆՏՈՆ—ԷՏԻՆՊՈՒՐԿ գիծին վրայ արագութեան մրցում մը տեղի ունեցաւ ճեպընթաց կառախումբի մը եւ օդանաւի մը միջեւ, որ 19 հոգի կը փոխադրէր: Օդանաւը ճեպընթացէն կէս ժամ առաջ հասաւ:

ՀԷՐՄԱՆ ՄԻԼԼԷՐ դեռ չկրցաւ կազմել գերմանիոյ նոր դահլիճը: Բանակցութիւնները կը շարունակէ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը կը շարունակուի: Տրամայի, Քավալայի եւ Քսանթիի մէջ, նոր ընդհարումներ տեղի ունեցան բանուորներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ: Քանի մը զոհեր կան: Աթէնքի մէջ գլխաւոր սէնտիկաները, մէջն ըլլալով երկաթուղիներունը, կը խորհրդակցին ընդհ. գործադուլ յայտարարելու համար:

ՇՈՒՏՈՎ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ
ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Ի ՆՊԱՍՏ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ
"ՏՈՐՔ" (Ա.) — ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ (Ա.)
ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՊԷԼՎԻԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՐՄՆ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
"ՏՈՐՔ"Ի ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆԸ, ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ
(ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՀԵՌՈՒ)
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԹՈՒՔԱՐ ԿԱՅԱՐԱՆԷՆ ՄԱՐԶԱՐԱՆ (ԳՈՅ)
Շոգեկառք ամէն 20 վայրկեանը կառ տեւ նոռէն (10 վայրկ.)
Թրամուէյ 54 Թիւ՝ Թրինիթէ - Անկիէն:
ԳԻՆԵՐԸ՝ 5 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ
ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԵՒ ՄՐՑՄԱՆ ՕՐԸ ԿԻՇԷՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ
ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺԻ ԿՈՂՄԷ
մասնակցութեամբ՝ Պ. Ղուկասեանի եւ Տիկ. Իտա Արզի
8 յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի թատրոնին մէջ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ.
ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ 1928
ընտանեկան շքեղ դաշտահանդէս, կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովի կողմէ: Փարիզի մօտ, Ժիւվիզի գիւղաքաղաքը, Սէն գետի գեղածիծաղ ափին վրայ:

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի՝ կը հրաւիրէ Բաբգէն Սիւնի, Վարուժան, Աւտօ, Վահագ, Սիամանթօ խումբերը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 3.30ին Գրադարանի սրահը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիլունի եւ Գ. Ճօլօլեան կը ծանուցանեն թէ այսօր, կիրակի (17 յունիս) ի յիշատակ իրենց ողբացեալ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Այրի Տիկին Արփինէ Վ. Սեւունի եւ իր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր սիրելի ամուսնոյն Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻԻ տխուր մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1928

19 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 677

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԽՈՒԼԻԳԱՆԱԿԱՆ"

Կիրակի օր պարզ հայերէնի վերածելով, հրատարակեցինք Հայաստանի «Ներքգործժողկոմատ»ի և «Հայպետքաղվարչութեան» Մայիս 29 թուակիր հրամանը, սրիկայական դէպքերու մասին։ («Խորհրդային Հայաստան», 30 Մայիս 1928)։

Յիշենք բովանդակութեան գլխաւոր կէտերը.

— «Վերջերս ՀՍԽ Հանրապետութեան հողերուն վրայ, մանաւանդ Երեւան եւ Լենինական քաղաքներուն մէջ, ուր հասարակութիւնը շատ աւելի խռնուած է, կը նկատուին սրիկայական երեւոյթներու ուժեղացման դէպքեր։ Զանազան քաղաքացիներ, անորոշ զբաղմունքի տէր մարդիկ ու մութ տարրեր, փողոցներու անկիւններ, բազմամարդ վայրերու՝ զբօսավայրերու, ճաշարաններու, կրկէսներու, շուկաներու մէջ եւայլն, կը յարձակին քաղաքացիներու վրայ, փողոցային հայհոյանքներով կը վիրաւորեն կիները, թոյլ չտալով անոնց որ հանգիստ անցնին կամ զուարճանան։

«Նման սրիկայական երեւոյթները յաճախ կը վերջանան ֆիզիքական ծանր վիրաւորումներով, սպանութիւններով եւ այլ մարմնական վնասներով»։

Իբրեւ հետեւանք, հրամանագիրը կը սպառնայ ամենախիստ պատիժ, որ այս պարագային կը նշանակէ գնդակահարութիւն, ինչպէս կը բացատրուի «Խորհրդ. Հայաստան»ի նոյն թիւին մէջ հրատարակուած որոշումով մը (1928 Մայիս 29)։

Կիրակի օրուան «Յառաջ»ի մէջ, աշխատակից մըն ալ պարզած էր այս վտանգաւոր երեւոյթին զանազան կէտերը։

Ուրեմն, մեր «անկախ, ազատ» եւ բարեկա՜րգ հայրենիքին մէջ, բարքերը այնքան ապականած, անձնական ազատութիւնն ու ապահովութիւնը այնքան վտանգուած են, որ իշխանութիւնը ուրիշ միջոց չի գտներ, եթէ ոչ դիմել ամենակարող Չեկային (Պետքաղվարչութիւն = Պետական Քաղաքական Վարչութիւն)։ Կարդանք նորէն հրամանագիրը.

— «Այս երեւոյթը բացասաբար կ'անդրադառնայ հանրային աշխատանքներու կանոնաւոր ընթացքին, ընկերվարական շինարարութեան գործին, ու կը խանգարէ հասարակութեան հանգիստն ու անդորրը, վտանգ սպառնալով անոնց անձնական կեանքին»։

Կարելի՞ էր իմանալ թէ ինչո՞ւ այս ահաւոր համեմատութիւնն առած է «սրիկայութիւնը», (հին բառով՝ «խուլիգանութիւն») Հայաստանի մէջ, ուր մարդիկ աւելի չար չեն կրնար ըլլալ, քան եւրոպական ո՛ր եւ քաղաքի բնակիչները։

Բարեբախտաբար այս գործին մէջ ալ մեզի կ'օգնեն իրենք, խորհրդային թերթերը։

Վաղը «Խորհրդային Հայաստան»էն թարգմանելով, պիտի հրատարակենք պատմութիւն մը, որ հարազատութեամբ կը ներկայացնէ «Նոր կենցաղ»ի, բուն բառով՝ սրիկայութեան զարգացման մէկ երեւոյթը։ Ուրիշներ ալ՝ իրենց կարգին։

Առ այժմ ամփոփուինք հրամանագրին շուրջը։

Կացութեան մասին աւելի որոշ գաղափար տալու համար, չմոռնանք յիշել թէ՝ հրամանագիրը կը պատուիրէ բոլոր քաղաքացիներուն, «ամէն մէկ սրիկայական դէպքի մասին անմիջապէս լուր տալ ոստիկանութեան, յայտնելով արարքին հեղինակը»։

Ուրիշ խօսքով, կը բացուի լրտեսութեան եւ փոխադարձ մատնութեան նոր ասպարէզ մը, ճիշդ ինչպէս Թուրքիոյ մէջ, մեզի ծանօթ մատնութեան արհեստին վրայ աւելցած է նոր մը,— «լքեալ» գոյքեր գտնելու եւ կառավարութեան իմացնելու հրապուրիչ զբաղումը։

Հայաստանի Ներքին գործավարութիւնը եւ Քաղաքական Վարչութիւնը (Չեկա) այս հրամանը արձակած ատեն, երեւի մոռցեր են որ իրենց հաստատած կարգուսարքին մէջ, սրիկայութիւնը՝ օրօրոցէն կը սկսի, — ծաղկոցէն եւ տունէն, կոմբջիջներէն, լենինական անկիւններէն եւ գոյնզգոյն ակումբներէն։

Երբ ուսուցիչը լրտեսութեան կը մղէ աշակերտը, անոր հարցնելով ոչ թէ ջուրին կազմութիւնը կամ երեքի կանոնը, այլ հայրիկին եւ մայրիկին առօրեայ խօսակցութիւնը, անոնց կարդացած գիրքերն ու գրած նամակները, այցելուներուն անունները, ազգականներուն յարաբերութիւնն եւ նման բաներ, գնդակահարութի՞ւնն է որ արմատախիլ պիտի ընէ սրիկայութիւնը։

Երբ «կոմիսար» մը կը ցանկայ արուեստագէտի մը կամ հակառակորդի մը կնոջ, եւ մերժում ստանալով, կը քշէ զայն ասպարէզէն, նոյն իսկ հայրենիքէն. երբ երկրին մէկ ծայրէն միւսը գործնապէս կ'ուսուցանեն, աղջիկներուն եւ պատանիներուն, թէ ի՛նչպէս կարելի է մէկ շաբթուան մէջ տասն անգամ ամուսնանալ եւ նոյնքան անգամ ամուսնալուծուիլ, կամ վիժել տալ, իբրեւ «ազատագրեալ», այդ ո՞ր հրամանն է որ պիտի դարմանէ համատարած չարիքը։

Տակաւին չենք խօսիր սրիկայութեան բարձրագոյն դասընթացքներու մասին, որ կը սկսի Երեւանի տոլարով — ինչպէս Երեւան արժաթ — թշուառ եւ լպրծուն ուսանողներ հրապուրելու համար, եւ կը հասնի մինչեւ 150—300ի, հանրածանօթ գրագէտներու համար։

Կարմիր Ռուսաստանի համար կ'ըսեն թէ վերջը-վերջը ընկեցիկ մանուկներն են — 7-9 միլիոնի բանակ մը — որ պիտի ուտեն այդ իշխանութեան գլուխը։

Զարմանցութի՞ւն կ'ըլլար մտածել թէ՝ սանձարձակ անբարոյականութիւնը պիտի սարսէ Երեւանի հրաշխանաւորներուն պատուանդանը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՓԱՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

Ֆրէզնոյի դաշնակցական օրկանը, Ասպարէզ իր սեփական շէնքն ունեցաւ, շնորհիւ ընկերներու զոհողութեան։ Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Ասպարէզ կը նկատէ (31 մայիս).

—«Ասպարէզն ալ ունեցաւ իր նոր շէնքը, Ֆրէզնօ քաղաքի կեդրոնական փողոցներէն մէկուն վրայ, իր սեփական հողին վրայ։ Ատկէ աւելի գեղեցիկ նուէր մը՝ մեր թերթի քսանամեակի առթիւ, անկարելի է երեւակայել։ Քսան տարի շարունակ այս թերթը, իր գաղափարաշունչ եւ զոհաբերող առաջնորդներու շնորհիւ, ղեկավարած է այս գաղութին ազգ.-քաղաքական կեանքը, իբրեւ գործնական ապացոյց իր վայելած ժողովրդականութեան. ան այսօր աւելի ապահով՝ նիւթապէս թէ բարոյապէս, կը շարունակէ իր ազգօգուտ դերը։

Քսան տարուայ ընթացքին Ասպարէզը աստիճանաբար եւ հաստատ քայլերով յառաջդիմած է՝ նիւթապէս թէ բարոյապէս, եւ եղած է այս գաղութի ընկերն ու խորհրդատուն՝ անոր դժբախտութեանց, ձախողութեանց եւ յաջողութեանց ընթացքին։ 1918 թուին, երբ մեր թերթը բոլորեց իր տասնամեակ, անոր գաղափարակից ընկերներն ու համակիրները՝ իրենց նիւթական զոհաբերութեամբ, զօրացուցին անոր հիմքերը՝ տեղափոխելով նոր շէնքի մը մէջ՝ վարձքով, իսկ Լոս Անճէլըսի ընկերներն ու համակիրները՝ հազար տոլար նուիրեցին, գնելով տպագրական մեքենայ մը, որ մինչեւ այսօր ալ հաւատարմօրէն կը ծառայէ այս թերթի կարիքներուն։ 1920 թուին երբ այս շրջանի նիւթական վիճակը լաւ էր եւ ամէն մէկն ալ առատ դրամ ունէր՝ զոհաբերելու, խումբ մը Դաշնակցականներ հազարաւոր տոլարներ հաւաքեցին եւ այսօրուայ գետինը գնեցին՝ 100ով, 150ով, Վէնթուրա փողոցին վրայ, վրան փայտաշէն շէնք մը կառուցանելով՝ իբրեւ Ասպարէզի միայնուն բնակավայր մը։ Քանի մը տարուայ ընթացքին հողերու եւ շէնքի վրայ գտնուած պարտքերը վճարուեցան եւ Ասպարէզը հաստատուն հողի վրայ դրուեցաւ։

Անցեալ տարի, հերոս Անդրանիկի յուղարկաւորութենէն եւ թաղումէն քանի մը օր վերջ, Ասպարէզի շէնքը հրոյ ճարակ դարձաւ։ Մեր հակառակորդներն ուրախացան եւ անոնցմէ մէկը՝ աղայական տիտղոսով անմիտ մը, հրապարակաւ յայտարարեց թէ՝ Անդրանիկի անէծքը եղած է պատճառ՝ մեր շէնքի այրուելուն։

Մեր նոր շէնքը ապացոյց է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարական ուժին, հմայքին եւ անոր անդամներու զոհաբերութեան։ Ֆրէզնօն իր շրջակայ գաղութներով պահպանողական եւ հակադաշնակցական վայր մըն է։ Յեղափոխական տարրերու թիւը համեմատաբար աւելի նուազ է, բայց անոնց զոհաբերութեան ոգին աւելի բարձր է քան աղաներու եւ ռամկավարներու։ Վերջիններս, հակառակ իրենց թուական առաւելութեան եւ նիւթական բարեկեցիկ վիճակին, անկարող եղած են ունենալու իրենց միայնուն թերթը, իրենց հողաբաժինը, իրենց շէնքը եւ մասնաճիւղերը։ Ատոնց փոխարէն անոնք ունին եօթ հազար տոլարէն աւելի պարտք մը, որուն համար բազմութիւններ ամերիկեան դատարաններու դուռը կը մաշեցնեն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պուլկարները աչք ունին Թրակիոյ վրայ

Վերջին թղթաբերով առնուած «Միլլիյէթ»ը (14 Յունիս) կը հրատարակէ պուլկարերէն քարտէս մը, որուն վրայ Պուլկարիոյ սահմանները կ'երկարին մինչեւ Պոլիս, բովանդակելով ամբողջ Թրակիան։ Թուրք թերթը այս քարտէսը արտատպած է Թրակիոյ կազմակերպութեան պաշտօնաթերթ «Թրակիա»յէն, որ վերջերս սկսած է Թուրքիոյ հակառակ եւ «քինախնդրական» յօդուածներ հրատարակել։ Այսպէս, իր մէկ թիւին մէջ գրեր է. «Թրակիացիներ, Թրակիան մեր հարազատ հողն է. անիկա արիւն կուլայ հիմա»:

Թուրք թերթը կը զարմանայ որ մինչ մէկ կողմէ պուլկար պաշտօնական դէմքեր կը յայտարարեն թէ Թուրք կառավարութեան հետ կը փափաքին միշտ լաւ յարաբերութիւններ մշակել, միւս կողմէ թոյլ կուտան որ մարդիկ Թուրքիոյ հակառակ գործեն եւ հրատարակութիւններ ընեն։

Կ'աւելցնէ թէ պուլկար կառավարութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը հանէ Թուրքիա երթալ ուզող Թուրք գաղթականներուն դէմ։ Անոնցմէ կը գանձէ ո՛չ միայն ներկայ, այլ յառաջիկայ տարուան բոլոր տուրքերը։ Զինուորական «պէտէլ» կը գանձէ նոյնիսկ 16 տարեկան անչափահասներէն եւ յետոյ միայն գաղթելու արտօնագիր կուտայ։ Վեցի տեղ 18 ոսկի կը գանձէ անցագրի համար եւն։ Մինչդեռ բազմաթիւ Պուլկարներ Թրակիա եւ Պոլիս կ'երթան եւ իբրեւ կաթի ու պանիրի մասնագէտ Թուրք գործարաններու եւ, վաճառատուններու մէջ կ'աշխատին։

Անգլիա դաշնագիր չի կնքեր Թուրքիոյ հետ

Պոլսոյ անգլ. դեսպանատունը բացարձակապէս կը հերքէ այն լուրը թէ Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջև ոչ-յարձակողական և բարեկամութեան դաշինք մը կնքելու համար բանակցութիւն պիտի կատարուի։ Դեսպանատան շրջանակներուն մէջ կը յայտարարեն թէ «Անգլիա սկզբունքով ո՛չ մէկ տէրութեան հետ չէզոքութեան եւ կամ ոչ-յարձակողական դաշինք կնքած է։ Անգլիա Վէրսայլի եւ Լօզանի մէջ զանազան պետութիւններու հետ կնքուած դաշնագիրներուն եւ Լօքարնոյի դաշինքին հաւատարիմ է ամէն ատեն եւ անոնցմէ դուրս ուրիշ դաշինքներ կնքելու պէտք չի տեսներ։ Դեսպանին Էնկիւրի կամ Լոնտոն երթալու մասին տարածուած լուրերն ալ ճիշդ չեն»։

Օր. Ամելիա կ'երեց Ատլանտեանը

Ամերիկացի Օր. Ամելիա Ըրհարտի օդանաւը՝ «Ֆրէնտշիփ» (Բարեկամութիւն) որ երկու շաբաթէ ի վեր Նիւֆաունտլէնտի առջեւ ծովուն վրայ կը սպասէր, վերջապէս յաջողեցաւ կիրակի առաւօտ ճամբայ ելլել։ Վերջին 13 օրուան մէջ օդանաւը 11 անյաջող փորձեր կատարած էր, իսկ կիրակի օր վեցերորդ փորձէն եւ բեռը թեթեւցնելէ յետոյ միայն կրցաւ օդ բարձրանալ եւ ուղղուիլ դէպի հիւսիս արեւելք։ Օդանաւին գլխաւոր վարիչն է Ուիլմըր Սթուլց, իսկ ուղեցոյցը՝ Լուիս Կորտոն։

Երբ ճամբայ ելան, յայտնի չէր թէ յանդուգն օդանաւորդները ո՞ւր պիտի երթան, Անգլիա՞ կ'իջնէ՞ր, Իրլանտա՞ թէ աւելի հեռուները։ «Ֆրէնտշիփ» ճամբայ ելլելէն վերջ քանիցս անթելով տեղեկութիւններ հաղորդեց։ Սթուլց իր կնոջ ուղղուած անթելով մը կ'ըսէր թէ օդանաւը ձիւնի, կարկուտի եւ մառախուղի մէջէն կ'անցնի Նիւֆաունտլէնտէն 8-900 մղոն դէպի հիւսիս-արեւելք։ Զննորդները տեսան որ «Ֆրէնտշիփ» կ'ուղղուի դէպի Վալէնսիա, Իրլանտայի հարաւակողմը։

Մեկնած ատեն Օր. Ամելիա ամերիկեան թղթակիցի մը միջոցաւ ամերիկեան ժողովուրդին ուղղեց պատգամ մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ անխախտ հաւատք ունի յաջողութեամբ աւարտելու իր ձեռնարկը։

Թերթս մամուլը դրուած պահուն Պըրրի-Փորթէն (Կալլէսի երկիր) հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Ֆրէնտշիփ» յաջողութեամբ ծով իջած է այդ նաւահանգիստին առջեւ ժամը 12.40ին։

∴ Օր. Մապէլ Պոլ, որ ամէն գինով կ'ուզէր Ատլանտեանը կտրող առաջինն կինն ըլլալ, ծրագրած էր երէկ առաւօտ Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելլել դէպի Եւրոպա։ Իմանալով Օր. Ամելիայի մեկնումը, իր սքանչացումն յայտնեց անոր քաջասրտութեան համար։

Թուրքեւպարսիկ համաձայնութիւնը

Մոսկուայի Թուրք դեսպան Թէվֆիք պէյ, որ Աֆղանիստանի Ամանուլլահ թագաւորին հետ Պարսկաստան մեկնած էր, Թեհրան հասած է։ Թէվֆիք պէյ Թեհրանի Թուրք դեսպան Մահմուտ Շեվքէթ պէյի ընկերակցութեամբ այցելած է Պարսկաստանի արտաքին նախարարին, որուն հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է։ Այս տեսակցութենէն յետոյ, պարսիկ կառավարութիւնը կարեւոր հրահանգներ ղրկած է պարսիկ լիազօր պատուիրակ Ֆիրուզի Խանի, որ անմիջապէս այցելած է արտաքին գործավար Թէֆվիք Րիւշտի պէյի։ Այս այցելութենէն յետոյ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ գործավարներու խորհուրդին մէջ բացատրութիւններ տուած է Թուրքեւպարսիկ յարաբերութիւններու մասին։ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ, այս անգամ համաձայնութեամբ պիտի վերջանան Թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները, որոնք ամիսներէ ի վեր կը շարունակուին։

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ գործադուլ հռչակող ծխախոտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

43րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փամպուքճեան կօշիկի «Մոնա» գործարանի աշխատաւորներէն (ցանկը իր կարգին)	1,830.—
Տիկ. Մատլէն Մոմճեան	10.—
գումար	1,840.—
42րդ ցանկին գումարը	56,257.75
ընդհ. գումար	58,097.75

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպէն «Վագըթ»ի թղթակից մը կը գրէ.—

Եւրոպացիները Հալէպի շուկային վրայ սքանչացած են։ Այս շուկան Եւրոպացիներուն եւրեւակայած արեւելեան դէմքերը, գոյներն ու կերպարանքները իրականացուցած է։ Այն կարգ մը առարկաները որոնք ինծ համար բնաւ կարեւորութիւն չունէին, Եգիպտոսի ընկերներուս հետաքրքրութիւնը շարժած էին։ Հալէպի շուկային մէջ Թուրքերէնը իբր պաշտօնական լեզու կը գործածուի. տեղացիները արդէն Թուրքերէն գիտեն, իսկ Հայերը որ Անատոլուի խորերէն եկած են, շատ լաւ կը խօսին զայն։

Հայերուն գլխաւոր արհեստն է ոսկերչութիւնը. ասոնք կարգ մը զոհարեղէններ իբր հնութիւն մեզ ծախելու կ'աշխատէին. բայց ես անոնց ըսի որ ես պոլսեցի եմ եւ գիտեմ թէ ատոնք հնութիւններ չեն, զանոնք իմ ընկերներուս ծախեցէք։

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը հետեւեալ վեց կէտերը կը թուէ, իբրեւ պատճառ սնանկութեանց, որ յաճախադէպ դարձած են վերջերս.—

Սնանկութեանց գլխաւոր ազդակները վեց են.—

1. Վաճառականները, իրենց դրամագլխէն անհամեմատ մեծ գործեր կը տեսնեն, եւ այս պատճառաւ ոչ միայն շահ չեն ըներ, այլ ընդհանրապէս կարեւոր կորուստներ կ'ունենան։

2. Օտար գործարանատէրերը շատ թոյլատու են ապրանք տրամադրելու մէջ, եւ ամէն դիւրութիւն կուտան։ Խաբուելով ասոնցմէ, մեր վաճառականները ապառիկ ապրանք կ'առնեն, եւ չեն կրնար ժամանակին հատուցանել իրենց պարտքը։

3. Պոլսոյ, Էնկիւրիի եւ Իզմիրի նման վայրերու մէջ շատ վարկ կայ։ Եւ կը պատահի որ նոյն վայրին բոլոր դրամատուները գրեթէ նոյնչափ վարկ բանան մէկ վաճառականի։ Մինչդեռ այդ անձին դրամագլուխը հազիւ կը բաւէ մէկ դրամատան վարկը երաշխաւորելու։

4. Հրապարակին վրայ պէտք եղածէն աւելի ապրանք կայ։

5. Վաճառականները չեն գիտեր թէ երկիրը ո՞ր ապրանքներուն պէտք ունի, եւ ի՞նչ չափով։

6. Օտար դրամներու (*գամպիօ*) տեւական ելեւէջը։

Պէտք է կասեցնել այս ընթացքը։ Դժբախտաբար խրատով եւ տեւական միջոցներով կարելի չէ դէմ դնել այս տեսակ կացութիւններու։ Անհրաժեշտ է որ պետութիւնը, դրամատունները, Առեւտրական Սենեակները եւ տնտեսական բարձրագոյն ժողովը միասնաբար պայքարին գործի եւ վարկի այս անիշխանութեան դէմ։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

IV

Վրաց քաղաքական շրջաններում տարածուած է մի առասպել, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը շարունակ արտաքին աշխարհակալ ուժերի օգնութեան է դիմում՝ իր վէճերը հարեւանների հետ կարգադրելու համար։ Սրա գլխաւոր ապացոյցն է նկատւում այն դիւանագիտական աշխատանքը, որ Դաշնակցութիւնը կատարել է, տարիներ շարունակ, արտասահմանում՝ Թրքահայ Դատը եւրոպական պետութիւնների միջամտութեամբ լուծելու նպատակով։ Այս աշխատանքը մի կողմից ծուռ մեկնելով եւ միւս կողմից ընդհանրացնելով՝ վրաց քաղաքական գործիչները կասկածանքի մի թանձր մթնոլորտ են ստեղծել մեր շուրջը. մասնաւորապէս Վրաստանում։ Որեւէ թէկուզ անմեղ խօսակցութիւն մի օտարի հետ բաւական է որ խօսակիցներից մէկը Դաշնակցական լինի— գունաւորւում է այնտեղ իբրեւ դաւադրութիւն հարեւանների եւ, առաջին հերթին Վրացիների դէմ։

Այս կասկածամտութիւնն արտայայտւում է ամէն մի անախորժութեան ժամանակ, որ ունենում են Վրացիները արտաքին քաղաքականութեան մէջ— եւ արտայայտւում է ամենաչնչին առիթներով իսկ։ — Որեւէ ցնդած անգլիացի Թիֆլիսի փողոցներում «Finish Georgia» է՞ պոռացել— դա անպատճառ մեր ներշնչումների հետեւանքն է։ Վրաստանի ներկայացուցիչները 1918ի վերջերին եւ 1919ի սկիզբներին սա՛ռը ընդունելութիւն են գտել Եւրոպայի քաղաքական շրջաններում— սա էլ, ի հարկէ, այլ պատճառներ չի կարող ունենալ, բայց եթէ հայ գործիչների հակավրացական փափսուքները... Ոչի՛նչ որ այդ ժամանակ Անգլիացիները, եւ առհասարակ Եւրոպացիները, գրգռուած էին այն գաղտնի պայմանագրութիւնից, որ «Վրաստանի Ազատութեան Կոմիտէն» 1914ին կնքել էր Թիւրքիայի հետ(*)։ Ոչի՛նչ որ դաշնակիցները դեռեւս թշնամութեամբ լցուած դէպի Գերմանիան՝ խեթ աչքով պէտք է նայէին Վրաստանի եւ Գերմանիայի անցեալ փոխյարաբերութիւններին։ Սրանք չնչին բաներ են մեր «հակավրացական»դաւերի համեմատութեամբ։

Հասկանալի է, ի հարկէ, որ այդօրինակ կասկածամտութեամբ կամ չարամտութեամբ տառապող մարդիկ չպիտի յապաղէին իմ վէճը Ժորդանիայի հետ բացատրելու իբրեւ մի նոր փորձ՝ արտաքին ուժերի միջամտութիւնը հրաւիրելու հայ-վրացական ներքին վէճերի մէջ։ Եւ «Պրոմեթէ»ի ու «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները աւելի չեն փախցնում այդ մասին մի շարք մութ ակնարկներ անելու «որոշ կարգի հայ գործիչների» հասցէին։

Մենք էլ չենք ուզում առիթը փախցնել՝ արտաքին միջամտութիւններ հրաւիրելու հարցը մի անգամ գոնէ ընդհանուր ձեւով դնելու ընթերցող հասարակութեան առաջ, որպէսզի նա մի գաղափար կազմի, թէ ո՛վքեր են մեզ մեղադրում եւ ի՛նչ իրաւունքով են մեղադրում։

Նախ եւ առաջ մի երկու խօսք այն դիւանագիտական աշխատանքների մասին, որ կատարել է մեր կուսակցութիւնը արտասահմանում՝ Թիւրքահայ ժողովրդին սուլթանական եւ իթթիհատական անարգ լծից ազատագրելու համար, եւ որի մէջ իբր թէ ցայտուն կերպով երեւան են գալիս մեր «հակումը դէպի աշխարհակալ ուժերի միջամտութիւնը»։

Կարելի՞ է այս աշխատանքին տալ այն բացատրութիւնը, որ տալիս են մեր քննադատները։ Կարելի՞ է ասել, թէ նրանով մենք կամեցել ենք օտար աշխարհակալ ուժերի միջամտութիւնը հրաւիրել մեր եւ մեր հարեւանների վէճերը կամ փոխյարաբերութիւնները կարգադրելու համար։

Բնա՛ւ եւ երբե՛ք։

Տաճկաստանում մենք վէճեր չենք ունեցել հարեւան ժողովուրդների հետ, այլ մի արիւնոտ դատ սուլթան Համիտի եւ նրա քաղաքականութիւնը որդեգրած Իթթիհատի դէմ, որոնք ցանկանում էին ֆիզիքապէս բնաջնջել հայ ժողովուրդը՝ շահագործելով նրա քիւրտ ու թիւրք հարեւանների տգիտութիւնն ու կրօնական մոլեռանդութիւնը։ Թէ մեր կուսակցութիւնը ինչքա՛ն ջանք է թափել եւ ինչքա՛ն զոհեր տուել այս հարեւան ժողովուրդների հետ գործակցութիւն հաստատելու եւ միացեալ ուժերով յիշեալ գազանաբարոյ քաղաքականութեանը դիմադրելու համար, դա յայտնի է Տաճկաստանի ներքին շարժումներին ծանօթ ամէն մի մարդու։ Բայց մինչեւ որ այս ջանքերն ու զոհաբերութիւնները ցանկալի արդիւնքը կուտային՝ Համիտն ու Իթթիհատը, կարմիր ու սպիտակ ջարդերով սպառնում էին վերջ տալ Թիւրքահայ ժողովրդի գոյութեանը։ Այն դժոխային կացութեան մէջ ոչ մի հնար չունենալով սեփական միջոցներով կամ հարեւանների օգնութեամբ ազատուելու իր գլխին կախուած եաթաղանից՝ հայ ժողովուրդը ակամայ պէտք է ուղղէր իր աչքերը դէպի այն արտաքին ուժերը կամ պետութիւնները, որոնց շնորհիւ Յոյնը, Սերբը, Սեւ-Լեռնցին, Մոլդաւը, Վալաքը, Բուլղարը եւ ուրիշները կարողացել էին փրկուել բնաջնջումից։

Այսօր մեծ իմաստութիւն չէ պահանջւում, ի հարկէ, ապացուցանելու համար, որ համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով եւ արտաքին պետութիւնների դաւաճանական ընթացքի պատճառով, հայ ժողովրդի այս բնական, մարդկօրէն այնքա՛ն հասկանալի յոյսը յօղս է ցնդել։ Բայց հետաքրքրական է։ Թէ ի՛նչ կանէին «Պրոմեթէ» եւ «Անկախ Վրաստան»ի քաջարի հրապարակագիրները, եթէ, Աստուած մի արասցէ, վրաց ժողովուրդը լինէր Թիւրքահայութեան վիճակում...

Ես պնդում եմ, որ նրանք, այս պայմաններում, այլ ընթացք չէին ունենար, քան ունեցանք մենք։ Պնդում եմ, որովհետեւ գիտեմ, որ անհամեմատ աւելի մեղմ պայմաններում էլ նրանք չեն խորշել օտար ուժերի միջամտութիւնից, երբ այդ անհրաժեշտ են նկատել՝ ոչ թէ իրենց ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը պաշտպանելու, այլ նրա ազգային, քաղաքական բաղձանքները իրականացնելու համար։

Այսպէս օրինակ, Վրաստանի անկախութեան խնդրում։ Մինչեւ 1918ի Ապրիլ 9ը Վրաստանը Ռուսաստանի մասն էր կազմում, իսկ այդ թւականից յետոյ դարձաւ Անդրկովկասեան Դաշնակցային Հանրապետութեան մասը։ Հետեւաբար վրաց ժողովրդի քաղաքական վիճակի մէջ որ եւ է փոփոխութիւն կատարելու հարցը հանդիսանում էր կա՛մ Ռուսաստանի եւ կա՛մ Անդրկովկասի ներքին հարց, որի մէջ օտար ուժերի միջամտութիւնը հրաւիրելը անթոյլատրելի պիտի լինէր առնուազն նոյն չափով, ինչ չափով որ այդ անթոյլատրելի է նկատւում տաճկահայկական հարցում։ Բայց ահա մենք տեսնում ենք, որ 1918ի Մայիսին վրաց քաղաքական գործիչները գաղտնի դիմումներ են կատարում, որպէսզի Գերմանիան աջակցի իրենց՝ Ռուսաստանից անջատուելու գործում։

Ի պատասխան այս դիմումների՝ Գերմանիայի ներկայացուցիչ զօրավար Ֆոն Լոսովը 1918 թ. Մայիս 28 թուակիր գաղտնի նամակով, ուղղած Վրաստանի կառավարութեանը, պարտաւորւում է յաջողացնել, որ «գերմանական կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնի աջակցելու Վրաստանին... ռուսաց կայսրութեան կազմից դուրս գալու գործում...»(*)

Ճիշտ է, այս աջակցութիւնը պէտք է տրուէր Վրաստանի եւ Ռուսաստանի բանակցութիւնների միջոցին. բայց ո՞վ չգիտէ, որ այդ օրերին, երբ Գերմանիան Ռուսաստանում տէր ու տնօրէն էր հանդիսանում՝ նրա որ եւ է միջամտութիւնը յօգուտ Վրաստանի՝ անխուսափելիօրէն քաղաքական ճնշման բնոյթ պիտի առնէր Ռուսաստանի վերաբերմամբ։

Արդ, եթէ Վրաց քաղաքացիները չեն քաշւում իմպերիալիստական Գերմանիայի միջամտութիւնը հրաւիրել Վրաստանը Ռուսաստանի կայսրութիւնից անջատելու համար՝ միթէ նրանք մի վայրկեան իսկ կը տատանէի՞ն, որեւէ իմպերիալիստական պետութեան միջամտութեանը դիմելու, եթէ երբ եւ իցէ իրենց ժողովուրդը Թիւրքական կոտորածների մղձաւանջից ազատելու անհրաժեշտութեան առաջ դրուէին...

Եթէ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները այս անցուկը մոռացուկի տալով ցանկանում են խօսել միայն այն աշխարհակալական միջամտութիւնների մասին, որոնք կատարուել են ու կատարւում են մասնաւորապէս անդրկովկասեան ժողովուրդների ներքին փոխ-յարաբերութեանց մէջ, այստեղ էլ լաւ կը լինի, եթէ նրանք շատ կարճ կապեն իրենց խօսքը։ Որովհետեւ նրանք, բացի սնամէջ յայտարարութիւններից եւ յերիւրանքներից, ոչնչով չեն կարող հիմնաւորել իրենց մեղադրանքները մեր դէմ, մինչդեռ մեզ փաստեր չեն պակասում ապացուցանելու համար, որ վրաց քաղաքագէտները այստեղ եւս առաջնութեան դափնին իրենց ձեռքին են պահում։

Այս փաստերից մէկը նրանք կարող են գտնել զօր. Ֆոն Լոսովի վերոյիշեալ գաղտնի նամակին մէջ, որից երեւում է, որ նախ՝ վրաց քաղաքագէտները ջանք չեն խնայել պարտաւորացնելու Գերմանիային, որ նախկին Թիֆլիս նահանգի մէջ գտնուած գաւառները, որոնցից երկուսը հայ - վրացական հողային վէճերի առարկան են կազմում՝ նրա կողմից ճանաչուեն իբրեւ Վրաստանի սեփականութիւն, եւ ապա՝ որ Վրաստանի եւ իր հարեւանների միջեւ ծագելիք խնդիրների դէպքում Գերմանիան Վրաստանի կողմը բռնի (Ibid, էջ 68)։

Այս ջանքերը, ինչպէս յայտնի է, ապարդիւն չանցան։ 1918ի Հոկտեմբերին, երբ հայ - վրացական հողային վէճը առաջին անգամ սուր ձեւով հանդէս բերուեց Հայկական Բորչալուում, գերմանական պահակները արգիլեցին, որ մեր զօրքերը հաստատուեն Թիւրքերից պարպուած հայկական գիւղերում, իսկ Գերմանիայի ներկայացուցիչ զօր. Ֆոն Կրէսը իր միջոցով ազդարարեց Հայաստանի կառավարութեանը, որ մեր զօրքերի առաջխաղացումը կը համարուի պատերազմ Գերմանիայի դէմ, որովհետեւ վերջինս պարտաւորութիւն է ստանձնել Բորչալու գաւառն ամբողջովին Վրաստանի սեփականութիւն համարելու...

Սա աշխարհակալ ուժերի միջամտութի՞ւն է հարեւանական վէճերի մէջ, թէ չէ։ Եւ ո՞ւմ կողմից է եղել այս միջամտութեան հրաւէրը...

Ընթերցողն սպասում է անշուշտ, որ ես խօսեմ եւ այն նոր միջամտութեան մասին, որ պատրաստւում է անդրկովկասեան ժողովուրդների համար «Տաճկաստանի վրայով» յատկապէս «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրների կողմից։ Սակայն մեր ժողովուրդը մահացու վտանգի տակ դնող այս միջամտութիւնը շատ է լուրջ, որպէսզի կարելի լինի անցողակի նրա մասին արտայայտուել։ Նրան մենք կ'անդրադառնանք մի այլ առթիւ։

Այսպիսով տեսնում ենք, որ արտաքին աշխարհակալ ուժերի միջամտութիւնը անդրկովկասեան ներքին վէճերի եւ խնդիրների մէջ հրաւիրելու մոլութիւնը տիրականօրէն իշխում է հէնց այն բանակում, որտեղից մեզ այդօրինակ մոլութեան մեղադրանքներ են ուղղում, առանց որեւէ փաստական հիմնաւորման։

Ճիշտ է ասուած, թէ «գողը գող է փնտռում, իր գողութիւնը ծածկելու համար»։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Այս պայմանագիրը, որով Թիւրքիան Վրաստանին անկախութիւն է խոստանում ի հատուցումն «Վրաստանի Ազատութեան կոմիտէ»ի հակառուսական գործունէութեան՝ հրատարակուեց 1918ի վերջերին, վրացական «Կլթէ» շաբաթաթերթի թիւ 6—7ում։

(*) Զ. Աւալով. «Վրաստանի անկախութիւնը միջազգային քաղաքականութեան մէջ 1918—1921 թուերին», էջ 68։ Ընդգծումները իմն են. Ա. Ջ.։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԵՐՆՈՎ

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆ ՈՐ 35,000 ՀԱՅ ՋԱՐԴՈՒԱԾ Է

Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ը Յունիս 10ի եւ 11ի թիւերուն մէջ կը խօսի Ատանայի դէպքի մասին, որ տեղի ունեցաւ 1909ի Ապրիլի առաջին օրը։ Կը թարգմանենք գլխաւոր մասերը.—

— «Այդ օրը, Ատանայի Թուրքերը յարձակում կրեցին Հայերէն, եւ 14 օր տեւող ընդհարումներէն վերջ, կրցան փրկել իրենց գոյութիւնը։ Ապստամբութիւնը, որ կառավարութեան դէմ չէր, այլ Թուրք տարրին ու անոր գոյութեան, մեր կարծիքով կապ ունի Պոլսոյ Մարտ 31ի յետադիմական շարժման հետ։ Բազմաթիւ փաստերէս միայն մէկը յիշեմ.— Մարտ 31էն քիչ առաջ, Ատանայի Հայոց Առաջնորդը գրաւի դրաւ իր բոլոր ինչքերը, եւ կարելի եղածին չափ շատ դրամ քաշելով գնաց Կիպրոս։ Նպատակն էր մէկ կողմէ չսպաննուիլ, եւ միւս կողմէ շահուոր ազատիլ, եթէ հայկական ըմբոստութիւնը չյաջողէր։

Ատանայի Հայերը ոտքի հանելու գործին մէջ, Հայկ. եկեղեցին շատ աշխատած է, Պրօշակեաններուն, Հնչակեաններուն եւ Դաշնակցականներուն հետ։ Ռուսական հիւպատոսն ալ վարագոյրին ետեւէն կարեւոր դեր խաղացած է։ Ապստամբութեան ատեն, շրջականներէն բազմաթիւ մարդիկ Ատանա մտցուած են, «գործաւոր»ի անուան տակ։

Այնպէս որ, ապստամբութեան վարիչները գիտէին թէ ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ Պոլսոյ յետադիմական շարժումը։»

Յօդուածագիրը յետոյ կը պատմէ թէ դուրսէն եկած հայ մը սպաննեց Ապէնտիար անուն Թուրք երիտասարդ մը, որ ամուսնացած էր հայ աղջկան մը հետ։ Յաջորդ օրը, Հայերը կը փակեն իրենց խանութները, եւ Թուրքերն ալ անոնց կը հետեւին։ Իսկ հայ կուսակցականները ժողովուրդը եկեղեցի եւ դպրոց հրաւիրելով, նոր թելադրութիւններ կ'ընեն։

Միւս կողմէ, զրոյց կը տարածուի թէ Հայերը զինուած են եւ յարձակում պիտի գործեն։ Գուլէ թափուսի մէջ, Տէլի Մէհմէտը կը սպաննուի հայ ֆէտայիի մը կողմէ։

— «Պէտք էր ինքնապաշտպանութեան դիմել, բայց զէնք չկար։ Ժողովուրդը կը յարձակի պետական զինարանին վրայ, ու կ'երթայ դէպի Թարսուս գաւու, Եաղ Ճամի եւ Գայալը, ուրկէ կէս ժամէ ի վեր հրացանաձգութեան ձայներ եւ աղիողորմ ճիչեր կուգային։ Հայերը սուրէ անցուցած էին իրենց ձեռք անցուցած թուրքերը, Արաբները եւ Քիւրտերը։

Ասոր վրայ Թուրքերը փոխադարձութեան կը դիմեն, յարձակելով այն թաղերուն վրայ, ուր ջարդ տեղի ունեցած էր։ Սակայն ջարդ ու փչուր կ'ըլլայ պատուհաններէն նետուած ռումբերէն։ Այդ օրուան կորուստները կ'ըլլան.— 9000 Թուրք եւ 5000 Հայ մեռեալ։

Ռուսերը այդ միջոցին Հայոց խոստացած էին Կիլիկեան կառավարութիւն մը տալ։ Օգտուելով Պոլսոյ մէջ ծագած շփոթութենէն, Հայերը կ'ուզէին անկախութիւն հռչակել Կիլիկիոյ մէջ։

Յետոյ, հայ «քոմիթէճի»ներուն դրդումով, կրակ բացին 8-900 հոգիէ բաղկացեալ հետեւազօրքին վրայ, որ անդորրութիւնը վերահաստատելու եկած էր։ Հայերը ամէնէն աւելի ռումբ կը գործածէին, եւ այս պատճառով շատ վնաս տուին Թուրքերուն։

Բայց շրջակայ գիւղերը օգնեցին իրենց ազգակիցներուն, եւ «չաքմախ»ով, «սաթաղան»ով ու տապարով դիմադրեցին ռումբերու եւ հրացաններու ուժեղ կրակին։

Հայկ. երկրորդ ըմբոստութիւնը 18 ժամ տեւեց, եւ կրակը դադրեցաւ միայն այն ատեն, երբ հրդեհուեցան Հայոց ապաստանած տեղերը։ Ասկէ յետոյ, իբրեւ հետեւանք կատղած «քոմիթէճի»ներու գործունէութեան, փոխադարձ սպանութիւնը (մուգաթէլէ) քաղաքէն գիւղերը տարածուեցաւ ու արդիւնքը.— 19,000 Թուրք եւ 35,000 Հայ սպաննուեցան։ Հարիւր հազարաւոր ոսկիի հարստութիւն մըն ալ փճացաւ։

Ահա այսպէս դժուարութեամբ վերջացաւ հայկական այս ոճրագործութիւնը։

Թուրքերու անսահման հայրենասիրութիւնն էր որ արգիլեց Ատանայի բաժանումը եւ Հայերուն ձեռքն անցնիլը։

Այս հայրենասիրութիւնը երեւան եկաւ ֆրանսական գրաւման ընթացքին ալ, երբ Ֆրանսացիները շատ երես տուած էին Հայերուն։ Հակառակ «Թանք»երուն, սաւառնակներուն, Հայոց կազմած վրէժխնդրական լեգէոններուն, թնդանօթին ու հրացանին, Թուրքը չընկրկեցաւ, եւ աչք բանալ չտուաւ գրաւողներուն։ Այնպէս որ, անոնք ստիպուեցան թողուլ եւ հեռանալ»։

*** Թերթը յետոյ կը խօսի Ատանայի տնտեսական կացութեան մասին, եւ կ'ըսէ թէ «դժբախտաբար բամպակը շուտով պիտի անցնի օտարներուն ձեռքը, նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ անցած է»։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽՈՀԱՆՈՑ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Հանրային խոհանոց-ճաշարանները հետզհետէ կ'ընդհանրանան Ռուսիոյ մէջ։ Նիժնի-Նովկորոդի մէջ, առաջին փորձ մը յաջողած ըլլալով, Մոսկուայի մէջ ալ կը ջանան նոյնը ընել, այս նպատակով պիտի ձեռնարկեն «գործարան»ի մը շինութեան, որ պիտի կարենայ իբր թէ հաւաքաբար կերակրել քաղքին աշխատաւոր բազմութիւնները։ Այս «գործարան»ը պիտի կարենայ 12000 ճաշ պատրաստել օրական, որուն կէսը, բանուորները պիտի ուտեն տեղին վրայ, իսկ մնացեալը պիտի բաշխուի գործարաններու մէջ։ Ապուրները եւ ճաշերը պիտի պատրաստուին 21 կաթսաներու մէջ. կերակուրը պիտի եփի հսկայական օճախներու վրայ։ Ճաշարաններուն մէջ, 1500 հոգի պիտի կրնան քով քովի նստիլ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՉՔԵՐԸ

Աչքը կը ծառայէ տեսնելու մեզ շրջապատող առարկաները, որոշելու անոնց ձեւը, գոյնը, մեծութիւնը, դիրքը, հեռաւորութիւնը, շարժումը եւայլն։

Աչքին առողջապահութիւնը կը կայանայ այն նախազգուշութեանց մէջ, զորս պէտք է ձեռք առնել անվթար պահելու համար աչքի պէս փափուկ ու թանկագին զգայարան մը։ Ասոր համար պէտք է խուսափիլ այն բոլոր ազդեցութիւններէն, որոնք կը գրգռեն կամ կը յոգնեցնեն աչքերը։

Սաստիկ հովը, կազը, շոգին, ծուխը եւ ամէն տեսակ փոշիներ կը գրգռեն աչքը, ուստի եւ այս պատճառով պէտք է կարելի եղածին չափ զգուշանալ անոնցմէ։ Աչքին մէջ օտար մարմիններու ներկայութիւնը բորբոքում առաջ կը բերէ, հետեւաբար պէտք է առանց ժամանակ կորսնցնելու զգուշութեամբ դուրս հանել այդ օտար մարմինները, ոլորուած լաթի կամ թուղթի կտորի մը ծայրով։

Զօրաւոր լոյսը, երկարատեւ ու մանրակրկիտ աշխատութիւնները, ինչպէս՝ ասեղնագործութիւնը, կարը, նուրբ առարկաներու շինութիւնը կամ նորոգութիւնը կը յոգնեցնեն տեսողութիւնը։ Երկարատեւ ընթերցումը, գիրը, գծագրութիւնը նոյնպէս կը յոգնեցնեն աչքերը եւ կարճատեսութիւն կը պատճառեն։

Հետեւաբար, պէտք է աշխատութեան յարմար ակնոցներ գործածել, եւ երբեմն երբեմն ընդհատել աշխատութիւնը, տալու համար աչքերուն պէտք եղած հանգիստը։

Բոցին լոյսը երբեմն ցանցակերպ թաղանթին խանգարում պատճառելով, առաջ կը բերէ դալտոնականութիւն (daltonisme) կոչուած հիւանդութիւնը, որուն հետեւանքով աչքը կը կորսնցնէ գոյներ զանազանելու կարողութիւնը։

Արհեստական լոյսերը, ինչպէս քարիւղի, օդային կազի եւ ելեկտրական լոյսերը ճերմակ ու դողդոջուն են, եւ իրենց այդ յատկութեամբ վնասակար տեսողութեան։ Ամէն պարագայի մէջ, հակառակ իր նախնական ձեւին, նախընտրելի է մոմի կամ իւղային լուսաւորութիւնը։

Ճերմակ լոյսը վնասակար է տեսողութեան։ Ձիւնը իր սպիտակութեան պատճառաւ արեւէն ստացած լոյսը ցոլացնելով կը վնասէ աչքերուն. այս պատճառով ձիւնապատ երկիրներու մէջ ճամբորդողները իրենց աչքերը ձիւնի ցոլացման դէմ պաշտպանելու համար, գունաւոր ակնոցներ կը գործածեն։ Հիւսիսային բեւեռի բնակիչները ձիւնին պատճառով յաճախ կարճատես կ'ըլլան, եւ երբեմն առաջացած տարիքի մէջ բոլորովին կը կորսնցնեն իրենց տեսողութիւնը։

Պիւֆոն ըսած է.— «Տկար լոյսը աչքը կը յոգնեցնէ, իսկ սաստիկը կը վնասէ անոր»։

Սնունդներն ու ըմպելիները նմանապէս մեծ ազդեցութիւն ունին տեսողութեան վրայ։ Արիւնոտելու ենթակայ կամ զգայուն աչք ունեցողները պէտք է զգուշանան ոգելից ըմպելիներու գործածութենէն։

Գլխու վրայ տրուած հարուածները կը վնասեն աչքերուն։ Ակռայի ցաւը կրնայ տեսողութեան խանգարում պատճառել։ Պաղ կամ խոնաւ օդն ալ կրնայ վնասել աչքերուն։

Ամէն հնարաւորութեամբ մարմիններէ արձակուած լոյսերը աչքերուն մէջ թափանցելով միշտ աչքի զգայուն թաղանթին վրայ կը նկարեն պատկերները։ Սակայն երբեմն սահմանէն չափազանց կորնթարթութեան պատճառով մարմիններու պատկերները զգայուն թաղանթէն առաջ կը նկարուին, որով առարկաները մօտէն աւելի լաւ կը տեսնուին։ — Ինչպէս յայտնի

...աչքին այս տկարութիւնը ...կարճատեսութիւն (myopie) կը ...ունի, որ աւելի յաճախադէպ ...աշակերտներու եւ մտքի աշ- ...խատաւորներու քով, որոնց տե- ...սողութիւնը կը կարճնայ յարա- ...տեւ կարդալէն ու գրելէն:

Կարճատեսները պէտք է երկ- ...գաւոր (biconcave) ակնոցներ ...գործածեն, իրենց աչքերուն ...ոսպնեակին չափազանց կորու- ...թիւնը չափաւորելու համար: ...ոսպնեակին կորութիւնը տարի- ...քին յառաջացումով կը չափա- ...ւորի, այն պատճառով տարէց ...կարճատես կ'ըլ- ...լայ:

...Անոնց քով աչքին սառնե- ...ակն, ընդհակառակն, բաւական ...ինքնիրմէ հըլլալով եւ կամ ...կանոնաւոր ցիլինդրերը զօրա- ...ւոր հըլլալով, ղիտուած մարմին- ...ները զգալուն թաղանթին միւս ...կողմը կը նկարուին. ասոր հե- ...ռատեսութիւն (presbyte) անունը ...կուտան, որ աւելի տարէց մար- ...դոց եւ ծերերուն յատուկ է: Տա- ...րիքին անցումով սառնենիին կո- ...րութիւնը ինչպէս նաեւ զայն ...շափաւորող մկանին զօրութիւնը ...կը նուազի, որով հեռատեսու- ...թիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ: ...Ոսպնեակին անբաւական կորն- ...ութիւնը չափաւորելու հա- ...մար, հեռատեսները երկկորն- ...աւոր (biconvexe) ապակիէ ...ակնոցներ կը գործածեն:

Կարճատեսները կրնան եր- ...կար ատեն աշխատիլ ակնոցով, ...մինչդեռ հեռատեսներուն աչքե- ...րը շուտով կը յոգնին ակնոցի ...գործածութենէն:

Առողջ ու հեռատես աչքերու ...համար ակնոցի գործածութիւնը ...միայն աւելորդ, այլ եւ վնա- ...սակար է:

Երբեմն աչքի շարժիչ մկան- ...ներուն կարճութեամբ կամ զօ- ...րութեամբ, աչքին գունտը մէկ ...կողմ կը ծռի, որմէ առաջ կու- ...գայ շլութիւն (strabisme), զոր ...կարելի է դարմանել կտրելով ...կարճ կամ զօրաւոր մկան- ...ները:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

...ՆԱՑԻ ԵՒ ԵՍՔԻՄԱՑԻ ԻՐԱՐ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՆ

...Անցեալ օր Փարիզի արուարձան- ...ներէն մէկուն կայարանը կը սպա- ...սէինք:

...Ներս մտան երկու տիկիններ՝ ...մէկը պառաւ, միւսը մանկամարդ, ...մեր դիմաց նստան: Մանկա- ...մարդը իր ձեռքի պայուսակին ...մէջէն հանեց հարիւր ֆրանքնոց- ...ներու տրցակ մը ու սկսաւ բարձ- ...րաձայն համրելով՝ հարիւր, երկու ...հարիւր, հինգ հարիւր տալ պա- ...ռաւ տիկնոջ, որ երեսը անդին ...դարձուցած շրջագգեստին քղանց- ...քը վերցնելով՝ գետեղեց զանոնք իր ...անտեսանելի գրպանին մէջ:

Մանկամարդ տիկինը, որ «սա- ...ուն» ֆրանսերէն կը խօսէր, նոյն ...պայուսակէն հանեց հազար ֆրանք- ...ներու թանձր տրցակ մը, որին ...համրելու պէս բաներ մը ...քանի մը անգամ իրարմէ ...հեց եւ իրարու միացնելէ յե- տոյ դրաւ զանոնք պայուսակին մէջ:

Զարմանալին հոն էր, որ ման- կամարդ տիկինը, որ կ'երեւի կրկին պատճառներ ունէր հպարտանա- լու, «սահուն» ֆրանսերէն խօսե- լուն եւ քանի մը հազար ֆրանք ունենալուն համար, կը հասկնար պառաւ խօսակցին լեզուն, որ ֆրանսերէն չէր, այլ... թուրքերէն:

Վերջապէս կառախումբը կը հասնի: Երկու բարեկամ կը մտ- նենք վակոն, ուր արդէն կը գտ- նուէր ֆրանսացի ճամբորդ մը, որ աչքերը լայն բացած՝ ապշահար մտիկ կ'ընէր երկու խօսակիցները: Միայն մանկամարդին լեզուն կը հասկնար անշուշտ, իսկ պառաւին լեզուէն բան չէր հասկնար, քանի որ այս վերջինը «Օ գատար թէր- լէտիմ քի, սու իչինտէ գալտըմ»ի նման ագռաւային բարբառով մը իր ֆրանսագէտ խօսակիցը կը գո- հացնէր: Ոչ միայն ֆրանսացիին համար շատ տարօրինակ էր կա- տակերգական այս պատկերը, այլ մեզի համար ալ, որովհետեւ չլսուած բան մըն էր մեզի համար, որ Թուրք մը իր թուրքերէնով, ֆրանսացի մը իր ֆրանսերէնով ի- րարու հետ պիտի խօսին ու փո- խադարձաբար իրար պիտի հաս- կնան: Կ'երեւի Չինացի մը եւ Եսքիմացի մըն ալ այս կերպով իրար կը հասկնան:

Ֆրանսացի ուղեւորը հետզհե- տէ սրտնեղութեան նշաններ ցոյց տալ սկսաւ իր դէմքին վրայ: Եւ գուցէ քրտահնչիւն ֆրանսերէնին համարչէ որ զարմանալէ աւելի գոյ- րացած էր այլ «Il vient souvent chez son! fille»ի պէս «սահուն» նախադասութիւններուն մէջ սա- հուն կերպով սպրդող «սխալ»նե- րուն համար:

Երկու բարեկամ, մեր կրաւո- րական դիրքէն ելլելով, սկսանք բարձրաձայն խօսիլ «հայերէն», հակառակ «ցած ձայն»ով խօսե- լու մեր սկզբունքին եւ միջա- վայրի սովորութեան, որպէս զի հասկնանք թէ՝ Չինացի եւ Եսքի- մացի տիկինները պիտի լռե՞ն մե- զի նման, իրենց կարգին մեր խօ- սակցութիւնը մտիկ ընելու հա- մար: Եւ ահա յանկարծ «քրտինք ջուրեր»ու մէջ մնացող տիկինը կը սկսի քրտահնչիւն ֆրանսերէնի, նոյնքան «սահուն» եւ գուցէ նոյնքան սխալներով, որքան իր խօսակցին ֆրանսերէնը եւ արագ- արագ կը գլորէ «Քօնսթանթի- նոպըլ»ի եւ «Մատամ Իւթիւ- ճեան»ի նման «արեւելք» բուրող կարգ մը խօսքեր ու բառեր:

Զարմացանք որ այս երկրին մէջ կամ այլուր, ամէն տարօրի- նակութիւն, աւելի ճիշդը, ամէն այլանդակութիւն արեւելքէն է որ կուգայ: «Լօյս յԱրեւելից»...:

Յովհ. Պալէսեան

ՅԱՌԱՋԻ
ՆՈՐ ՄԸ ԵԻՍ
(31 Մայիս)

Հրանտ Տէվլէթեան, ներկա- յացուց իր նոր արտադրած ա- զատ եւ տաղաչափուած բանաս- տեղծութիւններէն մաս մը:

Ոստանիկ.— Տէվլէթեանի մօտ չկայ ըսուելու աստիճան քիչ է ինքնատպութիւնը, երա- ժշտութիւնը, գոյնը: կան միայն փիլիսոփայական փորձեր:

Ֆրէնկեան.—Ոտանաւոր գրած է ան: բանաստեղծութիւնը իր կոչումին մէջ չէ հոս: Առօրեայ մտածումներ միայն՝ յօգնած կեանքէ մը վերջ արտադրուած:

Բալուեան.— Շատ յատկա- նշական է որ Տէվլէթեան քանի մը ամսուան մէջ ահագին քա- նակութեամբ ոտանաւոր արտա- դրած է: Հեշտութեամբ արտա- դրուած գործեր են անոնք: Մինչ- դեռ, օրինակ, Սիամանթօն իր մէկ կտորէն վերջ 15 օր հիւանդ կ'ըլլար: Հակառակ որ այս գր- ուած բաներուն մէջ կան թէ՛ երաժշտութիւն թէ՛ պատկեր, բայց բանաստեղծութեան ան- հրաժեշտ տարրը կը պակսի:

Բոչարեան.— Այս ոտանա- ւորներուն մէջ եթէ չկայ քնա- րականութիւն, զգացում եւայլն, կայ թատերականութիւն: բեմա- կան գործողութեան մէկ փոք- րիկ շարժումն է կարծես որ իր մէն մի ոտանաւորներուն մէջ կ'իշխէ: կարելի է ըսել որ ասի- կա նոր ձիւղ մըն է:

Տիրկաթին

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի արտաքին նա- խարար Միխալաքօփուլոս հե- տեւեալը կը յայտարարէ Թուրք եւ հելլէն բանակցութեանց մասին.

Երկու տարի առաջ, ընտրու- թիւններու նախօրեակին, հրապա- րակով յայտարարեցի թէ Թուր- քիոյ եւ Յունաստանի շահը կը պահանջէ մոռնալ անցեալը եւ բարեկամական գործակցութիւն մը ապահովել երկու երկիրներու միջեւ: Այդ առթիւ աւելցուցած էի թէ երկու երկիրները պէտք է սահմանափակեն իրենց սպառա- զինութիւնները:

Անմիջապէս որ արտաքին նա- խարարի պաշտօնը ընդունեցի, սկսայ գործադրել այդ ծրագիրը: Կուսակցութեանց պետերու հա- ւանութիւնը ստանալէ յետոյ, ուղղակի առաջարկ ներկայացուցի Թուրքիոյ: Այս ձեռնարկին հե- տեւանքով, Լօքարնոյի ոգիով ի- րաւախոհական եւ ոչ-յարձակողա- կան դաշինք մը կնքելու համար բանակցութեանց ձեռնարկուեցաւ:

Բանակցութեանց ընթացքին կարգ մը խնդիրներ ծագեցան, մասնաւորաբար փոխանակութեան խնդիրներու շուրջ: Մարգարէ ըլ- լալու պէտք չկայ, հասկնալու համար որ բարեկամական դա- շինքը ոեւէ օգուտ կամ հետե- ւանք չպիտի ունենար, եթէ նա- խապէս լուծուած չըլլային փոխա- նակութեան խնդրին վերաբերեալ վիճելի հարցերը: Այս պայման- ներուն մէջ, անհրաժեշտ դատե- ցինք նախ կնքել մասնաւոր հա- մաձայնութիւն մը, որ վերջ պի- տի տար թիւրիմացութիւններուն:

Ճիշդ չպիտի ըլլար ի զօրու եղող դաշինքներու բարեփոխու- թիւնը պահանջել, որովհետեւ մի- ջազգային դաշինքները պէտք է միշտ յարգուին: Միայն թէ երկու կողմերուն պարտականութիւնն է լաւագոյն եւ աւելի արագ միջոց- ներու մասին խորհիլ: Այս տեսա- կէտէն առաջնորդուած, չենք ու- զեր մեր պայմանները պարտադրել բայց միեւնոյն ատեն չենք կրնար բոլորովին հակառակ տեսակէտներ ընդունիլ: Մենք կը պահանջենք որ վիճելի խնդիրները իրաւախոհա- կան եղանակով լուծուին: Ներկայիս այս խնդրին շուրջ բանակցութիւն- ներ կը կատարուին երկու կառա- վարութիւններուն միջեւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Թուրքիա խիստ բնականոն քաղաքական յարաբերութիւն- ներ ունի Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Ռուսիոյ հետ: Միայն Ֆրանսայի հետ հետեւեալ վիճելի խնդիր- ները կան.

1. *Սահմանային խնդիր,*
2. *Սուրիական եւ Թրքահպա- տակներու հարցը,*
3. *Իսկէնտէրունի խնդիրը:*

Սահմանային խնդիրը հետե- ւեալն է.— Նկատելով որ արդի սահմանագիծը անբնական է, Թուրքիա կը պահանջէ կարգ մը աննշան փոփոխութիւններ կա- տարել, բնական բնոյթ մը տա- լու համար սահմանին:

Ֆրանսա սակայն չընդունիր այս տրամաբանական առաջար- կը: Այս պատճառով է որ Դա- նիացի գնդապետ Էրնսթի նա- խագահութեան տակ գտնուող սահմանագծման Խառն Յանձնա- ժողովը չի կրնար իր պաշտօնը կատարել:

Ասկէ զատ, Թուրքիոյ տեսա- կէտով, Մէրսինցի եւ Ատանացի օրթոտոքս Յոյներն ալ փոխա- նակութեան ենթակայ են, հե- տեւաբար Թուրքիա ստիպուած է գրաւել անոնց կալուածները:

Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ խնդրոյ առարկայ անձերը Արաբ են եւ փոխանակութեան ենթա- կայ չեն կրնար ըլլալ: Այս առ- թիւ Ֆրանսական իշխանութիւն- ները երբեւ փոխադարձութիւն սուրիաբնակ Թուրքերու կալ- ուածները գրաւելու ելած են:

Գալով Իսկէնտէրունի խնդի- րին՝ ըստ ֆրանքօ-թուրք հա- մաձայնագրի տրամադրութեանց, Իսկէնտէրունի շրջանին մէջ ինքնավար վարչութիւն մը պէտք է հաստատել: Ֆրանսա- ցիները սակայն մէկ-երկու տե- ղացի պաշտօնեաներ նշանակե- լով բաւականացած են: Մինչ- դեռ ըստ համաձայնագրի, պաշ- տօնեաներն ու ոստիկան զին- ւորներն ալ մէջէն ըլլալով, պէտք է տեղացիներէ կազմուած իշ- խանութիւն մը հաստատէին:

Միւս կողմէ կը հասկցուի թէ այս տարակարծութիւններուն պատճառով իտալօ-թուրք դա- շինքին կնքումը դժգոհութիւն պատճառած է Ֆրանսայի: Յոյս կայ սակայն որ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գո- յացնել երկու երկիրներու մի- ջեւ, որոնց յարաբերութիւնները յենած են երկարատեւ բարեկա- մութիւններու վրայ:

Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի ներքին նախարար Պ. Ալպէր Սարօ — որ նախա- պէս Էնկիւրիի ֆրանսական դես- պանի պաշտօնը վարած էր — մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի ճամ- բորդէ՝ ֆրանքօ-թուրք յարաբե- րութիւնները ամրապնդելու համար: Կ'ըսուի նաեւ թէ ար- տաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, որ մօտ օրէն Ա- պահովութեան Միջազգային Խորհրդաժողովին պիտի մաս- նակցի, մինչեւ Փարիզ պիտի երթայ՝ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին հետ բանակցելու: Այս հանդիպումի ընթացքին, խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին վիճելի խնդիրները հարթելու մասին: Կ'ըսուի թէ ֆրանսական նոր դեսպան Պ. Շանպրէօն խնդրոյ առարկայ բանակցութիւններէն յետոյ պի- տի գայ Թուրքիա:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զ. Ռ. Մ.Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, *16 Յունիս.*— Զ. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը բոլորեց իր առաջին վեցամսեան: Իր գոյութեան առաջին օրերուն իսկ ան կրցած է իր շուրջը հա- մախմբել հետաքրքիր երիտա- սարդութիւն մը, դառնալով կեն- դանի ազդակ մը:

Զ. Ռ. Միութիւնը իր բաց- ման հանդէսէն յետոյ կազմա- կերպած է համազգային սգա- հանդէսը եւ նուագահանդէս մը: Քաջալերուած Լիոնի հայ հասա- րակութեան կողմէ, անիկա մօտ օրէն պիտի կազմակերպէ նաեւ հանդէս մը «Մշակոյթի օր»ուան համար:

Ջանք թափուած է որպէսզի Լիոնի շրջականերն ալ ունենան համանուն մասնաճիւղեր: 15 օրէ իվեր կազմուած է մասնա- ճիւղ մը Տեսինի մէջ եւ մօտերս պիտի կազմուի նաեւ փօն տը Շէ- րիւիի մէջ:

Լիոնի հայ հասարակութեան կը մնայ քաջալերել նման օգտա- կար միութիւնները, որոնք իրենց գոյութեամբ կրնան վառ պահել ազգային ոգին, այս օտար ափե- րուն վրայ:

*** Կ'իմանանք թէ Լիոնի «Նաւասարդ Գեղարուեստասիրաց» միութիւնը չէ յանձնած այն 210 ֆրանք գումարը, որ պէտք էր յանձնուէր Զ. Ե. Ռ. Միութեան, համաձայն իրենց ծրագրին, քանի որ միութիւնը լուծուած է չորս ամիսէ ի վեր:

Գեռատի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՏ ԿԸ ՍԻՐԷՐ ԻՐ ՄԱՅՐԸ.— Պանեոյէի մէջ, միասին կ'ապրէին մայր ու տղայ, 70 եւ 50 տարու:

Առջի օր, երբ անոնց դուռը սովորականէն շատ ուշ, դեռ փակ կը մնար, դրացիները իրար անցան, զարկին, պատասխան չառին ու կասկածելով, լուր տուին ոստիկա- նութեան: Դուռը խորտակելով, ոստիկանները ներս մտան: Տղան, ձեղունէն կախուած էր, իսկ մայրը անկենդան կը պառկէր անկողնին վրայ: Սեղանին վրայ, ոստիկանա- պէտին ուղղուած նամակ մը կար, որով տղան կը յայտնէր թէ վերջ կուտար իր կեանքին, բայց որով- հետեւ չէր ուզեր որ իր մայրը մինակ մնայ աշխարհի մէջ, կը կտրէր նաեւ անոր կեանքին թելը: Նախ պառաւը խեղդեր էր շղարշով մը, վրան դրեր էր խաչ մը եւ ծաղիկներ, յետոյ ինքզինքը կա- խեր, նախապէս յանձնարարելով պսակնել եւ երկու դագաղ:

Մայր ու տղայ, տարիներ ա- ռաջ արգելափակուած էին յիմա- րանոցի մը մէջ, ու վերջերս տղան, յաճախ անձնասպան ըլլալու մտա- դրութիւններ յայտնած էր:

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ

Փարիզի ռուսական *Պոսլեդ- նեյա Նովոստի* (Վերջին Լուրեր) թերթին 16 Յունիսի թիւին մէջ, ռուս յայտնի գրող եւ պետական թատրոններու նախկին կառա- վարիչ իշխան Վոլկոնցկի կը հրատարակէ յօդուած մը Պրիւ- սէլի ռուս ցուցահանդէսին մա- սին: Իշխանը այս առթիւ խօսե- լով Հայ նկարիչ Շիլտեանի մա- սին, կը գրէ.

«... Բայց չեմ կրնար չըսել, որ ինծի համար կատարեալ յայտնութիւն էր նկարիչ Շիլտ- եան: Անոր «Սպանիացի կիթա- ռիստը» եւ «Մերկ կինը» անմո- ռանալի են: Առաջինին մէջ կ'ապ- րի ուժեղ իրապաշտական դի- մանկարներու աւանդութիւնը, եւ զօրաւոր է իր արտայայտու- թեամբ: Իսկ «Մերկ կինը»՝ Ցիցիա- նիի «Վեներայի դիրքին մէջ», որ- մէ բաբախուն կեանք կ'արտա- հոսի, մեզի խորհիլ կուտայ Մա- նէի «Օլիմպիա»յին եւ Գոյայի «Մա- խա»յին: Առաջինին մէջ կայ զօրեղ ինքնատպութիւն, իսկ եր- կրորդը՝ որ ձեռքին մէջ բռնած է ծխախոտ, մեզի կուտայ գա- ղափարը այն անգթութեան, ո- րով կը շնչէ այդ կանացի էակը...»:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

...ՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

...Այնպէս որ առանց մորթին ...ուելու գոմէշը մակերեսէն ...մէր:

Նախիրին մնացեալ մասը, ...մնակի ճամբէ մը կը յառաջա- ...: Բոցավառող կենդանին, շրջան ...ընելով միւսներուն միացաւ ու ...ատեն ահարկու տեսարան մը ...րցուեցաւ: Հիմա բոլոր անասուն- ...րը կարելի էր տեսնել լուսնին ...ի, որ քառասմբակ կը յառա- ...ային մոլեգին, կարմիր գո- ...շին հպումէն խելայեղ: Ամէն ...հրմշտկելով, կոխկռտելով ...ոստականները, ճզմելով կենե- ...փշրելով տղաքը, քշելով ու ...նելով Ալիէն առաջնորդուած ...մը պնուորները, որոնք ...զարինա կը հասնէին:

Մարդերը գետին կը նետուէին, խոյս կուտային, չորսդին կը ցրուէին, ծառերէն վեր կը մագլցէին, խել- քերնին կը թռէր, մինչդեռ նա- խիրը, փառաւորապէս ու անարգել, ցատկելով խրամներուն, մարդե- րուն ու ցածտուններուն վրայէն ալ մկալից եւ հսկայական ճիգով մը կը յառաջանար դէպի Լազարինա եւ ուղղակի դղեակին կը բախէր:

Հազիւ անասունները Լազարի- նա մտեր էին, երբ յանկարծ սե- մերէն մէկուն վրայէն ձայն մը բարձրացաւ, ձայն մը՝ որ այդ ահարկու գիշերին մէջ զարհուրելի արձագանգ տուաւ:

Երիտասարդ մը, հնաւոր ա- ռաջին ազնուականներէն իսկ ինքզինքը անկողնէն վար նետած էր եւ հրա- պարակին վրայ խռնուած ամբոխը ճեղքելով, խաժամուժին իշխելով, յունարէն կը կրկնէր նոյն բառը զոր արձակեր էր արդէն Ֆրօզինի հիւղէն դուրս սլացած պահուն.

— Գոմէ՛շները, գոմէ՛շները:

Գիւղացիները սարսռացին: Ճանչ- ցան երիտասարդ սպան: Ապշահար մտիկ կ'ընէին այն ճիչը, զոր կարծեր էին թէ իրենցմէ մէկուն կուրծքէն թռեր էր. այդ իրենց ծանօթ ճիչը, յունարէն, նոյն իսկ թեսալիական մասնաւոր հնչումով արտասանուած այդ բառը: Ահմէտի շեշտը այնքա՛ն հարազատ էր որ կարելի չէր որ կեղծուած ըլլար:

Հակառակ որ Թուրքերուն՝ իր անձական զինուորներուն կ'ուղղէր խօսքը, երիտասարդ սպան կենդա- նիները իրենց յունական անունովը կը մատնանշէր, իր հրամաններուն մէջ եզական արագութեամբ մը կը հաւաքէր բոլոր անհրաժեշտ առարկաները, անկողնի սաւաններ, ծառերու ոստեր, փախստական նա- խիրը նուաճելու եւ տեղը վերա- դարձնելու համար: Յետոյ, երբ ամէն տեղ կարգը վերահաստատեց, լեզուն փոխեց եւ տիրական, գոռող, ու անյողդողդ, վերսկսաւ թուր- քերէնի:

Ահմէտ գոհ չէր: Լազարինայէն դուրս կրնային վտարուանալ, խա- ղող գողնալ, քրիստոնեային դէմ պաշտպանուիլ, անոնց հեգնութիւն- ներուն արդար վրիժառութեամբ պատասխանել: Այդ հոգ չէր, իրա- ւունք չունէին խծբծելու: Չէ՞ որ գրաւուած երկիրներու մէջ յաղ- թական զինուորներ էին:

Բայց հիմա իր հրամանները բացէ ի բաց զանց կ'առնէին, գիւ- ղը կրակելու եւ աւերելու չափ առաջ կ'երթային, ա՛յն գիւղը, որուն արգիլած էր նոյնիսկ դպչիլ:

Խստութեամբ, ահարկու բար- կութեամբ կը խօսէր: Թուրքերը լաւ կը հասկնան բարկութենէն, եւ երբ իրենց պետին կողմէ կուգայ ան, անմիջապէս խոնարհութիւն կը ներշնչէ իրենց:

Ահմէտ իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ կշտամբանքով.

— Այս տեղէն ուրիշ ուր կ'ու- զէիք երթայիք ձեր գլուխները կտրել տալու կամ ուրիշներուն գլուխները կտրելու: Այդ իմ հոգս չէ: Հօ՛ս, գլուխի մազ մը իսկ չպիտի իյնայ, ապա թէ ոչ, ձե՛ր գլուխներն են որ գետին պիտի փռուին:

Ահմէտ էֆէնտի գեղեցիկ էր այսպէս խօսած պահուն: Այս խօս- քերուն եզրակացութիւնը սակայն այն էր որ՝ յանցաւորները պիտի պատժուէին: Գիւղացիները կ'ու- րախանային արդէն: Իրաւ այդ անբանները արժանի էին դաս մը առնելու: Եւ այդ դասը իրենց պետը պիտի տար: Ի՞նչ կ'ուզէին ա- ւելի: Քաջալերուած Ահմէտի դիր- քէն, օրինակելի գործադրութեան մը հեռանկարէն հրապուրուած, թերեւս ալ, իրենց սրտին խորը սպային ձայնին շեշտը տակաւին թրթռուն, զգալով իրենց մէջ չեմ գիտեր ինչ տարտամ յոյսի մը սարսռալը, քրիստոնեաները կը շարժէին, Ահմէտը կը շրջապատէին, եւ տեղեկատուութեան պատրուա- կին տակ ի գործ դրուած մնասնե- րը կը թուէին:

Երկի, ագարակին սպասաւորը, որուն անհամբերութիւնն ու խի- զախութիւնը առաջին անգամ յա- ջողած էր, ձայնը կը բարձրացնէր: Աթանաս իր զարմանքը կը յայտ- նէր եւ չէր հասկնար թէ ինչպէս կարելի եղած էր այդօրինակ գայ- թակղութիւն մը: Ստեփան, նախ- կին «քէհեան», երբ խոհեմ եւ խոհական մարդ, իր սիրական բա- նաձեւը կը կրկնէր, այն թէ՝ խառ- նակութիւնը միայն խառնակու- թեան ծնունդ կուտայ: Գրիգոր պարտիզպանը, աւելի կասկածոտ, ընդհանուր խորհրդածութիւննե- րուն տարակարծիք, գլուխը կը ճօ- ճէր, կ'ըսէր թէ տակաւին չէին կր- նար նախատեսել բոլոր այն չա- րիքները, որոնց պիտի ենթար- կուէր գիւղը: Նախկին կառապան Սթամաթի միշտ համակարծիք, կ'ըսէր թէ իրօք հիմա վախնալու շատ պատճառներ ունէին եւ կը հաւանէր սպան անխնայ պատժել:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

բանուորները պզտիկ խմբակներով կը վերադառնան գործարան՝ աշխատելու համար: Կը սպասուի որ քանի մը օրէն բոլորն ալ դադրեցնեն գործադուլը: կառավարութիւնը կրկին յայտարարեց թէ՝ իրաւախոհութիւն չպիտի ընէ՝ մինչեւ որ բանուորները չվերադառնան ։

Թանի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Ծխախոտի գործաւորներուն հետ համերաշխած, Մակեդոնիոյ համայնավարները, որոնք զանազան քաղաքներու մէջ ոստիկաններուն հետ կռիւներ ունեցան, կը սպառնան ընդհանուր գործադուլ յայտարարել: Սակայն կառավարութիւնը մեծ հանդարտութեամբ ընդ առաջ կ'երթայ այս հաւանականութեան, որովհետեւ ոչ - համայնավար բանուորները չեն ուզեր այս շարժման մէջ խառնուիլ եւ հանրային կարծիքը միաձայնութեամբ չափազանցուած կը գտնէ բանուորներու պահանջները: Անոնք կը պահանջեն օրական վեց ժամ աշխատանք եւ օրավարձերու յաւելումը համաձայն ապրուստի սղութեան: Այս վերջինը պատերազմէն ի վեր 20 անգամ աւելցած է, իսկ բանուորները վերջերս տրամիրի կայունացումէն ի վեր 15 անգամ օրավարձքի յաւելում ունեցած են: Մակեդոնիոյ մէջ ընդհանուր գործադուլ մը շատ քիչ պիտի խանգարէ կեանքն ու առեւտուրը, որովհետեւ Նախկին ռազմիկները պատրաստ են բանթողներու տեղն անցնելու:

Ընդհ. ներումն օգտուող Թիւրքեր

Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան առթիւ ձերբակալուած 12 դատապարտեալներ, որ ներկայիս Պոլսոյ բանտը կը գտնուին, ընդհանուր դատախազութեան դիմած են խնդրելով որ ընդհանուր ներումէն օգտուին:

Այս առթիւ, դատական գործավարութեան հետ Թղթակցութիւն կատարուած եւ եկած հրահանգի մը վրայ ընդհանուր դատախազութիւնը սկսած է քննել դատապարտեալներուն Թուղթերը: Բանտարկեալները կը պնդեն թէ գործնապէս չեն մասնակցած ապստամբութեան եւ իրաւունք ունին ընդհանուր ներումէն օգտուելու: Քննութիւնները պիտի ճշտեն այս պարագան ։

Անգլիւփտալական միջադէպ մը

Անգլիերէն ընկերվարական «Նիւ Սթէյթսմէն» շաբաթաթերթը կը պատմէ թէ վերջերս Միլան ղրկուած անգլիական դիւանագիտական սուրհանդակ մը ձերբակալուած է ֆաշիստներուն կողմէ, որ անոր Թուղթերը հարցուցին: Անգլիացին վախնալով որ կը կողոպտուի, թոյլ տուաւ որ զինքը տանին պահականոց, ուր իր ինքնութիւնը հասկցուց: Ներողութիւն խնդրեցին Անգլիացիէն եւ ազատ ձգեցին զայն: Սակայն նոյն իրիկունն իսկ, փողոցին մէջ ետեւէն յարձակում կրեց Անգլիացին, որ մեռնելու աստիճան ծեծ կերաւ: Կը կարծէ թէ յարձակողները նոյն ֆաշիստներն էին, որ զինքը ձերբակալած էին այդ օրը: Անգլիական դեսպանը անմիջապէս խնդիրը տեղեկացուցած է արտաքին Նախարարութեան, որ անմիջապէս ուժգին բողոք մը ղրկած է Հռոմ:

Ընկերվարական մամուլը հրատարակելով այս տեղեկութիւնը, կը հարցնէ թէ՝ ինչո՞ւ արտաքին նախարարութիւնը մինչեւ հիմա գաղտնի պահած է զայն: Երեսփ. ժողովին մէջ այս մասին հարցապնդում տեղի պիտի ունենայ:

«Իտալիա»ն փրկելու համար

Ֆրանսացի օդանաւորդ Կիլպօ եւ երեք ընկերները իրենց հետ առած յայտնի բեւեռախոյզ Ռոալտ Ամունտսէնն ու Նորվեկիացի օդանաւորդ Տիէթրիքզէնը, կիրակի իրիկուն Պէրկէնէն ճամբայ ելան դէպի Թրոմզօէ, Նորվեկիոյ հիւսիսային գլուխը, որ 1400 քիլոմեդր հեռուն կը գտնուի: Մեկնումը տեղի ունեցաւ գիշերը, որովհետեւ այդ ժամուն ցայգալոյսը կը փայլի հիւսիսային Եւրոպայի մէջ:

Իտալացի օդանաւորդ Մատտալէնա, որ Շաբաթ գիշեր Վատսոէէն մեկնելով մինչեւ Արջի կղզին հասած էր, ստիպուեցաւ իր մեկնակէտը վերադառնալ՝ մշուշին պատճառաւ: Ֆինլանտացի օդանաւորդ մը եւս օգնութեան համար ճամբայ ելաւ:

Սառոյցները սկսած ըլլալով հալիլ, Նոպիլէի եւ ընկերներու վիճակին մասին մտահոգութիւն կը տիրէ:

Իտալիոյ ծովային փոխ-նախարար Սիրիաննի Թղթակիցները ընդունելով, տեղեկութիւններ տուաւ անոնց՝ կացութեան մասին: Առաջին անգամն է որ Իտալիոյ պատասխանատու մարմինները պաշտօնապէս զեկոյց կուտան բեւեռախոյզներու մասին: Սիրիաննի ըսաւ թէ կառավարութիւնը ամէնէն աւելի կը մտատանջուի բեւեռախոյզներու այն խմբակին մասին, որ օդապարիկին մէջ մնաց եւ փոթորիկէն քշուելով տարուեցաւ չի գիտցուիր դէպի ո՛ւր:

Անոնք անթել չունենալով, ցարդ կարելի չէ եղած ստոյգ տեղեկութիւն մը առնել իրենց մասին: Եթէ ողջամբ ցամաք իջած են, ինչ որ հաւանական է, այն ատեն կրնան երկար ատեն ապրիլ, քանի որ պաշար, զէնք եւ այլ անհրաժեշտ պիտոյքներ ունին: Յունիս 12էն ի վեր զօր. Նոպիլէի խմբակէն շատ քիչ տեղեկութիւններ հասած են: Անկէ առաջ առնուած բոլոր լուրերը հաղորդուեցան մամուլին. զանց առնուեցաւ միայն մանրամասնութիւն մը, որ կ'ըսէր թէ արջեր տեսնուած են զօր. Նոպիլէի կայանին մօտ: Փոխ-նախարարը յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ օգնութեան արշաւախումբերուն մասին:

Վերջին լուրերու համաձայն, զօր. Նոպիլէ օգնութեան նշաններկը ղրկէ եւ կ'ըսէ թէ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ իր գտնուած տեղը, ուստի եւ զէնք ու ռազմանիւթ կը խնդրէ՝ արջերը վանելու համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուած են: վնասները անկարեւոր են ։

ՄԻՍՈՒՐԻ եւ Արքանսաս նահանգներուն մէջ երկու գետերու Թումբերը պայթելով 40.000 հեկտար հող ողողուեցաւ: 10.000 բնտանիքներ առանց ապաստանի մնացած են: վնասն է 700.000 տոլար:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ շաբաթ գիշեր, երբ ժողովուրդը Թատրոն, սինէմա եւ սրճարանները լեցուած էր: Լոյսերը մարեցան յանկարծ եւ շէնքերը սկսան դղրդալ: ժողովուրդը սարսափահար փողոց Թափեցաւ: Շատ կիներ մարեցան: Մայրաքաղաքի աղքատ Թաղի շատ մը տուները փլան:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 3.30ին Դրադարանի սրահը:

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն կարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Ամպելոյ Հայրենակցութեան հանգանակութիւնը.— Զ. Զօրիկեան 50, Ն. Թումաեան, Յ. Պագալեան, Տիկ. Զ. Կիւլպէնկեան 20ական, Տիկ. Թումաեան, Տիկին Ե. Անպէր, Palermos, Յ. Պօղոսեան, Ս. Ճրճրեան, Ս. Յովսաննեան, Հ. Աժտէրեան, Ս. Գօնեալեան, Ա. Պասմաճեան, Մ. Չիլեան, Գ. Պօրանեան 10ական, Ա. Երեւանեան, Մելիքօֆ, Հ. Բէչէքէրեան, Կ. Պօլիկեան, Ա. Մէօրճեան, Յ. Մալեան, Գ. Նիքսարլեան 5ական: Գումար 255 ֆր.: (տես Յառաջ 14 յունիս):

Մարսէյլի Եւրոպահայ Կ. Խաչի հանգանակութիւնը.— (Բ. առաքում)

Տիկ. Մարիէթ Մութաֆեան 500, Խարբերդի Հայր. Միութիւն 300, եկեղեցիի պնակի հասոյթ 349.10, Սեբաստիոյ Գոչ-Հիսարի Հայր. միութիւն 150, Իսլիզեան եւ Գալուստեան, Գ. Եօթնեղբայրեան, Գ. Քէսմէճեան, Մ. Նուպարեան 50ական, Սարքէճեան 40, Տ. Բարունակեան 30, Գ. Պաղտասարեան 50, Շ. Ալան 25, Ըմն, 25, Մառոքեան, Մէտոսեան եղբարք, Ալիքսանեան, Ջ. Գալայճեան, Գրաճեան, Ս. Ոսեան 20ական, Ըմն 13.50,, Լ. Աթէշեան, Սէֆէրեան, Տողրամաճեան, Տիկ. Չիֆթէ-Սարաֆ, Գրիգորեան, Ժամկոչեան, Յակոբեան, Ղազարեան, Պօլօեան, Ըմն, Ռէթէոսեան, Ըմն, Տէր-Համբարձումեան, Մարգարեան, Միրաքեան, Ոսբէկեան, Քէօտիկեան, Ալխազեան, Եօթնեղբայրեան, Տէրտէրեան. Քէօսէեան, Օհանեան, Եայլաեան, Ղուկասեան, Ազարեան, Խոչիկեան, Տէր-Մարտիրոսեան, Տէր Մկրտիչեան, Նիկողոսեան, Նիկողոսեան, Պէրպէրեան, Մարտիկեան, Յովսէփեան, Կէօզլուեան, Թէրզեան, Մարտիրոսեան, Շահբալեան, Ըմն, Ալթունեան 10ական, Թիւֆէնկճեան 15, Ֆրէնկեան 7, Ըմն 7, Յարութիւնեան 7, Ըմն 6.15, Քալթագճեան 6, Տէրտէրեան 5.50, Յարութիւնեան, Քէշիշեան, Զաքարեան, Խաչատուրեան, Այվազեան, Պօղոսեան, Նուրեան. Սալափարեան, Պօյաճեան, Տէր Յովհաննէսեան, Նիկողոսեան, Թամճեան, Լէֆեան, Միքայէլեան, Թորոսեան, Կոստիկեան, Մակարեան, Կարապետեան, Գաթրօլեան, Խազմանեան, Ղուկասեան, Գարսարվանեան, Յակոբեան, Օհանեան, Ճէզվէճեան, Դաւիթեան, Ֆարհատեան, Պետրոսեան, Գաբրիէլեան, Թորոսեան, Էրօեան, Գահվէճեան, Փափազեան, Օհանեան, Պօզիկեան, Սարըեան, Էկինլեան, Չէբիզեան, Յակոբեան 5ական ֆրանք:

(Շարունակելի)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ակնայ Ապուչեխէն Պօղոս Տէր Եղիազարեանի կինը Թագուհի (Հաճի Խաս) կը փնտռէ իր եղբայրը Յարութիւն Տիլպէրեան եւ իրզաւակները Հռիփսիմէ, Միքայէլ, Հայկանուշ եւ Գէորգ Տէր Եղիազարեանները: Գրել՝ Թագուհի Տէր Եղիազարեանի, 2 Rue des Fossés St. Jacques, Paris (Ve).

Կը խնդրուի արտասահմանի Թերթերէն արտատպել:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի:

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Ծախու հող Պուա-Քոլոմպի մէջ ծախու է 334 քառակուսի մեդր հող, ճակատը 8 մեդր, օդասուն դիրքի վրայ: Ի հարկին կարելի է երկու մասի բաժնել: վճարումը կանխիկ: դիմել՝ խմբագրատուն:

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԱՅՑԵԼՈՂԻ ՄԸ ԳՐՊԱՆԻ ԸՆԿԵՐԸ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս հանրօգուտ գիրքը, պատկերազարդ եւ քարտէսով, քաղաքին, շրջականերու ու հայ գաղութին վրայ լիակատար տեղեկութիւններով:

Յայտարարութիւն տալ փափաքողները դիմեն անձամբ կամ նամակով մինչեւ 31 յուլիս 1928 Պրն. Յ. Աքիսողոմեանի գրասենեակը, «Union» ապահովգր. շէնքին մէջ, 5 RueSainte, Marseille.

«ՅԱՌԱՋ» գրական, գեղարուեստական եւ գիտական պատկերազարդ, ստուար ամսաթերթ (օրկան համանուն միութեան):

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ.— Գրականութիւն՝ Շաւարշ Նարդունի, գեղարուեստ՝ Հրանտ Բալուեան, գիտութիւն՝ Եղուարդ Տարոնեան.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1. Հայ նորագոյն գրականութիւն, 2. Հայաստանի գրականութիւն, 3. Գրական ուսումնասիրութիւն, 4. Գրախօսութիւն, 5. Օտար գրականութիւն, 6. Պատմա-գեղարուեստ, 7. Երաժշտութիւն, 8. Նկարչութիւն, 9. Արձանագործութիւն, 10. Թատրոն, 11. Ճարտարապետութիւն, 12. Գիտութիւն, 13. Գեղարուեստական կեանք:

ԾԱՆՕԹ.— «Յարդգող»ի հրատարակութենէն առաջ, պիտի յայտարարուի առաջադրութիւն մը, իբրեւ հանգանակ եւ որպէս գօրաշարժ ։

Ա. ԹԻՒԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ), հատը ձեռքէ 3 ֆր., Ֆրանսա տարեկան 30 ֆր., վեցամսեայ 17 ֆր., Ամերիկա տարեկան 2 տոլար, վեցամսեայ 1 տոլար, Եգիպտոս տարեկ. 8 շիլ., վեցամս. 4 շիլին, մնացեալ երկիրները ֆրանքի հաշիւով:

Թերթ, գիրք, յօդուած, բաժնեգին ղրկել՝ Hrant Palouian, 1 Rue de l'Aquéduc, Paris (10e) France.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Բառարան գրպանի ֆրանսահայ, Մ. Նուպարեան, ճոխ բովանդակութեամբ, կիսլթ. 25 ֆր., լթկզմ. 30, Նուէրի համար կակուղ լաթ եւ կաշի 40 եւ 60, Իսկական Պատմութիւն Հայոց՝ Կ. Բասմաջեան պատկերզարդ, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Ա. Բ. մաս 40, Բ. մաս 20, Խ. Հայաստանի նոր քարտէսը՝ Կ. Բասմաջեան, Թուղթի վրայ 3, լաթի վրայ 7.50, Հայաստանի հին քարտէսը 3 ֆր., Անցած օրեր, Յուշամատեան Գատըքէօյի գրական երեկոյթներու՝ Վ. Մալէզեան, շքեղ տպագրութիւն, սալոնի միակ գիրքն է 15, Մինաս Չերազի 60ամեայ հանր. գործունէութեան յոբելեան 1865-1925, յօդուածներ, ճառեր, ուղերձներ եւ նամակներ 10, Գիւղ. աշխարհ, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն՝ Վ. Համբարձումեան 25, Մինաս Չերազ, իր կեանքը եւ գործը իր 60ամեայ յոբելեանին առթիւ 30, գրեց Ա. Ալպօյաճեան, Ազգային խնդիրներ, պատասխան առ Ա. Ալպօյաճեան, Մ. Չերազ 5, Առողջապահութիւն պատկրզ. Տօք. Մ. Կ. Սրապեան 55, Ի՞նչ է սիֆիլիզը, ի՞նչպէս պաշտպանուիլ, ի՞նչպէս դարմանուիլ Տօք. Լ. Գրիգորեան 6 ֆր.: l'Amira, Mme Sevadjian, traduit par F. Macler 20, La Participation des Arméniens à la guerre mondiale par Général Korganoff 15, Clairs-Obscurs d'Italie (poème), Mme I. Minasse 10, Le Soleil d'Automne, (poème), A. Navarian 4 ֆր.: դիմել՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ 1928

20 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 678

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ԱՆՑՈՒՑ ԲԺ. ԳԻՇԵՐ

Ընկեր Ա. Ահարոնեան երկուշաբթի օր սովորականին պէս կը գտնուէր Հ. Հ. պատուիրակութեան գրասենեակը, լաւ տրամադրութեամբ։ Իրիկուան կ'երթայ ի պատիւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ Պ. Կ. Պէրրիի տրուած հացկերոյթին, յառաջ հրաւէրով։ Ներկայ էին 15 հոգի, եւրոպացիներ եւ Ամերիկացիներ, Հայերէն՝ Պ. Պ. Տոքդ. Թորգոմեան, Ա. Խատիսեան, Լ. Բաշալեան, Տոքդ. Քօլօլեան եւն.։ Երբ կարգը իրեն կուգայ բաժակաճառ մը արտասանելու, ընկեր Ահարոնեան ոտքի կ'ելլէ, բայց յանկարծ տկարութիւն մը կը զգայ եւ «չեմ տեսներ» ըսելով կ'իյնայ։ Բարեբախտաբար կարելի կ'ըլլայ բռնել, գետին չինկած։ Անմիջապէս նախնական դարմանումները կ'ընեն չորս բժիշկներ, Թորգոմեան, Քօլօլեան, Ֆրանսացի մը եւլն. եւ հիւանդը կը փոխադրուի իր բնակարանը, ուր մինչեւ առաւօտ կը հսկէ ընկեր Ա. Խատիսեան։

Ինչպէս կ'երեւայ, դժբախտ գրագէտը թեթեւ կաթուած մը անցած է, որ զարկած է աչքերուն, առժամաբար խափանելով տեսողութիւնը, թէեւ աչքերը բաց են։

Երէկ շարունակուեցան բժշկական դարմանումները եւ մաս մը արիւն առնուեցաւ։ Կէս օրին բաղդատաբար լաւ էր վիճակը, եւ տեսողութիւնն ալ թեթեւ մը բարւոքած։ Վտանգը անցեալ կը թուի։

Խորին վշտակցութեամբ արձանագրելով այս դժբախտ պատահարը, արագ ապաքինում կը մաղթենք մեր ընկերոջ եւ հայ վշտի տաղանդաւոր երգիչին։

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՅԾԵՐ ԵՒ ԹԱԿԱՐԴՆԵՐ

Էնկիւրի կը շարունակէ խայծեր նետել քիւրտ ցեղապետներուն եւ փախստականներուն, խորտակելու համար ազատագրական պայքարին թափը։

Վերջին լուրերու համաձայն, երկարաձգուած է ընդհանուր ներման պայմանաժամը, բայց Մուսթաֆա Քէմալ գոհ չէ մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքէն։ Ան մասնաւորապէս մտահոգ է քրտական Նոր կազմակերպութեան, «Հօյբուն»ի գործունէութենէն, որ թէեւ մեծ համեմատութիւններ չի ներկայացներ, բայց կրնայ զարգանալ յառաջիկային։

Հակառակ սարքուած բոլոր դաւերուն, անմատչելի կը մնայ Արարատի քրտական միջնաբերդը։ Էնկիւրի գաղտնի գործակալներ ղրկած է այդ շրջանը, ապստամբութեան վարիչները հրապուրելու եւ լեռնէն վար իջեցնելու համար։ Ցեղապետ մը, որ խաբուած եւ դասալիք եղած էր, կէս ճամբան ինկեր է վրէժխնդիր գնդակէ մը։ Այս մէկ հատիկ պարագան կը ցուցնէ որ եթէ ոչ յեղափոխական, գոնէ ազգային գիտակցութիւնը հետզհետէ արմատ կը ձգէ քիւրտ ազատագրական պայքարի վարիչներուն մէջ։

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը շարունակեն աւետաբեր լուրեր հրատարակել, այս կամ այն «աղա»յին անձնատուութեան մասին։ Խնդիրը այն է որ, այդ մարդիկը արդէն մաս չեն կազմեր քրտական Նոր կոմիտէին։ Իսկ այս կազմակերպութեան անդամներէն դասալիքներն ու դաւաճանները կը պատժուին։ Կը հաւաստեն թէ Էնկիւրի հազարական ոսկի պարգեւ խոստացած է, քանի մը վարիչներ ողջ կամ մեռած բռնելու համար։

Թուրք թերթերը իրենց հաճելի լուրեր տուած ատեն, բառ չեն արտասաներ ձախողանքներու մասին։

Իրողութիւն է որ քիւրտ ռազմիկները շատ մը տեղերու մէջ պարզապէս ճամբեր են Թուրք պատուիրակները։ Միւս կողմէ, ուշագրաւ խլրտումներ կը նշմարուին Տէրսիմի, Պալագիտի, Ալաշկերտի, Իգտիրի եւ Կաղզուանի գաւառներուն մէջ, նոյն ինքն Թուրքերու ձեռքով։ Անհանգստութեան նշաններ կ'երեւան քանի մը զօրաբաժիններու մէջ եւ եթէ հաւատանք լուրի մը, Իգտիրը թալանուած է Թուրք հրամանատարի մը կողմէ։

Այս դէպքերը եւ դեռ ուրիշ պարագաներ, որոնց մասին լաւ է լռել առ այժմ, լիուլի կը բացատրեն Էնկիւրիի «Ներողամտութեան» քաղաքականութիւնը։

Կը թուի թէ Մ. Քէմալ ատեն մըն ալ պիտի շարունակէ այս ուղղութիւնը, քիւրտ վարիչները քանի մը ճակատի բաժնելու եւ յետոյ իւրաքանչիւրը զատ զատ խորտակելու համար։ Ինչպէս առաջ, այս միջոցին ալ խորհրդային իշխանութիւնը ուղղակի կամ անուղղակի կ'օգնէ իր զինակցին, իր կարգին փորձելով թակարդը ձգել Քիւրտերը եւ անոնց շարժումը ուղղել Իրանի կամ Իրաքի դէմ (Անգլիա)։

Քիւրտ ռազմիկներուն, եւ մասնաւորապէս «Հօյբուն»ի վարիչներուն կ'իյնայ չխաբուիլ այս խաղերէն, որոնց յաջողութիւնը քիւրտ ժողովուրդին գերեզմանը պիտի պատրաստէ։

Այդ խաղերուն ուրիշ մէկ պատկերը կը ներկայացնէ կարգ մը քիւրտ (աւելի ճիշդ՝ Թուրք) աղաներու այն յայտարարութիւնը, որ հրատարակուած է «Մամուլ»ի բաժնին մէջ։

Այդ յայտարարութիւնը մենք ալ տեսած էինք, բայց չուզեցինք անդրադառնալ։ Դրուած ստորագրութիւններն անգամ կ'ապացուցանեն թէ ո՛րքան արհեստական եւ շինծու բան է այդ քուրջի կտորը։

Բայց եւ այնպէս, դիւրահաւատներ կը գտնուին։

Արթո՞ւն է Հօյբունը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ խօսելով քրտական յեղ. կոմիտէին՝ Հօյբունի նոր հրատարակութեան (*Քրտական Ջարդերը Թուրքիոյ մէջ*) մերկացումներուն եւ այդ առթիւ եղած բանսարկութեան մը մասին, դիտել կուտայ (3 Յունիս).

— *«Հօյբունի այս հրատարակութիւնը, կ'երեւի թէ, բաւականին խրարանցում է առաջ բերեր Թուրքերուն եւ Թրքական շահերուն ծառայող կամ Թրքասէր Արաբներուն եւ նոյն իսկ քիւրտ պահպանողական տարրերուն մէջ։ Եւ անկասկած քէմալականներու դրդումով է որ «Քիւրտ յեղափոխութեան պետեր» ստորագրութեամբ կարգ մը «Քիւրտեր» հրապարակ են եկեր «հերքելու» Հօյբունի յայտարարութիւնները։*

Որ այդ «հերքումը» ի՞նչ պղտոր աղբիւրներէ կուգայ, այդ շատ որոշ կերպով կ'երեւայ այդ կասկածելի «քիւրտ յեղափոխական պետերու» հետեւեալ խօսքերէն.—

«Կը յայտարարենք, թէ մասնակցած չենք այն համաձայնութեան, զոր կազմել աշխատեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան պետերը, որպէս զի խաբեն միամիտ Քիւրտերը՝ պատերազմելով Թուրքիոյ դէմ, զանոնք զոհեն եւ անոնց դիակներուն վրայ հիմնեն հայկական հայրենիքը եւ իրենց գերի դարձնեն Քիւրտերը։ Դաշնակցականները ուզեցին մեզ եւս խաբել եւ օգտագործել մեր ջանքերը ի նպաստ իրենց, սակայն, մեր ընկերակցութիւնը մերժեց անոնց դիմումները եւ զգուշացուց խաբուելէ անոնց դաւերէ։ Հետեւաբար, այսու կուզանք նաեւ զգուշացնել բոլոր քիւրտ կռուողները եւ լուսաբանել քրտական ու արաբական հանրային կարծիքը այս դաւադրութեան մասին, որուն համար կը խնդրենք Ալլահէն, որ յաջողութիւն չտայ. քանզի անոր նպատակն է խորտակել քրտական հայրենիքը եւ զայն գերի դարձնել Հայերու»։

Պարզ է, որ ասիկա Թրքական բացարձակ փրովոքասիոն մըն է, որուն նպատակն է ա) վարկաբեկել քիւրտ ազատագրական շարժումն ու զայն ղեկավարող մարմինը, բ) նախապաշարել միամիտ Քիւրտերու միտքը, գ) գրգռել Արաբներն ու Քիւրտերը Հայերու դէմ եւ դ) առաջուան պէս շահագործել Քիւրտերը՝ Թրքական մութ նպատակներու համար։

Պարզ է նոյնպէս, որ Հօյբունի դէմ հրապարակ եկած «քիւրտ յեղափոխական պետեր» անունով աղաները, եթէ իրապէս Քիւրտեր ալ են, Թրքական գործակալներ են եւ քօղարկուած ձեւով մը Թուրքերու Ժմբուկը կը զարնեն՝ քիւրտ ազատագրական շարժումը խեղդելու համար։

Մենք չենք զարմանար, որ Քիւրտերու մէջ ալ կան քիւրտ ազգի ոխերիմ թշնամիներուն ծառայող մարդիկ։ Ինչպէ՞ս զարմանանք, երբատոնց նմանները այնքա՜ն շատ են Հայերու մէջ, հակառակ անոր որ մեր ազատագրական շարժումը Քիւրտերէն՝ աւելի առաջ է սկսուած եւ հակառակ անոր որ մեր եւ Թուրքերու միջեւ եղած կապը անհամեմատ աւելի տկար է եղած, քան Քիւրտերու եւ Թուրքերու մինչեւ այժմեան կապը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ծանր կացութիւն Մակեդոնիոյ մէջ

Մակեդոնիոյ ծխախոտի բանուորներու գործադուլին մասին զանազան հակասական լուրեր կը հասնին։ Պելկրատի ճամբով Սելանիկէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, համայնավարական այս շարժումը մեծ համեմատութիւններ առած է եւ ծանր կացութիւն կը տիրէ Յունաստանի մէջ։ Սելանիկի, Պիրէոնի եւ Տրամայի փողոցներուն մէջ իսկական ճակատամարտներ կը մղուին։ Պիրէոնի մէջ շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը պատնէշներ կանգնուած են փողոցներուն մէջ։ Ամբողջ գիշերը կռիւ տեղի ունեցեր է եւ ոստիկանութիւնը չկարենալով գլուխ ելլել, զինուորները օգնութեան հասեր են։ Տրամայի մէջ նոյն գիշերը արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցած են. 30 բանուոր մեռած եւ 100 զինուոր կամ ոստիկան-զինուոր վիրաւորուած են։ Քավալայի մէջ եւս շատ մը վիրաւորներ կան։ Համայնավար պետերը յաջողած են գործադուլին մասնակից ընել ելեկտրական գործարաններու եւ երկաթուղիի բանուորները եւ ընդհանուր գործադուլը չպիտի ուշանայ։ Դարձեալ սերպ աղբիւրէ կը հաղորդեն որ կառավարութիւնը խստացուցած է զօր. Փանկալոսի հսկողութիւնը, վախնալով որ բանուորները կը փորձեն ազատ արձակել զայն։

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Երկուշաբթի օր Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութեան վարչական խորհուրդը նիստ գումարեց Պիրէոնի մէջ եւ քննեց կացութիւնն ու ընդհանուր գործադուլի մը հաւանականութիւնները։ Ժողովէն վերջ, ազգ. տնտեսութեան Նախարարին ներկայացուեցան զանազան առաջարկներ՝ օրավարձերու մասին։ Սելանիկի նաւահանգիստին բանուորները գործադուլ հռչակեցին եւ փճացուցին կարգ մը գործիքներ, որոնք շուտով նորոգուեցան։

«Էնֆորմասիոն» կը տեղեկանայ թէ Շաբաթ գիշեր Լեպսոս կղզիին առջեւ հելլէնական երեք մարտանաւերու նաւազները ըմբոստանալով մերժած են նաւերը ճամբայ հանել։ Նաւազները յայտարարած են թէ իրենք համամիտ են բանթողներուն։ Վախ կայ որ ապստամբութիւնը ծաւալի Եգէականի ամբողջ նաւատորմին մէջ։ Կիրակի գիշեր Աթէնքէն Սելանիկ գացող բոլոր կառախումբերը Թրիքթլի կայարանին մէջ վար դրուած են երկաթուղիի աշխատաւորներուն կողմէ, որոնք գործադուլ յայտարարած են։

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հերքէ արտասահմանի մէջ հրատարակուած այն լուրերը թէ 15 բանթող սպաննուած եւ 150 վիրաւորուած է։ Կը հերքէ նաեւ թէ Մակեդոնիոյ գործադուլը ծաւալած է նոյնպէս Պիրէոնի մէջ։ Սելանիկի մէջ միայն հացագործները դադրեցուցած են աշխատանքը, սակայն այս գործադուլը ո եւ է արդիւնք չէ ունեցած։

Վերջին պահուն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ընդհ. գործադուլ յայտարարուած է Յունաստանի մէջ, ուր 250,000 բանուորներ վայրկենապէս աշխատանքը դադրեցուցած եւ փողոցներու մէջ սկսած են բուռն ցոյցեր կատարել՝ ղեկավարութեամբ համայնավարներու։

Կառավարութիւնը զինուորական գրաւման տակ առած է կազի, ջուրի եւ ելեկտրականութեան բոլոր գործարանները, հանրային շէնքերը, մեծ գործարանները, նաւահանգիստները եւն.։ Զինուորները հրաման ստացած են արիւնի մէջ խեղդելու խռովարարական ո եւ է ձեռնարկ։ Գործադուլը հետզհետէ համայնավարական ապստամբութեան մը երեւոյթը կ'առնէ։

Սեւ ծովը փակուած հելլէն նաւերուն

Հելլէն խորհրդարանին կողմէ ռուսեւհելլէն առեւտրական դաշնագրին մերժուելուն վրայ, խորհրդային կառավարութիւնը իբրեւ փոխ-վրէժ, որոշեց արգիլել հելլէնական նաւերու մուտքը Սեւ ծովու նաւահանգիստները։ Նոյնպէս հրամայեց փակել Արգոսի գրասենեակները Պիրէոնի մէջ։

Թուրք վաճառականներ ձերբակալուած

«Ազգամ» կը գրէ թէ Թուրք վաճառականները վերջերս խիստ դժուարին կացութեան մը մատնուած են Ռուսիոյ մէջ։ Ձեկան կարգ մը Թուրք վաճառականներ ձերբակալելով առանց պատճառի բանտարկած է։ Միւս կողմէ բանտէն արձակուած վաճառականներուն թոյլ չեն տար իրենց երկիրները վերադառնալու։ Թուրքեւռուս առեւտրական դաշինքին համաձայն, Թուրք վաճառականներու կողմէ Ռուսիա ղրկուած ապրանքներու արժէքին 50 կամ 75 առ 100ը տոլարի կամ անգլիական ոսկիի վերածուելով դուրս պիտի հանուի Ռուսիայէն, իսկ մնացեալ գումարով ռուսական ապրանք պիտի գնուի։ Հակառակ այս որոշ տրամադրութեան, Ռուսերը ապրանք չեն ծախեր Թուրք վաճառականներուն, որոնք խիստ դժուարին կացութեան կը մատնուին։ Ասկէ զատ, Թուրք վաճառականներու կողմէ Ռուսիա հանուած ապրանքները կը ղրկեն այնպիսի շրջաններ, ուր բացարձակապէս անկարելի է ծախել այդ ապրանքները։

Այս պայմաններուն մէջ, Թուրք վաճառականները Ռուսիայէն դրամ դուրս հանելու համար իրենց ապրանքները սկսած են ծախել Ռուսիոյ մէջ գործող մենաշնորհեալ օտար ընկերութիւններու։ Այս վերջինները ապրանքին գումարը արտասահմանի մէջ օտար դրամով կը վճարեն Թուրք վաճառականներուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Զմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

44րդ Ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնէն, Պ. Յակոբ Շահինեան 10 ստերլին։ Օրուան սակով	1,240.—
Օր. Ագնիւ Օհաննէսեան (Սարսէլի «Արարատ» Մ.-եան միջոցաւ)	25.—
Գումար	1,265.—
43րդ ցանկին գումարը	58,097.75
Ընդհ. գումար	59,362.75

×

... *Խմբագիր*,

Լոնտոն, 15 Յունիս.— Ներփակ կ'ուղարկեմ ձեզ տասը անգլիական ոսկիի չէք մը, խնդրելով որ յատկացնէք այս փոքր գումարը Պուլկարիոյ շարժի աղէտեալներուն։ Մեծապէս կը շնորհաւորեմ յաջողութիւնը ձեր պատուարժան թերթին որ աղէտեալներուն համար հաւաքեց կոկիկ գումարներ։ Ուզեցի ես ալ իմ մասնակցութիւնս բերել ձեր այս ազգօգուտ ձեռնարկին, որ անտարակոյս չափազանց գովելի է։

Յակոբ Շահինեան

ԽՄԲ.— Այս այն հայրենակիցն է որ հայ արիներու Լոնտոն այցելութեան առթիւ, ինքնաբերաբար հոգաց անոնց թէյասեղանի եւն. ծախքերը եւ միեւնոյն ատեն գումար մը նուիրեց խումբին։

×

Փարիզի հելլէն դեսպանատան կողմէ կորնթոսի աղէտեալներուն ի նպաստ ցարդ հանգանակուած է 916,838 ֆրանք։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Տխուր լուրեր կը ստանանք Թէհրանէն։ Քանի մը կարմիր շոշորթներ կը փորձեն Պարսկաստանի ափ մը հայութիւնն ալ վարկաբեկել կառավարութեան աչքին։

Մայիս 1ի առթիւ թռուցիկներ կը հանուին։ Քանի մը Հայեր ալ մաս կ'ունենան այդ թռուցիկի խմբագրման եւ տարածման մէջ։ Եւ իբրեւ հետեւանք, Պարսիկներու եւ Հրեաներու հետ, Հայեր ալ կը ձերբակալուին։

Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին դեռ։ Մինչեւ այժմ 30 հոգի բանտարկուած են, որոնց 6—7ը Հայեր։

Ամէնէն առաջ ձերբակալուած է Սիմէոն Սիմէոնեան՝ «ծախ» կոչուած թշուառականը, որ ծանօթ է իբրեւ «ժուռնալճի»։ Այս ողորմելին բան գործ ըրած է դաշնակցական թերթերու յօդուածները թարգմանել եւ ոստիկանութեան ներկայացնել որպէս զի վարկաբեկէ մեր կուսակցութիւնը։ Այժմ զանազան չարչարանքներու կ'ենթարկուի բանտին մէջ, խոստովանելու համար։ Եւ արդէն մատնած է իր շարք մը ընկերները։ Ձերբակալուածներու մեծ մասը Հնչակեաններ են։ Ցամառ զրոյց կայ թէ ձերբակալուած է նաեւ նախկին երեսփոխան Յովսէփ Միրզայեանը, որ դարձեալ իր թեկնածութիւնը դրած է Մէջլիսի յառաջիկայ ընտրութիւններու մէջ... Այս լուրը չկրցայ ստուգել։ Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը գէշ ազդուած է խորհրդային դեսպանատան զանազան խաղերէն։ Մաղթենք որ թռուցիկներու խնդիրն ալ իբրեւ թռուցիկ խնդիր քննուի եւ փակուի։

Վ. Ա.

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

V

Ն. Ժորդանիայի եւ իմ մէջ ծագած վէճի առթիւ վրաց հրապարակագիրները հետեւեալ մեղադրանքն են ձեւակերպում անձնապէս իմ դէմ։

Անթոյլատրելի է, ասում են նրանք, որ ես հայ-վրացական ներքին խնդիրները հանում են Ռուսների առաջ եւղա էլ այն ժամանակ, երբ Ժորդանիան պայքար է մղում ռուս սոցիալիստների դէմ՝ Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդների, հետեւաբար եւ հայ ժողովրդի անկախութիւնը պաշտպանելու համար։ Նման արարքը իմ կողմից նրանք հաւասարազօր են նկատում հարեւանին կռնակից զարնելու։

Ճիշտն ասած ինձ համար պարզ չէ, թէ ես ինչով եմ ռուսների առաջ դրել հայ-վրացական ներքին խնդիրները։ — Ժորդանիան գրել է մի գրքոյկ — «Մեր Տարաձայնութիւնները» — որը նախ մի ճառ է հանդիսանում այն սկզբունքների եւ տեսակէտների, որ նա, իբրեւ ընկերվարական, պաշտպանում է ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի խնդրում, եւ ապա՝ մի բանավէճ ռուս ընկերվարականների հետ, որոշ տաքտիկական խնդիրների շուրջը։

Առանց որ եւ է ձեւով միջամտելու նրա բանավէճին, եւ առանց մի խօսք ասելու ի պաշտպանութիւն ռուս ընկերվարականների, որոնց դէմ պայքարում է Ժորդանիան — եւ յաճախ անտեղի ներէ չասենք անարդար կերպով — ես արտայայտեցի այդ գրքի մասին դնի թերում կրկնակի նշանակէտով. նախ՝ ողջունելու համար այն արմատական փոխակերպութիւնը, որ ազգային հարցում կրել է Ժորդանիան, իր նախկին սոցիալ-դեմոկրատական տեսակէտներից մի հակայական թռիչքով ցատկելով դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտները, որոնց դէմ սոցիալ դեմոկրատիան քսան տարուց ի վեր պայքար էր մղում, եւ ապա՝ պարզելու համար, թէ արդեօք Ժորդանիան տրամադի՞ր է լուծելու հայ-վրացական հողային վէճերը, որոնք գերազանցօրէն ինքնորոշման իրաւունքի վէճեր են, համաձայն իր իսկ պաշտպանած սկզբունքների։

Վերջին հարցը հիմնաւորելու համար, անհրաժեշտ էր ցոյց տալ, թէ Ժորդանիայի անցեալ քաղաքականութիւնը յիշեալ հողային վէճերի ժամանակ ինչքան անհամապատասխան է եղել նրա այժմեան սկզբունքներին եւ թէ դրանից ինչ անպատեհութիւններ են առաջացել հայ-վրացական փոխ-յարաբերութիւնների մէջ։ Որ այս քաղաքականութեան վերիչումը անախորժ կացութիւն պիտի ստեղծէր Ժորդանիայի համար — այդ ես գիտէի։ Սակայն ես գիտէի նաեւ, որ նրա համար դժուար չպիտի լինէր այդ անախորժութիւնից դուրս գալ, եթէ ազգային ինքնորոշման իրաւունքին նա տալիս է իրօք այն արժէքը, ինչ որ ջանում է ցոյց տալ իր գրքի մէջ։ Սրա համար բաւական էր միայն որ Ժորդանիան շիտակօրէն յայտարարէր, թէ ինքը, վերջին տասը տարուայ քաղաքական իրադարձութիւնների ազդեցութեամբ, եկել է դարձնում իր անցեալ սխալ քաղաքականութիւնից ճիշտ այնպէս, ինչպէս որ նա, աւելի քան երկու տասնամեակ վրայ ժողովրդի ինքնավարութեան դէմ պայքարելուց յետոյ, այսօր, նոյն իրադարձութիւնների ազդեցութեամբ, անվերապահօրէն պահանջում է Վրաստանի կատարեալ անջատումը եւ կատարեալ անկախութիւնը Ռուսաստանից։

Այս է եղել մեր ամբողջ աբանքը։ Սրա մէջ հայ-վրացական վէճերը ռուսների առաջ հանելու փորձ կարող են տեսնել միայն նրանք, ովքեր հաւկիթի մէջ էլ մազ են փնտռում՝ հաւին մորթելու որոշումն արդարացնելու համար։

Սրանով, սակայն, բնաւ չենք ուզում ասել, թէ հայ-վրացական վէճերը կամ խնդիրները օտար ընկերվարականների առաջ հանելը մենք յանցանք ենք համարում, որի համար ո՛վ եւ իցէ իրաւունք ունի մեզնից հաշիւ պահանջելու։

Այսպէս կարող է մտածել մի Զ. Աւալով, որին «մատնութիւն» է թւում(*) մեր Ընկ. Վարանդեանի զանգատը ինտէրնասիոնալի ներկայացուցիչներին՝ վրաց սոցիալ դեմոկրատական կառավարութեան մի շարք արարքների դէմ։ Այսպէս են մտածում, թերեւս, «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» հրապարակագիրներն էլ։ Բայց այդպէս չենք մտածում մենք։ Որովհետեւ օտար ընկերվարականները մեզ համար արտաքին իմպերիալիստական ուժեր չեն, որոնց միջամտութիւնը անդրկովկասեան ժողովուրդների ներքին հարեւանական վէճերի մէջ չարիք համարէինք։ Ընդհակառակն, նրանք, ինչ ազգութեան էլ պատկանելիս լինեն, մեզ ներկայանում են իբրեւ հաբազատ տարրեր, ցորչափ մենք նրանցհետ միացած ենք միեւնոյն ինտերնասիոնալի դրօշի տակ։ Առաւել եւս մենք մեզ համար, ինչպէս եւ առհասարակ անդրկովկասեան աշխատաւոր դեմոկրատիայի համար, հարազատ ենք նկատում ռուս ընկերվարականներին, որոնց հետ, բացի գաղափարների նմանութիւնից, ունինք նաեւ բազմաթիւ և բազմապիսի կապեր՝ անցեալ ընդհ. պայքարից ժառանգութիւն ստացած։

Այս ռուս եւ ոչ-ռուս ընկերվարականների առաջ մենք միշտ կարող ենք բանալ անդրկովկասեան աշխատաւոր դեմոկրատիայի շահերին եւ փոխյարաբերութիւններին վերաբերող բոլոր խնդիրները։ Գիտենք, որ դա «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» հրապարակագիրների շատերին դուր չի գայ. բայց սա արդէն ճաշակի խնդիր է, որի մասին չարժէ վիճել։ Մենք համոզուած ենք, որ Վրաց ընկերվարականները դէպի ինտերնասիոնալի հաստատներն ունեցած մեր այս վստահութեան համար մեզ չեն կշտամբի։

Գալով այն մեղադրանքին, թէ մենք Ժորդանիային կռնակից հարուածում ենք այն ժամանակ, երբ նա ռուս ընկերվարականներին դէմ պայքարում է յանուն բոլոր ժողովուրդների ազգային ինքնորոշման իրաւունքի, մենք դա աւելի՛ քան ծիծաղելի ենք գտնում։

Նախ՝ որովհետեւ այդ պայքարի արժէքի մասին մենք բնա՛ւ այն ըմբռնումը չունինք, ինչ որ ունի Ժորդանիան՝ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստանի» հրապարակագիրների հետ միասին։ Ռուս ընկերվարականները — մեր խօսքն ի հարկէ սակաւաթիւ բացառութիւնների մասին չէ — երբե՛ք դէմ չեն եղել եւ դէմ չեն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքին, որ նուիրագործուած է ինտերնասիոնալի որոշումներով։ Մասնաւորապէս Վրաստանի եւ Հայաստանի անկախութեան պահանջը ոչ ոք նրանց պէս վճռականօրէն չէ պաշտպանել բոլշեւիկեան իմպերիալիզմի դէմ։ Այս պայմաններում վեր կենալ եւ նիզակներ ճօճել ռուս ընկերվարականների դէմ յանուն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի — ինչպէս այդ անում է Ժորդանիան — նշանակում է միանգամայն անտեղի կերպով ազգային տրամադրութիւններ հրահրել նրանց շարքերում։

Այնուհետեւ՝ մենք չենք համակրում այն մեթոդներին, որ առաջ է քշում Ժորդանիան նա՛և ռուս ընկերվարականների հետ բացած իր բանավէճի ժամանակ, Վրաստանի ինքնորոշման իրաւունքը վերականգնելու համար. — մեթոդներ, որոնց ծայրը ինչպէս քաջ յայտնի է «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրներին, հասնում է մինչեւ Անգօրայի գաղտնի տեսակցութիւնները, մինչեւ Անդրկովկասը թիւրքական իմպերիալիզմի թատերաբեմ դարձնելու ծրագիրները։

Այսպիսի վնասակար — եւ հէնց ազգային ինքնորոշման իրաւունքի տեսակէտից վնասակար — ընթացքի դէմ խօսիլը մեր իրաւունքն է բոլո՛ր պայմաններում եւ բոլո՛ր ժամանակներում։ Եւ եթէ Ժորդանիայի դէմ գրած իմ յօդուածներում ես ոչ մի խօսքով չանդրադարձայ այս հարցերին՝ դրա պատճառը նրան կռնակից չզարնելու նրբանկատութիւնը չէր, ի հարկէ։ Նման նրբանկարութիւն չպահանջեց Տերեթէլին, երբ նա, անցեալ տարի, գրեթէ նոյն պայմաններում հրապարակօրէն դուրս եկաւ Ժորդանիայի դէմ, եւ այս տարի էլ կարող էր չպահանջել ինձնից։

Ես չանդրադարձայ այդ հարցերին պարզապէս այն պատճառով, որ ինձ ռուս ընկերվարականների հետ սկսած բանավէճը չէր զբաղեցնում, այլ Ժորդանիայի վերաբերմունքը դէպի Վրաստանի սահմաններում ապրող ոչ-վրացի ժողովուրդների եւ մասնաւորապէս հայ ժողովրդի ազգային ինքնորոշման պահանջները։

Եթէ այս փորձաքարի վրայ Ժորդանիան, իբրեւ սկզբունքի մարդ, շա՛տ աւելի աղօտ գոյներով գծագրուեց, քան իբրեւ Վրաստանի ազգայնական շահերը հետապնդող քաղաքական գործիչ, — եթէ հայ-վրացական հողային վէճերի մէջ Ժորդանիայի բռնած ընթացքը լաւ վկայական չհանդիսացաւ նրա պաշտպանած սկզբունքների կայունութեան մասին, — եթէ, վերջապէս, սրա պատճառով ռուս ընկերվարականները իրաւունք պէտք է համարեն թերահաւատութեամբ վերաբերելու դէպի այն բուռն շարժումները, որոնք դրդում են Ժորդանիային աջ ու ձախ նիզակներ ճօճել յանուն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի՝ այս ամէնի միասին մենք կարող ենք խորապէս ցաւել, բայց մեղաւոր նկատել մեզ — երբե՛ք։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Տես Զ. Աւալով. «Վրաստանի անկախութիւնը եւն.» էջ 212։

ԴԱՏ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսացի գրող մը՝ Ժաք Պուլանժէ, անցեալ տարի, յօդուածով մը կ՚անդրադառնար գրագիտուհիի մը՝ Ժորժ Սանի (1804 - 1876) կեանքին, ու զայն կը կոչէր «Բազմաթիւ սէրերով» կին, ու կուտար գայթակղեցնող մանրամասնութիւններու հետ, նաեւ անոր յաջորդական սիրահարներուն երկար ցանկը, որուն բաղկացուցիչ տարրերուն մէջ կինէր... ալ կային։

Բայց, Ժորժ Սանի թոռնուհին՝ Տիկին Լօթ-Սան, նախանձախնդիր իր համբաւաւոր մեծ մօր պատուին, անուանարկութեան դատ բացաւ Ժաք Պուլանժէի դէմ, պահանջելով 10 հազար ֆրանքի վնասուց հատուցում։ Բայց Տիկ. Լօթ-Սանի նախանձախնդրութիւնը որքան ալ գովելի ըլլայ, շատերուն հեգնանքին միայն կ՚արժանանայ։ Որովհետեւ, կը բաւէ միայն կարդալ Ժորժ Սանի նամակները, ուր ան, կը յայտնուի իբր յախտենական խուզարկումը երջանկութեան, որուն յագեցումը յաջորդաբար կը փնտռէ ժամանակին էն նշանաւոր անձերուն մօտ։ Անոր սիրային արկածները հանրածանօթ են։ Այժմ, դատարանին կը մնայ որոշել թէ՝ օրէնքի դէ՛մ է տարիներ յետոյ անդրադառնալ մէկու մը կեանքին, որուն պատմութիւնը այլեւս գաղտնիք մը չէ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՅՐԵՐԸ

Երիտասարդ հայ բարեկամ մը դիտել կուտար.

— Գիտե՛ս, ինչո՞ւ ֆրանսացի կիները չեն ուզեր շատ զաւակ ունենալ։ ... Որովհետեւ անոնք, ա՜յնքան կը գուրգուրան իրենց մանկիկներուն վրայ, ա՜յնքան կը ճգնին ու կը յոգնին զանոնք մեծցնելու համար, որ, իրաւցընէ կարելի պիտի չըլլար միեւնոյն հոգածութիւնը տալ շարք մը զաւակներու, առանց իսկ վտանգելու իրենց առողջութիւնը։

Աչշահար բարեկամիս երեսը նայեցայ, որովհետեւ ե՛ս ալ այդպիսի գաղափար մը ունեցած էի, դիտելով հասարակաց պարտէզներու մէջ ֆրանսացի մայրերուն հոգածութիւնը իրենց մանկիկներուն։

Ինչպէս ամէն անգամ որ հայ մայրեր տեսնելով կը մտաբերեմ Տէր-Զօրի անապատները, եւ կամ Եփրատի ափերը, այնպէս ալ երբ ֆրանսացի մայրերու հանդիպիմ, միտքս կ՚ուղղուի դէպի Վէրտէօնի աւերակները, եւ այդ երկու պատկերներուն մէջ կարծես ցաւերու նոյնութիւն մը կը գտնեմ։

Սխալ է ֆրանսացի կինը դատել պուլվարներու վրայ պտտող, սրճարաններու մէջ սպասող թեթեւաբարոյ կիներով։

Անոնք չեն որ կը ներկայացնեն ֆրանսացի մայրը։

Բուն ֆրանսացի ընտանիքը, առհասարակ կծկուած իր պատուհանին մէջ, եւ պատսպարուած այդպէսով իր չինական պարիսպներուն մէջ, իր ընտանիքի անդամներէն դուրս, ոչ ոքի հետ յարաբերութեան մտնել կը ձգտի։ Ան իր այդ կղզիացումին մէջ, իր վիճակին պահպանման աւելի նախանձոտ է քան Պոլսոյ հրէմներուն բնակիչները։

Փարիզի փողոցներուն եւ սրճարաններուն մէջ, մեր հետաքրքիր նայուածքներուն եւ զարմանքին առարկայ դարձող կիները, ընդհանրապէս տեղացիներ չեն, այլ քառասուն միլիոն ժողովուրդէ մը քաղուած անկեալները, որոնք խաբուած, եւ կամ մոլորած իրենց գիւղին մէջ, ուր ամէն մարդ կը ճանչնայ իր դրացին անցեալն ու ներկան, եւ հնարաւորութիւն չունենալով այլեւս իրենց գիւղին մէջ ընտանեկան բոյն մը շինել, կը խուժեն դէպի մայրաքաղաք՝ եւ կը կորսուին խուժանին մէջ։

Ֆրանսացի մայրը, կապուած իր խրճիթին, յանձն առած է իբր աւանդութիւն, ընտանիքին մատակարարութեան ծանր հոգը։ Կը հաշուէ իր ամէն մէկ սանթիմը, կը պտտի խանութէ խանութ ապրանքին լաւագոյնը եւ աժանը գնելու համար, որպէսզի այդպէսով կարելի ըլլայ խնայել գումար մը՝ ապահովելու համար իրենց ծերութեան վերջին տարիները, առանց կարօտ ունենալու ուրիշներու օգնութեան։

Ահա, ա՛յս է ֆրանսացի կնոջ բրդէ գուլպային աշխարհահռչակ պատմութիւնը։

Մինչդեռ մեր մէջ, երբ այր մը ստիպուի, որ եւ է կերպով, տնական ծախքին հոգը իր կնոջը յանձնել, կարծես իր ծանօթներուն քով վարկաբեկուած կը զգայ։

Անցեալները ֆրանսացի պաշտօնակից մը կ՚ըսէր ինձ.

— Վա՛յ այն ընտանիքին, ուր այրը ստիպուած է, կասկածելով իր կնոջը չափաւորութենէն, դրամը ինքը պահել եւ տունին ծախքերը անձամբ կատարել։ Այդպիսի ընտանիք մը, ուշ-կանուխ դատապարտուած է կորսուելու։

Ֆրանսացի կինը, իր խնայասիրութեանը համար, դարձած է իր ամուսինին գործունէութեան անհրաժեշտ օժանդակը։ Չկայ առհասարակ ոեւէ վաճառատուն՝ ուր ֆրանսացի կինը չմասնակցի իր ամուսինին աշխատանքին, եւ իր կնոջական տաղանդը չբերէ գործին յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճումին։

Ստէպ՝ ֆրանսացի կինը, մտահոգ, իր ընտանիքին ապագայովը, յանձն կ՚առնէ, մինակն աշխատիլ իրենց սեփական խանութին մէջ, որպէսզի ամուսինը երթայ աշխատի ուրիշի մը քով, իբր պաշտօնեայ, որպէսզի, օր մը առաջ կարող ըլլան ձեռք բերել տնտեսական որոշ անկախութիւն մը։

Ահա՛, գեղեցիկ օրինակ մը հայ կիներուն համար։ Անոնք պէտք է իրենց բնակած երկիրը լաւ ուսումնասիրեն եւ քաղեն այն ծաղիկները միայն որոնցմով կարելի ըլլայ կազմել հայ ընտանիքին երջանկութիւնը։

Ֆրանսացի կինը ճաշակաւոր է միանգամայն, եւ այդ ճաշակն է անտարակոյս՝ որ նպաստած է Ֆրանսան եւ մասնաւորապէս Փարիզը նորաձեւութեանց կեդրոն մը դարձնելու։

Ամենահամեստ խաւերու պատկանող ֆրանսացի կինն իսկ կարողութիւնն ունի զարդարելու իր սենեակը, նոյնիսկ ամենաչնչին առարկաներով։

Ֆրանսացի կինը աշխատասէր է նոյնպէս։ Զափազանց հոգածու եւ նախանձախնդիր իր աշխատանքին։ Երբ դիտելու ըլլանք ֆրանսացի կնոջ աշխատանքը, սկսեալ գործարաններու մեքենաներէն մինչեւ դրամատուններու գրասենեակները, կառավարական պաշտօնատուները, կարելի չէ զսպել մեր հիացումը։

Անցնելով աշխատաւորական կամ պաշտօնէական կեանքէն դէպի մտաւորական մթնոլորտը, մինչեւ գրականութիւն եւ մամուլ, կը տեսնենք որ ֆրանսուհին այդ ասպարէզներուն մէջ ալ իր որոշ դիրքն ունի։

Թէեւ Ֆրանսայի մէջ, առայժմ կինը քաղաքացիական իրաւունքները ամբողջութեամբ չի վայելեր, եւ ա՛յդ հանգամանքով իրաւասութիւն չունի տակաւին քուէարկելու եւ ընտրուելու, բայց այդ՝ կը ներկայացնէ միայն արտաքինը, պաշտօնականը։ Իրականին մէջ, ֆրանսուհին իր որոշ դերն ունի ու իր ազդեցութիւնը կը բերէ ըլլայ ընտանեկան յարկէն ներս, ըլլա՛յ քաղաքական բեմին վրայ։

Յիշելով ողբացեալ աբբայ Տը Լորիի խօսքը, թէ Հայերը Արեւելքի ֆրանսացիներն են եւ իրաւունք ունին իրենց այդ հանգամանքին մէջ ֆրանսացիներուն անկեղծ աջակցութեան, պիտի թելադրէի ֆրանսա բնակող հայ կիներուն՝ աւելի մօտենալ իրենց ֆրանսացի քոյրերուն եւ օրինակել ինչ որ լաւագոյնն է մեր ցեղին բարձրացման համար։

ԱՐԱՄ ԳԱՄԱԼԵԱՆ

ԱՌՈՂՋ ՈՒ ՇԱՏ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կարմրամորթ ցեղապետ մը, պարոն «Ճերմակ Արծիւ-Ջի» Նիւ-Եորքէն հասած է Սաւթէմբթըն։ Մտադիր է երթալ Լոնտոն եւ հոն, հիմը դնել «Համաշխարհային խաղաղութեան եւ բարգաւաճման» ընկերակցութեան մը։ Պարոն «Ճերմակ Արծիւ-Ջի 106 տարու է ու դեռ կայտառ։ Երբ մինքը կը շնորհաւորէին իր առողջութեան համար, հետեւեալ պատուէրը տուաւ. «Շատ ջուր խմեցէք, պաղ ջուրի լոգանք ըրէք, զգուշացէք տաք ջուրէն. իբր սնունդ, քիչ միս՝ այն ալ հազիւ եփած, առատ բանջարեղէն եւ պտուղ։ Իսկ նստուկ վիճակի մէջ, մտքի աշխատանք շատ չկատարել եւ այս բոլորէն յետոյ, մտքերնիդ դրէք երկար եւ առողջ ապրիլ»։

ՋԱՏԵՆՔ ՋԱՏՈՒԵԱՆԸ

ԻՆՉՊԷՍ Կ՚ԱՊԱԿԱՆԵՆ

Աւջի օր եւ երէկ, խորհրդա-յին Թերթերէն քաղելով, պարզեր էինք թէ սրիկայութիւնը կ՚աճի Հայաստանի, մասնաւորապէս Երեւանի եւ Լէնինականի մէջ։ Այն աստիճան որ, կառավարութիւնը որոշած է գնդակահա-րութեան դիմել։

Իբրեւ բնորոշ օրինակ, «Խորհրդային Հայաստան»էն կը Թարգմանենք հետեւեալ հատուածը, որ կը պատկերացնէ «նոր կենցաղ»ի, ուրիշ խօսքով, ալ-լանդակ բարքերու զարգացումը.

ԽՄԲ.

Ղուրդուղուլիի մէջ գարուն է հիմա։

Եւ գարնան այդ եղանակին գարնան պէս կը ծաղկի շրջանային քաղլուսկոմի նախագահ Մանուկ Ջատոեանը։ Ամէն առաւօտ անոր երիտասարդ նորապսակ կինը իրեն կ՚ուղեկցի մինչեւ քաղլուսկոմի շէնքը և երբ Ջատոեանը կ՚անցնի աշխատանքի, անոր մտապատկերներուն մէջ, յաւերժահարսի պէս կը պտտի իր նորապսակ կինը եւ ոչ միայն ան, այլ եւ ուրիշ, ուրիշ կանայք։

Կոմերիտական է Մանուկ Ջատոեանը, եւ ամօթ է եթէ ան մտածէ միայն իր կնոջ, միայն իր ընտանիքի մասին։

Նա մտահոգուած է նոր կեանքով, ու նոր կենցաղով. այդ մասին դասախօսութիւն կը կարդայ, կ՚աշխատի լուսաւորել համայն կանանց...

Եւ ի զուր չէ որ Ղուրդուղուլիի մէջ երախաներն ու գիւղացիները արդէն երգեր են յօրինած անոր մասին, երգերով կը պսակեն անոր անունը։

Ի զուր չէ, որ «ամենամասսայական» անձնաւորութիւնն է նա Ղուրդուղուլիի ամբողջ շրջանին մէջ։

Գիտակից եւ ճարտար է Մանուկ Ջատոեանը, քաղաքական լուսաւորութիւն տարածելու եւ կենցաղային հարցեր պարզաբանելու խնդիրին մէջ նա թերեւս իր նմանը չունի, որպէս շրջանային քաղլուսկոմի նախագահ, որպէս կոմերիտ։

Բայց յետամնաց է անոր շրջապատը, ոգէտ են Ղուրդուղուլիի գիւղացիները և հին կենցաղը անթափանցելի խաւարով պատեր է զանոնք։

Ի՞նչ ընէր Մանուկ Ջատոեանը։

Պարզ է, որ նա իր կենդանի օրինակով պէտք է պայքարէր այդ խաւարի դէմ...

Ահա ձեզ այդ պայքարի մի նմոյշ։ Միեւնոյն Ղուրդուղուլի գիւղին մէջ կան երկու ուրիշ քաղաքացիներ։ Ամուսիններ էին անոնք եւ այդ ամուսիններէն մէկը կը գրէ հետեւեալը. —

«Ուղիղ տասը տարի կ՚ապրէինք հանգիստ, իբր իրար սիրող ամուսիններ...» Անդրագէտ էր կինս եւ իմ միջոցով միայն կարողացաւ գրել սորվիլ ապա... անցաւ նա կին կազմակերպութեան մէջ, բ... դունուեցաւ լիկկայան՝ ... լու . . .»։

Ի՞նչ բարբարոս ... թիւն... միթէ կարելի՞ է ... տարի ապրիլ միեւնոյն ... հետ ու միթէ կարելի՞ է ... մուսնական հաճոյքները ... խարէն անգրագիտութեան ... բացմամբ զբաղիլ ընտանեկան ... յարկէն ներս, կը մտածէ ... նուկ Ջատոեանը...

Ալ ինչպէ՛ս չրողոքէր ... նուկ Ջատոեանի քաղ... մական սիրտը, ինչպէս ... այդ խաւարի միջից դէպի ... սաւորութիւն, առաջ ... տարաբախտ, «բռնակալ ... կինը։

Եւ քաղլուսկոմի նախագահ Մանուկ Ջատոեանը կ՚ազատ... պաշտօնական պարտական... Թիւններուն կատարումը ... ձեռնարկէ նոր կեանքը ... կենցաղը կենդանի կերպով ... ցադրելու գործին։

— Դու կին կազմակեր...

...թեան անգամ ես, պէտք է ...ճակնաս կեանքի ազատութիւնը,—կը բացատրէ Մանուկ Զատոեանը, օգտուելով Լուսիկի ամուսնին երկարատեւ բացակայութենէն, — դու երբեք պէտք չէ բռնակալուիս ու ապրիս զանազան ազդեցութիւններու տակ...

— Տարբերութիւն չկայ իմ եւ քու ամուսնիդ մէջ, Նոր ես, ...հասկնար, ինքզինքդ կը ...մնչես, պաճք կը պաճես,— կը ...պարզաբանէ Նոր կենցաղի քարոզիչը,—ազատ ապրէ՛, կեանքն այսպէս կը պահանջէ...

Որպէս զի Լուսիկը թօթափէ իր վրայէն պահպանողականութեան թանձր փոշին, Մանուկ Զատոեանն օրինակներով կը համոզէ զայն, թէ ինչպէս Աշխարհի մէջ ինքը «ապրելիս է եղել մի ուրիշ կնոջ հետ, որ նոյնպէս ամուսին է ունեցել...» ու մինչեւ այժմ ալ գաղտնի կը շարունակէ այդ գործը, որովհետեւ «գաղտնապահ» է Մանուկ Զատոեանը:

Նա կանգ չառներ ամենաառատ խոստումներու առաջ եւ կը համոզէ Լուսիկը, որ ինքը դպրոցին մէջ դասեր կ'ունենայ եւ Լուսիկը դպրոցին մէջ լաւ տեղ կ'ունենայ», եթէ համաձայնի ապրիլ անոր հետ...

— Ազատ ապրէ, կեանքը այսպէս կը պահանջէ...

Ազատ ապրուստի բարձր կոչերով, Նոր կենցաղի փրկարար քարոզներով Մանուկ Զատոեանը կը յաջողի գայթակղեցնել կանանց կազմակերպութեան մէջ մտնող, քաղլուսվարական լիկկայաններուն մէջ իր անգրագիտութիւնը վերացնող Լուսիկը:

Ան կը փրկէ զայն տգիտութեան ու բռնակալութեան ծանր ճիրաններէն...

Իսկ քիչ յետոյ՝ նոյնպիսի ազատամտութեամբ Մ. Զատոեանը կը թողու «ազատուած» Լուսիկը, կ'ամուսնանայ ուրիշի մը հետ՝ եւ անոր «գաղտնապահութեան» շնորհիւ կը վարկաբեկէ նաեւ Լուսիկը: Գիւղերուն մէջ կը պատմուի «կոմերիտ», Մանուկ Զատոեանի հերոսութիւններու համբաւը եւ գիւղացիները պարծանքով կը խօսին կին կազմակերպութեան ու Նոր կենցաղի մասին, որոնց շնորհիւ Լուսիկը «ազատագրուել էր»...

—Ես չեմ ցանկանար իմ պատուիս վրէժը կին կազմակերպութեան մէջ գտնել, — կը գրէ Լուսիկի ամուսինը, այն ամուսինը, որուն յետամնացութենէն ու «բռնակալումէն» Մ. Զատոեանը պիտի ազատէր Լուսիկը իր «Նոր կեանքով ու Նոր կենցաղով»: բայց ան կը բացագանչէ.

—Կեցցէ՛ «կոմերիտական» Մանուկ Զատոեանը: կեցցեն Նոր կեանքն ու Նոր կենցաղը...

Եւ այս կոչը չի կրնար լսելի չդառնալ մեր կոմերիտմիութեան կոմէյչիկրնարլսելի չդառնալ մեր Գլխքաղլուսվարին, չի կրնար լսելի չդառնալ նաեւ անոնց համար, որոնք իրենց ճղճիմ հաշիւները, իրենց սանձարձակ լրբութիւնները արհեստավարժ կը շղարշեն Նոր կենցաղի ու Նոր կեանքի մաքուր շղարշով...

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ԵՒ
ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդ կիրարկուած օրէնքին համաձայն, բոլոր այն օտարները որոնք ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունելու համար դիմում կը կատարէին, պարտաւոր էին զինուորական ծառայութիւն կատարել, նոյն իսկ եթէ իրենց պարտքը կատարած ըլլային իրենց երկրին մէջ: Օտարները օրէնքի այդ տրամադրութեան ենթակայ էին մինչեւ իրենց 30 տարիքը:

L'Amitié Française շաբաթաթերթի տնօրէն եւ երեսփոխան Պ. Շարլ Լանպէր հետեւեալ փոփոխութիւնները առաջարկած է, որոնք դեռ չեն վաւերացուած:

1.— Անոնք որ ֆրանսական Օտար Լեգէոնին, կամ իրենց երկրին մէջ ծառայած են, իրաւունք ունին իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանը հաշուել տալու:

2.— Այն օտարները որոնք ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունած են, հետեւեալ պայմաններուն կ'ենթարկուին, մինչեւ 27 տարեկան՝ զէնքի տակ չեն առնուիր, եթէ երկու կամ աւելի զաւակներ ունին, 28էն վեր՝ եթէ մէկ՝ զաւակ ունին: Իսկ 30էն վեր՝ ֆրանսացի տարեկիցներու պայմանները պարտաւոր են լրացնել:

Ասկէց զատ, նոր օրինագծով, միայն ութը շաբթուան մարզանք մը պիտի տեսնեն անոնք, որոնք մինչեւ այսօր, որ եւ է զինուորական ծառայութիւն կատարած չըլլալով, կը մտնեն պահեստի շարքերուն մէջ: Իսկ անոնք որ 2 Օգոստոս 1914էն մինչեւ 11 Նոյեմբեր 1918, որ եւ է թուականի, ծառայած են Ֆրանսական Օտար Լեգէոնին կամ համաձայնական եւ բարեկամ պետութիւններու բանակներուն մէջ, զերծ են գործօն ծառայութենէ, կը մտնեն պահեստի շարքերուն մէջ եւ իրենց տարեկիցներու դասին բախտակից կ'ըլլան:

ՍԼՔՈԼԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Իզվեստիա» թերթը վիճակագրական հետեւեալ թիւերը կուտայ ոգելից ըմպելիներու սպառումին մասին:

1923—24ին սպառած է ինը միլիոն 600,000 լիդրա ալքոլ: 1924—25ին 48,000,000 լիդրա: Իսկ 1926—27ին 360 միլիոն լիդրա: Այս տարուան առաջին հինգ ամիսներուն սպառումէն դատելով, տարուան վերջը, սպառումին քանակը պիտի հասնի 480,000,000 լիդրայի:

1927ին, ոգելից ըմպելիներու համար, բնակչութիւնը ծախսած է 1200 միլիոն րուբլի (աւելի քան 15 միլիար ֆրանք):

Նոյն թերթը կը հրատարակէ դպրոցներու մէջ ալքոլամոլութեան մասին կատարուած քննութեան մը արդիւնքը:

Քննութիւնը կատարուած է 8էն 16 տարու 2420 դպրոցականներու վրայ: Հարիւրին 15 մանչեր եւ հարիւրին 14 աղջիկներ կը գինովնան կանոնաւոր կերպով: Ասկէց զատ, հարիւրին 14, մանչերը շատ կը խմեն, առանց սակայն գինովնալու: Մանչերէն հարիւրին 34 ալքօլ կը գործածեն, իսկ հարիւրին 66ը գարեջուր եւ գինի, աղջիկներէն՝ հարիւրին 8ը օղի կը գործածեն եւ հարիւրին 2ը գարեջուր եւ գինի: Տղոց հարիւրին 11ն է միայն որ դեռ օղիին համը չէ առած:

Ու տակաւին պէտք է նկատի ունենալ, որ սպառումի վիճակագրական քանակին մէջ չի մտներ պտղօղիի արտադրութիւնը որ 300 միլիոն լիդրան կ'անցնի:

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վենետիկէն կը գրեն մեզի.— Օր. Մառի Պոտուրեան՝ Պարտիզակցի՝ վեց տարիէ ի վեր կը յաճախէ Վենետիկի Երաժշտանոցին դաշնակի ճիւղին: Յունիս 3ին՝ ամավերջի 4րդ փորձին նուագեց մեծ յաջողութեամբ Լիցի հունգարական ռապսոտիան: «Կազէթթա տի Վենեցիա» թերթը կը գրէ. «Փրոֆ. Ճինօ Թալեափիէթրայի դաշնակի դպրոցին աղնուականութիւնն ու ազգութիւնը ցուցադրուեցան անգամ մը եւս մեծ պայծառութեամբ փորձէն եօթներորդ շրջանի աշակերտուհի Օր. Մառի Պոտուրեանի, որ Լիցի 12րդ ռապսոտիան նուագելով ցոյց տուաւ նմանապէս բնական ամենազօրութեան ձիրքեր, եւ ասոնցմէ զատ, ճշմարտապէս նշանաւոր իմացողութիւն մը արտայայտութեան (interprétation): Կորովի եւ ինքնաբեր թափը որով դիմագրաւեց կտորին դժուարութիւններուն, եւ հարուստ գունաւորումը որով ուզեց ներկայացնել զայն. մեզի պատեհութիւն տուին գնահատելու իրենց բոլոր արժէքին մէջ թէ՛ հմայքը փափուկ եւ ուժեղ հարուածին, եւ թէ՛ պայծառ, ճշգրիտ եւ շատ զարգացած մեքենականութեան մը արժանիքները: Որով եւ շատ արժանաւոր եղան ամենաջերմ ծափերն ու գրուատիքները որ շռայլուեցան իրեն՝ երբ կտորը վերջացաւ. (Յունիս 5):»

Իսկ «Կածծէթթինօ» կը գրէ.

— «... Օր. Պոտուրեան՝ Թեքնիքի ուժեղութեամբ, հարուածի պայծառութեամբ եւ գունագեղ արտայայտութեամբ նուագեց Լիցի 12րդ. ռապսոտիան, խլելով հասարակութեան ամենաջերմ հաճութիւնը»: (6 Յունիս):

Երաժշտանոցի վարչական խորհուրդին նախագահը, տեսուչը եւ բոլոր փրոֆէսէօրները շնորհաւորեցին Հայ օրիորդը, իր փրոֆէսէօրը ճակատը համբուրեց, եւ չորս գեղեցիկ ծաղկեփունջեր տրուեցան: Փոքրիկ հայ գաղութը ինքզինքը հպարտ զգաց այդ օրը՝ լսելով Վենետիկի պէս երաժշտութենէ հասկցող եւ դժուարահաճ քաղաքի մը ընտրանիին խելայեղ ծափերը, որ կը տրուէին իր մէկ զաւակին: Յաջողութիւն կը մաղթենք տաղանդաւոր հայ օրիորդին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ԱՐՄՇԱՑԻՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բուռ մը Բալու-Արմշա գիւղացիներ, թուրք խաթաղանէն ազատուած բեկորներ, քով քովի գալով կազմեցինք «Արմշա Գիւղի Երիտասարդաց Միութիւն»ը:

Մեր նպատակն է — Ա. Նիւթապէս թէ բարոյապէս սատար հանդիսանալ մեր գիւղի կարօտեալներուն: Բ. ուժ տալ ինքնազարգացման. Գ. վերաշինել Արմշա գիւղ մը, երբ պարագաները թոյլ տան: Կը հրաւիրենք Ֆրանսայի, Ամերիկայի մէջ եւ այլ շրջաններու մէջ գտնուող Արմշացիները որ հաճին իրենց նիւթական աջակցութիւնը տալ այս գնահատելի ձեռնարկին:

Սարգիս Կ. Ծառուկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը իր դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով.—

Ատենապետ՝ Պ. Թ. Մեծատուրեան, ատենադպիր՝ Պ. Աբրամ Հանչէր, գանձապետ՝ Պ. Նշան Սէրգօեան, անդամներ՝ Տոքթ. Լ. Գրիգորեան եւ Կարօ Ուշագլեան: Այս առթիւ հրապարակաւ կը խնդրուի բոլոր շահագրգռուողներէն որ հաճին մինչեւ Յուլիս 15 դիմել Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Շրջանին հետ ունեցած իրենց վիճելի խնդիրներուն կարգադրութեան համար, հետեւեալ հասցէին.— M.A. Hantcher, 23, Rue de la Varenne, St. Maur (Seine).

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱ.— Բ Պոլոնժի մէջ, շարաթ առտու, մարդ մը՝ իր շան հետ կը պտտէր ծովեզերքը, աւազին վրայ, երբ յանկարծ ալիք մը շունը առաւ ու տարաւ: Մարդը, փրկելու համար անասունը՝ նետուեցաւ ետեւէն, բայց իր կարգին ուժգին ալիքի մը յորձանքին մէջ բռնուած, չկրցաւ ցամաք ելլել հակառակ իր ճիգերուն:

Մօտակայ տան մը պատուհաններէն, 16 տարու անգլիացի աղջիկ մը, տեսնելով վտանգուած անծանօթը, նետուեցաւ ջուրը, զայն փրկելու համար:

Բայց հազիւ թէ մօտեցած էր անոր, երբ նոր ալիքներ խեղճ աղջիկը քշեցին ծովուն բացերը: Երրորդ մը եւս փութաց անոնց օգնութեան, բայց հակառակ լաւ լողորդ մը ըլլալուն, չկրցաւ ինքզինքը բռնել: Ալիքները զայն նետեցին ժայռերուն վրայ, ուր ծանր վէրքեր ստացաւ: Կարելի եղաւ փրկել այս վերջինը, իսկ նախորդ երկուքին դիակները, կէսօրէն յետոյ միայն գտնուեցան ծովափէն:

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ.— Մէցի մէջ, Իտալացի բանւոր մը որ գործարանի մը մէջ կ'աշխատէր, ժառանգաբար պիտի տիրանար 80 միլիոն լիրի հարստութեան մը: Բայց իտալական կառավարութեան հետ դատի մը հետեւանքով, դեռ իր ժառանգութեան չէր տիրացած: Երբ լուրը իմացուեցաւ, ամէն մարդ սկսաւ վրան խուժել: Գործակը վարկով անոր տրամադրեց իր կերպասները, ինքնաշարժի գործակալ մը՝ իր կառքերէն ամէնէն սուղը յանձնեց անոր, դրամատուն մը անսահման վարկ բացաւ ու, չմնաց հայթայթիչ մը, որ ի հաշիւ գալիք ժառանգութեան իր ծառայութիւնները չի մատուցանէր միլիոնատէր գործաւորին: Խեղճը այնքան ձանձրացաւ այս հաճոյակատար հայթայթիչներէն որ, անցեալ գիշեր, գլուխը առաւ գնաց, ո՛չ ոք գիտէ թէ ո՞ւր:

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՀԱՅ ՄԸ.— Պէլֆօռ բնակող 25 տարու, Աֆիոն Գարահիսարցի երիտասարդ մը, որ կ'աշխատէր Ալզասեան գործարանին մէջ, շաբաթներ առաջ կը նշանուի, եւ այն միջոցին որ ամուսնութեան կառավարական արտօնագիրը կը ստանայ, յուսատութենէ մղուած՝ կը փորձէ անձնասպան ըլլալ կախուելով, գործարանին մէջ ուր կ'աշխատէր: Բայց հասած անմիջական օգնութեան շնորհիւ, կարելի կ'ըլլայ զինքը փրկել ստոյգ մահուընէ:

ՄԵԿԸ ՀՐԱՁԻՆՈՎ, ՄԻՒՍԸ ԴԱՆԱԿՈՎ.— Մարսէյլի մէջ, ինքնաշարժիչ մը, քանի մը անգամ դատապարտուած էր, իր

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԵՒ
ՀԱՅԿ ԳԱԼՖԱԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիլ 17 Յունիս 1928 Փարիզ

սիրուհիին սպառնալիքներ ըրած ըլլալուն համար:

Անցեալ օր, փողոցին մէջ երբ պատահմամբ անոր հանդիպեցաւ, սպառնալիքի ձեւերով անոր վրայ քալել սկսաւ: Իր նախկին բարեկամուհին սարսափած՝ ատրճանակ մը հանեց իր պայուսակէն եւ կրակեց ինքնաշարժիչին վրայ, որ թէեւ վիրաւոր, դանակով մը յարձակեցաւ կնոջ վրայ, եւ դէմքէն ծանրօրէն վիրաւորեց զայն: Երկուքն ալ հիւանդանոց տարուեցան:

ԿՈՉ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԷ ՄԸ
«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկած ըլլալով պատրաստելու «Հայկական նոր Մատենագիտութիւն եւ Համրագիտարան Հայ կեանքի» աշխատութիւնս, որուն առաջին հատորը (Ա—Մ) ամբողջացաւ 1911ին, եւ վերջերս Յ եւ Ն գրերն ալ հրատարակուեցան, ասոնք եւս հին ապրանք ըլլալով, կը դիմեմ բոլոր հրատարակիչներուն, հեղինակներուն, խնդրելով որ հաճին հրատարակած կամ հեղինակած գրքերէն մէյմէկ օրինակ ղրկել. գրագէտներուն՝ որ իրենց գրական կեանքը՝ համառօտիւ՝ խմբագրութիւն, Թղթակցութիւն այս կամ այն Թերթի, իրենց ծածկանունները, եւն. եւն. հաղորդել: Գործս՝ շարունակութիւնը պիտի ըլլայ հրատարակուածին. ան՝ մինչեւ 1905 տարին կը հասնէր, անկէ ի վեր 23 տարի անցած է եւ ահագին բան տպուած, եւ արդէն սակաւաթիւ օրինակներ կը մնան: Ուստի պիտի ըլլայ միածոյլ ամբողջութիւն մը, բարեփոխուած ծրագրով, զեղչումներով եւ յաւելումներով Այբէն՝ Ֆէ, 1512 — 1930: Հայկական Հարցի, Հայկական Մարտիրոսագրութեան առանձին գլուխներ բացած ըլլալով, կը խնդրեմ նոյնպէս որ այդ նիւթերուն, նոյնպէս հայկական կեանքի վերաբերեալ ինչ գրութիւն որ ունին հայերէն թէ եւրոպական ոեւէ լեզուներով, հաճին ղրկել:— ինչ որ ստանամ պիտի ծանուցուի մեր «Բազմավէպ»ին մէջ շնորհակալութեամբ:

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
c/o PAZMAVEB, St. Lazare, Venise, Italie

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

Տէմէդրիոս վարժապետը՝ իր կարգին եկաւ մուրացիկ չեշտով մը հեծելու՝ ցոյց տալով իր պատառատուն զգեստները, եւ պնդելով թէ գոմէշի մը կողմէ զգեստուած եւ գլորած էր: Մինչդեռ իրականութիւնն այն էր, որ մառաններու մէջ թաքնուած պահուն պատռեր էր զանոնք: Վերջապէս, փափա Եւթիմիոս, այդ գեղեցիկ քահանան, որուն մելամաղձոտ դէմքին եւ անուշ աչքերուն մէջ յամր մեղադրանք մը կը կարդացուէր, կը հառաչէր եւ հանդարտ ձայնով մը կը հաստատէր թէ այս չարիքները Աստուծոյ կողմէ ղրկուած են իր հայրենիքին:

Յոյները իրենց մեծ խօսիկութեան անխուսափելի հետեւանքը չէին նախատեսեր: Ահմէտը նեղ դրութեան մը կը մատնէին: Ահմէտ խնդրին առած հանգամանքին դէմ ընդվզեցաւ: Անկարգապահ զինուորները պատժելը պետի մը պարտականութիւնն է: Բայց խնդիրը հիմա քրիստոնեայի եւ մուսուլմանի կռիւը դառնար: Այս պայմաններուն մէջ պատժել, ուղղել չէր այլեւս, այլ քրիստոնեաներուն վրէժը լուծել: Արդ, Ահմէտ ինչպէս կրնար պարտուածներուն յաղթանակը ապահովել յաղթողներուն վրայ: Ասկէ զատ, մեծ անխոհեմութիւն մը գործած կ'ըլլար նախատուած կրօնամոլութիւն գերագրգռելով խորհեցաւ թէ, նոյնիսկ գիւղին անդորրութեան համար լաւ էր վերապահ ըլլալ: Քրիստոնեաներուն խանդը իջեցնելով հանդերձ պէտք էր պատժել սակայն:

Այն ատեն ըրաւ ան ինչ որ Թուրքը այդ տեսակ պարագաներու մէջ կ'ընէ, ինչ որ Սուլթանը, ինք իսկ կ'ընէր Եւրոպայի հետ, երբ այս վերջինը Հայաստանի կոտորածներուն առթիւ միջամտէր: Ահմէտ պատիժ տալու ձեւեր առաւ: Տեղեկագիր պատրաստեց: Խռովարարները կանչեց եւ հարցաքննեց, իր ամբողջ խստութիւնը թափեց Ապտուլլահի եւ Մուսթաֆայի վրայ: Սպայի մը հսկողութեան տակ Տոմոքոս ղրկեց զանոնք: Ուրիշ քանի մը մարդեր ալ նոյն ձեւով պատժեց: Բայց Ալիին չկրցաւ դպչիլ, զինուորները շատ վարժուած էին անոր Մարգարէին խօսքերը քարոզելուն համար. աւելին կար, Մէքքէ ուխտի գացած ըլլալուն՝ հաճի էր ան: Քրիստոնեայ քահանային դիմաց, գիւղին մէջ պէտք էր թողուլ մէկը՝ որ ամէն երեկոյ գետին իյնար ու աղօթքներ ընէր:

Այդ օրէն սկսեալ, Լազարինայի վրայ անսպասելի խաղաղութեան մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ: Քայլերուն աղմուկն իսկ հազիւ լսելի էր: Խուճապը սաստիկ եղած էր, մրրիկ մը որ որքան քրիստոնեաներուն նոյնքան ալ թուրքերուն վրայէն անցեր էր: Ահեղորդապաշտ հով մը կը փչէր այդ պարզամիտ հոգիներուն վրայ, հոգեկան այդ դրութեան մէջ Ապտուլլահի եւ Մուսթաֆայի ճամբուիլը Թրոզինի համար անսպասելի կնճիռներ առաջ բերաւ:

Տարօրինակ աւելորդապաշտութիւն մը ծնունդ առաւ: Գոմէշներու այդ յարձակումին մէջ, —պատճառ այս բոլոր նոր չարիքներուն— զինուորները անվիճելի ապացոյց մը կը տեսնէին թէ՛ ինչ որ գիւղին մէջ դուրսէն կուգար, դժբախտութիւն կը բերէր: Հետեւաբար, ոեւէ մէկին մուտքը գիւղին մէջ պէտք չէր թոյլ տրուէր: Իրենց մտածելակերպով եկող թուրքերը բացառութիւն էին: Մուսթաֆայի եւ Ապտուլլահի ճամբուելէ վերջ. ըստ երեւոյթին գիւղին մէջ խռովարար տարր չկար այլեւս:

Բայց, այս վերջին դէպքերուն յաջորդող օրերուն, երկու ծերուկներ, չես գիտեր ուրկէ եկած, երկու մուրացիկներ, գիշերանց Լազարինայի առջեւ հասան, դուռերուն մօտ գետին փռուեցան ու քնացան: Առաւօտուն խեղդուած գտնուեցան, երկուքն ալ իրենց քնացած տեղին մօտ ծառի մը կրթնցուցած էին: Հետեւեալ օրը, երկու Յոյներու վիզը կտրուած ու թզենիի մը ճիւղերէն, գիւղին մօտ, կախուած գտնուեցան: Օրինակ տալու համար էին այս բաները: Զինուորները այսպէսով իրենց հանգստութիւնը կ'ապահովէին: Կը թուէր իրենց թէ գոհացում գտած սնապաշտութիւնը ապագայ չարիքներու առաջքը կ'առնէր:

Գիւղին քրիստոնեաները շատ աւելի վրդոված էին: Բայց, այս դաներէն դուրս տեղի ունեցած գլխատութիւնները չէր որ զիրենք կը յուզէին, այլ գրաւման վիճակի զանազան դէպքերը: Այն աչքով գիշերէն ի վեր, այդ սարսափելի տրամը մեկնաբանելէ չէին դադրեր, եւ մասնաւորաբար, սպային աղաղակը, անոր շեշտոտ շարժումը: Որքան խորհէին՝ այնքան կը զարմանային: Եւ սակայն, ոչինչ կար տարօրինակ այդ աղաղակին մէջ: Ստեփան «քեհեան» իբր խելացի եւ հաւասարակշիռ մարդ, այս վերջին կարծիքը կը պաշտպանէր: Իր հոգիին խորէն, պառաւ Մարգարէուհիին, Մարիկոյի դէմ բարկութիւն կը զգար, որովհետեւ գոմէշներու վրայ ըրած իր գուշակութիւնով, ազդեցութիւնը զօրացած էր, եւ իրեն հանդէպ երկիւղախառն յարգանք կը տածէին: Արդեօ՞ք ուզած էր ակնարկել թէ գոմէշները, օր մը, պիտի ստիպէին Ահմէտը որ Թեսալիական շեշտ մը երեւան հանէ:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

Խորհրդային իշխանութիւնները այս պարագային տեղեկանալով, Չեկային յանձնած են թուրք վաճառականները։

Թուրք թերթը կ՚աւելցնէ. «Ռուսիոյ այս ընթացքը չի պատշաճիր թուրքեւռուս բարեկամութեան։ Եթէ թրքահպատակները յանցանք մը գործած են, պէտք է դատարանին յանձնուին եւ կրեն իրենց արժանի պատիժը։ Այլապէս, մեր բարեկամութեան չի վայելեր առանց պատճառի ամիսներով բանտարկուած պահել անմեղ անձերը։ Կը յուսանք թէ Ռուսիա պիտի հարթէ այս թիւրիմացութիւնը»։

Կիրակին հանգիստի օր Թուրքիոյ մէջ

Քրիստոնէական թուականն ու լատինական թուանշանները ընդունելէ վերջ, թուրքերը յանդուգն նոր քայլ մը եւս որոշած են առնել՝ իբրեւ հանգիստի օր ընդունելով կիրակին փոխանակ Ուրբաթի։ «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ այս ուղղութեամբ ուժեղ հոսանք մը կայ Թուրքիոյ մէջ եւ Ազգ. Մեծ Ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի այս մասին։ Տարակոյս չկայ թէ, կ՚ըսէ թղթակիցը, այս առաջարկը պիտի ընդունուի։ Ցարդ Թուրքիոյ մէջ Ուրբաթը հանգիստի օր է, իսկ եւրոպական երկիրներու մէջ ալ հանգիստ կ՚ընեն Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ Կիրակի օրեր, այնպէս որ շաբթուան երեք օրը ամլութեան դատապարտուած է եւ միայն չորս օր կը մնայ առեւտրական գործառնութեանց համար։

Եգիպտացի նախարար մը հրաժարած

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ ելմտական Նախարար Մոհամմէտ փաշա Մահմուտ հրաժարած է։ Յիշեալը Մայիս 3ին ալ հրաժարական ներկայացուցած ու յետոյ ետ առած էր։ «Թայմզ»ի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ դահլիճին ազգայնական (Վաֆտ) եւ ազատական անդամներուն միջեւ սուր տարակարծութիւն կը տիրէ՝ կառավարութեան քաղաքականութեան մասին։ Վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս ընդունեցաւ թագաւորին կողմէ։ Կը սպասուի որ դահլիճին միւս ազատական անդամը՝ պատերազմական Նախարար Ճաֆար փաշա Վալի եւս հրաժարի։ Նախարարական տագնապէ կը վախցուի։

Օսմանեան Հանրային Պարտքի բաժանումը

Ինչպէս գրեցինք, Յունիս 13ին Փարիզի Թուրք դեսպան Ֆեթհի պէյի և Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Պելճիքայի եւ Զուիցերիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ ստորագրուեցաւ Օսմ. Հանրային Պարտքերու մասին համաձայնագիր մը, որ Ազգային Մեծ Ժողովէն պիտի վաւերացուի մինչեւ առաջիկայ Դեկտեմբերի սկիզբը։ Ըստ այդ համաձայնութեան, ընդհանուր պարտքը ոսկեդրամի հաշուով՝ 124,684,000 ոսկիէ կը բաղկանայ։ Այս գումարին 86,860,000 ոսկին, այսինքն ընդհ. գումարին 75 առ 100ը Թուրքիոյ բաժին կ՚իյնայ։ 1928ի Յունիսէն սկսեալ, առաջին եօթը տարիներու ընթացքին 2,000,000, 1935ի Յունիսէն սկսեալ վեց տարի 2,380,000, 1941ի Յունիսէն սկսեալ հինգ տարի 2,780,000, 1946ի Յունիսէն սկսեալ հինգ տարի 3,180,000, 1951ի Յունիսէն սկսեալ մինչեւ պարտքերու վերջանալը, տարեկան 3,400,000 ոսկի պիտի վճարուի։

Օտար պետութեանց ներկայացուցիչները մօտ օրէն բանակցութեան պիտի մտնեն նախկին օսմանեան կայսրութենէն անջատուած հողամասերու կառավարութիւններուն հետ, անոնց հետ ալ նման համաձայնագիր մը ստորագրելու համար։

Ատլանտեանը կտրելէ վերջ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ամերիկացի Օր. Ամելիա Էրհարտ Ատլանտեանը կտրող առաջին կինը ըլլալու պատիւը յաջողեցաւ ձեռք բերել։ «Ադամանդներու Թագուհի» Օր. Մապէլ Պոլ, որ կ՚ուզէր առաջնութիւնը խլել Օր. Ամելիայէն, տակաւին կը մնայ Նիւֆաունտլէնտի մէջ եւ այս յաջողութեան վրայ հրաժարած է իր ծրագրէն։ Օր. Մապէլ պիտի վերադառնայ Նիւ Եորք, յետոյ «Միս Քոլըմպիա»ն շոգենաւով պիտի փոխադրուի Անգլիոյ Սաութհէմփթըն նաւահանգիստը, ու օրիորդը այս անգամ պիտի փորձէ արեւելքէն դէպի արեւմուտք, Եւրոպայէն Ամերիկա Ատլանտեանը կտրող առաջին կինն ըլլալ։ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, «Միս Քոլըմպիա» պիտի շարունակէ իր ճամբան՝ Նիֆաունտլէնտէն դէպի Հռոմ։

Գերմանացի օդանաւորդուհի Օր. Թէա Րաշէ չէ հրաժարած Ատլանտեանը կտրելու իր ծրագրէն։ Գտած է ուրիշ կին մը եւս, որուն հետ միասին պիտի կատարէ թռիչքը։ Իտալացի Չէզարէ Սապէլլի եւս գալ շաբաթ պիտի փորձէ Նիւ-Եորք-Հռոմ թռիչքը։

Անգլիոյ մէջ խանդավառ ընդունելութիւն կատարուեցաւ Օր. Ամելիա Էրհարտի եւ ընկերներուն՝ Սթուլցի եւ Կորտընի։

Թուրք ուսանող մը անձնասպան

Մոնփելիէէն Յունիս 18 թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ 26 տարեկան թուրք ուսանող մը՝ Ապտիւլ Քատէր, որուն եղբայրը երեսփոխան է Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին մէջ, անձնասպան եղաւ օդային կազով, իր սենեակին մէջ՝ Ժէնէրալ-Ռիու փողոց թիւ 14։ Պոլիս՝ իր մօրը ուղղուած նամակի մը մէջ, թուրք երիտասարդը ներողութիւն կը խնդրէ իր յուսահատական արարքին համար եւ կ՚աղաչէ որ 27,800 ֆրանք ղրկէ իր սիրուհիին՝ ինքնաշարժ մը գնելու համար։ Նամակ մըն ալ գրած է իր սիրուհիին, յայտնելով անոր անձնասպան ըլլալու իր որոշումը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԻՍԻ մէջ մեռաւ Սուլթան Րէշատի օրով ներքին նախարար Րէշիտ Միւմթազ փաշա, որ նախապէս եղած էր Պրուսայի կուսակալ եւ Պոլսոյ քաղաքապետ։ Յուղարկաւորութեան ներկայ եղան խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ էֆ. եւ տղան իշխան Էօմէր Ֆարուք, զոր. Շէրիֆ փաշա եւն։ Մարմինը Պոլիս պիտի փոխադրուի։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ թագաւորը եւ թագուհին Թէհրանէն ինքնաշարժով մեկնեցան Մէշէտ, ուսկից գերման կառավարութեան նուիրած օդանաւով պիտի դառնան իրենց մայրաքաղաքը։

ԼՈՐՏԵՐՈՒ Ժողովը երրորդ ընթերցումէն յետոյ ընդունեց այն օրինագիծը, որ քուէի իրաւունք կուտայ կիներուն՝ 21 տարեկանէն սկսեալ։ Այժմ կը մնայ միայն թագաւորին հաւանութիւնը՝ որպէս զի օրէնքը հրատարակուի։

ԶՕՐ. ՆՈՊԻԼԷ կը հաղորդէ որ տեսած է օդնութեան փութացող նորվեկեան օդանաւը, բայց այս վերջինը չէ տեսած զինքը։ Օգնութեան ձեռնարկները կը շարունակուին։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն կարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 7.30ին, Café de la Paixի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՑԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը՝ Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան, ժամանակակից ֆրանս. թատրոնի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. Միութիւնը երեկոյթ մը սարքած է ի պատիւ Փարիզի համալսարանէն վկայուած առաջին հայ բժիշկ Տօքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի 85րդ ամեակին, հովանաւորութեամբ Պօղոս Նուպար փաշայի, 4 Յուլիս Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Salle des Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28 Rue Serpente: Տօքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի մասին կը խօսի՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան, Ռուսահայ բժշկութիւնը 85 տարիէ ի վեր՝ Փրոֆ. Աղաջանեան: Մուտքը ազատ է:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Եւրոպահայ Կ. Խաչի հանգանակութիւնը.—

(Բ. առաքում)

Սալլապաշեան, Ոմն, Պօզեան, Խնկեան, Մրճոյեան, Զաքարեան, Կիւրճեան, Տէյիրմէնճեան, Աստուրեան, Յակոբեան, Սահակեան, Օհանեան, Սաֆեան, Յարութիւնեան, Եազըճեան, Խապա Սագալեան, Քէօսէեան, Պուրդուճեան, Տէրտէրեան, Մահտէսեան, Յովհաննէսեան, Կ. Յովհաննէսեան, Գասպարեան, Ղազարեան, Մարսուպեան, Տէր-Վարդանեան, Մինասեան, Համբարձումեան, Սարր-Պօղոսեան, Մկրտիչեան, Յակոբեան, Բրուտեան, Ա. Յակոբեան, Է. Փափազեան, Նազարեան, Տէր-Գէորգեան, Մուրատեան, Ղազարեան, Մ. Տէրտէրեան, Կ. Տէրտէրեան, Կ. Պօյաճեան, Հ. Քնարեան, Տ. Պօյաճեան, Մ. Անանիկեան, Սաղաթէլեան, Գըզըլեան, Մուրատեան, Դարբինեան, Բ. Պօզիկեան, Փափազեան, Միրէեան, Այվազեան, Տօնիկեան, Գ. Զաքարեան, Մինասեան, Արմաղանեան, Դաւիթեան, Գրգողեան, Հայրապետեան, Գաբրիէլեան, Յովակիմեան, Գէորգեան, Կիրակոսեան, Յարութիւնեան, Հայթաեան, Ոմն, Գէնտիրեան, Ադամեան, Մակարեան, Աճէմեան, Աճէմեան, Պօյաճեան, Ոմն, Սողոմեան, Պիւլպիւլեան, Պետեան, Թիւթիւնճեան, Խաշմաեան, Սիվրիհիսարլեան, Պէշչիլեան, Տիկ. Մաթիլտ Օլիվիէ, Փ. Քիլէճեան, Է. Անդրէասեան, Մ. Գըրգաեան, Ս. Գասպարեան, Յ. Չավուշեան, Մ. Ասլանեան, Մ. Աղապապեան, Ա. Կիրակոսեան, Ս. Համբարձումեան, Թօփալեան, Փօքրիկն Ե. Ադաճանեան, Ագնաւորեան, Ս. Թօփալեան, Ա. Թօփալեան, Ս. Սիմոնեան, Ս. Ասատուրեան, Մ. Մաթիկեան, Խ. Տէրտէրեան, Լ. Սուքիասեան, Ն. Ֆրէնկեան, Հ. Մեսրոպեան, Կ. Մարութեան, Ե. Աստուրեան, Յ. Սարաճեան, Հ. Գալայճեան, Մ. Խաչատուրեան, Տիկ. Ռեհան, Խ. Ջաղացպանեան, Ս. Նէվշէհիրեան, Սմբատ Նէվշէհիրեան, Ա. Պօյաճեան, Ե. Թաթօեան, Գ. Խազնէճեան, Mme. Rose, Ա. Փարիկեան, Գ. Գուրպանեան, Յ. Շէյխպօղոսեան, Վ. Գասպարեան, Մ. Խանթարճեան, Կ. Կիւմիւշեան, Յ. Տրդատեան, Լ. Գալուցեան, Ա. Թորոսեան, Մ. Պարիկեան, Ոմն, Պ. Խաչէրեան, Ս. Չիւրէկճեան, Մ. Անտոնեան, Վ. Երեմեան, Յակոբեան, Ղ. Բալուցեան, Գ. Պօյաճեան, Ա. Նէկտէմուրեան, Մ. Փիլիկեան, Հ. Բաբէլեան, Գ. Խումարեան, Յ. Սրպապեան, Գ. Քինաեան, Տ. Մարգարեան, Պուչակճեան, Ս. Կարապետեան, Ա. Գրիգորեան, Ա. Տարաքճեան, Մ. Կիւրճեան, Ս. Արամեան, Տ. Ալթունեան, Ի. Փափազեան 5ական, Մ. Փափազեան, Տիկ. Մարիամ, Տիկ. Թագուհի, Մ. Մամասեան, Ոմն 4ական, Խաղուլեան 3 ֆր.: Ընդհ. գումար 3235.25 ֆրանք:

(Տես Յառաջ 15 Յունիս):

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդր. վարչութիւնը՝ Ամերիկեան նպաստամատոյցի եւրոպայի ներկայացուցիչ եւ միութեան պատուակալ անդամ Պ. Կորտըն Պէրրիի քաղաքէս մեկնումին առթիւ, կազմակերպած է թէյասեղան մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ 1928

21 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 679 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ,,ՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Արտաքին վտանգները հեռացնելու քաղաքականութեան հետ, որուն վերջին արդիւնք եղաւ Թուրքեւիտալական դաշինքը, Էնկիւրի կը շարունակէ ընդլայնել ներքին յեղաշրջման փորձերը։

Արդիացման ձեռնարկները իրարու կը յաջորդեն, հոգ չէ թէ հրամանագիրներով կամ վարչական եղանակով։

Առիթ ունեցանք խօսելու վերջին նորութիւններու մասին, — եւրոպական թուանշաններ եւ լատինական տառեր։

Առաջինը կը գործադրուի արդէն, Թուրք մամուլին մէջ։ Բոլոր թուանշանները եւրոպական են, տարօրինակ խառնուրդ մը կազմելով արաբական տառերուն հետ, որոնց ճակատագիրն ալ վճռուած է։

Անհաւասիկ ուրիշ կարգ մը նորութիւններ. —

Ուրբաթի տեղ՝ կիրակի։ Աղօթքները Թուրքերէն, փոխանակ արաբերէնի։ Երաժշտութիւն՝ մզկիթներու մէջ։ Իսլամ հաւատացեալը այլեւս չպիտի հանէ կօշիկը, մզկիթ մտած ատեն, այլ պիտի երթայ քրիստոնեաններուն պէս։ Աթոռներ կամ նստարաններ պիտի դրուին մզկիթներուն մէջ, որով «նամազ»ն ալ պիտի ձեւափոխուի. աւելի ճիշդ՝ պիտի դադրի, քանի որ կարելի չէ մահմետական երկրպագութեան այդ եղանակը գործադրել՝ շարք-շարք նստարաններու եւ աթոռներու միջեւ։

Այս բոլորը ծրագիր են տակաւին։ Բայց փորձը ցոյց տուաւ որ Մ. Քէմալ պատմութեան համար չի պատրաստեր իր առաջադրութիւնները, այլ անմիջապէս գործադրելու կամեցողութեամբ։ Մինչեւ հիմա, ինչ որ լսուեցաւ իբրեւ մտադրութիւն կամ ծրագիր, նոյնութեամբ հաստատուեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ, եւ հրապարակ դրուեցաւ իբրեւ օրէնք, յատուկ հրամանագրով։

Այսպէ՛ս տեղի ունեցան սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերացումը, Խանէտանը Ալ Օսմանի Տան վտարումը, հանրապետութեան հռչակումը, ֆէսին, «խաֆէս»ին, քօղին եւ «չարշաֆ»ին ջնջումը, կրօնի եւ պետութեան բաժանումը եւ ուրիշ կարգ մը յանդուգն ձեռնարկներ, որոնք ցնորական կը համարուէին։

Արդէն, քէմալական Թուրքիոյ մէջ, երբ կը խօսուի ո՛ր և է նորութեան մասին, կը նշանակէ թէ որոշումը տրուած է նախագահական պալատին կամ դահլիճին մէջ, եւ միտքերը պատրաստելու համար, նախ ուսումնասիրութիւններ, ծրագիրներ, լրագրական լուրեր մէջտեղ կը դրուին։

Այսպէս պէտք է հասկնալ ուրբաթը կիրակիի վերածելու և մզկիթները, աղօթքի ձեւերը բարեփոխելու տեղեկութիւններն ալ, որոնք շուտով պիտի դառնան կատարուած իրողութիւններ։

Ուրեմն, Մ. Քէմալ կը շարունակէ արդիացնել Թուրքիան, փոխել անոր արտաքին կերպարանքը, օգտուելով իր վայելած վերքէն եւ արտաքին հանգստութենէն։

Որքան ալ արհեստական եւ խաբուսիկ թուի այս աշխատանքը, պիտի ձգէ շօշափելի հետքեր. մանաւանդ որ, արդէն նոր սերունդ մը հասած է Իթթիհատէն մինչեւ միլլի շարժումը, Ահմէտ Րիզաներու «Ժէօն Թիւրք»երէն մինչեւ քէմալական «միլլիճի»ները։

Մենք մեզ չխաբենք, «Թուրքը մարդ չըլլար»ի օրօրներով։

Այս բոլոր արտաքին բարեփոխումներն ու յեղաշրջումները կրնան շրթունքի ներկ եւ սնգոյր ըլլալ մոլեռանդ զանգուածին համար։ Անշուշտ որ մեր ճանչցած ներքին Թուրքը չի փոխուիր, ֆէսին տեղ գլխարկ դնելով կամ աղօթքը երգէոնի ընկերակցութեամբ կատարելով։

Բայց, խոստովանինք որ այդ բոլորը կը ձեւափոխեն Թուրքն ու Թուրքիան։ Օտարականին համար աւելի հրապուրիչ կը դարձնեն, կ՚եւրոպականացնեն եւ կը զօրացնեն զայն, մանաւանդ եթէ շարունակուի ներկայ վիճակը, ներքին եւ արտաքին խաղաղութիւնը, որ այնքան թանկագին է Մ. Քէմալի համար։

Ու խոստովանինք, միեւնոյն ատեն, որ այս պատկերին առջեւ, մեռեալ կէտի մը վրայ կեցեր ենք մենք, — Թուրքերէն յիսուն տարի առաջ անցած ժողովուրդը։

Անշուշտ նկատի ունինք ուժերու համեմատութիւնը, եւ պարագաները։ Բայց գիտենք նաեւ մեր ներքին արժէքը։

Չէ՞ որ մեր մէջ, մեծէն մինչեւ պզտիկը, համոզուած ենք թէ բարձր արժանիքներ ունինք, եւ կրնանք համարձակ ոտնել ամէն ճակատի վրայ։

Արդ, աչք մը պտտցուցէք Հայաստանէն մինչեւ գաղութները։

Ի՞նչն է որ աչքի կը զարնէ, ամէն բանէ առաջ։

— Բիւզանդական վէճեր։ Աստուածորդի՞ն աւելի զօրաւոր է, թէ Հոգին Սուրբ...։

Չենք ուզեր մանրամասնութիւններու մէջ մտնել։ Հետաքրքիրները կրնան թղթատել օրուան մամուլը, որուն քրքրած նիւթերուն մէջ այնքան խոշոր տեղ մը կը բռնեն ամուլ վէճերը եւ ակադեմական մարզանքները։

Հասեր ենք այնպիսի օրի մը, որ յաճախ անհրաժեշտ կը դառնայ ապացուցանել թէ արեւը արեւելքէն կը ծագի, թէ երկիրը կլոր է, թէ մարդիկ երկու ոտք ունին եւլն.։

Ո՛րքան երկար խնդացինք «լէպլէպիճի»ներուն վրայ։

Հիմա հարց է թէ ո՛վ աւելի շատ կը զբաղի «լէպլէպի»ներով, — փոխաբերաբար — Երեւանէն մինչեւ հարաւային Ամերիկա...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Յունահայ թերթերէն առնելով, այսօր հրատարակած ենք Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ առաջնորդարանին փակման լուրը։ Այս առթիւ Սելանիկի Հորիզոնը դիտել կուտայ. (13 յունիս).

— «Ամբողջ վեց տարիներ (1922—1928) իր գոյութիւնը պահելէ վերջ, Էջմիածնի Մայր Աթոռին կողմէ պաշտօնապէս ճանչցուած Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ Ազգային Առաջնորդարանը փակուած եւ պատմութեան սեփականութիւն դարձած է այլեւս, հելլէն կառավարութեան նոր մէկ կարգադրութեան շնորհիւ։

Որքան ալ խոր ըլլայ այս առթիւ զգացած մեր դառնութիւնը, այսուհանդերձ, կառավարական այս կարգադրութեան դէմ ըմբոստանալու կամ գանգատելու ոչ մէկ հիմ ունինք, քանի որ, ոչ մէկ օրէնքի եւ հելլէն պետութենէն վաւերացուած ոչ մէկ կանոնագրութեան վրայ յենած է մեր իրաւական գոյութիւնը այս երկրին մէջ. հետեւաբար, պետութիւնը, ազատ է եւ իրաւասու՝ յարմար դատած մէկ վայրկեանին փակել մեր ազգային հաստատութիւնները, Առաջնորդարաններէն սկսած մինչեւ ազգային յետին ծաղկոցը, եթէ այդ կը պահանջեն պետական շահերը։

Այսօր արդէն, պարզ է ու պայծառ, արեւի պէս, մեր բնազդատութիւններուն ու մերկացումներուն իրական իմաստը, եւ, պետութեան կողմէ, Առաջնորդարանին հիմին իսկ տրուած տապարի այս հարուածը, կուգայ վերջապէս բանալ թերահաւատներու աչքերը, կառքը կոտրելէն վերջ, արդարացնելով միանգամայն մեր ունեցած նախատեսութիւնները եւ մտավախութիւնները, ա՛յս մասին։»

Աթէնքի Նոր Օրն ալ կը գրէ այս առթիւ (16 յունիս).

— «Իրարանցումը կամ դառնութիւնը անտեղի է, որովհետեւ ինչ որ եղաւ, պէտք էր որ ըլլար ու պիտի ըլլար ուշ կամ կանուխ։ Թրակիոյ ու Մակեդոնիոյ ու Հին Յունաստանի եւ կղզիներու զոյգ առաջնութիւնները իրենց ներկայ դիրքով, ոչ մէկ արժէք չեն ներկայացներ պետութեան համար։ Անոնք փաստական գոյութիւն ունեցած են միայն, բայց ոչ իրաւական։

Պաշտօնական շրջանակները միշտ անպաշտօն կապ պահած են։

Կառավարական շրջանակները միշտ անտեսել ուզած են մեր ազգային կազմակերպութիւնները։ Անոնք հետաքրքրուած չեն Պատգամաւորական ժողովով, իրարու յաջորդող վարչութիւններով, որոնցմէ ոչ մէկը չէ վաւերացուած կառավարութենէն։

Ինչ որ կը սպասուէր, պատահեցաւ։ Դեռ ամիս մը առաջ, այս սիւնակներուն մէջ արտայայտուեցանք այս հարցի մասին, եզրակացնելով թէ մեր ազգային կազմակերութիւնները իրաւապէս եւ օրինապէս ճանչցուած չեն եւ պետութիւնը յունահայութիւնը կը ճանչնայ իբրեւ կրօնական համայնք։

Երբ որ կը գրէինք այս տողերը, իմացած էինք թէ կառավարական շրջանակներու մէջ մեր կացութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնար։

Առաջին ռումբը պայթեցաւ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ առաջնորդարանին գլխուն։ Եթէ պայթելիք ուրիշ ռումբեր ալ կան, լաւ է որ օր առաջ պայթին եւ այս ժողովուրդը գիտնայ թէ ինչ իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ ունի այս երկրին մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կ՚արդիացնեն մզկիթները

Երէկ գրեցինք թէ Թուրքերը կը ծրագրեն Ուրբաթի տեղ կիրակին ընդունիլ իբրեւ հանգիստի օր։ Պոլիսէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, իսլամական կրօնքին մէջ ալ արմատական փոփոխութիւններ պիտի մտցուին։

Կրօնական բարենորոգումներու ծրագիրը պատրաստելու համար յատուկ յանձնաժողով մը կազմուած էր՝ համալսարանի կրօնական ճիւղի ուսուցիչներէն, որ արդէն ներկայացուց իր առաջին տեղեկագիրը։

Նկատելով որ կրօնքը ընկերային հիմնարկութիւն մըն է, յանձնաժողովը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ, ինչպէս այս կարգի ուրիշ հիմնարկութիւններ, կրօնքն ալ պէտք է գլուխ ծռէ կեանքի պահանջներուն, հետեւի քաղաքակրթութեան զարգացման եւ բարեփոխուի, առանց սակայն լքելու իր հիմնական յատկանիշերը։

Յանձնաժողովը նոյնպէս այն կարծիքէն է, որ կրօնական կեանքը բարեփոխուի նոյն այն ձեւով, ինչպէս կատարուեցան միւս բարոյական եւ տնտեսական բարենորոգումները, այսինքն գիտական մեթոտներով։ Ուստի եւ կը թելադրէ որ այսուհետեւ մզկիթներու մէջ աթոռներ դրուին եւ մզկիթէն ներս կօշիկներ հանելու օրէնքը ջնջուի։ Արաբերէնի տեղ Թուրքերէն լեզուն պիտի ընդունուի կրօնական արարողութեանց համար։ Ասկէ զատ, որպէսզի արարողութիւնները աւելի յուզիչ դառնան, պէտք է որ գործիական երաժշտութիւնը մուտք գտնէ մզկիթներէն ներս եւ երգի դաս տրուի իմամներուն։

Յանձնաժողովը նոյնպէս կը յանձնարարէ որ աշխարհականներու մէջէն տաղանդաւոր հռետորներ ու երգիչներ ընտրուին՝ եւ դաստիարակուին Աստուածաբանական համալսարանին մէջ, իբրեւ քարոզիչ պաշտօնավարելու համար մզկիթներուն մէջ. որովհետեւ միայն այդ ձեւով է որ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել արդիական կրօնական գրականութիւն եւ փիլիսոփայութիւն։

Թուրքեւպարսիկ համաձայնագիրը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Թուրքեւպարսիկ բանակցութիւնները վերջացած ըլլալով, Յունիս 15ին Էնկիւրիի մէջ ստորագրուած է փրոթոքոլ մը՝ որ կ՚ամբողջացնէ Թուրքիոյ և Պարսկաստանի միջեւ 1926 Ապրիլ 22ին կնքուած բարեկամութեան եւ ապահովութեան դաշինքը։ Փրոթոքոլը կը բաղկանայ նախաբանէ մը եւ երկու յօդուածներէ։

Ա. յօդուածը կ՚ըսէ որ, եթէ կողմերէն մէկը թշնամական գործողութեան մը ենթարկուի մէկ կամ քանի մը պետութեանց կողմէ, միւս կողմը ամէն ջանք ի գործ պիտի դնէ՝ կացութիւնը բարւոքելու համար. ու եթէ հակառակ իր ջանքերուն, պատերազմը կատարուած իրողութիւն մը դառնայ, երկու կողմերը յանձնառու կ՚ըլլան բարեացակամ ուշադրութեամբ ուսումնասիրելու կացութիւնը՝ գտնելու համար իրենց բարձր շահերուն համապատասխանող լուծում մը։

Բ. յօդուածով կողմերը յանձնառու կ՚ըլլան ստիպողաբար կարգադրելու իրենց տնտեսական գործակցութեան պայմանները։ Երկու կողմերու պատուիրակները պիտի որոշեն այս գործակցութեան միջոցներն ու պարագաները։ Մասնաւորապէս պիտի ուսումնասիրեն երկու պետութեանց հողին վրայ ազատ առեւտուրի խնդիրը, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու միջեւ հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան միջոցներ հաստատելու հարցը։ Փրոթոքոլը ամբողջութեամբ կ՚արտագրէ Թուրքեւպարսիկ բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։ Գրուած է երեք լեզուով, Թուրքերէն, պարսկերէն եւ ֆրանսերէն։ Վէճի պարագային ֆրանսերէն բնագիրը նկատի պիտի առնուի։

Սուտ խոստումներով կ՚որսան Քիւրտերը

Մարտինէն Թուրք թերթերու կը հաղորդեն թէ «վերջին ներման օրէնքին վրայ սկսած են իրենց երկիրները վերադառնալ Արեւելեան նահանգներու տգէտ եւ մոլեռանդ բնակիչները, որոնք դաւաճանական նպատակներով արտասահման փախած եւ անօթի-ծարաւ մնացած էին։ Մինչեւ հիմա Թուրքիա ապաստանողներու թիւը առանց չափազանցութեան անհամար(?) է։» Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ հրատարակած է յայտարարութիւն մը ուղղուած Տիարպէքիրի, Խարբերդի, Պիթլիսի, Վանի, Հէքքեարիի, Ուրֆայի, Մարտինի եւ Սղերդի նահանգներու բնակիչներուն։ Ահա այդ յայտարարութիւնը.

«Հայրենակիցնե՛ր,

«Դատական հետապնդումներու յետաձգման օրէնքին համաձայն, նախապէս գործուած յանցանքներու համար ոչ ոքի դէմ հետապնդում պիտի կատարուի, եւ ո՛չ ոք բանտ պիտի նետուի։ Սակայն ամենափոքր օրինազանցութիւն մը եւ պետութեան օրէնքներուն դէմ ուղղուած ամենափոքր յարգանքի պակաս մը տեսնուելու պարագային, հին յանցանքներն ալ նորերուն վրայ պիտի բարդուին եւ փութով օրինական հետապնդումներ պիտի կատարուին։ Ամէն հայրենակից պէտք է հաւատայ թէ, Թուրքիա օրէնքի, ազատութեան եւ առաքինութեան երկիրն է։

«Մեծ Ղազիին լուսաճաճանչ հանճարէն ծնած այս երկրին մէջ թրքութեան նպատակներուն եւ պետութեան օրէնքներուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Բաղդատելով նախընթաց օրուան հետ, երէկ աւելի լաւ էր ընկեր Ահարոնեանի վիճակը։ Յոյս կայ որ աստիճանաբար վերահաստատուի տեսողութիւնը։

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԱ՜Յ ՔԵԶ ՈՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՉՈՒՆԻՍ...

Սէն-Լազարի կայարանին առջեւ։ Իրիկուան ժամը 6։

Հանրակառքերու խճողման, անընդհատ երթեւեկի, խառնիճաղանճ ժխորի ամէնէն սարսափելի պահն է։

Ճամբուն վրայ կեցած կամ ձիու վրայ նստած ոստիկաններն անգամ հազիւ կրնան պահել իրենց պաղարիւնը։

Սեղանի մը շուրջն ենք, եւ ահա վայրենի աղաղակ մը կը ցնցէ մեր ջիղերը.

— Աղտո՛տ օտարական, այստեղ եկեր էք մեր հացը կ՚ուտէք... կորսուէ՛, խո՛զ...

Կին մըն է։ Արիւնոտ աչքերով եւ այլանդակ դէմքով մեգերա մը։ Շրջուն լրագրավաճառ։

Զսպասեր պատասխանի, եւ բռունցքը ոտոխին ուղղած՝ կը գոռայ.

— Եկեր ես մեր հացը գողնալու, աղտո՛տ օտարական...

Յարձակման զոհն ալ լրագրավաճառ է։ Ծարէց Ռուս մը, որ հազիւ կը համարձակի երկու խօսք արտասանել։

Սահմանավէճի խնդիր մը, այս ալ։ Ծեղացի պառաւը չի հանդուրժեր որ մրցակից մը պտտի միեւնոյն մայթերուն վրայ։

Չհասկցայ թէ ի՛նչ պատասխանեց օտարականը։ Միայն դիտեցի որ դէմքը կաւիճի գոյն առած էր, եւ եթէ բառ մը աւելի ըսէր, ամազոնը աթոռ մը պիտի իջեցնէր գլխուն։

Մարդը խոհեմութիւն սեպեց յուշիկ-յուշիկ հեռանալ, դառնօրէն խոկալով «աշխրքի բաներ»ուն վրայ։

— Հարիւր յիսուն միլիոն ժողովուրդի մը զաւակներէն մէկն եմ, օր տեսածմարդ, իսկ այսօր... «աղտոտ օտարական», պատառ մը հացի համար...

Որովհետեւ, հայրենիք չունիմ։

Այս խարխուլ կինը աւելի զօրաւոր է քան ես։

Վա՜յ անոնց որ հայրենիք չունին...

ՎԱՀԷ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

45րդ ցանկ

	Ֆր.
Շապին Գարահիսարի Հայրենակց. Միութեան հանգանակութիւնը, գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի ձեռքով (ցանկը իր կարգին)	450.—
Փոքրիկն Նուարդ եւ Հրաչ	30.—
Գումար	480.—
44րդ ցանկին գումարը	59,362.75
Ընդհ. գումար	59,842.75

ԽՄԲ. — Խմբագրատուն կը հրաւիրուի այն տիկինը, որ մասնի մը տրամադրած էր երկրաշարժի աղէտեալներուն հանգանակութեան առթիւ։

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԱՅՐԱԾ

Իզմիր, Գարաթաշի Հայոց եկեղեցին ամբողջութեամբ մոխիր դարձած է անցած շաբաթ, հրդեհի մը միջոցին։ Եկեղեցիին մէջ 15ի չափ աղքատ ընտանիքներ կը բնակին եղեր։ Հրդեհը առաջ եկած է Խատիճէ անուն մուրացկան կնոջ մը վառած կրակէն։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

VI

Ըստ վրաց հրապարակագիրների, ես սխալ ըմբռնում ունիմ ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի մասին։ «Լսել է եղջիւրի ձայնը, բայց չգիտէ թէ որտեղից է նա հնչում» — ասում են նրանք հեգնանքով։ Պարզ հայերէնով սա նշանակում է, թէ ես, ճիշտ է, տեղեակ եմ ազգերի ինքնորոշման իրաւունքին՝ բայց չգիտեմ, թէ ինչ պայմաններ են հարկաւոր նրա իրականացման համար։

Իմ այս տգիտութիւնը երկու կողմ ունի, ինչպէս երեւում է։ Նախ՝ ես չգիտեմ, որ ինքնորոշման իրաւունք կարող է պահանջել ազգային ամբողջութիւնը եւ ոչ թէ նրա ամէն մի հատուածը, եւ ապա՝ անտես եմ առնում, որ ազգային հատուածները մի երկրից անջատելու եւ մի ուրիշ երկրի միացնելու համար, պէտք է հաշւի առնել նրանց ցանկութիւնը եւ ոչ թէ ղեկավարուել զանազան նկատումներով, որոնք չեն ներդաշնակում այդ ցանկութեան հետ։

Շօշափելի օրինակով իմ ըմբռնման թերութիւնները լուսաբանելու մտադրութեամբ՝ յիշեալ հրապարակագիրները մատնանշում են այն փաստը, որ ժամանակակից պետութիւններից շատերը տարբեր ազգային հատուածներ են ընդգրկում իրենց մէջ, սակայն լսել անգամ չեն ուզում նրանց ինքնորոշման իրաւունքի մասին։

Սկսե՛նք մեր դիտողութիւններն ու քննութիւնները այս լուսաբանութիւնից։

Մենք գիտենք ի հարկէ, որ ժամանակակից պետութիւնների շատերը, զանազան տնտեսական, քաղաքական, ռազմական եւ այլ նկատումներով ուզում են իրենց սահմանների մէջ պահել տարբեր ազգային հատուածները, եւ, այդ պատճառով էլ, ընդդիմանում են նրանց ինքնորոշման ձգտումներին։ Գիտենք նաեւ՝ պետութիւններ, որոնք նոյն ձգտումներով առ ոչինչ են համարում մինչեւ իսկ ազգային ամբողջութիւնների ինքնորոշման իրաւունքը։ Բայց ի՞նչ են մտածում իմ ընդդիմախօսներն իրենք այս իմպերիալիստական քաղաքականութեան մասին։ Հաւանո՞ւմ են նրանք, որ Սերբիան գրաւել է բուլղարական Մակեդոնիան, Ռումանիան նուաճել է հունգարական Տրանսիլվանիան, Չեխոսլովակիան իր իշխանութեան տակ առել մօտ երեք միլիոն գերմանացի, Լեհաստանը իր սահմանների մէջ պրկել մի քանի միլիոն Ուկրայինացի եւլն., եւլն.։ Չե՞ն նկատում նրանք, թէ վերոյիշեալ ազգային հատուածներն իրենց մայր ժողովրդից անջատելը ինչքա՜ն դժուարութիւններ, ներքին հակամարտութիւններ եւ քաղաքական խնդիրներ է առաջ բերել այդ բոլոր երկրներում եւ ինչքա՜ն բարդացրել նրանց միջազգային յարաբերութիւնները։ Չգիտե՞ն նրանք, որ ազգերի «բնական, ազգագրական սահմանները նման ձեւով արհամարհելը եւ այդ սահմանները ռազմական, դինաստիական, տնտեսական եւ դիւանագիտական նկատումներով ձեւելը անվերջ պատերազմների պատճառ են դարձել»(*)։ Վերջապէս չե՞ն տեսնում նրանք, որ եթէ համաշխարհային պատերազմի զարհուրելի փորձից յետոյ էլ ժողովուրդներն այսօր չեն կարողանում ազատագրուել նոր պատերազմների մղձաւանջից, սրա գլխաւոր պատճառներից մէկը հէնց այդ ազգային հատուածների ինքնորոշման իրաւունքի ոտնահարումն է։

Չգիտեմ, թէ այս հարցերին ի՞նչ պատասխան կուտան «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները, բայց գիտեմ, որ Ժորդանիան, որին նրանք պաշտպանում են իմ դէմ՝ վճռապէս դատապարտում է ամէն մի իմպերիալիստական քաղաքականութիւն... գոնէ այն դէպքերում, երբ այդ քաղաքականութիւնը ուրիշների կողմից է հետապնդւում։

Սրա՛ դէմ է ծառանում նա, երբ գրում է, թէ «ոչ մի անհատ, ո՛չ մի կառավարութիւն ո՛չ մի ժողովուրդ չի կարող ոչ օրինապէս եւ ոչ էլ որեւէ պատրուակով տիրել ուրիշ ժողովրդի՝ կցումի (անեքսիա), նւաճումի կամ որեւէ այլ ձեւով:» (Ibide, էջ 11)։

Սրա՛ առաջն է ուզում առնել նա, երբ պահանջում է որ պետութիւնների սահմանները գծելիս հաշւի առնուեն ժողովուրդների «ընդհանուր ծագումը, ընդհանուր պատմութիւնը, տընտեսութիւնը եւ մշակոյթը» եւ ոչ թէ «նւաճումը, պատերազմը, դիւանագիտութիւնը, մի խօսքով ուժն ու բռնութիւնը:» (Ibid, էջ 20)։

Ա՛յս նւաճողական քաղաքականութիւնն ունի նա աչքի առաջ, երբ դառնօրէն գանգատւում է, որ «բոլոր ոչ ընկերվարական կուսակցութիւնները աւելի կամ պակաս չափով բացայայտ ազգայնամոլ սկզբունքով ձգտում են իրենց ազգի տիրապետութիւնը հաստատել ժողովուրդների վրայ»: (Ibid, էջ 12)։

Վերջապէս, այս քաղաքականութիւնն է ձաղկում Ժորդանիան, երբ նա, խօսելով զանազան ազգեր բռնի կերպով իրար հետ միացնելու ցարական քաղաքականութեան մասին՝ գրում է. «Զանազան ազգերին ցարական գայիսոնի տակ միացնող մտրակը երբեք չմիացրեց նրանց անցեալը, նրանց լեզուն, նրանց մշակոյթը, նրանց հոգեբանութիւնը եւ նրանց անհատականութիւնը: ընդհանուր պետական յարկի տակ էլ առաջ տարուեց նրանց սեփական աշխատանքը, շարունակուեց նրանց մշակութային պատմութիւնը: եւ հէնց որ մտրակը վերացաւ՝ իսկական սահմանները երեւան եկան. ժողովուրդները դիմեցին դէպի սեփական օջախները»: (Ibid, էջ 21)։

Արդ, հարց է ծագում, արդեօք իմ ընդդիմախօսները համակարծի՞ք են Ժորդանիայի այս տեսակէտներին՝ ազգերի ինքնորոշման իրաւունքը ժխտող նւաճողական քաղաքականութեան մասին, որ կիրառւում է ժամանակակից մի շարք պետութիւնների կողմից։

Եթէ համակարծիք չեն՝ ապա հասկանալի է, որ մեր եւ նրանց մէջ անհնարին է իրարհասկացողութեան եզր գտնել։ Որովհետեւ մենք, իբրեւ ընկերվարականներ, ամբողջովին Ժորդանիայի վերոյիշեալ տեսակէտների վրայ ենք կանգնած։ Այս դէպքում կը մնայ, որ նրանք շարունակեն ընդօրինակել այն աշխարհակալ պետութիւններին, որոնք իրենց սահմանների մէջ ընկած ժողովուրդներին չեն ուզում ճանապարհ տալ դէպի սեփական օջախները, եւ մենք էլ շարունակենք մեր պայքարը նրանց դէմ՝ ղեկավարուելով այն սկզբունքներով, որոնք ձեւակերպուած են Ժորդանիայի կողմից վերոյիշեալ հատուածների մէջ։

Իսկ եթէ նրանք բաժանում են Ժորդանիայի տեսակէտները, ապա ուրեմն պէտք է մի կողմ դնեն ժամանակակից պետութիւնների նւաճողական քաղաքականութիւնը ազգային հարցում, որովհետեւ այդ քաղաքականութիւնը չի կարող օրինակ հանդիսանալ այն մարդկանց համար, որոնք հետեւողականօրէն ցանկանում են իրականացնել ազգերի ինքնորոշման իրաւունքը։

Գալով այն սխալներին, որոնք վերագրւում են ինձ այս իրաւունքի ըմբռնողութեան մէջ՝ կարող եմ հաւատացնել իմ ընդդիմախօսներին, որ ինքնորոշման խնդիրներում այնքան տգէտ չեմ, ինչքան նրանք են կարծում։ Ես է՛լ գիտեմ, որ ամէն մի ազգային հատուած ինքնորոշման իրաւունք չի կարող պահանջել։ Դրա համար էլ, եթէ, դիցուք, Սղնախի, Թելաւի կամ Թիւլթայիսի հայկական հատուածները յանուն այդ իրաւունքի պահանջ դնէին միանալու Հայաստանին, կամ անկախ պետական համայնք կազմելու, դա միայն ծիծաղ կարող էր յարուցել ինձ մօտ։ Գիտեմ նա՛եւ, որ այս կամ այն ազգային հատուածը չի կարելի, հակառակ իր կամքի, մի պետութիւնից պոկել եւ մի ուրիշ պետութեան մէջ դնել։ Դրա համար էլ, մտքովս չէր անցնի հէնց թէկուզ Լոռւայ կամ Փամբակի Հայերին միացնելու Հայաստանին, եթէ իմանայի, որ նրանք գերադասում են քաղաքականապէս Թիֆլիսի հետ կապուած մնալ, քան թէ Երեւանի հետ։

Ինչպէս տեսնում էք, մեր տարբերութիւնների սատանան այնքա՛ն սարսափելի չէ, ինչպէս նրան ներկայացնում են իմ ընդդիմախօսները։ Նա «սարսափելի» է դառնում այն ժամանակ միայն, երբ մեր առաջ ցցւում են հետեւեալ երկու հարցերը.—

1. Արդեօք Ախալքալակի եւ այժմեայ Բորչալու գաւառի հայկական հատուածները պէ՞տք է դասուին ազգային այն հատուածների շարքը, որոնք պետական ինքնորոշման իրաւունք չեն կարող պահանջել.

2. Արդեօք այդ երկու հատուածները ուզո՞ւմ են միանալ Հայաստանին, թէ՞ գերադասում են Վրաստանի մէջ մնալ։

Ահա այս կոնկրետ հարցերի շուրջն են դառնում մեր իսկական տարբերութիւնները եւ ոչ թէ ազգային ինքնորոշման իրաւունքի ըմբռնողութեան շուրջը։

Եւ գլխաւոր տարբերութիւններն էլ, ինչպէս կը տեսնենք, այս հարցերին առարկայօրէն եւ տրամաբանօրէն հետեւող պատասխանների մէջ չեն գտնւում, որոնց նկատմամբ հազիւ թէ կարելի լինի տարամերժ կարծիքներ ունենալ, այլ այդ պատասխաններից գործնական եզրակացութիւններ հանելու կամեցողութեան մէջ։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Տես Ն. Ժորդանիա, «Մեր տարաձայնութիւնները» էջ 9։

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ

Քսանըհինգ տարի վերջը կրկին կը խօսիմ Կորքիի վրայ։ Ներկայիս համաշխարհային մամուլը իրմով կը զբաղի, իր գրական գործունէութեան յոբելեանին առթիւ։ Ասոր մէկ վէպը, «Իմ ընկերս» թարգմանուած Արտաշէս Յարութիւնեանէ, հրատարակուած Յ. Աբրահամեանէ (Պոլիս 1928) առիթ կուտայ երկտող մատենախօսականիս։

Կորքի ծնած է 1868ին, Նիժնի Նովկորոտի մէջ։ Աղքատ մըն էր եւ որբ տղայութենէն։ Կարելի է ըսել թէ Տոլստոյի հաւասար մեծ ժողովրդականութիւն գտած է ան բոլոր ազգերու մէջ։ Բայց իր ազդեցութիւնը սահմանափակուած է միայն ռուս ցեղին մէջ։ Ան Տոլստոյի համաշխարհային համբաւն ունեցաւ, բայց ոչ անոր ազդեցութիւնը։

Ռուս-ճափոնական պատերազմի ատեն իր վէպերը Մարքսի նորընծայ ռամկավար աշակերտներուն միտքը կը մշակէին։ Ան իր ազդեցութիւնը շարունակեց մինչեւ պոլշեւիկներու տիրապետութեան օրը։ Եւ այդ Մարքսի թթու աղանդաւորները չեն ուրանար որ Կորքին եղած է իրենց ընկերվարական վիպասան վարպետը։

Կորքիի յաջողութիւնը շատ բնական էր։ Հարիւրեօթանասուն միլիոն ռուս ժողովուրդ մը անկէ կը լսէր իր ականջին շատ անուշ խօսքեր։ Անկէ կը գտնէր իր վէրքերուն դարման, իր վշտերուն մխիթարիչ խօսքեր։ Ան կը սիրէր ժողովուրդը եւ կը սիրուէր։ Ան յաջողեցաւ գրականութեան մէջ, վասն զի ուղղակի քննեց ժողովուրդին բնական կեանքը, եւ հաւատարմութեամբ նկարագրեց եղածն ու տեսածը։ Դիտողութիւնները բոլորովին ճիշտ էին եւ ճշգրիտ։ Ռուս ժողովուրդին հոգեբանութիւնը պատմութիւնէն չսորվեցաւ, այլ իրականը, եղածը գրի առաւ, պատմեց եւ զարգարեց։ Անտարակոյս իր այս գրական դրութիւնը ինքնագիտ չէր. ինքն ալ իր վարպետները կ'ունենար արեւմտեան հանրածանօթ վիպասաններուն մէջ։ Մարքսի վարդապետութեանց թոյնը անուշցուց եւ ներարկեց նոր սերունդին, ուսկից ծնաւ ներկայ ըմբոստ պոլշեւիկը՝ իրմէ առաջ Չէխէվ և Բանթ երկիրը պատրաստած էին։

* * *

Ի՞նչ է Կորքիի կենսագրութիւնը. վիպասանը ինքը երկու տողով ժամանակին պատմած է, մանրամասն պատմութիւնը՝ Արտաշէս Յարութիւնեանը մէկ քանի էջերու մէջ խտացուցած է, զոր կարելի է գտնել վիպասանի այս «Իմ ընկերս» վէպին մէջ։

Որո՞ւն ընկերն է, ո՞վ է այդ ընկերը։ Ամբողջ վէպին մէջ պատմուած է այդ երկու ընկերներուն արկածները։ Կորքին տղայ հասակէն որբ ըլլալով, չէ կրցած դպրոց յաճախել. աշխատաւորի կեանքով օրապահիկը կրցեր է ճարել։ Թափառաշրջիկ տղայ մըն էր, ոչ մէկ տեղ տեւիկ կ'ընէր, կը փախչէր կօշկակարին քովէն, փորագրիչի մը քով երկար չէր մնար, շուտով կծիկը կը դնէր, քանի մը օր կը մնար, պատկերավաճառի, հացավաճառի, խոհարարի, պարտիզպանի քով. Տասնըհինգ տարին մտնելուն, քիչ մը սկսած է գիրքերուն ճաշակը առնել. սիրածհեղինակներն եղած են Կօկօլը, Ուսբէնսքին և Աղեքսանդր Տիւման։ Սակայն ամէնէն աւելի նախամեծար համարած է բացօթեայ կեանքը, փայտ սղոցել, քարափի վրայ բեռնակիր ըլլալ։ Յոռետես մըն է եղած, և այդ պատճառով 1888ին փորձած է անձնասպան ըլլալ։

Ամէն վիպասան քիչ թէ շատ իր վէպին մէջ ինքզինքը կը նկարագրէ, իր կեանքին արկածները կը պատմէ։ Կորքիի վէպերէն մեծ մասին մէջ կան իր ինքնակենսագրութենէն էջեր։ Իր այս «Իմ ընկերս» վէպին երկու դիւցազներէն մէկը Մաքսիմը ինքը պիտի ըլլայ, իսկ ընկերը Շաքրօ, ծագումով ազնուական որբեւայ մը։ Ամբողջ վէպը նկարագրութիւնն է փախստական, թափառաշրջիկ, բախտախնդիր այդ երկու անձերուն, որոնք գիշեր ատեն մաքսաւորներուն նաւակը կը քակեն, եւ կը բացուին ծովին խորերը։ Անոնք ցամաքին վրայ կը կռուին իրենց հաւասար ստորին անձերու հետ, ծովին վրայ կը կռուին կատաղի ալիքներուն դէմ։ Իրենց գողցած նաւակովը ոչ միայն ժամերով, այլ օրերով ջուրերուն մէջ կը թաղուին ու ծովին երեսը կը բարձրանան. հովը, անձրեւն ու ալիքները ամէնը միասին անոնց դէմ կը պայքարէին։ Եւ հրաշքով կը հասնին ծովեզերք, անծանօթ ոստիկաններուն ձեռքը կ'իյնան, եւ ծերուկներ անոնց վրայ ներողամտութեամբ կը մտածեն, զանոնք կը խնամեն, եւ կ'առաջնորդեն իրենց տեղը։

Մաքսիմ լաւ խրատներ կուտայ իր ընկերոջ, — գինեկոլ ու կնամոլ, ծագումով ազնուական, բայց բարքով ու վարքով կատարեալ գազան, եւ ալքոլամոլութեան զոհ խենդ մը։

Գրականօրէն շատ բնական է պատմութիւնը, ինքնատիպ յատուկ նորութիւն մը չունի, բայց նկարագրութիւնը ուշադրութիւն կը գրաւէ։

Կորքին թէեւ բախտախնդիրներուն ստորին կեանքը կը նկարագրէ, սակայն իր վարդապետութեանց մէջ ունի հոգեկան ազնիւ մտքեր ու գաղափարներ։ Անոնք գրական ձեւի մէջ մտնելով կրնան ազդու խրատներ ըլլալ մարդկութեան։ Իմաստասիրական է անոր այս դիտողութիւնը. «Հէ՛ք ապագայ։ Չափէն աւելի սպասելո՛վ սպասելով, գրեթէ իր բոլոր հմայքը կը կորսնցնէ ան՝ երբ ներկային կը վերածուի»։ Կը գրէ թէ՝ «Ռուսիոյ մէջ ժողովուրդը տխմար է»։ Ցարերու միապետական բռնակալութիւնը տխմար պահեց ժողովուրդը, այդ տխմարութիւնը ծնաւ պոլշեւիզմը։ Կորքի բարի է, իր ընկերին բարի կամեցող եւ բարիք ընող՝ իր ընկերը կը դնէ այն ուղիղ ճամբուն վրայ ուսկից ինքը կը քալէ։ Վէպին նիւթը, ինչպէս ըսի, ընտրած է ժողովուրդին ամէնէն ախտաւորակ, ամէնէն ստորին բարքերէն։ Ատոր պատճառը կը բացատրէ այսպէս. «Ան ինծի սորվեցուց շատ—բաներ, զորս մարդ չի գտներ իմաստուններուն գրած ամէնէն խոշոր գիրքերուն մէջ, — վասն զի կեանքի իմաստութիւնը միշտ աւելի խորունկ է ու աւելի լայն՝ քան իմաստութիւնը մարդերուն»։

* * *

Կորքին իր երիտասարդութենէն մինչեւ ներկայ տարեց վիճակը, անդադար, ուզեց ապրիլ իր ժողովուրդին հետ, ուզեց նոյն ժողովուրդին բարքերուն, արկածներուն եւ նոյն իսկ տառապանքներուն հաղորդակից ըլլալ։ Եւ եղաւ ատեն մը, որ կորսուածներուն հետ կորսուեցաւ, ապրեցաւ այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ դժբախտութեան կը դիմէր անդառնալիօրէն։ Վտանգի մէջ կը մտնէր, վտանգներէն կ'ազատէր իր ընկերները։ Եւ այս գրական դիւցազնութիւն մըն է։ Ուսումնասիրեց բոլոր արկածները, քննեց բոլոր արմատացած ախտերը, դիտեց եւ տեսաւ ռամիկ դասակարգին տխուր բարքերը, վարակեալներուն հետ ինք ալ վարակեցաւ՝ զանոնք բուժելու, դարձի բերելու գերագոյն գաղափարով մը։ Ան թէեւ քաղաքացին էր ազնուապետական հարուստ քաղաքին, սակայն ինքզինք չարքաշ, աղքատ եւ գռեհիկ դասակարգին մէջ կը նետէր։ Ժողովուրդին համեստ ընտանիքին ծոցէն կ'ելլէր, և կը մտնէր ժողովուրդին բռնկած ամբոխին մէջ։ Ալեքսիէյ Մաքսիմովիչ Վիէշքով, գրականութեան մէջ առաւ կեղծ անունը Մաքսիմ Կորքի (կորքի=դառն) եւ այդ հանրածանօթ անունովը բօշաներու կեանքին վիպասան նկարիչը եղաւ։ Հոս ռուս ռամիկ հսկայ զանգուածին սիրելի վիպասանը եղաւ, Դոստոյեվսկիէն քիչ մը աւելի առաջ անցաւ, ժողովուրդին անծանօթ տխուր բարքերուն հոգեբանութիւնը յայտնեց ճշգրիտ եւ բնական պարզութեամբ։

Վերջերս Կորքի քաշուած էր Սորէնդոյի իր ճգնարանը, այն գեղածիծաղ ափունքը, ուր իտալացի հռչակաւոր քերթող Տասսօն երգեց «Երուսաղէմի ազատումը» ուր ամէն եղանակ գարուն է, երգ, ծաղիկ եւ արեւ։ Հոն իր այդ առանձնութեան մէջ Կորքին կը պատրաստէ երկարաշունչ երկասիրութիւն մը, որուն վերնագիրն է «Քառասուն տարիներ». ի՞նչ է նիւթը, այդ ծածուկ կը պահէ նոյնիսկ իր բարեկամներէն ։ Երեսունըհինգ տարիներ բոլորած են, եւ Կորքի միշտ իր վէպերուն մէջ զգացուած է ռամիկին սրտի բաբախումը։ Եւ ներկայիս ան իր տխուր խառնուածքովը անզգայ չէ մնացած իր ընտրեալ ռամիկներուն վշտերուն ու քարուքանդ վիճակին։ Ռուս գրական աշխարհը նոր անակնկալներ կը սպասէ անոր բեղնաւոր եւ բնազեղ գրչէն։

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

4000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ռուս երկրախոյզ եւ հնագէտ Պետեր Կոզլով, որ ասկէ առաջ Գոբիի անապատին մէջ երեւան հանած էր արքայական դամբան մը (Ջինգիզ խանի վերագրուած), Մոնկոլիայէն վերադարձաւ Լէնինգրադ։ Փրոֆէսէօրը իրեն հետ բերած է թանկագին հնութիւններ։ Ասոնց մէջ է մետաքսի վրայ ասեղնագործուած պատկեր մը, որ Քրիստոսէ 2000 տարի առաջուան շրջանին կը պատկանի եւ յունական ոճով է։ Այս պատկերին լուսանկարները Ֆրանսա և Անգլիա պիտի ղրկուին, մասնագէտներու քննութեան ենթարկուելու համար։

ԱՆՃԱՐԱԿ ՓԱՍՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի 11 Մայիսի թղթակցութիւնս ենթադրածէս շատ աւելի մեծ հետեւանքներ ունեցաւ։ Երեւի դեռ կ'ունենայ։

«Յառաջ»ի Յունիս 7ի համարին մէջ երեւցած թղթակցութիւնս ալ ուրիշ դերակատար մը երեւան կը հանէ։ «Յառաջ»ի Յունիս 16ի համարին մէջ բաւական համարձակ հանդէս կուգայ Պ. Մ. Խաչիկեան, օգտուելով իմ թղթակցութեանս (7 Յունիս) խմբագրական հետեւեալ փոքր սխալէն.— «Գալֆաեան վարդապետի եւ Նախորդ քարտուղար Պ. Մ. Խաչիկեանի գանձած հինգ հարիւր յիսուն ֆրանքը...։» Արդ՝ վճարելու համար արդարութեան մեր տուրքը՝ սրբագրենք՝ Գալֆաեան վարդապետի եւ Նախորդ քարտուղար Պ. Մ. Խաչիկեանի գանձած 400 ֆրանքը եւ վարդապետի առանձինն ու բոլորովին առանց ընկալագրի գանձած 150 ֆրանքը։ Եթէ այս ձեւով գրած ըլլայի, Պ. Մ. Խաչիկեան չպիտի յանդգնէր պատասխան տալու։ Օգտուելով իմ վրիպակեալ ըսելու ձեւի սխալէս՝ ան չափազանց անճարակ փաստարկութեամբ մը կ'ուզէ պաշտպանել վարդապետը։

Խօսի՛նք 400 ֆրանքի մասին։ Պ. Մ. Խաչիկեան կը գրէ (16 Յունիս). «Նախ խօսինք 400 ֆրանքի վճարման մասին, որու արձանագրութիւնը չկայ (ընդգծումը իմս է)։ Այո՛, շատ բնական էր որ այդ գումարը չէր կրնար արձանագրուիլ, երբ եկեղեցիին համար տրուած չէր։»

Նախ ընկալագիրը մեզի տալով Գազտաղեանի աչքին բոլորովին հակառակը կը պնդէ, թէ 400 ֆրանքը վճարուած է Թաղման արարողութեանց համար։ Իսկ Պ. Մ. Խաչիկեանի գրով գրուած փաստը (ընկալագիր) որո՞ւն ի նպաստ է. Գազտաղեանի՞ն թէ վարդապետին։ Անգամ մըն ալ մէջ բերենք ընկալագիրը. «Ստացանք Տիկ. Գազտաղեանէ իր ողբացեալ ամուսնոյն Թաղման արարողութեանց առթիւ 400 (չորս հարիւր) Ֆրանք»։ Ստորագրուած է յանուն Առաջնորդարանի եւ կնքուած է Առաջնորդարանի կնիքով։ Հոս արդէն ոչ մէկ կասկած չի մնար թէ գումարը գանձուած է եկեղեցւոյ անունով։ Յետոյ կատարեալ անբարեխղճութիւն է յօգուտ անհատներու գումար գանձել եւ Առաջնորդարանի կնիքով կնքել։ Երկրորդ, Պ. Մ. Խաչիկեան այնտեղ որպէս Առաջնորդարանի քարտուղար երբեք ինք չպիտի գրէր այն ընկալագիրը որ «կրօնականաց» իրաւունքը կ'ապահովէր եւ ազգին իրաւունքը յետին գծին վրայ կը թողուր։ Կրնա՞ն ցոյց տալ ուրիշ ընկալագիր մը ալ որ նոյն ձեւով, նոյն գրով գրուած ըլլար եւ սակայն վարդապետին բաժինը ըլլար։ Կամ կրնա՞ն ցոյց տալ մէկ հատ դէպք, ուր վարդապետ կամ քահանայ իրենց անձնական գանձումին համար ո եւ է մէկին, ո եւ է մը պարագայի տակ ընկալագիր մը տուած ըլլան։ Պ. Մ. Խաչիկեան անկէն դուրս գալու համար կը գրէ. «Տրուած ստացականն մէջ ժառանգական հաշիւներու պէտք տեսնուած ըլլալու է որ պահանջուած է»։ Այս կերպով կարծէ փրկած կամ փրկուած ըլլալ, որովհետեւ, շատ լաւ գիտէ որ ընկալագիրը ուրիշ բան կ'ըսէ։

Միջանկեալ կերպով 150 ֆրանքի մասին հիւսուած պատմութիւնն ալ լուսաբանենք։ Ճիշդ է որ Պ. Մ. Խաչիկեան Յունիսին (1927) քարտուղար չէր։ Ճշմարիտ է

կայն որ այդ ամիսը փոխանցման ...ւած էր եւ Գալֆաեան վարդապետը այդ ամսուն «փորձառական» կը վարէր գործերը, երբ Նոր ...իկները անփորձ էին։ Գալով Նոր քարտուղարի մասին իր ակնարկութեան, մարդ կը խնդայ, որովհետեւ Նոր քարտուղարն է որ եկեղեան հանած է այդ փաստերը, ...կ Լ. Մեսրոպ եւ Մ. Գուլյումճեան (վարչութեան ատենադպիր) ...նիսին թէեւ կարելի հսկողութիւնը կատարած են վարդապետին վրայ, բայց՝ ան միշտ ալ ...ողած է հին կապերը օգտագործել, տուն տուն երթալով գանձումներ կատարելու, ինչպէս Յունիսի 150 ֆրանքը։ Բայց՝ «չիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայտնիցի»։ Այս. քիչ մը ուշ սակայն կծիկը քակուած է եւ հիներուն վրայ կաւելնան նոր փաստեր։ Այս մասին այսքան։ Կրկին սա 400 ֆրանքի պարագան։ Թէեւ խորին հաւատում էր որ այդ գումարը պէտք էր իբրեւ մուտք արձանագրուէր եւ կը պատկանէր եկեղեցին, այնուամենայնիւ պարտք կզգացի նոր ստուգում մը կատարելու։ 16 Յունիսի «Յառաջ»ին մէջ Գ. Մ. Խաչիկեանի գրութիւնը կարդալուս պէս դիմեցի ճիշդ այսօր կիրակի (17 Յունիս) առտուան ժամը 10ին, առաջնորդարան։ Այս խնդրով հետաքրքրուող երկու հոգի ներս մտանք գրասենեակէն, ուր 7—8 հոգիներու մինչեւ վէճ մը կայ։ Վէճը երկար է։ ...ենք միայն փաստը եւ անցնինք։ Նորէն վճարում եղած է եւ արձանագրութիւն չկայ. քանի մը հայրենակիցներ կը պնդեն թէ վճարած են, քարտուղարը կը փնտռէ հին տետրակները. ոչինչ կայ։ Հետեւեալը գրի կ'առնեն ...նդրարկուները եւ իբրեւ բողոք կը ձգեն ու կը հեռանան.

«Յակոբ Տէրտէրեան՝ ամուսնացած 23 Մարտ 1926ին, (Ville de Creusot-էն եկած) վճարած է 150 ֆրանք Մամբրէ վարդապետին որ ո՛չ ընկալագիր տուած է ո՛չ ալ արձանագրութիւնն ըրած է պսակին. ներկայ եղած են Տ. կարապետ քահանան եւ քարտուղար Միքայէլ Խաչիկեան։ Վճարումը ըրած է փեսան ի ներկայութեան կնքահօր Գարեգին ...լեանի եւ Վաչան Մարգարեանի։»

Ստորագրութիւն՝ Գ. Ասլանեան, Վահան Մարգարեան.

17 Յունիս 1928

Փաստ մը վերստուգելու կ'երթանք, նոր փաստ մըն ալ կ'ունենանք. չենք գիտեր Գ. Մ. Խաչիկեան ասոր ինչ պատասխան պիտի տայ։ Կամ նոր առիթ մը պիտի տա՞յ արդեօք մեզի քիչ մը ...ս խորանալու եւ իջնելու մինչեւ «փոստի հաշիւները։»

Գ. Խաչիկեան իր գրութեան մէջ ուրիշ տեղ մը կը ջանայ ձեռքերը լուալ եւ մեղքը ձգել վարդապետին վրայ։ «Թէ ե՞րբ գանձուած է այդ գումարը եւ ի՞նչ համեմատութեամբ բաժնուած, մեզ չի հետաքրքրեր, քանի որ ստացականը ստորագրող հոգեւոր հովիւին եւ քահանաներու մէջ կարգադրուելիք հարց մըն էր»։ Ընդունելով պահ մը որ 400 Ֆր.ի մասին Գ. Խաչիկեանի պատճառաբանութիւնը (որ «բնականօրէն» չպիտի արձանագրուէր) ճիշդ է, տեսնենք թէ հոգեւոր հովիւի եւ քահանաներու մէջ ինչ համեմատութեամբ բաժնուած է գումարը, քանի որ «ստացականը ստորագրող հոգեւոր հովիւին եւ քահանաներու մէջ կարգադրուելիք հարց մըն էր» ան։

Ահա՛ քահանաներու պաշտօնական պատասխանը որ բառ առ բառ եւ ամբողջապէս կ'արտագրեմ կրօնական ժողովի արձանագրութեանց տոմարէն.

12 Յունիս 1928 Մարսէյլ

Բարձրաշնորհ Տէր Տիրայր Ս. Արքեպիսկոպոս Յովհաննէսեան, Բարեխնամ Առաջ. Ամերիկայի Հայոց ի Պոսթոն.

Բարձր. Ս. Հայր,

Կը հաստատենք մեր համար 217 եւ 1928 Ապրիլ 25ի նամակը, որով մատնանիշ կ'ընէինք տեղւոյս նախորդ հովիւ Մամբրէ վրդ.ի գործած զեղծումները, այս անգամ կ'աւելցնենք նաեւ թէ յիշեալը իր պաշտօնավարութեան շրջանին բնիկ Զմիւռնացի Տիգրան Գազազեանի Թաղման առթիւ 2 Մարտ 1927 հանգուցեալին ընտանիքէն գանձած է 400 ֆր., նոյն տարուան Յունիսին մէջ նոյնին հոգեհանգիստին համար ալ 150 ֆր. առած է։ Սոյն պարագան ի յայտ եկաւ երբ Տ. Գազազեանի կինը տիկին Մառի մեռաւ 9 Մայիսին 1928ին, իւր աղջիկը մօրը Թաղման ծախքը վճարելու օրը յայտնեց որ հօրը Թաղման համար վճարած է 550 ֆր.։ Վրդ.ը պարզ թուղթի վրայ ստացագիր տուած է ազգային կնիքով որ կը մնայ առաջնորդարանիս դիւանը։

Քահանայից դասը այն ատենները իր բաժինը պահանջելուն, Մամբրէ վրդ. քանիցս խուսափողական պատասխաններ տուած է եւ ամէն անգամուն ալ տակաւին չգանձած ըլլալը յայտնած։

Արդ, սրբազան հայր, այս ամէնը ցաւ ի սիրտ յայտնելով կը խնդրենք որ նոյն գումարները Մամբրէ վրդ.է գանձելով ուղարկէք մեզ։

Մնամք խորին ակնածանօք եւ մատչելով ի համբոյր Ս. աջոյդ՝

Դիւան կրօնական ժողովոյ

Ատենապետ՝ Կարապետ քհնյ. Երեւանեան, Ատենադպիր՝ Գէորգ քհնյ. Նիզամեան։

Այսօրուան համար այսքանը բաւական է։ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մարսէյլ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՋՆՋԷ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ

Մակեդոնիոյ ընդհ. կուսակալութեան արտաքին տնօրէն՝ Պ. Լէքօս՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Հօրիզոն»ի խմբագրին (13 Յունիս).

— Կ'իմանամ որ, վերջերս,վէճի եւ պայքարի մէջ էք ձեր Առաջնորդարանի խնդրոյն շուրջ, ձեր ազգային մարմնին հետ։ Անօգուտ կը գտնեմ ձեր այդ պայքարը, որովհետեւ պէտք է գիտցած ըլլայիք որ, այս տեղ, Առաջնորդարան մը գոյութեան իրաւունք չունի։ Դուք, Հայերդ կ'ուզէք քաղաքական եւ այլ առանձնաշնորհներ ստեղծել ձեզ համար, մինչդեռ այդ տեսակ բան մը չի թոյլատրեր այս երկրին օրէնքը։

Առաջնորդարանը, երբեք, յաջս իշխանութեանց գոյութիւն չէ ունեցած։ Այո՛, գաղթականութեան առաջին տարիներուն, երբ առաջնորդարանն ալ հոս փոխադրուած էր, չէինք արգիլած անոր գոյութիւնը։ Անցողական շրջան էր։ Բայց հիմա, երբ գաղթականութիւնը նօսրացած է, կարիք չունիք այդպիսի հաստատութիւններու, մանաւանդ որ, ձեր կրօնական գործերը, պարզ քահանայ մըն ալ կրնայ կատարել։ Ձեր առաջնորդարանը Էտիրնէի մէջ գոյութեան իրաւունք ունի, բայց հո՛ս, ո՛չ։ Մենք չենք կրնար թոյլատրել որ հոս, պետութեան մէջ պետութիւն ստեղծէք։

Մեր պետական օրէնքը կ'արգիլէ առանձնաշնորհները։ Եթէ հայ գաղթականութիւնը կը հպատակի այդ օրէնքներուն, լաւ, այլապէս, մենք չենք բռնանար որ Հայերը հոս մնան։ Յունաստան ազատ երկիր է։

Կը յարգէ ձեր կրօնական, կրթական ազատութիւնները, ձեր վարժարաններուն ձրի ուսուցիչներ կը տրամադրէ, կը սիրէ ձեզ, ասպնջականութիւն կ'ընծայէ, բայց երբեք մի ուզէք, որ օրէնքէն դուրս եղող իրաւունքներ ձեռք ձգէք։

Դուք կրնաք հոս ունենալ միայն համայնքային մարմին մը («Էփորիա Քինոթիթոս»), բայց ոչ մէկ Առաջնորդ, ոչ մէկ առաջնորդարան։ Կը կարծէ՞ք որ, եթէ վաղը ելլէք եւ եպիսկոպոս մը բերէք հոս, ես զինքը գրկաբաց պիտի ընդունիմ։ Ո՛չ։ Ոչ միայն չպիտի ընդունիմ զայն իբ ներկայութեանս, այլ նոյն իսկ չպիտի թոյլատրեմ սահմանէն ներս անոր մուտքը։

Կը հանդուրժենք տեղական մարմիններու գոյութեան եւ կը դիւրացնենք անոնց գործերը, որովհետեւ չենք կրնար փակել ձեր եկեղեցիները, որոնք պէտք է մատակարարուին այդ մարմիններուն կողմէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱ ՎԱԼՊԱՐԷՋԻ ՄԷՋ

ԼԱՎԱԼՊԱՐԷՋ.— Գրեթէ չէ գրուած այս վայրի մասին։ Մարսէյլի լաւագոյն արուարձաններէն մէկն է, հանրակառքով կէս ժամ (7 քիլ.) հեռու Մարսէյլէն։ Զմայլելի տեսարան եւ մաքուր օդ ունի։

Հոս կայ 100 ընտանիք հայութիւն, Ամասիացի, Սեբաստացի, Աֆիոն Գարահիսարցի, Պրուսացի եւայլն։ Այրերը առհասարակ կ'աշխատին վակոնի գործարանին մէջ, որ անմիջապէս մօտն է. իսկ կիները կը զբաղին տնական աշխատանքով, ոմանք ալ կար կը կարեն։ Հոս կայ նաեւ գիւղակ մը 30 ընտանիքով։ Այրերը նոյնպէս վակոնի գործարանը կ'աշխատին, իսկ կիները գիւղակին մէջ նաբակառոյց մետաքսի գործարանը։ Կան որ 9 ժամու փոխարէն կը ստանան 14 ֆր., ուրիշներ միայն 6 ֆրանք։ Գործարանին տէրն է Պրուսացի Պ. Օ. Պաղտատլեան։

Ինչպէս շատ տեղեր, գժբախտաբար հոս ալ դպրոց-մանկապարտէզ մը չկայ։ Ունինք բաւական թուով մանուկներ, որոնք ֆրանս. դպրոց կը յաճախեն, անշուշտ ենթակայ ձուլումի։

Բայց եթէ կայ մխիթարական կէտ մը, այդ՝ մանուկներու հայերէն խօսիլն է, հակառակ անոր որ Թրքախօս ընտանիքի զաւակներ են մեծ մասով։ Գիւղակը օժտուած ըլլալով բնական գեղեցկութեամբ, անպակաս են խմբական եւ ընտանեկան պտոյտները։ Նոյն իսկ քաղաքաբնակ հայրենակիցներ կուգան հոն։ Մէկ խօսքով, հրաշալի ամառանոց մըն է։ Խումբ մը հայրենակիցներ ծառի մը տակ էր նուագեն, կ'երգեն, միւս կողմը, ուրիշ ծառի մը տակ կ'ուտեն, կը խմեն ու կը զուարճանան, մոռնալու համար պանդխտութեան ցաւերը։

Այսպէս է կեանքը Լա Վալպարէջի մէջ։

Կ. Պօլիկեան

ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 18 Յունիս.— Լիոնի Թատերասէր Հասարակութիւնը լիուլի վայելեց մը ունեցաւ Շաբաթ իրիկուն, 16 Յունիս։ Այս տեսակ ներկայացման համար բոլորովին անսովոր էր բազմութիւնը, Ասիկա յայտնի ապացոյց մըն է թէ հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել ինչ որ ... գեղարուեստական ձեռնարկ, բաւական է որ իր անունին արժանի ըլլայ։ Ներկայացուած նիւթն էր «Օսմանեան Պանքայի գրաւումը կամ Սուլթան Համիտ», որուն հեղինակն ալ նոյն ինքն դերասան Մ. Մարութեանն է։ Որոշ կը տեսնուէր թէ Պ. Մարութեան մեծ ջանքեր թափած էր Վալանսի մէջ՝ յատկապէս մարզելու համար իր խումբը։ Երբեք հարիւրէ աւելի անձեր պարտաւորուեցան մեկնիլ՝ տեղի չգոյութեան պատճառաւ։ Էմիլ Զոլայի ընդարձակ սրահը այսքան մեծ բազմութիւն տեսած չէր։ Ահա թէ թատրոնի ճաշակը ինչպէս կրնայ կրթիչ ըլլալ եւ ներկայացման համար կանխօրօք լուրջ պատրաստութիւնները որքան անհրաժեշտ են։ Թող չըսեն ուրեմն թէ հայ հասարակութիւնը թատրոնը չի քաջալերեր. ընտիր խումբ մը եւ անթերի պատրաստութիւն, ինչպէս տեսնուեցաւ Շաբաթ երեկոյ, գոյց տուին թէ քաջալերութիւնը չէ որ կը պակսի վարպետներուն։

Վ. Արդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈԳԵՀԱՐՑԱԿԱՆ ԱՃՊԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պատմութիւնը կը սկսի 1922ին։ Այդ թուականին, Նանսիի մէջ հրատարակուող պարբերաթերթ մը, կը յայտնէր թէ Մանթ քաղաքին մէջ, այնքա՜ն հրաշալի երեւոյթներ կը նշմարուէին, որոնք չպիտի ուշանային շփոթելու ամէնէն սկեպտիկ մտքերն իսկ։ Յօդուածին հեղինակը կը հաստատէր թէ՝ ոգեհարցական նիւթականացումի փորձերը այնքա՜ն կատարեալ եւ անվիճելի էին, որ որեւէ կասկած չէին ձգեր անդրաշխարհի գոյութեան մասին։

Յօդուածը մեծ աղմուկ հանեց գիտական աշխարհին մէջ եւ մինչեւ Ամերիկայէն ու Ճափոնէն, ամէն ազգի գիտուններ՝ որոնց կարգին նաեւ փարիզի Հայ Ուսանողական Միութեան պատուակալ նախագահը՝ Փրոֆ. Շարլ Ռիշէ, փութացին իրողութիւնը քննելու, ու կասկածելի ոչինչ գտան։

Դէպքը հետեւեալն էր։ Տարին երկու ամիս, ամէն Շաբաթ իրիկուն, մեռած աղջիկ մը կը յայտնուէր, իր մէտիոմին՝ Պլէզի կոչերուն վրայ։ Ներկաները կրնային զայն տեսնել, լսել եւ նոյնիսկ դպիլ անոր։

Խումբը որ կազմուած էր հանգուցեալը ոգեկոչելու համար, իրեն նախագահ ընտրած էր տիկին Ալեքսանդր։ Ան էր որ փորձերուն կը նախագահէր, կը հարցաքննէր հոգիները եւ անոնց կողմէ կը պատասխանէր ներկաներուն։ Փորձերը տեղի կ'ունենային յատուկ սենեակի մը մէջ որ կահաւորուած էր խորհրդաւոր կերպով։ Պատերուն վրայ սեւ վարագոյրներ. գաշնակ մը որուն վրայ հոգիները կը նուագէին։ Անոր քով մէտիոմին թիկնաթոռը։ Սեղանի մը վրան թաղարով։ Սենեակին մէկ անկիւնը՝ ձայնագիր գործիք մը։

Անցեալ Շաբաթ սակայն, Ֆրանսացի երկու օրագրողներ խոր յուզման մատնեցին ոգեհարցները։

Որոշուած ժամուն, իրիկուան 8.30ին գացին Տիկին Ալեքսանդրի տունը, ուր փոքր տեղի պիտի ունենար եւ ներկաներուն քով տեղ գրաւեցին։

Տիկին Ալեքսանդր լոյսերը մարեց եւ սենեակը կէս մութի մէջ՝ մխրճելէ յետոյ, կարգաւ կանչեց մէկ քանի հոգիներ, եւ հուսկ ուրեմն, հրաւիրեց Օր. Մատլէնի հոգին որ բոլորին պիտի երեւար ու խօսէր։ Եկաւ վերջապէս «բարի հոգին», դաշնակին ստեղնաշարին մէկ քանի հարուած տուաւ, մինչ նոյն միջոցին, ձայնագիրը ինքնաբերաբար կը սկսէր նուագել ծանօթ եղանակ մը, ու մթութեան մէջ, հետզհետէ յստակօրէն կ'ուրուագծուէր ճերմակ երեւոյթ մը։ Օր. Մատլէնի ուրուականն էր, որ դանդաղօրէն պարելով, կը մօտենար բոլորին, կը խօսէր, կը ջանար մխիթարել իր մայրը որ հոն ներկայ էր. բայց երբ մօտեցաւ երկու լրագրողներուն, յանկարծ անոնցմէ մէկը բռնեց ուրուականին թեւէն, մինչ միւսը՝ իր ելեքտրական լապտերը կ'ուղղէր անոր դէմքին։

Ամբողջ խաբէութիւնը երեւան ելած էր։ Պարտիզպան Պլէզն էր որ, առանց նոյնիսկ իր պեխերը ածիլելու, ուրուականի մորթին տակ մտնելու համար բաւ համարեր էր վրան նետել ճերմակ սաւան մը։ Այս կերպով էր որ Տիկին Ալեքսանդր տարիներէ ի վեր կը խաբէր եւ երբ տեսաւ իր չէնքին փլուզումը, ներկաներուն հրամայեց յարձակիլ օրագրողներուն վրայ, որոնք հազիւ կրցան իրենց ոսկորները փողոց նետել ջարդուփշուր չեղած։

Գործը ինկած է դատարան։

ՆԱՒՈՒՆ ՄԷՋ.— Անգլիացի համբաւաւոր դերասանուհի մը Ֆաննի Ուարտ որ Նիւ Եորքէն Լոնտոն կը դառնար, գողցուց իր ադամանդեայ մանեակը 1,250000 ֆր. արժէքով։ Գողութիւնը տեղի ունեցած է նաւուն մէջ։ Գողը չէ ձերբակալուած։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ.— Բլամառի մէջ, ձերբակալուած են խումբ մը առաւ-փախաւներ, որոնք զանազան խաբէութիւններով, յաջողեր էին տեղացիներէն 500,000 ֆր. կողոպտել։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

Ասիկա, մէկ հարուածով Ստեփանի բոլոր վճռաբանութիւնները ...րը կը նետէր։ Շահը կը պահանջէր պնդելու թէ Ահմէտ իր ...օրեայ խօսակցութիւններուն մէջ ...է Թեսալիական շեշտ չունէր, ...ր սուտ ալ չէր։ Իրողութիւնը ...ն է որ այս բոլոր մարդուկները ...հմէտը ուշադրութեամբ քննելով կը տեսնէին թէ իրենցինէն բոլորովին տարբեր շեշտ ունէր։ Ահմէտի այդ գիշերուան շեշտը սակայն երեւան չէր եկած կրկին, ...գրակացնէր Ստեփան, որպէս զի ...թադրուի թէ Ահմէտ քրիստոնեայ է եւ նոյն իսկ Թեսալիացի, ...պէս կը փութային ըսելու։ Իր ...յրենակիցները իրենք զիրենք կը ...րէին։ Անոնք Ահմէտի աղաղակին մէջ կը կարծէին ճանչնալ նոյն աղաղակը զոր, իրենք նման պարագաներու կ'արձակէին։

Բայց պարտիզպան Պրիզոլը, որ խորհրդածել գիտէր եւ չարաճճի էր, այդ տրամաբանութիւններէն համոզուած չէր երեւար։ Շատ մեղմօրէն, իր խորհրդածութիւնները ժողովին կը ներկայացնէր, եւ այդ խորհրդածութիւնները միշտ ի փառս Մարիկոյի ի յայտ կուգային։

— Զարմանալի է որ, կ'ըսէր, պառաւը գոմէշ անուանեց Ահմէտը, երբ գիտենք որ այդ անասունները շատ հեզ եւ ի բնէ շատ ալ փափուկ են, եւ ճիշդ իրենց մակերեսը ցեխով պատելուն համար է որ անոնք աւելի դիմացկուն եւ նոյնիսկ կրակին անզգայ կը դառնան, ինչպէս այն անասուններն պարագան որ կոնակը բոցավառ կը վազէր առանց ինքը այրելու։ Ինծի կը թուի տեսնել խորհրդանշանը բոլոր այն պզտիկներուն, զորս մենք կը խլեն բանի ուժով իսլամութեան դարձնելու։ Իսլամը իրենց մակերեսն է։ Իրենց խառնուածքը ներքնապէս մեղմ կը մնայ։

Սենեակին չորս անկիւնները ուշադրութեամբ դիտելէ վերջ՝ ցած ձայնով աւելցուց.

— Գալով կարմիր գոմէշին որ կը վազէր, սուլթանը տեսնել կարծեցի։

Խօսակցութեան նիւթը երբեմն կը փոխուէր, բայց միշտ նոյն տեղը կը վերադառնար։ Որքան ալ ճառախօսէին, որքան ալ վիճաբանէին ու կարծիքներ փոխանակէին, կը տեսնէին թէ որոշ ոչինչ պիտի գիտնան։ Աթանաս, որ չէր սիրեր չհասկնալ— յունական մեծ յատկութիւններէն մէկն է հետաքրքրութիւնը, քաղաքակրթող յատկութիւն— Աթանաս սապէս առաջարկեց.

— Եթէ Մարիկոյին հարցնելու երթայի՞նք։

Ոչ ոքի անհաճոյ թուեցաւ այս բանը։ Ստեփան սակայն յօնքերը պռստեց։ Վերջին դէպքերուն գերագրգռումին մէջ, մեծ գիշերին ազդեցութեան տակ, ակներեւ էր թէ Մարիկօ, աւելի գրգռուած, սովորականէն աւելի արտառոց պիտի ըլլար, ու իրենց կուրծքին նոր ուժ մը պիտի արձակէր, եւ ինչ որ «քէհեա» Ստեփանը կը սրտնեղէր, այն էր որ այդ ուժը ինքը պէտք էր ստանար՝ իր տարիքը, իր վայելած հեղինակութիւնը, կը պարտադրէին զայն կառաւարին գլուխը անցնիլ, առաջին խօսքը ինք առնել. մրմռալով հանդերձ կը կարծէր թէ պատիւ մըն էր որ ոչ ոքի պէտք էր զիջիլ։ Մարիկոյի հետ իր հանդիպումներուն մէջ կը նախընտրէր իրենց պարզ խօսակցութիւնը։ Իր ուզածը պիտի պատմէր, եւ մարգարէուհիին տեղ զինքը պիտի մտիկ ընէին այն ատեն։

Բոլորն ալ կը խորհէին թէ Մարիկօ՝ իր յաջողութիւններէն հպարտացած, իր խօսքերը չպիտի խնայէր։ Բայց չոր պառաւը, իր ճակատը գոցող կրկնոցով, իր թափանցող սեւ աչքերով, որոնցմով կարծես մարդոց մորթը ծակել կ'ուզէր, բոլոր հարցապնդումներէն կը խուսափէր։ Նոյնիսկ տխուր, գրեթէ ընկճուած երեւոյթ մը ունէր։ Պարտասած կ'երեւար, ու կը տեսնուէր թէ կը փորձէր յաղթել՝ գրաւուած զինքը շրջապատող բազմութենէն։ Մարդերը ի տես այդ անսովոր կերպարանքին, տխրեցան. եւ Սթամաթի, համակերպած, արդէն քաշուիլ կը խորհէր։

— Այսօր չպիտի խօսի։ Թողունք զայն. հիւանդ է։

Չզայրացնելու համար Մարիկոն, որմէ կը վախնային քիչ մը, բոլորն ալ պատրաստուեցան այս խելացի խորհուրդին հետեւելու։ Ստեփան սակայն, կը հաստատէր թէ իր պնդումներուն վրայ անպայման բան մը պիտի ըսէր, գոնէ մէկ բառ։ Լրջութեամբ եւ ծանրութեամբ կը խօսէր, երբ պառաւը, փոխանակ զայրանալու, գլուխը ճօճելու եւ ձեռքերը թօթուելու, իր գտնուած տեղին վրայ պառկեցաւ, աչքերը ձեղունին յառեց, երկու բազուկները դէպի դուրս երկարեց, սրունքները պրկեց եւ ջղայնօրէն բացագանչեց.

— Դուրսէն պիտի գայ եւ սպաննէ զայն։

Այնքան աղետալի բան մը կար այս շեշտին մէջ որ՝ ոչ ոք խնդալու փափաք զգաց։ Չէ՞ որ սարսափի մեջ կ'ապրէին, եւ ի՞նչ բան կրնար զարմացնել զիրենք իբր անհաւատալի եւ անլուր։

— Ա՜հ, Աստուած իմ, գոչեց Սթամաթիս, ո՞վ կրնայ գիտնալ թէ տակաւին ինչերո՞ւ կրնանք ենթարկուիլ հոս։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

հակառակ ոչ մէկ գաղափար պէտք է տածուի։ Աւազակային փորձերն ու ըմբոստական եւ արկածախնդրական նպատակները գոյութեան ամենափոքր իրաւունք իսկ չպիտի ունենան։

«Հանրապետական Թուրքիան իր ճակատագիրը դիպուածին յանձնած չէ, ընդհակառակն ան որոշ նպատակի մը համնելու մտադրութեամբ, երջանիկ ու բարգաւաճ ապագայ մը պատրաստել կ'ուզէ։

«Հետեւաբար, պետութեան հրատարակած օրէնքը, վերջին պատեհութիւն մը կուտայ, որպէսզի հայրենակիցները աչալուրջ ըլլան, իրենց ընտանիքները երջանիկ դարձնեն, եւ կարենան իրենց հայրենասիրական պարտականութիւնները կատարել։ Յոյս ունիմ որ հայրենակիցներս կ'օգտուին մեր հանրապետական կառավարութեան այս շնորհներէն, եւ Թուրքիոյ հետապնդած նպատակներուն օգնելով, կը կատարեն իրենց վրայ ծանրացող պարտականութիւնները. յոյս ունիմ որ այսպէսով մեր ազգային իտէալին եւ սուրբ հայրենիքին մեծ-մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէք։ Այս առթիւ յարգանքով կը բարեւեմ բոլորդ ալ, որ հին դարերէ ի վեր Թուրքին յաղթական երկիրը Արեւելքի Թուրք զաւակներն էք»։

ԳՈՐԾԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՊՏՈՅՏԸ

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, իր հետ առնելով քաղաքային քննիչ Ֆէրհատ եւ դատական քննիչ Սէլիմ Նաֆըզ պէյերը, մեկնեցաւ դէպի Արեւելեան Նահանգները։ Դատական գործավարը այս առթիւ յայտարարեց թէ Արեւելեան Նահանգներու դատական կազմակերպութիւնը հիմնական կերպով պիտի քննէ։ Զանազան շրջաններու մէջ դատական քննիչ մարմինները ամբողջ կազմով իրեն պիտի ընկերանան։

Նախարարին ողջերթ մաղթելու համար երեսփոխաններ եւ դատական պաշտօնեաներ ութ ինքնաշարժերով մինչեւ Զանդըրը գացած են։

Ընդհանուր գործադուլ Յունաստանի մէջ

Սելանիկէն կը հաղորդեն որ ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը ծանրացած է։ Բոլոր գործաւորական սէնդիկաները իրենց համերաշխութիւնն ու համակրանքը յայտնեցին բանւորներուն։ Յունիս 18ին ամբողջ օրը հրապարակային հաւաքոյթներ տեղի ունեցան եւ համակրական բանաձեւեր ղրկուեցան Մակեդոնիոյ բանւորներուն։ Որոշուեցաւ ընդհանուր գործադուլ յայտարարել։ Ընտրուեցաւ բանթողներու կոմիտէ մը, որ պատուիրակներ ղրկեց Աթէնք։ Կոմիտէն անմիջապէս պիտի որոշէ թէ ընդհանուր գործադուլը ո՛ր թուականին պէտք է սկսի։

Իրականին մէջ արդէն ընդհանուր գործադուլ կը տիրէ. գործարանները մեծ մասամբ պարապ էին երէկ։ Կացութիւնը հետզհետէ յեղափոխական երեւոյթ կը ստանայ։ Ելեկտրական գործարաններու աշխատաւորները գործադուլ հռչակած ըլլալով, զինուորները ձեռք առին աշխատանքը։ Առջի օր բանթողները ցոյց կատարեցին բանակին դէմ։ Բոլոր կարեւոր քաղաքները զինուորական հսկողութեան տակ առնուած են։ Ուտելիքներու գները կը սղեն եւ մեծ թիւով խանութներ փակ կը մնան։ Պիրէօնի եւ Քավալայի մէջ արիւնալի նոր ընդհարումներ տեղի ունեցան։ Բանւորները կը փորձեն արգիլել զինուորները որ գործարաններու մէջ իրենց տեղ աշխատին։

⁂ Հելլէն պաշտօնեաներու ընկերակցութիւնը հաղորդեց կառավարութեան որ, եթէ պաշտօնեաները մինչեւ յառաջիկայ Հինգշաբթի գոհացում չստանան (ամսականի յաւելում զոր կը պահանջեն ամիսներէ ի վեր), ամբողջ Յունաստանի մէջ ընդհանուր գործադուլ պիտի յայտարարեն։

Ֆրանքին կայունացումը Կիրակի օր

Նախարարական խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, վարչապետ Փուանքարէ իր ընկերներուն հետ քննեց ֆրանքը կայունացնելու խնդիրը։ Որոշուեցաւ Շաբաթ օր օտար սակարանները փակուելէ վերջ Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին ներկայացնել երկու օրինագիծեր, որոնց մէկը վերջնապէս կ'որոշէ ֆրանքին ոսկի արժէքը, իսկ երկրորդով Պանք տը Ֆրանսին իրաւունք կը տրուի թուղթ ֆրանքը ոսկիով փոխանակելու։ Խորհրդարանը վիճաբանութեան պիտի ենթարկէ խնդիրը Շաբաթ գիշեր եւ ի հարկին կիրակի ցորեկ եւ կիրակի գիշեր, որպէսզի Երկուշաբթի առաւօտ սակարանի բացումէն առաջ ֆրանքի կայունացման հրամանագիրը հրատարակուի, առանց շահագիտութեանց տեղի տալու։

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ ՄԵԾ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

Երեսփ. Ժողովի եօթը մեծ յանձնաժողովները առջի օր ընտրեցին իրենց դիւանը։ Արտաքին յանձնաժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Փօլ-Պոնքուր, ընդհ. վարչութեան՝ Ֆիանսէթ, երկուքն ալ ընկերվարական, ելմտական եւ երկրագործական յանձնաժողովներուն նախագահ ընտրուեցան արմատական ընկերվարականներ Մալվի եւ Լալան։ Իսկ Մաժինօ՝ բանակի, Թէթէնժէ գաղթային, Մալարէ՝ Ալզաս-Լօրէնի յանձնաժողովներուն նախագահ ընտրուեցան։

Ի խնդիր բեւեռախոյզներու

Օսլոյէն առնուած հեռագիր մը, որ դեռ չէ հաստատուած, կ'ըսէ թէ ֆրանսացի օդանաւորդ Կիլպօ և բեւեռախոյզ Ամունտսէն առջի գիշեր իջած են զօր. Նոպիլէի եւ ընկերներուն մօտ։ Այս լուրը մեծ խանդավառութիւն առաջ բերաւ Նորվեկիոյ մայրաքաղաքին մէջ, սակայն քիչ վերջ տպաւորութիւնը փոխուեցաւ, երբ ըսուեցաւ թէ պատերազմական նախարարութիւնը, ֆրանսական եւ իտալական դեսպանատուները որեւէ լուր չունին այդ մասին։

Ուրիշ օդանաւեր ալ ճամբայ հանուեցան աղէտեալները գտնելու համար։

ՏԱՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Յունիս 1էն ի վեր տաքը կ'աւելնայ Թուրքիոյ մէջ։ Թրակիոյ, կեդրոնական եւ արեւմտեան Անատոլուի մէջ ջերմաչափը 30-38 աստիճան ցոյց կուտայ շուքին մէջ։ Հակառակ հիւսիս-արեւմտեան հովին, Էնկիւրիի մէջ առջի օր ջերմութիւնն էր 34 աստիճան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ 42 միլիոն ֆրանք արժէքով ոսկի պիտի փոխադրուի Ֆրանսա՝ «Փարի», «Սիւֆրէն» եւ «Իլ-տը-Ֆրանս» շոգենաւերով։

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ խորհրդաժողովը երէկ բացուեցաւ Պուքրէշի մէջ։

ՍԱՐԱՏՈՎԻ (Ռուսիա) մօտ Վոլկ քաղաքը հրոյ ճարակ եղաւ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի կողմէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահը, 148 Rue Villeneuve, Alfortville. Կը խօսին՝ ընկերներ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ և Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւայլն։ Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 230 Fbg. St. Martinի սրճարանը, մէթրօ Louis Blanc. Կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան։

Փարիզի շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր խումբերու գանձապահները հանդիպիլ այս շաբթուան ընթացքին Ընկ. Գեւոնեանի։ Միասին բերել տետրակները։

Շեռիքուրի Մջոյ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ կէսօրէ վերջը ժամը 5.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Պօղոսեան, Գէորգ Չավուշի, Կորիւնիւէչօղլի մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 46 Րիւ Թափիվեր, Սալօն Սպանեօլի մէջ։ Կը խօսի՝ Պրն. Ահարոն Տատրեան։ Նիւթ՝ Սիամանթօ (Ատոմ Եարճանեան)։ Անխտիրկը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն Կարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան եւ Քրիս խումբերը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Ռէփիւպլիք։

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ցեսինի Վրէժ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6ին Քաֆէ տը լա Փէյի սրահը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վ. Ջուլլէրեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին խմբապետները իրենց խումբերով ներկայ գտնուիլ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Սէն Թ'ընթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան, ժամանակակից Ֆրանս. թատրոնի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շապին-Գարահիսարի Ալիւնոտ դաշտի «Անդրանիկ» միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2ին, 14 Rue Colbert.

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ Միութեան (Հ. Մ.) վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի իր հին անդամները, նոյնպէս նորերը, որոնք կը փափաքին յառաջիկայ տարեշրջանին ֆութպօլ խաղալ։ Կը խնդրուի ամէն անդամէ երեք հատ ինքնութեան լուսանկար հետը բերել։ Ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, 130 Bld. St. Germain, Métro Odéon. Օրակարգ.— կազմութիւն ֆութպօլի խումբերուն։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ Կարմիր Խաչի եւ Մանուկներու Պաշտպան միութեան Լիոնի մասնաճիւղի բացման հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Երրորդ քաղաքապետարանի սրահը։ Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, հայկական պարեր եւ անակնկալներ։ Կը մասնակցի յայտնի Ջութակահար Պրն. Տ. Նիգոլեան։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վ.ԱՆԻ ԵՒ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Հերոսամարտերու առթիւ կազմակերպուած եւ անմրցելի պատ-

ճառաւ յետաձգուած ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի կ'ունենայ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 10 Պուլվար Թալամօ կանաչազարդ պարտէզին մէջ։

Երգ, նուագ, ներկայացում, հայկական եւ վանեցիական պարեր, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ։ Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Մարութեան, Հիւսեան եւ ուրիշներ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ցեսին, Մ. Գ.— 70։
Փարիզ, Պ. Թ.— 70։
Լա Ռօեալ, Ն. Յ.— 35։
Լա Սիօթայ, Բ. Փ.— 35։
Փարիզ, Տ. Ն.— 100։
Վիլֆռանշ, Ա. Խ.— 85։
Մարսէյլ, Ա. Հ.— 15։
Մարսէյլ, Ս. Ծ.— 15։ Ղրկեցինք։
Ժուաեէօզ, Մ. Պ.— 10։
Կռընօպլը, Մ. Գ.— 35։
Ցեսին, Վ. Ճ.— 35։
Շամօ, Ե. Կ.— 22։
Լանսէյ, Ա. Յ.— 35։
Լիոն, Ա. Ս.— 72։
Լօռէթ, Պ. Ա.— 35։
Լը Կռան Սէռ, Օ. Պ.— 35։
Քօնպ, Գ. Մ.— 35։
Լը Կռան Լան, Ա. Շ.— 35։
Մոնթայլ, Կտաւ.— 70։
Կառտան, Ե. Ա.— Տարեկանը 25 ֆր. է։ Ձեր բաժանորդագրութիւնը կը սկսի Ապրիլ 6էն։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Շըլխշըլեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Եվանթիա Դավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Պիլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Դավուտեան) որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardéche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudianի, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռեմ Ալէքսանդրապոլի Ղազարապատ գիւղացի եղբայրս Մկրտիչ Թադէոսեան եւ հօրեղբօրորդիս Երեմիա Աթայեան, որոնք ութ տարի առաջ կը գտնուէին Ամերիկա, Լօսանճելոս քաղաքը։ Իմացնել՝ իր ամուսնացած քրոջ՝ Նունիկ Սիմոնեանի, 54 Rue Damesme, Paris (13e).

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԱՅՑԵԼՈՂԻ ՄԸ ԳՐՊԱՆԻ ԸՆԿԵՐԸ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս հանրօգուտ գիրքը, պատկերազարդ եւ քարտէսով, քաղաքին, շրջականերու ու հայ գաղութին վրայ լիակատար տեղեկութիւններով։

Յայտարարութիւն տալ փափաքողները դիմեն անձամբ կամ նամակով մինչեւ 31 Յուլիս 1928 Պրն. Յ. Աբխողոմեանի գրասենեակը, «Union» ապահովգր. շէնքին մէջ, 5 RueSainte, Marseille.

ՈՂՋԵՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը՝ Ամերիկեան նպաստամատոյցի եւրոպայի ներկայացուցիչ եւ միութեան պատուակալ անդամ Պ. Կորտըն Պէրրիի քաղաքէս մեկնումին առիթով, կազմակերպած է թէյասեղան մը, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ծախու կայ Պուա-Քոլոնպի մէջ ծախու է 334 քառակուսի մեդր հողաձակատը 8 մեդր, օդասուն դիրքի վրայ։ Ի հարկին կարելի է երկու մասի բաժնել։ Վ. ճարումը կանխիկ։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Բառարան գրպանի ֆրանսահայ, Մ. Նուպարեան, ձոխ բովանդակութեամբ, կիսլթ. 25 ֆր., լթկզմ. 30, նուէրի համար կակուղ լաթ եւ կաշի 40 եւ 60, Իսկական պատմութիւն Հայոց՝ Կ. Բասմաջեան, պատկերզրդ, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Ա. Բ. մաս 40, Բ. մաս 20, Խ. Հայաստանի նոր քարտէսը՝ Կ. Բասմաջեան, թուղթի վրայ 3, լաթի վրայ 7.50, Հայաստանի հին քարտէսը 3 ֆր., Անցած օրեր, Յուշամատեան Գատըքէօյի գրական երեկոյթներու Վ. Մալէզեան, շքեղ տպագրութիւն, սալօնի միակ գիրքն է 15, Մինաս Չերազի 60ամեայ հանր. գործունէութեան յոբելեան 1865-1925, յօդուածներ, ճառեր, ուղերձներ եւ նամակներ 10, Գիւղ. աշխարհ, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն Վ. Համբարձումեան 25, Մինաս Չերազ, իր կեանքը եւ գործը իր 60ամեայ յոբելեանին առթիւ 30, գրեց Ա. Ալպօյաճեան, Ազգային խնդիրներ, պատասխան առ Ա. Ալպօյաճեան, Մ. Չերազ 5, Ատամնաբուժութիւն պտկրզ. Տօք. Մ. Կ. Սրապեան 55, Ի՞նչ է սիֆիլիզը, ի՞նչպէս պաշտպանուիլ, ի՞նչպէս դարմանուիլ, Տօք. Լ. Գրիգորեան 6 ֆր.: l'Amira, Mme Sevadjian, traduit par F. Macler 20, La Participation des Arméniens à la guerre mondiale par Général Korganoff 15, Clairs-Obscurs d'Italie (poème), Mme I. Minasse 10, Le Soleil d'Automne, (poème), A. Navarian 4 ֆր.: Դիմել՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տ.	10տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրատուն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1928

22 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 680 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՄԵՆՔ ԵՒ ԱՆՈՆՔ

Երէկ, խօսելով Թուրքիոյ արդիացման նոր ձեռնարկներուն վրայ, ըսել ուզեցինք թէ մեր հարեւանները կը ձգտին անցնիլ մեզ, շատ մը ճակատներու վրայ:

Թուրք թերթերը յաճախ մեզ օրինակ ցոյց կուտան, իբրեւ յառաջդիմական տարր:

Կ'ընդունինք որ այդ այդպէս է: Եւ գիտենք որ, ճիշդատոր համար ջարդեցին մեզ: Ու պիտի ջարդեն, ամէն անգամ որ առիթ ներկայանայ:

Բայց յառաջդիմութիւնն անգամ, երբ որոշ կէտի մը վրայ կը մնայ, կը դառնայ լճացում. ուրիշ խօսքով՝ յետադիմութիւն:

Մեր հրապարակագիրները ո՞ր եւ էատեն ուշադրութեամբ հետեւա՞ծ են վերջին 10-15 տարուան Թուրք մամուլին:

Թողո՛ւնք ոգին, եւ առնենք իբրեւ բովանդակութիւն, իբրեւ արտադրուած գործ:

Կանխակալ կարծիքները թօթափելով, պիտի տեսնենք որ անբաղդատելի յառաջդիմութիւն կատարած են անոնք:

Հոգ չէ, թո՛ղ վարչական հրահանգով կատարուած ըլլայ, — իրողութիւնը այն է որ այսօրուան Թուրք մամուլը աւելի արդիական եւ յառաջդիմական է, քան ազատ երկնքի տակ հրատարակուած շատ մը հայերէն թերթեր: Անոնց պատասխանատու խմբագիրներն ալ շատ աւելի զարգացած, բազմակողմանի հմտութեան տէր են:

Անոնք, օրուան ազդանշանին վրայ, անխնայ մերկացումներ կը կատարեն սուլթանական գերդաստանի խենէշութեանց, նախկին իշխանուհիներու խայտառակութեանց, «հօճա»ներու եւ «իմամ»ներու տգիտութեան եւ անբարոյականութեան, «միւթէկալիպէ»ներու շահատակութեանց, ներքին՝ վարչական ապօրինութեանց եւ զեղծումներու եւլն. մասին: Ու կը ձգնին սերունդ հասցնել:

Այս բոլոր կէս առ կէս կեղծիք եւ քաղաքականութիւն համարելով հանդերձ, խոստովանինք որ բաւական բան կը մնայ, երէկուան եւ այսօրուան անջրպետը ապացուցանելու համար:

Իսկ մե՞նք... Համարձակեցէք ձաղկել եպիսկոպոսի մը չարաշահութիւնը եւ նենգամտութիւնը, վսեմաշուքի մը հակաժողովրդական արարքը, հանրային կեանքի մէջ պատահած կողոպուտ մը, Բարեգործականի տնավարի եւ խարդախ գործերը, կամ սա Փարիզի ջոջերուն ապերասան լրբութիւնը, — ժողովքի բոլոր կրակները կը թափեն գլխուդ, իբրեւ «ազգ եւ եկեղեցի կործանող»:

Փորձեցէք ապացուցանել թէ Երեւանի վարիչները երեսի վրայ ձգած են կենսական շահեր, թէ աւելի կը հետաքրքրուին Չինաստանի ներքին կռիւներով եւ Անգլիոյ հանքագործներուն գործադուլով, քան սա ցիրուցան բազմութիւններուն տագնապով եւ հայրենիքի սահմաններու ապահովութեամբ, — արդէն շահած էք փառաւոր փշապսակ մը— «Հայաստանի թշնամի»:

Սոֆիայի մէջ, ո՛չ, Ճէրահօֆ, տգէտ եւ ամբարտաւան «փարվընիւ» մը, յիմարաբար կը վտանգէ տարիներու սովորութեամբ շահուած իրաւունքներ, միայն պուլկարահպատակներու վերապահելով ամէն առանձնաշնորհ: Դիմացը արգելք չգտնելով, կը հրամայէ թղթակցութիւններն անգամ պուլկարերէն կատարել առաջնորդարանին հետ, որուն քարտուղար նշանակուած է Պուլկար մը:

Աթէնքի մէջ, բրածոյ փոքրաւոր մը, Մազլըմեան եպիսկ. 4-5 տարիէ ի վեր կը խառնակէ ու կը խառնակէ, եւ այսօր փակուած են Մակեդոնիոյ առաջնորդարանն ու վտանգուած՝ մեր տարրական իրաւունքները: Եգիպտոսի մէջ, կառավարութիւնն անգամ յանցաւոր կը գտնէ Թորգոմ եպիսկ.ը: Պաղտատի մէջ, տգէտ քահանայ մը տակնու վրայ կ'ընէ ամբողջ գաղութը, արհամարհելով եւ՛ Էջմիածին, եւ՛ Նախկին պատրիարք, եւ՛ Սահմանադրութիւն, եւ՛ ժողովուրդ:

Որո՞ւ հոգ: Պէտք է ծածկել: Պէտք է պաշտպանել: Պէտք է պայքար բանալ ոչ թէ այս խայտառակութեանց հեղինակներուն դէմ, քուրջի պէս մէկդի նետելով զանոնք, այլ մատնաշողներուն եւ պայքարողներուն դէմ...:

Այնքան ետ գացեր ենք, որ այսօր յեղափոխական քայլ կը համարուի Ղալաթիոյ «Օջախ»ի խաւարեալներու եւ լուսաւորեալներու, ամիրաներու եւ «էսնաֆ»ներու պատմութիւնը:

Ասոնք տակաւին տարրական բաներ են: Ընտանեկան վէճեր:

Պատկերը աւելի վրդովիչ է քաղաքական գետնի վրայ: Ջուրը աղացքը տարեր է, մենք ջախջախը կը փնտռենք: Եւ կը փնտռենք ոչ թէ գոնէ գայն փրկած ըլլալու, այլ իրարու գլուխ ջարդելու համար:

Մինչ Թուրքերը արթնցեր են: Կը պրպտեն: Կը խլրտին: Կը փորձեն նորոգուիլ: Մէկ խօսքով՝ կը գործեն, կենսական հարցերու առեն մոռնալով ամէն քէն եւ հակամարտութիւն: Իթթիլաֆական կամ հակաքէմալական Թուրքը մահու չափ ատելով հանդերձ Իթթիհատն ու Քէմալը, սրտանց գոհ է. անոնց կատարած «մաքրողական» գործերէն, և ի հարկին կը զոհէ անկցի, հայրենիքը փրկելու համար:

Իսկ մե՞նք... Հետեւեցէք մեր ամենօրեայ կեանքին, մամուլին, եւ դատեցէք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՆԵՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ԱԽՏԸ

Պոլսոյ «Ազդարար»ը, իր կարգին արտատպելով խորհրդային պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»յի մերկացումները գինեմոլութեան համաճարակի մասին, կը նկատէ (16 յունիս).

— «Բայց խմիչքի հեղեղը միայն գիւղերու, գործարաններու եւ ակումբներու մէջ լիճ կապած չէ, այլ թափանցած է դպրոցներէն ալ ներս, մատղաշ հոգիներու մէջ: Լսեցէք կեդրոնական պաշտօնաթերթ Իզվեստիան եւ վերահասու պիտի ըլլաք ճշմարտութեան գոնէ մէկ մասին.—

8—16 տարեկան 3420 դպրոցականներու մասին քննութիւն կատարուած է, եւ հաստատուած որ տղոց հարիւրին 15ը եւ աղջիկներուն հարիւրին 14ը կանոնաւոր կերպով կը գինովնան: Ասոնցմէ զատ, մանչերուն հարիւրին 14ը շատ կը խմէ, առանց սակայն գինովնալու:

Այս բոլոր տղոց — մանչ եւ աղջիկ — միայն հարիւրին տասը չի գիտեր օղիին համը: Իսկ մնացեալ 90 տոկոսը, առաւել կամ նուազ չափով, խմած է: Այսպէս աղջիկներուն հարիւրին 8ը թեթեւ կը գտնէ գարեջուրը, եւ միայն օղիէն համ կ'առնէ...:

Հետաքրքրական էր գիտնալ նաեւ թէ այս մատղաշ էակները ո՞ւր կը կոնծաբանեն: Այս հարցումն ալ գրաւոր ուղղուած է պետութեան կողմէ: Հարիւրին 40ը պատասխանած են.— բարեկամներու մօտ. մնացեալն ալ՝ տունը:»

ՏՈՄՍԵՐ

«ՀՐԱՇԱՓԱՌ» ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

«Ասպարէզ», որ դաշնակցական թերթ է եւ կը հրատարակուի Ամերիկա, իր Մայիս 31ի թիւով կը նկարագրէ Քալիֆորնիոյ առաջնորդին ժամանումը, ընդունելութիւնը եւ քարոզը:

— «Ի պատիւ գերապատիւ Առաջնորդին, փոքրիկ հայ մանուկներէ թափօր կազմուած էր եկեղեցւոյ ներսը: Դպրապետ Պ. Ռուբէն Տիգրանեան երգեց «Հրաշափառ»ը: Վարդան Ծ. Վ. Գասպարեան կարդաց աւուր պատշաճի կտոր մը Աստուածաշունչէն»:

Առաջին անգամ չէ, որ այս կարգի հրաշափա՛ռ երեւոյթներու կը հանդիպինք մեր մամուլին մէջ: Պատարագներու, հարսնիքներու, կնունքներու, նշանախօսութեանց, յուղարկաւորութեանց եւ անհատական խնճոյքներու նկարագրութիւններն ալ՝ առանձին:

Կը յիշենք, տակաւին, «Վեհափառ» կաթողիկոսի, «Սրբազան առաջնորդ»ի, «Ն. Ս. Օծութեան» կամ «Վեհափառ Թագաւոր»ի եւ վսեմ. կառավարիչի նման բացատրութեանց, քիչ մը ամէն տեղ:

Այս բոլորը հասկնալի են ռամկավար թերթերու համար. բայց ի՛նչպէս մեքենաբար կը կրկնուին նաեւ դաշնակցական թերթերու մէջ:

Մանաւանդ որ, տակաւին 1908էն, խաւարեա՛լ Պոլսոյ մէջ, նոր սերունդ, լրագրական եւ խմբագրական նոր ըմբռնում ներարկուեցաւ, շնորհիւ «Ազատամարտ»ի:

Մեզի կ'ըսեն թէ Ամերիկան ուրի՞շ երկիր է, եւ քաղքերը այդպէս կը պահանջեն:

Ի՛նչ նախապաշարում: Լրագիրը ինք չէ՞ որ այդպէս կը վարժեցնէ: Չէ՞ որ նոյն ժողովուրդն ունինք ամէն տեղ:

Քիչ մը ուշադրութիւն եւ ճաշակ, եւ «Հրաշափառ»ը կը մնայ ժամուն բակը, հարսնիքի նկարագրութիւններն ալ՝ հարս-փեսայի յուշատետրին մէջ:

ԱՐՇԱԻԻՐ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԹՈՒՓՉԻՆԱՅԻ ՄԷՋ ԻՐԱՐ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, ՉՈՐՍ՝ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Պելկրատէն կը հեռագրեն յունիս 20 թուականով.—

Այսօր խորհրդարանի սրահին մէջ արիւնալի միջադէպ մը տեղի ունեցաւ: Գարատաղցի երեսփոխան Փունիշա Ռաշիչ ճառով մը խստիւ քննադատեց ընդդիմադիր կուսակցութեան բռնած դիրքը. ասոր վրայ պայթեցաւ ուժգին աղմուկ մը, որ շուտով կռիւի փոխուեցաւ: Հռետորը եւ բարեկամները մէկ ճակատ, ընդդիմադիր երեսփոխանները ուրիշ ճակատ կազմեցին:

Խրուաթ գիւղացի կուսակցութենէն (Ստեփան Ռատիչի կուսակցութիւն) երեսփոխան Իվան Փէնար անհատական նախատինքներ ուղղեց Ռաշիչի, որով ժխորը վերածուեցաւ կատարեալ խառնիճաղանճի մը, ու նախագահը դադրեցուց նիստը: Գարատաղցի երեսփոխանը անմիջապէս ատրճանակ մը հանեց գրպանէն, եւ հակառակ զէնքը զինաթափելու համար՝ եղած բոլոր ջանքերուն, քանի մը գնդակ պարպեց ընդդիմադիր երեսփոխաններու ուղղութեամբ:

Սպաննուեցան Խրուաթ գիւղացի կուսակցութենէն Ճօրա Պասարիչէք եւ Փոլ Ռատիչ (կուսակցութեան պետին եղբօրորդին), վիրաւորուեցան չորս երեսփոխաններ՝ Ստեփան Ռատիչ, Կրանճա, Ելաշիչ եւ Իվան Փէնար:

Ատեն մը վախ կար որ ներկաները բզիկ բզիկ ընեն սպանիչ Փունիշա Ռաշիչը, որ սակայն յաջողեցաւ փախչիլ: Կէսօրէն վերջ ժամը 4ին ոճիրին հեղինակը ներքին նախարարութիւն երթալով յանձնուեցաւ: Ռաշիչ անմիջապէս ձերբակալուեցաւ:

Վիրաւորները փոխադրուեցան հիւանդանոց, ուր յաջող գործողութիւն մը տեղի ունեցաւ Ստեփան Ռատիչի փորին վրայ: Ալեքսանդ Թագաւորը դէպքին լուրը առնելուն, հիւանդանոց երթալով այցելեց վիրաւորներուն: Ստեփան Ռատիչ նոր գործողութեան ենթակուած էր եւ հազիւ աչքերը կը բանար, երբ տեսնելով Թագաւորը, գոչեց. «Կեցցէ՛ Թագաւորը: Պէտք է որ դեռ ապրիմ, որովհետեւ ընելիք շատ գործ կայ տակաւին»:

Այս եղերական դէպքէն անմիջապէս վերջ, նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարեց: Յուզումով լսելէ վերջ երեսփոխան Ռաշիչի ոճիրին տեղեկագիրը, կառավարութիւնը յանձնարարեց դատարանին հարցաքննութիւն բանալ. նոյնպէս որոշեց զոհերուն յուղարկաւորութեան եւ վիրաւորներուն բժշկական ծախքերը հոգալ պետական գանձէն: Խորհրդարանին պիտի առաջարկուի դրամական հատուցում ընել պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած երեսփոխաններու ընտանիքներուն:

Կառավարութիւնը կոչ ուղղեց մամուլին եւ հրաւիրեց իշխանութիւնները՝ հսկել որ դէպքը չխեղաթիւրուի և չարամտութեամբ չշահագործուի՝ հանրային կարծիքը գրգռելու եւ այս անհատական ոճիրին վերագրելու համար այնպիսի համեմատութիւններ, որ վնասեն երկրի հմայքին եւ խաղաղութեան: Վարչապետ Վուքիչեվիչ տեսակցեցաւ Թագաւորին հետ:

Այն պարագան թէ՝ ոճրագործը կառավարական կուսակցութեան կը պատկանի, լուրջ կացութեան կ'ենթարկէ դահլիճը, որուն դիրքը խախտած էր Նէթթունոյի իտալեւսերպ դաշնագրին առթիւ:

Հարցաքննութեան պահուն Ռաշիչ ըսաւ թէ Պալքանեան պատերազմէն ի վեր առանց ատրճանակի չի պտտիր: Իր նպատակն էր սպաննել Ստեփան Ռատիչը, «որովհետեւ եւրոպայի հայրենիքին շահը կը պահանջէ մէջտեղէն վերցնել այդ գազրելի արարածը»:

Վերջին հեռագիրներուն համաձայն, Ստեփան Ռատիչի վիճակը շատ ծանր է: Մեծ յուզում կը տիրէ ամբողջ երկրին, մանաւանդ Պելկրատի մէջ, որ զինուորական հսկողութեան տակ առնուած է: Փողոցներուն մէջ ամէն համախմբում արգիլուած է: Գրաւուեցաւ «Ռէչ» թերթը, որ գրգռիչ յօդուած մը հրատարակած էր: Բոլոր վաճառատուները փակուեցան իբրեւ սուգի նշան: Զաղրէպ սեւ դրօշակներով ծածկուած է: Խրուաթիոյ մէջ վերին աստիճանի յուզում կը տիրէ: Վուքիչեվիչի դահլիճին հրաժարման կը սպասուի:

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ յունիս 20 թիւով.—

Մինչդեռ գործադուլը կը նուազի Մակեդոնիոյ մէջ, անիկա ընդհակառակն կը ծաւալի՝ Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ: Բանուորական խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին: Այսօր Պիրէոսի ծխախոտի գործաւորները եւս միացան գործադուլին: Ազգային Տնտեսութեան նախարարութիւնը օրավարձի յաւելում բրած ըլլալով, Աթէնքի եւ Պիրէոսի ջաղացքի եւ հացագործի բանուորները գործադուլ չպիտի ընեն:

Բանուորական Սէնդիկաներու Միութիւնը որոշեց ընդհանուր գործադուլ յայտարարել Հինգշաբթի (երէկ) կամ Ուրբաթ օր: Պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ Վէնիզէլոսի, խնդրելու համար որ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ զինուորներու, ոստիկաններու եւ ծխախոտի բանուորներուն միջեւ կատարուած ընդհարումներուն մասին քննութիւն կատարուի: Խնդրեցին նոյնպէս որ թոշակ մը սահմանուի սպաննուած բանուորներու ընտանիք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ազգ. Սահմանադրութեան յաղթանակը Եգիպտոսի մէջ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ ԿԱՆՉԵԼՈՎ ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐԸ, ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՃԻՌԸ

Թերթը մամուլին յանձնած ատեն, Գահիրէի մեր թղթակիցէն ստացանք երկար թղթակցութիւն մը, որ կը հաղորդէ Ազգ. Սահմանադրութեան պայքարին յաջողութիւնը:

Կը քաղենք միայն գլխաւոր լուրը, վաղուան ձգելով ամբողջ թղթակցութիւնը.—

ԳԱՀԻՐԷ, 14 յունիս

Վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի հրաւէրին վրայ, իրեն ներկայացան առաջնորդ Թորգոմ եպսկ., Աղեքսանդրիոյ ռամկավար-հնչակ-հօկ խմբակին՝ պլօքին ներկայացուցիչ փաստաբան Պ. Գ. Գալարեան, նոյն պլօքի Գահիրէի ճիւղէն՝ Քաղաք. ժողովի ատենապետ եւ Արեւի խմբագիրը՝ Վ. Թէքէեան: Աղեքսանդրիոյ օրինաւոր ազգ. իշխանութեան կողմէ ներկայացան՝ Թեմական ժողովի անդամ Պ. Պ. Գասպար Իփէկեան, Վ. Աղնաւուրեան (Քաղաք. ժողովի ատենապետ) եւ իրաւաբան Օ. Մաճառեան:

Նահաս փաշա փափկանկատ նախաբանէ մը յետոյ, հաղորդեց հետեւեալ վճիռը.—

1) 1923ի Աղեքսանդրիոյ ընտրութեանց եւ 1926ի լրացուցիչ ընտրութեանց հետեւանքով կազմուած Թեմական ժողովը կը մնայ իր պաշտօնին վրայ, նկատելով որ Առաջնորդ մը իրաւունք չունի, ըստ ծեր Սահմանադրութեան, բարձրագոյն ժողով մը լուծել.

2) Առաջնորդը, նմանապէս իրաւասութիւն չունի լուծելու այն Քաղաք. ժողովը, որ նոյն այդ Թեմականին կողմէ ընտրուած էր.

Հետեւաբար, պաշտօնի վրայ կը մնան թէ՛ Թեմական եւ թէ Քաղաք. ժողովները:

Յետոյ վարչապետը համերաշխութեան յորդոր կարդաց եւ միջին ճամբայ մը ցոյց տուաւ, փոխանցման շրջանի համար:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Երէկ եւս բաւական լաւ էր ընկեր Ա. Ահարոնեանի վիճակը: Բժիշկները յոյս ունին որ այս ընթացքով կրնայ աստիճանաբար գտնել ինքզինքը: Մինչ առաջին օրը չէր տեսներ, հիմա առանց մեծ դժուարութեան կը ճանչնայ այցելուները եւ կը խօսի:

*** Հիւանդութեան լուրին վրայ, ամէն օր բազմաթիւ բարեկամներ կ'այցելեն, ցաւակցութիւն յայտնելու համար: «Յառաջ»ի լուրին վրայ, գաւառներէն ցաւակցական հեռագիրներ եւ նամակներ կը հասնին, Հ. Հ. Պատուիրակութեան, տիկին Ահարոնեանի եւ խմբագրութեան, արագ ապաքինում մաղթելով: Հեռագիրներ ուղղած են, բացի բազմաթիւ անհատներէ, Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէն, Մարսէյլի Ազգ. Վարչութիւնը, Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն եւն.:

*** Ընկեր Ահարոնեան վերջերս շատ կ'աշխատէր: Երկուշաբթի օրուան տագնապէն մէկ երկու օր առաջ, գեշերը մինչեւ ուշ ատեն զբաղած էր լրացնելու «Իտալական Էսքիզներ» յօդուածաշարքը, որ կը հրատարակուի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, եւ 40-50 էջ գրի առնելէ յետոյ, կիսատ ձգած է:

Աւելորդ է ըսել որ այժմ բացարձակ հանգիստի պէտք ունի:

ԴԷՊԻ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Փ. Ժանթիզոն, Թանի Պոլսոյ նախկին Թղթակիցը, որ այժմ նոյն պաշտօնով Իտալիա փոխադրուած է, վերի խորագրով ընտեսեալ Թղթակցութիւնը ղրկած է Փիշեալ Թերթին (20 Յունիս).

Ծերակոյտին մէջ Մուսոլինիի արտասանած ճառը առանց այլեւայլի կ'ապացուցանէ թէ ֆաշիստ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը մասնաւորաբար կը հետաքրքրուի ո՛չ միայն կեդրոնական և պալքանեան Եւրոպայով, այլ Միջերկրականեան Արեւելքով: Յետպատերազմեան ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկն է արդէն ջանքը զոր Իտալիա ի գործ կը դնէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային երրեակ տեսակէտներով: Իտալեւթուրք դաշնագրին կնքումը, գահաժառանգ իշխան Ումպէրթօ տը Սավուայի Ս. Տեղիք այցելութիւնը, եւ Սուրիական հոգատարութիւնը վերաքննելու մասին երեսփոխանի մը փաստաբանութիւնը երեսփ. ժողովին մէջ, նախ ցոյց կուտան Հռոմի ամբողջ կամքը անգամ մը եւս իր քաղաքական ազդեցութիւնն ի գործ դնելու աշխարհի այդ մասին մէջ: Տնտեսական մարզին մէջ, իրողութիւնները աւելի եւս պերճախօս են: Քանի մը տարիէ ի վեր իտալական նաւարկութիւնը հրաշալիօրէն զարգացած է Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերուն մէջ:

Արդէն Սեւ ծովու մէջ իտալական դրօշը առաջին տեղը կը գրաւէ: Թրք. ջուրերուն մէջ եւ մինչեւ Նեղուցները՝ իտալական շոգենաւերու տարողութիւնը դաբերէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը գլէ կ'անցնի անգլիականը: Նոյնպէս «Լոյտ Թրիէսթինօ»յի եւ «Սէրվիցի Մարիթիմի»ի շոգենաւերը մեծամասնութիւն կը կազմեն Պաղեստինի եւ Սուրիոյ նաւահանգիստները յաճախող օտարադրօշ շոգենաւերուն մէջ: Այս մրցումին մէջ, նոյնիսկ ետ կը մնայ յունական մօտեցերեայ նաւարկութիւնը: Մէկ խօսքով, համաշխարհային պատերազմի վերջանալէն ի վեր, մեր դրացիները հետաքրքիր կերպով կը կրկնեն հին մէկ էջը իրենց պատմութեան՝ դէպի Մերձաւոր Արեւելք վերստին ձեռք առնելով ծովային այն ճամբաները, զորս Ճենովայի, Փիզայի եւ Վենետիկի հանրապետութիւնները գծած էին արդէն: Եւ արդարեւ, քանի մը տարիէ ի վեր — ինչպէս լայնօրէն կը հաստատեն վիճակագրութիւնները — Իտալիա գլուխն անցած է Մերձաւոր Արեւելքի առեւտրական շարժումին: Նոյն տեւական ու կորովի գործունէութիւնը՝ նաեւ մշակութային մարզին մէջ, ինչպէս պիտի տեսնենք:

Մէկ խօսքով, ամէն ինչ ցոյց կուտայ թէ յարատեւ ձգողականութեամբ մը, Իտալիոյ ակնարկները կ'ուղղուին դէպի Արեւելեան եզերքները: Ատոր պատճառները շատ են:

Նախ՝ այն խիստ բացորոշ զգացումը թէ միջերկրականեան Արեւմուտքի ներկայ վարչաձեւը կ'արգիլէ Իտալիոյ քաղաքական եւ տնտեսական լայն գործունէութիւն ունենալ հոն: Նախկին երեսփոխան Փէտրացցի, որ վերջերս Թունուզի իտալական հիւպատոս նշանակուեցաւ, Մերձաւոր Արեւելքի նուիրուած գիրքի մը մէջ գլուխ մը գրած է՝ «կորսուած Արեւմուտքը» վերնագրով: Այդ գիրքին մէջ, հեղինակը դիտել կուտայ որ՝ մէկ դարէ պակաս ժամանակաշրջանի մէջ, միապետական թէ հանրապետական Ֆրանսան «իր զարգացման պատմական հրաշալի հասկացողութեամբ» ամբողջովին ձեռք անցուցած է արեւմտեան Միջերկրականը: Ու դեռ ամէն օր կը զօրանայ հոն եւ կը կազմակերպուի՝ «իբրեւ զոյգ երկրի մը մէջ որ կրնայ ապրիլ ինքն իրեն»: Ահա՛ թէ ինչու Իտալիոյ եւ միջերկրականեան Արեւմուտքի միջեւ յարաբերութիւնները հետզհետէ կը նուազին: Մինչ իտալական տասնըհինգ գիծեր իրարու միջեւ կը բաժնեն Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Թուրքիոյ, Սեւ ծովու եւ Պալքաններու նաւարկութիւնը, շաբաթական մէկ գիծ միայն իտալական թերակղզին կը կապէ Թունուզի եւ կիսամեայ գիծ մը՝ Մարոքի: Արտածումներու վիճակագրութիւնները եւս պերճախօս են:

Փէտրացցի կ'եզրակացնէ թէ այս կացութեան առջեւ, Իտալիոյ Միջերկրականեան գործունէութիւնը ստիպուած է հակելու միշտ դէպի Արեւելք՝ «ուր շնչառութիւնը մնացած է աւելի ազատ, շուկաները աւելի բաց»: Իրականութեանց իր սուր հասկացողութեամբ, Մուսոլինի կը բաժնէ նոյն համոզումը: Յայտնի է արդէն, որ 1924 Փետրուարին, նախարարական խորհուրդին մէջ Տուչէն այսպէս արտայայտուեցաւ. «Իտալիամիային դէպի Արեւելք կրնայ երթալ: Արդարեւ Արեւմուտքի մէջ կան որոշ ազգային կազմաւորութիւններ: Մենք հոն բազուկներ միայն կրնանք ղրկել, ու նոյնիսկ օր մը անիկա ալ կրնայ արգիլուիլ մեզի: Իտալական ծաւալումի առանցքն ուղղուած է դէպի Արեւելք»:

Միւս կողմէ՝ Իտալիոյ վազքը դէպի Մերձաւոր Արեւելք կը բացատրուի այն իրողութիւնով, որ համաշխարհային մեծ տագնապը՝ անհետացնելով Թուրք և օսմանեան կայսրութիւնները, մահացու հարուած տալով հին աստուածպետութեանց, ստեղծելով նոր սահմանագլուխներ եւ անհրաժեշտ դարձնելով բազմաթիւ բնակչութեանց փոխանակութիւնը, շատ մը մարզերու մէջ ազատ դաշտ բացաւ ամէն կարելիութեանց:

Արդարեւ, հին Միջերկրականեան Արեւելքը վերջնապէս լուծուած է: Մանաւանդ Թրքական յեղափոխութեան շնորհիւ, իսլամական հին մշակոյթը, իր ծանրութեան կեդրոնով, կորսուելու վրայ է: Հոն ի յայտ կուգայ նոր մտայնութիւն մը, բանականութեան շունչին տակ: Այս խորունկ փոփոխութիւնը ամէն օր աւելի եւս կը դիւրացնէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի իրարհասկացողութիւնը: Արդ, Էնկիւրիի հետ իր նոր կնքած դաշնագրով, Իտալիա առաջինն ըլլալով եւրոպական պետութեանց մէջ, պաշտօնապէս շփման մէջ մտաւ այս վերածնող ուժերուն եւ հոսանքին հետ: Ծերակոյտի իր ճառին մէջ, Մուսոլինի զանց չըրաւ Իտալիան որակելու «իսլամ աշխարհի բարեկամը», երկիրը՝ գիտակից «իսլամական մեծ պետութեան իր պաշտօնին»: Ամէն պարագայի մէջ, Եմէնէն մինչեւ Էնկիւրի ֆաշիստ դիւանագիտութիւնը գործի լծուած է այն ձեւով, իբրեւ թէ իրագործուած ըլլար հիւպատոս Փէտրացցիի սա՛ խօսքը. «Արեւելքի քաղաքական բոլոր դէպքերը կապուած են մեր բախտին ու մեր ճակատագրին»:

Իտալիա կը յուսայ վերջապէս Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խիստ նպաստաւոր դաշտ մը գտնել՝ իր առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ծաւալումին: Բարոյական տագնապը, զոր կ'անցընեն Արեւելքի ժողովուրդները, զանոնք ուշագրաւ կերպով տարած է դէպի արդիական մեքենական եւ արհեստագիտական զարգացումը: Ահա՛ թէ ինչու անոնց կառավարութիւնները մեծ հոգ կը տանին ամէն կողմ ստեղծելու տեղական եւ ազգային ճարտարարուեստներ, ու ասոր համար ընդարձակածաւալ հողամասեր եւրոպական ճարտարարուեստական հանճարին կը մատուցանեն գործունէութեան նոր մարզեր: Միւս կողմէ, պատերազմէն առաջ ձեռք բերուած տնտեսական կացութիւնները ամբողջովին վերիվայր շրջուած են: Պաղտատի երկաթուղիին շնորհիւ Անատոլուն աւատ դարձնելու գերմանական ծրագիրը ջուրն ինկաւ: Բոլշեւիզմով անշան դարձաւ ռուսական առեւտուրը: Գալով յունական մրցումին, քրիստոնեայ տարրը Անատոլուէն անհետացած ըլլալով, աղէկց ալ չի վախցուիր այլեւս: Այսպէս, հակառակ անոր որ Ֆրանսան Սուրիոյ եւ Անգլիան Պաղեստինի մէջ տեղաւորուած են, տակաւին գրաւուելիք դիրքեր, նուաճուելիք շուկաներ կան: Մէկ խօսքով, նոր հաւասարակշռութիւն մը կը կազմաւորուի, եւ Իտալիա, որ հաշուի կ'առնէ ասիկա, կ'ուզէ որ ի նպաստ իրեն հաստատուի ատիկա: Արդէն իր աշխարհագրական դիրքն ալ կը նպաստաւորէ զայն: Ֆրանսայէն, Անգլիայէն եւ Գերմանիայէն աւելի մօտ ըլլալով Մերձաւոր Արեւելքի, Իտալիա այս պետութիւններէն աւելի դիւրութեամբ կրնայ կազմակերպել իր հաղորդակցութիւններն ու տնտեսական յարաբերութիւնները: Կը մնայ վերջապէս նախանիւթերու խնդիրը. Ֆաշիստ կառավարութեան ճակատելիք ամէնէն ծանր հարցերէն մէկը:

Արդ, ածուխ, երկաթ, մանգանէզ, պղինձ, արծաթախառն կապար, քարիւղ, որոնցմէ զուրկ է իտալական թերակղզին, առատօրէն կը գտնուին Թուրքիոյ եւ Սեւ ծովու աւազանին մէջ: Այս տեսակէտով յատկանշական է տեսնել՝ օրինակ, որ Պոլիտիկա պարբերաթերթը իր վերջին թիւին մէջ կը ջատագովէ Կովկասի անկախութիւնը, ոչ միայն քաղաքական պատճառներով, այլ «Եւրոպայի տնտեսական ապագային» համար: Իսկ Լավորոյ տ'Իտալիա վերջերս կը գրէր. «Մերձաւոր Արեւելքի մէջ լաւագոյն յարաբերութիւններ պիտի պահպանենք ա՛յն երկիրներուն հետ, որոնք պիտի կրնան արեւմտեան աշխարհի տնտեսական գերութենէն ձերբազատել մեզ»:

(մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՅՔԱՐԸ
ԽԵՂԴՈՒՑԻՉ ԿԱԶԵՐՈՒ ԴԷՄ

Բժիշկ Սիեօր, Գչ. մը բժշկական Ակադեմիային ներկայացուց տեղեկագիր մը, ուր կը խօսուի «պատերազմի կազերուն դէմ, քաղաքային բնակչութիւնը պաշտպանելու միջոցներ»ուն վրայ: Քանի մը ամիսներ առաջ, այս միջոցները ուսումնասիրուած էին միջազգային կարմիր խաչի Պրիւսէլի յանձնախումբին կողմէ:

Քիմիական պատերազմը միջազգային օրէնքի համաձայն դատապարտելի գտնելով մէկտեղ, Յանձնախումբը կառավարութիւններէն խնդրած էր խառն մարմնի մը կազմութիւնը, պատրաստելու համար կազերու դէմ պայքարը:

Ան կը թելադրէ մասնաւորաբար պահպանել ջուրի, կազի եւ ելեքտրականութեան հայթայթիչ կեդրոններն ու ճիւղաւորումները, շինել յատուկ ապաստանարաններ, պաշտպանել եւ բաշխել սնունդի նիւթերն ու ջուրը, ստեղծել օգնութեան կայաններ եւ շրջուն հիւանդանոցներ, կազմել ապանեխումի խմբակներ, կազահեղձ եղածներու փոխադրութեան միջոցները ուսումնասիրել եւ վերջապէս, հաստատել վտանգի ազդանշաններ:

Այս տեղեկագրին ընթերցումը բաւական յուզեց բժշկական Ակադեմիան: Գիտուն մը նկատել տուաւ թէ պէտք է զգուշանալ ժողովուրդը վրդովելէ եւ տեղեկագրին թելադրութիւնները իրագործելով մէկտեղ, անհրաժեշտ է գիտցնել անոր թէ՝ այսօր արդէն, կազերուն դէմ պայքարելու ազդու միջոցներ չեն պակսիր:

Յանձնախումբ մը կազմուեցաւ տեղեկագրին ուսումնասիրութեան համար:

ՆԻՇԵՐ ՎԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ

(ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՕՐԱԳՐԷՆ)

I

Շատ չէ թիւը թագաւորներուն եւ կայսրերուն, որոնք Ռուսիոյ ցարերուն եւ մասնաւորաբար Նիքոլա Բ.ի չափ տխրական դարձած, գրեթէ աստուածացած ըլլան թէ ժողովուրդին ու թէ զինուորականութեան համար:

Ցարին հրաման, հրովարտակը, պաշտօնեաներուն, փոխարքաներուն, զօրավարներուն, նահանգապետներուն եւ նոյն իսկ ստորադաս զինուորական ու քաղաքային պետերուն բոլոր հրահանգները՝ իբրեւ սրբութիւն սրբոց, երկիւղածօրէն եւ ճշգրտօրէն կ'ընդունուէին և կը կատարուէին բովանդակ Ռուսաստանի եւ Կովկասի մէջ:

Բռնակալներու պողպատեայ թաթը կաշկանդած էր բոլոր բազուկներն ու միտքերը:

Ռուս զինուորը կը կռուէր, կը տառապէր, կը մեռնէր, ամէն օր իր ցարին արեւշատութեան աղօթելով ու անոր փառքը փառաբանելով, այն խոր համոզումով՝ թէ այդ է միակ իր կոչումն ու գերագոյն պարտականութիւնը: Հարիւրաւոր տարիներ շարունակ այս հոգեբանութեամբ դաստիարակուած ժողովուրդի եւ զինուորականութեան համար, այս ստրկամտութիւնը կը ներկայանար իբրեւ միակ զսպանակը եւ յաճախ ալ հզօր ու ահաւոր մղիչ ուժ մը, խորտակելու, փշրելու ամէն պատուար ու խոչընդոտ, որ բարձրացուած էր ցարին փառքին, ցարին իրաւունքներուն եւ անոր անունին դէմ:

Ցարին անկումէն վերջ այլեւս չէր մնար սրբութիւն մը, որմէ ակնածէր ռուս բանակը: Չկար այն հզօր մղիչ ուժը, որ կրնար երեւան բերել ահաւոր եւ արիւնալի կռիւներու մէջ իր անձն ու գործը զոհելու պատրաստակամութիւնը: Այլ եւս որ եւ է բան անկարող էր պահել հազարաւոր դասալիքներ, բախտախնդիրներ, գողեր եւ աւազակներ:

«Դէպի տուն» նշանաբանն էր օրուան միակ կարգախօսը: Հեռաւոր ճակատներէն, գերմանականէն մինչեւ հեռաւոր Պարսկաստանի եւ Տաճկաստանի անկիւններէն, Քիրմանշահէն ու Ռէվանտուզէն, Մուշէն ու Էրզրումէն, Տրապիզոնէն ու Երզնկայէն, յեղափոխական ծիրանին հագած զօրքը, լքելով իր բազմահազար հայրենակից — արիւնակիցներու դեռ արիւնաթաց դիակները, ռուսական բազմամիլիոն արժողութեամբ մթերանոցներն ու զինապահեստները, գաւաթ մը օղիի թնդանօթ մը, գոյլ մը գինիի՝ շոգենաւ մը լեցուն զինամթերք ծախելով եւ յաճախ ալ առանց ամենադոյզն վարձատրութեան թշնամիներուն ձգելով, անզէն ու անօրի, թալանելով շրջապատը, ճամբաներու երկայնքին գտնուած գիւղերը, քաղաքներն ու աւանները, առեւանգելով պատահած կիներն ու աղջիկները, հրդեհելով, աւերելով եւ սպաննելով, կ'երթար դէպի նորակառոյց դրախտը — յեղափոխական Ռուսաստանը, ցարիզմի մնացորդներու անսպառ հարստութեամբ կերակրուելու, հանգստանալու եւ ցխեանս ապահովելու խոր հաւատքով:

Այս հոգեբանութեամբ վարակուած էր նաեւ ռուս բանակին հայ զինուորականութիւնը (շատ աննշան բացառութեամբ) և մասնաւորաբար սպայութիւնը: Դեռ 1917 Մարտ 15ին ռուս զօրամասերէն՝ Ե. հայկական նշանաւոր գումարտակը Վան կը գտնուէր: Երբ ռուս յեղափոխութեան լուրը հասաւ, գնդապետ Առուստամ Փիրումովի ղեկավարութեան յանձնուած այս գումարտակը իշխան Լւովի թիւ 1 հրամանին սատանելով, այլեւս անօրինակ անիշխանական կերպարանք մը առաւ:

Իշխան Լւովի հրամանագիրը կը յայտարարէր զինուորի ազատագրումը եւ անոր երջանիկ արդիւնքները — բան մը՝ որ լայնօրէն պատեհութիւն կուտար բախտախնդիր բազմաթիւ զինուորներու եւ սպաներու իրագործելու իրենց վաղեմի բայց զսպուած ծրագիրներն ու ոճիրները. մանաւանդ որ ոճրագործ եւ անկարգապահ զինուորները պիտի դատուէին իրենց իսկ կողմէ ընտրուած զինուորական կոմիտէներու կողմէ: Սպաները բարոյական հեղինակութենէ բոլորովին զուրկ էին այլեւս եւ չունէին նախկին իրաւունքները: Բացառիկ չէր հայկական Ե.րդ. նշանաւոր գումարտակի պարագան: Ամենուրեք պայքարը կը տարուէր սպաներու կողմէ կոմիտէներու դէմ եւ փոխադարձաբար: Ե.րդ. գումարտակի հայ սպայութիւնը զուրկ էր հայրենիքի գաղափարէն եւ ռուս բանակներու մէջ, ան գործած էր ռուս հսկայ բռունցքի ազդեցութեան տակ միայն: Զինուորներն ալ իբրեւ ծնունդ հայ գիւղացիութեան, նահապետական ընտանիքներու, միշտ ալ հնազանդ էին եղած եւ լուռ իրենց մեծաւորներուն, եւ կը յայտարարէին թէ՝ հակառակ ստեղծուած կացութեան, իրենք պատրաստ են կատարելու գնդապետի բոլոր հրամանները: Քանիցս պատահած են դէպքեր, երբ՝ սպաները յայտնած են թէ՝ զինուորները չեն ուզեր ճակատը պաշտպանել, կ'ըմբոստանան, մինչ զինուորներն ալ հակառակ տրամադրութիւն եւ արտայայտութիւն ունեցած են:

Այսպիսի մթնոլորտի մէջ գտնուող հայկական Ե. նշանաւոր գումարտակի սպայութեան եւ զինուորներու գործունէութիւնը ակամայ կը դառնար խաչաձեւող:

1917 Թ. Ապրիլ 8ին Թիֆլիսի մէջ նշանակուած էր զինուորական շրջանային համագումար, որուն մասնակցելու համար պահակազօրքին կողմէ 9 զինուորներ ընտրուեցան իբր պատգամաւոր (մէկը Ա. Աղաբաբեան, միւսը Հ. Մելքումեան): Վանայ լճի հիւսիս-արեւելեան ծոցի ափին Առնիս եւ Պանդ գիւղերէն հաւասար տարածութեան վրայ գտնուող վերին եւ ներքին Սօր քրտական գիւղերը թէեւ իրենց հպատակութիւնը յայտնած էին, սակայն յաճախ կը յարձակէին զօրքի փոխադրասայլերու եւ առանձին կամ փոքրաթիւ խումբերով ճամբորդող զինուորներու վրայ:

Այդ օրերուն, զօրաբանակի հրամանատար զօրավար Դէվիտը կը հրամայէր հայկ. Ե. գումարտակի երկու վաշտերուն, երկու թնդանօթով պատժել Սօրեցի Քիւրտերը, զանոնք զինաթափ ընելով, իսկ դիմադրութեան պարագային, անխնայ ըլլալ: Գնդապետ Փիրումովը չուզելով որ այս խնդիրը հայկական հանգամանք ստանայ, քանի մը անգամ կը դիմէ հրամանատարին:

Գումարտակի կոմիտէն ալ նոյն միտումով կը դիմէ պահակազօրքի ազդեցիկ սպաներուն, միջնորդելու համար հրամանատարին քով: Սակայն բոլոր ճիգերն ապարդիւն կը մնան եւ հրամանատարը կը պնդէ իր հրամանին վրայ: Փիրումովը կը դիմէ սպայակոյտի զօրավար Սախարովին, բայց կը ստիպուի հրամանը կատարել:

Սօրեցիները՝ պատժող հայկական վաշտերը կը դիմաւորեն աղ ու հացով եւ սակայն դաւը որոշ չափով կը յաջողի եւ հայկական վաշտերը երկու կրակի մէջ կ'առնուին: Քանի մը հայ զինուորներ կը սպաննուին եւ զօրքը կը գրգռուի: Սօրեցի Քիւրտերէն մաս մը կը պատժուի, միւս մասն ալ լեռները կ'ապաստանի: Վերջինները Բերկրիի կողմերն անցնելով կը կոտորեն, կը թալանեն հոն գտնուող ցեղակից քիւրտ գաղթականները: Այս դէպքը, որեւէ բացատրութիւն կը ստանայ ռուս բանակներու մէջ. «Հայերը իրենց դարաւոր վրէժը կը լուծեն Մուսուլմաններէն» կ'ըսուի ու կը պահանջուի որ դատուին վրէժխնդրական ոգի ունեցող հայ զօրքերն ու սպաները:

ԱԶԴԻԿ

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԱՒ. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂՈՒԹԸ ՄՈԼՈՐԵՑՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁԵՐ*

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ (Սեփ. Թղթ.) — Վերջերս հարաւային Պարսկաստանը յատուկ ուշադրութեան առարկայ է դարձած:

Նախ ըսենք, որ տնտեսապէս բաւական յառաջդիմած է, շնորհիւ կառավարութեան կարգ մը ձեռնարկներուն: Կարեւոր կեդրոնները միացած են կանոնաւոր խճուղիներով: Այսպէս Թէհրան-Սպահան, Սպահան-Պուշիր, Սպահան-Համատան, Եզդ-Քրման եւ այլ ուղղութեամբ: Քանի մը տարի առաջ, այս շրջաններուն մէջ ինքնաշարժը նորութիւն կը համարուէր, այժմ ամէն ուղղութեամբ կը վխտան բազմատեսակ մեքենաներ, նոյն իսկ օդանաւեր. Հարաւէն հիւսիս թղթատարը կը փոխադրուի օդանաւով:

Հարաւային Պարսկաստանը թէեւ կը համարուի անգլիական ազդեցութեան շրջան առեւտրական տեսակէտէն, բայց այժմ Ռուսներն ալ սկսած են տենդագին աշխատանքի եւ կը ջանան հեղինակութիւն ու հմայք ձեռք բերել: Թէեւ չերվօնէցն իջած է 25 ղանի, բայց եւ այնպէս մեծ քանակութեամբ ապրանք կը թափեն ու կը ծախեն կէս գնով, շատ անգամ քառորդ արժէքով: Սպահանի մէջ բացած են առեւտրական տուն, յատկապէս կերպասեղէնը կը ծախեն չտեսնուած գնով: Առաջին անգամ վաճառեցին սովորականէն քիչ մը աժան. վաճառականները գնեցին: Երկրորդ անգամ նոյն ապրանքները ծախեցին նախկին արժէքի կէս գնով, յետոյ՝ քառորդ գնով՝ չորս ղրան արժող չիթն այժմ կը ծախեն մէկ ղրանէն մինչեւ 15 շահի, վաճառականներէն շատերը սնանկացած են: Նոյն ձեւով կը ծախեն շաքարն ու նաւթը: Ռուսական բենզինը կը հասցնեն մինչեւ անգլիական հանքերու սահմանները (Մաշտի Սուլէյմանի) եւ անգլիական բենզինէն երկու ղրան պակասով կը ծախեն:

Առաջ շատ մեծ դժուարութեամբ եւ այն ալ լրտես դառնալու եւ հոգին վաճառելու պայմանով ինքնութեան թուղթ կամ պաշտօն կուտային տարագիրներուն: Իսկ վերջերս իրենք կը դիմեն եւ կը հրաւիրեն որ անցագիր ստանան: Յատկապէս երիտասարդները կը հրապուրեն: Պատճառը յայտնի չէ: Մինչեւ այժմ Ջուղայի վրայ, ինչպէս եւ հարաւային պարսկահայութեան վրայ ուշադրութիւն չէին դարձներ, սակայն այժմ հիւպատոսարանին կից նոր գրասենեակ հաստատած եւ հայկական գործերու վարիչ նշանակած են մի Մակարեանը, որ անշուշտ պիտի աշխատի պղտոր [illegible] մէջ ձուկ որսալու: Իր գործակիցներուն մէջ աչքի կը զարնէ Ըլ[illegible] կերտողի Թրքահայ մը որ իբր Անդրանիկի թիկնապահներէն է եղած: Անգրագէտ եւ լպրծուն, [illegible] խումբով կ'այցելէ Ջուղայի [illegible] տուները ու գինիի համար [illegible] է տեսնել: Չի քաշուիր յայտարարելու թէ ինքը լաւ դաշնակցական [illegible]

է, եւ կը խմէ հին դաշնակցականներու կենացը եւ կը հայհոյէ նորերուն...։

Նոյն խմբակը իր վարիչին հետ կ'աշխատի մնացած «հօկ»ին յաջողութիւն տալ, բայց չի յաջողիր։ Յաղթան այն գաղութն է, ուր կասկածելի հոսանքները արմատ չեն կրնար ձգել։ Փորձած են խաբել գիւղացի աշակերտները, խոստանալով ծախքը հոգալ եւ ուղարկել Երեւան ուսանելու, բայց ի զուր։ Կան որոշ մարդիկ, որոնք գործիք են դարձած ղուանի համար։ Անոնց թիւը քիչ է, բայց կայ որոշ խմբակ մը, որ կ'աշխատի ոչնչացնել ամէն ինչ որ իրենց կարծիքով հակախորհրդային է։ Այդպիսինները յատկապէս դաշնակցութեան դէմ են։ Զարմանալի է որ այդ կարգի մարդիկ բոլորն ալ տեղաւորուած են անգլիական հիմնարկութիւններու մէջ, տարիներէ ի վեր է բարեկեցիկ կեանք են ստեղծած։ Իսկ հակաբոլշեւիկ տարրը ոչ բոլշեւիկներու մօտ տեղ ունի, եւ ոչ ալ անգլիական հիմնարկութիւններու մէջ։ Անգլիացիներու պարագան պէտք է բացատրել հետեւեալ ձեւով.— Իւրաքանչիւր հիմնարկութեան մէջ տեղաւորուած է մէկը, օրինակ դրամատան մէջ։ Իբրեւ հին պաշտօնեայ ժամանակի ընթացքին իր շուրջն է հաւաքած իր նմաններէն եւ տեղ չէ տուած ուրիշներուն։ Իսկ Անգլիացիները արդէն այդ սովորութիւնն ունին. երբ մէկուն հաւատան, անոր խօսքով ալ կ'առաջնորդուին։

Առաջ տեղիս հայութեան մէջ որոշ համարում կը տիրէր խորհրդային Հայաստանի հանդէպ։ Չէ՞ որ հեռուէն եկած ձայնը անուշ կը հնչէ։ Բայց երբ վերջերս քանի մը վաճառականներ Եւրոպա գացած ատեն Երեւանի վրայով անցան եւ իրենց սեփական աչքերով տեսան, թէ ինչ կը ներկայացնէ «խորհրդային դրախտ»ը, աչքերը բացուեցան։ Անոնց պատմածին համաձայն, Էջմիածինը ողբալի վիճակի մէջ է, միաբանութեան անդամները առանց բացառութեան Էջմիածնէն միայն եօթը վերստ կրնան հեռանալ, որոշուած սահմանէն չեն կրնար անցնիլ եւայլն։

ԺԱՆ ՎԱԼԺԱՆ

« Մ. ՔԷՄԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ »

Գալ տարուընէ սկսեալ, Պոլսոյ համալսարանին մէջ նոր դասընթացք մը պիտի բացուի «Մ. Քէմալ Դասընթացք» անունով։ Այս բաժանումին մէջ դասախօսութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ պիտի ըլլան յեղափոխութեան եւ ղազիի գաղափարներուն եւ նկարագրին շուրջ։ Դասընթացքը պիտի կազմակերպուի Լէնինի անունով Լէնինկրատի համալսարանին մէջ բացուած ընթացքին նման։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՉԵՉԱՔԱՐԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ.— Ճարտարագէտ Օթարեան որ երկու տարի առաջ Գերմանիա ղրկուած էր, ուսումնասիրելու համար չէչաքարի շահագործման եղանակները ճարտարարուեստի արտադրութիւններուն մէջ, վերջերս զեկուցում մը տուած է, որմէ կը քաղենք կարեւոր մասերը։

Պերլինի մէջ, ուսումնասիրական փորձերու ընթացքին կարելի եղած է հաստատել թէ՝ Անիի չէչաքարի աւազը կարելի է օգտագործել աղիւսի պատրաստութեան մէջ։

Զեկուցանողը կը կարծէ թէ Արթիկի տուֆին հետ որ ճանչցուած է իբրեւ շինանիւթ, եւ որ կարելի պիտի ըլլայ մէկ քանի տարիներու ընթացքին, շահագործել Հայաստանէն դուրս ալ՝ օտար շուկաներու մէջ, հիմակուց իսկ կարելի է արծարծել չէչաքարէն աղիւս պատրաստելու հարցը։ Անոր յաջողութիւնը պիտի մեղմացնէ երկրին մէջ զգացուող շինանիւթի պակասը. մանաւանդ որ անոր պատրաստութիւնը շատ աւելի աժան է։

Գերմանիոյ մէջ չէչաքարէ աղիւս պատրաստելու փորձերը յաջող անցած են։ Իսկ այն պարագային որ Հայաստանի մէջ աղիւսի արտադրութիւնը յաջողի, կարելի պիտի ըլլայ նաեւ մատակարարել միութենական շուկաներուն ալ։ Մօտ ատենէն, պիտի յանձնարարուի անհրաժեշտ կազմուածքը տարեկան 10,000 փութ արտադրութեան ուժ ունեցող գործարանի մը համար։

Հաստատուած է որ Անիի չէչաքարը կը պարունակէ հարիւրին 8 կալաքար, ինչ որ կարելի կը դարձնէ անոր օգտագործումը ապակեղէնի արտադրութեան մէջ ալ։ Փորձեր կատարուած են Գերմանիոյ եւ Մոսկուայի մէջ. փորձերէն ստացուած ապակին ոչ մէկ թերութիւն ունի։

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԸ.— Մոսկուայէն հրահանգուած է փութացնել Արթիկի երկրաբանական հետախուզութիւնները եւ զանոնք աւարտել մէկ ամսուան ընթացքին, պատրաստել երկաթուղիի նախագիծը եւ ուսումնասիրել տուֆի գործածումէն սպասուած շահը։

Նախնական աշխատանքները աւարտելէ յետոյ, տեղեկագիր պիտի տրուի Խ. Մ. Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան խորհուրդին, տուֆի շահագործման հիմնական աշխատանքներուն մասին։

ԹՈՒՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Առջի օր գրած էինք թէ կարգ մը Թուրք վաճառականներ ձերբակալուած են Ռուսիոյ մէջ։ Պոլսոյ Թուրք թերթերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս մասին.

— Հակառակ առեւտրական դաշնագրին տրամադրութեանց, բոլշեւիկները չեն արտօնած որ Թուրք վաճառականները Ռուսիայէն արտածեն իրենց ծախած ապրանքներուն արժէքը։ Միեւնոյն ատեն, փոխարէնը ապրանք ալ չեն տուած։ Ապրանքի մէկ մասին համար սթերլին ուզած են, եւ յետոյ շատ սուղ գիներ առաջարկած են։ Յետոյ պայման դրած են որ այդ ապրանքները Հիճազի նման տեղերու մէջ ծախուին։

Մեր առած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, կան Թուրք վաճառականներ որ ամիսներէ ի վեր բանտարկուած կը մնան Չեկայի կողմէ։ Ասոնցմէ ոմանց կիները, երկար ատենէ ի վեր լուր չունենալով իրենց ամուսիններէն, ապահարզան ընելու ձեռնարկած են։ Կան նոյնպէս անձեր, որոնց այստեղի վաճառատուները ամիսներէ ի վեր փակ կը մնան, որովհետեւ տէրերը չեն արտօնուիր Թուրքիա վերադառնալու։

Խորհրդային պաշտօնեաներն ալ շատ տարօրինակ ընթացք մը կ'ունենան Թուրք վաճառականներուն հանդէպ։ Օտեսայի մէջ Չեկայի մարդիկը առտուան դէմ կը մտնեն պանդոկ մը, ուր կ'ապրէին Թուրք վաճառականները, եւ քանի մը հոգի ձերբակալելով կը տանին։ Դարձեալ, այսպէս ուշ ատեն, հեռաձայնով Չեկայի կեդրոնը կը հրաւիրեն ուրիշ վաճառական մը։

Մէկ ամիս կը բանտարկեն, առանց ոչ մէկ հարցում ուղղելու։ Յետոյ կը հարցնեն.— Ձեր ծախած ապրանքներուն փոխարժէքները ի՞նչ եղան. ապրանքները որո՞ւ ծախեցիք, ինչո՞ւ ծախեցիք եւլն., եւլն.։

Ինչո՞ւ այս ճնշումները, այն ալ այսքան ահաւոր ձեւով։ Չեկան ի՞նչ իրաւունք ունի այս տեսակ ընթացք մը ունենալու։

Այս տեսակ անտեղի եւ անիմաստ ճնշումները, թերեւս ապօրինութեանց մղած ըլլան կարգ մը փոքր առեւտրականներ։ Բայց մեծ անիրաւութիւն է, այս պատճառաւ փճացնել մարդիկ, որոնք տարիներէ ի վեր այս գործին յատկացուցած են իրենց ամբողջ դրամագլուխը։ Ամէնէն քիչը. հինգ միլիոն ոսկի դրամագլուխ ունինք Ռուսիոյ մէջ։

Բոլշեւիկները մոռնալու չեն որ այս միջոցին, երբ իրենց տնտեսական յարաբերութիւնները խզուած են Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նման պետութեանց հետ, Թուրքիոյ շուկան, եւ մանաւանդ Պոլիսը մեծ դեր կը կատարէ իրենց առեւտուրին մէջ։

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԸ ՇԱՀԻ ԴԱՏԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Պաղտատի հայութիւնը վրդովող կարգ մը խնդիրներու հետեւանքով՝ եկեղեցի եւ առաջնորդարան փակ կը մնային։ Մարտ 28ին, կառավարութիւնը հրաման տուած էր բանալ եկեղեցին՝ զատկական տօներու առթիւ։ Առժամեայ քաղաքականը ոստիկաններով շրջապատուած՝ փորձեր էր կոտրել եկեղեցիին փականքը։ Սակայն ժողովուրդը արգելք հանդիսացած էր եւ ժողովրդային յանձնախումբի հաւաստիքներուն վրայ էր որ բանալիները յանձնած էր ոստիկանութեան։

Այս խնդիրը որ ինկած էր դատի, վերջացած է ի նպաստ ժողովրդական շահերու։

Դատարանը նկատելով որ՝

1.— եկեղեցին անհատի չի պատկանիր, այլ էվգաֆ է եւ ժողովուրդի սեփականութիւն՝

2.— Որ եկեղեցին լուսաւորչական եկեղեցի է եւ գաղթականութիւնն ալ նոյն կրօնքին կը պատկանի.

3.— Որ Իրաքի մէջ հաստատուած Հայերը երկրին հպատակ ըլլալով՝ այլեւս տեղացիի ու գաղթականի խնդիր չկայ.

4.— Որ լուծուած գաւառ. ժողովի ընտրութեան պահանջը ժողովուրդի արդար իրաւունքն է եւ կատարուածը իր իրաւասութեան սահմանին մէջ, անպարտութեան վճիռ տուաւ։

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

Առջի օր, Փարիզի եւ շրջականերու բարենորոգման յանձնախումբը նիստ գումարեց ներքին նախարար Պ. Ալպէր Սարոյի նախագահութեամբ։

Նախարարը յիշելէ յետոյ առնուած քայլերը, ծանրացաւ կազմակերպութեան կարեւորութեան վրայ։

Փարիզի բնակչութիւնը այս պահուս, աւելի քան չորս միլիոն կը հաշուուի եւ քաղաքը կը շարունակէ այնքա՛ն խճողուիլ, որ միայն Սէնի նահանգին մէջ, բնակչութեան թիւը պիտի անցնի վեց միլիոնը 1950ին։

Այս երեւոյթին գլխաւոր պատճառը կը նկատուի ճարտարարուեստի անօրինակ զարգացումը. ամէն օր նոր գործարաններ կը հիմնուին, որոնք հազարաւոր աշխատաւորներ կը հրաւիրեն հեռաւոր վայրերէ։

Բայց ամէնէն գէշը հոն է որ, գաւառներէ ու զանազան տեղերէ հասնող գործաւորները կը բնակին աղտոտ, ապառողջ բնակարաններու մէջ։

Յանձնախումբին առաջին գործը պիտի ըլլայ, ուրեմն, Փարիզի շուրջ քաշել գիծ մը, որմէ ներս պէտք է արգիլուին ճարտարարուեստի կարգ մը հիմնարկութիւններ։

Բնակարաններու շինութեան եւ բարեկարգումի ուրիշ ծրագիրներու այն ատեն միայն կարելի պիտի ըլլայ ձեռնարկել, երբ նոր գործարաններու կառուցումը արգիլուի եւ անյարմար հաստատութիւնները բարեկարգուին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՏՈՐՔ»Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

Աննպաստ օդը եւ ծախքի խնայողութիւնը միմիայն 300 400 հոգի բերած էր «Տորք»ի Անկիէնի մարզարանը, կիրակի օր։ Անմիջապէս ըսենք որ հակառակ խումբի մը ձեռնպահութեան, մրցումները տեղի ունեցան կանոնաւորապէս եւ խառն, հասոյթն ալ կ'անցնի 1000 ֆրանքը։

Ճիշդ է որ եթէ այսպիսի մրցում մը կատարուէր «Սթատ Ելիզապէթ»ի մէջ եւ եղանակին մէջտեղ, քանի մը հազար բազմութիւն պիտի քաշէր եւ հասոյթն ալ անոր համեմատ պիտի ըլլար։

Մարզական տեսակէտով ալ գոհացուցիչ են արդիւնքները, եթէ նկատի առնենք որ «Տորք»ի խաղացողները մօտ երեք ամիս է ո՛ր եւ է մրցում չեն կատարած։

Հայ Մարզականը Շաբաթ գիշեր երկտողով մը չեղեալ կը համարէր իր յանձնառութիւնը, հակառակ քանի մը անգամ բերանացի եւ 30 Մայիսի նամակով տուած խոստումներուն։ «Տորք»ի դէմ ելաւ երիտասարդ ուժերէ կազմուած քաջ խումբ մը, Պելվիլի «Արարատ»ը, որ հակառակ ժամուկէս անդադար իր 18 մեդրերուն մէջ սեղմուած ըլլալուն, խիստ զօրաւոր պաշտպանողականով մը կրցաւ դիմադրել «Տորք»ի յառաջապահներուն։ Այս վերջինները՝ թէեւ պահեստի քանի մը խաղացողներով, լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան։

*** Սեպտեմբերին սկսող եղանակին «Տորք» աւելի զօրացած՝ կարող խաղացողներով, կրկին իր անդրանիկ մրցման հասոյթը պիտի յատկացնէ բարեգործական նպատակի մը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Շիրակ» մասնաճիւղն ալ այս մրցումէն առաջ հաւասար մնաց «Արարատ»ի պահեստիին հետ։

*** Աւելցնենք որ նախորդ Ուրբաթ օր «Տորք» պաշտօնապէս ընդունուած է ֆրանսական ֆետերասիոնին մաս կազմելու։ Այսպէսով իր խաղացողները թէ «լիսանսիէ» պիտի ըլլան եւ թէ ապահովագրուած։

Արման

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՍ ՈՒ ՏԱԳՐ.— Մարմարագործ մը, որ սպանութեան եւ գողութեան յանցանքներով ութը դատապարտութիւններ կրած էր, կը բնակէր իր եղբօր տան մէջ։ Երկու եղբայր շատ գէշ էին իրարու հետ, կռիւը անպակաս էր տան մէջ։ Արդէն քանի մը անգամներ, մարմարագործը մահ սպառնացած էր իր եղբօր։ Անցեալ իրիկուն, նոր կռիւ մը եւս ծագեցաւ երկու եղբայրներուն միջեւ։ Զայրացած մարմարագործը սալայատակի քար մը առաւ ու զայն նետեց իր եղբօր գլխուն, հարուածը վրիպեցաւ ու երկուքը մէկ, գիրկ գրկի կը կռուէին, երբ եղբօր կինը ատրճանակով զգետնեց իր տագրը։

Ծանրօրէն վիրաւոր, մարմարագործը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, իսկ անոր հարսը ձերբակալուեցաւ։

ԻԳԱԿԱՆ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆ.— Տիկին Տավիտ որ կալուածատէր էր, իր մէկ վարձակալին հետ յաճախակի կռիւներ կ'ունենար, եւ անկէց վրէժ լուծելու համար, սպաննեց անոր փոքրիկը, որ հազիւ տասն ամսու էր։ Տիկին Տավիտ, օգտուելով իր վարձակալին կարճ բացակայութենէն, օր մը մտաւ անոր տունը, որուն յարակից տանը մէջ կը բնակէր, եւ սպունգի կտոր մը թխմելով փոքրիկին կոկորդին մէջ, հեռացաւ, առանց նշմարուելու։ Երբ մայրը վերադարձաւ, տղեկը գտաւ հոգեվարքի մէջ, որ տեւեց երկու օր։ Բժիշկները բան մը չկրցան հասկնալ, իսկ տիկին Տավիտ, հանդարտօրէն սպասեց տղեկին մահուան եւ իր ոճիրը խոստովանեցաւ այն ատեն միայն երբ զգաց թէ՝ փախուստի ճամբայ չկար։

Տիկին Տավիտ, դատի տակ է եւ փրկուելու համար պատիժէն, կը ջանայ խենդ ձեւանալ։

ԳԻՆՈՎԻ ԿԱՏԱԿ.— Շալոնի մէջ, երեք գինովներ ուզեցին շոգեկառքը խաղի բերել ու գացին կանգ առին գիծերուն մէջտեղը։ Պահապանը ի զուր ջանաց զանոնք խելքի բերել եւ այն միջոցին որ շոգեկառքը արագօրէն կը յառաջանար, անոնցմէ երկուքը, առանց մտատանջուելու ստոյգ վտանգէն որուն կ'ենթարկուէին, նետուեցան գիծերուն վրայ։ Բարեբախտաբար մեքենավարը կրցաւ ատենին կեցնել շոգեկառքը, իսկ մեր գինովները կատակը լրացած համարելով, կուշտ ու կուռ խնդալէ յետոյ, փախան։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԷՐ

Պառաւ Մարիկոն, որքան ալ սրտաբեկ երեւոյթ ունէր այդ [illegible] տակաւին ընծուած չէր երեւար։ Վերը յիշուած տարօրինակ բառերը, երազատեսի ձայնով մը ըսեր էր, իբր թէ երջանիկ լուր մը [illegible]՝ հարցաքննուելէ քանի մը վայրկեան առաջ, թերեւս ինքն ալ չէր գիտեր թէ ի՞նչ պիտի պատասխանէր։

Անգամ մը որ պատասխանը [illegible] դուրս ելաւ, իր աշխուժութիւնը վերստացաւ, ամպը փարատեցաւ. գրեթէ զուարճացաւ։ Նոյնիսկ յարմար դատեց Ֆրոզինի քով երթալ եւ իր պատգամը անոր կրկնելէ վերջ՝ այս անգամ մեղմ ձեւով, գրեթէ մխիթարող, ձեռքին հակառակ կողմով անոր այտերը շոյեց, անսովոր գորովանքով համբուրեց զայն, եւ ինչ որ աւելի նորօրինակ էր, աչքերէն արտօսր թափեց, թաշկինակովը սրբեց զայն եւ խորհրդաւոր, անոր հաճելի բան մը ըսելու ձեւով փսփսաց ականջին։

Այս բոլորը երկվայրկեանի մը մէջ եղաւ եւ ըսուեցաւ, յետոյ անմիջապէս, ըստ իր սովորութեան, պառաւ կախարդը կատուի մը պէս դուրս սպրդեցաւ։

Մարիկոյի վերջին խօսքերէն Ֆրոզին վրդովեցաւ։

Այն գիշերէն ի վեր որ Լազարինայի բոլոր բնակիչներուն ուղեղները ցնցուեր էին, Ֆրոզին, կը զգար թէ հոգեկան ըմբռնելի վիճակի մը ենթարկուած էր։ Խեղճ կինը։ [illegible] զոհը։ Չինին պէս որ կը հալի, մոմին պէս որ կը զրուի, իրեն կը թուէր թէ իր մէջ բան մը կը մեղկանար, անպատում բան մը կը հոսէր, զովացուցիչ ջուրի մը զգայնութիւնը եւ դաշտերու մէջի առուակի մը հանդարտութիւնը կարծես։ Ո՞վ կրնայ երբեք գտնել կնոջ մը սիրտը իր բոլոր փափկութիւններով, միամիտ եւ խանդակաթ հակասութիւններով։

Օ՛հ, կը համարձակէր ան, կը համարձակէր այս յիմար յոյսին անձնատուր ըլլալ։ Իրեն համար ստոյգ էր ատիկա։ Ո՛չ, այն շիշը կեղծ չէր։ Ահմէտ քրիստոնեայ էր։ Այդ սոսկալի ոճիրին համար որքա՛ն թեթեւցում այն ատեն։ Իրաւ, ոճիրը նոյնը կը մնար, գիտէր, կը զգար այդ, անհաւատարիմ կին էր եւ մեռած չըլլալուն համար կ'անիծէր ինքզինքը։

Գոնէ կը խորհէր, թուրքին միսին արատը կ'անհետանար եթէ քրիստոնեայ ըլլար։ Աստուծոյ եւ մարդկանց առաջ այդ գարշելի արատը ո՞վ գիտէ, թերեւս կատարելապէս պիտի սրբէր, թերեւս կորսնցուցած հաւատքին պիտի վերադարձնէր զայն, այդ գեղեցիկ երիտասարդը որ չէր կրնար միսիւլման մը ըլլալ, թերեւս պիտի հասկնար իր գործադրած ոճիրը։ Թերեւս, պիտի թողուր զայն եւ առ յաւէտ հեռանար, ու Ֆրոզին, յափշտակուած կը փսփսար.

— Արդեօ՞ք քրիստոնեայ է, արդեօ՞ք քրիստոնեայ է։

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Ֆրոզինի այս հարցումին ոչ մէկ ձայն կրնար պատասխանել։ Ի՛նչպէս կը բաղձար այդ անմիջական պատասխանին։ Թերեւս, իր խեղճ սիրտը կը տրոփէր մաքրելու, սրբագործելու համար այն՝ որ անհաւատներու պատկանելու համար շատ ազնիւ կը գտնէր, այն՝ որ փոքրիկ, իր սիրելի ձանը փրկեց, ամբողջ գիւղը փրկեց։

Ամէն գինով ուզեց ճշմարտութիւնը հասկնալ։ Երեկոյ մը — միակ երեկոն՝ որ Ֆրոզին դուռին բացուիլը լսեց առանց սարսափի— որոշեց Ահմէտը հարցափորձել։ Հաճոյակատար, գրեթէ գորովալի եղաւ, ինք որ՝ անիծուած սիրահարին հպումէն կը կծկուէր բոլորովին։ Մինչեւ իսկ համարձակութիւն առաւ իր ձեռքերով երիտասարդին քունքը շոյելու, մատները անոր ականջներուն ետին տանելու. մազերը փայփայելու։ Յետոյ, յանկարծ, երբ թէ այդ շարժուձեւը զայն իր ոճիրին գիտակցութեան մէջ սուզած ըլլար, խոյս կուտար, կ'անէանար, կը յամրանար, յիմարացած, ապշահար, մինչդեռ Ահմէտ անոր ձեռքերը կը փնտռէր իր մազերուն տանելու համար։ Այն ատեն քաջութիւն առաւ, խրախուսուեցաւ, իր սեղմուած ակռաները քակեց ի վերջոյ, եւ դողդոջուն սա բառերը արձակեց.

— Ըսէ՛ ինծի, ո՛չ, ըսէ՛ թէ Ահմէտ չես կոչուիր։ Ըսէ ինծի թէ քրիստոնեայ ես։

Իր ձայնը, պաղատանքին մէջ, այնքան խոր քաղցրութիւն մը ունէր որ՝ երիտասարդը մեղմացած այդ փաղաքշանքներէն— առաջիններէն— փոխանակ անոր կոպտօրէն լռութիւն պարտադրելու,— ինչպէս միշտ կ'ընէր նման պարագաներու մէջ, կէս համակերպած ձայնով մը պատասխանեց, իբր տղու մը որուն հարիւրերորդ անգամ ըլլալով նոյն բանը կը կրկնեն.

— Կի՛ն, շատ յամառ ես։ Արդէն բացատրեր եմ քեզի թէ ինչպէս չեմ կրնար քրիստոնեայ մը ըլլալ։ Նոյնիսկ, ենթադրենք թէ էի ժամանակին, ինչ կարեւորութիւն կրնայ ունենալ ոեւէ մէկին համար, քանի որ այլեւս չեմ։ Կրօնքս, իմ կրօնքս է, ու ամէն ինչ կը վերջանայ։

Ֆրոզին, սրտաբեկ՝ թողուց որ գլուխը իյնայ։ Պատասխանը բացորոշ էր։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

ներուն: Նախկին վարչապետը խոստացաւ պէտք եղածն ընել: Մինչ կառավարութիւնը կը մերժէ քննել բանւորներու պահանջները, վէնիզելոս յայտարարեց թէ կառավարութեան պարտականութիւնն է գոհացում տալ բանւորներուն, գ նոնք համայնավարներուն գիրկը չնետելու համար:

Պատերազմ. Նախարարութիւնը Աթէնքի տրամադրութեան տակ դրաւ հետեւակազօրաց երկրորդ զօրագունդ մը եւ թնդանօթի մարտկոց մը տեղաւորեց Պիրէոսի մէջ: Ուրիշ նախազգուշական միջոցներ ալ ձեռք կ'առնուին: Փաթրասի եւ Վոլոյի մէջ մասնակի գործադուլներ սկսան:

Սելանիկի նաւահանգիստին բանւորները գործադուլ յայտարարեցին: Սելանիկի, Տրամայի, Քավալայի, Վոլոյի, Տէտէ-Աղաճի եւ Ակրինիոնի մէջ ծխախոտի բանւորներուն գործադուլը կը շարունակուի առանց միջադէպի:

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հերքէ համայնավար յեղափոխութիւն եւ նաւատորմի մէջ ըմբոստութիւն ծագած ըլլալու լուրերը, որոնք դիտումնաւոր են:

Պահպանողական պաշտօնեաները թռուցիկ մը հրատարակելով կը յայտնեն թէ իրենք հակառակ են այն պաշտօնեաներուն, որոնք կը սպառնան գործադուլ ընել, եթէ ամսականնի յաւելում չստանան: Կառավարութիւնը ծրագրած է նոր ելեւմտացոյցին մէջ 150—200 միլիոն տրախմի յատկացնել ամսականներու յաւելումին համար:

Քաղի համայնավարներու ձերբակալումը

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Ռուսճուքի իշխանութիւնները երեւան հանած են համայնավար երիտասարդներու կազմակերպութիւն մը, որ գաղտնի քարոզութիւններ կ'ընէր՝ գրքոյկներով եւ խռովարարական թռուցիկներով: Ձերբակալուեցան մօտ քսան համայնավարներ, մեծ մասը ուսանող:

Ո՛չ մէկ լուր Ամունտսէնէն եւ Կիլպոյէն

Քինկզպէյէն առնուած ամենավերջին հեռագիրներու նայելով, իտալացի օդանաւորդ Մատտալէնա տեսած է զօր. Նոպիլէն եւ իր խմբակը՝ սառոյցէ կղզեակի մը վրայ: Չկարենալով վար իջնել անոնց մօտ, պաշար, զէնք, ռազմանիւթ եւ ուրիշ պիտոյքներ նետած է անոնց: Հազարապետ Մատտալէնա երէկ երկրորդ փորձ մը եւս պիտի ընէր՝ իր հայրենակիցներուն մօտ վար իջնելու համար:

Սակայն այն պահուն, ուր ամէն կասկած կը փարատի Նոպիլէի եւ իր ընկերներու վիճակին մասին, բուռն մտահոգութիւն կը տիրէ ֆրանսացի օդանաւորդ Կիլպոյի եւ Նորվեկիացի բեւեռախոյզ Ամունտսէնի մասին, որոնք ֆրանս. ջրօդանաւով մը օգնութեան փութացած էին աղէտեալ բեւեռախոյզներուն:

Երեք օրէ ի վեր իրենց մասին հակասական լուրեր կը հասնին, որոնց ո՛չ մէկը կը հաստատուի: Միակ ճիշդ լուրն ա՛յն է թէ Կիլպօ Յունիս 18ին ժամը 16ին, Թրամզոյէն մեկնեցաւ դէպի Նոպիլէի գտնուած տեղը եւ թէ իր օդանաւը 30 ժամէ աւելի չէր կրնար մնալ օդին մէջ:

Ի՞նչ կ'ըսէ Մուստաֆա Քեմալ Նաուֆ պէյը

Մուսոլինի ընդունելով «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրապետ Եոնուս Նատի պէյը յայտարարած է.

— «Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ անվստահութեան ոչ մէկ պատճառ կար, բայց չարամիտ անձեր միշտ կը ջանային ձգտուած ցոյց տալ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Այդ մարդիկը կը շարունակեն այս կարգի լուրեր դարբնել եւ տարածել, մինչեւ այսօր ալ, երբ դաշինքի մը ստորագրութիւնն այլեւս ոչ մէկ կասկած կը թողու մեր յարաբերութեանց անկեղծութեան մասին: Ասոնք կը պատմեն թէ՝ Իտալիա մտադիր է այս մերձեցումը իբր գործիք ծառայեցնել իրեն՝ իր տնտեսական եւ գաղթային տարածման համար եւ կարգ մը թերթեր կը բամբասեն այս կարծիքը:

«Համաձայնութեան կնքումը իրեն նպատակ ունենալով միայն մեր երկու երկիրներու միջեւ բարեկամութեան հաստատումը, ամէն ուրիշ նկատումի մասին բացարձակապէս չի կրնար խօսուիլ: Մնաց որ, Իտալիա այնքան մեծ դրամագլուխներ չունի որ ուզէ շահագործել զանոնք արտասահմանի մէջ, որովհետեւ Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն շատ աւելի աղքատ է: Մեր դրամը անհրաժեշտ է մեզի՝ վերածաղկեցնելու համար մե՛ր երկիրը եւ ընելիք այնքան շատ բան ունինք մեր երկրին մէջ, որ, դուրսը աշխատելու ոչ մէկ տրամադրութիւն կրնանք ունենալ: Ինչ կը վերաբերի մասնաւորաբար Թուրքիոյ, մենք հոս ունինք տնտեսական շահեր, ինչպէս ամէն ոք: Այսքա՛ն»:

Արեւելեան նահանգներուն բժշկութիւնը

Կրթական գործավարութիւնը ուսուցիչներուն ուղղուած շրջաբերական մը ղրկած է՝ յայտնելով թէ երկու տարի պաշտօնավարած ուսուցիչները կարգով պիտի ծառայեն Արեւելեան նահանգներուն մէջ: Այս առթիւ կը յայտարարուի թէ անոնք որ կ'ուզեն այս տարուընէ իրենց այդ պարտականութիւնը կատարել, պէտք է կրթական գործավարութեան դիմեն առաջին առթիւ ղրկուելու համար:

Թուրքմէններու բանակցութիւնը

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ հելլէնեւ-թուրք բանակցութիւնները դեռ չեն վերջացած, սակայն բնականոն ընթացքի մը կը հետեւին: Չի հաստատուիր այն լուրը թէ փոխ-վրէժի միջոցներ ձեռք առնուած են:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Քրէտի Ֆոնսիէի Յունիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 365,961 (1886ի պարտաթուղթերէն), 429,269 (1903) եւ 319,711 (1911ի պարտաթուղթերէն):

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները կը հերքեն այն լուրը թէ Սեւ ծովու նաւահանգիստները փակուած են հելլէն նաւերուն առջեւ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ Չորեքշաբթի ժամը 14ին: Հրդեհը լայն ծաւալ ստացաւ:

ՌԻՇԼԻԷՕ - ՏՐՈՒՕ Մէթրոյի նոր կայարանին բացումը պիտի կատարուի 30 Յունիս Շաբաթ կէսօրէն վերջ:

ՊՈՒԼՂԱՐԻԿԻ նախկին երեսփոխան Տոքթ. Ֆիքրէթ պէյ, որ «Եավուզ»ի խնդրին առթիւ հինգ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր բարձրագոյն ատեանին կողմէ, բանտէն հանուած է պատիժին պայմանաժամը լրացած ըլլալով:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 230 Fbg. St. Martinի սրճարանը, մէթրօ Louis Blanc. կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան:

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր խումբերու գանձապահները հանդիպիլ այս շաբթուան ընթացքին Ընկ. Գեւոնեանի: Միասին բերել տետրակները:

Հեռիքուրի Մշոյ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շբ. կէսօրէ վերջը ժամը 5.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Պօլօեան, Գէորգ Չավուշի, Կորիւնի և Էղօի մասին: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 46 Րիւ Թափիվեր, Սալօն Սպանեօլի մէջ: Կը խօսի՝ Պրն. Աճարոն Տատրեան: Նիւթ՝ Սիամանթօ (Ատոմ Եարճանեան): Անխտիրկը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Մուտքը Ազատ է:

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Ցեսինի Վրէժ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 6ին Քաֆէ տը լա Փէյի սրահը: Կը դասախօսէ՝ ընկ. Վ. Ջուլլէրեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Սէն Թ'Անթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Փուժէ Սիւր Արժանի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Մարսէյլի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին: Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորներու գեկուցում եւայլն:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ Միութեան (Հ. Մ.) վարչութիւնը կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի իր հին անդամները, նոյնպէս նորերը, որոնք կը փափաքին յաւակնիկայ տարեշրջանին ֆութպոլ խաղալ: կը խնդրուի ամէն անդամէ երեք հատ ինքնութեան լուսանկար հետը բերել: ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, 130 Bld. St. Germain, Métro Odéon. Օրակարգ.— կազմութիւն ֆութպոլի խումբերուն:

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ Կարմիր Խաչի եւ Մանուկներու Պաշտպան միութեան Լիոնի մասնաճիւղի բացման հանդէսը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Երրորդ քաղաքապետարանի սրահը: Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, հայկական պարեր եւ անակնկալներ: Կը մասնակցի յայտնի ջութակահար Պրն. Տ. Նիգոլեան:

ՓԱՐԻԶԻ Հաճնոյ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville.

ԼԻՈՆԻ «Աֆիոն»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին 105 Rue Servient սրճարանը: կարեւոր օրակարգ. կը հրաւիրուին անդամներն ու հայրենակիցները:

ՄԱՌՍԷՅԼԻ Սեբաստիոյ Յաղթ գիւղի «Վերաշինաց միութեան» մասնաճիւղի վիճակահանութեան շահած են հետեւեալ թիւերը.— 109՝ հիվանոց, 92՝ ծխատուփ, 41՝ ինքնահոս գրիչ, 63՝ վզնոց, 50՝ կայծան:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 262 Rue Duguesclin, Գրադարանը սրահը: Օրակարգ՝ վեցամսեայ համարատուութիւն:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի Արարատ միութեան հանգանակութիւնը.—

Խ. Ասատուրեան, Ռմն, Յ. Երանեան, Մ. Երանեան, Գ. Պապիկեան, Բ. Աճէմեան, Սարգիսեան, Նահապետեան, Գ. Պետրոսեան, Մկրտիչ Մետաքսիեան, Սուրէն, Ղ. Ներկարարեան, Ն. Ալատինեան, Շաքարեան, Ագուշեան, Օ. Կարապետեան, Ռմն, Ե. Պէկեան, Տէր Մինասեան, Գ. Մինասեան, Յակոբ, Արծիւեան, Տիրուհի Խանպէկեան, Տիրանեան, Լ. Պիլէզիկճեան, Տօնիկեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Կարօ, Օ. Ալեքսեան 20ական, Ս. Աճէմեան 30, Արարատ միութիւն 30, Ռմն 11, Բ. Գումրուեան, Յ. Պետիկեան, Օր. Հ. Սիսակեան 25ական, Պապլարեան, Գ. Երեմեան, Ղ. Առաքելեան, Աւետեան, Մ. Փօղոսեան, Ս. Թովմասեան, Գ. Սլտրեան, Պալաեան, Խանպէկեան, Տիկ. Աճէմեան 5ական, Վարդերեսեան 2, Ներսէսեան 2 ֆրանք: Գումար 500 ֆրանք:

(Տես Յառաջ 16 Յունիս):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վառնա, Գործ.— 150:

Սէն Ժընէվիէվ, Իշ. Ա.— 70:

Կուրնօպլը, Տէր Ս.— 35:

Ֆօնթընէ Սու Պուա, Ա. Գ.— 35:

Պուռկուան, Գ. Տ.— 35:

Էքս-լէ-Պէն, Ե. Յ.— 35:

Փիւժէ, Կ. Մ.— 50:

Մարսէյլ, Գործ.— 636.50:

Մարսէյլ, Յաղթ. Միութ.— 10:

Ալէս, Շ. Հ.— 100:

Մարսէյլ, Յ. Ժ.— 35:

Լիոն, Ա. Կ.— 35:

Լօռէթ, Գ. Պ. Ս.— 10:

Վօ-ան-Վէլէն, Յ. Մ.— 100:

ՌՈՊԷՐԹԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը՝ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի եւրոպայի ներկայացուցիչ եւ միութեան պատուակալ անդամ Պ. կորտըն Ռըպըրթի քաղաքէս մեկնումին առիթով, կազմակերպած է թէյասեղան մը, վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիա ճաշարանը: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1928

23 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 681

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վեց գնդակ՝ Եուկոսլավիոյ խորհրդարանին մէջ, արիւնալի գործադուլ եւ աղմուկ՝ Յունաստանի բոլոր քաղաքներէն, անվերջ հետապնդումներ Պուլկարիոյ մէջ, համայնավարներուն դէմ։

Ահա օրուան լուրերը, խօսելով միայն Եւրոպայի մասին։

Երեք երկիրներուն կամ դէպքերուն մէջ ալ, միայն տեղական վէճերը չեն որ խռովայոյզ վիճակ մը կը ստեղծեն։ Այդ վէճերը կը թանձրացնեն մթնոլորտը, իսկ անհանգստութեան բուն ազդակները երկրէն դուրս կը գտնուին։

Օրինակ, Պելկրատի դէպքը։ Գարատաղցի երեսփոխանին արձակած գնդակները, որոնք երկու հոգի սպաննեցին եւ չորս երեսփոխաններ ալ վիրաւորեցին, սահմանուած չէին անձնական հաշիւներ լուծելու։

Այդ փոթորիկին իմաստը հասկնալու համար, հարկ է պրպտել Իտալիոյ եւ Սերպիոյ յարաբերութիւնները։ Շատ չըներ որ, ամբողջ Եուկոսլավիոյ մէջ ծանր ցոյցեր տեղի ունեցան Իտալիոյ դէմ եւ նոյն իսկ արիւն թափեցաւ։ Պատճա՞ռը, — Նէթթունոյի դաշնագիրը։ Հանրային կարծիքը դէմ է այս դաշնագրին վաւերացման։ Անոր դէմ մասնաւորապէս գրգռուած են Խրուաթները եւ Սլովէնները, որովհետեւ դաշնագիրը շատ մը առաւելութիւններ կ՚ընծայէ Իտալիոյ։ Վախ կայ որ Իտալիա խաղաղ թափանցումով ամրանայ, եւ տիրանայ ամբողջ Տալմացիոյ։ Անոնք մինչեւ այսօր չեն համակերպած Ֆիումէի եւ Զարայի կորուստին։ Իսկ այսօրուան Իտալիան շատ աւելի զօրաւոր է, եւ Ալպանիան ալ իր թաթին՝ տակ առած ըլլալով, կը սպառնայ հետզհետէ սեղմել օղակը՝ Եուկոսլավիոյ շուրջը։ Զառն քարտէսէն առաջ ժողովուրդով իտալացաւ։ Ի՞նչ ապահովութիւն կայ որ վաղը ուրիշ քաղաքներ ալ իտալական մեծամասնութիւն չկազմեն գաղթականներու խուժումով, եւ չստեղծեն քաղաքական գործունէութեան պատրուակներ։

Բայց Պելկրատ ստորագրած է դաշնագիրը, եւ ստիպուած է վաւերացնել զայն, հակառակ հանրային կարծիքին ընդդիմութեան։ Վաւերացում պահանջողը միայն Իտալիան չէ։ Ուղղակի կամ անուղղակի կը ճնշեն նաեւ Անգլիան ու Ֆրանսան, մէկը՝ փոխառութիւն մը դիւրացնելու, միւսը՝ իր բարեկամութիւնը պահելու համար։ Երկուքն ալ չեն ուզեր որ իրերու ներկայ վիճակը փոխուի այս կամ այն պատճառով, եւ իրենց սաստը կ՚ուղղեն տկարին ու անճարին։

Արդէն գրգռուած՝ վերջին տարիներու իտալական քաղաքականութեան հետեւանքներէն եւ ծաւալման յարաճուն ձրգտումներէն, Սերպերու, Սլովէններու եւ Խրուաթներու թագաւորութեան (Եուկոսլավիա) հանրային կարծիքը իր կարգին թեւ կու տայ երեսփոխաններուն, որոնք դիւրազգած վիճակ մը անին ամիսներէ ի վեր։ Դահլիճի տագնապ, փողոցային ցոյցեր, անընդհատ ժխոր՝ խորհրդարանին մէջ, եւ իբրեւ թագ ու պսակ —վեց գնդակ . . .

Տարբեր ձեւով մը, առաւելապէս արտաքին պատճառներու հետեւանք է նաեւ յունական գործադուլը։ Հողի եւ հացի պահանջ։

Փոքր Ասիոյ զարհուրելի աղէտէն յետոյ, մէկ օր հանգիստ չունեցաւ հինաւուրց Ելլադան։ Զրկուած՝ արգասաբեր հողերէ, ծանրաբեռն՝ մէկ միլիոն գաղթականութեան հոգերով, պառակտուած՝ ներքնապէս, տարուբեր՝ հանրապետութեան եւ միապետութեան միջեւ, որոնց վերեւ ալ օտար կասկածելի ձեռքեր կ՚երեւան, Աթէնք գլուխ կը զարնէ մէկ անելէն միւսը։ Իսկ այս վիճակը չափազանց նպաստաւոր է բոլոր անոնց որ վարպետ են պղտոր ջուրերը օգտագործելու,— քաղքենի աշխարհակալներէն մինչեւ կարմիր կոմինտէրնը։ Անգլիացիները տէր տիրական դարձան հանրակառքերու մենաշնորհին. Ամերիկացիները իրենց ուզածին պէս կը խաղան ծխախոտի բերքին հետ, որ հարստութեան թանկագին աղբիւր մըն է այս աղքատ երկրին համար. իսկ Գ. Միջազգայինը՝ Վիէննայէն՝ իւղ կը ցանէ կրակին վրայ, կը խրախուսէ բանւորական խլրտումները, պայծառ հեռանկարներով։ Ինչպէս ամէն տեղ։

Արիւնը հոսեցաւ հին եւ նոր Յունաստանի փողոցներուն մէջ։ Ոստիկանը եւ զինուորը կրակեցին իրենց բանւոր եղբայրներուն վրայ։ Փոխադարձ սպառնալիքներ, յետոյ փոխադարձ զիջումներ,— եւ այժմ խաղաղութիւն է, կամ գրեթէ։

Բայց կը տեւէ՞։ Եւ որքա՞ն ատեն . . .

Առօրեայ եւ վարչական կարգադրութիւնները չեն որ պիտի վերցնեն դժգոհութեան, խռովութեան հիմնական պատճառները։ Շատ խոր թաղուած է բուն չարիքը, եւ պարբերաբար գլուխ պիտի վերցնէ, մինչեւ որ գտնուի արմատական դարմանը, ներքին եւ դուրսէն։

Այդ քրոնիկ ախտանշաններով կը տառապի Պուլկարիան, ինչպէս ջախջախուած՝ զինուորական եւ քաղաքական գետնի վրայ, ենթակայ՝ յաղթականներու եւ իր իսկ հարեւաններուն քմահաճոյքին։

Իրերու բերումով իսկ՝ ընդունակ՝ մոլորելու կամ պոռթկալու, այս ուժասպառ երկիրը կը կառավարուի բռունցքով։ Կոմինտէրնը ձեռք չէ քաշած Պուլկարիայէն, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց. իսկ հակահարուածը կը սաստկանայ ամէն օր։

Դարմա՞նը — Պալքանեան Դաշնակցութիւն, կ՚աղաղակեն բոլոր իմաստուները։

Նոյն երազը՝ Կովկասի համար, պայմանաւ որ նախ հարեւանը ճանչնայ հարեւանին իրաւունքները...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՅԻՍ 28

«Երկիր», «անկախ լրագիր», որ կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ՝ Պոտուրեան վարդապետի ստորագրութեամբ (27 Մայիս)։

— «Մեր անիշխանութեան, գերութեան, թափառումներուն Ովասիսն է Մայիս 28ը, որ այնքան տարիներ հայ ժողովուրդին ամէնէ՛ն մեծ եւ ամէնէն նուիրական օրը եւ տօնը պիտի մնայ, որքան ատեն որ՝ ո եւ է բէժիմի մը տակ գոյութիւն ունենայ հայկական իշխանութիւն մը, որքան ատեն որ հայ ժողովուրդը Հին ու Նոր աշխարհներու՝ դառնայ «արեւելեան կղզին աշխարհի» օրհնելու «Հանրապետութիւնն Հայոց», մինչեւ այդ երանելի ատենները, տարին անգամ մը, Մայիս 28ին ինքը՝ ապրող հայ ժողովուրդը, ոգեկոչելով իր հին սերունդը, բոլոր անոնք որոնք անկախութեան սիւնը կերտեցին. բոլոր անոնք որ հայ դրօշը հիւսեցին, Մայիս 28ին՝ իր ազատութեան օրը պիտի տօնէ։

Մայիս 28ը հայ ժողովուրդինն է. բոլոր կուսակցութիւնները, բոլոր յեղափոխականները, բոլոր մտաւորականները եւ բոլոր իսկական Հայերը իրենց շունչէն բան մը դրին այդ օրը կերտելու համար։

Մայիս 28ը անջնջելի պիտի մնայ մի՛շտ կարմիր, միշտ հայ ժողովուրդինը մինչեւ այն իսկապէ՛ս սեւ օրը՝ երբ նորէն բռնակալ թաթ մը փչրէ մեր նորակերտ աշտարակը ազատութեան։

Տարօրինակ է ուրեմն երբ Մայիս 28ի օրը փառաւորապէս տօնելու համար հայ ժողովուրդին մէկ հատուածը միայն կ՚ոգեւորուի եւ այդ միեւնոյն ժողովուրդին մէկ ուրիշ հատուածը անտարբեր, մանաւանդ տխուր ցոյցերով հիւթ կու տայ ապրելու այն պառակտող սողունին՝ որ դժբախտաբար մեզ հետ քալած է դարէ դար, երկիրէ երկիր։

Քաղաքակիրթ ազգեր իրենց ազատութեան գաղափարի օրը ունին զոր միահամուռ կը տօնեն իբրեւ օրը յաղթանակի։»

ՈՒՐ ԵՆ ԱՄՈՒՆՏՍԷՆ ԵՒ ԿԻԼՊՕ

Յայտնի բեւեռախոյզ Ամունտսէն, օդանաւորդ Կիլպօ եւ ընկերները «Իտալիա»յի աղէտեալները փնտռելու ատեն, իրենք կորսուեցան։ Մինչեւ Թերթս մամուլը դրուած ատենը ոչ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն հասած էր անոնց մասին։ Ֆրանսական Սթրազպուրկ յածանաւը եւ Քանթէն-Ռուզվէլթ ազդանաւը ճամբայ ելան դէպի Շփիցպէրկ, օդանաւորդները փնտռելու համար։ Նորվեկեան կառավարութիւնը իր կողմէ ղրկեց Միքայէլ-Սարս շոգենաւը։ Խորհրդային Մալիկին սառնաբեկ նաւը Շփիցպէրկէն 100 մղոն արեւելք հասաւ, բայց աւելի առաջ չի կրնար երթալ։

Իտալացի օդանաւորդ Մատտայէնա կը պատմէ թէ զօր. Նոպիլէի եւ 5 ընկերներուն մօտեցաւ մինչեւ 30 մեդր։ Աղէտեալները ուրախութեան ցոյցեր ըրին։ Զօր. Նոպիլէ վերջին անթելով մը դարձեալ օգնութիւն կը խնդրէ եւ կը յանձնարարէ որ ամէն միջամ որ օդանաւ մը գայ, իրենցմէ մէկը առնէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ կ՚ուզեն Պաղեստինի Արաբները

Ներկայիս Ժընեւի մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնաժողովը կը քննէ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներու տարեկան տեղեկագիրները, ի մէջ այլոց նաեւ Սուրիոյ, Միջագետքի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի հոգատարութիւնները։

Երուսաղէմի մէջ Յունիս 20ին համաժողով մը գումարեցին Պաղեստինի իսլամներն ու քրիստոնեաները, մասնակցութեամբ արաբական բոլոր կուսակցութեանց եւ միաձայնութեամբ որոշեցին հեռագիր ուղղել Անգլիոյ գաղթային Նախարարութեան եւ մարզպանութեան՝ պահանջելով որ ժողովրդավար կառավարութիւն մը կազմուի Պաղեստինի մէջ, սեփական Սահմանադրութեամբ։ Հեռագիրին մէջ կ՚ըսուի.

«Ազգերու Դաշնակցութեան պարտականութիւնն է, Պաղեստինի մէջ տասը տարուան գաղթային բացարձակ տիրապետութենէ վերջ, հսկել որ այդպիսի կառավարական վարչաձեւ մը շնորհուի, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին եւ Դաշնակիցներուն կողմէ Արաբներուն եղած յանձնառութեանց եւ յայտարարութեանց։ Պաղեստին հաւասարութեան նոյն հիման վրայ կը գտնուի Իրաքի արաբ երկիրներուն հետ, որոնք զանազան ձեւերու տակ խորհրդարանային կառավարութիւններ ունին։

«Պաղեստինի ժողովուրդը չի կրնար եւ չուզեր այլեւս ներկայ գաղթային բացարձակ վարչաձեւը, ու պնդելով կը պահանջէ կազմութիւնը ներկայացուցչական մարմնի մը, որ պիտի պատրաստէ իր սեփական Սահմանադրութիւնը, ապահովելու համար խորհրդարանային ժողովրդավար կառավարութեան մը կազմութիւնը։»

Կացութիւնը Սերպիոյ մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն. — Սքուփչինայի անհեթէ ոճիրէն յետոյ Նախարարական խորհուրդը երկու անգամ գումարուեցաւ. որոշեց խորհրդարանի նիստերը դադրեցնել անորոշ պայմանաժամով եւ ո եւ է արտակարգ միջոց ձեռք չառնել երկրին մէջ։ Երկրորդ նիստին մէջ Նախարարները յայտարարեցին որ դահլիճի հրաժարելուն տեղի չկայ։

Յունիս 21ի առտուն նիստ գումարեցին նաեւ խրուաթ-գիւղացի եւ անկախ ռամկավար երեսփոխանները, որոնք որոշեցին իբրեւ բողոքի նշան ձգել խորհրդարանը եւ Պելկրատ դառնալ այն ատեն միայն, երբ կառավարութիւնը հրաժարի եւ նոր ընտրութիւններ կատարուին։

Սպաննուած երեսփոխաններ Փավլէ Ռատիչի (Նախկին Նախարար) եւ Տոքթ. Պասարիչէքի մարմինները փոխադրուեցան Զագրէպ, ուր մեծ պատրաստութեամբ տեղի պիտի ունենայ յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ Շաբաթ։ Երբ խորհրդարանի ցաւալի դէպքին լուրը Զագրէպ հասաւ, Գիւղացի-խրուաթ կուսակցութեան կեդրոնին եւ քոմիտէի փողոցներուն մէջ հաւաքուեցաւ մեծ բազմութիւն։

Խումբ մը երիտասարդներ խրուաթ դրօշակը կէս պարզած՝ պտտեցան Զագրէպի փողոցները, ոստիկաններով շրջապատուած։ Ցոյցերը կրկնուեցան մինչեւ ժամը 22։ Քանիցս ոստիկանութիւնը փորձեց ցրուել ցուցարարները, նոյնիսկ հեծեալ ոստիկան-զինուորներ կրակ բացին անոնց վրայ, քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։

Ցուցարարները խորտակեցին «Արքօ» ըմպելիի գործարանին ապակիները, որովհետեւ սեւ դրօշակ չէր պարզած։ Ժամը 22ին երեսփոխան Փրէտավէց խօսք առնելով հրաւիրեց ցուցարարները քաշուիլ այլեւս։ Ամբոխը ազգային երգը հնչեցնելով ցրուեցաւ։ Ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Օսիէքի, Սփլիթի եւ Վինքովցիի մէջ։ Ամէն տեղ ցուցարարները «Անկցի՛ մարդասպանը» կը պոռային։

Զոհերուն հանդէպ թագաւորին ցոյց տուած դիրքը խորունկ տպաւորութիւն առաջ բերաւ ամբողջ երկրին, մասնաւորապէս Խրուաթիոյ մէջ։ Բոլոր եուկոսլաւ թերթերը, առանց կուսակցական խտրութեան, երկար յօդուածներ կը նուիրեն դէպքին եւ խստիւ կը դատապարտեն մարդասպանը։

ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ ՋԵՐՄԱՊԷՍ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ
ՖՐԱՆՔԻՆ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒՄԸ

Հինգշաբթի օր, վարչապետ եւ ելմտական նախարար Պ. Փուանքարէ երկար ճառ մը խօսեցաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուժգնօրէն պաշտպանելով ֆրանքին կայունացումը, որ արդէն որոշուած է եւ պիտի հռչակուի Կիրակի օր։ Այդ օրուան ամբողջ նիստը ինք գրաւեց։ Ունկնդիրներու բաժինը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Պ. Փուանքարէ բեմ ելաւ գրաւոր ճառով մը, որուն ընթերցումը աւելի քան երեքուկէս ժամ տեւեց։

Վարչապետը ամէն բանէ առաջ շեշտեց թէ աւելի քան անհրաժեշտ է փոխադարձ հասկացողութեան քաղաքականութիւնը, այն պահուն երբ պիտի լուծուի դրամական խնդիրը։ «Եթէ Երեսփ. Ժողովը կը նախընտրէ որ նոր կառավարութիւն մը շարունակէ այն գործը զոր սկսած ենք մենք, թող ըսէ։ Բայց թող քանի մը օր սպասէ։ Արդէն հասած ենք վճռական կէտին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՅԱՂԱԳՍ «ՐՈՒՀՃԻ»ՆԵՐՈՒ

Օրուան խնդիր է դարձեր «րուհճի»ութիւնը։

Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա, անկէ ալ մինչեւ Ամերիկա մոլորեալ հոգիներ տիրոջ ճամբան կը փնտռեն՝ բարձունքներու վրայ ելած, հոգեւոր երգեր շրթունքներուն եւ աչքերը փակ՝ աղօթքներ մրմնջելով.

— Ա՛խ եա՛ բապպ Յիսուս կէլ,
Թէզ կէլ.
Նէ՞ վագթա գատար պէքլէյէիմ։

Երեսուն տարի է անցեր այս ախտավարակ երեւոյթին ծնունդէն ի վեր. այդ երեսուն տարուան ընթացքին աշխարհ կործանեց, ազգեր բնաջնջուեր, միտքեր յեղաշրջուեր, Ահմէտները ու Ալիները քաղաքակրթուեր եւ յեղափոխականացեր են, իսկ մենք դեռ խոր քունի մէջ թմրած՝ «աստուածային լոյս» կը նշմարենք լեռներու վրայ։

Մայրիկս կը պատմէ թէ՝ րուհճիներէն առաջ Մուհապպէթճիներ կային Կիլիկիոյ մէջ։ Զէյթունցի ղեւոնդ քահանայ մը եւ «քոյր» Եղիսաբեթ քաղաքէ քաղաք կը շրջէին, Աստուծոյ սէրը երգելով.

—Մուհապպէթ տիր տինին տիրէյի.
Մուհապպէթ աթէշի եազար եիւրէյի
Եէթիշ Միածինիմ սէն գուրթար պէնի։

Աւելի ետք ճանչցանք Գոմոր մը, որ գոմորականութիւն քարոզեց, Խարալամպոս մը, որ րուհճիութիւնը վերահաստատեց։ Քանի՛ քանի քոլէճական երիտասարդներ ու աղջիկներ՝ ջերմեռանդ յափշտակութեամբ հետեւեցան այդ աղանդին։ Կրօնաշունչ եղբայրութեամբ մը կապուած, գիշերային երկսեռ պտոյտներ սովորական բաներ էին «րուհճի»ներուն համար։ Անոնք իրենց յիսուսասէր հոգիներուն պապակը կը յագեցնէին միայն բնութեան ծոցին մէջ, մարդոցմէ հեռու, գիշերուան խոր լռութեան մէջ, գիրկընդխառն եղբայրակցութեամբ.

— Սիրեցէ՛ք զմիմեանս...

Պիտի սթափի՞ն արդեօք այս երազատեսները, որոնք լերան վրայ հովիւին վառած կրակին մէջ Յիսուսի լուսաճաճանչ երեւումը կը կարծեն տեսնել։

Մինչեւ ե՞րբ այս ախտաւոր երեւոյթը։

ՀՐԱՆՏ

ՅԱՐԳԱՆՔ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մարսէյլէն, Խնուսի Հայրենակցական Միութիւնը Յառաջի ուղղուած հեռագրով մը «իր խորին յարգանքը եւ հիացումը յայտնելով, շնորհափոյթ ապաքինում կը մաղթէ մեծ հայրենասէր սիրելի Ահարոնեանի»։

∴ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը եւ Տիկին Ահարոնեան կը խնդրեն մեզմէ իրենց շնորհակալութիւնը յայտնել այն բազմաթիւ հեռագիրներուն եւ նամակներուն առթիւ, որոնք համակրական զգացումներ արտայայտելով, տեղեկութիւններ կը խնդրեն հիւանդին կացութեան մասին։

Այս ազթիւ ներողութիւն կը խնդրեն որ կարելի չէ զատ-զատ պատասխանել բոլորին, մանաւանդ որ «Յառաջ»ը արդէն օրը օրին կը հաղորդէ վերջին տեղեկութիւնները։

∴ Բժշկական վերջին տեղեկագիրն ալ շատ նպաստաւոր է։ Հիւանդը արդէն սկսած է զանազանել գոյները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՃԻՌԸ

(մեր մասնաւոր Թղթակիցէն)

ԳԱՀԻՐԷ, 14 Յունիս

Արտասահմանի բովանդակ հայութեան ծանօթ է եգիպտական պայքարի էութիւնը եւ անոր անցած փուլերը։ Այսօր, երկարատեւ երկունքէ մը ետք, պայքարը յանգեցաւ իր վերջնական լուծումին, որուն կը սպասէր մանաւորաբար եգիպտահայութիւնը ամիսներէ ի վեր։

Աղեքսանդրիոյ Ազգ. Առաջնորդարանը անցեալ Հոկտ. 30ին գրաւուած էր «պլօք» կոչուած խամամուժին կողմէ, դաւադիր մեղսակցութեամբը Թորգոմ եպիսկ.—Վ. Թէքէեան խմբակին։

Թորգոմ եպիսկ., այս ամբարտաւան և քինախնդիր եկեղեցականը, գինովցած այս առաջին յաջողութենէն, առաջնորդական «հրամանագրով» մը «լուծեալ» հռչակեց Թեմական Ժողովը եւ անկէ բխած Քաղաք. Ժողովը, ու «ընդհանուր» ընտրութիւններ որոշեց Դեկտ. 18ին համար, նշանակելով «Առժամեայ» Մարմին մը։

Այս հակասահմանադրական արարքին դէմ ծառացան Աղեքսանդրիոյ Ազգ. օրինաւոր իշխանութիւնները, որոնց զօրավիգ եղան ազատական տարրերը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պահանջելով օրէնքին եւ Սահմանադրութեան գործադրութիւնը։

Բռնօրէն իւրացուած Ազգ. իշխանութիւնները ամէն ջանք թափեցին զգաստութեան հրաւիրելու համար ոխակալ եպիսկոպոսը, որ միացած շահախնդիր ու վարկաբեկիչ տարրերուն հետ, ոստիկանական միջամտութեամբ կը ջանար յաւերժացնել իր կամայական իշխանութիւնը։

Ճարահատ, փրկելու համար Ազգ. Սահմանադրութեան անձեռնմխելիութիւնը, ազգ. իշխանութիւնները վէճը փոխադրեցին Եգիպտոսի պետական իրաւագիտական խորհուրդի քննութեան։

Իրաւագիտական Խորհուրդը, ինչպէս յայտնի է, արգիլեց Դեկտ. 18ի ապօրէն ընտրութիւնները, հարցը ըստ էութեան քննելու համար։

Յետաձգման այս առաջին վճիռէն ետք, ամբողջ վեց ամիս, եգիպտահայութիւնը անհամբեր սպասեց պայքարի վերջնական ելքին։

Մեր հակառակորդները կրկնապատկեցին իրենց խաղերն ու դաւերը, բայց ի զուր անցան բոլորը,— չարաչար պարտուեցան եւ վարկաբեկուեցան։

Այսօր, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 10ին, կառավարութիւնը հաղորդեց իր վերջնական վճիռը, երկու կողմերու պատուիրակներուն ներկայութեան։

Վարչապետ Մուսթաֆանահաս փաշայի հրաւէրին վրայ, իրեն ներկայացան՝ առաջնորդ Թորգոմ եպսկ., Աղեքսանդրիոյ ռամկավար-հնչակ-հօկ խմբակին՝ պլօքին ներկայացուցիչ փաստաբան Պ. Գ. Գայարեան, նոյն պլօքի Գահիրէի ճիւղէն՝ Քաղաք. Ժողովի ատենապետ եւ Արեւի խմբագիրը՝ Վ. Թէքէեան։ Աղեքսանդրիոյ օրինաւոր ազգ. իշխանութեան կողմէ ներկայացան՝ Թեմական Ժողովի անդամ Պ. Պ. Գասպար Իփէկեան, Վ. Աղնաւորեան (Քաղաք. Ժողովի ատենապետ) եւ իրաւաբան Օ. Մաճառեան։

Տեսակցութեան ներկայ էին նաեւ Աղեքսանդրիոյ երկու երեսփոխանները՝ Տոքթ. Մահկուպ պէյ եւ Ճաֆար Ֆախրի պէյ, եւ իրաւագիտական խորհուրդի նախագահ՝ Պիտէվի փաշա։

Նահաս փաշա, ծանօթանալէ ետք բոլորին, խիստ փափկանկատութեամբ, հետեւեալը յայտարարած է, գրեթէ հետեւեալ բառերով.—

— Եգիպտական կառավարութիւնը խիստ նպաստաւոր եւ բարեացակամ վերաբերում ունի եգիպտահայ գաղութին հանդէպ։ Այդ պատճառով ալ, չուզեր որ, որ եւ է կերպով, խանգարուի անոր ներքին կեանքը։ Իրաւագիտական Խորհուրդը մանրամասնօրէն ուսումնասիրեց ձեր վէճը, եւ այդ առթիւ ձեր Սահմանադրութիւնը, եւ յանգեցաւ որոշ եզրակացութեանց, զորս իւրացուցած եմ ես։

Շատ փափաքելի էր որ դուք ձեզի համաձայնութեան գաք եւ ինքնաբերաբար գործադրէք կառավարութեան որոշումները։ Անշուշտ, եթէ դուք չգործադրէք կամ դժգոհ մնաք, այն ատեն, հարկադրաբար, կառավարութիւնը ինք պիտի գործադրէ զանոնք, իր միջոցներով։

Կրկնելէ ետք այս վերջին կէտը, Նահաս փաշա շարունակած է հետեւեալ կերպով (կ'ամփոփեմ գլխաւոր գիծերը).

1) 1923ի Աղեքսանդրիոյ ընտրութեանց եւ 1926ի լրացուցիչ ընտրութեանց հետեւանքով կազմուած Թեմական Ժողովը կը մնայ իր պաշտօնին վրայ, նկատելով որ Առաջնորդ մը իրաւունք չունի, ըստ ձեր Սահմանադրութեան, բարձրագոյն Ժողով մը լուծել.

2) Առաջնորդը, նմանապէս իրաւասութիւն չունի լուծելու այն քաղաք. Ժողովը, որ նոյն այդ Թեմականին կողմէ ընտրուած էր.

Այս վճռական ու բացորոշ յայտարարութեան վրայ, Թորգոմ եպիսկ. եւ Թէքէեան կը զունատին եւ երկար լռութենէ ետք, կը փորձեն դիտողութիւններ ընել։

Վ. Թէքէեան.— *Բայց, Ձերդ Վսեմութիւն, ապօրինութիւններ գործուած են այդ ընտրութեանց մէջ։*

Գ. Իփէկեան.— *Ապօրինութիւններ հո՛ս, Գահիրէի մէջ գործուած են, ո՛չ թէ Աղեքսանդրիա։*

Նահաս փաշա.— *Աւելորդ են հոս վիճաբանութիւնները։ Եթէ ապօրինութիւններ գործուած էին, պէտք է որ նոյն միջոցին Թեմական Ժողովին ներկայացուէին անոնք։ Եթէ ան նկատի չառնէր, ըստ ձեր Սահմանադրութեան, հարկ էր որ Պոլսոյ Խառն Ժողովին ներկայացնէիք։ Բայց, նկատի առնելով որ Եգիպտոսը բաժնուած է օսմ. պետութենէն, Խառն Ժողովի հրահանգութեան դերը եգիպտական կառավարութիւնը կը կատարէ։*

Թորգոմ եպիսկ.— *Այդ իմաստով, ես ալ նախանցեալ տարի վարչապետ Զիվէր փաշայի դիմեցի, սակայն Ն. Վսեմութիւնը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը չի միջամտեր։*

Նահաս փաշա.— *Կը նշանակէ՝ այն ատեն միջամտելու որեւէ հիմ չէ գտած։*

Այս միջոցին Թէքէեան ամէն բան կորսուած նկատելով, յայտնած է վարչապետին թէ, իրենց հակառակորդները առաջնորդին դէմ ամբաստանութիւններ տուած են Գահիրէի մէջ, պէտք է որ ետ առնուին անոնք։

Օ. Մաճառեան.— *Մենք կը պահենք զանոնք իրենց բովանդա՛կ ուժին մէջ։*

Նահաս փաշա յայտարարելով թէ այդ ամբաստանութիւններու խնդիրը կապ չունի այս կէտին հետ, շարունակած է պարզել կառավարութեան որոշումը եւ բաժնած է, իբրեւ երրորդ կէտ.

3) Սակայն մենք, ինչպէս բսի, կ'ուզենք որ այս վէճը համերաշխութեամբ կարգադրուի։ Ատոր համար ալ նկատի ունենալով որ ներկայիս առօրեայ, ընթացիկ գործեր կան (գանձում, վճարում եւայլն) Աղեքսանդրիոյ «Առժամեան», իբրեւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող մարմին, ատեն մըն ալ, մինչ եւ ընտրութիւնները, պիտի մնայ պաշտօնին վրայ։

Օ. Մաճառեան.— *Ձերդ վսեմութիւն, դուք կը պահէք «Առժամեայ»ն, ընդունելով հանդերձ թէ Թորգոմ եպիսկ. ապօրէն կերպով շարժած եւ Թեմ. ու Քաղաք. Ժողովները լուծելով եւ նման ապօրէն «Առժամեայ» մը նշանակելով։ Ձեր այս որոշումը մենք այնպէս կ'ըմբռնենք որ կ'ուզէք ոչ թէ իրաւագիտական որոշում մը տալ, այլ իրաւախոհական պարզապէս մեզի զիջում մը ընել տալով մեր հակառակորդներուն։*

Նահաս փաշա.— *Այո՛, ճիշտ այդ իմաստով, որովհետեւ լաւ է համերաշխիլ, քանի որ դուք եղբայրներ էք վերջապէս։*

Անդրադառնալով հարցին, Նահաս փաշա յայտնած է թէ անմիջապէս լրացուցիչ ընտրութեանց պէտք է ձեռնարկել, երկու կողմերէն հաւասար անդամներէ բաղկացած Ընտրական Մարմնի մը միջոցով, եւ կառավարութեան պատուիրակին ներկայութեամբ։

Ասոր վրայ, Թորգոմ-Թէքէեան նորէն խօսք առած են եւ յայտնած թէ «պլօք»ը բազմաթիւ կուսակցութիւններու և «չէզոք» ժողովուրդի ներկայացուցիչ է, մինչ հակառակորդները (Դաշնակցութիւնը) միայն մէկ կուսակցութիւն են, հետեւաբար կարելի չէ հաւասար ներկայացուցիչներ ունենալ։

Պիտէվի փաշա, ձայնակցելով Վ. Աղնաւորեանի, արժանի պատասխանը տուած է, յայտնելով թէ՝ չէզոքը չէզոք է, ան ոչ այս կողմն է, ոչ ալ միւս. հոս միայն երկու ճակատ կայ եւ այդ երկու ճակատներն ալ հաւասարապէս պիտի ներկայացնենք ընդհ. Ժողովին մէջ։

Թորգոմ եպիսկ.— *Սակայն, կայ նաեւ չէզոք ժողովուրդը։*

Պիտէվի փաշա.— *Չէզոք ժողովուրդի ներկայացուցիչը կառավարութեան պատուիրակը պիտի ըլլայ։*

Այս խօսակցութենէն ետք, կ'որոշուի երկու կողմերէն նշանակել չորսական ներկայացուցիչներ, մէկ ալ կառավարութեան կողմէ։

Փակուելէ ետք այս հարցը, Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութեանց ներկայացուցիչները դիտել կուտան թէ «Առժամեան» արդէն իսկ պատասխանատու քայլեր կ'առնէ, ուսուցիչներ կը հրաժարեցնէ ու նոր կարգադրութիւններ կ'ընէ։

Նահաս փաշա ժխտելով այդ իրաւունքը «Առժամեայ»ին, յայտնած է թէ անիկա կը պահուի միայն եւ միայն ընթացիկ գործերը վարելու, ոչ դպրոցին եւ ոչ ալ նման հիմնական կարգադրութիւններ ընելու իրաւասութիւն ունի։

Վարչապետին յայտարարութիւնները վերջացած ըլլալով, երբ Թորգոմ-Թէքէեան շփոթութեան կը մատնուին, Տոքթ. Մահկուպ ու Պիտէվի փաշա կրկին ու կրկին համերաշխութեան փորձ կ'ընեն եւ մինչեւ իսկ փոխադարձ ձեռք տալ կուտան։ Այս միջոցին, Պ. Թէքէեան, կը խնդրէ վարչապետէն որպէս զի պատուիրէ իրենց «հակառակորդ»ներուն, լռումնալ, չօգտագործել կառավարութեան այս որոշումը, չվարկաբեկելու համար առաջնորդը ժողովուրդի աչքին։

Վարչապետը կը հանդարտեցնէ խուճապահար Թէքէեանը, աւելցնելով միեւնոյն ատեն թէ՝ կառավարութեան այս որոշումներու գործադրութիւնը Պիտէվի փաշայի յանձնած է։

Մեկնումի պահուն, ընկեր Օ. Մաճառեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ վարչապետին ու Պիտէվի փաշային, յայտարարելով թէ «Եգիպտոսի մէջ դատաւորներ կան։» Նահաս փաշա շատ սիրալիր կերպով կը փոխադարձէ այդ շնորհակալութիւնը։

Ահա սեղմ պատկերը ներկայ կացութեան։ Մեր հակառակորդները արգահատելի վիճակի մը մատնուած են, տեսնելով ձախողանքը իրենց բոլոր դաւերուն։

Այս կերպով, Յունիս 14ը կը դառնայ պատմական թուական մը։ Ոչ թէ անոր համար որ Դաշնակցութիւնը եւ ազատական տարրերը յաղթանակ տարին իրենց հակառակորդներուն դէմ, այլ անո՛ր համար որ Ազգ. Սահմանադրութիւնն ու օրէնքը անաղարտ մնացին, ու անբռնաբարելի յայտարարուեցան Եգիպտական կառավարութեան իսկ կողմէ։

Մեր անարժան հակառակորդները իրենց բոլոր կարելի միջոցներով, մխուած զումարներով եւ հայ ու օտար պէյերու ու փաշաներու յանձնարարականներով, առաջնորդական «փէրման»ներով չկրցան պարտադրել իրենց կամայականութիւնը։ Եւ այս՝ երկու պատճառով, նախ՝ որովհետեւ, հայ ժողովուրդը աշիրէթ չէ եւ տէրն է իր իրաւունքներուն, երկրորդ՝ որովհետեւ, Եգիպտոսի կառավարութեան եւ իրաւագիտական խորհուրդի պաշտօնատուները Բարեգործականի եւ ապականութեան դրասենեակներ չեն, ինչպէս կարծեր էին իրենք։

Շուտով կը սկսին անշուշտ ընտրական պատրաստութիւնները, ընտրելու համար վիճակով դադրած եւ հրաժարած ինը երեսփոխաններ։

Այս առթիւ կը յուսանք որ արտասահմանի մէջ անոնք որ թիւրիմացութեան մատնուած էին, այլեւս կը համոզուին թէ Եգիպտոսի Դաշնակցութեան մղած պայքարը օրէնքի, արդարութեան ու ժողովրդային իրաւունքներու պաշտպանութեան պայքարն էր։ Եւ Դաշնակցութիւնը յաղթեց իր խայտառակ հակառակորդներուն, օրէնքին, արդարութեան եւ ժողովրդային սկզբունքներուն ուժով։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

ՆԻՇԵՐ ՎԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ

(ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՕՐԱԳՐԷՆ)

II

Զօրավար Չերնօզուբով, Շախովսկիյ եւ Սմկոն.— *Պարսկաստանի հիւսիս-արեւմտեան մասի զօրքերը, Վանի եւ Սալմաստի յատուկ բանակը կը կոչուէր Ազերպէյջան-Վանսկիյ ատրեատ, որուն հրամանատարն էր զօր. Չերնօզուբովը։ Այս մարդը մասնաւոր առաքելութեամբ երկար ատեն ապրած էր Պարսկաստանի մէջ, ուսումնասիրած էր Արեւելքի բարքերը, սովորութիւնները եւ ձգտումները, գիտէր պարսկերէն, թուրքերէն եւ բարեկամ էր Քիւրտերուն. Նպատակ ունէր պատերազմի առիթէն օգտուելով, Քիւրտերը ռուս պետութեան կապել եւ այդ իսկ պատճառով ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ չէր առներ։ Ասոր գործակիցն էր քաղաքական պաշտօնեայ Շախովսկիյ, որ նոյնպէս պաշտօն ունէր Քիւրտերը Ռուսաստանին կապելու եւ նիւթեր մատակարարելու Հայերու անհաւատարմութեան մասին։*

Նպաստաւոր առիթներէն օգտուելով Աւտօի, Սմկոն (3—4 եղբայրներով) զէնք ու դրամ կը ստանայ յիշեալներէն, քրտական առանձին զօրախումբ մը կազմակերպելու եւ դեռ 1915ին, Վանի նահանջի ժամանակ կ'անցնի Տաճիկներու կողմը։ Միեւնոյն ատեն կը դաւաճանէ Տաճիկներուն, նահանջի ատեն ալ անոնց կոնակէն հարուածելով։

1916ին զօր. Չերնօզուբովը և Շախովսկին 1500 երեք գծանի (լէբէլ) հրացան եւ 50,000 բբլ. ոսկեդրամ եւ զինամթերք տալով Սմկոին, կը թելադրեն նոր զօրամաս մը կազմակերպել։ Սմկոն կը յետաձգէ զօրամասի կազմակերպութիւնը եւ երբ 1917ին ռուս զօրքերը կը լքեն ճակատը, կը յարձակի Խոշապի, Խոյի եւ Պաշգալէի նահանջող ռուս զօրքերուն վրայ եւ 1918ին ալ նոյն զէնքերով կը յարձակի Վանի եւ Ատրպատականի հայկական ուժերուն դէմ։

Ռուս քաղաքականութիւնն էր «Հայերու դէմ ուժ մը հանել, որպէս զի անոնց քաղաքական ձգտումները վերջ գտնեն եւ խանգարուին միշտ»։ Եւ այս դաւը իրականացնելու համար ռուս քաղաքական պաշտօնեան մէկէ աւելի միջոցներ ու շարժառիթներ ունէր, միշտ ի հարկին օգտագործելու համար։

Բագուի միւսլիման մտաւորականութիւնը, ղեկավարութեամբ երդուեալ հաւատարմատար Թոփչիբաշեւի, տոքթ. Խոսրով պէկ Սուլթանովի, տոքթ. Վէքիլովի եւ ուրիշներու, Թիֆլիսի մէջ մեծ իրարանցում առաջ կը բերէ եւ զինուորական Շրջանային համագումարը վերին եւ ներքին Սօրերու դէպքերը տեղւոյն վրայ քննելու համար յատուկ քննիչ յանձնաժողով կ'ընտրէ, որուն կը միանան նաեւ Հայերու կողմէ՝ հաւատարմատար Աղեքս. Պապովեան, իսկ Թուրքերէ՝ իրաւաբան Պիպինով։

Այդ ատեն համառուսական քաղաքներու միութեան Վանի լիազօրն էր Կոստի Համբարձումեանը, որ ռուս յեղափոխութեան առաջին օրերուն տաճկական գրաւուած վայրերու նահանգապետ տոքթ. Զաւրիևի կողմէ կը նշանակուի Վանի նահանգապետ։

Քննիչ յանձնաժողովը իրողութեան հակառակ եզրակացութիւն երեւան բերելով, առիթներ կ'ընծայէ նոր բարդութիւններու եւ ազգամիջեան նոր ատելութիւններու եւ գրգռումներու։ Թոփչիբաշեւի եւ Խանխոյսկիի վկայականով Վան եկած ուսանող Գանիզատէն, որ տեղացի իսլամներու շահերու պաշտպանութեան պաշտօնն ունէր, առանց քաշուելու կը յայտարարէ թէ «Մուսուլման աշխարհը Վոլգայէն մինչեւ հեռաւոր հնդկական գաղութները, վրդովուած է Հայերու դէմ, Սօրերու դէպքին պատճառով. մէկ միլիոն մուսուլման սուինները հոս տեղին վրայ պիտի կարգադրեն այս խնդիրը»։ Իսկ յանձնաժողովի նախագահը կ'ըսէր հայ զինուորներուն. «Դուք իրաւացի էք ձեր իշխանաւորներու հրամանները կատարած ըլլալնուդ համար, ես դատ կը բանամ հրամանատար Փիրումովի դէմ եւ կ'առաջարկեմ ցրուել հայկական վեց գումարտակները»։ Ահա խաղին իսկական իմաստը։ Թիւրք, Թաթար և ռուս ազգերու ներկայացուցիչները չէին հանդուրժեր հայկական գումարտակներու գոյութեանը եւ իւրաքանչիւրը առանձին առանձին իր հայակեր ու գիւային քաղաքական նպատակները կը հետապնդէր։ Այսպիսով աւելի քան կը դժուարանար հայ զօրամասերու կացութիւնը և վեցգումարտակները պէտք է որ յոյսը դնէին միայն իրենց բազուկներուն վրայ։

Ժամանակակից ռուս բարձր հրամանատարներէն զօր. Կորնիլով առաջարկեց կազմել յատուկ «Մահուան գունդեր»։ Այդ իմաստով առաջարկներ եղան զօր. Նազարբէկովի կողմէ, որ մեր շրջանի զօրաբաժնի հրամանատարն էր։

1917 Յուլիս 15ին հայկական գումարտակներէն մէկ քանին, երդում կ'ընեն «Մահուան գումարտակ» դառնալու եւ մնալու ճակատը, մինչեւ վերջ թշնամին դիմադրելու համար։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան նախօրեակին, երկու հոգի մահավճիռ կը ստանան, իբրեւ հակապետական եւ հայաջինջ անձեր։ Հայութեան երկու ոսոխներու դատապարտութիւնը մեծ խանդավառութիւն առաջ կը բերէ հայ զինուորներու մէջ եւ անմիջապէս կ'առաջարկուի որ 1500 հրացան տրամադրուի, զէնքի ընդունակ տղամարդիկ զինելու եւ ճակատի ուժերը զօրացնելու համար։ Զանազան նպատակներով եւ զանազան անձերու եւ խմբակցութիւններու առաջարկներով կը խոստացուի 3000 հրացան տալ հայ զինուորներուն եւ կը մտածուի հայկական գումարտակները գունդերու վերածել։ Այդ նպատակով ալ ընդդապետ Բեժան բէկ եւ Վարագայ Տէր Օգանով Պետրոգրադ կը ղրկուին։

Բեժան պէկ Կովկասեան կոմիսարիատի նախագահ Խարլամովէն յանձնարարական ունէր Կերենսկիի վրայ, եւ Կովկասեան ճակատի հրամանատար Իւդենիչէն՝ զօրավար Ալեքսիէին խնդրելու այն բոլոր հնարաւորութիւնները, որոնց միջոցով Յուլիս 15ին Ե. Հայկ. գումարտակը գունդի կը վերածուի։

Դիմումը ի հարկէ վեց գումարտակները գունդի վերածելու համար կը կատարուի, սակայն Բեժան բէկի խաղերուն շնորհիւ գումարտակները բաժնումներու ենթարկելով, վերջի վերջոյ ինք թիկնապահ կը դառնայ եւ ապա հայկական զօրամասերու հրամանատարութիւնը կը ստանձնէ։ Թիֆլիսի հայկ. զինուոր. միութիւնը կը լսէ նենգամիտին արարքները, բայց ամէն բան վերջացած էր արդէն։

Յուլիսի վերջ Կոստի Համբարձումեանը Թիֆլիս կը մեկնի եւ մեծամեծ դժուարութիւններով կը ստանայ Վանեցիներուն խոստացուած զէնքերու մէկ մասը, — ծանր, անճոռնի եւ սակաւաթիւ փամփուշտներ եւ շուէտական հին ձեւի հրացաններ, որոնք ոչինչ կ'աւելցնեն եղածին վրայ։

Մէկ կողմէ Կովկասեան ճակատներու յաջորդաբար եւ արագօրէն լքումը, միւս կողմէ Վանը պաշտպանելու կենսական անհրաժեշտութիւնը եւ միաժամանակ բովանդակ հայութեան դէմ գոյութիւն ունեցող դաւին հարուած մը հասցնելու, ցեղին բնաջնջումի հրէշային ծրագրին գործադրութիւնը զոնէ ուշացնելու պարագաները, Վանի մէջ տեղաւորուած հայութիւնը կը դնեն ծանր կացութեան մը մէջ։ Կոստին խորհուրդի կը հրաւիրէ շրջանի կուսակցական տեղական մարմինը եւ ձեռնհաս ընկերները եւ կը վճռուի անկախութեան յայտարարումը, անմիջապէս կը կազմուի Վանի ժամանակաւոր կառավարութիւնը։ Ներքին գործավար Հմ. Մանուկեանը, երկրագործական՝ Ա. Մաքսապետեան, տնտեսական՝ Ս. Մեսրոպեան, զինուորական՝ Գր. Պուլղարացին, Լեւոն Նազօեան եւ Տ. Բաղդասարեան օգնականներով, բժշկա - առողջապահական՝ Բժ. Տէր Թովմասեան, իսկ ընդհ. գործերու վարչութիւն՝ գործավարներու Խորհուրդի պետը՝ Կ. Համբարձումեանը։

ԱԶԳԻՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ ՄԻՏՔԵՐԸ

Գրեցինք թէ Մ. Քէմալի կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, Ուրբաթի տեղ կիրակին հանգիստի օր հռչակելու համար:

Թուրք մամուլը սկսած է այս նորութիւնն ալ յարմարցնել կրօնի եւ... առեւտուրի պահանջներուն: Նմոյշի համար հետեւեալ հատուածը կը քաղենք Գոլսոյ Իգդամէն.

Լոկ առեւտրական յարաբերութեանց տեսակէտով Թուրքիոյ մէջ շաբաթական դադարը կիրակիի վերածելու մասին խորհրդածութիւններ եղած, բայց առ այժմ կարգ մը նկատումներով յետաձգուած է։ Եւ այնպէս կը կարծեն որ՝ դադարի օրուան Ուրբաթէն կիրակիի վերածուելու խնդրին մէջ կրօնական անպատեհութիւն մը տեսնուած է, սակայն ըստ իս, այս դադարը եթէ կիրակի օր ըլլայ, կրօնական տեսակէտով աւելի օգուտ ձեռք կը բերուի։ Նախ ան ըսեմ թէ ուրբաթ օրը կրօնական դադարի օր մը չէ։ Միայն ան իսլամ որ կրօնապէս պարտաւոր է քաղաքական եւ ընկերային կեանքով շահագրգռուիլ, ուրբաթ օրը պարտաւոր է լոկ ընկերային եւ քաղաքական քարոզը ... վարական հրամանները լսել մը...

...րգարէն ըսած է թէ ուրբաթի ...ամազի չգտնուող իսլամը հեր...ածող է։ Այս պատճառաւ ամէն ...ամ ուրբաթ կէս օրին մզկիթ ...գտնուի։ Ուրբաթ օրերու ...որը լոկ կէս օրուան նամազի ...ուկ է։ Հիճազի մէջ ամառը ...աթը 2 օր դադար է, մէկը ...ուրբաթ եւ միւսը Գշ.։ Հին ատենը ... օրերը դադար ըրած են։

...իմա բացատրենք ուրբաթ ...ուան դադարի կրօնական միաս...ը։ Մարդիկ քիչ շատ զուարճա...ու պէտք ունին։ Իսլամ կրօնքը ...երը ատիկա եւ իսլամները ...պարտաւորուին Եշ. գիշեր եւ ...ուրբաթ օր կատարել իրենց զբօ...նքները։ Եշ. գիշերը իսլամնե...ն համար ընտանեկան գիշեր ...է, եւ սակայն յաջորդ օրը ...դար ըլլալուն համար ամէն ... գինետունները, պառերը, թատ...ները եւ սինէմաները եւ նոյն ... զուարճութեան վայրեր յաճա...ներ կան։ Ասիկա կրօնական ան...հաճութիւն է։ Պէտք է ընտա...կան գիշերին նուիրականութիւնը ...պահպանել, ինչ որ կարելի չըլլար ...րբաթի դադարին հետեւանքով։

Ցետոյ, որովհետեւ ուրբաթի ...դարին պատճառով ամէն մարդ ...ունքի տեւէ է, կարելի չըլլար ...ս օրին մզկիթ յաճախել, ըստ ...րգրելու պատուէրին։ Հետեւա...ր պէտք է որ դադարի օրը կի...ակի վերածենք, մենք որ ամ...ջ աշխարհի իմացական բարե...րգչութիւն մը ցոյց կուտանք։ ...էտք է որ մեր պտոյտները, զբօ...քները Շբ. գիշեր եւ կիրակի ...ընենք, որպէս զի Եշ. գիշեր...ն եւ ուրբաթ օրուան մեր կրօ...կան պարտականութիւնը կա...րենք։ Եթէ դադարի օրը կիրա... ըլլայ, Եշ. գիշերները պառերը, ...նետունները, թատրոնները, սրճա...ները կը գոցուին եւ շաբթուան ...ջ մէկ օր ըմպելիի դադար ...ըլլայ։

Կիրակին դադարի օր ըլլա...ն համար պայման մը կը մնայ ...ուիլ։ Այսօր Եւրոպայի մէջ Շբ. ...երը կէս օրէ ետք դրամատուն...ը կը գոցեն։ Մենք ուրբաթ ...ս օրէ առաջ գոցենք եւ բոլորս ...ացուինք, մաքրուինք եւ յետոյ ...նք մեր աղօթքը։

Շաբաթական դադարը կիրա... վերածուելու համար հաս...ատուելիք օրէնքին մէջ պէտք է ...շուի թէ ընտանեկան գիշերը ... գիշեր զբօսավայրերը գոց ...էտք է ըլլան, հիւր չընդունուի, ...ելից ըմպելին արգիլուի եւ ուր...թ մինչեւ ժամը 14 եկմտա...ն հաստատութիւնները փակ ...ն, ու օրէնքները հաղորդուին ժողովուրդին մասնաւոր տեղերու մէջ։

Եթէ օր մը աշխարհի մէջ շաբաթապահութիւնը յաղթող հանդիսանայ, մենք ալ գոհունակութեամբ Շբ. օր կ'ընենք մեր դադարի օրը։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

Գիտական պրպտումներ.— Գիտութեան եւ Արուեստի կաճառը ծրագրած է այս ամառ՝ կատարել շարք մը գիտական հետազօտութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ։ Այս նպատակով, յանձնախումբ մը պիտի զբաղի Արարատեան դաշտի եւ Դիլիջանի փոքր լիճերու կենդանիներու քննութեամբ. երկրորդ յանձնախումբ մը պիտի շարունակէ Երեւանի ազգագրական-հնագիտական ուսումնասիրութիւնները, իսկ երրորդ մը՝ պիտի զբաղի ժողովրդական երգերու եւ եղանակներու հաւաքումով, որ սկսուած էր երկու տարի առաջ։

Գեղարուեստ.— Պետական երաժշտանոցը որ ունի 22 ուսուցիչներ, այս տարի ունեցած է 346 ուսանող, որոնցմէ 334ը Հայ, 4ը Ռուս, 6ը Թուրք եւ 2ը Հրեայ։

Տարուան ընթացքին՝ երաժշտանոցի ուսանողները տուած են զանազան համերգներ եւ նուագահանդէսներ կազմակերպած։ Իսկ երգի դասարանը, նուագախումբի աժանակցութեամբ, բեմադրած է երեք գործողութիւն «Ֆաուստ»էն, «Այտա»յի վերջին մասը հայերէն լեզուով եւ «Րիգոլէտտօ»յի երրորդ գործողութիւնը։

Սակայն երաժշտանոցի աշխատանքները յաճախ կը խանգարուին շէնքի փոքրութեան պատճառով, այնքան որ նուագախումբի եւ երգչախումբի փորձերուն ժամանակ, ստիպուած կ'ըլլան ուրիշ բոլոր աշխատանքները դադրեցնել։ Երաժշտանոցի Վարչութիւնը դիմած է կառավարութեան, երեք նոր դասարաններու շինութեան միջոցները ստանալու համար։

Գիւղացիներուն նպաստ.— Մոսկուայի կառավարութիւնը՝ իր պահեստի հիմնադրամէն 200,000 րուբլի տրամադրած է Հայաստանի այն գիւղացիներուն համար, որոնք ձմրան ու գարնան մէջ, վնասներու ենթարկուեցան բնական աղէտներու հետեւանքով։

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքի Հնագիտական հաստատութեան երկու Ֆրանսացի անդամները Թուրք կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած են, հնագիտական ուսումնասիրութիւններ կատարելու Իզմիրի, Այտընի, Տէնիզլիի եւ Մուղլայի կուսակալութեանց մէջ։ Հնագէտները Յուլիսի մէջ այցելութիւններ պիտի տան թանգարաններուն ու աւերակներուն, լուսանկարներ առնելու եւ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵԶԱՓԸ

Ամերիկեան խորհրդարանը Մայիս 28ի նիստին մէջ քուէարկեց գաղթային օրէնքներու բարեփոխում մը՝ որ անմիջապէս ստորագրուեցաւ Նախագահին կողմէ։

Քուէարկուած այս նոր բարեփոխումը կը ճանչցուի իբրեւ «Ամերիկեան քաղաքացիներու եւ օրինաւորապէս Ամերիկա մտած եւ հաստատուած օտարականներու մասնաւոր ազգականներուն ի նպաստ գաղթային օրէնք»։ Այս օրէնքին գլխաւոր տրամադրութիւններն են հետեւեալները.

1. Ամերիկեան քաղաքացիկին մը որ 1922 Սեպտ. 22էն առաջ օտարականի մը հետ ամուսնանալով երկրէն մեկնած է, եւ ներկայիս այրի է, պիտի կրնայ Ամերիկա մտնել առանց տարեչափի։

2. Ամերիկեան քաղաքացիներու չամուսնացեալ 21 տարեկանէ վար զաւակները պիտի կրնան Ամերիկա մտնել առանց տարեչափի. զարդ այդ արտօնութիւնը կը վայելէին քաղաքացիներու 18 տարեկանէ վար եղող զաւակները միայն։

3. Ամերիկեան քաղաքացիկիններու ամուսինները պիտի կրնան Ամերիկա մտնել առանց տարեչափի՝ պայմանաւ որ ամուսնութիւնը տեղի ունեցած ըլլայ 1928էն առաջ։

4. 1928 Յուլիս 1էն սկսեալ ամէն տարի տարեչափով Ամերիկա եկող գաղթականներուն վիզա պիտի տրուի սա կերպով.

(ա) Իւրաքանչիւր ազգի տարեչափին յիսուն առ հարիւրը պիտի յատկացուի հետեւեալ կարգի գաղթականներու անխտիր՝

Ա.— Քաղաքացիներու հայրերուն, մայրերուն կամ էրիկներուն, որոնց ամուսնութիւնը տեղի ունեցած է 1928 Մայիս 31էն վերջը։

Բ.— Երբ ազգի մը տարեչափը 300 կամ աւելի է, նոյնպէս նախապատուութիւն կը տրուի երկրագործներուն, անոնց կիներուն եւ 18 տարեկանէ վար զաւակներուն։

(2) Տարւոյն ընթացքին իւրաքանչիւր ազգի տարեչափի չգործածուած մասը, ինչպէս նաեւ այն կէսը որ մասնաւոր կարգի գաղթականներու յատկացուած էր, պիտի գործածուի նոյն ազգի գաղթականներուն, որոնք օրինաւոր կերպով Ամերիկա հաստատուած օտարականներու չամուսնացեալ 21 տարեկանէն վար զաւակները եւ կամ կիներն են։

(3) Ամէն տարի երբ ոեւէ ազգի տարեչափի թիւը յօդուած 1 եւ 2ի մէջ մասնաւորուած կարգերուն պէտքերէն աւելի է, մնացած թիւերը կը գործածուին այդ ազգին պատկանող ուրիշ գաղթականներու։

Յօդուած 1 եւ 2ի մէջ մասնաւորուած կարգերու պատկանող գաղթականներուն վիզա պիտի տրուի նոյն ամսուան մէջ, երբ անոնց նախապատուութեան իրաւունքը կը հաստատուի. իսկ եթէ տարեչափի թիւ մնացած չէ, այդ պարագային վիզան կը յետաձգուի յաջորդ ամսուան։

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

Ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Սենեքերիմ Ստեփանեանի, եղբայր ծանօթ հողագէտ եւ «Յառաջ»ի աշխատակից Պ. Սեպուհ Ստեփանեանի։

Դժբախտ երիտասարդը գացած էր Պէյրութ օգափոխութեան եւ այնտեղ մեռած է Յունիս 13ին։ Պրուսայի եւ Հալքալըի երկրագործական վարժարանները փայլուն կերպով աւարտելէ ետքը, Նախ Ցարտանելի գաւառին երկրագործական տեսուչը եւ յետոյ Գասթէմունիի երկրագործական վարժարանին տնօրէն կարգուած էր։ Ընդհ. պատերազմի շրջանին, իր դարակին մէջ զէնք գտնուած ըլլալու զրպարտանքով, պատերազմական ատեան քշուած, վեց ամիսէ աւելի բանտարկուած եւ յետոյ Գասթէմունիի Հայերուն հետ աքսորուած է Տէր Զօր։ Այնտեղ, ջարդէն գիշերանց ընկերոջ մը հետ միասին փախած, անապատի մէջ կորսուած եւ յետոյ Ռէս իւլ Այն գերմաններուն քով երկաթուղիի բանւոր եղած է։ Իր թափառական կեանքին մէջ շատ անգամ սնած է կրիայի միսով եւ պուրով։ Յուզիչ դրուագներ ունէր Տէր Զօրի հայկուլ անապատի կեանքէն։ «Յառաջ»ի 28 Մայիսի թիւին մէջ, «Երկաթագործ քահանան» յուզիչ պատմութիւնը, ողբացեալ երիտասարդը պատմած էր իր եղբօրը։ Տէր Զօրէն հրաշքով ազատելով, զինադադարին Պոլիս վերադարձած եւ Հանրային Պարտքի վարչութեան ալքոլի ճիւղին քննիչ կարգուած էր։ Իզմիրի աղէտէն ետքը, Պատրիարքարանի կողմէ Տէտէ Աղաճ ղրկուած է, ուր փոքր Ասիայէ ապաստանած տարագիրներուն բաշխած է Պատրիարքարանի, Բարեգործականի եւ Ազգ. Խնամատարութեան Նպաստները եւ այս արկածեալներուն համար կառուցած է ընդարձակ տաղաւար մը, պաշտպանելով զանոնք ձմրան խստութիւններուն դէմ։ Իր այս առաքելութիւնը խղճմտօրէն կատարելէ ետքը, անցած է Եգիպտոս, ուր պաշտօն կը վարէր Խորասանճեան տան մէջ։

ՑԻՐՈՒՑԻ ՀԱՅԵՐ

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ԱԼ՝ ՆԻԿԵՐԻԱ

Նիկերիա անգլիական գաղութ մըն է կեդրոնական Ափրիկէի մէջ, ստորին Նիկեր գետին երկու եզերքներուն վրայ։ Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Նպաստամատոյցի Նախկին պաշտօնեաներէն՝ Պ. Նազարէթ Արըճեանի մէկ թղթակցութենէն («Որբաշխարհի Աստղը»).

— Նիկերիան մօտաւորապէս 18 միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկիր մըն է, բաղկացած գլխաւորաբար «Քորուպա», «Հաուսա», «Իպօ», «Ճէքրի», «Ֆլանի» եւն. անուն ցեղերէ, որոնցմէ ամէն մէկը ունի իր ուրոյն սովորութիւնները, լեզուն եւ կրօնքը։

Անոնց մէջ կան քրիստոնեաներ, աւելի բողոքական մօտ, սակայն անոնց եկեղեցին կը թոյլատրէ որ ամէն մարդ հինգ վեց կին ունենայ։ Կան կաթոլիկներ, բայց մեծամասնութիւնը, մանաւանդ ներքին գաւառներու ժողովուրդը, կռապաշտ են, եւ կը պաշտեն ծառերու, հովի, արեւի, ոգիներու, ծաղկախտի եւ ուրիշ կուռքերու. անոնց մէջ մարդակերներ կան տակաւին։ Մահմետականներու թիւը քրիստոնեաներէ աւելի եւ կռապաշտներէ պակաս է։

Լակասը, ուր ես կը բնակիմ, ունի մօտաւորապէս հարիւր հազար բնակիչ եւ Նիկերիոյ մայրաքաղաքն է։ Անգլիացի կառավարիչը եւ պաշտօնէութիւնը հոս կը մնան։

Ամբողջ Նիկերիոյ մէջ միայն երկու հազարի մօտ ճերմակ մարդիկ կան, որոնցմէ մեծամասնութիւնը Անգլիացիներ են. կան Ֆրանսացիներ, Գերմանացիներ, Իտալացիներ, Աւստրիացիներ, Յոյներ եւ միայն երեք Հայեր։

Երբ որ հոս հասայ, առաջին երկու շաբաթները մարդերը իրարմէ չէի կրնար զանազանել, բոլորն ալ սեւ էին ու իրարու շատ նման։

Անոնք կրնան շատ հարստութիւն, օթօմօպիլ ունենալ, ոմանք Եւրոպացիներու պէս հագուիլ կ'աշխատին, սակայն բոլորն ալ բոպիկ կը պտտին։ Պզտիկները, մինչեւ տասներեք տարեկան, բոլորովին մերկ կը պտտին, իսկ մեծերը միայն մէջքէն վար սաւանի պէս բան մը կը փաթթեն։ Ներքին գաւառներու մէջ ան ալ չեն ըներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՑՐ ՄԸ ԻՐ ԵՐԵՔ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՎ.— Կին մը, երկուշաբթի իրիկուն երեք զաւակներով կը հեռանար իր տունէն, եւ ալ չէր վերադառնար։ Դրացիները կասկածելով՝ լուր տուին ոստիկանութեան որ ապարդիւն խուզարկում մը ձեռնարկեց։ Առջի առտու միայն կարելի եղաւ անոնց դիակները գտնել ջրանցքին եզերքը։ Խեղճ կինը անձնասպան եղեր էր իր զաւակներով, որոնք 6, 3 եւ 1 տարու էին։ Պատճառը չի գիտցուիր։

ՊԵԼՃԻՔԱՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ.— Լիւսիէն Խաչիկ Չպուքճեան, 25 տարու, Պրիւսէլ ծնած, կը պաշտօնավարէր հարուստ լումայափոխի մը քով։ Իր գործին հմուտ, ճարպիկ ու աչքըբաց, մեր հայրենակիցը սկսաւ իր գրպանը նետել, ինչ որ յատկացուած էր իր գործատիրոջ կամ անոր յաճախորդներուն։ Հասցէի այս փոփոխութեան շնորհիւ, երբ Խաչիկ Չպուքճեան միլիոն մը համրեց, հեռացաւ երկրէն եւ ապաստանեցաւ Փարիզ։ Բայց չկրցաւ հանդարտօրէն մարսել կողոպուտը։ Առջի օր, մինչդեռ փոքր պտոյտ մը կը կատարէր Պուլվար տէ զ'Իթալիէնի վրայ, պելճիքացի երկու գաղտնի ոստիկաններ, բռնեցին օձիքէն ու զայն առաջնորդեցին բանտ։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Փրակայէն կը գրեն մեզի.— Երկու Թրքահայ որբ ուսանողներ, Պ. Պ. Գեղամ Քէօսէեան եւ Ճերմակեան, յաջողութեամբ աւարտեցին Փրակայի պետական բարձրագոյն առեւտրական վարժարանը, ճարտարագէտի վկայականով։ Պ. Քէօսէեան իր 27 ընկերներուն մէջէն քննիչ յանձնախումբին կողմէ միաձայնութեամբ առաջին յայտարարուեցաւ։ Այս երիտասարդները տակաւին քանի տարի առաջ կ'ուզէին նոյն վարժարանը մտնել, տնօրէնութիւնը դժուարաւ ընդունեց զանոնք, Պոլսոյ Ազգ. կեդր. վրժ.ի վկայականը չճանչնալուն համար։ Գնահատելու համար այս երիտասարդներուն յաջողութիւնը, պէտք է նկատի առնել այն նիւթական անձկութիւնը որուն մէջ անոնք կը շարունակէին իրենց ուսումը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ Ամսագիր, 6րդ տարի, Թիւ 8 (1928 Յունիս), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։ Գրուածքներ ունին՝ Ռուբէն, Տ. Փիրանեան, Կ. Զարեան, Վ. Շուշանեան, Մաննիկ Պէրպէրեան, Օհան Կարօ, Ա. Ահարոնեան, Պրոֆ. Ն. Ադոնց, Լ. Շանթ. Աղբալեան, Գէորգ Ղազարեան, Ռ. Լեռնեան, Յ. Ճ. Սիրունի, Ա. Ջամալեան, Ռուբէն Խան-Ազատ, Արտ. Աբեղեան, Ռ. եւյն. եւյն.։ Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար։ Հասցէ, 13—15 Shawmut St., Boston, Mass. U. S. A.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔ (Գիտական պատկերազարդ հան. դէս). Ա. տարի Թիւ 6 (1928 Յունիս)։ Տարեկան բաժնեգին 30 ֆրանք։ Հասցէ M. Dersahakian, 16, Rue Lamorinière, Anvers (Belgique).

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Ա՜հ. ինչպէ՜ս կը զղջար հիմա ...ած ըլլալուն համար այդ հար...մը, որ ամբողջ օրը իր սիրտը ...եցուցեր էր։ Պիտի ուզէր աղ...երներուն վազել եւ անկէ հոսած ...երով երկար ատեն իր ձեռքե... լուայ, այն ձեռքերը՝ որոնցմով ...ուրք մազեր շոյեր էր քաղցրու...եամբ։ Աւա՜ղ։ Ի՞նչ ստացաւ փո...արէն։ Խուռնկին ազդեցութեան ...երքեւ պահ մը նիրհած անա...ունին վայրենի կիրքը կրկնա...տկուեցաւ այդ ժամուն, գգուան...ին ազդեցութեան տակ արթն...ած ու ոստոստուն։ Այո՛, ճիշդ ...ած էր։ Թուրքը թուրք է ...իշտ, եւ կինը անոր համար, ...ուրք թէ քրիստոնեայ, կին մըն ... միսի կտոր մը, եւ ոչ ուրիշ բան։

Թուրքը, իրականին մէջ, մեր գաղափարներուն ոչ մէկը ունի։ Իր միակ բնազդը տիրապետութիւնն է։ Որքան ալ անհաւատալի թուի, Թուրքը չի ճանչնար սէրը։ Միայն ստացումը կը ճանչնայ. ինչ որ իր տիրապետութեան եւ սուրի ճաշակին կը համապատասխանէ։ Փառքի գիտակցութիւնը եւ բանաստեղծական տաղանդը կը պակսի իր քով։ Չէ կրցած կինը ազնուացնել։ Կինը իրեն համար չէ այն էակը ինչ որ է մեզի համար։ Չէ կրցած կնոջ սրտին անսահման լաբիւրինթոսին թափանցել։ Կինը գոյութիւն չունի իրեն համար, այլ, կիներ միայն գոյութիւն ունին։ Հոգի չի փնտռեր անոնց քով, այլ միայն հնազանդութիւն կը պահանջէ անոնցմէ, ըլլայ ֆիզիքական թէ բարոյական։ Ու այս ի յայտ կուգայ նոյնիսկ իր սիրուհին գգուած պահուն, նոյնիսկ իր մտերմութեան պահերուն։

Ահմէտի բոլոր շարժումներուն մէջ անզսպելիօրէն այս մտածելակերպը կը յայտնուէր։

Ֆրոզին իր գերին կ'ըլլար միակ այն պատճառաւ որ բոլորին մէջէն զայն ընտրած էր, բացառապէս նպաստաւորուած գերի մը, ու ճիշդ այդ պատճառով. անիկա պարտ էր կուրօրէն իր տիրոջ հնազանդիլ։ Ֆրոզին կը զգար զայն, կը զգար այն կապը որ կը շղթայէր զինքը, այն աստիճան որ իր շարժումները, նոյնիսկ իր առանձնութեան մէջ, կարծես կաշկանդուած էր։ Այդ սիրոյն կ'ենթարկուէր ինչպէս անասուն մը իր լուծին։ Այդ կապին տակ իր մտածումը չէր շարժեր, իր բառերը ակռաներուն մէջ կը փակուէին։ Երբեմն, կը ջանար ընդվզիլ. իր նեղ խուցին մէջ, երկնքի գթութիւնը կը հայցէր, ոեւէ վրէժ մը կը խնդրէր, եւ իրեն համար ամէնաբաղձալին այն էր թէ՝ խաբուած ըլլար զայն քրիստոնեայ կարծելով։

Բայց ի՞նչպէս ընել, ի՞նչպէս վստահ ըլլալ։ Ինչպէս ազատիլ իր վրայ ճնշող այդ պիղծ մթնոլորտէն, այդ աննշան փոքրիկ գիւղին մէջ, ուր հիմայ գրեթէ ոեւէ մէկը մերձենալու իսկ չէին թողուր, այդ բանտին մէջ ուր բոլոր արտաքին հաղորդակցութիւն դադրած էր։ Ի՞նչպէս դուրս ելլել, ի՞նչպէս լուր տալ։ Չէր գիտեր նոյնիսկ թէ ի՞նչ էին եղած իրենները, թէ ինչ կ'ընէր նոյն պահուն իր ամուսինը, իր աղջիկը Իրէն, իր զաւակը Կոստին։

Խեղճ կին, չէր գիտեր տակաւին թէ աւուր գաղտնիքին մէկ մասը որուն իր բախտը կապուած էր, այդ պահուն Լազարինայի դուռներուն մօտ, ծառերուն յենած, դիակներուն հետ կը ննջէր։ Այդ սիրոյ գիշերուան՝ մէջ պիտի սարսռար եթէ կարենար գուշակել թէ իրեններէն պատգամ մը թաքնուած էր հոն։ Ֆրոզին տակաւին ուշ պիտի իմանար իր ամուսնոյն սպանութիւնը եւ սպաննիչին անունը։

Միշէլ Սոթիրիս, հետաքրքրական դէմք մըն էր։ Իր հանդարտ դէմքին տակ աշխատող եւ տոկուն. Թեսալիացիի զաւակ էր։ Ցետոյ, սխալ է կարծել թէ հանդարտ կոչուած քալուածքները անտարբերութեան համանիշ են ու ներքին խաղաղութեան. ընդհակառակը, յաճախ իրենց ներքին խռովքը ծածկելու համար հոգեկան մեծ ճիգերու պէտք ունին։ Սոթիրիս, առանց երկչոտ ու վատ ըլլալու, չափազանց զգուշաւոր էր. շարունակաբար ամէն կարելի վտանգներու դէմ կը զինուէր. բայց աւելի զինուեցաւ, երբ պէտք եղաւ որ իր ապահովութիւնը քիչ մը աւելի հեռուն փնտռէր։ Լազարինայի մէջ զինքը ցոյց կուտային երբ մէկը որ իր քայլերուն աղմուկ իսկ վտակայով կը խափանէր։ Այն շարունակական հսկողութիւնը որով ինքզինքը եւ ուրիշները կը պարուրէր, իրեն կը ծառայէր հազար ու մէկ վտանգներու դէմ։

Ինքն էր որ, թշնամութեան սկսելէն առաջ, առանց ազդուած ըլլալը յայտնելու, մեկնումի գաղափարը ներշնչած էր Ֆրոզինի, չափազանցուած ուժգնութեամբ մը. զօրաւոր շարժառիթ մը զինքը փախուստի կը մղէր.— իր նկարագրին խոր դրոշմը, որ ստորեւ կը պատկերացնենք եւ որ զինքը կորստեան մատնեց։

Միշէլ Սոթիրիս ագահ էր, երեւակայութենէ դուրս ագահ, ինչ որ զայն ճարպիկութեան գլուխ գործոց մը կը դարձնէր, եւ որուն համար ոչ ոք կասկածեցաւ երբեք։ Իր խոհեմութիւնը, ծառայած էր իր այդ կրքին բոլոր արտաքին երեւոյթները քօղարկելու։ Աւելի ապահովօրէն կը դիզէր այդպէս։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Նախարարական յայտարարութիւնը կտակի մը արժէքը պիտի ունենայ միայն. սակայն մենք հպարտութիւնը պիտի ունենանք խորհելու թէ մեր ձգած ժառանգութիւնը մեր ձեռքին մէջ ոչ հալած, ոչ ալ նուազած է: Շաբաթ օր ձեզի պիտի ներկայացնենք մեր ծրագիրները: Ես կասկած չունիմ թէ երկու ժողովները պիտի քուէարկեն զանոնք ստուար մեծամասնութեամբ: Ինծի ձգեցէք, ձեր առջեւ եւ պատմութեան առջեւ ստանձնել անոնց պատասխանատուութիւնը»:

Բուռն ծափերու մէջ, Պ. Փուանքարէ յետոյ անցնելով ընդդիմադիրներու եւ ընկերվարականներու հակաճառութեանց, մանրամասնօրէն վերլուծեց բոլոր անցուդարձերը: Բացատրեց թէ ինչպէս թղթադրամներու շրջաբերութիւնը 53 միլիառէն բարձրացաւ 61 միլիառի, եւ ներկայացուց շարք մը ելմտական-սեղանաւորական հաշիւներ: «Գանձը այլեւս չի կրնար նոր վարկեր պահանջել Պանք տը Ֆրանսէն, որ արդէն կը մերժէ տալ, եւ մենք պիտի ստիպուինք փոխառութեան դիմել»:

Կէս ժամ դադարէ յետոյ, վարչապետը անցաւ բուն կայունացման խնդրին, եւ յայտարարեց.

— «Մենք այլեւս պէտք չունինք օտար վարկերու: Ուրեմն ի վիճակի ենք մեր դրամը կայունացնելու ինչպէս ուրիշ երկիրներ, նոյնիսկ աւելի ապահով պայմաններու մէջ, կը բաւէ որ շարունակուին ամրացման միեւնոյն մեթոտները:»

Ու վերջապէս, Պ. Փուանքարէ մանրամասնօրէն բացատրեց թէ արժեթուղթի տէրերը սանթիմ չպիտի կորսնցնեն, թէ ապրուստը չպիտի սղէ, ոչ ալ տան վարձքերը, մանաւանդ որ կառավարութիւնը պիտի խստացնէ հսկողութիւնը եւլն.:

Երբ թուղթերը ծալլելով բեմէն վար իջաւ, բազմաթիւ երեսփոխաններ ոտքի ելան եւ ծափերու տեղատարափով մը ողջունեցին վարչապետը: Միայն ընկերվարականները եւ կարգ մը ձախակողմեան երեսփոխաններ ծուռ կը նայէին:

*** Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ ֆրանքին կայունացման որոշումը լաւ տպաւորութիւն ըրած է Մ. Նահանգներուն մէջ:

Իտալ. նաւատորմ՝ յունական ջուրերուն մէջ

Յունիս 21ին Ֆալերոնի (Աթէնքի մօտ) նաւահանգիստը հասաւ իտալական տորմիղ մը, բաղկացած երկու մեծ յածանաւէ եւ 17 թորփիլահալածէ, ուր պիտի մնան մինչեւ Յունիս 27: Այս այցելութեան առթիւ հանդէսներ տեղի պիտի ունենան: Ընդունելութիւններ պիտի կատարուին իտալական մարտանաւերուն վրայ, Աթէնքի իտալական դեսպանատան մէջ, հնագիտական վարժարանը: Անկէ զատ իտալացի ծովակալը Հիտրայի մէջ պիտի այցելէ հանրապետութեան նախագահ Քունտուրիոթիսի:

Իտալական նաւատորմին այցելութիւնը հելլէնաիտալական մերձեցման նշան մը կը նկատուի:

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքէն կը հեռագրեն 21 Յունիս Թուականով.— Այսօր գործադուլ յայտարարեցին ճաշարանի եւ գարեջրատան այն ծառաները, որոնք կը պատկանին համայնավար կազմակերպութեանց. կարելի եղաւ անմիջապէս անոնց տեղ ուրիշները դնել: Հացագործներու գործադուլին առաջքն առնուեցաւ: Վաղը կը սպասուի թղթատարական կարգ մը պաշտօնեաներու եւ ելեկտրական բանուորներու գործադուլին:

Թերթերուն համաձայն, այսօր վերջ պիտի գտնէ Սելանիկի եւ Մակեդոնիոյ ուրիշ քաղաքներու ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը, որովհետեւ գործատէրերն ու բանուորները փոխադարձ զիջումներ ըրած են:

Չինական գործեր

Շանկայէն կը հեռագրեն 21 Յունիս Թուականով.— Մուքտէնի կառավարիչը յայտարարեց պաշտօնապէս թէ մարաջախտ Չանկ Ցօ Լին մեռաւ այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 14ին: Անմիջապէս Մանչուրիոյ պետական շէնքերը կէս դրօշակ պարզեցին, իբրեւ սուգի նշան: Հակառակ այս պաշտօնական զեկոյցին, եւրոպական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Չանկ Ցօ Լին մեռած էր ռումբի պայթումին օրն իսկ, սակայն իր հետեւորդները պահեցին անոր մարմինը եւ մարդու ցոյց չտուին, յայտնելով թէ դիկտատորը վիրաւորուած է միայն: Մերժեցին ճափոնական իշխանութեանց առաջարկը՝ մարաջախտը ճափոնական հիւանդանոց փոխադրելու մասին: Չանկ Ցօ Լինի սպայակոյտը այսպէս շարժեցաւ, ներքին խռովութիւններ արգիլելու եւ թոյլ տալու համար որ մարաջախտին զաւակը՝ Չանկ Սուէն Լիանկ ռազմաճակատէն Մանչուրիա փոխադրէ Ֆէնկ-Թիէնի զինուորները: Փաստն այն է որ Չանկ Ցօ Լինի մահը պաշտօնական կը դառնայ ա՛յն օրը, երբ Չանկ Սուէն Լիանկ իր հօրը փոխանորդ կը նշանակուի:

Բանակցութիւններ սկսան ազգայնականներուն եւ Մուքտէնի պատուիրակներուն միջեւ, որպէս զի Մանչուրիա ճանչնայ ազգային դրօշակը եւ ընդհանուր խաղաղութիւնը վերահաստատուի: Նանքինի կառավարիչը այսօր որոշեց իբրեւ մայրաքաղաք պահել Նանքինը: Փեքին պարզ նահանգի կեդրոն մը կը դառնայ եւ պաշտօնապէս կը կորսնցնէ իր անունը, որ կը նշանակէր «Հիւսիսի մայրաքաղաք»: Փեքինի անունը այժմ փոխուած է Փէյփինկի (Խաղաղութեան քաղաք): Ազգայնական կառավարութեան արտաքին նախարար Վանկ հրաւիրեց դիւանագիտական մարմինը՝ պաշտօնական ներկայացուցիչներ ղրկել Նանքին:

Բոլշեւիկները ոսկի կը ղրկեն Լոնտոն

Անգլիական թերթ մը կ'իմանայ որ խորհրդային իշխանութիւնը շոգենաւով մը ոսկի ճամբայ հանած է դէպի Լոնտոն: Անգլիական գործարանները մեծ վարկ բացած ըլլալով ի հաշիւ Ռուսիոյ, այս վերջինը 2 միլիոն երկու հարիւր հազար սթերլինի մեծ ապսպրանքներ տուած է անգլիական գործարաններու: Երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութեանց խզումէն յետոյ, առաջին մեծ ապսպրանքն է ասիկա: Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին նաւաշինական եւ շոգեկառքի կազմած պատրաստող կարգ մը ընկերութիւններու հետ, նոր ապսպրանքներու համար, եւ հաւանաբար ոսկիի ուրիշ մեծ բեռ մը եւս ղրկուի Ռուսիայէն Անգլիա:

Անգլիական դրամատունը որ եւ է տարակուսութիւն չէ ըրած ոսկիի սեփականութեան իրաւունքներուն մասին:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին 230 Fbg. St. Martinի սրճարանը, մէթրօ Louis Blanc. Կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան:

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսութիւնը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 46 Րիւ Թափիվեր, Սալօն Սպանեօլի մէջ: Կը խօսի՝ Պրն. Աձարոն Տատրեան: Նիւթ՝ Սիամանթօ (Ատոմ Եարճանեան): Անխտիրկը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Մուտքը Ազատ է:

Սէն Թ'Ընթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Փուժէ Սիւր Արժանի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Մարսէյլի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին: Կարեւոր օրակարգ՝ պատգամաւորներու զեկուցում եւայլն:

Փօն տ'Օպնաի «Կորիւն» խումբի ժողովը՝ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, իր սեփական ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի «Վռամեան» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները (հին թէ նոր արձանագրուած) ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրերով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 40 Rue de Belleville.

Լիոնի «Աֆիոն»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին 105 Rue Servient սրճարանը: կարեւոր օրակարգ. կը հրաւիրուին անդամներն ու հայրենակիցները:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 262 Rue Duguesclin, Գրադարանը սրահը: Օրակարգ՝ վերամսեայ համարատւութիւն:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԱՆԻ ԵՒ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ Հերոսամարտերու առթիւ կազմակերպուած եւ անձրեւի պատճառաւ յետաձգուած ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի կ'ունենայ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 10 Պուլվար Ռապաթօ կանաչազարդ պարտէզին մէջ:

երգ, նուագ, ներկայացում, հայկական եւ վանեցիական պարեր, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ: կը խօսին՝ Պ. Պ. Ազգին, Մարութեան, Հիւսեան եւ ուրիշներ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Տէր եւ Տիկին Պապիկեանի (Պէլֆոր) եւ պարագաներուն իրենց հօրեղբօրորդւոյն տխուր մահուան առթիւ: Գ. Պ. ԱՅԱՆԵԱՆ

20 Յունիս 1928 Լոբէթ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Շ. Գարահիսարի Փարիզի Հայր. միութեան հանգանակութիւնը նախաձեռնութեամբ Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի.—

Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սիսակեան, Փէլէտեան եղբարք 50ական, Ե. Օզանեան 30, Բ. Տէվլէթեան, Տ. Էտկարեան 25ական, Տիկ. Փ. Տէրտէրեան, Ա. Քէշիշեան, Ք. Սերճանեան, Վ. Քիպարեան, Աղաւնի Ինճէեան 20ական, Ատրինէ Խտըշեան 15, Յ. Էվրէնեան, Հ. Քէօթէնէճեան, Վ. Շահրիկեան, Աղաւնի Սուրբ Լոյսեան, Լ. Խարտըմեան, Թ. Պալեան, Ռմն 10ական, Բ Փիլիկեան, Տիկ. Սերճանեան, Ն. Չթաքեան 10ական, Տիկ. Շէհրիկեան 5 Փր.: Գումար 415 ֆրանք:

(Տես յառաջ 21 Յունիս):

Փարիզի Մ. Փամպուքճեան կօշիկի գործարանի հանգանակութիւնը.—

Մ. Փամպուքճեան 500, Կ. Գիզիրեան 100, Ա. Փամպուքճեան, Լ. Մանուկեան, Ն. Քէչէճեան, Օ. Նաշալեան 50ական, Ա. Աբրահամեան, Մ. Գիզիրեան, Christophe Vassil, Angèle, Խսկուհի Թոգաթլեան, Աճէմեան, Ι. Մէրսիլեան 25ական, Կ. Միքայէլեան, Օ. Դաւիթեան, Պ. Պաղտասարեան, Գազանճեան, Գ. Տէր Ղուկասեան, Մ. Ֆէրհատեան, Հիւտավէրտեան, Ղ. Միքայէլեան, Մ. Ասօրեան 20ական, Փայլածոյ Սամուսեան, Բ. Պսակեան, Վ. Փամպուքճեան, Մ. Չաքմաքճեան, Հ. Փաշայեան, Խ. Աբրահամեան, Ա. Պողպատեան, Ս. Քէմալեան, Հ. Որբերեան, Շարիպեան 15ական, Bouhitch, Ա. Չըթըրեան, Հ. Չատիկեան, Յ. Բապուճճեան, Լ. Ճէրահեան, Սրբուհի Փամպուքճեան, Գ. Տէր Ղուկասեան, Արաքսի Տէր Ղուկասեան, Ս. Չաքմաքճեան, Ս. Պօղեան, Ն. Մանուկեան, Ս. Չիթունի, Յովհաննէսեան, Ս. Քէրէմէթեան, Յ. Գարագաշ, Մարտիրոսեան, Ա. Գաբիկեան, Յովակիմեան, Բագլաեան, Վ. Յովակիմեան, Կ. Պալանեան, Յ. Թորոսեան, Christophe, Ա. Գասալեան, Georgius, Marmatakis 10ական, Simone Rublay, Andrée Prine, Pauline, Suzanne Bernard, Olivari, Geuzumian, Հ. Բանիկեան, Սիրվարդ, Apounto (Աբունթօ), Աննիկ Մազմանեան, Germaine Lemerrer, Ռ. Գարաչեան, Papazoglou, Թ. Մարգարեան, Պ. Փափազեան, Gina, Ա. Անտոնօֆ 5ական, Վ. Մազմանեան, Պ. Փափազեան, Պ. Նշանեան 40ական, Յ. Ուշագլեան 30, Սարգիսեան 22, Alice, Piano, Արմենուհի, Sarrazin 2ական Փր.: Գումար 1830 Փր.:

(Տես յառաջ 19 Յունիս):

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

գին՝ 12 Փր., արտասահ. 75 սէնթ դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի:

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԱՅՑԵԼՈՂԻ ՄԸ ԳՐՊԱՆԻ ԸՆԿԵՐԸ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս հանրօգուտ գիրքը, պատկերազարդ եւ քարտէսով, քաղաքին, շրջականերու ու հայ գաղութին վրայ լիակատար տեղեկութիւններով:

Յայտարարութիւն տալ փափաքողները դիմեն անձամբ կամ նամակով մինչեւ 31 Յուլիս 1928 Պրն. Յ. Աքիսողոմեանի գրասենեակը, «Union» ապահովգր. շէնքին մէջ, 5 RueSainte, Marseille.

Կ'ուզուին լաւ պռոտէօզնեը ճերմակեղէնի, պուռտոնի եւ փուան թիւրքի համար: Ներկայանալ՝ Maison Yseult, երկրորդ յարկ, 144 Ave. Champs Elysées.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Էվանթիա Տավութեան կը փնտռէ իր զաւակը Գըլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Տավուտեան) որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardéche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին: Գրել՝ իր մօր, Mme Evantia Davoudian, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Ղանդարօն գիւղէն Պարոյր Գիզիրեան որ 1924ին Յունաստանէն եկած է Ֆրանսա: Իմացնել՝ Միսակ Մանուէլեանի, Café de la Pauque, Lorette (Loire).

— Կը փնտռուի Ատափազարցի Հօրեղբօր թաղէն Կարապետ Եղոփոսեան, որ 3—4 տարի առաջ Լանսէյ (Իզեր) վակօնի գործարանը կ'աշխատէր: Իմացնել՝ Hagop Séférian, Cité Arménienne Bld. de la Madeleine, Nice A.-m.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի «Արարատ» մասնաճիւղի մարզարանը տեղափոխուած է Bld. Dugomier, Bar Monumantal Salle B.ի մէջ (կայարանի մօտ): Արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն վերոյիշեալ հասցէին:

Այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին տեղի կ'ունենայ ընդհ. ժողով: Կը խնդրուի անդամներէն միասին բերել իրենց լուսանկարներէն երկու օրինակ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1928

24 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 682

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ԿԻՐՔՆ Է ՈՐ ԿԸ ԽՕՍԻ

Իրենք ալ հասկնալով որ սնամէջ խօսքերը եւ քսութիւնները բան չեն ապացուցաներ, մեր հակառակորդները վերջերս պատմական-քննական մարզանքներ կը փորձեն, իրենց հակադաշնակցական պայքարը հիմնաւորելու համար։

Շատերու մէջէն յիշենք վերջինը, բանգիտութեան հրաշակերտ մը։

«Պայքար», առիթ բռնելով ափ մը վարձկան Քիւրտերու եւ Թուրքերու բողոքը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, որ իբր թէ փորձեր է խաբել զիրենք եւ Հայաստան ստեղծել Քիւրտերու գլխին վրայ, կը պարզէ հայեւքիւրտ գործակցութեան մը անպատեհութիւնները։

Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին կարծիքով, առաջին անպատեհութիւնը այն է որ «շատ ուշ է»։

Իր տեսակէտը հիմնաւորելու համար, «Պայքար» կը յիշէ պատմութիւն մը, որուն բոլոր ծալքերը ծանօթ են մեզի, եւ պէտք է պարզ ըլլային նաեւ մեր հակառակորդներուն համար։ Քանի որ, տարի անցեր է այն օրէն ի վեր։

Տարաբախտաբար, այս անգամ ալ կիրքն է որ տուն կուտայ ռամկավար խմբագրին։ Լեզուն կը բանի, գրիչը կը շարժի, բայց գլուխը չի գործեր։

Այսպէս, «Պայքար»ի վկայութեամբ, պատերազմէն յետոյ, զինադադարի շրջանին, տակաւին կարելի էր հասկացողութիւն եւ գործակցութիւն։

—«Ազգ. Պատուիրակութիւնն ալ փորձ մը ըրաւ այս ուղղութեամբ՝ համաձայնագիր մը կնքելով Շէրիֆ փաշայի եւ բարիզ գտնուող ուրիշ ականաւոր քիւրտերու հետ, որով Հայեր եւ քիւրտեր ներդաշնակ գործունէութեամբ մը պիտի աշխատէին իրենց իրաւունքներուն պաշտպանութեան եւ Ազատ Հայաստանի ու Քիւրտիստանի կազմութեան համար, որոնք դաշնակից պիտի ըլլային իրարու։» («Պայքար», 9 յունիս)։

Մնացածն ալ կարդանք.

—«Այս ծրագիրը, որ այդ ժամանակ կը վայելէր մէկէ աւելի պետութեանց եւ Հայոց բարեկամ քաղաքական շրջանակներու հաւանութիւնն ու քաջալերութիւնը, կրնար արդիւնաւոր կերպով գործադրուիլ, երբ քէմալական շարժումը չէր լրացած. նոյն իսկ Յոյներու պարտութենէն յետոյ եւ Լօզանի գոնֆէրանսին մէջ ալ կրնար ազդել դէպքերու ընթացքին եւ որոշմանց վրայ, եւ շատ հաւանաբար, գոնէ Թրքական արշաւանքը տեղի չէր ունենար Հայաստանի վրայ»։

Սակայն, «բարձի թողի մնաց» թանկագին համաձայնութիւնը. որովհետեւ նախ, Հայոց մէջ գտնուեցաւ կարճատես խմբակ մը՝ Գարեգին Փաստրմաճեանի գլխաւորութեամբ, որ մինչեւ Ամերիկայէն բողոք եւ աղմուկ յարոյց թէ Հայաստանի կենսական շահերը կը զոհուին Քիւրտերու, որով Ազգային Պատուիրակութեան ձեռքերը թուլցան ու չկրցաւ պէտք եղած վստահութեամբ եւ հաստատամտութեամբ յառաջ տանիլ գործը»։

Նախ, ճշդում մը,— Այդ նշանաւոր համաձայնագիրը ստորագրած էր նաեւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը։ Այնպէս որ, փառքը կամ արատը կ'իյնայ երկուքին ալ վրայ։

Պարապ տեղը չէ որ կ'ըսեն թէ՝ կէս գիտնալը բնաւ չգիտնալէն աւելի գէշ է։

Արդ, այդ համաձայնութիւնը ողբալի խաղ մըն էր, սարքուած՝ Պոլսոյ բրիտանական դեսպանատան վարիչներուն կողմէ։ Երբ լուրը հրատարակուեցաւ, Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ն ալ երկու-երեք խմբագրական գրեց եւ քննադատեց զայն։ Քննադատեց ոչ թէ Գ. Փաստրմաճեանի բողոքին հիման վրայ, այլ իբրեւ Թրքական խաղ մը՝ Հայաստանի տրուելիք հողերը փրկելու, պնդելով թէ Շէրիֆ փաշան Քիւրտերու ներկայացուցիչը չէ, այլ Թրքական գործակալ։

Առաջին խմբագրականը հազիւ հրատարակուած, բրիտանական դեսպանատուն կը կանչուէր այս տողերը գրողը, լսելու համար ծանր խօսքեր, նոյնիսկ թերթը փակելու սպառնալիք։ Պաշտօնատարը (սպայ մը) բրիտանական շահերուն դէմ կը նկատէր «Ճակատամարտ»ի քննադատութիւնները։ Հարկ եղաւ բացատրել թէ՝ համաձայնութիւնը վարպետ խաղ մըն է, հայկական պահանջները ջուրը ձգելու եւ թէ Շէրիֆ փաշան Թրքական գործակալ մըն է, եւայլն։

Այստեղ քիչ մը մեղմացաւ սպան, բայց կրկնեց իր ազդարարութիւն, որուն իբրեւ պատասխան, հրատարակուեցաւ յաջորդ քննադատութիւնը։

Դէպքերը շուտով հաստատեցին մեր կասկածները։ Շատ չանցած, նոյն Շէրիֆ փաշան համակրանքի նամակներ կ'ուղղէր Թուրք թերթերուն, իսկ շնորհաւորական հեռագիր մը՝ Մ. Քէմալին, միլլի յաղթանակին համար։

Անկէ առաջ եւ անկէ վերջն ալ, Սթոքհոլմի օսմանեան նախկին դեսպանը հաւատարիմ է մնացած իր խառնուածքին։ Ան այսօր այնքան կապ ունի քրտական շարժման հետ, որքան Բ. Դրան հայ էֆէնտիները ունէին հայ ազատագրական պայքարին հետ։

Բայց մեր նպատակը պատմութիւն գրել չէ։ Միայն կ'ուզենք որ ուրիշները ծուռ ու մուռ չգրեն դէպքերը։

Պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ Քիւրտերը, իրենց իսկ տգիտութեամբ հասած ըլլալով մեր օրին, կը ձգտին կազմակերպուիլ իբրեւ քաղաքական կոմիտէ, եւ ստեղծել Ազատ Քիւրտիստան։ Կը յաջողի՞ն թէ ոչ. իրենց պայքարով կ'օգնե՞ն մեզի թէ նոր փորձանքներ կը պատրաստեն,— ատոնք այնպիսի խնդիրներ են որ լրագրական բանավէճի նիւթ չեն կրնար դառնալ։

Եթէ ռամկավարները իսկապէս կուսակցութիւն են եւ այս ժողովուրդի բարիքին համար կ'աշխատին, լաւ է որ ճամարտակութիւնները թողուն եւ հետաքրքրուին, հասկնան թէ «ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ», իսկապէս...։

Շ.

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Երէկ հետեւեալ նամակը ստացանք Ֆիլիպէի շարժի Աղէտեալներու Օգնութեան Յանձնաժողովի նախագահ Երուանդ եպիսկ.էն.—

... Խմբագիր,

ՖԻԼԻՊԷ, 15 Յունիս.— Ձեր ուրախութեան կատարելապէս կը մասնակցինք։ Իսկապէս սպասուածէն աւելի մեծ յաջողութիւն ունեցաւ «Յառաջ»ի կոչը, զոր խորապէս կը գնահատենք եւ մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք ձեզի։

Մեր ժողովուրդը, դոյզն բացառութեամբ, յաւիտենական աղէտեալ մըն է։ Մխիթարական է սակայն տեսնել թէ՝ Ատրպատականէն սկսեալ Նոր-Յունաստանի, Ռումանիոյ, Իտալիոյ, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Սուրիոյ, մանաւանդ Ֆրանսայի գաղութները, աւելի կամ պակաս չափով, փութացին իրենց եղբայրական օգնութեան բաժինը հասցնել տեղւոյս աղէտեալներուն։

Ամէնուն հանդէպ շնորհապարտ զգացումներ եւ սրտաբուղխ մաղթանքներ միայն ունինք։

Մեր ցաւատանջ կեանքն ամոքելու ինքնաբուխ այս նուիրատուութիւնները յանձնաժողովիս համար քաջալերական են։ Հայուն իրերօգնութեան այս բարի սովորութիւնը ո՛չ նուազ նպաստեր է ցեղին կենսունակութիւնը եւ անոր կորովը պահպանելու սրտաբեկութեան օրերու մէջ։

Աղէտելոց օգնութեան առաջին շրջանը փակուելու վրայ է եւ Օգնութեան յանձնաժողովը կը վերակազմուի աւելի լայն հասկացողութեամբ, ձմեռ եղանակէն առաջ՝ պատսպարանական բնակչիս հարցը լուծելու առաջադրութեամբ։

Խիստ կարօտեալներու հացի բաշխումը, հիւանդներու դեղ ու դարմանը, որբ եւ անոք մանուկներու ծրի սեղանատունը, ըստ առաջնոյն, կը շարունակուին. բայց մօտ օրերէն, խնայողութեան հետեւանքով, տարբեր կարգադրութիւններ տեղի պիտի ունենան։ Բնակարանի խնդիրը ամէն բանէ աւելի հիմնական է ու փշոտ. տենդագին աշխատանքի ու խոշոր գումարի կը կարօտի։

Ողջունիւ սիրոյ, աղօթարար՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՊԻՍԿ.

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Ֆրանսացի նախկին երեսփոխան Լընայլ քանի մը օր առաջ Սոֆիա հասաւ՝ երկրաշարժի աղէտեալներուն յանձնելու համար կէս միլիոն լէվայէ աւելի գումար մը, որ հաւաքուած է Ֆրանսայի մէջ։ Լընայլ շուտով աղէտեալ վայրերը պիտի այցելէ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀՐԴԵՀԸ

Գրեցինք թէ մեծ հրդեհ մը ծագած է Դամասկոսի մէջ։ Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հրդեհը սկսաւ Համիտիյէ մեծ շուկային մօտակայ սինէմայէ մը։ Տեղական հրշէջները չկրցան մարել կրակը եւ պէտք եղաւ մեքենաներ բերել Պէյրութէն։ Հրդեհը տեւեց ամբողջ գիշերը եւ յաջորդ առաւօտ միայն կարելի եղաւ մարել։ Շատ մը խանութներ եւ պանդոկ մը այրեցան։ Մեռեալ եւ վիրաւոր վաթսուն հոգի կը հաշուուին։

Հրդեհէն այրեցաւ ամբողջ թաղ մը, բոցերուն մէջ կորսուեցան 12 հոգի։ Նիւթական կորուստները ահագին են։ Ֆրանսայի զինուորներն ու օդանաւերը մեծ աշխատանք թափեցին կրակը մարելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սկուփչինայի ոճիրին վերջ

Պելկրատէն կը հաղորդեն.— *Հարցաքննիչ դատաւոր Միլութինովիչ Սքուփչինա երթալով քննութիւններ կատարեց ոճիրի վայրին վրայ։ Իրիկունը հարցաքննեց մարդասպան երեսփոխան Ռաշիչը, որ յայտարարեց թէ գիւղացի-խրուաթ երեսփոխանները՝ անարգական խօսքերով գրգռած էին զինքը։ Ռաշիչ աւելցուց թէ ինք Գարատաղցի է եւ Գարատաղի մէջ դարերէ ի վեր աւանդական սովորութիւն է որ արիւնը արիւնով կը մաքրուի։*

Զագրէպէն կը հաղորդեն որ մօտ 20,000 հոգի ներկայ էին կայարանին շուրջ, երբ հասան Փավլէ Ռատիչի եւ Պասարիչէքի դագաղները, որոնք փոխադրուեցան խրուաթ-գիւղացի կուսակցութեան Ակումբը։ Հոն փոխ-Նախագահ Փրէտէվից զոհերուն վրայ դամբանական մը խօսելով, դրուատիքն ըրաւ անոնց եւ հրաւիրեց ժողովուրդը որ հանդարտ մնայ եւ ցրուի։

Սքուփչինայի գիւղացի-ռամկավար միացեալ խմբակը՝ Պելկրատի մէջ ժողով մը գումարելով քննեց քաղաքական կացութիւնը եւ ընդունեց բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ՝ 1.— Գիւղացի-ռամկավար խմբակը չպիտի մասնակցի խորհրդարանին, ուր իրենց պաշտօնակիցներուն եւ բարեկամներուն արիւնը թափեցաւ, մինչեւ որ կատարեալ հատուցում եւ ապահովութիւն չստանան։ 2.— Խմբակը ո՛չ մէկ կապ կը պահէ ներկայ կառավարութեան հետ, ու միաժամանակ կը մերժէ ամէն հատուցում իր ընկերներուն անդարմանելի կորուստին առթիւ. Խմբակը համոզուած է թէ ժողովուրդը միջոցներ պիտի գտնէ՝ զոհերու ընտանիքները ապրեցնելու համար։ 3.— Խմբակը կը հրաւիրէ ժողովուրդը այս նեղ օրերուն խաղաղ մնալ եւ վստահիլ իր կուսակցութեան վարիչներուն ու ներկայացուցիչներուն։ 4.— Խմբակին առաջիկայ նիստը տեղի պիտի ունենայ Զագրէպի մէջ։

Աոջի գիշեր նոր ցոյցեր կատարուեցան Զագրէպի մէջ, ուր հասան խմբակին պատկանող 60 երեսփոխաններ։ Ամբոխը համախմբուեցաւ Ալեքսանդր Թագաւոր հրապարակին վրայ։ Ոստիկանները ցրուեցին ցուցարարներէն մեծ մասը. սակայն երիտասարդներու կարեւոր խումբ մը թափօր կազմած մտան գլխաւոր փողոցներուն մէջ։ Երբ Քորսօ սրճարանին առջեւ հասան, ցուցարարները ներս խուժեցին եւ պահանջեցին ներկաներէն որ դուրս ելլեն եւ նուագախումբը դադրեցնէ նուագել։ Խուճապ առաջ եկաւ։ Ցուցարարները սրճարանին սեղաններն ու աթոռները դուրս հանելով պատնէշներ կանգնեցին։ Այն ատեն ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ կրակել։ Գիշերուան ժամը 11ին կարգը վերահաստատուեցաւ քաղաքի կեդրոնին մէջ, սակայն ծայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ ցուցարարներու փոքրիկ խումբեր կը շրջէին դեռ։ Անոնք փորձեցին նոր պատնէշներ կանգնել երեք հրապարակներու վրայ, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց։ Զագրէպի մէջ ժամը 19էն սկսեալ պիտի փակուին բոլոր սրճարանները, ցոյցերը արգիլելու համար։

Կռիւներու ընթացքին ոստիկանները ձերբակալեցին 120 հոգի, բոլորն ալ համայնավար։ Վիրաւորուեցան 50 ցուցարարներ, որոնց 7ը մեռան. 15 ոստիկան եւ ոստիկան-զինուորներ վիրաւորուեցան։ Ցոյցերը արիւնալի կռիւներու փոխուեցան, որովհետեւ ցուցարարներուն մէջ խառնուած էին համայնավարներ, որոնք զէնք գործածեցին։ Սպաննուածներէն մէկուն վրայ գտնուեցաւ 500 սովետական րուբլի. այս մարդը բանուոր մըն էր, որ երկու տարիէ ի վեր անգործ էր։

Հեռագրի մը համաձայն, Ստեփան Ռատիչի առողջական վիճակը յանկարծ ծանրացած է։ Վիէննայէն Պելկրատ հասած է յայտնի վիրաբոյժ Զինկըր՝ Ռատիչը դարմանելու համար։

Պուքրէշէն կը հաղորդեն թէ անմիջապէս որ արտաքին նախարար Մարինքովիչ Պելկրատ վերադառնայ, սերպ դահլիճը պիտի հրաժարի եւ միացեալ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի՝ վարչապետութեամբ Մարինքովիչի։

«Տէյլի Թելեկրաֆ» կ'ըսէ թէ Լոնտոնի դիւանագիտական եւ ելմտական շրջանակներուն մէջ, մօտէն կը հետեւին Պելկրատի վերջին դէպքերուն եւ որոշ մտահոգութիւն կը յայտնեն։

Ֆրանքի օրինական կայունացումը

Կառավարութիւնը երէկ խորհրդարանին ներկայացուց ֆրանքի կայունացման օրինագիծը, որ այսօր վաւերացուելով վաղը առաւօտ սակարանի բացումէն առաջ պիտի հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ։ Անցեալ շաբաթ խորհրդարանական յանձնաժողովներու նախագահներու ընտրութեանց առթիւ, այնպէս թուեցաւ որ դահլիճին դիրքը խախտած է եւ սակարանը զգալի անկումներ կրեց։ Սակայն առջի օր Փուանքարէ հինգ ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը յաղթեց բոլոր հակառակորդները եւ վերահաստատեց դահլիճին վարկը։

.— Ահա մեր գործը, ըսաւ Փուանքարէ, ֆրանքը 250 ֆրանքէն 125ի իջեցուցինք. կարճ պայմանաժամով ներքին պարտքերը 42 միլիառէն իջած է 18 միլիառի. արտաքին երերուն պարտքերը ամբողջովին վճարուած են, իսկ ներքինները 94 միլիառէն իջած են 75 միլիառի. վերջին փոխառութիւնը 10 միլիառէն աւելի նոր դրամ տուաւ պետական գանձին, որ այսպէսով կրցաւ վճարել Պանք տը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՏԿԱՐ ԳԼՈՒԽԻՆ ԳԻՒՏԵՐԸ

Վահան Թէքէեանին հարցուցեր են օր մը.

— *Ո՞րն է տկար կողմդ։*

«— Ֆիզիքապէս՝ գլուխս եւ կուրծքս, յաճախ ենթակայ հարբուխի. բարոյապէս՝ դարձեալ գլուխս եւ կուրծքս, աւա՜ղ . . .» (Տե՛ս Անցած Օրեր, էջ 122)։

Ամէն մարդ ալ տկար կողմ մը ունի։

Նոյնիսկ Յիսուս երբեմն զերծ չէր մարդկային այս թերութենէն.

— *Հոգիս յօժար է, բայց մարմինս տկար։*

Սակայն երբ գլուխը բարոյական տկարութեան ենթակայ է, խնդիրը կը տարբերի։

Եւ աւելի ծանրակշիռ համեմատ կը ստանայ, երբ այդ գլուխը կոչուած է վարելու կուսակցութիւն մը, ու մանաւանդ անոր պաշտօնաթերթը։

Այս անպատեհութեան արդիւնքները տեսնուեցան վերջերս։

Տկար գլուխով բանաստեղծը, ռամկավար կուսակցութեան քսանամեակին առթիւ գործ մը տեսնելու համար, ելաւ ու առաջարկեց լուծել Դաշնակցութիւնը։

— *Եթէ լեռը ինծի չգայ, ես լերան կ'երթամ,* ըսած է Մուհամմէտ։

— *Եթէ ռամկավար կուսակցութիւնը չկրցաւ լուծել Դաշնակցութիւնը — բան մը՝ որուն համար միայն կազմուած էր — թո՛ղ Դաշնակցութիւնը ինքը լուծուի,* կը տրամաբանէ տկար գլուխը։

Օր մը Հայաստանի անկախութեան տօնին առթիւ կը գրէ.

— *«Մենք տօնած ենք եւ կը տօնենք Մայիս 28ը»* (Արեւ, 29 *Մայիս*)։

Ուրիշ օր մը խօսելով եռագոյնին վրայ, կ'ըսէ.

«. . . Դրօշակը ծնաւ դիպուածին մէջ ու անհետացաւ արկածին խորը...։ (Արեւ, 23 *Մայիս*)։

Երբեմն ալ, եթէ խելքը փչէ, դաշնակցութեան գովքը կը հիւսէ։

Աշխարհի միւս մասերուն մէջ ապրող ռամկավարները խուճապի մատնուած են այս ափեղցփեղ խօսքերուն համար։

Մի՛ իրար անցնիք, տիրացուներ, տկար գլուխէն տրամաբանական բան կարելի չէ ակնկալել, աւա՜ղ...

ՀՐԱՆՏ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ հիւանդութեան առթիւ, համակրանքի հեռագիրներ ուղղած են, յառաջի *միջոցաւ, Հ. Յ. Դ. Կարտանի կոմիտէն, Տէտինի «Վրէժ» խումբը, Տէտինի Վասպուրականցիներու կողմէ՝ Շահպազեան, Իշխան Ամատունի (Սէն Միշէլ-ան-Օռժ), Քէշիշեան ընտանիք (Կարտան)։ Բոլորն ալ կը մաղթեն արագ ապաքինում, «մեծ հայրենասէրին եւ հայկական տառապանքի երգիչին»։*

ԿԱԼԱՑԻ (Ռումանիա) ոստիկանութիւնը երեւան հանեց ընդարձակ կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր մասնաւորաբար համայնավարութիւնը ներմուծել բանակէն ներս։ Գըլխաւոր վարիչները ձերբակալուեցան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական վարիչ Հէրման Միւլլէր դեռ չյաջողեցաւ կազմել դահլիճը։ Զանազան կուսակցութեանց հետ բանակցութիւնները կը շարունակէ։

ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏ

Հատուած մը՝ հեղինակին նոր գիրքէն, «Կարօտ Հայրենի»

Այրարատեան դա՛շտ, երեսուն դարերի
Անբիծ խանձարուր իմ արդար ցեղի.
Հուր մտածումներիս ոսկէ օրօրան,
Մի բարի Աստծու դու շքեղ անուրջ.
Ահա վերստին պատկերդ իմ հոգում,
Որպէս մայրական հէքեաթ լուսաշող.
Օտար, անհրապոյր հորիզոնների տակ
Նորէն մարգերիդ բոյրն եմ երազում,
Շինականներիդ հեւքը քրտինքոտ,
Եզն ու գոմշուկիդ փնչոցը հզօր,
Լոյս աղջիկներիդ երգը զնգան,
Անթիւ հաւքերիդ կանչն առաւօտեան.
Եւ ահա վերստին իմ տրտում հոգում
Երգիդ ու գովքիդ հրդեհն է եռում,
Շաչիւնը հովերիդ, Թրթիռը զեփիւռիդ,
Եւ քո ձեւերիդ ծփանքը դիւթիչ,
Զանգակներիդ ղօղանջը անհուն,
Լուռ գիշերներիդ յօրանջը բեղուն
Եւ արշալոյսերիդ ծնունդը վեհափառ.

* * *

Այրարատեան դաշտ, դիւթական պարտէզ Հայոց աշխարհի,
Եւ պարտիզպանն՝ մի ծերուկ Աստուած.
Արեւելքից Մասիսն է ցցուած՝
Անքուն պահապան Հայոց պարտիզին.
Հարաւ - արեւմուտքից Պարը հայկական,
Մասիսի տեսքից խրտնած կարաւան՝
Ժայռերի ծփանքով ալիք առ ալիք
Թափ առած վազում են իրար հրելով,
Շիրակայ դաշտի շուրջն են բոլորում,
Արագածի ոտքին դադար են առնում,
Քրտնաթոր ճակատը հովերին տուած:
Եւ Արագածը, իր լայն թիկունքով
Հայոց պարտէզն է պահում հիւսիսից
Եւ իր կողերին հազար գիւղ ու շէն
Մեղր ու կաթ ծծում մանուկների պէս:
Եւ Մասսի ոտքից մինչեւ Արագած
Ձգւում է հրաշագեղ դաշտն Այրարատեան
Որպէս երփներանգ բեհեզ ծաւալուն,
Որպէս մի աղօթք երկնքի առջեւ
Հին հին օրերի հովուերգութիւն:
Եւ Հայոց աշխարհի զոյգ հսկաները
Իրար են նայում դարաւոր խանդով
Թէ ո՞վ է տէրը պերճ Այրարատի.
Ու գեղեցկուհին ժպտում է երկսին,
Կուրծքը բաց անում արեւի գգուանքին:

* * *

Այրարատեան դաշտ, բնութեան տաճար,
Մէկ սիւնը՝ Մասիս, միւսն՝ Արագած.
Երկինքը՝ կամար, արեւը՝ կանթեղ.
Բուրվառը՝ ծաղկանց բոյրը երկնային,
Թռչնոց երգերը, անլուռ մեղեդի,
Եւ միակ քուրմը՝ ժողովուրդն հայոց.
Մի անհուն տաճար, ուր մեր հայրերը
Արցունք ու ժպիտ իրար խառնելով
Մերթ տրտմութեան սաղմոսներ ասին,
Ու մերթ խնդութեան օրհներգ հիւսեցին:
Այստեղ են խոկում սփինքսների պէս՝
Մեր արքայանիստ ոստանները սէգ,
Մեծ փառքի հէքեաթ տրտում Արմաւիր,
«Որպէս բիբական» շէկ Երուանդակերտ,
Եւ վաղարշապատը՝ Աստծու կայան,
Ըմբոստ Արտաշատ, եղբայրը Դուինն,
Եւ Անի՛ն, Անի՛ն, մահացու խոցուած՝
Հազար տարի է մեռնում է կանգուն,
Քար բազուկները երկինք կարկառած՝
Օրհասի ցաւից Աստուածը խեղդելու,
Հայոց աշխարհի պարտուած հսկաներ,
Դարերի դաժան խորհրդի վրայ
Իրենց կնճռոտ ճակատը կախած՝
Մեր հին փառքերի աճիւնն են պահում:
Եւ ամէն անգամ,
Երբ անապատի գորշ խաժամուժը
Արիւնի մրրկով մեր հողն է կոխում,
Քնած հսկաները դողում են ցասումով
Եւ մի ցաւագին, մի ահեղ տնքոց՝
Ողջ Այրարատեան դաշտն է ալեկոծում
Հայոց աշխարհի հին վէրքն է եռում:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԵՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՅԵՐ

Բարոյական հարցերու վերլուծման մէջ, կարելի չէ միշտ եզրակացութիւն մը հիմնել վիճակագրութիւններու վրայ: Հոն ուր տեւական ու կանոնաւոր պրպտումներու արձանագրութիւնը կը պակսի, դիտողին տրուած է առաւելապէս մեկնիլ տպաւորութիւններու յաճախակի կրկնումէն, որոնք իրեն կը բերեն հաստատ երեւոյթի մը փաստն ու համոզումը:

Այսպէս է որ մենք մեզի թոյլ կուտանք ըսել թէ՝ եթէ կարելի ըլլար հանել հայ բարոյականութեան միջինը ու զայն բաղդատել օտար ազգերու միջինին հետ, անհամեմատ բարձր պիտի գտնէինք նախապատերազմեան Հայութիւնը:

Հո՛ն, ազգային ամփոփ միջավայրի մէջ, ինքնաբերաբար կը ծնէր բարոյականի փոխադարձ հակակշիռ մը, որ կարգ մը ուրիշ ազդեցութիւններու հետ, անհատը կը պարտաւորէր քալելու գծուած ճամբէն, և իր վարմունքը ձեւելու աւանդութիւններու չափին վրայ:

Դարաւոր ճամբէն շեղումը՝ եթէ ճարտար ճկումներով չպարտկուէր, որքա՛ն ալ գայթակղելի ըլլար՝ կը սահմանափակուէր աւանդապաշտ ժողովուրդի մը արհամարհանքով եւ եթէ չցնցէր իր հանրային կարեւորութեամբ, կ՚անցնէր գրեթէ աննշմար ու բարքերը աստիճանաբար կը յեղաշրջուէին մարդուն հետ, թօթափելով հետզհետէ ինչ որ չէր կրնար տոկալ նոր օրերու պահանջին:

Ընդհանուր մտայնութեան մէջ՝ ըմբռնումէ ըմբռնում, գրեթէ ոստում չկար ու հինէն շեղումը՝ անհատին ու հաւաքականութեան մէջ, եսերու ներքին պայքարէ մը յետոյ հասունցած, պատրաստ՝ կեանքի կոչուելու, փոփոխութեան անհրաժեշտ պէտք էր միայն, բարելաւում էր ու զարգացում:

Նոյնը չենք տեսներ այսօր:

* * *

Եւրոպան՝ կրնանք ըսել թէ նոր վար ձգեց զէնքերը: Բայց քաղաքական ու տնտեսական պայմանները կը նպաստեն, որ ժողովուրդները դեռ ապրին զինուորական շրջանէն մնացորդ հպարտութեան մը եւ զգայնութեան մը մէջ:

Ընդհանուր պատերազմը, իր բացառիկ ահաւորութեամբ եւ իր միջոցներուն կատարելութեանը չափով, զինուորին պարտադրեց կարելի վայրագութիւնը եւ նախնական բնազդներու վերադարձին շուրջ հիւսեց արդարացումներու ցանց մը, որուն տակ, Եւրոպացի նախկին պատերազմիկը դեռ կ՚ախորժի տապլտկիլ:

Ան կը վերադառնայ ճգնաժամային պայքարէ մը, ուր իրեն պարտադրուեցաւ իր մէջ խեղդել դարերու ազնուացման ճիգը, քակել սանձերը ճնշուած, բայց ո՛չ ջնջուած հոգեկան կոպիտ համբոյթներուն, սպաննելու եւ քանդելու հաճոյքին հետ, ան ճանչցաւ նաեւ արգիլուած ախորժակներու դիւրին ու անպատիժ գոհացումը. սորվեցաւ հեգնել ու տարրալուծել բարոյական հին արժէքները իբր պատերազմիկ՝ ըստ իր գրկանքի սաստկութեան, որուն հանդուրժեց հիւանդագին խանդավառութեամբ:

Քաղաքակիրթ Եւրոպան երբ խաղաղութեան կեանքին վերադարձաւ յոգնասպառ եւ անարիւն, բայց վայելքի բուռն կարօտով, խրամներու մէջ ձգեր էր յարգանքը օրէնքին, բարոյական կարգին ու աւանդութեան:

Նախապատերազմեան բարոյականը իր կիրարկումի միջոցներուն հետ ունէր նաեւ իր վերջին, միակ նպատակը, որ ինծի այնպէս կը նպաստէր անհատին մէջ զսպելու «անբարոյական» յոռի ձգտումները:

Այսօրուան բարոյականը առաւելապէս եսամպաշտ է եւ իբր նպատակ կը հետապնդէ շօշափելին, անմիջականը, ապրելու առաւելագոյն վայելքը:

Պատերազմէ դարձին, Եւրոպացին իր սանձարձակ ախորժակներուն տրամադրութիւնն էր որ մտցուց տունէն ներս, քաղաքին մէջ ու զայն տարաւ մինչեւ հանրային սպասարկութիւններու ծոցը, կառավարական նստարաններու վրայ:

Այս հոգին է որ, — չափազանց զրկանքէ յետոյ՝ առաւելագոյն վայելքի որոնումը եւ անոր արագ ստացումը, — թուլացուց բարոյական խստութիւնը ու կը բացատրէ հանրային սպասարկութիւններու եւ նոյն իսկ բարեգործական հաստատութիւններու մէջ զեղծումներու, ինչպէս նաեւ անհատական կեանքի մէջ խարդախութիւններու, գողութիւններու եւ ոճիրներու թիւին անհամեմատ յաւելումը, մանաւանդ բարքերու ծայրայեղ դիւրութիւն մը, ցոփութեան ծաւալումով: Բայց, եւրոպական արդի հոգիին ընդհանուր գիծը դժգոհութիւն մըն է որ հետզհետէ կը ջանայ գտնել իր տարրերը, բնորոշուիլ ու բանաձեւուիլ: Հին կարգերու ուժեղ պահապաններու կողքին, ան ունի նաեւ նոր օրուան տեսաբաններու հոյակապ հոյլ մը, իր հաւասարակշռութիւնը գտնելու համար դէպի ետ վերադարձի մը մէջ, կամ ներքին յեղաշրջումէ մը անդին:

Այսօրուան վիճակը՝ տատանումն է:

* * *

Հայը պատերազմի պահուն կրեց աքսորի, իսկ հիմա կը կրէ անկայուն կեանքի մը նիւթական ու բարոյական բոլոր հետեւանքները:

Զգտնուեցաւ սակայն մէկը, որ լրջօրէն պրպտէր երկար աքսորի մը բարոյական ու հոգեկան անդրադարձումները: Բոլորս մէկ բերան, վայեցինք թիւի ու նիւթի կորուստը: Գրողներ ըրին ինչ որ պէտք էր հալածանքը վիպականացնելու եւ փնտռուած բառերու կոյտի մը տակ՝ խեղդելու համար հոգեկան տեղատուութեան մը ամբողջ ողբերգութիւնը: Իսկ պատահական յօդուածագիրներ՝ անձնական ապրումներու եղերականութիւնը հրամցուցին կցկտուր պատմուածքներու մէջ, տառապանքին շնորհելով մարտիրոսութեան լուսապսակը: Օտարեան միայն երգիծացուց քանի մը տիպարներ, տալով անկումի փաստէն մասնիկ մը: Խորը սակայն դեռ չպեղուեցաւ:

Գիտենք միայն թէ՛ Հայը աքսորէն դուրս եկաւ հիւծասպառ ու բարոյապէս խախտած: Վերադարձող աքսորականներու մէջ, մենք տեսանք դժոխային ապականութեան մը ծլարձակումը: Բարձր դասու պատկանող կամ իբր թէ մտաւորական կոչուած անձեր իսկ, պահ մը մեզ ապշեցուցին իրենց չնաշխարհիկ ոճրագործութիւններով:

Գիտենք նաեւ թէ՝ մասնաւորաբար Թուրքիոյ համար, պատերազմը նշանակեց կախակայումը ամէն օրէնքի, ամէն բարոյականի ու խղճմտանքի: Խառնակ ու անկայուն կարգ մը՝ բոլորովին խանգարուած. օրէնքը աննշմար մէկդի քաշուած՝ տեղ տալու համար սանձարձակ բռնութեան, ու կեանքը՝ կախուած վայրագ քմահաճոյքներէ, Հայուն բնաջնջումը՝ ընդունուած նախնական խուժանէ մը, իբր անհրաժեշտութիւն թուրք ինքնապաշտպանման:

Եւ այս կացութեան հանդէպ ու տրուած պայմաններու մէջ, բնական է թէ Հայը պիտի յայտնուէր ո՛չ թէ հաւասարէ հաւասար կենսական պայքարի սաստկութեամբ, այլ ուղեկորոյս տկարի կենդանական ճկունութեամբ, բնածին խորամանկութեան մը հնարքներով:

Ապրելու կարօտը որ տեսնուող մահուան հանդէպ իսկ, կ՚եբեւ չի մարիր մարդուն մէջ, Հայուն մէջ պիտի լեցնէր անհատական ու հաւաքական բարոյականի ամէն թելադրութիւն ու զայն նետէր ապրելու լոկ մարմնական ձգտումի մը ճանկերուն տակ:

Աքսորի ճամբուն վրայ, զաւակներու լքումը մայրերու կողմէ, աւանդական բոլոր սրբութիւններու եւ բարոյական արժէքներու դրժումը, եւ մարդկային փոխադարձ կապերու խզումը աքսորական կարաւաններու մէջ, այս կերպով միայն կարելի կ՚ըլլայ բացատրել:

Բասմ դարերու քաղաքակիրթ քրիստոնեան էր, որ իր ապրելու յամառութեամբ կը յանձնուէր նախապատմական պայմաններու, սաստկացած՝ դիւածին գիտակցութեան մը սաղրանքով:

Այս կացութիւնն էր անշուշտ որ աքսորական Հայուն մէջ պիտի քանդէր հնաւանդ ըմբռնումներու, բարոյական ժառանգութիւններու շէնքը. մանաւանդ բոլոր տեսակներէն ճողոպրելու արտօրանքն էր, որ անոր պիտի պարտադրէր ուրացումը բոլոր «անհրաժեշտ նախապաշարում»ներուն, խզումը՝ կարգ մը «նուիրական» կապերու եւ հի՜ւ ի հեւ ապրելու ձգտումը՝ անոր մէջ պիտի պոռթկար բնազդական կոպտութեամբ, երբեմն այլամերժ տրամաբանութեամբ ու բախումով իսկ:

Այս վիճակին տեւողութեան չափով նաեւ, անոր հետեւանքները արմատացան հայ հոգիին մէջ, որ բնականոն կեանքին վերադարձաւ եթէ ոչ բոլորովին պարպուած ամէն սրբութենէ եւ բարոյական ըմբռնումէ, գոնէ անոնց հանդէպ կասկածոտ նայուածքով:

Ի հարկէ, փրկութեան ուրախութիւնը, նաեւ տեւական խաղաղութեան մը յոյսերը ու մանաւանդ, հայ ինքնուրոյն կեանքի եւ միջավայրի խանդավառութիւնը չափով մը սահմանափակեցին ապականութեան զարգացումը եւ անոր սանձարձակ մուտքը ազատ կեանքի մէջ:

Վերադարձող ու հաստատուող Հայութիւնը պահ մը նորէն սկսաւ իրարմէ պահանջել անհատական վարմունքի, ընտանեկան եւ համայնական բարոյականի հին ըմբռնումները:

Բայց այդ՝ ինքնամփոփման, սրբագրութեան կարճ պահ մը եղաւ: Վերադարթնումի իր ճիգերուն համար, անհրաժեշտ ժամանակն ու հանդարտութիւնը պակսեցան անոր: Եւ անապատներէն մինչեւ Փարիզ... եւ այլուր, կրնանք ըսել թէ՝ շունչ առնելու առեն իսկ չունեցաւ, կազդուրուելու, հանգչելու համար. երկար ճամբու մը յաջորդական հանգրուաններուն գոնէ աչքով... վարժուելու համար:

Եւ այսօր, իբր գաղթական՝ քաղաքակիրթ ոստաններու մէջ կորսուած ու շփոթ կամ մեկուսացած հեռաւոր գիւղերու մէկ անկիւնը կ՚ապրի բարքերու եւ ըմբռնումներու անիշխանութեան մը մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

Ուրբաթ օր հրատարակած էինք Ժան Շամի Թըթայցին ուսումնասիրութեան մէկ մասը: Ստորեւ կուտանք շարունակութիւնը:

ԽՄԲ.

Իտալիա միեւնոյն ճիգերը կը թափէ, ուղղակի, բարոյական եւ հոգեկան գերակշռութիւն մը բանեցնելու համար արեւելեան ժողովուրդներուն վրայ: Այստեղ Իտալիոյ գործունէութիւնը ուղղակի կը շօշափէ այն ազդեցութիւնները զորս Ֆրանսա ստացած է դարերէ ի վեր, Արեւելքի մէջ: Բայց այստեղ ալ համաշխարհային տագնապը փոխեր է ստացուած կացութեանց հիմքերը: Մինչեւ օսմանեան կայսրութեան անկումը, Ֆրանսա ստանձնած էր խնամակալութիւնը միջազգային կաթոլիկ միաբանութեանց, ինչպէս եւ պաշտպանութիւնը կաթոլիկ բայաններու, որոնք սուլթանին հպատակներն էին. ուրիշ խօսքով՝ Արեւելքի լատինները:

Արդ, Ֆրանսայի այս առանձնաշնորհեալ դիրքը անհետացաւ, իբրեւ արդիւնք Մեծ Պատերազմին յաջորդող դէպքերու: Լօզանի դաշնագիրը վերջ դրաւ «ֆրանսական ազգին թեւարկութեան» Արեւելքի մէջ: Միեւնոյն առեն, 1918ին Արեւելքի մէջ հաստատուած քաղաքական օրէնքներ խաւարեցուցին շատ մը դարաւոր աւանդութիւններ, որոնք կապ ունէին Ֆրանսայի զանազան առանձնաշնորհներուն հետ: Ծանօթ է «ծխական պատիւներ» կոչուած հարցին լուծումը Պոլսոյ մէջ: Ծանօթ է նաեւ թէ Անգլիա միեւնոյն հարցին առթիւ ինչ դիրք բռնեց Պաղեստինի մէջ:

Արդ, քանի մը տարիէ ի վեր, Իտալիա յամր այլ հետեւողական գործունէութեամբ, կը ջանայ դառնալ հռոմէական եկեղեցիին պաշտպանը եւ լատինականութեան ախոյեանը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Արդէն, իր վրայ առած է Երուսաղէմի կաթոլիկ աւանդութիւնները պաշտպանելու հոգը: Ա՛ն է որ ամէնէն աւելի ներգործութեամբ կը պաշտպանէ կաթոլիկ քահանաներուն առանձնաշնորհները՝ փոխերուն դէմ (ռուս, յոյն եւլն.): Չեն մոռցուած այն հանդիսաւոր զոյգերը որ եղան Իտալիոյ գահաժառանգին Երուսաղէմ այցելութեան առթիւ: Իտալական մամուլը այս առթիւ խօսեցաւ նոյն իսկ կարգ մը անփոխանցելի իրաւունքներու մասին: Եւ «Տրիբունա» եզրակացուց. «Իբրեւ գերազանցապէս կաթոլիկ ազգ, Իտալիան, յիշելով առնին իր հին հանրապետութեանց կողմէ Ս. Տեղեաց մէջ կատարուած խնամակալութիւնը, պէտք է Պաղեստինի մէջ գործէ իբրեւ մեծ պետութիւն մը»:

Նոյնքան զգալի է Իտալիոյ մտաւոր ազդեցութիւնը: Անշուշտ, Ֆրանսա տակաւին անվիճելի գերակշռութիւն մը կը վայելէ այս գետնին վրայ: Ամբողջ միջերկրականեան Մերձաւոր Արեւելքի, Գահիրէէն Սոֆիա, ֆրանսերէն կը խօսի: Բայց արդէն, մեր մշակոյթին եզակի դիրքը աշխարհի այս մասին մէջ այլ եւս այն չէ ինչ որ էր առաջ: Մենք այլ եւս միակ մրցակիցները չենք: Ամէն ցեղ, ամէն ազգ այժմ կ՚աշխատի ազգային հաստատութիւններ ունենալ այնտեղ: Եւ այս ազդեցութեան պայքարին մէջ, Իտալիա օրէ օր աւելի լուրջ մրցակցութիւն մը կը կատարէ իր «Արեւելքի համար գործերով» եւ իր «Դանթէ Ալիկիէրի»ներով»: Մինչ որ, Մուսոլինին յայտարարած էր ծերակոյտին մէջ. «Իտալական մշակոյթին տարածումը արտասահ

ՊԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ԲՈՊԻԿ ՈՏՔԵՐ

Ես սեւմազերունիմ՝ կոնակս ի վար, ու պզտիկ, կլոր գդակ մը: Իմ շապիկս սպիտակ բուրդէ է: Իմ համարձակավարժ սրունքներս կը թխափայլին արեւին մէջ:

Ես եթէ քաղաք բնակէի, կ՚ունենայի ոսկեզարդ ակնեղէն, ոսկեհիւս շապիկներ եւ արծաթազօծ մուճակներ...: Ես իմ մերկ ոտքերս կը դիտեմ իրենց փոշեղէն մուճակներուն մէջ:

Սօֆի՛, հոս եկուր, խե՛ղճ աղջնակ, շալկէ ու տար զիս մինչեւ աղբիւրները, լուա՛ իմ ոտքերս քու ձեռքերուդ մէջ ու ձիթապտուղներ քամէ մանիշակներուն հետ՝ զանոնք խնկոծանելու համար ծաղիկներուն վրայ:

Դուն այսօր պիտի իմ ստրուկս ըլլաս, իմ ետեւէս գաս ու սպասարկես ինծի, երեկոյեան, իմ պարտէզէս, ես քեզի քու մօրդ համար ոսպեր պիտի տամ:

ԱՌԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ

Որո՞ւն համար, այժմ, ես պիտի իմ շրթունքներս սնգուրեմ: Ես իմ եղունգներս որո՞ւն համար պիտի փայլեցնեմ: Որո՞ւն համար վարսերս խնկոծեմ:

Որո՞ւն համար իմ ստինքներս կարմրափոշուին, եթէ անոնք այլեւս զինք հրապուրելու համար չեն: Որո՞ւն համար այլեւս ես իմ թեւերս կաթնաջրեմ, եթէ անոնք զինք երբեք չպիտի գրկեն:

Ի՞նչպէս կրնայի քնանալ ես, ի՞նչպէս կրնայի մինակս պառկիլ: Այս գիշեր իմ ձեռքս, ամբողջ անկողնիս մէջ, չգտաւ իր տաք ձեռքը:

Այլեւս, չեմ համարձակիր մտնել այդ ահազդեցիկօրէն պարապ սենեակին մէջ: Ես կը վախնամ դուռը հրելու: Ես, նոյնիսկ չեմ յանդգնիր աչքերս բանալ:

Pierre LOUYS

Թարգմ. Ուխտաւոր

ԵՐԳԵՐ

Այս լոյս ու մութ
գիշերին
Ո՞վ ինձ այսպէս
կ՚աղօթէ...
Մինչ աչքերէս
Արցունքի շիթ
կը կաթէ...
Այս լոյս ու մութ
գիշերին
Ո՞վ ինձ արդեօք
կ՚աղօթէ...

Ե. Ն. Պէօրքճեան

ՊԱ՞Ր ԹԷ ԽԵՆԴՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ շաբաթ գրած էինք Նիւ-Եորքի մէջ կազմակերպուած պարի մեծ մրցումին մասին, որ կը տեւէր 11 օրէ ի վեր: Մասնակցող 300 զոյգերէն միայն 17 դեռ կը յամառէին, բայց հիւծասպառ, նուաղուն ու գերագրգիռ, գրեթէ կէս խենդ վիճակի մէջ: Պարուհիները անդադար կուլային կամ պատրանքներու կ՚ենթարկուէին: Մամուլը ի զուր բողոքեց խստօրէն: Պարը շարունակուեցաւ մինչեւ վերջ:

...ՅԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

89.— ՏԱՐՕՆԻ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐԷՆ

...ումթան եմ ցաներ վըր էնա դա-
րին,
...տռուած չտեսաւ էս տարուայ
տարին,
...դաւ մէկ շամամ ձամբեմ իմ
եարին,
...ամամ Թոռոմաւ, եարըս խռո-
վաւ:

...րի՛, եար արի՛, խռով մի մնար,
...րդուորիս մալը ինծ քեզ չի մնար:

...րին, հա, էրին, ոչխար վըր պէ-
րին,
...թեմ Թուխ մաքին տանիմ իմ
եարին,
...թեմ Թուխ մաքին տանիմ հո-
վիւին,
...վիւ խռովաւ, ոչխար մալուլաւ:

...րին, հա, էրին, ոչխար վըր պէ-
րին,
...ըւանք մը զարկին պրինտար
արին,
...պրիկ մը տարէք իմ նազլի
եարին,
...եղ դարման առնէ բերէ իմ եա-
րին:

...նու եմ տնկեր սատէ պիպառ է,
...անիմ իմ եարոջ, Թազա նուպար է.
...նու եմ տնկեր սատէ նարկիզ է,
...անիմ իմ եարոջ որ շատ ազիզ է:

...վու հաւք մը կար անունն էր
Արօր,
...իկն էր երկար սրտիկն սեւաւոր.
...պեմ մէջարըս երթամ հետն
էնոր,
...իմ դարդս գիտէ ու ես էլ
էնոր:

Հաւաքեց՝ *Լօրիս*

...անի մէջ, անշուշտ թափանցումի ...ական եւ ազդու միջոց մըն ...: Իսկ Հիւպատոս փետրացցի իր ...քին մէջ կը հաստատէ թէ ...Արեւելքի մէջ բարոյական եւ ...տեսական գերակշռութեան ...քարը միշտ առաջնորդուած ...մշակոյթի միջոցաւ»:

Ինչ որ ալ ըլլայ, կը տեսնենք ...Իտալիա սկսած է մտաւորական ...աւալման շարժում մը ստեղծել ...իջերկրականեան Արեւելքի մէջ: ...Եգիպտոսի, Պաղեստինի, Սուրիոյ, ...ուրքիոյ, Յունաստանի եւ Պուլ...արիոյ մէջ իտալական աշխարհիկ ...եւ կրօնական դպրոցները արագ ...ծաւալում ստացած են պատերազ...մէն ի վեր: Բայց առանձնապէս ...Եգիպտոսի մէջ է որ աչքի կը զարնէ ...մշակոյթի ծաւալման այս ճիգը: ...թանգարանով, իր հնագիտա...կան կաճառով, իր մայր եկեղե...ցիով, հիւանդանոցներով, դպրոց...ներով եւ յառաջիկայ համալսա...րանով որ պիտի ունենայ ճարտա...րագէտներու դասընթացք եւ ...իշկական ճիւղ — անակնկալ մրցակից մը Բոպըրթ Քոլէճի եւ Պէյրութի համալսարանին — Առաջիններու նախկին կղզին հետզհետէ կը դառնայ իտալական մշակոյթի, լոյսի փարոսն մը Մերձաւոր Արեւելքի համար: Եւ այս բոլորին վերջնական նպատակը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ վերահաստատել իտալականութեան աւանդութիւնը Արեւելքի մէջ: «Հռոգոսի մէջ կատարուած շինութիւնները, կը գրէր վերջերս «Ճոռնալէ տ'Իտալիա», կը կազմեն սկզբնաւորութիւնը մշակոյթի այն նոր քաղաքականութեան, զոր Իտալիա պիտի կազմակերպէ միջերկրականեան Արեւելքի մէջ»:

Հնազանդելով փաշիզմի զօրութեան կամքին, ինչպէս եւ իր 42 միլիոն բնակիչներուն կենսական պահանջներուն, Իտալիա, վերանորոգելով իր 15րդ եւ 16րդ դարու պատմութիւնը, նորէն ձեռք առած է Արեւելքի ճամբան: Արդէն, այդ ուղղութեամբ կը ցուցնէ դիւանագիտական, տնտեսական եւ մշակութային գործունէութիւն մը որ ճշմարտապէս շինարար ճիգ մը կ'ապացուցանէ: Ուշագրաւ հետեւողականութեամբ մը, Իտալիա Արեւելքի մէջ ամէն առթիւ կ'ապահովէ բոլոր հնարաւոր առաւելութիւնները: Ան ճկունութեամբ կը յարմարի Ասիոյ զարթօնքին շնորհիւ ստեղծուած պայմաններուն: Եւ մանաւանդ, ան կրցած է ճարտարօրէն իր գործունէութեան տալ բնական եւ օրինաւոր ծաւալման խաղաղ հանգամանք մը: Ամէն պարագայի մէջ, Արեւելքի մէջ փաշիզմը այլ եւս չերեւար իբրեւ յարձակողական վարչաձեւ մը, պատրաստ՝ ամէն արկածախնդրութեան:

Եւ հիմակուընէ կարելի է ըսել թէ Իտալիա իրեն համար նոր ճակատագիր մը պատրաստած է աշխարհի այս մասին մէջ: Ան նուաճած է զօրաւոր դիրքեր զորս կ'ընդարձակէ օրէ օր: Կարելի չէ թեթեւօրէն նայիլ այս իրողութեան վրայ, աչքի առջեւ ունենալով անոր անդրադարձումը միջերկրականեան հարցի ամբողջութեան վրայ: Այս իրողութիւնը հինէն բոլորովին տարբեր կացութիւն մը կը ստեղծէ Արեւելքի մէջ: Ու վերջապէս, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ազդեցութեան շրջանակներուն մէջ, այս իրողութիւնը կը կազմէ նոր տարր մը, որ կրնայ կշիռ ունենալ այս միջոցին Հռոմի եւ Փարիզի միջեւ կատարուած խօսակցութիւններու ընթացքին, շարք մը խնդիրներու առթիւ, որոնք կապ ունին Միջերկրականի աւազանին հետ: Օրինակ՝ Թունուզի խնդիրը:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ հրատարակուած յօդուածէ մը քաղուածաբար կուտանք հետեւեալ հատուածը: Յօդուածագիրը քիւրտերու մասին կարգ մը տեղեկութիւններ տալէ յետոյ, պէտքը կը շեշտէ կուսակցական աւելի եռանդուն աշխատանք կատարելու քիւրտ ազգաբնակչութեան մէջ, եւ զանոնք տոգորելու համայնավար ոգիով:

Թոյլ է աղքատ գիւղացիներու մէջ կատարուող աշխատանքը: Անոնցմէ շատերը տարիներ շարունակ Միութեան մէջ գտնուելով հանդերձ, չեն գիտեր անոր նպատակն ու խնդիրները:

Նոյնպէս, Քրտուհիներու շրջանին մէջ: Իր կենցաղային պայմաններու բերումով, Քրտուհին ազատ կը զգայ ինքզինքը այրերու շրջանակին մէջ, եւ անոնց շրջանին մէջ կատարուող աշխատանքի թուլութիւնը պէտք է բացատրել հրահանգչուհիներու պակասով: Սակայն, քրտուհիներու մէջ 21 պատգամաւորուհիներ կան: Անոնք ժողովներ կը գումարեն, զրոյցներ կը կազմակերպեն առողջապահութեան եւ ուրիշ խնդիրներու շուրջ: Պէտք է մատնանշել, որ հին կենցաղի բարեփոխման խնդրին մէջ, մեծ աշխատանք կատարուած է, բաւական է յիշատակել որ «ղալիմի» աղջիկներ առնելու եւ վաճառելու, բազմակնութեան, անչափահասներու ամուսնութեան սովորութիւնները վերցած են:

Համայնավար երիտ. միութիւնը Քիւրտերուն մէջ կազմակերպուած է կուսակցական բջիջներէն առաջ. 1924ին կար միայն 3 բջիջ՝ 31 անդամով, իսկ այսօր, 11 բջիջ՝ 203 անդամով, կուսակցութեան մէջ մտած են միայն 3 հոգի, հերթական խնդիրներէն մէկը՝ հասունցած քիւրտ երիտասարդներուն կուսակցութեան մէջ ընդունիլն է:

Համայնավար երիտասարդներն իրենց տեղն ունին քրտական գիւղերու շինարարութեան մէջ: Անոնք պատի լրագիրներ կը հրատարակեն, երեկոյթներ և թերթերու բարձր ընթերցանութիւն կը կազմակերպեն:

Քիւրտ երիտասարդներու գլխաւոր թերութիւնն այն է, որ անոնք, գրեթէ բոլորը անասնապահ են եւ գիւղատնտեսութեան բոլորովին անծանօթ: Սկաուտական շարժումը հետզհետէ կը ծաւալի: Քրտական դպրոցներուն կից, կան սկաուտական խմբակներ, որոնց մէջ կը մտնեն գրեթէ բոլոր երեխաները:

Հակառակ մոլլաներու, շէյխերու և պէյերու յարուցած խոչընդոտներուն, սկաուտական շարժումը կոմունիստական դաստիարակութեան ուժեղ ազդակներէն մէկն է քրտական գիւղերուն մէջ: Ներկայիս կան 11 սկաուտական խումբեր, 450 անդամներով, որոնցմէ 16ը աղջիկ:»

Համագործակցութիւնը.—*Մինչեւ հիմա, Հայ Գիւղատնտեսական Համագործակցական Միութեան կեդրոնին շնորհիւ, կազմակերպուած են 55 մասնաճիւղեր, զանազան վայրերու մէջ, 16 Լենինականի մէջ, 12 Էջմիածին, 13 Երեւան, 3 Լոռի-Փամբակ, 4 Դիլիջան, 6 Դարալագեազ եւ մէկ Զանգեզուր:*

Միութիւնները մեծ մասով կազմուած են չքաւորներէ, որոնք իրենց պէտքերը կը գոհացնեն, շնորհիւ իրենց յատկացուած վարկերու: Անոնց տրամադրութեան տակ դրուած են 14 հողագործական մեքենաներ:

Դաշտային շրջաններու մէջ, այս միութիւնները կը զբաղին աւելի երկրագործական թանկարժէք արտադրութիւններով: Իսկ լեռնային շրջանները առայժմ կը գոհանան խոտի մշակումով:

Գրականութիւն.— *Թիֆլիսի մէջ, Երիտասարդ գրող մը, Սուրէն Ավճեան, կազմած է երկու ստուար հաւաքածոներ «Կամուրջ» անունով: Առաջին հատորին մէջ հաւաքած է Վրաց դասական եւ ժամանակակից գրողներէն ընտրուած կտորներու հայերէն թարգմանութիւնը: Իսկ երկրորդ հաւաքածոյին մէջ, վրացերէն թարգմանութիւնը՝ հայ գեղարուեստական գրականութեան լաւագոյն նմոյշներուն: Երկու հաւաքածոներն ալ, իւրաքանչիւրի հեղինակի լուսանկարին հետ, պիտի պարունակեն նաեւ կենսագրականները:*

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՀԱՆԵՆ ԸՆԿՂՄԱԾ ՆԱՒԵՐԸ

Զանազան թուականներու մէջ ընկղմած թրքական նաւերուն մասին, ազգային տնտեսութեան գործավարը տեղեկութիւններ ուզած էր ծովային առեւտրական տնօրէնէն: Մինչեւ հիմա հաւաքուած տեղեկութիւններու համաձայն, ընկղմած նաւերու թիւը աւելի մեծ է մանաւանդ Զոնկուլտաքի առջեւ, Սեւ ծովու եզերքները, Ոսկեղջիւրի եւ Տարտանէլի մէջ: Զոնկուլտաքի նաւահանգստին մէջ, Սեւ ծովու եզերքներուն մօտ եւ Ոսկեղջիւրի մէջ, աւելի, փոքր ու բեռնատար նաւեր ընկղմած են:

Ոսկեղջիւրի մէջ, նաւարանին առջեւ ընկղմած նաւերուն բեկորներէն զատ, հասկցուած է որ մեծ քանակութեամբ երկաթի կտորներ, շղթաներ եւ խարիսխներ կը գտնուին:

Այս բեկորները, ինչպէս նաեւ ընկղմած նաւերը հանելու գործը, պիտի յանձնուի ընկերութեան մը, որմէ յետոյ իբր երկաթեղէն ծախուելով, անոնց վաճառումէն գոյացած գումարը պիտի յատկացուի նաւատորմի պէտքերուն:

Տարտանէլի առջեւ ընկղմած նաւերը հանելու գործը, ասկից առաջ յանձնուած էր Սէրա եղբայրներուն, որոնց թափած ջանքերուն շնորհիւ, կարելի եղած է նաւերուն մեծ մասը հանել, իսկ մնացած բեկորներուն համար պրպտումներ կը կատարուին:

Ծովային առեւտուրի տնօրէնութիւնը պիտի պատրաստէ ընկղմած նաւերու մանրամասն ցուցակը, հաղորդելու համար ազգային տնտեսութեան գործավարին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՒՐԱԼՈՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ.— *Տիկին Ժէրմէն Լըվիլէն 62 տարու է, կորաքամակ անօք, աղքատ, կ'ապրի հազար զրկանքով, բայց մեռնելու ո՛չ տրամադրութիւն ունի, ո՛չ ալ միտք: Եւ իր կեանքը քաշքշելու համար, թէեւ ոչ արհեստ ունի, ոչ ալ աշխատելու կարողութիւն, բայց կը յաջողի իր հացը թռցնել, շնորհիւ մուրալու իր գիտութեան: Կ'երթայ, կը կանգնի բանուկ կամուրջի մը անկիւնը: Ցուրտ պէս կ'անիծէ կեանքը, կը վայէ իր դժբախտութիւնը, կը հեծկլտայ, կուլայ եւ երբ տեսնէ որ անցորդները անփոյթ ու անտարբեր՝ կը շարունակեն քալել, առանց ձեռքերնին իրենց գրպանը տանելու, կը դիմէ գերագոյն միջոցին, զանոնք գութի հրաւիրելու համար,—կ'ելլէ կամուրջին բազրիքին վրայ ու կը փորձէ գետը նետուիլ:*

Ու միշտ կը գտնուի մէկը, որ զայն կեանքին կապելու համար, քանի մը մխիթարական խօսքերէ յետոյ, շերտ մը հացի դրամ կը սահեցնէ անոր տոպրակին մէջ:

Այս տեսարանը՝ օրականքանի մը անգամ կը կրկնուէր. դժբախտաբար սակայն, անողոք ոստիկանութիւնը վերջ տուաւ Տիկին Ժէրմէնի այս ողբերգական խաղարկութեան ու զայն ձերբակալելով, տարաւ բանտ, իբր քանի մը անգամներ դատապարտուած եւ օրէնքի դէմ անհնազանդ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի երաժշտանոցի *ամառ*ոյի մրցումներուն կը մասնակցէին 15 հոգի: Ասոնց մէջէն առաջին մրցանակ ստացաւ Պ. Գէորգ Սինանեան, որդի Պ. Անտոն Սինանեանի: Մեր երիտասարդ հայրենակիցը 40 մրցորդներու մէջ առաջին հանդիսացած եւ շքադրամ ստացած է նաեւ solfègeի մէջ:

«ԵՕԹԸ ԵՐԳԻՉՆԵՐԸ»

Սան Փաւլօ (Պրազիլիա) հրատարակուող O Combate (*Ճակատամարտ*) *թերթը իր Մայիս 5ի թիւին մէջ հրատարակած է Ռուբէն Զարդարեանի* Եօթը երգիչները, *թարգմանութեամբ Պ. Պետրոս Բէշչէճեանի:*

⁂ *Ամերիկեան* «The Golden Book» *ամսագիրն ալ, որ հատընտիր կտորներ կը թարգմանէ միջազգային գրականութենէն, հրատարակած է Ա. Ահարոնեանի «Խայը»:*

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

Թիւ 11—12 (1927 Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր), Յոբելեանական բացառիկ թիւ, հրատարակութեան քառասնամեակին առթիւ 372 էջ: Կը պարունակէ պատմական, աշխարհագրական հայագիտական, բանասիրական եւ մատենագրական բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ եւրոպացի հայագէտներու ստորագրութեամբ, ֆրանսերէն, իտալերէն եւ մանաւանդ գերմաներէն: Յօդուածներ ունին հետեւեալ օտար հայագէտները.—

Պրոֆ. Ֆրէդ. Մակլէր, Դոկտ. Սեբաստ. Եւրինգէր, Դոկտ. Ֆր. Հերկլոց, Դոկտ. Բեն. Կրաֆտ, Ֆր. Յորեյլ, Դոկտ. Ալ. Ծանոլլի, Դոկտ. Վ. Ֆ. Բիւխնէր, Պրոֆ. Յ. Միլտերմանս, Իգ. Ռուքէր, Պրոֆ. Յ. Լերոն, Պ. Պետերս, Ժ. Սիմոն, Պրոֆ. Ուպ. Ֆալդատի, Դոկտ. Կ. Ռոթ, Պրոֆ. Կարստ, Դոկտ. Ռ. Բլայխշտայներ, Պրոֆ. Ա. Մեյէ, Է. Բենվենիստ, Պրոֆ. Է. Լիդզէն, Պրոֆ. Լուի Մարիէս, Պրոֆ. Ֆր. Կրելից-Կրայֆէնհորստ, Դոկտ. Հ. Շէօլդ, Պրոֆ. Լեման-Հաուպտ, Դոկտ. Վ. Բելք, Պրոֆ. Ս. Վեբեր, Պրոֆ. Յ. Մարկվարտ, Դոկտ. Ֆասմէր, Դոկտ. Կ. Մլակէր, Պրոֆ. Ժ. Լօրան, Պրոֆ. Ն. Եորկա, Պրոֆ. Մաքս (իշխան Սաքսոնիայի), Պրոֆ. Ա. Պաումշտարկ, Ա. Մերկ և Դոկտ. Յ. Շվիգէր:

ԽՕՍՈՒՆ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐ

Խօսուն շարժապատկերը հետզհետէ կը ծաւալի Ամերիկայի մէջ, այնքա՛ն որ, սինէմայի ամերիկեան ընկերութիւն մը ստիպուեցաւ արտասանութեան եւ առոգանութեան ուսուցիչ մը վարձել, իր արուեստագէտներուն համար: Խօսուն շարժապատկերի զարգացումով, թատրոնն է որ կը վնասուի, որովհետեւ, նոյն իսկ համբաւաւոր դերասաններ, շլացած սինէմայի ընկերութիւններուն բարձր թոշակէն, կը լքեն բեմը:

Շատ չանցած, կենդանի լեզուներու ուսուցիչներ՝ արուեստագէտներուն պիտի սորվեցնեն, իրենց արտասանելիք խօսքը անգլիերէն, գերմաներէն, իտալերէն, ռուսերէն, չինարէն, եւն.: Եւ շնորհիւ այս միջոցին, խօսուն շարժապատկերը պիտի կրնայ պահել իր միջազգային նկարագիրը:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Դրացիներուն ընչասիրութենէն ...գէշ հարուածներէն վախնալով, ...իւքալայէ եւ Քալամպաքայէ ...րադարձին ինքզինքը կը բանա...տէր, իր զաւակներուն եւ կամ ...նոց ընկերներուն համար քիչ ...ը շաքարեղէն կամ մանր առար...կաներ բերելու, այդպէսով իր վեհանձնութեան համբաւը հաստա...տելու եւ ըսել տալու համար. «Ամէն ունեցածը ուրիշներուն ...տայ»:

Ագարակին հին տէրերուն ...ով, բաւական լաւ կը շահէր հօն, ...ով այս խորամանկութիւն, մեծ ...ան մը չէր արժեր: Իր ծածկա...ութեան բնազդը, ժառանգական ...: Թուրքերը երբ Թեսալիոյ վրայ ...եցին, քրիստոնեաները ստիպուած ...ին խոյս տալու եւ իրենց այդ նպատակին կը հասնէին միայն փաշաներուն ճարպիկօրէն ընծայուած պարգեւներով, շքեղ «բէշքէշ»ներով, որովհետեւ «պախշիշ»ը ստորադասներուն նուէրն է միայն: Սոթիրիս կը փորձէր կրցածին չափ շատ մարդ շահագործել, թուրք ըլլա՞ն թէ քրիստոնեայ: Կը շահագործէր քիչ քիչ, ծանրօրէն, աղտոտ կերպով, ինչպէս շատ երկիրներու, մանաւանդ Արեւելքի մէջ, ուր քրիստոնեան ինքզինքը կը պահպանէ դրամի եւ կծծիութեան շնորհիւ: Սոթիրիս ագահութեան իր մտահոգութիւնները կը դնէր բնութեան ամէնէն խոր զգացումներուն մէջ իսկ:

Սոթիրիսի առաջին որդին էր պզտիկ Էմմանուէլը: Անմիջապէս, իր դժբախտ ընտանիքի հօր կացութիւնը շահագործել ուզեց. պէտք էր գիւղացիները համոզել թէ իր այդ միակ զաւակը սնուցանելու միջոցները կը պակսէին իրեն: Նոյն իսկ զոհողութեան մը ստիպեց ինքզինքը: Պզտիկը Բէլիօն լեռը բնակող ազգականի մը վստահեցաւ: Առաջին տարիները քիչ մը դրամ վճարեց ըսելով թէ Սթավրոս, իր ազգականը, Էմմանուէլը իր սպասաւորը ընելով, ապագային փոխարէնը ստացած պիտի ըլլար:

Շատ չանցած, Սոթիրիս իր այդ հաշւոյն համար մտնելը խածաւ: Էմմանուէլ ծնած էր Թեսալիոյ կցումէն երկու տարի առաջ: Թէեւ այդ կցումը երեք տարի քշքշուեցաւ:

Բայց վերջապէս, գէշ աղէկ, այդ կցումը տեղի ունեցաւ: Այն ատեն Թեսալիա կատաղի շահագործումի եւ շինութեան վայր մը եղաւ: Յոյները ամէն կողմէ կուգային, հարուստները հողեր ծախու կ'առնէին, ագարակներ կը կառուցանէին, եւ անսպառ հողը աշխատցնել կուտային: Լազարինա, այդ աղքատ գիւղը, միլիոնատէրի մը ձեռքը իյնալու բախտը ունեցաւ: Կալուածատիրոջ ազգականները եւ պաշտօնեաները հոն տեղաւորուեցան: Այս պարոնները շքեղազարդ տուն մը կառուցեր էին գիւղին խորը: Բարօրութիւնը, այդ կեդրոնէն գիւղին վրայ պարտ էր տարածուիլ ու ճառագայթել: Արդ, պէտք է որ յունական սովորութեան մը տեղեկանանք: Չկայ զաւակ մը որ կնքահայր չունենայ, եւ այդ կնքահայրութիւնը ոչ միայն ընտանիքներու մէջ ազգականական կապ մըն է, այլ նաեւ երբ հարուստէն աղքատին կուգայ, այս վերջինին համար անմիջական շահու աղբիւր մըն է, կնունքի սովորութեան համեմատ տրուած նուէրներուն պատճառաւ: Յաճախ ապահովուած եկամուտ մըն է. երբ շահագործուի, միշտ բարոյական պաշտպանութեան մը եւ ասիկա սանին համար մինչեւ վերջը կը տեւէ: Ոչ մէկ գիւղացի այդ շահու առիթը չէր փախցներ: Բոլորն ալ իրենց զաւակները կնքելու համար դղեակ կը տանէին, եւ Սոթիրիս այլ եւս զաւակ չունէր: Ահա ինչ որ կը բացատրէ Իրէնի եւ Քոսթիի իրարու ետեւէ աշխարհ գալու պարագան: Եւ երբ Իրէն տասներկու տարեկան եղաւ եւ Քոսթի տասը եւ ինքզինքնին պարտկելու տարիքին հասան, նոր բարիքներու համար նորածինի մը գալուստը անհրաժեշտ էր, եւ այդպէս էր որ փոխուստէն երկու տարի առաջ պզտիկ Ժանը աշխարհ եկաւ: Միշէլ Սոթիրիսի ընտանիքին կազմութիւնը ուրիշ գաղտնիք չունէր: Որով կարելի է հասկնալ թէ այսօրինակ մարդ մը կնոջ մը երբեք սէր չէ սորվեցուցած:

Այս ագահութիւնը նպատակ մը ունէ՞ր: Այո՛: Կցումէն վերջ, Սոթիրիս մէկ երկու անգամ Վոլօ գացեր էր: Քաղաքը կը ճանչնար: Ծովածոցի մը խորը, փայտէ տնակներու դէզ մը, ներկուած կարմիր, կապոյտ, կանանչ, բայց միշտ կեղտոտ, խեղճուկ փողոցներով, խճողուած իշապաններով, որոնք իրենց բեռնաւորուած կենդանիները կը քշեն, իւրաքանչիւր կողմէն կախուած կլոր, խոշոր կողովներով, փողոցը կը լեցնէին եւ քեզ կը հրմշտկէին, եւ կողերուդ կը զարնէին: Անոնց ճամբայ տալու համար խանութի մը պէտք էր կրթնիլ: Այս զուարճալիքները Սոթիրիսի հաճոյք չէին պատճառեր: Բախտ պէտք էր ունենալ, երբեմն գետնի ցցուած քարերուն վրայ չիյնալու համար, որ լեցուն էր աղտեղութիւններով, ստկուած թուզի կեղեւներով, գլորուած սեխերով, պարպուած ձմերուկի շերտերով, աւլուքներով, փտութիւնով, ոսկորներով. եւ բոկոտն տղաքներով որ կը վազէին, եւ շուներով, որոնք ճամբան կը գոցէին, փռուած գետինը. այդ բոլորին մէջտեղը, երբեմն ոռնալով ու սրունքներուդ խառնուելով:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

ֆրանսին իր ամբողջ պարտքը։ Պանք տը Ֆրանսի ունեցած ոսկիի պաշեստին եւ շրջաբերութեան հանած դրամատոմսերուն համեմատութիւնը միեւնոյնն է՝ պատերազմէ առաջուան վիճակին հետ բաղդատելով։ Եթէ 1927 Օգոստ. 7ի օրինագծով չարտօնէինք Պանք տը Ֆրանսը բոլոր ներկայացուած օտար դրամներն ու չէքերը գնել եւ փոխարէնը դրամատոմս հանել, դժուարաւ պիտի կրնայինք կասեցնել Ֆրանքի վրայ կատարուած շահադիտութիւնները։ Պանք տը Ֆրանսը ի վիճակի եղաւ այսպիսով Թումբ մը քաշել խաղադէտներուն առջեւ եւ ահա տարիուկէս է որ 125ի շուրջ փաստօրէն պահուած է ֆրանքի գինը։

Օրինական կայունացումը երկրի ելմտական կացութեան վրայ բացարձակապէս չպիտի ազդէ։ Մէկուկէս տարի ի վեր իրապէս գոյութիւն ունեցող վիճակ մը պիտի նուիրագործուի, ուրիշ ոչինչ։ Միակ բանը որ պիտի ցնդի, այդ ալ վերարժեւորման նուիրական բայց անիրականանալի երազն է։

Ի՞նչ կ'ըսէ Վենիզելոս

Աֆիոն-Գարահիսարի երեսփոխան Րուշէն Էշրէֆ պէյ Աթէնքի մէջ տեսակցած է Վ.Ենիզելոսի հետ, որ յայտարարած է.

— *«Կը կարծեմ թէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի բարձրագոյն շահերը կը մղեն մեզ ալ աւելի կապուելու իրարու։ Պատմական վէճերը այլ եւս վերջ գտած եւ մասամբ մեր, մասամբ ալ ձեր շնորհիւ հաշուեյարդարութեան ենթարկուած են։ Յետոյ՝ ոչ ոք դիտողութիւն ըրաւ, երբ վերջին անգամ ճառ մը խօսեցայ քաղաքական ակումբին մէջ Թուրքեւհելլէն նոր քաղաքականութեան մասին։ Առկախ խնդիրներն ալ պիտի լուծուին։ Եթէ պէտք ըլլայ, պիտի դիմուի իրաւարարութեան։ Ես գիտեմ թէ ձեր երկրին մէջ* Վ.Ենիզելոսը սատանայ է, *կ'ըսեն։ Եթէ շիտակը խօսիլ պէտք է, իսկապէս ժամանակին ատանկ բան մը եղայ, բայց ոչ իբր Թուրքիոյ թշնամի, այլ իբր ծառայ Յունաստանի։ Գիտեմ թէ՝ ձեր կառավարութիւնը այժմ ներքնապէս բոլոր կառավարութիւններէն զօրաւոր է։ Աւելցնեմ որ, երբ 1914ին իշխանութեան գլուխ անցայ, երկու հեռագիր ուղղեցի՝ մին Փաշիչի, որ հին բարեկամս եւ դաշնակիցս էր, միւսը թշնամիիս՝ Ըսմէթ փաշայի։ Այդ հեռագիրը պիտի գտնեմ և պիտի տամ ձեզ, եւ պիտի խնդրեմ որ հրատարակէք։ Հոն ամբողջ զգացումներս պիտի տեսնէք»։*

Եգիպտական դահլիճին տագնապը

Գահիրէէն կը հաղորդեն որ ազատական նախարարներու օրինակին հետեւելով, հրաժարեցաւ նաեւ դատական նախարարը։ Այս կերպով դահլիճին վիճակը տագնապալի դարձաւ։ Ջրոյց կը շրջի թէ հանրօգուտ շինութեանց նախարարն ալ պիտի հրաժարի։ Այդ պարագային վարչապետը պիտի ստիպուի դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել Թագաւորին։

Վաֆտ կուսակցութիւնը առջի գիշեր լսելէ յետոյ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի զեկոյցը կացութեան մասին, միաձայնութեամբ վստահութեան քուէ տուաւ։ Հակառակ բոլոր դիմումներուն, կարելի չեղաւ համոզել նախարար Կաֆար փաշա Վալին, որ ետ առնէ հրաժարականը։

Օգնութիւն բեւեռախոյզներուն

Իտալացի Մատտալէնայի եւ Փէնցոյի ջրօդանաւերը յաջողեցան դարձեալ պարէնաւորել զօր. Նոպիլէն եւ ընկերները։ Օդանաւորդները քանիցս շրջանը ըրին անոնց գտնուած տեղին եւ 6ուկէս ժամուան թռիչքէ մը յետոյ Քէնկզպէյ վերադարձան։ Ո՛չ մէկ հետք գտան Ամունտսէնի եւ Կիլպոյի օդանաւէն։ Փիզայէն ճամբայ ելաւ ուրիշ ջրօդանաւ մը, ղեկավարութեամբ հազարապետ Ռազացցոնիի։ Շուէտի կառավարութիւնը երրորդ արշաւախումբ մը ճամբայ հանեց դէպի բեւեռ՝ բալլոններով և եղջերուներով։

Յունաստանի գործադուլը

Ընդհանուր գործադուլ հռչակելու մասին Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութեան որոշումը ջուրն ինկաւ։ Զանազան ճիւղերու աշխատաւորները մերժեցին մասնակցիլ գործադուլին։ Աթէնքի մէջ 800 հացագործներու վրայ միայն 39 հոգի գործադուլ ըրին։ Բոլոր խանութներն ու ճաշարանները սովորականին պէս բաց կը մնան։ Հակառակ այս ձախողութեան, ջանքեր կ'ըլլան նաւահանգիստի եւ երկաթուղիի պաշտօնեաները, մամուլի աշխատաւորները եւ թղթատարական պաշտօնեաները մասնակից ընելու գործադուլին։ Սելանիկի հացի եւ ջուրի գործադուլը գրեթէ մարած է, իսկ Մակեդոնիոյ ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը նոյնպէս վախճանին կը մօտենայ։ Հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը խոստացած ըլլալով քննել բանթողներու պահանջները, ընդհանուր գործադուլը յետաձգուած է անորոշ պայմանաժամով։

Պատերազմը օրէնքէ դուրս

Փարիզի ամերիկեան դեսպանը այցելեց արտաքին նախարար Պրիանի։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս այցելութիւնը կը նկատուի իբրեւ սկիզբը գործօն բանակցութիւններու, որոնց պիտի ձեռնարկէ կառավարութիւնը զանազան կառավարութիւններու մօտ։

Ամերիկա նկատի առնելով մեծ պետութիւններու վերապահ ընթացքը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու իր ծրագրին հանդէպ, գրի առած է նոր բնագիր մը, որուն օրինակները պիտի ղրկուին զանազան պետութիւններու։ Բայց ատկէ առաջ Ամերիկա կը ջանայ անոնց տրամադրութիւնները շօշափել։ Այս նպատակով Քէլլոկ իր պաշտօնատունը պիտի հրաւիրէ օտար դեսպանները եւ անոնց հետ տեսակցելէ յետոյ է որ արտասահմանի իր ներկայացուցիչներուն պիտի տայ անհրաժեշտ հրահանգները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ 5 եւ 10 ֆրանքնոց մետաղ դրամ պիտի տպէ, հետզհետէ հրապարակէն քաշելու համար 5 եւ 10 ֆրանքնոց թղթադրամները։

ԿԻՒՍԹԱՎ ԹԷՐԻ, «Էօվր»ի տնօրէն խմբագրապետը մեռաւ։ Հանգուցեալը նախ լիսէի ուսուցիչ եղած է, ու շատ կանուխէն մտած է լրագրական ասպարէզին մէջ, աշխատելով զանազան թերթերու, մինչեւ որ 1911ին հիմնած է իր սեփական թերթը՝ «Էօվր»ը։ Ծնած էր 1871ին։ Գիրք մը գրած է Ժորէսի մասին։

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.Ի
«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ
ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U.-S. A.). կը ծախուի նաեւ *Յառաջ*ի խմբագրատունը։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի *Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին* 230 Fbg. St. Martin*ի սրճարանը, մէթրօ* Louis Blanc. *Կը հրաւիրուի նաեւ ընկ. Գահվէճեան։*

Իսսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյեանքուրի *«Վռամեան» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները (հին թէ նոր արձանագրուած) ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ներկայանալ անգամատետրերով։*

Լիոնի *Կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Չորեքշաբթի 8.30ին Գրադարանի ակումբին մէջ։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Ե. Խաչատուրեան։ Նիւթ՝ Հայ յեղափոխութիւնը եւ հետեւանքները։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ Ալէքսանդրապոլի Ղազարապատ գիւղացի եղբայրս Մկրտիչ Թադէոսեան եւ հօրեղբօրորդիս Երեմիա Աթայեան, որոնք ութ տարի առաջ կը գտնուէին Ամերիկա, Լօս Անճելոս քաղաքը։ Իմացնել՝ իր ամուսնացած քրոջ՝ Նունիկ Սիմոնեանի, 54 Rue Damesme, Paris (13e).

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ

Մարաշցի Մառի Մանուկեան, ճարտար խոհարարուհի, որ ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ ճաշակներուն, գործ կը փնտռէ, խոստանալով գոհացնել ամենանուրբ քիմքերը։ Դիմել՝ գրատուն «Յառաջ» Rue des Dominicains. Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

«ՅԱՌԴԱՂ» գրական, գեղարուեստական եւ գիտական պատկերազարդ, ստուար ամսաթերթ (օրկան համանունի միութեան)։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ.— Գրականութիւն՝ *Շաւարշ Նարդունի,* գեղարուեստ՝ *Հրանտ Բալուեան,* գիտութիւն՝ *Եդուարդ Տարօնեան։*

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1. Հայ նորագոյն գրականութիւն, 2. Հայաստանի գրականութիւն, 3. Գրական ուսումնասիրութիւն, 4. Գրախօսութիւն, 5. Օտար գրականութիւն, 6. Պատմա-գեղարուեստ, 7. Երաժշտութիւն, 8. Նկարչութիւն, 9. Արձանագործութիւն, 10. Թատրոն, 11. Ճարտարապետութիւն, 12. Գիտութիւն, 13. Գեղարուեստական կեանք։

ԾԱՆՕԹ.— «Յարդգող»ի հրատարակութենէն առաջ, պիտի յայտարարուի առաջադրութիւն մը, իբրեւ հանգանակ եւ որպէս զօրաշարժ։

Ա. ԹԻՒԸ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ), հատը ձեռքէ 3 ֆր., Ֆրանսա տարեկան 30 ֆր., վեցամսեայ 17 ֆր., Ամերիկա տարեկան 2 տոլար, վեցամսեայ 1 տոլար, Եգիպտոս տարեկ. 8 շիլ., վեցամս. 4 շիլին, մնացեալ երկիրները ֆրանքի հաշուով։

Թերթ, գիրք, յօդուած, բաժնեգին ղրկել՝ Hrant Palouianի, 1 Rue de l'Aquéduc, Paris (10e) France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1928

26 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 683 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԳԻՏՆԱԼԸ ԱՄՕԹ ՉԷ, ԲԱՅՑ...

«Պայքար» շարունակելով իր հառո՛ւն տեսութիւնները քրդական շարժման մասին, Յունիս 13ին կը շօշափէ ուրիշ կէտ մը,— «Քրտական շարժումը եւ Սովիէթները»։

Կիրակի օր դիտել տուինք թէ կէս գիտնալը բնա՛ւ չգիտնալէն աւելի գէշ է ։ Կամ, չգիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլն է ամօթ։ Ստիպուած ենք նոյն խօսքը կրկնել այսօր ալ։

Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը կէս մը կը խոստովանի թէ Մոսկուա խափանարա՛ր դեր կատարեց քրտական շարժման առթիւ.

...«Շէյխ Սայիտի շարժումէն քիչ յետոյ, երբ Հայաստանի սահմաններուն վրայ քիւրտ եւ թուրք ընդհարումներ տեղի ունեցան, այն ատեն Հայաստանի կառավարութիւնը ու սահմանապահ կարմիր զօրքը, ի՛նչ ձեւով որ պէտք էր հասկցուցին թէ թոյլ չպիտի տան որ այդ տեսակ դէպքեր կրկնուին։ Նոյն իսկ կողմնակի աջակցութեամբ քաջալերեցին թուրք ուժերը, քիւրտ հրոսակները այդ տեղերէն քշելու համար։ Խորհրդային իշխանութեան այս ընթացքը շատ քաշքշուեցաւ մեր ազմկարար թերթերուն մէջ, բայց եթէ քաղաքականութեան մէջ աւելի խելքը պէտք է գործէ քան սիրտը, գիւրաւ կարելի է ըմբռնել թէ Երեւանի ու Մոսկուայի այդ դիրքը եւ քայլը շատ իրատես ու հեռանկատ հաշիւներու վրայ հիմնուած է»։

«Պայքար»ն ու իր լուսաղբարները ե՞րբ, Երեւանի եւ Մոսկուայի ո՞ր քաղաքականութեան կամ խայտառակութեան «գապուլ» չեն ըսած, որ այս գործին մէջ ալ անոնց թմբուկը չզարնէին։

Դէպքին վերլուծումը ճի՞շդ է։ Գնահատութիւնը կը յարմարի՞ թէ ոչ,— Աւելորդ մտահոգութիւններ են ատոնք։ Կը բաւէ որ քար մը նետած ըլլան «մեր աղմկարարներուն»։

Հատուած մըն ալ, եւ յետոյ բացատրենք թէ «բանը ինչ՛ումն է»։

— «Այն քիւրտերը, որ կը շահատակէին ներկայ Հայաստանի սահմաններուն վրայ ու Արարատի շրջանակին մէջ», անշուշտ կը խորհէին թէ իրենց երկրին մէջ կը գտնուին ու կը կռուին թուրքերու դէմ։ Երեւան եւ Մոսկուա ուրեմն երբեք սխալ չեն գործած, համկցնելով թէ քիւրտեր իրաւունք չունին այսպէս խորհելու։ Ատիկա այնքան բանաւոր ու հասկնալի է ինքնին, որ աւելորդ խօսքի եւ բացատրութեան չի կարօտիր»։

Դժբախտաբար, մենք ուրի՛շ կերպ կը դատենք այդ «բանաւոր եւ հասկնալի» երեւոյթը։ Եւ շատ զօրաւոր հիմքերով։

Մոսկուան (Երեւանի խօսքն իսկ հեգնութիւն է), ուզեց խափանել իր զինակցին՝ Թուրքիոյ դէմ ուղղուած քրտական շարժումը ո՛չ թէ մեր սեւ աչքերուն համար, կամ նկատելով որ անոնք պայքար կը մղեն իրենց չպատկանող վայրերու մէջ, Հայաստանի սահմաններուն մօտ ու Արարատի շրջանակին մէջ», այլ որպէսզի կռիւը փոխադրէ Իրան կամ Իրա՛ք։ Որպէսզի, ըմբոստացնէ պարսկական Ատրպատականի կամ բրիտանական Միջագետքի Քիւրտերը։

Տակաւին կանուխ է, բոլոր փաստերը մէջտեղ դնելու համար։ Կը բաւէ ըսել որ, Մոսկուա Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն առաջ եւ անկէ վերջը ամէն տեսակ խաղ փորձեց, եւ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակէ, քրտական շարժումը իր բնական ընթացքէն շեղեցնելու եւ դէպի Պարսկաստան կամ դէպի Միջագետք ուղղելու համար։ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Մակուի, Խոյի, Սալմաստի, Ուրմիոյ եւ Թաւրիզի ռուսական հիւպատոսները եւ գոյնզգոյն գործակալները շարք մը ծրագիրներ մշակած, տեսակցութիւններ սարքած են քիւրտ ցեղապետներու հետ, մինչեւ անգամ յանձն առնելով զէնք եւ ռազմանիւթ հայթայթել։ Աւելի վերջը, խոստացած են «կարմիր Քիւրտիստան» ստեղծել հայկական Արարատի ստորոտը, պայմանաւ որ իրենց թելադրութեանց հետեւին։ Անո՛նք էին որ, անցեալ տարի, խլրտումներ սարքեցին Պարսկաստանի Քիւրտերուն մէջ, ինչպէս եւ Միջագետք։ Շէյխ Մահմուտի շարժումը ռուսեւթրքական ... մըն էր։ Թուրքերն ալ, իրենց կարգին, միեւնոյն խաղերը կը խաղան մինչեւ այսօր։ Նոյնիսկ ընդդիմադիր կոչուած Թուրքերը։

Արդ, քիւրտ վարիչները, որ դիւրաւ կը մոլորին, չտարուեցան այս խարդախութիւններէն, շնորհիւ ափ մը յեղափոխականներու։ Այս վերջինները ունին արդէն իրենց կազմակերպութիւնը, «Հօյբուն», կանոնագիր-ծրագրով եւ որոշ առաջադրութիւններով. եւ յոյս կայ որ հաւատարիմ պիտի մնան անոնց, բուն իսկ քիւրտ ժողովուրդի շահերուն համար։

«Պայքար»ի խմբագիրը շարունակելով ցուցադրել իր քաղաքագիտական հմտութիւնը, Անգլիոյ մատը կը տեսնէ քրտական շարժման մէջ։

Իբրեւ թէ անոնց ուզածն է որ «Միջագետքի սահմաններէն հեռու տեղեր Քիւրտեր զբաղեցնեն Թուրքերը», կամ Քիւրտիստան ստեղծուի, «իբրեւ թումբ հիւսիսի յառաջխաղացութեան դէմ»։

Կը թուի թէ այս յայտնութիւնը եղած է պարզապէս հետեւեալ տողերը գրելու համար.

— «Խորհրդային Միութիւնը եւ ոչ մէկ պատճառ ունի նպաստաւոր դիրք բռնելու, այս ծուռ ու մուռ քաղաքականութեան ու նպատակներու համար»։

Իսկ մեր գիտցածը այն է որ, Անգլիա չափազանց չկամութիւն կը ցուցնէ քրտական շարժման հանդէպ. մասնաւորապէս Մուսուլի համաձայնութենէն յետոյ։ Եւ եթէ ձեռքէն գայ, պիտի խափանէ զայն, որպէսզի աւելի վստահութիւն ներշնչէ Թուրքիոյ, բռնէ զայն իր ափին մէջ եւ քշէ դէպի... Կովկաս։

«Այս իրողութիւնները պարզ են եւ պայծառ», կ'եզրակացնէ «Պայքար», վերջացնելով իր հմտալի՛ց տեսութիւնները։

Մենք մէկ-երկու պարագաներ միայն յիշեցինք։ Ընթերցողներուն կը մնայ գտնել՝ ե՛ւ պայծառութիւնը ե՛ւ պարզութիւնը։

Գտնել, մանաւանդ, թէ պարզուած իրողութիւններէն ո՛րը օգտակար է հայկական շահերուն համար եւ ո՛րը վնասակար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Ամերիկահայ կարմիր խաչի պատգամաւորական ժողովին առթիւ, «Հայրենիք» դիտել կուտայ. (7 Յունիս).

— «Ամերիկահայ կիները կը գուրգուրան (եւ իրաւունք ունին գուրգուրալու) իրենց Կարմիր Խաչին վրայ, ոչ միայն այն պատճառով, որ ան կոչուած է ծառայելու ազգային կարեւոր պէտքերու, այլ եւ այն պատճառով, որ ան գրեթէ միակ ասպարէզն է, ուր իրենք կրնան ազատ ու անկաշկանդ կերպով նուիրուիլ հանրային գործունէութեան, իրենց ուժերուն համապատասխան ձեւով ծառայելով իրենց ազգին։

Ճիշդ է, Հայ Կարմիր Խաչը բարեսիրական եւ ոչ-քաղաքական կազմակերպութիւն մըն է։ Սակայն, անուղղակի կերպով ան կը ծառայէ նաեւ քաղաքական նպատակներու, որովհետեւ բարեգործութեան միջոցով կը նպաստէ մեր ազգային ազատագրական պայքարին։

Այդ տեսակէտէն եւս Հայ Կարմիր Խաչը մեր իրականութեան մէջ միակ կազմակերպութիւնն է. որովհետեւ ոչ Հայ Բարեգործականը, ոչ Հօկը եւ ոչ ալ «Պետական Կարմիր Խաչ» կոչուածը ոչ միայն ներշնչուած չեն Հայաստանի ազատութեան, անկախութեան եւ միութեան նուիրական գաղափարներով, այլ եւ յաճախ հակազգային են կամ ապազգային բնոյթ կրող բարեգործութիւն կ'ընեն։

Այս է պատճառը, որ Հայ Կարմիր Խաչը, հակառակ իր ոչ-կուսակցական հանգամանքին, ամէնէն աւելի մօտ եւ գաղափարակից է Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Այսու հանդերձ, ինչպէս միշտ, այժմ ալ մենք դէմ ենք, որ Հայ Կարմիր Խաչը կուսակցական կազմակերպութիւն մը դառնայ։ Ընդհակառակը, ինչպէս միշտ, այժմ ալ կ'ուզենք, որ ան մնայ անկուսակցական դետնի վրայ եւ իր դռները բաց պահէ բոլոր անոնց առջեւ անխտիր, որոնք կ'ուզեն հայ ազգի ազատագրական պայքարին նուիրուիլ՝ բարեգործութեան միջոցներով։

Սրտանց կը մաղթենք, որ Հայ Կարմիր Խաչը իր յառաջիկայ պատգամաւորական ժողովէն դուրս գայ աւելի ամրացած եւ զօրացած՝ աւելի արդիւնաւոր եւ աւելի լայն կերպով կարենալ ծառայելու համար այն բարձր նպատակներուն, որոնց իրականացման համար կեանքի է կոչուած...»

ՍԻՐԱՅԻ ՈՐԲԱՆՈՑԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ

«Նոր Օր» կը գրէ.— Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Սիրայի որբանոցը հաշուեյարդար կը կատարէ։ Այս տարի, հայ ուսուցիչներէն 5ը պաշտօնագիր ստացան, որուն համաձայն, յառաջիկայ տարուան համար այլեւս գործ չպիտի ունենան որբանոցին մէջ։ Մանչերու բաժինէն պաշտօնագիր ստացան նաեւ վեց յոյն ուսուցիչներ։ Աղջկանց բաժնին մէջ ալ կրճատումներ եղան, 2 հայ ուսուցչուհի, 3 յոյն ուսուցչուհի եւ 2 պաշտօնեայ հրաժարեցուեցան։ Այս կերպով 18 պաշտօնեայ պակսեցուեցաւ։

Ճամբու դրուած հայ ուսուցիչներն են Պ. Պ. Գարեգին Պօյաճեան, Սօս-Վանի, Վահան Գույումճեան, Սրիս Գալֆաեան, Յակոբոս Գէրեան։ Կը մնան Աւետիքեան, Պայիրեան, Թէպէրեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ՖՐԱՆՔԸ ՄԵՌԱՒ, ԿԵՑՑԷ՛ ՖՐԱՆՔԸ,,

Փուանքարէի կառավարութիւնը վերջապէս իրագործեց իր ծրագիրը՝ կայունացնելով ֆրանքը։

Երեսփոխանական ժողովը 22ի դէմ 450 քուէով վաւերացուց կառավարական օրինագիծը։

Մեռաւ հին ֆրանքը, որ ծնած էր Նափոլէոն Պոնափարթի օրով, ԺԱ. տարուան (1802) Ժէրմինալ ամսուան 4րդ օրը, երբ ապագայ կայսրը տակաւին Առաջին Հիւպատոս տիտղոսը կը կրէր։ Ուրեմն ֆրանքը ապրեցաւ 125 տարի, պատերազմի ընթացքին հիւանդացաւ, մինչեւ որ Կիրակի օր մեռաւ։

Այսուհետեւ ֆրանքին հիմը պիտի կազմէ 65,5 միլիկրամ ծանրութեամբ ոսկի։ Ոսկիին յարգը (այար) կը հաշուուի հազարին 900 համեմատութեամբ։ Պատերազմէն առաջ ֆրանքը կը ներկայացնէր 322,5 միլիկրամ ոսկի, նոյն յարգով։ Հետեւաբար նոր ֆրանքը հինի հնգապատիկէն թեթեւ կերպով բարձր է, ու մօտաւորապէս հաւասար՝ թուղթ ֆրանքի ներկայ արժէքին, որ Պանք տը Ֆրանսի կողմէ կը պահուի 18 ամիսէ ի վեր։ Այժմ նոր ֆրանքով անգլիական ոսկին կ'արժէ 124 ֆր. 21 սանթիմ, իսկ տոլարը՝ 25 ֆր. 52։ Վերջին օրերս գրեթէ այս սակին վրայ կը գտնուէին ստերլինն ու տոլարը, այնպէս որ հրապարակի կացութեան վրայ փոփոխութիւն առաջ չպիտի գայ։ Պատերազմէն առաջ շրջաբերութեան մէջ կար 12 միլիառ ֆրանք, այժմ հնգապատիկ աւելի պիտի ըլլայ՝ 60 միլիառ։ Որով մէկի դէմ 5ի համեմատութիւնը պիտի պահպանուի։

Խորհրդարանը երկու փոփոխութիւն մտցուց կառավարական ծրագրին մէջ, մէկը կը վերաբերի միջազգային հատուցումներուն։ Միւս փոփոխութիւնն այն է որ 5 ֆրանքնոց մետաղ դրամի փոխարէն պիտի կտրուի 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամ, 20 կրամ ծանրութեամբ։ Երեսփոխաններու առաջարկած միւս բոլոր փոփոխութիւնները ետ առնուեցան՝ վարչապետին առաջարկով։

Ընկերվարական երեսփոխանները քուէարկեցին ինպաստ ֆրանքը կայունացնելու սկզբունքին. հակառակ քուէարկեցին Պանք տը Ֆրանսի հետ պայմանագրին, իսկ ծրագրի ամբողջութիւնը քուէարկուած ատեն ձեռնպահ մնացին։

Երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուելէ վերջ, կառավարական ծրագիրը ներկայացուեցաւ Ծերակոյտին, որ գիշերային նիստի մը մէջ 3ի դէմ 256 քուէով վաւերացուց զայն։ Պաշտօնաթերթը երէկ հրատարակեց դրամական բարեկարգութեան նոր օրէնքը։

⁂ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ ուրիշ մեծ երկիրներու մէջ լաւ տպաւորութիւն առաջ բերած է ֆրանքին պաշտօնական կայունացումը։

Թրքացումը մամուլի միջոցով

Երէկուընէ սկսեալ «Ազատ Թուրքիա» անունով թուրքերէնհայերէն շաբաթաթերթ մը սկսած է հրատարակուիլ Պոլսոյ մէջ, խմբագրապետութեամբ Ազիզ Նամըք պէյի (նախկին Թուրքեւհայ Բարեկամական Միութեան Նախագահ)։ Առաջին թիւին մէջ յօդուածներ կան «Թրքացման», «դեղարաններու սահմանափակման» եւ ուրիշ ընթացիկ նիւթերու մասին։

Զօր. Նոպիլէ ազատուած, Ամունտսէնէն լուր չկայ

Շուէտացի օդանաւորդ Թորնպէրկ յաջողեցաւ զօրավար Նոպիլէի գտնուած տեղը վար իջնել, շնորհիւ սահնակներուն եւ զայն իր օդանաւին մէջ առնելով բերաւ Վիրկոյի ծոցը, որ շուէտական ազատարար արշաւախումբին խարիսխն է։ Անտեղէն շուէտական ուրիշ օդանաւ մը զօրավար Նոպիլէն փոխադրեց իտալական «Չիթթա-տի-Միլանօ» նաւուն վրայ։ Զօրավարը վիրաւորուած է։ Շուէտացի օդանաւորդը յաջողեցաւ ազատել նաեւ Նոպիլէի ուրիշ մէկ ընկերը, որ նոյնպէս վիրաւորուած է. այժմ երկուքն ալ վերոյիշեալ իտալական նաւուն վրայ կը գտնուին։ Տակաւին չի գիտցուիր թէ ինչո՞ւ զօրավարը ուզած է առաջ ինք ազատիլ։

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Թորնպէրկ Կիրակի օր դարձեալ մեկնած է աղէտեալներուն գտնուած տեղը. սակայն վար իջած ատեն օդանաւը աւրուած է։ Օդանաւորդը ողջ առողջ է։

Կիրակի օր լուր առնուեցաւ թէ խորհրդային «Մալիգին» սառնաբեկ նաւը անթելի տկար նշաններ ստացած է ֆրանսական ջրօդանաւէն, որուն մէջ՛ կը գտնուէին Ամունտսէն, Կիլպօ եւ ընկերները։ Նկատելով որ օդանաւին անթելը ջուրին մէջ եղած ատենը միայն հարիւր մղոնի վրայ կրնայ հաղորդակցիլ դուրսի աշխարհին հետ, կ'ենթադրուի թէ նոր արկածեալները շատ հեռուները չեն։ Փնտռտուքները կը շարունակուին։

Յունաստանի գործադուլը

Ծխախոտի գործարանատէրերուն եւ բանուորներուն միջեւ բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, գործադուլը կը շարունակուի։ Համայնավարները Կիրակի օր փորձեցին ցոյց մը կատարել Աթէնքի մէջ, սակայն ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀՐԱՇԱՓԱՌ*

Անցեալ օր, ուշադրութեան կը յանձնէինք Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ին հրաշափա՛ռ նկարագրութիւնը, Նոր առաջնորդին ընդունելութեան առթիւ.

— «Փոքրիկ մանուկներ թափօր կազմած էին,... Դպրապետ... երգեց «Հրաշափառ»ը,... վարդապետ կարդաց աւուր պատշաճի կտոր մը Աստուածաշունչէն»։

Վերջին թիթաթերով, նո՛յն քաղաքէն հասած թերթի մը մէջ կը կարդանք հետեւեալ ծօնը, «Ար Սրբազան Գ. Խաչատրեան» խորագրին տակ (Նոր Օր, 8 Յունիս).—

Բարի եկար Հայր Սրբազան
Արեւմտեան երկիրն այս լայն,
Ջերմ համբոյրներ քո սուրբ աջին
Կը նուիրեմք յոյժ ցնծագին։

Խաչն առած իբրեւ վահան
Անցար ծովերն ու ովկիան,
Եկար կանգնիլ դուք ձեր ոստան
Հազարաւոր հօտիդ պաշտպան։

Արդ կը խնդրեմ բարձրեալէն
Մեր սրտերու անհուն խորէն,
Որ պարգեւէ քեզ կեանք երկար
Եւ պսակէ ջանքերդ արդար։

Ֆրէզնօ Գրիգոր Թադէոսեան

×

Զօնը ա՛յնքան պերճախօս է իբրեւ նիւթ, իբրեւ ներշնչում եւ իբրեւ արուեստ, որ աւելորդ կը գտնեմ ո՛ր եւ է խորհրդածութիւն։

Այդպիսի փորձ մը՝ պիտի նսեմացնէր բանաստեղծութեան վեհութիւնը։

Միայն, իբրեւ տեղեկութիւն, աւելցնեմ որ «Նոր Օր»ը Քալիֆորնիոյ ռամկավարներուն շաբաթաթերթն է, յաջորդը՝ «Նոր կեանք»ի, «Արօր»ի եւ «Սիսուան»ի։

Եւ բան մըն ալ աւելի,— խորհրդային Հայաստանի, Հօկի եւ նման «ձախակողմեան», կարմրորակ ագլորականներու միակ մարզարանը։

Թէեւ, այդ պարագան արգելք մը չէ որ, միեւնոյն թիւին մէջ, Հօկի «մասսայական կազմակերպութեան»շքե՛ղ հանդէսին ճիշտ քովիկը, կարդանք հետեւեալ իմաստալից եւ ազգօգո՛ւտ պատմութիւնը (կ'արտատպեմ միայն առաջին մասը).

— «Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան անդամ եւ Շիքակոյի Հայ ազգային շրջանակին մէջ պատուաւոր դեր կատարող մեծահարուստ Տիար Սամուէլ Տօնեան շաբթուս մէջ ժամանեց Լոս Անճէլոսի արուարձաններէն Վէն Նայս, ուր մէկ քանի ամիսներէ ի վեր այցի եկած են իր համեստափայլ կինն, երկու գեղահասակ ու գեղանի դուստրերը եւ ուշիմ տղան, Արմէն, եւ հիւրընկալուած են Տիկին Տօնեանի մօրը եւ եղբայրներուն ընկուզնոցը։»

Իսկապէս, «ազգերնիս կը յառաջդիմէ կոր», ինչպէս կը յայտարարէր, Պոլսոյ ազգային երեսփ. ժողովին մէջ, հանգուցեալ երեսփոխան մը, ուխտո՞ւն թէ իննսունական թուականներուն...

ԱՐՇԱՒԻՐ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀՐԴԵՀԸ

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դամասկոսի հրդեհէն այրեցաւ Սանճաքտար մզկիթը, միջնաբերդին դիմաց։ Այրեցան նաեւ բազմաթիւ շէնքեր քաղաքի լաւագոյն մասին մէջ, ինչպէս քանի մը պանդոկներ եւ վաքըֆի շէնքը՝ իր արժէքաւոր թանգարանով։

Ֆրանսացի զինուորները ուժանակ գործածեցին՝ հրդեհին ծաւալումը եւ կողոպուտը արգիլելու համար։ Կը հաշուուի թէ 300 տուներ եւ 70 խանութներ փճացան։ Վնասը կը հասնի կէս միլիոն անգլ. ոսկիի ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Հ. Հ. ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ ԽԱՆԴԱՎԱՌ

Մինչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիւ Եորքի կոմիտէն պատրաստութիւն կը տեսնէր Հայաստանի անկախութեան տասներորդ տարեդարձը տօնելու, բոլշեւիկեան թափթփուքները շաբաթներ շարունակ թերթեր եւ թռուցիկներ ցրուելով հայ եկեղեցիներու դրան առջեւ, ակումբներու, սրճարաններու, խանութներու, ճաշարաններու, տուներու, փողոցներու անկիւնները եւ նամականիներու մէջ, կը թելադրէին չմասնակցիլ հանդէսին։

Արդի՞ւնքը,— աւելի մեզի նպաստաւոր եղաւ քան իրենց։ փա՛ստ,— Մայիս 29ի կիրակին. թէեւ օդը աննպաստ էր, սակայն 1200է մօտ հայութիւն մը խռնուած էր Հօսկայ սրահին մէջ։

Ամերիկեան դրօշի կողքին կը ծածանէր նաեւ մեր եռագոյնը, որուն տակ հաւատաւոր բազմութիւնը յոտնկայս «Մեր Հայրենիք» երգով դղրդացուց սրահը։ Աչքերը կ'ուռէին եւ աչքերը կը թրջէին։

Կը նախագահէր ընկեր Ջաւէն Նալբանդեան, որ համառօտակի ներկայացուց Հայաստանի Հանրապետութեան ծագման պատմութիւնը։ «Այլ եւս չկայ ռուսահայ եւ թրքահայ ժողովուրդ, կայ մէկ Հայաստան։ Մայիս 28ը անկախ եւ միացեալ Հայաստանի տօնն է։»

Երկրորդ բանախօսն էր մեր երիտասարդ ընկերներէն Ասատուր Խոսրեան, որ պարզեց Մայիս 28ի տօնին իմաստը։ Առաջին՝ պետականութեան գաղափարը։ Երկրորդ՝ հայ աշխարհի սահմաններու վերագծման գաղափարը։ «Մինչեւ 1918 Մայիս 28, կային ռուսահայ, տաճկահայ, պարսկահայ եւլն.։ Այս առաջին անգամն էր որ հայ ժողովուրդը, առանց սահմաններով բաժնուած ըլլալու, հռչակեց իր հոգեւոր միութիւնը «մէկ» պետական ինքնիշխան կեանքի մէջ։ Երրորդ՝ «հաւատք»ի գաղափարը։ Չորրորդ՝ «յոյսի» գաղափարը։ Եւ վերջապէս՝ հայ արեան հատուցման գաղափարը։ «Առաջին անգամն է մեր պատմութեան մէջ, որ կոտորածները, թափուած արիւնները, գործուած հերոսութիւնները շօշափելի, դրական արդիւնք մըն են տուած, պետութիւն է ձեռք բերուած։ Երկունքէն մանչ զաւակ է ծնած»։

Երրորդ ատենախօսն էր Պ. Վահան Գարտաշեան, որուն փաստացի ճառը հրատարակուեցաւ «Հայրենիք»ի մէջ։ Յետոյ ատենապետը բեմ հրաւիրեց Վ. Քրմոյեանը։ «Միայն մայիսեան կռիւներն են որ պարծանքով կրնան յիշուիլ, որովհետեւ դարերու ընթացքին առաջին անգամն էր որ տասնեակ հազարաւոր երիտասարդներ կռուի ելան եւ հազարներով մեռան, որպէսզի հայ շինականի «հոռովել»ը չմեռնի Հայրենի դաշտին մէջ, հայ խրճիթի ծուխը չմարի եւ հայ գիւղն ու քաղաքը ապրին մեր բնագաւառին մէջ»։

Տիկին Մ. Արագեան, Ընկ. Մ. Նուաեան, Օրդ. Ե. Թաշճեան, փոքրիկն Մարօ Աճէմեան իրենց այնքան շնորհալի երգով, արտասանութեամբ, ջութակի եւ դաշնակի նուագումով փայլ մը տուին այս պատմական մեծ ու անմոռանալի տօնին։

Այսպէս Հ. Հանրապետութեան տարեդարձին, փառաւոր յաջողութիւնը Նիւ Եորքի մէջ, պատակ մը Թող ըլլայ Ռամկավարներուն կամ պատուելիներու այն խմբակին որ չուզեր խոնարհիլ ազգային դրօշին առջեւ, ինչպէս եւ հօգճիններուն, որոնք խուլկ կը ծեծեն անկախութեան քանդիչներուն առջեւ։

ՍԱՐԻ ՏՂԱՅ

Նիւ Եորք, 12 Յունիս

* *

Տիթրոյթ, 4 Յունիս

Երէկ Տիթրոյթի հայութիւնը յիշատակելի օր մը ապրեցաւ։ Հաւատաւոր, կենսուրախ եւ խուռնբազմութիւն մը լեցուած էր Սթ. Անտրիուզ սրահին մէջ՝ տօնելու եւ պանծացնելու այն օրը, որ իրե՛նցն է, մե՛րն է, ամբո՛ղջ հայ ժողովուրդինն է — Մայիս 28ի օրը, հայ անկախութեան օրը։

Ընկ. Յ. Դարբինեան, օրուան ատենապետը, քանի մը հակիրճ բայց տպաւորիչ բառերով բնորոշելէ յետոյ օրուան տօնին նշանակութիւնը, մօտաւորապէս շեշտեց.

«Հայ անկախութեան օրը մարմնացումն է այն վսեմ գաղափարին, որ դարերու մէջէն կուգայ։ Վարդանանցէն մինչեւ Դաւիթ բէկ ու մեր օրերու Անդրանիկներու կերտած ու դարբնած երկունքն էր, որ հայրենածնութեան մեծագոյն սաեղծագործութեամբ երեւան եկաւ 1918 Մայիս 28ի օրը։»

Տիթրոյթի նորակազմ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Յ. Էքիզեանի քառաձայն երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։

Առաջին խօսողն էր Ընկ. Ա. Վանարեան.

— «Ազատութիւնը հաճոյքի խնդիր չէ։ Ազատութիւնը Դաշնակցութեան համար կորսուած աթոռները վերագրաւելու վասիլք չէ։ Ազատութիւնը, ծայրենակիցնե՛ր, ծայ ժողովուրդի գոյութեան խնդիրն է։ 1918 Մայիս 28ին ձեռք բերուածը հիմա չունինք։ Եւ սակայն ունինք փոքրիկ մանուկ մը, որ անդադար կուլայ եւ կա՛մ կ'աղերսէ, որպէսզի զօրանայ եւ ուռճանայ։»

Երկրորդ խօսողն էր, հանդէսին պատուակալ նախագահ Զօր. Սեպուհ, որ ի մէջ այլոց ըսաւ.

— «Մայիս 28ը, ըսել եւ անցնիլ շատ դիւրին է… Հինգ հարիւր տարուան ստրկութենէ վերջ, մէկ միլիոն հայ զոհեցինք ազատութեան համար ու անոնց սրբազան նշխարներուն վրայ կառուցինք հայ անկախութեան հոյակապ շէնքը։ Այդ ընդհանուր խանդավառ օրերուն, բոլորը մեզի հետ էին, ե՛ւ ռամկավարը, ե՛ւ հնչակեանը ե՛ւ ժողովրդականը, պատուելին, վարժապետը, բոլորը, մասնակից մեր ուրախութեան ու արբշռանքին։

«Եւ սակայն, երբ քաղաքական պայմանները տարբեր հանգամանք ստացան ու Հայաստան աշխարհը կրկին մատնուեցաւ մահուան սարսափի, եւ հայ ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկած խումբ մը վիժածներու շնորհիւ, նորանց եւ դուրսէն պայթեցաւ մանուկ հանրապետութիւնը, այն ատեն այդ բոլոր հաւատացածները, ուրացան մեզ եւ — ո՛վ հեգնանք— մեր անկախութիւնը, որուն համար այնքան ծաղիկ կեանքեր մատաղ տուինք։ Անկէ յետոյ մենք կրկին մինակ մնացինք եւ տարուէ տարի մինակ կը տօնենք հայ ժողովուրդի ազատութեան ու անկախութեան տարեդարձը, այն հաւատքով ու վստահութեամբ, որ այս պատէն կախուած եռագոյնը կրկին կ'ողջունենք մեր մայր հայրենիքին մէջ։ Այն ատեն վա՛յ ուրացողներուն։»

Երրորդ եւ վերջին խօսողն էր գործիչ ընկ. Յ. Ամատունի.

— «Այո՛, մենք ունեցած ենք պատմական մեծ դէպքեր, ունեցած ենք շատ մը ճակատամարտներ, բայց անոնց եւ ոչ մէկը չի հաւասարիր այն օրուան որ կերտեց Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսէն։ Հայ կռուողը մերկ, ակլոր զօրքը օրերով, շաբաթներով քաղցած խրամներուն մէջ, կռնակը տուած Արարատին, վճռական խիզախութեամբ մը պարտադրեց մեր թշնամիին վսեմագոյնը մեր դարերու խաւալին — Հայաստանի ազատութիւնն ու անկախութիւնը։ Հայ ժողովուրդը կը բաղձար անկախութեան, ազատութեան, որովհետեւ ան կը հաւատար, կ'ըմբռնէր, որ առանց քաղաքական անկախութեան անկարելի պիտի ըլլար շնչել եւ գոյութիւն պահել։

«Եւ այդ պայքարի շնորհիւ է որ այսօր տասնամեայ մանուկը կ'ապրի։ Որպէս տարագիրներ, հայ ժողովուրդը, նոյնքան գուրգուրանքով կը տօնէ, Հ. Հ. տասներորդ տարեդարձը, եւ ուր որ ըլլայ իր սրտին մէջ վառ կը պահէ ազատութեան անշէջ կրակը, որ կրկին օր մը պիտի բոցավառի ստեղծելու Նոր Մայիս 28ը»։

«Մշակ Բանուոր» խմբերգով փակուեցաւ հանդէսը։ Ժողովուրդը ցրուեցաւ խորունկ ապաւորութեամբ։

Տօնակատարութիւնը գեղարուեստական բաժինով ալ ճոխ էր եւ վայելուչ։

Տիթրոյթի նորակազմ «Կոմիտաս» երգչախումբը անակնկալ մը եղաւ մեզ բոլորիս համար։ Շնորհիւ անոր ղեկավար Կոմիտասի սաներէն Պ. Էքիզեանի, յամառ ջանքերուն, մեզի տուաւ քանի մը գեղեցիկ քառաձայն խմբերգներ, որոնք երգուեցան շատ յաջող եւ ներդաշնակ։

Խումբը ի մէջ այլոց երգեց «Մեր Հայրենիք», «Հիմի էլ լռենք եղբա՛րք», «Ո՞րն է Աշխարհ Հայաստան», «Եկան, եկան ձմեռ հասան», «Մշակ բանուոր» եւայլն։

Արտասանեցին Կ. Մէրաստարեան, Ն. Սիրունեան։ Մեներգեցին Տիկիններ Գ. Պէրպէրեան, Տ. Վարդանեան եւ Պ. Յ. Էքիզեան, որոնց դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Ռութ Տէպէլեան։

Ե. ՔԱՄԱՌ

ՓՈՐՁԱ՞ՆՔ ԿԸ ՊԱԿՍԷՐ

գաֆիրէէն կը գրեն մեզի.—

Առնենք մը ի վեր զրոյցներ կը շրջին թէ Թորգոմ եպիսկ. թեկնածու է Եւրոպայի Առաջնորդութեան համար։ Չենք գիտեր թէ ի՛նչքան ճիշտ է լուրը, բայց փորձառաբար կրնանք ըսել որ եթէ իրականանայ այդպիսի դժբախտութիւն մը, Թորգոմ եպիսկ. կրնայ քաոս ստեղծել նաեւ Եւրոպայի մէջ։ 70ամեայ Սահմանադրութեան դէմ անոր կատարած անարգանքը եւ օտար կառավարութեան մը կողմէ անոր տրուած դասը, կը կարծենք թէ բաւական խօսուն վկայութիւններ են իր թեկնածութեան համար։ Այս մասին թող մտածեն նոյնիսկ իր կողմնակիցները, եթէ դեռ կան։

50 ՄԻԼԻՈՆ ԻՏԱԼԱՑԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Պաշտօնական ամենավերջին վիճակագրութեանց համաձայն, 1927 դեկտ. 31ին իտալիոյ բնակչութիւնն էր 40,796,000 հոգի, այսինքն անցեալ տարուընէն 390,000 աւելի։ Արտասահմանի մէջ բնակող իտալացիներու ընդհանուր թիւն է 9,250,000։ 1928ի առաջին չորս ամիսներուն իտալիոյ բնակչութիւնը աւելցած է 174,000 հոգի, այսինքն անցեալ տարուան նոյն շրջանէն 19,000 հոգի աւելի։

Այս հաշուով, միայն իտալական թերակղզին մէջ բնակող իտալացիներու թիւը աւելի է ֆրանսայի բնակչութենէն։ Յետոյ ֆրանսայի մէջ աւելի մեծ թիւով օտարներ կը բնակին, մինչ իտալիա շատ քիչ քանակութեամբ օտար տարրեր կը պարունակէ։

ՆԻՇԵՐ ՎԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԷՆ

(ՋԻՆՈՒՈՐԻ ՕՐԱԳՐԷՆ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Լաւ կազմակերպուած եւ կենսունակ պետութեան մը մանրանկար կը ներկայացնէր Վանի այն օրուան կեանքը։

Ռուս կառավարութիւնը (Կերենսկիի) Կոստի Համբարձումեանին յանձնած էր արդէն գումար մը նախնական ծախքերու համար եւ խոստացած էր աւելի մեծ գումարներ ալ ղրկել։

Կոստին Կովկասէն հետը բերած էր 8-10 միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած երիտասարդ գործիչներ։

Ճակատներու ընդհ. լքումը անարձագանգ չէր մնացած նաեւ Վանի շրջաններուն մէջ։ Վհատած ռուս զօրքի վերջին մնացորդներ երկու անգամ թալանի կ'ենթարկեն Վանի նորակազմ շուկան։ Մուժիկներու վաշտերը գազանացած, անխնայ էին դարձած։

Այն ատեն Ռուս ոգին դէմ էր Վանի թալանուած ու գաղթական հայութեան։ Ռուս զինուորները կ'ըսէին, մենք ոչ թէ հայութեան կամ վանեցիին թշնամի ենք, այլ բուրժուաներուն, որոնք խանութներ բացած զինուորութիւնը կը կողոպտեն։ Թիֆլիսէն հասնող էս-էր պրոպագանդիստները իրենց միթինկներով եւ ոգեւորիչ ճառերով ոչինչ կրցան փոխել կացութենէն։ Բոլշեւիկ պրոպագանդը ուժգին կերպով առաջ կը տարուէր, Վանի մէջ ձերբակալուած էին երկու ռուս բոլշեւիկ զինուորներ և Կամուրջ ղրկուած, սակայն զինուորական դատախազը կը վախնար զանոնք դատել։

Անմասն ու անտեղեակ չէր նաեւ մեր զինուորութիւնը բոլշեւիկեան քարոզութիւններէն. Լքե՞լ թէ մնալու միտքը ծագած էր։ Եւ երկու ուղղութեամբ ալ պայքար կը տարուէր, լռելեայն, բայց ուժգին եւ անխնայ։

Վանի բնակչութիւնը 26 հազարի կը հասնէր, երբ թիւէն անհամեմատ աւելի խոշոր տարածութեան մը վրայ տեղաւորուած եւ մէկէ աւելի երկար ու լայն ճակատներու վրայ կռուելու դատապարտուած։ Հայ զինուորներու մէջ գիտակից ու հայրենասէր սպաները սակաւաթիւ էին. բայց եղածներն ալ արտակարգ արժանիքներով եւ հայրենասիրական ոգիով տոգորուած։ Յայտնի դէմքի մը՝ Հ. Մելքումեանի ջանքերով կազմուեցաւ Վանեցիներու գումարտակը։

Այդ ատեն Թիֆլիս կը գտնուէր Անդրանիկը, որ հեռագրած էր Վանի կոմիսարիատին, տեղացիներէն հաստատել երկրապահ գունդեր, որոնք պիտի կազմէին մէկ զօրաբաժին, Անդրանիկի ընդհ. հրամանատարութեամբ։ Գունդը պիտի կոչուէր Վանայ գունդ եւ Չորրորդ Երկրապահ անունը պիտի կրէր։

Շաւարշ Յ. Յովհաննիսեանի ղեկավարութեամբ եւ 15 ենթասպաներու օժանդակութեամբ կը կազմակերպուի Վանի ենթասպայական դպրոցը։ Թէ ենթասպաներ եւ թէ 4—5 տասնեակ նորավարժ վանեցի զինուորականները կը մարզուին եւ մինչեւ վերջը կը մնան ժողովուրդին հետ, անոր բոլոր զրկանքները եւ տառապանքները բաժնելով։

Պահեստէն 300 լիբել հրացան կը տրուի երկրապահ վաշտերու եւ օրուան պահանջները գոհացնելու յոյսը կը կապուի տեղական ուժերուն եւ Ե.րդ. գունդին։

«Դէպի տու՛ն» նշանախօսքը ռուս բանակի մնացորդ զինուորներու, մասնաւորապէս Հրեաներու, խազախներու, ռուս հետեւակներու և սակաւաթիւ թաթարներու մէջ երթալով աւելի վարակիչ կը դառնայ։ «Դէպի տո՛ւն» զոռացողները չափէն աւելի կը վախնային Ե. գունդէն, որուն զինուորներու բացարձակ մեծամասնութիւնը իր հայրենասիրութեամբը, գիտակցական կորովովը եւ մինչեւ վերջը ճակատը պահպանելու վճռականութեամբ, խոշոր ազդեցութիւն առաջ բերած էր։

1917 Դեկտեմբերի վերջերը, սպաներու ամբողջ կազմը ներկայանալով, կը յայտարարէ թէ թիկունք մեկնելու ստիպողականութեան առջեւ կը գտնուի։

Այդ ատեն ընդհ. հրամանատարի փոխանորդն էր անկամ զինուորական մը՝ Պօղոսով, որ թէեւ Հ. Մելքումեանին կը խոստանայ խանդարել մնացած զօրքերու Վանէն հեռացումը, սակայն ի վերջոյ կը համակերպի, զինուորներուն յայտարարելով թէ՝ եթէ անոնք երթան, ինքը հակառակ չէ։

Պօղոսովի այս յայտարարութեամբ, ճակատի զօրքերու շարքերը բոլորովին կը նօսրանան ու՞զիրքերը կ'ամայանան։

Հ. Մելքումեանի ջանքերով միայն նահանջող զօրքերէն մէկ մասը կէս ճանապարհէն կը վերադառնայ, իսկ միւս մասը զինաթափուելով, կը շտապէ Կովկաս։

Նոր կացութեան հանդէպ չի շշմիր Վանի ժամանակաւոր անկախ կառավարութիւնը։ Շաւարշ Ռոստանի, Հերճի, Առնիսի և միւս դիրքերու մէջ կ'ամրանան նոր վաշտեր, նոր ու խանդավառ վաշտապետներով եւ ջոկատապետներով։

Անգլիական գործակալ հարիւրապետ Կրէյսը Վան այցելելով, կը խոստանայ ամէն կերպ աջակցիլ կառավարութեան, եթէ ան պահէ Վանի ճակատը եւ ապահովէ իր թիկունքը, մինչեւ Ատրպատական։

Կրէյսը անկէ առաջ ալ (1917) ռուս զօրքերու կազմալուծման օրերուն, Վան եկած էր Ֆիլատէլֆիացի փաստաբանի մը հետ։ Իր նպատակն էր ծանօթանալ ճակատի վիճակին եւ ռուս զօրքերու տրամադրութեանց։ Գիտէր նաեւ տաճկերէն, ինչ որ լայն հնարաւորութիւններ կուտար իր ուրիշ ծրագիրներուն։

Միախնար Կրէյսը, այս անգամ կը ներկայանար իբր հարիւրապետ, զինուորական համազգեստով և զինուորական ծառայութեան մէջ։

Կրէյս կուտայ իր տրամադրութեան տակ գտնուող փոքրիկ գումար մը եւ կը խոստանայ նորէն օժանդակել, Կովկաս հասնելէն անմիջապէս յետոյ։ Կ'անցնի նաեւ Պարսկաստան, սիրաշահելու համար Սմկօն, եւ համոզելու՝ որ ան Վանի արեւելեան սահմաններուն վրայ յարձակումներ չգործէ։

Կրէյսի Պարսկաստան մեկնումէն վերջ սակայն, ճամբաները գոցուեցան եւ ան այլեւս ոչ վերադարձաւ եւ ոչ ալ հնարաւորութիւն ունեցաւ իր խոստումը կատարելու։

1918 Յունուար-Փետրուար ամիսներու ընթացքին, վերսկսան կատաղի կռիւները Վանի բոլոր ճակատներուն վրայ միաժամանակ։ Տնտեսական տագնապը փարատելու համար, կառավարութեան համաձայնութեամբ Կ. Համբարձումեանը Գ. Պուլղարացիի եւ Ս. Մեսրոպեանի ստորագրութեամբ եւ Վանի նահանգապետարանի կնիքով 20,000 րուբլիի արժէքով 5, 10, 25, 50 եւ 100 րուպլիանոց խմբաւորով թղթադրամներ տպագրեց։ Զօրքն ու բնակչութիւնը կը խանդավառուի և լուրջ պատուար կը հանդիսանայ Փոքր Ասիոյ խորերէն անարգել դէպի Ատրպատական ու Կովկաս յառաջացող թրքական հետեւակ և հեծեալ զօրաբաժիններու, որ կը գտնուէին Ալի Իհսան փաշայի հրամանատարութեան տակ։

«Պարսկաստան քաշուած Հայերն ու Ասորիները սկսած ըլլալով Անգլիացիներու օգնութեամբ վերակազմել իրենց ուժերը եւ յարձակում գործել հոն գտնուող խալիֆներուն վրայ, թէ Անգլիացիներուն Հայերու եւ Երեւանի հետ ունեցած յարաբերութիւնը խզելու, թէ Վանի արեւելակողմէն վտանգը հեռացնելու եւ թէ Պարսկաստանէն դէպի անգլիական ու հայկական վտանգին դէմ պաշտպանուելու համար, Ազրբէյճանի մէջ գոյութիւն ունեցող մեր կազմակերպութեան աջակցելու համար, 5րդ զօրաբանակը պաշտօն ունէր գրաւելու Վանն ու Խոյ եւ ի վերջոյ օգնելու Երեւանի։ (Տես Ալի Իհսանի յիշատակները «Թէվհիտի Էֆքեար»ի մէջ)։

Գալով Նուրի փաշային, ան անկախութիւն յայտարարած Ազրբէջանի կառավարութեան համար բանակներ կազմելու կ'երթար, սամ. կառավարութեան կողմէ խոստացուած զինուորական մարմին մը մասնակցութեամբ։ Այս նպատակով, Մուսուլ-Ռէվանտուզ ճամբով Դաւրէժի վրայէն Ղարաբաղի մայրաքաղաք Շուշի պիտի անցնէր իր տրամադրութեան տակ ունենալով սպայակոյտի քանի մը անդամներ, զանազան աստիճանի սպաներ, ենթասպաներ, միասին տանելով հրացաններ, գնդացիրներ, ռազմամթերք եւայլն։ (Տես «Թէվհիտի Էֆքեար»)։

Այսպիսով, կը պարզուի թրքական զօրքերու պարսկական Ատրպատականի արշաւանքով, Երեւանի օգնման եւ Բագուի գրաւումով, համիսլամական գաղափարի իրականացման ծրագիրը։

Կացութիւնը անտարակոյս տարբեր դասաւորում եւ վախճան կ'ունենար. նաեւ Երեւանի մէջ, եթէ Վանի անկախութիւնը յայտարարող հայկական Ե. գունդն ու տեղացի երկրապահ վաշտերը Առնիսի, Կամուրջին և Ռոստանի դիրքերու իրենց երկարատեւ եւ յամառ դիմադրութեամբ, արգելք չհանդիսանային Ալի Իհսան եւ Նուրի փաշաներու Վանէն մինչեւ պարսկական ռահվանը՝ եւ ապա Երեւան ու Շուշի անճապարող զօրամասերուն յառաջխաղացման։

Կովկասի անստոյգ վիճակը, պարէնի եւ ռազմամթերքի պակասը եւ թշնամի ուժերու բացարձակ գերակշռութիւնը նահանջի կը մղէ Վանի ուժերը, որոնք Սալմաստ կը հասնին 1918 Մարտ 27ին, ուր եւ կը տեղաւորուին։ Յետոյ վերակազմելով իրենց Սալմաստի հայկական և ասորական վաշտերը նոյն թուի Մայիսին պարտութեան կը մատնեն տխրահռչակ եւ արիւնարբու Ալի Իհսանի եւ Նուրի փաշայի զօրամասերը, հիմք դնելով Ատրպատականի հերոսամարտին եւ մինչեւ 1918ի Օգոստոսը զբաղեցնելով եւ հարուածելով երկու փաշաներու զօրամասերը եւ մինչեւ զինադադարի նախօրեակը կասեցնելով անոնց յառաջխաղացումը։

1918 Մայիս 28ին, երբ Երեւանի մէջ Հանրապետութեան հիմը կը դրուէր, այդ օրը եւ դեռ մինչեւ Յուլիս 24ը, Վանի անկախութիւնը յայտարարած ուժերը, օրհասական եւ անհաւասար կռիւ կը մղէին Վանէն— Սալմաստ, Ուրմի, Սուջ-Բուլաղ, Սային Ղալայ գծին վրայ ուր եւ ինկաւ Վանի անկախութեան աննման ղեկավարը— Կոստի Համբարձումեանը։

Ինչպէս որ Ղարաքիլիսայի և Սարդարապատի հերոսամարտերը իրենց անօրինակ դիմադրութեամբ, կաշկանդեցին վէհիպ փաշայի բանակները, բարձրացուցին Կովկաս գտնուող հայ մարտիկներու եւ ժողովուրդի տրամադրութիւնները, Վանի անկախութեան ձեռնարկն ու անոր միջոցով կազմակերպուած ինքնապաշտպանութեան գործն ալ գործնական դեր ունեցաւ թէ Ատրպատականի 75,000 քրիստոնէութեան փրկութեան, թէ Թուրք կառավարութեան գիւղին ծրագրի մէկ խոշոր մասը խանգարման եւ թէ Երեւանը թշնամի խոշոր ուժերու միացման յարձակումէն գերծ պահելու տեսակէտներէն։

Վանի անկախութեան պատմութիւնը ունի մեծարժէք էջեր, որոնց ուսումնասիրութիւնը պատմագրին իրաւունքն է։

Ջինուորի օրագրէն փրցուած այս նիշերը վերյիշումներ միայն կրնան ըլլալ, նահատակ ու փառապանծ զինակիցներու յիշատակին եւ ինչպէս նաեւ պատմական հաւաքոյ դասեր՝ Նոր սերունդին համար։

ԱՋԳԻՆ

ՅԱՐԴԳՈՂ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(14 Յունիս)

Գ. Ղեւոնդ Մելոյեան «Բարոյական եւ անբարոյական գրականութիւն» նիւթին շուրջ դասախօսութիւն — «զրոյց» մը ըրաւ, ինչպէս ինք կը սիրէր կոչել զայն։

Ան նկատեց՝ որ մեր գրականութիւնը որ եւ է արժէք չի ներկայացներ եւրոպական մշակոյթով սնած որ եւ է մտքի համար, որուն պատճառը մենք սովոր ենք վերագրելու մեր լեզուին դժուարութեան։ Մինչդեռ անոր վրայ նայելու եղանակն է սխալ։

«Մեր մէջ գրականութիւնը կը տարուի փառասիրութենէ, ներքին պահանջէ կամ ժամանցի զբաղումներէ, մինչդեռ անոր կոչումը շատ աւելի բարձր եւ անպայման որ եւ է օգտակար նպատակի սահմանուած ըլլալով՝ կարելի չէ ընդունիլ գրականութիւնը գրականութեան համար միայն։ Բոլոր արուեստները, ինչպէս նկարչութիւն, արձանագործութիւն, եւլն. կարծէք հինին կրկնութիւնն են՝ շատ քիչ ձեւափոխումներով։ Գրականութիւնն է միայն որ մարդկային յարափոփոխ հոգիին թարգմանն է։ Եւ ընկերային ըմբռնումով բարոյականը, բարքն է որ միշտ կը փոխուի, ծնունդ տալով բարքերու գրականութեան։ Գրականութեան դերը համարձակութեան աչքէն կարմիր գոյնի ակնոցը վերցնելով կանաչը անցընել, կամ կանաչի տեղ դեղինը տալ չէ, այլ անոր աչքէն ամէն տեսակի ակնոց կամ ամէն կապ վերցնելով՝ կարելիութիւն տալ որ իր զգացումներուն եւ հեռատեսութեան միջոցով տեսնէ ամբողջ իրականութիւնն իր բոլոր կողմերով։ Այն ատեն, այդ գրականութիւնը ըստ էութեան պիտի կոչուի «անբարոյական» եւ փոխադարձաբար։ Օրինակ, «Օթելլօ»ն ըստ էութեան անբարոյական գործ մըն է, բայց իր ազդեցութիւնն է՝ բարոյական։»

Գ. Ղեւոնդ Մելոյեանի կարգ մը մտքերուն շուրջ վիճաբանութիւն ծագեցաւ ներկաներուն միջեւ.— Նկատուեցաւ՝ որ մեր կեանքի պայմանները բնականօրէն ստիպած են՝ հպատակիլ որ եւ է օրէնքի ու կաղապարի։ Որ մեր քաղաքական կացութիւնն է եղած մեծագոյն արգելքը մեր գրականութեան աննկուն զարգացումին։ Որ դասական գրականութիւնը արդար հակադրութիւնն էր բարքի կեղծ գրականութեան։ Որ եւրոպական տեսակէտը սխալ է ընդունիլ իբր չափանիշ որ եւ է արժէքի, եւ որ շատ ճիշդ չէ նաեւ ընդունիլ որ մեր գրականութիւնը որ եւ է արժէք չի ներկայացներ օտարներուն աչքին եւլն.։

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՃԱՑՆԵՆ

Նոր Ջուղայէն Թղթակից մը կը գրէ.—

Ջուղայեցի անցորդներից մէկը փորձում է Ջուղայում այնքան սիրուած երախտաւոր Բագրատ եպիսկոպոսին տեսնել։ Սենեակը ցոյց են տալիս, գնում է այցելութեան դուռը բաց է անում մի խղճուկ վանական, որ զարմացած հարցնում է, թէ ի՞նչ է ուզում։ Այցելուն ասում է, որ Բագրատ եպիսկոպոսին է ուզում տեսնել. եւ երբ իմանում է, որ դիմացը կանգնածը Բագրատն է, ապշում է, աչքերին չի հաւատում։ Ինչպէ՞ս, մի քանի տարի առաջ տեսած փայլուն, ժպտադէմ, առոյգ ու խրոխտ Բագրատը, որ իշխողի ու ղեկավարողի հմայքն ունէր, այժմ միջնադարեան անշուք խցիկում ընկճուած ու անժամանակ ծերացած, հոգեպէս ընկած մի վանական է դարձել։ Հեռանում է տխուր տպաւորութիւնների տակ։

Նոյն պարոնը պատմեց եւ գիտնական եպիսկոպոսի մահուան մասին։ Գիտնական եպիսկոպոսը ենթարկւել է բանտում անլուր չարչարանքների, — ցնորական վիճակի մէջ է եղել։ Բժիշկների վկայութեան ուշադրութիւն չեն դարձրել չեկիստները,— թոյլ չեն տւել հիւանդանոց տեղափոխելու, ընդհակառակն, իբր թէ ստուգելու համար գիժերը չեկիստներ են ձգում խցիկը, եւ նրանց ներկայութիւնն աւելի է գրգռում ու ծանրացնում հիւանդի վիճակը։ Վերջը մահամերձ վիճակի մէջ ճանապարհում են Էջմիածին, ուր մի օր ապրելուց յետոյ, առեղծուածային մահով մեռնում է երիտասարդ եւ ապագայ խոստացող գիտնականը։

Նորեկս եկած դերասան մը շատ բնորոշ յայտարարութիւններից յետոյ աւելացրեց.

— Եղբայր, ի՞նչ էք ուզում, օդ չկայ շնչելու, օ՛դ, մարդ խեղդւում է, խօսք, խիղճ, ազատ մտածողութիւն, ինքնուրոյնութիւն, անհատականութիւն չկայ, գեղարւեստ, թատրոն ու մամուլ չկայ, չկայ, մարդը մեքենայ է, գերի ու ստրուկ է։ Ի՞նչ էք ուզում, երբ հայ ժողովրդի մտաւորական ներկայացուցիչներից մէկը, հոգեբան ու վիպասան Շիրվանզադէն, որ «Պատուի համար» ու «Քաօս» է տւել, նա անգամ դարձել է մի խրտուիլակ, թեթեւսոլիկ ու քծնող, որ իր գրիչը ծախում է չեկիստներին, ինչպէս պոռնիկ կինը իր մարմինն է ծախում։ Պատուէրով ու դրամով գրեց, գրեց ժպիտներ ստանալու համար իր հոչակաւոր «Մորգանի խնամին» որ դեբրասանական խմբերը ներկայացրին ներքին դժգոհութեամբ ու արգահատանքով, որ ծաղրում է տարագիրները, ծաղրում է ազգային բոլոր սրբութիւնները, որոնց երկրպագում էր երկու տարի առաջ։ Էլ ի՞նչ պիտի սպասէք միւսներից . . .

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք արդէն, Եգիպտոսի կառավարութիւնը իրաւունք տուած է Ազգ. Սահմանադրութեան պաշտպաններուն, չեղեալ համարելով Թորգոմ եպիսկ.ի եւ իր հովանաւորած խմբակին կարգադրութիւնները։

Այս յաջողութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, «Յուսաբեր» կը գրէ (15 Յունիս).

— «Անսահմանօրէն գոհ ենք, որ յաղթանակած է Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը։

Ուրախ ենք, որ քմահաճոյքը — աննախընթաց եւ անօրինակ — պատժուած է վերջապէս։

Հպարտ ենք, որ եգիպտական կառավարութիւնը, տոգորուած խորին յարգանքով դէպի մեր Սահմանադրութիւնը, պահակ կեցած է անոր եւ որոշած է հսկել անոր գործադրութեանը վրայ։

Սակայն տխուր ենք, որ աներկիւղօրէն կոխկռտուած է այդ Սահմանադրութիւնը, խորապէս արհամարհուած ու անարգուած անձի մը կողմէ, որ իր կոչումով՝ իբր կղերական եւ իբր «Առաջնորդ» մեծագոյն ակնածանքը պէտք է տածէր անոր հանդէպ։»

Մեր պաշտօնակիցը պարզելով տագնապին զանազան ծալքերը եւ հակառակորդներուն սարքած դաւերը, կը շարունակէ.

«Ուրեմն կը մնար,—

ա. Կամ բռնութեամբ քշել բռնաւորներն ու անսանձները Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանէն, եւ կամ

բ. Դիմել կառավարութեան եւ անկէ պահանջել ճանաչումն ու գործադրութիւնը Հայոց Ազգ. Սահմանադրութեան։

Յանուն համայնքի խաղաղութեան, յանուն մեր բարի համբաւին եւ յանուն Սահմանադրութեան փրկութեան, մենք նախընտրեցինք այս վերջին ճամբան։

Դիւրին գործ չէր, մենք այդ շատ աղէկ գիտէինք, ճանչցնել տալ մոռցուած եւ ուրացուած Սահմանադրութիւնը, եւ կառավարութենէն անոր ճանաչումն ու գործադրութիւնը պահանջել։

Այս բոլորը գիտնալով մէկտեղ, մենք լծուեցանք այդ ծանր, դժուարին ու սրտմաշուք աշխատանքին։»

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՕՏԱՐԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ՆՈՅՆ Է ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ՀՌՈՄ, (Սեփ. Թղթ.)—Վերջերս իտալական ոստիկանութիւնը իմանալով որ հայ վաճառականի մը քով երկու հայ պաշտօնեաներ կը գտնուին, հարիւրական լիրէթ տուգանք առնելէ յետոյ, տասնըհինգ օր պայմանաժամ կուտայ պաշտօնեաները հեռացնելու համար։ Աղերսագիրով մը կարելի կ'ըլլայ մէկ տարուան հրաման առնել։

Ինծի ծանօթ են նաեւ ուրիշ չորս պարագաներ։ Մեր հայրենակիցները, շնորհիւ իրենց կարողութեան կը յաջողին պաշտօն մը ճարել. երբ կարգը անունը արձանագրելուն կուգայ ու օտար ըլլալը կը հասկցուի, կը մերժուին՝ առարկելով որ պետութենէն հրահանգ եկած է օտար պաշտօնեայ չառնել։ Այս օրէնքը 1923էն ի վեր կայ եղեր եւ հիմա որոշուած է խստօրէն գործադրել։

Իտալիոյ Հայերուն թիւը 3000ի չի հասնիր։ Իսկ անոնք որ ստիպուած են օրական աշխատանքով ապրուստ ճարել, 200ի կը հասնին։ Գրեթէ բոլոր վաճառականները արտածումով կը զբաղին, մասնաւորապէս Արեւելքի հետ, ուրիշ խօսքով կ'օժանդակեն իտալական տնտեսական ծաւալման։ Հայութեան մնացեալ մասը կը բաղկանայ կրօնական եւ դպրոցական հաստատութեանց կապուած անձերէ, որոնք պատրաստ դրամագլուխ կը ծախսեն Իտալիոյ մէջ եւ միւս կողմէն գրականութեան եւ արուեստի տաբաժման բոյներ կը կազմեն։ Շատ պարզ է, ուրեմն, որ Իտալիոյ հայութիւնը բացարձակապէս պետութեան վրայ բեռ չէ, այլ ճիշդ հակառակը։

Զմռնանքի յիշել նաեւ որ հայութեան այսօրուան վիճակը հետեւանք է անիրաւ դաշնագիրներու, որոնց պատասխանատուներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Իտալիան։

Ս.

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՏՊԱՐԱՆԸ

Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ», անցեալ տարի ձեռնարկած էր իր սեփական նոր տպարանին շինութեան, ուր փոխադրուած է այժմ։ Աշխարհի ամէնէն մեծ եւ կատարեալ տպարանն է որ օրական երկու միլիոն թերթ տպագրելով, կոտրած կ'ըլլայ աշխարհի առօրեայ հրատարակութեան մրցանիշը։

«Տէյլի Մէյլի հետ մրցումի ելած է ամերիկեան «Շիքակօ Տէյլի Նիւզ» օրաթերթը որ իր կարգին ձեռնարկած է հիմնելու աշխարհի ամէնէն մեծ տպարանը։ Շէնքը պիտի ունենայ 23 յարկ ամէն մէկ յարկ յատկացուած պիտի ըլլայ թերթին մէկ սպասարկութեան։

Իսկ բարձրագոյն յարկը պիտի յատկացուի թերթին անթել հեռագրի սպասարկութեան, որ աշխարհի բոլոր մասերուն հետ, զայն պիտի դնէ ուղղակի յարաբերութեան մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԻՆ ԴԷՄ

ԼԻՈՆ, 20 Յունիս.— Ս. Դ. Հնչակեանները իրարու դէմ ելած են նորէն։

Երէկ՝ Գշ. օր կէսօրէ վերջ, քաղաքական դատարանի առջեւ տեղի ունեցաւ Հնչակեաններու դատը։ Դատ բացողը Եւրոպայի Հնչակեան կեդր. վարչութիւնն է, Լիոնի հնչակեան մասնաճիւղի նախկին վարչութեան դէմ։ Կեդր. վարիչ մարմինը կ'ամբաստանէ նախկին վարչութեան անդամները, իբրեւ զեղծարար ու չարաշահող, անցեալին ու ներկային մէջ։ Դատը պիտի շարունակուի ուրիշ ատեանի առջեւ, դատարանը ինքզինքը անձեռնհաս հռչակած ըլլալով։

Թղթակից

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.— Նախկին զինուորական մը, որ պատերազմի պահուն ծանր վէրքերու հետեւանքով ջղային խանգարման ենթարկուած էր, դատարանի դիմած էր իր նպաստը հարիւրին 60ի բարձրացնելու խնդրանքով։ Առջի օր, մինչդեռ իր փաստաբանը տիկին Ռէյմօնտ Լըֆէվր անոր դատը կը պաշտպանէր նախկին մարտիկը յանկարծ զայն ընդմիջեց ու խօսքը նախագահին ուղղելով ըսաւ։

— Ես ծանր վիրաւոր մըն եմ, իրաւունքս կը պահանջեմ։

Ու գրպանէն ատրճանակը հանելով, երկու գնդակ պարպեց, գնդակ մը միայն անցաւ դատաւորին շատ մօտէն, ու մխրճուեցաւ գրասեղանին մէջ։

Ոստիկանները մեծ դժուարութեամբ յաջողեցան զսպել կատղած մարտիկը, որու բացակայութեան, դատը շարունակուեցաւ ու վճիռը տրուեցաւ ի նպաստ անոր։

ՉՈՐՍ ՀՈԳԻ ՆՈՅՆ ԸՆՏԱՆԻՔԷՆ.— Մարսէյլի մէջ, Սիլվա Մազէթթի իր նշանածին տունը գացած էր, ամուսնութեան թուականը որոշելու համար. խորհրդակցութեան ընթացքին, Մազէթթի՝ յանկարծ, գրպանէն ատրճանակ մը հանեց ու պարպեց իր նշանածին, անոր քրոջ ու ծնողքին վրայ։

Աղմուկին վրայ, դրացիները երբ հասան երկու արիւնթաթախ դիակներ գտան, մայր ու աղջիկ։ Իսկ հայրն ու միւս աղջիկը վիրաւորուած էին, փոխադրուեցան հիւանդանոց, իսկ մարդասպանը գնաց, յանձնուեցաւ ոստիկանութեան։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԵՆ.— Առեւտրական ներկայացուցիչ մը, Ռոսսի, մուշտակի մեծարժէք վերարկու մը կ'ուզէր ծախել։ Քանի մը օր առաջ, երկու փայլուն պարոններ, իրենց շքեղ ինքնաշարժը կը կեցնէին անոր գրասենեակին առջեւ, եւ կը փափաքէին տեսնել ու գնել վերարկուն։ Սակայն, անոնցմէ մէկը որ կը ներկայանար կոմս տը լա Քուր անունով, կը յայտնէր թէ սակարկութենէն առաջ, պէտք էր որ իր կինը անգամ մը տեսնէր մուշտակը։

Ռոսսի համաձայնեցաւ անոնց ընկերակցիլ, եւ մուշտակը միասին առնելով, անոնց քով տեղ գրաւեց ինքնաշարժին մէջ, որ Օփերայի մօտերը մեծ պանդոկի մը առջեւ կանգ առաւ. գնորդները վար իջան, մուշտակը առին ու ցկին կոմսուհիին ցոյց տալու համար, մեկնեցան եւ այլեւս մէջտեղ չելան։

Ռոսսի, յետոյ իմացաւ, որ անոնք, ինքնաշարժը միայն երկու ժամուան համար վարձեր էին։

Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց անոնց ինքնութիւնը. սակայն դեռ չեն ձերբակալուած։

ԿԱՏԱԿԱՄԻՐ ՆՇԱՆԱԾՈՒՀԻՆ.— Անցեալ օր կէսօրին, վայելուչ օրիորդ մը, ճաշարան մը կը ներկայանար եւ նոյն իրիկուան համար, նշանտուքի ճաշասեղան մը կ'ապսպրէր։

Ճաշարանէն ելլելէ յետոյ, օրիորդը գնաց ծաղկեվաճառին, ծաղիկներ ընտրեց սեղանը զարդարելու համար, եւ ճիշդ վճարելու պահուն, յանկարծ նշմարեց որ, պայուսակը տունը մոռցեր էր, եւ որովհետեւ օրիորդը վստահելի էր, ծաղկեվաճառը անոր 300 ֆրանքի վարկ բացաւ եւ փունջերը ղրկեց ճաշարան։ Օրիորդը մեկնեցաւ ու գնաց նպարավաճառի մը զանազան պահածոներ յանձնարարեց, բոլորը յանձնելի ճաշարան։

Իրիկունը, սեղանը զարդարուեցաւ ծաղիկներով, բայց ճաշարանին տէրը ի զուր սպասեց հիւրերուն։ Կ'երեւի վերջին պահուն, նշանտուքը խզուած էր...։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԷՆ ԱԼ.— Շատ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ, ֆրանսական Ակադեմիայէն գողցուեցաւ պատի թանկարժէք ժամացոյց մը. շինուած էր 1764ին։ Գողութիւնը, կը կարծուի թէ տեղի ունեցած է չենքին շատ ծանօթ մէկու մը կողմէ, կամ պաշտօնեայի մը մեղսակցութեամբ։ Քննութիւնները առաջ կը տարուին գողը եւ գողօնը երեւան հանելու համար։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՄԻՇԷԼ ՍՈԹԻՐԻՍ

Այդ էր շուկան։ Եւ ի՛նչ աղաղակներ, որքա՜ն փոշի եւ ինչքա՜ն ճանճ։ Անշուշտ Սօթիրիս նկարչութեան դպրոցին չէր պատկաներ. վիպականութիւնը հեռուէն լաւ է, երբ մարդ այդպէս գոյնզգոյն աղտեղութիւններու մէջ կ'ապրի, ուրիշ բանի կը բաղձայ, եւ Սօթիրիս Լազարինայի իր պզտիկ խանութը կը նախընտրէր։

Բայց հիմա, ամէն անգամ որ Վօլօ կուգար, ամէն ինչ կարծես մոգական զօրութեամբ կերպարանափոխ կ'ըլլար։ Այցումէն երկու տարի վերջ, արդէն աչքառու կ'ըլլար։

Մէկէն, բոլորովին ուրիշ քաղաք մըն էր։ Ցեղն անգամ փոխուեր էր։ Սօթիրիսի խելքը չէր հասներ։ Թրքական թաղը, հին Վօլօն, ծովածոցին խորը, կ'աներեւութանար։ Հիմա միւս եզերքին վրայ քարափներ կային, ճիմելիքներ, ճերմակ, մաքուր տուներու շարք մը։ Ընկասկած, կը խորհէր Սօթիրիս, այն Եւրոպան որու այնքան գովեստը լսեր էր, չէր կրնար աւելի գեղեցիկ ըլլալ։ Բայց այդ տուներէն, հանրակառքերէն, աղմուկներէն աւելի շուկան էր որ զինքը կը հմայէր։ Երբեք այդ տեսարանէն չէր յագենար։ Ինչ լաւ էր այդպէս հարթ փողոցներով, առանց անկարգ բազմութեան մը հրմշտուքներուն, մայթերուն վրայ առանց աղտեղութեան, այդ գեղեցիկ վաճառատուները այնքան մաքրութեամբ շարուած։ Ան ստանայ Ցոյները, կը խորհէր, ինչպէս ըրին այդպէս շուտ եւ մեծ ընելու համար։ Ա՛հ, հոդ էր որ, խնամոտ, եռանդուն, աշխատասէր վաճառորդ մը կրնար շուտով հարստանալ։ Ոսկին ինքնին պիտի հոսէր։ Վօլօյի մէջ խանութ մը ունենալ՝ Սօթիրիսի երազն էր։

Երբ պատերազմէն մէկ ամիս առաջ, Լազարինայէն բաժնուելով հոն եկաւ, կ'ուզէր բնաւ չի շարժիլ այլեւս անկէ։ Անմիջապէս նաւ մտնել, երեք հոգիի ճանապարհածախս վճարել,—ինք եւ երկու զաւակները— երթալ Աթէնք, հոն նորէն վճարել առանց ապահով ըլլալու դուրսը կամ տան մէջ, ոչ, չէր արժեր։ Ուրեմն մնաց Վօլօ։ Նոյնիսկ Փրոզինի գիջողութիւն մը ընելով ինքզինքը աշխարհի ամէնէն նուրբ մարդը կարծեց։ Կեդրոնը աւելի վտանգի ենթակայ ըլլալով, աւելի համեստ անկիւն մը պիտի քաշուէր։ Դէպի Բէլիոն, Վօլօյէ երկու կամ երեք քիլոմեդր հեռու, ձիթենիներու անսահման դաշտի մը մէջ, երեք գիւղեր կային, Անաքորի, Քաթաքորի եւ Բլաթանիս։ Այս վերջինը ամէնէն բարձրն է, իր ապառաժուտ զառիվայրով որ իրեն իբր սանդուխ կը ծառայէ եւ ետեւի կողմէն շագանակենիի սիրուն անտառներով, Բլաթանիս իրեն ամէնէն ապահով եւ անմերձենալի վայրը թուեցաւ։ Իրարանցումի մը պարագային, իրեն կը մնար ծովափը հասնիլ եւ անկէ շոգենաւ մտնել, եւ կամ բաւական էր միւս զառիվայրէն լեռներու ճամբան բռնել, բոլոր հանգիստ խորշերը կը ճանչնար, ինչպէս Անիլիօ գիւղը, ծածկուած եւ մութ, կաղնիներու շուքին տակ թաղուած, որ երբեք արեւ չէ տեսած։ Հո՛ն, մեր մարդուկը աշխարհէն փախնալու ոչինչ պիտի ունենար։

Դէպքերէն մէկ ամիս առաջ, ո՞վ կրնար բան մը կասկածիլ։ Սիրտերը յոյսով լի էին եւ երեկոյին, Վօլօյի քարափին վրայ, նուագներուն ազդեցութեան տակ երիտասարդներուն միտքը ծովէն անդին, փառքի խոլ երազներուն կը խոյանար։

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Լարիսայի խուճապին եւ սարսափին հետեւանքով տեղի ունեցած քայքայումի պահուն, այդ երազը կարծր հողին վրայ խորտակուեցաւ։ Յոյները խոյս կուտային։ Բանակին, միահամուռ ետ քաշուելու հրամանը տրուած ըլլալով, յանկարծ, իւրաքանչիւր բաժանումի ընդհանուր ժամադրավայրը ծանուցուելէն առաջ, զրուցը ցնորեցուցիչ եղաւ։ Կին, զինուոր, մանուկ, կառասի, սայլ, արկղ. ձի, կառք, անկողին, սուր, հրացան, մարդ եւ անասուն, կը խառնուէին բոլորը, իրարու վրայ կ'ելլէին, կը կռուէին, զիրար կը սպաննէին։ Վեց հարիւր մեռեալ կար։ Անիկա վախին պատճառած ազդեցութիւնն եւ անհասկացողութիւնն էր։ Մինչդեռ Թուրքերը չէին համարձակեր այդ ամայի Լարիսան մտնել։

Այդ վարանումը երկու օրէն պակաս չտեւեց։ Վերջապէս բռնումը տուին յաղթանակին բոլոր եռանդովը։ Ամբողջ Թեսալիոյ մէջ տարածուեցան։ Իրենց, առաջքէն միշտ ետ կը մղէին, փախստականներուն թիւը հետզհետէ կ'աճէր։ Հիւանդ թէ առողջ, բոլորը լքած իրենց գիւղերը, յափշտակիչին մերձենալէն ինքզինքնին կը փրկէին։

Երբ Թուրքը սեմէն ներս ոտք կոխէր, խեղճ հիւղակը կը սարսափէր։ Միայն զայն տեսնելով գիտէին թէ ինչ կ'ուզէր ըսել կը նշանակէր այդ «Տո՛ւր դրամդ, տո՛ւր կինդ, տո՛ւր մանչդ կամ աղջիկդ, տուր ինքզինքդ»։

Սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ, Թուրքերը Լարիսա մտնելէ վերջ միայն սկսան կոտորել։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Հելլէն Նախարարական խորհուրդը որոշեց տեղահան ընել այն օտարահպատակները, որոնք կը դրդեն բանուորները խանգարել երկրի անդորրութիւնը։

Քանթիի ցոյցերու ընթացքին սպաննուած է նաեւ աղջիկ մը։ Բանտարկեալներուն մէջ կան 20է աւելի աղջիկներ։

Հելլէն իշխանութիւնները Քավալայէն 10 եւ Տրամայէն ալ 17 բանուորներ աքսորեցին կիկլատեան կղզիները, իբրեւ դէպքերուն պատասխանատու։ Ուրիշներ ալ յանձնուած են ընդհ. դատախազին։

Հելլէն բարձրաստիճան զինուորական մը ճետեւեալը յատարարած է.

— Վերջերս քոմիթաճիական հրոսախումբեր յայտնուեցան մեր սահմաններուն վրայ։ Նոյն իսկ, մեր պահականոցներուն մէկուն հետ 10 հոգինոց հրոսախումբ մը կռիւի բռնուեցաւ։ Նոյնպէս պուլկար պահականոցն ալ կրակեց հրոսախումբին դէմ։ Ձերբակալուած են չորս մարդիկ, որոնք անջատ անջատ բանտարկուած են։ Հաստատուած է որ անոնք կ'ուզէին Նեսթոսի կամուրջը օդը հանել։ Այդ դաւադրութիւնը գլուխ պիտի հանէին անոնք ճիշտ այն վայրկեանին, երբ պիտի պայթէր ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը։ Այս կէտը մասնաւոր ուշադրութեամբ մը քննուած է հարցաքննիչին կողմէ։ Շատ հիմնաւոր կասկածներ կան որ մէկ կողմէն քոմիթաճիներու այս ներխուժումն ու կամուրջը օդը հանելու փորձը եւ միւս կողմէն ծխախոտի բանուորներուն գործադուլը սերտ կապակցութիւն ունին իրարու հետ եւ հաւանաբար արդիւնք են միացեալ գործակցութեան մը։

Գերմանիոյ նախարարական տագնապը

Ընկերվարական պետ Հէրման Միւլլէր մէկուկէս շաբաթ բանակցելէ վերջ, չկրցաւ կազմել միացեալ դահլիճ մը, մասնակցութեամբ գլխաւոր կուսակցութեանց։

Այժմ ծրագրած է նախարարութիւնը կազմել ծանօթ դէմքերէ, որոնք դահլիճին պիտի մասնակցին իբրեւ անհատ՝ առանց իրենց կուսակցութեան պատասխանատուութեան։

Նոր դահլիճը, որ հաւանաբար այսօր կազմուի, պիտի բաղկանայ այս կերպով.— Հէրման Միւլլէր (ընկերվարական)՝ վարչապետ, Ֆոն Կէրարտ (կեդրոն)՝ փոխ-վարչապետ եւ գրաւեալ շրջաններ, Շթրէզէման (ժողովրդային)՝ արտաքին Նախարար, Սէվէրինկ (ընկերվարական)՝ ներքին, Քոխ (ռամկավար)՝ դատական, Հիլֆերտինկ (ընկերվարական)՝ ելմտական, Պրաունս (կեդրոն)՝ աշխատանքի, Քուրթիուս (ժողովրդային)՝ հանրային տնտեսութեան, Կրէօնէր (անկախ)՝ պատերազմական, Շէօցել (Պավերիացի ժողովրդային)՝ թղթատարական, Վիրթ (կեդրոն)՝ հաղորդակցութեանց, Քայլ (ընկերվարական)՝ պարէնաւորման եւ երկրագործական Նախարար։

Անատօլուի երկաթուղիները

Պերլինէն կը ճաղորդեն.— Թուրքգերման խմբակը, որուն կ'աջակցին գերմանական մեծ դրամատուններ, մօտ օրէն Թուրք կառավարութեան պիտի ներկայացնէ երկաթուղիներու շինութեան վերջնական յատակագիծ մը։

Այս խմբակը, որուն կը մասնակցին բազմաթիւ պողպատի գործարաններ, երկաթուղիի կազմած հայթայթող ընկերութիւններ, ինչպէս նաեւ թուրք ճարտարագէտներ, ծրագրած է շինել Կեսարիա-Սվազ-Թուրխալ, Սվազ-Էրզրում եւ Սվազ-Մալաթիա գիծերը, նաեւ Սամսոնի և Մէրսինի նաւահանգիստները։

Անատօլուի երկաթուղիին Թուրք կառավարութեան կողմէ գնուելու խնդիրը դեռ չէ վերջացած։

Օղի՝ Քէօթահիոյ հայ-կաթ. եկեղեցիին մէջ

Քէօթահիայէն կը հաղորդուի «Ճիւմհուրիյէթ»ի թէ տեղւոյն հայ կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ վարդապետ մը փախստեայ օղի կը պատրաստէ։ Յետ քննութեան գտնուած են երկու զտիչ գործիք, 40 քիլոյի չափ օղի, 17 շիշ գինի եւ մէկ քիլօ փախստեայ ծխախոտ։ Զարմանալին այն է որ, կ'ըսէ թերթը, այս եկեղեցին ոստիկան-զօրաց հրամանարութեան շէնքին կից, ոստիկանատան դիմաց, ոգելից ըմպելիներու մենաշնորհի վարչութեան եւ գործարանին մօտիկ կը գտնուի։

Գողցուած նկարներ Պոլսոյ մէջ

Կարեւոր մաքսանենգութիւն մը երեւան հանուած է Պոլսոյ նաւահանգիստին մէջ։ Անցած շաբաթ «Լէնին» շոգենաւով գաղտնօրէն Պոլիս փոխադրուած են Լէնինգրադի թանգարանէն գողցուած կարգ մը իւղաներկ նկարներ, թիւով 14 հատ, որոնք առանց մաքսէն անցնելու, նաւակով մը քաղաք հանուած են։ Մաքսանենգութիւնը կատարած է յանձնակատար Թահսին Նահիտ պէյ։ Իւղաներկները գործերն են Ռուսիոյ ամենամեծ նկարիչներուն, եւ ոսկեզօծ շրջանակներ ունին։ Բոլոր նկարներն ալ գրաւուած են, եւ պիտի ծախուին, հասոյթը պետական գանձին պիտի արձանագրուի։ Նկարները գտնուած են Թահսին Նահիտ պէյի գրասենեակէն։ Կ'ենթադրուի թէ անոնք գողցուած են խորհրդային թանգարանէն։ Նկարներուն մէջ կայ նաեւ Լէնինի մէկ իւղաներկ նկարը։

Թահսին Նահիտ պէյ թէեւ յայտարարած է թէ նկարները Օտեսայի խորհրդային հիւպատոսին կողմէ ղրկուած են, բայց այս պարագան չէ հաստատուած։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 12 քուէապահանջ կիներ Կիրակի օր ցոյց մը կատարեցին Ծերակոյտին առջեւ, առաջնորդութեամբ Տիկ. Զիփէլի։ Բոլորն ալ կը կրէին ցուցատախտակներ՝ վրան գրուած. «Ֆրանսուհիները կ'ուզեն քուէարկել, բայց Ծերակոյտը չուզեր»։ Ոստիկանապետին միջամտութեան վրայ, ցուցատախտակները վերցուեցան, սակայն քուէպահանջները պահեցին իրենց գլխարկի ժապաւէնները, որոնց վրայ գրուած էր. «Կինը կ'ուզէ քուէարկել, կինը պէտք է քուէարկէ։»

ՍԵՐՊԻԱԿԱՆ Մակեդոնիոյ Իփէք քաղաքը հիմնայատակ փճացաւ մեծ հրդեհէ մը։ Կրակը ծայր տուաւ քաղաքի կեդրոնէն, շուկային մէջէն եւ շուտով բոլոր խանութները այրեցան։ Հրդեհը կարելի եղաւ մարել, քաղաքին երեք չորրորդ մասը այրելէն յետոյ։ Մաս մը տուներ միայն ազատեցան։ Բնակիչները ապաստանած են դաշտերը։ Կասկածներ կան որ, կրակը ձգուած է քոմիթաճիներու կողմէ։

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ 1928

Ընտանեկան շքեղ դաշտահանդէս, կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան փարիզի մասնաժողովի կողմէ: Փարիզի մօտ, Ժիւվիզիի գիւղաքաղաքը, Սէն գետի գեղածիծաղ ափին վրայ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Ղանթարոզ գիւղի Հայրենակց. Միութեան կողմէ, ի նպաստ Ֆիլիպէի աղէտեալներուն: 8 Կիակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, Սէն Ժէռոմ, Մինասեանի «Ֆրանս-Օրիան» գորգի գործարանին պարտէզը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի 8.30ին Գրադարանի ակումբին մէջ։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Ե. Խաչատուրեան։ Նիւթ՝ Հայ յեղափոխութիւնը եւ հետեւանքները։

Քրիստինէ եւ Դաւիթ Դաւիթխանեանները եւ իրենց զաւակները սրտի խորին կսկիծով յայտնում են առաջինի՝ Թանկագին կեսրոջ, երկրորդի՝ յոյժ սիրելի մօր եւ վերջիններ՝ անուշ մամիկի

ՄԱՐԻԱՄ ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի է ունեցել Թիֆլիզում սոյն Յունիսի 14ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մուշի Խաշխալտաղ գիւղացի Յովհաննէս Յովհաննէսեան որ կը գտնուէր Պուշ Տիւռօն։ Անծանօթ ստորագրութեամբ նամակով մը կը ճաղորդեն իր մահը։ Իմացնել՝ Գ. Միրոյեանի, 4 Rue Trabos, Combes par Aubin, Aveyron.

— Տիկին Եվանթիա Տավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Պիլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Տավուտեան) որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardéche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudian, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ԿՈՉ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

«Օշական» Մատենադարանէն մօտ օրէն լոյս տեսնելիք Պ. Մինաս Չերազի Կենսագրական Միւսիոններ (Mosaïques Biographiques) երկին համար կը խնդրուի բոլոր Հայերէ եւ ազգային իշխանութիւններէ, որ հաճին մեզ տրամադրել ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐԸ հետեւեալ ազգային դէմքերուն.

1. Գրիգոր Օտեան, 2. Ե. Տէմիրճիպաշեան, 3. Տոքթ. Սերվիչէն, 4. Գարաքէհեա Կարապետ պէյ, 5. Յարութիւն Փաշա Տատեան, 6. Կարապետ Շահպազ (Ալի Շահպազ), 7. Նահապետ Ռուսինեան։

(Գրել՝ A. Ohanessian, La Fère (Aisne), France.)

Կարեւոր.— Յանուն հայ գրականութեան եւ հայ պատմութեան, կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել սոյն կոչը։

ԽՈՀԱՐԱՐՈՒՀԻ

Մարաշցի Մառի Մանուկեան ճարտար խոհարարուհի, որ ծանօթ է նաեւ Պոլսոյ ճաշակներուն, գործ կը փնտռէ, խոստանալով գոհացնել ամենանուրբ քիմքերը։ Դիմել՝ Գրատուն «Յառաջ» Rue des Dominicains. Marseille.

ԿՈՉ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԷ ՄԸ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկածըլլալով պատրաստելու «Հայկական Նոր Մատենագիտութիւն եւ Համրագիտարան Հայ կեանքի» աշխատութիւնս, որուն առաջին հատորը (Ա—Մ) ամբողջացաւ 1911ին, եւ վերջերս Ց եւ Ն գրերն ալ հրատարակուեցան, ասոնք եւս հին ալբանք ըլլալով, կը դիմեմ բոլոր հրատարակիչներուն, հեղինակներուն, խնդրելով որ հաճին հրատարակած կամ հեղինակած գրքերէն մէյմէկ օրինակ ղրկել. գրագէտներուն՝ որ իրենց գրական կեանքը՝ համառօտիւ՝ խմբագրութիւն, Թղթակցութիւն այս կամ այն թերթի, իրենց ծածկանունները, եւն. եւն. հաղորդել։ Գործս՝ շարունակութիւնը պիտի չըլլայ հրատարակուածին. ան՝ մինչեւ 1905 տարին կը հասնէր, անկէ ի վեր 23 տարի անցած է եւ ահագին բան տպուած, եւ արդէն սակաւաթիւ օրինակներ կը մնան։ Ուստի պիտի ըլլայ միաձոյլ ամբողջութիւն մը, բարեփոխուած ծրագրով, զեղչումներով եւ յաւելումներով Այբէն՝ Ֆէ, 1512 — 1930։ Հայկական Հարցի, Հայկական Մարտիրոսագրութեան առանձին գլուխներ բացած ըլլալով, կը խնդրեմ նոյնպէս որ այդ նիւթերուն, նոյնպէս հայկական կեանքի վերաբերեալ ինչ գրութիւն որ ունին հայերէն թէ եւրոպական ոեւէ լեզուներով, հաճին ղրկել։— Ինչ որ ստանամ պիտի ծանուցուի մեր «Բազմավէպ»ին մէջ՝ շնորհակալութեամբ։

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

c/o PAZMAVEB, St. Lazare, Venise, Italie

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

Աշաղրութիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Չէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տոկուն թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ։

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ։ Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է։

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԱՅՑԵԼՈՂԻ ՄԸ ԳՐՊԱՆԻ ԸՆԿԵՐԸ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ այս հանրօգուտ գիրքը, պատկերազարդ եւ քարտէսով, քաղաքին, շրջականներու ու տեղագրութիւն վրայ լիակատար տեղեկութիւններով։

Յայտարարութիւն տալ փափաքողները դիմեն անձամբ կամ նամակով մինչեւ 31 Յուլիս 1928 Պրն. Յ. Աքիսողոմեանի գրասենեակը, «Union» ապահովագ. ընկ. մէջ, 5 RueSainte, Marseille.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ 1928 — 27 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 684 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Քիչ անդին արտատպած ենք լուր մը, Պոլսոյ «Վագըթ»էն։ Թուրք թերթը, իր խմբագրապետին բերնով կը գանգատի Ֆրանսա երես կուտայ հակաքէմալական տարրերուն, — փախստական Հայերուն, Չէրքէզներուն, Սուլթան-խալիֆայականներուն եւ 150նոց ցանկին պատկանող Թուրքերու, Թոյլատրելով անոնց կեդրոնացումը Սուրիոյ մէջ։

Ֆրանսան ըլլալով հաշտութեան առաջին դաշնագիր ստորագրողը Մուսթաֆա Քէմալի հետ, «Վագըթ» զարմանալի կը գտնէ անոր ներկայ ընթացքը։

Իսկ մենք աւելի կը զարմանանք Թուրք թերթին վրդովման եւ կեղծ միամտութեան վրայ։

Ամէնէն առաջ խօսելով Հայերու մասին, կը յիշեցնենք որ անոնք փախան եւ Սուրիա ապաստանեցան, որովհետեւ Թուրքիա բռնի յափշտակեց իրենց հայրենիքը, եւ նոյն ինքն Ֆրանսան, ինչպէս Անգլիոյ եւ Իտալիոյ վաւերացնել տուաւ այդ աւազակութիւնը։ Անոնք Սուրիոյ մէջ կ՚ապրին իբրեւ նոր երկրի քաղաքացիները, սպասելով իրենց սեփական հայրենիքին մէկ մասին ազատման։ Անոնք աւելի բան մը չեն վայելեր, քան միւս քաղաքացիները։ Կը կատարեն իրենց պարտքը, կ՚օգտուին իրաւունքներէն։

Ինչո՞ւ անհանգիստ կ՚ըլլան Նէճմէտտին Սատըգները, որ Թուրքիոյ մէջ կոտորուելու եւ թալանուելու սահմանուած ժողովուրդ մը ապահով կ՚ապրի, կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի Թուրքիայէն բաժնուած հողի մը վրայ, — տարբեր իշխանութեան տակ։

Եւ ինչո՞ւ կը զարմանան որ ան կը հաւատայ իր ապագային, ինչպէս Թուրքը հաւատաց իր ճակատագրին։

Անշուշտ բարենշան չէ անոր նայուածքը։ Այդ ո՞ր տառապած, ջարդուած եւ դեռ հալածական ժողովուրդն է որ գլուխ պիտի ծռէր անլուր բարբարոսութեանց եւ պատահական յաղթանակներու առջեւ։ Ոչ թէ Ֆրանսան, այլ աշխարհի բոլոր պետութիւնները ձեռք-ձեռքի տուած՝ չեն կրնար իր խոէալէն զրկել ժողովուրդ մը, որ հայրենիք եւ ազատութիւն կ՚ուզէ։

Այնպէս որ, Թուրք թերթը ի զուր ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Սուրիոյ Հայերուն վրայ։ Ընդհակառակն, հոգատար իշխանութիւնը եւ Սուրիոյ կառավարութիւնը իրենք իրաւունք ունին Թուրքիոյ յիշեցնել՝ թէ կարելի չէ մինչեւ վերջը իր տարրական իրաւունքներէն զրկել հալածական ժողովուրդ մը։

Եթէ Թուրքիան վերջնական խաղաղութիւն եւ հանգստութիւն կ՚ուզէ, իր ձեռքն է ապահովել զայն, վերադարձնելով իւրաքանչիւրին իր անձեռնմխելի, բնական իրաւունքները, — հայկական հողերը՝ Հայերուն, քրտականը՝ Քիւրտերուն եւն.։

Մնաց որ, Սուրիոյ Հայերը քաղաքականութեամբ զբաղած չունին։

Ինչ կը վերաբերի սուլթան-խալիֆայականներուն եւ այլազան Թուրք փախստականներու, կը կարծենք թէ քէմալական կառավարութիւնը պէտք է երախտապարտ ըլլայ անոնց, փոխանակ տրտնջալու։

Որովհետեւ անոնք սուլթան-խալիֆայութիւնը վերահաստատել կ՚ուզեն, աւելի հետեւողականութեամբ շարունակելու համար համիսլամական եւ թուրանական քաղաքականութիւնը, Նախիջեւանէն մինչեւ Բագու, դէպի հիւսիս եւ արեւելք, մինչեւ Աֆղանիստան եւ Հնդկաստան։

Այո՛, անոնք ոխ ունին ներկայ վարիչներուն դէմ, եւ կ՚ուզեն փոխել վարչաձեւը։ Բայց չեն հրաժարած մեծագոյն Թուրքիա մը ստեղծելու կամ Նախկին օսմանեան կայսրութեան ամբողջը վերահաստատելու ծրագրէն։

Անոնց մէջ հաւանաբար կան մարդիկ ալ որ աւելի Թուրք են, քան քէմալականները։ Քրտական շարժումն անգամ իսլամական քաղաքականութիւն վարելու պատեհութիւն մըն է անոնց համար։

Քէմալականները դէ՞մ են այս ծրագիրներուն։ Թուրքիոյ համար վտանգաւո՞ր կը գտնեն զանոնք։

Այն ատեն, ինչո՞ւ իրենք ալ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին, միայն ձեւերը եւ անունները փոխելով։ Ինչո՞ւ չեն վերադարձներ հայկական հողերը, եւ ինչո՞ւ կը հալածեն ու կը կոտորեն Քիւրտերը, որ դեռ երէկ արթնցան։

Օսմանի Տունը Քէմալին փոխանցելով, Էնկիւրի փոխե՞ց Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։

Եթէ ընդդիմադիրները գործակալներ ունին Կովկասի եւ Ռուսաստանի Թուրքերուն մէջ, եւ կը շահագործեն անոնց իսլամական զգացումները, նոյնքան եւ աւելին կը պահեն քէմալականները, արծարծելու եւ իրականացնելու համար համաթրքական տասնաբանեան։

Այո՛, տարբեր սերունդներ են իթթիլաֆական, իթթիհատական եւ միլլի Թուրքը։ Բայց ինչո՞վ կը տարբերի անոնց քաղաքական գիծը՝ ոչ-Թուրքերու հանդէպ։

«Օսմանցիութեան» օրերուն, ոչ-Թուրքերը կը համարուէին տնտեսական ազդակ։ Աշխատաւոր ձեռք։ Կթան կով։ Միշտ դատապարտուած՝ պարբերաբար մորթուելու։

Իթթիհատը, յետոյ Մուսթաֆա Քէմալ միանգամ ընդ միշտ թրքացնելու համար Թուրքիան, գիտական սիստեմի վերածեցին կոտորածը եւ բան մըն ալ աւելի, — աւարի տուին ողջ մնացողներուն ունեցած-չունեցածը։

Ընդդիմադիրները, նկատելով որ Թուրքիան կը մեռնի տնտեսապէս, կը փորձեն վերահաստատել օսմանցիական «բարիքները», որպէսզի փախստականները վերադառնան եւ նոր աւար պատրաստեն։ Էնկիւրի հակառակ է այս ծրագրին։ Իսկ իբրեւ հիմնական սկզբունք, երկուքը միասին կը քալեն միեւնոյն ճամբէն, — թոյլ չտալ որ փակուի արեւելքի ուղին, Հայաստանի ստեղծումով։

Էնկիւրի ինչո՞ւ կը վախնայ Սուրիա ապաստանած Թուրք ընդդիմադիրներէն...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՒ ԱՂԱՆԵՐԸ

Սելանիկի առաջնորդարանին փակման առթիւ «Հորիզոն» կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (20 Յունիս).

— «Զայրոյթը եւ վրդովումը սահման չունի ժողովուրդին մօտ։ Աղաները թող իջնեն անգամ մը իրենց փղոսկրէ աշտարակներէն վար, մտնեն հանրային խաւերու մէջ եւ իմանան թէ ի՛նչ կը խօսին եւ ի՛նչ կ՚ըսեն այդ խաւերը իրենց եւ իրենց անլուր արարքի մասին։ Քանի մը հաւատարիմներու եւ երկրպագուներու «քաջալերական» փսփսուքներէն թող չխաբուին։ Հանրութիւնը ուրիշ խօսք ունի իրենց մասին եւ շատ չի տեւեր, կը տեսնեն արդիւնքը։

Ինքնաբեր շարժում մը արդէն ծայր տուած է հանրային զանազան խաւերու մօտ, պօյքօթի ենթարկելու համար Թաղական Խորհուրդը եւ անոր այս կամ այն դիմումը։ Հանրութիւնը, խորապէս լարուած ազգային իշխանութեան դէմ — չուզելով կը գործածենք այս որակումը — իբրեւ պօյքօթի առաջին միջոց, սկսած է մերժել ազգային տուրքի վճարումները։ Դաշնակցականները չեն միայն այս դիրքը բռնողները, այլ Դաշնակցութեան հետ ոչ մէկ կապ ունեցող բազմաթիւ սրտցաւ եւ դիրք ունեցող հայրենակիցներ, որոնք չեն կրցած մարսել Թաղ. Խորհուրդի արարքը։

Եւ կը մերժեն՝ պատճառաբանելով.

— Չէ կարելի նեցուկ հանդիսանալ եւ օգնել Թաղ. Խորհուրդի մը, որ Առաջնորդարանի փակման միակ պատասխանատուն է։ Մենք մեր տուրքը, մինչեւ այսօր կուտայինք Առաջնորդարանին, անոր անունով եւ անոր ընկալագիրներուն փոխարէն։ Չկա՞յ այդ Առաջնորդարանը այսօր, չկա՛նք եւ մենք։ Չե՛նք կրնար վճարել։

Ահա՛, կարճ եւ որոշ, հանրութեան դիրքը Թաղ. Խորհուրդին հանդէպ։ Եւ իր պարտականութեան գիտակցութիւնը ունեցող ամէն Հայ, անխտիր, պէտք է այսպէս պատասխանէ Թաղականութեան ամէն մէկ դիմումին։ Որովհետեւ, այսպիսի պարագաներու տակ, պօյքօթն ու արհամարհանքն ալ ազգային պարտականութիւններ են, մանաւանդ, երբ այդ արհամարհանքը, նախ եւ առաջ կուգայ արհամարհուելու արժանի մարմինէ մը։ Թաղ. Խորհուրդը, վերջապէս, պիտի գիտնայ որ, ինքը ժողովուրդէն վեր չէ։ Ընդհակառակն։»

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՕՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

46րդ Ցանկ

	Ֆր.
Օր. X.	50.—
Եօթնակ (Ժանթիյիի)	10.—
գումար	60.—
45րդ ցանկին գումարը	59,842.75
ընդհ. գումար	59,902.75

×

Այս գումարէն զանազան թուականներով Ֆիլիպէ, Երուանդ եպիսկ.ի ղրկած ենք **58,935** ֆրանք։

Ցանկը մինչեւ տասը օր ալ բաց կը պահենք, որպէսզի անոնք որ ուշացած են կամ տակաւին հանգանակութիւններ կը կատարեն, փութան ղրկել։

Այս առթիւ, կրկին խմբագրատուն կը հրաւիրուի այն տիկինը որ մատանի մը տրամադրած էր, ծախուելու համար աղէտեալներու օգտին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաքէմալական տարրեր Սուրիոյ մէջ

«Վագըթ»ի խմբագրապետ Մէհմէտ Ասըմ պէյ խօսելով Թուրքեւաֆղան եւ Թուրքեւիտալական դաշինքներու մասին, կ՚ըսէ թէ անոնք տեսակ մը ջղայնոտութիւն առաջ բերած են Ֆրանսայի նման երկրի մը մէջ, որ բոլորէն առաջ հաշտութիւն կնքեց Թուրքիոյ հետ։ Ու կը հարցնէ.

— Արդեօք որո՞նք են այն ազդակները, որ այսպէս տարօրինակ հոգեբանութեան մը կը մղեն մեր բարեկամ Ֆրանսացիները։ Չենք ուզեր խորացնել այս կէտը։ Միայն ստիպուած ենք ըսել թէ, մեր դէմ Ֆրանսայի բռնած ընթացքին այս անբացատրելի տարօրինակութիւնը կ՚երկարի մինչեւ իր գաղթավայրերը, եւ աւելի ճիշտ՝ մինչեւ Սուրիա։ Յայտնի է որ ազգայնական Թուրքիան միայն օտար գրաւողները չվտարեց, այլ եւ նետեց ներքին խռովութեան տարրերը։ Փախան Հայերը, Չէրքէզները, Սուլթանականները, մէկ խօսքով ամէն տեսակ խառնակիչները, որոնք չէին կրնար ապրիլ ազգայնական Թուրքիոյ մէջ։ Այս բոլոր տարրերը, մէջն ըլլալով նաեւ Սեւ Ցանկին 150 անձերը, ցրուեցան հոս հոն, — Յունաստան, Միջագետք, Սուրիա, Կիպրոս, Եգիպտոս եւլն.։ Վերջերս, այս խառնակիչները սկսած են երթալ Սուրիա, եւ հաւաքուիլ մեր հարաւային սահմաններուն վրայ։

«Տարօրինակ եւ միեւնոյն ատեն ցաւալի չէ՞, որ ո՛և է երկրի կողմէ ընդունելութիւն չգտած այս տարրերը, կը կեդրոնանան Սուրիոյ մէջ, եւ մեր ներքին ապահովութեան դէմ կը դաւեն։ Ուրիշ խնդիր, թէ անոնց բոլոր փորձերը ձախողման դատապարտուած են։

«Արդեօք ինչո՞վ բացատրել, որ Թուրքիայէն վտարուած այս տարրերը Սուրիոյ մէջ կը հովանաւորուին, եւ որոշ սիսթէմով կը հաւաքուին մեր հարաւային սահմաններուն վրայ։ Մեր հին բարեկամ Ֆրանսան արդեօք անտեղեա՞կ է այս կացութեան, եւ կամ ո եւ է կապ չի գտներ անոր եւ իր հոգատարութեան միջեւ։ Այս երկու պարագաներն ալ հիմնաւոր չենք գտներ, որովհետեւ, Սուրիա ըսելով՝ մենք Ֆրանսա կը հասկնանք։ Առանց Ֆրանսայի հաւանութեան, թռչուն չի կրնար թռչիլ Սուրիոյ մէջ։»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, որ քաղաքական խնդիրներու մասին Էնկիւրիի կառավարութեան կիսապաշտօն բերանը կը ներկայացնէ, հետեւեալը յայտարարած է «Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակցին.

— Վերջերս Իտալիոյ և Աֆղանիստանի հետ կնքուած դաշնագիրներէն յետոյ, փրոթոքոլ մը կնքեցինք Պարսկաստանի հետ, Յունիս 15ին Թէհրանի մէջ։ Կը յուսանք որ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ սահմանագլուխի խնդիրներուն մասին երկար ատենէ ի վեր Էնկիւրիի մէջ կատարուած բանակցութիւններն ալ այժմ գոհացուցիչ արդիւնքի մը պիտի յանգին։ Այն իրողութիւնը թէ Թուրքիա խիստ բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակէ Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի հետ, չի նշանակեր թէ անիկա մասնաւոր եւ անկախ քաղաքականութիւն կը հետապնդէ Արեւելքի մէջ։ Անհրաժեշտ կը նկատեմ այս կէտը դիտել տալ։ Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը պիտի ծառայէ փարատելու այս գաղափարը։ Ասկէ զատ, մօտ օրէն Թուրքեւհելլէն դաշնագրի մը հաւանական կնքումով, Թուրք-հելլէն-իտալական մերձեցումը մեծապէս պիտի ամրապնդէ Միջերկրականի ապահովութիւնը, ճիշտ ինչպէս Թուրք-պարսիկ-աֆղան ճակատը կարեւոր է Արեւելքի ապահովութեան եւ պաշտպանութեան համար։

Թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ ներկայիս Թուրքեւհելլէն յարաբերութիւնները նուազ բարեկամական են։ Թուրքերը կը սպառնան գրաւել եւ հաշուեյարդարի ենթարկել Պոլսոյ ոչ-փոխանակելի Յոյներուն գոյքերը, որովհետեւ Յոյները կը մերժեն յանձնել Արեւմտեան Թրակիոյ ոչ-փոխանակելի Թուրքերուն գոյքերը։ Այս պայմաններուն մէջ, կ՚ըսէ, կանխահաս է խօսիլ հելլէնեւթուրք դաշինքի մասին։

Եգիպտական դահլիճը պաշտօնանկ

Եգիպտոսի Նախարարական տագնապը, որուն մասին կը խօսուէր շաբաթէ մը ի վեր, մէկ-երկու ազատական նախարարի հրաժարելուն հետեւանքով, յանկարծ անակնկալ արդիւնքի մը յանգեցաւ։ Ֆուատ Թագաւորը, համաձայն Սահմանադրութեան իրեն տուած իրաւունքին, առջի առաւօտ նամակ մը ուղղեց վարչապետ Նահաս փաշայի, ըսելով որ իր կառավարութեան հիմը «միացեալ» ըլլալն է. այժմ քանի որ այդ հիմը խախտած է, կառավարութիւնը չի կրնար աւելի երկար մնալ պաշտօնի վրայ։ Այս նամակը ընդունելուն, Նահաս փաշա նախարարները Նիստի հրաւիրեց Զաղլուլ փաշայի բնակարանին մէջ, ու կարճ խորհրդակցութենէ մը վերջ, գացին արքայական պալատը եւ ստորագրեցին իրենց հրաժարականը։ Նահաս փաշա եւ երեք Նախարարներ Խորհրդարան երթալով կարդացին արքայական նամակը՝ դահլիճի լուծման մասին ու սրահէն մեկնեցան Վաֆտ կուսակցութեան երեսփոխաններու ծափերուն մէջ, մինչ ազատականներն ու ազգայնականները լուռ մնացին։

Եգիպտական դահլիճի լուծման հիմնական պատճառը հե-

(Լ⁻ուր⁺րու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ "ԴԻՒԱՆԱԳԷՏ"ՆԵՐԸ

Ամառուան արձակուրդէն օգտուելով, Թուրք պետական մարդիկը զանազան պտոյտներու ձեռնարկած են։

Մինչ Ղազին վ.ոսփորի գեղազուարճ ափերուն վրայ կը զբօսնու եւ Պոլիսը կը դառնայ Թուրքիոյ ամարանոց-մայրաքաղաքը, գործավարները կը շրջին ներքին գաւառներուն մէջ, մօտէն ճանչնալու համար այն ժողովուրդը զոր կոչուած են կառավարելու։

Ազգ. Տնտեսութեան գործավար Ռահմի պէյ Գասթէմունիի շրջանէն սկսեալ քննութենէ կ՚անցընէ հունձքերը եւ գիւղէ գիւղ պտտելով անձամբ կ՚ուսումնասիրէ երկրագործներու տեղական բոլոր պէտքերը։

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ նոյնպէս Սեւ ծովու գլխաւոր նաւահանգիստներէն սկսեալ կ՚այցելէ ամէն կողմ, տեսակցութիւններ կ՚ունենայ դատական պաշտօնէութեան հետ ու կը քննէ բանտերը։

Կրթական գործավար Նէճաթի պէյ Անատոլուի երկաթուղագծին ճամբով կը կատարէ իր պտոյտները. գլխաւոր քաղաքներու դպրոցները կ՚այցելէ, կը տեսակցի ուսուցիչներուն հետ, ճառ կը խօսի դպրոցականներուն առջեւ։

Եւ դեռ ուրիշ գործավարներ ալ կը պատրաստուին ճամբայ ելլել դէպի գաւառները։

Արդէն Արեւելեան Նահանգներուն մէջ մարզպանն ու կուսակալները անընդհատ պտոյտներ կը կատարեն, ժողովուրդին մէջ կը մտնեն, անոր ցաւերը կը հարցնեն եւ ամէն ջանք կ՚ընեն՝ Անատոլուցի Թուրքը հրապուրելու, զայն Էնկիւրիին կապելու համար։

Իսկ մեր դիւանագէտներէն, ազգային փրկիչներէն, «ազգասէր» մտաւորականներէն քանի՞ հոգի հետաքրքրուեցան հայ ժողովուրդին իրական վիճակով։

Պոլսէն կամ Փարիզէն հայ ազգին ճակատագիրը վարելու յաւակնող փաշաները, էֆէնտիներն ու անոնց դպիրները օր մը օրանց զիջանեցա՞ն ոտք կոխել հայկական գաւառները, մօտէն տեսնելու համար Հայաստան աշխարհը եւ անոր ժողովուրդը։ Եւ այս՝ սկսելով Պերլինի վեհաժողովէն, բարենորոգումներու շրջանէն, Օսմ. սահմանադրութեան օրերէն մինչեւ հայկական անդրանիկ Հանրապետութեան հաստատումը...

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս կը գործեն անոնք եւ մենք։

ՀՐԱՆՏ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ հիւանդութեան առթիւ, «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագիրներով ցաւակցութիւն կը յայտնեն եւ արագ ապաքինում կը մաղթեն Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէն, Տէսինի Քրիստափոր, Կայծակ եւ Վիշապ խումբերը։

ԱԶԳԵՐՈՒ Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Յանձնաժողովին առջեւ ֆրանս. կառավարութեան պատուիրակ Ռօպէր տը Քէ ընդհանուր զեկոյց մը տուաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կացութեան մասին։ Ըսաւ թէ այժմ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ։ 1925—26ի շարժումը մեծ յուսախաբութիւն պատճառեց անոր մասնակցողներուն։ Վերջին ընտրութիւնները կատարեալ խաղաղութեան եւ ազատութեան մէջ տեղի ունեցան։ Մարզպանը երբեք չէ միջամտած եւ չէ ուզած միջամտել ընտրական պայքարին։

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ամերիկայի խորհրդարանին պաշտօնաթերթը 1928 մայիս 29ի թիւին մէջ կը հրատարակէ յայտնի ծերակուտական քինկի մէկ ճառը՝ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին մէջ: կ՚ամփոփենք գլխաւոր մասերը.—

Բազմաթիւ ամերիկացիներու կարծիքը այն է, որ այս կառավարութեան քաղաքականութիւնը Հայաստանի ու Հայերու հանդէպ եղած է ոչ միայն շնական (cynical), այլ նաեւ թշնամական ու նենգ: Հայերու հանդէպ խորապէս մտահոգ ձեւանալով եւ խոստանալով որ «ամէն հնարաւոր ջանք գործ պիտի դրուի պահպանելու անոնց այն իրաւունքները, զորս Սեվրի դաշնագիրը ստանձնած է իրագործել» (Նախագահ Հարտինկ, Նոյեմ. 8, 1922) եւ յայտարարելով որոշ կէտեր իբր sine qua non պայմաններ ընդունելու Մ. Նահանգներու կողմէ նոր գաշնագիր մը Քէմալական րէժիմին հետ, Լօզանի մէջ կնքուեցաւ 1923ին դաշնագիր մը, որը կարելի չէ ուրիշ անունով բնորոշել, եթէ ոչ յորջորջել ամօթալի եւ մեծապէս վարկաբեկիչ, իշխանութեան վրայ գտնուող կառավարութեան: Ասիկա ստորին խոստմնազրժում մըն էր Հայերու հանդէպ եւ. ցած, եթէ ոչ վատօգի, լքում մը այն պարտաւորութեան, զոր Մ. Նահանգները ստանձնած էին Հայաստանի Հանրապետութեան եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ:

Լօզանի մէջ անցուղարձերու արձանագրութիւնը, Թրքական մամուլի մէջ լոյս տեսած յայտարարութիւնները, անընդհատ էնթրիկներ կատարող քարիւղային շահերը ոչ միայն գոյն կուտան, այլ, շատերու կարծիքով, կ՚արդարացնեն այն ամբաստանութիւնը, թէ Լօզանի դաշնագիրը անբարոյական էր և ծախած էր Հայերու իրաւունքները յօգուտ քարիւղային շահատէրերու առանձնաշնորհեալ խմբակի մը:

Որպէսզի պատմական անճշդութիւն մը չգործուի եւ անարդարութիւն չկատարուի Դաշնակից Գլխաւոր Պետութեանց հանդէպ, պատշաճ է որ ես յայտարարեմ թէ անոնք, զանազան առիթներով, ջանացին իրագործել Հայերու հանդէպ իրենց խոստումներն ու յանձնառութիւնները, որոնց ակնարկեցի վերեւ:

1919ի եւ 1923ի միջեւ, չորս գլխաւոր առիթներով անոնք աշխատեցան իրագործել իրենց հանդիսաւոր խոստումները Հայերու հանդէպ, բայց ցաւով կ՚ըսեմ որ անոնց ծրագիրները հանդիպեցան Մ. Նահանգներու կողմէ յարուցուած խոչընդոտներու:

Անոնց առաջին ջանքը իզուր անցաւ դժբախտաբար, թէեւ բարեմիտ նպատակով յարուցուած, ամերիկեան միջամտութեան պատճառով. երկրորդը՝ Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին աններելի անհոգութեամբ ու մոռացումով. երրորդը՝ արտաքին նախարարութեան անցեալ քանի մը տարիներու վարած յանցաւոր, եթէ ոչ թշնամական, քաղաքականութեամբ, եւ չորրորդը՝ տակաւին առկախ, դարձեալ ձախողելու վտանգին տակ է նոյն արտաքին նախարարութեան թշնամական ու շնական միջամտութեան պատճառով:

1.— 1919 Փետրուարին, Քէմալի կազմակերպումէն ամիսներ առաջ, Վերսայլի Խորհրդաժողովը նկատի առաւ հայկական հարցը՝ լիովին,վճռապէս լուծելու զայն միանգամ ընդ միշտ, բայց Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, լիովին տեղեակ չըլլալով իրադարձութեանց եւ բոլորովին բարեխօսօրէն տրամադրուած, յայտնեց խորհրդաժողովին, թէ ինք կը բաղձայ մասնակցիլ հայկական հարցի կարգադրման եւ խոստացաւ վերջնական պատասխան մը տալ այդ տարուան Օգոստոսին կամ Սեպտեմբերին: Յարգելով Մ. Նահանգներու բաղձանքը, Դաշնակիցները յետաձգեցին ո եւ է քայլ առնել: Բայց այս երկրի մէջ, Վերսայլի դաշնագրին շուրջ առաջ եկած հակամարտութեան պատճառով, այս կառավարութիւնը անկարող եղաւ Դաշնակիցներուն տալու իր խոստացած պատասխանը:

2.— Հայկական հարցի կարգադրման այս յապաղումը — պարտադրուած այս կառավարութեան կողմէ Դաշնակիցներուն— ստեղծեց լուրջ կացութիւն մը Հայաստանի համար, որուն կը սպառնային բոլշեւիկները եւ Թուրքիոյ մէջ զարգացող անհանգստութիւնը: Քէմալական շարժումը սկսած էր ստանալ վճռական համեմատութիւններ եւ կը սպառնար Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան: Ուստի, այս կացութեան ի տես, ինչպէս ցոյց կուտայ արտաքին նախարարին գրած 1919 Սեպտ. 5 թուակիր մէկ նամակը, որուն պատճէնը ունիմ ձեռքիս տակ, Դաշնակիցները նորէն վճռական ծրագիր մշակեցին Հայաստան ղրկելու զօրք, զէնք եւ ռազմամթերք:

Այս կացութիւնը անխառն մտահոգութիւն արթնցուց Մ. Նահանգներու մէջ, մանաւանդ որ մեր կառավարութիւնը Հայերու հանդէպ խոստումներ էր տուած, եւ 1919 Սեպտ. 8ին, ծերակուտականներ Լոճ եւ Ուիլեըմս առաջարկ ներկայացուցին Ծերակոյտին, որ Մ. Նահանգները Հայաստանին ընծայեն այնպիսի աջակցութիւն, ինչպիսին Դաշնակիցները կը պատրաստուէին տալ: Ծերակոյտին այս քայլը, ինչպէս նաեւ անոր անմիջականօրէն հետեւող վերաբերմունքը պատճառ դարձան, որ Դաշնակիցները լքեն այն ծրագիրը, որուն յիշատակումը ըրի քիչ առաջ:

Ծերակոյտի մէկ ենթայանձնախումբը, որուն ատենապետն էր ծերակուտական, յետոյ նախագահ՝ Հարտինկ, սկսաւ քննել վերոյիշեալ առաջարկը 1919 Հոկտեմբերին, եւ սոյն Յանձնախումբին ըրած յայտարարութիւններէն յայտնի դարձաւ, որ Յանձնախումբը իր տեղեկագիրը պիտի բերէ Ծերակոյտին Նոյեմբեր ամսուն: Դարձեալ յապաղումներ տեղի ունեցան, որոնք տուեալ պարագաներուն տակ աններելի էին, եւ միայն 1920 Մայիս 14ին էր որ Յանձնախումբը բերաւ իր տեղեկագիրը: Մէկուկէս տարուան այս ձգձգումը առաջ բերաւ ցաւալի հետեւանքներ եւ կացութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կնճռոտեցաւ:

Շատերու հաւատքն է, թէ մեր կառավարութեան միջամտութիւնը, Ծերակոյտին քայլերն ու ձգձգումները եւ Հայաստանը պաշտպանելու մասին Դաշնակիցներու մշակած ծրագիրներուն վրայ, ասոնց գործած ազդեցութիւնը պատճառ դարձան, որ Քէմալ կեանքի կոչուի եւ պատեհութիւն գտնէ ընդդիմութիւն կազմակերպելու եւ ուղղակի յարաբերութեան մտնէ բոլշեւիկներու հետ, որուն արդիւնքն ալ եղաւ այն որ, 1920ի վերջերը, բոլշեւիկներու եւ քէմալականներու միացեալ գործունէութեան տակ Հայաստանի Հանրապետութիւնը խորտակուեցաւ:

3.— 1923ի Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ, Դեկտեմբեր 12ին, գլխաւոր Դաշնակիցները, ըստ նախապէս կայացուած համաձայնութեան, Թուրք կառավարութեան ներկայացուցին ծրագիր մը, որով կ՚առաջադրուէր կազմել անկախ Հայաստան մը, անջատ այն Հայ Հանրապետութենէն, որ սովետական կառավարութեան գերիշխանական հակակշռին տակ կը գտնուէր: Բայց խորհրդաժողովին մասնակցող Ամերիկեան Պատուիրակութիւնը ուժ չի տուաւ այս ծրագրին, այսպէսով աջակցելով Թուրքերուն, որ այդ ծրագրին իրագործումը ձախողի: Ամերիկեան Պատուիրակութեան այս հիմնովին արտակարգ վերաբերմունքին պատճառը լուսաբանուած չէ: Ամբաստանութիւն կայ, թէ Պատուիրակութեան կողմէ Թուրքերուն ընծայուած աջակցութիւնը եւ Հայերու լքումը արդիւնքն են Ամերիկեան Պատուիրակներուն եւ Քէմալականներու միջեւ կայացած համաձայնութեան մը, որով, ի փոխարէն Թուրքերը քարիւղային մենաշնորհներ պիտի տան ամերիկեան շահատէրերու խմբակի մը: Փաստեր կան ապացուցանելու այն տեսակէտը, թէ Ամերիկեան Պատուիրակութիւնը ընդդիմացաւ Մեծն Բրիտանիոյ պահանջին՝ Մուսուլի նաւթահորերուն վրայ, թէ այդ քարիւղէն մաս պահանջեց յօգուտ ամերիկեան քարիւղային խմբակի մը, եւ թէ Թուրքերը ուժ տուին Ամերիկեան Պատուիրակութեան, որուն փոխարէն, այս վերջինն ալ աջակցութիւն տուաւ Թուրքերուն, որ ընդդիմանան անկախ Հայաստանի մը կազմութեան, ինչպէս կը պահանջէր Բրիտանական Պատուիրակութիւնը:

Խորհրդաժողովին ներկայ գտնուող անձերու յայտարարութիւնները ցոյց կուտան, թէ հայկական հարցը վաճառքի դրուեցաւ, թէ Հայաստան դաւաճանուեցաւ, եւ թէ Ամերիկեան Պատուիրակութեան յամառ ջանքերուն շնորհիւ, ձեռք ձգեցին Մուսուլի նաւթին վրայ պահանջ գնող անգլիական ընկերութեան մէջ խոշոր բաժին մը:

Այս կէտին շուրջ՝ ես ծերակուտականներու ուշադրութիւնը հրաւիրած եմ 1928 Մարտ 24 թուակիրնամակի մը վրայ, որուն կ՚ընկերանար լայն բացատրողական գրքոյկ մը, եւ որ անցուած է, ինչպէս ինծ հաղորդուեցաւ, Ծերակոյտի Արտաքին Յարաբերութեան Յանձնաժողովի արխիւներուն մէջ, եւ որուն պատճէնները ղրկուած են բոլոր ծերակուտականներուն անխտիր, (կ՚ակնարկուի ծերակուտական Փորահ եւ Պ. Գարտաշեանի միջեւ տեղի ունեցած թղթակցութեան):

(Շարունակելի)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

(«Իտալիա»յի արկածին առթիւ)

Հիւսիսային լայնութեան մօտ 66րդ աստիճանէն անդին կը տարածուի եզական աշխարհ մը, հոյակապ բներեւոյթներու, դիւթապատկերներու, անհաբեկիչ ուրուատեսիլներու վայրագ աշխարհ մը...

Ճիշտ այդ բեւեռական շրջանակին վրայ Յունիս 21ին, արեւը մարը չի մտներ 24 ժամ (ինչպէս վեց ամիս վերջ՝ Դեկտեմբեր 21ին արեւը 24 ժամ կը՝ մնայ հորիզոնէն վար՝ առանց ծագելու): Ու եթէ այդ գիծէն բարձրանանք դէպի հիւսիս, դէպի ծայրագոյն բեւեռը, մեր ժամանակի եւ օրերու ընթացիկ հաշիւը բոլորովին կը շփոթուի. քայլ առ քայլ դէպի հիւսիս, օրերու, շաբաթներու, ամիսներու չափ երկայն ցերեկներ կը յաջորդեն նոյնքան երկայն գիշերներու. ու ճիշտ բեւեռին վրայ կանգ առնող ցնորական ճամբորդ մը — Մարտ 20էն մինչեւ Սեպտ. 22— վեց ամիս շարունակ միգամած հորիզոնին վրայ պիտի տեսնէ ատրաշէկ գունդի մը արեւուն գամուած սեւեռումը, ու այդ անանուն, այդ անսպառ ցերեկէն վերջ —Սեպտ. 22էն մինչեւ յաջորդ Մարտ 20— ամբողջ ձմեռնային վեցամսեակը, բեւեռին շուրջ պիտի տեսնէ բարձրանալը, թանձրանալը անհատող խաւարակուռ գիշերի մը, մահաշունչ բանդագուշանքներով ընդմիջուած:

Յունիսի այս օրերուն բեւեռային աշխարհը կ՚ապրի է, ամառն է, եթէ կարելի է ըսել, տարուան լաւագոյն ժամերը. ահա թէ ինչո՞ւ բեւեռախոյզները միշտ այս պահը կ՚ընտրեն դէպի հիւսիս ճախրելու կամ մխրճուելու համար:

Ու թող չկարծուի թէ աշխարհի ցրտագոյն, ամէնէն աւելի սառուցիկ մէկ շրջանակն է բեւեռը եւ իր անմիջական շրջապատը. ո՛չ երբեք. հաշուուած է, որ վեց ամիս հորիզոնին վրայ սեւեռաբիբ կեցող արեւ մը շատ աւելի ջերմութիւն կը ճամբէ բեւեռային այս երկրամասին քան հասարակածի վրայ. բայց արեւու ճառագայթները չափազանց թեք, շեղ ընթացքով մը կը ճեղքեն բեւեռային մթնոլորտը, ուր կուտակուած մշուշներն ու ամպերը կը ծծեն, կը սպառեն այդ ճաճանչներու մեծագոյն մասը՝ ահա թէ ինչո՞ւ, ջերմութեան չնչին մաս մըն է որ կը հասնի հիւսիսի սառուցեալ տարածութիւններուն...

Այսուհանդերձ բեւեռային ամբողջ լայնարձակ այդ գօտիին ամենացուրտ կէտը բեւեռը կամ իր անմիջական շրջապատը չէ երբեք. գտնելու համար այդ գօտիի եւ թերեւս ամբողջ աշխարհի ամենացած, ցրտագոյն բարեխառնութիւնները, պէտք է իջնել աւելի հարաւ, դէպի Սիպերիա, Եաքուտի մօտերը, ուր ջերմաչափը ձմեռը մինչեւ զէրօէն վար —51 աստիճանի միջին բարձրութիւն մը կը ցուցնէ եւ յաճախ մինչեւ զէրօէն վար —70 աստիճանի կ՚իջնէ. նոյն ծայրայեղ ցուրտերուն կը հանդիպինք Կրօէնլանտայի մեծ կղզիին վրայ:

Ատլանտեան ովկիանոսէն դէպի հիւսիս սառուցեալ ծովը բարձրացող Կըլֆ Սթրիմ տաք հոսանքը սակայն մեծապէս կը մեղմէ Շփիցպերկի եւ բեւեռային կղզեխումբերու ափերուն կլիման, կարելի ընծայելով մարդկային կեանքը նոյնիսկ ձմեռուան ցրտագոյն օրերուն մէջ. ահա թէ ինչու բեւեռախոյզները իրենց արշաւանքներուն իբրեւ խարիսխ ընտրած են միշտ շփիցպերկեան արքիպեղագոսը, որ վիթխարի թումբի մը նման կը ցցուի բեւեռի սառնաստանին դէմ:

Բեւեռական կլիման եթէ կը մնայ միշտ անտանելի, ատոր պատճառը ծայրայեղ ցուրտը չէ այնքան, որքան բարեխառնութեան անակնկալ և հակասական փոփոխութիւնները, մէկ օրէն միւսը, և նոյնիսկ քանի մը ժամուան ընթացքին ջերմաչափը 20, 30, մինչեւ 50 աստիճանի տատանումներ կ՚ունենայ մանաւանդ ձմեռը: Մարդկային կազմի յարմարուելու ընդունակութիւնը չի կրնար պատշաճիլ այդ յեղակարծ եւ շարունակական ելեւէջներուն:

Բացի այդ, բեւեռախուզական արշաւանքները դժուարացնող կամ վիժեցնող իսկական պատճառները պէտք է փնտռել սառուցիկ մշուշին կամ ձիւնախառն փոթորիկներուն, ինչպէս նաեւ սառցալեռներուն անկայուն ընթացքին մէջ:

Ամբողջ ամառուան ընթացքին, Յունիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր, հիւսիսի սառուցեալ ովկիանոսը գրեթէ տեւականօրէն պարուրուած է թանձր, մինչեւ 100 կամ 200 մեթր բարձրութիւն ունեցող մառախուղով մը. բայց ծովերու շոգիացումները շփման գալով վիթխարի սառնալեռներու կարաւաններուն, կը խտանան, կը փռուին, կը պարփակեն մարդկային տեսողութեան դաշտը, կը թաքցնեն վտանգները:

Ուրկէ՞ կը փրթին սակայն սառնակոյտերու, սառնալեռներու այն յարաշարժ, անդադրում տորմիղները, որոնք բեւեռէն դէպի Ատլանտեան կը ծփան շարան շարան, կ՚ողողեն ամբողջ բեւեռի ճամբաները, յաճախ կը խճողուին, կը կուտակուին, կը պաշարեն բեւեռախոյզ նաւերը...: Ըստ յայտնի Նանսէնի զննութիւններուն, Սիպերիոյ գետերուն անուշ ջուրն է որ կը տարածուի բեւեռի աղի ովկիանոսին մակերեսին վրայ ու հոն սառոյցի 2-5 մեթր հաստութեամբ խաւ մը կը կազմէ. ամբողջ ձմեռուան ընթացքին բեւեռէն իջնող սառնարանները կուզան, կը դիզուին իրարու վրայ, կը թանձրանան, կը լեռնանան. բեւեռի երկարատեւ ցերեկին այդ սառնակոյտերու հսկայ զանգուածը կը փլի, կը փշրուի. քամիները եւ հոսանքները զանոնք կը տարուբերեն, կը քշեն վար. անոնք բախումներ կ՚ունենան. ջերմութիւնը կը սրբագրէ աստիճանաբար անոնց այլանդակ ցցուածքները. բայց ամբողջ ամառ անոնց կարաւանը չի դադրիր խաչաձեւելէ նաւերու գնացքը...:

Բայց մանաւանդ սարսափելի է բեւեռային աշխարհի ձիւնախառն մրրիկը: Բեւեռի ձիւնը չի տեղար փափուկ փաթիլներու ձ'ևով, այլ կարծր, սրածայր, սառուցիկ ասեղներու հատիկներու պէս կը հարուածէ ու կը բերէ. գետնին վրայ անոնք իրարու չեն փակիր, այլ կը մնան անյարակից, փխրուն աւազի նման,ու անոնց վրայ քալող մէկը պիտի կարծէր կոխել կարծր, յարաշարժ աւազաղաշտի մը վրայ...:

Արդէն զանազան ճամբորդներ յաճախ բեւեռային անջրպետները նմանցուցած են անապատներու ամայութեան: Նոյն միօրինակ, վայրավատին տարածութիւնները. նոյն անկայուն, նենգ գետինը, մէկ տեղ ծփանուտ աւազներու, միւս տեղ փխրուն սառնաբիւրեղներու... Ու սարսափելի է երբ մրրիկը կը բարձրանայ ու կը պայթի ասդին կամ անդին հեղձուցիչ անապատին կամ սառուցիկ անապատին մէջ... աւազը կամ սառի բիւրեղները հսկայ, դարձդարձիկ պտուտանքներով կը սկսին ուռիլ, սուրալ, շաչել, լեցնել միջոցը... հովը կը կատղի, կ՚ոռնայ, կրակի կամ սառոյցի բոցերով կը լափլիզէ, կը ծածկէ ամէն ինչ... անապատին մէջ կարաւաններու սարսափը, թաթառն է այս... Բեւեռին վրայ, մարդոց արիւնը երակներուն մէջ սառեցնող, ամենայանդուգն արշաւանքները վիժեցնող ուրականն է անիկա...:

Ու ձմեռնային անսահման գիշերին մէջ, մահաշունչ այդ տարածութիւններուն վրայ միակ տիրականը այդ փոթորիկն է, որ կը փչէ օրերով ու շաբաթներով... սառուցիկ բիւրեղներու լեռները կը տեղափոխուին, ինչպէս անապատի աւազաթումբերը ու հանդարտ պահերու, անոնց սպիտակ տարածութիւններու մէջէն վեր կը ցցուին սլացիկ սառնակոյտերու խոյանքները:

Բայց հիւսիսային բեւեռաշխարհը հնագոյն ժամանակներու մէջ նոյն սառն եւ մահագունակ երկիրը չէ եղած. Շփիցպերկի, Կրօէնլանտայի եւ բեւեռային արքիպեղագոսի մէջ գտնուած բուսական բրածոներ կը ցուցնեն թէ կար ժամանակ, երբ աւելի գաղջ երկինքի մը տակ հոծ եւ ճոխ բուսականութիւն մը կը ծածկէր այդ ափերը, ուռիներու, կաղնիներու, ընկուզենիներու, սօսիներու եւ մակնոլիաներու դալարախիտ անտառներ կը շէնցնէին այդ բնանկարը եւ անոնց բոյրերը տարածուէր մինչեւ հեռաւոր հիւսիսը...

Ու այդ գեղածիծաղ օրերուն թերեւս սոխակները կ՚երգէին վարդենիներուն շուրջ, ճիշտ հոն, ուր այսօր հիւսիսային արջերու վոհմակները կ՚ոռնան սառոյցներու խլեակներու վրայ արկածեալ բեւեռախոյզներուն շուրջ...

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը գրեն մեզի թէ Լէվինկթօնի ազգային թանգարանը գնած է նկարիչ Ս. Խաչատուրեանի «Three Generations» նկարը, որ կը ներկայացնէ երեք կիներ հայ գաւառական տարազով, կեսուր մը, հարսը եւ թոռնիկը՝ եկեղեցիէն դուրս ելլելու ժամանակ: Հայ նկարիչը մասնաւոր գնահատութեան արժանացած է իր վերջին նկարահանդէսին առթիւ, ուր այցելած էր նաեւ Ընգլիոյ թագուհին:

ՆՈՐ ՖՐԱՆՔԸ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, խորհրդարանը քուէարկեց կառավարական ծրագիրը, որով ֆրանքին համար հիմ կ՚ընդունուի 65,5 միլիկրամ ոսկին եւ կարգ մը հիմնական փոփոխութիւններ կը մտցուի դրամական կացութեան մէջ: Երեսփ. ժողովը երկու երկար նիստեր յատկացուց օրինագիծի վիճաբանութեան: Ելմտական յանձնաժողովի տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ, խօսք առաւ փրոֆ. Նոկարօ, որ խստիւ քննադատեց կառավարական ծրագիրը եւ դիտել տուաւ թէ անհրաժեշտ է նախ վճարել Պանք տը Ֆրանսի կողմէ պետութեան եղած կանխավճարները: Այլապէս, կայունացումը շատ սուղի պիտի նստի երկրին:

Վարչապետ Փուանքարէ գլուխը թօթուելով պատասխանեց թէ՝ Պանքային վճարելը կ՚ամբառնայ պետութեան վարկը եւ այդ վարկը պահպանելու համար է որ կառավարութիւնը հետապնդեց իրեն յատուկ քաղաքականութիւնը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ ընկերվարական Վէնսան - Օրիոլ, որ վէճը փոխադրեց քաղաքական հողի վրայ եւ բացատրեց թէ ինչո՛ւ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ շարունակ օրինական կայունացում պահանջած է, այժմ կը մերժէ քուէարկել զայն: «Ձեր կայունացումը, ըսաւ Փուանքարէին, շահու նոր աղբիւր մը պիտի ըլլայ Պանք տը Ֆրանսի համար, որուն բաժնետէրերը նոր բարձրացում պիտի ունենան:»

Յետոյ խօսեցաւ Քորսիքայի երեսփոխան Փիէթրի, որ քննեց կայունացման հետեւանքները: Ըսաւ թէ ատոր շնորհիւ Ֆրանսայի պարտքերուն կարգադրութիւնը պիտի դիւրանայ: Միայն վախ յայտնեց որ ապրուստը սղէ:

— Չեմ կարծեր, պատասխանեց Փուանքարէ, որովհետեւ այս բեմին վրայ խօսելէս ի վեր գիները զգալի անկում ունեցան:

Փիէթրի փափաք յայտնեց որ բարելաւուի հասարակներու կացութիւնը, որոնց պատերազմէն առաջ գնած արժեթուղթերը այսօր համեմատական եկամուտ չեն ապահովեր իրենց:

— Այդ բանը ուրիշ կառավարութիւն մը պիտի ընէ, պատասխանեց Փուանքարէ: Որովհետեւ ժողովուրդը խաբել կը նշանակէ տալ խոստում մը եւ յետոյ չգործադրել:

Դարձեալ վերջ խօսեցան Լամուրէօ եւ Շապրէօն, որոնք հաւանութիւն յայտնեցին կառավարական ծրագրին: Լուի Մարէնի խմբակէն Իվէն խստիւ քննադատեց կայունացումը, ըսելով որ ատոր երեսէն գիները պիտի բարձրանան: Յետոյ Պանք տը Ֆրանսը արուեստական կերպով ֆրանքը պահեց իր արժէքէն աւելի վար գինի մը վրայ:

— Ի՞նչպէս կը համարձակիք այսպէս խօսիլ, ըսաւ վարչապետը: Պանք տը Ֆրանսը չդադրեցաւ երբեք պատուար քաշելէ շահադիտութեանց դէմ եւ փրկեց երկրին տնտեսութիւնը: Այո՛, կրնայինք ծգել որ ֆրանքը մինչեւ 100 ֆրանք բարձրանայ, սակայն գիտէ՞ք թէ ինչ կ՚ըլլար հետեւանքը:

Յետոյ խօսք առաւ անխուսափելին Ֆրանքլէն-Պույիօն, որ փառաբանութիւնն ըրաւ կառավարութեան: Քննադատական խօսքեր ըրին ընկերվարական Անթոնէլլի, Ժագ Սթերն եւ Պոնֆու:

Խորհրդարանին մէջ կայունացման հակառակորդներու ճառերը գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած էին: Վարչապետը դայրացած զոչեց.

— Եթէ վաղը օրինագիծը չքուէարկուի, ամբողջ աշխարհի շահադէտներուն գործիք դարձած պիտի ըլլաք:

Ու 14ի դէմ 560 քուէով ընդունուեցաւ այն յօդուածը, որով կը ջնջուի ֆրանքին պարտադիր շրջաբերութիւնը, իսկ 27ի դէմ 560 ձայնով ալ քուէարկուեցաւ կայունացման սակը: Յետոյ ոչնչացուեցաւ 100 ֆրանքնոց ոսկի, եւ 10 ու 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամ կտրել: Միւս յօդուածները նոյնպէս ընդունուեցան առանց վիճաբանութեան, ձեռամբարձ քուէարկութեամբ:

...ՅԻՍ 28Ը ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Գահիրէի մէջ, Մայիս 28ին, ...ծ հանդիսաւորութեամբ եւ ...ախընձագ շուքով տօնուեցաւ ...յկական անկախութեան 10րդ ...րեդարձը:

Հանդէսը՝ որ կազմակերպուած ...Հ. Յ. Դ. Գահիրէի կոմիտէի ...ձեռնութեամբ, տեղի ունե... Շուպրա, Եանքովիչի ընդար... ...սրահին մէջ, ուր հաւաքուած ...ժողովրդական խուռներամ բազ... ...թիւն մը:

Հանդէսին նախագահ՝ ընկեր ...Օհաջանեան բացաւ հան... ...էսը, կարճ այլ ջերմ ու ոգեւո... ճառով մը: Խօսք առաւ ընկեր ...Շանթ, որ խօսեցաւ հայ ...քնուրոյնութեան եւ հայ ոգիի ...պահպանման անհրաժեշտութեան ...մշակման մասին, ստեղծելով ...ընդհանուր ոգեւորութիւն: Խօսե... Գ. Գ. Խիկեան, որ ներկայա... ...հայկական անկախութեան ...անը եւ հայ ժողովուրդի կազմա... ...կազմուած կամքին՝ դաշնակցու... ...թեան դերը անոր մէջ: Գերասան ...Յ. Զարիֆեան, արտասանեց Յ. ...Յովհաննէսեանի նահապետներու «Զօ...», «Մեռան չկորան», եւ ժողո... ...վրդի պահանջին վրայ, Ա. Ահա... ...րոնեանի «Դարբինի երգը», որոնք ...ընդհանուր մթնոլորտ ստեղծե... ...ին:

Վերջին բանախօսն էր ընկ. Ն. ...պալեան, որ ծանրացաւ առողջ ...հայրենասէր տարրերու հա... ...մագործակցութեան, նոր հայու... ...թիւն մը ստեղծելու անհրաժեշ... ...տութեան վրայ:

Հանդէսին վերջաւորութեան ...ածելի անակնկալ մը եղաւ Ե... ...գիպտոսի խորհրդարանի անդամ ...Տոքթ. Մահկուպ Սաքէթ պէյի ...ներկայութիւնը:

Նախագահը ողջունեց անոր ...ներկայութիւնը, հայ ժողովուրդի ...մակրանքը յայտնելով Եգիպ... ...տական կառավարութեան եւ իր ...ազատութեան ու անկախութեան ...համար պայքարող ժողովուրդին: Տոքթ. Մահկուպ նախ արա... ...բերէն եւ յետոյ ֆրանսերէն ...լեզուով գեղեցիկ ճառ մը խօսե... ...ցաւ: Անդրադառնալով հայ ժո... ...ղովուրդին հին պատմութեան, ...անցեալ շփման բազմաթիւ առիթ... ...ներ Եգիպտոսի հետ, պանծացուց ...հայերու կողմէ Եգիպտոսի պե... ...տական, արդիւնաբերական, ար... ...ուեստագիտական, առեւտրական եւ ...այլ ասպարէզներուն մէջ ...մատուցած ծառայութիւնը: Ո... ...յիշեց յիշատակը Նուպար, Ար... ...թին, Տիգրան փաշաներու Մեհ... ...մետ Ալի փաշայի օրերէն, ա... ...ւելցնելով որ հայ գաղթականու- թիւնը տեղացի կը նկատուի եւ ինչպէս ուրիշ երկիրներու, նմանապէս նաեւ Եգիպտոսի մէջ, ան կը մնայ հաւատարիմ ու գերազանցօրէն ստեղծող ժողովուրդ, եւ ոչ թէ ծոյլ ու մակաբոյծ: Պատմեց Սուրիոյ, մասնաւորաբար Հալէպի շրջանին մէջ Հայերու ձեռքով կատարուած յառաջդիմական յեղաշրջումը, ջատագովեց հայ ցեղի կենսունակութիւնը, հայ եւ եգիպտացի ժողովուրդին համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Խօսքը վերջացնելով, մաղթանքներ ըրաւ եւ իր ջերմ հաւատքը յայտնեց հայ ազատ եւ անկախ հայրենիքի ստեղծման մասին:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 24 Յունիս.— Հայաստանի անկախութեան տասնամեակը հոս ալ տօնուեցաւ այսօր կէսօրէ վերջ— թէեւ քիչ մը ուշ՝ թիւրիմացութեան մը պատճառով: Վարձուած էր քաղաքապետարանի հանդիսասրահը, որուն արտաքին դրան վրայ երկու կողմէն կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները: Սրահը նոյնպէս զարդարուած էր եռագոյնով եւ հայկական զինանշանով: Հանդէսի նախաձեռնարկն էր տեղւոյս Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէն:

«Մեր Հայրենիք»էն վերջ, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, Նախագահ ընկեր Հրանտ-Սամուէլ պատմականն ըրաւ հայ ազատագրական ճիգին՝ դարերու ընթացքին, վեր հանեց օտար մեծ եւ փոքր պետութեանց բացասական եւ յաճախ թշնամական դիրքը հայկական դատին հանդէպ, ի վերջոյ յիշելով 1918 Մայիսեան կռիւները, ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը իր անկախութիւնը ձեռք բերաւ այն օրը, երբ կտրուած աշխարհէն, եւ յոյսը կտրած օտարէն, Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսայի մէջ հերոսական կռիւներով խոնարհեցուց թշնամին: Ըսաւ թէ ազատագրական պայքարը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ ձեռք բերենք ազատ եւ անկախ հայրենիք:

Յետոյ խօսեցաւ ընկ. Սահակ Տէր-Թովմասեան, որ բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, յիշեց պատմական այդ թուականէն առաջ պատահած դէպքերը, ըսաւ որ երբ Հայաստան անկախ հռչակուեցաւ, ունէր այնքան քիչ հող, որ կրնար միայն գերեզմանատուն ըլլալ հայ ժողովուրդին, սակայն հետզհետէ ուռճացաւ ու զարգացաւ: Ամէն տարի Մայիս 28ին պիտի գանք մեր ուխտը կրկնելու՝ հայրենիքի անկախութեան համար:

Վերջին խօսողը եղաւ ընկ. Ա. Ջամալեան, որ ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը,— ինչպէս նաեւ ուրիշ ազգեր— ունեցած է շատ աւելի յուսահատական օրեր՝ թէ՛ հին եւ թէ նորագոյն պատմութեան մէջ: Դարեհի եւ Կիւրոսի օրերէն սկսեալ, Հայաստան իր աշխարհագրական դիրքին բերումով ուրքի կոխան եղած է բոլոր աշխարհակալ ազգերու: Իսկ Յունաստան, Սերպիա եւ Պուլկարիա նախ քան անկախութիւն ձեռք բերելը՝ աւելի յուսահատական վիճակ կը ներկայացնէին: Այժմ մենք ունինք փոքրիկ հայրենիք մը եւ այդ հայրենիքի մէջ մօտ մէկ միլիոն հայ բնակչութիւն: Պէտք չէ յուսահատիլ. վարչաձեւերը կուգան ու կ'անցնին, կը մնայ հայրենիքը, որուն պէտք է կապուին մեր բոլորին սրտերը:

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ ու երգեր Տիկին Խըրասանեանի, Օր. Ա. Շահինեանի եւ ընկ. Ա. Մկրեանի կողմէ: Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, որմէ գոյացաւ 280 ֆրանք. ամէնէն աւելի մասնակցեցան պ. պ. Խաչման, փափազեան եւ Տէր-Ցակոբեան:

Թղթակից

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ Ի ՊԱՏԻՒ Պ. ԿՈՐՏԸՆ ՊԷՐՐԻԻ

Շաբաթ իրիկուն տեղի ունեցաւ Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան կազմակերպած թէյասեղանը ի պատիւ Նպաստամատոյց Եւրոպայի Ներկայացուցիչ եւ Զափ. Երկ. Որբերու Միութեան պատուակալ անդամ Պ. Կ. Պէրրիի, որ վերջնապէս կը դառնայ Մ. Նահանգները:

Օրուան հիւրը պատուելու համար փութացած էին բազմաթիւ անդամներ եւ համակիրներ:

Երեկոյթը բացաւ Պ. Ե. Տարօնեան, որ ֆրանսերէն ճառով մը ուրուագծեց ամերիկեան ժողովուրդի զգացումները եւ կատարած մեծ գործը ճնշուած ու տառապած ժողովուրդներու համար: Խնդրեց օրուան հիւրէն իր հետ տանիլ եւ իր ժողովուրդին հաղորդել հայ ժողովուրդին երախտագիտական ջերմ զգացումները:

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Կ. Պէրրի, անգլերէն: «Ես անգլերէն պիտի խօսիմ, որովհետեւ զգացումներ կան որոնք խորթ են օտար լեզուի եւ դժուար կ'արտայայտուին օտար լեզուով: Չափազանց զգացուած եմ հայ երիտասարդներու այս գեղեցիկ ժեստին համար, որ այս ճամբորդութեան օրերուս, սիրտս կը լեցնէ գուրգուրանքի զգացումներով»:

Պ. Պէրրի գնահատելով հայ ժողովուրդի նկարագիրն ու հաստատակամութիւնը, յոյս յայտնեց թէ ան ուշ-կանուխ պիտի հասնի իր իտէալին:

Պ. Ա. Խատիսեան ֆրանսերէն ճառով մը պարզեց Պ. Պէրրիի բեղնաւոր աշխատանքները եւ անոր աջակցութիւնը հայկական դատին: Յայտնեց իր շնորհակալութիւնները Հ. Հ. Պատուիրակութեան անունով ու հաղորդեց զգացումները Պ. Ա. Ահարոնեանին, որ դժբախտ հիւանդութեան մը հետեւանքով չէր կրցած իր խօսքը արտասանել դարձեալ ի պատիւ Պ. Պէրրիի տրուած հացկերոյթի մը մէջ: «Պ. Պէրրի կոչուած է արձանագրուելու մեր նորագոյն պատմութեան մէջ եւ արդէն արձանագրուած է:»

Երրորդ խօսողն էր, դարձեալ ֆրանսերէն, Պ. Ա. Չօպանեան, որ շեշտեց Պ. Պէրրիի անմոռանալի դերը եւ ամերիկեան ժողովուրդի հայանպաստ գործունէութիւնը:

Պ. Յ. Պուռնազեան, Զ. Ո. Ե. Միութեան կեդրոնական վարչութեան կողմէ, ֆրանսերէն լեզուով ողջերթ մաղթեց, եւ յիշելով Պ. Պէրրիի բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը, կարճ գիծերով ներկայացուց Միութեան գործունէութիւնը երեք տարուան ընթացքին:

Խօսեցաւ նաեւ Զ. Ո. Մ. Մանկապարտէզի ուսուցիչ Պ. Մ. Նաթանեան, որ իբրեւ պատմաբան-գրուագներ յիշեց ամերիկեան ժողովուրդի ազատագրութեան եւ յեղափոխական պայքարներէն, եւ յետոյ շեշտեց Միութեան դերը:

Պ. Ա. Աճէմեան խօսեցաւ գաւառի երիտասարդութեան անունով եւ հաղորդեց անոնց բաղձանքները: Շեշտեց ամերիկեան ժողովուրդի դերը, ու խնդրեց չհրաժարիլ իրենց անհունէր գործունէութենէն, «մինչեւ որ ծագի Հայաստանի ազատ արեգակը»:

Վերջին երկու ճառերը թարգմանուեցան ֆրանսերէնի:

Թէյասեղանը ունէր գեղարուեստական բաժին, որուն կը մասնակցէին Պ. Զ. Ճարաճեան, Կիւրեղեան եւ Ե. Յովհաննէսեան:

Երեկոյթը փակուեցաւ հայկական եւ ամերիկեան քայլերգներով, նուագի վրայ:

Ծիծեռնակ

ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզի Ռուս գաղթականներու Միութիւնը՝ ընկերակցութիւն մը կազմած է, նպատակ ունենալով պաշտպանել Ֆրանսայի մէջ գտնուող ռուս բանուորական ներն ու բանտէ ազատուածները: Միութեան անդամներէն մէկը՝ հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ.

— Ներկայիս, մօտաւորապէս 100.000 Ռուսեր կան Փարիզի մէջ. այս գաղութը մեծ մասամբ կազմուած է խաղաղ աշխատաւորներէ. փոքր մաս մը միայն կայ որ չի կրնար յարմարիլ իր նոր միջավայրին եւ ոստիկանութեան հետ յաճախակի գործեր կ'ունենայ: Շատ անգամ, աննշան պատճառներով,— կռիւներ, ինքնութեան թուղթի թերութիւններ, —բանտ կը դրուին եւ որովհետեւ իրենց մայրենի լեզուէն զատ ուրիշ լեզու չեն գիտեր, չեն կրնար իրենց դատը պաշտպանել: Զանոնք հարցաքննելու համար, ոստիկանութիւնը կը կանչէ թարգմաններ, որոնք ռուսերէն գրեթէ չեն գիտեր: Հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ այս խեղճերը երկար ամիսներ բանտերը կը կը մնան, ու չեն կրնար գիրենք հարուածող անարդար վճիռին դէմ վերաքննութեան դիմել: Այս տխուր իրողութեան դէմ դարման մը խորհելու համար է, որ կազմուած է նիւկայ Միութիւնը, որուն կանոնագիրը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Արդէն, թարգման մը ամէն օր յարաբերութեան մէջ է ոստիկանութեան հետ եւ անմիջապէս որ ռուս մը ձերբակալուի, թարգմանը ինքզինքը կը դնէ անոր տրամադրութեան տակ: Ատկէ զատ, մասնաւոր անհատներ պիտի նշանակուին, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ բանտարկեալներուն այցելութիւն տալ, քննել անոնց թղթածրարները, օժանդակել անոնց իրաւաագիտական խորհուրդներով, միջամտել ի նպաստ անոնց զանոնք բանտէն արձակել կամ անոնց պատիժը թեթեւցնել տալու համար:

ՌՈՒՍ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ՕՂԻՆ

Անցեալ օր, Ռուսիոյ մէջ գինեմոլութեան տարածման մասին վիճակագրական տեղեկութիւններ տուած էինք: Ռուսական թերթ մը, Պրեանսքի քաղաքին մէջ, կատարած է մանրակրկիտ քննութիւն մը, որուն եզրակացութիւնները կը ներկայացնէ հետեւեալ թիւերով:

Հարցարանին պատասխանող 120 գործաւորներու վրայ, 10ը ամսական վարձք կը ստանան 593 րուբլի (7700 Ֆր.) ըմպելիի կուտան 249 րուբլի (3237 Ֆր.) ըսել է մօտաւորապէս իրենց վարձքին հարիւրին 50ը, իսկ 35 րուբլի (453 Ֆր.) կը ծախսեն ուրիշ հաձոյքներու համար:

20-24 տարու երիտասարդ գործաւորները, որոնք ամսական միջին հաշուով կը ստանան 90 րուբլի (1170 Ֆր.), 20 րուբլիի (520 Ֆր.) ոգելից ըմպելի կը սպառեն, իսկ աւելի փոքրերը որ ամսական կը ստանան 910 ֆրանքի չափ գումար մը, կը ծախսեն 520 ֆրանք:

67 երիտասարդ համայնավարներէն 40ը կը խմեն գարեջուր եւ վոտկա: 27ը միայն կը զգուշանան արբենալէ: Ընկուսակցական 16 երիտասարդներու վրայ, 6ը կը խմեն իսկ 10 հոգին կը զգուշանան: Ամէնէն մոլի գինովները՝ 18-20 տարու համայնավար բանուորներ են:

Թերթը իր պրպտումները կը փակէ եզրակացնելով. «Վոտկան լուրջ յարձակողական մը կը գործէ երիտասարդ բանուորներուն վրայ»:

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէշիկ-Թաշլեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկին՝ ՍԵԴԱ-ՍԻԴՈՆՆԱՅԻ, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 7ին, Նուազի-լը-Սեքի մէջ (Փարիզի արուարձան):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆԸ ԽԵՂԴԵՑ, ՑԵՑԻՑ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ.—Հինգ զաւակներու տէր, հարուստ նպարավաճառ, բայց հիւանդ էր: Ջղագարութենէ կը տառապէր: Իր բժիշկին խորհուրդին վրայ, ծախեց իր նպարատունը, քաշուեցաւ գործէ, ինքզինքը յանձնելու համար իր կնոջ խնամքներուն:

Կինը ճարահատ՝ ուզեց զայն Վ. Իշի տանիլ օդափոխութեան: Բայց նպարավաճառը ընդդիմացաւ եւ ի վերջոյ հաւանեցաւ սակայն մօտաւոր գիւղ մը երթալ, մինչեւ ամրան վերջը: Հոն երբ հասան, դարձեալ խենդութիւնը բռնեց ու կասկածելով որ կինը՝ զինքը խաղի բերելով հիւանդանոց պիտի դնէ, գիշերը խեղդեց զայն, յետոյ ինքզինքը կախեց:

ՌՈՒՄԱՆԱՅԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ.— Ոստիկանութիւնը անցեալ օր Փարիզի մէջ ձերբակալեց ռումանացի խաչագող մը, որուն իսկական անունն է Ռուտու Տրակիւլէսքօ, բայց մարդը ամէն մէկ գործի հետ, անունը կը փոխէր: Խուզարկութեան ընթացքին տունէն գտնուեցան շատ մը կեղծ անցագրեր, ինչպէս նաեւ անցագիր եւ ուրիշ թուղթեր կեղծելու համար, ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է:

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

...ՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Մաթիի պատերազմէն վերջ, ...Թուռնավոյի խողխողումը տեղի ...ունեցաւ, ինչպէս որ Թրքասէր ...Անգլիացիի մը Թղթակցութիւնը կը ...ընկալցնէր, եւ ուր. երիտա... ...սարդ Ահմէտը ներկայ եղած էր ...կոտորածին մուտք գործելէ ա... ...ռաջ: Այն մտերմութեան գիշերը, ...որ իր մանկութիւնը կը վերյիշէր, ...Ահմէտ չէր ստած Ֆրօղին: Իր ...մայրը, Սելիմ փաշա, կը պաշտէր ...զինքը: Անկէ զատ, Սելիմ զօրաւոր ...չէր ուզեր որ իր սիրելի զա... ...ւակը վտանգի ենթարկուի: Երբ ...բողջ ժողովուրդի մը ոչ մէկ ...անդամը կ'ընկրկի պատերազմի եւ ...կոտորածի առջեւ, ընդհակառակը ...ամէն սրտէ կը բաղձայ, ծերուկ ...Սելիմի երեւոյթը քիչ մը զարմանալի էր: Այս բարեմիտ Թուրքը, գէշ դիպուածէն վախնալու տկարութիւնը ունէր: Ճիշդ էր որ ոչ թէ իրեն այլ պզտիկին համար կը վախնար, այն «չոճուքին, քիւչիւք չոճուքին» ինչպէս կ'ըսէր միշտ: Առայժ, Եըլաստնա մեկուսացուց զայն:

Երիտասարդ Ահմէտը, ինչպէս անեսանք արդէն, բնաւորութեանը մէջ երկու շեշտուած կէտեր ունէր, վճռական, հաստատ, գերագոյն որոշումներու կարող, թափուած արիւնէն երբեք չվախցող: Երբեմն ալ յեղակարծ խանդաղատանքի զեղումներ կ'ունենար, տղու մը մեղմութիւնները: Իր կամքէն անկախ, այնպէս, կը կակուղնար, կը մեղմանար ան: Մինչդեռ պատերազմիկ ծնած էր ան: Իր այս Եըլաստնա փակուիլը, շատ չէր յարմարեր իր խառնուածքին: Միշտ խօսյ ատլու միջոցը կը խորհէր, առանց սակայն հայրական հեղինակութիւնը ուղղակի կերպով դժգոհելու:

Ցաղթանակի առաջին հինգ օրերուն մանաւանդ, այս անգործութիւնը կը ճնշէր զայն:

Բարեբախտաբար գերման երիտասարդ տեղակալի մը հետ մտերմացած էր, Մէյեր Պէյ, որ զինքը շատ կը սիրէր եւ միշտ կը կրկնէր իրեն«համբերութիւն, համբերութիւն, շատ համբերութիւն պէտք է ունենալ»: Այն օրը սակայն, երբ Թուրքերը Մէլունոյի սոսկալի ընկրկումը ունեցան, Ահմէտ իր բարեկամին դէմ ներշնչեցաւ: Լացաւ, ընկճուած, ջլատուած, լալկանութիւնովը մէկու մը որ կ'ուզէ որ գթան իրեն, ու պատասխանեց Մէյեր պէյի.

— Ա՛հ, թողէք զիս վերջապէս: Դուք էք որ մեզ այս պատերազմին մղեցիք:

Ահմէտ կը խօսէր, առանց գիտնալու: Մէյեր պէյ միշտ կը պատասխանէր, թէ ամէն ատենէ աւելի պէտք էր համբերութիւն ունենալ, թէ լաւ օրերը պիտի գային, այնպէս որ Մէյեր պէյ Սելիմ փաշայի անգիտակից օժանդակը կ'ըլլար զայն հանդարտեցնելով: Մէյեր պէյ մեծ ազդեցութիւն ունէր Ահմէտի վրայ: Ան իր աչքին գերագոյն էակ մը կ'երեւար, որովհետեւ միշտ տիրական էր: Խիզախութիւն չէր պակսէր իր մօտ, տեսակ մը համբերող եւ յամառ խիզախութիւն: Իր քսանըհինգ տարեկանի չէկ դէմքին վրայ, յանդգնութեան դրոշմը կար: Իր շարժումներուն մէջ իսկ համբերութիւնը, այդ զմայլելի յատկութիւնը ի յայտ կուգար, եւ որ իրեն տարօրինակ հեղինակութիւն մը կուտար:

Ահմէտ անոր քով ինքզինքը տղայ մը կը կարծէր: Կը զգար թէ այդ մարդուն կողմէ կառավարուելով անպարտելի պիտի դառնար, եւ քրիստոնեաներուն անակնկալ ննդութիւններէն վախնալու պատճառ չպիտի ունենար: Գերմանը եւ մուսուլմանը մեր օրերուն անսպասելի նմանութիւններ երեւան բերին: Ինքնակալութիւն եւ ստրկամտութիւն այսինքն ցածութիւն՝ պարտութեան մէջ, ուժի ծիծաղը՝ յաղթութեան մէջ: Մէկը եւ միւսը գրաւիչ անհատներ են պայմանաւ որ զօրութիւնը իրենցմէ վերցուի եւ ինքզինքնին տկար զգան: Թուրքիոյ ծառայող բոլոր Եւրոպացիներուն պէս, Մէյեր պէյի բնածին յատկութիւնները կը խաթարուէին: Արեւմուտքի մեր պետութիւններուն մէջ, մարդ ինքզինքը կը զսպէ: Անդին՝ անբանը ամբողջութեամբ ի յայտ կուգայ.

12 Ապրիլ 1897ին, Ահմէտ եւ Մէյեր պէյ միասին Թուռնավօ գացին տեսնելու համար թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար: Մէյեր հետաքրքրութենէ մղուած, իսկ Ահմէտ Եըլաստնայի անգործունէութենէն ինքզինքը ազատելու համար:

Ինչ որ հոն կ'անցնէր կը դառնար, մեծ բան մը չէր տակաւին: Որքան ատեն որ Յոյները յաղթական էին՝ Թուրքերը ոչ մէկ ոճիր գործելու կը համարձակէին: Վրէժխնդրութենէ վախնալով, հիմա դէպքերու երեւոյթը կը փոխուէր: Մաթիի կռիւէն յաջորդ օրը Պաշըպօզուքները գործի սկսան, Թուռնավոյի մէջ կոտորեցին որոնց որ հանդիպեցան. կոյր մը, անդամալոյծ մը, քանի մը ծերեր եւ հաշմանդամներ: Քաղաքլար, մօտի քաղաքը, աւելի մխասուեցաւ: Ի միջի այլոց գտնուեցան երեք այրած դիակներ: Խաղաղութիւնը հետզհետէ կը հաստատուէր: Որովհետեւ քանի մը շաբաթ վերջ Թայմզի թղթակիցը աշխարհի կը ծանուցանէր թէ շնորհիւ Լարիսայի կառավարիչ Սէյֆուլլահ փաշայի գովելի խստութեանը, այդ քաղաքը շատ հանդարտ էր:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

տեւեալն է.— «Հիզպ էլ Վաթան»ի (ազգայնական կուսակցութիւն) պաշտօնաթերթ «էլ-Ախպար» եւ ազատական կուսակցութեան օրգան «էս-Սիասա» քանի մը օր առաջ հրատարակեցին լուսանկարուած օրինակները պայմանագրութեան մը, որ կնքուած է մէկ կողմէ իշխան Սէյֆէտտինի մօր փոխանորդին եւ միւս կողմէ վարչապետ Մուսթաֆա Նահաս փաշայի, Խորհրդարանի նախագահ Վիսա Վասըֆ պէյի եւ երեսփոխան կաֆար Ցախրի պէյի միջեւ, երեքն ալ Վաֆտի անդամ։ Առաջին երկուքը Խորհրդարանի փոխ-նախագահ էին՝ երբ կնքուեցաւ այդ պայմանագրութիւնը, որ կը տրամադրէ թէ յիշեալները 117,000 եգիպտական ոսկի պիտի ստանան, երբ յաջողցնեն իշխան Սէյֆէտտինի գոյքերուն վերադարձուիլը։

Ինչպէս կը յիշուի, Սէյֆէտտինի մայրը՝ իշխանուհի Նէվճիվան դատ բացած էր Եգիպտոսի արքայական ատեանին առջեւ՝ պահանջելով վերադարձնել իր զաւկին հարստութիւնները։ Իշխան Սէյֆէտտին մօտ 30 տարի առաջ իր քեռայրին՝ Եգիպտոսի ներկայ Ֆուատ թագաւորին վրայ զէնքով յարձակած և զայն վիրաւորած ըլլալով, իբրեւ խենդ Անգլիա ղրկուած և երկար տարիներէ ի վեր յիմարանոցի մը մէջ արգելափակուած էր։ 1925ին իշխանը յաջողեցաւ փախչիլ եւ այժմ կ'ապրի Պոլիս։

Վերոյիշեալ թերթերը կը հրատարակեն նաեւ լուսանկարը նամակի մը, զոր կաֆար Ցախրի պէյ գրած է իշխանին խորթ հօր եւ որուն մէջ կ'ըսէ թէ Զաղլուլ փաշայի մահով Նահաս փաշա խորհրդարանի նախագահ ընտրուած է, որով եւ դիւրացած է իրենց խնդրին կարգադրութիւնը։ Ասոնք օրինագիծով մը պիտի ջնջէին արքայական դատարանը, անոր սեղանին վրայի խնդիրները յանձնելով պարզ դատարանի մը։

Այս հրատարակութիւնները մեծ տպաւորութիւն առաջ բերին մանաւանդ «Վաֆտ»ի շրջանակներուն մէջ։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Իսմայիլ Սըտքը փաշայի։ Անկէ առաջ թագաւորը վարչապետութիւնը առաջարկած էր Սարուաթ, Զիվար եւ Վահպա փաշաներուն։

Երեք Հայերու տուները կ'այրին

Անցի օր կէս գիշերէն յետոյ հրդեհ ծագեցաւ Փարիզի արուարձաններէն Տրանսիի մէջ, Տիկին Պլանշ Վանտէնպրուքի փայտաշէն տունէն, Մօրէն փողոց թիւ 11։ Կինը թեւերուն մէջ առած երախայ մը՝ փողոց նետուեցաւ, մինչ բոցերը կը ճարակէին իր տունը եւ շուտով կը բռնկցնէին քովի փոքրիկ շէնքը, որ կը պատկանէր Հայու մը՝ Արմենակ Մինասեանի։

Տեղական հրշէջները փութացին անմիջապէս, սակայն հակառակ իրենց ջանքերուն, հրդեհը փոխանցուեցաւ քովի փայտաշէն տնակին, որ կը պատկանէր վերոյիշեալ Մինասեանի եղբօր՝ Գրիգոր Մինասեանի։ Երեք շէնքերն ալ այրեցան։ Հրդեհը լափեց նաեւ ուրիշ հայ դրացիի մը՝ Պ. Կիւրճեանի բնակարանին տանիքը։ Հրշէջները ստիպուեցան ամբողջ շէնքը ջուրով ողողել՝ զայն ամբողջական փճացումէ ազատելու համար։ Ընդհանուր վնաս կը հաշուուի 100,000 ֆրանք։

Փանթէնի ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ, հրդեհին պատճառները հասկնալու համար։

Գորգի գործարան մը փլած Թաւրիզի մէջ

Թաւրիզէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Յունիս 24ին յիշեալ քաղաքին մէջ գորգի գործարանի մը տանիքը փլած է այն պահուն, երբ հարիւրէ աւելի մանուկներ կ'աշխատէին ներսը։ Աղէտին լուրը անմիջապէս տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքին մէջ եւ յուզիչ տեսարան մը պարզուեցաւ։ Գործարանին մէջ աշխատող տղոց հայրերն ու մայրերը խուժեցին աղէտին վայրը՝ փլատակներուն տակէն գտնելու համար իրենց զաւակները։ Աղէտեալներու եւ անոնց ծնողքներու ճիչերը իրար կը խառնուէին օդին մէջ, որ փլած շէնքին փոշիովը ծածկուած էր։ Ոստիկանները, զինուորները եւ քաղաքացիներ միացեալ ուժերով աշխատեցան ազատել փոքրիկները։ Փլատակներուն տակէն հանուեցան դիակները հինգ տղոց։ Ծանրապէս վիրաւորուած են քսան հոգի։

Թուրք Ազգ. դրամատուն եւ կայունացում

Թուրքերը քաղաքական ճակատի վրայ կացութիւնը ամրապնդելէ յետոյ, այժմ լրջօրէն կը զբաղին ելմտական եւ տնտեսական բարեկարգութեամբ։ Թուրք Ազգային Դրամատուն մը հիմնելու մասին բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Հոլանտական դրամատան նախագահ Վիսէրինկ շաբաթէ մը ի վեր Էնկիւրի կը գտնուի եւ Թուրք իշխանութեանց հետ կը բանակցի այս մասին։ Կը կարծուի թէ ազգային դրամատունը կարելի պիտի ըլլայ բանալ մինչեւ 1929 Յունուար 1։

Միւս կողմէ, հեռագրի մը համաձայն, լուրջ ձեռնարկներ կ'ըլլան նաեւ Թրքական դրամը կայունացնելու համար։

Զօր. Նոպիլէի ազատուելէն վերջ

Զօր. Նոպիլէ «Ստեֆանի» գործակալութեան միջոցաւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ իր ազատումին մասին.—

Երբ շուէտացի Լունտպորկ մեր վրանին քով վար իջաւ, խնդրեցի որ նախ փոխադրէ Չէչիանին, յետոյ Պէհունէքը, Թրոյեանին, յետոյ զիս, այնուհետեւ Վիյլիէրին եւ Պիոճին։ Լունտպորկ մերժեց, յայտնելով թէ հրաման ստացած է նախ զիս փոխադրել, որպէսզի արշաւախումբի միւս անդամներուն մասին տեղեկութիւններ տամ։ Լունտպորկի եւ ընկերներուս պնդումին վրայ, ակամայ հաւանեցայ ամէնէն առաջ մեկնիլ։ Չէչիանի փոխադրութիւնը երկու ժամ պիտի ուշացնէր ազատարար գործը։ Խմբակին հրամանատարութիւնը յանձնեցի Վիյլիէրին։ Ընկերներուս բարոյականը շատ բարձր է։

Լունտպորկ, որ երկրորդ անգամ գացած էր աղէտեալներուն մօտ, դեռ հոն կը մնայ, որովհետեւ օդանաւը աւրուած է եւ չի կրնար նորոգել։ Հակառակ երէկի հեռագիրներուն, ցարդ զօրավարէն զատ ուրիշ ազատուող չկայ։

Ո՛չ մէկ ստոյգ լուր Ամունտսէնէն եւ Կիլպոյէն։ Փնտռտուքները կը շարունակուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Իսմայիլիէ քաղաքին մէջ կին մը ծնաւ վեց զաւակ, երկու մանչ եւ չորս աղջիկ։ Մայրն ու երախաները քաջառողջ են։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ դատական նախարարը մերժեց Հունգարիոյ յանձնել ճամայնավար գործիչ Պէլա Քունը, նկատելով որ անոր վերագրուած յանցանքները քաղաքական են։

Պ. Վահան Քեղելեան, Մանուշակ Քեղելեան, Պ. Պ. Ասատուր, Պօղոս եւ Մանուկ Քեղելեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, քրոջ, հօրեղբօրորդւոյն

Պ. ԿԻՒՐԵՂ ՔԵՂԵԼԵԱՆԻ

(Ծնած 1909ին Բալուի Սագրաթ գիւղը) դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 1928 Յունիս 14ին երիտասարդ տարիքին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 16ին Մարսէյլի մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի Ֆլօռիայի մէջ։ կը խօսի Տէօքմէճեան։ նիւթ՝ կի տը Մոփասան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Ժուաեէօզ, Ն. Գ.— 70։
Սէն Շամոն.— Մ. Թ.— 70։
Նիս, Է. Շահպ.— 140։
Իւսէլ, Յ. Գ.— 35։
Պէլֆոռ, Ղ. Հ.— 70։
Շավիլ, Հ. Ա.— 70։
Փարիզ, Տ. Զ.— 35,
Լոնտոն, Ժ.— Պատասխանի կը սպասենք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Էվանթիա Տավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Պիլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Տավուտեան) որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudianի, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Հաճի գիւղացի Նշան Եագուպեան, որ կը գտնուէր Կորնթոս (Յունաստան)։ Երկրաշարժէն վերջ ոեւէ տեղեկութիւն չէ ստացուած։ Իմացնել՝ Vahram Mhgjian, Etablissement Siphon, M. A. S. D. Aubenas-Ardèche, France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՍԻԴՈՆՆԱ
ՎԷՊԸ
Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ
դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։
ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Ուշադրութիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Չէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տոկուն թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ։

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ։ Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon. Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

Բառարան գրպանի ֆրանսահայ, Մ. Նուպարեան, ձոխ բովանդակութեամբ, կիսլթ. 25 ֆր., լթկզմ. 30, նուէրի համար կակուղ լաթ եւ կաշի 40 եւ 60, Իսկական Պատմութիւն Հայոց՝ Կ. Բասմաջեան պատկերզրդ. սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, Ա. Բ. մաս 40, Բ. մաս 20, Խ. Հայաստանի նոր քարտէսը՝ Կ. Բասմաջեան, թուղթի վրայ 3, լաթի վրայ 7.50, Հայաստանի հին քարտէսը 3 ֆր., Անցած օրեր, Յուշամատեան Գատըքէօյի գրական երեկոյթներու Վ. Մալէզեան, շքեղ տպագրութիւն, սալօնի միակ գիրքն է 15, Մինաս Չերազի 60ամեայ հանր. գործունէութեան յոբելեան 1865-1925, յօդուածներ, ճառեր, ուղերձներ եւ նամակներ 10, Գիւղաշխարհ, պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն Վ. Համբարձումեան 25, Մինաս Չերազ, իր կեանքը եւ գործը իր 60ամեայ յոբելեանին առթիւ 30, գրեց Ա. Ալպօյաճեան, Ազգային խնդիրներ, պատասխան առ Ա. Ալպօյաճեան, Մ. Չերազ 5, Ատամնաբուժութիւն պտկրզ. Տօք. Մ. Կ. Սրապեան 55, Ի՞նչ է սիֆիլիզը, ի՞նչպէս պաշտպանուիլ, ի՞նչպէս դարմանուիլ Տօք. Լ. Գրիգորեան 6 ֆր.: l'Amira, Mme Sevadjian, traduit par F. Macler 20, La Participation des Arméniens à la guerre mondiale par Général Korganoff 15, Clairs-Obscurs d'Italie (poème), Mme I. Minasse 10, Le Soleil d'Automne, (poème), A. Navarian 4 ֆր. Դիմել՝ 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1928

28 JUIN 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 685 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԽՏԱՆՇԱՆ ՄԸ

Ուշագրաւ է «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի այսօրուան հեռագիրը՝ Մոսկուայի կեդրոնացման քաղաքականութեան մասին։

Ուշագրաւ, բայց ո՛չ անակնկալ։

Թէեւ լուրին աղբիւրը քաղքենի-դրամատիրական է, եւ հետեւաբար ենթակայ՝ որոշ վերապահութեան։ Բայց չի կրնար բոլորովին սուտ ըլլալ։

Միեւնոյն աղբիւրները յաճախ օր առաջ տուած են լուրեր, շնորհիւ իրենց լայն կապերուն եւ դրամական միջոցներուն, եւ Մոսկուան խոստովանած է աւելի վերջը։

Ամէնէն նորը եւ կարեւորը յիշած ըլլալու համար, ըսենք թէ Տրոցկիի եւ ընկերներուն աքսորի լուրն ալ առաջին անգամ գերմանական քաղքենի-ազատական «Պերլինէր Տակպլատ»ը հաղորդեց, իսկ խորհրդային իշխանութիւնը՝ օրեր վերջը։

Մնաց որ, խորհրդային անցուդարձերուն եւ մամուլին օրը օրին հետեւողի մը համար, դժուար չէ հասկնալ թէ ո՛րն է շիտակ եւ ո՛րը սխալ։

Արդարեւ, առաջին անգամ չէ որ կը սեղմուին կեդրոնացման օղակները։ Անցեալ տարի, կուսակցական ժողովի մը մէջ, պատուիրակ մը դառնօրէն կը գանգատէր թէ կեդրոնը ոտնձգութիւններ կ՚ընէ ազգային հանրապետութեանց դատական գործերուն մէջ անգամ։

Այդ գանգատը հրատարակուեցաւ ժամանակին։ Իսկ ինչ որ հրատարակութեան չի տրուիր, շատ աւելի պերճախօս է։

Հակառակ երկաթեայ բռունցքին, խորհրդային իշխանաւորները հանգիստ չեն իրենց դափնիներուն վրայ։ Վաղուան մղձաւանջին չափ, անոնց մտահոգութիւն կը պատճառէ օրուան իրականութիւնը։ Ամէնէն առաջ՝ տնտեսական տագնապը։

Խորհրդային իշխանութիւնը ամէն միջոցի դիմեց, խոշոր փոխառութիւններ ստանալու համար արտասահմանէն։ Դեռ 1922ին, Ճենովայի մէջ, Չիչերինը լեզու կը թափէր, քանի մը հարիւր միլիոն ոսկի ստանալու համար։ Իսկ Լօյտ Ճորճը, որ առաջին անգամ վերահաստատեց յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ, միտք ունէր գոնէ 25—30 միլիոն վարկ բանալու։ Իր գլուխը կերաւ այդ քաղաքականութիւնը, յաջոր ներուն կողմէ ընդարձակուելով, յետոյ խանգարուելով եւ յանգելով բացարձակ խզման։

Այդ օրէն մինչեւ այսօր, Մոսկուա ոչինչ կրցաւ ստանալ պետութիւններէն։ Անգլիայէն յետոյ, յարաբերութիւնները վերահաստատեց Իտալիան, որ սակայն բան մը չէր կրնար տալ, երբեւ պետութիւն։ Իսկ Ֆրանսան երկու տարի քաշքշեց բանակցութիւնները, ամէնէն առաջ իր առնելիքները ապահովելու համար։ Ռուսերը որոշ դիւրութիւններ խոստացան, միշտ ի խնդիր վարկի։ Արդիւնքը՝ զերօ։ Նոյն իսկ դեսպան մը ճամբուեցաւ Փարիզէն։

Իսկ այսօր աւելի քան երբեք դժկամակ են բոլորը մէկ։

Ինչ որ մասնաւոր դրամատուններ եւ առեւտրական հաստատութիւններ տուին իրենց պատասխանատուութեամբ, կաթիլ մը ջուր անգամ չէր ծովուն մէջ։ Պարզապէս գրպանի կամ խանութի ծախք։

Ուրեմն, Խորհրդային Միութիւնը այսօր կը գտնուի ծանր տագնապի մը տակ, տնտեսական գետնի վրայ։ Մանաւանդ որ, տարուէ տարի սեղմուեցան օղակները։ Ենթակայ խաղաղ պաշարումի, ան դատապարտուած է իր ուղովը տապկուելու։

Ո՞րքան կրնայ դիմանալ այս արկածալի կացութեան։

Իրենց սիրակցորդ զինակիցները, Թուրքերն անգամ հասկնալով այս վիճակը, կամաց-կամաց իրենց գլխուն ճարը կը նային եւ կը ժպտին արեւմուտքի, որ տրամադրելի անսպառ գումարներ ունի։

Կացութիւնը աւելի փայլուն չէ քաղաքական տեսակէտով։

Մեր նիւթէն դուրս է քրքրել արտաքին ազդակները։ Ամփոփուինք միայն ներքին պատճառներու վրայ։

Հակառակ բոլոր վարդապետական մարզանքներուն, ազգային զգացումը չափազանց զօրաւոր է խորհրդային Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն եւ երկիրներուն մէջ։ Իւրաքանչիւրը իր մանածը կը ներկէ, կարմիր պիտակի մը հովանաւորութեամբ։ Ո՛րքան զօրաւոր է եւ արթուն, այնքան կը շահի։ Օրինակ Վրաստանը եւ Ազրբէջանը՝ Կովկասի մէջ, բաղդատելով Հայաստանի հետ։

Թէեւ կապուած՝ կուսակցական միեւնոյն շղթային, այդ ազգերը կամ «ազատ եւ անկախ» հանրապետութիւնները չեն կրնար յաւիտենապէս դառնալ միեւնոյն կախարդական շրջանակին մէջ։ Իրերու բնական ընթացքով, հետզհետէ կը դառնան պահանջկոտ։ Փաստ է որ նոյն իսկ համայնավար յայտնի դէմքեր ամէնէն առաջ իրենց ազգի եւ հայրենիքի մասին կը մտածեն։ Օրինակ՝ դարձեալ Վրաստանն ու Ազրբէջանը եւ Ուկրայնան։

Այս երեւոյթը անհանգիստ կ՚ընէ Մոսկուա բազմած իշխանաւորները։ Աններող եւ կեդրոնաձիգ, անոնք արհեստական միջոցներ կը մտածեն, չարիքը խափանելու համար։

Եւ ահաւասիկ հրաման՝ միայն տեղական գործերով զբաղելու եւ իրենց համար գծուած սահմանը չանցնելու։

Բայց չէ՞ որ հաւասարազօ՛ր անդամներ են բոլորն ալ եւ նոյն իսկ իրաւունք ունին անջատուելու, համաձայն խորհրդային Սահմանադրութեան...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԻՆ ՑԱՒԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ խմբագրականի մը մէջ (16 Յունիս).

— «Բոլորովին հրեայ դարձած ենք շուկայի մէջ, իսկ մեր տուներէն ներս, շուկայէն դուրս, ծայրայեղօրէն տգէտ եւ նեղմիտ։ Հայ անունը եւ հայ լեզուն նկատած ենք երկրորդական եւ անպէտ բան մը, որ ինքնիրեն կրնայ զարգանալ եւ ուռճանալ առանց զոհողութեան եւ ճիգի։

«Գերի ազգերու յարութիւնը մտաւոր շարժումով է որ կը պատրաստուի, բանասիրական շարժումով, անցեալի հետազօտութեամբ», կ՚ըսէ փրոֆէսէօր մը։

Այժմ քննենք. մեր երիտասարդութիւնը ի՛նչ աշխատանքներ կը կատարէ այդ ուղղութեամբ։ Մեր շուկայի հայրենակիցները եւ ճամարտակութեամբ զբաղած «հայրենասէր»ները, իրենց հացին ու հագուստին հետ երբեք կը մտածե՞ն մեր ազգին յարութեան մասին։

Հայ գրին ու գիրքին հանդէպ բարեխղճութեամբ կը վարուի՞ն, կ՚ըմբռնե՞ն այն դժուարին պայմանները ու խոչընդոտները, որոնց ենթակայ է իւրաքանչիւր գրական ձեռնարկ եւ այն կացութիւնը, որուն կ՚ենթարկուին առհասարակ մտաւոր շարժում վարողները։

Իւրաքանչիւր գրական մշակ աչքի լոյս կը թափէ, փոշիներու մէջ կը դեղնի, խրթին ձեռագիրներու լաբիւրինթոսին մէջ կը թաղուի, սեւ աշխատանքի դժուարին գործին տակ կը ճըմլուի, յուսահատ նոպաներ կ՚ապրի, խութերու կը հանդիպի, եւ շատերէն քիչերը միայն այդքան երկարատեւ աշխատութեան փոխան մամուլէն դուրս կը հանեն հայ գիրը։

Բայց մենք ի՞նչ կ՚ընենք. կը գնահատե՞նք այդ գիրի եւ լեզուի մշակներու ջանքերը թէ, կը յուսալքենք զանոնք։ Կը կատարե՞նք մեր տարրական պարտականութիւնները եւ կը վճարե՞նք մեր պարտքերը։ Կը գուրգուրա՞նք այդ սրտաբաց մասունքներուն վրայ եւ կը սիրե՞նք անոնց տարածումը։ Մեր խանութներու տետրակներուն առջեւ նստած, երբեք կը յիշե՞նք մեր բազմահազար տարագիր բազմութիւններու մասին, որոնք առանց հայ գրին ու հայ մամուլին՝ յաւէտ պիտի կորսուէին գոյութիւն ունենալէ։ Վերջապէս կ՚ըմբռնե՞նք կարեւորութիւնը թերթին ու գրքին։

Հետեւեցէք հայ թերթերուն եւ պիտի տեսնէք որ բոլորն ալ կը գանգատին եւ կը բողոքեն ձրի թերթ կարդացողներու բանակին դէմ, որ դժբախտաբար մեր մէջ հսկայածաւալ տարածուած են։ Ոմանք վարժուած են ձրիակերութեան եւ մակաբոյծի պէս ուրիշներու փշրանքներովը կ՚ապրին. խանութէ խանութ կը պտտցնեն թերթը և ձեռքէ ձեռք կը խլեն զայն։ Իսկ ուրիշ մէկ ստուար մասն ալ, առհասարակ ունեւոր եւ հայագէտ, սովորութիւն ըրած են ամբողջ տարին թերթ ստանալ, կարդալ եւ օգտուիլ, իսկ «այսօր գնա, վաղը եկուր»ով չի վճարել իրենց բաժնեգինները։»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

47րդ Ցանկ

	Ֆր.
Յր. Խաչատուրեան, Սուք Ահրաս (Ալժերիա)	50.—
Խաչիկ Վ. Էլէտեան՝ Պատ Բէսինկըն	50.—
գումար	100.—
46րդ ցանկին գումարը	59,902.75
ընդհ. գումար	60,002.75

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ռիկայէն կը հեռագրեն «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի.

Մոսկուայէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն որոշած է փոխել ազգային քաղաքականութեան ուղղութիւնը, աւելի խիստ կեդրոնացումով մը, Մոսկուայի աւելի մօտիկ հակակշռին ենթարկելով զանազան խորհրդային հանրապետութիւնները։

Քաղաքական Բիւրոյին ուղղուած իր տեղեկագրին մէջ, Ստալին կ՚ըսէ թէ Խորհրդային Միութիւնը կեդրոնացեալ զօրաւոր ուժի մը պէտք ունի Մոսկուայի մէջ եւ թէ Միութեան մաս կազմող ազգային հանրապետութիւնները պէտք է սահմանափակուին միայն իրենց տեղական պէտքերով, ու դադրին կեդրոնական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան վրայ ազդեցութեան փորձեր ընելէ։

Քաղաքական Բիւրոյի այս նոր որոշումին առաջին հետեւանքը պիտի ըլլայ այն, որ Վոլգայի գերմանական հանրապետութիւնը օր մը լուծուելով ամբողջացուցիչ մասը պիտի կազմէ Ռուս Ընկերվարական Դաշնակցութեան Խորհրդային Հանրապետութեան Վոլգայի նորակազմ շրջանին։ Ասոր նպատակն է մեծցնել վերոյիշեալ ռուսական հանրապետութիւնը՝ ի վնաս Կալմուկ եւ Քըրկըզ հանրապետութեանց։

Ստալինի նոր քաղաքականութիւնը ընդդիմութեան բախեցաւ Ուկրայնայի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի Նախագահ Պետրովսկիի կողմէ, որ ուժգնօրէն բողոքեց Մոսկուայի դիկտատուրութեան դէմ, խիստ նամակ մը ղրկեց Ստալինին, ըսելով թէ Մոսկուայի կողմէ Ազգային Հանրապետութեանց վրայ կատարուած ճնշումը այս վերջիններուն ընդդիմութեան պիտի բախի։

Այս նոր քաղաքականութեան դէմ կը ծառանան նաեւ Կովկասի, Թուրքիստանի եւ խորհրդային Ռուսիոյ սահմանակից շրջաններու ուրիշ կառավարութիւններն ու համայնավար վարիչ շրջանակները։

Վրացի յեղափոխական մը ձերբակալուած

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ խորհրդային իշխանութիւնները Թիֆլիսի մէջ ձերբակալած են վրացի ընկերվարական գործիչ Պարթէն Եբրալիձէն, 65 տարեկան, որ ցարական բռնակալութեան օրով ընկերվարական շարժում կազմակերպած էր վրացի գիւղացիութեան մէջ եւ քանի մը անգամ աքսորուած։ Եբրալիձէ այժմ Չեկայի ձեռքն է։ Կ՚ըսուի թէ չեկիստները կը չարչարեն զայն՝ խոստովանութիւններ խլելու համար անկէ գիւղացիներու գաղտնի կազմակերպութեան եւ անոնց ընկերվարական վարիչներուն մասին։

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքի «Էսթիա» թերթը կը գրէ թէ Մոսկուայի Կարմիր Սէնդիկայական Միջազգայինը 75,000 րուբլի ոսկեդրամ ղրկած է Սելանիկի գործադուլը կազմակերպողներուն։ Դրամը փոխադրուած է Աթէնքի համայնավարական կեդրոնին միջոցաւ։

Բանթողներուն եւ գործարանատէրերուն միջեւ իրաւախոհութեան եզր մը գտնելու համար Մակեդոնիոյ կուսակալին բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացած ըլլալով, կեդրոնի կառավարութիւնը որոշեց ինք միջամտել։ Ազգային տնտեսութեան նախարարը այս առթիւ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրեց երկու կողմի ներկայացուցիչները։ Նախարարը անոնց տեսակէտները լսելէ վերջ պիտի տայ իրաւախոհական վճիռ մը, զոր կառավարութիւնը պիտի վաւերացնէ անմիջապէս եւ պիտի հսկէ անոր գործադրութեան։

Նոպիլէ կը պատմէ «Իտալիա»յի աղէտը

Զօրավար Նոպիլէ «Չիթթա տի Միլանօ» շոգենաւէն ղրկեց իր պաշտօնական տեղեկագիրը «Իտալիա»յի աղէտին մասին։ Զօրավարը կը պատմէ թէ երբ օդապարիկին նաւակը բաժնուեցաւ վերի մասէն, գլխաւոր մեքենավար Վիչէնցօ Թոմէլլա սառոյցին վրայ ինկաւ դահավէժ ու մեռաւ։

Դիակը մնաց Նոպիլէի խմբակին մօտ եւ արժանավայել կերպով թաղուեցաւ։ Նաւակի անկումէն վերջ, օդապարիկը ուղղուեցաւ դէպի 110րդ աստիճանը, քիչ յետոյ Նոպիլէի խմբակը նշմարեց 10 քիլոմեդր հեռուն մուխի սիւն մը։ Կը կարծուի թէ օդապարիկէն ինկած պէնզինի կամ իւղի ընդունարան մըն էր, որ բռնկած էր։ Զօրավարը կը կարծէ թէ փնտռտուքներ պէտք է կատարուին եռանկիւն շրջանակի մը մէջ՝ մեկնակէտ ունենալով իր խմբակին գտնուած տեղը եւ առաւելն 50 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ։ Իտալական երկու եւ շուէտական մէկ ջրօդանաւ պատրաստ են՝ այդ հետազօտութեան համար եւ պիտի մեկնին երբ օդը թոյլատրէ։

Ո՛չ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն կարելի եղած է առնել Մարիանոյի խմբակէն, որ բաժնուած էր զոր. Նոպիլէէն, առնելով 40 օրուան պաշար, քարտէս, ուղղութիւն ցոյց տուող գործիքներ եւ ձմեռնային հագուստեղէն, սակայն ո՛չ վրան, ո՛չ ալ հրազէն ունէին. Կը յուսային օրական 10 քիլոմեդր ճամբայ կտրելով կղզի մը հասնիլ։ Անկէ ի վեր լուր չկայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԵՌԱՆԴ»

Ի՛նչ անսպառ եռանդ կը վատնուի մեր մէջ, թուղթ մրոտելու համար։

Առտուն կանուխ արթնցողը թերթ մը հիմնէ։ կամ յօդուած կը թխէ թերթի համար։

Եւ այնքան շատ են ու բազմազան՝ թերթի տեսակները, որ մէկուն մերժածը ուրիշ մը շնորհակալութեամբ կը հիւրընկալէ։

Բայց ահաւասիկ եռանդ մը— ինչպէս՝ «եռանդ»— որ անկասկած գնահատելի է։

Ատենէ մը ի վեր Սան Փաւլոյէն (Պրազիլիա) կը ստանանք խմորատիպ թերթ մը, «Եռանդ», «անկախ ամսագիր, ազգային, գրական, գեղարուեստական եւ մարզական»։ Օրկան՝ Հայ Երիտ. Երկսեռ Միութեան։

Անշուշտ այս տղաքը եւ աղջիկները մեծ յաւակնութիւններ չունին։ փա՛ռք տանք, եթէ կարենան պահել լեզուն եւ ոգին։

Կը թղթատեմ Յունիսի թիւը։ 24 էջ. մաքուր շարուածքով։ Սկիզբը՝ խմբագրական մը, «Հայ փոքրիկներ ձերբակալուած»։ Տեղական օրէնքի մը բացատրութիւնը՝ կոկիկ լեզուով։ կ՚արժէ որ արտատպուի «Յառաջ»ի մէջ։

Յետոյ քանի մը գրուածքներ՝ հայկական անկախութեան եւ Մայիս 28ի տօնակատարութեան մասին։ Ոտանաւոր մը՝ «Արարայի դիւցազուններուն», նամակ մը՝ Ժընեւի «Հայ Դպրոց»էն։ Տեղական լուրեր եւն.։

Առողջ եւ աշխոյժ եւ համակրելի։

Ծիլ մը՝ որ կը ծաղկի, թարմութիւն ներարկելով շրջապատին։

«Եռանդ»ը կը յիշեցնէ վասպուրականի «Ծովակ»ն ու «Ցորենք»ը, համիտեան շրջանին։ Աւելի համեստ, բայց նոյնքան սիրելի։

Դալա՛ր մնան ձեր ձեռքերը, տղա՛ք, Հարաւային Ամերիկայի այդ հրակէզ եւ համայնակուլ արեւուն տակ։

Ողջո՛յն ձեր երիտասարդ եռանդին։

Վ.ԱՀԷ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽԱՍՔՈՎՈՅԻ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ ՀՐՈՅ ՃԱՐԱԿ

ԽԱՍՔՈՎՕ (Պուլկարիա), 21 Յունիս.— Յունիս 16ի Շաբաթ իրիկուն, ժամը 1.30—2ին հրդեհ մը մոխիրի վերածեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընթերցարանի եւ «Արարատ» մշակութային միութեան զոյգ գրադարանները։

Վնասը մօտաւորապէս կը գնահատուի 30,000 լէվա։ Գրադարաններու գիրքերը եւ բոլոր կարասիները փճացան։

Գաղթական խասքովոյի երիտասարդութիւնը, հազիւ տունտեղ եղած, անհրաժեշտ նկատած էր ընթերցարանի մը գոյութիւնը եւ 3—4 տարիներու տքնաջան աշխատանքով՝ ներկայանալի ընթերցարան մը ստեղծած։ Տաքուկ փարոս մը։ Իսկ այժմ մոխրակոյտ մը . . .

Կորուստը մասամբ դարմանելի պիտի ըլլար, եթէ երկրաշարժը եւ տնտեսական ծանր պայմաններ իրենց աւերը գործած չըլլային։ Սակայն այս օր խասքովոյի երիտասարդութիւնը չի կրնար իր ուժերով վերականգնել իր ընթերցարանը, եւ կը սպասէ արտասահմանի աջակցութեան։

Գիտենք թէ գրքերու ի՛նչ անհամար կապոցներ կը գտնուին անհատներու եւ միութիւններու գրադարաններուն կամ փոշիներու մէջ։ Այդպիսիներուն թող խթան մը ըլլայ խասքովոյի ընթերցարանին աւերածը, ու գիրք մը, թերթ մը վեր առնելով, թող հաճին ուղարկել գրքի կարօտ երիտասարդութեան։

Թղթակից

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

VII

Ըստ երեւոյթին, «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրներն այն կարծիքին են, թէ բաւական է որ մի պետութիւն այս կամ այն ձեւով իր իշխանութիւնը հաստատի օտար ազգութեան պատկանող մի ժողովրդական զանգուածի վրայ, որպէս զի վերջինս զրկւի ինքնորոշման իրաւունքից:

Ասում ենք ըստ երեւոյթին, որովհետեւ չենք կարող ընդունել, թէ նրանք իրենց սրտի խորքում համոզուած են այս կարծիքի ճշմարտութեան մէջ: Յամենայն դէպս, Վրաստանի սահմաններում գտնուած հայկական բոլոր հատուածների նկատմամբ նրանք այս կարծիքն են պաշտպանում: Վրաստանը հակառակ Հայոց Ազգային Խորհրդի եւ Հայաստանի կառավարութեան վճռական բողոքներին, իր տիրապետութեան տակ է առել Հայկական Բորչալուն (1918 Յունիս) և Ախալքալակը (1918 Դեկտեմբեր): Այս փաստը բաւական է համարում, որպէս զի այդ գաւառների հայ ազգաբնակութիւնը զրկւի իբրեւ ազգային հատուած եւ իրաւունք չունենայ ինքնորոշման մասին ձայն հանելու:

Ցոյց տալու համար, թէ այս անհեթեթ մտածողութիւնը ո՛ւր կարող է տանել մեզ՝ մի ենթադրութիւն անենք՝ հիմնւելով պատմական իրողութիւնների վրայ:

1914 թւին, «Վրաստանի Ազատութեան Կոմիտէն» Ռուսաստանի դէմ պատերազմական դաշինք կռելով Թուրքիայի հետ՝ վերջինիս համաձայնութիւնն է առնում, որ Վրաստանը անկախ պետութիւն դառնայ, իր սահմանների մէջ առնելով ոչ միայն Ախալքալակն ու Հայկական Բորչալուն, այլ եւ Լենոնային Գանձակը մինչեւ Սեւանայ լճի հիւսիսային ափերը եւ Ղազախն ու Փամբակը՝ մինչեւ Ալեքսանդրապոլի դռները: 1918 թւի Յունիսին Վրաստանի սահմանները ճշդելու համար կազմուած կառավարական յանձնախումբը, որի անդամներն էին Ի. Ծերեթելլի, Դ. Օնիաշվիլի եւ Ինդորոկով, որոշում է նոյն հողամասերը — բացի Լենոնային Գանձակից, որը Ադրբէջանի տիրապետութեան տակ էր գտնւում— առնել Վրաստանի մէջ եւ մինչեւ անգամ այս մասին բանակցութիւններ է սկսում Հայոց Ազգային Խորհրդի հետ...

Արդ, ենթադրենք թէ այս անլուր իմպերիալիստական յաւակնութիւններն իրականացած են եւ յիշեալ գաւառները Վրաստանի մասն են համարւում: Ի՞նչ պէտք է ասէին իմ ընդդիմախօսները, եթէ այսօր Ղազախի եւ Փամբակի Հայերը, յանուն ազգային ինքնորոշման իրաւունքի, ցանկութիւն յայտնէին միանալու Հայաստանին: Հետեւողական մնալու համար, հասկնալի է, որ նրանք պէտք է մերժէին այդ իրաւունքը ասելով, թէ Ղազախեցիք եւ Փամբակեցիք ազգային հատուածներ են եւ ոչ թէ ազգային ամբողջութիւն: Բայց նման տրամաբանութեամբ հօ ամբողջ ռուսահայութիւնն էլ կարելի է դիտել իբրեւ ազգային հատուած եւ պահել այս կամ այն պետութեան իշխանութեան տակ, որովհետեւ նրանից դուրս էլ հայութիւն կայ, որին կարելի է ազգային ամբողջութեան տիտղոսը կպցնել...

Պարզ է, որ միայն պետական պատկանելիութեան փաստով ազգային հատուածների ինքնորոշման իրաւունքը ժխտել չի կարելի, մանաւանդ որ ինչպէս յայտնի է, այդ պետական պատկանելիութիւնը շատ յաճախ իրերի բնական ընթացքով չէ որոշւում, այլ կամայականութեամբ եւ բռնութեամբ:

Բայց միւս կողմից մենք գիտենք, որ ամէն մի ազգային հատուած անպատճառ պետական ինքնորոշման իրաւունք չէ առաջադրում, կամ չէ կարող առաջադրել: Ուրեմն ինչպէ՞ս պէտք է որոշել ինքնորոշման իրաւունքի սահմանները ազգային հատուածների համար:

Այս հարցի ճիշդ, յստակ եւ կարելի է ասել սպառիչ պատասխանը տալիս է մեզ դարձեալ Ն. Ժորդանիան: «Դնի» թերթի մէջ իմ դէմ գրած յօդուածում, նա արտայայտւելով այս հարցի մասին, ասում է.

«Իւրաքանչիւր ազգութիւն, որ որոշ հողի վրայ գերակշռող մեծամասնութիւն է կազմում, իրաւունք ունի կազմակերպւելու իբրեւ ինքնուրոյն պետութիւն. իսկ (ազգային) փոքրամասնութիւնները, որոնք նրա սահմանների մէջ են ընկնում, եթէ չեն ուզում կամ աշխարհագրական պայմանների շնորհիւ չեն կարող մտնել իրենց ազգային պետութեան մէջ, պէտք է ազգային-մշակութային տեսակէտից հովանաւորւեն նոյն իրաւունքով, որոնցից օգտւում է, այդ ասպարէզում, ազգային մեծամասնութիւնը» (*):

Ընդգծած տողերից պարզ երեւում է, որ Ն. Ժորդանիան երկու պայման է առաջադրում, որպէս զի ամէն մի ազգային փոքրամասնութիւն կամ հատուած կարողանայ անջատւել օտար պետութիւնից եւ միանալ իր ազգային պետութեանը. Նախ որ նա այսպիսի ցանկութիւն ունենայ, եւ ապա՝ որ աշխարհագրական արգելքներ չլինեն նրա ցանկութեան իրագործման համար: Առաջին պայմանն այնքան հասկանալի է, որ ո՛ եւ է բացատրութեան չի կարօտում. երկրորդ պայմանի տակ հասկացւում է, որ ազգային հատուածը պէտք է աշխարհագրօրէն կպած լինի իր ազգային պետութեանը, որպէս զի կարողանայ նրա հետ միանալ առանց ուրիշ ժողովուրդների համար իրենց սեփական պետութիւնից անջատւելու հարկադրանքն ստեղծելու:

Ինչ խօսք, որ մենք երկու ձեռքով ստորագրում ենք այս միանգամայն դեմոկրատական պայմանների տակ: Նրանցից ենք մեկնում մենք, երբ ասում ենք, որ ծիծաղելի կը գտնենք, եթէ Սղնախի, Թելաւի կամ Բութայիսի հայկական հատուածները Հայաստանին միացնելու հարց դրւեր մեր առաջ. որովհետեւ նախ այդ հատուածները նման ցանկութիւն չունեն եւ ապա՝ եթէ ունենային էլ, չեն կարող միանալ Հայաստանին, քանի որ վերջինից անջատուած են վրացական հողաշերտերով:

Այժմ տեսնենք, թէ ի՛նչ են ներկայացնում այս պայմանների տեսակէտից Հայկական Բորչալուի (**) եւ Ախալքալակի մեր ազգային հատուածները:

Նախ ցանկանո՞ւմ են նրանք միանալ Հայաստանին թէ ոչ:

Ժորդանիան վերոյիշեալ յօդուածում ասում է, թէ Ախալքալակցիք իր կառավարութեան ժամանակ երբեք այսպիսի ցանկութիւն չեն արտայայտել: «Անկախ Վրաստան»ն էլ հաւաստացնում է, թէ Բորչալուի Հայերը չեն էլ ուզում մտածել Թիֆլիսից անջատւելու եւ Ալեքսանդրապոլի հետ միանալու մասին, որովհետեւ դա նրանց տնտեսութիւնը կը կործանէր:

Ահա եւ մեր պատասխանը: —Ախալքալակցիք Ժորդանիայի կառավարութեան ժամանակ չէին կարող այս ցանկութիւնը յայտնել, որովհետեւ Վրաստանի այն բոլոր վայրերում — ինչպէս, օրինակ, Աբխազիան, Օսեթիան, Լոռին— ուր ազգային հատուածներն այսպիսի ցանկութիւն էին յայտնում՝ վրաց կառավարութիւնը իր «յստուկ» եւ ոչ-յստուկ զօրամասերով սոսկալի ճնշումներ էր գործադրում: Չերկարացնելու համար, բաւականանում ենք միայն 1918ին, Հոկտեմբերից-Դեկտեմբեր, Լոռիում տեղի ունեցած դէպքերը յիշեցնելով: Համապատասխան փաստերը պատրաստ եմ հրապարակ հանելու, եթէ իմ ընդդիմախօսները պահանջեն: Բայց ինչ էլ եղած լինի անցեալում, այսօր անհերքելի իրողութիւն է, որ Ախալքալակցիք ձգտում են իրենց գաւառը միացնել Հայաստանին: Նրանց գիւղական խորհրդների այս ուղղութեամբ կատարած քայլերը յայտնի են արդէն ընթերցող հասարակութեանը թէ՛ մեր եւ թէ՛ բոլշեւիկեան մամուլից: Այնպէս որ Ախալքալակցիների դրական ցանկութեան մասին այժմ գոնէ որ եւ է կասկած լինել չի կարող:

Ինչ վերաբերում է Հայկական Բորչալուի մեր ազգային հատուածին՝ նրա ցանկութիւնը՝ միանալու Հայաստանին՝ այնքա՛ն յստակօրէն է արտայայտել Լոռուայ դէպքերի ժամանակ, որ չենք հասկանում, թէ ինչպէս կարող է այս մասին այժմ հարց յարուցւել: Այդ ցանկութիւնը խեղդելու համար չէ՞ր, որ հայ-վրացական զինուած ընդհարման միջոցին, եւ նրանից յետոյ, վրաց պատժիչ զօրամասերը տակն ու վրայ էին անում Շուլաւերն ու շրջակայ հայ գիւղերը, որոնք մնացել էին վրացական իշխանութեան տակ:

Գալով տնտեսական կապերին՝ պէտք է ասենք, որ ազգային գիտակցութեան հասած մի ժողովրդի համար պետական պատկանելիութեան խնդիրը միայն տնտեսական հաշիւներով չէ լուծւում: 1918ին էլ Լոռեցիք գիտէին, որ իրենք տնտեսական շատ ամուր թելերով կապուած են Թիֆլիսին. բայց այդ արգելք չհանդիսացաւ, որ նրանք զէնքը ձեռին պաշտպանեն իրենց անկախութիւնը Վրաստանից: Բացի սրանից՝ անհասկնալի է մնում, թէ ինչու Հայկական Բորչալուի միացած մասը Հայաստանին միանալով՝ պէտք է կտրի իր տնտեսական կապերը Թիֆլիսից, երբ ինքը Հայաստանն էլ չի կարող իր տնտեսական յարաբերութիւնները խզել Թիֆլիսի հետ, ինչպէս և Թիֆլիսը չի կարող խզել Բագուի, Մոսկուայի եւ այլ կեդրոնների հետ: Բոլոր պետութիւնների մէջ սահմանակից գաւառները ամենակենդանի տնտեսական շփման մէջ են իրար հետ. ինչո՞ւ պէտք է այս շփումն անհնարին նկատուի Թիֆլիսի եւ Հայկական Բորչալուի միջեւ, երբ վերջինս Հայաստանի սահմանների մէջ գտնւի...:

Եթէ այս պատասխանները չեն գոհացնում իմ ընդդիմախօսներին՝ մենք յայտարարում ենք, որ պատրաստ ենք, վէճը կարճ կապելու համար, ժողովրդական հանրաքւէարկութեամբ (ռեֆերենդում) նորից ստուգել Ախալքալակի եւ Հայկական Բորչալուի մեր ազգային հատուածների ցանկութիւնն այս խնդրում: Բայց կը համաձայնւե՞ն իմ ընդդիմախօսները այս առաջարկին, երբ նրանք առանց հանրաքւէարկութեան էլ գիտեն, թէ ինչ են մտածում եւ ցանկանում այդ հատուածները Հայաստանին միանալու մասին...:

Ինքնորոշման իրաւունքի երկրորդ պայմանի մասին երկարացնելու կարիք չկայ: Ամէն մարդ քարտէզի վրայ կարող է տեսնել, որ թէ Ախալքալակը եւ թէ Հայկական Բորչալուն անմիջականօրէն, առանց որ և է անջրպետի, կպած են Հայաստանին՝ կազմելով նրա բնական շարունակութիւնը: Այնպէս որ, այս գաւառները իրենց ազգային պետականութեանը միացնելու համար աշխարհագրական որ եւ է արգելք չկայ: Էլ չենք խօսում այն մասին, որ այդ միացումը մանաւանդ Ախալքալակի համար աշխարհագրական տեսակէտից ոչ միայն հնարաւոր, այլ եւ անհրաժեշտ է, քանի որ Ախալքալակցին այսօր էլ մեծ մասամբ Ալեքսանդրապոլի վրայով է կապ պահպանում Թիֆլիսի հետ եւ ոչ թէ Բորժոմի վրայով:

Այսպիսով տեսնում ենք, որ մեր պահանջը՝ միացնելու Ախալքալակն ու Հայկական Բորչալուն Հայաստանին՝ լիովին համապատասխանում է այն երկու պայմաններին, որ առաջադրում է Ժորդանիան ազգային հատուածներին կամ փոքրամասնութիւններին պետական ինքնորոշման իրաւունք տալու համար:

Բայց իմ ընդդիմախօսները այս պայմաններով չեն գոհանում: Նրանք պատմական իրաւունքի հարցեր էլ են յարուցանում իրենց տեսակէտները պաշտպանելու կամ, պարզապէս, Ախալքալակի եւ Հայկական Բորչալուի բռնագրաւումը արդարացնելու նկատումով:

Որքան եւ այդ հարցերը արդի դեմոկրատական ըմբռնողութիւնների տեսակէտից ժամանակավրէպ (անախրոնիզմ) հանդիսանան՝ այնուամենայնիւ պէտք է նրանց եւս պատասխանել՝ իմ ընդդիմախօսներին իրենց վերջին ապաստանարանից էլ դուրս մղելու համար:

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) «Դնի», 9 փետրուար 1928: ընդգծումներն իմս են: Ա. Ջ.

(**) Հայկական Բորչալու ասելով մենք միշտ հասկանում ենք Նախկին Բորչալու գաւառի այն մասը, որ տարածւում է Փամբակ-Ղազախից մինչեւ Խրամ գետը:

ԱՉՔԷ ՀԵՌՈՒ, ՍՐՏԷ ՀԵՌՈՒ

(Նամակ Պարսկաստանէն)

Ցաւօ՜ք բնակ բախտ մը ունի պարսկահայութիւնը: Ցաւ կը կզայ, չի ճչար, երկունքներ կ'ունենայ, չի պոռար: Ցարիներ չարունակ իր ցաւին մէջ կը տապկուի: Համեստութեա՞մբ պէտք է բացատրել այս երեւոյթը թէ միջակ կարողութեամբ, չեմ գիտեր: Նախաձեռնութի՞ւնը կը պակսի՝ Ո՛չ:

Աննկարագրելի է տնտեսական այն անկայուն վիճակը, որուն տարիներէ ի վեր ենթարկուած է պարսկահայութիւնը: Անգործութիւնը համատարած է, գիւղերու մէջ տնտեսութիւնը քայքայուած: Ինչ որ ունինք դեռ կրթական ասպարէզին մէջ, իսկապէս գերմարդկային է: Քաղաքներու մասին չեմ մտածեր: Անոնք այսպէս կամ այնպէս իրենց վիճակը կը քշկռտեն. սակայն գիւղե՞րը:

Ո՜րքան պիտի ուզէինք, որ ոչ ոքէ կախում ունենայինք: Ո՜րքան պիտի ուզէինք, որ սանդիմներու շնորհիւ դպրոցներու ցանցով պատէինք մեր գիւղերը:

Սակայն, այդ սանդիմներն ալ չեն գտնուիր: Եւ գիւղացիները կը խարխափեն խաւարի մէջ:

Առնենք այս շրջանը— Արագը, ուր չորս գաւառներ կան— Քեազազ, Քիամարա, Ջափլաղ եւ Բուրվառի— իրենց 52 հայաբնակ գիւղերով (12,000 բնակիչներով): Մատներու վրայ կարելի է համրել գիւղական դպրոցները:

Ցարիներէ ի վեր Նոր-Ջուղան թառած . հաբիբաւոր կտակներու վրայ, անպատասխանատու մսխումներ կը կատարէ...: Ո՛չ հաշիւ կայ, ո՛չ հարցնող: Եղած կտակներու մեծ մասը յատկացուած էկեղեցիներու տարեկան նորոգութեան-ծեփելու. իսկ անդին հազարաւոր երախաներ անուսում կը մնան: Դեռ յիշե՞նք այն որբերը, որոնք կը թափառին Թաւրիզի փողոցներուն մէջ: «Ցառաջ»ը այդ մասին թղթակցութիւն ալ հրատարակեց:

Բարեգործականի թօշակաւոր վարիչները, օր մը հետաքրքրուեցա՞ն, պրպտեցի՞ն, սանդիմ մը նպաստ ուղարկեցի՞ն, փրկելու անհամար խլեակներ:

Պարսկահայ խոնարհ գաւառները եւ պատերազմի որբերը ձգուած են իրենց բախտին:

Սակայն, մենք պարսկահայերս, պահանջելու բարոյական պարտականութիւնը ունի՞նք, ան ալ Բարեգործականէն:

Որքան գիտենք, Նոր Ջուղայեցի հարուստներ կան, որ իրենց մահէն ետքի համար մեծ գումարներ կտակած են Բարեգործականին: Կարելի չէ՞ մեզ տեղեակ պահել այդ կտակներուն բովանդակութեան: Թերեւս կը սխալինք. սակայն բացատրութիւն մը Բարեգործականի կողմէ, պիտի լուսաբանէր շատ մը կէտեր:

Դեռ աւելին: Արդեօք Բարեգործականը տեղեկատու դիւան չունի՞. չէ՞ն կարդար հայ թերթերը. չէ՞ն տեսներ կարօտ վայրերը. չէ՞ն լսեր օգնութեան կանչերը:

Եւ յետոյ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, ահա քանի մը տարիէ ի վեր, Բարեգործականի կեդրոնը փորձեր կը կատարէ մասնաճիւղ հաստատելու Պարսկաստանի մէջ: Քանի քանի նամակներ են ստացած այդ ուղղութեամբ, յատկապէս մեր շրջանի արեւմտահայ հայրենակիցները: Դեռ վերջերս Ամերիկայի Արաբկիրցիներու Հայրենակցական Միութեան վարչութեան անդամներէն Գ. Կիւմիւշկէրաննեան Հայաստանէն հոս եկաւ եւ առաջին գործը եղաւ ժողովի կանչել քաղաքիս ջոջերը, Բարեգործականի ճիւղ մը հաստատելու համար Սուլթանապատի մէջ. կանչուածները մաղէ անցած էին: Կազմուեցաւ ժամանակաւոր մարմին մը: Սակայն, պատուիրակին մեկնումէն յետոյ, գործն ալ այդ վիճակին մէջ մնաց:

Բարեգործականի տեղիս համակիրները կը խոստովանին, որ իրենք ժամանակ չունին զբաղելու այդ օգտակար գործով: Իսկ ժամանակ ունեցողներն ալ չեն հրաւիրուած:

Մենք դէմ չենք Բարեգործականի ընդարձակման: Ուր Հայ կայ, թող Բարեգործականը ճիւղեր ունենայ: Բայց, Բարեգործական մը, ժողովրդականացած, արդիական, գիտակից՝ իր պատասխանատուութեան. հաստատութիւն մը որ՝ չծառայէ ռամկավարներու կուսակցական շահերուն եւ ո՛չ ալ անոնց պրոպագանդին:

Հարեւանցի ակնարկ մը՝ պարսկահայ կեանքին վրայ, պիտի համոզէ թէ ո՛րքան մեծ գործեր կարելի է կատարել քիչ դրամով, կրթական եւ առողջապահական ասպարէզին մէջ:

Գիւղ մը դպրոցի համար պէտք ունի 150 տոլարի (տարեկան): 3000 տոլարի նպաստ մը բաւական է մեր շրջանի գիւղերուն մէկ մէկ դպրոցներ տալու:

Բաւական է, որ խթանը տրրուի: Այնուհետեւ ինքնապահ դարձնելը դժուար չէ:

Մեր գիւղացիները, որոնք գործագործութեամբ կը զբաղին, իրենց աչքերը յառած են Ամերիկա, նպաստներ ստանալու: Չեն քաջալերեր այս յանցաւոր սովորութիւնը: Բայց մտածեցէք, որ կէս պարսկացած Հայերու հետ գործ ունինք: Անոնց այդ մտայնութիւնը ոչնչացնելու համար, պէտք է որ միութիւն մը առաջնորդ հանդիսանայ՝ կրթական աշխատանքներուն եւ «ժամանակաւորապէս» դրամ ճարէ:

Բարեգործականի մէջ գործի վաճառականներ շատ կան: Անոնք անշուշտ գիտեն թէ որքան կրթուած ըլլայ իրենց գործ գործողը, այնքան աւելի ճաշակաւոր գործեր կ'ունենան...

Գոնէ շահի տեսակէտէն թող մտնեն, Բարեգործականի սնտուկէն բաժին հանեն իրենց աշխատաւորներու զաւակներուն կրթութեան:

Վ. ԱՍՏԳՈՒՆԻ

ՆՈՐ "ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ„

Մայիս 28ին, Գաճիրէի մէջ, օրուան բանախօսներէն ընկեր Լեւոն Շանթ կարդաց «Հայ Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային Ընկերութեան» մը ծրագիրը, իբրեւ տեւական յիշատակ Մայիս 28ի մեծ օրուան: Կ'արտատպենք հիմնական կէտերը.—

1.— Հայ. Կրթ. եւ Հրատ. Համազգային Ընկ. Նպատակն է հայ ժողովուրդի կրթական մակարդակը բարձրացնել հայ լեզուով եւ հայ հոգիով:

Այդ նպատակին հասնելու համար ընկերութիւնս հետզհետէ, իր նիւթական կարողութիւններուն աճումին չափովը, պէտք է աշխատի երեք ուղղութեամբ, որ է նոր սերունդին կրթութիւնը, չափահասներուն ինքնազարգացումը եւ հայագիտութեան մշակումը:

2.— Հասնող սերունդի կրթութեան համար.

ա) Պիտի հիմնէ մէկ-երկու ճիւղանի միջնակարգ վարժարաններ, եւրոպական գոլէճներու եւ լիսէններուն համաստիճան:

բ) Պէտք է բանայ մանկական հաստատութիւններ, քառամեայ եւ ութամեայ դպրոցներ, ինչպէս եւ երեկոյեան, շրջուն եւ այլ պարբերական դասընթացքներ, յարմարելով տեղին ու պահանջին:

գ) Պէտք է կազմակերպէ հայերէն լեզուով դասագրքերու պատրաստութեան եւ հրատարակութեան գործը:

դ) Պէտք է կազմակերպէ մանուկներու եւ պատանիներու համար ընթերցանութեան գրքերու, գիտական եւ պատմական ընթերցարաններու եւ պարբերականներու հրատարակութիւնը:

3.— Չափահասներու ինքնազարգացման համար.

ա) Պէտք է կազմակերպէ շրջուն-պարբերական դասախօսութիւններ հայ կեանքի, պատմութեան եւ գրականութեան մասին, ինչպէս եւ ընդհանրապէս պատմական, ընկերագիտական, տնտեսագիտական, բնագիտական ամէն տեսակ նիւթերու շուրջ:

բ) Պէտք է կազմակերպէ ինքնազարգացման նպաստելու եւ չափահասներու ընթերցանութիւնը ղեկավարելու պարբերական մը, բիւրօ մը եւ շրջուն վարիչներ:

գ) Պէտք է կազմակերպէ հանրամատչելի գիտական երկերու հայերէնի վերածումը եւ հրատարակութիւնը, նոյնպէս ինքնագիր հայերէն ուսումնասիրութիւններու հրատարակութիւնը, ինչպէս եւ ինքնագիր ու թարգմանական գրական-գեղարուեստական ստեղծագործութիւններու հրատարակութիւնը:

դ) Պէտք է ձեռնարկէ հին ու նոր հայ հեղինակներու ժողովրդական հրատարակութեանը թէ առանձին հատորիկներով եւ թէ անոնց լաւագոյն երկերուն եւ լաւագոյն էջերուն ծաղկաքաղ ինչպէս եւ գրաբար գրքերու աշխարհաբարի վերածումը:

ե) Պէտք է ձեռնարկէ ամէն տեսակի պատմական, գրական, աշխարհագրական, կենդանագիտական, ճարտարապետական, պատկերազարդ ալպոմներու, քարտերու քարտէզներու եւ շարք նկարներու հրատարակութեան:

4.— Հայագիտութեան զարգացման համար.

ա) Պէտք է ձգտի օժանդակելու հայագիտական երկերու հեղինակներուն որոշ փոխադարձ պայմաններով, կա՛մ գնելով երկերը կա՛մ յանձն առնելով հրատարակութիւնը եւ այլ բոլոր հնարաւոր միջոցներով պէտք է թեւ տայ հայագիտական ուսում...

...նրա մշակմանը թէ՛ հայ եւ թէ՛ օտար լեզուներով։

բ) պէտք է կազմակերպէ հայերէնի թարգմանելու գործը մէկ տեսակի գիտական երկերու ու հատուածներու, որոնք օտար գրականութեան մէջ հայ կեանքը կը շօշափեն. հայ երկիրը, հայ անցեալն ու ներկան։

գ) պէտք է կազմակերպէ հրատարակութիւնը կամ վերհրատարակութիւնը հին հայ բնագիրներու-ձեռագիրական, ժողովրդական բանահիւսութեան ժողովածոներու ինչպէս եւ ուրիշ մօտիկ դարերէն ամէն տեսակի պատմական փաստաթղթերու, յուշերու, դիւաններու, գծագրութիւններու հրատարակութիւնը։

դ) պէտք է կազմակերպէ հին ու նոր հայ հեղինակներու երկերուն ամբողջական գիտական հրատարակութիւնը։

5— Այս բոլոր տեսակի գրքերն ու հրատարակութիւնները պէտք է ծախուին հնարաւոր աժան գներով։ Այլ եւ պէտք է կազմակերպուի ամէն հայ տուն հայերէն գիրք մը տանելու գործը։

ՄԵՏԱՂ ՖՐԱՆՔԸ

Նոր օրէնքին համաձայն, Պանք տը Ֆրանսի 5, 10 եւ 20 ֆրանքնոց թղթադրամները այլ եւս արժէք չպիտի ներկայացնեն 1932 Դեկտեմբեր 31էն յետոյ։ Այս թղթադրամները հրապարակէն պիտի քաշուին անդհետէ եւ անոնց տեղ շրջաբերութեան պիտի հանուին 10 եւ 20 ֆրանքնոց արծաթ դրամներ։ Այս մետաղ դրամներուն քանակը 3 միլիառ ֆրանքը պիտի անցնի։

Հրապարակին վրայ ո՛րքան 5, 10 եւ 20 ֆրանքնոց թղթադրամ կայ։

1927 Դեկտեմբերի վերջը պատկերը հետեւեալն էր.

20 ֆրանքնոց՝ 6,354,370 հատ, արժէք՝ 127,087, 400 ֆրանք, 10 ֆրանքնոց՝ 182,821,504, արժէք՝ 1,828,215,040 ֆր., 5 ֆրանքնոց՝ 163,842,652, արժէք՝ 819,213, 260 ֆր.։ Գումար՝ 353,018,526 կտոր թղթադրամ՝ 2,774,515,700 ֆրանք արժէքով։

Նոր օրէնքը կը տրամադրէ նաեւ, որ Առեւտրական Սենեակներու կողմէ հրապարակ հանուած «jetons»ները հրապարակէն պիտի քաշուին։ Ներկայիս մօտ մէկ միլիառ ֆրանքի այս կարգի դրամ կայ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

Օրէնքը նոյնպէս կը տրամադրէ, որ հին արծաթ դրամները պիտի դադրին օրինական արժէք ներկայացնելէ եւ Պանք տը Ֆրանսը պիտի գնէ իրեն ներկայացուած հին ոսկի դրամները, մետաղի գինով։ Այսօրուան սակով հին ֆրանսական ոսկիները կ՚արժեն 98 ֆրանք։

Ո՞րքան արծաթ եւ ոսկի դրամ կայ ներկայիս մասնաւորներու մօտ։ Պատերազմէն առաջ այս քանակը կը հաշուուէր 6 միլիառ, որուն 5 միլիառը ոսկի եւ 1 միլիառը արծաթ։ Պատերազմի ընթացքին 2ուկէս միլիառ ոսկի մտաւ Պանք տը Ֆրանսի գանձը՝ թղթադրամի հետ փոխանակուելով. ասկէ զատ, դրամատունը 2ուկէս միլիառ թղթադրամի փոխարէն գնեց 500 միլիոն ոսկի ֆրանք։ Այս ձեւով Պանք տը Ֆրանսին վերադարձուած կ՚ըլլայ 3 միլիառի ոսկի։ Հետեւաբար շրջաբերութեան մէջ կը գտնուին այժմ 2 միլիառ ֆրանքի ոսկի եւ 1 միլիառ ֆրանքի արծաթ դրամ։ Միայն, չի գիտցուիր թէ այս քանակին վրայ ո՛րքան ոսկի կամ արծաթ հալեցուած կամ մաքսանենգութեամբ արտասահման փախցուած է։

Այս բոլորը նկատի առնելով, կարելի է ըսել թէ՝ ներկայիս 2 միլիառ ֆրանքէն պակաս ոսկի դրամ կը մնայ շրջաբերութեան մէջ։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ֆրանսական թերթ մը, խօսելով ապրուստի սղութեան վրայ, պէտքը կը շեշտէ ֆրանսական գաղութներու արտադրութիւններուն աւելի շահագործելու, եւ քննելով երկրին պահանջները, կը կարծէ թէ՝ գաղութները պիտի կրնային մեծապէս նպաստել կարգ մը ապրանքներու գիները կոտրելու, եթէ կարելի ըլլայ ազգային տնտեսական քաղաքականութեան մը հետ, վարել նաեւ գաղթային տնտեսական քաղաքականութիւն մը։

Ապրուստի տեսակէտով՝ Ներկայիս, Ֆրանսա ամէնէն աժան երկիրներուն մէջ կարելի է դասել։ Սակայն ան, ստիպուած է կարգ մը պէտքերու հայթայթումը փնտռել օտար շուկաներու վրայ, ինչ որ անոր կը պարտադրէ յաւելուածական ծախքեր, մինչդեռ պիտի կրնար նոյն ապրանքները մեծ մասով ճարել իր գաղութներուն մէջ իսկ։

ԱՐՄՏԻՔ— Տարեկան ներածում՝ 2—3 միլիոն թոնօ։ Հիւսիսային Ափրիկէն միայն պիտի կրնար Ֆրանսայի արմտիքի բացը գոցել։ Հնդկաչին եւ Մատակասքար կը հայթայթեն պէտք եղած չափով եգիպտացորեն եւ 100,000 թոնօ բրինձ։

ԳԻՆԻ— Սպանիայէն, Իտալիայէն, Փորթուկալէն եւ Յունաստանէն շատ մեծ քանակութեամբ գինի կը ներածուի, մինչդեռ Թունուզի գինիի արտադրութիւնը ձգուած է պատահականութեան։

ՄՍԵՂԷՆ— Աւստրալիայէն եւ Ամերիկայէն՝ ամէն տարի կը ներածուի 200,000 թոնօ միս, մինչդեռ Մատակասքար, Ալճերիա եւ Մարոք պիտի կրնային պէտք եղած չափով կով եւ ոչխար հայթայթել։

ՁՈՒԿ— Տարեկան 100,000 թոնօ ձուկ կը ներածուի, կէսը միայն Ֆրանսայի գաղութներէն։

ՍՈՒՐՃ— Տարեկան սպառում 160 հազար թոնօ. միայն 4 հազար թոնօ կը ներածուի Ֆրանսայի գաղութներէն։

ՁԷՏՈՒԱԾ ՇԱՔԱՐ— Միայն շաքարի իր պէտքին համար է, որ Ֆրանսա օտար շուկաներու չի դիմեր։ Անթիլեան գաղութները Ֆրանսային կը հայթայթեն շաքարի իր ամբողջ պահանջը, 70—80 հազար թոնօ։

ՀԻՒՍՈՒԱԾԵՂԷՆԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ— Ֆրանսական շուկան՝ ամէնէն աւելի կը նեղուի այս ճիւղին մէջ։ Տարեկան կը ներածէ 200 հազար թոնօ բամպակ, 200 հազար թոնօ բուրդ։ Այս թիւերուն մէջ, գաղութներու բաժին կ՚իյնայ 30 առ հարիւր։ Այս ներածումը Ֆրանսայի կ՚արժէ քանի մը միլիառ ֆրանք։

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆԻՒԹԵՐ— Քաուչուքի ներածում, տարեկան 50 հազար թոնօ. Հնդկաչինը եւ Հասարակածային Ափրիկէ կ՚արտածեն մինչեւ 9000 թոնօ։ Իւղաւոր նիւթեր, որոնք կը գործածուին օճառի, մնդական բլիթներու, իւղերու պատրաստութեան մէջ։ Ներածում 650 հազար թոնօ, որուն 350 հազարը միայն կը հայթայթեն գաղութները։

ՓԱՅՏ— Տարեկան ներածում մէկ ու կէս միլիոն թոնօ, որուն միայն 250.000ը կը հայթայթեն Ֆրանսայի կարգ մը գաղութները, հակառակ իրենց անտառային անսպառ հարստութեան։

Ֆրանսա ուրեմն, մայր երկրին ու գաղութներու միջեւ հաղորդակցութեան ու փոխադրութեան, ինչպէս նաեւ գաղութներու շահագործման միջոցները զարգացնելով, մեծապէս պիտի նպաստաւորուէր եւ պիտի կրնար տարեկան 15 միլիառ ֆրանքի խնայողութիւն մը գոյացնել. հետեւանքը պիտի ըլլար Ֆրանսայի առեւտրական հաշուեկշռին թեթեւացումը եւ ապրուստի աժանութիւնը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեակէն հաղորդուած զեկոյց մը կը տեղեկանանք թէ Միութեան պաշտպանութեան ներքեւ գտնուող բոլոր որբերը, 1926ի վերջերը, համախմբուած են Պէյրութի Քէլէկեան-Սիսուան որբանոցին մէջ։ 1927ի սկիզբը պատսպարուած որբերուն թիւն էր 415, որոնց 44ը շրջանաւարտ եղած են, 41ը զանազան կարգադրութիւններով մեկնած եւ 2ը մեռած։

Տարւոյն ընթացքին ընդունուած են 21 որբեր, որով 1927ի վերջը որբերուն թիւը վերածուած է 349ի (182 մանչ եւ 167 աղջիկ)։ Շրջանաւարտ որբերն ու որբուհիները արհեստներու հետեւած ըլլալով, ինքնաբաւ վիճակի հասած են, ամէնքն ալ ունենալով նաեւ պահեստի դրամ, մեկնած առեն ստացած են նաեւ իբր նուէր 10ական սուրիական ոսկի։

Ջափահաս որբուհիները հետեւած են ձեռագործի, կարի եւ գուլպայագործութեան, եւ այնքան մեծ ճարտարութիւն ձեռք բերած են ձեռագործի մէջ որ որբանոցը նոյն իսկ Պաղտատէն ապսպրանքներ ստացած է։ Զահլէի մէջ սարքուած ձեռագործի պազար մը մեծ յաջողութիւն գտած է։

1927ին, որբանոցին համար ծախսուած է 8192 եգիպտ. ոսկի, (2061 եգիպտ. ոսկին Ղազիրի որբուհիներուն ի նպաստ)։

Պէյրութի Պատսպարան-Աշխատանոցին եւ Հալէպի Մանչերու Կայանին մէջ կը պատսպարուին եւ արհեստ կը սորվին Նիըր Իսթ Րըլիֆի Սուրիոյ Որբանոցէն արձակուած այն որբերն ու որբուհիները որոնք տակաւին ինքնաբաւ չեն։

1927ի սկիզբը, պատսպարուած որբուհիներուն թիւն էր 43։ Ասոնցմէ 3ը շրջանաւարտ եղած են, իբր նուէր ստանալով մէկ մէկ կարի մեքենայ։

Սանուհիները կը հետեւին դերձակութեան, շապկագործութեան, գլխարկաշինութեան եւ ձեռագործի, մասնաւոր վարպետներու հսկողութեան տակ՝ ստանալով իրենց աշխատութեան համապատասխան օրավարձք մը, ուրկէ կը զեղչուի իրենց պատսպարութեան ծախքը եւ մնացեալը պահ կը դրուի իրենց հաշուոյն։

Այս հաստատութեան համար Միութիւնը 1927ին ծախսած է 844 եգիպտ. ոսկի։

Տարւոյն սկիզբը պատսպարուած մանչ որբերուն թիւն էր 50։ Ինքնաբաւ ըլլալով մեկնած են 14 հոգի, եւ ընդունուած են 13 նոր որբեր։

Կայանին մէջ պատսպարուած որբերը արհեստներու կը հետեւին քաղաքին հայ եւ օտար արհեստաւորներուն մօտ, օրավարձքով, ուրկէ կը զեղչուի իրենց պատսպարութեան ծախքը եւ մնացեալը կը պահուի իրենց հաշուոյն։

1927ին, Միութիւնը Կայանին համար ծախսած է 626 եգիպտ. ոսկի։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 1927ին նաեւ օգնած է Լիբանանի եւ Սուրիոյ զանազան քաղաքներուն և գիւղերուն մէջ հայ գաղթականներու կողմէ հիմնուած վարժարաններուն, որոնք մեծ մասամբ իրենց գոյութիւնը կը պարտին Միութեան ընձեռած նիւթական օժանդակութեան։ Այս վարժարաններուն թիւը եղած է 33, շուրջ 6100 աշակերտով։

Պաղեստինի մէջ ալ, Միութիւնը նպաստաւորած է Հայֆայի եւ Եաֆայի մանկապարտէզները, իսկ Միջագետքի մէջ Պաղտատի կայանի վարժարանը։

Այս շրջաններուն յատկացուած կրթական նպաստները 1927ին կը հասնին 1050 եգիպտական ոսկիի։

1927ին, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Սուրիոյ իր ձեռնարկներուն համար ծախսած է ընդամէնը 12,332 անգլիական ոսկի։

ԿՈՉ

Անդրէասի (Շ. Գարահիսար) եւ իր շրջանի հայրենակիցներուն.

Հայրենակիցնե՛ր, Փարիզի մէջ եւ արուարձանները մեր հայրենակիցները մեծ թիւ մը կը կազմեն, որով կազմեցինք Անդրէասի եւ իր շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը 1927 Մարտ 13ին։ Առաջին օրէն սկսեալ մեր թիւը աւելցաւ. գործադրութիւնը պատճառ դարձաւ, որ քանի մը հայրենակիցներ քաղաքէն հեռանան։

Կը խնդրենք բոլոր հայրենակիցներէն որ մասնակցին եւ ուժ տան Միութեանս զարգացման։ Միութիւնս այս տարի նոր թափով գործի ձեռնարկած է եւ պիտի պատրաստէ Անդրէասի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն մարդահամարի ցուցակը։ Ուստի կը խնդրուի իւրաքանչիւր հայրենակիցէ, որ հաճի իր հասցէն, անունն ու մականունը, հօր ու մօր անունը, ծննդավայրը, տարիքը, ամուրի կամ ամուսնացած ըլլալը իմացնել Միութեանս։ Վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալներէն.— Նախագահ՝ Նշան Ադամեան, ատենապետ՝ Շապուհ Մանուկեան, փոխ ատենապետ՝ Յարութիւն Անիկեան, ատենադպիր՝ Յարութիւն Ա. Քէֆիլեան, փոխ-ատենադպիր՝ Յարութիւն Մինասեան, գանձապահ՝ Համբարձում Ղազարեան, քարտուղար՝ Վահան Գալստեան։

Նամակ, նուէր եւ այլն ղրկել միայն հետեւեալ հասցէին.

H. Kéfélian 368 Rue de Vaugirard. Paris (15)։

Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել։

(Կնիք)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սուրէնեան կը ծանուցանեն ծնունդը՝ իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ԼՈՒՍԱՎԱՐԴԻ։

24 Յունիս 1928 Փարիզ

ԹՐՔԱՑԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

Միւքէթի շրջուն թղթակիցը կը գրէ Սըվազէն.

— Պանդոկին մէջ տարիքոտ կին մը կը ծառայէ ինծի։ Չկարենալով որոշել ազգութիւնը պատահական «ֆաթմա հանըմ» անունը տուի անոր։ Ան ալ, ամէն կանչելուս, պույուր (համմէ) կը պատասխանէր։ Յետոյ իմացայ որ անունը ֆաթմա չէ, այլ Փերուզ Տուտու։

Երէկ, երբ բանալին կղպանքին մէջ անցընելով կ՚աշխատէի սենեակին դուռը բանալ, Փերուզ քովս եկաւ եւ ըսաւ.

— Հայ էֆէնտի, ի՞նչ կ՚ընես, պիսմիլլահ (աղօթք) չըսե՞ս։

Եւ արագ արագ պիսմիլլահ կրկնելով, բացաւ դուռը։ Այլեւս չդիմացայ եւ հարցուցի.

— Ա՛յ կնիկ, դուն թո՞ւրք ես, թէ հայ։

— Ինչ կ՚ուզես նէ թող ան ըլլայ, պատասխանեց։

Իրաւ ալ այդպէս։ Այստեղի Հայերը միայն իրենց անուններով կը զանազանուին։ Արդէն Թուրքերենէ զատ ուրիշ լեզու չեն գիտեր, եւ Թուրքերէնն ալ Սըվազի տեղացիներէն տարբեր չեն խօսիր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԷՆՔՆ ԱՅԴՊԷՍ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷՐ — Մուհամմէտ պին Եառուֆ, 36 տարու, Մարոքցի, գործաւոր՝ իր սիրուհիին լաւ տեղ մը քաշելէ յետոյ փողոցին մէջ, մազերէն բռնած կը քաշքշէր, դրացուհի մը տիկին Քուէլ, վայրացած, տուն վազեց, առաւ խոշոր ատրճանակ մը, որ իր ամուսինը պատերազմի դաշտէն յիշատակ բերած էր ու զայն ուղղելով պին Եառուֆի կուրծքին, հրամայեց.

— Թող տուր կինը եւ կամ կը սպաննեմ քեզ։

Մարոքցին որ մեռնելու միտք չունէր, ձեռքերը վեր առաւ, երբ արդէն ոստիկաններն ալ կը հասնէին ու կը ձերբակալէին զայն, բայց միւս կողմէ չէին մոռնար տուգանքի տեղեկագիր մը պատրաստել տիկին Քուէլի դէմ, իբր արգիլուած զէնք ունեցող մինչ ան պաշտպանութեան… — ապշահար կը հարցնէր ոստիկաններուն.

— Ուրեմն, թո՞յլ տայի որ սպաննուէ՞ր խեղճ կինը։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԴԻԱԿ ՄԸ.— Սէն գետէն ոստիկանութիւնը դուրս հանեց դիակ մը, որ բոլորովին մերկ էր։ Ջոհը երիտասարդ ըլլալ կը թուի։ Մարմինին վրայ չորս տեղ հարուածի նշաններ կան։ Չի գիտցուիր թէ՝ արկածի՞ թէ ոճրի զոհ գացած է։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Կրցաւ նոյնիսկ աւելցնել միաժամանակ թէ այնքան հանդարտ էր որ Լարիսա անապատի մը երեւոյթը ունէր եւ թէ Թուրանիայի …ներուն մեծ մասը աւերակ դարձած էին եւ թէ Քաղաքլարի երեք հազար բնակչութենէն կենդանի շունչ մը չէր մնացած, նոյնիսկ …իայ մը համարձակութիւն չէր ունեցած հոն բնակելու, տուն մը չէր մնացած որ այրած կամ քանդուած չըլլար։

Մէյէր պէյ զարմացաւ նոյնիսկ թէ պաշը-պոզուքները ինչքան կանոնաւորապէս այս միջոցները գործադրած էին առանց վերին հրամանի մը։ Ահմէտ չէր խորհրդածեր իսկ։ Կոտորածը գինքը չէր հրապուրած։ Ոչ մէկ բաժին ունեցած էր, գրեթէ անտարբեր, եւ նոյնիսկ զզուանք կը զգար այդ սարսափին առջեւ։ Այն գաղափարը թէ յաղթեր էին իրենք, շատ քիչ կորով կը ներշնչէր իրեն։ Կանոնաւոր բանակը Փէնէի մօտ գտնուող Փլէնոս եւ Լոնկիա գիւղերը բնաջինջ ըրած էր։ Նիսթարի, Կրիզանօ, Ջիթուլի, Ցիոթի եւ Ջարքօ գիւղերը կատարեալ աւերակներու վերածուած էին։ Ամէն տեղ այս կարգի դէպքեր խոլամին յաղթութիւնը կը վկայէին։ Մինչ հարիւրապետ մը, արբած՝ կ՚ուզէր Այա-Մօնիի կամուրջէն անցնիլ, գետը ինկաւ։ Թուրքերը այս գիւղի բնակչութենէն տասնըհինգ հոգի ձերբակալեցին եւ իբր մեղսակից տանջանքի ենթարկեցին։ Թրիքալայի մէջ, Սէնդ-Նիքոլայի եկեղեցիի քահանան, կախաղան հանեցին պարզ այն պատճառաւ որ մինչ մուէզզինը, մինարէին գագաթէն երեկոյեան աղօթքը կ՚երգէր, ինքը, գիպուածաւ, նոյն պահուն, եկեղեցիին զանգակը հնչեցուցած էր։ Ֆանարի-Մակուլայի կայարանը, կեռերէ կախուած երեք գլուխներ գտնուեցան։ Լոքսարայի պատերէն դուրս հինգ դիակներ տարածուած էին, վերջին հինգ բնակիչներուն դիակները։

Բէնէ, անսպասելի եղեռնի մը թատրը հանդիսացաւ։ Թուրքերուն մէջ շշուկ տարածուած էր որ Լարիսայէն խոյս տուած ատենին, յոյն բանակը չորս կտոր հրետանի ջուրը նետած էր։ Ահմէտ, արդէն շատ աւելի եռանդուն, վազեց, այդ աւարին մէջ ինքզինքը ցոյց տալու համար։ Մէյէր պէյ կազմակերպութեան գլուխը անցաւ։ Ահմէտ, տիրական եւ վճռական, շուրջը մարդ հաւաքեց։ Զինուորները, գայրացած՝ իրենց ճիրանին տակ ինկած երեք Յոյներ բռնեցին եւ հրճուելով, ջուրը նետեցին զանոնք։

— Գացէք ուրեմն թնդանօթները ջուրէն հանելու։

Բնականաբար, երեք գիւղացիները խեղդուեցան։ Ի զուր անոնց տեղ ուրիշներ փնտռեցին։ Ահմէտ կը կատղէր, կը գայրանար այն թշուառականներուն դէմ որոնք կը համարձակէին պահուըտիլ եւ ինքզինքնին չէին տրամադրեր։ Անօգուտ եղաւ։ Բոլոր հանդիպածները պատժեցին։ Երբ քանի մը յարձակումէ վերջ Վէլէսթինօ գրաւուեցաւ, հողը, քարը եւ շէնքերը պատժեցին։ Մէյէր պէյ միւսներուն նման մոլեգին էր։ Տապարը այլեւս բաւական չէր։ Հուր պէտք էր իրենց տասնըհինգի մօտ ամէնէն գեղեցիկ տուները այրեցին։ Կրակեցին նաեւ շուկան։ Ուրախութեան կրակ։ Գիրոցները, քաղաքապետարանը, բոլոր հասարակաց շէնքերը կողոպտուեցան եւ մոխիրի վերածուեցան։ Այա-Եորկիի առջեւ կիներ եւ նոյնիսկ մանուկները այրեցին եւ յետոյ դիակները եկեղեցիին մէջ նետեցին։ Խառնիխուռն հոն նետեցին նաեւ անասունները։ Ահա թէ ինչ է Թուրք մը։ Իրենց ատելութիւնը բոյսերուն դէմ կը դառնար, կաղամախիները արմատախիլ կ՚ընէին, ճիւղերը կը կտրէին եւ հրդեհուած տուներուն փայտերովը կը վառէին զանոնք, տարուած՝ ամէն ինչ բոցի մէջ տեսնելու տենդանքէն։ Երբ ամէն ինչ մոխիր դարձաւ, յաղթական բանակը դէպի Վոլօ ուղղուեցաւ, ինչ որ դիւրին եղաւ գրաւել։ Այսպէսով էր որ Ահմէտ էֆէնտի եւ Միշէլ Սօթիրիս միեւնոյն քաղաքին մէջ գտնուեցան։ Հոն էր որ Սօթիրիս Ահմէտի կողմէ սպաննուեցաւ։ Ֆրոզինի սիրահարը իր մարդերով Լազարինայի վրայ յարձակելէ առաջ այդ ոճիրը գործած էր, որով, անգիտակցաբար, կնոջը վրայ յարձակելէ առաջ ամուսինը սպաննած էր։

Միշէլ Սօթիրիս Վոլոյի շրջականներէն չէր բաժնուած։ Այդ աւարի երկրէն հեռանա՞լ։ Աստուած մի արասցէ։ Անկարելի կը թուէր իրեն այդ վայրերէն հեռանալ։ Ինչ որ կը լսէր, ինչ որ կ՚իմանար ամէն օր, յաւայի մը պէս կ՚այրէր զինքը։ Այդ պատմութիւնները կը գայրացնէին, կը խենդեցնէին զայն։ Անլուր դէպքեր տեղի կ՚ունենային։ Կոտորածը, սպաննութիւնը, պատերազմը չէր այդ։ Գեղեցիկ ոսկիները կ՚երթային, կը մեկնէին իր անկուշտ գրպաններէն։ Ամէն կողմ հարստահարութիւն։ Տարօրինակ մտայնութիւն։ Սօթիրիս նուազ կը տպաւորուէր հրդեհուած ագարակներէն քան թէ զինքը խայթող այն երեւակայութենէն թէ այդ բոլոր դրամը, այդ բոլոր ոսկին իր գրպանէն կը հալէին. կ՚երթային։ Մղձաւանջի մը պէս այդ ոսկիին ետեւէն կը վազէր։ Ագահին հոգիին մէջ, տարօրինակ բանդագուշանք մը երեւան կուգար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Ապահովութեան միջազգային ժողովը

Երէկ առաւօտ Ժընեւի մէջ Պէնէշի նախագահութեամբ բացուեցաւ Ապահովութեան միջազգային խորհրդաժողովին երրորդ նստաշրջանը։

Օրակարգին վրայ կան զանազան ծրագիրներ պատերազմէ զգուշանալու միջոցներուն մասին։ Թուրքիա, որ անցեալ Մարտին առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցէր Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովի աշխատանքներուն, յայտնեց թէ յառաջիկային կը փափաքի մասնակցիլ Իրաւարարութեան եւ Ապահովութեան կոմիտէի աշխատանքներուն։

Եգիպտական տագնապը

Իսմայիլ Սըտքը փաշա մերժած ըլլալով կազմել նոր դահլիճը, Ֆուատ Թագաւոր նոր նախարարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Մոհամմէտ Մահմուտ փաշայի, ազատական կուսակցութեան փոխ-նախագահ։ Ինչպէս կը յիշուի, եգիպտական տագնապը բացուած էր Յունիս 17ին, երբ Մոհամմէտ փաշա Մահմուտ հրաժարեցաւ ելմտ. նախարարի պաշտօնէն։

Երեսփոխանական ժողովը աջի օր ժամը 18ին գումարուեցաւ եւ որոշեց նիստերը դադրեցնել մինչեւ նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Մոհամմէտ Մահմուտ փաշայի նպատակն է մինչեւ 15 օր լուծել Երեսփոխանական ժողովը եւ նոր ընտրութեանց ձեռնարկել։

Պէլա Քուն դատապարտուած

Վիեննայի մէջ աջի օր տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը Հունգարիոյ նախկին բոլշեւիկ դիկտատոր Պէլա Քունի, որ վերջերս ձերբակալուած էր Վիեննայի իշխանութեանց կողմէ։ Դատուեցան նաեւ իր երկու ընկերները՝ վաճառական Գէորգ Մայէրհոֆէր եւ իր քարտուղարուհին՝ Հոնա Պրոյէր։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէր թէ Պէլա Քուն 1927էն ի վեր գաղտնի կը գործէ Վիեննայի մէջ, իբրեւ պետ հունգար համայնավար կոմիտէին։ Պէլա Քուն մաքիավէլական որակեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններն ու դատավարութեան եղանակը։ Վիեննա եկած էր, երբ հունգար բարեկամ մը գրած էր իրեն թէ գաղտնի դաշնագիր մը պիտի կնքուի Հունգարիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։ Ուզած էր արգիլել որ համաշխարհային նոր պատերազմ մը պատրաստուի Խորհրդային Միութեան դէմ։ Կեղծ անուն կը կրէր, իր անձը վտանգի չենթարկելու համար։ Վիեննայի մէջ իր նպատակն էր միայն կազմակերպել հունգար համայնավար կուսակցութիւնը։

Դատարանը երեք ամիս գնդանի մէջ բանտարկուելու դատապարտեց զայն՝ իբրեւ դաւադիր եւ կեղծարար, ինչպէս նաեւ ամսական մէկ օր ծոմապահութեան եւ Աւստրիայէն արտաքսուելու։ Հոնա Պրոյէր մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իսկ Մէյէրհոֆէր ազատ արձակուեցաւ։

⁂ Աւստրիոյ համագերման կուսակցութիւնը չհաւանեցաւ Գերագոյն Ատեանի որոշումին, որով կը մերժուի հունգար կառավարութեան յանձնել Պէլա Քունը, ու պահանջեց դատական նախարարէն, որ Քարլսպատէն Վիէննա վերադառնայ։ Նախարար Տինկհոֆէր, որ յիշեալ կուսակցութեան նախագահն է, յայտնեց թէ չպիտի գոհացնէ այդ պահանջը եւ հրաժարեցաւ կուսակցութենէն։ Վարչապետ Զայփէլ յայտարարեց թէ բոլորովին համաձայն է դատական նախարարին։

Համայնավար երեսփոխան մը հրաժարած

Համայնավար երեսփոխան Օրէն, որ Ապրիլ 27ին երեսփոխան ընտրուած էր Իսուտէօնէն, համայնավար կուսակցութեան բացարձակ հրամանին վրայ իր հրաժարականը ներկայացուց երեսփոխանութենէ։ Ընտրը նահանգի համայնավար դաշնակցութիւնը որոշած էր համեմատականի ընտրութեանց ատեն փոքրամասնութեան մէջ մնացած համայնավարներու թեկնածութիւնը վերցնել՝ ինպաստ ընկերվարական կամ արմատական թեկնածուին. փոխարէն՝ ձախերը իրենց թեկնածուները պիտի քաշէին՝ ինպաստ Օրէնի։

Կուսակցութեան վարիչ մարմինը գտաւ որ Ընտրի կազմակերպութեան այս ընթացքը հակառակ էր Մոսկուայի հրամաններուն։ Ուստի եւ փնտռեց քաւութեան նոխազ մը՝ իր մեղքերը քաւելու համար յաչս Մոսկուայի եւ հրամայեց Օրէնի որ հրաժարի։ Խեղճը համակերպեցաւ։ Սակայն իրականին մէջ տակաւին Օրէնի ընտրութիւնը չէ վաւերացուած Խորհրդարանէն, որովհետեւ քննիչ յանձնախումբը շատ մը անկանոնութիւններ նշմարած է Իսուտէօնի ընտրութեանց մէջ։

Հալէպի մզկիթին գորգերը

Հալէպէն կը գրուի Իգտամ[ի]. — Դամասկոսի հնութեանց եւ գեղարուեստից ցուցահանդէսին առթիւ Սուրիոյ բոլոր քաղաքներէն զանազան առարկաներ ուզուած էին։ Ասոնց կարգին էր Հալէպի Ուլու-Ճամիին երեք կտոր գորգերը, որոնք հնագիտական մեծ արժէք ունին։ Հալէպի ժողովուրդը այս լուրը առնելուն, հաւաքուած է մզկիթին շուրջ եւ կարծելով որ գորգերը տարուելէն վերջ անգամ մըն ալ չեն վերադարձուիր, բողոքած է եւ չէ թոյլատրած որ գորգերը պղօթատեղիէն դուրս հանեն։ Կուսակալը եւ երեւելիները ի զուր աշխատած են համոզել ժողովուրդը, որ անդրդուելի մնացած է։ Ի վերջոյ կուսակալը հրաժարած է գորգերը Դամասկոս ղրկելէ։

Երախայ մը Պոլսոյ մաքսատան մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ մաքսի պաշտօնեաները բռնեցին կին մը, որ իր գրկած երախային շորերուն մէջ սիկարի թուղթ լեցուցած կը փախցնէր։ Այն պահուն, ուր պաշտօնեաները կը համրէին մաքսանենգուած թուղթին քանակը, կինը աներեւութացաւ, մաքսաւորներուն ձգելով թէ՛ թուղթը, թէ՛ երախան։ Թուղթը գրաւուեցաւ, սակայն պաշտօնեաները չեն գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընեն փոքրիկը, որ կաթ կ'ուզէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԻՈՅ պահածառանգը քննութիւն կ'անցընէ օդանաւորդի վկայագիր առնելու համար։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երկաթուղիներու նախարարին աղջիկը Օր. Լիփֆէնս օդանաւորդութեան դասեր կ'առնէ՝ նուիրուելու համար գաղթային օդանաւորդութեան։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Անգլիոյ մէջ ձիւն տեղաց աջի օր։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Plc. Comète պիւռօ Թապայի սրահը
կը խօսին՝ Ընկերներ՝ Ա. ԱԲՕԵԱՆ և ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԵԿՈՅԹ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՕՆԷՍԻ ՄԷՋ

Այս Շբ. գիշեր, ժամը 7ին, կայարանին դիմացը, Սալ կալմանի մէջ
կը խօսին՝ Ընկերներ Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ և Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ
Թէյասեղան, զաւեշտ եւ գեղարուեստական բաժին
ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 26Rue Carnot
(Սէն Լազար-Շավիլ կայարանին մօտ, անկիւնի սրճարանը)
կը խօսին՝ Ընկերներ ԱՆՏՐԷ ՏԷՐ-ՕՀԱՆԵԱՆ եւ ԱՇՈՏ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԻՄԻԱՅՆ 2 ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՎՌՈՇ - ԹՕԼԱՅԵԱՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

30 Յունիս Շբ. գիշեր եւ 1 Յուլիս կիրակի ցերեկ
Մարսէյլի Պօն Թէաթրի մէջ, (84, Rue Chape)
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ ՏԻԻՐԱՆ - ՏԻԻՐԱՆ
ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՕՄԷՏԻՆԵՐ 3 ԱՐԱՐ — Թարգմ. Ս. ՄԱՔՍՈՒՏ
ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 և 7 ՖՐԱՆՔ
Կեդրոնատեղին՝ Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆՑ գրատուն, 13 Rue des Dominicains, ուր կրնաք վաղուընէ սկսեալ հայթայթել ձեր տոմսերը այս երկու ներկայացման համար։

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քօլոմպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին,

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Լիոնի կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը (Րիւ Կէօքլէն)։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան նիւթ՝ Հայ քաղաքական ուղեգիծը ազատագրումէն մինչեւ մեր օրեր, Հ. Յ. Դ. Լիոնի Պատանեկան միութեան անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Պրիւսէլի Հայոց ներկայացուցչ. ժողովի Բ. տարեշրջանի Ա. նիստը տեղի կ'ունենայ Grd. Hotelի մէջ, այս Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին։ Օրակարգ՝ 1. Լսել ու վաւերացնել վարչութեան տեղեկագիրն ու հաշուետուութիւնը։ 2. Ընտրել նոր վարչութիւնն ու մայր դիւանը։

Ժողովը հրապարակային է՝ ի դիմաց մայր դիւանի ատենապետ կ. Գարակէօզեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ԱԼՖՕՌՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղի երկրորդ ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 139 Rue Etienne Dolletի հայկական սրճարանը։

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը, այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի ընկերները իրենց պարագաներով։ Միասին բերել ուտելիք. խմիչքը ապահովուած է տեղւոյն վրայ։ Ժամադրավայր առաւօտեան ժամը 7ին Պուլվառ Կալիպառտի, 15-16 թիւ հանրակառքերու մեկնած տեղը։ Իջնել Սէն Մարսէլէն կայարան մը առաջ Լա Վալպառել վայրը, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն։

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊԻ ՏՕՆԸ

Յառաջիկայ Եշ. օր, 28 Յունիս, տօն է Սրբոց Թարգմանչացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ մեծ բարերարացն Հայկազեանցս.

Նոյն առաւօտ ի ժամ 9—10 պաշտամունք տօնահանդէսին, ժամ 10-11.30, Ս. Պատարագ ժամը 11.30էն 12, հոգեհանգստեան պաշտօն վասն հանգուցեալ երախտաւորացն եւ սատարողացն հայ գրականութեան հանգուցելոցն ի Տէր։

Կը հրաւիրեմք սիրեցեալ ազգայինսն մեր պատուել անդուգական մեր Ս. Հարց քաղցր յիշատակն։

Հոգ. Հով. Հայոց Փարիզի
Վ. Ռամզ. Եպիսկ.

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Թարգմանչաց Վարդապետաց Ս. Սահակայ եւ Մեսրոպայ Տօնին առթիւ, կրօնական հանդէսը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ օր 1928 Յունիս 30 կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Ս. Եկեղեցւոյս մէջ։

Յետ աւարտման արարողութեանց օրուան տօնի առթիւ հրաւիրուած են խօսելու Պ. Պ. Ս. Տէր Մ. Գրիգորեան, Փրօֆ. Կ. Թումաեան։

Ողջունիւ Աղօթարար
Մերուժան քհնյ. Խուրով

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Լոնտոն, Մերուժան քհնյ.— Ձեր ուզած հասցէն է Eglise Arménienne, Philippople (Bulgarie), Երուանդ Եպիսկ. Փէրտահճեան, (Նախագահ Աղէտեալներու օգնութեան յանձնախումբի։

Սէն է ՄԱՌՆԻ նահանգին Վիլփարիզիս (Villeparisis) գիւղին մէջ գտնուող որեւէ հայրենակից կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել՝ Գ. Կիւլեանի, 6 Impasse des Souperas Sèvres, (S. et O.).

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՍԻԴՈՆՆԱ
ՎԷՊԸ

գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ
դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

Սէօլէօզի «Արեւելք» Հայրենակցական միութեան կեդրոնէն (իւսէլ).—

Խնկիկ Գարաճեան 100, Մ. Շահպալեան, Հ. Կըկըզեան, Յ. Կըկըզեան, Ս. Յակոբեան, Թ. Փանոսեան, Օ. Օտաճեան, Ս. Եազճեան 50ական, Հ. Ղուկասեան 40, Պ. Մինասեան 30, Գ. Սարըեան 30, Յ. Սէմէրճեան 25, Մ. Ղազարոսեան 25, Գ. Զամասանեան, Ս. Հէքիմեան, Մ. Ֆանթազեան, Ս. Ավճեան, Գ. Ճիվէլէկեան 20ական։ Գումար 700 ֆրանք,

Նոյն միութեան Վալանսի մասնաճիւղէն.—

Զ. Եսայեան 40, Յ. Քիւրքճեան, Ղ. Քիւրչեան, Օսկիեան Ղուկաս, Կ. Թէրզեան 30ական, Ն. Թոփաքալ, Թ. Օտաճեան, Յ. Քիւրչեան, Պ. Աղճեան (Նիս), Գ. Խաչուն, Մ. Յարութ, Ս. Գօստէկ, Խաչիկ Փիլեան, Յ. Ղուկասեան, Նիս, Ս. Օտաճեան, Զ. Ատալեան, Ն. Թանտրեան, Մ. Տօսիկեան, Պ. Բատիկեան 20ական, Մ. Զաքրեան, Կ. Շէքէրեան, Գ. Քիւրչեան, Գ. Օսկիեան. Ղ. Պասմաճեան, Տ. Պօյաճեան, Փ. Պօյաճեան, Տիկ. Մ. Քէթիրզեան, Հ. Օտաճեան, Ս. Բատիկեան, Ե. Շահբազեան, Պ. Շահբազեան, Տ. Նազլու Թէքիրեան, Գ. Տիլիրզեան, Մ. Սէմէրճեան, Յ. Մառոլեան, Հ. Տալքըեան, Մ. Ճինպաշեան, Փ. Զօրթեան 10ական, Պ. Գրիգորեան 50, Ա. Գօզարիկեան 15, Պ. Խաչերեան, Գ. Քարաեան, Խ. Մութաֆեան, Տիկ. Մամա Բատիկեան, Օր. Հոփփիմէ Բէշիշեան 5ական։ Գումար 755 ֆր.։

ԽՄԲ.— Այս երկու գումարները ուղղակի ղրկուած են Ֆիլիպէ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Եվանթիա Տավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Պիլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Տավուտեան) որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudianի, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— Կը փնտռուի Հաճի Գիւղացի Նշան Եագուպեան, որ կը գտնուէր Կորնթոս (Յունաստան)։ Երկրաշարժէն վերջ ոեւէ տեղեկութիւն չէ ստացուած։ Իմացնել՝ Vahram Mhgjian, Etablissement Siphon, M. A. S. D. Aubenas-Ardèche, France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ
«ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ (Սինէման)
ԵՒ ԻՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Կը բացատրէ շարժանկարը ինչպէս շինելնին, անիրական անցուդարձերը ու վտանգները ինչպէս կազմակերպելնին, վերջապէս անոր վերաբերեալ բոլոր հետաքրքրական բաները։

Այս նորութիւն մըն է։ Գին՝ 5 ֆրանք։ Դիմել՝ G. Momdjianի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆԻՍ 1928

29 JUIN 1928

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 686

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՂԻՂ ՃԱՄԲԱՆ

Երէկ հրատարակուած լուրին համաձայն, Ստալին տեղեկագիր մը ղրկելով Քաղաքական Բիւրոյին, կը բացատրէ թէ Խորհրդային Միութիւնը պէտք ունի կեդրոնացեալ զօրաւոր ուժի մը։ Թէ Միութեան մաս կազմող հանրապետութիւնները պէտք է սահմանափակուին միայն իրենց տեղական գործերով, եւ չփորձեն ազդել կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան վրայ։

Քաղաքական Բիւրօն ալ, այս հիման վրայ, որոշած է աւելի մօտէն հակակշռի ենթարկել ազգային հանրապետութիւնները, միշտ համաձայն միեւնոյն լուրին։

Այս խիստ կեդրոնացման դէմ բողոքի առաջին ձայնը բարձրացուցած է Ուկրայնա, որ արդէն դժգոհութեան խոր պատճառներ ունի, մինչեւ անգամ անջատման ձգտում։

Երէկ փորձեցինք բացատրել թէ Մոսկուա ինչո՛ւ բռունցքը սեղմելու պահանջ կը զգայ։ Տնտեսական տագնապը, ներքին խլրտումները, բազմացեղ ժողովուրդներու ազգային գիտակցութեան յարաճուն զարգացումը լուրջ մտահոգութեան մատնած են կեդրոնի վարիչները։

Հարց է հիմա, — Նոր միջոցները, աւելի ճիշդ՝ կեդրոնաձիգ եւ պիրկ բռունցքի քաղաքականութիւնը վտանգնե՞ր պիտի կանխէ, եթէ նոր վտանգներու դուռ պիտի բանայ։

Կեդրոնացեալ պետութիւն էր ցարական իշխանութիւնը, — եւ տեսանք հետեւանքնե՛րը։ Կեդրոնացեալ էր օսմանեան համախլամական կայսրութիւնը — ինչպէս այժմ քէմալապետութիւնը — բայց ոչ-թուրք խլամներն անգամ չհանդուրժեցին, եւ հիմա Քիւրտիստանը Ալպանիոյ ճամբով կ'ընթանայ։ Կեդրոնաձիգ եւ միահեծան էր, գերջապէս, Աւստրիա-Հունգարիան, այց այսօր հետք չէ մնացած նախկին միապետութենէն եւ ամէնէն զարհուրելի հարուածը կրեց բուն իսկ բռնակալութեան ...ը, Վիեննան, որ այսօրուան Աւստրիան կը ներկայացնէ, ...եւ մայրաքաղաքը տասն անգամ պզտիկցած երկրի մը։

Լէնինի յաջորդները պատմական ո՞ր փաստով, տրամաբանութեան եւ աշխարհավարութեան ո՞ր օրէնքով կ'երաշխաւորեն, թէ աւելի բախտաւոր պիտի ըլլայ իրենց հաստատած բարբարոս կեդրոնացումը, ըլլա՛յ իսկ բանւորա-գիւղացիական դիկտատուրա։

Ազգերու պատմութիւնը, ինչպէս բնութիւնը, չեն հանդուրժեր հակաբնական, բռնի, արհեստական խաղերու։

Մինչդեռ, միայն իրենց սահմանադրութեան հետեւելով, Մոսկուայի մեծ ու պզտիկ բռնապետները մեծապէս պիտի շահէին, նոյն իսկ ներկայ կարգ ու սարքին մէջ։

Եթէ աւելի լայն իրաւունքներ կը պահանջեն ազգային հանրապետութիւնները, անշուշտ քմահաճոյքի համար չէ, այլ ...ուած՝ իրական պահանջէ մը։ Ինչո՞ւ մերժել։

Եթէ անջատում կ'ուզէ այս կամ այն հանրապետութիւնը, ինչո՞ւ ընդդիմանալ եւ սաստել։

Տարրական իղձմտութիւնը կ'ըսէ թէ՝ ո՛ր եւ է ազգ իր ...կատագրին եւ երկրին կատարելապէս տիրանալէ յետոյ, պիտի ...զէ մտերմական կապեր, դաշնակցութիւն, նոյնիսկ զինակցութիւն կնքել իր հարեւանին հետ, մանաւանդ երբ զօրաւոր պետութիւն մըն է ան։

Խորհրդային միութեան ներկայ անդամներուն մէջ, ո՞րն է ...ն ժողովուրդը, որ պիտի խուսափի Ռուսաստանի բարեկամութենէն, եթէ տէր ու տիրական է իր երկրին մէջ, իր ...ընտրած վարչաձեւով, եւ չի նեղուիր մէկուն-միւսին գերիշխութենէն։ Աշխարհագրական եւ տնտեսական կապերն ...գամ դէպի այդ ճանապարհը պիտի մղեն զինքը։ Եւ Ռուսաստանը ինք մեծապէս պիտի շահի, շրջապատուած՝ գոհ եւ ...բեացակամ պետութիւններէ։

Մինչդեռ, ներկայ պարագաներուն մէջ, շատերուն աչքը ...րսն է։

Վրաստան մը ինչո՞ւ մղուի կրթնիլ Թուրքիոյ, եթէ վստահ ...այ որ Ռուսաստանը պիտի յարգէ իր հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը։ Նոյն իսկ Ազրբէջանը կրնայ հրաժարիլ Թուրքիոյ յառաջապահի արկածալի պաշտօնէն, եթէ Կովկասը այնպէս մը ձեւափոխուի եւ կազմակերպուի, որ ժողովուրդները այլեւս պատրուակ չունենան խաղալիք դառնալու ...ս կամ այն պետութեան ձեռքը։

Եթէ Կովկասը խռովայոյզ վիճակ մը կը ներկայացնէ այսօր ...կասկածելի ձեռքեր կ'երկարին Լոնտոնէն մինչեւ Վարշաւա մինչեւ Պոլիս, առաջին պատասխանատուն Մոսկուան ինքն է իր բուռն կեդրոնացումով եւ արեւելեան քաղաքականութիւն ...չուած արկածախնդրութեամբ։ Ո՛ր եւ է Ռուսիա երբեք մտածութեան այնքան պատճառներ չէ ունեցած Կովկասի մասին, քան այսօրուան խորհրդային իշխանութիւնը, որ իր ձեռքով ...ց, ախորժակները, ամէնէն առաջ գոհելով խոնարհ ժողովուրդը, իսկական գիւղացիներ եւ բանւորներ։

Եւ ո՛ր եւ է Ցրքական իշխանութիւն այնքան յաւակնութիւններ չէ ունեցած Կովկասի, նոյնիսկ Ռուսաստանի հանդէպ, որքան այսօրուան քէմալապետութիւնը, գործակիցն ու ...նակիցը Չիչերին-Ստալին սակաւապետութեան։

Ինչո՞ւ կը բռնան, շեղելով ուղիղ ճամբէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ,,

Համանուն խոշոր հատորին հրատարակութեան առթիւ, Հայրենիք կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (9 Յունիս).

— «Այս հատորին մէջ մտած են Հայաստանի անկախութեան նախորդող եւ յաջորդող դէպքերը, սկսեալ 1914 թ., — համաշխարհային պատերազմը եւ հայկական մասնակցութիւնը անոր, հայկական հերոսամարտերը — Կարաքիլիսէ, Սարդարապատ, Բաշ-Աբարան, Բագու, մեր կռիւները կովկասեան հարեւաններու հետ, ապստամբական շարժումները Հայաստանի մէջ, հայ-թրքական պատերազմը եւլն., եւլն.։

Այս հատորին կցուած են կարգ մը պատմական փաստաթուղթեր — Հայաստանի Խորհրդարանի արձանագրութիւնները, հաստատուած օրէնքները, դիւանագիտական որոշ գրութիւններ եւայլն։

Հատորը զարդարուած է բազմաթիւ նկարներով՝ անձերու, խումբերու, դէպքերու, տեսարաններու, դրամներու, նամականիշներու եւայլն։

Վերջին տարիներու ընթացքին, մանաւորապէս Հայրենիք ամսագրի մէջ, բաւականին յուշեր, փաստաթուղթեր ուսումնասիրութիւններ տպուեցան Հայաստանի Հանրապետութեան մասին։

Սակայն, այդ յուշերը, փաստաթուղթերը եւ ուսումնասիրութիւնները մասնակի բնոյթ ունէին եւ չէին ընդգրկեր Հայաստանի Հանրապետութեան ծագման ու զարգացման բոլոր փուլերը, բոլոր հիմնական մանրամասնութիւններով։ Այնպէս որ ընթերցողը իր աչքին առջեւ չունէր ամբողջական պատմութիւն մը, կարեւոր դէպքերու յաջորդականութեամբ եւ կապակցութեամբ։

Այսպէս, օրինակ, զօր. Գ. Ղորղանեան տուաւ միայն մեր ռազմական պատմութիւնը, 1914 թ. սկսեալ, այն ալ ոչ լրիւ կերպով։

Այսպէս, օրինակ, Ա. Խատիսեան տուաւ Հայաստանի ծագման ու զարգացման քաղաքական իրադարձութիւնները գլխաւորապէս, այն ալ իր անձնական յուշերու սահմանին մէջ։

Տպուեցան նաեւ մասնակի պատմութիւններ Բագուի հերոսամարտի, Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի կռիւներու, ինչպէս նաեւ ուրիշ շարք մը առանձին դէպքերու մասին։

Սակայն, Ս. Վրացեան առաջինն է, որ փորձ կ'ընէ տալու Հայաստանի Հանրապետութեան ամբողջական պատմութիւնը, ոչ անձնական յուշերու ձեւով, այլ պատմաբանի մը փաստական առարկայականութեամբ։

Այս տեսակէտէն, Ս. Վրացեանի գիրքը աննախընթաց եւ բացառիկ գործ մըն է, որմէ ամէն հայ կրնայ հանգամանօրէն ծանօթանալ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագման նախորդող ու յաջորդող բախտորոշ իրադարձութիւններուն։»

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երէկ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ նոր ժողովը այն յանձնախումբին, որ պաշտօն ունի բարելաւել հայ եւ ռուս գաղթականներու իրական վիճակը։ Կը մասնակցին 12 պետութեանց ներկայացուցիչներ։ Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ կը մասնակցի ընդհ. քարտուղար Պ. Ա. Հանըմեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ վերջին ազդարարութիւն մը ուղղած է այն տարրերուն, «որոնք Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան մասնակցելէ յետոյ զղջացած են եւ սակայն դեռ կը վարանին անձնատուր ըլլալու»։ Ազդարարութիւնը, որ մինչեւ Օգոստոս 14 պայմանաժամ կու տայ, հետեւեալ ձեւով կը վերջանայ.

«Բոլոր հայրենակիցները անմիջապէս պէտք է օգտուին մեր կառավարութեան վերջին շնորհէն եւ ընծայած վեհանձն առիթէն։ Պէտք է դիմել կառավարութեան, արձանագրութիւնը սրբագրել տալ եւ բաց ճակատով ապրիլ ժողովուրդին մէջ, իբրեւ պատուաւոր մարդ։ Հոգի այրելէն, տուն քանդելէն բան դուրս չի գար։ Այս տեսակ շարժումներ չեն վայլեր տղամարդոց։ Ամէն Թուրք հայրենակցի պարտականութիւնն է օգտակար ըլլալ հայրենիքին եւ Թուրք ազգին, ու այսպէսով լաւ անուն մը թողուլ իր ընտանիքին։

«Հետեւաբար, ազատուելով շահախնդիրներու գործիք դառնալէ, աշխատեցէք հարստանալ, տունի տեղի, լծկանի տէր դառնալ ու ձեր օջախները չէնցնել։ Որովհետեւ, աշխարհի ամէնէն քաղցր բանը քանդելը չէ, այլ շինելը»։

Ներում Սուրիոյ յեղափոխականներուն

Դամասկոսէն Թուրք թերթերուն կը հաղորդեն.— Խորհրդարանին ներկայացուեցաւ օրինագիծ մը, որ կ'առաջարկէ ներում շնորհել յեղափոխութեան ղեկավար անձերուն, որոնք ներկայիս Եւրոպա, Եգիպտոս եւ Պաղեստին կը գտնուին։ Խորհրդարանին նախագահը ձեռնարկներ պիտի կատարէ ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսոյի մօտ։ Շահագրգռուող շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ բացի Սուլթան Աթրաշէ, Էմիր Շէքիպ Արսլանէ եւ Տոքթ. Ապտիւրրահման Շէհպէնտէրէ, ըմբոստութեան միւս ղեկավարները ներումի պիտի արժանանան։

Կ'ըսուի թէ Էմիր Շէքիպ Արսլան ներկայիս Անդրյորդանան կը գտնուի, եւ Էմիր Ապտուլլահի հետ գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարէ՝ Յորդանանի մէջ նոր ըմբոստութիւն մը կազմակերպելու համար։ Ֆրանսացիները գաղթավայրերէն նոր զինուոր եւ ռազմամթերք բերելով զետեղած են սահմանային շրջաններուն մէջ։

Դամասկոսի մէջ հրատարակուող «Էլիֆպա» թերթը, որ ծանօթ է իր թրքատեացութեամբ, կը գրէ թէ Թուրքիա զինուորական կեդրոնացումներ կը կատարէ Սուրիոյ սահմանին վրայ։ Թերթին տէրը սակայն ստիպուեցաւ յաջորդ օրն իսկ հերքել իր յերիւրած այս լուրը։

Տոքթ. Ապտիւրրահման Շէհպէնտէր, որ Եգիպտոս կը գտնուի, սուրիացի թղթակիցներուն յայտարարած է.

— Խիստ մօտ ատենէն Սուրիացիները պիտի տիրանան իրենց բացարձակ անկախութեան։ Սուրիացիները մինչեւ իրենց մեռած վայրկեանը պիտի պայքարին Ֆրանսացիներուն հետ՝ ապահովելու համար Սուրիոյ անկախութիւնը։ Յոյս ունիմ որ բոլոր Սուրիացիները պիտի օժանդակեն մեզի, ի գլուխ հանելու համար բոլորիս նուիրական գործը։

Երկու միլիոն անգործ Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը հեռագրէ թէ վերջին պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, արձանագրուած գործազուրկներու ընդհանուր թիւն է երկու միլիոն հոգի։ Մոսկուայի Աշխատանքի գործավարութիւնը որոշեց ներկայ տարուան ելմտացոյցին մէջ 127 միլիոն ռուբլիի յաւելում մը ընել՝ անգործներուն համար։ Նպաստընկալ անգործներու թիւը կէս միլիոն եւս պիտի աւելնայ։ Իւրաքանչիւր գործազուրկ միջին հաշուով շաբաթական հինգ ռուբլի պիտի ստանայ։

Հայ մը սպաննուած Էնկիւրիի մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Յունիս 19ին Էնկիւրիի մէջ սպաննուած է 20 տարեկան հայ երիտասարդ մը՝ սեղանաւոր Միհրան Քիւրքճիպաշեան, որդի Գրիգորի։ Միհրան նոյն օրը առտուան ժամը 7.30ին տունէն կ'ելլէ եւ ամբողջ հարստութիւնը ձեռքի պայուսակին մէջ՝ խանութ կ'երթայ։ Երբ նախկին Օսմ. Դրամատան քովէն դառնալով հրկիզուած վայրերուն կը մօտենայ, յանկարծ դէմը կ'ելլեն Հիւսէյին Աֆնի եւ Պայրամ անուն երկու Թուրքեր, որոնք դաշոյններով կը սպաննեն հայ երիտասարդը եւ պայուսակը խլած կը փախչին։ Քիչ վերջ մարդասպանները կը ձերբակալուին՝ պայուսակին հետ միասին։

Թուրքիոյ Ազգային Դրամատունը

Թուրք երեսփոխան Բէշիր Սաֆվէթ պէյ, որ իբրեւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչ մասնակցեցաւ վերսայլի Միջազգային Առեւտրական խորհրդաժողովին, հետեւեալը յայտարարած է «Էնֆորմասիոն»ի, բացուելիք Թուրք ազգային դրամատան մասին.

— Ելմտական նախարարութեան մէջ Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյի նախագահութեամբ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, ուսումնասիրելու եւ կազմելու համար նոր դրամատան ծրագիրը։ Չեմ կարծեր որ ո և է օտար ելմտական հաստատութիւն մասնակցի կամ օժանդակէ այս ձեռնարկին։ Այս մասին շրջած զրոյցները անհիմն են։ Թուրքիա մէկ կողմէն իր ելմտացոյցը հաւասարակշռած, միւս կողմէ կտրօններու վճար կարգադրած ըլլալով, ամրապնդած է իր վարկը եւ վստահ է իր ելմտական ապագային մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՄԱՌ-ՁՄԵՌ ՆՈՅՆ ԽԱՂԸ

Դպրոցական տարեշրջանը վերջացաւ ահա՛ եւ ժան-կուժոն փողոցի ճահիճը չչորժեցաւ դեռ։

Ամբողջ տարի մը, խոստանալէ, խաբելէ եւ շողոմելէ վերջ, այսօր ո՛չ մէկ արդիւնք կայ հրապարակին վրայ։

Կրթական խորհուրդի կազմութիւն, ուսուցչուհի փնտռելու համար թերթերու մէջ ծանուցում՝ աչքերու փոշի ցանելէ զատ ի՛նչ բանի ծառայեցին։

Ու այսօր աղաները ամրացած Association Cultuelleի իրենց պատնէշին մէջ, այս տարագիր ժողովուրդին քիթին կը խնդան։

Քարտուղարի, տէրտէրի եւ տիրացուի համար բաց են իրենց գանձերը, սակայն մէկ հատիկ մանկապարտէզ բանալու համար սանթիմ չեն տրամադրեր։

Ի՞նչ կ'ըլլան ժողովուրդին լումաներով գոյացած հարիւր հազարաւոր ֆրանքները։ Ո՞րն է այն աւելի «ազգօգուտ» ձեռնարկը, որուն կը վերապահեն զանոնք, երբ սերունդ մը կը փճանայ հոս՝ իրենց աչքին առջեւ։

— «Պատմութիւնը սեւ տառերով արձանագրեց Լեհաստանի Հայոց առաջնորդին անունը, չեմ ուզեր որ նոյն դատակնիքը դրոշմուի իմ ալ ճակտիս»։

Այսպէս կը խօսէր վերջերս հանդիսաւոր հաւաքոյթի մը մէջ, Փարիզի հոգեւոր հովիւը, գանգատելով որ հայ մանուկները կ'այլասերին, իրենց մայրենի լեզուն կը մոռնան։

Աղաները փութացին հաւաստել թէ ոսկի տառերով պիտի գրեն անոր անունը, ու խոստացան «անհրաժեշտը կարգադրել»։

Բայց անկէ ի վեր ո՛չ մէկ շարժում...

Ու հիմա որ ամառ եկաւ, աղաները ծով կամ ջերմուկները կ'երթան, եւ ժամանակ չունին ատանկ անկարեւոր գործերով զբաղելու։

Այս մարդիկը ո՛չ պատմութիւն կը ճանչնան, ո՛չ ալ սեւ տառերով չարձանագրուելու խղճահարութիւնն ունին։

Մանկապարտէզ կամ ծաղկո՞ց, — ատանկ արժեթուղթ չկայ իրենց հրապարակին վրայ։

Մարգարիտ ու աղամանդ,
Գորգ կամ կապերտ հնաւանդ,
Աժան գնին, սուղ ծախեն,
Զարնեն աջէն ու ձախէն։

ՀՐԱՆՏ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մեզմէ կը խնդրուի կրկին շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր այն ընկերներուն, մարմիններուն եւ բարեկամներուն, որոնք հեռագիրներ եւ նամակներ ուղղած են Ամերիկայէն, Պուքրէշէն, Եգիպտոսէն եւայլն, ընկեր Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան առթիւ։

Ընկերը ոտքի ելած է արդէն, եւ տեսողութիւնը յամրաբար կը վերահաստատուի։ Բայց բժիշկները բացարձակ հանգիստ պատուիրած են երկար ատենի համար։

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՕՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

48րդ Ցանկ

	Ֆր.
«Տորք» ֆութպոլի խումբին Յունիս 17ի Անկիէնի մրցման զուտ արդիւնքէն (առ. հաշիւ)	800.—
Արամ Սեֆէրեան	10.—
Գումար	810.—
47րդ ցանկին գումարը	60,002.75
Ընդհ. գումար	60,812.75

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

VIII

Հայ-վրացական հողային վէճը համաձայն Հայաստանի և Վրաստանի պատմական իրաւունքին լուծելու պահանջը մեզ թւում է ժամանակավրէպ (անախրոնիսմ) ոչ միայն այն պատճառով, որ նա հակասում է ժամանակակից դեմոկրատիայի կողմից յստակօրէն ձեւակերպուած, եւ գրեթէ միջազգային իրաւունքի կանոն (նորմա) դարձած ազգային ինքնորոշման սկզբունքին, այլ եւ որ նա վաղո՛ւց քննուած եւ մերժուած է հայկական եւ վրացական դեմոկրատիայի կողմից։ Մեր խօսքը վերաբերում է 1905—1907, 1909—1914 եւ 1916—1918 Յունիսին, Անդրկովկասում գաւառային ինքնավարութեան (զէմստվօ) կամ ինքնավար ազգային շրջաններ հաստատելու առթիւ յարուցուած հայ-վրացական վէճերին, որոնց ժամանակ վրաց Սոցիալ Դեմոկրատիան, Սոցիալիստ Ֆէտէրալիստների Կուսակցութիւնը եւ միացած ժողովրդական հոսանքները, ելնելով ցեղերի «իրական դասաւորման» կամ ազգագրական (էտնիքական) սկզբունքից՝ պաշտպանում էին Ախալքալակն ու Հայկական Բորչալուն Հայաստանի մասը ճանաչելու մեր պահանջը, ընդդէմ վրաց ազգայնականների, որոնք այդ գաւառների վրայ Վրաստանի ունեցած պատմական իրաւունքներից էին բարբառում շարունակ։

Սակայն քանի որ իմ ընդդիմախօսները, որոնց համար ազգային ինքնորոշման սկզբունքը արտաքին աշխարհի աչքին փոշի ցանելու չափ արժէք ունի, իսկ դեմոկրատական սկզբունքով հողային վէճերը լուծելու պահանջը ոչ մի արժէք չունի, նորից պնդում են «պատմական իրաւունքի» վրայ՝ տեսնենք, թէ ի՛նչ է ներկայացնում այդ իրաւունքը Վրաստանի համար, եւ թէ ո՛ւր կը հասնինք մենք, եթէ հետեւողականօրէն հետամտենք նրա իրականացումը անդրկովկասեան հողային վէճերի լուծման խնդրում։

Դժբախտաբար «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Հայաստան»ի հրապարակագիրները չեն ասում, թէ նրանք իրենց երկրի պատմութեան ո՛ր շրջանն են ելակէտ դարձնում՝ այս կամ այն գաւառը նրա մասը ճանաչելու համար։ Վերոյիշեալ հողային վէճերի ժամանակ, վրաց ազգայնականներն այդպիսի ելակէտ էին նկատում 1783—1801 թուականները, երբ Իրակլի Բ. թագաւորը եւ աւատական իշխանները իրենց հողերը որոշ դաշնագրերով դրին Ռուսաստանի հովանաւորութեան տակ։

Եթէ իմ ընդդիմախօսները Վրաստանի անկախութեան այս վերջին տարիներից են մեկնում՝ նրա պատմական սահմանները որոշելու համար, այն ժամանակ անբացատրելի է մնում, թէ նրանք ի՛նչ իրաւունքով այդ սահմանների մէջ են առնում Կարսի որոշ շրջանները, Բաթումը, Ախալցխան եւ Ախալքալակը, որոնք յիշեալ տարիներին Վրաստանի մասերը չէին կազմում։

Իսկ եթէ նրանք աւելի՛ հին դարաշրջաններ աչքի առջեւ ունին, օրինակի համար Թամար թագուհու դարաշրջանը, երբ ոչ միայն Անին, այլ եւ Սեւանայ լիճը եւ մինչեւ անգամ Ղարաբաղի որոշ մասերը գտնւում էին Վրաստանի գերիշխանութեան տակ, ապա նրանք չեն կարող անգիտանալ, որ նրա դէմ կարելի է մատնանշել ուրիշ դարաշրջաններ, երբ Հայաստանի սահմանները տարածւում էին մինչեւ Արագւայ գետը՝ իրենց մէջ առնելով ոչ միայն Թիֆլիսը, այլ եւ Կախէթիան, կամ երբ հայ Բագրատունիները, որոնք կոչւում էին «թագաւոր Հայոց և Վրաց», իրենց զօրքերով հասնում էին մինչեւ Ափխազիա եւ նոյնիսկ մինչեւ Դարիալի կիրճը («Դրունք Ալանաց»)։

Արդ, եթէ մենք կենդանի ժողովուրդներին անտես առնենք և աչքի առաջ ունենանք լոկ այն, թէ նրանց բնակած տարածութիւնները այս կամ այն շրջանում ո՛ր իշխանի տիրապետութեան տակ են եղել՝ ինչո՞վ պէտք է ղեկավարուենք մի դարաշրջան միւսից աւելի կամ նուազ արժէքաւոր նկատելու համար։ Եթէ իմ ընդդիմախօսները կարծում են, թէ յետագայ դարաշրջանը այս տեսակէտից առաւելութիւն ունի նախորդի նկատմամբ՝ կը նշանակէ՝ նրանք պէտք է ընդունեն նաեւ, որ Անդրկովկասում ամենամեծ իրաւունքը պատկանում է Ռուսաստանին, որովհետեւ ամենավերջին դարաշրջանում, Հայաստանը, Ազրբէջանը եւ Վրաստանը նրա՛ տիրապետութեան տակ են եղել։ Կարո՞ղ են նրանք այսպիսի իրաւունք տալ Ռուսաստանին . . .

Այս հարեւանցի դիտողութիւններն իսկ բաւական են ցոյց տալու համար, թէ «պատմական իրաւունքը» ի՛նչ անհեթեթութիւններ է պարունակում իր մէջ։ Բայց աւելորդ չենք համարում մի կարեւոր հանգամանք եւս մատնանշել։

Անհերքելի իրողութիւն է, որ Անդրկովկասի երկրորդ թէ երրորդ մեծ ժողովուրդը — մեր խօսքը թաթարների մասին է — Հայաստանի և Վրաստանի «պատմական իրաւունքները» ոտնահարելով է հարեւանութեան մէջ մտել մեզ հետ. որովհետեւ նրա գրաւած հողերի մեծ մասը պատկանում էին Հայաստանին կամ Վրաստանին։ Արդ, իմ ընդդիմախօսներն ի՞նչ կը հրամայէին անել այս հարեւան ժողովրդի հետ. ձգել նրան Կասպից ծո՞վը, թէ քշել Մոնղոլիայի անապատները...

Չկարողանալով «պատմական իրաւունքների» դէմ այս եւ նմանօրինակ բազմաթիւ հարցերին որեւէ շիտակ պատասխան տալ՝ նախապատերազմեան շրջանի վրաց ազնուականները մի առարկութիւն էին միշտ առաջ քշում, մեզ մեր սկզբունքային դիրքից վար նետելու համար։ Նրանք ասում էին, թէ մենք միայն Վրաստանի համար ենք «պատմական իրաւունքը» ժխտում, մինդեռ մեզ համար պահում ենք այն։ Պահում ենք նրանով, որ Թիւրքիայից պատմական Հայաստանի իր հողերը — Տաճկահայաստանն ենք պահանջում, մինչդեռ վերջինիս մէջ Հայերը չնչին փոքրամասնութիւն են կազմում։ Նոյն այս առարկութիւնը բերում են այժմ իմ դէմ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները։

Սպասելի էր, ի հարկէ, որ վրաց ղեկավարները աւելի՛ իրազեկ լինէին հարեւան հայ ժողովրդի քաղաքական գործի պայմաններին։ Բայց որովհետեւ նրանք այդ իրազեկութիւնը չունին՝ հարկադրուած ենք, նրանց առարկութեանը միանգամընդմիշտ վերջ տալու համար, պարզաբանել, թէ ի՛նչ առնչութեան մէջ են գտնւում ազգային ինքնորոշման սկզբունքները և Տաճկահայ դատը։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԳՈՐԾԷ ԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգործութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ Անգլիոյ մէջ։ Յունիս 14ին անգործներու թիւն էր 1,162,500, ըսել է 12,557 աւելի քան անցեալ շաբաթ։ Անցեալ տարուան նոյն թուականի անգործներու թիւին հետ բաղդատելով, կը տեսնենք թէ այս տարի 175,152 անգործ աւելի կայ։

Այս 1,162,500 թուին մէջ չեն մտներ անոնք որ շաբաթական միայն երկու կամ երեք օր կ'աշխատին։

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրականութիւնը՝ որ պատմութեան գրեթէ սկզբնական էջերէն կուգայ մեզի, կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր ժամանակաշրջանի զգայութիւնները։

Մարդը միշտ տառապած է որոնելու անյագուրդ փափաքէն։ Զրկանքը, զոր յաճախ մենք ենք ստեղծած որոնումին գոյութիւնը պահելու համար, տուած է մեզի հառաչանքն ու արցունքը, մերթ զգլխանքն ու թշնամանքը եւ մերթ հեզահամբոյր խոհեմութիւնը։

Այդ անզուսպ տենչանքը, սակայն, կեանքի շրջանին մէջ հետզհետէ տարբեր պահանջներու ծնունդ է տուած։

Մարդ իր բաղձանքները երգելու եղանակն ու զգայնութիւնը սկսած է փոխել, երբ նոր տառապանքներու մտահոգութիւնը աւելի ուժեղ է գտած նախորդներէն։

Ահագին նմոյշներ ունինք անցեալ դարերու գրականութենէն, որոնք այսօր տարօրինակ կը թուին մեզի, բաղդատելով մեր պահանջներուն եւ մեր որոնումներուն հետ։

Հոմերոս երբ վերացական աստուածներու նկարագրութիւնը կ'ընէ իր երգերուն մէջ, տարօրինակ տպաւորութիւն կ'ընէ ներկայ պայմաններուն եւ կենցաղին վարժուած մեր գիտակցութեան համար։

Եբրայական գրականութիւնը որ կը բաղկանայ բազմաթիւ մարգարէութիւններէ, կը ներկայացնէ հրեայ ժողովուրդին ազգային հոգին եւ Աստուծոյ ջերմօրէն փարած իր որոնումները։

Քրիստոնէութեան սկզբնական դարերուն գրականութիւնը բացարձակ կրօնամոլութիւն մը կը դառնայ, նոր դրուագներու գեղեցկութենէն հմայուած ու գինովցած։ Տեսակ մը պրոպագանդ եւ կոչ ժամանակակից մարդկութեան բոլոր խաւերուն։

Անկէ յետոյ յաջորդաբար դարեր կ'անցնին եւ մարդիկ համոզուած նոր վարդապետութեան, կը ներկայացնեն նուիրումի, ծնրադրումի եւ զոհաբերութեան գրականութիւնը, միշտ վերացական էութիւններու յանձնած իրենց հոգին, միշտ զղջումի եւ մեղաւորի արցունքը աչքերուն մէջ։ Զուր հառաչանքի եւ պարապը վատնուած արցունքներու ժամանակաշրջանն է այդ։

Ահաւասիկ Միջին Դարը, եւ գրականութիւնը աւելի փոխուած ու յառաջդիմած կը տեսնենք։ Մարդկային գաղափարները աւելի ընդլայնուած են եւ որոնումները կը կատարուին, ամէն արուեստի մէջ։

Այս շրջանը աւելի մօտ կը թուի մեր ներկային։ Բանաստեղծներ ու գրագէտներ կը սկսին ցոլացնել մարդկային տառապանքը ու անիրականալի բաղձանքները։ Կուտան անոր իտէալներուն ճախրանքը եւ զրկանքը իր փնտռած անծանօթին։

Սակայն այդ բոլորը դեռ չեն համապատասխաներ ներկայ դարերու պահանջներուն, նոր տառապանքին եւ նոր նպատակներուն։ Եթէ նախորդները բոլորովին հեռու, տարբեր աշխարհի մը մէջ ապրած մարդոց որոնումները կը ներկայացնէին մեզի, վերջինները աւելի կը մօտենան դրական պահանջներուն, վիշտերուն և հառաչանքներուն, բայց արդիական մարդը շատ թեթեւ կը գտնէ անոնց զարկերակը, որովհետեւ իր փնտռտուքը աւելի կիրք ու կատաղութիւն ունի հիմա։

Այդ շրջանին մէջ բանաստեղծներ իրենց հոգեկան տառապանքին մէջ տկար կը զգային եսին տիրապետութիւնը եւ ահա ծնան բիւր հառաչանքներ, աղօթքներու բողոքներ դէպի Աստուած՝ որուն ոյժն ու իշխանութիւնը աւելի տիրապետող էր նոյն դարերուն՝ քան հիմա։

Ուրիշներ բնութեան գեղեցկութիւնը իբրեւ խորհուրդ եւ իբրեւ գաղտնիք ընդունելով՝ հիացում ու սարսռ կ'երգէին աստղերուն, լուսնին, արեւուն և ամպերուն. վերջալոյսին եւ արշալոյսին եւ այն բոլոր պատկերներուն զորս կը դիտէին տարօրինակ զարմացումով, ու իրենց հոգին կը հրճուէր ու կը հեւար։

Բնութիւնը՝ բազմաթիւ բանաստեղծներու գիրքեր գրել տուած է։ Այս գեղեցկութեան առջեւ ծնրադրումներ եւ նուիրումներ կ'ըլլային ամէն օր եւ քնարին թելերուն վրայ պատկերներ կը թրթռային օրն ի բուն։ Սա կը նշանակէ թէ՝ այդ շրջանի մարդոց հոգը այնքա՛ն սուր եւ ստիպողական հանգամանք չունէր, որքան այսօր։ Կիրքը այնքան կատաղութիւն չունէր որքան ներկայիս։ Որոնումը՝ հոգեկան յափրացումներ միայն և խլելու տենչանքը՝ շատ հեզահամբոյր։ Պայքարը՝ աւերներ գործելու չափ զօրաւոր չէր տակաւին, որովհետեւ պէտքը գոհացում կը գտնէր արդէն։

Այդ շրջանին մէջ սիրոյ արտայայտութիւնն ու փափուկ զգայնութիւնը միայն կը տանջէր մարդիկ եւ ներքին մարդը կը տառապէր հոգեկան որոնումներուն զրկանքէն։ Դրական բաղձանքները մասամբ գոհացուցիչ էին։ Իսկ այսօր նոյնը չէ սիրոյ զոհաբերութիւնը ընդհանուր առումով։ Անշուշտ մարդկային հոգին իր բարոյական բարձրութիւնը միմիայն սիրոյ մէջ է պահած այժմ. սակայն այդ տառապանքը ներկայ պայմաններուն մէջ ամէնուն քով այնքան սուր չէ, որքան էր առաջ։

Ներկան որ կ'ապրինք, բնութեան հմայքներուն ժամեր զոհելու առիթը խլած է մեզմէ։ Մարդիկ արշալոյսներ եւ վերջալոյսներ դիտելու խանդն ու հետաքրքրութիւնը չունին այլ եւս եւ արդէն այդ նկարներէն հմայուելու ժամանակ չեն կրնար գտնել հիմա։ Աստղազարդ գիշերով քալող մարդը՝ շատ անգամ չի նշմարեր ինք թէ ամպերու տա՞կ է ծածկուած լուսինը թէ հորիզոնէն կը սկսի բարձրանալ իր վաղեմի երգուած հրդեհով։ Առտուն, պարտէզներու իջած ցօղէն առաջ մարդիկ սկսած են արտասուել։ Եւ իրենց ձեռքերը իրիկուան յոգնութենէն չեն կազդուրած տակաւին, որպէս զի ծաղիկներ հաւաքելու մտածումը ունենան պահ մը։

Լռութիւնը մտածումներու խորամանկութեան համար է հիմա եւ ոչ թէ տառապանքներու եւ հոգեկան նուիրումներու ամփոփման համար։ Զոհաբերութիւնը այնքան ծաղրելի է հիմա, որքան ալեւոր ծերուկի մը սիրահարութիւնը։ Մարդոց եսը կը տիրապետէ ներքին բոլոր ձայներուն եւ անհատը աստուածութիւնը ընդունելէ առաջ կը ճանչնայ իր գոյութիւնը։

Նուիրումը իր երբեմնի անկեղծութեանը մէջ չէ կարելի գտնել, որովհետեւ խաբէութիւնը լարուած է ամէն կողմ։

Աղօթքի համար ոչ ոք կ'ուզէ ժամեր սպառել, քանի պայքարը սրարշաւ կ'ընթանայ եւ ոչ ոք կ'ուզէ ետ մնալ անկէ։ Կիրքերու զգլխանքը՝ հոգեկան անդրադարձումներուն չունկնդրեր իսկ եւ որոնումը կ'ընդվզի սին հեծկլտանքներէ։ Տենչանքը անյագուրդ է միշտ, որովհետեւ գոհացում գտնելու հնարքը գոյութիւն չունի այլ եւս։

Ու այս փոխուած կեանքին մէջ, երբ գրականութիւնը կը մոռնայ այսօրուան ալեկոծութիւնը եւ անցեալ փառքերու երազանքը կ'երգէ, այն ատեն նոր գրականութիւն չի կրնար ծնիլ, ապագային ներկայացնելու համար մօտաւոր անցեալ մը, վաղուան երէ՛կը։

Մեր գրականութիւնը որ անցեալին մէջ եւ դեռ երէկ իսկ լոկ ազգային մշակոյթ մը եղած է, ինքն իր մէջ ամփոփուած մտայնութիւններու իսկական պատկերով, այսօր ազատ չի կրնար մնալ ժամանակի պահանջներէն։

Մենք միջազգային գրականութեան մէջ չունէինք արձագանգ մը ձգելու փափաքն իսկ չենք ունեցած եւ այդ իսկ պատճառով մեր գրականութիւնը եղած է լոկ ազգային, միայն մեզի համար, անծանօթ բոլոր օտարներուն. որով արուեստին մէջ այն նոյն արժէքը չէ կրցած ներկայացնել որքան իրմէ աւելի տկարները։

Մեր բանաստեղծութիւնները միայն մեր հոգիին խօսող եւ մեր վիշտերուն դպչող յոյզեր կը ներկայացնեն. մինչ ուրիշներուն այնքա՛ն ձանձրանալի ու անարժէք, որքան մեզի համար սիրելի ու գեղեցիկ։

Անշուշտ այս միակողմանի երեւոյթը իր պատճառները ունեցած է կեանքի շրջանին մէջ։ Հայրենազուրկ մնալու վաղեմի տառապանքը՝ ամբողջ ժողովուրդի մը մտայնութիւնն է կազմած, այդ որոնումները արտայայտելու համար։ Եւ մեր գրականութիւնը եղած է ազգային, մեր բախտազուրկ գոյութիւնը խրախուսելու ջանքով։ Սակայն իսկական արուեստը այնքան ներող չէ այդ պատճառաբանութեանց առջեւ, որքան մե՛նք մեզի։

Այսօր անցեալ որոնումները իրականացման նշոյլէն հիասթափուած՝ կանգ կ'առնեն այս վաղող ժամանակին ափերուն վրայ եւ մեր գրականութիւնը որ դեռ երէկ ազգային էր, այսօր կը խարխափի իր գոյութեանը մէջ։

Վերացական նուիրումներու և սին գեղեցկութիւններու ժամանակը անցեր է արդէն, հմայուելու եւ հմայելու համար անհոգ ընթերցողը՝ որ օրուան վիշտերուն եւ տառապանքներուն, որոնումներուն եւ կիրքերուն ուղին կ'ուզէ փնտռել, երազահոս յիշատակներ են ակամայ բաժնուած։

Արուեստը բացարձակ ազատութիւն կը պահանջէ միայն։ Եւ եթէ մեր որոնումներէն եւ իտէալներէն հեռու մնացած ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ՛ պէտք չէ նոր գրականութիւն ունենանք։

Արուեստագէտը չունի հայրենի՛ք, չունի աստուա՛ծ, չունի կրօ՛նք, չունի դիցուհի։

Եթէ այսօր չկարենանք թօթափել մեր նուիրումներն ու մասնակի պաշտումները եւ ազատօրէն մտածել, վաղուան սերունդը ի զուր պիտի փնտռէ հայկական նոր գրականութիւնը նո՛ր մարդուն համար՝ որ ոչինչ պէտք է ճանչնայ, բայց իր Եսէն՝ որ ամէն ինչ կրնայ ճանչնալ։

Հ. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսական Բժշկական Ակադեմիայի վերջին նիստին մէջ, Պ. Ժանսէլմ բորոտութեան հետաքրքրական պարագայ մը հաղորդեց։ Տասնըհինգ տարու աղջիկ մը, ծառայութեան մտեր էր կնոջ մը քով։ Ամբողջ տարի մը, սպասուհին՝ իր տիրուհիին հետ նոյն սեղանէն կերաւ, պառկեցաւ նոյն սենեակը, բայց առանձին անկողնի վրայ եւ խնամեց իր տիրուհին։ Յետոյ մեկնեցաւ քաղաքէն եւ Պորտոյի մէջ ամուսնացաւ։ Եօթը տարի յետոյ միայն երբ բորոտութեան նշաններ ցոյց տուաւ, պրպտումներէ յետոյ, հասկցուեցաւ որ անոր տիրուհին, ծանր բորոտութենէ բռնուած էր։

Ուրիշ պարագայ մը եւս յիշեց Նանսիի Բժշկական վարժարանի վարիչ՝ բժիշկ Սփիլման։

Փորթուկալցի մը հինգ տարիէ ի վեր կ'աշխատէր ձուլարանի մը մէջ։ Բժշկական յաճախակի քննութիւններէ անցած էր, բայց ոչ ոք նշմարած էր բորոտութենէ բռնուած է։

Պ. Ժանսէլմ կ'եզրակացնէ թէ առողջապահական շղթաները խաբուսիկ են, այնքան ատեն որ բժիշկները չեն ճանչնար բորոտութեան հիմնական ախտանիշները եւ կը պահանջէ բորոտներու յատուկ հիւանդանոցներ հաստատել։

ԿԻՍ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԱԿԱՆՋՆԵՐԸ

Օդին մէջ ձայնին առաջ բերած թրթռացումները արտաքին ականջին միջոցով կը հասնին թմբկային թաղանթին, որ թրթռալով իր ետեւը գտնուող մուրճին կոթը կը հրէ. մուրճը երերալով՝ իր հետ շարժման մէջ կը դնէ ականջին ամբողջ ոսկրային շղթան։ Այս շարժումներուն հետեւանքով՝ ձուաձեւ պատուհանին թաղանթը իր կարգին կը թրթռայ եւ իր ետեւը գտնուող բաւիղին, ինչպէս նաեւ խոնջային եւ կիսաբոլորաձեւ խողովակներուն մէջ գտնուած հեղուկները կը սկսին ծփալ։ Այս հեղուկներուն մէջ վերջացող լսողական ջիղին թելերը իրենց կարգին կը սկսին ծածանիլ եւ այս ծածանումին ստիպմամբ կը հաղորդեն ուղեղին, ուր լսողութեան զգացումի կը վերածուի։

Երբեմն թմբկային թաղանթը կը պատռի կամ ականջի ոսկրային շղթան կանոնաւորապէս չի գործեր, որով անկատար կը լսենք, ասիկա խլութիւն կը կոչուի։

Խլութիւնը երկու աստիճան ունի՝ ա) ականջի ծանրութիւն եւ բ) բուն խլութիւն։

Ականջի ծանրութեան պարագային, ձայները դժուարաւ կամ անորոշ կերպով կը լսուին, իսկ բուն խլութեան ատեն, ձայները բացարձակապէս անլսելի են։ Ականջի ծանրութեան պատճառներն են՝ միջին կամ արտաքին ականջի խանգարում, թմբկային թաղանթի թանձրութիւն, ոսկրային շղթային յօդերու գօսացում, թմբկային թաղանթի պատռում, լսողական խողովակի բորբոքում կամ ներքին ականջի վէրքեր։ Խիստ ձայները կամ զօրաւոր աղմուկները յոգնեցնելով թմբկաթաղանթը կամ պատռելով զայն, յաճախ ականջի ծանրութիւն առաջ կը բերեն։ Հետեւաբար պէտք է զգուշանալ խլացուցիչ աղմուկներէ եւ թնդանօթի որոտումներէ. ի հարկին բերանը մեծ բանալու է, որպէսզի թմբկաթաղանթը չպատռի։ Ականջին վրայ տրուած զօրաւոր հարուածները օդի մեծ ճնշում առաջ բերելով, կրնան թմբկաթաղանթը պատռել եւ խլութիւն պատճառել։ Զօրաւոր հազը ինչպէս նաեւ ուժգին փռնգտուքը կրնան միեւնոյն արդիւնքը առաջ բերել։

Երբեմն, տղաք պզտիկ տարիքի մէջ, իրենց լսողական թմբուկին թանձրութեան պատճառով կամ ականջի ուրիշ խանգարման մը հետեւանքով չեն լսեր եւ խուլ համր կը մնան։ Նմանօրինակ պարագայի մը մէջ, պէտք է կանուխէն մասնագէտ բժշկի մը դիմել։

Ծերերը յաճախ իրենց առաջացած տարիքին բերումով լսողական ջիղերու անդամալուծութեան հետեւանքով չեն լսեր. ասոր դարման չկայ, վասնզի մաշած ու անդամալոյծ ջիղին կարելի չէ կեանք տալ։

Երբեմն լսողական խողովակին գեղձերը բորբոքելով, ականջին մէջ վէրքեր ու պալարներ կը գոյանան եւ թարախի հոսում կը պատճառեն. եթէ չդարմանուին, կրնան թմբկաթաղանթին հասնիլ եւ անոր պատռելուն պատճառ ըլլալ։

Վերջապէս լսողական խողովակը երբեմն աղտոտութեամբ գէջով լեցուելով, լսողութիւնը կը դժուարանայ, եւ երբեմն ականջը բոլորովին կը դադրի լսելէ։ Այս պատճառով անոնք՝ որոնց ականջները առատ գէջ կ'արտադրեն պարտաւոր են մօտէն հսկել իրենց ականջներուն մաքրութեան վրայ

… գաղջ ջուրով պարբերաբար … ընել:

Տասը տարիէ ի վեր խուլ կարծուած մէկու մը լսողական խողովակին մէջէն, կեռասի կուտի չափ … աղտեղութիւն դուրս հանուելով, մարդ՝ վայրկենապէս լսել սկսած է: Այս օրինակը կը բաւէ ապացուցանելու համար ականջի մաքրութեան կենսական կարեւորութիւնը:

Ականջը մաքուր պահելու համար, ամէն առտու պէտք է արտաքին ականջին ծալքերն ու խորտուբորտութիւնները մաքրել եւ լսողական խողովակին մէջ թրջուած սպունգի կամ լաթի պզտիկ կտոր մը խոթել զգուշութեամբ:

Տօքթ. Լերմուայիէ խորհուրդ կու տայ ականջի արտաքին խողովակը մաքրել, փայտի կամ ոսկրէ բարակ բանի մը ծայրը բամպակ ոլորելով եւ զայն ալքոլի կամ պէնզինի մէջ թրջելով ականջի մէջ խոթել, ու յետոյ ականջին խողովակը չոր բամպակով մը չորցնել:

Ականջին ամենօրեայ մաքրութիւնը զերծ կը պահէ լսողական գործարանը բորբոքումներէ, որոնք մեծ մասամբ անմաքրութենէ եւ օդի փոշիներէ ծագում կ'առնեն: Ասոր համար լաւ է 2—3 օրը անգամ, մը 1—2 կաթիլ գլիսերին հոսեցնել ականջին մէջ:

Երբեմն օտար մարմիններ (միջատներ, ճանճեր, մժեղներ եւլն.) կը մտնեն լսողական խողովակին մէջ. պէտք է առանց ժամանակ կորսնցնելու դուրս հանել զանոնք, առատ քանակութեամբ գաղջ ջուր հոսեցնելով լսողական խողովակին մէջ: Այս գործողութիւնը քանի մը անգամ կրկնելու է մինչեւ որ օտար մարմինը կամ միջատը տեղէն շարժի եւ ջուրին հետ դուրս ելլէ: Եթէ այս չյաջողի, պէտք է անյապաղ բժիշկին դիմել: Նմանօրինակ պարագաներու մէջ պէտք է զգուշանալ մատով կամ որ եւ է գործիքով դուրս հանելու աշխատիլ օտար մարմինը, որովհետեւ կրնայ պատահիլ որ այս վերջինը փոխանակ դուրս ելլելու, աւելի ներս երթայ եւ թմբկային թաղանթը պատռէ:

Երբեմն զանազան հիւանդութեանց միջոցին՝ ականջի ցաւ կամ ականջի ուրիշ հիւանդութիւններ՝ իբր բարդութիւն երեւան կու գան: Ասոր պատճառը բերնի մէջ գտնուող մանրէներն են, որոնք Եւստաքեան խողովակի ճամբով ականջի բորբոքում առաջ կը բերեն: Իբր նախազգուշական միջոց, պէտք է յաճախ բերանը հականեխական հեղուկներով լուալ, ո՛չ միայն հիւանդ մարդոց, այլ եւ աղտոտ բերան ունեցողներուն:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ

Նկարիչ եւ քանդակագործ Փօլ Պօրնէ ձեռնարկած է հիմնելու գեղարուեստի վարժարան մը, ուսուցման նոր եւ բոլորովին գործնական եղանակով մը: Վարիչ մարմինին մէջ կը գտնուին ծանօթ դէմքեր՝ Ընթուան Պուրտէլ, Ֆրանց Ժուրտէն, Մաթիս, Վօքսէլ եւայլն: Հաստատութեան հովանաւորութիւնը ստանձնած է կրթական նախարար Էտ. Էրիօ:

Այս հիմնարկութիւնը որ կը կրէ «Ժամանակակից գեղեցկագիտական ճեմարան» անունը, քանի մը օրէն պիտի ներկայացուի հանրութեան եւ քննադատներուն: Հիմնադիրը Փօլ Պօրնէ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է այս առթիւ.

— Մարդիկ երկար ատեն կը կարծէին թէ՝ մասնաւոր շնորհ պէտք է գծագրելու, նկարելու կամ քանդակելու համար: Հիմա ամէն մարդ կը գծագրէ, կը նկարէ ու կը քանդակէ: Անշուշտ, շարժապատկերը որ ջնջեց լսողական ուշադրութիւնը, շատերուն յայտնեց ձեւերու եւ արժէքներու ներգործումը: Բայց իրողութիւնը այն է որ, գեղարուեստական արտադրութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր յաճախորդները աւելի քան հարիւրապատկուած են: Քանի որ շատերը կը հետաքրքրուին գեղարուեստով, ատենն է որ արուեստագէտներուն եւ արուեստասէրներուն յատուկ առանձին եղանակներ մշակուին: Նոր դպրոցին մէջ այդ եղանակներուն իրականացումը պիտի հետապնդուի ուսուցման երկու աստիճաններով.

ա.) Արուեստաւորներու դպրոցին մէջ.

բ) Գեղագիտական ճեմարանին մէջ:

Արուեստաւորներու տեսական եւ գործնական դպրոցը պիտի տայ գծագրութեան, կաղապարումի, մարդակազմութեան, արուեստի պատմութեան, տեսողականի, գոյներու տարրաբանութեան ընդհանուր դաստիարակութիւն մը:

«Ասոր համար, փոխանակ անուանի վարպետներու որոնք յաճախ մանկավարժական որեւէ արժէք չեն ներկայացներ, պէտք է դիմել նկարի նորոգիչներու, եւ արձանագործ ու փորագրիչ արհեստաւորներու»:

«Անոնց ձեռքին տակ աշխատող աշակերտներէն ընդունակները միայն պիտի ստանան երկրորդական եւ բարձրագոյն ուսում մը՝ գեղագիտական ճեմարանին մէջ:

«Խօսքի վարպետներ, երաժշտագէտներ, գրողներ, արուեստի քննադատներ, դերասաններ, նկարիչներ, արձանագործներ եւայլն, հոն պիտի խօսին բնութեան, անհատին, ընկերութեան գեղեցկութիւններուն մեկնաբանումի վրայ:

«Հոն պիտի ներկայացնեն ժամանակի ընթացքին, մարդուն մտային ու բնախօսական յեղաշրջումը, անոր ստեղծագործութիւնները, քաղաքը, տունը, զարդանկարը, եւայլն եւ կեանքի բոլոր հրապոյրները»:

«ԲՈՒՀՃԻ»ՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆԳ.— «Յառաջ» շարունակելով իր պայքարը զանազան հայաճնաս կազմակերպութիւններու եւ չարամիտ անհատներու դէմ, այս անգամ կ'արծարծէ «բուհճի»ներու խնդիրը:

Մեր արուարձանին, Պուա Քոլոնպ-Ասնիէռի մէջ ալ այս տարի գործի վրայ են անոնք եւ կը ջանան իրենց փտած սերմը, թէեւ իրենք զիրենք կորսնցնելու չափ չեն յառաջացած: Հետաքրքրութեամբ կը մօտենամ մէկուն եւ կը հարցնեմ թէ ինչու այնքան մոլեռանդ է.

— Ե՞ս... ե՞ս... մոլեռանդ եմ, ա՜խ, երանի անոնց որ հացէն առաջ աղօթք կը մտածեն... երանի՜ անոնց որ մարդոց դէմքը... բիրտ դէմքը տեսնել չեն ուզեր... երանի՜ թէ մոլեռանդ ըլլայի ու Յիսուսի սուրբ օրհնութեան արժանանայի...

Ինչպէս «Յառաջ» կը թելադրէր, պէտք է բոյկոտ ընել ասոնց դէմ, իրենց իսկ բարիքին համար: Այստեղ կը յաճախէ իբրեւ քարոզիչ օտար օրիորդ մը, որ հայերէն ալ գիտէ: Իսկ Մարսէյլէն պատուելի մը եկած է որ իր հաւատացեալները կը տանի դաշտերը ու կ'աղօթէ գիտցածին պէս:

Ա. Ռազմունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

ԼԻՈՆ, 25 Յունիս.— Հայ Կարմիր Խաչին Լիոնահայ գաղութին մէջ վայելած ժողովրդականութեան կարեւոր ապացոյցը ընծայուեցաւ, Շաբաթ գիշեր, Յունիս 23ին, մասնաճիւղին բացման հանդէսին առթիւ: Գ. Թաղապետութեան ընդարձակ սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուած էր:

Կը նախագահէր մասնաճիւղին ատենապետուհին, Տիկին Տ. Զօհրաբեան, որ քանի մը խօսքերով բացուած հռչակեց Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը եւ խնդրեց մեր հայրենակիցներուն հոգածութիւնը: Տաղանդաւոր ջութակահար Պ. Տիգրան Նիկոլեանի մասնակցութեամբ «Մեր Հայրենիք» ազգային խմբերգէն վերջ, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ, հետզհետէ երգեցին եւ արտասանութիւններ ըրին Օրիորդներ Թուլումպաճեան (Մայրական գիրկը), Վարդանեան (Հայաստան երկիր դրախտավայր), Ձէրմանեան (Կիլիկիա), Թէրզիպաշեան (Շղթայակապ Յուսահատին աղօթքը), դարձեալ Օր. Վարդանեան (Գիւղական աղջիկը) Խաչատուրեան (Շիրիմներու վրայ) եւ Տէր Պետրոսեան (Ծիծեռնակ):

Օրուան բանախօսը Պ. Եր. Տէր Անդրէասեան, գրեթէ մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ մը վերլուծումը ըրաւ Կարմիր Խաչի ընդհանուր գործունէութեան, պատմական գիծերով, ի վեր հանեց կնոջ հզօր դերը այդ կազմակերպութեան մէջ, եւ թուեց համազգային այսպիսի ընկերակցութեան մը բարերար արդիւնքները:

Հանդէսը վերջանալէ առաջ, գեղակերտ երկու կտոր ձեռագործներ աճուրդի դրուեցան ամերիկեան դրութեամբ, զոր մեծ յաջողութեամբ ղեկավարեցին Տիկին Սարայտարեան եւ Պ. Նիկողոսեան. 814 Ֆր.ի բարձրացաւ արդիւնքը:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ փակուեցաւ այս սիրուն հանդէսը հայկական պարով մը, որուն մասնակցեցան օրիորդներ եւ տիկիններ, ղեկավարութեամբ Տիկին Վահրամեանի:

Իւրաքանչիւր հանդիսական իրեն հետ տարաւ մասնաճիւղին ջանքերը քաջալերելու եւ իրագործելու սրտագին ցանկութիւն մը:

Վարդ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊԸ ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՐ, 25 Յունիս.— Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Կ. Հ. Միութեան հանդէս ներկայացումը, գիրերու գիւտի տօնին առթիւ:

Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր քաջալերելու կազմակերպիչները եւ յարգելու Սահակի եւ Մեսրոպի յիշատակը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Հայ ազգին եղբարք» խմբերգով: Նախագահ Պ. Ցէմիրճիպաշեան ներկայացնելով Միութեան երկու տարուան գործունէութիւնը, պարզեց գրերու գիւտի հեղինակներու կեանքը: Շեշտեց գրականութեան անգնահատելի դերը հայ ժողովուրդի անցեալ թէ ներկայ ինքնապաշտպանութեան պայքարներուն մէջ:

Յետոյ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, որ կը ներկայացնէր խաղամոլ ամուսինի մը իր կնոջ հանդէպ ունեցած անտարբերութեան հետեւանքները: Ա. Սարգիսեան արագաշարժութեան երկու խաղեր ըրաւ, որոնք՝ ներկաներու հետաքրքրութիւնը շարժեցին: Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ: Իբր վերջաբան՝ ներկայացուեցաւ մնջկատակ մը:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Հանդիսականները ցրուեցան գոհ տրամադրութեան տակ:

Հրթիռ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեակէն մեզի հաղորդուած զեկոյց մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Միութիւնը 1927ի տարեշրջանին օժանդակած է Յունաստանի զանազան քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ հաստատուած հայ գաղթականութեան վարժարաններուն:

Այս վարժարաններն են գլխաւորաբար Միտիլիի Հայ Ուսուցչական Միութեան վարժարանը, ինչպէս նաեւ Քալամաթայի, Լիբաղմայի, Ֆիքսի, Սինկրուի, Քոքինիայի եւ Բաթրասի ազգային վարժարանները, որոնց աշակերտութեան համագումար թիւը եղած է 1248: Տրուած նպաստներու գումարն է 390 եգիպտ. ոսկի:

1927ին, Աթէնքի դարմանատան մէջ խնամք ստացած են 4336 հիւանդներ, եւ Պիրէոսի դարմանատան մէջ 3923 հիւանդներ, համագումար 8259:

Չքաւոր եւ անկար հիւանդներու իբր սննդագին տրուած է 65319 տրախմի, իսկ մանուկներու տրամադրուած է 5547 տուփ խտացեալ կաթ:

1927ին, սոյն դարմանատուններուն համար ծախսուած է 777 եգիպ. ոսկի:

Աթէնքի աշխատանոցը որ հաստատուած է 1923ին Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբին նախաձեռնութեամբ եւ 1925ի սկիզբէն ի վեր Միութեան սեփականութիւնը դարձած է, անցեալ տարի եւս շարունակած է անտէր եւ անօգնական Հայուհիներու ձեռագործի եւ կարի աշխատութիւններ հայթայթել, իրենց աշխատութեան համապատասխան օրավարձքով մը: Աշխատանոցը արդէն ինքնաբաւ է եւ յաջողած է 1927ի ընթացքին աշխատող հայուհիներուն 171378 տրախմի աշխատավարձք վճարել: Իսկ Սելանիկի աշխատանոցը փակուած է 1927 նոյեմբերին, աշխատաւորուհիներուն թիւը նուազած ըլլալով:

1927ին աշխատանոցին ընդհանուր ելքը եղած է 45558 տրախմի, որուն մէկ մասը իբր աշխատավարձք վճարուած է:

1927ին, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը Յունաստանի մէջ իր ձեռնարկներուն համար ծախսած է 1246 անգլ. ոսկի:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ
կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց աղջիկնեկին՝ ԱՐՄԷՆԻ
27 Յունիս 1928 Վէրսայ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱՅՆ ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ.— Անձայն, անշշուկ չորս միլիոն շորթեր էին ընկերակցաբար Ֆէտորոֆ եւ Քլիֆուս, երկուքն ալ Ռուս: Չար դիպուած մը միայն զանոնք մատնեց: Երկուքը մէկ ինքնաշարժի մեծ կառատուն մը կը բանեցնէին: Անցեալները, Քլիֆուս ձուլարան մը գնաց մեծ ապսպրանք մը ընելու: Ռուսը սակայն չէր ուզեր կանխիկ վճարել. գործարանը հաւանեցաւ միայն անոր ուզած կտորներէն մէկ քանի նմոյշ տալ: Ձուլարանին պաշտօնեաներէն մէկը, քանի մը օր յետոյ դիպուածաւ կը հանդիպէր իր մէկ բարեկամին, որ Ռուսերուն քով կ'աշխատէր, անոր ձեռքը կը տեսնէր ձուլարանին յանձնած նմոյշը ու կը հարցնէր,

— Ուրկէ՞ ձեռք անցուցիք այս կտորը:

— Տէրս տուաւ, որ յաճախորդի մը ցոյց տամ: Հատը 10 ֆրանք է:

Արդ, ձուլարանը քսան ֆրանքի կը ծախէր. պարզ էր ուրեմն թէ՝ գործին մէջ խաբէութիւն մը կար:

Ձուլարանը լուր տուաւ ոստիկանութեան որ գաղտնի պրպտումներու ձեռնարկեց եւ չուշացաւ իրողութիւնը երեւան հանելու: Ռուսերը երեք ամիս առաջ գնած էին կառատունը, բայց դեռ բան չէին վճարած: Անմիջապէս, կառատան ճակտին տուած էին ճոխ երեւոյթ մը. իսկ ներսը՝ գրասենեակ, տնօրէնութեան սենեակ, արկղակալ խուցը եւայլն, ինչ որ պէտք էր վստահութիւն ներշնչելու համար, կատարեալ էր. եւ հայթայթիչները անոնց կու տային զանազան ապրանքներ 90 օրէն վճարելի: Մարդիկը կը գործէին: Ապրանքը վարկով ստանալէ յետոյ, առանց ժամանակ կորսնցնելու, կէս գինով կը ծախէին, եւ այս կերպով, կրցեր էին հրապարակէն չորս միլիոն քաշել:

Հիմա բանտին մէջ, իրենց շահագործումին հաշուեկշիռը կը պատրաստեն, դատաւորներուն ներկայացնելու համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՍԱԲԻՐ, դասագիրք մայրենի լեզուի, Դ. տարի: Կազմեցին Ա. Աֆթանտիլեան, Գ. Յակոբեան եւ Մ. Ստեփանեան: Տպագր. Թաւրիզ. 1928: Գին 6 ղրան:

ՅՈՒՇԱՐԱՐ ԱԶԳ. ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՈՒՍՄԱՆՑ (ուսուցիչներու, ուսանողներու եւ ծնողներու համար): Գրեց՝ Ղազար Չարըգ: Տպգ. Պէյրութ. 1928: Գին 4 ֆրանք: Հասցէ՝ B. P. 567, Beyrouth.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Իրեն կը թուէր թէ եթէ Թեսալիայէն բաժնուէր ինչպէս որ Ֆրոզին պահանջած էր, բոլոր այդ ոսկին պիտի լքէր, այդ ոսկիէն շատ հեռու պիտի երթար. եւ թէ զայն վերստին գտնելու միջոցը երբեք չպիտի ներկայանար:

Միշէլ Սոթիրիս կը նախընտրէր իր ցաւագին գանկին վրայ այդ սուրի հարուածները քան թէ հեռաւորութիւնը: Իր հին հայրենակիցներէն մէկը, Անդոնիոս որ Թուրքերէն խոյս տուեր էր, պատմած էր իրեն թէ Եպիրոսի մէջ ամենայն ապահովութեամբ, առանց վկայի շատ մը սրբապղծութիւններ տեղի կ'ունենային: Ըստ իրեն թէ Ալպանացի Թուրքեր ծովեզերքի ապրանքները յափշտակելով ծախեր էին: Երբեք հարիւր լիվրա գողցուած սուրճը քսան սուի փոխարէն տուեր էին:

Այդ վայրկեանին, իրաւ է թէ Միշէլ Սոթիրիս ուզեց մեկնիլ, բայց ոչ թէ ինքզինքը փրկելու այլ Եպիրոս վազելու եւ այդ աւարառուներուն սուրճին արժէքը սորվեցնելու եւ պոռալու անոնց.

— Տխմարնե՛ր, գոնէ քիչ մը աւելի սուղ ծախեցէք:

Ու կամ ո՞վ գիտէ. թերեւս այդ երեք հարիւր լիվրա սուրճը գնելու համար:

Աժան ապրանքի այդ պաշտամունքը իր մէջ ամէն նկատողութիւն ջնջեց: Որոշեց այդ դժբախտ երկրէն չբաժնուիլ՝ նոյն իսկ Վոլոն, այդ հարուստ քաղաքի պաշտպանութիւնը հոգալ ուզեց: Անկէ վերջ, Թեսալիոյ գիւղին բարձունքէն կարելի եղածին չափ շատ հեռացաւ: Ամէն օր քաղաք կ'իջնար անցուդարձին տեղեկանալու, Թուրքերուն վերջնականապէս Վոլօ հաստատուելէն վերջ, առանց խոհեմութիւնը ձեռքէ թողելու, հոն կ'իջնար, կարելի եղածին չափ մօտէն կը հսկէր այն բոլոր գանձերուն, որոնք շատ չանցած անշուշտ, խոյս պիտի տային: Մէն մի տեղեկութիւն իրեն զաւանձանք կը պատճառէր, այլեւս ոչ մէկ կալուած կը յարգէին, ըլլայ հասարակաց, ըլլայ անձնական: Մարտ ամսուն, Թուրքերը բարձրացուցեր էին, Մայիսին կրկին աւելցուցեր: Թրիքալայի բնակիչները, բանակին պիտոյքներուն համար մինչեւ որոշ պայմանաժամ մը, ստիպուած էին բիւր հարիւր վաթսուն թրքական ոսկի հաւաքել: Քարտիձայի բնակիչները վեց հարիւր պէտք էին ճարել: Ասկէ զատ փաշան իւրաքանչիւր ընտանիքէ պահանջած էր տասնըհինգ լիվրը կարագ, հարիւր յիսուն ոչխար իւրաքանչիւր գիւղէ: Կառախումբերը, կողոպուտներով բեռնաւորուած, Սոթիրիսի աչքին առջեւէն կ'անցնէին: Վերջապէս Վոլոյի մէջ—ինչպէ՞ս չերթալ ու չտեսնել— Վոլոյի մէջ Էնվեր փաշա, կառավարիչը, տուրք դնելու համար պատուիրակներ նշանակեր էր, ուրիշներ՝ գրպելու համար Թէլխոնի բոլոր գիւղերը, հազարի մօտ զինուոր դէպի լեռները ղրկուեր էին, վերին հրամանով յափշտակելու համար ինչ որ կրնային, Վոլոյի մէջ կը հաւաքէին եւ անկէ Սելանիկ կը ղրկուէին միլիոն մը տրախմի արժող աւարկաններ: Օր մը, թուրք գործաւորներ. մաքսատուն երթալով, գտեր էին միլիոնի մօտ տրախմի, եւ առանց իրենց գրպանը մտած մանրուքները հաշուելու բոլորը մէկ կառավարիչին արկղը լեցուցեր էին:

Սոթիրիս լաւ գիտէր թէ բոլոր այս կեղեքումները առանց խժդժութեան տեղի չէին ունենար, գիտէր որ ամբողջ Թեսալիոյ մէջ «այո»ի կամ «ոչ»ի մը համար կը բանտարկէին, կ'անդամատէին, կը սպաննէին: Բայց ինքը թափուած արիւնը չէր գիտեր: Ի՞նչ նշանակութիւն ունէր այդ: Ագահութիւնը քաջութիւն կը ներշնչէր իրեն: Երեկոյ մը իր Անդոնիոս բարեկամին ընկերակցութեամբ երբ գիւղ կը վերադառնար, Միշէլ, աջ ու ձախը դիտելէ վերջ, զայրացած՝ Անդոնիսի օձիքէն բռնեց եւ ամբողջ ուժովը պոռաց.

— Բայց այս սուլթանը միայն մեծ մարդասպան մը չէ: Աւելի գէշ է, աւելի գէշ, մեծ գող մըն է: Գո՛ղ մը:

Գոչելու, պոռալու պէտքը կը զգար, չէր կրնար այլեւս ինքզինքը զսպել:

Իր բարեկամը, աւելի հանդարտ, յարեց.

— Եւ տակաւին չես գիտեր բոլորը, տակաւին պատերազմական տուգանքը ունինք իրենց վճարելիք:

— Կը ստես, գի՛ հասկցար, կը գոչէր Սոթիրիս: Ոչ, ո՛չ, վստահ եմ: Այդ տուգանքը անոնք է որ մեզի վճարելու պիտի պարտադրուին:

— Ա՜հ, թող վճարենք, բայց թող մեկնին, կը պատասխանէր միւսը: Կը նախընտրեմ սեւէ տեղ մը մենիլ, քան թէ աղայի մը կամքին գերի ըլլալ:

— Եւ ե՞ս: կը գոչէր Միշէլ Սոթիրիս հեղձամղձուկ. չեմ ուզեր որ մեկնին ասկէ: կ'ուզեմ որ Թեսալիա մնան որպէս զի մենք ալ մեր ոսկիովը գոնէ ձեռք անցնենք զիրենք: Վերջապէս իրենցմէ հոլեւլու ճարը պիտի գտնամ: Օ՛հ, գող պիտի ըլլամ ես ալ: Իմ հարստութիւնս կ'ուզեմ ունենալ:

Կը զառանցէր: Առաջին անգամ ըլլալով իր ագահութիւնը ի յայտ կը բերէր: Միշէլ իր նպատակակէտը ունէր հիմա, կողոպուտէն իր բաժինը կ'ուզէր ունենալ, եւ զարմանալի բան, առիթը շուտով ներկայացաւ: Առիթ մը, սակայն ուր Ահմէտ պիտի սպաննէր զայն:

Թարգմ. Գ. Թ. (Շար.)

Պատերազմէն առաջուան բոլոր պարտականներուն մէջ, Թուրքերը միակը եղան, որ խղճմտօրէն յարգեցին իրենց յանձնառութիւնները եւ թէ իրենց տնտեսութիւնն ու ներքին քաղաքականութիւնը ամէնէն հաստատունն է։ Այս պարագան կոչուած է արտասահմանի մէջ բարձրացնելու Թուրքիոյ վարկը եւ ի հարկին դիւրացնելու լաւպայմաններով փոխառութեան մը կնքումը։ Սակայն առայժմ այս մասին ծրագիր չկայ եւ Թուրք հանրապետութիւնը կը մտածէ իր սեփական միջոցներով հիմնել նոր դրամատունը, որուն գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ կայունացնել դրամը, որ արդէն իրականին մէջ կայունացած է, եւ զարկ տալ երկրի առեւտուրին։

Հակառակ անոր որ շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամը բաւարար չէ պէտքին, ծրագիր չկայ նոր թղթադրամ տպելու։

Եգիպտական նոր դահլիճը

Մոհամմէտ Մահմուտ փաշա յաջողեցաւ կազմել դահլիճը, հետեւեալ կերպով.— վարչապետ և Ներքին Նախարար՝ Մ. Մահմուտ փաշա, դատական՝ Ահմէտ Քաշապա փաշա, փոխադրութեանց՝ Ապտէլ Համիտ Սոլիման փաշա, պատերազմական եւ ծովային՝ Կաֆար Վալի փաշա, երկրագործական՝ Նաքլա էլ Մոթէյ փաշա, հանրօգուտ շինութեանց՝ Իպրահիմ Ֆահմի պէյ, կրթական՝ Լութֆի էլ Սայիտ պէյ, արտաքին՝ Հաֆէզ Ալի պէյ, կրօնից՝ Հասան Սապրի պէյ։

Նախարարներէն երեքը ազատական են, երկուքը իթթիհատական, երկուքը հերձուածող ազգայնական եւ երկուքը անկախ։ Ազգայնականները (Վաֆտ) մերժեցին մասնակցիլ դահլիճին։ Ասոնք ժողով գումարելով, որոշեցին հրատարակել յայտարարութիւն մը, բողոքելու համար Ֆուատ Թագաւորի արարքին դէմ, որով լուծեց Նահաս փաշայի դահլիճը այնպիսի ատեն մը, երբ անիկա խորհրդարանի մեծամասնութեան վստահութիւնը կը վայելէր։

Կը կարծուի թէ նոր դահլիճը խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւն չպիտի ունենայ եւ հարկ պիտի ըլլայ Երեսփ. ժողովը լուծելով նոր ընտրութիւններ կատարել։

Լեհ դահլիճին տագնապը

Լեհաստանի վարչապետ մարաջախտ Փիլսուցքի հրաժարեցաւ եւ իրեն յաջորդեց փոխ-վարչապետ Պարթէլ։ Մարաջախտը նոր դահլիճին մէջ պատերազմական նախարար է ու կը պահէ պատերազմական խորհուրդի նախագահի եւ լեհական ուժերու ընդհանուր քննիչի պաշտօնները։ Դահլիճին մէջ ուրիշ երկու փոփոխութիւններ ալ մտցուեցան։ Փոխուեցան կրթական եւ հաղորդակցութեանց նախարարները։ Ասկէ դուրս դիկտատորական վարչաձեւը կը շարունակուի։

Ընդհարում մը Պալքաններուն մէջ

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը Սոֆիայէն կը հաղորդէ որ Եուկոսլաւիայէն եկած հրոսախումբ մը արշաւեց պուլկարական հողը Փէթրիչի շրջանին մէջ, Տոպրալաք գիւղին մօտ։ Տեղի ունեցաւ ընդհարում մը, որու ընթացքին հրոսախումբը բազմաթիւ ռումբեր նետեց։ Գիւղացի մը վիրաւորուեցաւ։

Դեռ ո՛չ մէկ լուր Ամունտսենէն

Ազատարար ձեռնարկները կը բազմապատկուին «Իտալիա»յի աղէտեալներէն զատ Ամունտսէնն ու կիլպօն գտնելու համար։ Մինչեւ հիմա զօր Նոպիլէէն զատ ոչ ոք ազատուած է։ Ամերիկացի միլիառատէր օրիորդ մը՝ Միս Լուիզ Պոյտ, որ «Հօպպի» նաւը վարձած էր արջ որսալու համար սառուցեալ ովկիանոսին մէջ, այժմ այդ նաւը կը տրամադրէ Ամունտսէնը եւ ընկերները փնտռելու գործին. բոլոր ծախքերը պիտի հոգայ ինքը։ Միս Պոյտ այս մասին հեռագրեց Նորվեկիոյ թագաւորին եւ Նորվեկիոյ դահլիճին։

Խորհրդային «Մալիգին» սառնաբեկ նաւը ճամբայ պիտի հանէ օդանաւ մը՝ Նոպիլէի ընկերները ազատելու եւ Ամունտսէնի հետ անթելով հաղորդակցութեան մէջ մտնել փորձելու համար։

Օսլոյի թերթերը հանգանակութիւն բացած են 60—80,000 քուրոն հաւաքելու համար, որպէս զի կարելի ըլլայ ճամբայ հանել «Վէսլէքէրի» շոգենաւը դէպի Արջի կղզին։ Շոգենաւին մէջ պիտի ըլլան հազարապետ Քրան, եւ Ամունտսէնի եղբօրորդին տեղակալ Ամունտսէն։

⁂ Աթէնքէն կը հաղորդեն որ Միտոլոնկիի հիւսիսը գիւղի մը մէջ գտնուած է աղաւնի մը, որ կը կրէր քաուչուէ օղակ մը եւ արծաթ պնակիտ մը «Իտալիա, 27-37,153» արձանագրութեամբ։ Կը կարծուի [illegible] յս աղաւնին Հռոմ ղրկուած էր «Իտալիա» օդապարիկին կողմէ եւ ճամբան մոլորած։

Նոր Լանտրիւ մը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի օր Մարսիլիա Վիլլա Էկլանթինի մէջ գտնուեցաւ դիակը տանտիրուհի Օր. Էլիզ Ֆոսէի, խեղդուած պողպատեայ թելով մը։ Կ'ըսուէր թէ Ժէրոմ Փրաթ անուն մէկը, որ ծանօթ էր Քամիյլ կայեար կեղծանունով, գնած էր այդ տունը եւ տեսնելով որ օրիորդը առանձին կ'ապրի, պահած էր զայն տան մէջ, ուրմիասին կ'ուտէին ու կը խմէին։ Կասկածչկար որ օրիորդին սպանիչն էր յիշեալ Փրաթը, որ անհետացած էր իր ոճիրէն ի վեր։

Քննութիւններ կատարուեցան նաեւ «Վիլլա Ժընըվիէվ»ի մէջ, զոր Փրաթ վարձած էր 1927 Մարտէն ի վեր, երբ Թունուզէն վերադարձաւ։ Հոն ոստիկանները գտան կնոջ մը մարմինն ու թեւը, ուրիշ կնոջ մը դիակը՝ թաղուած հաւնոցին տակ, որ դեռ նոր կրաղիւսով ծեփուած էր։ Ուրեմն ցարդ հաստատուեցաւ թէ Փրաթ երեք կիներ սպաննած է։ Կասկած կայ ուրիշ երկու կիներու մասին։

Փրաթ, որ դեռ չէ բռնուած, ծնած է 1867ին. 1893ին մեկնած էր իր ծննդավայր Սօրայէն եւ վերադարձած էր անցած տարի միայն։

ՀՐԴԵՀԻ ՍԿԶԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՌԸՆՈՅԻ ՄԷՋ

Ռընոյի գործարանին մէջ, Պիյեանքուր, հրդեհի սկզբնաւորութիւն մը տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 1.30ին։ Փարիզէն եւ Պուլոնեէն հրշէջներ փութացին, սակայն գործարանի հրշէջները արդէն յաջողած էին մարել կրակը։ Անձի կորուստ չկայ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿՆՑԻՆ ԲԱՆԽՕՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Place Comète պիւռօ Թապայի սրահը
Կը խօսի՝ Ընկեր՝ Ա. ԱՔՕԵԱՆ
Մ Ո Ւ Տ Ք Ը   Ա Զ Ա Տ   Է

ԵՐԵԿՈՅԹ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՕՆԷՍԻ ՄԷՋ

վաղը գիշեր, ժամը 7ին, կայարանին դիմացը, Սալ կալմանի մէջ
Կը խօսի՝ Ընկեր Թ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ
Թէյասեղան, զաւեշտ եւ գեղարուեստական բաժին
Մ Ո Ւ Տ Ք   3   Ֆ Ր Ա Ն Ք

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

վաղը իրիկուն, ժամը 9ին, 26 Rue Carnot
(Սէն Լազար-Շավիլ կայարանին մօտ, անկիւնի սրճարանը)
Կը խօսին՝ Ընկերներ ԱՆԴՐԷ ՏԷՐ-ՕՀԱՆԵԱՆ եւ ԱՇՈՏ
Մ Ո Ւ Տ Ք Ը   Ա Զ Ա Տ   Է

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոնպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին,

Պէլվիլի կոմիտէի ժողովը վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը։

Քանի կայծակ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը (Րիւ Տիւկէքլէն)։

Փօն տ'Օպնայի Կորիւն խումբի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին։ Նիւթ՝ Նախկին եւ ներկայ Հայաստանը։

ԱՅՑ ԹԷՈԴԻԿԻ

Այս Կիրակի, ողբացեալ Թէոդիկի քառասունքն ըլլալով, դէպի իր գերեզմանը այց մը պիտի կատարուի։ Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները։ Ժամադրավայր՝ մէթրօ Ժոռէս, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—2.30։

կարգադիր մարմին

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղի երկրորդ ժողովը՝ վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, 139 Rue Etienne Doletի հայկական սրճարանը։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը, այս կիրակի։ Կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի ընկերները իրենց պարագաներով։ Միասին բերել ուտելիք. խմիչքը ապահովուած է տեղւոյն վրայ։ Ժամադրավայր առաւօտեան ժամը 7ին Պուլվառ կարիպալտի, 15 16 Թիւ հանրակառքերու մեկնած տեղը։ Իջնել Սէն Մարսէլէն կայարան մը առաջ Լա Վալպառել վայրը, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն։

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊԻ ՏՕՆԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Թարգմանչաց Վարդապետաց Ս. Սահակայ եւ Մեսրոպայ Տօնին առթիւ, կրօնական հանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Եկեղեցւոյս մէջ։

Յետ աւարտման արարողութեանց օրուան տօնի առթիւ հրաւիրուած են խօսելու Պ. Պ. Ս. Տէր Մ. Գրիգորեան, Փրոֆ. Կ. Թումաեան։

Մերուժան Քհնյ. Խօսրով

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Էվանթիա Տավուտեան կը փնտռէ իր զաւակը Պիլէճիկցի Գրիգոր Դաւիթեան (Տավուտեան) որուն հասցէն էր՝ K. Davidian, Chez Mr. Bousillian, Pont d'Aubenas, Ardèche. Մէկուկէս տարիէ ի վեր տեղեկութիւն չկայ իր մասին։ Գրել՝ իր մօր Mme Evantia Davoudianի, Séminaire Catholique Zeitinlik, Salonique, Grèce, կամ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը.

Մարաշի Հայրենակց. միութեան հանգանակութիւնը.—

Ս. Հայթաեան, Գ. Ալեքսանեան, Ս. Գալուստեան, Յ. Ալճեան, Յ. Գույումճեան, Անտոն Ներկիզեան 10ական, Յ. Քէյիշեան 15, Օր. Մ. Ալճեան 2, Տիկ. Մարի Գալուստեան, Մ. Ալճեան, Յ. Ալճեան, Ա. Հալաճեան, Տիկ. Մ. Քէյիշեան, Օր. Է. Անտոնեան, Գ. Մալճեան, Ա. Ներկիզեան, Տիկ. Մ. Ինճէեան, Ա. Էյվազեան, Ս. Թորոսեան, Յ. Պտիկեան, Ն. Զագմագեան, Գ. Աբգարեան, Մ. Գօճօղլանեան, Փ. Հալաճեան 5ական, Յ. Տօստօղլուեան 7.50, Ա. Պօլատեան, Ս. Զէյթունցեան 3ական։ Գումար 170.50 ֆրանք։

Մալաթիոյ Կրթասիրաց միութեան հանգանակութիւնը.—

Խ. Որբերեան, Պ. Գարաօղլանեան, Գ. Ոսկերիչեան, Ս. Մինասեան, Գ. Հաւկուտուկեան, Յ. Թայեան 20ական, Կ. Մարգարեան 25, Խ. Ղազարեան, Գ. Նալպանտեան, Պ. Տոստավեան, Ա. Հացագործեան, Տիկ. Ե. Տօնոյեան, Խ. Ոսկերիչեան, Մ. Թանտրճեան, Գ. Գալուստեան, Գ. Կոստիքեան 10ական, Յ. Սուքիասեան 7, Ա. Սուքիասեան, Ս. Դաւիթեան, Մ. Զիֆթ Տոտոգեան, Յ. Մօթիեան, Ք. Պաճագսըզեան, Ա. Կըրտըկուշեան, Տ. Տօնօեան, Գ. Ագըլեան, Ս. Թիւթիւնճեան 5ական։ Գումար 287 ֆրանք։

(Շարունակելի)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿԱՎՌՈՇ ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԿԸ ԽԱՂԱՅ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵ

Տ Ի Ի Ր Ա Ն   Տ Ի Ի Ր Ա Ն

Կ Ա Մ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱ՞Ռ ԹԷ ՓԱՍՏԱԲԱՆ

Ե Ւ   Կ Ի Ր Ա Կ Ի   Ց Ե Ր Ե Կ

Ա Ն Ո Ւ Շ Ա Հ Ո Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ԵՐԿՈՒ ԽԻՍՏ ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԶԱՒԵՇՏՆԵՐ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1928
30 JUIN 1928

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 687 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՐՏԱՃԱՆԱՉՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Պուլկարիոյ շարժի զոհերուն համար հանգանակութեան …նարկած ատեն, ամէնէն լաւատեսներն ալ քսան հազար կը …ատեսէին, կամ այդքանը բաւարար կը համարէին, իբրեւ …այրական աջակցութիւն գաղութէ մը ուրիշ գաղութի մը։

Այսօր արդէն հանգանակութեան գումարը անցած է …թանասուն հազար ֆրանքը, առանց հաշուելու գալիքները …մատանին։

Ինչպէ՞ս չխանդաղատիլ պարտաճանաչութեան այս հասուն …արդիւնաւէտ օրինակին առջեւ։

Կրնանք ըսել թէ Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու մէջ, …ուց տարր մը որ զլանար իր մասնակցութիւնը։ Ցանկին …ասնակցողներու այլազանութիւնն իսկ ամբողջ պատմութիւն …ն է։

Անշուշտ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը աշխատաւորներ …, արիւն - քրտինքի մէջ եփած, օր աւուր վաստկող հայրենա… …ցներ, որոնք շարժեցան առաջին ազդանշանէն, առանց սպա… …ու լեղապատառ ճիչերու։ Երկու խօսք, թղթակցութիւն մը, …րի օրինակ մը, — եւ այստեղ, Փարիզի կեդրոնէն և արուար… …ներէն մինչեւ գաւառի յետին ագարակը երիտասարդներ եւ …ւորներ քով - քովի եկան, իրենց եղբայրական բաժինը փու… …ցնելու։

Ու կաթիլ - կաթիլ, օրը - օրին ունեցան գումարները, որոնց …անշանները անգամ կլոր չեն, — 17,777.30, — 31,165.15, …39.384.45 կամ 60,002.75 — ինչ որ նոյնքան պերճախօս …նակ մըն է, մասնակցողներու տեսակին, բազմութեան եւ «իր …ւածը տալու» իրողութեան։

Ցանկին մէջ երեւցան անուններ ալ, որոնք ընդհանրապէս …իշ խողովակներով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը։ …առոյ, իրարու ետեւէ, բարի նախանձով մը, շարուեցան ա… …ւնները զանազան Միութեանց, Հայրենակցականներէն, Եւրո… …ական կարմիր Խաչէն մինչեւ Պերլինի և Լոնտոնի Տիկնանց Միու… …թիւնները։ Չենք մոռնար հեռաւոր Պարսկաստանը, ուրկէ կա… …ւոր գումար մը եկաւ հեռագրով, ու նաեւ քանի մը միու… …թիւններ, որոնք ուղղակի ղրկեցին իրենց բաժինը, միշտ «Յա… …ռաջ»ի կոչին վրայ։

Շնորհակալութիւն բոլորին։

Միայն Ֆիլիպէի «Ջրի Սեղանատան» հարիւր մանուկնե… …ն մանկական ժպիտը՝ հազար ոսկետառ կոնդակ եւ օրհնու… …թիւն կ'արժէ իրենց համար։ Դեռ չենք յիշեր տասն անգամ տա… …տեսակ փոթորիկներէ անցած, եւ նոր բոյներէ ընդոստ փո… …ց թափած քոյրերու եւ եղբայրներու սփոփանքը։

×

Այս առթիւ գրոյց մը՝ մեր ընթերցողներուն և հանգանակու… …թեան մասնակցող հայրենակիցներուն հետ։

Երկու օր առաջ նամակ մը ստացանք Խասքովոյէն, Յունիս …3 թուակիր։ 1922ի փախստականներէն կազմուած գաղութ …ըն է այս քաղաքը, Ֆիլիպէէն չորս ժամ հեռու, 1200 - 1500 …նակչութեամբ։ Մեծ մասով՝ աշխատաւորներ։

Զափազանց խանդավառուած «Յառաջ»ի հանգանակութե… …ն, նամակագիրը մեր ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ …պարագան.

. . . «եթէ 1928—1929 տարեշրջանին չկարողանանք ունենալ …մանկապարտէզ մը նոր սերունդին համար, շատ աղետալի հետե… …անք պիտի ունենայ, որ գաղութին վրայ աւելի պիտի ճնշէ քան …երկրաշարժի աղէտը։

Թուեմ պատճառները. —

Ա.— Դպրոցի շէնքը անբաւարար է 5էն 6 տարեկան տղաքներու …մար։

Բ.— Մանկապարտէզի չգոյութեան երեսէն 100է աւելի երկսեռ …մուկներ փողոցները կը թափառին։

Գ.— Հոս գործաւորի քաղաք մըն է եւ աւելի կիներու գործ կայ, …ով մայրեր ստիպուած են իրենց զաւակները յանձնել դրացուհի… …րու, Թուրքի, Պուլկարի եւ Հրեայի, ինչ որ ստաբացման կ'ա… …ջնորդէ զանոնք։

Դ.— Արդէն գաղթական Հայերը մեծամասնութեամբ թրքախօս …ալով, ընտանեկան դաստիարակութիւնը շատ թերի է։

Ե.— Ծնողներ կան որոնք իրենց զաւակները տեղական եւ հրէա… …ն մանկապարտէզները կը ղրկեն եւ այդ խեղճ մանուկները …ակաւին Ա. Բ. Գ. չսորված, եբրայեցերէն եւ պուլկարերէն կը սոր… …ին, եւայլն։

Եզրակացութիւնը.

— «Մանկապարտէզի շինութեան համար պէտք ունինք 30,000 …վայի, ֆրանսական դրամով՝ *վեց հազար* ֆրանք, ինչ որ աննշան …ումար մըն է։ «Յառաջ»ը իր հանգանակութեամբ մեծ բարիք եւ …ինութիւն եղաւ երկրաշարժի աղէտեալներուն։ Ո՛րքան աւելի մեծ …արիք մը պիտի ըլլար, եթէ այդ գումարէն որոշ բաժին մը յատ… …ցնէր Խասքովոյի մանկապարտէզի շինութեան։ Այդպիսով փըր… …ուած պիտի ըլլային պզտիկ աղէտեալները, որոնց թիւը հարիւրը …անցնի :»

Այս տողերը գրի առինք ոչ միայն ստիպողական պահանջ …ը ներկայացնելու, այլ եւ ամէն ինչ մեր ընթերցողներուն գի… …ութեամբ կարգադրելու համար։

Արդ, մենք համաձայն ենք որ, Ֆիլիպէի Աղէտեալներու …անձնախումբին նախագահը տրամադրէ հարկ եղած գումարը, …ըն իսկ ամբողջը, եւ Խասքովոն ունենայ իր մանկապարտէզը, …որհիւ «Յառաջ»ի հանգանակութեան։

Այս իմաստով ալ պիտի գրենք Երուանդ եպս.ի, եւ կը …աւատանք թէ կրկնապէս ուրախ պիտի ըլլան հանգանակու… …թեան մասնակցողները։

Ուրիշ խնդիր, եթէ սրտցաւ հայրենակից մը մէկ ձեռքով …մադրէ այդ վեց հազարը, ինչպէս նոյնը կը սպասուի Ֆի… …պէի դպրոցին նորոգութեան համար, թէեւ այս վերջինը տե… …ցի հարուստները իրենք պարտաւոր են կատարել և կրնա՛ն։

Շ.

ՁՄՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

49րդ Ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնի Հայ Տիկնանց Միութեան հանգանակութիւնը (Օր. Ս. Կիւմիւշճեանի միջոցաւ), 80 ստեռլին) Westminster Bankի № 25—22710 չէքով՝ ֆրանք	9917.60
Ն. Գալուստեան, *Սէթիֆ (Ալժերիա)*	60.—
Կարապետ Պագըճեան *Ժուանվիլ*	20.—
գումար	9,997.60
48րդ ցանկին գումարը	60,812.75
ընդհ. գումար	70,810.35

×

. . . Խմբագիր,

ԼՈՆՏՈՆ, 28 Յունիս. — Լոնտոնահայ Տիկնանց Միութիւնս կուգայ իր լուման բերել Ֆիլիպէի աղէտեալ հայրենակիցներուն, 80 ստ., արդիւնք նուիրահաւաքութեան մը, բացի մասնաւորներու կողմէ եղած առաքումներէ։ Այս առթիւ հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ, յանուն աղէտեալներու, ազնուասիրտ նուիրատուներուն։

Մօտերս ճամբայ պիտի հանուին նաեւ քանի մը հակ հանդերձեղէն։ Ի դիմաց Լ. Հ. Տ. Մ.
Ս. Կիւմիւշճեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ԽՕՍԵԼԷ ԱՌԱՋ

«Հաւատք եւ իտէալ» խորագրով խմբագրականներու շարքի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (21 Յունիս).

— «Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի անունով խօսելու համար կուսակցութիւն մը պէտք է ծնած ըլլայ ժողովուրդի ծոցէն եւ ապրած անոր հետ, տեղեակ անոր վիճակներուն ու երկրի պայմաններուն։

Ռամկավար կուսակցութիւնը այս պայմաններէն ոչ մէկը կը լրացնէ, սակայն եւ այնպէս, կը յաւակնի իր խօսքը ըսել, յաճախ զայն պարտադրելու փորձեր ընել, հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի քաղաքական ցանկութիւններու մասին։

Ծնունդով անհարազատ կուսակցութեան խօսքն ալ անհարազատ կ'ըլլայ եւ անլսելի կը մնայ ժողովուրդէն։

Ռամկավար կուսակցութիւնը, կրկնենք զարձեալ, հայ բուրժուազիի կուսակցութիւնն է մեր մէջ, Չօջերու շահերու պաշտպանը ու արտայայտիչը անոնց մտայնութեան։ Անոր գոյութիւնը պայմանաւորուած է գաղութահայ Չօջերու գոյութեան հետ։ Որքան ապրին Չօջերը, այնքան պիտի ապրի նիհարապէս ու բաբոյապէս ռամկավար կուսակցութիւնը։ Մէկն ու միւսը իրարու ամուր փարած են, իրարու քղանցքին կառչած։

Հայաստանի մէջ ռամկավար կուսակցութիւն չկայ, որովհետեւ հայ բուրժուազի չկայ։ Եթէ մտայնութիւն եւ հոգեբանութիւն չկայ, աւելորդ է արտայայտիչ ու պաշտպան ունենալը։ Ուրեմն, թէ իբրեւ կուսակցութիւն եւ թէ իբրեւ գաղափարաբանութիւն, ռամկավար կուսակցութիւնը հայ ժողովուրդին օգտակար, անոր շահերուն ծառայող, անոր քաղաքական ու տնտեսական վերածնունդեան սատարող ուժ մը չի կրնար ըլլալ։ Եթէ ուզէ ծառայել հայ աշխատաւորութեան կամ մանր արհեստաւորութեան, որ հայ ժողովուրդի իննսուն տոկոսը կը կազմեն, պիտի դէմ զգացած ըլլայ զինք սնուցանող տարրին շահերուն, հայ բուրժուազիին նպատակներուն։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԵԼԼԷՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ՎԱՐՉԱՊԵՏ (?)

Աթէնքէն կը հեռագրեն. —

Յունիս 27էն 28ի գիշերը բոլորովին անակնկալ կերպով ծագեցաւ նախարարական տագնապ մը, որուն պատճառն է Վէնիզէլոս։ Հանրապետութեան Նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս, որ իր ամարանոցը կը գտնուէր, կէս գիշերէն յետոյ Թօրփիլանաւով մը Աթէնք վերադառնալով, Հինգշաբթի կէս օրին ընդունեց ելմտական նախարար Քաֆանտարիսի, ու միեւնոյն ժամանակ ամբողջ դահլիճին հրաժարականը։

Կը թուի թէ նոր դահլիճը պիտի կազմէ Վէնիզէլոս, Խորհրդարանը պիտի լուծուի եւ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին՝ ընտրական մեծամասնական հիման վրայ։ Այս մասին համաձայնութիւնը կատարեալ է Վէնիզէլոսի եւ Հանրապետութեան Նախագահին միջեւ։ Կառավարութիւնը հրաժարեցաւ, որովհետեւ Վէնիզէլոս պաշտօնապէս անվստահութիւն յայտնեց անոր հանդէպ՝ այն վէճին առթիւ որ կայ Ազգ. Պանքային եւ շրջաբերութեան նոր դրամատան միջեւ՝ այս վերջինին հրապարակ հանելիք բաժնեթուղթերուն մասին։

Յունիս 27ին Վէնիզէլոս հրատարակեց յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ պետական գանձը ծանր վնասի կ'ենթարկուի՝ «Յունաստանի Դրամատան» հիմնարկութեան առթիւ պետութեան եւ Ազգային Պանքային միջեւ եղած կարգադրութեանց երեսէն։

Միեւնոյն ժամանակ Վէնիզէլոս նամակ մը ղրկեց ելմտական նախարար Քաֆանտարիսի՝ անոր ուշադրութիւնը հրաւիրելով Ազգային Պանքային բռնած դիրքին վրայ եւ մանրամասն պարզելով ծրագիր մը, որով առանց վնասելու Պանքայի շահերուն, կարելի պիտի ըլլայ խուսափիլ Գանձին կողմէ 1,200,000,000 տրախմիի (3,200,000 ստերլին) վճարումէն, իբրեւ հատուցում անոր ոսկիի պահեստին Յունաստանի Դրամատունը փոխադրուելուն։

Քրիստոնեաներու աւանդները կը տրուին.

Հալէպի «Տօղրու - Եօլ»ը (16 Յունիս) մասնաւոր եւ արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ՝ «Թուրք կառավարութիւնը արտօնած է որ ժամանակին Թուրքիոյ դրամատուններուն, ապահովագրական ընկերութեանց եւ կամ ուրիշ սեղանաւորական հաստատութեանց մօտ աւանդ ձգուած դրամներն ու այլ առարկաները վերադարձուին։ Մայր հայրենիքէն գաղթած բազմաթիւ քրիստոնեաներ այս հրամանէն օգտուելով իրենց պահանջները ստացած են (.°)։»

Թուրք ընդդիմադիր թերթը կ'աւելցնէ.

«Կառավարութիւնը, որ 7 - 8 տարիէ ի վեր թոյլ չէր տար այդ դրամներուն վերադարձուիլը, այսօր այդ արգելքը վերցուցած ըլլալով, ամէն մարդ իր իրաւունքին տիրացած է։ Ահա՛ այս պարագան ալ ցոյց կուտայ թէ Թուրքիոյ մէջ սկսած են կարգ մը քայլեր առնել դէպի իրաւունքն ու արդարութիւնը(°)։»

Թուրքերը կը ընդհարուին Սուրիոյ մէջ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (20 Յունիս). —

Ամսոյս սկիզբը Թրքական սահմանէն Սուրիոյ հողը կ'անցնի կազմակերպուած թրքական չէթա մը, որ յարձակելով Րաս-իւլ-Այն հաստատուած քիւրտ Իպրահիմ փաշա Զատէ Մահմուտ եւ Խալիլ պէյերու հօտերուն վրայ, 1000 ոչխար կը յափշտակէ եւ կ'անցնի սահմանէն։ Ոչխարներուն տէրերը ֆրանսական իշխանութեան միջոցով դիմում կը կատարեն սահմանային իշխանութեան՝ ոչխարները իրենց վերադարձնելու համար. դիմումը ոչ մէկ հետեւանք կուտայ. ասոր վրայ ամսոյս 10—11ին Իպրահիմ փաշա Զատէները փոխ-յարձակում կը կատարեն թրքական հողէն ներս եւ յափշտակուած ոչխարները վերադարձնելէ զատ, թրքական պահակախումբ մը ամբողջութեամբ կ'ոչնչացնեն, որոնք փորձեր էին արգիլել անոնց վերադարձը։

Նոր երկրաշարժ Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն. —

Զորեքշաբթի օր մասնաւոր սաստկութեամբ մը կրկնուեցան երկրաշարժի ցնցումները, որ երկու ամիսէ ի վեր պարբերաբար կը զգացուին Պուլկարիոյ աղէտեալ շրջաններուն մէջ։ Ժողովուրդը կրկին խուճապի մատնուած է։

.˙. Երկրաշարժի նոր ցնցումներ զգացուած են նաեւ Անատոլուի զանազան մասերուն մէջ։

ՍՈՎԻ ՎԱԽ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Հալէպի «Տօղրու - Եօլ»ի Ուրֆայի թղթակիցը կը գրէ թէ այս տարի Տիգրանակերտի և շրջականներուն մէջ արմտիք գրեթէ չկայ։ Մեծ տագնապ կը տիրէ։ Կառավարութիւնը բացարձակապէս արգիլած է Ուրֆայի շրջանի ցորեններուն արտածումը եւ այս տարուան բերքը կը ղրկէ դէպի Տիգրանակերտի շրջանը։ Սակայն Ուրֆայի հունձքը բաւարար չէ Տիգրանակերտի տագնապը փարատելու։ Այժմ Ուրֆայի կողմերը արմտիքի գիները շատ բարձրացած են։ Մէկ կողմէ անգործութիւնը, միւս կողմէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈ՛ՐՈՒԹԻՒՆ

Բառը շատ հին է, գրեթէ մարդ. արարածին տարեկից։ Բայց անոր իմաստը լուծողը դեռ չէ ծնած։ Ու մանաւանդ երբ ան կ'իյնայ գրչին տակ հայ գրողի մը, որուն պեխն ու մօրուքը նոր սկսած են բուսնիլ, կը դառնայ սփինքսային առեղծուած։

Որ եւ է Թերթի մէջ՝ տրամադրելի սիւնակ մը գտնողը՝ պարտք կը սեպէ նախ անոր անունը արձանագրել, յետոյ հայհոյել հիներուն ու հնութեան։

Կը նայիս հեղինակին ձեռագրին։ Տառասխալները իրար կը հալածեն։ Հին ուղղագրութենէն լուր չունի, ու գոնէ հայաստանեան նոր ուղղագրութիւնով գրելու յաւակնութիւնն ալ չի կրնար արժեցնել։ Կ'անցնիս։ Բառերու տարափին տակ, յայտնութիւն մը կը փնտռես, ու տող առ տող՝ կը ճանչնաս անոնք որ տգէտ, արտադրեր ու անցեր են, — արժանաւոր հեղինակները այն հնութեան՝ զոր կը ջանան քանդել։ Կը ջանաս արդարացնել. մերն են վերջապէս։ Բանագողութիւնը յանցանք չէ. ճոխ ու փարթամ ժառանգութեան մը արդար շահագործումն ու վայելումն է, մարդկութեան ու կեանքին օրէնքն է . . . ։

Ու կը խօսիս անոնց հետ, եւ եթէ կամք ունիս, հազիւ կը յաջողիս ապշութիւնդ զսպել, անոնց երփներանգ... տգիտութեան առջեւ։ Ու փափաքը կ'ունենաս շան քարոզ մը կարդալու անոնց գլխուն, գիտնալով մէկտեղ որ չեն առներ։

— Բարեկա՛մ, «արեւուն տակ նոր բան չկայ». — Ահա՛ միակ խօսքը, որ առանց բանագողութեան, բանագողներու հայրը՝ Սողոմոն իմաստուն ըսեր է, իր անձին իսկ փորձով։ Բայց բոլոր հիներէն՝ որքա՛ն նոր բաներ ունինք սորվելիք։ Հնարիչը՝ նախ զանոնք կը ջանայ մարսել, յետոյ զանոնք սրբագրելու, տալու համար բան մը որ նորութեան նմանի։ Որովհետեւ գիտէ թէ՝ նորը հինին մէջ է ծածկուած, ու բռնի փնտռտուքներու արդիւնքը յաճախ վիժուք է։ Ճանչցէք նախ հինը ուրեմն. եւ երբ համոզուիք թէ նորը կը խուսափի ձեր յաւակնութիւններէն, մի՛ վհատիք, ջանացէք նորէն տալ, գոնէ բան մը տալ, հոգ չէ թէ հինին նմանի։

ԱՐՍԷՆ

ՓՈԽԱՆՈՐԴՈՎ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնաբնակ Թուրք մը փափաքած էր ամուսնանալ Պոլիս գտնուող Թրքուհիի մը հետ, եւ որովհետեւ մարդը չէր կրնար Լոնտոնէն հեռանալ, իր կողմէ փոխանորդ մը նշանակած էր՝ Պոլսոյ քաղաքապետարանին մէջ ամուսնութիւնը կնքելու համար։ Քաղաքապետութիւնը Թուրքիոյ համար նորօրինակ այս առաջարկին առջեւ շուարած, չէ կրցած որոշում մը տալ եւ դիմած է Էնկիւրի՝ դատական գործավարութեան՝ լուսաբանուելու համար։

Գործավարը նկատի առնելով անշուշտ այսպիսի ամուսնութենէ մը ծագելիք զանազան անպատեհութիւնները, շրջաբերականով մը կը հաղորդէ բոլոր քաղաքապետութեանց թէ փոխանորդով ամուսնութիւն կնքել կարելի չէ, եւ թէ ըստ Թրքական նոր օրինագիրքին, պսակի ատեն հարս ու փեսայ անձամբ պէտք է ներկայ գտնուին։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

IX

Մինչեւ Բերլինի վեհաժողովը (1878), որից ծնունդ առաւ տաճկահայ դատը՝ իբրեւ կազմակերպուած պայքարի գործ՝ Հայերը հայկական վիլայէթներում եթէ ոչ բացարձակ, գէթ համեմատական մեծամասնութիւն էին կազմում։ Սակայն վիճակագրական թւեր չկան, ի հարկէ, բայց հայկական եւ օտար աղբիւրներից ստացուած բազմաթիւ տեղեկութիւնները միաբերան այս են վկայում։

Այս մեծամասնութիւնը ոչնչացնելու համար, սուլթան Համիտը դիմեց երկու միջոցի. նախ հայկական նահանգներն ընդարձակեց քրդական եւ թիւրքական շրջաններով, որի շնորհիւ Հայերի եւ ոչ-Հայերի թւական համեմատութիւնը շատ վայրերում խախտուեց եւ ապա, գործիք դարձնելով քրդերի և թիւրքերի տգիտութիւնը, կրօնական մոլեռանդութիւնը եւ ընչաքաղցութիւնը՝ սկսեց սիստեմատիկ հալածանքներով— ծանր տուրքեր, իրաւազրկութիւն, թալան, հրկիզում, առեւանգում, սպանութիւն— Հայերին տնտեսապէս քայքայել, պանդխտութեան դրդել եւ ընդհանրապէս փճացնել։

Յետագային, պատրւակ դարձնելով այս բարբարոսական քաղաքականութեամբ պայմանաւորուած յեղափոխական շարժումները՝ Աբդիւլ Համիդը, որ բուլղարական յայտնի ջարդերից յետոյ Կարմիր Սուլթան մականունով էր յորջորջւում, դիմեց բացայայտ զանգւածային կոտորածների՝ հայութիւնը Տաճկահայաստանից արմատախիլ անելու համար (1895 - 96 1902 1904 եւայլն)։

Նման արհաւիրքների մատնուած մի ժողովուրդ, լինի նա մեծամասնութիւն թէ փոքրամասնութիւն, իր երկրում, իրաւունք ունի և՛ անկախութիւն պահանջելու և՛ ամէն ինչ անելու։ Բայց տաճկահայ ժողովուրդը, այս դաժան պայմաններում անգամ անկախութեան ծրագիրներ չէր սնուցանում։ Նա պահանջում էր վարչական եւ դատարանական շատ համեստ, այսօրւայ ըմբռնումների տեսակէտից ուղղակի տարրական բարենորոգումներ, որոնք անհրաժեշտ էին իր կեանքի պաշտպանութեան, ստացւածքի ապահովութեան եւ ազգային գոյութեան համար։

1908ի օսմանեան յեղափոխութիւնը պահ մը բնականոն կեանքի հնարաւորութիւններ ստեղծելով՝ այս համեստ բարենորոգումների պահանջն էլ վերացրեց։ Հայ ժողովուրդը մի մարդու պէս փարեց ընդհանուր պետութեան բարեկարգման գործին՝ նրա մէջ գտնելով թէ՛ իր եւ թէ թիւրքահպատակ բոլոր ժողովուրդների փրկութիւնը։

Սակայն երիտասարդ թուրքերը, իրենց ազգայնամոլ քաղաքականութեամբ եւ դրանով պայմանաւորուած հակահայ հալածանքներով, նորից մղեցին տաճկահայ ժողովուրդը դէպի առանձնակի, «հայկական» բարենորոգումների ուղին։ Այս դէպքում եւ վերջինս բնա՛ւ չէր մտածում ո՛չ ազգայնօրէն ինքնորոշւելով օսմանեան պետութիւնից անջատւելու եւ ո՛չ էլ հարեւան ժողովուրդներէն, լինէին նրանք մեծամասնութիւն թէ փոքրամասնութիւն, իր գերիշխանութեանը ենթարկելու մասին։ Նա ցանկանում էր միայն, ընդհանուր օսմանեան պետութեան շրջանակում մնալով հանդերձ, իր հայրենի երկրում ստեղծել այնպիսի կարգեր, որոնց մէջ թէ՛ ինքը եւ թէ՛ հարեւան ժողովուրդները ազատօրէն ապրել եւ բարգաւաճել կարողանային։

Ինչպէս տեսնում էք, մինչեւ այստեղ ո՛չ ազգային ինքնորոշման խնդիր կայ, որպէսզի կարելի լինի մեծամասնութեան կամ փոքրամասնութեան հարցեր յարուցել եւ ո՛չ էլ պատմական իրաւունքների առաջադրութիւն։ Ընդհակառակը, Տաճկահայաստանում մենք հայ ժողովրդի «պատմական իրաւունքների» դէմ էինք գործում. որովհետեւ, քաջ գիտենալով հանդերձ, որ այդ իրաւունքները շա՛տ աւելի հեռուներն են տարածւում քան հայկական կոչւած վեց վիլայէթները՝ մենք դեռ պահանջում էինք կրճատել վերջինները, այսինքն բաժանել նրանցից այն շրջանները (Հէքքեարի, Մալաթիա եւն.) որոնք, ճիշտ է, մի ժամանակ անվիճելիօրէն հայկական են եղել, սակայն ներկայիս զուրկ են հայութիւնից։ Դրա համար էլ, ամէն անգամ, երբ վրաց ազգայնականները, զուգադրելով Ախալքալակն ու հայկական Բորչալուն Տաճկահայաստանին, ասում էին, թէ մենք վերջինիս մէջ նոյն պատմական իրաւունքի տեսակէտով ենք ղեկավարւում, ինչ տեսակէտով նրանք պահանջում էին կցել յիշեալ գաւառները Վրաստանին՝ մեզ այլ բան չէր մնում անել, բայց եթէ ուսեր թօթւել այս անյայտ տգիտութեան հանդէպ...

Համաշխարհային պատերազմից յետոյ մեր վերաբերմունքը դէպի Թուրքիան հիմնովին փոխւեց, ի հարկէ։ Մենք նրան այլեւս չէինք համարում նախկին «հիւանդ մարդը», որի առողջացումը մի ժամանակ գրաւական էինք նկատում մեր սեփական բարեկեցութեան տեսակէտից, այլ համարում էինք մի զազրելի, արիւնկզակ դահիճ, որի գոյութիւնն իսկ ապտակ է հանդիսանում մարդկայնութեան երեսին։

Այս վերաբերմունքը պէտք է միշտ աչքի առաջ ունենալ՝ հասկանալու համար այն պահանջները, որ ձեւակերպւում էր հայ ժողովուրդը հաշտութեան խորհրդաժողովների ժամանակ։ «Ծովից-ծով Հայաստանը», որ նա ուզում էր խլել Թիւրքիայից, ո՛չ առողջ քաղաքական մտքի թելադրանք էր, որովհետեւ այդպիսի մի Հայաստան գոյութիւն ունենալ չէր՝ կարող եւ ո՛չ էլ պատմական իրաւունքների նկրագործում, որովհետեւ մեր պատմական իրաւունքի ըմբռնումը երբե՛ք այդքան հեռուները չէ գնացել։ Նա պարզապէս անհուն ցաւից չարչրկւած հոգու մի ճիչ էր կամ սրբազան վրէժի մի պոռթկում հանդէպ մեր երեխաների կեանքը լափած գիշատիչ գազանի, որին խեղդելը հնարաւոր էր թւում...

Եթէ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները չեն գոհանում այս բացատրութեամբ, եթէ նրանք «ծովից-ծով» Հայաստանի պահանջը գիտում են իբրեւ մեր կողմից արւած մի գիտակցական փորձ՝ ստորագասելու ազգային ինքնորոշման իրաւունքը պատմական իրաւունքին՝ ապա լաւ կը լինէր, որ նրանք, Վրաստանի ապագայի մասին խորհելիս, միշտ աչքի առաջ ունենան «մեր փորձի» արդիւնքը։ Դա կը զգաստացնէր «Մեծ Վրաստանի» երազներով տարւած վրաց քաղաքագէտներին եւ կ՚ապահովէր մեր հարեւաններին այն ծանր հիասթափութիւններից, որոնց ենթարկեց հայ ժողովուրդը...

Նման հիասթափութիւնների կրկնութիւնը խափանելու համար, մեր կուսակցութիւնը Տաճկահայաստանի նկատմամբ ունեցած իր պահանջները իջեցրել է նւազագոյն չափի։ Նա ոչ միայն նախկին վեց վիլայէթների մասին չէ խօսում, այլ եւ պատրաստ է Սեւրի դաշնագրով գծւած սահմաններից էլ զիջումներ անելու, պայմանով որ իրաւախոհութեամբ եւ համաձայն ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի՝ Հայերին տրւի Թիւրքիայից այնքան հող, որքան անհրաժեշտ է այնտեղից տարագրւած եւ իր աւերած օջախների շուրջը յածող հայ ժողովրդի տեղաւորման համար։

Եթէ իմ ընդդիմախօսներն ա՛յս եւս պատմական իրաւունքի առաջադրութիւն են համարում, մենք դրա դէմ ոչինչ չունինք. միայն թէ նրանք պէտք է նկատի ունենան, որ սա այնքան արդարեւ անվիճելի մի իրաւունք է, որ նրա պաշտպանութեան համար, մի քանի տարի առաջ, ներքին համաձայնութեամբ յանձնառութիւն են ստանձնել ոչ միայն Վրաստանը, այլ եւ Ազրբէջանը եւ Դաղստանը։

Իսկ արդար եւ անվիճելի է այդ իրաւունքն այն պատճառով, որ կատարելապէս ներդաշնակում է ազգերի ինքնորոշման սկզբունքին եւ ոչ թէ հակասում նրան։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Այս գրութիւնը կ՚արտատպենք Սան Փաւլոյի «Եռանդ» ամսագրէն (յունիս), որ կը հրատարակուի Հայ երիտ. միութեան կողմէ.—

Երկու երեք ամիս է որ, քանիցս հայ փոքրիկներ կը ձերբակալուին, որովհետեւ անոնք գիշերուան մինչեւ ժամը 10-11ը թերթ, նարինջ եւլն. կը ծախեն փողոցներուն մէջ։

Այս փոքրիկները, Պ. Կարապետ Բօռուքեանի միջամտութեամբ եւ խնդրանքով արձակուած են։ Բայց անոնցմէ ոմանք երկրորդ եւ նոյն իսկ երրորդ անգամ նորէն բռնուած են, ու այս անգամ շատ դժուար եղած է զանոնք դուրս հանել։ Որովհետեւ ըստ օրէնքի երրորդ անգամ բռնուող փոքրիկ մը այլ եւս իր ծնողքին չի վերադարձուիր մինչեւ քսան տարեկան, եւ կը դառնայ կառավարութեան որդեգիրը։

Մենք այս յօդուածով կը փափաքինք բացատրել մեր հայրենակիցներուն թէ ինչո՞ւ կը բռնեն փոքրիկները եւ թէ ի՞նչ է անոնց վերաբերեալ օրէնքներուն տրամադրութիւնը։

Մեր հայրենակիցները կ՚անգիտանան կամ իսկապէս չեն գիտեր որ Brasilի մէջ ընդհանրապէս չափազանցօրէն չեն յոգնեցներ պզտիկները, եւ թէ ընդհանուր օրէնք է որ 12-13-14 տարեկան տղաք չեն կրնար աշխատիլ կամ գիշեր ատեն ժամը 9-10 դուրսը մնալ, իսկ եթէ կ՚աշխատին՝ թոյլատրուած չէ անոնց 8 ժամէն աւելի աշխատանքը, այս ալ կարելի չէ առանց իրենց ծնողներուն վաւերացուած արտօնութեան. նաեւ առանց նախակրթարանի վկայականի, որը վաւերացուած պէտք է ըլլայ de Servicio Sanatario Publicaէն։

Կարգ մը հայ գործարաններ կան ուր հայ փոքրիկներ կ՚աշխատին օրական 10-12 ժամ. ասիկա խստիւ արգիլուած է. փոքրիկները ըստ օրէնքի պէտք է մինչեւ 14 տարեկան ուսանին. այս սխալին մէջ բռնուողներուն թէ ծնողքը եւ թէ գործարանատէրը տուգանքի եւ բանտարկութեան ենթակայ են։

Մեր հայրենակիցներուն դիւրութեան համար, եւ յառաջիկային տաղտուկէ զերծ պահելու մտածումով, ստորեւ Codigo dos menores (Consolidos os leis de Assistencia e Protecçâo a Infancia) օրինագիրքէն կը թարգմանենք կարեւոր յօդուածներ.

Decrets 17 - 943 A - 12 Հոկտեմբեր 1927, 1.— 18 տարեկանէն վար եղող փոքրիկները ենթակայ են հետեւեալ օրէնքներուն.

7րդ.— 14 տարեկանէն վար եղող տղաք չեն կրնար աշխատիլ առանց իրենց ծնողքին հաւանութիւնը յայտնող վկայագրին։ 7 A.— Թէ ծնողաց եւ թէ գործարանատէրերուն համար արգիլուած է խիստ վերաբերմունք ունենալ փոքրիկներուն նկատմամբ։ Անուղղելի տղայոց ծնողքները պարտաւոր են իմացնել Juis dos Menoresին։

8րդ.— Եթէ ծնողքները ստիպեն իրենց փոքրիկներուն երթալ աշխատիլ՝ 6 ամիս բանտարկութեան եւ 50 - 500 միլ րէյս տուգանքի ենթակայ են։

75րդ.— Այն ծնողքները կամ գործարանատէրերը որոնք կարողութիւն ունին եւ իրենց փոքրիկները դպրոց չեն ղրկեր եւ աշխատելու կը ստիպեն 5-15 օր բանտարկութեան և 100-500 միլ րէյս տուգանքի ենթակայ են։

102րդ.— Մինչեւ 14 տարեկան, տղայ մը չի կրնար աշխատիլ, եւ պէտք է նախակրթարան մը լրացուցած ըլլայ անպայման. այս պարտքը կ՚իյնայ ծնողաց եւ հոգատարներուն վրայ. անսաստողները ենթակայ են 600 միլ տուգանքի եւ 6 ամիս բանտարկութեան։

103րդ.— Մինչեւ 14 տարեկան, տղայ մը չի կրնար աշխատիլ մեքենական, կաթսայի վերաբերեալ, հանքերու, գետնուղիներու, քարեղէն շինութեանց եւ բանտարկեալ օդի մէջ եղող աշխատանքներու մէջ։

103րդ A.— Տղայ մը կրնայ աշխատիլ գործարանի մը մէջ, երբ ան արհեստ մը կը սորվի, եւ անոր պատահած վնասներուն պատասխանատուն իր ծնողքն է։

Այսքան լուսաբանութենէ վերջ, կը յուսանք որ մեր հայրենակիցները այլ եւս անհաճոյ խնդիրներու դարձեալ տեղի չեն տար ու պիտի հսկեն իրենց պզտիկներուն՝ ըլլայ աշխատանքի կամ ժամանակի կարգապահութեան մէջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.

— Թուրքիա քանի մը օրուան ընթացքին դաշնագիրներ կնքեց Աֆղանիստանի եւ Իտալիոյ հետ եւ գոհունակութիւն կը զգայ միջազգային քաղաքականութեան մէջ այս կերպով ստեղծուած կացութենէն։ Թուրք մամուլը, թարգման հանդիսանալով այդ գոհունակութեան, հպարտութեամբ կը շեշտէ թէ Թուրքիա այսօր ինքզինքը բարձրացուցած է թէ՛ իր աչքին եւ թէ ամբողջ աշխարհի առջեւ։

Արդարեւ, կարելի է գիտել որ այդ դաշնագիրներով, Թուրքիա ելած է այն կղզիացումէն որուն դատապարտած էր զինքը նախկին վարչաձեւը եւ զոր ակամայ շարունակեց հանրապետական իշխանութիւնը, բոլորովին տարբեր պատճառով։ Սուլթաններու տիրապետութեան օրով, Թուրքիան չէր կրնար շարժիլ առանց մեծ պետութեանց հաւանութեան եւ միւս կողմէ շարունակ ենթակայ էր Եւրոպայի իր դրացիներուն սպառնալիքներուն։

Առաջ՝ մեծ պետութեանց կողմէ պարտադրուած, այդ կղզիացումը մինչեւ հիմա սկզբունք մը դարձած էր հանրապետական Թուրքիոյ համար, որովհետեւ, ան կը փնտռէր եւ կը փնտռէ տակաւին իր ճամբան։ Նախանձախնդիր՝ շատ սուղ գնուած անկախութեան մը, ան կը զգուշանար վնասել անոր միանալով պետութեան մը կամ պետութեանց խմբակի մը. կը վախնար թէ այլեւս ազատ չպիտի կրնայ ուզածին պէս շարժիլ։

Սակայն անկէ ի վեր շատ դէպքեր անցան. միջերկրականեան քաղաքականութիւնը առաւ նոր բնոյթ մը. մղուած Անատոլուի մասին իտալական ձգտումներէն, բացորոշ կերպով եւ յաճախ արտայայտուած Մուսոլինիի կողմէ։ Կեդրոնական Եւրոպայի կացութիւնը, այդ շրջանի զանազան պետութեանց միջեւ համաձայնութեանց կնքումը, Իտալիոյ ձգտումները հողային ծաւալումի մասին, անոր գաղթային ծրագիրը լուսաբանեցին թուրքիան, որ աւելի օգտակար եւ աւելի շիտակ գտաւ Իտալիոյ հետ կնքել դաշնագիր մը, որ պարզաբանելով երկու պետութեանց միջեւ ձգտուած կացութիւնը, անոր պիտի բերէ անդորրութիւն մը, պիտի փարատէ անոր վախերը, եւ վերջ պիտի դնէ անոր չփոթ յարաբերութեանց եւ այն ջղային ու նեղսիրտ մթնոլորտին, որուն վրայ կ՚աւելնար անորոշ ապագայ մը, եւ որ, ինչպէս անայլայլ կը խոստովանի կիսապաշտօն մամուլը, «իտալական վտանգի մը հաւանականութիւնը նկատի առնելով, կը ստիպէր զայն շարունակ աւելցնել իր զինուորական ծախքերը»։

Իտալեւթուրք դաշնագիրը, Թուրքերուն համար մօտ տարի մը առաջ Պարսկաստանի եւ վերջերս ալ Աֆղանիստանի հետ կնքուած դաշնագիրներէն աւելի եղաւ դաս մը, որուն չէին վարժուած, եւ որ լուսամիտ դասակարգին ապացուցուց այն դերը, զոր Թուրքիա կը խաղայ այսօր միջազգային քաղաքականութեան մէջ։

Կ՚ըսեն թէ Թուրքիա Արեւելքէն կը հեռանայ՝ մօտենալու համար Արեւմուտքի։ Մեր աչքին այսպէս չէ իրականութիւնը, որովհետեւ երբ մէկ կողմէն իրապէս կը մօտենայ Արեւմուտքին, միւս կողմէ երբեք չի լքեր Արեւելքը։ Թէեւ աշխարհականացած՝ զարդ բացի Ռուսիայէն ուրիշ երկիրներու մէջ անծանօթ չափով մը, Թուրքիա երբեք չէ հրաժարած այն դարաւոր աւանդութիւններէն, որոնք իրարու կը կապեն իսլամ պետութիւնները։ Ցեղնելով թուրք, պարսիկ եւ աֆղան շահերու այս դիւանագիտական շղթայաւորումը, մարդ կը տարուի յիշելու համիսլամութեան կամ համաթուրանականութեան մը վերջին նոր ծրագիրը։ Առայժմ ոեւէ նշան չկայ թէ Թուրքիա մտադիր է այդ ծրագիրը կրկին ձեռք առնելու։ Սակայն անկարելի չէ, որ այս դաշնագիրներուն բերումով այդ գաղափարը կրկին չարթնցնէ։

Իսլամ պետութեանց հետ կնքուած այս երկու դաշնագիրներուն թուրք հանրային կարծիքին վրայ առաջ բերած տպաւորութիւնը աւելի եւս շեշտուեցաւ իտալեւթուրք համաձայնագրին կնքումով։ Մինչեւ հիմա Թուրքիոյ մէջ հիացումով կը խօսուէր մուսոլինիական քաղաքականութեան մասին, սակայն այդ հիացումին խառնուած էր որոշ վախ մը՝ իտալացի դիկտատորին աշխարհակալական ախորժակներուն պատճառով։ Վերջին դաշնագիրը Թուրքերու մէջէն փարատեց այս վախերը, ցոյց տալով անոնց որ Իտալիա իր իրական արժէքով կը գնահատէ իրենց երկրին քաղաքական կարեւորութիւնը։

Սակայն իտալեւթուրք դաշնագիրը կրնայ ուրիշ հետեւանք մը ունենալ։ Ռուսիա, աչալուրջ պահապանը Սեւ Ծովու, չի կրնար անտարբեր աչքով դիտել թրքական հմայքին զարգանալն ու անոր քաղաքական ազդեցութեան աւելնալը իսլամական Ասիոյ վրայ։ Այս կերպով արգելքի կը հանդիպին Ռուսիոյ բաղձանքները, ու երկար ատեն իրեն համար անկարելի կը դառնայ Աֆղանիստանի մէջ վերսկսիլ բոլշեւիկեան թափանցումի այն փորձերը որոնք ողբալի կերպով ձախողեցան՝ հարուածներուն տակ Նշանաւոր Էմիրի փաշայի որ յանկարծ խղճահարութիւն ունեցած էր։

ԹԱՏՐՈՆ

«ԼՈՒՍԱՀՈԳԻ ԿԻՒԼԵԱՆ»

Անցեալ կիրակի, Կավոշ... լաեանի նորակազմ կատակ... գակ խումբը Ռ. Մօպէլի թ... րոնին մէջ ներկայացուց «Լ... սահոգի Կիւլեան», որ ճաւ... ազատ փոխադրութիւնն էր Պիսսօի «Feu Mr. Toupinel» թ... րերգութեան։

Խաղը ֆրանսական սրամ... թեան եւ զուարճալի quipro... ներու թնճուկ մըն է, մեռած մուսինի մը, անոր անունը կր... օրինաւոր եւ ապօրէն երկու... ներուն, եւ յանկարծ յայտն... միամիտ բարեկամի մը միջեւ... որ կը ստեղծէ երկու կիներ... երկրորդ ամուսիններուն համ... ծիծաղելի եւ անհեթեթ կաց... թիւններ։

Տիկին Տէրուան եւ Օր. Ան... հիտ նշանակելի յաջողութեա... կրցան վարել իրենց խաղը։ Թօլաեան՝ որ միամիտ բար... կամին դերը ստանձնած —խաղին առանցքը— իր զուա... ճալի խաղարկութեամբ, դէմ... խաղերով եւ շեշտերով պահպ... նեց խաղին կենդանութիւնը։ Գ. Վահան եւ Ս. Կօթիկեան կ... կու ամուսիններու դերերուն մէ... յաջողեցան դնել կեանքի ե... բնականութեան դրոշմը։ Գ. Ս... րաֆեան սպասաւորի դերին մէ... յայտնուեցաւ դարձեալ ինքնա... տիպ քօմիքի խմորով։ Օր. Մ... Տօնալտ, դեռատի սիրող մը ո... կը խոստանայ, եւ Պ. Անտոն... եան իրենց փոքր դերերուն մէ... բաւարար եղան, լրացնելով ա... բողջութիւն մը, որ ներկայաց... ման ընթացքին արդէն կը յայտնուի միատարր, եւ տրա... մադիր լուրջ աշխատանքի։

Խումբը իր գլխաւոր ուժերով քանի մը օրէն կը մեկնի Մար... սիլիա, իր խաղացանկին ամէ... նէն ծիծաղաշարժներէն երկու... երեքը ներկայացնելու համար։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԱՐԱՐԱՏ-ՍԻՈՆ

«Յառաջ»ի մէջ նրեւցած գրութենէ մը հետաքրքրուելով, ուզեցի որոշ տեղեկութիւններ ստանալ «Արարատ-Սիոն» ընկերակցութեան մասին։ Ահա թէ ին... պատմեց անդամներէն մէկը, ... չուզեր յայտնել անունը.

— Շատոնց այսպիսի միա... թեան մը՝ անհրաժեշտութիւն... զգացուած էր։ Եթէ յիշողութի... գիս չի խաբեր, այս գաղափա... առաջին անգամ հրապարակ նետ... ուեցաւ Պոլսոյ մէջ, 6—7 տար... առաջ. բայց կարծես տակաւ... ժամանակը չէր այդ ծրագի... իրականացնելու։ Թէեւ այստե... ալ սկիզբէն քիչ մը թերահաւա... էինք գործին յաջողութեան, բայց ինքնաբերաբար անդամակ... ցիլ փափաքողներուն թիւը սպա... ուածէն շատ աւելի ըլլալով, այ... սօր բոլորովին վստահ ենք յաջ... ղութեան։ Շատ պարզ է մեր նպատակը։ Ճակատագրականօրէ... նոյնանման երկու հին ժողովուրդ... ներու, Հայերու եւ Հրեաներու մէջ իրերահասկացողութեան գե... տին մը մշակել, որպէսզի կեանք... ասպարէզին մէջ անոնք կարենա... եղբայրական ոգիով գործակցի... եւ փոխադարձաբար օգտուի... Ընդհանրապէս մենք Հայեր... կարող չենք եղած զանազանել ե... վերլուծել հրեայ հեղինակութ... անձերու կողմէ մեզ հանդէպ կա... տարուած ինքնաբուխ ու անշահա... խնդիր շարժումները։

Այժմէն չեմ կրնար գուշա... կել թէ ինչ փոխադարձ վերաբե... րում պիտի գտնենք Հրեաներէն բայց կը յուսանք որ թէ անոնք ա... անկեղծօրէն մօտենան, պիտ... ստեղծենք այն մերձեցումը՝ ո... րուն պէտքը լաւ հասկցուած է գոնէ Հայերուս կողմէ։

Յ. Հիւսնեան

ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

…ԱԼԷՊ, 10 Յունիս.— Վեր-…
…Հալէպի մէջ քանի մը չա-…
…որբեր իրարու քով գա-…
…կազմեր են Զաւարհաւա Որ-…
…Միութիւն մը, որ քանի…
…արաժուան ընթացքին մեծ…
…է գտեր որբերուն մէջ։…
…կայ, որ կարճ ժամա-…
…ան մը մէջ այս Միութիւնը…
…Սուրիոյ բոլոր քաղաք-…
…ւն մէջ իր մասնաճիւղերը։…
…ով, ան, օգտակար պիտի…
…նիւթապէս եւ բարոյա-…
…ան բազմաթիւ խեղճ,…
…եւ ծայր աստիճան թշ-…
…որբերուն, որոնք ամէնէն…
…իրաւունք ունին այսօր, մեր…
…կան գուրգուրանքին ու…
…ակցութեան։

…Ամէն զատ, որբերու քաշ-…
…ւիլը փողոցէ փողոց, անոնց…
…ական եւ խղճալի վի-…
…կը, ստիպողական պահանջ է…
…սա ափ մը որբերուն, որ-…
…կազմեն Զ. Ե. Ո. Միու-…
…ւն մը, նպատակ ունենալով…
…ել զուտ ազգային ուղղու-…
…ամբ։

Եւ ահա, դեռ մինչեւ այսօր,…
…երու, Թուրքերու ձեռքէն…
…զողներ կուգա՛ն ու կու-…
…ն…

Անոնք կուգան մեծ մեծ ցա-…
…ով, որ ո՛չ ոք կը զգայ։ Անի-…
…աշխարհը կարծես քար է…
…իր սրտին վրայ։ Իսկ այս…
…ւանոներուն ցաւը միայն ա-…
…ք կը զգան, որոնք ըմպեր են…
…, աքսորի, տանջանքի դառն…
…ակը։ Միայն անոնք կը…
…ն որոնց կուրծքին տակ խը-…
…նկ վէրքեր կը մնան դեռ…
15ի օրերէն…

Եւ վերջապէս այս փախստա-…
…ններու, այս տարաբախտ որ-…
…րուն ներքին, անասելի վիշտը…
…մբռնեն անոնք միայն, որոնք…
…բեր են Թուրքերու բարբա-…
…ութիւնները, անոնց դժոխա-…
…ն վայրագութիւնները։

Հալէպի նորակազմ Զ. Ե. Ո.…
…թիւնը միայն մէկ նշանա-…
…ն ունի.—«Օգնել մեր այս ոըբ…
…քայրներուն ու քոյրերուն, ո-…
…նց կուրծքերուն տակ, եւ հո-…
…ներուն խորը, մեծ վէրքեր…
…ն…»

Միութիւնը արդէն գրեր է…
…րիզ, Կեդր. Վարչութեան, եւ…
…շտօնապէս հաստատուած։ Կը…
…ւանք, ամբողջ Սուրիոյ գա-…
…թը, եւ բովանդակ արտա-…
…հմանի հայութիւնը պիտի…
…անան նիւթական եւ բարոյա-…
…ն ամէն աջակցութիւն այս…
…թեան, որ ամէնէն շատ ի-…
…ւունք ունի ապրելու, ընդար-…
…կուելու, եւ գործելու ներկայ…
…ր մայլ օրերուն

ՍԷՎՐԱՆԻ ֆրանսական նա-…
…կրթարանէն քննաւարտ…
…շկերտներու մէջէն առաջին…
…ղիսացած են՝ Միրալտա…
…լպըրեան (Էսքիշէհիրցի), Թա-…
…ւնի Լորանեան (Պոլսեցի) եւ…
…նա Էլմասեան (Պոլիս - Գնալը…
…ղիէն)։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ եւ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ.—

Մեր սիրտը կ'արիւնի, քանի կը լսենք ներկայ մայր հայրենիքէն դուրս մնացած մեր ցեղակիցներուն բողոքներն ու աղաղակները։

Պուլկարիայէն, Սերպիայէն եւ Յունաստանէն եկած յաճախակի աղաղակները կը յայտնեն այդ վայրերու մեր ցեղակիցներուն ցաւը։ Այդ պետութիւնները, որոնք կ'ուզեն լաւ յարաբերութիւններ հաստատել մեզի հետ, ինչո՞ւ այդքան գէշ կը վարուին մեր այդ խեղճ արենակիցներուն հետ։ Պուլկար, սերպ եւ հելլէն հայրենակիցին տրուած իրաւունքները ինչո՞ւ կը զլացուին այդ անբախտներուն։

Աւոր պատճառը միայն այն չէ, որ այդ երկիրները նպատակ ընտրած են բնաջնջել իրենցմէ դուրս եղող տարրերը. Պատմութիւնը եւ աւանդութիւնն ալ կարեւոր դեր ունին այդ ընթացքին մէջ։

Օս. կայսրութիւնը չէր հետաքրքրուեր արտասահմանի Թուրքերով, այս տեսակ պահանջ մը չէր զգար, տարբեր մտայնութիւն ունէր։ Եւ մեր նախկին հողերուն տիրացողները գիտցան օգտուիլ այդ տկարութենէն։

Եւ եթէ հիմա դժուարութեան կ'ենթարկուինք փոխանակութեան խնդիրներուն եւ Սերպիոյ Թուրքերու կալուածական հարցերուն մէջ պատճառը պէտք է փնտռել հին մտայնութեան։

Անոնք որ չեն կրնար իրարմէ զանազանել հանրապետական եւ սուլթանական Թուրքիոյ մտայնութիւնները, եւ համոզուած են թէ զիւրամարս պատառ է Թրքական իրաւունքը, բականաբար այժմ չեն կրնար հասկնալ մեր ընդդիմութեան իմաստը։

Մեր ցեղակիցներուն իրաւունքները պաշտպանած ատեն, ենք քաղաքական նպատակներով չենք շարժիր։ Եւ մեր ցաւին ու պաշտպանութեան զրդապատճառը՝ միայն զգացումի եւ ազգի մեր պարտականութիւնը է։ Գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներուն գործադրութիւնը պահանջելը՝ շատ բացայայտ իրաւունք մը եւ պարտականութիւն մըն է։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Աշխատանքի նախարար Լուշէօր, երեսփոխանական ժողովին ներկայացուց բնակարաններու շինութեան մասին երկու օրինագիծեր։

Այս ծրագիրները որ նախապէս դաշնակից հաւանութեանը ենթարկուած են, պիտի կրնան լուծել բնակարաններու տագնապը։ կառավարութիւնը՝ այս ծրագիրներէն մէկուն, ամէնէն կարեւորին ստիպողաբար քուէարկումը պիտի պահանջէ եւ կը յուսացուի, որ խորհրդարանը՝ պիտի կրնայ անով զբաղիլ յառաջիկայ Երեքշաբթի իսկ, որով Ծերակոյտը ժամանակ պիտի ունենայ զայն քուէարկելու նստաշրջանին փակումէն առաջ։

Բնակարանային տագնապը վերցնելու համար, Աշխատանքի Նախարարը պէտքը կը չեշտէ 9-10 միլիառ ֆրանքի, որ պիտի հայթայթուի պետական միջոցներով։

Որպէսզի նոր բնակարանները սուղի չնստին եւ անոնց վարձքերը չանցնին նախապատերազմեան չափէն հինգ անգամ աւելի, հայթայթուած գումարներուն վրայ փոքր տոկոս մը պիտի դրուի, առ առաւելն հարիւրին երկու։ Բացը պիտի գոցէ կառավարութիւնը։

Նախատեսուած էժան վարձքով 200.000 տուներու, եւ միջակ վարձքով 50—60000 տուներու շինութիւնը։ Այս շինութիւնները պիտի կրնան բնակարանային պահանջքին գոհացում տալ։ Եթէ օրէնքը վաւերացուի յառաջիկայ շաբաթ, շինութիւնները պիտի սկսին մօտ ատենէն։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԸ

Ութ տարի է որ Ադրբէջանի քարիւղի ձեռնարկները պետականացած են եւ այդ Թուականէն սկսեալ, պէտք եղած հսկայ դրամագլուխներ մտցուած են գործին մէջ, զայն դնելու համար բարգաւաճման ճամբու վրայ։ Նաւթահորերու հին գործիքները մեծ արժէք մը չէին ներկայացներ։ Առանց նոր դրամագլուխ տրամադրելու նաւթային արդիւնաբերութեան համար, կարելի չէ քարիւղի արտադրութիւնը շատցնել։ Ազնէֆթը (Ադրբէջանի քարիւղի ընկերութիւնը) ութ տարուան ընթացքին գործին մէջ մտցուց մօտաւորապէս 300 միլիոն ռուբլի (չորս միլիառ ֆրանքի չափ)։ Այս գումարին հարիւրին 60ը ծախսուած է նոր նաւթահորերու պեղումին, քանի որ հիները հետզհետէ կը սպառին։ ընկերութեան դրամագլուխը ներկայիս կը հասնի 756 միլիոն ռուբլիի։

Այս դրամագլուխներուն շահագործման շնորհիւ, ներկայ տարուան ընթացքին արտադրուած է 7,5 միլիոն Թոնօ զուտ եւ խառն քարիւղ, եւ 5 միլիոն Թոնոյի չափ պէնզին եւ իւղ։ զտուած իւրաքանչիւր քառակուսի մեդր, 1923-24ին, 412 ռուբլիի կը նստէր, իսկ այսօր միայն 200 ռուբլիի կը ծախուի։ նոյն Թուականներուն, իւրաքանչիւր Թոնոյի համար, շահագործման ծախք կը հաշուուէր 9,13 ռուբլի, իսկ այսօր՝ միայն 4,72 ռուբլի։

Ազնէֆթը տարուէ տարի աւելի մեծ շահեր կ'ապահովէ, մինչեւ 1927ի Հոկտեմբերի 1ը, արձանագրած է 88 միլիոն ռուբլի շահ մը։

ԴՐԱՄԻ ԱՆԿՈՒՄԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Կայունացումը, որ նոր իրականացաւ, կուգայ պատմականօրէն անգամ մըն ալ հաստատել դրամի յաջորդական անկումը Ֆրանսայի մէջ, դարերու ընթացքին։

Պատմական ճշգրիտ փաստերու հիման վրայ, կը տեսնուի թէ մէկըոր Մեծկարոլոսի օրով(742-814)Թուր քաղաքին մէջ կոխուած 1000 ոսկի ունէր, (livres tournois) որ այսօրուան հաշուով ունեցած կ'ըլլար 3,650,000 ֆր. և 100ին 10էն պէտք է ստանար, տարեկան 365,000 ֆրանք։

1126ին, Լ. Տովիկոս Թ.ի գահակալութեան օրով,անոր հարստութիւնը արդէն ինկած կը տեսնենք 500,000 ֆրանքի, և անկումը կը շարունակուի։ 1300ին՝ կ'արժէր 320,000։ 1400ին՝ 170,000 եւ 1500ին՝ 140,000, այն տարբերութեամբ որ տոկոսի սակն ալ կը նուազի հետզհետէ։

1700ին մարդուն 1000 ոսկին կը հաշուուէր միայն 22000 ֆրանք, որ իրեն կը բերէր ամէն՝ 1100 ֆրանք, իսկ 1914-18 Թուականներուն Մեծն Կարոլոսի միլիոնատէրին ամբողջ հարստութիւնը պիտի արժէր միայն 4750 ֆր., տարեկան հարիւրին 4 տոկոսով, իսկ այսօր, 1000 ոսկին որ նախապէս կ'արժէր 3,650,000 ֆր. պիտի բռնէր միայն 1000 ֆր.։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Գրասիրաց Միութեան հետապնդած նպատակները կամաց կամաց կը տարածուին երիտասարդական շրջանակներու մէջ։ Ապացոյց՝ 15օրեայէն շաբաթականի վերածուեցան դասախօսութիւնները։ Հետաքրքիրներու փափաքին վրայ, շաբաթուան մէջ մէկ վիճաբանութիւն եւ մէկ դասախօսութիւն կը կատարուի։

Յունիս 17ին խօսեցաւ Պ. Զ. Պէրպէրեան, «Մեր ուղղութիւնը» նիւթին շուրջ եւ լայն բացատրութիւններ տուաւ Միութեան նպատակներուն մասին։

Յունիս 24ին խօսեցաւ, «Յառաջ»ի թղթակիցներէն Պ. Մ. Թաշճեան, որուն նիւթն էր «Պատմութեան արժէքը եւ մեր ընելիքը»։ Բացատրեց թէ՝ ինչպէս պատմութիւն չունեցող ցեղեր չեն կրնար ճանչցուիլ իբրեւ ազգ։

Եղան հարցումներ ներկաներու կողմէ եւ բանախօսը գոհացուցիչ կերպով պատասխանեց։

Վիճաբանական ժողովները տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի, իսկ դասախօսութիւնները՝ Կիրակի իրիկուն։ Կրնան ներկայ գտնուիլ անխտիր բոլոր հայրենակիցները։ Քիչ ատենէն պիտի յայտնուի նաեւ իր մնայուն ժողովատեղիի հասցէն։

ՅԻՄԷՆ

ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ՊԼԱՆ ՄԷՆԻԼ - ՏՐԱՆՍԻ — Փարիզի մօտ, կառ. տեւ. հռաէն քսան վայրկեան հեռու գիւղ մըն է Պլան Մէնիլ, ուր կը գտնուին հինգ հայ ընտանիքներ։ Ունին իրենց սեփական հողերը եւ շինած են տուներ, պարտէզ կամ բանջարանոց։ Շնորհիւ իրենց երեք—չորս տարուան ժրաջան աշխատութեան, այս տարի աւարտեցին տուներու շինութիւնը։ Բոլորն ալ համեստ ընտանիքներէ կը բաղկանան։ Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», կիրակի գիշեր հարեւան ճաշարանէն հրդեհ մը ծագելով, տարածուեցաւ եւ կէս ժամուան մէջ մոխիրի վերածեց երկու բնակարաններ։ Ցնցեցինները հազիւ կրցան ազատիլ։ Մինասեան Յարութիւն եւ Գրիգոր եղբայրները ամանց ապաստանի եւ անկողինի մնացին, բայց համեստ երիտասարդ մը, Կիւրճեան, որուն բնակարանը փրկուած էր, պատսպարեց զանոնք։ Վնասը 35,000ի կը հասնի։

Յ. ՔԷՖԷլեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԿԱԾՆԵՐ — Աոջի իրիկուն փիւթօյի մէջ 34 տարու բանուոր մը, ինքնաշարժի մը կողմէ կոխոտուեցաւ, երբ իր հեծելանիւով տուն կը վերադառնար։ Ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

— Երէկ առտու, ինքնաշարժ մը՝ Բոնքորտի կամուրջին բազրիքին բախեցաւ ու ջախջախուեցաւ։ Անոր վարիչը, 64 տարու ծերունի մը, ծանր վէրքեր ստացած է։

— Առեւտրական ներկայացուցիչ մը, իր կնոջ եւ չորս զաւակներուն հետ, ինքնաշարժով պտոյտ մը կը կատարէր, երբ ինքնաշարժը հեծելանիւի մը հետ դէմ դէմի եկաւ։

Հեծելանուորդին գանկը ջախջախուեցաւ եւ հիւանդանոց փոխադրութեան միջոցին մեռաւ։ Ինքնաշարժին ապակիները բախումէն փշրուեցան ու կտորները վիրաւորեցին անոր մէջ գտնուող անձերը։

ՍՈՒՏ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏԻԺԸ — Սրճարանապետ մը ֆրանքօն՝ կռուփի հարուածով մը պայթեցուցեր էր իր յաճախորդին մէկ աչքը։ Վիրաւորը դատ բացած էր անոր դէմ, բայց իր վկաներէն մէկը, որ դէպքին ականատես եղած էր, ստեղ դատաւորին առջեւ, եւ սրճարանապետը անպարտ ցոյց տալու համար, պատմեց թէ յաճախորդը արկածի մը զոհ գացած էր, թէ գետնէն գլանիկ վերցնելու համար ծռած պահուն, աչքը զարկեր էր սեղանին անկիւնին։

Դատարանը սուտ վկան դատապարտեց վեց ամիս բանտարկութեան։

ՄՕՐԸ ՊԱՏՃԱՌՈՎ՝ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ.— Գործաւոր մը Փիշըրի, 60 տարու, որ կը բնակէր իր բարեկամուհիին եւ անոր երկու զաւակներուն հետ, անցած իրիկուն, վէճի բռնուեցաւ։ Զայրացած իր բարեկամուհիին դէմ, առաւ հրացան մը եւ կրակեց անոր երկու զաւակներուն վրայ։ Անոնցմէ մէկը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Իսկ միւսին վիճակը ծանր է։ Ոճրագործը ձերբակալուած է։

ՅԱՅՏՈՒԳՆ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ.— Անցեալ գիշեր, ժամը 4ի ատեն գիմակաւոր աւազակ մը կոտրեց ճարտարագէտի մը տան դուռը, մտաւ ուղղակի անոր պառկած սենեակը, զայն արթնցուց եւ ատրճանակը ձեռքը, 10,000 ֆր. պահանջեց։ Ճարտարագէտը չունէր այդքան դրամ. անոր ձեռքին մէջ պարպեց իր դրամապանակին ամբողջ պարունակութիւնը՝ 650 ֆրանք։ Բայց աւազակը դժգոհ՝ սկսաւ մանրակրկիտ քննութենէ անցընել կարասիները։ Ի վերջոյ յուսախաբ, սենեակին մէջ բանտարկեց տանտէրը ու հեռացաւ հանգստօրէն։

ՀՐԴԵՀ.— Պաթինեոլի կայարանին մէջ հրդեհ ծագեցաւ անցած գիշեր, կրակը սկսաւ ամբարանոցէ մը, ուր փայտի տաշեղներ կը պահէին։ Վնաս կը հաշուուի 400.000 ֆրանք։

ԽԵՂԴՈՒԱԾ — Նշանաւոր գոյգ մը, լոգանք կ'առնէր Լուառ գետին մէջ, երբ երիտասարդը ջուրին տակ անյայտացաւ։ Աղջիկը ուզեց զայն փրկել. ինքն ալ խեղդուեցաւ։ Անոնց դիակները գտնուեցան միայն երկու ժամ փնտռտուքէ յետոյ։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՕԴԱՆԱՒԸ

Հէնտըրի օդանաւային կայանը հասած է անգլիական հսկայ օդանաւ մը, որ աշխարհի ամէնէն մեծն է։

Ունի 700 ձիու ուժով երեք շարժիչ մեքենաներ, կը կշռէ 20 Թօնօ եւ 50 մեդր երկարութիւն ունի։ Թեւերը ամբողջովին մետաղէ են։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈԺԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

Ահմէտ, երբ Վէյսթինոյէն …ւ անցաւ, մթնոլորտ փոխուած … Ուրիշ Թեսալիա մըն էր այս, …ր ուրիշ, երկիրը ուրիշ, ոչ թէ …մայի տարբերութեամբ այլ …ղթականներուն ընթացքովը։ Ահմէտ իր պատերազմիկ եռանդը …իպուեցաւ զսպելու, էտք էր …արածը վերջացնել, հրաշքը մա-…ել, դէմքը փոխել։ Քաղաքա-…թութեան մեծ կատաբրգու-…թիւնը պէտք էր խաղալ Վոլոյի …առջ։ Վոլոյի մէջ Եւրոպան հիւ-…պատոսարան ունէր, պէտք էր որ …րոպան յաղթական իշխանու-…թեան գմայլելի վարմունքէն …անար։ Այո՛, ճիշտ է որ շրջակայ …վայրերուն կամ նոյնիսկ քաղա-…քին մէջ մի քանի կնճիռներ պատահեցան, բայց, ի՛նչ կ'ուզէք, պատերազմին օրէնքն է այդ։ Ներկայիս, յաղթութիւնը կատարուած իրողութիւն մըն էր, գրաւեալ երկիրները պէտք էր կազմակերպել։ Խոլամին վարչական եւ քաղաքական կրթեալ բոլոր հանճարը ի յայտ պիտի գար։

Թուրքին կեղծաւորութիւնը կարելի չէ նկարագրել, այդ պատճառաւ իր հետապնդած նպատակին շատ դիւրութեամբ կը հասնի յաճախ։ Վոլոյի մէջ շատ յաջողեցաւ։ Այսօրինակ պարագաներու, ամէն ինչ ներկայացուցիչին ընտրութենէն կախում ունի, երբ Թուրքիա անոր կ'ուզէ վստահիլ այն դիմակը զոր պէտք է գործածել։ Վոլոյի կառավարիչը, Էնվէր փաշա, որուն մասին ետքէն պիտի խօսուէր, շատ ճարտարօրէն ընտրուած էր։ Էնվէր ֆրանսերէն կը խօսէր, եւ նոյնիսկ կը գրէր։ Իրականին մէջ, երբ Թուրքը կը փափաքի Եւրոպայի սիրտը գրաւել, մէկ բան պարտի ընել, այն է ֆրանսերէն խօսիլ։ Անշուշտ ասիկա ֆրանսերէն լեզուին մատուցուած պատիւ մըն է բայց միւս կողմէ ամանց ալ տխրութիւն կը պատճառէ, երբ տեսնուի որ ան օրանկութեանն իբր սրինգ կը ծառայէ։

Լրատուները, օտար թղթակիցները միմիայն Էնվէր փաշա ըսելով կը հմայուէին։ Թուրքին երկրորդ գիմակն է մամուլը։ Ճիշտ է որ զայն սիրաշահելու համար հետը ֆրանսերէն կամ անգլիերէն խօսելու հարկ չկայ։ Անոր հետ համաշխարհային լեզու մը կը խօսին,այն որ աւելի քաղցրահնչիւն է։ Կառավարիչին սիրելութեան, զառողութեան եւ խելացիութեան կը սքանչանային։ Այս բանը թոյլատրեց Թուրքին Վոլոյի մէջ իր ուզածն ընելու։ Եւ երբ ամէն ինչ կառավարիչին փափաքին համաձայն չէր ընթանար, լրատու մը կանչել կուտար, շուտով ֆրանսերէն խօսելու կը սկսէր, մեղմութեամբ կը գանգատէր «կարգ մը հիւպատոսներէ որոնք գիրենք չշահագրգռող գործերու կը միջամտէին»։ Եւ լրատուն իր իսկ հիւպատոսին դէմ զայրացած կը մեկնէր։

Առաջին օրէն իսկ Վոլոյի ներգաւոր գրաւումը այս կերպով տեղի ունեցաւ։ Հանդիսաւոր յայտարարութիւններով յորդորեցին բնակիչները որ վախ չունենան եւ իրենց տեղերը մնան։ Աւելի ապահովօրէն կրնային կեթլ զանոնք։ Բայց մէկ կէտի վրայ հորիզոնը մութ կը մնար։ Յունական նաւատորմը վերջապէս կը վերսկսէր գործել, Վոլոյի ջուրերուն մէջ կ'երթեւեկէր ու ի հարկին քաղաքը կը պաշտպանէր։ Թուրքը չի սիրեր պաշտպան աչքերէ դիտուիլ։ Այդ տաղտկալի վկան պէտք էր հեռացնել։ Ո՛վ միամտութիւն, ակնթարթի մը մէջ կատարուեցաւ այդ։ Ի՞նչ կարելի էր մերժել այն անձերուն որոնց խօսքին մէջ այնքան վեհանձնութիւն կար, եւ որոնք ֆրանսերէն բառախաղեր գիտէին ընել։ Իշխանութիւնները երաշխաւոր եղան եւ հիւպատոսները հանդիսաւոր կերպով խոստացան Վոլոցիներուն՝ թէ իրենց ինչքը պիտի յարգուի, իսկ նաւատորմի հրամանատարին՝ թէ պատերազմի լքուած ռազմանիւթերը Վոլոյէն դուրս չպիտի ելլեն։

Շատ չանցած՝ սկսան հիւպատոսներուն քթին խնդալ։ Նաւահանգիստի թնդանօթները Պոլիս ղրկուեցան։ Սուլթանը, մտրգարէին ներկայացուցիչը, գիտէր թէ երկրի վրայ ոչ ոքի անսալու պէտք ունէր։ Իր օրաթերթը սուրբ պատերազմ կը քարոզէր, եւ կը յայտնէր թէ աշխարհի բոլոր ծայրերէն ոչ ոք պիտի կրնար միացեալ իսլամին գիմագրել։ Թուրքիոյ, Պալքանեան պետութիւններու եւ Գերմանիոյ միջեւ դաշինք մը կը կնքուէր։ Ռուսիան լռութեան կը դատապարտէին։ Ֆրանսան կը հեգնէին։ Անգլիոյ կը յանձնարարէին Եգիպտոսը պարպել։ Սուլթանը Ասիա գաղտնի պատուիրակներ կ'ուղարկէր՝ յողթական խալիֆային առջեւ հնազանդութիւն քարոզելու համար։ Փատիշահին հերոս զինուորներուն յիսուն հազար պատուանշան կը բաշխուէր։ Օ՜հ, աւազակ Էնվէրի կողմանէ տաւին մեծ զիջողութիւն մըն էր կեղծաւորութիւն ընել եւ Թուրքիոյ լաւ համբաւ մը ապահովել։ Կրնային կատակերգութեան դիմակը վար առնել, անոր տեղ ողբերգականը դնելու համար։

Բայց ասիկա իշխանութիւններուն կողմէ վրէժխնդրութիւն մը պիտի նկատուէր։

Թարգմ. Գ. Թ. (Շար.)

առեւտրական կայունութիւնը, երկրին տնտեսական ու ելմտական վիճակը շատ վատթարացուցած են։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցն ալ կը հեռագրէ թէ Գոնիայի եւ Հասան-Գալէի շրջաններուն մէջ շատ մը քաղաքներու բնակչութիւնը սովէ կը տառապի, որովհետեւ հունձքերը փճացած են երաշտութեան կամ կարկուտի պատճառաւ։

∴ Պոլսոյ թուրք թերթերն ալ յուզիչ շեշտերով կը նկարագրեն Գոնիայի շրջանին տխուր վիճակը։

Սուրիացիները թագաւոր կ'ուզեն

Յունիս 15ին Ուրբաթ օր, մեծ թիւով Դամասկոսցի արքայականներ կէս օրուան աղօթքէն վերջ որոշած էին ցոյց մը կատարել՝ ի նպաստ միապետական վարչաձեւի։ Բայց ոստիկանութիւնը ըստ նախապէս տրուած հրահանգի, արգիլած է ու եւ է համախմբում։ Արքայականները մինչեւ կէս օր անօգուտ սպասելէ վերջ հանդարտ վերադարձած են իրենց տուները։

Յունաստանի գործադուլը

Աթէնքի գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.— Բանթողներու ընդհանուր թիւը բնաւ չէ անցած 30,000ը, որոնց հազիւ 4000ը Սելանիկի մէջ։ Ծխախոտի մթերանոցներուն թալանուելուն եւ այրուելուն մասին հրատարակուած բոլոր զրոյցները բացարձակապէս սխալ են։ Հակառակ համայնավարներու գրգռութեանց, 14 օրէ ի վեր ո՛չ մէկ միջադէպ, կողոպուտ կամ հրդեհ տեղի ունեցաւ մթերանոցներուն մէջ։ Բացարձակապէս սուտ են այն զրոյցները թէ բազմաթիւ մարդիկ սպաննուած կամ վիրաւորուած են Սելանիկի մէջ։

Աշխատանքի Ընդհանուր Համադաշնակցութիւնը ընդունած ըլլալով կառավարութեան միջամտութիւնը՝ գործարանատէրերուն եւ բանուորներուն միջեւ, նշանակեց իր պատուիրակները այն խառն յանձնաժողովին, որ պիտի քննէ բանուորներու օրավարձքի խնդիրը եւ ուրիշ պահանջները։

Գործադուլին վախճանը մօտալուտ է։

Սմիթ՝ նախագահութեան թեկնածու

Հանրապետականներէն վերջ, Միացեալ Նահանգներու ռամկավար կուսակցութիւնը եւս գումարեց իր խորհրդաժողովը՝ նշանակելու համար Նախագահական թեկնածուն։ Բացի Նիւ Եորքի կառավարիչ Ալֆրէտ Սմիթէ, թեկնածու ներկայացած էին ուրիշ ութ հոգի։ Սմիթ թեկնածու ընտրուեցաւ 769 ձայնով։ Փոխ-Նախագահի հաւանական թեկնածուն է Ճոզէֆ Ռոպինսըն։

Գերման դահլիճը կազմուած

Հէրման Միւլլէր վերջապէս յաջողեցաւ կազմել գերման դահլիճը։ Իր առաջարկին վրայ, Հանրապետութեան Նախագահը իրենց պաշտօններուն մէջ վերահաստատեց նախկին Նախարարներ Շթրէզէմանը (արտաքին), Քուրթիուսը (հանրային տնտեսութեան), Կրէօնէրը (պատերազմական) եւ Շէցէլը (Թղթատարական)։ Նոր Նախարարներն են՝ Հիլֆէրտինկ (ելմտական), Սէվէրինկ (ներքին), Վիսսէլ (աշխատանքի), Տիթրիխ (պարէնաւորման), Քոխ (դատական), ֆոն Կիւրարտ (հաղորդակցութեանց եւ գրաւեալ հողամասերու)։

Կեդրոնի կուսակցութեան առաջարկները կարճ կապելու համար, որոշուեցաւ առայժմ ֆոն Կիւրարտը նոր դահլիճին մէջ առնել ո՛չ թէ իբրեւ իր կուսակցութեան ներկայացուցիչը, այլ իբրեւ կապ մը կառավարութեան եւ կեդրոնին միջեւ։ Ետքէն ուրիշ հիման մը վրայ պիտի ճշտուի կեդրոնի կուսակցութեան մասնակցութիւնը նոր կառավարութեան։

Ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլէր երէկ առաւօտ Հինտէնպուրկի ներկայացուց նոր դահլիճը։ Ռայխսթակը պիտի գումարուի Երեքշաբթի օր։ Նախարարական յայտարարութեան մասին վիճաբանութիւնները պիտի տեւեն երկու-երեք օր, որմէ վերջ Խորհրդարանը կարճ արձակուրդ մը պիտի ստանայ։

Չիչերինի հիւանդութիւնը

Պերլինէն կը հեռագրեն 29 Յունիս Թուականով.—

«Թէկլիշէ Ռունտշաու» կը գրէ թէ Չիչերինի առողջական վիճակը յանկարծ ծանրացած է, այն աստիճան որ երէկ չէ կրցած ընդունիլ Մոսկուայի գերման դեսպանը։ Փոխ-գործավար Լիտվինոֆ, որ արձակուրդով մեկնած էր, ստիպողաբար Մոսկուա կանչուեցաւ։ Չիչերին Յուլիսին Նաւհայմ (Գերմանիա) պիտի երթայ՝ իր սրտի հիւանդութիւնը դարմանելու համար։

Տրոցկիի ընկերները ներում կը ստանան

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը Յունիս 28 Թուականով կը հաղորդէ՝ որ համայնավար կուսակցութեան վերստուգիչ կեդրոնական յանձնաժողովը կը հրատարակէ որոշում մը, որով դարձեալ կուսակցութեան ծոցին մէջ կ'ընդունուին Զինովիեւ, Կամենեւ, Եւդոկիմով, Լաշէվիչ եւ նախկին ընդդիմադիրներէն 34 ուրիշ յայտնի անձեր։

Օդանաւային լուրեր

Անգլիացի օդանաւորդ Քըրթնի եւ երեք ընկերները՝ Հոսներ, քանատացի միլիոնատէր Օ'Պայրն՝ անթելի վարիչ, եւ Փիըրս, մեքենավար, առջի օր Լիզպոնէն ճամբայ ելան դէպի Ասորեան կղզիները՝ Ատլանտեանը կտրելու համար երեք հանգրուանով։ Օդանաւորդները իրիկուան դէմ ողջամբ հասան Հորթա, իրենց առաջին հանգրուանը։ Երկրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ Նիւֆաունտլէնտ, երրորդը՝ Նիւ Եորք։ Ընդամէնը պիտի կտրեն 5690 քիլոմեդր ճամբայ։

∴ Աւելի քան տասը օր անցաւ եւ դեռ լուր չկայ Կիլպոյէն ու Ամունտսէնէն։ Ազատարար ձեռնարկները ո՛չ մէկ արդիւնքի յանգեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՊՐԻԼ ամսուան մէջ իբրեւ գաղթական Պաղեստին մտած են 179 հոգի, որոնց 117ը Հրեայ։ 21 հոգիի մերժուեցաւ ներս մտնելու արտօնութիւնը։ Իսկ Պաղեստինէն վերջնապէս մեկնեցան 240 հոգի, որոնց 181ը Հրեայ։ Ասոնցմէ 125ը Պաղեստին հաստատուած էին 1920ի Յունիսէն ի վեր։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երեսփոխան Ռու-Ֆրէյսինէնկ խորհրդարանի քիմատի մէկ սրահին մէջ ապտակեց իր պաշտօնակից Մոլը, որ թերթի մը մէջ նախատական յօդուած մը գրած էր իրեն դէմ։

ՕՐ. ԽՍԿՈՒՀԻ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Մարսէյլ (Սէն-Լու)

16 Յունիս 1928

Հ. Յ. Դ.

Պուա-Քոլոնպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին,

Պէլվիլի Կոմիտէի ժողովը այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 8.30-ին Ռոստոմի սրահը։

Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ave. d'Italie Փոոթ տ'Իթալի մօտը։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Քանի Կայծակ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Լիոնի կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը (Րիւ Տիւկէքլէն)։

Մարսէյլի Սէնթ Անթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը՝ այս երեկոյ Ֆլորիալի մէջ։ Զեկոյց խմբագրական մարմնի։

ԱՅՑ ԹԷՈԴԻԿԻ

Վաղը Կիր., ողբացեալ Թէոդիկի քառասունքն ըլլալով, դէպի իր գերեզմանը այց մը պիտի կատարուի։ Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները։ Ժամադրավայր՝ մէթրօ Ժոռէս, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—2.30։

կարգադիր մարմին

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փարիզ, Մ. Խապրիկ.— Ձեր նամակին մէջ յայտարարութիւն չկար։

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը, վաղը կիրակի։ կը հրաւիրուին ենթակոմիտէի ընկերները իրենց ընտանիքներով։ Միասին բերել ուտելիք. խմիչքը ապահովուած է տեղւոյն վրայ։ Ժամադրավայր առաւօտեան ժամը 7ին պուլվառ կարիպալտի, 15 16 Թիւ հանրակառքերու մեկնած տեղը։ Իջնել Սէն Մարսէլէն կայարան մը առաջ Լա Վալպառել վայրը, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը.

Պ. Հացագործեան, Գ. Նուրիկեան, Պալամճեան, Օր. Վարդանեան, Խանճեան, Աւագեան, Եփրեմեան, Ժամկոչեան, Տէյիրմէնճեան, Աւետեան, Խաչատուրեան, Կէտիկեան, Պ. Եզեկիէլեան, Մ. Ծառուկեան, Մին. Թըխթըլեան, Ս. Թիրէքեան, Վ. Թիրէքեան 10ական, Դանիէլեան ընտանիք, Ճընկըրեան, Ա. Յարութիւնեան 25ական, Եզէկիէլեան, Գ. Պէյլէրեան, Պաշըպէօյիւքեան, Վ. Մըճօեան, Նահապետեան, Պարոնեան, Պ. Գալուստեան Պ. Մուրատեան, Տիկ. Խաչատուրեան, Մելքոնեան, Այտընեան, Տէմիրճեան, Պօղոսեան, Գրաբեան, Սիմոնեան, Մակարեան, Պարակեան, Տօղրամաճեան, Սիմոնեան, Govok (Ռումանացի), Թըրնագըրգեան, Ռուբէն, Մընայեան, Պարոնեան, Թագուեան, Տօստօղրուեան, Ջապէլ, Ռին, Պալթայեան, Ա. Մխսեճեան, Պ. Քէլլէկեան, Ս. Կէօպէքեան, Գ. Առաքելեան, Ա. Յակոբեան, Յ. Փաշալեան, Գ. Շիշմանեան 5ական, Օր. Միւսճիկեան, Հայրապետեան, Սէֆէրեան, Կիւրեղեան 4ական, Կիրակոսեան, Օր. Եղսափէթ, Օր. Քէլօեան, Օհանեան, Կըպինեան, Ստեփանեան, Մարթաեան, Գէօֆթէրեան 3ական, Ֆիլօ, Տ. Ալէքսանեան, Մարգարեան, Մարուքեան, Զուլումեան, Andro (յոյն), Տ. Աբրահամեան, Վարդեվարեան 2ական, Մանուկեան 2.65, Մարգարեան 2.50, Խաչերեան 8.50, Թէրզեան 7, Թէրզեան 9, Կիւրեղեան 20, Փորթուգալեան 15, Խաչատուրեան 15, Նուրիկեան 6 ֆր.։ Գումար 566.65 ֆր.։

Վ. Զուլլէրեան 50, Տէր Պետրոսեան եղբարք 25, Մ. Գրիգորեան, Մարի Գրիգորեան, Ն. Մխիթարեան 20ական, Հ. Զէքեան 15, Յ. Էքինճեան, Յ. Համալեան, Ս. Սերոբեան. Գ. Յովհաննէսեան, Մ. Մկրտիչեան, Մ. Համամճեան, Ռին, Ս. Սէմէրճեան, Պ. Պաղտասարեան, Հ. Գասպարեան, Ե. Պօյաճեան 10ական, Յ. Քէօսէեան, Վ. Պալեան, Այվազեան, Օ. Զէքեան, Լեւոն, Սահակեան, Զ. Երէցեան, Մ. Տէվէճեան, Ս. Գէորգեան, Գ. Նաճարեան, Յ. Խախամեան, Յ. Խաչատուրեան, Գ. Տէմիրճեան, Ա. Բիթարեան 5ական. Ա. Տօնիկեան 2 ֆր.։ Գումար 332 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY